

No. DA170.R42 V.2
BOSTON·PUBLIC·LIBRARY·
1819·ROBERT·CHARLES·BILLINGS·1899
From the income of the
Robert Charles Billings
Fund

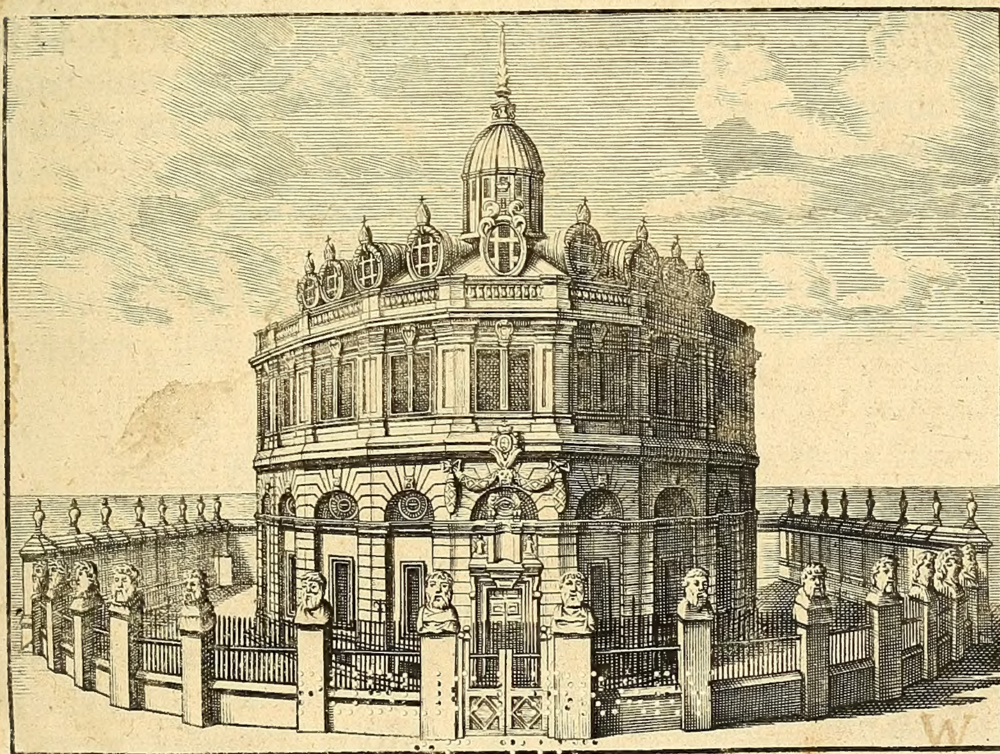
Wm Eames

HISTORIÆ
Anglicanæ
SCRIPTORES
QUINQUE

Ex vetustis Codicibus MSS. *nunc primum in lucem editi.*

VOL. II.

Accessit rerum & verborum INDEX locupletissimus.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO. *Anno Dom.* 1687.

ORDO SCRIPTORUM.

TESTIMONIA DE HISTORICIS
HIS NUNC PRIMUM EDITIS.
T. G.

DE ANNALIBUS MARGANENSIBUS.

Cambdenus Britannia, in Glamorgan-shire. pag. 498.

HINC littus legenti occurrunt Kinfeage ipsius *Fitz-Haimonis* olim castrum; & Morgan ad mare, quondam cœnobium à *Gulielmo* [*Rob.*] Comite *Glocestriæ* fundatum, nunc sedes claræ & equestris familiæ *Maunsellorum* &c.

Ex Monastici Anglicani *Volumine primo*. pag. 477.

Abbatia de MARGAN *in* Wallia.

Anno MCXLVII fundata est Abbatia de Margan à *Roberto* comite *Gloucestrensi*, qui construxit castrum & turrim & Prioratum sancti *Jacobi Bristoll*: qui comes eodem anno obiit, & sepultus est in dicto Prioratu.

Ex his ipsis Annalibus de Margan. p. 7.

Anno MCXLVII Fundata est Abbatia Nostra, quæ dicitur Margan: & eodem anno Comes *Gloucestriæ Robertus*, qui eam fundavit, apud Bristol obiit, Prid. Kal. Novembris.

De Cœnobio igitur, in quo Annales hi conscripti fuerunt, satis constat; De eorum Scriptore, non item. Unicum hoc, quod nunc possideo, exemplar vidi. Aliud aliquod extare ne fando quidem accepi. Fugerat, opinor, hic libellus oculos curiosos *Gulielmi Cambdeni*; nec illum viderat, (uti mihi ipse confessus est) hujusmodi monumentorum solertissimus indagator, *Gulielmus Dugdallus*. Pauca sunt, quæ tractat Anonymus auctor, sed ea sane collegit, quæ vix reperies apud diffusiores Chronographos; ideo dignus visus est qui lucem publicam aspiceret.

Testimonia de Thoma Wycke.

Johannes Balæus. Cent. 4. Script. 72.

THOMAS WYCKE alias *Vuiccius*, *Oxonii* canonicus de Osneye, ex eorum sodalitio, quos *Augustini* Regulares cognominant, à varia doctrina & morum probitate, famam apud suos non infimam accepit. Porro liberalium disciplinarum notitiam, ab ipsis incunabulis egregie imbiberat, cui rerum insigniter gestarum cognitionem adjungendam esse in animo ducebat. Laudabili ergo in illis omnibus eruditione præditus, ad memorabilium sui temporis actorum conservationem, sua demum contulit studia. Et historiam inde perbrevem, sed luculentam congessit, ac stylo per eam ætatem polito lucubravit,

bravit, de præclarioribus principum & aliorum virorum illustrium factis, à *Guilhelmi Nothi* regnorum primordiis, usque ad postremos pene annos serenissimi Regis *Edwardi* primi: hoc est, ab anno Domini 1066, ad suam usque senectutem. Hanc historiam, seu potius historiarum annales, inter alia rarissimorum authorum opuscula reperi primum in *Gorlestonensi Augustinianorum* fratrum bibliotheca, affixo illi operi hoc titulo,

Chronica compendiosa,	Lib. 1. Anno incarnationis Domini nostri.
Abbates de Osneye,	Lib. 1. Anno Domini 1129, regnante *Henrico* pri.
Commendationes vini,	Lib. 1. Syncerum mihi dede merum, si vis.
Increpationem gulæ,	Lib. 1. Prandens in mensa, ventris depo.

Aliaque edidit, tam carmine quam prosa. In Abbatum Catalogo numerat omnes monasterii sui præsides, continua successione, descriptis eorum actis à prima fundatione ejusdem, ad annum usque Servatoris nostri 1290, in quo claruit sub dicto *Edwardo.*

JOANNES PITSEUS

De illustribus Angliæ *scriptor. Ætat.* 13. *An.* 1290.

De Thoma Wiccio.

Thomas Wiccius, natione *Anglus*, ordinis S. *Augustini* Canonicus regularis in cœnobio Osneye juxta *Oxonium*. Academiæ vicinitate fretus, & quasi foro usus, omnium bonarum artium quandam uberem fecit mercaturam. Nam cum morum probitate singularem conjungens eruditionem, celebris in utroque genere evasit. Ab ipsa enim fere pueritia jugum Domini portare didicit, nec ullo etiam tempore pro captu & ætate bonarum artium exercitia neglexit. Poeta non inelegans, Rhetor disertus, & in omni literatura humaniore valde politus. Historiis *Angliæ* legendis non mediocriter delectatus, ad scribendum in eo genere animum appulit. Collectis igitur, & in ordinem redactis, principum, magnatum, Regum etiam *Angliæ*, & singulorum Abbatum sui cœnobii celebrioribus rebus gestis, ab initio regni *Guilhelmi Normannici*, hoc est, ab anno Christi 1066, ad regnum *Edwardi* primi deduxit historiam, quod opus ad annos multos asservatum fuisse ferunt in bibliotheca *Gorlestonensi* fratrum ordinis S. *Augustini*. Opus autem hoc titulo insignivit.

Chronica compendiosa, Librum unum. Anno incarnationis Domini.

Catalogus Abbatum *Osniensium* Librum unum. Anno Domini 1129, regnante *Henrico*.

Increpationem gulæ, Librum unum. *Prandens in mensa, ventris depo.*

Commen-

Commendationes vini, Librum unum. *Sincerum mihi dede merum, si vis.* Et alia multa tum soluta, tum ligata oratione. Claruit anno postquam Verbum caro factum est 1290, regnante apud *Anglos Edwardo* primo.

GERARDUS VOSSIUS *DE HISTOR.* LATINIS LIB. II. *DE* THO. WICCIO.

THOMAS WICCIUS, Anglus, Oxonii Canonicus regularis de Osneye, itidem sub *Eduardo* primo, *Angliæ* rege, clarescebat. Reliquit Chronicon, in quo recenset res *Britannicas* à *Gulielmo Notho* sive an. CIↃLXVI, usque ad senectutem suam, sive postremos *Eduardi* regis annos. Item librum composuit de Abbatibus de Osneye, quos à prima monasterii sui fundatione exorditur, ac perducit usque ad annum CIↃCCXCI, quo floruit.

T. G.

Thomas Wiccius proposuit sibi imitandum *Gulielmum Novoburgensem*: Imo hunc videtur voluisse continuare. Vidi aliquando hujus scriptoris aliud exemplar; sed jejunum, & ob rerum inopiam facile contemnendum.

DE ANNALIBUS WAVERLEIENSIBUS. *EX MONASTICI* ANGLICANI Vol. I. p. 703.

Waverleiense *Cœnobium in agro* Surregiensi *Ordinis* CISTERCIENSIS.

Anno MCXXVIII. Hoc anno fundata est abbatia de *Waverleia* à domino *Willielmo* Giffard episcopo *Wintoniæ*, VIII kal. Decembris.

Anno MCXXVIII. Ordo *Cisterciensis* primo venit in *Angliam.* Abbatia de Waverle fundata est, filia domus de *Elemosyna*, hoc est transmissis illuc de *Elemosyna* XII monachis cum abbate. ei subjectionem & obedientiam, sicut filia matri debet. v. p. 703.

T. G.

Adeo multi sunt & diligentes horum annalium consarcinatores in rebus *Waverleiæ* narrandis, ut dubitare nemo possit, quin ipsi fuerint ex eo Conventu. Ut igitur plures fuerunt, qui successu temporis, opus hoc pertexuerunt; ita non obscure colligas, eum qui res primæ partis conscripsit, fuisse hominem genere *Saxonem.* Fatum & calamitatem *Edgari* Aetheling dolens & pene gemens narrat pag. 133. *Gulielmi* Conquæstoris tempore vixit, non dico, floruit: ipse testatur se *vidisse Victorem Normannum, & fuisse aliquando in ejus curiâ*, p. 134. Quid quod ipsum exemplar, ex quo hæc nostra transcripsimus, illo seculo exaratum fuit: bona enim literarum pars plane *Saxonica* est. Chara-

* ctcr

ćter autem *Saxonicus* circa iſta tempora in deſuetudinem abiit. Exemplar, de quo loquor, mihi benigne utendum dedit antiqua familia, literis, & omnibus bonis artibus nobilis *Joannes Cottonus* Baronettus. Habet ille ſane aliud exemplar Annalium *Waverleienſium*, quod tamen, varietate rerum & copia, huic nunc edito, minime comparandum cenſui. Dićtio hujus Scriptoris, fateor, plane plebeia eſt: Sed veritatem hiſtoriæ ſimplicitas hominis ſpondet. Et magni æſtimandus eſt, quod ipſi *Ingulpho* de antiquitate vix conceſſurus videatur. Ex hoc ſcriptore ruſtico & impolito, non ſunt dedignati multa multi transferre; Debent ei plurima *Gulielmus Malmesburienſis*, *Robertus Montenſis*, *Henricus Huntindonenſis*, *Rogerii ambo*, *Wendoverius* & *Hovedenus*, ut alios taceam; nunc enim non id ago, ut aut hos Annales, aut alios in hoc volumine ſcriptores pluribus lećtori commendem; Poſtulat iſta res & otium majus, & aliud tempus, quod brevi mihi obventurum ſpero.

Teſtimonia de Gualtero de Vino ſalvo, *ex* Joanne Lelando *MS. de Scriptoribus illuſtribus* Angliæ.

Gualterus, al. *Galfridus de Vino ſalvo Anglicus* vir, quantum illa permittebant tempora, ſplendidæ, comptæ, floridæ eloquentiæ, omnes nervos ingenii ſui, quo præditus erat plane acerrimo, in ſolam fere rem literariam intendebat. Itaque non contentus ſcholas tantum patrias frequentare, *Gallicas* quoque celebravit, &, niſi male colligo, *Italicas* etiam. Nam conſtat illum *Innocentio* tertio Pontifici *Romano* notum fuiſſe. Atque adeo hinc eſt quod conjećturam facio hominem aliquando in *Italia* fuiſſe, & *Romæ* vixiſſe; ubi forſan *Innocentium* candidum habere meruit patronum. Utcunque ſit, non admodum laboro. Illud longe certiſſimum eſt, quod *Innocentio* librum, quem proſa & carmine hexametro de arte dicendi, ut illa judicavit ætas, dođum, ornatum, venuſtum fecit, dedicaverit. Quo munere cum domi tum foris gloriam ſui nominis reddidit illuſtriorem, &, quod multo maximum, immortalitatem quodammodo ſibi comparavit, non illam quam pyramides, quam columnæ, quam arcus triumphales, quam ſtatuæ, quam tabulæ marmoreæ, quam denique numiſmata pollicentur, ſed longe aliam, utpote quæ cariem nec ſentiat, nec timeat. Sed ſit meum leve in hac parte Eulogium. Non itidem leve erit *Joannis Frumentarii* teſtimonium, qui in libro ſuo cui titulus eſt Granarium, honorificam de *Gualtero* mentionem fecit. Extat ejus ad Imperatorem *Romanum* breve carmen, quo ſupplex eum hortatur ut *Richardum Leoninum Anglorum* Regem interceptum

ceptum reſtitueret. Incidi aliquando in libellum non inelegantem de rebus Ethicis qui bonos informaret mores. Extrema ejus pagella ſic inſcripta fuit, *Galfridus Vineſave.* Stylus ſane *Vinoſalvum* ſapiebat. Claruit ſub *Richardo* & *Joanne* regibus.

Joannes Balæus *Cent.* 3. *Script.* 38.

GALFRIDUS VINESAUF, ſeu *de Vino ſalvo*, ex parentibus (ut apparet) *Normannis* in *Anglia* generatus, à *Joanne Lelando* ita depingitur. Vir, quantum illa permittebant tempora, (inquit) ſplendidæ, comptæ, & eloquentiæ floridæ, omnes nervos ingenii ſui, quo præditus erat plane acerrimo, in ſolam fere rem literariam intendebat. Itaque non contentus ſcholas tantum patrias frequentare, *Gallicas* quoque & *Italicas* celebravit: & in illis commoratus, multis ſcientiis profecit. Solebat etiam non raro, viros doctrinæ fama celebres adire, prælegentes ac diſputantes audire, & in rebus difficilioribus cum illis conferre ſermones. Nam & conſtat illum *Innocentio* tertio Rom. Pontifici fuiſſe notum, cui dedicavit opus illud, quod proſa & carmine Hexametro edidit,

De arte dicendi,	Lib. 1.	*Neuſtria* ſub clipeo regis defenſa *Ric.*
Ad *Guilhelmum* Cancellarium,	Lib. 1.	Quod Papæ ſcripſi munus ſpeciale.
De nova poetria,	Lib. 1.	Papa ſtupor mundi ſi dixero.
De ſtatu *Rom.* curiæ,	Lib. 1.	Nuper Apoſtolica *Galfridus* ſede.
Monodiam in obitum regis.	Lib. 1.	
Ad Cæſarem pro eo liberando,	Lib. 1.	
De rebus ethicis,	Lib. 1.	

Atque alia ſcripſit. In carmine ad Cæſarem, *Henricum* hortabatur, ut interceptum Regem *Richardum* regno reſtitueret. Claruit *Galfridus* anno gratiæ per Chriſtum reſtitutæ 1199, ſub *Richardo* & *Joanne Anglorum* regibus.

Joannes Pitſeus *de illuſtribus* Angliæ *Scriptoribus.*

Ætat. XII. *an.* 1199.

Galfredus, dictus Magiſter *Galfredus Vineſalf*, vel *De Vino ſalvo*, ſic cognominatus à vino & vitibus conſervandis, ut mihi non levis eſt conjectura. Nam *Cantabrigiæ* in Bibliotheca vel Archivis Collegii *Caii* & *Gonvelli* liber quidam MS. haberi dicitur auctore *Galfredo*, de modo inſerendi arbores Aromaticas, fructus conſervandi, vites & vina cognoſcendi, vina inverſa (Gallice *vin mouſt*) ſeu deteriorata reformandi & reſtituendi, acetum mutandi, & conditiones cujuſcunque vini, & cæterorum precioſorum liquorum, ut pigmentorum, faciendi, tam pro ſanis quam pro infirmis. Atque hinc cognomen ei inditum *De vino ſalvo*, mea conjectura eſt, quam libenter veriori cenſuræ ſubmitto.

Porro

Porro *Galfredus* noſter in *Anglia* natus, & ſtirpe *Normannorum* oriundus creditur. Vir ingenii florentis, ſtyli compti, terſi, nitidi, ſive orationem ſolutam ſpectes ſive conſtructam. His enim fere nominibus eum laudat noſter *Joannes Lelandus.* Avide & inſatiabili plane deſiderio ſcientias appetebat, ad quas adipiſcendas eum natura formaverat aptiſſimum. Non contentus patriis Academiis, in quibus diu feliciterque ſtuduerat, in *Galliam* & *Italiam* ſe contulit, & utrobique celebriores inviſit, & diligenter frequentavit ſcholas, & ubique quantum fieri potuit, cum viris eruditione claris, contubernium habere, ſermones conferre, & de rebus literariis publice privatimque agere ſolebat. *Innocentio* Papæ tertio notus erat: Nam ad eum ſcripſit partim proſa, partim verſu heroico.

De arte dicendi, ſeu de præceptis Dialectices & Rhetorices, Librum unum. MS. in bibliotheca *Cottoniana Cantabrigiæ* in Collegio S. *Benedicti* ſub hoc titulo, *de modo & arte dictandi, verſificandi & transferendi*, Librum unum. Niſi forte duo diſtincta ſint opera. Initium operis ſic habet: *Neuſtria ſub clipeo Regis defenſa Richardi.* Dicitur hoc opus excuſum typis *Viennæ Auſtriæ* apud *Vvolfgangum Lazium.*

De vinis, fructibus &c. conſervandis, Librum unum. MS. *Cantabrigiæ* in Archivis Collegii *Caii* & *Gonvelli.*

Enchiridion, Librum unum. MS. Ibidem.

De poetria nova, Librum unum. *Papa ſtupor mundi, ſi dixero.* MS. *Oxoniæ* in Collegio *Balliolenſi.* [Ut & in *Arundelienſi* & *Cottoniana* Bibliothecis.]

Ad *Guilhelmum* Epiſcopum *Elienſem* & Cancellarium, Librum unum. *Quod Papæ ſcripſi munus ſpeciale.* [In *Col. Ben. Cant.*]

De ſtatu curiæ Romanæ, Librum unum, *Nuper Apoſtolica Galfredus ſede.* Hujus etiam *Galfredi* librum eſſe puto qui inſcriptus eſt De promotionibus & perſecutionibus *Galfredi Eboracenſis* Archiepiſcopi. MS. *Cantabrigiæ* in Collegio S. *Benedicti.*

De rebus Ethicis, Librum unum.

Ad Cæſarem *Henricum* de liberando *Richardo* Rege, carmine, Librum unum.

Monodiam in obitum Regis, Librum unum. Anno ſalutis reparatæ 1199, ſub Rege *Angliæ Richardo* primo jam in *Auſtria* captivo.

Ex Præfatione Joannis Seldeni *ad* X *Scriptores de* Galfrido Vineſauf *p.* XXXIX.

Galfridus de Vino ſalvo Gallis Angliſque ſuis (nam *Anglus* erat, unde etiam ſubinde *Galfridus Anglicus* dicitur) Winſaufe & Wineſalf nominari ſolet. Percelebris is ſui ſeculi Poeta fuit, ſub *Richardo* & *Joanne* Regibus, ſeu ſub annum 1200. Nomen illud

illud ſortitum eum eſſe à libro de Vitibus, Vinis, Fructibus &c. tuto conſervandis inter alios ab ipſo diligentius conſcripto, qui etiamnum extare dicitur *Cantabrigiæ* in Archivis Collegii *Caii*, bene quidem conjectavit *Joannes Pitſeus*. Habentur autem hexametri verſus illi, non in libro aliquo ſingulari de *Richardo* Rege, ſed in opere penes me alioſque non raro MS. necdum opinor typis edito, cui titulum dedit ipſe *De Nova Poetria* (ſic enim artem Poeticam vocitabant) id eſt novo, ſeu reformato terſioreque poetice ſcribendi genere, reſpectu ſcilicet habito ad rythmicum, & perquam barbarum genus alterum, quod diu ante in uſu fuerat. Opus illud, interdum etiam *de loquendi artificio* dictum, dum Romæ agebat, dedicavit *Innocentio* tertio; è quo, ut hominis ingenii Muſæque ſpecimina plura cernas, nonnulla huc tranſcribimus. *Innocentium* ad hunc ſcilicet modum ſalutat;

Papa Stupor mundi! ſi dixero Papa Nocenti
Acephalum nomen tribuam tibi, ſi caput addam
Hoſtis erit nomen metri; tibi vult ſimilari.
Nec nomen metro, nec vult tua maxima virtus
Claudi menſura; nihil eſt quo metiar illam.
Et cætera ibidem.

Dein vero orditur opus ipſum quod velut Poetices etiam & Rhetorices ſtudioſis ſpeculum ſed omnino metricum facit, Inventionem, Diſpoſitionem, Compoſitionemque Muſæ ſuæ exemplis copioſius docens. Et pro carminis exemplo lugubres tantum verſus illos de *Richardo* Rege inſerit, cum hoc lemmate,

Temporibus luctus his verbis exprime luctum;
Neuſtria *ſub clypeo regis &c.*

Et poſt horum finem ſeu verba illa *quam longa eſt*, (nam ſic ſupplendum nemo non videt) *lacrima mundi*, ſtatim ſequitur,

Contra ridiculos ſi vis inſurgere, plene
Surge ſub hac ſpecie, ſed lauda ridiculoſe;
Argue, ſed lepide; gere te ſed in omnibus apte;
Sermo tuus dentes habeat; mordaciter illos
Tange, ſed irriſor geſtus plus mordeat ore.

Atque ad hunc modum reliqua exhibet de arte loquendi monita. Lugubre autem illud ejus carmen admodum eſt paſſim hyperbolicum; & proculdubio eo nomine ſugillatur à *Galfredo Chaucero*, in Monialis Presbyteri fabula &c. ibidem.

** Vixit

Vixit eodem tempore cum *Galfrido* noſtro *Gualterus Conſtantienſis*, (qui etiam *Gualterus Oxonienſis* dicitur) idemque rebus *Richardi* Regis adhibitus, præter alia ſcripſit de *Peregrinatione Richardi Regis.* Præter hæc ſunt & alia quæ ſuſpicionem mihi injiciunt, *Galfridum* & *Gualterum* hunc non eſſe diverſos ſcriptores. Idem argumentum cum iſtis tractavit *Richardus* Canonicus, eorundem temporum ſcriptor, ejuſdemque *Richardi* Regis in terram Sanctam comes. *Itinerarium* iſtud Regis *Richardi* huic nonnulli tribuunt; alii idem opus vendicant *Richardo Diviſienſi*; ac ſi eſſent duo Scriptores; utrumque male. Adhuc ſunt quidam, qui aſſerant *Roberto*, vel *Ruperto Monacho*; inter hos *Trithemius*, *Blondus*, & ille qui Geſta Dei per *Francos* typis *Wichelianis* evulgavit. Sed hos omnes minus diſtincte de hoc hiſtorico egiſſe, alias, Deo volente, oſtendam; ſimulque inquiram, quam ob rem in iſta *Geſtorum* editione *Galfridus* noſter ſine nomine & titulo, ſine fine, neglectim & imperfecte prodiit. Interim, quoniam intellexeram eum eſſe ſcriptorem rarum, paucis cognitum, fide dignum, & ad invictiſſimi Regis noſtri *Richardi* gloriam famamque perpetuandam (quam alii obſcurare invide conati ſunt) imprimis utilem, curavi è vetuſto codice MS. Bibliothecæ publicæ *Cantabrigienſis* accurate deſcribi, & luce donari. Hiſtoriam captæ *Damietæ* ſubjeci *Galfrido*, ſicut in eodem MS°. reperi. De auctore non conſtat.

Teſtimonia de Gualtero Hemeingoburgo, *ex* Joanne Lelando *MS. de viris illuſtribus.*

Gualterus Hemeingoburgus Canonicus *Gisburnenſis* Cœnobii, quod eſt prope *Cliviam Eboracenſium* provinciolam, *Theſi* flumini celeberrimo adjacentem, impendio ſtudioſus erat literarum, quo tandem factum eſt, ut in eruditum evaſerit, & non levem apud ſuos gratiam ſibi pepererit. Ejuſmodi enim res literaria virtus eſt, ut autori gratiam, honorem, gloriam etiam facile conciliet. Quare virtutis præmio lætior factus, quanquam ipſa virtus per ſe ſatis illuſtris aliunde emicantibus ſplendoribus non eget, qua cœpit, via, perrexit, magnis ſane paſſibus ad extremam ſacræ Theologiæ metam contendens. In quo cum jam non infeliciter curſum longum continuaſſet, ecce cupido quædam ejus occupavit animum, ut hiſtoriam rerum *Anglicarum* poſteritati dedicaret. Bonis igitur avibus ab *Gulielmo Nortomanno* exordium ſumens, ad tempora *Edouardi* ejus appellationis primi *Anglorum* res geſtas ſumma cura perſcripſit. Hanc ego nuper

per historiam *Gisoburnæ Cliviensium* sedulo quæsivi, non tamen inveni. Alias semel vidi in *Fontana* sive *Wellensi* Bibliotheca. Cætera, quæ scripsit, nusquam comparent. Vixit regnante *Henrico* tertio, & *Edouardo* ejus filio. Obiit *Gisoburnæ*, ubi & sepultus est.

De Gualtero Hemmyngfordo Joan. Balæus
Centur. 5. *Script.* 71.

GUALTERUS HEMMYNGFORDE, Canonicus *Gisburnensis* Cœnobii regularis, Ordinis D. *Augustini*, quod Cœnobium est prope *Cliviam Eboracensis* patriæ provinciolam, *Thesi* flumini celeberrimo adjacentem: impendio studiosus literarum erat, ut *Lelandus* ipse colligit. Quo tandem factum est, ut in eruditum evaserit virum, & non levem apud suos gratiam sibi pepererit. In quo studio quum jam non infeliciter cursum longum continuasset, ecce cupido quædam ejus occupavit animum, ut historiam rerum *Anglicarum* posteritati dedicaret. Bonis igitur avibus ab ipso *Guilhelmo Normanno* exordium, ad tempora *Edvardi* ejus appellationis secundi, hoc est, ab anno Christi 1066, usque ad annum ejus 1308, *Anglorum* res gestas summa cura, ac plena oratione perscripsit: ut & *Guilhelmus Hormannus* in suis collectaneis refert, vocabatque suum hoc opus,

Historiam *Anglorum*,	Lib. 1.	
Chronicon *Edwardi* tertii,	Lib. 1.	*Edwardus* post conquæstum tertius.
Sermones aliquot,	Lib. 1.	

Atque alia quædam edidit, ut produnt authores, sed ea non comparent. Claruit sub eodem *Edvardo* tertio varia componens: & obiisse fertur anno patefactæ gratiæ per Christum 1347, *Gisburnæ* in suo Cœnobio, ubi & sepultus est.

DE Gualtero Hemmingfordo Joannes Pitseus
Ætat. 14. *An.* 1347.

Gualterus Hemmingfordus natione *Anglus*, Ordinis S. *Augustini* Canonicus Regularis in Cœnobio *Gisburnensi*, quod ædificavit *R. Brus* ad *Thesin* fluvium in *Eboracensi Clivia.* Vir, ut auctor est *Lelandus*, bono ingenio, & scientiarum avido. Unde accedente ad indolem naturalem labore, & industria, ad summam eruditionem pervenit. Cum autem transacto studiorum suorum curriculo, sui juris esset, ut cui vellet scientiæ se applicare posset; amor patriæ eum impulit, ut historias *Angliæ* legeret, & ex iis notatu digniora seligeret, atque accurata methodo posteritati traderet. Historiam igitur à *Normannorum* ingressu aggressus, à *Guilhelmo* primo usque ad *Edwardum* secundum, hoc est ab anno Domini 1066, ad annum 1308 deduxit. Ubi, ut in suis collectaneis auctor est *Guilhelmus Hormannus*, res gestas

ſtas *Anglorum* ſtylo non inelegante, cura magna, & fide pari deſcribit. Quod opus prænotavit.

Hiſtoriam *Anglorum* ſeu chronica de geſtis Regum *Angliæ*, Librum unum. *Ne faſtidioſus.* MS. *Cantabr.* in Collegio S. *Benedicti.*

Chronicon *Edwardi* tertii, Librum unum. *Edwardus poſt conqueſtum tertius.*

Sermonum, librum unum.

Obiit, & ſepulturam accepit *Gisburnæ* in Cœnobio ſuo, anno poſt incarnatum filium Dei 1347, dum in *Anglia* feliciter regnaret, in *Gallia* potenter triumpharet *Edwardus* tertius.

GERARDUS VOSSIUS DE *HISTOR.* LATIN. LIB. II.

GUALTERUS HEMMYNGFORDE, Anglus, regularis Canonicus Cœnobii *Gisburnenſis*, floruit ſub *Eduardo* III. ingenii atque induſtriæ ſuæ monumentum nobis dedit Chronicon *Edvardi* III, itemque hiſtoriam *Anglorum*, ab *Gulielmo Normanno*, hoc eſt anno CIƆLXVI uſque ad tempora *Eduardi* II. hoc eſt anno CIƆCCCVIII. Quod opus MS. *Cantabrigiæ* adſervatur in Collegio S. *Benedicti.* Liber eſt chartaceus, nec valde antiquus. Incipit, *Ne faſtidioſus. Gisburnæ* in Cœnobio ſuo defunctus eſt anno CIƆCCCXLVII: Hunc autorem exſcribere ſolet hiſtoricus monaſterii de Abbington: ut obſervat is qui præfatur in *Matthæum Florilegum.*

T. G.

Hujus Hiſtoriæ plura extant exemplaria; Duo ſervantur in Collegio SS. Trinitatis apud *Cantabrigienſes*; tertium habet *Officium Armorum* ſive *Heraldorum*; quartum *Cottoniana* Bibliotheca; quintum penes me eſt; ſed & alia memini me vidiſſe; quorum tamen domicilia nunc non veniunt mihi in mentem.

Atque hæc hactenus de *Gualtero Hemingfordio Gisburnenſi*: Inſtitutum noſtrum hoc in volumine concinnando non eſt paſſum me integrum exhibere *Gualterum.* Cætera alteri, ſecuturo poſt aliquantum temporis, tomo reſervantur. Statui enim proximum intervallum, in Hiſtoricis noſtris edendis, ab *Edwardo* primo exordiri. Tu interim, Lector Candide, hæc in tui gratiam collecta, non ſine ſumptu & labore meo, boni conſule.

Londini
Kal. Maii
Anno Dom. 1687.

ANNALES

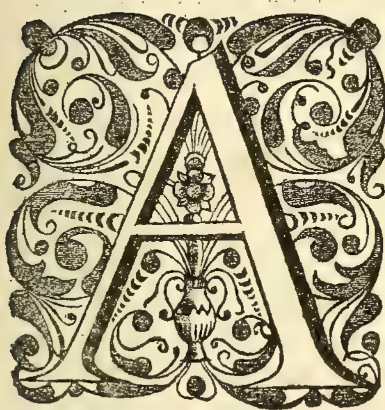
ANNALES DE MARGAN,

SIVE

CHRONICA ABBREVIATA

A tempore Sancti *Edwardi*, Regis ultimi de progenie *Anglorum*.

MLXVI. 1066

NNO ab Incarnatione Domini Cometa apparuit. Obiit Sanctus Rex *Edwardus*, vir simplex & rectus, acceptus tam Deo quam hominibus: regnavit autem in summa pace & gloria fere XXIV. annis. Monasterium Sancto *Petro* construxit ad occidentalem plagam urbis London, in quo gloriose requiescit. Et quia virgo decessit, Regia stirpe fere tota à *Danis* deleta qui Regnum prius occupaverant, *Alfredo* quoque fratre suo â Comite *Godwino* extincto, cum potiorem hæredem non haberet, *Willielmo* Duci *Normannorum* consobrino suo, Regnum *Angliæ* testamento tradidit.

Obiit rex Edwardus Westmonasterii sepultus, Gul. Norman. hærede relicto.

Eodem anno, idem *Willielmus* cum *Normannis* in *Angliam* veniens, victo & occiso Rege *Haraldo*, gravi prælio apud Hastinges die Sancti *Calixti*, (qui Regnum indebite cum perjurio invaserat, quique ante paucos dies infelicis pugnæ illius, Regem *Norwagiæ Haraldum* & *Tostium* fratrem suum Comitem *Nordanhumbrorum*, contra se venientes bello prostraverat & occiderat) totius insulæ imperium obtinuit, & solemniter die Natalis Domini apud *Westmonasterium* coronatus est. Iste, nobile *Cœnobium* Sancto *Martino* fecit, quod ab eventu belli ibi commissi, de *Bello* nominavit.

Willielmus Angliam invadit, & Haraldum vincens regno potitur.

MLXIX. 1069

Fuit bellum in *Bleoduna*, & ædificatum est castellum *Went.* à Rege *Willielmo* primo.

Pugna apud Bleodunam.

MLXX. 1070

Obiit *Edwinus* Dux *Nordanhumbrorum*.

Edwinus ob.

MLXXV. 1075

Obiit *Editha* Regina. *Rogerus* & *Radulfus* de Waer, voluerunt tradere Regem *Willielmum*.

Editha obiit.

MLXXVI. 1076

Weldeofus Dux, *Sywardi* Comitis filius decollatus est. Iste in pugna *Eboracensi* plures *Normannorum* solus obtruncaverat, unos & unos per portam egredientes decapitans.

Weldeofus decollatus.

MLXXX. 1080

Nimius fuit ventus in nocte Natalis Domini.

Temp. grav.

MLXXXI. 1081

In festivitate Sanctæ *Helenæ*, magnum incendium fuit *Wintoniæ*. Et ædificata est villa *Cardiviæ*, sub *Willielmo* Rege.

Incendium Wintoniæ.

MLXXXIII. 1083

Obiit *Matildis* Regina.

Obiit Matil.

1084 MLXXXIV.

Withbertus P. — *Withbertus* Papa ſedem accepit.

1085 MLXXXV.

Terd. Hib. ob. — *Terdalac* Rex *Hiberniæ* obiit.

1087 MLXXXVII.

Willielmus primus obiit, ſecundus ſuccedit. — Obiit *Willielmus* Rex *Angliæ* ſenior VIII. Idus Septembris, anno Regni ſui XXI. Comitatus LII. Vitæ LIX. corpus ejus ſepultum eſt apud *Cadomenſe* Cœnobium in *Normannia,* quod ipſe ædificaverat. Eodem anno *Willielmus* Rex *Willielmi* filius cæpit regnare.

1088 MLXXXVIII.

Corpus S. Nicolai tranſlat. — Corpus Sancti antiſtitis *Nicolai,* de *Miræa* civitate, in locum qui **Barum** dicitur, IX. die menſis Maii tranſlatum eſt.

1089 MLXXXIX.

Terræmotus & frugum inopia. — Factus eſt terræmotus III. Id. Auguſti, unde totam *Angliam* tremor invaſit, cernebantur namque ædificia reſilire eminus, & mox priſtino modo reſidere. Secuta eſt inopia fructuum, tarda maturitas frugum, ita ut ad feſtum Sancti *Andreæ* vix meſſes reconderentur in horreis. Hoc anno obiit *Lanfrancus Cantuarienſis* Archiepiſcopus, & *Alanus* Comes, *Rufus.*

1091 MXCI.

Fulgurum & turbinum tempeſtas gravis. — Tumultus fulgurum & motus turbinum erant. Denique Id. Octobris apud **Winchelcumbe** ictus de cœlo emiſſus, turrim Eccleſiæ tanta vi impulit, ut ad modum groſſitudinis humanæ foramen aperiretur, per quod ingreſſus trabem maximam adeo perculit, ut fragmina per totam ſpargerentur Eccleſiam: quin & Crucifixi caput, cum dextra tibia; & imaginem Sanctæ *Mariæ* dejecit; ſecutus eſt fœtor teterrimus hominum naribus intolerabilis. Hic quoque invicem venti inter ſe diſſidentes, quod dictu mirum eſt, tam vehementer XVI. Kal. Novembris flare cæperunt, ut pluſquam ſexcentas **London** domos effregerint: cumulabantur Eccleſiæ cum domibus, maceriæ cum parietibus. Majus adhuc ſcelus ventorum furor eſt auſus, nam tectum Eccleſiæ Sanctæ *Mariæ* quod dicitur ad *Arcus,* pariter ſublevavit, & duos ibi homines obruit. Ferebantur per inane tigna cum trabibus, è quibus tigna quatuor ſex & XX. pedes longa, cum in ſtrata publica forte cecidiſſent, tanta vi in humum impacta ſunt, ut vix quatuor pedes extarent; & quia nullo modo poterant erui, juſſa ſunt ad planitiem terræ ſuccidi, ne impedimento eſſent tranſeuntibus.

1092 MXCII.

Oſmund. Sarum & Remig. Lincoln. ob. — Apud *Salesbiriam,* tectum & turres Eccleſiæ violentia fulminis omnino diſjecit, quinta die poſtquam dedicaverat eam *Oſmundus* Epiſcopus, & *Remigius* Epiſcopus **Lincoln** obiit.

1093 MXCIII.

Anſelm. Cant. & Robert. Linc. Conſec. Corpora Swithuni & Ethelberti Tranſlata. Malcolm. R. Scotiæ & Marg. regin. obiere. — Tantæ fuerunt inundationes pluviarum, tanta tempeſtas imbrium, quanta nulla meminerat ætas. Hieme vero ſuccedente ita fluvii ſunt congelati, ut pervii equitantibus, & plauſtra ducentibus eſſent. Eodem anno *Anſelmus* ad Archiepiſcopatum *Cantuariæ* electus eſt, & *Robertus* ad Epiſcopatum **Lincoln**, & Monachi Epiſcopatus **Winton** novum intravere cœnobium, VI. Kal. Aprilis. Eodem quoque anno tranſlata ſunt corpora ſanctorum *Swithuni* & *Ethelwoldi* Epiſcoporum ad præfatum cœnobium, & Id. Novembris occiſus eſt *Malcolmus* Rex *Scotiæ*: & menſe eodem obiit *Margareta* Regina.

1094 MXCIV.

Fames in Anglia. Wallenſes Normannos vincunt. — Propter tributa quæ Rex *Rufus* iu *Normannia* poſitus, *Anglis* indixerat; agricultura defecerat, quam è veſtigio fames eſt ſubſecuta, famemque mortalitas hominum adeo crebra, ut deeſſet morituris cura, mortuis ſepultura. Tunc etiam *Wallenſes* in *Normannos* efferati, *Ceſtrenſem* pagum, partemque *Scropesberiæ* vaſtaverunt; *Angleſeiam* armis obtinuerunt.

1095 MXCV.

Wulſtanus obiit. — Commotio fuit ſtellarum, & obiit *Wulſtanus Wigornienſis* Epiſcopus.

MXCVI.

MXCVI. 1096

Moritur *Willielmus* Episcopus *Dunelmensis*, & fit commotio hominum. Eodem anno *Urbanus* Papa concilium tenuit, & iter *Hierosolymitanæ* expeditionis prædicavit.

Will. Dunel. ob. Urb. P. ad Crucem accipiend. invitat.

MXCVII. 1097

Sexto Non. Octobris stella cometes apparuit xv. diebus, majorem crinem emittens ad Orientem, minorem versus Euro-austrum. Apparuerunt & aliæ stellæ, quasi jacula inter se emittentes. Ille fuit annus quo beatus *Anselmus* tempore Regis *Willielmi* secundi, Romam primo perrexit, præsidente tunc sedi Apostolicæ Papa *Urbano*.

Anselmus Romam petit.

MXCVIII. 1098

Rex *Noricorum* nomine *Magnus*, cum *Haraldo* filio *Haraldi* quondam Regis *Angliæ*, Orcades insulas, & *Mevaneas* aliasque in oceano positas armis cepit, jamque per *Angleseyam* ad *Angliam* præparabat. Sed occurrerunt ei Comites *Angliæ* duo, *Hugo* scil. *Cestrensis*, & *Hugo Scropesburiensis*, & armis eum expulerunt. Corruit ibi *Hugo Scropesburiensis*, eminus hasta perfossus. Et *Antiochia* à Christianis capta est, & in nocte Sanctorum *Cosmi* & *Damiani* claritas de cœlo refulsit coruscans ut dies.

Norici Angliam invadentes pulsi. Antiochia à Christianis capta.

MXCIX. 1099

Fluctus marinus per *Tamesin* flumen ascendens, villas multas cum hominibus mersit. Eodem anno *Hierusalem* à Christianis capta est, Id. Julii. Et Papa *Urbanus* obiit, cui successit Papa *Paschalis*.

Hier. capta. Urb. P. obiit. Pasch. succed.

MC. 1100

Multa contigerunt adversa: illud vero maxime horrendum extiterat, quod visibiliter diabolus hominibus apparuit, in saltibus & deviis transeuntes allocutus. Præterea in pago Berkeshire in villa *Hamstede* continuis xv. diebus fons sanguinis tam ubertim manavit, ut vicinum vadum inficeret. Hoc etiam anno interfectus est Rex *Angliæ Willielmus* Junior, Rex *Rufus* vulgo vocatus, Non. Augusti, anno Regni sui XIII. cum esset annorum plus XL. Sepultus est *Wintoniæ*. Suscepit autem Regnum *Angliæ* post *Willielmum* frater ejus *Henricus*, filiamque *Malcolmi* Regis *Scotiæ* accepit uxorem, & *Radulfum* Episcopum *Dunelmensem* mitti fecit in compedibus. Eodem anno beatus *Anselmus* Archiepiscopus, qui in transmarinis exulaverat violentia Regis *Willielmi*, ad sedem suam est reversus. Et *Thomas* Archiepiscopus *Eboracensis* obiit.

Rufus obiit, succedit Henricus, qui Radulfum Dunelm. incarcerat. Anselm. Roma redit. Thomas Ebor. obiit.

MCI. 1101

Radulfus Episcopus *Dunelmensis*, de custodia egressus est IV. Nonas Februar. qui fugiens in *Normanniam* congregavit exercitum cum auxilio *Roberti* Comitis, & in *Angliam* duxit XIV. Kal. Augusti: quo exercitu Hantescхire valde prædata est. Hic etiam ignem sacratum *Hierosolymæ* contigit solito plus tardare, qui solebat annis singulis vigiliam *Paschæ* illustrare.

Radulf. Dun. è custodia egressus, armis agrum Hantoniensem. prædatur.

MCII. 1102

Wintonia combusta est XVI. Kal. Junii, & XIII. Kal. Junii arsit *Glocestria* cum Monasterio: & concilium magnum celebratum est apud London, v. Kal. Octobris, duobus diebus: in quo depositi sunt quamplurimi Abbates, & *Robertus* Comes de *Belesmo* ab *Anglia* expulsus est, cum fratre suo *Arnulfo*. Et *Rogerus* Cancellarius ad Episcopatum *Salesbiriæ* electus est.

Wintonia combusta est. Et etiam Glocest. Concil. Londini celebr.

MCIII. 1103

Sanctus *Anselmus Cantuariensis* Archiepiscopus ad maximam instantiam Regis *Henrici* primi, secundo ivit *Romam* ad impetrandum à sede Apostolica, confirmationem Regiarum consuetudinum, quas vocant *avitas leges*, & *Regias libertates*; sed impetrare non potuit; nec debuit, nec etiam voluit propter suam conscientiam. Quocunque enim nomine appellentur, nihil aliud sunt quam tyrannicæ abusiones, & diabolicæ adinventiones ad subvertendam Ecclesiasticam libertatem. Hæ fuerunt causæ discordiæ inter Regem *Rufum* " & beatum *Anselmum*: & exili ejusdem, & fuerant causa discordiæ inter eum & " *Henri-*

Ad instantiam Henrici regis, Anselmus Romam petit, ut obtineret confirmationem libertatum regiarum.

" *Henricum* primum, fuerant etiam causa discordiæ inter *Henricum* secundum & " beatum *Thomam Cantuariensem* Archiepiscopum, & septennis fere exilii; " & multorum aliorum malorum, & tandem martyrii ejusdem sancti sicut " legitur in vita ipsius.

1104 MCIV.

Herv. Landav. ob. Consecrantur R g. Saresb. & Will. Winton.

Apparuit tale signum)(⊛)(ab hora sexta usque ad horam nonam VII. Id. Junii in Hebdomada Pentecostes, multis intuentibus & mirantibus qui tunc erant in curia Regis *Henrici* primi apud London. Luna fuit eadem die x. Eodem anno obiit *Heruualdus Landavensis* Episcopus centum annorum senex, eique successit *Vrbanus* ab *Anselmo Cantuariensi* Petropolitano consecratus, cum quo & alii duo Episcopi sunt consecrati, scil. *Rogerus* Episcopus *Salesbiriæ* & *Willielmus Giffardus* Episcopus Winton.

1105 MCV.

Henricus civitatem Baiocensem vastat.

Kalendas Martii *Henricus* Rex perrexit in *Normanniam*, ibique demoratus est usque ad Pascha pacifice, postea veniente festivitate Sancti *Johannis* ante portam Latinam, die Dominico venit mane cum exercitu suo ad civitatem *Baiocensem* eamque combussit & Ecclesias & plurimam hominum partem occidit, in sexta vero feria tradiderunt se populi illius civitatis suo dominatui atque ipsam civitatem. Post hæc VI. Kal. Septembris in festivitate Sancti *Rufi* Martyris reversus est in *Angliam*. Facta est & eodem anno nimia inundatio fluctuum VIII. Kal. Februarii. Nix quoque magna anno hoc cecidit.

1106 MCVI.

Cometa apparuit.

Stella quæ Cometa vocatur apparuit XIV. Kal. Martii in diebus Regis *Henrici* primi *Anglorum*, in eadem nocte quæ tunc præcessit diem veneris in parte dextra Zephiri qui Affricus nominatur, id est inter meridiem & occidentem quæ nimis obscura & parva intuentibus esse videbatur, sed tam coma ejus, id est radius, nimis longa & magna habebatur, Luna erat eodem die XI. & XIV. diebus perduravit.

1107 MCVII.

Rog. Sar. ord. Hen. Nor. cap.

Ordinatio *Rogeri* Episcopi *Sarisberiæ*. *Henricus Normanniam* accepit, & *Robertus* filius *Hammois* obiit.

1108 MCVIII.

Gir. Ebor. & Gund. ob.

Girardus Eboracensis Ecclesiæ Archiepiscopus moritur, & præsul *Gundulfus*.

1109 MCIX.

Anselm. ob

Obiit piæ memoriæ *Anselmus* Archiepiscopus *Cantuariensis*.

1110 MCX.

Honro. P. ob. succed. Innocent.

Obiit Papa *Honorius* XVI. Kal. Martii & in crastino, i. e. XV. Kal. ejusdem electus est *Gregorius* Cardinalis Sancti Angeli in Apostolatum qui & *Innocentius* vocatus est.

1111 MCXI.

Dec. Saref. ob.

Obiit *Robertus* Decanus *Salesberiensis*.

1112 MCXII.

Samf. Wig. ob.

Obiit *Sampson Wigorniensis* Episcopus.

1113 MCXIII.

Henric. Wallenf. oppugnat.

Rex *Angliæ Henricus* collecto immenso exercitu ex diversis Britanniæ partibus ad *Walliam* præparavit, ut contra *Grifinum Guinedorum* Regem & *Owein Powilorum* Regulum pugnaret.

1114 MCXIV.

Wilfr. Menev. ob. Fames in Hib. Cant. & Ebor A ch. ob. Tam. exsic.

Wilfredus Menevensis Episcopus moritur, cui successit *Bernardus*. In *Hibernia* autem fames indigenas adeo vehementer afflixit ut ubique per regiones dispersæ, atque ex maxima parte deletæ sint. In *Anglia* vero duo Archiepiscopi efficiuntur, *Cantuariensis* & *Eboracensis*; & *Tamisia* exsiccata est VI. Idus Octobris.

1115 MCXV.

Disc. R. A g. & Gall.

Henricus Rex *Angliæ* transfretavit, & discordia commota est inter illum & *Lodovicum*

Lodovicum Regem *Francorum*. Cometa apparuit.

MCXVI. 1116

Filius Regis *Henrici* juratur ab omnibus hæres patris fieri, & *Robertus Cestrensis* Episcopus moritur. *Fr. Ang. jur. Rob. Cestr. ob.*

MCXVII. 1117

Obiit *Mauricius* London Episcopus, & *Faritius* Abbas *Abendoniæ*. *Maur. & Far. ob.*

MCXVIII. 1118

Obiit Papa *Paschalis*, & *Baldwinus* Rex *Hierusalem*, & *Matildis* Regina *Angliæ*, & *Robertus* Comes de *Belesme* Kal. Maii, & *Girardus Eboracensis* Archiepiscopus cui successit *Thomas*. *Pasch. P. & alii ob.*

MCXIX. 1119

Terræmotus fuit in *Anglia* in festivitate Sancti *Michaelis*, & filius Regis accepit in conjugem filiam Comitis *Andegavensis*, & obiit Comes *Henricus* de Warewic, & *Herbertus* Episcopus de Norwic, & Abbas Sancti *Albani*. *Princ. Ang. ux. ducit. Com. War. & al. ob.*

MCXX. 1120

Filius Regis *Henrici Willielmus* nomine periculo maris periit apud Barbefleot, & cum eo omnes qui in eadem navi fuerant, scilicet fratres ejus atque sorores liberi præfati Regis, & quidam Comites, & multi nobiles alii ad numerum centum XL. virorum & mulierum VII. Kal. Decembris nec, corpora eorum inventa sunt. *Naufragio perit Will. fil. reg.*

MCXXI. 1121

Gloucestriæ civitatis maxima pars cum Abbatia Sancti *Petri* quæ in ea est iterum igne consumpta est VII. Idus Marcii. Et Papa *Calixtus* cepit *Gregorium* Antepapam. *Ardet Glouc. Greg. Antip. à Cal. P. capt.*

MCXXII. 1122

Schirburna & Hortun juncta sunt in unam Abbatiam concessione Regis *Henrici* & *Rogeri* Episcopi Salesbery & terræmotus fuit media nocte VIII. Kal. Augusti. Hoc etiam anno *Radulfus* Archiepiscopus *Cantuariensis* obiit ante Natale Domini. Et *Robertus* Lincoln Episcopus infra ipsum Natale coram Rege subita morte defungitur. Quibus defunctis Rex Clericum quendam nomine *Willielmum* de Curbert in Archiepiscopum *Cantuariensem* promovit, & *Alexandrum* nepotem *Rogeri* Episcopi in *Lincolnia* consecrari fecit Episcopum. Tunc etiam *Godfridus* cognomine *Rufus* Cancellarius Regis efficitur pro VII. milibus libris argenti. Eodem anno civitas præfata Lincoln, tota incendio consumpta est, excepto tamen Monasterio & Episcopio, de quo miserabili incendio centum XL. homines in una domo combusti reperti sunt. *Uniuntur Shirburn & Horton Rad. Cant. & L. ob. Linc. ob. Civit. Linc. ardet.*

MCXXIII. 1123

Rex *Henricus* ultra mare *Normanniam* profectus est mense Junio. Et *Johannes Bathoniensis* Episcopus, & *Theodulfus* Wigorn nec non *Radulfus Cestrensis* obierunt. *Hen. R. Norm. traj. Ep. Bath. Wig. & Cest. ob.*

MCXXIV. 1124

Obiit *Rofensis* Ecclesiæ Episcopus *Ernulfus*. Et gens *Noricorum* veniens in autumno, hiemavit apud *Bristollum*. Monetarii autem numero XCIV. jussu Regis in *Normannia* consistentis III. die Epiphaniæ dextris truncati & genitalibus præcisi sunt apud *Wintoniam*. Hic etiam captus est *Willielmus* de Pellis. *Ob. Ern. Roff. Nor. hiemant Brist. in falsarios monetæ animad.*

MCXXV. 1125

Imperator *Allemanniæ* qui in matrimonium filiam Regis *Henrici* acceperat obiit. Et Apostolicus *Calixtus* libenter obiit succedente sibi domino Papa *Honorio*. Hoc in tempore *Johannes Cremensis* presbyter quidam Cardinalis de *Roma* missus venit primum ad Regem *Henricum* in *Normannia*, & ab eo permissus omnem perlustravit *Angliam*. Ad ultimum vero concilium maximum cogens apud *Westmonasterium* omnium Episcoporum, Abbatum, Priorum, nec non & Clericorum, Canonicorum, Scholasticoram etiam & Laicorum potentium in excelso throno quatuor dies præsedit, ipsis etiam Archiepiscopis sibi subpedaneis effectis. Hoc etiam anno res accidit valde mirabilis, in territorio enim quod Gillyc nominatur tres dies ante Nativitatem Sancti *Johannis* *Imper. obiit. Calixto P. succedit Hon. Jo. Cremonensis Cardin. venit in Angliam.*

hannis de quodam fonte ſanguis cœpit emanare, & ſic mirabili modo per totam æſtatem non defecit, niſi quod ſemper in ſabbato ad horam nonam ſanguis ille ceſſavit, & iterum mane, feria ſecunda fluere cœpit per totam ſeptimanam, uſque in aliud ſabbatum. Anno quoque eodem pluviales tempeſtates per totam æſtatem vix uno die ceſſaverunt, unde & fames per totam *Angliam* duriſſima, & eatenus inaudita extitit; in tantum, ut unus frumenti ſextarius xx. ſolidis venderetur.

Fames in Anglia.

1127 MCXXVII.

Ymor occiditur.

Rogerus Ymor filius Geſtin Grifud, Garataut, *Glioroni* occiſus eſt, dolo & perjurio erga eum: etiam ſacrilegi effecti ſunt, frangentes duas Eccleſias, ſcilicet *Tidauci* & *Titani.*

1128 MCXXVIII.

Ep. Wint. & com. Fland. ob.

Obiit *Willielmus* Giffard Epiſcopus Winton, & *Willielmus* Comes *Flandriæ*, nepos Regis *Henrici.*

1129 MCXXIX.

Henricus R. à Norman. redit. Lond. in concilio de presbyt. uxor. tractatur.

Rex *Henricus* revertitur de *Normannia* in *Angliam*, fitque concilium totius *Angliæ* apud London ad feſtum Sancti *Michaelis*: in quo tamen nihil omnino niſi de uxoribus presbyterorum decernitur. Sed poſt quinque dies nepos Regis, *Henricus* nomine; ex Abbate *Glaſtoniæ*, Rege jubente, Epiſcopus efficitur *Wintoniæ.*

1130 MCXXX.

Honorio P. Innocentius ſuccedit; & conſecratus eſt Petrus Leonis.

Hoc anno XVI. Kal. Martii, defunctus eſt Papa *Honorius* apud Sanctum *Gregorium*, & in craſtino, i. e. XV. Kal ejuſdem, electus eſt *Gregorius* diaconus Cardinalis Sancti *Angeli* in Apoſtolatum; qui & *Innocentius* nominatus eſt: & ſexta die, ſcil. ſequenti ſabbato poſt proximum, ordinatur in presbyterum, in die cathedræ Sancti *Petri*; & in craſtino conſecratus eſt in ſummum Pontificem, apud Sanctam *Mariam* novam. Eo die & *Petrus Leonis* conſecratus eſt in Apoſtolicatum, apud Sanctum *Petrum*. Eodem anno conventus in Eccleſia *Nethenſi* conſtitutus eſt.

1131 MCXXXI.

Mortalitas pecorum in Anglia. li inter Menev. & Landav. Epiſcopos.

Mortalitas domeſticorum animalium fuit per totam *Angliam*, quæ & ſequentibus quidem annis duravit, ita ut nulla eſſet omnino villa totius Regni quæ ab hac peſte fuiſſet immunis: vacuabantur ſubito haræ porcorum; integra boum præſepia repente deſtituebantur. Tunc etiam, contentio inter *Bernardum* Epiſcopum *Menevenſem*, & *Vrbanum Landavenſem* de jure Marchiarum, quas idem *Vrbanus* illicite uſurpaverat; morte *Vrbani* apud Romam finem quoque ſortitur.

1132 MCXXXII.

Henricus R. in Normanniam tranſit.

Rex *Henricus Normanniam* navigavit, Non. Auguſti, feria quarta. Proſecuta ſunt elementa extremum tanti principis tranſitum, ipſa enim feria IV. qua Rex transfretavit, Sol perpeſſus Eclipſim mentes hominum ex repentina ſui defectione vehementer exterruit: proxima vero ſexta feria, primo mane, tantus fuit terræ motus ut ſubſidere ipſa videretur, horrifico ſono prius ſub terra audito.

1133 MCXXXIII.

Gauf. Dun. & Herv. Eli. ob.

Gaufridus Dunelmenſis Epiſcopus obiit, & *Herveius* Epiſcopus *Elienſis.*

1134 MCXXXIV.

Rob. Com. Nor. Card. moritur.

Robertus frater Regis *Henrici*, & Comes *Normannorum, Cardiviæ* moritur: ſepultus eſt apud Abbatiam *Glouceſtriæ.*

1135 MCXXXV.

Henricus R. obiit: Rading. ſepelitur. ſuccedit Stephanus.

Obiit Rex *Henricus* Kal. Decembris apud Liuns, anno Regni ſui XXXVI. Corpus ejus jacet humatum *Radingiæ* in cænobio Sanctæ *Mariæ*, quod Rex ipſe à fundamentis extruxit. Eodem anno coronatus eſt in Regem *Angliæ Stephanus*, nepos *Henrici* IX. Kal. Januarii, die Dominica.

MCXXXVI.

MCXXXVI. 1136

Rex *Stephanus* primo tempore Quadrageſimæ tranſiit mare: Et tota *Wallia* in diſcordiam commota eſt, rupta pace inter *Wallenſes* & alienigenas; maxime propter *Flandrenſes*, eos quaſi ex medio affligentes. *Willielmus* Archiepiſcopus *Cantuarienſis* moritur. *Stephanus in Norman. tranſit. Walenſes tumultuantur.*

MCXXXVII. 1137

Grifidus filius Ris, qui & Rex *Demeticorum* fuit, obiit: & pagus Ros à *Wallenſibus* devaſtatur & comburitur. *Grif. ob. Wall. Roſſ. comb.*

MCXXXVIII. 1138

Inteſtinis diſſidiis *Anglia* quatiebatur. *In Ang. diſſid.*

MCXL. 1140

In Quadrageſima XIII. Kal. Aprilis, hora nona, feria quarta, Eclipſis ſolis facta eſt hominibus jam ad menſas ſedentibus, & nimio ſtupore mentis attonitis; ſed re cognita progredientes, ſtellas circa ſolem intuebantur. *Ecclipſis ſolaris.*

MCXLI. 1141

Stephanus Rex capitur apud Lincoln, IV. Non. Februarii & anno eodem dimittitur à *Roberto* Comite *Glouceſtriæ*: quo etiam anno Comes ipſe *Robertus* à *Willielmo* de *Ypre* captus eſt in fuga, XVIII. Kal. Octobris; & ſolutus eſt pro eo Rex *Stephanus*. *Steph. R. capt. ap. Linc. & pro Rob. Glouc. reſtit.*

MCXLII. 1142

Conſecratus eſt *Jocelinus* Epiſcopus *Salesbiriæ*. *Jocel. Sar. Ep.*

MCXLIV. 1144

Ventus validiſſimus fuit XIV. Kal. Februarii, domos deſpolians & quercus proſternens. *Turbo vehemens.*

MCXLV. 1145

Richardus primus Abbas de *Neth* moritur. *Ric. Neth. ob.*

MCXLVI. 1146

Imperator *Allemanniæ*, & *Lodovicus* Rex *Franciæ*, cum innumerabili exercitu iter ad terram *Jeruſalem* perrexerunt. *Imp. & R. Gal. Exped.*

MCXLVII. 1147

Fundata eſt Abbatia noſtra quæ dicitur Margan. Et eodem anno Comes *Glouceſtriæ Robertus* qui eam fundavit, apud Briſtoll obiit, pridie Kal. Novembris. *Abb. Marg. fundata eſt.*

MCLI. 1151

Obiit *Adelidis*, Regina ſecunda *Henrici* Regis. *Adel. R. ob.*

MCLIII. 1153

Obiit beatus *Bernardus* Clarevall Abbas primus. Eodem anno diſceſſit de Margan Abbas *Willielmus*. *Bern. ob. & W. ab. Marg.*

MCLIV. 1154

Stephanus Rex obiit VIII. Kal. Novembris, & *Henricus* ſucceſſit in Regnum, coronatus XIV. Kal. Januarii. *Steph. R. ob. ſuc. Henric.*

MCLV. 1155

Obiit dominus *Andreas* Abbas ſecundus de Margan, II. Kal. Januarii. *And. Marg. ob.*

MCLVII. 1157

Facti ſunt amici *Henricus* Rex & Oweyn de *Wallia*. *Pacif. Wall.*

MXCLVIII. 1158

Comes *Glouceſtriæ Willielmus* in caſtello *Cardiviæ* captus eſt à *Wallenſibus*, & *Comitiſſa Hawyſia*. *Com. Glouc. Card. capt.*

MCLXI. 1161

Combuſſerunt *Wallenſes* horreum noſtrum menſe Octobr. divina tamen vindicta ſequente. *Wall. horr. Marg. comb.*

MCLXII. 1162

Facta eſt fames magna per totum orbem. *Fam. grav.*

MCLXIII. 1163

Intravit Rex *Henricus* in *Suthwalliam*, pacificans eam ſine aliqua contradictione & ſine ſanguine. Præterea anni hujus in tempore, fama vulgante, percrebuit *Henr. Southwalliam in poteſtatem*

ſuam redigit. In Galliis fanatica exoritur ſecta.

crebuit quod quidam Pſeudoprophetæ ſurrexerunt, terramque *Petragoricæ* regionis adierunt, qui vitam ſe Apoſtolicam ducere moreſque imitari mentiebantur. Erant autem hujuſmodi ſectæ cultores: ſine intermiſſione prædicabant, nudipedes incedebant, ſepties in die genua flectebant, & toties in nocte, pecuniam à nullo accipiebant, carnem non comedebant; vinum non bibebant, cibos datos ſobrie accipiebant, Elemoſynam nihil valere dicebant, quia unde fieri poſſit à nemine debet poſſideri, communionem ſacram accipere renuebant, Miſſam nihil eſſe dicebant, parati erant mori & cruciari pro lege ſua, prodigia quædam facere videbantur, aquam enim in vinum mutabant, vas vacuum ſuo vino parumper infuſo plenum inveniebatur, coram eis cæci viſum, ſurdi recipiebant auditum, ſi illiterati ad eos veniebant infra VIII. dies tam prudentes fiebant, ut nec literis nec exemplis ſuperari poſſent, nullo compedum genere vinciri poterant, duodecim fuere magiſtri, excepto principe eorum qui *Poncius* vocabatur.

1165 MCLXV.

H. Wall. int. Intravit Rex *Henricus* in *Northwalliam*, parumque profecit.

1166 MCLXVI.

Rob. Bath. & Rob. Glouc. ob. Obiit *Robertus* Epiſcopus *Bathonienſis*, & *Robertus* filius *Willielmi* Comitis *Glouceſtriæ*.

1167 MCLXVII.

Wall. vill. Ken. comb. Villa de *Keneſey* à *Wallenſibus* primo combuſta eſt, in nocte Sancti *Hilarii* Epiſcopi.

1168 MCLXVIII.

Eclipſis Lun. Facta eſt Eclipſis Lunæ poſt mediam noctem.

1169 MCLXIX.

Infantis in utero ploratus Filia cujuſdam *Wallenſis*, audita eſt plorare in utero matris ſuæ, patre ſuo id juramento affirmante.

1170 MCLXX.

Henricus 2. à Rogero Eboracenſi coronatur, exulante Becketo. *Henricus* Regis *Henrici* filius, coronatus eſt **London**, adhuc pueri à *Rogero Eboracenſi* Archiepiſcopo, adhuc vivente patre, & beato *Thoma Cantuarienſi* Archiepiſcopo exulante in *Francia*: Coronatus autem contra prohibitionem Apoſtolicam aſſiſtentibus & ſuffragrantibus prædicto *Rogero Londonienſi*, *Saresburienſi*, & *Roſenſi* Epiſcopis, nec jus *Cantuarienſis* Eccleſiæ proteſtantibus, ad quam coronatio regum *Angliæ* ex antiquo pertinere dignoſcitur. Quam unctio hæc vere profana, odioſa & inimica fuerit, (ſi tamen conſecratio magis quam execratio dici debeat) utpote benedictione Apoſtolica deſtituta, ſumma in tranſgreſſione contra virum Apoſtolicum, ac proinde contra Deum facta, quæ etiam ex mero adeo ira & indignatione proceſſit, odio patris ſpiritualis, à patre carnali excogitata, probant lugubres & omnibus poſt futuris ſeculis deſteſtandi eventus, qui ex hac conſecratione provenerunt, Epiſcoporum ſcilicet anathematziatio, Archiepiſcopi occiſio, ſemel & iterum inter patrem & filium rebellio, & in fine egregii illius pueri conſecrati ſic in adoleſcentia, præmaturæ mortis præventio. Sanctus *Godricus* de **Finchale** obdormivit in domino XII. Kal. Junii anno Regis *Henrici* ſecundi XVI. Eodem anno *Richardus* Comes de **Strugvil** cum exercitu transfretavit in *Hiberniam* ut expugnaret eam.

Richard. de Strugvil, in Hibern. transfretat.

1171 MCLXXI.

Tho. Becket Cant. occiditur. Occiſus eſt beatus *Thomas Cantuarienſis* Archiepiſcopus, *Angliæ* primas, Apoſtolicæ ſedis legatus, in Eccleſia *Cantuarienſi*; pro defenſione Eccleſiaſticæ libertatis, anno exilii ſui ſeptimo, vitæ vero illius LIII. quarto Kal. Januarii, feria tertia, hora quaſi XI.

1172 MCLXXII.

Hen. Hib. pet. Transfretavit Rex *Henricus* in *Hiberniam* XVII. Kal. Novembris.

1175 MCLXXV.

Hen. fil. recon. Rex *Henricus* fecit pacem cum filio, & fames fuit eodem anno.

MCLXXVI. 1176

Mortalitas hominum fuit, & fames magna. *Peſt. & fames.*

MCLXXVII. 1177

Facta eſt in crepuſculo noctis, & diei aurora ſequente, coruſcatio aeris mira, per omnem terram IV. Kal. Decembris. *Coruſcatio mira.*

MCLXXVIII. 1178

Contigit ſolis Eclipſis Id. Septembris poſt VI. horam diei. *Eclipſis Solis.*

MCLXXXI. 1181

Obiit *Alexander* III. Romanæ ſedis Apoſtolicus, menſe Septembri, & ſubſtitutus *Hubaldus Oſtienſis* Epiſcopus, *Lucius* Apoſtolicus poſtea dictus. *Alexand. 3. P. ob. ſuc. Luc.*

MCLXXXIII. 1183

Obiit *Nicolaus Landavenſis* Epiſcopus II. Non. Junii. Eodem menſe obiit *Henricus* ſecundus Rex *Angliæ*. Eodem autem anno *Willielmus* Comes *Glouceſtriæ* IX. Kal. Decembris: & fames valida *Angliam* ſimul & *Walliam* vehementer oppreſſit. Tonitru etiam & terribiles coruſcationes contigerunt XVI. Kal. Auguſti. *Nic. Landav. Ep. Hen. 2. R. Will. com. Glouc. ob. Fames in Angl. & Wall.*

MCLXXXIV. 1184

Quidam ſpiritus nequam in *Devonienſi* provincia locutus eſt hominibus palam quidem, ſed videri non potuit. *Spirit. mal. in Dev. loquit.*

MCLXXXV. 1185

Fuit Eclipſis Kal. Maii circa horam nonam, ſole poſt Eclipſin colore ſanguineo quodam mirabili modo rubente. Hic etiam *Wallenſes* pagum *Glamorganenſem* incendiis atque rapinis hoſtiliter vaſtare cœperunt, tunc ab eis inter alias, & villa *Kerdiviæ* incendio eſt tradita, villaque de Kenefegſam vice ſecunda. Caſtellum quoque de Neth ſecundo obſeſſum, & fortiter aliquandiu oppugnatum, donec ab *Anglia* veniens exercitus *Francigenarum*, fugavit agmen hoſtile *Wallenſium*; machina quam fecerant igne cremata. Non procul à memorato caſtello, res quædam ſui novitate mirabilis ſub eodem contigit anno: circa nativitatem Baptiſtæ *Johannis*; in pago cui Gower eſt vocabulum, in villa Llandridian dicta, feria quinta, lactis unda copioſi pro latice per tres horas, ut fertur, aſſidue de quodam fonte manavit, quem incolæ loci fontem vocant Sancti *Iſtuti*. Atteſtati ſunt autem plures qui aderant, qui cum lacteas undas ſedulo nec ſine admiratione conſpicerent, vidiſſe ſe quoque inter glareas paſſim jacere coagulum, & circa marginem undique fontis quandam fluctuare pinguedinem, qualis ex lacte colligitur, ut fiat inde butryum. Anno autem hoc ipſo, *Johannes* Regis *Henrici* filius, grandi militum ſtipatus exercitu, menſe Aprili verſus *Hiberniam* primo iter arripuit, prius tamen à patre apud *Glouceſtriam* miles effectus; moratus eſt autem in inſula menſibus circiter VIII. Qui licet bellis aliiſque indeſinenter adverſis *Hibernienſes* infeſtaret, terram ſibi tamen ſubjugare non potuit. *Eclipſis Solis. Wallenſes Glamorgan. & Kerdiv. vaſt. nt. Neth oppugnant. Lactis rivus exundat. Johannes in Hiberniam transfretat.*

MCLXXXVII. 1187

Fratres templi & hoſpitalarii, prima die menſis Maii contra *Saladinum* pugnantes, circa Nazareth civitatem cæſi ſunt à paganis, una cum militibus aliis centum fere XXX, peditibus autem mille ducentis. Porro tyrannus cæde peracta tantorum, necdum ſatiatus, collegit multitudinem hoſtium peregrinam, venitque in regionem *Jeroſolymitanam*, congreſſuſque cum Rege eorum, & rediviva potitus victoria, ſtragem rurſus ex noſtris fecit immenſam; interfecti ſunt enim in hoc prælio militum numero Mille ducenti, peditum autem XXX. Millia, exceptis Epiſcopis terræ Jeruſalem, Templariis & Hoſpitalariis, arma quoque bellica & equitaturæ, & omnes qui erant ad bella fortiſſimi perierunt. In memorato præterea bello capta eſt veneranda crux Domini, captus & ipſe Rex *Jeroſolymitanus*, & Templi magiſter, una cum *Reginaldo* Principe, quem propriis manibus *Saladinus* ipſe peremit. Hæc quarta die menſis Julii acciderant. Poſtquam autem tyrannica rabies Chriſtianorum eſt ſatiata cruore, urbes obſidere munitas aggreditur, cepitque quamplurimas: quarum hæc ſunt nomina, *Tiberias* civitas nobilis, *Acaron*, *Caiphas*, *Cæſarea*, *Arcæ*, *Templarii & Hoſpital. circa Nazareth cæſi. Saladinus Chriſtianos paſſim vincit, & Hieroſolyma potitur.*

Joppe, *Lydda*, *Ramatha*, *Hebron*, *Nazareth*, *Sebastes*, *Neapolis*, *Bethleem*, *Sidon*, *Berytum*, *Biblium*, & civitas munitissima *Ascalonis*, quæ v. die mensis Septembris capta est. Quibus civitatibus captis, infinita virorum, mulierum pariter & infantum multitudo captivata est & interemta. His ita gestis, convocato Tyrannus exercitu suo *Jerosolymitanam* ad urbem profectus, obsidione circumdedit, quæ non multo post (ut audivimus) tradita est illi. Postquam longe lateque per orbem (fama vulgante) Christianis innotuit, quod capta esset à gentilibus crux sancta in bello, innumerabiles populi per loca diversa terrarum, diversæ conditionis, dignitatis & ordinis, eodem anno, certatim crucis suscepere signaculum. *Principes Europæi bellum instaurant.* Inter quos Rex *Francorum Philippus*, & *Anglorum* Rex *Henricus*, Comes quoque *Flandriæ Philippus*, cum aliis viris illustribus; uno die, uno in loco in transmarinis, crucem & ipsi in humeris suis accepere Dominicam. In quo loco supradicti Reges quandam in honore sanctæ crucis jusserunt fabricari basilicam. Item hoc anno consecratum est altare Sanctæ Trinitatis Abbatiæ nostræ de Margan, à domino *Willielmo Landavensi* Episcopo, quarto Kal Novembris.

1188 MCLXXXVIII.

Per noctem coruscatio insolita, & Maris inundatio. Tertio decimo Kal. Januarii, feria III. nocte circa galli cantum, lux quædam insolitæ claritatis visuque terribilis emicuit, quæ penitus discussa caligine noctis, noctem subito reddidit die clariorem. Anno eodem, mense Martio, fluctus æquorei longius solito ascendentes, inumera diversi generis animalia per loca diversa merserunt, homines quoque nonnullos pariter involverunt.

1189 MCLXXXIX.

Henr. 2. obiit, succedit Ricard. Fames valida, & mortalitas hominum fuit. Obiit *Henricus* secundus Rex *Angliæ*. II. Non. Julii successit *Richardus* filius ejus. Tertio nonarum Septembrium unctus est in Regem. Judæi contra prohibitionem, coronationi se ingerentes, Rege indignante ejecti sunt, & male tracti. Deinde irruentes Christiani in alios, per totam civitatem ædificia eorum incendunt, bona diripiunt, XIX. circitur in eadem urbe neci traditi sunt. Per alias quoque civitates *Angliæ* consimilis furor exarsit in Judæos, donec præsumtorum audacia regio jussu puniretur. *Galfridus* filius Regis *Henrici*, electus est ad Archiepiscopatum *Eboracensem*; *Plures ad Episcopatus promoventur.* *Godofridus* de Luci ad Episcopatum Winton, *Hubertus Walteri* ad *Saresberiensem*. XI. Kal. Novembris, à *Baldwino* Archiepiscopo *Cantuariensi* ambo consecrati sunt London. *Willielmus* de *longo campo* in Episcopum *Eliensem*.

1190 MCXC.

Rich. Angl. R. & Philip. Gall. versus Hierosol. pergunt. Plures principes viri obeunt. *Richardus* Rex *Angliæ* in die Apostolorum *Petri* & *Pauli* iter arripuit versus Jerusalem, & *Philippus* Rex *Francorum*, sed non eo pervenerunt hoc anno, pervenerunt autem *Baldwinus* Archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Hubertus Sarisberiensis*, *Ranulfus* de Glanvil, & alii multi. Obiit *Fredericus* imperator, & *Baldwinus* Archiepiscopus, & *Robertus* Abbas de Ford, & *Robertus* Comes *Leicestriæ*, & *Willielmus* Comes de *Ferrariis*, & *Ranulfus* de Glanvil. *Hugo Cestrensis* Episcopus, monachos à *Coventreia* expulit, & clericos substituit. *Willielmus Eliensis*, factus est legatus in *Anglia*.

1191 MCXCI.

Clemens P. ob. Celestinus succedit. Acon à Christianis capitur. Obiit *Clemens* Papa, successit *Celestinus*. Facta est Eclipsis solis in die Dominica in vigilia Sancti *Johannis* Baptistæ circa horam VI. Civitas *Acon* à Christianis capta est. *Galfridus Eboracensis* Archiepiscopus veniens in *Angliam*, captus est apud *Doroberniam* ab *Willielmo Eliensi* Episcopo, in Ecclesia Sancti *Martini*; & idem non multo post cum maximo dedecore ab *Anglia* recessit. *Johannes* Abbas de Bynnadon factus est Abbas de *Forda*. Obiit *Johannes* Episcopus Exon, apud Glaston. *Ossa Arthuri, Guenveri, & Modredi reperta Glastoniæ.* Inventa sunt ossa famosissimi *Arthuri* quondam Regis majoris *Britanniæ*, in quodam vetustissimo sarcophago recondita, circa quod duæ pyramides stabant erectæ, in quibus literæ quædam exaratæ erant, sed ob nimiam barbariem & deformitatem legi non poterant: inventa sunt

autem

autem hac occaſione dum inter prædictas pyramides terram quidam effoderant, ut quendam monachum ſepelirent, qui ut ibi ſepeliretur à conventu pretio impetraverat, reperierunt quoddam ſarcophagum, in quo quaſi oſſa muliebria cum capillitio adhuc incorrupto cernebantur, quo amoto reperierunt & aliud priori ſubſtratum, in quo oſſa virilia continebantur, quod etiam amoventes invenerunt & tertium duobus primis ſubterpoſitum, cui crux plumbea ſuperpoſita erat, in qua exaratum fuerat, hic jacet inclytus Rex *Arthurus* ſepultus in inſula *Avellana*; locus enim ille paludibus incluſus inſula *Avallonis* vocatus eſt i. e. inſula pomorum, nam **Aval** Britannice pomum dicitur. Deinde idem ſarcophagum aperientes, invenerunt prædicti principis oſſa robuſta nimis & longa, quod cum decente honore & magno apparatu in marmoreo mauſoleo, intra Eccleſiam ſuam Monachi collocaverunt. Primum tumulum dicunt fuiſſe *Guenhaveræ* Reginæ, uxoris ejuſdem *Arthuri*: ſecundum *Modredi* nepotis ejuſdem: tertium prædicti principis.

MCXCII. 1192

Obiit *Reginaldus* Epiſcopus *Bathonienſis* electus à Monachis *Cantuarienſibus* in Archiepiſcopum. Rex *Angliæ* redire parans captus eſt à Duce *Auſtriæ*, & poſtea Imperatori *Henrico* traditus, cum ſumma diligentia cuſtoditus eſt. *Savaricus* filius *Geldewini* factus eſt Epiſcopus *Bathoniæ*.

Ricard. R. à duce Auſtriæ captus. Savaricus fit Batho. Epiſ.

MCXCIII. 1193

Rex *Richardus* in *Alemannia* detentus eſt, donec pro redemtione ſua centum millia Marcas argenti perſolveret. Ad hanc ſummam pecuniæ colligendam, præter id quod à laicis exhibitum eſt, ſingularum Eccleſiarum reditus decimati ſunt; aurum & argentum, lapides pretioſi Abbatiarum, & aliarum Eccleſiarum diſtricta, cruces & feretra decruſtata; ſacra etiam vaſa altaris direpta ſunt. Interim comes *Johannes* in Regnum inſurgens, poſt plurima mala quæ fecit in *Anglia*, ad Regem *Francorum* ſe contulit. Rex autem *Francorum* cepit *Giſortium*, prodente oppidum *Guiliberto* de **Gauſcul**, & multa alia caſtella capiens, innumera mala *Normanniæ* intulit. *Hubertus* Epiſcopus *Saresberienſis* factus eſt Archiepiſcopus *Cantuarienſis*.

Ricardus R. pretio redimitur.

Joannes Normanniam conturbat.

MCXCIV. 1194

Richardus Rex rediens à peregrinatione, coronatus *Wintoniæ* II. Kal. Maii. *Herebertus* Archidiaconus *Cantuariæ*, factus eſt Epiſcopus *Sariſberienſis*, & *Henricus Mareſcallus*, *Exoniæ*.

Ric. Wint coronat. Hereb. fit Ep. Sarum Henr. Exon.

MCXCV. 1195

Nimia abundantia pluviarum pene ſegetes perierunt, Obiit *Hugo Dunelmenſis* Epiſcopus.

Hugo Dunel. obiit.

MCXCVI. 1196

Johanna relicta Regis *Apuliæ*, & ſoror *Richardi* Regis, deſponſata eſt apud *Rothomagum* Comiti Sancti *Egidii*. *Chriſtophoro* Abbati de **Waverley** cedenti, ſucceſſit *Johannes* Monachus, Hoſpitalarius ejuſdem loci. *Reginaldo* **Gereldon**, Abbate, à quodam converſo ſuo, graviter in infirmatorio vulnerato, aliis converſis conſentientibus; juſſum eſt in generali capitulo *Ciſtercii*, omnes converſos ejuſdem loci amoveri.

Joan. R. Ric. ſoror deſponſ. com. S. Egid. Converſi ordin. Ciſtreſ. amoventur.

MCXCVII. 1197

Obiit *Willielmus* de *longo campo*, *Elienſis* Epiſcopus. Magiſter *Euſtacius* factus eſt Cancellarius Regis, & conceſſus eſt ei Epiſcopatus *Elienſis*. Obiit *Willielmus* Comes **Sariſberie**.

Will. Elienſ. Ep. ob. Euſtac. ſucced. Will. Com. Sar. ob.

MCXCVIII. 1198

Obiit *Celeſtinus* Papa, ſucceſſit *Innocentius*. Obiit *Henricus* Imperator, ſucceſſit *Otho* nepos *Richardi* Regis *Angliæ* ex ſorore; *Philippo* duce *Suaviæ* qui frater erat Imperatoris defuncti, retentis munitionibus fortiter reſiſtente. In vigilia Sancti *Bartholomæi*, ventus vehemens meſſes damnoſe excuſſit. Rex *Franciæ Philippus*, circa feſtum Sancti *Michaelis* interceptus à *Richardo* Rege *Anglorum*, verſus *Giſorum* fugam iniit; ubi fracto ponte pene ſubmerſus eſt, capti ſunt de hominibus ejus nominatiſſimis LXXX. & eo amplius. Obiit

Celeſt. P. ob. ſuc. Innocent. Hen. Imp. ob. Otho ſucced. Rex Franciæ Philip. à Ric. Ang. R. interceptus. Hugo. Ceſt. Ep. ob.

Hugo Cestrensis Episcopus apud *Beccum* habitu religionis accepto: Monachi de *Coventreia* quos ab Ecclesia sua idem Episcopus expulerat de mandato domini Papæ, per *Cantuariensem* Archiepiscopum restituuntur.

1199 MCXCIX.

Ricardus R. Angl. ex vulnere moritur, Joannes succedit contra jus.

Capella de *Lameheya* jussu Papæ funditus subvertitur. Rex *Richardus* in quadragesima contra vicecomitem *Lemovicensem*, pro thesauro quem nuper audierat inventum in terra ipsius; profectus, castellum *Calucis* quod ejus erat obsedit, cumque illud jam fere cepisset VII. Kal. Aprilis, miles ex obsessis, unus *Petrus*, cognomento *Basilius*, directo in eum spiculo, quod vulgo *quadrellum* vocatur, percussit in scapula sinistra, quo accepto vulnere decessit ibidem IV. Id. Aprilis: sepultus est apud *fontem Ebraudi* ad pedes patris sui, cor autem ejus delatum est *Rothomagum*, & in Ecclesia beatæ *Mariæ* majori tumulatum. *Johannes* frater ejus in octavis Paschæ, suscepto Ducatu *Normanniæ*, veniens in *Angliam* coronatus in Regem, in die Ascensionis Dominicæ, scil. VI. Kal. Junii apud *Westmonasterium*: contra judicium Archiepiscoporum, Episcoporum Comitum & Baronum & omnium aliorum magnatum *Angliæ*; quod factum fuit apud **Notingham** præsente Rege *Richardo* fratre suo; ubi propter proditionem ejusdem Regis & Regni quam fecerat cum Rege *Francorum*, abjudicatus & exhæredatus erat, non solum de omnibus terris quas habuit in Regno, sed etiam de omnibus honoribus, quos se habiturum speravit vel expectavit de corona *Angliæ*. Judicium quoque fuit ut summoneretur per tres quadragenas, venire in Curiam Regis *Angliæ* ad respondendum & defendendum corpus suum si posset, de guerra & proditione prædicta, quas machinatus fuerat dum Rex frater suus fuit in peregrinatione, & carcere Imperatoris *Alemaniæ*; sed nec venit, nec responsalem pro se misit: unde tres Comites pares sui missi fuerant ad Curiam Regis *Franciæ*, ut in ea de supradicta proditione eum convincerent; sed & nec ibi comparuit, nec respondit: nec se defendit; contra hoc inquam judicium coronatur; *Willielmo* de **Breuse**, cum fautoribus suis ad ejus coronationem vehementius instante.. In qua coronatione omnes graviter peccaverunt, tum quia idem *Joannes* nullum jus in Regno habuit vivente *Arthuro* filio senioris fratris sui *Gaufridi* Comitis *Britanniæ*; tum quia licet aliquando hæres regni fuisset, propter tamen memoratam proditionem abjudicatus fuit & exhæredatus. Et quia omnes gravissime Deum offenderant, omnes postea per eum tanquam instrumento suæ offensionis puniti sunt & afflicti. Sed *Willielmus* de **Breusa** qui in ejus coronatione plus omnibus offendit, justo dei judicio cum omni domo sua plus omnibus aliis punitus est.

1200 MCC.

Joan Isabellam Engolemens. ducit in uxorem. R. Scotiæ homagium facit Regi Ang.

Rex *Johannes* duxit *Isabellum* filiam Comitis *Engolamensis* in uxorem. Idem concordatus est cum Rege *Francorum* datis illi XX. millibus libris Sterlingorum, cum terris & castellis pluribus; desponsata etiam nepte sua, scil. filia Regis *Hispaniæ*, *Lodovico* filio ipsius Regis *Francorum*. Circa festum Sancti *Edmundi* concilio congregato apud **Lincoln**, Rex *Scotiæ* homagium fecit Regi *Angliæ*. Dominus *Hugo* **Lincoln** Episcopus interim decessit apud **London**, sed delatus inde *Lincolniam*; à Regibus, Archiepiscopis, Episcopis, & optimatibus Regni, & frequentia populi cum magna veneratione suscipitur, & sepulturæ commendatur. Abbates ordinis *Cisterciensis*, concilio domini *Cantuariensis* illuc advenientes in oculis Regis, non sine grandi admiratione omnium, gratiam Regis invenerunt; adeo ut ipse flexis in terram genibus veniam ab eis peteret, pro eo quod eos vexasset, Abbatiam se ordinis *Cisterciensis* facturum promittens, seque ibidem sepeliendum.

1201 MCCI.

Joannes coronatus Cantuar.

Rex *Johannes* à Domino *Cantuariensi* invitatus & exhibitus, ad Pascha coronatus est cum Regina sua apud *Cantuariam*. Pluviarum inundatio frequens à Pentecost. usque ad Nativitatem Sanctæ *Mariæ* continuata; non solum fruges & arborum fructus non sivit maturescere, sed etiam fecit infœcundos.

Subsecuta

Subsecuta est mortalitas animalium, sed & ovium maxime, qualem tunc nullus viventium se meminit ante vidisse. In die Assumtionis sanctæ *Mariæ* apud *Fordam*, præsentibus dominis Abbatibus, *Johanne* de Waverley & *Johanne* de Forde, & domino *Willielmo* Brewere, eligitur conventus XII. Monachorum; præfecto eis viro industrio, *Gregorio* ad construendam Abbatiam de Dunekyswill. Obiit *Johannes*, Abbas Waverlie, successit *Johannes*, *Cellarius* ejusdem domus.

Extruitur Abbatia de Dunekewell.

MCCII. 1202

Rex *Johannes* apud Castrum Mirabel cepit *Arthurum* nepotem suum in festum Sancti *Petri* ad vincula, & cum eo *Gaffridum* de Liraman, & *Hugonem* de Brun, & *Andream* de Chavenny, & vicecomitem de castro *Haraldi*, & *Reymundum* de Croald, & *Savaricum* de Maulyon, & *Hugonem* de Banchai, & omnes alios inimicos suos, *Pictaviæ*; qui ibi erant circiter CC. milites & plures. Ex quibus XXII. nobilissimos & strenuissimos in armis, fame interfecit in castello de Corf; ita quod nec unus ex illis evasit. Abbas de *Firmitate*, cum quibusdam Monachis *Cistercii* per præceptum Regis veniens in *Angliam*, accepit saisinam de Fererendon ad Abbatiam construendam. Missus est Conventus à Ford XVI. Kal. Decembris, ad ædificandam Abbatiam de Dunekywill.

Joan. R. Nepotem suum Arthurum & alios plurimos occidit.

MCCIII. 1203

Fames valida & sæva mortalitas multitudinem pauperum extinguit. Rex *Johannes* post capturam *Arthuri* & *Pictavensium*, est reversus in *Angliam*: apud *Cantuariam* natale celebrat. Castellum de *Rupe* capitur à Rege *Francorum*.

Joan. redit in Angliam.

MCCIV. 1204

Rege *Johanne* fugiente in *Angliam*, *Philippus* Rex *Francorum* *Normanniam* occupat, & Andegaviam. Misso conventu à *Cistercio*, & Abbate eis præfecto, Abbatia *belli loci* construitur. *Cornubienses* primo, deinde *Devonienses* promissa pecunia, gravissimum jugum forestariorum à se excutiunt. Obiit *Alienora* Regina. Obiit *Godofridus* Winton Episcopus, successit *Petrus* de Rupibus Archidiaconus *Pictaviæ*, à domino Papa Romæ postea consecratus. *Guido Prænestinus*, & quondam Abbas *Cestercii*, factus est Archiepiscopus *Remensis*. Rex *Francorum* cœpit castrum de Chynun, & postea omnes munitiones *Normanniæ*, *Andegaviæ*, & civitatem *Pictaviæ*, cum aliis castellis, oppidis, & civitatibus quas voluit habere: & hac ratione; cum Rex *Johannes* cepisset *Arthurum*, eumque aliquamdiu in carcere vivum tenuisset, in terra tandem *Rothomagensi*, feria V. ante Pascha, post prandium, ebrius & dæmonio plenus; propria manu interfecit: & grandi lapide ad corpus ejus alligato, projecit in *Sequanam*; dicitur reti piscatorio i. e. sagena inventum esse, & ad littus tractum, cognitum; & in Prioratu *Becci*, qui dicitur Sanctæ *Mariæ de prato*, occulte sepultum, propter metum tyranni. Quod cum fama vulgante audisset, prædictus Rex *Francorum*, & pro certo sciret *Arthurum* esse occisum; fecit summoneri interfectorem ejus *Johannem* ut veniret ad curiam *Franciæ* (uti solent duces *Normanniæ*) de occisione tanti viri responsurus, & se si posset defensurus, tanti inquam viri: erat enim legitimus hæres *Angliæ*, Comes *Britanniæ*, & *gener* Regis *Franciæ*. Ille tanti male sibi conscius, nunquam ausus est comparere, sed fugit in *Angliam*, & in ea super homines suos gravissimam tyrannidem exercuit, usque ad mortem suam. Postquam autem nunquam venit ad respondendum de morte *Arthuri*, & se defendendum; per judicium curiæ Regis & principum *Francorum*, abjudicatus est, & exhæredatus est cum omnibus hæredibus suis de universis terris & honoribus quos tenuit de corona *Franciæ*, & fixum & justum judicium hoc. Hiems horrida gelu & nivibus fere à Natali usque in medium Martii, oves & animalia magna extinxit, cum fætibus eorum: frumentum vero purius provenire fecit, avenas & hordea pene annihilavit.

Philippus Rex Franc. Normanniam occupat. De morte Arthuri rerum peragit Joan.

MCCV. 1205

Rex *Johannes* collecta apud Portesmuth copiosa navium multitudine, parat transfretare; sed ab optimatibus *Angliæ* & maxime Archiepiscopo *Cantuariensi* cæpta differre compellitur. Obiit *Hubertus Cantuariensis* Archiepiscopus,

Joann. transfretare parans ab optimat. detinetur. Hubert.

Cant. ob. & Sav. Bath. ob. pus III. Id. Julii. Obiit *Savaricus Bathoniensis* Episcopus. *Petrus* de Rupe electus *Wintoniensis*, Romæ consecratus est.

1206

MCCVI.

Joan. in Pictav. transfretat. Will. Linc. Ep. ob. Joan. in Parliam. Oxon. conceditur 13. pars Catellorum Ang. Rex *Johannes* congregato exercitu in *Pictaviam* transfretat. *Jocelinus Troteman* consecratur in Episcopum *Bathoniensem*. Obiit *Willielmus* Lincoln Episcopus. Obiit *Henricus Marescallus* Exon Episcopus. Rex *Johannes* rediens de *Pictavia* coadunatis magnatibus terræ apud Oxenford, de assensu eorum cepit XIII. partem omnium catellorum hominum totius *Angliæ*. Pontifices vero & viri religiosi cujuscunque professionis essent, omnes indiscrete cum Rege & suis, pro se & hominibus suis pacem fecerunt ut melius potuerunt.

1207

MCCVII.

Steph. Langton fit Archiep. Cant. Electus est magister *Stephanus* de *Langton* ad Archiepiscopum *Cantuariensem*, cum esset Cardinalis *Romanæ* Ecclesiæ, & *Bitreni* consecratus. Pro cujus electione quia facta fuit contra profanas illas consuetudines, quas vocant *avitas leges*, & *Regias libertates*, orta est statim discordia inter Papam *Innocentium* & *Johannem* tyrannum *Angliæ*, faventibus ei & consentientibus omnibus laicis & Clericis fere universis; sed & viris cujuslibet professionis multis, sicut plenius habetur in quodam libello qui inscribitur de *Symonia*. Secuta est proscriptio & ejectio Prioris & Conventus *Cantuariensis*, & exilium Archiepiscopi, interdictum Regni, persecutio Cleri, & multa alia mala. Eodem anno natus est *Henricus* filius Regis *Johannis*, apud Winton die Sancti *Remigii*.

1208

MCCVIII.

Anglia interdicitur, plures in exilium acti. Interdicta est *Anglia* ab omni officio & sacramento Ecclesiastico, præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium; quia Rex noluit recipere Archiepiscopum. Factum est autem interdictum Dominica qua cantatur *Isti sunt dies*. Episcopi executores interdicti, viz. *Willielmus* London, & *Eustachius Eliensis*, & *Maugerus* Wigorn exulaverunt; exulavit etiam *Egidius Herefordensis* Episcopus. Rex *Johannes* egit in exilium *Willielmum* de Breusa cum uxore sua & filiis, & totam substantiam suam & terram occupavit. *Philippus Dunelmensis*, & *Coventriensis* Episcopi obierunt. Mense Januarii peperit Regina Isabel apud Winton filium, qui vocatus est *Richardus*.

1209

MCCIX.

Hugo fit Ep. Linc. Joan. R. exerc. in Scotiam ducit. Ipsi allegiant juratur. *Hugo* Archidiaconus *Wellensis* eligitur in Episcopum Lincoln. Rex *Angliæ* collecto grandi exercitu proficiscitur versus *Scotiam* contra Regem *Scotiæ*, qui dicebatur fœdus iniisse cum inimicis suis, sed cito revertitur pace inter eos reformata & firmata. Liberi homines per totam *Angliam* Regi Ligeantiam faciunt.

1210

MCCX.

Joannes Judæos vexat. in Hiberniam transfretat. Cistercienses vexat. Variis infirmitatibus homines per *Angliam* vexantur & quamplures moriuntur. Rex *Johannes* Judæos totius *Angliæ* capi fecit, & male tractatis omnia fere bona eorum ipsis abstulit. Idem mense Junio transfretavit in *Hiberniam*, ubi hostibus ad votum subactis, mense Septembri; nimis infestus omnibus viris *Cisterciensis* ordinis rediit. Convenerat enim eos priusquam transfretaret de auxilio præstando contra inimicos suos; & quia iidem *Cistercienses* pecuniam ei ad libitum suum, contra libertatem ordinis sui, dare noluerunt; in immensum eos afflixit; & à singulis domibus, brevissimo temporis spatio indulto, multum valde censum, ita ut summam XXVII. Millia Marcarum, æquaret collectio illa, vel excederet, violenter extorsit. Duæ tamen domus ejusdem ordinis ab hac exactione tunc immunes fuere, de Margan scil. in *Wallia*, eo quod hospitatus ibi fuisset Rex cum exercitu eodem anno iens in *Hiberniam*, & inde rediens: & *de Bello loco* in *Anglia*, eo quod ipsa esset de Eleemosina ejusdem Regis. Rege vero cum exercitu in *Hibernia* commorante, actus est in fugam *Hugo* de Lacy Comes *Vltoniæ*, captus *Willielmus* de Breusa Junior, cum uxore, & pluribus filiis, & matre Matilda de Sancto *Wallarico*; & arctissime custoditi, primo per maritima usque *Bristollum*, postea usque *Windleshore* castellum sunt deducti, imposita redemtione quinquaginta millia Marcarum. *Willielmus* senior

nior quaſi pro pecunia perquirenda liber egreditur, qui deinde fugit in *Franciam*: quo comperto, confeſtim Rex uxorem ejus & filium fame necavit in carcere, & *Walterum* de Lacy generum ejus egit in exilium, fecitque confiſcari omnia bona proſcriptorum Principum, quæ multa fuerunt in *Anglia*, in *Wallia* & in *Hibernia*.

MCCXI. 1211

Quidam ex capellanis Domini Papæ legatus venit in *Angliam*, & à regiis *Rex à Papæ*
cuſtoditus, legationem ſuam eſt executus. Denique coacto concilio apud *legato Nor-*
Northamton, præſente Rege *Johanne* & proceribus *Angliæ*, cum idem Rex Ec- *thamptoniæ*
excommuni-
cleſiæ ſatisfacere nollet, coram omni concilio & in faciem ſuam, à legato vi- *catus. Walli*
ro virtutis, conſtanter excommunicatus denunciatur. Plures etiam minæ ex *vincuntur.*
ore Domini Papæ per legatum intentantur, quæ omnia Rex pro nihilo duxit. Legatus *Romam* revertitur, cum quo & Regis Clerici cum literis regiis diriguntur. Obiit *Willielmus* de Breuſa ſenior, exul in *Francia*, & honorifice ſepultus eſt à magiſtro *Stephano Cantuarienſi* Archiepiſcopo, tunc ſimiliter exulante. *Johannes* Rex exercitum duxit in *Northwalliam* contra *Lewelinum* generum ſuum, & ejuſdem terræ Principem, & approximans monti qui Snowdon dicitur, *Lewelino* cum ſuo exercitu deſuper conſiſtente, videnſque eum; trepide quidem, ſed fortaſſis provide Rex diſceſſit, collectoque ampliori exercitu iterum præfatum Principem in prænominato monte obſedit, & ad deditionem coegit, à quo etiam XXXII. obſides, quos omnes poſtea apud Notingham fecit ſuſpendi, & tertiam ſive quartam partem *Norwalliæ*, & multam pecudum ſive jumentorum ſummam, loco muneris extorſit. Eodem anno firmatur caſtellum ex præcepto Regis contra principes *Southwalliæ*. ſcil. Mailgum, & Reſum Vahhan in eorum terra dominica. Quo ſtatim poſt deſceſſum exercitus *Anglorum*, ab iiſdem principibus capto & combuſto, eorum obſides duo, ſcil. filii Mailgum diffaciuntur, & præ dolore moriuntur: duo etiam filii Cadwallan ab Yvor diffaciuntur; hinc cædes & incendia, multaque mala à *Wallenſibus* exercentur.

MCCXII. 1212

Rex *Morochiæ* nomine *Miramomelinus*, cum Rege *Valentio* patruo ſuo, & mul- *Mauri Hiſ-*
to nimis exercitu *Arabum* & *Maurorum*, *Hiſpanias* ingreſſus; eas cæde & incendio *paniam inva-*
dunt, & à
cœpit devaſtare: contra quem directi ſunt à domino Papa Archiepiſcopi vel E- *Chriſtianis*
piſcopi decem, quatuor tranſmontani, & ſex ciſmontani, cum exercitu copioſo: *vincuntur.*
in quorum comitatu fuere nonnulli Comites & Barones, qui per *Gaſconiam* incedentes, plures hæreticorum qui *Albigei* dicebantur & eam repleverant, occiderunt; Comitem de ſancto *Egidio* bello campali victum, qui eis favere dicebatur, exulaverunt; & *Toloſam* Metropolim *Gaſconiæ* diu obſeſſam, vi tandem ceperunt. Circa octavas vero Pentecoſtes *Toletum* Hiſpaniarum Metropolim advenerunt, & eis ibidem aſſociati ſunt tres Reges *Hiſpaniarum*, ſcil. Rex *Andegaviæ*, Rex *Navarriæ*, Rex *Caſtellæ*, cum exercitibus ſuis. Circa feſtum ſanctæ *Mariæ Magdalenæ*, congreſſi ſunt tribus vicibus cum *Saracenis* bello campali, & ex eis proſtraverunt uſque ad LX. Millia virorum, cum pauci ruerent ex Chriſtianis, ſicut ſcribit *Narbonenſis* Archiepiſcopus (qui ipſe bello interfuit) in Epiſtola quadam ad Capitulum *Ciſtercienſe* directa. *Saraceni* qui evaſerant cum Regibus ſuis, domum cum dececore ſunt reverſi. *Lewelinus* Princeps *Lewelinus*
Northwalliæ omnem terram ſuam anno præterito perditam, viriliter pugnando *terras anno*
præterito a-
hoc anno recuperavit. Reſus Vahhan, Sweineſham comburit. Obiit *Gaufridus* *miſſas recu-*
Eboracenſis Archiepiſcopus, & Mauger Wigorn Epiſcopus, exules in *Francia*. *perat. Gau-*
Rex *Anglorum* proditionem formidans, infra Caſtellum de *Notingham* per XV. *frid. Ebor.*
Arch. obiit.
dies ſe clauſum tenuit.

MCCXIII. 1213

Recolendæ memoriæ *Gillebertus* Abbas de Margan, ceſſit in viſitatione fa- *Gilleb. abbas*
cta de mandato Abbatis *Clarvallenſis* XV. Kal. Julii: & eadem die ſucceſſit ei *de Margan*
Johannes Monachus ejuſdem domus. *obiit.*

MCCXIV.

1214 MCCXIV.

Ordini Cistercienſium conceſſum ut terræ eorum decimas non ſolverent.

Obiit idem *Gillebertus* apud Kerkeſted, ubi Monchus fuit, quarto Id. Maii. Hoc anno celebrata fuit Synodus *Romæ* in Eccleſia Salvatoris quæ dicitur *Conſtantiniana,* menſe Novembris, præſidente domino Papa *Innocentio* III. in qua conceſſit ordini *Ciſtercienſi,* quod de poſſeſſionibus habitis ante Concilium, & de novalibus ante & poſt acquiſitis, nulli decimas dare tenerentur.

1216 MCCXVI.

Joann. R. ob. ſucced. Hen. 3.

Obiit *Johannes* Rex Angliæ apud Newerk: cui ſucceſſit *Henricus* tertius filius ſuus, coronatus *Glouceſtriæ* per *Walonem* legatum ſedis Apoſtolicæ.

1217 MCCXVII.

Gilb. de Clare, terras in duobus Comit. conf. Ciſterſ.

Suſcepit *Gillebertus* de *Clare* duos comitatus quorum hæres fuit, ſcil. de Glouceſter & de Hereford, & tunc confirmavit nobis omnes terras & libertates quas habuimus ab anteceſſoribus ſuis, ut ab hominibus ſuis.

1218 MCCXVIII.

Hen. Land. & Clem. Abb. de Neth. obiere.

Obiit *Henricus Landavenſis* Epiſcopus, II. Id. Novembris, & *Clemens* Abbas de Neth, cui ſucceſſit *Gervaſius* Prior ejuſdem domus.

1219 MCCXIX.

Will. fit Land. Hugo. Heref. Epiſc.

Electus eſt ad *Landavenſem* Epiſcopatum *Willielmus* Prior de Goldeclive, & conſecratus *Cantuariæ* cum *Hugone* electo *Herefordenſi.*

1220 MCCXX.

Tran. Tho. Can.

Facta eſt tranſlatio beati *Thomæ* martyris, Non. Julii.

1222 MCCXXII.

Turbo & terræmotus.

Fuit maximus ventus proxima nocte poſt feſtum Sanctæ *Luciæ* virginis, qui etiam domos multas fregit, pomaria, quercus cæteraque ligna ſilvarum multa radicitus de terra evulſit: fuitque eodem anno terræmotus magnus multis in locis in tranſmarinis partibus, ex quo urbes aliquæ ſubrutæ ſunt funditus, cum hominibus in illis degentibus, inter quas erat quædam urbs in *Longobardia* nomine Briſa, ex qua pars maxima in Nocte Natalis domini ſubverſa eſt cum Eccleſiis, ubi quoque periere fere duo millia hominum.

1223 MCCXXIII.

Greges Marg. occiſ.

Concremaverunt perverſi homines oves noſtras pluſquam mille, cum duabus domibus, in una ſeptimana.

1224 MCCXXIV.

Cœnobio Margenſi damna à Wallenſibus illata. Quidam merſi reſuſcitantur.

Occiderunt *Wallenſes* famulos noſtros, in operibus manuum ſuarum occupatos duos in una die, & cito poſtea puerum quendam paſtorem ovium occiderunt. Eodem anno *Morganus* filius *Oeni* combuſſit domum Monachorum de Neth cum ovibus CCCC. vel eo amplius: inſuper & famulos ipſorum numero IV. occidit: Monachum quoque unum de domo illa, nec non & converſum graviter vulneravit. Circa hoc etiam tempus in aqua quæ dicitur Medeweya juxta *Rouceſtriam* tres viri ſubmerſi ſunt, qui poſt tres dies inventi ſunt exanimes, ac inde ad Eccleſiam beatæ Mariæ virginis de Kaveresham delati, ibique meritis ejuſdem virginis reſuſcitati.

1225 MCCXXV.

In Hiſpania Chriſtiani Saracenos vincunt.

Fuit magna mortalitas ovium. Hoc etiam anno in *Hiſpania* congregati ſunt pluſquam XL. Reges *Saracenorum* cum exercitu magno contra populum Chriſtianum ibi degentem: contra quos venerunt quatuor Reges populi Chriſtiani cum tribus Epiſcopis & duobus ducibus, ducentes ſecum omnem exercitum quem colligere poterant in prælium: qui cum veniſſent ad locum ubi pugnaturi erant, videntes adverſariorum multitudinem, timuerunt valde; quapropter Epiſcopi duo, & Dux unus cum ſuis hominibus antequam pugna fieret latenter receſſerunt: quod cum adverterent ſocii eorum qui remanſerant dicebant ad invicem; quomodo nos qui ſumus tam pauci numero poterimus pugnare contra tam magnam multitudinem? quibus autem Rex *Hiſpaniæ,* tam facile poſſumus gratia dei in paucis liberari quam in multis; aſſerebat ſe nunquam fugiturum de bello quamdiu pugnare valeret: talibus ſermonibus cæteri Reges confirmati, & ſuper omnia in miſericorda Dei confiſi, tandem con-

greſſi

gressi sunt. Mox cum in primo solis ortu cœpissent pugnare, subito advenerunt iis in auxilium beatus *Jacobus* Apostolus, Sanctusque *Georgius* martyr, armati sicut milites & super equos sedentes; vestimentum Sancti *Jacobi* opertum erat totum à capite usque ad pedes talibus signis, qualia peregrini ab ejusdem Apostoli liminibus nuper revertentes solent in vestimentis habere: igitur sanctus *Georgius* impetum fecit in *Saracenos* ex una parte, & beatus *Jacobus* ex altera, magnamque ex illis multitudinem subito interimunt, quod cum vidissent *Saraceni* mox cœperunt fugere, quos Christiani cum prædictis Sanctis tota die usque ad occasum solis insequuntur, & quosdam vivos capiunt, & quosdam omnino extingunt; postera die iterum Christiani arreptis armis suis hostes prosequuntur, & non cessant xv. diebus cædere terga fugientium.

Sic gens sanctorum, Reges de plebe reorum
Tunc captivavit, multos hominesque necavit.

MCCXXVI. 1226

Quidam Abbas cujusdam cœnobii ordinis *Cistercienfis*, quod in provincia *Suevorum* fundatur, ad generale capitulum venit, cui à domino data est gratia sanitatum immensa. Combusserunt *Wallenses* tres villas de *Glamorgan*, villam scil. de sancto *Nicolao*, villam de *novo castello*, & villam de Lageleftune, nonnullosque homines occiderunt.

Wallenses tres villas comburunt.

MCCXXVII. 1227

Hic cruce signati festinant pergere multi,
Illuc quo Dominus Jesus *fuerat crucifixus.*

Hoc anno combusserunt *Wallenses* grangiam nostram de Penmuth funditus, cum animalibus multis, pluresque boves ibi occiderunt, postea grangiam de Rossaulin depopulati sunt, ibique oves multas cremaverunt, vaccas nonnullas abduxerunt, & quendam de famulis nostris illic occiderunt. Iterum animalia grangiæ *Theodori* ceperunt, ex quibus multa in itinere occiderunt, cæteraque secum duxerunt. Rursum diversis in locis domos nostras succenderunt, in quibus igne greges ovium magni perierunt.

Plures crucem suscipiunt. Wallenses cœnobii de Margan terras vastant.

MCCXXVIII. 1228

In nocte beati *Georgii* Martyris tellus contremuit, *Christoque* volente quievit. Hoc anno *Howelus* filius Meredith cepit *Morganum* filium *Cadwalani* avunculi sui, vinxitque eum crudeliter, cujus oculos tandem eruit, ejusque membra genitalia turpiter amputari fecit. Eodem anno *Georgius* Comes *Gloucestriæ* cepit *Morganum* Cam, quem compedibus vinctum misit in *Angliam*, illumque ibi in custodia firma servari præcepit. Hoc anno horreum Monachorum de Wacell fulmine combustum est, in quo, ut fertur, ignis inextinguibilis duobus mensibus duravit. Hoc etiam anno in villa de Kennefeg domus cujusdam hominis funditus fulmine combusta est. Hoc etiam anno quidam ex fratribus domus nostræ, tam Monachi quam laici, missi sunt in *Hiberniam* ad reformandum ordines, quia ibi valde emarcuit disciplina. Eodem anno obiit *Stephanus Cantuarienfis* Ecclesiæ Archiepiscopus, vir prudens & literatus, cui successit *Richardus* Lincoln Ecclesiæ Cancellarius. Hoc anno Imperator *Alemanniæ Fredericus*, nondum tamen Domino Papæ reconciliatus, circa Nativitatem Sanctæ *Mariæ* galeis transvectus ad *Tyrum* applicuit: quo audito fratres Templi & Hospitalis, cum populo civitatis Acon ei obviam venerunt, à quibus gaudenter in prædictam civitatem deductus est. Post hæc cito venerunt nuntii cum muneribus eximiis à Soldano missi, scil. equis dextrariis, Dromedariis, sellis aureis, & aliis rebus quampluribus ut darent Imperatori, ex quibus nisi prius habito concilio cum Patriarcha & Episcopis, militibus templi & Hospitalis qui ibi fuerunt, noluit accipere; quibus tandem consultis munera recepit. Postea missus est *Willielmus* Episcopus *Exonienfis* cum aliis nonnullis, ad Soldanum qui in *Damasco* morabatur, ad reformandam pacem

Howelus Wallus Morganum cepit.

Stephanus Langton ob.

Fridericus imper. cum Saracenis pacem init.

 inter

inter *Christianos* & *Saracenos*, & sic demum elaboratum est, ut in quinto mense, scil. in cathedra Sancti *Petri*, terra *Jerosolymitana* Christianis sit restituta, ac inter Christianos & Paganos decem annis totidemque diebus pax confirmata.

1229 *Christianis Hierosolyma restituitur.*

MCCXXIX.

Fredericus Imperator *Alemanniæ*, & patriarcha *Jerosolymitanus*, *Petrus* Episcopus *Wintoniensis*, *Willielmus* Episcopus **Exon**, & cæteri qui ibi aderant fratres Hospitalis & milites templi, Principes multi cum populo terræ, & peregrinis qui jam longo tempore ibi expectaverant, venerunt *Jerosolymam*, anno XLII. postquam pagani eam quondam ceperant, in Dominica palmarum cum gaudio civitatem intraverunt, devoteque ibi solennia ejusdem diei egerunt. Postea viriliter muros jam à paganis dirutos incipiunt reparare, ecclesias ædificare, & in eis divina officia Patriarcha & Episcopi student celebrare. Attestati nobis etiam sunt qui ibi fuerant peregrini, quod ante sepulcrum Domini more solito descendit in vigilia Paschæ ignis de cœlo. Hoc anno *Morganus* **Cam** datis obsidibus *Gilberto* Comiti de *Gloucestria* solutus est à vinculis. Eodem anno combusserunt *Wallenses* homines, viz. *Howeli* filii **Meredith**, villam de Sancto *Nicolao*, villamque de sancto *Hilario*. Hoc anno fuit nimis aspera hyems, in tantum etiam aquæ congelatæ sunt, quod super glaciem equitantes transire possent, nix quoque magna postea extitit quæ pluribus diebus terram operuit. Hoc anno obiit *Willielmus Landavensis* Episcopus v. Kal. Februarii.

1230 *Henricus Pictaviam transfretat. Lewelinus Gul. de Breusa capit & suspendio necat.*

MCCXXX.

Henricus tertius Rex *Angliæ* cum magno exercitu transfretavit in *Pictaviam*, ad repetendas terras quas *Philipus* Rex *Franciæ* abstulit patri suo; ubi multos de hominibus suis amisit, multam pecuniam expendit, & parum vel nihil de terris illis acquisivit. Eodem anno *Lewelinus* proditorie (ut dicebatur) nocte cepit *Willielmum* de **Breusa** juniorem in domo sua, cum esset Paschalis festivitas, eo quod haberet eum suspectum de uxore sua secundum quosdam, re autem vera secundum alios, ex veteri odio progenitorum suorum, scil. *Willielmi* **Breusa** senioris, & *Matildis* de sancto *Walerico* uxoris suæ, qui multos *Wallenses*, tam nobiles & potentes, quam alios fecerant occidi. Cumque eundem *Willielmum* & milites qui cum eo venerant, & familiam suam aliquanto tempore vinctos in carcere tenuisset, illum quidem fecit suspendi. Garciones abire permisit, & quosdam alios redemtos pecunia liberos dimisit. Cujus suspendio divulgato, insultantes *Wallenses* exclamaverunt, nunc vindicatus est sanguis quem *Willielmus* de **Breusa** & sui effuderunt super terram. Obiit *Gilbertus* de *Clare* Comes *Gloucestriæ* & *Hereford*. *Elias* thesaurarius **Hereford**, electus est ad Episcopatum *Landavensem* & consecratus.

1231 *Gul. Maresch. junior obiit. Lewelinus plures urbes vastat.*

MCCXXXI.

Obiit *Willielmus* junior *Marescallus*, cui successit *Richardus* frater suus. Eodem anno *Richardus* filius Regis *Johannis* Comes *Cornubiæ*, duxit uxorem relictam Comitis *Gilliberti*, sororem *Richardi Marescalli*. Et *Lewelinus* cum magno exercitu venit in terram de **Brechheniaude**, villamque de **Aberotheny** combussit, sed castellum non cepit, deinde per fines *Southwalliæ* transiens, omnes fere principes *Wallensium* præter *Morganum* filium *Howeli* sibi subdidit, veniens autem ad villam de **Kaerliun** combussit eam & Ecclesiam; sed castellum capere non potuit, resistente ei prædicto *Morgano* cum paucis adjutoribus suis. In illa die amisit idem **Lewelin** plures hominum suorum, alios captos, alios in *Osea* submersos, quosdam vero interfectos, unde confusus & dolens nimis, per montana venit ad castellum de **Neth** & obsedit illud, quod ei cito redditum fuit, tunc cepit *Lewelinus* per suos illud confringere, & *Morganus* **Cam** non solum subvertit illud, sed etiam destructa villa habitatores exterminavit. *Richardus Cantuariensis* Archiepiscopus à *Roma* rediens obiit, & plures sui cum eo mortui sunt, unde plures suspicati sunt eos extinctos esse veneno.

MCCXXXII.

MCCXXXII. 1232

In quadragesima multi ex nobilioribus principibus *Wallensium*, jussu *Lewelini* cum exercitu magno venerunt ad villam de Kenefeg ut illam deprædarent & delerent, unde habitatores loci præmoniti pecora sua ad alia loca miserunt, & partem ejusdem villæ intra portas succenderunt. *Wallenses* postea supervenientes reliquam partem extra portas combusserunt, deinde cum clamore & assultu magno irruerunt, ut turrem quæ fossa & sepe tantum adhuc cincta & munita fuit caperent; sed viri qui intus erant fortiter se defendentes plures graviter vulnerarunt & alios occiderunt, unde omnes alii post primum assultum cito discedentes, ad montana ascenderunt. Unum vero utcunque in eis laudabile fuit & mirabile, quod cum valde egerent victualibus, Ecclesiæ & cæmiterio & omnibus qui in eis erant pepercerunt. *Lewelinus villam de Kensey deprædatur.*

Cum *Hubertus* de *Burgo* esset justiciarius *Angliæ*, Comes *Cantiæ*, & consiliarius intimi concilii, & quasi cor Regis; essetque spiritus ejus obfirmatus ad superbiam, amor ejusdem Regis repente versus est in odium atrocissimum, unde omni potestate & possessione quam habuit privatus est, & omnium amicorum suorum non tantum consilio & auxilio, sed etiam colloquio & solatio destitutus, & tantæ persecutioni & confusioni expositus, ut in vehementi tentatione sua videretur à Domino omnino derelictus, cumque satellites Regii persequerentur eum ut comprehenderent, & traderent ———— *Hugo de Burgo gratia excidit apud regem.*

Deesse videtur unum folium.

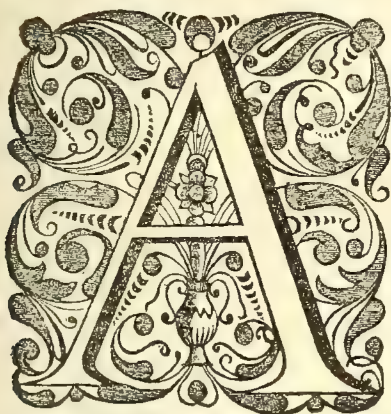
CHRONICON

THOMÆ WIKES.

ALITER,

Chronicon *Salisburiensis* Monasterii, ab adventu *Conquestoris ad Annum* MCCCIIII.

MLXVI.

NNO Incarnationis Domini nostri *Jesu Christi* MLXVI. *Willielmus* dictus le **Bastard** dux Normanniæ innumerabili classe parata, & exercitu copioso congregato, vendicans sibi jus in Regno Angliæ, regnante tunc in Anglia Rege *Haraldo*, applicuit in Angliam in portu qui dicitur **Hastinges**; tempore quo applicuit, Rex *Haraldus* fuit in partibus *Eboraci*, ubi prælium commisit cum *Scotis* & *Norwegis*, in loco qui nunc dicitur *Pons belli*, qui partes Aquilonares depopulaverant, de quibus fere omnes in prælio interfecit, reliquos profligavit: sed audito quod dux *Normanniæ* cum suo exercitu applicuerat, relicta provincia *Eboracensi*, ocius quasi transvolando provincias, partes adiit meridionales, ut Duci applicato prælium vel inferret vel exciperet. Interim autem Dux suum post maris naufragia fatigatum irrefragabiliter [a] recreavit exercitum, & ad motus bellicos quos sibi non deesse præsciverat, totis viribus præparavit. Rex itaque *Haraldus* cum paucis sibi occurrit, credens *Londoniarum* copias, prout sibi spoponderant; è vestigio secuturas, & sibi subsidium præstituras; cujus adventu præcognito, Dux acies contra Regem instruxit, & in loco ubi nunc constitutum est illud nobile monasterium de *Bello*, audaciter bellum intulit. In primo conflictu totum pondus prælii conversum est in Regem, qui coxa prope nates pene præcisa, lætaliter vulneratus post modicum tempus interiit. Comperta Regis morte dilapsus est ejus exercitus, fere omnibus qui fugere non poterant interfectis. Assecuto tam felici triumpho, Dux cum suis pompatice procedens, primo civitatem *Wintoniensem*, dein civitatem *Londonensem* brevissimo labore, nullo sibi resistente pessundedit. Et quia *Stigandus* tunc Cantuariensis Archiepiscopus, viro tam cruento & alieni juris invasori, manus imponere recusavit, ab *Aldredo* tunc *Eboracensi* Archiepiscopo, assistentibus cæteris regni, cooperantibus, & assensum præbentibus, magnifice coronatus, Regni diadema suscepit.

1066

Gulielmus Angliam invadit.

Haraldum vincit.

Stigando Archiep. Cant. victorem coronare, recusante; Aldredus Eboracensis diadema ipsi imponit.

Et licet venerabilis *Beda*, *Willielmus* de **Newburg**. *Mat. de* **Parys**, & plerique prædecessores nostri historiographi famosissimi, gesta Anglorum sufficienter conscripserunt, nil memorabile relinquentes; tamen propter minores quibus non suppetit copia librorum, quid juris *Willielmus* le **Bastard** habuit in Regnum *Angliæ*, & quam injuriose Rex *Haraldus* Regnum occupaverat, ad posterorum memoriam succincto sermone trasmittere dignum duxi.

Fuit itaque prædictus *Haraldus* nec de Regum *Anglorum*, nec *Dacorum* qui Regnum violenter occupaverant stirpe generosa secundum carnem progenitus; sed filius scelestissimi proditoris *Godwini* Comitis *Cantiæ*, cujus filiam *Eadgitham* nomine, beatissimus Rex & confessor *Edwardus* de consilio procerum Regni sui, matrimoniali sibi lege copulaverat, quam tamen carnali nunquam conjunctione cognovit; virginitatem quippe suam

Quid juris in regnum habuit Gulielmus, quid Haraldus.

[a] Nullo resistente.

 Deo

Deo voverat, quam uſque ad mortem illibatam conſervavit. Prævidens itaque dum adhuc viveret, Regnum *Angliæ* poſt mortem ſuam periculis & turbationibus exponendum, nobiliſſimum ducem *Normanniæ Willielmum* le Baſtard hæredem ſuum conſtituit, & Regni ſui ſucceſſorem, tanquam ex teſtamento, dum adhuc viveret, aſſignavit ipſum; & *Haraldum* uxoris ſuæ fratrem germanum & alumnum ſuum, miſit ad ducem in *Normanniam*, ut aſſignationis ſupradictæ nuncium ſibi deferret; ubi tactis ſacroſanctis [Evangeliis] jurejurando corporali præſtito, homagium ſibi fecit & fidelitatem; promittens eidem ſub debito ſacramenti, quod mortuo Rege *Edwardo*, ei ſicut Regi fideliter adhæreret. Decedente vero dicto Rege *Edwardo*, idem *Haraldus* juramenti prædicti, quod præſtiterat, prævaricator effectus, Regnum nequiter occupavit, & auctoritate propria in Regem ſe fecit coronari; unde dictum eſt, ut dux ipſe frequenter eum moneret ut Regnum cui injuſte incubuit, ſibi reſtitueret; alioquin fortuita belli diſcrimina ſciret ſibi minime defutura. Hac ratione Dux ipſe motus, Regem ipſum, ut puta proditorem, invadere non formidabat, & contra perjurum prælium non inſtruere duxit inglorium; erat enim miles ſtrenuiſſimus, miræ probitatis & audaciæ, & bellator robuſtiſſimus, cognatus ſanctiſſimi Regis *Edwardi*, & hæres quaſi ex teſtamento, ſicut prætactum eſt, legitime deſignatus; natus ex nobiliſſima muliere *Matilde* quæ fuit filia ſtrenuiſſimi militis *Richardi* dicti Sanz-peur, filii *Willielmus* Lungeſpeye, filii *Rolandi*, qui fuit primus dux *Normannorum*. Idem dux *Willielmus*, ut prætactum eſt, interfecto *Haraldo*, in Regno quod militariter adquiſierat, tantis ſucceſſibus animatus, & proficiens de die in diem, faventes ſibi muneribus & amore pellexit, reſiſtentes quoſque viribus pariter & timore perdomuit. Anno quo applicuit in Angliam cometa apparuit.

1067 MLXVII.

Feſto nativitatis Gul.. coronatus. *Willielmus* le Baſtard, interfecto, ut prædictum eſt, Rege *Haraldo*, ſtrenua potitus victoria: fortuna ſibi gratius arridente, in feſto nativitatis Dominicæ coronatus eſt apud *Weſtmonaſterium*, ab *Aldredo* tunc *Eboracenſi* Archiepiſcopo ut ſuperius tactum eſt.

1068 MLXVIII.

Daci & Norw gi Gulielmum adorientes vincuntur. *Dacorum* & *Norwegiorum* innumerabilis exercitus applicuit in *Angliam* in plaga Aquilonari, ut invaderent *Normannos*, & vendicarent jus antiquum quod habere ſe dicebant in Regno *Angliæ*; quibus occurrerunt *Normanni* numero & viribus impares, & inierunt prælium *Daci* cum *Normannis* in partibus *Eboraci* & de exercitu *Normannorum* tria millia interfecerunt.

1069 MLXIX.

Aldredus obiit. Obiit *Aldredus Eboracenſis* Archiepiſcopus. Defectus frugum & fames valida in *Anglia*.

1070 MLXX.

Stigandus degradatus. Celebratum eſt concilium *Wintonienſe*, in quo *Stigandus Cantuarienſis* Archiepiſcopus degradatus eſt.

1071 MLXXI.

Succed. Tho. & Lanf. Conſecrati ſunt *Lanfrancus Cantuarienſis*, & *Thomas Eboracenſis* Archiepiſcopi.

1072 MLXXII.

Will. Scotos vincit. Rex *Willielmus* invadens Regem *Scotiæ*, Regem & Regnum *Scotiæ* ſibi ſubjugavit.

1073 MLXXIII.

Cenomanum capit. Rex *Willielmus* civitatem *Cenomanum* ſibi rebellantem, militariter adquiſivit.

1074 MLXXIV.

Hildebr. fit P. *Hildebrandus* electus eſt in Papam.

1075 MLXXV.

Eccl. S. Georg. fundata. Fundata eſt Eccleſia Sancti *Georgii* in caſtro *Oxoniæ*.

Factus

MLXXVI. 1076

Factus est terræmotus in *Anglia* decimo Kal. Maii. *Terræ motus*

MLXXVII. 1077

Obiit *Hermannus* Episcopus **Schireburn**. qui primus transtulit sedem Episcopalem **Schireburn**. in castrum veteris *Saresberiæ*. *Hermannus obiit.*

M. LXXVIII. 1078

Robertus **Curtehose** primogenitus Regis *Willielmi* le **Bastard**, quem in ducatu *Normanniæ* progenuerat, priusquam Regnum *Angliæ* adquisisset, miles strenuissimus & bellator ferocissimus, patre tunc in *Anglia* commorante, confidens in potentia virtutis suæ, genitori suo factus indevotus, cæpit turbare *Normanniam*, castra, civitates & oppida Ducatus suo subjugare dominio, gratiam & dilectionem patriam sibi penitus eximendo. *Robertus Gulielmi filius in Normannia patrem oppugnat.*

MLXXIX. 1079

Malcolmus Rex *Scotorum*, depopulavit & vastavit totam **Northumberland**. *Scoti Angliam invadunt.*

MLXXX. 1080

MLXXXI. 1081

Henricus imperator, vi Romam ingressus est, & *Wibertum* in sede Apostolica collocavit, & vocatus est *Gregorius*. *Imperator Romam capit.*

MLXXXII. 1082

MLXXXIII. 1083

Obiit *Matilda* Regina *Anglorum*, uxor Regis *Willielmi*, mater Regis *Henrici* Regis primi. *Matilda obiit.*

MLXXXIV. 1084

MLXXXV. 1085

Obiit *Gregorius* Papa, cui successit *Victorius* & dictus est *Vrbanus*. *Gregor. obiit.*

MLXXXVI. 1086

Rex *Willielmus* totum Regnum *Angliæ* describi fecit, & ab incolis innumerabilem pecuniæ summam extorquens ipsos intolerabiliter oppressit. *Gul Angliam describit.*

MLXXXVII. 1087

Obiit *Willielmus* le **Bastard** Rex *Angliæ*, & sepultus est in civitate *Cadomensi* in Provincia *Normanniæ*, in Monasterio Sancti *Stephani* protomartyris, quod à fundamentis construxerat. Succeffit ei *Willielmus Rufus* filius ejus in Regno, quem primum genuit postquam Regnum adquisivit; decumbens enim in extremo mortis examine, tres filios suos hæredes designavit: *Robertum* **Curtehose** primogenitum suum Ducatu *Normanniæ* voluit esse contentum, *Willielmum Rufum* secundo genitum, Regni Angliæ quod militariter adquisierat successorem sibi prærogavit; *Henricum* postremum filiorum suorum, quem vulgariter *Clericum* nuncupabat, thesauri sui non modica pecunia quam congregaverat, dotandum esse decrevit, ceterisque fratribus felicius acturum fore, quasi quodam præsagio præcinebat, quod & postea contigit. Obiit autem strenuissimus ipse Rex *Willielmus* IV. Idus Sept. An. Regni sui XXI. & coronationis suæ anno XX. *Gulielmus moritur.*

MLXXXVIII. 1088

Cæpit regnare Rex *Willielmus* coronatus à *Lanfranco Cantuariensi* Archiepiscopo. *Ruf. à Lanf. coron.*

MLXXXIX. 1089

Obiit *Lanfrancus Cantuariensis* Archiepiscopus; successit ei *Anselmus* Abbas. *Lanfranc. ob.*

MXC. 1090

MXCI. 1091

Sexto decimo Kal. Novembris [vehementissimus ventus] percussit civitatem **London**. *Urbs turbine vastatur.*

MXCII. 1092

Osmundus Episcopus dedicavit Ecclesiam castri veteris **Saresbery**. & sic remansit ibi sedes Episcopalis, quam transtulit de **Schireburn** usque **Sarum**. *Osm. Eccles. Sarum transf.*

MXCIII. 1093

Obiit *Remigius Lincolniensis* Episcopus, successit ei *Robertus* **Bloeth**. *Rem. Linc. ob.*

MXCIV.

1094 *Wulstan. Wig. obiit.*

MXCIV.

Obiit Sanctus *Wulstanus Wigorniensis* Episcopus.

MXCV.

1095 *Bellum crucigerorum adversus Turcas.* Prædicante Papa *Vrbano* in celsitudine dignitatis Apostolicæ, facta est per universos Christianorum fines generalis prædicatio de cruce: unde factum est, ut multi Reges & Principes catholici, zelo fidei Christianæ vehementius inflammati, & plebeiæ multitudinis turba, quam dinumerare nemo poterit, sacrosanctæ crucis charactere suos humeros adornabant; & numerosa stipati militia, profecti sunt in terram sanctam, ad debellandum *Turcas* & *Saracenos*, qui civitatem sanctam **Jerusalem** & urbes amplissimas totius *Syriæ* violentis ausibus occupaverant, & omnia loca sacra in quibus nostræ redemtionis mysterium operatum est, suis profanarant immundiciis, duce capitaneo totius exercitus *Godefrido*, de **Buylon** clarissimæ militiæ titulis præsignito. Sane *Robertus* **Curthose** Dux *Normanniæ*, inter cæteros orbis potentissimos, nulli secundus, cum cæteris non procedere duxit inglorium, veruntamen cum ad expensas amplissimas in expeditionis itinere faciendas pecuniam sufficientem non haberet, à fratre suo postumo *Henrico* non modicam pecuniæ summam, quam sibi pater suus in testamento reliquerat, mutuo recepit, & totum *Normanniæ* Ducatum sibi loco pignoris obligavit, & tradidit possidendum, quousque de mutuata sibi pecunia plena fieret satisfactio. Proficiscentes igitur in terram sanctam Christiani, civitatem **Jerusalem**, & omnes civitates, & oppida finitima, Domino cooperante, expulsis *Saracenis* in deditionem receperunt.

1096 *Scoti debellati.*

MXCVI.

Commissum est prælium grave inter *Malcolmum* Regem *Scotorum*, & Proceres Aquilonis, in quo Rex ipse, qui diu furiose debacchando partes Aquilonares fere usque ad internecionem depopulaverat, una cum primogenito filio & hærede suo interfectus est.

1097 *Cometa app.*

MXCVII.

Cometa apparuit.

1098 *Hierosolyma à Godefredo capta.*

MXCVIII.

Capta est **Jerusalem** civitas à Christianis; probitate ducis *Godefridi* & complicium suorum, profligatis *Saracenis*. Fundatum est nobile monasterium *Cisterfi*; & cœpit pullulare & proficere ordo *Cistercienfis*.

1099 *Urbanus P. ob.*

MXCIX.

Obiit *Vrbanus* Papa, successit ei *Paschalis*.

1100 *Guil. Rufus sagitta vulneratus interiit.*

MC.

Rex *Willielmus Angliæ*, dictus *Rufus*, qui pro eo quod accipitrum & canum ludicris quasi se totum dederat, totum fere Regnum Angliæ in multorum perniciem & omnium regnicolarum dispendium primus afforestavit; propellentibus eum ad interitum peccatis suis, à quodam milite suo *Waltero* **Tyrel**, in nova foresta, tanquam pro fera, confossus sagitta quadam, vulneratus interiit, & nullorum lacrimis deploratus, delatus est **Winton** & ibi sepultus. Hic Dei timore postposito, venerabilem *Anselmum Cantuariensem* Archiepiscopum absque ulla rationis consideratione, de Regno *Angliæ* profligaverat, bonis omnibus spoliatum. *Henricus succedit.* Successit eidem *Henricus* frater suus ultimogenitus, solenniter coronatus in festo assumtionis beatæ *Mariæ*. Iste *Henricus* duxit uxorem *Matildam* filiam Regis *Scotiæ*; & Sanctæ *Margaretæ* Reginæ *Scotiæ*, quæ *Matildis* dicta est, *Matildis* bona Regina, de qua genuit unicum filium, nomine *Willielmum*, & unicam filiam nomine *Matildis*, quam postea nubilem fecit desponsari Romano Imperatori *Henrico*. Hic Rex *Henricus Anselmum* Archiepiscopum diutius relegatum, de exilio revocavit, & ad propria restituit.

1101 *Hen. Mat. duc.*

MCI.

Rex *Henricus*, ut prætactum est, *Matildam* filiam Regis *Scotiæ* desponsavit.

1102 *Ansel. rev.*

MCII.

Anselmus Archiepiscopus revocatus de exilio, plures Abbates *Angliæ* deposuit.

MCIII.

MCIII. 1103

Orta eſt diſcordia inter Regem *Henricum* & *Anſelmum* Archiepiſcopum *Cantuarienſem*. *R. & Anſ. diſc.*

MCIV. 1104

Inventum eſt corpus Sancti *Cuthberti* incorruptum. *Cuth. rel. inv.*

MCV. 1105

Duæ plenæ lunæ viſæ ſunt in firmamento. *Duæ Lun. viſ.*

MCVI. 1106

Robertus Curthoſe rediens, de terra ſancta confidens de viribus ſuis & ſtrenuitate militiæ ſuæ, Ducatum *Normanniæ* quem fratri ſuo Regi *Henrico*, ſicut ſuperius dictum eſt, impignoraverat, pecunia non ſoluta, contra pactionem inter eos initam, occupare non erubuit: & civitatibus, caſtris & oppidis in deditionem reſumtis, miniſtros fratris ſui Regis *Angliæ* violenter expulit & abjecit, proventibus ejuſdem Ducatus totus incumbens. Quo audito Rex *Henricus*, invitatus à nonnullis *Normannorum* magnatibus, quibus Dux *Robertus* formidabilis fuerat & odioſus, congregato exercitu copioſo ab *Anglia* transfretavit in *Normanniam*, ſibique in adjutorium innumerabilem ſtipendiariorum cœpit adjungere comitivam, de pecunia quæ ſibi copioſius abundavit ſufficienter ſtipendia ſubminiſtrans, fratri ſuo prævaricatori infido, bellum iniens ad diem certum & locum, ipſumque in prælio apud Tenerchebray cepit, & captum erutis oculis (minus fraterne quam decuerat) captivavit, & compedibus oneravit: & uſque ad diem mortis ſuæ vitam miſerrimam actitare coegit. Eodem anno iterum Cometa apparuit. *Robertus rediens de terra ſancta, Norman. invadit, & vincitur.*

MCVII. 1107

Conſecrati ſunt *Willielmus* Winton. *Rogerus* Saresburie, *Willielmus* Exon. *Emelinus* Hereford. Urbanus *Landavenſis*, Epiſcopi. *Ep. plur. conſec.*

MCVIII. 1108

Obiit *Gerardus Eboracenſis* Archiepiſcopus, ſucceſſit ei *Thomas*. *Ger. Eb. ob.*

MCIX. 1119

Obiit *Anſelmus Cantuarienſis* Archiepiſcopus, ſucceſſit ei *Radulphus Sagienſis*. *Anſ. Cant. ob.*

MCX. 1110

Henricus Rex deſpondi fecit *Matildam* filiam ſuam, quam unicam de uxore ſua *Matildi bona Regina* progenuerat: quam diu tandem mortuo Imperatore ſine hæredibus ab eo progenitis, *Gaufridus* comes *Andegavenſis* duxit in uxorem: de qua poſtea, multo tempore prius elapſo, genuit filium & vocari fecit *Henricum*. *Matild. Gauf. Andeg. ducit in ux.*

MCXI. 1111

Henricus Imperator cepit Papam *Paſchalem*, cum quo poſtea pacem fecit. *Paſch. P. capt.*

MCXII. 1112

Obiit *Sampſon Wigornienſis* Epiſcopus. Mortalitas hominum maxima in *Anglia*. *Sampſ. Wig. ob.*

MCXIII. 1113

MCXIV. 1114

Obiit *Thomas* junior *Eboracenſis* Archiepiſcopus, cui ſucceſſit *Turſtanus*. Tamiſia exſiccata, & mare ſe retraxit per decem milliaria duobus diebus. Conſecratus eſt *Radulphus Cantuarienſis* Archiepiſcopus. *Tho. Ep. ob. Rad. Cant. conſec.*

MCXV. 1115

Hyems aſperrima in *Anglia*. *Hyemſ. aſp.*

MCXVI. 1116

MCXVII. 1117

MCXVIII. 1118

Obiit *Paſchalis* Papa, cui ſucceſſit *Gelaſius*. *Paſch. P. ob.*

MCXIX. 1119

Obiit *Matilda* Regina *Anglorum*, quæ dicta eſt bona Regina. *Matil. ob.*

MCXX. 1120

Redeunte Rege *Henrico* de *Normannia* in *Angliam*, *Willielmus* filius ejus cum

Williel. princeps. submerg. electa multitudine virorum submersus est in mare, in portu qui dicitur Barbesflet, & cum eo *Richardus* dictus le Bastard frater ejus, Comes *Cestriæ*, & quam plures alii nobiles.

1121 MCXXI.

1122 MCXXII.

Hen. Ath. duc. Rex *Henricus* primus duxit in uxorem *Athelisam* filiam Ducis *Lotharingiæ*.

1123 MCXXIII.

Ep. Cant. & Linc. obiere. Obiit *Radulphus Cantuariensis* Archiepiscopus, successit ei *Willielmus* Corbol. Obiit *Robertus Lincolniensis* Episcopus, successit ei *Alexander* frater *Rogeri* Sarum Episcopi. Hic *Rogerus* pauper capellanus de partibus transmarinis adhæsit Regi *Henrico* adhuc minoris ætatis, & factus est capellanus, quo in Regem sublimato factus est Regis Cancellarius,& quasi totius Regni administrator: deinde,volente Rege,factus est Episcopus Sarum; præ nimio superbiæ fastu ædificavit duo munitissima non ignobilia castra; Shireburn. scil. & *Devisas*. Evectus postmodum in sublime, fratrem suum *Alexandrum* ex *Gallia* evocavit in *Angliam*, quique,fratre procurante, factus est Episcopus Lincoln, & fraternæ superbiæ non tepidus æmulator; construxit castra de Newerk, Stafford, Banbury.

1124 MCXXIV.

Calixt. P. obi.t. Obiit *Kalixtus* Papa, cui successit *Honorius*. Eclipsis solis, adeo ut sol videretur esse similis novæ lunæ.

1125 MCXXV.

Fames in Anglia. Fames maxima per defectum frugum in *Anglia*. Rex *Henricus* gravissimam justitiam fecit de monetariis & falsariis monetæ; nam omnibus qui de falsatione monetæ convinci poterant, abscidit dextras, & ablatis testiculis regnum suum abjurare, & exulare coegit.

1126 MCXXVI.

1127 MCXXVII.

Matilda imp. hæres Regni Angl. declaratur. Rex *Henricus* convocatis totius Regni proceribus,prospiciens quod ejus status præ sua teneritudine pendule vacillabat, eo quod non habebat hæredem masculum de corpore suo legitime procreatum, qui sibi posset jure hæreditario in Regno succedere, fecit eos jurare fidelitatem filiæ suæ *Matildi* Imperatrici, & hæredibus ex ea procreandis, quæ nondum de corpore suo sobolem procreaverat; inter eos qui juraverant primus & præcipuus extitit *Stephanus* Comes *Bononiæ* & *Blesensiæ*,Regis *Henrici* ex sorore sua nepos, qui non solum in persona propria sacramentum fidelitatis emisit, sed & aliis Regni proceribus jurisjurandi formam præstruxit. Siquidem idem *Stephanus* majoris *Stephani* Comitis *Bononiæ* primogenitus & hæres, promovente ipsum avunculo suo Rege *Henrico*, unicam filiam & hæredem Comitis *Blesensiæ* duxerat in uxorem: unde factum est, ut ex successione paterna Comitatum *Bononiæ*,& per uxorem suam Comitatum *Blesensiæ* pariter possideret.

1128 MCXXVIII.

Ric. Lond. ob. Obiit *Richardus Londonensis* Episcopus, cui successit *Gilebertus*.

1129 MCXXIX.

Honorius P. obiit. Obiit *Honorius* Papa, successit ei *Innocentius*. *Robertus* de Oyli fundavit monasterium Osneye.

1130 MCXXX.

Hen Eccl. Cant. dedic. Rex *Henricus* fecit dedicari Ecclesiam cathedralem monachorum monasterii Sanctæ Trinitatis *Cantuariensis*.

1131 MCXXXI.

1132 MCXXXII.

1133 MCXXXIII.

Rob. Dux Norman. obiit. Obiit in carcere *Robertus* Curtehose Dux *Normanniæ*, quem frater suus Rex *Henricus*, sicut superius annotatum, cepit in bello, & usque hactenus tenuit captivatum. Eodem anno facta est Eclipsis solis, adeo ut sol videretur similis tertiæ lunæ.

1134 MCXXXIV.

MCXXXV. 1135

Obiit ſereniſſimus Rex *Henricus* primus IV. Nonas Decembris; corpus ejus à *Normannis* in *Angliam* delatum, ſepultum eſt apud **Radinges** in monaſterio monachorum quod fundavit, & copioſis ditavit poſſeſſionibus. Succeſſit eidem in Regno *Stephanus* Comes *Boloniæ*, ejus, ut prætactum eſt, ex ſorore nepos; præter ſacramentum quod *Matildi* filiæ Regis de obſervanda fidelitate præſtiterat, annuentibus præſulibus & proceribus Regni, conſiliis perjurii crimine irretitis. Sane Proceres & Pontifices Regni, quia *Matildis* Imperatrix quæ Comiti *Andegavenſi Gaufrido* nupſerat, nullam adhuc de corpore ſuo prolem procreaverat, ut Regni profectibus providerent, ne Regnum ſine Rege periclitaretur, ipſum *Stephanum* tanquam propinquiorem hæredem in Regem ſublimarunt. Conſecratus eſt autem à *Willielmo* tunc *Cantuarienſi* Archiepiſcopo IV. Feb. Anno eodem, coronationis primo, idem Rex *Stephanus* obſedit Caſtrum **Oxon**, & cepit. *Henr. obiit, Stephanus ſuccedit.*

MCXXXVI. 1136

Rex *Stephanus* confidens in potentia virtutis ſuæ transfretavit in *Galliam*, & congregato exercitu copioſo, procedens in *Andegaviam* propoſuit debellare *Galfridum Andegaviæ* Comitem, qui *Matildem* imperatricem duxerat in uxorem; proſpexerat enim, quod ſi Imperatrix prolem de corpore ſuo generaret, bella ſibi minime defutura. At Comes neceſſitatem vertens in alacritatem, Regi terram ſuam invadenti potenter occurrit, ipſumque militari virtute repulſans, infecto propoſito eum *Angliam* repatriare non ſine [dedecore] compellebat. Imperatrix quoque, jam gravida, peperit filium ab eodem Comite procreatum, quem avito nomine nuncupavit *Henricum*; cui, ſicut prætactum eſt, Regnum *Angliæ* jure hæreditario competebat. *Stephanus Galfrid. Andegav. oppugnat.*

MCXXXVII. 1137

Commiſſum eſt grave prælium inter *Normannos* & *Wallenſes* apud **Kardigan** in quo pluribus interfectis *Normannis*..... *Wall. Norm. vinc.*

MCXXXVIII. 1138

Obiit *Willielmus Cantuarienſis* Archiepiſcopus, ſucceſſit ei vir venerabilis *Theobaldus*. Eodem anno Imperatrix Comitiſſa *Andegaviæ*, editæ jam maſculæ ſobolis fœcunditate gaviſa, muliebrem animum exuens & virilem induens, de via pelagi pericula non formidans, aſſumto ſecum filio ſuo adhuc impubere, ut puta in cunabilis vagiente, conſentiente marito ſuo Comite *Andegavenſi*, qui ne terras ſuas relinqueret indefenſas, cum ea transfretare tutum fore non decrevit; claſſe parata cum militaribus copiis naves aſcendit, & aura gratius arridente, ſecundis flatibus navigando, applicuit in *Angliam*, ut jus quod filio ſuo ſuper Regno *Angliæ* proavorum ſucceſſione, & avunculi ſui aſſignatione, radice rectiſſima, vendicaret. Proceres quoque Regni quorum animus jurisjurandi tranſgreſſio vacillabat, provida deliberatione ſibi conciliabat, effecturum denuncians Regi *Stephano* alieni juris invaſori, ſeu potius intruſori, ut vel Regno cederet, aut ad motus bellicos præpararet. Evocavit in adjutorium ſuum Imperatrix virum nominatiſſimum & potentem, ac militari ſtrenuitate præclarum, fratrem ſuum *Robertum* Comitem *Glouceſtrenſem*, quem pater ſuus Rex *Henricus* de non legitimo concubitu progenuerat, in quo ſibi uſque adeo complacebat, ut filiam unicam & hæredem cujuſdam Comitis *Glouceſtrenſis*, conjugali ſibi matrimonio copularet: caſtra quoque munitiſſima **Briſtoll** & **Marleberg** & alias terras ampliſſimas aſſignaret. Is congregata militum & bellatorum caterva non modica, ſororis ſuæ non mediocriter auxit exercitum, eique totis viribus aſſiſtebat: initia dolorum hoc malum; it per totum Regnum guerra deteſtabilis, nam Imperatrix cum fautoribus ſuis Regem viriliter impetebat. Rex multos de proceribus regni, qui pejerare non erubuerant, ſibi conjunxerat, & quamplures alienigenas in ſuum adjutorium accerſivit, quorum fultus auxilio, partis adverſæ conatus militariter propulſabat. Hinc factum eſt ut inter partes mutuo concertantes, diverſimodis caſibus alternaretur fortuna; Rex interdum Imperatricis conatibus & ſuorum reſiſtere non *Imperatrix Matilda, contra Stephanum bellum movet.*

 prævalens,

prævalens, verecunde ſuccubuit: aliquotiens Imperatrix inſtabilis fortunæ volubilitatem experta, Regi non ſine ſuorum diſpendio tergum dedit. Eodem anno commiſſum eſt grave prælium inter *Anglos* & *Scotos* apud **Albertone**, ubi erectum & eductum eſt **Standardum**, cujus uſque hodie memoria non ſopitur.

1139 MCXXXIX.

Stephan. R. incarcerat. Sar. & Linc. Epiſc. Rex *Stephanus* minus ſano ductus conſilio cepit & incarceravit duos fratres *Rogerum* **Sarum** & *Alexandrum* **Lincoln** Epiſcopos, & abſtulit ab eis omnia caſtra quæ ſuis ſumtibus ædificaverant, de quibus ſupra fit mentio, ut in eis ſibi & ſuis refugium præpararet.

1140 MCXL.

1141 MCXLI.

Steph. R. ap. Linc. victus, capitur. Apud Wilt. fautores imper. male gugnant, & Rob. Glouc. Com. capitur. Rex *Stephanus* caſu devenit **Lincoln.** ubi occurrerunt ei proceres qui favebant Imperatrici, & irruentes in Regios inopinate, Regi prælium intulerant: & captus eſt Rex in prælio, fautoribus ſuis quam pluribus interfectis, reliquis ægre evadentibus, Rege per Proceres captivato. Dum hæc *Lincolniæ* agerentur comiſſum eſt & aliud prælium inter Regios & fautores Imperatricis apud **Wilton**, in quo captus eſt *Robertus* Comes *Glouceſtrencis*, & carcerali cuſtodia mancipatus, cæteris ignominioſe propulſatis. Doluit Imperatrix de fratris ſui & aliorum fautorum ſuorum captivatione, habito tandem de captivorum liberatione inter partes tractatu, pro Comite *Roberto* redditus eſt Rex *Stephanus*: quibus libertati priſtinæ reſtitutis, redivivus guerræ furor vehementius ſolito cœpit inter partes excandeſcere. Deſtructa eſt **Winton.**

1142 MCXLII.

Impr. obſeſſa Oxoniæ, nocte elabitur. Rex *Stephanus* comperto quod Imperatrix cauſa refugii in caſtro **Oxon** ſe repoſuerat, obſedit caſtrum, & incluſam ſic arctavit, ut mediæ noctis intempeſtæ ſilentio, cogeretur induta veſtibus linteis, quia nix vehemens ingruebat, cum quatuor tantum militibus, ſimili amictu, ne viderentur, indutis, fluvium *Tameſiæ* ſuper glaciem clanculo pertranſire; ſicque manus Regis evaſit, & in tutiora ſe loca recepit.

1143 MCXLIII.

Innoc. P. ob. Obiit *Innocentius* Papa; ſucceſſit ei *Celeſtinus*, pauco tempore poſt victurus.

1144 MCCXLIV.

Celeſt. P. ob. Obiit *Celeſtinus*; ſucceſſit ei *Lucius*, in brevi poſt ſimiliter moriturus. Aſperrima fames in *Anglia* pro defectu frugum, unde factum eſt ut Anglia duplici incommodo famis ſimul & guerræ totaliter attenuata contabeſceret. Puer quidam Chriſtianus crucifixus eſt à *Judæis*, in civitate **Norwic.**

1145 MCXLV.

Lucius P. ob. Obiit *Lucius* Papa, ſucceſſit ei *Eugenius*.

1146 MCXLVI.

1147 MCXLVII.

Secund. tranſfret. Chriſtianorum ad Terram S. Secunda transfretatio Chriſtianorum in terram ſanctam, ut invaderent *Saracenos*; in qua *Conradus* Rex *Alemanniæ* & *Lodowicus* Rex *Franciæ* cum turba plurima bellatorum, viam mediterranei maris relinquentes, profecti ſunt per terram, quouſque perveniſſent in *Græciam*, in regionem *Conſtantinopolitanam*: juxta, nobilem illam civitatem *Antiochiam*, quæ à perfidis *Saracenis* per dolum fuerat occupata, ſuis conatibus liberarent. Fundata eſt Abbatia **Bruern** ordinis *Ciſterciencis*.

1148 MCXLVIII.

Alex. Linc. & Rob. Heref. Ep. ob. Eugen. P. celeb. concil. Remenſ. Obiit *Alexander Lincolnienſis* Epiſcopus, cui ſucceſſit *Robertus* de **Cheſny.** Obiit *Robertus* **Hereford** Epiſcopus, cui ſucceſſit *Robertus Foliot*, poſtea per poſtulationem **London** Epiſcopus. Eodem anno *Eugenius* Papa veniens citra montes, celebravit generale concilium in civitate *Remenſi*. Hic *Eugenius* & beatus *Bernardus Clarevallenſis*, dudum fuerunt ſocii ſpirituales in ſcholis.

1149 MCXLIX.

MCL.

MCL. 1150

Obiit *Simon* Wigorn Episcopus, successit ei *Johannes* de Pageham. *Sim. Wig. ob.*

MCLI. 1151

Obiit *Galfridus* Comes *Andegaviæ*; pater *Henrici* qui postea fuit Rex *Angliæ*. Hic Comes *Galfridus* præpotens in robore militari dum vixit, dum conjux ipsius cum filio suo morabatur in *Anglia*, ne in tempore otii foret otiosus, finitimum sibi ducatum *Normanniæ*, & omnes alias terras transmarinas, quæ filio suo jure hæreditario competebant, militari probitate subnixus sibi subjugavit, civitates & castra sufficientibus undecunque præsidiis muniendo. Imperatrix quoque filium suum adhuc impuberem, dum Regem *Stephanum* sorte bellica fatigaret, clarissimo principi *David* Regi *Scotorum* tradiderat nutriendum. Cum igitur idem *Henricus* sextum decimum annum ætatis suæ attigisset, Rex ipse *Scotorum* prospiciens ipsum jam aptum armorum & præliorum exercitiis, eum apud Carleol militis cingulo decoravit. Hic audita morte patris, cum omni celeritate ad partes se transtulit *Gallicanas*, & *Andegaviam* ex successione paterna, *Normanniam* & *Cenomaniam*, ceterasque terras avito sibi jure competentes, nullo prorsus resistente in deditionem accepit: & spreto nomine Comitis, induit nomen Ducis, & se Ducem *Normanniæ* publice proclamabat. Eodem anno obiit *Matildis* Regina *Anglorum*, uxor Regis, & *Eustachius* ejusdem Regis primogenitus, qui futurus successor regni sperabatur. Idem *Eustachius* filiam *Lodowici* Regis *Francorum* duxerat in uxorem. Rex itaque jam senex effectus, sentiens se per mortem uxoris & fratris sui, & primogeniti sui à Domino flagellatum, cœpit cogitare potius cogitationes pacis quam belli.

Galf. com Andeg. ob. Filius ejus H. ditiones ejus recipit.

MCLII. 1152

Agitata diutius lite inter *Alienoram* Reginam *Francorum*, & virum suum Regem, ipsa Regina acriter petente divortium ratione consanguinitatis, quam proposuit inter se & virum suum: Auctoritate Apostolica celebratum est divortium inter eos; instantius autem laborabat ad divortium, eo quod ad nuptias *Henrici* Ducis *Normanniæ*, & futuri Regis *Angliæ*, ferventius aspirabat. Erat & ipsa filia unica & hæres Ducis *Aquitaniæ*, quam nos *Vasconiam* nuncupamus. Soluto quoque matrimonio inter ipsam & Regem, ad nuptias Ducis quas concupierat illico convolavit, unde factum est ut Dux *Henricus* jus hæreditarium uxoris suæ, Ducatum *Aquitaniæ* etiam invito Rege *Francorum* exigente, cum justicia in deditionem acciperet, & Ducatui *Normanniæ* & Comitatibus *Andegaviæ* & *Cenomaniæ* sociaret, & cœpit inter primos orbis proceres tanquam famosissimus reputari. Hæc secundum historiæ veritatem huic opusculo dignum inserenda jadicavi. Possessiones istas amplissimas tenuit & possedit idem Dux & posteri ejus usque usque ad tempus Regis *Johannis*, qui malis innumeris crebrescentibus circa eum, eas sua mollitie perdidit.

Alienora Henrico nub. thalamis R. Franc. relict.

MCLIII. 1153

Mediatoribus multis efficacissime laborantibus facta est pax inter Regem *Stephanum*, & *Henricum* Ducem, ita ut *Stephanus* quamdiu vivet pacifice Regnum *Angliæ* possideret, quo mortuo *Henricus* Dux *Normanniæ* tanquam hæres legitimus eidem in Regno succederet, quem Rex adoptavit in filium, & hæredem sibi successurum publice designavit, & sic cessavit guerra quæ Regnum *Anglcæ* per xv. fere annos conquassaverat. Eodem anno obiit *Eugenius* Papa, successit ei *Anastasius*. Obiit etiam sanctus *Bernardus* Abbas *Clarevallensis*.

Pax inter Steph. & Henr. facta. Eugen. P. ob. & S. Bern.

MCLIV. 1154

Obiit Rex *Stephanus* VIII. Kal. Novembris, Sepultus est in Monasterio de Feversham in *Cantia* quod à fundamentis extruxerat, & sufficientibus possessionibus ampliavit. Obiit *Henricus Eboracensis* Archiepiscopus, successit ei *Willielmus* qui cito obiit, cui successit *Rogerus*.

Stephan. R. ob. nec non. Hen. & Will. Arch. Eb.

MCLV. 1155

Dux *Henricus* audita morte Regis *Stephani* statim de *Normannia* venit in *Angliam*, & honorifice susceptus à Clero & populo, solenniter coronatus est

Henr. Rex Ang. coron.

Anast. P. ob. apud *Westmonasterium*, à *Theobaldo* tunc *Cantuariensi* Archiepiscopo XIV. Kal. Julii. Eodem anno obiit *Anastasius* Papa, cui successit *Nicolaus* natione *Anglicus* natus apud sanctum *Albanum*.

1156 MLVI.

Henr. Rex Flandrenses Angl. pellit. Mense Octobris apparuit signum crucis in luna. Rex *Henricus* transfretavit; & civitates & castra quæ ad se desciverant, & ab ejus se fidelitate substraxerant, strenuissima probitate resumsit, rediensque in *Angliam* omnes alienigenas, præcipue *Flandrenses*, qui regi *Stephano* adhæserant omnibus possessionibus suis, quas in *Anglia* possederant, spoliatos profligavit; & repatriare coegit: castra & munitiones, quas tempore hostilitatis construxerant, solo tenus complanavit.

1157 MCLVII.

Henr. Rex contra Scotos, & etiam Wallenses prospere pug. Rex *Henricus* fortuna sibi gratius arridente, Regem *Scotorum* sic arctavit, ut omnes terras Aquilonares scil. Northumberland, Cumberland, & Westmerland, quas tempore hostilitatis injuste occupaverat, resignaret. Quo facto, congregato exercitu processit ad partes *Walliæ*, ut Principes & provinciales suo dominio subjugaret. Quippe *Wallenses* in primo conflictu in saltibus inviis, ut moris eorum est, latitarunt: exercitum Regis de latibulis egredientes viriliter impetentes, fugere compulerunt, pluribus tam nobilibus quam plebeis inhumaniter interfectis; Rege vix excidium evadente. Rex itaque suorum exercituum & suam verecundiam ægre ferens, eosdem cautius solito cœpit impetere, & classe non modica ex uno latere, & exercitu cautius instructo ex altero circumcingens, invitos compulit suppliciter veniam petere, & se suis beneplacitis coaptare: & ut majorem de fidelitate servanda sibi facerent securitatem, *Howellum* inter *Wallenses* potentissimum, & alios plures; Regi nomine obsidum tradiderunt.

1158 MCLVIII.

Jo. Wig. ob. Obiit *Johannes* Wigorn Episcopus, cui successit *Aluredus*.

1159 MCLIX.

Henr. R. fratrem suum novis rebus studentem vincit. Rex *Henricus*, audito quod *Gaufridus* frater suus secundo genitus, cui pater eorum Comitatum *Andegavensem*, licet injuste in testamento moriturus assignavit, ita tamen quod tribus castris munitissimis Chinone. Lendone, & Mirebelle, contentus esset, quousque frater suus primogenitus *Henricus* Regnum *Angliæ* fuisset adeptus, & pacifice possideret; Comitatum *Andegaviæ* potenter invaderet, & ex testamento jus sibi perfunctorium vendicaret: copiosum exercitum maris devia peragrando duxit ad *Tholosam*, fratremque suum tam viriliter coarctavit, ut supradicta tria castra sibi reddere cogeretur; cui tamen res, & terras quasdam planas, ad victum gratiose concessit.

1160 MCLX.

Henricus Lincolnia denuo Coronatus. Rex *Henricus* iterum se fecit solenniter coronari apud Lincoln, non infra civitatem, sed in suburbio. Eodem anno obiit *Adrianus* Papa; quo defuncto, cardinalibus in electione discordantibus, electi sunt duo, *Rollandus* qui & *Alexander* dictus, à majori & saniori parte cardinalium canonice electus & consecratus est. Hujus partem fovebat Regnum *Apuliæ*, *Siciliæ* & *Calabriæ*, & tandem Reges *Franciæ* & *Angliæ*, imo etiam universales ecclesiæ *Latinorum*, exceptis tamen *Lombardis* & *Teutonicis* qui ditioni Imperatoris *Frederici* fuerant subjugati. A minoribus & paucioribus minus canonice electus est *Octavianus*, qui & *Victor* nuncupatus est, hujus partem solus fovebat Imperator & provinciæ suo dominio subjugatæ; & factum est schisma magnum in universali Ecclesia Catholica.

Duo simul papatum invadunt.

1161 MCLXI.

Theobald. obiit. Obiit *Theobaldus Cantuariensis* Archiepiscopus, qui beatum *Thomam*, dictum de London, sincerissime diligebat; cui dudum Archidiaconatum *Cantuariensem* contulerat: insuper & eum Regis fecit esse Cancellarium, quique defuncto *Theobaldo*, electus est in Archiepiscopum Cantuariensem.

1162 MCLXII.

Thomas succedit. Beatus *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus, consecratus est III. Nonas Junii.

MCLXIII.

MCLXIII. 1163

Alexander Papa per maris devia navigando, ut insidias *Octaviani* & *Frederici* Imperatoris fautoris sui declinaret, valedicens *Apuliæ* devenit in *Gallias*, & occurrentibus & applaudentibus sibi Regibus *Angliæ* & *Franciæ*, gratumque sibi favorem præstantibus, convocatis universis occidentalis Ecclesiæ prælatis, generale concilium in civitate *Turonensi* magnifice celebravit. Interfuit autem eidem concilio venerabilis *Thomas Cantuariensis* Archiepiscopus. Eodem anno nondum plene emenso, orta est dissentio inter Regem *Angliæ* & sanctum *Thomam Cantuariensem* Archiepiscopum.

Alex. P. in Galliam fugit.

MCLXIV. 1164

Beatus *Thomas* ingravescente discordia inter ipsum & Regem, prout in vita ejusdem sancti plenius exponitur, & malis circa eum crebrescentibus, elegit exilium, & ne deterius sibi contingeret, partes adiit *Gallicanas*. Eodem anno XIV. Kal. Octobris circa horam nonam visi sunt in firmamento tres circuli varii quatuor colorum ad modum iridis, postea illis disparentibus, quasi duo soles apparuerunt.

Discordant Rex Angl. & Archiep. Duo soles apparent.

MCLXV. 1165

MCLXVI. 1166

MCLXVII. 1167

Obiit *Robertus Lincolniensis* Episcopus, post cujus obitum vacavit sedes **Lincoln** feres XVII annis: ita ut quia fratre quodam converso de *Thame* ordinis Cisterciensis, qui quasi propheta habebatur à laicis, asserente, quod nunquam in **Lincoln** futurus esset Episcopus, fides ei credula adhiberetur.

Rob. Linc. obiit.

MCLXVIII. 1168

Obiit *Matildis* Imperatrix mater Regis *Henrici*. *Matilda ob.*

MCLXIX. 1169

MCLXX. 1170

Henricus Rex *Angliæ* quatuor habens filios, scil. *Henricum* primogenitum, *Richardum* secundo genitum, postea Regem *Angliæ*, militem strenuissimum, *Galfridum Plantagenet* tertio genitum, *Johannem* dictum sine terra, quarto genitum, postea Regem *Angliæ*. *Henricum* filium suum primogenitum exulante Sancto *Thoma* solenniter fecit coronari in Regem à *Rogero* tunc *Eboracensi* Archiepiscopo in præjudicium Cantuariensis Archiepiscopi, assistentibus sibi & cooperantibus universis Regni *Angliæ* Episcopis, ex quo orta est dissentio inter dominum *Cantuariensem* & suffraganeos suos, quæ fuit causa martyrizationis beati *Thomæ*.

Henricus filium ejusdem nominis, coronandum curat.

MCLXXI. 1171

Passus est beatus *Thomas* iu Ecclesia *Cantuariensi*. Eodem anno Rex *Henricus* primo adiit *Hiberniam*.

Tho. Becket occiditur.

MCLXXII. 1172

Henricus Rex junior, sic enim vulgo vocatur, iterum cum Regina juniore uxore sua coronatus est apud *Westmonasterium*.

Henricus cum Regina coron.

MCLXXIII. 1173

Rex *Henricus* junior ambitione regnandi, ut rem cum nomine possideret, in inhumanam præsumtionem degeneris *Absalonis* mutari non erubuit, cum potius ut patris Regnum & regnandi potestatem adimeret, ad partes se transtulit *Gallicanas*; Regis *Francorum*, qui patri suo adversarius semper extitit & infestus, consilio totaliter se committens; cujus vallatus adjutorio, terras omnes transmarinas, nullo sibi resistente, tempore sibi modico subjugavit. Confluebant ad filium, relicto patre, nonnulli de proceribus *Anglicorum*, quorum præcipui fuerunt *Robertus* Comes *Leycestriæ*, & *Hugo Bigotus* Comes *Norfolciæ*. Evocabat etiam ad se tres fratres suos licet adhuc impuberes; *Richardum*, *Galfridum*, & *Johannem*. Dum hæc agerentur, Rex *Scotorum* partes Aquilonares crudelissima depopulatione vastavit. Rex igitur senior undequaque coarctatus, explicatis thesauris Regiis quorum sibi copia suppetebat, providens quod *Anglia* fere omnis à se desciverat, evocatis XX. Mille stipendiariis robustis-

Henricus 2. contra patrem consilia init.

robuſtiſſimis, & doctis ad prælium, *Brabantoribus*, *Rutariis*, & *Avallenſibus*, ſtipendiis abundantiſſime miniſtratis, transfretavit in *Galliam*, filiumque ſuum ſibi rebellantem, Regem fautorem ſuum & eorum exercitus repulſatos, non ſine confuſione maxima in *Franciam* repedare coegit: caſtra, civitates & oppida, quæ occupaverant, reaſſumens. Interim *Richardus* de *Lucy*, cui abſente Rege Regni cura commiſſa fuit, obſedit *Leyceſtriam* & cepit, muros proſtravit, & ſolo tenus complanavit, indeque progrediens ad partes Aquilonares ad Regem *Scotorum*, cum maximo dedecore repatriare coegit. Comes *Leyceſtriæ* in ultionem deſtructionis *Leyceſtriæ*, favente ſibi *Hugone*, x. Mille *Flandrenſes* navigio tranſvexit in *Angliam*, qui omnes dum è Suffolk procedere cogitarent ad partes *Leyceſtriæ*, comprehenſi per Regios, ad duo milliaria prope ſanctum *Edmundum* in vico qui dicitur Fournham, à minimo uſque ad maximum interfecti ſunt; ſicque Regnum *Angliæ* tranquilla pace gaudebat, ſed non diu. Nempe Rex *Scotorum* ad detergendam ignominiam præcedentem, iterum Aquilonarem provinciam cœpit invadere; quo comperto *Randulphus* de Glanvill, *Bernardus* de Baliol cum pauco exercitu occurrerunt, habito quoque congreſſu cum Scotis prope caſtrum de Alnewick, Regem ceperunt, totumque exercitum ejus vel ceperunt vel interfecerunt. Commiſſum eſt hoc prælium ann MCLXXIV. tertio Id. Julii, Rege *Scotorum* in caſtro Richmond, carcerali cuſtodiæ mancipato. Captus eſt ibidem cum Rege *Scotorum* adjutor ejus præcipuus *Robertus* comes *Leyceſtriæ*, miſſuſque eſt captivus ad Regem.

1174 MCLXXIV.

Plures Epiſcop. conſecrati. Henricus cum filio reconciliatur.

Richardus Prior Dover, conſecratus eſt Archiepiſcopus *Cantuarienſis*, & cum eo *Galfridus Elienſis*, *Johannes Norwicenſis*, *Petrus Wintonienſis*, *Johannes Ciceſtrenſis*, *Reginaldus Bathonienſis*, *Robertus Foliot*, *Herefordenſis* Epiſcopi. Eodem anno mediatoribus plurimis potiſſime laborantibus, facta eſt concordia inter Regem *Henricum* & filium ſub hac forma. Filius qui patrem offenderat humiliter ad patrem veniens reatum ſuum, quem inficiari non poterat, publice recognovit; veniam ſuppliciter petiit & obtinuit, ſatisfactionem ſpoſpondit & adimplevit. Quippe quod ulterius patrem non inquietaret, trifariam præſtitit cautionem; Juratoriam, dum corporale præſtitit ſacramentum de fidelitate ſervanda, in terra tanquam Domino, hominium fecit: Fidejuſſoriam, dum multi potentes & nobiles gratis pro eo fidejubent: Pignorativam, obſides ingenuos in patris cuſtodiam deputando. Tres quoque fratres minores, pater facile & impune admiſit ad gratiam, quos ætatis immaturitas excuſabat, ipſi quoque cum patre remanſerunt: ſenior in provinciis *Andegaviæ* & *Aquitaniæ*, quas pater ſibi conceſſerat, continue morabatur. Eodem anno *Galfridus* frater Regis *Henrici* de non legitimo concubitu progenitus, electus eſt in Epiſcopum Lincoln: qui tunc ad digniorem aſpirans celſitudinem, munus conſecrationis ſuſcipere recuſavit, temporalibus commodis ejuſdem Epiſcopatus nomine electi totus incumbens, uſque ad annum Domini ſequentem.

1175 MCLXXV.

Galfridus Henr. filius, filiæ Comitis Britanniæ deſpondetur.

Rex *Scotorum* & *Robertus* Comes, ſicut ſuperius tactum eſt, quia ſeries hiſtoriæ ſic poſcebat, capti ſunt prope Alnewyk. Rex *Henricus* rebus in *Normannia* ad votum diſpoſitis, proceſſit in *Britanniam* minorem, & filiam unicam & hæredem Comitis *Britanniæ Galfrido* filio ſuo cognomento Plantagenest, deſpondit; de qua proceſſu temporis genuit *Arthurum* & *Alienoram*, de quibus ſuo loco dicetur. Anno eodem facta eſt pax inter *Henricum* Regem *Angliæ* ſeniorem, & *Lodovicum* Regem *Franciæ*, qui partem *Henrici* junioris diu foverat contra patrem.

1176 MCLXXVI.

1177 MCLXXVII.

Schiſma antipaparum ceſſat.

Fredericus Imperator venit in *Angliam*, & relicto Papa *Victore* ſchiſmatico, cui longo tempore tam potenter adhæſerat, ſaniori ductus conſilio, *Alexandro*

dro Papæ cœpit propensius adhærere, & sic cessante schismate, quod Ecclesiam diu sciderat, factum est gaudium magnum in universali Ecclesia Catholica.

MCLXXVIII. 1178

MCLXXIX. 1179

Lodowicus Rex auditis miraculis quæ dominus operabatur per beatum *Thomam*, quem toto exilii sui tempore tam honorifice exhibuit, venit in *Angliam* pro veneratione Martyris supradicti. *Ludo. tumulum Tho. Becket invisit.*

MCLXXX. 1180

Henricus Rex mutavit monetam suam. Translatæ sunt reliquiæ *Frithefwithæ* **Oxon**, & loculo honorifice repositæ. *S. Fridesw. reliquiæ Ox. tran.*

MCLXXXI. 1181

Obiit *Lodowicus* Rex *Francorum*, successit ei *Philippus* filius ejus, in puerili ætate coronatus. Obiit *Alexander* Papa, cui successit *Lucius*. *Ludov. ob. ut & Alex. P.*

MCLXXXII. 1182

MCLXXXIII. 1183

Obiit Rex *Henricus* minor in partibus transmarinis. Consecrati sunt *Gualterus* de *Constantia* **Lincoln** Episcopus, & *Gerardus Cestrensis* Episcopus. *Henricus minor obiit.*

MCLXXXIV. 1184

Obiit *Richardus Cantuariensis* Archiepiscopus, successit ei *Baldwinus*. Obiit & *Gerardus Cestrensis* Episcopus, cui successit *Hugo*. Obiit & *Joselinus* **Sarum** Episcopus, recepto prius habitu Monachorum *Cisterciensium*. Anno eodem XVII. Kal. Februarii factus est terræmotus in pluribus locis per *Angliam*, circa mediam noctem, & audita sunt tonitrua valde terribilia. *Episcopi plures obiere.*

MCLXXXV. 1185

Consecratus est *Baldwinus Cantuariensis* Archiepiscopus, *Gualterus* **Lincoln**: postulatione de se facta relicto Episcopatu **Lincoln**, factus est *Rotomagiensis* Archiepiscopus. Obiit *Lucius* Papa, cui successit *Urbanus*. Venit *Heraclius* patriarcha in *Angliam* pro negotio terræ sanctæ. *Johannes* filius Regis *Henrici* ultimo genitus, cognomento sine terra, copiosum exercitum duxit in Hiberniam. *Baldwinus fit Archiep. Cant. Obiit Lucius P. succedit Urbanus.*

MCLXXXVI. 1186

Sanctus *Hugo* Monachus, ordinis *Carthusiensis*, consecratus est in Episcopum **Lincoln**. Consecrati sunt & *Willielmus* **Wigorn**, *Johannes* **Exon**, & *Reynerus* Sancti *Asaph* Episcopi. *Plures Episcopi consecrantur.*

MCLXXXVII. 1187

Obiit *Gilbertus* **London** Episcopus. Commisso prælio inter Christianos & paganos in terra sancta apparuit sancta crux in cœlo. *Saladinus* cepit civitatem sanctam **Jerusalem**. *Gilb. Lond. ob. Saladinus Hier. s. capit.*

MCLXXXVIII. 1188

Rex *Henricus* & Rex *Francorum Lodowicus* simul acceperunt crucem, ut venirent in terram Sanctam, quorum exemplo animati Dux *Burgundiæ*, Comes *Flandriæ*, & Comes *Campaniæ*, & utriusque Regni nobilium & plebeiorum innumerabilis multitudo, crucem similiter acceperunt, & concessit Dominus Papa Regibus supradictis, decimam partem omnium bonorum mobilium regnorum suorum percipiendam de regnicolis suis, non solum de laicis sed & de Clericis, tam secularibus quam religiosis, sicque decimata est tota *Anglia*. Obiit *Richardus* **Winton** Episcopus. *Reges Angliæ & Franciæ, aliique crucem acceperunt.*

MCLXXXIX. 1189

Obiit serenissimus Rex *Angliæ* II. Nonas Julii, scil. in octavis Apostolorum *Petri* & *Pauli*: cujus tempore passus est beatus *Thomas*, & sepultus est Rex in partibus transmarinis, in illo nobili monasterio Monialium fontis *Ebrandi*. Quo defuncto filius ejus Rex Regum nominatissimus, de partibus Galliæ citius veniens in *Angliam* solenniter coronatus est apud *Westmonasterium*, à *Baldwino* tunc *Cantuariensi* Archiepiscopo, III. Nonas Septembris. Eodem die dum Dominus Rex, expleto coronationis suæ solennio, cum proceribus *Henricus primus obiit.* *Tumultus Londini adversus Judæos.*

sederet in convivio, orta est contentio inter Christianos & Judæos ante fores palatii, ibique interfectus est quidam *Judæus Eboracensis* famosissimus, nomine *Josias*, alter nomine *Benedictus* graviter vulneratus confugit ad ecclesiam, & à Christianis baptizatus est: nec mora, incenduntur domus Judæorum in civitate London: & innumerabilis Judæorum interfectus est numerus, quidam vero flammis exusti, & bonis omnibus spoliati descenderunt ad inferos in momento. Judæus ille qui baptizatus fuerat ductus est ante Regem, & interrogatus an vellet esse Christianus, respondit quod non, asserens quod invitus coactus est baptizari, quique Rege jubente redditus est Judæis, sed invalescente angustia vulnerum, vix per triduum supervixit, pejor factus, ut non solum Judæus sed & Apostata moreretur.

1190 MCXC.

Richardus Angliæ & & Philippus Galliæ Henr. Alem. crucem acceperunt.

Rex *Anglorum Richardus* transfretavit in *Galliam*, & fœdere inito inter ipsum & *Philippum* Regem *Francorum*, sacræ devotionis instinctu simul acceperunt crucem, firmiter statuentes simul procedere in terram sanctam. *Henricus* filius *Frederici* Romanorum, similiter cum proceribus *Alemanniæ* & *Italiæ* crucem accepit. Interim *Anglicorum* juventus ingenua quam dinumerare nemo poterat, vexillo crucis similiter insignita, in Judæos *Eboraci* Lincoln, Stanford, cæterarumque civitatum & oppidorum Regni *Angliæ* proclivius irruentes, inæstimabilem multitudinem trucidantes, bonis omnibus spoliarunt, arbitrantes obsequium se præstare Deo, dum inimicos crucis *Christi* suis viribus exterminarent, & de thesauris eorum ad proficiscendum in terram sanctam expensas sibi necessarias præparent.

1191 MCXCI.

Discordia in Sicilia inter Reges Angliæ & Franciæ.

Duo Reges supradicti mare mediterraneum transnavigantes, cœperunt iter arripere quod voverunt. Eodem anno *Hugo Coventrensis* Episcopus, ejectis Monachis Monasterii *Coventrensis*, Canonicos regulares ibidem instituit: sed Monachi procedentes ad curiam *Romanam*, exponentes querimoniam auctoritate Apostolica Canonicos ejecerunt, & in statum pristinum, brevi temporis labente curriculo, restituti sunt. Eodem anno Reges, supradicti processerunt in *Siciliam*, processit quoque Rex *Francorum*, & applicuit ad urbem *Messanam* ut hyemaret ibidem, & receptus à civibus, hospitia præparavit. Rex itaque *Anglorum* proponens in eadem civitate pariter hyemare, cum appropinquaret civitati, repulsus est à Rege & à civibus. Verum Rex *Anglorum* moleste repulsionem suam ferens, contra Regem & cives in portu prælium instruxit, & invitis repulsoribus, violentis ausibus aditum civitatis obtinuit. Veruntamen ne negotium crucis contingeret impediri, gratis cessit Regi *Francorum*, & extra civitatis mænia castra figens, diversoria sibi & exercitui suo sufficientia præparavit. Sopita est ad tempus discordia, suis tandem temporibus excitanda. Succedente verno tempore, aura flante leniori, Rex uterque naves ascendit, Rege *Francorum* paululum præcedente, Rex *Anglorum* è vestigio navigavit. Rex *Francorum* applicuit *Tholomaidam* quæ nunc *Acon* dicitur, Rex *Anglorum* casu applicuit in insulam *Cyprum*, cui occurrit Princeps ipsius insulæ tyrannus impiissimus, qui eam vi & dolo occupaverat, Regem & exercitum volentem applicare non permisit, invito tamen Principe insulam occupavit, tyrannum captivavit & compedibus oneravit, navesque suas auro & argento quod ibidem abundanter invenerat, & victualibus oneravit, & profectus est *Tholomaidam*; sane Rex qui præcessit nihil famosum gessit, obsidendo quoque *Richardus* infra paucos dies civitatem cepit, *Turcas* interfecit, qui civitatem occupaverant, & non immerito tota sibi victoria ascribebatur, ex quo Rex *Francorum* indignatione contabuit. Anno eodem contigit eclipsis Solis. In pago Dunestable à nonnullis visum est signum crucis in firmamento, & in eo figura crucifixi, quæ tandem infra dimidiæ horæ spatium, interlabente quasi quadam nubecula, à cruce disparuit.

Ptolemais capta.

1192 MCXCII.

Rex. Francorum redit in

Rediit Rex *Francorum* prior de *Syria* in *Franciam*, invitato Domino *Papa* ut

ut Regem *Anglorum* de prævaricatione attrectaret initæ confœderationis, cui fidem *Papa* non adhibens, vacuum & inanem sine honore demisit. Rex *Angliæ* ut declinaret insidias Regis *Francorum*, quas liquido sibi comperiit nocituras, secreto per latibula transire volens per *Alemanniam*, prodentibus eum *Teutonicis*, captus est à *Leopoldo* Ducæ *Austriæ*. *Franciam. Rex Ang. in Austria capitur.*

MCXCIII. 1193

Johannes frater Regis audita captivitate fratris sui Regis *Richardi*, autumans ipsum de captivatione ista nunquam posse evadere, protinus aspirabat ad Regnum *Angliæ*, unde civitates & oppida totius Regni occupavit, suoque Dominio subjugavit, statimque transfretavit in *Normanniam*, & facta confœderatione cum Rege *Franciæ*, qui Regis *Richardi* capitalis fuit inimicus, illo cooperante & subsidium impendente, totam nullo obsistente in deditionem accepit. Obsessa est **Wallingford** per ipsum & complices suos. *Johannes Regnum Angliæ invadit.*

MCXCIV. 1194

Romanorum Imperator *Henricus* indignum judicans tam insignem captivum in alterius quam Imperatoris custodia detineri, Regem *Richardum* de manibus Ducis *Austriæ* pro quadam summa pecuniæ sibi commissa extorsit, & in carcere compedibus oneratum tutissime conservavit. *Angli* vero sui Regis captivationem non ferentes, pacti sunt Imperatori solvere centum millia librarum argenti, quarum tertia pars cessit Duci *Austriæ*, qui eum primitus captivavit, unde factum est ut per contributionem ad redemtionem Regis impositam, Regnum *Angliæ* sic oppressum fuerat & exhaustum, ut etiam Ecclesiarum calices venderentur. Anno eodem, soluta pecunia, Rex liberatus à carcere venit in *Angliam*, & statim castra & civitates quæ frater suus *Johannes* occupaverat in *Anglia*, resumsit, & in suam potestatem redegit, nec distulit transfretare in *Normanniam*, fratris indevoti conatus tam viriliter reprimendo, ut veniam humiliter peteret & gratis occupata restitueret. *Rex Angliæ pretio redimitur.*

MCXCV. 1195

Obiit *Hugo* Episcopus, & *Henricus* **Wigorn** Episcopus. Loco *Henrici* electus est *Johannes* in Episcopum **Wigorn**. *Hugo & Hen. Wig. ob.*

MCXCVI. 1196

Consecratus est *Johannes* **Wigorn** Episcopus. Defectus frugum in *Anglia*, adeo ut sema[a] frumenti venderetur pro 1 Marca. *Joan. Wig. consec.*

MCXCVII. 1197

Iterum tanta sterilitas in *Anglia*, ut sema frumenti venderetur pro XVIII. solidis & VIII. d. *Sterilitas in Ang.*

MCXCVIII. 1198

Galfridus filius *Petri* factus est justicarius *Angliæ*. *Gal. fit J. An.*

MCXCIX. 1199

Rex *Richardus* singularis militiæ decus in orbe, subjugata sibi *Normannia*, cum processisset in *Aquitaniam*, rediens inde, obsedit castrum de **Chaluz** in *Normannia*, quod Rex *Francorum* dolo occupaverat, ibique à quodam sagittario telo toxicato percussus VII. Kal. Aprilis, heu proh dolor! interiit. Corpus ejus delatum apud fontem *Ebrandi*, sepultum est ibidem ad pedes patris sui Regis *Henrici*. Anno eodem successit in Regno *Angliæ* *Johannes* frater ejus, coronatus apud *Westmonasterium*, VI. Kal. Junii ab *Huberto* tunc *Cantuariensi* Archiepiscopo. *Obiit Ricardus Rex, succedit Joan.*

MCC. 1200

Obiit venerabilis antistes sanctus *Hugo Lincolniensis* Episcopus XV. Kal. Decembris. *Hugo obiit.*

MCCI. 1201

Inundationes aquarum vehementissimæ mense Augusti. *Inund. vehem.*

MCCII. 1202

Rex *Johannes* ut terris suis transmarinis salubrius provideret; transfretavit, processitque in *Britanniam* minorem, ibique dolo (sicut dicebatur) cepit *Arthurum* nepotem suum, filium *Galfridi* fratris sui senioris, ad quem secundum *Johannes nepotem Arth. occidit.*

[a] Mensura quatuor modiorum.

 leges

leges *Anglicanas* Regni *Angliæ* ſucceſſio pertinebat, & ut quidam æſtimabant, ipſum inhumaniter juſſit interfici, & cadaver ipſius in mare demergi: ſororemque ſuam *Alienoram* dictam **la Brett** ſecum traduxit in *Angliam*, & in caſtris munitiſſimis tutiſſime cuſtodire fecit ſub cuſtodia quatuor militum, qui eam continue conſervarent, ne forte ſobolem procrearet, quæ jus in Regno *Angliæ* poſteris temporibus poſſet hæreditatis titulo vendicare.

1203 MCCIII.

Gulielmus fit Lincoln. Ep. Succeſſit ſancto *Hugoni* in Epiſcopatu **Lincoln** *Willielmus* de **Bleys**, conſecratus in Epiſcopum IX. Kal. Septembris.

1204 MCCIV.

1205 MCCV.

Hubert. Cant. obiit. Obiit *Hubertus Cantuarienſis* Archiepiſcopus, III. Id. Julii, electus eſt loco ejus vir venerabilis *Stephanus* de **Langeton**, ſed quia Rex *Johannes* ipſum præciſe recuſavit admittere, præponens in eadem dignitate, quem vellet præficere, idem *Stephanus* ſedem Apoſtolicam adiit, & à Papa confirmationis & conſecrationis gratiam obtinuit.

1206 MCCVI.

Hug. de Wells fit Linc. Ep. Obiit *Willielmus* de **Bleys** *Lincolnienſis* Epiſcopus, II. Kal. Maii, ſucceſſit ei *Hugo* de **Welles**.

1207 MCCVII.

Joan. decimam tert. Regni extorq. Rex *Johannes* extorſit tertiam decimam partem omnium bonorum mobilium totius Regni ſui, tam de clericis religioſis & ſecularibus, quam de laicis; ſolo ordine *Ciſtercienſi* excepto.

1208 MCCVIII.

Anglia interdicta eſt. Interdicta eſt *Anglia* per Dominum Papam, & cœpit generale interdictum ſub Rege *Johanne* decimo Kal. Aprilis. Cauſa quidem præcipua interdicti fuit iſta. Rex ſicut ſuperius tactum eſt, venerabilem *Stephanum* de **Langeton** *Cantuarienſem* Archiepiſcopum, à Domino Papa confirmatum non permiſit ingredi Regnum ſuum, licet per Dominum Papam, tum per literas, tum per nuncios ad hoc ſpecialiter deſtinatos, monitus fuiſſet ut ipſum non impediret, ſed liberam adminiſtrationem tam ſpiritualium quam temporalium, (quibus, in contemtum ſedis Apoſtolicæ & Eccleſiaſticæ libertatis præjudicium, totaliter incumbebat) ſibi reſtitueret; quia ergo præceptum Apoſtolicum adimplere contemſit, Papa totum regnum *Angliæ* generali ſuppoſuit interdicto. Huic articulo ad confuſionem aliud acceſſit incommodum, proponentibus contra eum fere omnibus Regni proceribus, quibus nimium odioſus eſſet, eo quod eos intolerabilibus opprimebat angariis, & extorſionibus indebitis, quinetiam quod nobilium Regni ſui filias, & conſanguineas rapuit, & concubitu polluit adulterino; (erat enim carne lubricus, æquiparans vel excedens petulantiam *Solomonis*,) quod injuſte, contra jus ſcil. naturale & civile, Regnum occupaverat, legitimum hæredem nepotem ſuum *Arthurum* non ſolum exhæredando, ſed & inhumaniter perimendo. Anno eodem Rex *Franciæ* cepit comites *Bononiæ*, & *Flandriæ* & **Sarum**.

1209 MCCIX.

Hugo Lincoln. conſec. Conſecratus eſt *Hugo* de **Welles Lincoln** Epiſcopus, XIV. Id. Januarii.

1210 MCCX.

Joan. Rex in Hiberniam tranſit. Rex *Johannes* transfretavit in *Hiberniam*, & cepit ibi caſtrum **Crakefergas**, uxore *Willielmi* de **Brehuse** *Matilde*, quæ ſibi reſtitit, una cum filio ſuo fame peremtis. Eodem anno Rex *Johannes* deſtruxit Judæos, & grave tallagium impoſuit religioſis.

1211 MCCXI.

Joan. Wallenſes vincit. Rex *Johannes*, audito quod *Wallenſes* egredientes de finibus ſuis terras Regis & Marchienſum ſibi finitimas depopulare & vaſtare cœpiſſent, congregato magno exercitu proceſſit in *Walliam*, & Provinciam de **Snowdone** militariter occupavit, tandem habito tractatu inter Regem & *Wallenſes*, Rex acceptis obſidibus

ſidibus in *Angliam* repedavit cum pace. *Pandulfus* & *Durandus* Nuncii Papæ venerunt in *Angliam*.

MCCXII. 1212

Rex *Johannes* iterum propoſuit ire in *Walliam*, metuens vero proditionem ſuorum qui ei pendule cordibus adhærebant, & circa eum proditioſis mentibus fluitabant, diſtulit illo ire, remanſit autem *, ubi quoſdam de proditoribus & ſuſpectis incarceravit, quoſdam exilio relegavit. *Pandulphus* Domini Papæ ſubdiaconus, & frater *Durandus* de ordine Hoſpitaliorum Nuncii Domini Papæ, de quibus breviter ſupra tetigimus, venientes in *Angliam* ut pacem Eccleſiæ reformarent, frequenter habuerunt cum Rege de pacis redintegratione tractatum, populis de eorum adventu gaudentibus, ac veriſſime credentibus, pacem per eos poſſe protinus reformari, ſed hoc fruſtra, nondum enim ſtatim finis, invaleſcente quidem proterva Regis obſtinatia, via pacis non poterat inveniri.

Pandulphus & Durandus nuncii Papæ de pacis redintegratione tractant.

MCCXIII. 1213

Rex *Johannes* in arcto poſitus, vexatione dante intellectum, conſenſit in formam pacis in hunc modum, Rex coram præfatis nunciis *Pandulpho* & *Durando*, præſentibus nonnullis Regni magnatibus, habito ſolenni colloquio ſuper **Berhamdon**, inter *Cantuariam* & **Dover** de pacis forma, tandem tradidit & ſubmiſit ſe & Regnum *Angliæ* Domino & ſedi Apoſtolicæ, & Papæ *Innocentio* tunc Papatus celſitudine præſidenti, & ſucceſſoribus ſuis in perpetuum; conficiens ſibi inde chartam ſuam ſigillo aureo conſignatam, ipſeque pro ſe & pro hæredibus ſuis corporali præſtito ſacramento, homagium & fidelitatem fecit Eccleſiæ Romanæ, ad tenendum de ea Regnum, reddendo ſingulis annis Domino Papæ mille marcas, viz. pro *Anglia* ſeptingentas, & pro *Hibernia* & *Wallia* trecentas; charta ipſa poſt recitata in domo Templariorum **Dover**: poſtea in Eccleſia Sancti *Pauli* **London**, in præſentia *Nicolai* Cardinalis *Tuſculanenſis* Apoſtolicæ ſedis legati (qui *Stephanum* de **Langton** *Cantuarienſem* Archiepiſcopum, & plures de ſuffraganeis ſuis Epiſcopis *Angliæ*, quos Rex relegaverat, adduxit in *Angliam*) coram innumerabili procerum & plebeiorum multitudine in audientia lecta fuit & à Rege conceſſa. Eiſdem temporibus erat quidem laicus in *Anglia* nomine *Petrus* de **Punfret**, quem vulgo *Petrum* ſapientem anglice nuncupabant, cui laicorum ruſticaria ſimplicitas, pro eo quod multa prædixerat quæ poſtea rei exitus approbavit, prophetiæ ſpiritum aſſerebat ineſſe, tribuens ei præſcientiam futurorum, quæ ſecundum fidem Catholicam ſoli Deo creditur aſcribenda: diu autem prædixerat poſt annum quartum decimum Regni Regis, regnandi poteſtatem Regi finaliter eximendam, quod quidem contigit, ſed alio modo quam putabat. Alludebat etiam huic præſagio revelatio facta cuidam monacho viro ſancto tranſmarino in ſomnis: quod ultra annos XIV. non regnaret. Et quidem anno Regni ſui quarto decimo (ut prætactum eſt) ſe & Regnum ſuum ſedi Apoſtolicæ ſubjugavit. Requiſitus inſuper à Rege idem *Petrus* pridie antequam ſedi Apoſtolicæ ſe ſubmiſit, per quantum tempus foret regnaturus, reſpondit uſque diei craſtinæ horam tertiam & non diutius; quo audito Rex furore commotus ipſum capi fecit, & in caſtro de **Corf** diriſſime compeditum tutiſſime cuſtodiri præcepit, quouſque de eo graviſſimam faceret ultionem.

Joannes Regnum Angliæ Papæ ſubmittit.

MCCXIV. 1214

Ceſſavit generale interdictum *Angliæ* relaxatione ipſius facta VI. Nonas Julii, & factum eſt gaudium magnum in univerſa Eccleſia *Anglicana*. Facta eſt iterato generalis prædicatio de cruce pro ſubſidio terræ ſanctæ. Obiit *Galfridus* filius *Petri* juſticiarius *Angliæ*. *Petrus* de **Punfret** de quo ſuperius fit mentio, de præcepto Regis per villam de **Corf** diſtractus eſt ab equis, poſtea in patibulo ſuſpenſus eſt.

Interdictum Angliæ relaxatur.

MCCXV. 1215

Johannes Rex IV. Nonas Martii, & cum eo plures de magnatibus *Angliæ* crucem

Joannes crucem accipit.

crucem acceperunt; similiter in aliis Regnis & Provinciis, Reges, Comites, & inumerabilis nobilium multitudo certatim crucem susceperunt.

1216 MCCXVI.

Ludovicus Angliam invadit.

Ludowicus filius *Philippi* Regis *Franciæ* evocatus à multis magnatibus *Angliæ*, quibus Rex *Johannes* formidabilis extitit & odiosus, propter varias angarias quibus regnicolas injuste oppressit; præcipue quia chartam suam de libertatibus quas dudum eis concesserat nitebatur infringere, venit in *Angliam*, adducens secum bellatorum multitudinem, & ab his qui eum evocaverant honorifice susceptus, plagam *Cantiæ* & *Surriæ* nullo sibi resistente pessundedit. Cives quoque **London** ipsum gratanter admiserunt, civitatem **London** sibi pro refugio concedentes, homagium sibi & fidelitatem simul cum Baronibus faciendo, auxilium suum favorabiliter impendendo, ut expulso *Johanne* sublimarent in Regem, & credebatur à nonnullis prosperum negotium in manibus *Lodowici*. Obiit *Innocentius* Papa XVII. Kal Augusti, cui successit *Honorius*. Anno eodem Rex *Johannes* in monasterio quodam *Cisterciensis* ordinis quod dicitur **Swyneshed** in Provincia *Hollandæ* intoxicatus, ut dicebatur, continuo cœpit ex violentia veneni contabescere, indeque progrediens usque **Newerk** ibidem post dies paucos expiravit. Obiit autem XIV. Kal. Novembris, corpus ejus inde delatum usque **Wigorn** in Ecclesia conventuali Monachorum honorifice tumulatum est inter feretra Sancti *Wulstani* & Sancti *Oswaldi*; quamobrem vere bruti *Britones* fabulantur ridicule, fabellas vanas *Merlini*, quas falso tamen prophetias esse arbitrantur, in eo fuisse completas, dicentes, quod inter sanctos collocabitur. Defuncto & sepulto rege *Johanne*, statim Proceres Aquilonares & Marchienses cum ceteris regni fidelibus, partem *Lodowici* detestantibus, pacem & regni tranquillitatem affectantibus, *Henricum* filium regis *Johannis* primogenitum, & hæredem legitimum novennem assumentes, adduxerunt *Glocestriam*, ibique Barones supradicti (non expectata præsentia *Cantuariensis* Archiepiscopi) sertum quoddam eidem, loco Diadematis imponentes, præsentibus & cooperantibus *Henrico Dubliensi* Archiepiscopo, & *Gwala* Apostolicæ sedis Legato, nec tum manum imponentibus, ne forte fieret præjudicium Sedi *Cantuariensi*, solennitate, qua poterant, sublimarunt in regem; & edicto publico proclamari fecerunt per totam *Angliam*, quod nullus laicus, nec masculus, nec fœmina domum suam per mensem unum egrederetur, nisi sertulum portaret in capite, ut sic innotesceret toti regno Coronatio novi regis. Facta est hæc ordinatio quinto Kal. Novembris, à quo die quamdiu vixit, descripta est data in Brevibus regis *Henrici*.

Moritur Joannes, & Inno. Papa.

Joan. R. succedit Henricus.

1217 MCCXVII.

Ludovicus apud Lincoln. victus, in Galliam redit.

Lodowicus Coronationem novi Regis propter ætatis teneritudinem habens contemtui, æstimans ipsum propter impubertatem conatibus suis non posse resistere, aliquod arduum attentare præsumsit, & confidens de universitate Complicium sibi cohærentium, relicta civitate **London**, procedensque usque Aquilonem, irruit improvise super illam nobilissimam Civitatem **Lincoln**, ut & ipsam sicut **London** suo dominio subjugaret, verum in contrarium res lapsa est, veniente siquidem *Lodowico* cum innumerabili bellatorum caterva ut oppugnaret civitatem ex parte meridionali per quam ascenditur, occurrerunt eidem ex parte Aquilonari Proceres Angligenæ novi Regis Complices & fautores, viribus & numero non impares, statimque adversus Gallicos prælium instruentes, omnes fere ceperunt vel peremerunt in ore gladii. Captus est ibidem nobilissimus vir Comes de **Perch**, de cujus probitate Gallici potissimum confidebant. *Lodowicus* utique fugæ se committens, præsidioque noctis vix evadens, rediit *Londonias*. Fugit etiam de prælio *Fulco* de **Breant** præcipuus ejus consiliarius & adjutor. *Lodowico* cum sibi adhærentibus sic confuso, cœpit fieri inter partes tractatus de pace. Facta est autem pax inter ipsum & regem de consensu Baronum Id. Aprilis, & repatriavit *Lodowicus* in *Galliam* vacuus, & delusus, fraudatusque proposito.

MCCVIII

MCCXVIII. 1218

Wolſt. tran:

Tranſlatus eſt beatus *Wolſtanus* VII. Id. Junii.

MCCXIX. 1219

Will. Mareſchallus obiit, & Hug. Linc. tranſlat.

Obiit *Willielmus* ſenex *Mareſcallus* Comes *Pembrokiæ*, miles ſtrenuiſſimus, & per univerſum orbem nominatiſſimus. Anno eodem tranſlatus eſt beatiſſimus *Hugo* quondam **Lincoln** Epiſcopus.

MCCXX. 1220

Eccleſ. ad nov. Sariſ. tranſ. Hen. R. coronatur. Hugo de Burgo fit R. protect. Concil. Later. celebr.

Fundata eſt Eccleſia novæ *Sarisburiæ* VII. Kal. Maii. *Henricus* Rex jam decimum tertium ætatis ſuæ agens annum, cum magna veneratione coronatus eſt apud *Weſtmonaſterium* à venerabili patre *Stephano Cantuarienſi* Archiepiſcopo, à quo ſicut decuit ſacro unctionis Chriſmate delibutus, regio diademate venuſtatus, inter regni Proceres glorioſus effulſit. Sane quia propter ætatis ſuæ teneritudinem nondum ſufficiens fuit ad regni gubernaculum, totius regni Proceres providebant ſibi tutorem & cuſtodem, virum ſummæ diſcretionis & probitatis Dominum *Hubertum* de *Burgo*, qui motus regis voluntarios refænaret, ne forte per immoderantiam laſciviret, factuſque eſt juſticiarius totius *Angliæ*, ut ſua prudentia, qua cæteris præpollebat, Regis & regni negotia diſpenſaret. Celebrata eſt Regis coronatio in feſto Pentecoſtes, viz. XVI. Junii. Anno eodem, cooperante *Stephano Cantuarienſi* Archiepiſcopo, cum ſolennitate prius inaudita, tranſlatus eſt glorioſus Martyr *Thomas Cantuarienſis* Archiepiſcopus. Celebratum eſt etiam Concilium *Lateranenſe* ſub Papa *Innocentio*.

MCCXXI. 1221

Thom. naſcit.

Natus eſt *Thomas* in vigilia Sancti *Gregorii*.

MCCXXII. 1222

Concil. Oxonienſe.

Stephanus Cantuarienſis Archiepiſcopus Prælatis omnibus *Angliæ* ſuæ Diocæſi ſubjectis, apud *Oxoniam* congregatis, ſcil. in quindena Paſchæ, qua legitur, *Ego ſum paſtor bonus*, in Monaſterio **Oſeny** Canonicorum ſolenne Concilium celebravit. In eodem Concilio præſentatus eſt quidam Diaconus qui pro amore cujuſdam mulieris Judææ diutius apoſtataverat, & ſe ritu Judæorum fecit circumcidi, ſuper quo convictus, primo degradatur, & ſeculari judicio condemnatus, igne combuſtus eſt. Dicebatur quod idem Apoſtata in contemtum Redemtoris noſtri & fidei Catholicæ, corpus dominicum de Eccleſia furtive ſublatum in loco ignobili projicere non abhorruit, quod poſtea prædivite quodam Judæo ad corroborationem fidei Chriſtianæ, inventum eſt impollutum & incorruptum, in vaſe quodam mundiſſimo, Angelicis manibus (ut ſane credi poterit) præparato. Oblatus eſt etiam eidem Concilio, ruſticus quidam laicus, qui in tantam devenit inſaniam, ut in ignominiam crucifixi ſe faceret crucifigi, aſſerens ſe filium Dei & redemtorem mundi, quique judicio Concilii immuratus, totum vitæ ſuæ reſiduum; recluſus, duro pane & aqua refectus, in carcere terminavit.

MCCXXIII. 1223

Phil. Fran. ob.

Obiit *Philippus* Rex *Francorum*, ſucceſſit ei filius ejus *Lodowicus*.

MCCXXIV. 1224

Henr. R. caſtrum Bedſ. capit. Lewelinus Marchiam Walliæ deprædatur. Caſtra à R. Joan. dimiſſa Henr reſign. plures Ep. ob.

Henricus Rex *Angliæ*, congregata nobilium & plebeiorum turba non modica, caſtrum de **Bedford**, quod *Falco* de **Brente** cum ſibi cohærentibus, in multo præſidio, & victualibus neceſſariis præmunierat, admotis machinis obſidione concluſit. Quippe *Falco* dimiſſis in eo defenſoribus, aliunde ſe tranſtulit, promittens quod eis in brevi adjutorium mitteret opportunum. Inchoata eſt obſidio & oppugnatio Caſtri circa feſtum Sancti *Albani*, obſeſſi quoque quamdiu victualia ſuppetebant munitionem propugnaverunt; deficientibus tandem alimentis cum promiſſum quod ſperabatur non adveniret, ad victorem Caſtrum dedere ſunt coacti. Quo capto in vigilia Aſſumtionis & ſolo tenus complanato, omnes fere inventi in Caſtro ſuſpenſi ſunt in patibulis, paucis duntaxat per preces Magnatum (licet ægre) ſuſpendii periculum evadentibus: veruntamen ex decreto Regis regnum *Angliæ* abjurarunt, ſuſpenſi

ſuſpenſi ſunt XIV. milites, inter quos præcipuus fuit *Willielmus* de Brente frater *Falconis*; non multo poſt captus eſt ipſe *Falco*, & traditus Epiſcopo *Londoienſi* cuſtodiendus, poſtea abjurans regnum *Angliæ* transfretavit, poſſeſſionibus quas habebat in *Anglia* (nec immerito) ſpoliatus. Anno eodem *Lewelinus* princeps *Walliæ* partes Marchienſes cœpit per frequentes excurſus, rapinis & incendiis devaſtare, præcipue terras regis, & *Willielmi Mareſcalli.* Quo audito Rex copioſum congregavit exercitum, & occurrit eidem, potenter eum repulſando; in patriam ſuam non ſine dedecore & ſuo diſpendio repedare coegit. Comes *Ceſtriæ*, & quidam alii Magnates nitebantur amovere *Hubertum* de *Burgo*, de Juſtitiaria, & de Conſilio Regis, ſed non prævaluerunt. *Honorius* Papa decrevit *Henricum* Regem *Angliæ* legitimæ ætatis. Anno ipſo in Natali Domini, omnes Magnates regni apud Northampton, caſtra & munitiones Regias quas tenebant ex commendatione Regis *Johannis*, & cæteras ſuas ballivas, Regi reſignabant. *Willielmus Mareſcallus* ſororem Regis duxit in uxorem; quæ viro ſuo defuncto aliquamdiu permanens in viduitate, in præſentia Sancti *Edmundi Cantuarienſis* Archiepiſcopi, & Sancti *Richardi Chiceſtrenſis* Epiſcopi ſolenne votum caſtitatis emiſit, cujus poſtea prævaricatrix effecta, nupſit *Simoni* de *Monteforti* Comiti *Leyceſtriæ*. Conſecrati ſunt in Epiſcopos *Radulphus* de Nevill *Chicheſtrenſis*, *Willielmus* Bruer *Exonienſis*, *Alexander Coventrentrienſis*. Rex *Angliæ* in odium *Lewelini* firmavit Caſtrum de Montgumery.

MCCXXV.

1225 *Quinta decima bon. mob. Regi conceſ. Jo. El. ob.*

Omnes magnates regni, tam religioſi quam ſeculares, conceſſerunt regi quintam-decimam partem omnium bonorum mobilium per totum regnum *Angliæ*, & rex conceſſit eis & confirmavit Magnam Chartam de libertatibus, quas pater ſuus *Johannes* Rex dudum conceſſerat, ipſamque chartam fecit innovari & publice promulgari, & per totum regnum inviolabiliter obſervari præcepit. Obiit *Johannes Elienſis* Epiſcopus quondam Abbas de *Fontibus*, ſucceſſit eidem *Galfridus* prius Archidiaconus *Norwicenſis*.

MCCXXVI.

1226 *Concil. Londin. clerus R. decim. ſext. conceſ. Will. Longeſp. W. Bruer. Lud. R Fran. Ric. Dunel. Pand. Wig. ob. Pictavia fruſtra tentata.*

Stephanus Cantuarienſis Archiepiſcopus jam celebravit ſolenne Concilium apud London, in craſtino Dominicæ qua cantatur *Miſericordia*, in qua Papa *Honorius* petiit, quod in qualibet Eccleſia Cathedrali & Conventuali Religioſorum ubi bona Conventus & Prælatorum ſunt ſeperata, nec non in qualibet Eccleſia Præbendali, poſſet conferre unum beneficium cui vellet. Reſponſum fuit præciſe, quod nullatenus hoc concedere poterant abſque conſenſu patronorum & Fundatorum ſuorum, & etiam niſi univerſa Eccleſia totius mundi illud eidem duceret concedendum. Eodem anno de conſenſu Papæ, Clerus *Angliæ* conceſſit Regi XVI. partem beneficiorum Eccleſiaſticorum ſub antiqua taxatione: item obiit *Willielmus* Longeſpey Comes *Sariſburienſis*, *Willielmus* Brewer Epiſcopus Exon, *Lodowicus* Rex *Francorum*, cui ſucceſſit *Carolus* filius ejus. Obiit *Richardus* de *Mariſco Dunelmenſis* Epiſcopus, ſucceſſit ei *Willielmus Scotus* Archidiaconus Wygorn. Obiit *Pandulphus Norwicenſis* Epiſcopus, ſucceſſit ei *Thomas* de Blunnel. Obiit *Benedictus Roffenſis* Epiſcopus, ſucceſſit ei *Henricus* de Sandford Archidiaconus *Cantuarienſis*. Dominus Rex miſit exercitum magnum in *Pictaviam* cum *Roberto* fratre ſuo, cui contulerat Comitatum *Pictaviæ* quem Rex *Franciæ* injuſte occupaverat, qui ſtatim rediit infecto negotio, Rege *Francorum* ſuis viribus obſiſtente.

MCCXXVII.

1227 *Hon. P. ob.*

Obiit *Honorius* Papa, ſucceſſit ei *Gregorius*.

MCCXXVIII.

1228 *Steph. Langton Cant. Euſtac. Lond. Galf. Elienſ. Henr. Dubl obiere.*

Obiit *Stephanus* de Langeton *Cantuarienſis* Archiepiſcopus, electus eſt loco ejus Magiſter *Walterus* de Eveſham monachus *Cantuarienſis*, Caſſata electione ejus, Papa contulit Archiepiſcopatum magiſtro *Richardo* le Grant Cancellario *Lincolnienſi*. Caſſata electione *Willielmi* le Scot *Dunelmenſis* epiſcopi, tranſlatus eſt auctoritate Domini Papæ, *Richardus* Sarum Epiſcopus ad Epiſcopatum *Dunelmenſem*, loco ejus electus eſt & conſecratus magiſter *Robertus* de Kingham in Epiſcopum

Epiſcopum Sarum. Obiit *Euſtachius Londonienſis* Epiſcopus, ſucceſſit ei magiſter *Rogerus Niger*. Obiit *Gaffridus* Epiſcopus *Elienſis*, ſucceſſit ei *Hugo* Abbas Sancti *Edmundi*. Obiit *Henricus Dublienſis* Archiepiſcopus, ſucceſſit ei *Lucas* Decanus Sancti *Martini* & Theſaurarius *garde robe* Domini Regis. Eodem anno rex duxit exercitum apud Kery, quo redeunte cepit Scutagium per totam *Angliam*, & dederunt ad Scutum duas Marcas.

Rex ſcutag. cepit per tot. Ang.

MCCXXIX. 1229

Conſecratus eſt *Richardus* le Grant *Cantuarienſis* Archiepiſcopus IV. Junii. Omnes beneficiati in *Anglia*, *Hibernia*, & *Scotia* dederunt Domino Papæ decimam partem redituum ſuorum, nec non & omnes religioſi.

Ric. Cant. conſec. Decim. P. reddit.

MCCXXX. 1230

Dominus *Henricus* Rex primo vice cum exercitu magno nobilium & mediocrium *Angliæ*, aſcenſis navibus primo die Maii transfretavit in *Britanniam*, & cum in partibus tranſmarinis aliquamdiu moram traxiſſet habitus eſt conflictus inter *Anglos* & *Gallicos* apud Seyntes, in quo *Angli* repulſi ſunt, & plures interfecti, & rediit rex in *Angliam* infecto negotio, & applicuit circa feſtum omnium Sanctorum. De Magnatibus autem qui cum eo erant, plures ante Regis reditum, nonnulli vero poſt reditum ipſius in partibus *Angliæ* non ſine multorum admiratione ex hac vita migraverunt, inter quos memoratiſſimus fuit *Gilibertus* dè Clare Comes *Glouceſtriæ*, qui etiam obiit in partibus marinis. Rex iterum cepit Scutagium per totum regnum, & dederunt ad Scutum XL. Solidos.

Henr. R. male pugnat in Britan. plures ex magnat. ob. ſcutag. R. ſolut.

MCCXXXI. 1231

Orta contentione inter *Richardum* Archiepiſcopum ex parte una, & Dominum Regem, *Hubertum* de *Burgo* & Monachos *Cantuarienſes* ex altera, Archiepiſcopus adiit ſedem Apoſtolicam, ibique defunctus eſt, electus eſt loco ejus magiſter *Johannes Blundus*, poſtulatus eſt ad eandem ſedem *Radulphus* de Nevill tunc *Ciceſtrenſis* Epiſcopus, & Domini Regis Cancellarius, caſſata eſt poſtulatio de eo facta. Veniens *Willielmus Mareſcallus* junior de *Britannia* in *Angliam*, *Iſabellam* ſororem ſuam Comitiſſam *Glouceſtriæ*, Relictam *Gilberti* de *Clara* admirandæ pulcritudinis mulierem nobili viro *Richardo* Comiti *Cornubienſi* in matrimonio copulavit. Idem quoque *Willielmus* infra quindenam poſt contractum matrimonium deceſſit in fata viz. VIII Id. April. Venit in *Angliam* frater ejus circa feſtum Sancti *Jacobi* & ſucceſſit ei in hæreditate. Rex *Angliæ* profectus in Marchienſes, contra *Lewlinum* cœpit conſtruere caſtrum *Matildis*.

Ric. Cant. Will. Mareſh. jun. ob. Hen. R. in Marchiam profect. caſtr. Matild. extruit.

MCCXXXII. 1232

Rex *Henricus* cepit quadrageſimam partem omnium bonorum totius Regni ſui. Eodem anno *Hubertus* de *Burgo* Comes *Cantiæ* accuſatus apud Regem per æmulos ſuos, quorum præcipuus fuit *Petrus* de *rupibus* tunc *Wintonienſis* Epiſcopus, ut *Petrum* de Rivall nepotem ſuum ad Regis obſequium promoveret, prævalente delatorum malitia, captus eſt apud *Roſcum* arſum, & primo poſitus eſt in turre London graviter compeditus, deinde ductus eſt uſque *Deviſas*, & incarceratus ibidem in Caſtro ſub arctiſſima cuſtodia tenebatur. Obiit vir nobiliſſimus *Radulphus* Comes *Ceſtriæ* apud Walingford. Rex *Henricus* cepit quadrageſimum denarium tam de religioſis quam de ſecularibus per totam *Angliam*.

Quadrageſ. R. ſolvitur. Hub. de Burg. ad R. accuſat. incarcerat. Rad. Com. Ceſt. ob.

MCCXXXIII. 1233

Caſſatis Electionibus omnium qui ad ſedem *Cantuarienſem* electi fuerant, nec non Priore Sanctæ Civitatis *Cantuarienſis* electionem de ſe factam in præſentia Domini Papæ ſponte reſignante, Monachi *Cantuariæ* iterum eligendi poteſtatem obtinentes, ſummæ ſanctitatis virum magiſtrum *Edmundum* tunc Sarum Eccleſiæ Theſaurarium in Patrem & paſtorem concorditer elegerunt. Orta eſt gravis diſſenſio inter Dominum Regem & *Richardum Mareſchallum*, adeo ut invaleſcente contentione Rex proſcripſit ipſum, & præcipuos ſuos fautores *Gilbertum* Baſſet, & *Richardum* Siward, de omnibus terris eorum & commiſit

Edm. Arch. Cant. elect. Ric. Mareſc. à R. proſcript. cum fautor. ſuis. Hugo de Burg. è carcer. elab.

commisit eas *Petro* de Rivall, & fecit prosternere domos, parcos & gardinos, nemora succidi, vivaria terra injecta repleri, prata arari. In eadem perturbatione *Hubertus* de *Burgo* ignaris custodibus ejus & Castellanis, nocturno tempore evasit de Castro de *Devisis*, dimissus per cancellos cum mappis & manutergiis agente quodam Armigero suo qui solus de familia sua ei ministravit, & reposuit se in quandam Ecclesiam parochialem contiguam fossato castri, quo mature comperto custodes & castellani violenter extrahentes eum de Ecclesia reposuerunt in Castrum solito gravius compeditum cautius custodientes, sed per Dominum *Robertum* tunc Sarum Episcopum, annuentibus cæteris Episcopis Regni immunitatem Ecclesiæ zelantibus, per censuram Ecclesiasticam iterum repositus est in eandem Ecclesiam, ubi à militibus & toto comitatu circumvallatus arctissime custodiebatur, cum vero ibidem aliquamdiu moraretur, quodam die summo mane venerunt illuc *Gilbertus* Basset, & *Richardus* Siward, cum armatorum multitudine copiosa, missi à *Richardo Marescallo*, invitis custodibus nec contradicere valentibus, sed nec mutire audentibus ipsum *Hubertum* in Ecclesia armaverunt, & equum loricatum ascendere fecerunt, & eo nolente eductum de Ecclesia in manu potenti adduxerunt usque Austiclive, & præparatis ibi navibus, brachium maris quod ibi adjacet transnavigantes ipsum *Hubertum* in Castrum de Strugoyl, quod ex alia parte ipsius fluminis situm est in tuto deposuerunt, custodibus qui eos cum toto Comitatu clamore valido usque ad ripam prosequebantur, cum dedecore & confusione nimia redeuntibus. Mirabilis inundatio aquæ pluvialis æstivo tempore facta est per totam *Angliam*. Anno eodem circa Natale *Richardus* Siward ut Domini sui *Richardi Marescalli* vindicaret injurias & complicium suorum aliquid putans audendum, adjuncta sibi vespilionum turba non modica, multa de Maneriis Comitis *Richardi* & Episcopi Winton, igne combusta redegit in cineres, nulli alii præterquam ipsis molestiam inferens vel gravamen.

In Ecclesiam se recipiens vi extrahitur.

1234

MCCXXXIV.

Tallagium civit. Regiarum per Ang. *Ric. Maresch. in Hibernia vulnerat. ob.*

Rex *Henricus* fecit talliari omnes civitates & Burgos, & maneria sua propria per totam *Angliam*. Anno eodem III. Nonas Aprilis consecratus est *Edmundus Cantuariensis* Archiepiscopus. *Richardus Marescallus* commissis omnibus terris suis quas habebat in *Anglia Huberto* de *Burgo*, *Gilberto* Basset, & *Richardo* Siward ad defendendum contra infestationem Regis transfretavit in *Hiberniam*, & cum esset in castro suo de Kildare, credens se ibidem in tuto posse consistere, ecce *Mauncius* filius *Geroldi*, *Hugo* de Lacy castrum ipsum obsidionte concluserant: idem quoque *Richardus* cum esset miles robustissimus verecundum fore decernens obsidione concludi, prævalente audacia egrediens de castro contra obsessores cum adhærente sibi militia potenter instructus. Porro *Mauricius* filius *Geroldi* justiciarius Hiberniæ, cum nobilibus supradictis innumerabili bellatorum multitudine congregata de præcepto Regis, ut dicebatur, ut eum vivum caperet, exiit ei obviam, fortuitis eventibus se committens, tandem totum pondus prælii in *Richardum Marescallum* directum est, in quo post strenuissimam dimicationem obrutus multitudine lethaliter vulneratus, primo duntaxat die Aprilis semivivus relictus, XV. die à die belli morte nimium deploranda decessit. Cito post mortem ejus *Gilbertus* frater ejus Domini Regis se beneplacitis coaptavit, & regi reconciliatus successit fratri in hæreditate & factus est miles & comes die Pentecostes. Reconciliati sunt cum eo *Hubertus* de *Burgo*, *Gilbertus* Basset, *Richardus* Siward, & restituit ei Dominus rex omnes terras & possessiones eorum, & admisit eos in concilium suum. Amotis de concilio Regis *Petro* de *Rupibus* Episcopo *Wintoniensi*, *Petro* de Rivall, *Roberto* Passelewe, & *Stephano* de Segrave tunc Justitiario. *Richardus* quoque Siward, quia nullo modo potuit reconciliari Comiti *Richardo* propter damna que ei intulerat; ut ejus ad tempus impetus declinaret, transtulit se ad partes *Scotiæ* sereniora tempora præstolaturus. Obiit *Hugo Herefordensis* Episcopus, successit ei *Radulphus* de Madestone.

Hugo. Heref. Ep. ob.

MCCXXXV.

MCCXXXV. 1235

Obiit *Hugo* de Welles Lincoln Epiſcopus, electus eſt loco ejus magiſter *Robertus* Groſſeteſte conſecratus XV. Kal. Julii. *Fredericus* Imperator *Iſabellam* ſororem Domini Regis *Angliæ* duxit uxorem, & facta eſt Imperatrix. *Henricus* Rex *Angliæ Alienoram* filiam Comitis ſolenniter ſibi matrimonio copulavit, & factæ ſunt nuptiæ in feſto Sanctorum *Fabiani* & *Sebaſtiani* tum ſolennitate inaudita apud *Weſtmonaſterium*, ſtatim & inde diſcedens circa purificationem venit Oxon, ubi regina occurrentibus ſibi certatim Magiſtris & Clericis totius Univerſitatis cum cereis & lampadibus, ſumma cum honorificentia ſuſcepta eſt.

Hugo Linc. Ep. ob. Fred. Imp. ſoror R. duxit. Hen. R. Elean. ducit.

MCCXXXVI. 1236

Obiit venerabilis *Willielmus* de Bleys *Wigornienſis* Epiſcopus, electus eſt loco ipſius magiſter *Walterus* de *Cantilupo*, ſtatimque adiit ſedem Apoſtolicam in qua à Domino Papa conſecratus eſt. Obiit *Thomas* de Blunuill *Norwicenſis* Epiſcopus, ſucceſſit ei *Willielmus* de *B leia*, ſed nondum conſecratus.

Will. Wig. Thom. Norwic. Ep. ob.

MCCXXXVII. 1237

Beatus *Edmundus Cantuarienſis*, orta quadam diſcordia inter ipſum & Regem profectus eſt ad curiam Romanam. Anno eodem *Otto* Sancti *Nicolai* in carcere *Tulliano* Diaconus Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis Legatus venit in *Angliam*, & cum eo *Walterus* de Cantal *Wigornienſis* Epiſcopus. Conceſſa eſt Domino Regi tam à Clero quam à populo triceſima totius regni pro confirmatione Magnæ Chartæ libertatum quæ hactenus male fuerant obſervatæ, & lata eſt ſententia generalis ſuper omnes qui libertates ipſas poſtmodo infringerent in Aula *Weſtmonaſterienſi* à Legato & omnibus Prælatis *Angliæ*. Obiit *Richardus Dunelmenſis* Epiſcopus. Legatus celebravit concilium apud London, in Eccleſia Sancti *Martini*.

Otto Legatus P. in Angl. venit, & celeb. Concil. Londin. Triceſima R. ſolvitur.

MCCXXXVIII. 1238

Cum *Otto* Legatus veniſſet *Oxonium*, & hoſpitaretur in Monaſterio Oſeny, die Sancti *Gregorii* orta eſt gravis diſcordia inter familiares Legati & Clericos Univerſitatis Oxon, eo quod ipſi familiares Clericos ingredientes turpiter & inhoneſte repellebant, & brodium calidum de calidariis bullientibus ſuper veſtimenta Clericorum projecerunt, & ipſos cum facibus ardentibus graviſſime percuſſerunt, Clerici quoque violentiam inferentibus talionem expenderunt, & ſic ventum eſt ad pugnam, ſtatimque facto clamore per totam villam ſe armaverunt Clerici properantes Oſeny, ut tam enormem ulciſcerentur injuriam. Interim quoque januis obſeratis aditum Clericis præcluſerunt, Clerici quoque jactato igne januas incendere nitebantur. Quo comperto Legatus timens pelli ſuæ aſcendit campanarium Eccleſiæ; Clerici qui furia invecti, quorum exterius innumerabilis coacervata fuerat multitudo, cœperunt ſagittare cum arcubus & baliſtis campanarium viriliter impugnantes, unus autem Clericorum projecta ſagitta per quoddam foramen quod invenit in valvis portæ, percuſſit magiſtrum Cocorum conſanguineum Legati inter inguinem & umbilicum, qui ſtatim defunctus eſt, pro cujus morte plures de Clericis capti ſunt & incarcerati, ſed tandem ex præcepto Regis & aſſenſu Legati liberati ſunt. Rex autem qui tunc fuerat *Abbendoniæ* miſit milites & alios quamplures armatos, qui Legatum nocturno tempore de Monaſterio educentes tranſita Tameſia deduxerunt *Abbendoniam* ad Regem, & ſic ægre tamen evaſit impetum Clericorum. Anno eodem venit quidam *Ribardus* ad Curiam Regis, qui tunc morabatur apud Wodeſtock, & fingens ſe ſtultum aliquantis diebus in Aula Regis inter domeſticos jocabatur ad modum morionis, tandem una nocte cum rex paratus cubile ſuum vellet aſcendere, inventus eſt ille ſub lecto Regis latitans in ſtramine, cultello longiſſimo volens interficere Regem, captus eſt & de Wodeſtock uſque ad Oxon ad caudas equorum tractus ibidem in patibulo ſuſpenſus eſt; deinde compertum eſt quod miſſus fuerat à *Willielmo* de Mareys, qui utlagatus erat propter iniquitatem ſuam, & inſula quadam inter *Walliam* & *Cornubiam* quæ Lunday dicitur

Otto Oxoniæ male habitus à ſcholar.

Rex in vitæ diſcrimen à percuſſore ſe morionem ſimulante adducitur. Pet. Wint. Ep. Alex. Covent. ob.

citur tunc temporis morabatur, & de præda & rapinis sibi victum propagabat. Anno eodem rediit Beatus *Edmundus Cantuariensis* Archiepiscopus de Curia *Romana* in *Angliam.* Obiit *Petrus Wintoniensis* Episcopus, Rex itaque quantum potuit impedivit ne aliquis loco ipsius eligeretur, ut proventus temporalium ipsius Episcopatus sede vacante sibi devolveret. Obiit *Alexander Coventrensis* Episcopus, successit ei *Hugo* de **Potteshull**, vir prudens & discretus, diu tamen postea consecratus ut patebit inferius.

1239 *Alienora R. Edv. peper. Inter Frider. Imp. & P. discord.*

MCCXXXIX.

Alienora Regina peperit *Edwardum* filium suum primogenitum apud *Westmonasterium* xv. Kal. Julii, scil. in festo Sancti *Botolphi.* Orta est detestabilis discordia inter *Fredericum* Imperatorem & Dominum *Papam,* eo quod non permisit Papæ uti sua proprietate & jurisdictione infra Imperium suum sicut in aliis regnis, propter quod Papa & Cardinales decreverunt eum schismaticum & hæreticum, Imperator siquidem sic eos arctavit ut vix auderent susurrare. Dominus *Edmundus Cantuariensis* Archiepiscopus, electionem factam de *Willielmo* de **Raleya** ad Episcopatum **Norwick** confirmavit, ipsumque *Londoniæ* Kal. Octobris solenniter consecravit.

1240 *R. Comes Corn. crucem sumsit. & in terra sancta captivis redemt. & urbibus instauratis domum redit. Otto Legat. à Frider. milit. capt.*

MCCXL.

Richardus Comes *Cornubiæ* die Pentecostes apud **Walingford** arripuit iter in terram Sanctam, adducens secum pecuniam innumerabilem, & transfretavit cum eo *Baldwinus* comes insulæ, & aliorum Nobilium, & mediocrium regni *Angliæ* turba non modica, veniensque ad *Acon* quæ quondam *Ptolemais* vocabatur, & aliquamdiu commoratus in *Syria,* omnes captivos Christianos de universis mundi partibus quos *Saraceni* diuturno tempore tenuerant captivatos data pecunia redemit restituens pristinæ libertati; tandem treugis initis cum *Soldano* reædificavit *Aschalonem* & alia castra non pauca, quæ per *Saracenos* solo tenus fuerant complanata. Quibus actis reversurus in *Angliam,* transiens per *Apuliam, Siciliam,* & *Calabriam,* ab Imperatore *Frederico* summo cum honore susceptus est, indeque progrediens ad curiam Domini *Papæ* devenit: sane Dominus *Papa* volens sibi gratiam facere specialem, totam pecuniam provenientem de cruce signatam per totam *Angliam* sibi concessit. Anno eodem repatriavit *Otto* Legatus, & quantum potuit per abdita diverticula pertransiens ut Imperatoris *Frederici* declinaret insidias, captus est ab Imperatore, & omni pecunia quam per fas aut nefas adquisierat spoliatus, & carcere mancipatus. Beatus *Edmundus Cantuariensis* Archiepiscopus, circa festum omnium Sanctorum transfretavit in *Galliam,* & veniens *Pontiniacum* cœpit ægrotare, progrediens tamen inde usque **Seyly** xvi. Kal. Novembris pretiosam resolutus in mortem Deo spiritum reddidit, corpus ejus inde delatum usque *Pontiniacum* honorifice, ut decuit, traditum est sepulturæ. *Hugo* de **Patteshall** consecratus est in Episcopum *Coventrensem* in octabis Sancti *Johannis* Baptistæ à Sancto *Edmundo* diu antequam transfretaverat. *Petrus* de **Egeblank** consecratus est in Episcopum *Herefordensem* x. Kal. Januarii.

1241 *Nicol. fit Ep. Dun. Greg. P. & Rog. Lond. Hug. Covent. Gilb. Mares. ob.*

MCCXLI.

Magister *Nicolaus* de *Fauham* consecratus est in Episcopum *Dunelmensem* à *Waltero* de **Grey** *Eboracensi* Archiepiscopo, Id. Junii apud *Gloucestriam.* Obiit Papa *Gregorius,* cui successit *Celestinus.* Obiit Sanctus *Rogerus* dictus *Niger* Episcopus **London**, successit ei *Fulco* **Basset**. Obiit *Hugo* de **Pateshull** *Coventrensis* Episcopus, successit ei *Rogerus* de **Weseham** Decanus *Lincolniensis.* Obiit *Gillebertus Mareschallus* apud **Ware** v. Kal. Julii, successit ei in hæreditatibus *Walterus Marescallus* frater ejus. Eclipsis solis die Sanctæ *Fidis* virginis.

1242 *Ric. com. corn. red. de terra S. Hen. A. Walliam subjug. in Vascon. transfret.*

MCCXLII.

Rediit *Richardus* Comes *Cornubiensis* de terra sancta circa festum Purificationis mense Januarii. Rex *Henricus Walliam* sibi subjugavit, sed facta pace inter ipsum & *David* Principem *Walliæ,* quæ modico tempore duravit, rediit in *Angliam.* Anno eodem Rex *Henricus* cum Regina, adducens secum

Richardum

Richardum fratrem ſuum Comitem *Cornubienſem*, arripuit iter in *Vaſconiam* cito poſt Pentecoſten & die tranſlationis Sancti *Nicolai* poſuit ſe in mari apud **Portſmuth**, & tranſiens adiit Regem *Francorum*, & petiit ab eo ut reſtitueret ſibi *Pictaviam* & *Andegaviam*, & alias terras ultramarinas ſibi jure hæreditario competentes, quas injuſte detinuit occupatas: ſed nihil profecit. Neque enim Ducatum *Nomanniæ* in quo jus ſibi maturius competebat, reddere dignabatur; proceſſit igitur Rex in *Vaſconiam* non modica ſtipatus comitiva, ibique Regina peperit ei filiam quam vocari fecit *Margareta*. Obiit *Joſelinus Bathonienſis* Epiſcopus.

MCCXLIII. 1243

Treuga R. An. cum R. Fran. Celeſt. P. ob. R. Com. Corn. Seuchiam ducit Ux. Bonif. fit. Arch. Cant.

Rex *Henricus* facta treuga inter ipſum & regem *Francorum*, conſumta, ut aſſolet, innumerabili pecunia reverſus eſt in *Angliam*, & applicuit apud **Porteſmuth** circa feſtum Sancti *Michaelis*, viz. VII. Kal. Octobris. Obiit Papa *Celeſtinus*, electus eſt loco ejus *Senebaldus* Cardinalis, & vocatus eſt *Innocentius* IV. *Richardus* Comes *Cornubiæ* Duxit uxorem *Seuchiam* filiam Comitis *Provinciæ*, ſororem Reginæ *Angliæ*. *Willielmus* de **Baleya** *Norwicenſis* Epiſcopus poſtulatus eſt ad ſedem **Winton**, cui Rex totis viribus ſe oppoſuit, ipſe vero quia exulatus, adiit Dominum Papam. Factæ ſunt nuptiæ ſolennes Domini Comitis *Cornubienſis* & *Seuchiæ* Comitiſſæ apud **Walingford**, in feſto Sanctæ *Ceciliæ*. *Bonefacius* amiculus Reginæ, frater Domini *Petri* de *Sabaudia* electus eſt in Archiepiſcopum *Cantuarienſem*, & ſtatim adiit Dominum Papam confirmandus. Rex pro itinere in *Vaſconiam* cepit ſcutagium, ſcil. XL. ſolidos ad ſcutum.

MCCXLIV. 1244

Scholar. Oxon Judæos vexant. Rob. de Baleya fit. Ep. Wint. invito R. per P. Roger. fit Ep. Bath. Fulc. Ep. Lond. Edmund. Prin. naſcitur. Innoc. P. cum Cardin. in Gall. tranſeunt. Bon. Cant. adit P. Hen. R. invad. Scot. Bellum cum Wallis.

Die Annunciationis Beatæ *Mariæ*, anno MCCXLIV. incipiente, orta contentione inter Clericos Univerſitatis & Judæos **Oxon**. Clerici fregerunt domos Judæorum, & bona eorum innumerabilia aſportaverunt, propter quæ plures eorum incarcerati ſunt: ſed per Dominum *Robertum Lincolnienſem* Epiſcopum liberati ſunt, quia nullus apparuit qui eos directe convincere poſſet de crimine feloniæ. Rediit *Willielmus* de **Baleya** de curia, confirmatus à Papa, & non obſtante regis rebellione aſſecutus eſt Epiſcopatum **Winton**, & reverſus ſolvit interdictum civitatis quod promulgaverat in Cives & Monachos qui prius ſibi denegaverant civitatis ingreſſum. Idem *Willielmus* **Winton** Epiſcopus anno eodem conſecravit *Rogerum* Præcentorem **Sarum** in Epiſcopum *Bathonienſem* apud **Redinges** III. Id. Septembris. Conſecravit etiam *Fulconem* **Baſſet** in Epiſcopum **London** apud **London** in feſto Sancti *Dionyſii*. Regina peperit *Edmundum* XVII. Kal. Februarii filium ſuum ſecundo genitum. Anno eodem *Innocentius* Papa, metuens ſibi ne opprimeretur à *Frederico* Imperatore ſicut prædeceſſores ſui, adductis ſecum Cardinalibus transferens ſe de finibus Imperii, montes Alpium tranſgrediens venit *Lugdunum* ſuper *Rodanum*, ibique diutius morabatur in tuto conſiſtens. *Bonifacius Cantuarienſis* adiit Dominum Papam pro gratia confirmationis quam facile obtinuit. Rex *Henricus* arripuit iter uſque *Scotiam* ut invaderet Regem *Scotorum*, ſed facta per amicos intermedios pace inter eos ſtatim rediit. Cito poſt Paſcha Gwerra *Walliæ* incæpit inter Regem *Angliæ* & *David* Principem *Walliæ*.

MCCXLV. 1245

Rob. Groſſ. Ep. Linc. adit curiam Rom. Innoc. P. Lugdun. concil. celeb. ubi Frid. Imp. excom. & Henric. ſubſtituitur.

David Princeps *Walliæ* nitebatur impetrare à Domino Papa, ut *Wallia* & Principes ejus in perpetuum à Domino Rege *Angliæ* eximerentur, ſed nihil profecit. Quo comperto Rex adiit partes *Walliæ*, & Principem ſic arctavit, ut neceſſitate compulſus fugeret in *Snoudonam*. Succeſſit Regi in adjutorium tanta ſiccitas æſtivalis, ut & paludes & memora montuoſa ſine impedimento & obice pertranſiret. *Robertus* **Groſſeteſte** adiit Curiam *Romanam* Domino Papæ contra Canonicos *Lincolnienſes*, & Canonici contra eum, pro viſitatione Præbendarum. Fratres juniores **Oxon**, prius in arcto conſtituti cœperunt dilatare terminos ſuos, & nova ædificia conſtruere. *Innocentius* Papa, convocatis univerſis Eccleſiæ Prælatis, celebravit generale Concilium

 apud

apud *Lugdunum*, in quo ſententialiter degradavit Imperatorem *Fredericum*, decernens ipſum finaliter amovendum ab Imperio; ipſumque & omnes fautores ejus excommunicavit, aſſerens ipſum hæreticum & rebellem Eccleſiæ Romanæ, præcepitque *Colonienſi*, *Treverenſi*, *Moguntienſi*, Archiepiſcopis, ut *Henricum* dictum *Langravium Vthuringum*, virum potentiſſimum & militem ſtrenuiſſimum eligerent in regem Teutonicorum, quod & factum eſt. Veruntamen nec ingreſſum civitatis *Aquiſgranenſis*, in qua Reges coronari conſueverunt, & in throno *Caroli* Magni conſiſtentes ibidem ex conſuetudine collocari, nec Coronationis gratiam potuit obtinere. *Fredericus* itaque dominium Regni perpendens, qui etiam decretum Concilii nulli pend ns, invito Papa & Cardinalibus, proventibus imperii potenter incubuit, viz. *Italiæ*, *Tuſciæ*, urbis Romanæ, majoris *Campaniæ* & Provinciarum adjacentium: inſuper patrimonium ſuum *Appuliam*, *Siciliam*, *Calabriam* & totam *Africam* nullo ſibi reſiſtente poſſedit in pace quoad vixit. Anno eodem caſſata electione *Willielmi* de Monte *Poſſulano* Monachi *Coventrenſis*, Magiſter *Rogerus* de **Weſham** conſecratus eſt in Epiſcopum *Coventrenſem*. Circa Aſſumtionem Beatæ *Mariæ* Rex *Angliæ* profectus eſt verſus partes finitimas *Walliæ*, ad invadendum Principem *Walliæ* prævaricatorem pactionum inter eos initarum, & cœpit ædificare Caſtrum de **Gannak** & redire circa feſtum Sancti *Michaelis*, & cepit ſcutagium per totam *Angliam*, ſcil. XL. Sol. ad ſcutum. Rediit *Robertus* **Lincoln** Epiſcopus, obtenta pro eo ſententia in Curia *Romana* contra Canonicos **Lincoln**, in parte ut dicebatur, & cœpit viſitare Canonicos & eorum Præbendas. Fratres prædicatores **Exon**, relicta manſiuncula quam habuerant infra Judaiſmum **Oxon**, in feſto omnium Sanctorum. [in ſuburbia juxta **Grandpont** ſe tranſtulerunt] *Innocentius* Papa extorſit VI. Mill. Marc. de viris religioſis & Clericis *Angliæ* beneficiatis, exceptis tantummodo *Cluniacenſibus*, & de Ordine de *Sempnigh*, *Templariorum*, & *Hoſpitaliariorum*. Obiit *David* Princeps *Walliæ*.

1246 MCCXLVI.

Eccl. Monach. de Bello loco, dedicat. Walt. Carleol. fit Monach. ord. præd. Oxoniæ Innoc. P. benef. Ang. pecun. emung. Gul. com. Holl. à P. loco Henr. factus, Aquiſgran. obſid. & capit. Rob. Sar. Ep. ob. Edm. canoniz.

Dedicata eſt Eccleſia Monachorum *Belli Loci* XV. Kal. Julii à *Willielmo* de **Valeya** *Wintonienſi* Epiſcopo. *Walterus* **Mandeik Carleol** Epiſcopus aſſumſit habitum fratrum prædicatorum apud **Oxon**, in feſto nativitatis Sancti *Johannis* Baptiſtæ. *Innocentius* Papa nitebatur extorquere de Clericis *Angliæ* beneficiatis non reſidentibus medietatem beneficiorum ſuorum, de ſtudentibus & Dominis ſuis ſervientibus tertiam partem; de vendentibus, viceſimam Silveſtrium de **Everdon**, quæ aliquando fuit Domini Regis. Domini Regis Cancellarius electus eſt, & conſecratus in Epiſcopum **Carleol**. Obiit *Henricus Landgravius Vthuringus* qui fuit electus in Regem *Romanum*, non tamen aſſecutus munus Coronationis. Quo audito Dominus Papa injunxit tribus Archiepiſcopis, ut *Willielmum* Comitem **Holland**, militem ſtrenuum, eligerent in Regem, & ut ei totis viribus adhærerent, quod factum eſt. Et quia Cives *Aquiſgranenſes* non permiſerunt eum ingredi Civitatem *Aquiſgranenſem* ut Coronationis beneficium obtineret; eoque quod feciſſent homagium & fidelitatem Imperatori *Frederico*, à cujus fidelitate nullo modo vellent recedere ipſo ſuperſtite: Papa in odium Imperatoris miſſo quodam Cardinali *Petro Capthia*, Civitatem ſuppoſuit interdicto, mittens in adjutorium electi omnes cruce ſignatos qui profecturi fuerant in terram ſanctam. Quorum fretus adjutorio, *Willielmus* in Regem electus, & Archiepiſcopi ſupradicti cum his qui electo adhærebant civitatem ipſam obſidione concluſerunt, protractaque eſt obſidio per unum annum integrum & viginti dies, & quanquam impeterentur innumeris obſidentium ad C. Millia hominum, obſeſſi tamen ſe & Civitatem potentiſſime defendebant, donec elapſo obſeſſionis termino ſupradicto, certus ad eos devenit rumor, quod Imperator in fata deceſſerat, unde tenentes ſe ab ejus hominio abſolutos, Regi *Willielmo* ſub honeſtis conditionibus ſalvis ſibi vita & membris, & omnibus bonis & poſſeſſionibus ſuis, civitatis aditum conceſſerunt. Rex civitatem ingreſſus ſtatim ſe fecit cum ſolemnitate qua potuit coronari. Fratres prædicatores primo

mo celebraverunt divina in nova Ecclesia sua Oxon, die Assumtionis Beatæ *Mariæ*. Obiit venerabilis Sarum Episcopus *Robertus*, *Willielmus* de *Eboraco* loco ejus electus est. Sanctus *Edmundus* Canonizatus est. Circa medium Adventum factus est terræmotus per totam *Angliam*. x. Kal. Martii Obiit *Robertus* de Wykes. x. Kal. Januarii, Caristia bladi ita, ut Sema frumenti venderetur pro XVI. Solidis.

MCCXLVII. 1247

Parliam. ap. Oxon. ad rem monetariam reformand. Rog. Bath. Ep. ob.

Facta est generalis congregatio omnium magnatum *Angliæ*, Episcoporum, Comitum, Baronum coram Domino Rege apud Oxon, quindena Paschæ; quorum consilio & assensu Dominus Rex mutavit monetam suam, quia vetus sic fuit retonsa quod nullius fuit valoris. Rex ibidem fecit celebrari solennem Missam de beato *Edmundo* nuper ante canonizato. Item Caristia magna bladi in *Anglia*, adeo ut Sama frumenti venderetur I Marc. & amplius. Translatus est beatus *Edmundus* apud Pontuniac v. Id Junii. Consecratus est *Willielmus* de *Eboraco* in Episcopum Sarum, II. Id. Julii a *Fulcone* London Episcopo. Obiit *Rogerus Bathoniensis* Episcopus. Prohibitio capiendi monetam retonsam.

MCCXLVIII. 1248

Will. com. Ferrar. ob. Franciæ R. petit terram sanct.

Permittente Domino qui pascit homines & jumenta, facta est ubertas & copia frugum in *Anglia*, adeo ut anni præcedentis incommodum quasi quadam oblivione sepeliretur. Rex prospiciens regnum suum per egestatem pecuniæ desolatum, à fratre suo Comite *Richardo* mutuo accepit non modicam pecuniæ quantitatem, & non solum in majoribus Civitatibus ut assolet, sed & in universis oppidis per regnum fecit cudere & fabricare monetam, & Cambium constituit; unde infra tempus modicum, facta est copia monetæ per totam *Angliam*, concessitque fratri suo Comiti *Richardo* pro beneficio mutui, ut de proventibus Cambii pecunia quam commodavit integraliter solveretur, non solum per pondus sed per numerum; & ut postremum perciperet medietatem Cambii proventuum quam vindicaret; unde non mediocriter ejusdem Comitis accrevit ærarium. Obiit nobilissimus *Willielmus* Comes *Ferrariensis*. Rex *Franciæ* cum militia copiosa, in die Parasceuæ arripuit iter in terram sanctam, & transito mari Mediterraneo, hiemavit in insula *Cypro*. Magister *Thomas* le Waleys Archidiaconus Lincoln, electus est in Episcopum *Meneventsem*, consecratus apud *Cantuariam* VII. Kal. Augusti.

MCCXLIX. 1249

Damiata capitur. Nicol. Dun. Ep. se abdicat. Walt. succed. Scotiæ R. ob.

In hyeme facta est tanta temperies aeris & auræ suavitas, ut vulgariter diceretur hyemem in æstatem esse conversam; neque enim nix aut gelu per totam hiemem videbatur ingruere, unde factum est ut in *Anglia* per hyemem abjectis vestibus penulatis; indumentis tenuissimis & æstivalibus se induerent; sed in fine Martii & mense Aprili, & usque ad medium mensis *Maii* tantum frigus inhorruit, ut rejectis sindonibus, vestes duplices resumere cogerentur. *Bonifacius Cantuariensis* Archiepiscopus consecratus à Papa, venit in *Angliam*, installatus in festo omnium Sanctorum. Rex *Franciæ* relicta insula *Cypro*, verno tempore naves ascendens aura sibi feliciter arridente, die veneris proxima post festum Sanctæ Trinitatis applicuit ad *Damiatam* civitatem opulentissimam, & dominica sequente cepit eam, & expulsis *Saracenis* qui eam occupaverant, obtinuit eam in pace. *Nicolaus* de Farnham Episcopus *Dunelmensis* cessit dignitati, resignans Episcopatum; *Walterus* de Kirkham Decanus *Eboracensis* ad eandem dignitatem est electus circa Pascha; consecratus in festo Sancti *Nicolai* proximo sequente. Frater *Gilbertus* Romanus *Prior* Eton, assumsit habitum prædicatorum in crastino Sanctæ Trinitatis apud Oxon. Obiit Rex *Scotiæ* circa nativitatem Sancti *Johannis*. Anno eodem, circa mediam Quadragesimam inventum est quoddam corpus hominis extra muros Sanctæ Fridesw. Oxon mirabiliter detruncatum, nam abscisso capite, brachiis & cruribus cum tibiis quam artificialiter per juncturas dissociatis à corpore, truncus solus inventus est; membra quidem ipsa

cum

cum diligentia quæſita tandem inventa ſunt quodam funiculo colligata in loco ſecreto, ſemota à trunco corporis, caput autem nuſquam potuit inveniri.

1250 MCCL.

Rex Franciæ à Saracenis vincitur, & cum dedecore domum redit.

Rex *Franciæ* pro triumpho captionis *Damiatæ* evectus in ſublime, inſtigante eum præſumtione & ſuperbia quæ Gallos indefeſſe conſequitur, relicta civitate in qua tutiſſime morabatur, aliquid quod tum ad effectum producere non potuit putans audendum, cum audiſſet *Saracenos* in confinio cujuſdam caſtri quod *Manſora* dicitur non procul à *Damiata* fixiſſe tentoria, paucitatem exercitus eorum,qui ab exploratoribus videri poterant,habens contemtui, cum paucis qui cum eo erant irruit ſupra eos, inſtructo ſtatim prælio exhibitus eſt de latibulis *Saracenorum* numerus infinitus, & interfectis Chriſtianis captus eſt à *Saracenis* Rex *Francorum* die Martis proxima poſt octabas Paſchæ. In ipſo prælio morte pretioſa occubuit miles robuſtiſſimus, pugil invictiſſimus *Willielmus* Longeſpey qui pugnando uſque ad mortem, vivum ſe captivari non permiſit; præeligens mortem pro Chriſto amplecti, quam ſe dedere *Saracenis*. Tandem Rex reddita *Saracenis Damiata* & ſolutis pro redemtione ſua & nobilium de regno *Francorum* qui cum eo dederunt ſe *Saracenis* octo millibus biſannorum *Saracenorum*; terminis ſtatutis liberatus de captivitate, venit Acon die veneris proxima ante Pentecoſten, populus autem reliquus à maximo uſque ad minimum fuerat interfectus in prælio. Rex cum dedecore & confuſione & vituperio Chriſtianitatis, regreſſus eſt in terram ſuam. Anno eodem congregatus eſt & in *Francia* ribaldorum numerus infinitus qui ſe paſtores nuncupabant, & confluebat ad eos de diverſis mundi regionibus multitudo quam dinumerare nemo poterat, qui ſe omnes cruce ſignari fecerunt ad proficiſcendum in terram ſanctam, dicentes quod uni ribaldorum qui profanæ multitudinis illius dux & Magiſter effectus eſt, divinitus fuit revelatum quod terra ſancta per eos fuerat adquirenda; quod nimirum in *Gallicorum* confuſionem & ignominiam potiſſime redundabat. Tandem orta inter eos & ſcolares *Pariſienſes* & *Aurleanenſes* gravi contentione, interfecta eſt ribaldorum multitudo non modica: comperto per confeſſionem magiſtri eorum & aliorum de comitatu quod erant *Britici*; reliqui diſperſi fugiendo vix mortis periculum evaſerunt; & ſic tota ipſa veſania redacta in nihilum tempore modico conquievit. Frater *Gilbertus Romanus* quondam Eton, profeſſus eſt ordinem prædicatorum apud Oxon in feſtum Sancti *Barnabæ*. Obiit *Willielmus* de Baleya Winton Epiſcopus circa feſtum Sancti *Ægidii*: Dominus *Adimarus* de le frater Domini *Rogeri* ad eandem ſedem electus eſt. Obiit *Fredericus* Imperator circa feſtum Sanctæ *Luciæ* virginis. Dominus *Philippus* de Acty miles quidam appellavit Dominum *Henricum* de Bathon Juſtitiarium Domini Regis de proditione & felonia, & de falſo judicio contra eum prolato per ipſum & Collegas ſuas, *Apello* propoſito coram Rege & concilio ſuo, præfixus eſt dies coram Rege in Parliamento apud Windeſhores die Jovis ante cathedram Sancti *Petri*, in quo dictus *Henricus* qui ſapientiſſimus fuerat in legibus *Anglicanis* Reſpondens in perſona propria caſſavit Appellationem, quia nec recte nec ſecundum legem Regni propoſita fuerat, nec formata; Rex depoſuit eum de officio Juſticiariæ, volens eum de poteſtate ſua detrudere, ad miſſionem: tandem amicorum interveniente ſubſidio fecit pacem cum Rege pro habenda benevolentia ſua, & ne procederet ad inquiſitionem, dans ei ccc. Marcas argenti. Circa feſtum omnium Sanctorum *Innocentius* Papa receſſit de *Lugduno*, transferens ſe ad partes Tranſalpinas. Obiit *Richardus Roffenſis* Epiſcopus, ſucceſſit ei *Laurentius* de Sancto *Martyrio*. Anno eodem orta eſt gravis diſſenſio inter *Bonifacium Cantuarienſem* Archiepiſcopum & Canonicos Sancti *Pauli* London, eo quod Archiepiſcopus vendicabat ſibi jus viſitandi dictos Canonicos, cumque Archiepiſcopus violenter voluiſſet intrare Eccleſiam Sancti *Pauli* ratione viſitationis faciendæ, repulſus eſt per Canonicos; unde contigit, quod habito conflictu inter partes ante foras Eccleſiæ, quidam de

Hen. de Bathon. proditionis accuſatur. Innocent. P. in Ital. red. Ric. Roff. Ep. ob.

familia

familia Archiepiscopi interfecti sunt, nonnulli quoque graviffime vulnerati.

MCCLI. 1251

Circa Hokeday [a] sedata est graviffima discordia quæ diu duraverat inter Dominum *Willielmum* de *Cantalupo* Wigorn Episcopum, & Dominum *Willielmum* de *bello campo* de Cleivlye, pro secta Curiæ quam alternatim uterque ab altero exigebat. Circa idem tempus *Alexander* Rex *Scotorum* cœpit occupare terras Regis *Angliæ* regno suo finitimas. Quo comperto Rex *Angliæ* innumerabili exercitu congregato ad partes se transtulit Boreales, præmittens *Johannem* Mansell tractare de pace; quo mediatore, contracta sunt sponsalia inter Regem *Scotorum* & *Margaretam* filiam Regis *Anglorum*, statimque pace solidata, rediit Rex in *Angliam* & totus exercitus. Monachi de Heyles in festo Assumtionis beatæ *Mariæ* primo intraverunt novam Ecclesiam suam, quam Comes *Richardus*, una cum omnibus ædificiis Monasterii, suis sumtibus à fundamentis extruxerat, & in eadem divina celebrare cœperunt. In festo Nativitatis Beatæ *Mariæ* venit Rex *Scotorum* apud Wodestoke, ibique initiata prius sponsalia confirmavit. Nonas Novembris dedicata est Ecclesia de Heyles cum magna solennitate, præsentibus ibidem Rege *Angliæ* & Regina, Comite *Richardo* ejusdem Monasterii Fundatore, & universis regni Comitibus & Baronibus; militum & plebeiorum multitudine numerosa, XIII. Episcopis ipsam Ecclesiam dedicantibus. Taceo de convivio, cujus apparatum vix lingua vel calamus sufficeret explicare. In crastino Natalis Domini *Alexander* Rex *Scotorum* *Margaretam* filiam regis *Angliæ* quam prius subarraverant, ut prædictum est, in facie Ecclesiæ solenniter desponsavit, præsentibus apud *Eboracum* celebrationi nuptiarum, totius *Angliæ* & *Scotiæ* magnatibus, quos dinumerare nemo potuit.

Alex. R. Scot. Angl. invad. nuptiis cum Marg. filia Regis Angl. pax coalescit. Monast. de Hales fundat.

MCCLII. 1252

Invaluit calor maximus, & siccitas inaudita per totam *Angliam*, adeo ut à Pascha usque ad autumnum non plueret omnino, sed nec per totum tempus supradictum tenuissima roris consolatio superficiem terræ vel modice madefecit, unde factum est ut vix per agros, prata, seu pascua herba quælibet crescere videretur. Hoc etiam incommodo prævalente secuta fames valida, mortalitas hominum & jumentorum, & caristia Bladi, penuria frugum, & fructuum.

Fames in Angl.

MCCLIII. 1253

Obiit Sanctus *Richardus Cicestrensis* Episcopus, cito post Pascha, successit ei *Johannes* vir miræ simplicitatis & innocentiæ. Obiit venerabilis *Robertus* Grosseteste Lincoln Episcopus, in catalogo Sanctorum merito numerandus, successit ei *Henricus* de Lexinton. Obiit *Silvester* Karleol Episcopus, successit *Thomas* de *veteri ponte*. Orta est gravis dissentio inter Dominum *Ademarum* Winton Electum & Monachos Sancti *Swithuni* Winton, unde factum est ut idem Electus, multos de Monachis capi fecerat & incarcerari; veterem Priorem deposuit & novum substituit. Clerus *Angliæ* facta quadam contributione dederunt Papæ *Innocentio* Mille Marcas, ut procurationes Archiepiscoporum, Episcoporum, Archidiaconorum, quas extorquebant, & subditos taxarent ad certam pecuniæ quantitatem. Idemque Papa decrevit ut Archiepiscopi pro procuratione sua perciperent tantummodo quatuor Marcas, Episcopi xxx. Solidos, Archidiaconi VII. Solidos VI. denarios. Anno eodem circa festum Assumtionis Beatæ *Mariæ* Rex *Henricus* cum exercitu copioso transfretavit in *Vasconiam*, & communi consilio regni sui commisit custodiam totius regni sui *Angliæ* fratri suo *Richardo* Comiti *Cornubiensi*, & *Waltero* de Grey Archiepiscopo *Eboracensi*. Causa vero transfretationis Domini Regis hæc fuit. Venerant ad Regem in *Angliam* Majores Ducatus *Vasconiæ* conquerentes & Regi denunciantes, quod *Simon* de *Monteforti* Comes *Leycestriæ* qui fuerat Senescallus *Vasconiæ*, Proceres & populum ipsius provinciæ per indebitas extorsiones intolerabiliter opprimebat, & proventus seu commoda fisco

Ric. Cicest. Rob. Grossteft. Linc. Silv. Caerl. Ep. obiere. R cum exercit. in Vascon. transfret. Simon de Montefort. rebus nov. stud.

[a] Statim post festum Paschatis.

regio competentia, non Regis sui usibus applicavit. Rex interim super hoc vehementer iratus, deposuit Comitem de administratione Ducatus. Comes itaque amotionis suæ causa tria famosissima & munitissima Castra *Vasconiæ* (in quibus totum robur provinciæ consistere manifestum est) capitalibus inimicis Domini Regis in ultionem depositionis suæ tradidit possidenda, viz. Castrum de Frunsak, Castrum de Renauges, & Castrum quod dicitur *Rogula* cum adjacentibus oppidis & Burgis, sola duntaxat civitate Burdegal Regi, tepide tamen, adhærente. Castrorum occupatores, infidi Proceres, & populum solito gravius oppresserunt misso præsidio castra munientes, seque pro tuendis munitionibus ad conflictus bellicos præparabant; nec permittebant quenquam, quem Rex præficiebat, gerere ducatus administrationem. Unde Rex in portu qui dicitur Portesmuth navibus ascensis pelago se committens, prospere velificando devenit Burdegal, evocatisque in adjutorium suum de indigenis, & de his quos secum adduxerat bellatorum catervis, castra nequiter occupata obsidione concludens, admotis machinis militariter impugnavit, cepit & obtinuit; infinitam pecuniam coadjutoribus suis ut oportuit dividendo, omnia per totam Provinciam solidavit, strenuissimumque virum Dominum *Stephanum* Longespey substituit totius *Vasconiæ* Senescallum. Comes quidem *Leycestriæ* animo saucius, odium quod in Regem pro amotione sua conceperat per tempus dissimulando, in regno *Franciæ* morabatur, expectans temporis opportunitatem, quo præmeditata calliditate, depositoribus suis solveret talionem. Dum hæc agerentur in *Vasconia*, Dominus *Edwardus* Regis *Angliæ* Primogenitus, qui cum Regina matre sua & Domino *Bonifacio Cantuariensi* Archiepiscopo venerat in *Vasconiam*; processit in *Hispaniam*, & filiam Regis *Hispanici* matrimonio sibi copulavit, & ab eodem Rege cingulum militare suscepit; consummatisque negotiis rediit in *Vasconiam*.

1254 — *R. in Angl. redit. Innocent. P. Hug. El. Ep. ob.*

MCCLIV.

Rex *Angliæ* cum Regina & filio suo supradicto, regrediens per *Franciam* ut in *Angliam* repedaret, applicuit *Doroberniam* tertio die Natalis Domini, viz. in festo Sancti *Johannis* Evangelistæ, occurrentibus sibi ibidem totius regni Magnatibus, ipsumque cum summo gaudio suscipientibus. Obiit *Innocentius* Papa III. successit ei *Alexander* Papa IV. Obiit venerabilis *Hugo Eliensis* Episcopus, quondam Abbas Sancti *Edmundi*; successit ei Magister *Willielmus* de Kilkenny Domini Regis Cancellarius. *Alexander* Papa concessit Domino Regi *Angliæ* decimas Ecclesiarum totius *Angliæ* per quinquennium.

1255 — *Walt. de Grey Arch. Ebor. ob. Sewal. succed.*

MCCLV.

Circa Pascha obiit piissimæ recordationis *Walterus* de Grey *Eboracensis* Archiepiscopus. Electus est loco ejus vir magnificæ prudentiæ Magister *Sewallus* de Banill, cujus admissioni Rex assensum suum denegavit; proponens, si quo modo possit, Dominum *Ademarum* fratrem suum Winton Electum, ad Archiepiscopatus celsitudinem promovere: sed hoc frustra, quippe Electus *Eboracensis*, missis statim ad Curiam Romanam nunciis, gratiam Domini Papæ sic adeptus est, ut à propriis suffraganeis posset in *Anglia* consecrari, insuper & pallium sibi misit; obtenta hujus gratia consecratus est apud *Eboracum*, Dominica proxima post festum Sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, circa festum conversionis Sancti *Pauli*. Obiit *Willielmus Eboracensis* Episcopus Sarisbery, successit eidem magister *Ægidius* Rudeport.

1256 — *Roger. Covent. Ep. Thom. Carleol. Will. Elienf. ob. Wallenses terras in Com. Cest. vastant. Ric. Com. Cornub. Elig in Reg. Roman.*

MCCLVI.

Obiit *Rogerus* de Weseham *Coventrensis* Episcopus, loco ipsius electus est Dominus *Rogerus* de Meulent. Obiit *Willielmus* de Kilkenny *Eliensis* Episcopus, successit ei *Hugo* Prior *Eliensis* Ecclesiæ. Obiit *Thomas* Karleol Episcopus, successit ei *Robertus* de Champ Thesaurarius Reginæ. *Wallenses* egredientes terminos suos, terras Domini *Edwardi* filii Regis sibi finitimas, in Comitatu *Cestriæ* crudelissima depopulatione vastabant; terris Comitis *Gloucestriæ* nullam omnino molestiam inferentes. Eodem anno, edicto generali prohibitum est, ne viri religiosi quocunque titulo de cætero intrarent terras

de

de feodo Regis sine licentia Regis. Anno eodem in festo Sancti *Hilarii* electus est *Richardus* Comes *Cornubiæ* in Regem Romanorum, & ut ad posterum memoria traducatur qualiter electus fuit, & qui sunt electores, inutile non esse decrevimus, sed opportunum rei gestæ seriem interserere. Interfecto Rege *Willielmo*, quem Papa præfici fecit Regno *Alemanniæ* in odium *Frederici* de quo supra anno MCCXLVI. fecimus mentionem, à Frisonibus quos suo proposuerat subjugare Dominio, vacante aliquamdiu regno, missus est ad prædictum Comitem *Richardum* ex parte quorundam de electoribus, vir nobilis & prudens *Johannes* de *Attenicis*, dicens quod si negotium *Alemanniæ* voluisset assumere, & electoribus super certam pecuniæ summam quam petebant satisfacere, in Regem eligerent, & ei sicut Domino totis viribus adhærerent, cujus persuasioni Comes fidem adhibuit & assensum, & misit cum eo in *Alemanniam* nobilem virum *Richardum* Comitem *Gloucestriæ*, & Dominum *Joannem* Mansell, tribuens eis plenam potestatem componendi cum Electoribus; recepta de eis securitate quod eum eligerent. Sunt autem septem Principes *Alemanniæ* ad quos potestas eligendi Regem specialiter pertinere dignoscitur, viz. tres Ecclesiastici & quatuor seculares; primus Ecclesiasticorum Archiepiscopus *Maguntii*, secundus Archiepiscopus *Coloniæ*, tertius Archiepiscopus *Treverii*; primus secularium dux *Bavariæ*, secundus Dux *Saxoniæ*, tertius Dux *Austriæ*, quartus Marchio *Brandenburgiæ*. Pepigerunt igitur nuncii supradicti cum Principibus, primo cum *Maguntii* Archiepiscopo, ad cujus præeminentiam pertinet prima vox in electione, quique tunc temporis vinctus detinebatur in carcere cujusdam potentis illius provinciæ qui eum paulo ante in bello ceperat, cum quo pro liberatione sua pacem fecerat pro quinque millibus Marcarum *Coloniensium*, viz. quod Comes daret ei VIII. Mil. Marc. *Colonienses*, de quibus V. Millia cederent Captivatori pro liberatione sua, tria Millia residua cederent usibus captivati. Deinde pepigerunt cum *Coloniensi* pro XII. Mill. Marcis *Coloniensibus*, cum Duce *Bavariæ* pro XVIII. Mill. Marcis Sterlingis, XII. Solidos pro Marca qualibet computando, cuilibet cæterorum Principum obtulerunt tantummodo VIII. Mill. Marcas *Colonienses*, nec tamen aliquis ipsorum tam modicum dignabatur admittere, petentes singuli XII. Mill. prout Archiepiscopus *Coloniensis* accepit, quia se viliores non reputabant. Præfixo autem die electionem faciendi in festo Sancti *Hilarii* apud Frankford, loco scil. electionem faciendi deputato, convenerunt Dux *Bavariæ*, Archiepiscopus *Coloniæ* personaliter, Archiepiscopus *Moguntiæ* per procuratorem habentem sufficiens mandatum, & eligendi plenariam potestatem, votis itaque concorditer adunatis Dominum *Richardum* Comitem *Cornubiæ* solenniter elegerunt in Regem reliquis quatuor non consentientibus, nec tamen impedire valentibus. Processu quoque temporis Archiepiscopus *Treverensis* solus sine cæterorum consensu, ut electionis negotium impediret, eoque quod XII. Mille Marcas non potuit obtinere sicut Archiepiscopus *Colonensis*, Regem *Hispaniensem* elegit in Regem Romanum, promittens ex parte Regis *Hispaniæ* cuilibet trium principum XX. Mille Marcas, qui cum nullo modo volebant in ejus electionem consentire, donec de promissa pecunia fecisset eis plenariam satisfactionem. Rex autem *Hispaniæ* in tam frivola electione spem ponens & fiduciam, misit solemnes nuncios ad Curiam Domini Papæ pro negotio prætaxato, qui diutinam in Curia sed inutilem moram facientes, & innumerabilem pecuniam consumentes, in nullo penitus profecerunt, qui etiam domum confusi & vacui recesserunt.

MCCLVII. 1257

Ricardus Comes Cornub. in Reg. Rom. electus in Alemanniam deducitur, & coronatur.

Richardus Comes *Cornubiensis* in Regem Romanorum electus, Domino Archiepiscopo *Coloniensi*, Domino *Leodiensi* Episcopo, Domino *Trajectensi* Episcopo, Domino *Florentio* Comite Holland, & aliis quamplurimis *Alemanniæ* magnatibus ipsum quærere & *Alemanniam* deducere venientibus, ascensis navibus apud Pernemuth penultimo die Aprilis, præpropere velificando quinto die Maii cum XLVIII. magnis navibus & duabus naviculis applicuit in *Hollandiam*

landiam ad oppidum quod dicitur Dordrect, infra Regnum *Alemanniæ*, & in festo ascensionis Dominicæ, quod eo anno contigit XVI. Kal. Junii, cum summa solennitate coronatus est, *Conrado* Archiepiscopo *Coloniensi* sibi manus imponente, quippe *Geraldus* Archiepiscopus *Maguntiæ*, qui ex præeminentiæ suæ debito primam sibi manum imponere tenebatur, auctoritate summi Pontificis excommunicationis vinculo fuerat innodatus, veruntamen in civitate quæ dicitur *Aquisgranum*, ubi ex antiquo more universi Reges coronari consueverunt, præsentialiter interfuit. Completo solenniter Coronationis officio, Rex regio venustatus Diademate gloriosus effulgens, in throno *Caroli* magni honorifice collocatus, Dominum *Henricum* filium suum militiæ cingulo decoravit. Coronata est cum eo serenissima conjux sua *Senchia*, cujus inæstimabilis pulcritudo solennitatem ipsam non mediocriter illustravit; sequebatur tam solenne convivium, quod judicio principum & procerum qui personaliter interfuerunt, modernis temporibus comparationem recipere dedignabatur. Circa idem tempus Obiit *Sewallus Eboracensis* Archiepiscopus, successit ei Magister Godfrey de Ludham. Obiit etiam *Walterus Norwicensis* Episcopus, successit ei Magister *Simon* de Walton. Obiit etiam *Willielmus* Exon Episcopus, successiit ei Magister *Walterus* Archidiaconus *Surriæ*. Eodem anno missi sunt à Domino Rege milites multi cum maxima multitudine bellatorum ad partes Kennerden ad propulsandos *Wallenses*, qui terras Comitis *Gloucestriæ* vastaverunt, qu minus discrete progredientes ut terras *Wallensium* invaderent, & prædas abducerent, à *Wallensium* multitudine qui de latibulis silvarum & paludibus inopinate prosiluerunt circumsepti, habito conflictu quamplures interfecti, paucis eorum evadentibus, occubuerunt. Interfectus est ibidem miles strenuissimus Dominus *Stephanus* Kanzan. Circa festum Sancti *Petri* ad vincula, Rex audito quod *Wallenses* Castrum suum de Gannok obsedissent cum exercitu copioso, processit ibidem, quinque Portuensibus per mare venientibus in adjutorium, obsidionem amovit; castrum victualibus munivit, præsidium sufficiens intromisit, & rediit in *Angliam* circa festum sancti *Michaelis*. Decimo die Martii in quo cantatur lœtare *Jerusalem*, simul consecrati sunt apud *Cantuariam* à *Bonifacio* Archiepiscopo *Cantuariensi*, *Rogerus Coventrensis*, *Simon Norwicensis*, *Walterus* Exon Episcopi.

Wallenses tumultuantur.

1258

MCCLVIII.

Fames in Anglia.

Invaluit in *Anglia* fames inaudita per defectum frugum, ita quod & homines & jumenta passim prospiceres etiam in via morientes, & intolerabilis caristia bladi. Magnates *Angliæ* prospicientes *Richardum* Regem *Alemanniæ* ab *Anglia* recessisse, qui dum esset in *Anglia* Regem & Regni moderamina gubernaverat, ad cujus nutum universa Regni negotia dependebant, credentes ipsum in *Angliam* reversurum, decernentes Regem *Angliæ* Regni sui negotiis disponendis inutilem & insufficientem, circa festum Sancti *Barnabæ* congregati sunt Oxon, convenientes in unum adversus Dominum & Regem suum, unctum utique Dominum, & inito concilio imprimis potestatem sibi regiminis penitus adimebant, statuentes ut de cætero de majoribus potentioribusque Regni eligerentur XXIV. qui Regem & Regnum solito melius gubernarent, sicque mutaretur perperam ordo juris naturalis, ut Rex qui subditos regere tenebatur à subditis regeretur, & è converso. Et ne posteris lateat forma jurisjurandi quam subditi Regem suum emittere compulerant, quinque articulos continebat. Jurabant quod provisiones *Oxoniæ* factas per XXIV. inviolabiliter observarent ad honorem Dei, ad honorem Sanctæ matris Ecclesiæ, ad commodum Regis, ad utilitatem totius Regni. Isti quatuor articuli si observati fuissent liciti plurimum & tolerandi fuerunt. Quintus Articulus omnino illicitus fuit & præcipue detestandus, viz. quod si quis dictis provisionibus contraire præsumserit, vel observare recusaverit, hostis publicus haberetur, & ut modicum fermentum totam massam corrumpit, sic iste Articulus totum confudit negotium, cujus occasione totius guerræ & dissensionis materia sumsit initium seu fomentum suum. Omnibus enim articulis haud cohibenti-

Barones adversus. Regem consilia ineunt: & ad Provisiones Oxoniæ adstringunt.

cohibentibus, ſicut ex poſt facto patebit, in contrarium res lapſa eſt, ſtatimque fratres Regis, electus Winton, *Willielmus* de *Valencia*, *Galfridus* & *Guido* de Lezignan, *Petrus* de *Sabaudia* avunculus Reginæ, nec non & omnes ultra mare exulare coacti ſunt Barones, & omnes & ſingulos de familia Regis à maximo uſque ad minimum recedere compulerunt, cuſtodes caſtrorum & civitatum, & quoſcunque regis miniſtros cedere coegerunt, & alios loco eorum ſubſtituerunt. Dominum *Hugonem* Bigot conſtituerunt totius *Angliæ* Juſticiarium, Abbatem de *Burgo* qui fuit *Normannus*, Theſaurarium Scaccarii, magiſtrum *Nicolaum* de Hely Cancellarium. Anno eodem intoxicatus eſt *Richardus* Comes *Glouceſtriæ* & *Willielmus* de Clare frater ejus per quendam de militibus Comitis *Walteri* de Scoteny ſicut vulgo dicebatur, qui poſtea apud Winton, equis diſtractus eſt, & in patibulo ſuſpenſus. Ante feſtum Purificationis beatæ *Mariæ*, *Richardus* Rex *Romanorum* rediens de *Alemannia* in *Angliam* remeare diſpoſuit, cum veniſſet apud ſanctum *Andomarum*, occurrebant ei ex parte Baronum ibidem *Rogerus de* Quenci Comes Winton, *Walterus* Wigorn Epiſcopus, Abbas Sancti *Edmundi*, Abbas Sancti *Auguſtini Cantuariæ*, *Johannes* Mansell & alii quamplures, inhibentes eidem ne quo modo in *Angliam* transfretare præſumeret, niſi præſtito prius juramento quod proviſiones Oxon obſervaret, quibus ille reſpondit, quod extra regnum *Angliæ* ad hoc *homagium* compelli non debuiſſe, adjicienſque quam cito veniſſet in *Angliam* ſi Dominus Rex *Angliæ* frater ſuus præciperet ei hujus ſacramentum emittere, coram complicibus & comparibus ſuis faceret quicquid de jure facere debuiſſet. Nuntii autem tali ſponſione non contenti reſponderunt quod ipſum in *Angliam* applicare non permitterent, niſi ſupradictum prius emitteret jusjurandum. Inhibuerant etiam quod nullus eum ſine licentia & conſenſu Baronum navigio tranſduceret, comminatiſque nautis in portubus, quod omnes qui eum tranſnavigarent capitis detruncatione punirentur. Habito igitur ibidem ſuper hoc tractatu continue per XI. dies, tandem ad hoc devenit, quod Rex corporale præſtiterat juramentum, quod quam cito veniſſet in *Angliam* Rege ſibi injungente in præſentia parium ſuorum ſacramentum ipſum emitteret in forma quam petebant, ſicque transfretare permiſſus eſt. Cumque veniſſet *Cantuariam* antequam pranderet, coram Rege & Regni magnatibus qui pene omnes ſibi occurrerant ſacramentum ipſum publice & ſolenniter adimplevit. Quinto Kal. Februarii applicuit, & primo die Februarii ſcil. in vigil. Purificationis intravit London, cum gaudio magno, civitate ipſa propter adventum ipſius inæſtimabiliter adornata. Anno eodem circa feſtum Sancti *Clementis* obiit *Johannes* filius *Galfridi* Domini Regis Juſticiarii.

MCCLIX.

Obiit *Fulco* Basset London Epiſcopus circa feſtum ſancti *Barnabæ*, electus eſt loco ipſius *Henricus* de Wengham, conſecratus apud ſanctam *Mariam* de Suneck à Domino *Bonifacio Cantuarienſi* Archiepiſcopo XV. die Februarii. Die veneris proxima poſt feſtum ſancti *Martini*, Rex *Henricus* & Regina transfretaverunt in *Franciam*, & Dominus *Richardus* de Gravesend Lincoln Epiſcopus ad tractandum de pace inter Regem *Angliæ* & Regem *Franciæ* de terris *Normanniæ*, *Pictaviæ*, *Andegaviæ*, quas ipſe & prædeceſſores ſui injuſte occupaverant & detinuerant in præjudicium Regis *Anglorum*. Demum conventum eſt, quod Rex *Franciæ* daret Regi *Angliæ* XXV. Millia librarum *Pariſienſium* per annum, dum tamen Rex conficeret ſibi chartam ſuam de quieta clamatione omnium terrarum quas vendicaverat, & etiam exhiberet ei chartas Domini *Edwardi* filii ſui, Domini *Richardi* Regis *Alemanniæ*, *Simonis* de *Montiforte* & hæredum ſuorum. Comes autem *Leyceſtriæ* huic paci oppoſuit, proponens quod proceſſu temporis contingere poſſet quod eædem terræ ſimul cum Regno *Angliæ* ad filios ſuos vel hæredes jure hæreditario deſcendere poſſent. Ejus rei cauſa pax ipſa non ſumſit effectum, unde contigit ut occaſione hujus impedimenti, Rex & Regina in partibus illis inutilem moram trahere cogerentur

1259 *Southwerk.* *Fulco Lond. Ep. ob.* *De pace cum Rege Galliæ fruſtra tractatur.*

gerentur

gerentur uſque Paſcha proximum ſequens, & pecuniam innumerabilem per tantum tempus fruſtratorie conſumebant. Anno eodem *Richardus* Rex *Alemanniæ* fuit in *Cornubia* in feſto Nativitatis Domini.

Rex *Angliæ* circa Paſcha, pace inter ipſum & Regem *Francorum* diutius pertractata, nec tamen (ut ex poſt facto patebit) pleniſſime ſolidata, proponens redire in *Angliam* ſimul cum Regina venit apud ſanctum *Andomarum*, ibique ſuggeſtum eſt ei, quod Dominus *Edwardus* primogenitus ſuus de conſilio Baronum & Procerum *Angliæ* (de quibus complures ſibi confœderaverant) ambitione regnandi ad patris ſui depoſitionem cæperat aſpirare, ita duntaxat ut ſi veniret in *Angliam* ipſum faceret captivari, & quamdiu viveret in cuſtodia detineri, ſibique patre adhuc ſuperſtite imponeret Regni Diadema, quod falſiſſimum fuit. Timuit tamen Rex & diſtulit in *Angliam* remeare. Quo audito, frater ſuus Rex *Alemanniæ* congregatis apud London, univerſis Regni Magnatibus fecit fieri Literas ſuas, quibus una cum ſigillo ſuo ſigillum Domini *Edwardi* & omnium Magnatum ſupradictorum fecit appendi, miſitque Regi aſſecurans eum quod audacter & confidenter nihil ſibi metuens veniret in Regnum ſuum. Quibus acceptis Rex mari ſe credidit, & circa feſtum ſancti *Georgii* in Regnum ſuum ſecurus applicuit. Rex *Alemanniæ* reverſurus in *Alemanniam* XIV. Kal. Julii transfretavit, & regno ſuo viſitato iterum nono Kal. Novembris applicuit in *Angliam*. Anno eodem in quindena Sancti *Michaelis*, ſcil. in feſto Sancti *Edwardi*, Dominus Rex *Angliæ Johannem* filium & hæredem Comitis *Britanniæ* (totius *Angliæ* magnatibus apud London convocatis) militiæ cingulo ſolenniter inſignivit. Idemque *Johannes* eodem die Dominam *Beatriciam* filiam Regis in uxorem accepit, factæque ſunt nuptiæ celeberrimæ apud *Weſtmonaſterium* circa feſtum Nativitatis Dominicæ. Obiit Dominus *Ademarus* Winton Epiſcopus apud *Pariſios* in veniendo de Curia conſecratus à Papa, quo defuncto electi ſunt ad eandem dignitatem duo ſchiſmatici, per diſcordiam eligentium, viz. Prior ſancti *Swithuni* Winton, & Abbas de Tylechege. Obiit & *Walterus* de Kyrkam *Dunelmenſis* Epiſcopus, ſucceſſit ei quidam monachus. Poſt Paſcha factum eſt Parliamentum Baronum apud London. Rex itaque perpendens Barones grandia moliri, & aliquid velle machinari contra eum, ingreſſus eſt Civitatem London, & fecit cuſtodiri portas civitatis, reſumſitque turrim London, expulſo *Hugone* Deſpenſar, qui factus fuit juſticiarius per ordinationem Baronum; & fecit venire ſcaccarium ſuum de *Weſtmonaſterio* ad ſanctum *Paulum* in domibus Epiſcopi London in quibus hoſpitabatur, & cœpit proponere plures articulos contra Barones, & rationes prout ſibi videbatur ſatis efficaces, quod non tenebatur obſervare promiſſiones Oxon. Unde ortum eſt ſchiſma inter ipſum & proceres, tandem poſt multas altercationes compromiſerunt in arbitrario.

1260 MCCLX.

Petrus Heref. Epiſc. contrahit cum Papa pro Regnis Siciliæ Apuliæ & Calabriæ; pro Edmund. fil. R. Ang. ſecund. Nat.

Hic quia ſe præbet occaſio, non inutile decrevimus annectendum qualiter & qua occaſione *Petrus* de Egeblank *Herefordenſis* Epiſcopus, adiens Curiam Romanam obligavit Regem & Regnum *Angliæ* ad ſolvendum Domino Papæ centum quinquaginta millia, quingentas & quadraginta Marc. argenti. Hæc itaque fuit cauſa; mortuo *Frederico* Imperatore quem Dominus Papa in Concilio *Lugdunenſi* uti ſupradictum eſt, decrevit ab Imperio amovendum, Papa aſſerens Regnum *Siciliæ*, *Apuliæ*, & *Calabriæ*, utpote patrimonium *Petri*, ad ſanctam ſedem Apoſtolicam pertinere; pro quo tuendo & conſervando totam prædictæ pecuniæ quantitatem appoſuerat ut dicebat. Obtulit autem ipſum Comiti *Richardo* priuſquam Regni *Alemanniæ* negotium aſſumſiſſet, ſi prædictam pecuniam ſibi ſolvere voluiſſet. Comes utique præmetiens negotii difficultatem, Regnum ipſum ſub ipſis conditionibus admittere recuſavit. Papa igitur contulit illud Domino Regi *Angliæ* ad opus Domini *Edmundi* filii ſui ſecundo geniti. Rex autem minus provide negotio ſe immiſcuit, mittens ad Curiam ſupradictum Epiſcopum *Herefordenſem* pro negotio confirmando, qui Regem & Regnum ad ſolutionem ipſius pecuniæ

obligavit.

obligavit. Imminente poſtmodum Regni turbatione, Papa prævidens quod nec Regem nec regnicolas ad ſolutionem ipſam potuit compellere, Rege procurante Clerum ſibi contradicere, non valentem propoſuit arctare ad ipſius pecuniæ ſolutionem, petens decimas omnium bonorum Eccleſiaſticorum in *Anglia* per quinquennium ſecundum novam taxationem, non deductis expenſis. Item petiit medietatem beneficiorum eccleſiaſticorum non reſidentium. Item petiit de prævilegiatis per diſpenſationes Apoſtolicas fructus omnium beneficiorum ſuorum, unico duntaxat excepto, quod quilibet duceret eligendum. Item petiit de bonis defunctorum per totum Regnum, omnia indiſtincte Legata. Petiit etiam ex abundanti, quod totus Clerus *Angliæ* tam religioſi quam ſeculares, ad ſolutionem ſupradictæ pecuniæ ſedi Apoſtolicæ ſe ſuis literis obligaret, ſed cum in omnibus petitionibus proficere non potuiſſet, monaſteria Regni compulit ut ad ipſam pecuniæ quantitatem ſolvendam obligarent firmiter ſe ſuis literis.

MCCLXI. 1261

Rex Caſtrum Dorub. reſumit. à Papa abſolvitur à juramento Baronibus præſtito, de proviſionibus Oxoniæ obſervandis. depoſuit Hug. le Spencer à munere Juſtic. & Nic. de Ely à cuſtodia Sigilli.

Rex *Angliæ* poſt Paſcha reſumſit caſtrum ſuum **Dover**, expellendo Dominum *Hugonem* le **Bigot**, cui commiſſa fuit cuſtodia per Barones, & recedens à prædicto arbitrio, volebat parliamentare poſt Paſcha, ſed receſſit de **London**, & profectus eſt **Winton**. Obiit *Alexander* Papa quartus apud **Wytberg**, circa quindenam Paſchæ. Rex *Angliæ* in feſto Pentecoſt. apud **Winton**, detulit literas Domini Papæ, & publice oſtendit eas Baronibus, quod abſolutus fuit à juramento quod præſtiterat de providentiis Baronum obſervandis, tanquam ab illicito, ut puta quod ſine conſenſu & voluntate Domini Papæ & Cardinalium Eccleſiæ Romanæ, cujus vaſſallus Rex *Angliæ* fore dignoſcitur, hujus momenti Sacramentum præſtare non potuit, & quia invitus ut dicebat, Sacramentum præſtitit, & ut veraciter aſſerere potuit. Et depoſuit Dominum *Hugonem* **Deſpenſar**, de officio juſticiarii, & fecit Dominum **Baſſet** Juſticiarium, & amovit omnes de familia ſua quos Barones appoſuerant; & abſtulit ſigillum ſuum de Magiſtro *Nicholao* de **Ely**, & commiſit illud Domino *Waltero* de **Morton**. Poſt multas altercationes circa feſtum ſancti *Michaelis* ſecreto intravit in Civitatem **London**, timens ſeditionem Baronum, quod recuſabant cum eo parliamentare, tandem circa feſtum ſancti *Nicolai* major pars Baronum convenerunt cum Rege, & conſenſerunt quidam eorum in forma pacis, quibuſdam tamen ſe abſentantibus. Conſecratus eſt *Vrbanus* Papa quartus circa decollationem ſancti *Johannis*, prius Patriarcha *Jeroſolymitanus*. Obiit Domina *Senchia* Romanorum Regina ſereniſſima v. Id. Novembris. Iterum circa feſtum Purificationis *Mariæ* factum eſt Parliamentum apud **London**, & poſuerunt ſe Rex & Barones ſupra determinationem Regis *Franciæ* & Regis *Alemanniæ*.

MCCLXII. 1262

Tractatur cum Baronibus Londini.

In quindena Paſchæ convenerunt Barones apud **London**, tractaturi cum Rege; & poſt multos tractatus conceſſerunt quod à pluribus articulis reſilirent ſi quoſdam eorum eis confirmaret. Ibique proviſum fuit quod de quolibet Comitatu eligerentur ab univerſitate Comitatus quatuor milites quos ſcirent, & vellent eſſe vicecomites, & mitterentur ad Regem *Alemanniæ*, & ipſe quem de eis vellet faceret vicecomitem uſque feſtum Sancti *Michaelis*, & quod exinde Rex faceret vicecomitem quem vellet. Item poſt Pentecoſten convenerunt ad innovationem hujus conventionis, ſed Comes *Leyceſtriæ* non conſentiens tranſtulit ſe ad partes tranſmarinas. Eodem Anno XI. Kal. Julii Dominus Rex *Alemanniæ* receſſit de **London** ad transfretandum tertia vice in *Alemanniam*, & tertia die ſequente transfretavit.

Circa medium Auguſti transfretavit Rex *Angliæ* in *Franciam* & Regina, & fuerunt in partibus *Franciæ* uſque fere Natale, & proxima ſeptimana ante Natale applicuerunt in *Angliam*. Eodem Anno circa feſtum Sanctæ *Margaretæ*. Obiit *Henricus* de **Wengham** Epiſcopus **London**, & ſtatim XV. Kal. Septembris electus eſt Magiſter *Richardus* **Talebot**, & obiit tertio vel quarto die ante

feſtum

festum Sancti *Michaelis* non confirmatus, & iterum Id. Novembris electus est Magister *Hugo* de **Sandwych** in Episcopum **London**. Circa quindenam Sancti *Michaelis* rediit Magister *Johannes* de **Exon** consecratus à Papa in Episcopum **Winton**. Circa festum Sancti *Swithuni* in Julio cassata electione Abbatis de **Tilterpe** & *Andreæ* Prioris **Winton**, quem dictus Dominus **Winton** deposuit de Prioratu, cepit, & captivavit circa Natale.

Rex Alem. redit in Ang. Rediit Dominus *Alemanniæ* tertio in *Angliam*, & applicuit in *Angliam* IV. Id. Februarii. Eodem anno obiit *Johannes Cicestrensis* Episcopus, electus est Magister *Stephanus*, & consecratus dominica proxima ante festum Sancti *Michaelis*. Eodem anno post Natale obiit magister *Ægidius* de **Brideport** Episcopus *Sarisburiensis*, & electus est in Episcopum *Sarisburiensem* Dominus *Walterus* de **Labile**.

1263 MCCLXIII.

Princeps Edv. in Walliam pergit adversus Lewelinum. Dominus *Edwardus* Regis *Angliæ* primogenitus arripuit iter versus partes Marchiæ contra *Lewelinum*, ad invadendum ipsum ante festum Pentecostes, & facta treuga statim rediit.

Capitulum generale fratrum prædicatorum apud **London**, in festo Pentecostes ubi multi nobiles *Angliæ* convenerant, & die Sanctæ Trinitatis consecrati sunt *Hugo* de **Sandwych London**, & Dominus *Walterus* de **Lawile Sarum** Episcopus apud *Cantuariam*. Comes *Leycestriæ* accersitus à Baronibus clanculo de *Gallia* rediit in *Angliam*.

Rex à Baronibus perjurii arguitur. In ipsa congregatione magnatum quæ facta est **London**, in festo Pentecostes, Comes *Leycestriæ* & multi alii murmuraverunt adversus Regem *Angliæ*, Dominam Reginam, & Dominum *Edwardum*, dicentes eos perjurium incurrisse, nisi providentias **Oxon** observarent, & quia omnis caro prona ad malum, juniores *Angliæ* primis scilicet *Angliæ* nobilibus, viz. *H.* de **Hastings**, *Joanni* filio *Joannis*, *Johannes* de **Vesti**, *Guido* **Luor**, & *Franciscum* de **Segrabe**, *A.* de veteri ponte, *W.* de **Munchanesy** quos vere & autonomatice primos nominare possumus, qui tanquam cera liquescens ductiles ad quamlibet formam cum quibusdam Baronibus, qui non zelo Justitiæ, sed aviditate lucri temporalis commovebantur, convenerunt in unum adversus Dominum & adversus Christum ejus, scil. adversus Regem *Angliæ*, convocantes omnes Regni Nobiles in adjutorium suum, ut vel venirent degeneres Incolæ Regem proprium in ultimis vitæ suæ temporibus depressuri, vel juxta detestabilia statuta **Oxon**, quasi capitales inimici eorum corporum & possessionum discrimine punirentur. Itaque cunctis fere Regni Nobilibus de improviso undequaque confluentibus, quibusdam pro simplicitate conjicientibus pium esse negotium, alii pro timore subeundi periculum rerum & corporum, nonnulli vero causa lucri detestabilis, ut vacuos & insatiabiles cupiditatis suæ loculos nefandis deprædationibus cumularent, congregaverunt exercitum copiosum, initia præliorum suorum perpetuo maculantes opprobrio, nempe venerabilem patrem *Petrum Herefordensem* Episcopum, spreta reverentia ordinis & personæ, captivatum vinculis manciparunt, contemnentes illud propheticæ prohibitionis elogium, Nolite tangere Christos meos. Quanquam enim Dominus gerendo negotium Domini *Edmundi* filii Regis *Angliæ*, cui Dominus Papa contulerat Regnum *Apuliæ* & *Siciliæ* damnosus extiterat toti Regno, præsertim cum prætextu ipsius negotii universi Regni ipsius Incolæ tam seculares quam Ecclesiasticæ personæ, intolerabili contributione super eos imposita exhaurirentur; non tamen licuit eis mittere manum in dictum Dominum. Statimque in tantam proterviam furor inanis exarsit; ut castra, Civitates, & oppida totius Regni, quæ Regis dominio jure vetustissimo, nec non hæreditario censebantur, suo prorsus dominio subjicerent, abjudicantes non solum Alienigenas, sed & alios quamplures tam innocentes quam reos à Regno; & eorum detestabile decretum executioni quamcitius demandantes, diripientes bona & possessiones exulum & rebellium, vastantes prædia, passim mobilia vili pretio venundantes præcipue bona dominæ Reginæ

quam

quam videbant manifestis indiciis à statutis Oxon, seu provisionibus animo resilire. Et quia *Simoni* de Walton, tunc Norwick Episcopo, & *Joanni* Mansell tunc summo Regis Cancellario commissa fuerat per Dominum Papam, ut prætactum est, potestas absolvendi Regem & omnes alios ab illicito juramento quod fecerant Oxon, quod quidem Dominus Papa tanquam illegitimum reprobavit penitus & cassavit; nec non ut omnes rebelles & volentes absolvi excommunicationis vinculo innodarent, omnia mobilia eorum bona ubicunque inveniri poterant, ausu nefario diripiebant; intenta eis morte, si ulterius commissam sibi potestatem præsumerent exercere.

Comes igitur *Leycestriæ*; qui per Barones de partibus *Galliæ* fuerat accersitus congregavit copiosum exercitum, augmentando vires suas ut Dominum Regem, *Edwardum*, & fautores ejus arctaret ad supradictas providentias observandas; & cubabat in castris, in parco Istelwich usque ad assumtionem beatæ virginis, tandem Dominum Regem & filium suum usque adeo coarctavit quod ceperunt Parliamentum apud London in Nativitate beatæ Virginis per tres dies tantummodo duraturum. *Simon de monte forti. Comes Leicestriæ exercitu Regem coarctat.*

Interim Domina Regina in turri London commorante, cum quodam die nescio quid actura usque *Westmonasterium* navigio cuperet se transferre, cum remigando appropinquaret ponti London, ecce infinitus numerus London, nescio quibus instigationibus animati conviciantes eidem, & secus quam tantæ nobilitatis Dominæ congrueret procacia, convitiis mentiendo miscebant; non erubescentes Dominam suam meretricem & adulteram multoties repetitis vocibus nuncupare, quinetiam, quod auditu horribile fuit, ipsam cœperunt lapidibus obruere, cœno sordido, fractis ovis, & omnium genere quod excogitare poterant vilipendere. *Johannes* quoque Mansel bonis omnibus spoliatus nocturno tempore clam recedens ad partes se transtulit transmarinas, *Anglicum* solum ulterius non visurus. Regina disponente quam cito posset ad mortificationem tantæ ignominiæ partes visere *Gallicanas*, adveniente igitur tempore Parliamenti convenit London innumerabilis populi multitudo, & Rex modica vel pene nulla stipatus militia, cum cæteris venit ibidem. Credebatur ibidem consummatura totius negotii decisio, sed hoc frustra, nondum enim finis, Comes quippe *Leicestriæ* omni pene nobilium Regni caterva obnixius erexit sibi cornua superbiæ, moliendo grandia, cogitando sublimia, nec permisit ejus improbitas ut aliquatenus flecteretur ad pacem. Rupto quidem tanquam per discordiam Parliamento, Rex cum Regina nescio cujus rei causa, ad partes se transtulit *Gallicanas* circa Octabas Nativitatis beatæ Virginis supradictæ, & relicta ibidem Regina cum sorore sua illustrissima *Francorum* Regina, repatriavit in *Angliam* statim post festum beati *Michaelis* Archangeli, ut solemnitatem beati *Edmundi*, quem præcipue venerebatur post *Christum*, prout singulis annis consueverat, devotissime celebraret, quod & factum est. *Regina à plebe Londinensi pessime habetur.*

In ipso tunc Parliamento, quod expleta tanta solemnitate Rex tenuit cum Magnatibus, pertractare curabat, ut honestis conditionibus utrobique concessis, per pacem & concordiam Regni nobilibus indissolubili fœdere necteretur. Dominus *Edwardus* videns quod Comes Complicium suorum veritate subnixus, ad amplectendam pacem inflexibilis permaneret, caute prospiciens & præcavens in futurum, ne quod patri suo factum fuerat eo mortuo trahetur in Consequentiam, callidis allectionibus adjunxit sibi Dominum *Johannem* Basset & omnes Marchienses, Comitem Marescall, & quamplures de nobilibus Regni, convocans eos in adjutorium suum, ut impetus Comitis quos contra ipsum moliebatur sua virtute reprimerent, vel saltem frenarent audacem. Habito igitur concilio, Rex cum fratre suo Romanorum Rege serenissimo, Comite Marescall, & cum omnibus quos *Edwardus* sibi conjunxerat, arripuit iter usque *Doroverniam*, ut castrum *Dovosiæ*, quod non immerito clavis dicitur, repeteret ab his quibus per Comitem & Barones fuerat commendatum, æstimans sibi potentiæ suæ plurimum deprimere, nisi munitionem illam tutissi- *Princeps quosdam ex Baronibus in partes suas pertrahit.*

 mam

mam rehaberet, veruntamen hi qui castri custodiam obtinebant id Regi restituere præcisis vocibus recusabant. Rex itaque cum suis corde saucius statim usque partes London vacuus repedabat.

Interim fautoribus suis undequaque convocatis, Comes *Leycestriæ* Civitatem London, faventibus sibi quibusdam licet paucis civibus, quorum præcipui fuerant *Thomas* filius *Richardi* Major urbis, *Thomas* de Pynleston, *Mattheus* Bukerel, & *Michael* Tony, quibus annexa fuerat innumera multitudo Ribaldorum quos bachilarios vocitabant, impediens occupavit, senioribus urbis & sapientibus reclamantibus & contradicentibus, sed impedire non valentibus, quod postea toti communitati cessit in damnum. Ex hac igitur protervia per universum Regnum *Angliæ* consuetudo detestabilis inolevit, quod in omnibus pene civitatibus & burgis fieret conjuratio, Ribaldorum qui se bachilarios publice proclamabant, & majores urbium & burgorum violentis ausibus opprimebant; quamobrem per totum Regnum elanguit rigor legis, fas quoque & nefas paribus passibus ambulabant, unde Regno nostro convenienter competebat, ut terræ cujus Rex puer est, & cujus Principes mane comedent. Cum igitur Rex rediret de Dovor, & appropinquavit London Comes & cives sibi & filio suo petitum ultra Civitatis London denegabant ingressum.

Ex compromisso Rex Franciæ arbiter factus, ad lites inter Regem & Barones finiendas.

Habitis quoque frequenter tractatibus inter partes, circa festum Nativitatis Dominicæ, Rex & universi complices sui & fautores, Comes cum universis sibi cohærentibus, Rex *Romanorum*, Dominus *Edwardus*, Comites, Barones, Milites, Archiepiscopi, Episcopi, universi Ecclesiarum prælati, imo generaliter Clerus & populus unanimi assensu compromittebant in Regem *Franciæ* supra omnibus contentionibus ortis inter Regem & Proceres suos occasione provisionum Oxon, quod quicquid supra dictis provisionibus & statutis seu contentionibus ordinaret & statueret, de uno & altero nulla prorsus exceptione facta, utraque pars inviolabiliter observaret. Et ut nullus esset liber à crimine perjurii vel prævaricatione promissorum, omnes & singuli compromissum supradictum sigillorum suorum munimine roborabant. nec non tactis sacrosanctis evangeliis personaliter juraverunt, quod ab ordinatione vel arbitrio prætextato nullatenus resilirent, dum tamen Rex super hoc circa Pascha diceret dictum suum. Rex autem tertio die Nativitatis transtulit se usque *Franciam*, ut arbitrio supradicto personaliter interesset. Barones quoque Dominum Ad. de *Novo Mercato*, & Dominum *Willielmum* de Blund, & paucos alios loco omnium pro eodem negotio in *Galliam* transmittebant. Porro Rex *Francorum* impiger ad prolationem arbitrii, ut partes celeriter remitteret expeditas, vicesimo die Natalis forte minus sapienter & inutiliter quam deceret, eructatione siquidem improvisa suum præcipitavit arbitrium, ipsumque autoritate Apostolica roboravit, Regemque *Angliæ* judicialiter pristinæ potestati restituit, provisiones Oxon, seu statuta abrogavit penitus & cassavit, decernens quod Rex Justitiarium, Cancellarium, Thesaurarium, vicecomites, Balivos, Conciliarios, & ministros sibi eligeret quoscunqce vellet. Rex quoque reversus ad propria, quanta ad hoc fuerat lætitia circumfusus, tanto Barones mœstiores reddidit & confusos, quique & prævaricatores præstiti juramenti non solum erubescebant ab arbitrio memorato recedere, verum etiam Regem iterato impetere, & consueto debacchationis genere conglobatis viribus depopulare provincias, & adversarios suos solito frequentius infestare.

Parliamentum Procerum Oxoniæ.

Rex vero circa principium Quadragesimæ secessit Oxon, convocatis Magnatibus quibus inhonestum videbatur ab ejus fidelitate recedere, tractabat cum eis qualiter posset ab adversariis se defendere, vel condignam de prævaricatoribus capere ultionem. Regii vero Proceres combustoribus domorum suarum quibus poterant nitebantur rependere talionem.

Interim Comes London totus incubans adjunxit sibi quotquot poterat, & *Gilbertum* Comitem *Gloucestriæ* novitium, instigante matre sua, blanditiis allectum, qui prius Regi devotus extiterat resilire coegit, & de fideli reddit infidelem.

Nec

Nec tamen prætermittendum esse censeo quod ad notitiam sive beneficium posterorum potest transmitti, qualiter *Londonenses* temere vesaniæ suæ principiis agitati prima die Lunæ Quadragesimæ anni supradicti, serenissimum *Romanum* Regem, qui Communitatis ejusdem præcipuus consuevit esse protector, & contra Domini Regis *Angliæ* motus involuntarios pro eis præponeret gerere clypeum defensionis, contra documentum Evangelicum, mali retributione beneficia compensantes, cœperunt impetere. Quippe duce *Henrico Dispensario* quem Barones Justiciarium vocitabant, eique custodiam turris **London**, propria voluntate commiserant, furiosæ catervæ **London**, quas dinumerare nemo poterat exeuntes diluculo ex paucis vexillis usque **Istelwych** manerium Domini Romanorum Regis recto tramite procedebant, ipsumque manerium quod fossato & palo circumcinxerat cum suis ædificiis succendebant, universa mobilia quæ ibidem inveniri poterant sceleratis ausibus diripientes suis usibus applicabant. Stagnum quoddam quod Rex præsumtuoso opere fecerat præparari, confracto capite quod aquæ meatum potissime retardabat, non solum aqua sed piscibus vacuabant, & reversi **London**, cum gaudio sicut qui lætantur cum malefaciunt & exultant in rebus pessimis. Tanto scelere non contenti mansionem ejusdem Regis quæ in Suburbio **London**, prope *Westmonasterium* sita fuerat, solo tenus diruebant, non relinquentes lapidem super lapidem quem sibi necessarium decrevissent, eradicantes virgulta, lateres seu tegulas & lapides universos qui prodesse poterant turribus abducentes, & furore simili debacchantes universorum maneria, qui Domino Regi fideliter adhærebant, seu quolibet officii genere ministrabant, funditus concremabant, præcipue terras Domini *Willielmi* de *Valentia* germani Domini Regis, quem sine ratione inter Alienigenas computabant. In quo rem memorabilem contigisse recordor, quam silentio præterire non possum, porro enim manerium Domini *Walteri* de **Morton** prope **London**, quod ad Præbendam suam Sancti *Pauli* **London**, jure vetustissimo competebat, pro eo quod Cancellarii fungebatur officio, deripere intenderent, inter cætera ædificia quæ nitebantur effringere, quandam capellam in honorem Sancti *Cuthberti* pontificis vetustissime fabricatam prostraverunt, veruntamen trabes maxima ultione divina ex improviso corruens quatuor ex dirutoribus interfecit. *Londinenses Tumultuantur.*

Inter cætera sane silendum non arbitror excidium Judæorum, quod eo tempore fuerat **London** perpetratum. Porro cum hi qui **London** morabantur necessariis indigerent expensis, præsertim cum eis ad sustentationem tantæ familiæ propria sufficere non valerent, alienis opibus penuriam suam gloriosum redimere duxerunt. Irruentes igitur in Judæos motibus improvisis, quorum maxima multitudo civitati **London** fiducialiter incubabat, credens sibi dispendia minime proventura, non zelo legis sed cupiditate commodi temporalis allecti, quotquot in urbe poterant inveniri, humanitatis quidem & pietatis immemores, crudelissime trucidabant, ætati vel sexui non parcentes; inaudita prorsus homicidia perpetrantes, nempe juvenes cum senioribus, lactantem cum homine sene, pueros vagientes pendentes ad ubera matrum nondum ablactatos à lacte, nec avulsos ab uberibus inhumaniter jugulabant, quadringentis ferme Judæis utriusque conditionis & sexus nequiter interfectis. Et licet fidei nostræ charactere insigniti non essent, inhumanum videbatur & impium eos interficere sine causa, cum Sacros Canones contingat eos pro sola humanitate fovere; & etiam quod ad imaginem Dei creati sunt, & quia, ut inquit Propheta, Reliquiæ eorum in fine seculi salvabuntur; nec aliquis eorum poterat evitare periculum, nisi qui vitam suam pecunia redimeret infinita, vel hi qui ficte sacri baptismatis finctionem recipere voluerunt, qui pene omnes postea cessante vesania ad pristinam redierunt incredulitatem, abnegando Christianitatem, eo ipso pejores effecti, ut & in peccatis viverent, & Apostatæ morerentur. Inter ipsos impietatis autores præcipuus extitit *Johannes* filius *Johannis*, qui famosissimum civitatis *In Judæos grassantur.*

 Judæum

Judæum Kok filium *Abraham* propriis manibus interfecit, opeſque ipſius (quibus omnes Judæos *Angliæ* videbatur excedere, & fere etiam omnes alios) theſauris propriis applicabat; de quibus poſtea Comiti *Leyceſtriæ*, licet invitus, non modicam tribuit portionem, ut neuter eorum à ſcelere rapinæ & homicidii foret immunis. Nec quatenus æſtimari poterit, quantum occaſione tanti ſceleris deperiit, præſertim cum Judæi non tantum tallagiis, ſed & placitis, donariis, eſchaetis, & exeniis ærarium Domini Regis conſueverunt multipliciter augmentare. Expoſitis igitur caſibus prælibatis annum Domini LXIII. percurrimus; & ad quartum, prout poſſumus, ſtilum convertamus.

1264 MCCLXIV.

Rex Northamptoniæ Barones profligat; & oppidum diripit.

Anno Regni Regis *Henrici* XLVIII. Non. Aprilis, viz. die Sab. in vigil. paſſionis, eo ſcil. die quo univerſa per orbem Eccleſia incipit canere vexilla Regis, prodeunt Rex *Angliæ* cum fratre ſuo Rege *Alemanniæ*, cum Domino *Edwardo* filio ſuo, & militia copioſa veniens de Parliamento Oxon in quo primus ille Rex *Anglorum* à multis retroactis temporibus civitatem Oxon, audacter intraverat, ſpreta illa veteri ſuperſtitione quæ vulgariter dicebatur, quod beata virgo Fredeſwytha ſuis precibus obtinuerat, adeo quod nullus unquam Rex oppidum ſupradictum ſine diſcrimine corporis poſſet intrare. Audito quod maxima pars Baronum quæ à Rege deſciverat oppidum Northampton cum caſtro adjacente violentis auſibus occupaſſet, ut vel ibidem contra Dominum Regem & fautores ſuos quos perpauciſſimos reputabant poſſent aliquamdiu ſe tueri, vel oportunitatem temporis expectare, quo viribus ſuis undicunque coactis ad Capitaneum ſuum Comitem *Leyceſtriæ*, qui *Londoniis* quam ſceleſti præſumtionis genere prius occupaverat, totus incubuit; ſe transferrent. Rex Domini *Edwardi* primogeniti ſui ſtrenua fretus audacia, ac aliorum ſibi cohærentium probitate ſubnixus, audacter irruit ſuper oppidum Northampton, quam Proceres ſupradicti primo, fruſtra tamen defendere ſunt conati, quorum dux præcipuus erat Symon de *Monte forti* dictus, junior filius Comitis *Leyceſtriæ* jam recenter novo militiæ cingulo decoratus, priſtinæ tamen præſumtionis non tepidus æmulator.

Cumque Proceres Regii ſatis mane, qui orto jam ſole oppidum ſupradictum cœpiſſent viriliter impugnare, partem muri quam cingebant ſolo tenus præcipitaſſent, ut ſic ſibi denegatum ſuis viribus aperirent ingreſſum. Dictus Symon equo ſpumifero loricatus incedens, ut volentes ingredi potenter repelleret minus ſapienter proſiliit ad aperturam muri, veruntamen equus cui inſedebat immemor ſalutis Domini ſui, freni retinacula parvi pendens ſtimulis vehementer agitatus invitum ſeſſorem portans ad fracturam in foveam præcipitari coegit, at exercitus non deſides inſignem captivum fere illæſum extrahentes de fovea, Domino *Edwardo* qui interfectioni ipſius potenter ſe oppoſuit non ſine lætitia reddiderunt. Quo facto cæteri obſeſſi de defenſione ſua vel oppidi nihil amplius cogitantes, animo conſternati ſic facti ſunt immobiles, ut poſt hoc contra inſultantes reſiſtere non curarent. Rex vero cum civitatem pompatice intravit, & omnes nobiles quos in ea invenit, juſtiſſimæ captivationis loris aſtrinxit. Sed Dominus *Petrus* de *Monteforti* cum paucis caſtrum ingreſſus eſt, fruſtra credens in eo contra tantam multitudinem ſe tueri; quippe Regia comitiva incluſos ita potenter cœpit urgere, quod ſtatim ſecundo die voluntati Regiæ cedere ſunt coacti. Ibidem ea vice uſque ad centum milites & amplius capiuntur, de quibus captus eſt famoſiſſimus Dominus *Ad.* de *Novo mercato*, *Willielmus* de Furneball, nobilium quoque qui nondum militis cingulo fuerant inſigniti captus eſt numerus infinitus. Regii quoque proceres ſupradicta potiti victoria, præda onuſti & ſpoliis captivorum locupletati, ut cupiditatis ſuæ marſupia ſatiarent ad plenum, nec locis ſacris nec ordinibus differentes, quicquid in civitate vel in Eccleſiis vel extra poterat inveniri, nefariis auſibus abradentes, ſuis uſibus applicarunt, initia præliorum ſuorum inexpiabili nævo ſacrilegii maculantes, id ipſum breviſſimo interlabente tempore fortuna retrogradienda perdituri, nec

nec immerito, quippe de villa florentissima miserrimam reliquerunt, & bonis omnibus vacuatam.

Rex itaque prosperis successibus animatus secessit inde *Leycestriam*, quam Reges temporibus retroactis respicere non audebant, cum veteris derisione superstitionis ipse intravit, processurus usque **Notingham** ad repetendum munitionem illam tutissimam, quæ nec minus naturæ quam artis benificio solidata in Regno *Angliæ* parem nescit. *Willielmus* quoque **Bardulf** vir strenuus & fidelis, cui Barones castrum illud inconsulte commiserant, id sano ductus concilio advenienti Regi protinus resignavit. *Rex Leicestriam & Notinghamum recipit & Castrum Roffense obsidione liberat.*

Cum vero Rex apud **Notingham** cum nobilibus qui ab eo recedere recusabant festa Paschalia celebraret, nunciatum est ei quod Comes *Leycestriæ* iracundia vehementer accensus, in ultionem captivationis filii & complicium suorum, quam non vindicare vel impunitam relinquere duxit inglorium, adjuncta sibi civium *Londoniensium* turba non modica in septimana, quæ vulgo pænosa dicitur pro eo quod universalis Ecclesia in memoriam passionis Dominicæ solito ferventius sacris operibus insudare, & peccata commissa pænis corporalibus expiare consueverunt; spreta sacri temporis reverentia, nobilissimum virum Comitem *Waremiæ* in castro *Roucestriæ* (quod Dominus Rex sibi custodiendum commiserat) obsidione concluserat, & obsessos in festo parasceues & sabbato sancto, admotis machinis & balistarum jaculis viriliter insultarat, adeo ut obtento per potentiam vallo exteriori ipsos in turris angustia coarctaret. At conclusi necessitatem vertentes in alacritatem, obsessores pro viribus propulsabant, & turris se beneficio, quæ inexpugnabilis fuerat, muniebant; Domini Regis citissimum præstolantes adventum. Quo audito Dominus Rex impiger ad eorum liberationem celeriter faciendam transvolando provincias, noctes fere ducens insomnes, cum exercitu copioso infra quinque dies de **Notingham** usque *Roffam* pervenit. Cujus adventu prius cognito, Comes cum suis turmis intempestæ noctis silentio latenter recedens, in civitatem **London** iterum se recepit, paucis peditibus in *Roffa* relictis ad victimam, quos obsessi comperta obsessorum fuga exeuntes diluculo manibus & pedibus mutilarunt.

Fugientibus itaque *Londoniarium* turmis, Rex quasi glorians de triumpho, meridionales *Angliæ* partes maritimas (quæ vulgo quinque portus appellantur) nescio quorum ductus consilio visitavit, ut Portuenses amore alliceret, vel timore compelleret ad invadendum *Londonienses* classe piratica, vel ut saltem suis viribus interdicerent commeatum, ne congregatæ multitudini victualia necessaria navigio veherentur. Veruntamen provincias *Surriæ* & *Cantiæ* montuosas libere transire exercitus Regius non poterat, dum *Wallenses* sagittarii jactis eminus jaculis in maris angustiis ipsos fortiter impedirent, sed inermes sagittarii dum frustra loricatos invaderent, ultione condigna Regiis viribus comprehensi amputatione capitum sunt puniti. Cum igitur Rex cum innumerabili exercitu in provincia illa sterili moraretur, deficientibus victualibus, multitudo non modica famis inedia tabescebant; rugiebant jumenta, & passim per defectum pabuli defecerunt. Quo comperto Comes *Leycestriæ* glorians in virtute sua, congregata Baronum multitudine copiosa, *Londoniensium* innumerabili agmine circumcinctus, quia legitur stultorum infinitus est numerus, aliquid putans audendum, Regem & suos non minus arte quam viribus duxerat impetendos, & se cum suis copiis versus *Lewense* Cœnobium (ubi Rex eo tempore morabatur) festinatis gressibus transferebat, & prope Regis exercitum, qui VII. vel octo milliaria distabat, castra fixit; terribili comminatione Regi denuncians, ut vel providentias faceret observari, vel statim ei occurreret fortuita belli discrimina subiturus. Taceo quod serenissimum Regem *Alemanniæ* nuntiis intermediis implorabat, quod Regem *Angliæ* fratrem suum efficaciter curaret inducere, ut quandam pacis formam quam sibi ipse formaverat dignaretur amplecti; promittens eidem marcarum Millia quinquaginta, si ea pro suæ voluntatis libito faceret *Rex portus Regni orientales invisit.*

 confirmari.

confirmari. Sane Rex memoratus prospiciens & perpendens Regis *Angliæ*, fratris sui, & hæredum suorum manifestam exhæredationem, & potentiæ suæ depressionem efficaciter imminere, ipsam ultro admittere recusavit.

Rex apud Lewis in agro Sussexiæ, male pugnat: & cum fratre & filio capitur.

Rex quidem *Angliæ* confidens in multitudine complicium suorum, & paucitatem partis adversæ habens contemtui, æstimans eos adversus ipsum nihil ausuros, universos & singulos minus sano fretus consilio, ejus & fratris sui Regis *Alemanniæ* homagiis diffidavit, unde Comes & sui complices indignati, Domino Regi fidelitatem qua sibi tenebantur abnegarunt, nec sua prosus homagia reddiderunt. Et pridie Id. Maii XIV. die, viz. ejusdem mensis, die Mercurii ejusdem mensis proxima ante festum Sancti *Dunstani*, contra Regem proprium, degeneres incolæ inaudito iniquitatis genere ad motus se bellicos præparabant, summoque mane turmis dispositis, aciebus ad prælium ordinatis, ignorantibus cæteris ac si eos comprehendere proponerent in grabatis, opaca silvarum tegmina transineantes erectis vexillis in declivitatem cujusdam montis quæ oppidum *Lewense* (ubi Rex tunc temporis sibi metuens incubabat) finitima à civitate disterminat, duce Comite descendebant. Dum quidam de Regiis excubantes notatis vexillis Regem & totum exercitum in lectulis dormientem excitabant. At illi stupefacti perpropere surgentes, prout melius poterant, armis se bellicis munire, exeuntes in occursum multitudinis tam profanæ. Et statim tubis terribiliter clangentibus adversi hinc inde exercitus torvis se vultibus prospectantibus invicem irruerunt. Verum industria Comitis hoc docente, totum pondus prælii versum est in Regem *Angliæ* & *Alemanniæ*, capitaneos totius multitudinis conglobatæ. Dominus autem *Edwardus* cui flos totius exercitus intendebat, relicto patre & patruo ad turmas **London**, quas nimirum præcipiis odiis insectabat, se cum tota favente sibi militia transferebat, ut non tantum suas, sed & patris & matris injurias vindicaret. Porro *Londoniensium* innumera multitudo bellorum ignara, præeunte *Henrico* de **Hastings**, qui pene primus audaciæ formidinem anteponens fugit è prælio, fugæ potius beneficio se credere tutum duxit quam belli casus fortuitos expectare. Relinquentes igitur quadrigam Comitis *Leycestriæ*, cui vexillum (suum si fas sit dicere) minus honeste infixerat, ut putaretur in eo quiescere tanquam impotens vel ægrotus, impositis in ea quibusdam civibus **London**, viz. *Augustino* de **Hatherstok**, *Richardo* **Pycard**, *Stephano* de **Chelmareford**, qui ne viderentur infidi contra Dominum Regem loricas induere recusabant, ut eos tanquam formidolosos vel infidos exponeret ad victimam, cum vidissent Dominum *Edwardum* cum suis turmis quibus impares se cernebant viriliter eos evaginatis gladiis impetentem, statim terga vertentes laxatis habenis supradictum *Henricum* sequentes, è vestigio fugæ remedio se salvare credebant. Verum Dominus *Edwardus* eis qui in curru impositi fuerant crudelissime jugulatis, reliquos fugientes festinatis gressibus persequi non timebat. Omnesque quos evectionum velocitate subvectus poterat attingere in ore gladii interfecit, & mucrone vix sanguine satiato reversus ad prælium tam ipse quam hi qui eum sequebantur, etiam cum suis equis immoderato labore fuerunt sic fatigati, quod vix potuerunt respirare. Interim Reges *Angliæ* & *Alemanniæ* quos pene solos reliquerat, infinita multitudine circumcincti, post strenuam dimicationem circumfusæ multitudinis impetus non valentes diutius sustinere, fugientibus cunctis in Ecclesiam Conventualem, quos credebant sine fictione debita sibi subsidia præstituros ut mortis pericula declinarent; proh dolor! ipsis prævaricatoribus se dedere sunt coacti. Quibus captivatis omnes qui fugerunt in oppidum projectis armis ut Regum ignominiæ communicarent, nulla prorsus rebellatione facta supradictis se captivatoribus spontanee reddiderunt. Dominus autem *Edwardus* cum Domino *Henrico* Romanorum Regis Primogenito cognato suo supradicta lassitudine sic quassatus, quod ulterius dimicare non poterat, videns quod nullus superfuit coadjutor, paterno periculo communicare non erubuit.

Comes

Comes autem *Waremiæ*, *Willielmus* de *Valentia*, *Hugo Bigotus*, de quibus potissime confidebat, infelicitate Regia consternati fugientes è prælio usque castrum *Penevense*, classe parata, sine moræ dispendio in Galliam transfretabant, ibique cum illustri *Anglorum* Regina aliquamdiu morabantur fœliciora tempora præstolantes. Dicebatur itaque, quod in prælio prætaxato & fuga **London**, fere quinque millia interfecti sunt, quorum plura, æmulatores Regni, talionem captivationis vel potius depopulationis **Northampton**, justo Dei judicio sunt consecuti, non habentes jus querelæ, fortunæ volubilitatem experti, victores victis colla dedentes, imis summa, summis ima commutantes, in manus hostiles, proh dolor! inciderunt; & inimicos suos quos prius spoliaverant, suis reddiderunt spoliis locupletes. In crastino convenerunt victores tractaturi quid fieret de captivis. Comes itaque, Domino permittente, cujus occulta sunt judicia, strenua potitus victoria; quia tunc nullo renitente quicquid voluit poterat ordinare, extorto à Rege & Domino *Edwardo* quodam Sacramento, quod & ipse Comes etiam cum suis præstitit. Statutum quoddam quod Misam *Lewensem* inusitato nomine nuncupabat, eique Domini Regis & Domini *Edwardi* sigilla simul cum suo & suorum complicium appendebat. In quo continebatur quod Dominus *Edwardus*, & Dominus *Henricus Romanorum* Regis primogenitus, pro Marchiensibus & aliis qui in ipso bello captivati non fuerant, tanquam obsides tenerentur, quousque v. nobiles de Regno *Franciæ* nominatim expressos, & per eos quos sibi duxissent associandos, ordinaretur status Regni nostri. Credentibus cunctis negotium agi fideliter sine dolo; at hoc frustra, siquidem ex postulatione liquebat, quod non sine scrupulo fiebat ordinatio prælibata. Quid multis moror, statim inditos obsides tradidit Domino *Hugoni* de *Monteforti* primogenito suo custodiendos, quos non more obsidum, sed more captivorum aliquoties in castro **Dovor**, aliquoties alibi, minus honeste quam decebat fecerat custodiri. Regem Romanorum cum filio suo *Edmundo* adhuc impuberi captivatum, in munitionibus tutissimis ignominiose tractavit. Pene omnes nobiles Regni qui Regi prius adhæserant captivavit, & inclusos in castris compedibus oneravit; castra, civitates, & oppida totius Regni, terras & prædia captivorum suo prorsus Dominio subjugavit, coadjutoribus suis (quorum post Comitem *Gloucestrensem* præcipui fuerant *Henricus Dispensarius* & *Johannes* filius *Johannis*) exilissimas dividens partes; quod & postea sibi cessit in damnum.

Comes Warem. Gul. de Valentia, & Hugo Bigot, in Gallias dilabuntur.

Salve Comes faustis successibus animatus, evectus in sublime, supra modum glorians in virtute sua sibi & filiis suis, quos tenerrime diligebat, adeo ut zelo promotionis eorum, tam inauditos ausus assumere non erubesceret; terras captivorum & dominicorum Domini Regis divisit tanquam in funiculo distributionis, exceptis terris Domini Regis *Alemanniæ* quas tenebat, XVIII. Baronias propriis usibus applicabat, & sicut tutor pupillum ducere consuevit, sic Regem per omnes Regni provincias ignobiliter circumduxit, & tam naturæ quam juris ordine transmutato Regem, suum regere non erubuit, à quo Regi rectissime tenebatur, & se sic supra se extulit, ut nomen Comitis celsitudinem Regiam funditus obumbraret. O protervia sceleris inauditi, quæ superbiam Luciferi sic excessit arrogantis! ut non solum contentus esset ponere sedem ad Aquilonem, & esse similis altissimo, ut saltem inter se & Regem Regnum dimidiando dividere dignaretur, vel Regiæ majestati tanquam socius corregnare; sed & potentiam suam ultra Regis solium elevabat. Regina quidem cum *Edmundo* filio suo degens in *Gallia*, audita quæ acciderant, infaustis nimirum sauciata successibus, accepta à creditoribus mutuo pecunia non modica, ex omnibus provinciis transmarinis stipendiarios lucri avidos accersivit *Teutonicos*, *Rutarios*, *Avellenses*, *Brabantinos*, *Flandrenses*, *Normannos*, *Pictavenses*, *Wallonenses*, *Gallicos*, & *Burgundos*, & innumeram illam multitudinem portu quodam *Flandriæ* qui **Dam** vulgariter appellatur, datis affluenter stipendiis conglobavit; innumerabili quoque classe parata, proponens nacta temporis opportunitatem cum eisdem militaribus copiis in *Angli-*

Regina mercenario milite conscripto, Regem & Principem liberare nititur, sed frustra.

am

am transfretare, Dominumque ſuum de manu Comitis & Baronum ſi poſſet eripere, & priſtinæ poteſtati reſtituere, illataſque ſibi injurias vindicare.

Portus maritimos muniunt Barones. Quo audito Comes de univerſis *Angliæ* provinciis innumerabilem populum convocavit, ipſeque tanta multitudine circumcinctus portus *Cantiæ* diligentiſſime cuſtodivit, miſitque *Henricum Diſpenſarium* in *Suffolciam* & *Norfolciam*, & præpoſitis tribunis totam illam provinciam convocavit, & vicos maritimos, viz. **Jernemuth Douewych** & **Gyppiwyc**, tutiſſime cuſtodiri præcepit. Itaque Comes ut applicare volentes favente ſibi virtute repelleret; quinque Portuenſes, quoſdam timore compulit, quoſdam amore pellexit, quod innumeras ſibi claſſes piraticas conſtruebant, convagantes in pelago ut exciperent, & congrederentur cum eis in ſalo. Et ut portuenſibus qui in littoribus excubabant ſtipendia neceſſaria non deeſſent, exceptis laicorum contributionibus, de omnibus viris eccleſiaſticis ſine perſonarum diſtinctione, decimam partem bonorum ſuorum extorſit, ſacrilegæ pecuniæ partem cuſtodibus portuum diſtribuit, & ærarium ſuum de reſiduo non mediocriter augmentavit.

Mercenarii, ſtipendiis non ſolutis, reginam deſerunt. Stipendiarii quoque tranſmarini, ut honeſtis conditionibus fortuita belli diſcrimina declinarent, videntes Reginæ ſacculos funditus exhauriri, & ſibi parcius ſolito ſtipendia miniſtrari, ſentientes pecuniæ defectum regreſſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam, Regina quoque mente lugubri non ſine confuſione maxima in *Gallias* remeabat.

Urbanus P. Regem cum Baronibus reconciliare tentat, ſed fruſtra. Sane venerabilis Pontifex *Vrbanus*, qui tunc ſedi Apoſtolicæ præſidebat compatiens ignominiæ Regis *Anglorum*, Legatum quendam *Guidonem Sabin.* Epiſcopum ad partes occiduas deſtinavit, ut veniens in *Angliam* turbationes quibus Regnum ipſum miſerabiliter fuerat conquaſſatum pacificare curaret, & captivos inſignes honeſtis conditionibus liberatos conſtitueret, ſtatum Regis redintegraret, ipſumque cum Baronibus pacificatione congrua colligaret. Hoc enim decuit Angelum pacis, & viro tam induſtrio congruentiſſime congruebat. Erat enim vir ſapiens & eloquentiſſimus, & omni virtutum genere perornatus. Comes autem & complices ſui ingreſſum Regni ſibi conſtantiſſime denegarunt, intentata ſibe morte ſi forte veniret, & de ſtatu Regni ſe quomodolibet intermitteret. At ille Pontifices & prælatos *Angliæ*, juncto ſibi Domino *Cantuarienſi*, qui tunc timens pelli ſuæ præ timore Baronum in *Galliis* exulabat, citare fecit peremtorie, præcipue **Wigorn**, **London**, **Winton**, & **Cyceſter**, qui Comitum & Baronum præcipui fautores extiterant, ut coram eo *Boloniæ* quæ ſupra littus maris quæ *Angliam Galliamque* diſterminat ſita dignoſcitur, perſonaliter compareant; ſed ipſis, ut dicebatur, procurantibus Epiſcopis, furioſa Baronum inſania univerſis & ſingulis navium prorſus vehicula denegabat. Porro Legatus fraude comperta, in contumaces Pontifices vehementuis excandeſcens, ipſos ultione Canonica puniebat. At illi minus ſapienter autoritatem ſummi Pontificis declinare volentes, miſſis excuſatoribus (quos ſi vellent procuratores mittere, potuiſſent) contra dictum Legatum appellabant, appellationis interpoſitæ rationes legitimas prætendebant, tandem ſaniora meditantes **Wigorn**, **London**, **Winton**, Epiſcopi ſimul cum Juſticiario & paucis aliis Regni Proceribus, transfretabant, circa nativitatem Beatæ Virginis dicti Legati ſe conſpectibus præſentantes: Legatus autoritate ſubnixus Apoſtolica eis cum virtute obedientiæ firmiter injungendo præcepit, ut ſtatim venientes in *Angliam*, Comitem *Leyceſtriæ*, filios & fautores ſuos univerſos & ſingulos nominatim expreſſos excommunicationis vinculo innodarent, civitatem **London**, omnes terras Comitis *Glouceſtrenſis*, omnes vicos maritimos quinque portuum ſubponerent interdicto, ipſoſque jurare coegit, quod applicantes in *Angliam* univerſa prædicta executioni protinus demandarent. Obtento ſupra hoc quidem reſcripto Apoſtolico, pelago ſe credentes, ſponte neſcio vel invite, comprehenſi ſunt in mari à quinque Portuenſibus, qui ſcripta eorum authentica dilaniata minuatim vel conciſa projecerunt in mare

mare, adjectis minis quod capite plecterentur si quid ex injunctis publicare præsumerent, & sic eorum præceps vesania indevotos Pontifices & primores mutos reddidit & elingues. Statimque Legatus tanquam vacuus & delusus, reflexis habenis usque beati *Petri limina* repedabat.

Urbanus P. obiit.

Cæterum circa festum beati *Michaelis* priusquam Legatus venisset ad Curiam, venerabilis Papa *Urbanus* diem clausit extremum, Regno cœlesti Pontificium temporale commutans. Cardinales itaque supradictum Legatum in summum Pontificem unanimiter elegerunt, quique solenniter consecratus de *Guidone* vocatus est *Clemens* IV. Non. Februarii in festo Sanctæ *Agathæ* virginis consecratus, pro ignominia sibi ab *Anglis* illata Apostolicæ celsitudinis dignitatem disponente Domino reportavit, assecutus tam potentiam puniendi reprobos, & remunerandi devotos.

Quinque Portuenses Piraticam exercent.

Sed ut ad *Anglicanæ* seriem historiæ recurramus, improbitatem seu potius vesaniam quinque Portuensium, & incommoda quæ per eos Regno *Angliæ* multipliciter pervenerunt, dissimulato non debemus silentio præterire. Sane navium piraticarum copiosam sibi multitudinem præparantes, per pelagi devia continue vagabantur ut commeatum in *Angliam* suis viribus interdicerent, & omnes quos in pelago navigantes comprehendere poterant, non solum alienigenas, sed & indigenas inhumaniter jugulabant, & cadaveribus in mari projectis, naves & quicquid in eis continebatur suis usibus applicabant; *Scyllæ*, voraginibus seu *Charybdis* naufragiis crudeliores effecti, dum mercatores, qui nobis necessaria deferre consueverant, bonis omnibus spoliatos sine personarum differentia trucidabant. Quamobrem venalium, quibus *Anglia* præ cæteris regionibus abundare consueverat, copia sic defecit, ut vina quæ per XL. Solidos antea vendebantur, per X. Marcas libentissime venderentur, cera quæ similiter XL. excedere non solebat, VIII. Marc. & amplius tunc valebat. Libra piperis quæ sex denarios vix valebat, pro tribus solidis vendebatur. Quid plura? salis, ferri, Chalybis, pannorum, nec non omnium venalium tanta fuit penuria, quod populus ægestate laborabat, & Mercatores passim mendicare sunt coacti, nec enim poterant Incolæ Regni nostri sua venalia extra Regnum transvehere, quapropter nisi divina misericordia necessitatibus Regni citius providisset, simul cum venalibus pecuniæ copia deperisset. Et Comes aures plebeias frivolis demulcere oblectamentis condixerat, & per totum Regnum divulgari fecerat, quod sine commeatu extraneorum possent indigenæ bonis propriis commode sustentari, quod tamen fuit impossibile, alterna quidem bonorum commutatio diversis Regnis alternatim diversimoda commoda subministrat, unde plurimi volentes Comitem complacare ne viderentur aliunde necessaria sibi mendicare, pannos candidos induebant, dedignantes pannos induere coloratos.

Henricus Montefortius, plebem deprædatur.

Porro Dominus *Henricus* de *Monteforti* Comitis *Leycestriæ* primogenitus, ut inditæ sibi cupiditatis loculos adimpleret, militiæ suæ primordia plurimum denigrabat, dum totam lanam Regni, quam non solum mercatores *Flandriæ*, sed *Angliæ* & aliarum provinciarum ad portus adduxerant ad suas utique provincias navigio deducendas, arrestari faceret suis usibus applicandas, & sic detrectando militiam de milite strenuo communi nuncupatione lanarius est effectus. His & aliis incommodis sic attenuatum Regnum *Angliæ* tabescebat, quod irreparabilibus dispendiis sauciatum de Regno florentissimo fieret infelicissimum, ut vere congrueret illud propheticum, facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt. Prælibatis igitur incommodis in Regno crebrescentibus, intempesto hyemali tempore succedente, propter importunitatem temporis aliquantulum à tumultibus bellicis rabies furibunda quievit, redeunte vernali tempore prout ex subscriptis liquebit pristinam resumtura vesaniam.

Marchienses ex decreto Montefortis Hiberniam ablegati, è

Transacto siquidem vicesimo die Nativitatis Dominicæ, facta est London per Comitem convocatio non minima Procerum *Anglicorum*, ibique decretum est, quod omnes *Marchienses* transfretarent in *Hiberniam*, & per triennium

Com. Glouceſtriæ foventur. exilio relegati in *Angliam* non redirent ſine communi aſſenſu illorum quibus Regni gubernacula juxta ſanctiones procerum traderentur, adjecto quod circa Paſcha proxime ſecuturum ſub vinculo intolerabili Regni limina vacuarent, ſed præmoniti à quibuſdam prout dicebatur, quod in vitam eorum ſi transfretaſſent fraudulenter fuerat machinatum, transfretationem ſuam ſano ducti conſilio differrebant, in terris Comitis *Glouceſtriæ*, ipſo connivente, tutiſſime commorantes.

In ipſo tunc Parliamento pontifices qui convenerant, ediderunt quædam ſtatuta in eluſionem poteſtatis Apoſtolicæ, quæ eis proceſſu temporis non mediocriter in damnum, ipſa tunc vice Comes *Leyceſtriæ* caute prævidens, ne forte Magnates Regni quos flexibiles & facile mutabiles reputavit, imo etiam inconſtantes vocare non erubuit contra ſe aliquid acceptare præſumerent, præmeditatis cautelis diſpoſuit majores deprimere,& eorum potentias annihillare, confringendo cornua ſuperborum, ut exinanitis majorum viribus liberius & facilius vulgares ſibi populos ſubjugaret, & molitiones ſeu cautelas quas conceperat ad effectum produceret. Verum mota gravi quæſtione nomine Regis contra Comitem *Ferarienſem*, præcluſis ſibi legitimis defenſionibus, ipſum tanquam hoſtem publicum carcerali cuſtodia mancipavit, cogitans id ipſum facere de Comite *Glouceſtrenſi*, ut infirmitatibus capitis, dolerent membra ſubjecta. Quippe ſupradicti duo Comites tam poſſeſſionibus, quam ſuorum viribus ſubditorum, cæteros Regni nobiles præcellere dignoſcerentur. Impoſuit enim Comiti *Glouceſtriæ*, quod *Marchienſes* inimicos rei publicæ receptavit in terris ſuis, quamobrem ab eo tanquam ſuſpecto ſufficientem cœpit exigere cautionem, volens ſi poſſet ipſum, ſicut & Comitem *Ferarienſem*, confictis callide ratiunculis captivare.

Montefortius Comitem Ferarienſem incarcerandum curat; eadem in Com. Glouceſt. deſignat.

At Comes callidus artem arte artificioſe deludens, juncta ſibi militum turma non modica ſpreto Parliamento ſeceſſit ad partes occiduas, & in loca tutiſſima ſe recepit, *Johannes* quoque *Giffardus* ſtrenuitate militiæ & animi probitate nulli ſecundus, impeteretur enim à Comite *Leyceſtrenſi* quod contra Miſam *Lewenſem* multas terras occupaverat, quæ cæteris magnatibus ratione captivorum ſuorum competere videbantur, præſtita cautione quod Comiti *Leyceſtrenſi* emendationes faceret competentes, ne forte incideret in manus ejus ſicut Comes *Ferarienſis*, Comitem *Glouceſtriæ* cujus domeſticus & commenſalis extiterat ſecutus è veſtigio, ad partes ſe tranſtulit *Marchienſes*. Itaque Comes *Leyceſtriæ* cum H. Diſpenſario, *Johanne* filio *Johannis* Domino *Wigorniæ*, London, *Ciceſtrenſi* Epiſcopis cæteriſque fautoribus ſuis qui ei deeſſe ignominioſum duxerunt, ſuam quodammodo palliando cautelam, quandam formam liberationis Domini *Edwardi* voluntarie fabricatam, ſed nulla prorſus ratione ſubnixam motibus propriis confingebant, & redactam in ſcriptis adhærentes ſibi proceres ſigillorum ſuorum munimine roborabant, quam ſi libuerit diligenter inſpicere conſideratis conditionibus in dicta forma contentis, pejoris conditionis eſſe videtur liberatus, quam fuerat captivatus. His breviter prælibatis anni ſequentis ſeriem exponamus. Obiit *Godfridus Eboracenſis* Archiepiſcopus, *Willielmus* de Kuderefeld Decanus *Eboracenſis* ad eandem ſedem eſt electus IV. Id. Martii ſcil in craſtino Sancti *Gregorii*. & ſtatim adiit ſedem Apoſtolicam.

1265 MCCLXV.

Succedente verno tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere, virentibus arbuſtis, avibuſque præ amœnitate jucundiſſimas reſonantibus cantilenas, adoleſcentes ſtrenui duo filii Comitis *Leyceſtriæ* fauſtis ſucceſſibus animati, non ſolum abundantes pecunia ſed & militum innumerabili comitiva ſtipati, edicto publico per totum Regnum *Angliæ* divulgare cœperunt, quod omnes nobiles Regni convenirent Northampton in quindena Paſchæ, congreſſuri cum eis & eorum complicibus ad oſtentationem virium eo genere confligendi, quod vulgo torneamentum conſueverat appellari. Convenientibus igitur ibidem militaribus copiis juniorum *Angliæ*, quorum non erat numerus.

Northamptoniæ Torneamentum inſtituitur, quo Barones invitantur; ſed Comes Glouceſt. inſidias metuens, accedere detrectat.

Comes

Comes *Glouceſtrenſis* metuens ne per Comitis *Leyceſtriæ* machinationes ſibi diſpendia molirentur, diſtulit illuc ire. Quo comperto, machinator aſtutus contractam undique militiam blandimentis allectam, ſoluto torneamento ſcil. cum Rege & Domino *Edwardo* ad partes ſecum cœpit traducere *Marchienſes*, edicto publice divulgato quod *Marchienſes* hoſtes reipublicæ, & commoditatibus Regni volebat invadere, & prævaricatoribus pœnas infligere competentes.

Confidens igitur in virtute ſua, & viribus ſibi cohærentium progredientium militia bellicoſa *Sabrinam* tranſiit, & nullo contradicente civitatem *Herefordenſem* pompatice introivit, ibique uſque Pentecoſten inutilem moram traxit. Interim Comes *Glouceſtriæ*, ut jam conceptos ejus impetus callide declinaret, contractis undiquaque viribus in tutiora ſe loca recepit: verum frater ejus *Thomas* de *Clara* adoleſcens ingenuus, tanquam familiaris & cubicularius Domini *Edwardi* conſolationis gratia cum eo continue morabatur, qui volens fratris ſui veſtigiis adhærere, propter quod Comes *Leyceſtriæ* ignarus myſterii quod inter ipſum & Dominum *Edwardum* nemine conſcio gerebatur, eum ſinceriſſime diligebat, & de fidelitate multipliciter commendabat, ſed hoc fruſtra. *Montefortius Herefordiam ingreditur.*

Quippe die Jovis in ſeptimana Pentecoſtes, Dominus *Edwardus* cum dicto cubiculario ſuo & paucis aliis militibus civitatem egreſſus, ſpaciandi gratia devenit in agros, & omnes dextrarios quos milites eduxerant de civitate ſigillatim aſcendit, tanquam probationis gratia, quis eorum alterum velocitate præcelleret, & cum ſingulos ſtimulis agitatos velocitate curſuum fatigaſſet, ultimum quem aſcendit comperiens ſatis idoneum & velocem, tandem adjuncto ſibi Domino *Thoma* ſicut antea fuerat prælocutum, avulſus modicum à militibus qui ſecum exierant, obtenta licentia ſed non petita, non modica locorum ſpatia equus quo ferebatur citiſſima velocitate tranſiliens, collegis ſuis mirantibus quo pergeret valedixit, fugientem fruſtra proſequentibus, ſed attingere non valentibus. Qui ſtatim reverſi in urbem nunciaverunt Comiti quæ geſta erant in via. Qui nimirum corde ſaucius Dominum *Thomam*, quem prius de fidelitate commendaverat deluſorem publice proclamabat. Dominus autem *Edwardus* exceptus à *Marchienſibus* qui in quadam ſilva vicina loricati, prout condictum fuerat, adventum ſuum diligentius expectabant, non ſine lætitia ductus eſt verſus partes Wygemore, quo deveniens occurrente ſibi militia copioſa, quaſi ſopita captivitatis ignominia nimia cepit lætitia circumfundi, dum ſe liberatum comperit de maledicti fauce draconis. *Ed. Princeps è cuſtodia elabitur.*

Obiit *Willielmus Bathonienſis* Epiſcopus, magiſter *Walterus Giffardus* ad eandem ſedem eſt electus, & ſtatim transfretavit ad Dominum *Cantuarienſem* Archiepiſcopum, & rediit in *Angliam* conſecratus ab eodem, circa Pentecoſten. Et quia transfretavit invitis Baronibus, maneria ſua fere omnia deſtruxerunt. Ipſe vero ante conſecrationem ſuam præſtito ſacramento quod Regi non adverſaretur, rediens in *Angliam* prout ei injunctum fuerat à Metropolitano, in Comitem *Leyceſtriæ* & complices ſuos excommunicationis ſententiam fulminavit.

Igitur Comes *Glouceſtriæ* volens Comiti *Leyceſtriæ* pro inſidiis quas ſibi paraverat reddere talionem, ut callide cogeretur comprehendi in laqueo quod tetendit, & incidere in foveam quam fecit, convocata ſibi militum armigerorum & peditum copioſa caterva, quaſi pœnitentia ductus quod Domino Regi in bello Lewenſi fuerat adverſarius vel infeſtus, recepto à Domino *Edwardo* prius apud Lodelowe corporali ſacramento, quod ſi eo juvante poſſet obtinere victoriam, antiquas leges bonas & approbatas faceret obſervari, pravaſque conſuetudines quæ in Regno inoleverant abrogari, & quod Regem induceret ut alienigenas à Regno & à concilio ſuo *, nec permitteret eos habere cuſtodiam caſtrorum, vel aliquid genus adminiſtrationis in Regno, & quod res indigenarum ſibi fidelium concilio regerentur, adhæſit eidem in multitudine *Comes Glouceſtriæ ad partes Regias deſciſcit. Princeps Marchienſium, aliorumque ſuppetiis, roboratus, Wigorniam & Glouceſtriam capit.*

tudine virtutis suæ, eidem egeno & bonis omnibus spoliato quicquid sibi necessarium subministrans. Confluebant ad Dominum *Edwardum* non tantum *Marchienses*, sed de cunctis Regni provinciis innumerabilis militiæ multitudo, Comes *Waremiensis*, *Willielmus Valentia*, & *Hugo Bigotus* qui paulo ante cum strenua bellatorum caterva in Comitatu Pembrok, nemine resistente applicuerant, ipsius auxerunt exercitum. *Johannes* quoque Giffard singulare militiæ decus, in *Anglia* cui nullus post Comitem *Gloucestrensem* poterat coæquari; tantam sibi equitum & peditum ultra æstimationem virium suarum cœpit conjungere comitivam, ut complicibus suis stuporem incuteret, & adversariis formidinem irrogaret. Igitur conglobata militiæ multitudo civitatem *Wigorn.* adiit, quam cives Domino *Edwardo* sine qualibet resistentia reddiderunt, de oppidis & Burgis adjacentibus factum est illico quod volebat.

Sabrinæ transitus Baronibus præludit. Et ne Comiti *Leycestriæ* & exercitui ejus pateret transitus ultra *Sabrinam*, pontem *Wigorn.* frangi fecit, omnesque naviculas per *Sabrinam* trahi fecit ad aridam, & factis foveis per omnia loca fluminis ubi transitus esse consueverat, præclusit hostibus transmeatum. Interim Dominus *Robertus* de Ros, *Willielmus* de Vesti, & alii milites & adolescentes ingenui usque ad trecentos ingressi sunt *Gloucestriam*, frustra credentes in ea contra Dominum *Edwardum* & ejus exercitum se tueri. Quippe Dominus *Edwardus* strenua suorum comitiva subnixus, audacter irruens super oppidum supradictum, modico sudore obtinuit id in brevi; conclusi quidem repentinos impetus non valentes diutius sustinere, civitate relicta in castri munitionem tutissimam fugientes, contra externos insultus quos statim senserunt difficiles, motibus bellicis præparabant. Verum protracta aliquamdiu obsidione, dum partes alterius viribus concertarent, obsessi deficientibus in castro victualibus sub certis conditionibus obsessori castrum dedere sunt coacti; quos exeuntes de castro Dominus *Edwardus* benigne suscipiens, cum equis & armis quietos abire permisit; recepto prius ab omnibus & singulis sacramento, quod contra ipsum infra mensem arma bellica non portarent. Acta sunt hæc circa Nativitatem beati *Johannis* Baptistæ intrante mense Julio. Igitur munitionem obtentam tam viris bellicosis idoneis ad defensionem quam victualibus munientes, transito flumine circa partes occiduas festinatis se gressibus transferebant. Comes vero *Leycestriæ* spreta *Herefordia* secessit *Monemutham*, ubi *Johannes* Giffard solus cum favente sibi militia ipsum fixis ante oppidum tentoriis arctavit provocando singulis diebus ad prælium, ut irritatus inde recedere cogeretur. Qui progressus castrum de Hulks, quod dominicum fuerat Comitis *Gloucestriæ*, inventis in eo paucis defensoribus occupavit, quod tamen Comes *Gloucestriæ* infra triduum consimili talione resumsit. At Comes *Leycestriæ* progrediens vicum quendam maritimum qui Neuport dicitur, qui etiam Comiti *Gloucestriæ* jure hæreditario competebat, sine repugnatione qualibet occupavit, misitque nuncios usque Bristoll, ut omnes naves onerarias quas adipisci poterant sine mora transmitterent usque Neuport, ut ipse cum Rege & adhærente sibi exercitu usque Bristoll navigio se transferret, Quo comperto Comes *Gloucestriæ* tres naves piraticas quas habebat, quas vulgo *Galyas* vocant, in introitu portus ubi naves applicare debuerant appendebat, & in eis simul cum nautis imponi fecit bellatorum multitudinem copiosam, qui videntes classem de Bristoll venientem appropinquare litoribus, validissimo congressu confligebat eis in salo, de quibus undecim naves vel capiebant vel in fluctibus submergebant, cæteras omnes violentis ausibus regredi compellentes. Comes quidem *Gloucestriæ* & Dominus *Edwardus* tanta potiti victoria gloriantes, erectis vexillis, aciebus ordinatis ad prælium processerunt ad pontem qui ducit in oppidum, ut habito ingressu cum inimicis in oppido pugnarent, at illi videntes se non posse resistere habito prius congressu in pontis medio, violenter repulsi in oppidum, partem pontis quæ villæ Comitis adjacebat, projectis ignibus concremabant, ut urgentibus inimicis votivum denegarent ingressum.

Hostibus

Hostibus quidem ad castra redeuntibus, Comes *Leycestriæ* medio noctis intempestæ silentio relicto oppido clam recedens, faventem sibi exercitum duxit in terram principis *Walliarum*, cui pro impendendo sibi subsidio quinque castra de dominico Regis commisit, quorum quædam quæ sibi frequenter fuere nociva statim solo tenus complanavit, insuper illicito præsumtionis genere confecit ei chartam, quod omnes terras quas prædecessores sui jure vetustissimo vendicabant, sibi sine qualibet dimunitione restitueret, eamque sigillo Regio consignavit, quam duobus laicis deportandam commiserat, viz. Domino *Petro de Monteforti*, & Domino *R.* de **Sandwych** militibus, quod à seculo fuerat inauditum. Verum *Anglici* panibus assueti, cum essent in terra *Wallensium* solo carnium edulio, vel lactis, quibus illa gens effera vivere consuevit, sine panibus vivere nesciebant; quamobrem illas provincias saltuosas & silvarum devia non sine periculo transmeantes, reversi sunt *Herefordiam*, expectantes tempus idoneum quo per latebrosa viarum diverticula positas eis insidias cautius evitantes, *Sabrina* quomodolibet transmeata, possent refugium civitatis **London**, quod indiscrete relinquebant, recuperare. Sed Dominus *Edwardus* cum favente sibi militia præcluso, sicut diximus, fluminis transmeatu, ne forte cæteri nocivis gauderent desideriis, cum omni diligentia viarum angustias observabat. His expositis stylum nostrum ad Orientales provincias reflectamus.

Montefortius cum Wallensibus paciscitur.

Igitur *Simon* de *Monteforti* junior frivolam & inutilem relinquens obsidionem castri **Peneveseye**, quam junctis sibi *Londoniarum* turmis diu frustra protraxerat, reversus **London** convocavit Barones, sexdecim ferme vexilliferos, & bellatorum infinitam multitudinem, & secedens *Wintoniam* civibus sibi non faventibus, sed aditum præcludentibus, civitatem ipsam repentinis insultibus cœpit fortiter impugnare. Quumque cives prout poterant resistentes viribus oppugnare non posset, ne nocivis fraudaretur desideriis, arte prodigiosa duxit utendum: quippe immissa loricatorum per fenestram quandam in monasterio Sancti *Swithuni*, quod muro civitatis adjungitur, pessulis & seris januarum violenter effractis, exterius urgentibus liberos patefecit ingressus; qui continuo civitate obtenta, quibusdam sed paucis interfectis, cæteris quoque inhumaniter comprehensis, quicquid in domibus vel extra sive in Ecclesiis repositum poterat inveniri, sacrilegis ausibus occupavit, supellectilem & pecuniam infinitam secum in equis & curribus abducentes, spolia civitatis opulentissima inter Sathanæ satellites divisit. Igitur urbis florentissimæ depopulatores impii prædis onusti secesserunt **Oxon**, quibus ut eorum pacificus foret ingressus, cives callidi civitatis aditum non negabant, indeque pompatice processerunt **Northamton**, & in tantæ multitudinis potentia spem ponentes & fiduciam, habito invicem consilio, quod invito Domino *Edwardo* & complicibus suis qui *Sabrinæ* transitum concludebant, in subsidium Comitis *Leycestriæ* secederent *Herefordiam*, ut vel ejus exercitum cum adversariis dimicarent in prælio, & ipsum suis viribus ad partes reducerent orientis. Ultimo die mensis Julii scil. in vigilia Sancti *Petri* ad vincula, duce *Symone* post solis occasum venerunt **Kenelworth**, & cœna facta, fatigatis equis pabula tribuentes, minus providi vel circumspecti neminem formidantes, exuentes arma bellica quia se in tuto credebant consistere, dormiebant in lectulis usque mane.

Simon Montefortius castrum Pemsey frustra obsidens, Barones Londinum convocat. dein Wintoniam diripit.

Porro Dominus *Edwardus* circuendo provincias *Wigorniæ*, comperto quidem per exploratores callidos quod adversa sibi multitudo venisset, ibidem cum esset in vicinio cum adhærente sibi exercitu noctem illam duxit insomnem, & adveniente crepusculo ascensis vehiculis, ampla quasi transvolans provinciarum interstitia, summo mane diluculo deveniens **Kenellworth**, totam illam multitudinem comprehendit in lectulis dormientem, quos nimis leviter, quia credebant expergefactos, nullo prorsus præter *Simonem* evadente, captivavit. **Symon** utique qui nocte illa debuit excubasse, forte minus sobrius dormiebat; sed comperto tumultu, relicta sindone nudus profugiens, beneficio cujusdam naviculæ lacum transivit, & in castrum navigii præsidio

Edward. Princeps Sim. Montefortium fil. apud Kilingworth, ex improviso adoritur, & profligat.

ſe recepit. Quid multa? prædones ſacrilegi qui Winton deprædarunt, nec locis dedicatis nec ſacris differentes ordinibus, Deo vindice qui non fallitur, ſed potius æquitatis libra ſingulorum merita recompenſat, equis & armis, & univerſa ſupellectili quæ nequiter adquiſierant ſpoliati, impietatis ſuæ talionem fortuna retrograda receperunt. Cæterum vero, non ſolum equis & armis eorum, ſed & variis ſpoliis locupletes, captivos inſignes ignobiliter abducentes, regreſſi ſunt *Wigorniam*, captivatos in locis tutiſſimis reponentes compedibus oneratos. Acta ſunt hæc primo die menſis Auguſti, qui juxta priſcam Gentilium ſuperſtitionem dicitur dies mala. Quod quidem convenienter contigit, quia non ſolum ſupradictis captivis mala fuerat, ſed Comiti *Leyceſtriæ* peſſima facta eſt, prout in ſequentibus audietis. Comes quidem *Leyceſtriæ* quia exercitus ejus plerumque famis & ſitis inedia tabeſcebat, relicta *Herefordia* per ſecreta provinciarum diverticula ne exciperetur ab hoſtibus, ſi quo modo poſſet, præmeditata calliditate *Londonias* regredi proponebat: ſed hoc fruſtra, nempe cum tranſiſſet *Sabrinam* navigio cum univerſo exercitu ſuo devenit *Eveſhannam* tertio die menſis ſupradicti, feria ſecunda. Sed Dominus *Edwardus* cum Comite *Glouceſtriæ*, omnibus *Marchienſibus*, nec non innumera multitudine bellatorum, comperto per exploratores callidos, quod in craſtino de *Eveſhanna* verſus Kenellworth fuerat receſſurus, circa ſolis occaſum receſſit de *Wigornia*; & quia ſciebat quod exploratores Comitis in ſua fuerant comitiva, ut eos ſua calliditate deluderet, fingebat acſi verſus *Salopesburiam* vel *Brigiam* ſeu *Staffordiam* voluiſſe iter aſſumere; ſed comperto quod exploratores de civitate per duo vel tria millia poterant elongari, reflexis habenis verſus *Eveſhannam* equitans per totam noctem, ſummo diluculo ante ſolis ortum devenit ibidem.

Porro Rex & Comes, ſummo mane audita Miſſa, modicum pranſi, proceſſuri verſus Kenellworth equos aſcendere ſunt parati; verum qui primi egreſſi ſunt de oppido, Dominum *Edwardum* cum ſuo exercitu vocatis vexillis prope mænia conſpexerunt id ipſum Comiti *Leyceſtriæ* non ſine formidine nunciantes. At ille cum ſuis confidens virtute ſibi cohærentium, complices ſuos animavit ad prælium, at illi protenus armis ſe bellicis munientes, erectis vexillis & aciebus ordinatis, ad prælium, ne fugere viderentur, exeuntes de oppido, in occurſum adverſæ multitudinis viriliter proceſſerunt. Siquidem Dominus *Edwardus* ſola vexatione dante intellectum, ignominia quam ex captivatione *Lewenſi* pertulerat cautior effectus, ſagaciter in duas turmas diviſit exercitum, & ut cæteros animaret ad prælium, primam aciem primus ille dux & miles invictiſſimus ſtrenuiſſime conducebat, primos inſultus inflexibiliter perpeſſurus. Comes quoque *Glouceſtriæ* aciei ſupradictæ capitaneus probitate ſtrenuiſſima indeficienter ſibi ſubſidia præſtiturus; præcedentem è veſtigio Comes utique *Leyceſtriæ* primam turmam haud longe proſpectans; nam ſecundam interjacente quodam monticulo videre non poterat; nimia denſitate tanquam in forma circulari ſuum inglomeravit exercitum, ut ſibi invicem conglobati imminentes adverſariorum inſultus poſſent virilius ſuſtinere. At Dominus *Edwardus* ſolita fretus audacia trepidationis ignarus, clangore tubarum terribiliter reſonante, conglobatam multitudinem militariter cœpit impetere, eo quidem glomeratam multitudinem impugnante in fronte violentis motibus, ecce ſtatim comes *Glouceſtriæ* aciei ſuæ ſtrenua comitiva ſtipatus irruens in partem adverſam coacervationis prætaxatæ, totum exercitum illum quaſi conglutinatis acierum extremitatibus circumcinxit; alternis igitur partibus terribiliter dimicantibus, concluſa multitudo concludentium impetus ſuſtinere non potuit, dum clypeis in fruſta conciſis, calybinia loricarum textura minutiſſime lacerata, confodientibus lanceis & gladiis ſanguine inebriatis, dum reſiſtentes locum darent, unde factum eſt, ut qui prius in bello *Lewenſi* triumphatores extiterant, tergiverſationem fortunæ fallibilem jam perpeſſi. Victores victis colla dedentes, pene omnes hoſtili mucrone perfoſſi, fatales exitus miſerabiliter terminarent. Interfecti fuerant

Prælium de Evesham in quo Barones victi, & Montefortius Comes Leiceſt. cæſus.

fuerant in hoc prælio, circiter centum & ſexaginta milites, & aliorum nobilium qui nondum militari cingulo decorati fuerant, numerus infinitus interiit. Inter eos qui fatalem vitæ terminum in prælio ſupradicto fine concluſerunt, famoſiſſimos & præcipuos ad notitiam poſterorum præſenti opuſculo duximus annotandos. Capitaneus multitudinis *Symon* de *Monteforti* non ſolum capite detruncatus occubuit, verum etiam brachiis & cruribus amputatis & minutatim in fruſta conciſis, vix trunco remanente, viliſſima peditum caterva quæ potiſſimum ejus actibus invidebat viliſſimo ſæviendi genere furiens in præmortuum * cauſam * Sancti minis amputabat.

Henricus de *Monteforti* primogenitus ejus & hæres, in conſpectu patris diverberatus interiit. *Hugo Diſpenſarius* commilitonum ſuorum præſidio viduatus funeſtiſſimo pugione confoſſus interiit. *Petrus* de *Monteforti*, *Radulfus* **Basset**; aliique viri nominatiſſimi, dimunitioni *Anglicanæ* militiæ planctuoſo funere necabantur. Cujus itaque vel ſaxeum pectus ſuper interitum adoleſcentis ingenui *Willielmi* de **Mandevill**, fratris Domini *Johannis* filii *Johannis*, qui in eodem prælio viſo fratris occaſu fuerat captivatus, poterit non dolere? & quis in funere *Johannis* de *bello campo* poſſit lacrimas continere? qui duo coætaneis ſuis corporum elegantia præpollebant, ætatiſque imbecillitas utrumque poterit excuſare. Geſtum eſt hoc prælium extra oppidum **Evesham** die Martis proxima poſt feſtum Sancti *Petri* ad vincula, quarto die menſis Auguſti, pridie ſcil. Nonas ejuſdem menſis. Rex itaque tubis pro triumpho reſonantibus ductus in oppidum, probitate filii, quem tenerrime diligebat, diutinæ captivitatis ignominia liberatus, ſuis præ gaudio lacrimantibus reſtitutus eſt priſtinæ libertati. Caput Capitanei, haſtili infixum in verecundiam capitati, imo etiam in ſignum Regalis triumphi uſque **Wigemore** ignobiliter eſt delatum, filio ſuo *Symone* proſpectante, qui conſummato prælio vivus ſubſidia præſtiturus, viſoque procul ex termino reverſus eſt **Kenelworth** munitionem non ignobilem, quam ſibi poſt captivationem complicium ſuorum quam prædiximus, refugium ſpeciale delegerat; ibique mente tam lugubri patris & fratrum deplorabat excidium, ut putaretur diebus plurimis cibum vel potum non guſtaſſe.

Sedata quidem vel ad modicum ſingultia mæroris anguſtia, ſereniſſimum Regem *Romanorum* patruum ſuum cum filio poſtremo, qui in caſtro de **Kenelleworth** minus honeſte quam Regiam deceret honeſtatem, diutinæ captivitati mancipatus extiterat; ſine qualibet conditionis adjectione liberum & ſolutum abire permiſit, quique die Mercurii in craſtino Nativitatis Beatæ Virginis venit **Wallingford**, ubi occurrentibus familiaribus & amicis, cum nimia jucunditate ſicut decuit eſt receptus. Uxor quippe *Hugonis Diſpenſarii*, quæ *Londoniarum* captivos inſignes, quos in ea vinctos tenebat, univerſos & ſingulos, ſolo Comite *Ferarienſi* duntaxat excepto, liberos abire permiſit, & ad terras patris ſui Domini *Philippi* **Basset** luctuoſa ſe transferens, mortem mariti ſui inconſolabiliter deplorabat. Cives quoque **London** leonina prius ſævitia debacchantes, agninam manſuetudinem protinus induentes, civitatem & turrim Domino Regi ſine conditione qualibet reddiderunt, & mirum in modum qui fere per biennium dæmoniaca deluſione facti fuerant arrepticii, per mortem Comitis & ſuorum, quaſi miraculoſe ſubito à dementia ſeu furia curabantur.

Civitatum & caſtrorum Domini Regis occupatores complicium ſuorum funere conſternati, ea ſtatim Regi tanquam vero Domino reddiderunt, omneſque captivi per Barones captivati quibuſcunque locis tenebantur in *Anglia*, libertati priſtinæ ſunt reſtituti, illis duntaxat exceptis quos Comes *Leyceſtriæ* in caſtris **Dovor** & **Kenelleworth** cuſtodiendos commiſerat. Menſe Julio præcedenti, & Auguſto ſequenti, Cometa apparuit quæ fortaſſis tam inopinati eventus præſagium portendebat. Rex tanta potitus victoria, ſeceſſit *Wintoniam*, ubi in Nativitate beatæ virginis adhærentes ſibi magnates *Angliæ* convocavit, & conſummato Parliamento ſe tranſtulit **Windeshore**, ibique venientes

Civitates & Caſtra à Baronibus capta, Regi reſtituuntur. Cives Londinenſes, qui rebus novis ſtudebant, carceri mancipantur.

nientes cives *Londoniarum* ſub ſpecie treugarum, majores eorum minus honeſte quam Regiam decebat dignitatem de procerum ſuorum concilio captivavit, & captivatos carcerali cuſtodia mancipavit. Et licet cives infidi contra Regem & Dominum ſuum enormiter delinquentes juxta rationis exigentiam deteriora meruiſſent; indecorum tamen fuit eos per Regis evocationem pacifice venientes ad Curiam, improviſa captivationis ignominia condemnare. Rex itaque civibus ſupradictis in caſtro relictis, poſt feſtum Sancti *Michaelis* ſeceſſit *Londonias*, ut ſolennitatem beatiſſimi Regis *Edwardi*, quem præ cæteris potiſſime diligebat, conſueta devotionis honorificentia celebraret; in qua Regio diademate venuſtatus, tanquam Regiam majeſtatem qua diu caruerat recenter adeptus, inter Regni ſui proceres quorum innumera multitudo ibidem congregata, ſopita captivitatis ignominia glorioſus effulſit.

Et pecuniis mulctantur. Et non multo poſt, cives London quos, ſicut ſupra tetigimus, captivarat omnes & Singulos exceptis quinque principalibus liberari præcepit; illos vero quinque principales, viz. Majorem, *Thomam* de Pinleſdon, *Michaelem* Tony *Matth.* Bukerel & *Johannem Capellarium*, qui fuerant præcipui Regis adverſarii, & plebeiam civitatis multitudinem ad facinora provocabant, recludi juſſit in carcerem compedibus oneratos; de quibus duo ultimi, intolerabili ſumma pecuniæ liberatione ſua mulctati, vacuos Regis loculos cumulantes, poſt modicum temporis intervallum liberati ſunt.

Caſtrum Doveriæ in Regis fidem tranſit. Expleta quidem ſolennitate præfata, inſonuit rumor gratiſſimus in auribus Regis, quod ſcil. ferme quatuordecim nobiles Regni qui in caſtro *Dovoriæ* tenebantur compedibus cathenati, turrim caſtri conſcientibus duobus cuſtodibus occuparunt; nam tertius ni fallor, ex præcogitata ſolertia emiſſus fuit in villam, ut cibos emeret nobilibus prætaxatis; qua obtenta, ſtatim interius ſeris & peſſulis munientes, ut cæteris in caſtro degentibus qui concluſos viriliter impugnare cœperunt, diſideratiſſimum denegarent introitum, murum fortiſſimum conſtruxerunt ante januas, & obturantes ingreſſum, ſeſe contra externos inſultus quos continuo ſentiebant difficiles, militariter defendebant. Quo audito, Dominus *Edwardus* de London uſque ad Dovor ocius advolans; ſine ſomno, modica militia circumcinctus munitionem prædictam cœpit in fronte viriliter impugnare: illi vero qui turris ſe benificio defendebant, internos à tergo jactis eminus jaculis baliſtarum officio, quarum copia abundavit in turri potenter urgere cœperunt; tandemque undequaque obſeſſi, cum utrobique per externos & internos infatigabiliter impetiti, imminentes inſultus diutius ſuſtinere non poſſent, ſalvis ſibi tantummodo vita & armis, caſtrum victualibus copioſe refertum, urgente neceſſitate, inclito Regis primogenito dedere ſunt coacti.

Sim. Montisfortis vidua in Galliam tranſit. Egreſſa eſt de caſtro Comitiſſa *Leyceſtriæ* ſoror Regis, infauſtis ſauciata ſucceſſibus, quæ maritali ſimul & filiali nece comperta, depoſita purpura, habitum vidualem, quem voto caſtitatis temere violato per carnis petulantiam indiſcrete reliquerat reaſſumens, eorum inconſolabiliter miſeranda funera deplorabat; adeo ut laneis tantum carne tenus induta, piſces & carnes per multa tempora non guſtaret; quæ poſtea fluente modico temporis intervallo, prout in ſequentibus audietis, cum filiis ſuis quos procreavit, non ſolum dote propria, ſed & filiorum ſuorum hæreditate relicta transfretavit in *Galliam* perpetuæ relegationis exilium perpeſſura. Rex igitur ex tam fœlici ſucceſſu, inæſtimabili lætitia circumfuſus, ſeceſſit *Cantuariam*, adducens ſecum de proceribus Regni multitudinem copioſam.

Regina è Galliis in Angliam redit. Regina quoque *Angliæ* illuſtris, quæ per biennium in *Galliis* exulaverat, applicans Dovor una cum Domino *Octobono* Sancti *Adriani* Diacono Cardinali, Apoſtolicæ ſedis Legato, venit in *Angliam* IV. Kal Novembris in craſtino Sanctorum Apoſtolorum *Simonis* & *Judæ*, die Jovis ante feſtum omnium Sanctorum. & Regina die Veneris, & Legatus die Sabbati occurrentibus ſibi cum gaudio Regibus *Angliæ* & *Alemanniæ*, nec non Comitum, Baronum Epiſcoporum, Abbatum, Priorum, & aliorum Regni nobilium infinita caterva, venit

Cantuariam

Cantuariam, & ſignis præ gaudio concrepantibus, tota civitas exultabat. In craſtino vero omnium Sanctorum, Rex uterque cum Regina & Legato, nec non univerſa multitudo quæ illuc convenerat, *Londonias* repedabat. Circa idem tempus Obiit piæ recordationis *Walterus* de *Cantilupo Wigornienſis* Epiſcopus; raptus, ut ſane credi poterit, ne videret dies malos, qui tanta ſanctitatis eminentia cæteris præpollebat Epiſcopis; quod niſi contra juramentum quod Domino Regi de fidelitate præſtari debuit, imo etiam contra inhibitionem ſedis Apoſtolicæ Comiti *Leyceſtriæ* tam familiariter & fortiter adhæſiſſet, in Catalogo Sanctorum non immerito fuerat aſcribendus. Electus eſt loco ejus magiſter *Nicolaus* de Ely, vir gnarus & prudens, non minus elegantia morum, quam ſcientiæ liberalis ſublimitate conſpicuus.

Simon Montisfortis junior, in partibus borealibus bellum inſtaurare conatus, à Principe opprimitur.

Audiens igitur Symon de *Monteforti* quod mater ejus cum duobus filiis ſuis *Aumarico* & *Richardo* transfretaſſet in *Galliam*, nam *Guido* tertius eorum qui in bello Eveſhame fuerat captivatus, in caſtro Windeſhore tenebatur eo tempore compeditus; ne iterato Regnum *Angliæ* perturbationibus agitando, patriſſare non erubuerit; quippe adjuncto ſibi *Johanne* Deyvill, *Baldwino* Wale qui de caſtro de Benneffeld fraudulenter evaſerat, dum *Johannes* Giffard cujus captivus extiterat ipſum curialiter ſine compedibus quocunque volebat, liberum ſine cuſtodibus abire permiſit; congregata ſibi non modica tam equitum quam peditum comitiva provinciam quandam paludoſam, & magnis fluminibus circumcinctam, quæ vulgo *Haxiholium* dicitur, cito poſt feſtum Sancti *Martini* Pontificis occupavit: & ut in ea tutum ſibi præparent refugium, ingreſſus & regreſſus qui fuerant valde difficiles, callide præcludentes; ut externos ab ingreſſu potenter arcerent, viarum anguſtias & tranſmeatus aquarum adhibitis cuſtodibus obſervabant: & frequenter egredientes viſpillonum copiæ, vicinas cœperunt depopulare provincias; omne genus victualium quod comprehendere poterant in inſulam tranſvehentes. Porro Dominus *Edwardus* provinciæ deſolatæ compatiens, exercitu parato, & Domino *Henrico* filio Domini Regis *Alemanniæ* cæteris ſibi faventibus in adjutorium evocatis, verſus partes Aquilonares feſtinatis ſe greſſibus transferebat; occupatores infidos obſidione concludens, factiſque pontibus ligneis artificioſe excogitatis, quorum beneficio liberum ad obſeſſos ſibi patefaceret tranſmeatum, ipſos uſque adeo coarctavit, ut pacem neceſſario meditari cogerentur. Habitoque tractatu, tandem dictus Symon cum complicibus ſuis egreſſus de inſula tertio die Dominicæ Nativitatis ſub certis conditionibus Domini Regis gratiæ ſe ſubmiſit; viz. quod tam ipſe quam complices ſui ſtarent arbitrio ſereniſſimi *Romanorum* Regis & Domini *Edwardi*, ita quod quicquid illi duo ſtatuerant inviolabiliter obſervarent; ad quod ſe ipſos non ſolum corporali præſtito Sacramento, ſed & datis obſidibus obligabant.

Simon Montefortius junior in Gallias clam tranſfretat.

Quibus per Dominum *Edwardum* conductis uſque Northampton, ubi duo Reges & multi Regni nobiles congregati convenerant, ordinatum eſt per arbitros ſupradictos, quod Symon de *Monteforti* Regnum *Angliæ* vacuaret, & relegatus exilio non rediret, niſi de voluntate Regis, & communi aſſenſu procerum Anglorum; & interim de proventibus comitatus *Leyceſtriæ* perciperet annuatim cccc. libras argenti, dum tamen ante transfretationem ſuam, cautionem juratoriam & fidejuſſoriam emitteret, quod degens in partibus tranſmarinis, nec Regi, nec Regno diſpendia vel gravamina procuraret. Et cum veniſſet London facturus juxta quod ſpoſponderat, conſuetæ tergiverſationis non immemor, deluſis cæteris clandeſtine transfretavit.

Statimque degeneres incolæ, qui morabantur in caſtro Kenelleworth, quod Regis *Angliæ* Dominicum fuerat, diſcurrendo per vicinas provincias, ut ipſius caſtri receptaculum, quod ſibi refugium ſpeciale delegerant, victualibus & aliis neceſſariis copioſius inſtaurarent, ſine perſonarum diſcretione ſeu locorum, ſæviſſima depopulatione, quicquid obſeſſis neceſſarium decernebant, ſceleratis auſibus abducebant; & ſe contra futuros inſultus quos ſibi non deeſſe præſciverant, modis quibus melius poterant præparabant, aggregando

ſibi ſceleratorum viſpillonum non modicam multitudinem, ut imminentes impetus dictæ multitudinis fulti ſubſidio poſſent facilius ſuſtinere: tantamque victualium, ſupellectilium, omnium neceſſariorum in caſtro ſupradicto coacervare cœperunt abundantiam, ut per ſeptennium concluſis crederent neceſſaria minime defutura. Magiſter *Willielmus* de Brehus bonæ indolis adoleſcens & ingenuus, circa mediam quadrageſimæ ad *Landavienſis* Eccleſiæ celſitudinem unanimiter eſt electus; qui licet ætate corporis immaturus videretur, pubertatis ſufficientiam in moribus & ſcientia prætendebat. Obiit circa feſtum circumciſionis Dominicæ Magiſter Simon de Wanton Norwick Epiſcopus, appoſitus ad patres ſuos in ſenectute bona, & lecto ejus. *Rogerus* ejuſdem Eccleſiæ Prior, à monachis confratribus ſuis unanimiter & concorditer eſt electus. Sane conniventibus oculis pertranſire non poſſumus, Domini Regis & conſiliariorum inſipientiam, (ſi fas ſit dicere) quin tranſmittamus ad memoriam poſterorum.

Rex largitionibus minus providis, rebus ſuis officit

Quippe, ſicut ſupra tetigimus, poſt inopinatam Eveſhame triumphalem victoriam, Rex & ſui complices non ſicut decuerat cautiores effecti, ſed potius ſtultiores; ſic in ſublime evecti ſunt, ut futura Regni diſpendia contemnerent præmetiri: nempe terras, poſſeſſiones, res & reditus ſingulorum qui in bello Eveſhame captivati fuerant vel occiſi, ſive qui Comiti *Leyceſtriæ* dum viveret favorem vel auxilium præſtiterunt; illis duntaxat exceptis qui præ timore, vel potius ambitione commodi temporalis, quaſi pœnitentia ducti Regi ſeu filio ſuo, ſpreta ſuperſtitioſa præſumptione proviſionum Oxon, iterum adhærere cœperunt, Rex quibuſcunque petentibus non ſolum indigenis ſed & alienigenis, ſine perſonarum diſcretione conceſſit; & non ſolum poſſeſſiones & reditus exterorum, ſed & prædia civium *Londonienſium* nulla prorſus habita futurorum conſideratione donavit indignis, ſine qualibet præcedentia meritorum.

Gallorum loculos adimplens.

Rex itaque de communitate civium prædictorum pro tranſgreſſione quam ſibi fecerant, & Reginæ xx. Mill. Marcarum extorſit; cujus pecuniæ ſumma nec vel in modicum fiſcum auxit, ſed & tota pecunia tranſmarinis creditoribus, qui eam Dominæ Reginæ dum in partibus degeret tranſmarinis, mutuo conceſſerant, ſolvebatur; & ut *Anglicis* ex præcedentibus malis peſſima provenirent ex ſuorum vacuatione loculorum, *Gallicorum* ſacculos adimplebant; qui toto turbationis tempore conniventes, nulla prorſus *Anglicis* ſubſidia præſtiterunt. Circa idem tempus Dominus Papa, de plenitudine poteſtatis, caſſata electione *Willielmi* Decani *Eboracenſis* qui circa feſtum Sancti *Nicholai* de Curia rediit *Eboracum*, contulit Archiepiſcopatum *Eboracenſem* cuidam fratri de ordine fratrum minorum dicto *Bonaventure*, qui timens pelli ſuæ, ne forte furiam *Anglicorum* (quæ nondum ſedata fuit ad plenum,) ſibi ſentiret infeſtam, tantæ celſitudinis dignitatem Domino Papæ ſano ductus concilio reſignavit, quam ob cauſam diutior Eccleſiæ ſupradictæ vacatio Domino Regi non mediocriter extitit fructuoſa. Igitur anni LXV. ſeries pauculis expedita quieſcat, & anni ſequentis eventus ſub ſtili compendio percurramus.

1266

MCCLXVI.

Legatus Papæ citat Londinenſem & Ciceſtrenſem Epiſcopos ut coram ſe compareant.

Anno protinus inchoante, quo ſummi patris Sapientia virginalis uteri clauſulam obumbravit MCCLXVI. Dominus legatus recepto prius reſcripto ſedis Apoſtolicæ, Dominos London & *Ciceſtrenſem* citari fecit, ut compareant coram eo London die Lunæ proxima ante ramos palmarum, & publicato coram innumerabili populo confluente reſcripto ſedis Apoſtolicæ memorato, ſuſpendit eos ab officiis & beneficiis, & ab adminiſtratione tam ſpiritualium quam temporalium, & nihilominus citavit eoſdem, quod infra tres menſes poſt citationem factam Apoſtolicæ ſedi ſe conſpectu præſentarent ſub pœna depoſitionis perpetuæ, ibidem à ſummo Pontifice, cui dum legationis officio fungeretur (ut ſupra tetigimus) ſe reddiderant indevotos, pœnas vel præmia pro meritis accepturi: qui ſe ſtatim licet inviti ad limina beati *Petri* non ſine cordis anguſtia feſtinatis greſſibus transfretabant. Idem quoque factum eſt de *Wintonienſi*

tonienſi die Lunæ proxima poſt quindenam Paſchæ, qui mente lugubri præcedentes veſtigio ſequebatur. In ſupradicto Domini Papæ reſcripto cum legeretur, audivi quatuor exprimere cauſas, quarum quælibet ad degradationem de jure ſufficere poterat ſingulorum; Prima quod cum citarentur à Papa, dum Legationis officium fungeretur in partibus *Gallicanis*, ut coram eo die certo *Boloniæ* comparerent, nec per ſe, nec per procuratores idoneos comparere curarent; quinimo cum inſtinctu proprio, prout ſuperius eſt expreſſum, transfretantes coram eo perſonaliter ſiſterentur, quod eis per eundem Legatum fuit injunctum, viz. quod Comitem *Leyceſtriæ* & filios ſuos, Comitem *Glouceſtriæ*, & alios Regni nobiles nominatim expreſſos, nec non omnes fautores & coadjutores eorum excommunicarent; civitatem London & habitatores quinque portuum ſupponerent interdicto; redeuntes in *Angliam* exequi recuſabant, cauſantes comminationem Baronum & quinque portuenſium, quaſi ſacrum Evangelium timuiſſe non debuerant, ſi zelus domus Dei eos vel in modico comediſſet. Dicit enim veritas Evangelica; Nolite timere eos qui occiderint corpus, animam autem non poſſunt occidere, &c. Ex quo contemtu liquido conſtat eos inobedientiæ vitium incurriſſe. Secunda, quod contra ſacramentum fidelitatis Domino Regi præſtitum ipſum totis viribus, auxilio, conſilio, & furore una cum Baronibus impugnabant: ob quæ evidenter in perjurium inciderunt. Tertia, quod ſcientes Comitem & fautores ſuos ſententia excommunicationis innodatos autoritate ſummi Pontificis, eis adhærendo; prout ſuperius prætactum eſt, communicantes excommunicatis conſimili ſententia juxta dicta Canonum fuerant involuti. Quarta, quod ſcientes ſe excommunicatos, quod ignorare non debuerant, cum ignorantia craſſa & ſupina non excuſet, immiſcuerunt ſe divinis, quamobrem facti ſunt irregulares; verum ex dicta exinanitione Pontificum, accrevit tam Legati quam Domini Regis ærarium: dum hic commodis ex ſpiritualitate provenientibus potenter incumberet, & ille proventus temporalium ſuis uſibus applicaret, ut verificaretur illud propheticum, Reſiduum locuſtæ comedit eruca, reſiduum erucæ comedit brucus; & illud quod non capit filus capit viſcus.

Adveniente ergo tempore, quo virentibus undecunque foliis ſilvarum tegmina chlamidantur, Baronum, qui ſe exhæreditatos publice noſcitabant, impatiens furia non quievit. Nempe duce Comite *Ferarenſi*, qui Domino Rege liberatus nullam pene terrarum ſuarum præſenſit diminutionem, *Baldwinus* Wake, *Johannes* Deyvill, & aliorum Baronum & militum innumerabilis multitudo, adjuncta ſibi viſpillonum tam equitum quam peditum infinita caterva, occiduas ſcil. & Aquilonares cœperunt depopulare provincias, rapinis & incendiis miſerime devaſtantes, cujuſdam ſilvæ denſitatem, quæ lingua Anglorum Duffeldfrith vulgariter appellatur, ſibi pro refugio deligentes. Adam quoque Gurdun ejuſdem ſceleris imitator, meridionales *Angliæ* plagas congregatis ſibi conſimilis nequitiæ ſatellitibus furibunda debacchatione cœpit invadere, & varias percurrendo provincias rapinis ſimul & incendiis devaſtare. *Comes Ferar. & alii Barones devaſtant Boreales & occid. provincias. Uti Adam Gurdun meridionales.*

Alii quoque complures bonis ſuis non immerito ſpoliati, in ſingulis fere Regni provinciis ſceleſtiſſimas ſibi cœperunt conjungere comitivas, ut vel ſuas ulciſcerentur injurias, vel ut ſaltem ſibi de quæſtu nefariæ deprædationis ſuæ victualia propagarent. Talibus igitur incommodis Regnum *Angliæ* tabeſcens inconſolabiliter ſua poterat diſpendia deplorare. Igitur Rex & Dominus *Edwardus* compatientes provinciæ deſolatæ, Dominum *Henricum* ſereniſſimi *Romanorum* Regis primogenitum, ducem & Capitaneum catervæ cujuſdam Baronum, & militum, & bellatorum multitudinis infinitæ, ut eos qui partes Aquilonares perturbabant ſuis viribus propulſaret, ad partes illas ſano freti concilio tranſmittebant, qui ſtrenuo prædictorum bellatorum agmine circumcinctus die Sabati in Vigil. Pentecoſtes devenit in quoddan burgum quod vocatur Ceſtrefeld, & invenit ibi comitem *Ferarenſem*, & prædonum ſibi cohærentium deteſtabilem comitivam, & ſtatim turmis ad prælium ordi-

 natis

natis, Regii Proceres loricati coopertis vehiculis trepidatione sepulta in supradictos maleficos, qui in burgo supradicto fiducialiter morabantur, militariter irruerunt. Sane interni necessitate coacti armis se bellicis protinus munientes, ut urgentes externos potenti virtute repellerent, strenuissime dimicabant, sed tandem post strenuissimam utrinque dimicationem, divina cooperante clementia, victoria devenit ad Regios, & innumerabilem populum de comitiva Comitis *Ferarensis* gladius devoravit hostilis.

Comes utique qui fugere non poterat ignobiliter deprehensus, in signum Regalis triumphi captivus non ignobilis ducebatur ad Regem. Quidam vero ex Capitaneis sibi cohærentibus venandi gratia in silva quadam vicina convagantes, audito quid acciderat, latebrosa nemoris densitate protecti, ut mortis discrimina declinarent, fugæ se remedio commiserunt. Rex itaque faustis successibus exhilaratus, insignem captivum Comitem supradictum misit usque Windeshores, & in castro tutissime custodiri præcepit compedibus ferreis oneratum.

Com. Ferar. captus Windsoriam deducitur.

At Dominus *Edwardus* ne nil agere videretur, in eadem septimana Pentecostes per abdita locorum diverticula callide vagabatur, & Dominum Adam Gurdun, qui meridionales *Angliæ* plagas invasit, exploratorum circumspecta providentia præmunitus, in quadam silva prope Awelton circa solis occasum cum turma sua destestabili castra metantem invenit, & audacter evaginato mucrone irruens in eum,, gigas & bellator invictissimus solus ipsum militariter impetebat. (*Rogerus Norwicensis* Episcopus consecratus est dominica qua cantatur, quasi unigeniti. Circa festum Ascensionis rediit *Bonifacius* Archiepiscopus *Cantuariensis* in *Angliam*, & consecrati sunt ab eodem in Octabis Pentecostes, *Nicholaus Wigorniensis*, & *W. Landavensis* Episcopi) nam turma quæ sibi subsidium præstitura sequi debuerat, quadam fossicula præpedita ad ipsum tam celeriter devenire non poterat; quamobrem cum forti fortior fortissime dimicare compulsus est; erat enim dictus Adam miles strenuus & bellator robustissimus: sed tandem Dominus *Edwardus* crudeli tyranno suis sibi subsidia conferentibus prævalebat, ipsumque pluribus de comitiva sua crudeliter interfectis, quibusdam vero fugientibus, inflicto sævo vulnere captivavit, & ipsum usque Windeshores secum adduxit, atque sicut condecuit diris compedibus oneravit, ne forte Comes *Ferrarius* ibidem captivatus sine comite moraretur. In ipsa quidem hebdomade *Guido* de *Monteforti*, qui in castro Dovor captivatus, minus provide quam deceret per constabiliorum negligentiam servabatur, corruptis custodibus, cæterisque delusis evasit de castro, & ipsis ignorantibus transfretavit in *Galliam* cum matre simul & fratribus suis, pro paternis nequitiis pœnam luiturus.

Bonifac. redit in Angl.

Adam Gurdun. capt. Windsoriam ducitur.

Guido de Monteforti è castro Dorob. evadit.

Dum hæc agerentur, Dominus *Edmundus* filius Regis *Angliæ* postremus, adjuncta sibi militum & bellatorum multitudine copiosa, in oppido Warewike morabatur, ut infestos prædones castri Kenilworth potenter urgeret, ne, sicut consueverant, nullo prorsus obstaculo resistente vicinia rapinis & incendiis devastarent, quos frequenter egredientes, ut vel consueto debacchationis genere sibi necessaria prædarentur, vel ut ipsum irritando provocarent ad prælium, exploratores callidos præmunitus cum turmis militaribus robustissime persequendo, vix fugæ præsidio mortis pericula declinantes, in castri refugium regredi compellebat. Rex itaque cunctis Regni proceribus in adjutorium evocatis, qui sibi ratione feodorum suorum, vel homagii præstiti deesse non debuerant, vel nolebant, in crastino Nativitatis Sancti *Johannis Baptistæ* castrum supradictum cœpit obsidione concludere, & admotis undequaque plurimis machinarum generibus conclusam multitudinem modis omnibus qui excogitari poterant infestabat. Illi munitione tutissima circumcincti, inopinatis frequenter egressibus obsessores, cum se credebant in tuto consistere, viriliter impetebant, & facta militariter externorum strage sævissima, ad suum rediere refugium: obsessoribus siquidem & obsessis balistarum officio jacula sine intermissione projicientibus, alterna partium concertatio

Rex castrum Kenilworth obsidet.

certatio humani ſanguinis prodiga non modicum utrobique ſanguinem effundebat. Protracta eſt obſidio uſque feſtum omnium ſanctorum, Domino *Romanorum* Rege pariter & Legato ſæpe mediatoribus effectis, ut in formam pacis honeſtam mutuo colligarent; ſed concluſorum impatiens obſtinatio non permiſit quod per eos quomodolibet concordia formaretur, quippe qui in victualibus ſufficienter abundabant, & quod Symon de *Monteforti* ad obſidionem ſuis viribus amovendam, & ad eorum liberationem celeriter faciendam de partibus *Gallicanis* in manu potenti fuerat adventurus, quique ſuper hoc literas ſuas conſolatorias frequenter acceperant, & ad terrorem cæterorum mendaciſſime jactabant. Occidentalium partium diſſidio prælibato, ad ea quæ in partibus orientalibus pullularunt incommoda ſtilum noſtrum convertamus.

Exhæredatorum caterva non modica clanculo colligata, validaque conjuratione connexa, circa feſtum Sancti *Michaelis* provinciam quandam paludoſam lacubus & fluminibus, nec non intranſibilibus paludibus circumcinctam, quæ inſula *Elienſis* vulgariter appellatur, arte potius uſa quam viribus, conniventibus incolis introivit. Qua obtenta, protinus inſulanis præ multitudine confluentium reſiſtere non valentibus ſe armis & victualibus muniebant, factis in aqua propugnaculis ingreſſus & regreſſus calliditatis præmeditato genere præcludentes, quod ipſis invitis nullus ad ipſos pateret ingreſſus, ipſi quoque quotieſcunque volebant ad vicinas ſe provincias transferebant tanta viſpillonum quos ſibi colligaverant comitiva ſtipati, quod quicquid in Norfolk, Suffolk, ſeu Comitatu *Cantabrigiæ* victualium ſeu ſuppellectilium poterat inveniri, in adjacentibus etiam provinciis, non habita perſonarum conſideratione, ſeu locorum, & ſuam & ſuorum ſuſtentationem in inſulam ſupradictam nefariis auſibus abducebant, & in eadem ſine reſiſtentia qualibet hiemabant. *Rebelles occupant inſulam Elienſem.*

Ex confluentibus ad eos prædonum copiis in tantæ proterviæ prorupeꝛunt audaciam, quod non ſolum oppida minora, burgos & villulas adjacentes luctuoſa depopulatione vaſtarent, deteſtanda ſane ſacrilegia perpetrantes, dum bona perſonarum Eccleſiaſticarum & etiam laicorum cauſa refugii in locis ſacris depoſita, nec locis dedicatis, ordinibus ſeu perſonis, nec ſacris temporibus differentes, violenter abradunt, verum etiam nacta temporis opportunitate latenter egredientes ſupra illam opulentiſſimam civitatem Norwick, quæ ratione cathedræ Pontificialis totius Diœceſios obtinuit Principatum, inopinatis auſibus irruerunt, civibus præ timore mortis vel incendii reſiſtere non curantibus, & quicquid in ea venale ſeu pretioſiſſimum cujuſcunque generis poterat inveniri, in equis & curribus abducentes in inſulam tranſvehebant. Et cujus cor ſaxeum cives prius opulentos & jam bonis omnibus ſpoliatos, urbemque florentiſſimam, divitiarum opulentia qua prius abundavit viduatam inconſolabiliter non deplorat? vulgo ſiquidem dicebatur, quod ſumma bonorum quæ ſupradicti cives in ipſa direptione perdiderant ſub juſta æſtimatione ad viginti millia Marc. & amplius aſcendebat. Acta ſunt hæc circa feſtum Sancti *Nicholai* confeſſoris & Pontificis menſe Decembri. Circa idem tempus Dominus Papa de plenitudine poteſtatis *Eboracenſis* Eccleſiæ Pontificium, quod frater *Bonaventure* reſignaverat, contulit magiſtro *W.* Giffard tunc *Bathonenſi* Epiſcopo, cui ſucceſſit in *Bathonenſem* Dominus *W.* de Bicton vir providus, non minus virtutibus quam ætate maturus. His breviter annotatis ad obſidionem prætactam quam reliquimus revertamus. *Urbem Norwicenſem diripiunt.* *Bathon. Epiſc. transfertur ad Eborac.*

Deficientibus in caſtro Kenellworth victualibus non ſolum hominum, ſed pabulo jumentorum, concluſa multitudo præ ciborum penuria tabeſcebat, adeo ut jumentorum carnibus veſcerentur pro deliciis, & undæ labentibus hauſtibus ſitis ardorem pro vino & aliis potuum confectionibus extinguere cogerentur, Qinimo quotidianis ciborum diſtrubutionibus ſibi parcius ſolito adminiſtratis, citra ſatietatem ſinguli ſe reficere ſunt compulſi, quod tamen latuit obſeſſores; unde factum eſt quod obſeſſi contra externos inſultus,

 quos

quos quotidie solito validius accrescere sentiebant, se segnius & mollius defendebant. Cæterum ædificia castri sic fuerant fundibulorum jactibus quassata, quod præ lignorum penuria cremandorum temporis hiemalis intempesta frigora diutius sustinere non possent. Igitur ut honestis conditionibus & castrum dedere viderentur, & suam quam tetigimus penuriam palliarent, habito invicem tractatu non modico, præmeditata solertia fruebantur, & die lunæ proxima post festum Sancti *Leonardi* inter ipsos & Regem amicabiliter sic convenit, quod Dominus *Richardus* de Edmundevill & alii duo milites, nec non quinque milites alii egrederentur de castro, & quadraginta dierum circulo per Regem loco obsidum pro omnibus tenerentur in custodia, & si forte Simon de *Monteforti* infra terminum prænotatum venisset obsessis in adjutorium, obsides supradicti sine qualibet contradictione reponerentur in castro: alioquin supradicti castri occupatores infidi elapso termino Domino Regi castrum restituerent, salvis tamen sibi quam obsidibus prætaxatis vita & membris, equis & armis, nec non & universis bonis eorum tam bene quam nequiter adquisitis. Interim obsessores & obsessi vacantes ociis à mutuis quieverunt insultibus, appropinquante quoque quadraginta dierum circulo, prætaxato die Lunæ proximo ante festum Sancti *Thomæ* Apostoli deficientibus sic in castro victualibus quod ultra duos dies ulterius victualia non haberent, videntes sperata sibi diutius adjutoria minime proventura, munitionem obsessam urgente necessitate Regi tanquam vero Domino reddiderunt. Egredientes quoque de castro quanta famis inedia tabescebant, pallor vultus & cutis glaucitas evidentissime prætendebant. Quinimo obsessores externi egredientibus obsessis, cum limina deditæ munitionis ingrederentur, præ fœtoris nimietate pene fuerant suffocati. Rex itaque deditum sibi castrum statim Domino *Edmundo* filio suo postremo, nescio quorum ductus concilio conferebat, & se statim recreationis gratia transferebat *Wodestokiam*, ut ibidem Nativitatis dominicæ solemnia celebraret, indeque decessit *Londoniam*, ut solennitatem beati *Edwardi*, quæ in vigilia *Epiphaniæ* annuali revolutione contingit, consueta devotione recoleret; quo peracto statim literis suis per universum Regnum undequaque transmissis, universos Regni magnates, tam personas Ecclesiasticas quam seculares, qui sibi deesse noluerant convocavit, ut in Octabas Purificationis beatæ *Mariæ* coram eo convenirent apud Sanctum *Edmundum*, collocutione mutua tractaturi qualiter insulanorum furiam possent sua virtute reprimere, & desolatæ provinciæ necessitatibus providere.

Castrum Kenilworth Regi traditur.

Rex Parliamentum citat ad Sanctum Edmundum.

Advenit ibidem Legatus, & missis in insulam Pontificibus & aliis nobilibus, monuit insulanos ut relicta vesania in honestam pacis concordiam consentirent, & Domini Regis beneplacitis se coaptarent. At illi tam in prophana multitudine spem ponentes, nec credentes se in provincia tam inaccessibili posse quomodolibet impugnari, in malitia sua nequiter obstinati inflexibiles perstiterunt. Soluto quoque Parliamento, Rex cum innumerabili bellatorum & militum comitiva secessit *Cantabrigiam*, frustra gestiens introitus & exitus insulæ prænotatæ concludere, appositis undequaque custodibus ne sicut consueverunt exeuntes, vicinas sine repulsa possent depopulare provincias; ipse quoque per totam Quadragesimam & amplius cum exercitu copioso in *Catabrigia* inutiliter morabatur. Siquidem etsi Rex de oppidis maritimis viz. Gyperwich, Donwich, Grenemuth, Linna classem non modicam convocasset, & imposita bellatorum multitudine insulanos navigio fortiter impetisset, exeuntibus insulanis in occursum illorum, & in salo potentissime dimicantibus, Regii tamen bellatores devicti pariter & confusi; quibusdam vulneratis, aliis crudeliter interfectis, vix ad propria sunt reversi. Rege quoque sicut prædiximus ibidem inutiliter commorante, intimatum fuit Domino *Edwardo*, quod Dominus *Johannes* de *Vesti* magnatum Aquilonarium non modicam sibi conjunxerat comitivam, facta invicem mutua conjuratione, quod quilibet alii colligatione firmissima cohæreret, & unusquisque alterius

Rex frustra conatur reprimere Elienses.

D. Edwardus Johannem de Vesti & alios tumultuantes reprimit.

rius fretus ſubſidio, terras proprias quas Rex (ut ſupra tetigimus) coadjutoribus ſuis minus diſcrete contulerat, ipſis violenter expulſis, motu proprio reſarciret, & obtentas contra quoſlibet defenſaret. Dominus vero *Johannes* ne ultimus videretur, caſtrum ſuum de Alnewych, & terras plurimas adjacentes quibus fuerat viduatus, juxta formam habitæ conjurationis reſumere non expavit. Sane Dominus *Edwardus* hoc audito, congregatam militiam & bellatorum multitudinem copioſam ad partes cœpit traducere boreales, & dictum Dominum *Johannem* dux ille potentiſſimus uſque adeo coarctavit, quod caſtrum & terras quas proprio reſumere præſumebat inſtinctu, protinus reſignavit, quinetiam proprium confitendo debitum, Domini *Edwardi*, cujus inæſtimabilis & univerſa ſemper contra tranſgreſſores extitit miſericordia, gratiæ ſe ſubmiſit, qui pius & miſericors non ſolum diſtulit ultionem, ſed & veniam tribuit tranſgreſſori. Cæteri vero conjuratores animo conſternati, indemni caſtigatione cautiores effecti, à priſtina protinus præſumtione ceſſabant. Hujus igitur anni turbationibus explicatis, ſequentis anni ſeriem ad poſterorum memoriam pro noſtræ parvitatis modulo perſtringamus.

MCCLXVII.

Anno quo verbum patris altiſſimi in utero virginis meruit incarcerari MCCLXVII. dum Rex *Angliæ* frivolam & inutilem in *Cantabrigia* moram traheret, G. de Clare Comes *Glouceſtrenſis* ne nil agere videretur, Domini *W.* de Mideche ncly de Edwardeſton, Magiſtri *Rogeri* de Leyceſtr, *Henrici* de Borhtun fœdo fretus concilio, circa dominicam palmarum, (obtenta tamen prius per cives London licentia Domini Regis, quod ipſi tanquam fideli & devoto ſuo civitatis aditum non negarent) ipſam ſi fas ſit dicere minus honeſte quam deceret ingrediens occupavit, ignorantibus quibuſdam civibus myſterium quod inter ipſum & conciliares ſuos paucis conſciis gerebatur, quibuſdam non conſentientibus ut dicebatur, qui timore potius quam amore voluntati Regiæ paruerunt. Confluebant ad eum non ſolum ipſius Comitis ſubjugati dominio, verum etiam externorum multitudo non modica, quinetiam *Johannes* de Peyvill, qui exhæredatorum in inſula commorantium Capitaneus dicebatur, & *Robertus* de Wyleby, qui non ſolum ſtrenuæ multitudinis comitiva qua continue cingebatur, ſed & robuſtæ dimicationis ſolertia cæteris præpollebat, relicta quam prædiximus inſula civitatem London cum turba innumerabili, ut Comiti votivum communicarent adjutorium, introibant. Comes itaque civitatem ipſam bellatoribus, armis, & victualibus muniebat, januas urbis undequaque adhibitis cuſtodibus concludens, ut quorumlibet externorum inſultus formidare minime cogeretur; ut autem doloſam civitatis occupationem honeſto quodam tegmine palliaret, de prædictorum ſibi cohærentium, quorum minus ſano concilio potiſſime fruebatur, præmeditata calliditate ad excuſandas excuſationes in peractis ridiculoſa ſibi figmenta texuit, viz. pro utilitate reipublicæ cauſam communitatis totius Regni gerere nitebatur, ut Dominum Regem induceret, quod exhæredatos admitteret ad gratiam, & ad pacem, & terras eorum & poſſeſſiones, quas diverſis perſonis indiſcrete contulerat, ſub certis conditionibus eis reſtituere cogeretur. Quinimo confingebat, quod pro commoditate Regni Dominum *Edwardum* nitebatur inducere, ut Sacramentum quod ſibi præſtiterat (quum ſicut ſupra tetigimus de cuſtodia Comitis apud Hereford tam prudenter evaſit) tanquam honeſtum & toti Regno perneceſſarium ſaniora meditans obſervaret. Articulos quoque juramenti, quos ſupra tetigimus, ad præſens brevitatis cauſa pertranſire non pudet. Rex igitur audito quod civitatum *Angliæ* Principiſſa per infidos indigenas in dolo fuerat occupata, animo conſternatus obſtupuit, honeſtatem Regiam non decere decernens, relictis inſulanis, quos ut poterat coarctavit, adjacentes provincias Satanæ ſatellitibus tyrannice debacchantibus ad prædam exponens ſubſidio deſtitutas. Cæterum perniciosius univerſis ratione ſubnixis, nec immerito, videbatur urbem ſupradictam, quæ ſic iterato nefaria ſuggeſtione deluſa priſtinam reſumendo veſaniam, à Rege ſuo ſub quadam,

Com. Glouceſt. occupat urbem Londin.

quadam comminatione desciverat, furibundis satellitibus dedere negligendo. Dum itaque talium perplexitatum fluctuationes in Regis animo versarentur, fidelibus suis qui secum in *Cantabrigia* morabantur mutuo pertractantibus quid horum censeretur esse consultius, insulanos sumtuosa sed inutili tamen coarctione concludere, vel ut urbis nequiter occupatæ liberationem cum faventium sibi procerum cuneis se transferre; ecce Dominus *Edwardus* festinatis gressibus de partibus veniens Aquilonis strenuissima Comitatus militia Domini Regis non mediocriter auxit exercitum, & continuo conglutinatis exercitibus procedentes, versus partes London se cum tota multitudine transtulerunt.

Rex juncto sibi Edwardo Londinum tendit.

Quippe dum hæc agerentur, Dominus Legatus considerans sibi suisque, si London moraretur, verecunda prorsus vitæ discrimima minime sibi defutura, sano fretus concilio urbe relicta, arcem Regiam, quæ turris London dicitur, cum turbis sibi familiaribus introivit, & obturatis januis contra externos insultus quos sibi non deesse patulo prævidebat, conclusam familiam quantumlibet modicam ad castri defensionem pro suæ possibilitatis modulo præparavit, & pro tuendis corporibus ad motus bellicos armavit. Nec mora, Comes cum suis copiis urbe potitus ut prædiximus, Domini Regis & liberorum suorum, & exercitus eorum innumerabilis adventu præcognito, ut imminentes insultus virilius propulsaret, turrim London in qua Legatus non sine formidine morabatur inclusus, cujus ultro sibi suisque negabatur introitus, obsidione conclusit, & admotis ei parti quæ civitati contignatur, nec non balistarum officio jacula funestissima projicientium sine intermissione conclusos fortiter impugnabat. At conclusi machinas exiles & pauperculas, quas in turri repererant, pro modulo suæ possibilitatis cœperunt erigere, & insultantes vice versa repellere, ne forte præmunitionis indefensæ penuria periclitarentur obsessi, &, quod absit, turri dedita vel viribus occupata, occasione tanti refugii animarentur, internorum & externorum oppugnationem contingeret impediri: his quoque duobus incommodis providere remedium salubri usa concilio invigilabat Regiæ solertia comitivæ. Quippe cum Rex cum favente sibi copia quadam nocte satis prope civitatem nihil sibi metuens recubaret in castris, summo diluculo indumentis bellicis totum muniri præcepit exercitum, & expansis vexillis equitans prope mænia civitatis videntibus cunctis & invidentibus, nec impedire valentibus, præsertim cum januas urbis tam numerosa multitudo egredi non auderet, ipsam pene ex uno latere circuibat, & arci cretatæ cominus appropinquans, per posticum quod de turri plagam meridionalem respicit, & fluvio contignatur, Legatum potenter eduxit, & ejus loco defensores idoneos intromisit, eductoque Legato occupatores urbis non immerito deridebat, & procedens usque Stafford ad tria milliaria prope London sine quolibet obice castra fixit, morosam sed tamen inutilem protrahens obsidionem, dum pars utraque præcedentium non immemor præliorum, in quibus inopinatius quam credi poterat sub eventibus variis alternabat & rotabatur fortunæ volubilitas ignara constantiæ, cogitaret magis cogitationes pacis quam belli. Porro commorantes in urbe, ut vel fantasticam gloriam ostentarent, vel ut externos furiosis excursionibus irritarent, ea parte civitatis qua liber eis sine resistentia vel impedimento pateret egressus, *Cantiæ* scil. & *Surriæ* provincias pervagantes quæcunque poterant inveniri victualia congerebant, & non soluto precio deduxerunt in oppidum.

Com. Gloucest. obsidet Legatum in turri Londin.

Rex liberat Legat. & suis turrim occupat.

Civitat. Londin. obsidet.

Quinetiam rationis consideratione non habita, palatii Regii *Westmonasteriensis*, quod diversis in Regnis comparationem recipere dedignatur, fores, fenestras, & ostia confractis vectibus avellentes deduxerunt in suburbium civitatis, quod inusitato nomine Suthwerke dicitur, & inde sibi propugnacula præparare cœperunt, ut si forte per quoslibet impeterentur, oppugnantes tali præsidio facilius propulsarent. Imo quod non sine dolore referemus, omnes illos quibus per accusationem adversariorum sive præsumtionem impingere poterant, quod partis Regiæ fautores existerent, sine perso-

narum

narum distinctione trucidabant, vel de pontis cacumine sive de naviculis præcipitatos in flumine demerserunt.

Nec silentio præterire debemus, quod exceptis quos supra tetigimus insulanis, hostem reipublicæ *Henricum Pedonem* qui, prout superius est expressum, convagans per pelagus prædo piraticus, navigantes non solum bonis omnibus spoliavit, sed & immisericorditer trucidavit, in suam non erubuit asciscere clientelam. Dum hæc *Londoniis* agerentur, *Henricus* de Hastings ita quietis factus impatiens, juramenti quod de non ulterius adversando Regi præstiterat, cum dedito castro de Kenellewurth cum cæteris occupatoribus impune recederet, prævaricator effectus est, neque cogitaret cogitationes præcedentium abstergere macularum; comperto quod egresso, prout supra tetigimus, Domino *Johanne* de Divill insularum Capitaneo, occupatores ipsi ad suam perniciem sibi relicti sine Capitaneo, eandem insulam indiscretius quam decuit vel oportuit adeundam putavit, & factus est maleficorum maleficus gubernator, immoderatiori superbiæ fastu prædecessores non solum æquiparans, sed excedens. Quippe Rege cum proceribus suis circa obsidionem London, ut prædiximus, occupato, proceres insulam sublato legis vigore, & nullo disciplinæ metu, seu rebellantium viribus coerciti, permissiva quadam libertate gaudentes vicinas provincias consueto ferocitatis genere crebris incursionibus infestabant. Rex quidem *Angliæ* cum sibi pecunia minus copiosa suppeteret, qua vel domesticos in victualibus necessariis exhiberet, vel *Gallicorum* copiis quos in suum frustra convocaverat adjutorium quotidiana stipendia ministraret, cibariis hominum & pabulis jumentorum passim deficientibus, diusculam in obsidione prælibata, sed frivolam & inutilem moram traxit, dum neutra * * * procerum quamlibet viribus imparem se videret, adversam conflictu bellico ausa esset invadere. Verum Rex *Alemanniæ*, cui semper ut assolet affluenter pecunia suppetebat, cibariis abundantissime ministratis, agentem irrefragabiliter recreavit exercitum: *Johannes* quoque Basset præ cæteris Regni proceribus cibariorum largitor profusissimus consimilis munificentiæ non tepidus imitator, citra Regiam largitatem consistere duxit inglorium, ejus pro facultatum viribus vestigiis inhærendo.

Henr. de Hastings factus est dux Eliensium.

Tandem vexatione dante intellectum, nunciis intermediis potissime laborantibus cœpit fieri tractatus de pace: sed quia partes alternæ de suis frustra viribus præsumebant, protelebatur pacis negotium per mutuos hinc inde tractatus, licet supra-dictus *Romanorum* Rex serenissimus cum Domino *Henrico* primogenito suo Domini Comitis avunculo, Domino *Johanne* Basset pluribusque Regni nobilibus mediatoribus effectis, & efficacissime cooperantibus ut in honestam concordiæ formam mutuo convenirent; denique post multas hinc inde altercationes, & disponente quo nato præconiabat Angelica multitudo, gloria in excelsis Domino, in terra pax, hominibus bona voluntas, alterna partium rabies furibunda honesto concordiæ vinculo counita, mediante virorum pacificorum solicitudine, conquievit in hunc modum, viz. quod Comes *Gloucestrensis* proprium quod excusare non poterat confitendo delictum, Domino Regi civitatem redderet occupatam, & Rex misericordiam potius excercendo quam judicium, eidem Comiti & complicibus suis omnem rancorem & motum animi quem contra eos non sine ratione conceperat gratiose remitteret, & illatas tam sibi quam suis injurias perdonaret, dum tamen Comes juratoriam & fidejussoriam cautionem præstaret sub poena xx. Mil. Marcarum, quod in posterum contra dictum Dominum Regem guerram movere non præsumeret, nec ipsi prætextu occasionis hujusmodi dispendia vel injurias irrogaret: forma quoque pacis hujus nobilissimis Domino *Romanorum* Regi & Domino *Johanni* Basset de consensu partium discordantium compromisso vallata, commissa est per modum arbitrii proferenda. Acta sunt hæc xv. die Junii datis interim triduanis induciis, quod Comes cum complicibus suis & universa supellectili urbe egrederetur, & ne forte inter alternas partium familias contentio moveretur, contra Regis ingressum ut universa civitatis hospitia vacuarent.

Pace facta inter Regem & Comitem, civitas Lond. Regi traditur.

Rex

Rex civitatem ingressus, venia conjurantibus indulta stipendiarios dimittit.

Rex itaque post triduum cum universo exercitu civitatem ovanter ingressus, adhibitis tam in ea quam in turri custodibus de quibus potissime confidebat, ipsam de cætero cautius muniendam ac conservandam esse decrevit. Veruntamen civibus ipsis qui de admissione Comitis supradicti ad excusandas excusationes in peractis aliquantulas poterant prætexere rationes, id est quod expediret potius quam deceret, attendens admissis ratiunculis sub dissimulatione quadam, indulta misericorditer venia condescendit.

Quinetiam justitiæ misericordiam, quæ superexaltat judicium, anteponens, *Johannem* Deyvill, *Robertum* de Wyleby cum complicibus eorum universis & singulis qui relictis insulanis, ut prætactum est, ut Comiti cohærerent civitati *Londoniarum* impudenter se immerserunt, admisit ad gratiam, & omni quam prius meruerant indignationem sepulta, literas veniales Sigillo Regio consignatas in perpetuæ reconciliationis argumentum non solum clementer, sed & curialiter erogavit.

Igitur Rex stipendiarios fere cunctos, quos de partibus transmarinis frustra traduxerat, solutis affluenter stipendiis ad propria repedare permisit, & cum indigenis sibi cohærentibus usque festum Sancti *Jacobi* Apostoli *Londoniis* continue morabatur, & diuscule (ut assolet) tractatibus de Regni moderatione pertractans, nihil memorabile vel famosum quoad Regni commoditatem gessit in opere, sed & victualium civitatis deditæ pauculas reliquias inutili sibi familia cohærente consumsit.

D. Edward. consensu clam habito Nicolai de Segrave Eliensem Ins. in potestatem Regiam redigit.

Porro Dominus *Edwardus Eliensis* provinciæ desolationem toto corde combibens, ut perfidos occupatores militaribus ausibus oppugnaret, arte simul & viribus duxit utendum. Quippe contra scelestissimos prædones illos viros cautela juvare turpe dici non debuit, sed potius virtuti fuerat ascribendum, cum circa hostes reipublicæ triumphus fidei debeat anteponi: quippe pio studio satagens pro publica Regni commoditate tantæ multitudinis impetuosos ausus atterere, præmeditata fretus solertia cum Domino *Nicholao* de Segrave ut curatore ejusdem, cui cujusdam propugnaculi seu pessulariæ, quæ volentes ab ingressu insulæ potissime coercebat, commissa fuit custodia, clam collusit, ne quid per eam pateretur impedimenti quo minus prosperaretur in his quæ animo jam conceperat, & ad effectum perducere conabatur, cumque super hoc securitate fideque firmissima fulciretur, contracta secum bellatorum manu non modica, *Ramesiense* monasterium, quod paludosæ provinciæ contignatur, adiit, & populos ejusdem provinciæ sibi conjunxit pollicitationibus simul & præmiis, demulcendo, quod mortis discrimina non verentes, si, quod absit, necessitate vel infortunio cogerentur, secum commori non negarent: provinciales itaque qui navigando pariter & deambulando paludis illius amplissimæ abditissima loca frequenti perscrutatione cognoverant, vias abditas pontibus arundineis per loca prius intransibilia artificiose compositis præparabant, & naturæ defectus artis beneficio suppleverunt: unde factum est tam equitum quam peditum multitudo quasi per aridum tutissime transmearet. Huic artificio accedebat in adjutorium æstivi temporis siccitas biennalis, quod loca prius madida adeo, ut ante hoc tempus fuerunt incalcabilia, præmunitione fortioris sic fuerunt arefacta, quod vere dici poterat, digitus Dei est hic. Itaque supradictæ copiæ militares ostensa sibi per provinciales itinera sub tanti clypeo Capitanei peragrare minime formidantes, connivente sicut pepigit Domino supradicto, propugnacula supradicta seu pessularias nullo prorsus rebellante transibant, & ignorantibus insulanis infra terminos insulæ prælibatæ jam in solido consistentes, interlabente tamen modico fluviolo quem facile immissis manipulis arundineis, quorum eis affluenter copia suppetebat, sine quolibet obice poterant pertransire, intuentibus cæteris insulanis stuporem pariter & timorem incusserunt. Unde factum est ut repentino tantorum hospitum adventu non præcognito pavefacti, ad defensionem propriam seu resistentiam faciendam pigrius moverentur; veruntamen ne nil agere viderentur, quantulamcunque balistariorum & sagittariorum

rum turmam præmiſerunt ad amnem, ut parantibus ſibi tranſitum jaculorum officio vel in modica propulſatis, nobiles cæteri poſſent interim ſe ſuaſque evectiones loricis induere, & aſſumtis cæteris armamentorum generibus adventantibus ex inopinato adverſariorum copiis prælium vel inferre vel accipere, ſed hoc fruſtra: quippe Dominus *Edwardus* baliſtarios & ſagittarios ſuos ex adverſo fluvioli repenſuros ſupradictis ſagittariis talionem ſagaciter ordinavit, ne forte præ defenſionis penuria tam ſalubri propoſito fraudaretur; ſane cum parato pene tranſitu exercitus ſcienter affectans cum inſulanis, quos eminus quaſi paratos ad prælium adventare proſpexit, inire conflictum, ecce Dominus *Edwardus* edicto publico denunciavit eiſdem, quod ſiquis quempiam de ſuis invaderet, vel ipſum quo minus cœptis inſiſteret quocunque rebellationis obſtaculo præpediret, capitis detruncatione vel ſuſpendio plecteretur, ſi ſibi triumphus, quod nemo poterat ambigere, ſorte bellica proveniret. Quo audito dilapſa penitus & ſopita priſtinæ ferocitatis audacia, univerſi ſimul, & ſinguli ſubita conſternatione conterriti, ſupina protinus feritate neglecta demiſſis capitibus incedentes agninam manſuetudinem induerunt,& quod nec prius audire poterant, ejus ſe gratiæ, quæ cunctis ſemper extitit gratioſa, voluntarie ſubmiſerunt. At ipſe indulta ſibi ſub diſſimulatione venia, quod tum, ut verum non taceam, multiplici ratione demeruerant, vix biduanis conceſſis induciis ut cum ſacrilega prædarum ſuarum coacervatione, civitate ſimul & inſula deditis vacuarent, non ſine confuſione & dedecore univerſi pariter egredientes, provincialibus ad propria reſtitutis, & priſtina libertate gaudentibus, non mediocrem lætitiam reliquerunt. At victor exercitus cum triumphali tripudio ſignis præ gaudio concrepantibus civitatem ingreditur, civibus univerſis cum pauculis monachorum reliquiis Regi Regum gratias exſolventibus, qui ſub futuri Principis patrocinio civitatis & provinciæ condolens afflictionibus, ſpurciſſimam gentis nefariæ comitivam abradens, libertate reddita, ab eorum humeris importabile ſervitutis jugum excuſſit. Fama prævola per totum Regnum modico tempore divulgata fautores Regios non mediocri lætitia circumfundens, quanto gratius in auribus eorum inſonuit, tanto moleſtius adverſæ partis viſcera contriſtavit. Obtento quidem circa feſtum Sancti *Jacobi* Apoſtoli tam fœlici triumpho, ſedatis jam per *Angliam* priſtinarum turbationum motibus procelloſis, in cunctis Regni finibus ſucceſſit optata tranquillitas, & evaneſcente turbationis nubilo pacis ſerenitas eluceſcens incolis bonæ voluntatis gratius arridebat, ſuccedente meſſium tempore, præconizato per totum Regnum *Angliæ* generali pacis edicto, nobiles ſinguli ad propria redeuntes, & pro loricis veſtes laneas induentes conflabant gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces, & præliorum exercitationem in canum & accipitrum ſolatia commutantes, ut otiis vacare vel negotiis libere poſſent indulgere. *Pax per totam Angliam.*

Nec enim ſub ſilentio ſepelire debemus, quam clementer univerſorum moderatrix ſapientia Regni noſtri turbationis incommode conquaſſata diſpendia decompenſans, poſt tantarum conquaſſationum tædia largifluam omnimodorum conceſſit fructuum ubertatem, ut plebs prius inermis & languida jam prælatorum oblita malorum ſederet ſuper ollas carnium, & comederunt panes in ſatietatem, vina inſuper *Aquitanica* abundantiſſime deferebantur in Regnum, & exili pretio venundata vacua prius promptuaria repleverunt, & excitatus tanquam dormiens Dominus, & tanquam potens crapulatus à vino, & eduxit panem de terra, & vinum quod lætificat non ſolum cor hominis, ſed ut legitur in libro judicum, Dei & hominis, & completum videbatur illud prophetæ vaticinium, Date vinum his qui amaro ſunt animo, bibant & obliviſcantur egeſtatum eorum. Cæterum elapſo jam quinquennio in diverſis præliis & conflictibus in arido pariter & in ſalo tanta ſtrages facta eſt hominum *Anglicorum*, deprædationes, rapina, furta, ſacrilegia, perjuria, multifariaque proditionum aliorumque vitiorum genera perpetua, quod inter fas & nefas virtutes & vitia honeſtum & inhoneſtum vix modica fuit diſcordia, ſed lege *Magna rerum omnium copia.*

 per

per Regis impotentiam languescente, licitum erat unicuique facere quod volebat: sed huic morbo tam pestifero salutare providit antidotum sapientia Dei patris, ac si à piis fidelibus diceretur, recordare Domine Testimonii tui, & dic Angelo percutienti, cesset jam manus tua, ut non desoletur terra, & ne perdas omnem animam vivam.

Elapso tempore vindemiarum & messium, & rutilante pacis sereno, *Anglicanæ* militiæ juventus ingenua jam præliis assueta, dum quietem aspernerent & otia, pro ostentatione virium & exercitatione præliorum, ne forte desidia milites contabescere viderentur, in armorum exercitia conflagrabant, & cooperantibus duobus Regis *Angliæ* filiis, nec non illustris *Romanorum* Regis primogenito, edicto publico præconiabantur præliorum præludia, quæ vulgari nuncupatione *torneamenta* consueverant appellari; certisque diebus & locis ad hoc tam de indigenis quam alienigenis adventantes copiæ militares sub confectione qualibet prætaxatis congressibus intendebant, & licet temporibus retroactis consuevissent per Regiam prohibitionem torneamenta frequentissime retardari, effrenatus tamen fervor procerum prohibitionibus hujusmodi deferenda non duxit opportunum, quinetiam hoc anno tot in Regno celebrabantur hastiludia, quot ad decem & amplius retro annis in *Anglia* non fiebant, ita ut uno eodemque die diversis in oppidis vix per unicam diætam distantibus, viz. Warewyke & Brakkele diversi tyronum cunei tornearent.

Torneamenta celebrantur.

Et ne Clericorum marsupia sacculis laicorum abundantius intumescerent, sed esset Cleris sicut & populis, summus Pontifex excedens potius, si fas sit dicere, potestatis plenitudinem, quam excercens, inaudito contributionis genere *Anglicanam* Ecclesiam concedendo Domino Regi *Anglorum* decimam partem omnium bonorum & proventuum annuorum, tam Clericorum, quam religiosorum, paucis religiosis duntaxat exceptis, quicum ne cum aliis contribuerent, & sic sua læderent privilegia, inestimabili data pecunia redimenda duxerunt, & non solum sub antiquam vel pernequiter innovatam taxationem decimas suas unius anni reddere sunt coacti, sed & trium annorum sub decimatione verum & plenum rerum suarum valorem singuli persolvebant, & ut voluntariis motibus suis æqui vel saltem honesti colorem superduceret, & innatam *Romanis* cupidinem qualicunque tegmine palliaret, non causam confinxit ut causam viz. quod quia populus multiformi jactura coarctatus Regis dispendia relevare non posset, vel potius non fineret ad hoc se legis metu vel potentia Regis coerceri, Clerici saltem ipsius defectibus pietatis studio condolentes sua nimia dispendia resarcirent: veruntamen quanquam sic confictis ratiunculis potuissent induci, indecens & iniquum decerni debuit voluntarias contributiones eis imponere, cum potius debuisset eis nomine precario supplicasse, ut propria voluntate quam gratis vellent, sibi certam concederent pecuniæ summam. Quippe per exitum negotii manifestis clarebat indiciis innata *Romanis* prudentia serpentina; nam tandem non modicam illius decimæ portionem pro recompensatione annui tributi, quod Rex Domino Papæ nomine subjectionis solvere consuevit, à cujus solutione toto turbationis tempore cessabatur, in augmentum Papalis ærarii assignare non erubuit; & magistrum *Simonem* Camerarium suum ejusdem pecuniæ receptorem destinavit in *Angliam*, cui, ne de proprio solverentur expensæ, quo Papalium sacculorum quantulacunque portione contingeret exhauriri, de singulis domibus religiosis totius Regni singulis diebus septem solidos assignavit procurationis nomine percipiendos. Dominus *W.* Archiepiscopus *Eboracensis*, Inthronizatus est in festo omnium Sanctorum apud *Eboracum*. Eodem anno obiit *Johannes Wintoniensis* Episcopus in Curia *Romana*, qui sub expectatione gratiæ summi Pontificis in eadem Curia morabatur, quo defuncto Dominus Papa Episcopatum *Wintoniensem* contulit magistro *Nicholao* de Ely tunc *Wigorniensi* Episcopo: at ille summa cum hilaritate priori sponsæ, formæ venustioris seu potius potioris captus illecebra, valedixit. Monachi quoque *Wigornienses*

Decimæ Ecclesiasticorum, pauculis exceptis, à Papa Regi sunt concessæ.

Joh. Winton. Episc. ob.

gornienses electionis liberæ licentia jam obtenta, Ecclesiæ viduatæ præsulem idoneum præficere cupientes, magistrum *Godfridum* **Giffard** venerabilis patris Domini *Eboracensis* germanum, tunc Domini Regis Cancellarium, in patrem & pastorem unanimiter elegerunt, qui nimirum à Domino Rege gratanter admissus, sublata qualibet resistentia, à Domino *Cantuariensi* canonice confirmatus munus consecrationis usque ad tempus congruum expectabat.

MCCLXVIII. 1268

Anno quo summi patris unigenitus semetipsum exinanivit formam servi accipiens MCCLXVIII. optatæ tranquillitatis firmitudine in cunctis *Angliæ* finibus solidata, venerabilis Pater *Octobonus* tunc Legatus in *Anglia*, convocatis universis & singulis Regni Prælatis tam majoribus quam minoribus qui quocunque prælationis titulo præsidere videbantur, annuente Christianissimo *Anglorum* Rege *Henrico*, in Quindena Paschæ quæ ipso anno contigit VI Id. Aprilis, in Ecclesia Cathedrali Sancti *Pauli* **London** solemne concilium cum magnificæ potestatis gloria celebravit, in quo constitutionibus ultimi prædecessoris sui *Ottonis* Sancti *Nicholai* in carcere *Tulliano* Diaconi Cardinalis, dudum Apostolicæ sedis Legati in *Anglia*, summarie confirmatis, novas quas ipsemet edidit constitutiones conspectu multitudinis legi fecit in pulpito, & publice divulgatas inviolabiliter observari constituit, & earum Copiam Pontificibus exhiberi decrevit, eas à prælatis qui tunc præsentes extiterant & eorum posteris memoriter observandas, cumque quidam de Pontificibus & aliis junioribus prælatis prospicientes, & si possent præcavere volentes quasdam ex jam editis constitutionibus, quæ eorum jurisdictioni plerumque diminuere vel lædere viderenter, propter quod injuncta sibi eorundem observantia eorum animos potissime titillabat, summi Pontificis audientiam appellabant. At Legatus diem crastinum præfixit appellantibus, ut interim deliberarent an tota communitas appellationem interpositam prosequi vellet vel à proposito desilire; sed interim Prælatos singulariter sciscitatos prudenter alloquebatur & sic eorum motus voluntarios obtundebat, ut omnes in crastino vel sponte vel metu interjectis appellationibus resilirent. Legatus autem omnibus pro voluntate dispositis convocatæ multitudini licentiam tribuit ad propria repedandi.

Octobonus Legat: constitutiones Ottonis confirmat & alias addit

Statimque Pontifices prout eis prætextu constitutionum prædictarum in concilio eodem sub terribili comminatione fuit injunctum, singuli singulos Clericos suarum Diocæsium, plura quoque titulo possidentes beneficia certis diebus & locis fecerant evocari, prævilegia seu dispensationes suas, si quas habebant, super beneficiorvm pluralitate sub poena privationis eorundem sublatis appellationibus ostensuros, ex quo Pontificum, qui non solum animarum sed pecuniæ zelum habuerunt, accrevit ærarium, dum quidam, quorum dispensationes minus sufficere decernebant, data pecunia pacem redimere sibi cogerentur. Forte quidem Legatus exemplo prædecessoris sui territus, qui pro consimili quam Clericis *Angliæ* moverat questione dum venisset **Oxon**, à scholaribus ejusdem municipii terribiliter infestatus, quodam de nepotibus suis interfecto, vix mortis periculum evadebat, saniora meditans cum Clericis Regni nostri super pluralitate beneficiorum timuit disceptare, quamobrem disceptationem hujusmodi Pontificibus tradidit exequendam, porro pretio vel timore modico lapsu temporis dicta Clericorum vexatio penitus conquievit. Episcopus *Wintoniensis* in festo Pentecostes solenniter inthronizatus convocatis multis Regni Magnatibus solenne convivium *Wintoniæ* celebravit.

Quæstio fit de pluralitate beneficiorum.

Die dominica in festo nativitatis Sancti *Johannis Baptistæ* convenerunt **Northamton** Dominus Legatus, Dominus *Wintoniensis* & *Anglicanæ* militiæ innumerabilis multitudo, ibique solemne prædicatione facta Dominus *Edwardus*, & Dominus *Edmundus* frater ejus serenissimi Regis *Anglorum* filii, Dominus *Henricus* illustris *Romanorum* Regis primogenitus, nobiles viri Comites *Gloucestriæ*, & *Waremiæ*, Dominus *Willielmus* de *Valentia*, & alii milites Regni nostri

Edward. & Edmund. Regis fil. cum aliis Baronibus expeditionem designant ad terram sanctam.

ſtri uſque ad centum & viginti, piæ devotionis ſtudio ſatagentes terræ Sanctæ diſpendia, quæ per depopulationem nobiliſſimæ civitatis *Antiochiæ* nuper captæ per *Saracenos* fuerat multipliciter deſolata, ſuæ probitatis viribus reſarcire, redemtoris noſtri cruce triumphali in ſignum futuræ peregrinationis ſuos humeros inſigniebant, & utriuſque ſexus populus infinitus tot nobilium excitatus exemplo, non ſolum nobilium ſed ignobilium perſonarum cunei quaſi concertantes ad crucem accipiendam alacriter cucurrerunt, de numero militum prædictorum XXII. majores cæteris & nobiliores extiterant, quos vulgariter vexilliferos apellamus. Conſimili quoque devotionis inſtinctu, facta per totum Regnum in civitatibus burgis & villis per fratres prædicatores & minores diſſeminatione verbi crucis *Chriſti*, plebeia multitudo, quas nemo dinumerare poterat, eodem crucis charactere ſuos humeros adornabant.

Legatus transfret. in Galliam.

Statimque Legatus regreſſus inde *Londonias* ſe ſuamque familiam ad transfretandum celeriter accingebat, & claſſe parata auro & argento *Anglicano* nondum ſatiatus licet onuſtus, non vacuis ſed tumentibus ſacculis circa feſtum Sanctæ *Margaretæ* virginis transfretavit in *Galliam*, verſus limina beati *Petri* congruo tempore proceſſurus.

Rex Roman. in Alemanniam transfret.

Romanorum quoque Rex illuſtris, deterſa jam Captivitatis ignominia, flagranti deſiderio geſtiens videre *Teutonicos*, & Regni ſui negotia, quæ diuſcule captivato principe pendule vacillaverant, ſalubrius ordinare, II. Nonas Auguſti *Anglia* pro tempore derelicta jam quarta vice poſt electionem de eo factam in *Alemanniam* transfretavit, rebus pro voto diſpoſitis in *Angliam* reverſurus.

Viceſimæ Eccleſiaſt. Regi ſolvendæ imponuntur, ut exhæredatis terræ ſuæ reddantur.

Eodem anno Rex ſano fretus concilio promiſit & ſtatuit, quod exhæredati, quorum terras minus conſulte diverſis perſonis contulerat, data pecunia ſuas redimerent poſſeſſiones, qua ſoluta chartas Regias quas eis indiſcrete confecerat ſinguli ſingula reſignarent, & exhæredati Regis gratiam conſequerentur ad plenum. Annuentibus Epiſcopis qui præ puſallanimitate contradicere non audebant nec reſiſtere, non gratuito ſed per illicitam extorſionem conceſſum eſt, quod Clerici totius Regni viceſimam partem beneficiorum ſuorum tribuerent in ſubſidium exhæredatorum, aſſignandam Domino Regi, ut rancorem quem contra ipſos conceperat gratioſe remitteret, & illatas injurias penitus perdonaret, & licet afflictis non eſſet afflictio ſuperaddenda, decimarum contributio triennalis obſtare non potuit, quin viceſimam tam nequiter extortam inviti ſolvere cogerentur. Et licet pecunia proveniens de decimis Clericorum annuos reditus, qui de exitibus totius Regni Domino Regi proveniunt, excedere viderentur, in modico vel in nullo accrevit ærarium, dum conſueto prodigalitatis genere, per Regis imperitiam largiretur indignis, & quaſi ros mane pertranſiens, vel nebula ore ſolaris radii rarefacta, vel quaſi fumus evaneſceret inutiliter diſperſa vel collapſa. Eodem anno circa feſtum Sancti *Andreæ* Apoſtoli antequam Legatus noſter veniſſet ad Curiam, venerabilis Papa *Clemens* carnis mole depoſita hominem terrenum exuit, eorum ut ſané credi poterit collegio ſociandus in cœlis quorum miniſterio fungebatur in terris, de quo rem memorabilem ad poſterorum memoriam tranſmittere dignum duxi, quod dum vitæ præſentis incolatu pontificio fungeretur, nec prece nec pretio per quoſcunque flecti potuit, ut cuiquam de mundo diſpenſationem de pluribus beneficiis obtinendis concedere dignaretur. Facta eſt ſolemnis enthronizatio Domini *Wigornienſis* Epiſcopi apud *Wigorniam* in feſto Natalis Domini. Circa idem obiit *Petrus Herefordenſis* Epiſcopus, *Johannes* le *Breton* vir providus & honeſtus ad eandem ſedem a Canonicis ejuſdem Eccleſiæ unanimiter eſt electus circa feſtum Epiphaniæ, & ſtatim pro confirmationis munere conſequendo ad partes ſe contulit tranſmarinas: Dominus quippe *Cantuarienſis* cui jure Metropolitano competit electorum confirmatio, in remotiſſimis tunc *Galliæ* finibus illectus natalis ſoli dulcedine morabatur. Igitur anni præſentis eventibus exaratis, anni ſequentis ſeriem brevitate qua convenit percurramus.

Clemens Pap. ob.

MCCLXIX.

MCCLXIX. 1269

Anno quo ſapientia patris increata, ut mundo viſibili appareret, noſtræ mortalitatis chlamidem induebat, MCCLXIX. convocata London in quindena Paſchæ magnatum *Angliæ* multitudine copioſa, Rex cum proceribus ut aſſolet diuſcule, ſed tamen nugatorie pertractando, vix aliquid memorabile geſſit in opere, niſi quod de conſiliariorum ſuorum proviſione ſtatutum eſt, Domino *Edwardo* & Domino *Henrico* potiſſime laborantibus, & publice divulgatum, quod *Judæi*, qui hactenus *Chriſtianos* intolerabiliter oppreſſerant prætextu feodorum annuorum, in quibus ſimplices *Chriſtiani* cautela *Judæorum* ſæpiſſime circumventi eis tenebantur per chartas ſuas ſtatutis terminis obligati taliſmodi feoda de cætero haberent, quinetiam munimenta, quæ *Judæi* ſuper feodis hujuſmodi poſſidebant, *Chriſtianis* ſine contradictione qualibet redderentur. *In Parliamento de Judæis actum eſt.*

Eo ipſo tempore nondum ſoluto Parliamento, Dominus *Edmundus* Regis *Angliæ* poſthumus unicam filiam Comitis Albemarle, cui ex ſucceſſione paterna Comitatus Albemarle, cujus reditus & proventus non exiles ſed ampliſſimi dignoſcuntur, & ex materna Comitatus de *Nou.* & dominicatus inſulæ jure hæreditario competebat, ſolemni ſibi matrimonio copulavit. *Edm. fil. Regis filiam Comitis Albemarle uxorem ducit.*

Dominus *Henricus* Regis *Alemanniæ* primogenitus, annuentibus, & potiſſime cooptantibus, Domino Rege *Anglorum*, & Domino *Edwardo*, die Martis proxime poſt feſtum Sancti *Dunſtani*, filiam nobilis viri *Gaſconis* de *Byerra*, cui præ cæteris *Aquitaniæ* magnatibus, quæ vulgari nuncupatione *Vaſconia* dicitur, in divitiis & potentia nec non terrarum latitudine nullus potuit æquiparari, matrimoniali ſibi fœdere counivit, ſub expectatione paternæ hæreditatis, cujus non modica portio hæreditario jure novæ nuptæ competere dicebatur. Dominus *Johannes* le Breton *Herefordenſis* Electus, die dominica in feſto Sancti *Auguſtini Anglorum* Epiſcopi in Monaſterio de Waverle *Ciſterci-enſis* ordinis, conſecrationis munus accepit, & ſtatim Pontificatus infula decoratus verſus partes ſe tranſtulit *Marchienſes* inthronizationis ſuæ ſolemnia completurus. *Romanorum* quoque Rex illuſtris inferioribus & ſuperioribus partibus peragratis, perpendens quod dum in *Anglia* pro fratris ſui Regis *Angliæ* juvamine morabatur, furioſa *Teutonicorum* inſania, quorum munitiones inexpugnabiles ſuper alveum *Rhenum* conſiſtere dignoſcuntur, quietis impatiens & acquirendæ pecuniæ ſeu potius extorquendæ tam avida, quod pro ea congerenda nullum genus facinoris exhorreſcat, de ſingulis puppibus quæ per crepidinem fluminis ſupradicti victualia ſeu quæcunque mercimonia deferebant, & per munitiones antedictas, quas evitare non poterant, deſcendere cogerentur, inſoluta prorſus intolerabilia pacagia quæ vulgo thelonea nuncupantur, nec Dei timore nec Regis reverentia coerciti ſinguli ſingulariter extorquebant, unde factum eſt quod vili pretio venderentur, morbo tam peſtifero ſalubre ſtuduit adhibere remedium, & facta ſtatim in urbe *Wormatia* principum & magnatum *Alemanniæ* convocatione non modica, cœpit cum eis mutuo pertractare qualiter ſalubrius, & melius deſolatæ provinciæ poſſet oppreſſionibus obviari, ut pertuſa veſpillonum rabie pertinaci ſuccederet optata tranquillitas ſuper *Rhenum*, & neceſſarium incolis commeatum non contingeret impediri. Sane proſpiciens tam ſalubre propoſitum ſagacitate potius quam viribus ad effectum poſſe perduci, cives vicinarum urbium qui de mercimoniis vivere conſueverant, & potentiores Regni unanimi fœdere colligatos jurisjurandi cautione præſtita counivit, quod ſi quis in poſterum, quantæcunque foret præeminentiæ, ſupradicta thelonea præſumeret extorquere, ſtatim omnes & ſinguli contractis undequaque viribus invicem conglobati ſub mulcta intolerabili irruerent in rebellem, munitiones ipſius ſolo tenus complanando, terris & poſſeſſionibus ipſius uſque ad exterminium depopulationis extremæ crudeliſſime devaſtandis, excepto duntaxat *Veropardienſis*, & *Werdenſis* oppidorum conſueto telonio quod ex antiquo jure *Romanorum* Regibus incumbere conſuevit. Igitur *Teutonici* ſublato tantæ oppreſſionis incommodo

Henr. Regis Rom. fil. uxorem ducit filiam Gaſconis de Byerra.

Rex Rom. inhibet magnam licentiam exigendi portoria ſuper Rhenum.

commodo glorificabant Regem, & ipſius ſapientiam multipliciter commendabant, quinetiam rei geſtæ divulgatio per univerſas orbis provincias Regiæ majeſtatis titulum mirabiliter illuſtrabat. Gaviſa eſt univerſaliter bellicoſa *Germania* excuſſo jugo diutinæ ſervitutis, & omnimodarum rerum mercimonia faciliori pretio vendebantur.

Rex Rom. filiam nobilis Germani in uxorem ducit.

Rex igitur, his & aliis Regni negotiis pro devoto diſpoſitis, illud Apoſtolicum, *melius eſt nubere quam uri*, ſana mente combibens, & ut Regiam condecet majeſtatem lumbos ſuos caſtitatis balteo coarctaret; & caute proſpiciens quod ſi de indigenis Regni ſui ſibi copulaſſet uxorem, Regnicolarum ſuorum animos potiſſime complacaret, nobilem quandam filiam clariſſimi viri Domini *Theodorici* de Falkemonte non ambitu dotalitii, ſed incomparabilis formæ ipſius captus illecebra XVI. Kal. Julii ſcil. Dominica proxima poſt feſtum Sancti *Barnabæ* Apoſtoli ſolemni ſibi connubio copulavit,& imperiale palatium ſuum *De Lucro*, quod diverſis in Regnis comparationem recipere dedignatur, nuptiali ſolemnitate convocatis ibidem non paucis *Germaniæ* magnatibus illuſtrabat, ſtatimque novæ nuptæ decor ingenuus ſic Regii cordis intima transfigebat, ut nec eam unica nocte cujuſcunque rationis prætextu à ſuo permitteret latere ſeparari: evolutis quoque non multis diebus idem Rex non ſolum natalis ſoli, ut plerique, illectus dulcedine, ſed ut *Auguſtæ* ſuæ in qua ſibi ni fallor ita complacuit, quod pro ea complacanda nihil ſibi videri poſſet laborioſum, prædiorum & poſſeſſionum ſuarum, quibus in *Anglia* multiplurimum abundabat, gloriam & magnificentiam oſtenderet, verſus fines *Angliæ* recto tramite, feſtinatiſque greſſibus procedebat, & III. Non. Auguſti jam quarta vice poſt coronationem ſuam applicuit Dovor occurrentibus ſibi non paucis Regni magnatibus, quorum ſinguli, prout decuit, Regem, & Reginam pro ſuarum poſſibilitate virium ſingulariter honorabant.

In Angliam revertitur.

Decimæ in quartum annum continuantur.

Circa idem tempus Rex *Anglorum*, cui, ſicut prædiximus, Dominus Papa decimam Clericorum ſub verum ſuum valorem minus ſane, ſi liceret dicere, diu ante conceſſerat, perpendens quod ne antiqua beneficiorum taxatio, nec *Walteri Norwicenſis* Epiſcopi taxatio nequiter innovata verum valorem poſſet attingere, peſſimis peſſima ſuperaddens, Pontificibus, qui ſe pro ſubditorum defenſione murum inexpugnabilem exponere debuiſſent, annuentibus, nec non in modico contradicentibus, tandem extorſit, ut pro recompenſatione veri valoris non percepti, per triennium decimam quarti anni ſinguli reddere cogerentur; quinetiam quantumcunque grave vel oneroſum foret exſolventibus, uno & eodem decimationes duplices reddiderunt; nec mirari debemus ſi Pontifices noſtri avaritiæ vitio intoxicati prætaxatis extorſionibus, ut deceret, ſe opponere non curarent, præſertim cum ſinguli ſuarum Diocœſium decimationes, ut eis exinde quaſi negotiationis titulo commoda provenirent, pro certa pecuniæ quantitate ducerent redimendas, quinimo in exigendis ſeu colligendis dictorum decimalium præſtationibus tanto improbiores effecti ſunt, & exquiſitiori ſtudio laborarunt, quanto propriis marſupiis deſiderata pecunia proſpicerent propenſiori pondere cumulandam.

Rex Henr. transfert Reliquias Edward. Confeſſ.

Dominus Rex *Anglorum Henricus* piæ devotionis inſtinctu, non patiens ulterius venerabiles reliquias beatiſſimi Regis *Edwardi* Confeſſoris, quem præ cæteris Sanctis ſpeciali quadam veneratione dilexit, locello quodam humili recubare, ut lucerna tam fulgida diutius tecta ſub modio lateret, ſed ut celſius erecta ſuper candelabrum ingredientibus & egredientibus ſpirituale lumen copioſius erogaret, tertio Id. Octobris, quæ dies anno ipſo contigit in dominica, eo ſcil. die quo multo tempore retroacto prius in ſcrinio minus pretioſo fuerat allocatus, convocatis unverſis *Angliæ* prælatis & magnatibus, nec non cunctarum Regni ſui civitatum pariter & burgorum potentioribus, ut tranſlationis ſolemnia celebrius illuſtrarent; confluente pariter plebeiæ multitudinis turba non modica, venerandas illas reliquias de veteri ſcrinio transferens in ſublime, in conſpectu tantæ multitudinis ſuis & ſereniſſimi fratris ſui *Romanorum* Regis humeris ſupportandas appoſuit, nobilibus filiis ſuis

Domino

Domino *Edwardo*, Domino *Edmundo*, Domino Comite *Waremiæ*, Domino *Philippo* Basset, & pluribus aliis Regni proceribus, quotquot manus apponere poterant ad onus tam nobile ſupportandum in adjutorium evocatis, & in auri ſcrinio præcioſiſſimis lapidibus adornato in loco ſupereminenti cum ea qua decuit reverentia collocavit. Acta ſunt hæc omnia in Eccleſia Conventuali monaſterii *Weſtmonaſterienſis*, quam idem Rex opere ſumptuoſiſſimo fabricatam, amota prorſus veteri quæ nullius omnino valoris extiterat, de propriis fiſci Regalis exitibus à fundamentis conſtruxit, quæ quidem ſumptibus pariter & decore ſic cæteris per orbem Eccleſiis præponi decernitur, ut videatur comparem non habere. Eodem die monachi *Weſtmonaſterienſes* infra novam ſtructuram prima vice divina myſteria celebrabant, nec defuit in Regis palatio, poſt executa tranſlationis inſignia, tam ſolemne convivium quod admirationi cunctis eſſe poterat & ſtupori.

Celebrata tandem tantæ tranſlationis ſolemnitate cœperunt nobiles, ut aſſolent Parliamentationis genere de Regis & Regni negotiis pertractare, in quo Regis aſtutia, imo ut verius dicam extorſionis cupidinoſæ eruca prævalente, annuentibus Regni majoribus, vel contradicere non audentibus, conceſſum eſt quod de univerſis laicorum mobilibus per Regnum *Angliæ* ſibi viceſima ſolveretur, ut non ſolum ut prædiximus Clericorum marſupia per quadriennalem decimarum extorſionem vacua redderentur, ſed & Regis inſatiata cupido laicorum medullas profundiſſime ſcrutaret, quod & equitatis lance librata contigiſſe dignoſcitur, ut laici, qui cum deriſione maxima Clericorum damnis applaudere conſueverant, ſic propria demum diſpendia deplorarent, & licet in cunctis Regni comitatibus certæ fuiſſent per Regis conſiliarios aſſignatæ perſonæ ad dictam viceſimam colligendam, non potuit tamen pecunia proveniens ſubito congregari, ſed protracta eſt taxatio pariter & collectio uſque quadrageſimam, & æſtatem ſequentem, unde orta eſt in populo murmuratio in prælio fortiter invaleſcens; quippe dum taxatores, vacuatis interim horreis & quadupedibus mortuis vel occiſis, ea quæ tunc invenerant taxare vel æſtimare rationabili pretio voluiſſent, Regia cupiditas, tali taxatione ſeu pretio non contenta, compulit ut ſecundum fere verum valorem prout in feſto Sancti *Michaelis* proximo præcedente, quæcunque bonorum genera habebant mobilia pariter & immobilia taxarentur, unde factum eſt, ut dicto murmure non obſtante, quod primo conceſſum fuit ex gratia, quaſi neceſſitate, cui contradici non potuit, non ſine maximo plebis gravamine ſolveretur; & licet innumerabilis inde pecunia proveniret, in modico vel in nullo videbatur Regis ærarium augmentari. Porro per proceres & prælatos, qui tantæ contributioni nimium præbuerunt aſſenſum, non modica portio pecuniæ ſupradictæ in ſubſidium peregrinationis Domini *Edwardi* in terram ſanctam ſalubriter fuerat aſſignata.

Viceſima mobilium omnium Laicis imponitur.

De qua populus murmur.

Circa idem tempus Comes *Glouceſtrenſis* minus ſano, ſicut à pleriſque dicebatur, fretus conſilio tractatus ſeu Parliamenta Regis & procerum, cum quibus fuerat evocatus, & inter quos primus eſſe debuerat, accedere recuſabat; confingens ſibi cauſas abſentiæ, & frivolas excuſationes, viz. quod Dominus *Edwardus* ſubdolas ſibi machinabatur inſidias, ut non venientem ad Curiam captivaret in dolo, propter quod contractis viribus, ſpretis Parliamentis in loca ſe repoſuit tutiora. Sane Dominus *Edwardus* piæ devotionis inſtinctu ſatagens peregrinationis ſuæ votum in terram ſanctam, pro quo vivificæ crucis ſigno triumphali una cum Comite ſupradicto, & aliis Regni proceribus, ſuos humeros inſigniverat, adimplere, nihil aliud à Comite ſupradicto petebat, prout claruit ex poſt facto, niſi quod ſecum votum peregrinationis aſſumptæ perduceret ad effectum. At Comes cauſatus eſt terris ſuis, quæ *Walliæ* contignantur, & quæ tunc temporis à *Wallenſibus* fortiter fuerant impugnatæ, depopulatis provinciis, & caſtris ſolo tenus complanatis periculum metuere, ſi vacuatis Regni limitibus ipſas hoſtibus expoſitas relinqueret indefenſas.

Com. Glouceſt. ſub ſpecie metus ab Edwardo Parliamentum adire recuſat.

M poſt

Edward. & C. Gloucest. submittunt causam suam arbitrio Regis Roman.

Post multas tandem altercationes, ne tam modica dissentio vehementius excandescens alterius partibus suscitaret incendium, quo nova per Regnum turbationis incommoda pullularentur, Romanorum Rege serenissimo, Domino *Henrico* primogenito, prælatis, & aliis Regni proceribus tranquillitatem Regni zelantibus mediatoribus effectis, Dominus *Edwardus* & Comes antedictus dicti *Romanorum* Regis arbitrio, quod dictum Regis vulgariter approbavit, se voluntarie submiserunt, & compromissum ipsum non solum sigillorum munimine roborarunt, sed sub mulcta intolerabili jurisjurandi cautione præstita vallaverunt. Eventibus igitur anni sexagesimi noni pro nostræ capacitatis modulo recitatis, stili nostri paupertas mendica quiescat, ut anni sequentis series pauculis evoluta ad posterorum memoriam traducatur. Obiit *Editha* de *Weyka* VI. Id. Januarii.

1270

MCCLXX.

Rex Gall. pacto prius inito cum Edwardo expeditionem suscipit in terram sanctam.

Anno quo filius increatus à patre genitus ante secula pro nobis hominibus venire dignatus est in fine seculorum MCCLXX. inchoante, circa Pascha Rex *Francorum Ludovicus* cum duobus filiis *Philippo* primogenito & hærede, & *Johanne* postgenito, multisque nobilibus Regni *Francorum* iter arripuit versus terram sanctam, ut obsessis in *Accon*, quos Soldanus *Babiloniæ*, qui totam sibi *Syriam* subjugavit, potenti virtute concluserat, salutari præsidio, sed antequam de partibus *Galliæ* recessisset, Dominum *Edwardum*, quem *Parisiis* accersivit, ut ibidem mutuo pertractarent qualiter votum peregrinationis emissum salubrius adimplerent, caute sibi conjunxit; pepigeruntque simul mutuam fœderis colligationem, quod viz. Dominus *Edwardus* Regem præeuntem è vestigio sequeretur, omni crucesignatorum Regni *Anglorum*, tam nobilium quam juniorum caterva stipandus, & ut eidem cum sua comitiva in toto peregrinationis itinere curaret assistere, eidem septuaginta millia librarum *Turonensium* quæ sibi solveret, qui cito loco statuto ad ingressum maris mediterranei convenirent, eademque conventionis fœdera mutua jurisjurandi cautione præstita vallaverunt. Igitur *Francorum* Rege sicut diximus præeunte, Dominus *Edwardus* rediit in *Angliam*, non solum ut transfretationis suæ necessaria præpararet, sed ut Domini *Romanorum*, sicut supra spoponderat, non recusaret, sed potius benignissimæ voluntatis instinctu subiret arbitratum.

Rex Rom. dijudicat controversiam inter Edwardum & Com. Gloucestriæ.

Sane Rex *Alemanniæ* tranquillitatis Regni zelator ferventissimus, studiose satagens suscitatas inter Dominum *Edwardum* & Comitem supradictum penitus annihilare discordias, præcavensque sagaciter ne quid forte reprehensibile in proferendo posset arbitrio reperiri, convocatis discretioribus totius Regni nec puduit, nec recusavit eorum invicem consilia, sed habitis cum eis tractatibus die Martis proxima post ascensionem, viz. VI. Kal. Junii dictum suum protulit, & redactum in scripturam publicam partibus contradidit observandum, adjectis utrobique pœnis parti rebellanti graviter infligendis; & ne totam dicti sui seriem videamur sub silentio præterire, famosiora ipsius ad posterorum memoriam traducere decrevimus optimum. Decrevit itaque Rex supradictus, quod Comes juxta votum peregrinationis assumptæ transfretaret in terram sanctam in proximo passagio Domini *Edwardi*, sublata qualibet excusatione, nisi forte per corporis ægritudinem, vel per guerram, vel per aliam causam rationabilem, per quam Rex *Alemanniæ* decerneret eum excusabilem, fuisset legitime præpeditus; & si veniens in terram sanctam voluisset cum sua comitiva assistere Domino *Edwardo*, & adjutorium suum sibi familiariter impertiri, tunc Rex *Angliæ* daret Comiti VIII. millia Marcarum in adjutorium peregrinationis suæ, & etiam ad transfretationem suam navem unam congruam sibi faceret ministrari; si vero cum turmis suis Domino *Edwardo* recusaret assistere, Dominus Rex tantummodo sibi duo millia Marcarum faceret erogari, hoc adjecto, quod Comes sufficientem faceret securitatem, qua Rex *Alemanniæ* contentus esset quod erogatam pecuniam in obsequio salvatoris nostri converteret in terram sanctam totaliter expendendam, & non in alios usus; & quod statuto termino transfretaret supradictam plenarie

narie completurus, quinetiam quod interim ſive transfretaret, ſive non, guerram ſeu turbationem in *Anglia* non moveret, & ad hæc omnia fideliter obſervanda ſubjiceret ſe Comes juriſdictioni Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum *Angliæ*, quod omnes, & ſinguli, ſi in aliquo prædictorum articulorum deficeret, ſeu quomodolibet rebellare præſumeret, poſſent in perſonam ipſius excommunicationis ſententiam fulminare, & omnes terras ipſius ſupponere interdicto ſub pœna xx. millium Marcarum ſolvendarum, ita ut, quod ſi contingeret pœna ipſa comiti, in diſpoſitione Domini Regis *Alemanniæ* foret in quos uſus eadem pecunia convertenda, cæterumque Comes ipſe duas non ignobiles munitiones ſuas, viz. Tenebrigg & Henlege, pro majori ſecuritate facienda, certis perſonis pro diſpoſitione Domini Regis *Alemanniæ* traderet cum omnibus proventibus & exitibus conſervandas, quouſque pro certo conſtaret quod aſcenſis navibus in mari mediterraneo fortuitis flatibus vela commiſiſſet, quo facto Attornatis ejus in *Anglia* commorantibus caſtra cum pertinentiis & exitibus ſine difficultate qualibet redderentur. Tenorem hujus arbitrii compendioſe perſtrinximus, quod penes infinitos in lingua *Gallicana* difficiliori ſtylo contexta ejuſdem Copia reperitur, prædictarum quoque adjectione triplicata plurima quæ eodem dicto minus luculenter fuerant explanata, eo quod diverſos poterant ſortiri intellectus animum Comitis potiſſime titillabant, præſertim cum ex diverſis interpretationibus evidens ſibi proſpiceret imminere periculum, unamque item cautionum adjectarum ſufficere decernebat, quamobrem pœnas ipſas inſtans petiit mitigari, & ea quæ minus evidenter inſerta fuerant luculentius explicari.

Rex quoque ſagacitatis & prudentiæ non ignarus, ſtudioſe ſatagens contentionibus finem imponere, nec non univerſas enervare calumnias, ſano ut aſſolet fretus conſilio, refrenatam ſibi corrigendi diverſorum potentiam reaſſumens, ea quæ fuerant nubila declaravit, pœnas quoque viro fideli & contradicere non curanti non graves & oneroſas, ſed ſatis tolerabiles decernebat; factaque fuit declaratio prælibata die Martis in feſto Sancti *Botulphi* ſcil. xv. Kal. Julii apud *Radingis*. Sedatis igitur inter prædictos magnates contentionibus prælibatis in forma qua prædiximus, congrua & honeſta, ac omnimoda ſimultate ſopita, Comes *Glouceſtrenſis* cum complicibus ſuis, ut aſſolet, parliamentis & tractatibus Domini Regis, & magnatum confidenter ſe immiſcuit; exultantibus duntaxat univerſis tranquillitatem zelantibus, è contra quoque ſaucio corde dolentibus, qui rapinis & deprædationibus aſſueti, pro turpi commodo turbationem Regni totis deſideriis affectabant; nec adhuc paſſus eſt inimicus hominis ſuperſeminator zizaniorum diabolus regnum noſtrum tantis incommodis conquaſſatum perfecta pace gaudere, ſed ut generalem ipſius tranquillitatem enervaret, inter proceres conatus eſt ſingulares diſcordias ſuſcitare.

Com. Glouceſt. concordia cum Edvardo facta Parliamentum adit.

Nempe cum inter nobilem virum Dominum *J.* Comitem *Waremiæ*, & ingenuum procerem Dominum *Alanum* la Zuſake ſuper quodam manerio coram Juſticiario debaccatio quædam verteretur, partibus coram ipſis die Martis proxima ante Nativ. Sancti *Johannis Baptiſtæ* in aula *Weſtmonaſterienſi* perſonaliter litigantibus, ſe invicem inſtigante diabolo verbis contumelioſis, inverecundius quam decebat, inſultare cœperunt; adeo ut à jurgiis devenirent ad prælium; porro domeſtici Comitis, ignorante milite ſupradicto, qui armis muniti fuiſſent, extractis concito gladiis, ſpreta reverentia Regis & Reginæ, qui tunc in palatio *Weſtmonaſterienſi* morabantur, & Juſticiariorum, coram quibus litigaverant, in conſpectu ejuſdem & Cancellarii, qui tunc in aula præſens erat, ipſum terribiliter invaſerunt, & fugientem præ timore mortis verſus cameram Regis viriliter perſequentes graviter vulneraverunt, & mox inflictis vulneribus, quaſi ſemivivo relicto domus Regiæ limina vacuabant, & *Tameſin* fluvium navigio tranſeuntes ad loca tutiora feſtinatis ſe greſſibus contulerunt. Porro Rex & Dominus *Edwardus* audita militis querimonia, & enormitatem tanti ſceleris attendentes, ira vehementer accenſi diſſimulare non

Diſſidio orto inter Com. Waremiæ & D. La Zuſake Comitis domeſtici graviter vulnerant D. La Zuſake.

 poterant,

poterant, nec debebant, ut delictum tam publicum relinquerent impunitum; statimque mandatum est Comiti ut veniret ad Curiam, super his quæ sibi de jure fuerant objicienda, sub legem & consuetudinem Regni justitiæ pariturus. At Comes, præcavendo discrimina captivationis sui corporis & suorum, sano fretus consilio Regio mandato distulit obedire: sane Dominus *Edwardus* cum Domino *Eboracensi* & aliis Regni proceribus, strenua bellatorum vallatus caterva, Comitem supradictum in latibulis commorantem confidenter adiit, & mediantibus Comite *Gloucestrensi* & Domino *Henrico* Regis *Alemanniæ* filio, confidenter assecuratum die Dominica proxima post festum Apostolorum *Petri* & *Pauli* duxit ad Curiam, ut ibidem sub legem & consuetudinem Regni faceret, & susciperet justitiæ complementum; ubi factum est quod Comes posuit se in misericordia Regis de v. millibus Marc. & pro injuria facta militi supradicto, & filio suo daret eis II. mil. Marc. insuper ipse Comes cum L. militibus veniret de novo templo **London** usque *Westmonasterium* pedibus ambulando, & quod omnes jurarent, quod non ex præcogitata malitia factum fuerat quod prædictum est, sed ex motu iracundiæ nimis accensæ, & statim cessavit tempestas: veruntamen miles supradictus, ingravescente dolore vulnerum, febrilem incurrens distemperantiam, quia dies caniculares protinus ingruebant, post paucorum dierum curriculum non sine magnis suorum planctibus expiravit.

Com. Warem. gravi pecuniæ summa multatur.

D La Zusake vulnerum dolore moritur.

His transactis Dominus *Edwardus* se preparavit ad transfretandum in terram sanctam, votum, quod emisit ut prædiximus, divino mediante præsidio completurus.

Edward. proficiscitur in terram sanctom.

Et cum circa Quindenam Nativitatis Sancti *Johannis Baptistæ*, convocatis universis Regnicolis qui secum transfretare disposuerant, classem sibi copiosam congregasset in portu qui dicitur **Portesmuth**, divulgatum est, quod Dominus *Bonifacius Cantuariensis* Archiepiscopus, qui diutius in partibus *Sabaudiæ* prout consueverat moram traxerat longiorem, mole carnis deposita diem clausit extremum, appositus ad patres suos quorum vicem gerere consuevit in terris; erat enim vir miræ simplicitatis, licet minus literatus, sobrie tamen degebat, sapientissimorum se consilio regebat, humilis, pudicus, modestus, egenorum profusissimus recreator, cujus morte comperta Monachi *Cantuarienses* de eligendo sibi pastore statim à Domino Rege licentiam postularunt. obtenta quoque licentia, Dominus *Edwardus* satagens Dominum *Robertum* **Burnel** Clericum suum, quem sincerissime diligebat, ad tantæ celsitudinis apicem promovere, relicta classe cum quanta poterat celeritate secessit *Cantuariam*, ut personæ suæ præsentia supradictos induceret electores, ut in dictum Clericum suum vota sua dirigerent; sed hoc frustra, quippe monachi monachum Clerico simplici præponentes, Priorem proprium elegerunt concorditer, at Dominus *Edwardus* suo fraudatus desiderio rediit *Portusmutam*, & aura sibi gratius arridente ascensis navibus, velis expansis prospere navigavit in *Vasconiam* terram, viz. propriam; ut autem transfretationem suam de ea salubrius ordinaret, porro uxor ejus ipsum jam præcesserat in *Vasconiam*, etiam secum transfretatura in terram sanctam; sed antequam de *Anglia* recessissent, duos filios suos quorum senior *Johannes*, & junior vocabatur *Henricus*, de communi Regni consilio Domino Regi *Romanorum* custodiendos, & quamdiu foret in partibus transmarinis tradidit nutriendos. Visitata *Vasconia* processit ulterius pertransiens provincias *Hispaniæ* montuosas, sequens è vestigio Regem *Francorum*, ut simul proficiscerentur in terram sanctam, prout inter eos condictum fuerat & conventum; & audito quod Rex *Francorum* fuisset apud aquas mortuas, ad portum quendam maris mediterranei illic ibat. Quippe Dominus *Henricus* Romanorum Regis primogenitus circa festum Assumptionis beatæ *Mariæ* recessit de *Anglia*, Dominum *Edwardum* similiter cum sua comitiva evestigio secuturus, idem vero *Henricus*, uxore sua dimissa in *Vasconiam*, ex qua provincia originem duxit, filia scil. *Gastonis* de *Byerra*, gressus suos versus aquas mortuas dirigebat.

Bonifac. in Sabaudia obiit.

Edward. in Vasconiam transfretat.

In Hispaniam progreditur.

Sed

Rex Franc cum Rege Siciliæ ad Tunicum applicant.

Sed antequam Dominus *Edwardus* vel Dominus *Henricus* perveniſſent ad portum, Rex *Francorum* una cum fratre ſuo Domino *Carolo* Rege *Siciliæ*, qui ei in partibus illis occurrerat, auræ competentis opportunitate illic quamdiu expectata, navibus ſe credentes, navigando devia pelagi ſpatioſa, ignorantibus fere cunctis qui cum eis erant rectoribus, vel poſt dies aliquot applicuerunt in terram quandam Barbarorum, quæ *Tunicum* vocabatur. Erat quoque Rex *Tunicii* armis ſtrenuus, præpotens viribus gentium, & theſauro prædives, vir ſapientiſſimus ſed Gentilis. Idem vero *Frederico* Imperatori, dum vixerat, ſubditus fuit pro Regno ſuo annuum ſibi tributum exſolvens; ſed Imperatore defuncto ceſſavit à ſolutione tributi, & ſucceſſori ſuo *Carolo* uſque hactenus ſolvere denegabat; quamobrem idem Rex *Siciliæ*, pro repetitione tributi diutius denegati, ipſum duxit hoſtiliter impetendum, votum peregrinationis in terram ſanctam in pejus non in melius commutando. Sane Rex Gentilis, ſano fretus concilio, volens parcere laborantibus, & expenſis, ut fortuita belli diſcrimina declinaret, licet viribus & populi numeroſitate præcelleret Chriſtianis, elegit potius congruæ pacis fœdus amplecti, quam videre mala gentis ſuæ, vel theſauri ſui quantamlibet diminuere portionem, unde concorditer inter illos initum eſt, quod pactis utrobique vallatis, Chriſtiani Gentilibus in pace relictis redirent ad propria, & Rex *Tunicorum* tributum quod *Frederico* ſolvere conſuevit, etiam Regi *Carolo*, quamdiu Regno *Siciliæ* incumberet, una cum arreragiis ſui temporis totius aſſignaret, treugis trigenariis inter Gentiles Regni ſui & Chriſtianos ſolido fœdere commiſſis, Rex quoque *Tunicorum* Reges *Francorum* & *Siciliæ* & magnates qui cum eis venerant, auro, quo ſatis abundabat, & donariis diverſis oneravit.

Car. Siciliæ Rex annuum tributum exigit à Rege Tunicenſi.

Edward in Tunic. terram devenit.

Porro Dominus *Edwardus*, audiens Reges ſupradictos cum exercitu Chriſtiano in terram *Saracenorum* applicuiſſe, ſatagens negotium crucis *Chriſti* prout voverat totis viribus promovere, habens fiduciam in virtute Dei, cum adhærente ſibi licet pauca militum caterva proſpere navigando devenit in terram *Tunicii*. Sed audita pacis & treugarum firmitate quam prædiximus, doluit ſupra modum. Poſt paucos vero dies licet animo ſauciatus, cum Regibus prætaxatis & exercitu Chriſtiano diverſorum Regnorum, & Provinciarum, relictis Gentilibus, navibus adhuc in portu cum eorum conſiſtentibus reaſcenſis, cum claſſe non modica retortis velis uſque terram *Siciliæ* unanimi conſilio navigabant, ut intempeſtivos auræ hyemalis impetus declinarent, & in Regno fertili commodius hyemarent, quouſque vernalis temperies gratius arrideret, applicantes in portu famoſo *Siciliæ* qui dicitur *Trapanna*.

Rex Fr cum Rege Sicil & Edwardo ad portum Trapan. deveniunt.

Et ſicut quidam qui fuerant cum Domino *Edwardo* fideliter aſſerebant, Die veneris proxima poſt feſtum Sancti *Michaelis* ſcil. v. Nonarum Octobris receſſit de aquis mortuis, & Dominica proxima poſt feſtum Sancti *Martini*, ſcil. Kal. Decembris applicuit in *Tunicium*, & poſt paucos dies inde recedens applicuit in *Trepannam* in vigil. Sancti *Clementis*. Cumque naves Regis *Francorum* & fratris ſui Regis *Siciliæ* cum victualibus & univerſa ſupellectili, nec non & theſauro inæſtimabili recubarent in portu anchoris inhærentes, ecce ventus turbinis procelloſa tempeſtate mare commovit, & puppes in ſalo fluctuantes violentis motibus concutiendo confregit, periclitatis cuſtodibus, & ſubverſis victualibus & theſauris, nec unus quidem de comitiva Regum prædictorum qui navibus inhærebat à periculo liber evaſit, ſed Domino protegente naves Domini *Edwardi* in tutiori loco recubantes ſupradictum penitus evaſere periculum.

Orta tempeſtate R. Fr. claſſis grave ſuſtinuit damnum.

Poſt dies aliquot Rex *Francorum* carius tributum exſolvens, voto peregrinationis incompleto, matura ſatis morte deceſſit, quippe filius ejus & hæres in Regni ſibi regimine ſucceſſurus oſſa patris devehi fecit in *Galliam* apud *Dionyſium* tumulanda.

Rex Franc. ob.

Eodem anno VI. Kal. Decembris turris Eccleſiæ Sanctæ *Mariæ* de arcubus London, quæ diu ante fuerat rimoſa, ſubito corruit, & cadens ſupra quandam domum, quæ ipſi Eccleſiæ contignabatur, domo ſolo tenus complanata,

Eccleſia S. Mariæ de arcubus London, dilabitur.

planata, plurimos utriusque sexus viros & mulieres proh dolor! interfecit.

Edwardus res suas in Anglia & alibi Henrico Regis Rom. fil. administrandas committit.

Cumque Dominus *Edwardus* ingruente hiemali tempestate moraretur in *Sicilia*, caute sibi providens, ne in tanta occasione fieret otiosus, cœpit tractare cum Domino *Henrico* filio Regis *Alemanniæ* consanguineo suo, & cum aliis magnatibus, qualiter consultius posset providere de regimine Ducatus *Aquitaniæ* & Regni *Angliæ*, donec negotio crucis *Christi*, quod assumserat, adimpleto, contingeret ipsum ad propria remeare; & habitis super hoc tractatibus diuturnis, communi deliberatione, dictum consanguineum suum qui cæteris sapientia præpollebat, decrevit ad partes occiduas remittendum, ut moderamine regiminis *Vasconiæ* salubriter ordinato, procederet ulterius in *Angliam* ipsius Regni gubernacula mediante patris auxilio dirigenda pro salutis publicæ commoditate dispositurus. Sane Dominus *Edwardus* se suamque militiam toto vacationis tempore præparare non desiit, ut succedente verni temporis amœnitate, aura salubriori gratius arridente, maris devia transcurrendo partes *Syriæ* visitaret.

Edward. navibus ascensis in Syriam tendit.

Sane quod pio conceperat in proposito, opere protinus adimplevit, licet Rex *Siciliæ*, ab eo frequenter & assidue pulsatus pariter, & rogatus fuisset, ut simul progredientes in *Syriam* redderent Deo vota sua, quæ distinxerunt labia sua, quasi desidia contabescens ulterius progredi recusaret. Quidpe cum paucis cruce signatis tam *Anglicis* quam aliunde confluentibus auræ vernalis lenitate gratius aspirante naves ascendit, prosperis flatibus in *Syriam* progressurus.

Rex Siciliæ cum Rege Fran. Viterbum veniunt.

Porro Rex *Siciliæ* cum nepote suo Rege *Francorum* & hærede excusatorias sibi contexuit ratiunculas, ne proficiscerentur in *Syriam*, causando nepoti suo non modicum imminere periculum, nisi festinatis gressibus remearet, remeantes quoque per *Campaniam*, Cardinales, qui tunc in *Viterbio* morabantur, una cum Domino *Henrico* filio Regis *Alemanniæ* similiter remeante decreverunt consultum esse, & honestum, si forte discordantes in electione futuri Pontificis inducere possent ad electionem concorditer faciendam.

Dum autem essent *Viterbi* super prædictis tractaturi, Cardinalium votis jam pene concorditer adunatis, ut eorum adjuti consilio & assensu, *Romanæ* sedi, multo tempore pastoris solatio viduatæ, de idoneo Præsule providerent, ecce, protinus instigante humani generis inimico, Simon de *Monteforti* cum *Guidone* fratre suo, nec non Comite *Rufo* cujus filiam duxerat in uxorem, non sine assensu, ut credi poterit, *Emmerici* fratris eorundem, quodam die satis mane, non modica loricatorum stipati caterva, subito ingredientes Ecclesiam quandam civitatis ejusdem, ubi Dominus *Henricus Romanorum* primogenitus, eorum ex avunculo cognatus, peractis jam Missarum solemniis, quas audierat orationi devotius incumbens, evaginatis gladiis in eum irruerunt inhumaniter, proditorem & patris eorum interfectorem eum, licet mendaciter, proclamantes; at ipse nimirum tam tumultuoso clamore perterritus, velociter ab oratione prosiliens cucurrit ad altare, super quod paulo ante Domino patri unigenitus filius Redemptor mundi fuerat immolatus: Sed lictores crudelissimi, consanguinitatis fœdere violato, spreta loci sacri & temporis reverentia, adhærentem altari mucronibus confodientes, inflictis vulneribus lætiferis inhumanissime perimerunt, vulnera vulneribus imprimentes, donec spiritum exhalaret. Facta quidem fuit hæc inaudita sceleris perpetratio Die veneris crastino Sancti *Gregorii* viz. tertio Id. Martii civitate *Viterbii*, in Ecclesia Sanctæ *Blasii*, præsentibus tunc in eadem civitate toto cætu Cardinalium, Rege *Siciliæ* & nepote suo *Philippo* in Regem *Francorum* protinus promovendo; quibus ignorantibus, vel forte conniventibus, Satanæ satellites urbe statim egressi, in suis munitionibus se receperunt. Porro Cardinales ne nil agere viderentur & ne tam horrendum scelus penitus remaneret inultum, dictos maleficos excommunicationis sententia protinus innodabant.

Simon de Monteforti, cum fratre suo & aliis Henricum Reg. Rom. filium ad altare occidit & aufugit.

Famosioribus autem hujus anni eventibus exaratis, anteriora posteriorave non

puduit

puduit licet minus notabilia, ne quid relatione dignum videatur sub silentio præteriri.

Eodem siquidem anno obiit *Walterus* Sarum Episcopus, circa festum circumcisionis Dominicæ, vir miræ simplicitatis, & innocentiæ; quo defuncto Canonici ejusdem Ecclesiæ convocati virum discretum, non minoris simplicitatis & innocentiæ, Dominum Magistrum *Robertum* de Wichants in patrem, & pastorem concorditer elegerunt; qui cum à Domino Rege receptus fuisset, statim adiit sedem *Cantuariæ* Cathedralem pro confirmationis munere obtinendo; verum electus *Cantuariensis* jam mare transierat, ut audita creatione summi Pontificis commodius progrederetur ad Curiam confirmationis gratiam petiturus. Monachi quoque *Cantuarienses* ad quos sede vacante jurisdictio in aliquibus casibus devolvi consueverat, præcipue in cognitionibus causarum, cupientes suam ampliare jurisdictionem, asserentesque confirmationes electorum tempore vacationis ad eorum capitulum pertinere, licet prius tanta jurisdictione usi non fuissent, dictum Sarum electum solemniter confirmaverunt, & spiritualium administratione sibi commissa denunciaverunt Domino Regi, quod eidem tanquam canonice confirmato, temporalia concederet dispensanda. Rex quoque sano potitus concilio præcavens in casu consimili, qui nec forte suo nec prædecessorum suorum tempore visus est contingere, ne concessio administrationis temporalium traheretur in consequentiam, mandato capituli *Cantuariensis* ea vice parere finaliter recusavit. Monachi tamen supradicti in majorem protinus prorumpentes audaciam, publico literarum edicto denunciaverunt universis Episcopis *Angliæ*, suffraganeis & subditis sedis *Cantuariensis*, quod certo die, quem præfigebant, eisdem convenirent *Cantuariam*, & munus consecrationis solemniter impensuri. Sed Pontifices circumspecti, ne forte quod tunc ageretur posset posteris temporibus gravare dispendium, spretis monachorum denuntiationibus non contumaciter, sed potius sapienter vocationi prædictæ supersederunt, exemplo Domini Regis animati, qui monachorum denuntiationibus obtemperare non curavit. Episcopi vero plures congregati, evocatis legum & canonum magistris totius Regni peritioribus, quo in istam difficilem causam, an mandato capituli parendum fuisset, diligentissime disputari fecerunt; nec inveniebant in Canone, vel in jure rationes probabiles, quibus compelli poterant ad parendum, quamobrem *Sarisburiensis* electi consecratio non processit.

Episcopo Sarisburiensi à Canonicis Cantuar. confirmato Rex temporalia recusat, quem & Episcopi consecrare negant.

Eodem anno, circa Purificationem beatæ *Mariæ Edmundus* filius Regis *Alemanniæ*, licet junioris ætatis, *Edmundum* consanguineum suum filium Regis *Angliæ*, qui præcesserat, profecturus in *Syriam* in adjutorium fratris sui piæ devotionis instinctu, cum paucis comitibus è vestigio sequebatur; sed audita fratris nece quam tetigimus tam crudeli, cum esset in partibus transmarinis, evocatus eo, autem & prohibitus ne procederet, ulterius progredienti cognato suo in *Syriam* valedicens rediit in *Angliam*, patre nimirum multipliciter exultante quod ipsum post fratris sui primogeniti lamentabilem interfectionem divina miseratio reservavit ad propria reversurum. Sileat nunc eventuum *Anglicorum* paucula recitatio, qui anno septuagesimo contigerunt, ut anni sequentis series explicata posteris elucescat.

Edmundus R. Rom. filius audita fratris nece in Angliam revertitur.

MCCLXXI. 1271

Anno, quo pro redemptione generis humani summi patris unigenitus servile cinctorium nostræ carnis assumpsit, MCCLXXI. III. Id. Maii, pridie ante ascensionem Domini delatum est corpus Domini *Henrici* filii Regis *Alemanniæ* apud London, quod *Viterbii* sicut supra tetigimus per cognatos proprios crudelissime fuerat jugulatum; corde vero apud *Westmonasterium* in vase quodam satis prope scrinium, in quo beatissimi Regis *Edwardi* reliquiæ reconduntur, non ignobiliter collocato, corpus ipsius usque Heyles honorifice deportatum, ibidem, jubente patre, traditum est sepulturæ.

Corpus D. Henrici fil. Rom. R. ad Heyles delatum sepulturæ datur.

Sane Dominus *Edwardus* Regis altissimi bellicosus, devia maris naufragia non

D. Edward. refectis navibus in Ins. Cypro Accon devenit.

non pavescens, auræ vernalis sicut supra tetigimus fortuitis flatibus se credebat, & inopinato fœlici tamen eventu devenit & applicuit in insulam *Cyprum*, quam quondam prædecessor ejus serenissimus Rex *Richardus*, singularis militiæ decus, & probitatis eximiæ titulis elucescens, cum simili devotionis instinctu progrederetur in *Syriam*, militariter occupavit: verum Dominus *Edwardus* cujus pacificus præconizabatur ingressus, à Principe simul & à populo ipsius insulæ summo cum honore susceptus est. Ille vero in ipsius insulæ diffugio paululum recreatus naves onerarias in *Syriam* traducturas victualibus muniebat, & navibus reascensis prosperis flatibus navigando in civitatem *Accon*, quam pauculæ Christianorum reliquiæ Gentilium obsidione vallatam, non sine labore, & ærumna duriuscula concertatione, defenderant, tantis utique laboribus fatigati, quod nisi festinum sibi provenisset adjutorium, civitatem ipsam *Saracenis* dedere cogitarent.

Quippe tam celebris hospitis adventu præcognito multipliciter exhilarati cœperunt vires sopitas reassumere, & se ad suam civitatis diutius desolatæ defensionem fortius animare. At Dominus *Edwardus* cum paucis Christianis quos secum adduxerat in civitate prædicta, quæ sola Christianis vix fuit ad refugium derelicta, recreationis gratia morabatur, ad tempus expectans, si forte Dominus sibi copiosius dignaretur mittere adjutorium, quo publicum posset cum gentibus acceptare conflictum; non enim tutum sibi fuerat cum tam pauculis Christianorum reliquiis contra Soldanum, cujus exercitus supra arenam maris, & pluviæ guttas multiplicatus dinumerari non potuit, prælio concertare, se suamque comitivam Gentilibus minime comparandam fortuitis belli casibus exponendo. Aliquoties autem Christiani per exploratores suos cautius præmuniti, per clandestinos excursus mire egredientes irruerunt in Gentiles, & frequenter strage non modica lacessitos ad loca remotiora fugere compellebant.

D. Johannes D. Edwardi primogenitus ob.

Eodem anno circa festum Sancti *Petri* ad *Vincula* bonæ indolis puer ingenuus *Johannes* Domini *Edwardi* primogenitus, quem cum in partibus commorari contigerat transmarinis, patruo suo *Romanorum* Regi serenissimo nutriendum commiserat, immatura morte proh dolor! decessit, avi sui Regis *Anglorum*, & Reginæ, nec non Regis *Alemanniæ*, ac universorum Regnicolarum planctu lamentabili deploratus; quippe vultus ejus commendabilis elegantia, & ætatis jam teneræ virtuosa primordia cunctis eum populis amabilem reddiderunt. Porro Rex *Alemanniæ* corpus ipsius usque *Westmonasterium* summo cum honore in Ecclesia Conventuali detulit tumulandum. Succedente contiuo primo die Septembris in festo scil. Sancti *Ægidii Romani* Cardinales non rentes diutiorem sedis Apostolicæ vacationem convenerunt in unum, & votis concorditer adunatis, virum venerabilem magistrum *Theobaldum* Archidiaconum *Leodiensem*, quem vulgus consueto vocabulo vocitabat *Tyardum*, quique tunc temporis cum Domino *Edwardo* peregrinationis gratia morabatur in *Syria*, in summum Pontificem unanimiter elegerunt. Attendens itaque per celeres nuncios ad tantæ celsitudinis dignitatem se fuisse vocatum, *Syriæ* valedicens, obtenta tamen à Domino *Edwardo* licentia: maris mediterranei discrimina non pavescens, partes *Viterbii*, ubi tunc cætus Cardinalium morabatur festinanter adiit, consecrationis munus pro tempore recepturus. Dominus *Philippus* de *Eya* die veneris proxima ante festum Sancti *Lucæ* Evangilistæ assumpsit officium thesaurarii Scaccarii Domini Regis. Circa idem tempus obiit Dominus *Rogerus* de **Leyburne**. Obiit bonæ memoriæ Dominus *Philippus* **Basset** circa festum Sancti *Andreæ*, vir nobilis & discretus, & escarum largitor profusissimus.

Theobaldus Archidiac. Leodiensis vulgo vocatus Tyardus in Papam eligitur. E Syria Viterbium venit.

Rich. Rom. Rex Paralysi correptus ob.

Pridie Id. Decembris scil. die Sabbati in Vigil. Sanctæ *Luciæ* virginis *Richardus Romanorum* Rex illustris apud **Berkam** sedem sibi fecit muniri, nocte sequente invasit eum paralysis acutissima, qua protinus ingruente, ad motum membrorum partis dextræ, & ad usum linguæ, & ratiocinationis pene factus est inhabilis, & sic ægritudinis incommodo prævalente languescens, mortis

terminum,

terminum, quæ nulli parcere consuevit, inconsolabiliter lamentatus heu proh dolor! expiravit. Hujus anni lugubris exaratio jam quiescat, in quo tot nobiles firmissimas Regni nostri columnas mors, parcere nescia, de præsentis vitæ sustulit incolatu.

MCCLXXI. 1271

Anno quo visibilium & invisibilium plasmator munificus, nostræ condolens miseriæ, filium suum misit in terris propitiatorem pro peccatis nostris MCCLXXI. *Richardus Romanorum* Rex illustris, ingravescente morbo, devotissima poenitudine retroacta deplorans, testamento condito, sacrosancto roboratus viatico, IV. Non. Aprilis die scil. Sabbato proxima, ante mediam quadragesimam migravit à seculo; gloriam mundi transitoriam pro cœlesti Regno commutans, gleba corporis sui in Ecclesia conventuali monasterii sui de Heyles, quod sumptibus suis à fundamentis extruxerat, non ignobiliter collocata.

Eodem anno æstate media, convalescente fervore simul & ariditate per totum Regnum, mirabile prodigium contigit in civitate *Cantuariensi*, subita siquidem & inopinata inundatio aquarum erumpentium de cavernis terræ partem maximam civitatis operuit, ubi aquæ nunquam prius currere videbantur; ita quod violentia gurgitis impetuose currentis domos plures, & ædificia diruendo in planitiem convertebat, viros & mulieres, tam senes quam pueros, submergebat. Exaratis igitur eventibus *Anglicorum*, stilum ad eos qui morabantur in *Syria* convertamus. *Maxima aquarum eruptio in Civit. Cantuar.*

Igitur Dominus *Edwardus* in civitate *Aconensi*, sub expectatione, quam prædiximus, commorante, ecce Rex *Judæorum*, qui vulgo *vetus* de *Monte* dicitur, instigante humani generis inimico, qui bonis actibus invidere non cessat, nec non ut sane credi poterit cooperante soldano, unum de sicariis suis, quos vulgo assessinos vocant, misit in *Syriam* dolosæ machinationis genere subornatum, ut Dei athletam Dominum *Edwardum* insidiis callide præveniret, & præventum nacta temporis opportunitate crudelissime jugularet; qui vulpina seu potius serpentina fretus astutia, nuncia sibi plura confingens, ut quasi pacis honestæ vel treugarum præco verus existeret, in Curia Domini *Edwardi* tanquam familiaris, & domesticus aliquamdiu morabatur inter cæteros, nemine suspicante sinistra; una igitur dierum, nacta temporis opportunitate, ut credebat, dixit se Domino *Edwardo* velle, nullo suorum conscio, plurimum sibi placitura secreta quædam nuncia revelare. At Dominus *Edwardus* nihil sibi metuens solus solum in suum secretissime thalamum introduxit, statimque dirus satelles, ostio thalami firmiter obserato, educens cultrum veneno letifero toxicatum irruit truculenter in ipsum, & vulnere duplicato crudelissime sauciabat; sane miles robustissimus plagarum stigmatibus irritatus, potenti virtute subnixus nefandum lictorem projecit ad terram, & cultro quo eum vulneraverat ablato, in extorsionis violentia seipsum læsit in fronte, statimque inhumanum proditorem telo proprio interfecit. Porro familiares externi comminus expectantes, clamore nimirum quem audierant consternati, ostia thalami confringentes, viso quod acciderat, eventum lamentabilem mente lugubri deplorabant, de salutis remedio desperantes; evocati statim medici in arce peritissimi vulnera sua congruo medicamine fomentabant, mundique redemptor in se credentium qui vera salus est, qui ut ait Propheta vere languores nostros tulit, & dolores nostros portavit in corpore suo super lignum, tam efficax & optimum gratiæ suæ concessit antidotum, ut vulnera sua, quæ cunctorum judicio censebantur incurabilia, modico tempore curarentur. Ille vero, cui nimirum vexatio tam periculosa saniorem præstitit intellectum, profligata solitudine, corpus suum in posterum per sibi notos & familiares duxit cautius muniendum. Nec silentio sepelire debemus diem quo Dominus *Edwardus* per carnificem fuerat vulneratus, ipsius siquidem infortunii prodigialis eventus aliquod mirabile potuit præfigurare portentum; actum enim fuit hoc scelus in mane die Veneris in festo Sancti *Botulphi*, viz. *D. Edward. à sicario quodam graviter vulneratur.*

 xv. Kal.

xv. Kal. Julii eodem ſcil. die, per annorum revolutionem, quo de utero genitricis ſuæ progrediens humanam nativitatem accepit, ætatis vero ſuæ anno xxxiii. anno ætatis conſimili, quo redemptor noſter incarnatione ſua conſimili fratrum pro redemptione humani generis in crucis patibulo vulneratus, cum in divinitatis natura immortalis exiſteret, non recuſavit pro peccatis noſtris carnis ſuæ mortem miſericorditer ſuſtinere. Conſecratus eſt Apoſtolicæ ſedis electus magiſter *Tyardus*, de quo ſupra tetigimus, & ſortitus cum nova celſitudine novum nomen, & de *Theobaldo* vocatus eſt *Gregorius* decimus.

Theobaldus conſecratur nomine Gregor. Decim.

Urbs Norwic. incendio devaſtatur.

Eodem anno circa feſtum Sancti *Laurentii*, per contentionem habitam inter Priorem, & Monachos Norwick ex parte una, & cives ejuſdem civitatis ex altera, inſtigante humani generis inimico, qui non ceſſat ſuperſeminare zizania, facta eſt nimium deploranda combuſtio Conventualis Eccleſiæ Norwick, cum omnibus ædificiis ejuſdem Monaſterii adjacentibus.

Edmun. fil. Rom. Regis uxorem ducit ſororem Com. Glouceſt.

Eodem anno circa feſtum Sancti *Michaelis*, *Edmundus* filius Regis *Alemanniæ*, cui Dominus Rex paternam integraliter hæreditatem reſtituerat, *Margaretam* ſororem nobilis viri *Gilberti* Comitis *Glouceſtrenſis* duxit in uxorem, & factus eſt miles & Comes in feſto Sancti *Edwardi*. Eodem die ſimiliter *Henricus* de Lacy factus eſt miles, & Comes Lincoln, cum quibus duobus magnatibus *Georgius* de *Cantalupo*, & quamplures alii Regni *Angliæ* Nobiles quidem de Domino Rege cum prædictis Comitibus militiæ cingulum ſuſceperunt.

Henricus Rex ob.

Die Mercurii in feſto Sancti *Edmundi* quondam *Cantuarienſis* Archiepiſcopi, viz. xvi. Kal. Decembris, piæ recordationis *Henricus* Rex *Anglorum* ſereniſſimus, carnis mole depoſita, hominem terrenum exuens, momentaneam mundi gloriam cœleſti palatio commutavit, cum Rege Regum perpetuo Regnaturus in cœlis; dominica proxima ſequente, viz. in feſto beatiſſimi Regis & Martyris *Edmundi*, in nobiliſſima baſilica *Weſtmonaſterienſi*, quam opere ſumptuoſo & incomparabili à fundamentis extruxerat, Regni magnatibus exequias debitas impendentibus, cum ea qua decuit honorificentia tumulatus: ſane corpus ipſius pretioſiſſimis indumentis, & diademate Regio, prout decuit, adornatum, omni aſſiſtentium judicio à nobilioribus Regni ad hoc officium prælectis in locello portatili deferretur ad tumulum, ampliori ſplendore decoris effulgebat mortuum, quam prius dum vixerat appareret, ſiquidem eventu miro ſed notabili contigit, quod in eodem loco quo beatiſſimus Rex, & confeſſor *Edwardus* ſepultus extiterat, & annis plurimis, priuſquam reliquiæ ipſius tranſlatæ fuiſſent in ſcrinium, requievit corpus Regis *Henrici*, qui eundem Sanctum *Edwardum* dum vixit præ cunctis Sanctis diligere conſuevit, & ampliori devotione venerari, non ignobiliter collocatum humanæ traditum eſt ſepulturæ.

1272

Anno MCCLXXII.

Papa confert. Archiepiſcopatum Cantuar. in Rob. de Killewardeby.

Circa idem tempus Dominus Papa, caſſata electione facta de Priore *Cantuarienſi*, vel ipſo Priore potius reſignante, contulit Archiepiſcopatum *Cantuarienſem* fratri *Roberto* de Killewardeby, de ordine fratrum prædicatorum, viro quidem pereminentis ſcientiæ, & vitæ ſanctitate, prout ipſius religionis ſtatus expoſtulat, præfulgenti.

Edmun. Regis fil. in Angliam redit.

Circa feſtum Sancti *Nicholai* Dominus *Edmundus* filius Regis *Anglorum* rediens de terra ſancta, die ſabbati poſt ipſum feſtum, venit *Londoniam*, occurrentibus & applaudentibus ſibi civibus London, & diverſarum conditionum innumerabili comitiva.

Epiſc. Londin. officio ſuo &c. reſtitutus Londinum redit.

Sequenti die Dominus *Edmundus* Comes *Cornubiæ* ſororem Comitis *Glouceſtriæ*, quam ut ſupra diximus duxerat in uxorem, primo deduci fecit apud Walingford, ibique multis Regni magnatibus loco nuptiarum feſtum famoſiſſimum celebravit. Epiſcopus London qui diutius expectaverat in curia *Romana*, ſummi jam Pontificis gratiam aſſecutus, reſtitutus ad officium & beneficium, à quibus diu ſuſpenſus extiterat; reverſuſque in *Angliam* congaudentibus

dentibus & occurrentibus sibi turmis disparium conditionum, ultimo die Januarii civitatem London tripudialiter introivit. Circa idem tempus occubuerunt strenui viri *Robertus* Walerand, & *Johannes* de la *Vnde*. Frater *Robertus* de la Killewardeby prima Dominica Quadragesimæ, quæ eo anno contigit in IV. Kal. Martii, pluribus suffraganeorum suorum assistentibus in Ecclesia cathedrali *Cantuariensi* consecrationis munus accepit. Hujus anni sermone licet insipido famosiora gesta perstrinximus, superest ut anni sequentis seriem pro nostræ paupertatis modulo, sub eo quo poterimus compendio, concludamus. *Archiep. Cantuar. consecr.*

MCCLXXIII. 1273

Anno, quo summi patris sapientia divinitatis substantiam fragilitati nostræ redemptionis gratia counivit, MCCLXXIII. serenissimus Rex *Anglorum Edwardus* qui anno præterito, quod omisimus, dominica proxima post Purificationem rediens de *Syria* urbem *Romanam*, à civibus urbis honorifice receptus introivit, ac die Martis sequentis, viz. in festo Sancti *Valentini* civitatem *Vrbis Veteris*, ubi Papa tunc cum Cardinalibus morabatur, occurrentibus sibi non solum Cardinalibus, sed & universis magnatibus in Curia commorantibus, gloriosissima veneratione receptus à Papa, non ignobiliter introivit; & ne vacuus à gratia summi Pontificis abiret, obtinuit quod per tres annos continue sequentes decimas omnium Clericorum Regni sui perciperet, tam secularium, quam religiosorum sine discretione qualibet personarum, obtenta quidem tali gloria recedens à Curia, die Mercurii proxima post festum Sanctæ Trinitatis descendit de monte Senisii, & in Quindena Sanctæ Trinitatis venit apud Sanctum *Georgium* prope *Lugdunum* ad duas dietas, in crastino vero Sancti *Jacobi* intravit civitatem Paris, & morabatur ibidem usque dominicam proximam post Gulam *Augusti*, ipsaque vice ibidem fecit Regi *Franciæ* homagium de omnibus terris, quas de eo tenere clamavit, quo facto die *Lunæ* recessit de Paris. Et quia *Gastonus* de Biarre, qui semper quietis impatiens, contentionis & discordiæ fomes moverat guerram in *Vasconia* contra Regem *Angliæ*, depopulando terras & provincias. Rex cupiens provinciæ desolatæ providere subsidium, exercitu quo poterat congregato, versus partes illas cœpit dirigere gressus suos, prædictum *Gastonum* militariter invasurus. Regina tamen, quæ tunc prægnata extiterat, diu ante præmissa, in finibus *Vasconiæ* quo commode parere potuisset. *Rex Edvar. Romam venit.* *A Papa Viterbii receptus, triennalem decimationem Clericorum obtinet.* *Parisios venit.* *In Vasconiam tendit contra Gastonum de Biarre.*

Porro *Gastonus*, adventu Regis præcognito, viribus imparem se attendens, & metuens, cum pauca, quam congregaverat, comitiva Regis potentiam, quæ incomparabilis fuerat, experiri, provinciam quandam montuosam ita collibus circumcinctam, quæ fere inaccessibiles habebat ingressus & egressus, adeundam putavit. In ipsa quoque provincia quinque castra extruxerat inexpugnabilia, ne copia deforet defensori, cujus satellites frequenter egredientes improvisis insultibus in Regis exercitum irruentes, dispendia non modica frequentius intulerunt, & præda capta, pompatice redeuntes munitionum se tutamine protegebant. Itaque Rex fere per totum annum illum cum exercitu copioso morabatur in *Vasconia*, solitudines ipsius provinciæ pervagando, nilque penitus proficiendo, imo potius inæstimabilem pecuniam quam de Regno *Angliæ* importune fecit emungi consumendo, quippe in exercitu suo tanta fuit penuria victualium, & eorum inaudita caristia, quod & homines & jumenta famis inedia tabescebant. Tandem nunciis quibusdam intermediis, sed tamen in dolo, ut ex post facto liquebit, subdola machinatione pertractantibus, partes se invicem Regis *Francorum* arbitrio submiserunt. Dominica proxima post exaltationem Sanctæ Crucis facta est solemnis inthronizatio fratris *Roberti* de Killewardeby Archiepiscopi *Cantuariensis*, statimque circa festum Sancti *Michaelis* obiit venerabilis *Henricus* de Sandewyce London Episcopus. *Gastonus se in montuosa recipit, & Regis exercitu inedia & difficultatibus confecto, utraque pars se submittit arbitrio Regis Franc.*

In eodem festo Sancti *Michaelis* Dominus *Philippus* de *Eya* cessit officio thesaurarii Scaccarii quod per biennium strenue gubernaverat. Successit eidem

 in

in eodem officio frater Joseph Prior Hospitalis in *Anglia*, qui, quia diu Rex in *Syria* morabatur, pecuniam sibi sua calliditate mutuo de mercatoribus adquirebat, & eis de proventibus Scaccarii, quæ mutuo perceperat, utpote fidelis debitor persolvebat.

Com. Radolp. de Halesberewe fit Rex Roman.

Quinto-decimo die post festum Sancti *Michaelis* Comes *Radulfus* de Halesberewe, dictus *Rufus*, de provincia *Alemanniæ* coronatus fuit in Regem *Romanorum* apud *Aquisgranum*.

In crastino Sancti *Nicholai* Canonici Sancti *Pauli* London, obtenta domini Regis licentia, convenientes in unum, & votis unamiter adunatis, venerabilem virum magistrum *Y.* de Schyshill, ejusdem Ecclesiæ Decanum, in patrem & pastorem elegerunt concorditer; qui statim transfretavit in Vasconiam ad Regem, ipsius benevolentiam petiturus, qua obtenta rediit in *Angliam* circa mediam Quadragesimam; & quia Dominus *Cantuariensis* tunc fuerat in partibus transmarinis, impetratis ab eo literis ad officialem suum, qui tunc vices suas gerebat in *Anglia*, consecrationis gratiam meruit obtinere. Dominus *Cantuariensis* gratiose concessit eidem, quod à quocunque Episcopo *Angliæ*, quem duceret eligendum, posset in Episcopum Consecrari.

1274 MCCLXXIV.

D. Y de Schyshill in Episc. Londin. elect. consecratur.

Anno incarnationis unigeniti filii Dei MCCLXXIV. venerabilis London electus magister Dominus de Schyshill, de licentia Domini *Cantuariensis* ut supra tetigimus, à venerabili patre *Godefrido* tunc *Wigorniensi* Episcopo, assistentibus etiam pluribus aliis Episcopis, apud Lameye in capella Domini *Cantuariensis* fecit in Episcopum solemniter consecrari III. Kal. Maii, viz. Dominica proxima post festum Sancti *Marci* Evangelistæ.

Papa Greg. Dec. Lugduni Concilium celebrat.

Consequente primo die Maii cœpit venerabilis Papa *Gregorius* decimus, evocatis totius mundi prælatis, apud *Lugdunum* super *Rodanum* solemne pariter & generale concilium celebrare. Porro duo memorabilia quæ in eodem concilio edita fuerant, seu statuta, ad posterorum memoriam transmittere dignum duxi.

Decimæ Ecclesiasticorum per sex annos dantur in subsidium terræ sanctæ.

Imprimis statuit Papa, quod à tempore concilii celebrati, omnes religiosi exempti cujuscunque fuissent ordinis, vel conditionis, & omnes Clerici habentes beneficia ecclesiastica, per sex annos, darent decimas beneficiorum in subsidium terræ Sanctæ; una scil. medietas dari consueverat ad Natale Domini, & alia medietas ad festum Nativitatis *Johannis Baptistæ*, & quod tota pecunia de dicta decimatione per sex annos continuos colligenda, integra custodiretur deposita in ærario publico, usque ad finem termini prælibati, distribuenda & eroganda bellatoribus profecturis in terram sanctam, ad pugnandum contra hostes Christianæ fidei. Alterum memorabile quod in eodem concilio contigit, non decet sub silentio pertransire, quod Græci, licet Catholici, qui hactenus in quibusdam ritibus à nobis discrepaverant, die Lunæ in crastino Nativitatis *Johannis Baptistæ* sponte venientes *Lugdunum*, in præsentia Domini Papæ, & totius concilii adhuc ibidem congregati, spreta superstitione schismatica, qua usque hactenus utebantur, symbolum Dominicum, quod in Missa cantamus, sonoris vocibus inchoantes à principio usque ad finem decantaverunt; clausulam quoque illam, scil. unam Sanctam Catholicam & Apostolicam ecclesiam, ternis vocibus repetebant, & sic sacrosanctæ & Apostolicæ *Romanæ* Ecclesiæ spiritualis confœderationis vinculo counitі ad propria repedabant. In eodem concilio *Robertus* Sarum electus, qui diu ante, sicut supra tetigimus, vacante sede *Cantuariensi* à Monachis *Cantuariensibus* se fecerat confirmari, propter quod consecrationis gratiam non potuit obtinere, de gratia summi Pontificis consecrationis munus obtinuit, & ad Ecclesiam suam rediit consecratus.

Græci subscribunt Symbolo Apostolico.

Walter. Merton in Episc. Roffen. eligitur.

Circa festum Sancti *Jacobi* obiit *Laurentius* de Sancto *Martino* *Roffensis* Episcopus; Dominus *Walterus* de Merton ad ejusdem dignitatis celsitudinem concorditer est electus.

R. Edward. in Angliam redit.

Die Jovis in crastino Sancti *Petri* ad vincula illustris *Anglorum* Rex *Edwardus* applicuit in *Angliam*, expectans in partibus tandem diem coronationis

tionis suæ, solemnitatis præparamenta, prout Regiam decebat magnificentiam, non mediocrem sed maximam solicitudinem requirebant.

Die vero Sabbati proxima, post assumptionem gloriosæ virginis dei genitricis *Mariæ*, idem Rex, occurrentibus sibi nimirum & applaudentibus non solum civibus *Londoniarum*, sed & universis Regni magnatibus, Clericis simul, & laicis, qui pro tantæ novitatis spectaculo, imo etiam pro sui Principis honorificentia fuerant congregati, per evocationem Regiam de remotissimis Regnorum finibus conglobata turba quidem magna, quam dinumerare nemo poterat, civitatem **London**, quæ ad ejus ingressum multipliciter adornata fuerat, introivit. Nec sufficere posset lingua, vel calamus ad ornamenta civium & civitatis enumeranda, quæ sine sumptuum consideratione, multifariis adinventionibus pro Regis magnificentia studiose fuerant elaborata. Sequenti quoque Dominica, quæ eo anno contigit XIV. Kal. Septembris, in festo scil. Sancti *Magni* martyris, idem Rex à venerabili patre *Roberto* tunc *Cantuariensi* Archiepiscopo, assistentibus ut decebat totius Regni suffraganeis, excluso tamen *Waltero* tunc *Eboracensi* Archiepiscopo, qui, propter frivolam inter duos *Angliæ* Metropolitanos discordiam, quæ, pro crucis deportatione, inutili, & sumptuoso labore eos diutissime exercuerat, Regiæ coronationi non passus est interesse; sacrosancti Crismatis oleo delibutus Regni Diadema suscepit, & coram Regni sui proceribus gloriosus effulsit, nec deerant, una cum civibus **London** & cæterarum civitatum & oppidorum totius Regni, quorum quique quasi concertando variis & sumptuosis se vestimentorum generibus adornabant, Comitum, Baronum & militum copiosæ catervæ incomparabilibus vestibus adornatæ; quo civitas ipsa, quæ Regni nostri Capitanea non immerito nominatur, bombicinis & auro textis emicuit indumentis; taceo de celebri convivio, quo confluentes undequaque populi non minus admirari poterant,, quam lætari, nec silentio prætereundum est, quod serenissima *Anglorum* Regina *Alienora* simul cum Rege Regio vernans diademate gloriosa refulsit, ut convenienter eis congrueret illud Davidicum, speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Dominus in æternum, Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime specie tua, & pulchritudine tua intende, prospere procede, & Regna; & paucis interpositis sequitur, astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Circa festum Sancti *Michaelis Walterus* de **Merton** *Roffensis* electus consecrationis munus accepit.

R. Edv. ab Archiep. Cantu. coronatur.

Circa festum Sancti *Calixti* Papæ *Henricus* filius Regis *Edwardi* secundo genitus immatura morte decedens seculo valedixit, animos parentum non mediocriter dolore perfundens, & sepultus est apud *Westmonasterium* die Sabbati proxima post festum Sancti *Lucæ* Evangelistæ, scil. decimo Kal Novembris.

Circa festum omnium Sanctorum Dominus Rex *Angliæ* arripuit iter versus partes Marchiæ, habiturus Parliamentum cum *Lewelino* Principe *Walliæ*, sed idem Princeps censendo non esse sibi tutum certo die & loco occurrere Regi nostro, nisi certis obsidibus pro securitate sibi commissis, venire prorsus & cum eo Parliamentare recusavit. Quamobrem Rex noster infecto penitus negotio, quod conceperat, sine moræ dispendio repedavit. Circa festum Sancti *Martini* obiit nobilissima domina uxor Domini *Edmundi* fratris serenissimi Regis nostri, cui hæreditaria successione competebat Comitatus **Albemarle**, patre viz. defuncto diu ante, cui sola hæreditario jure successit, & si matrem adhuc superstitem supervixisse potuisset, Comitatus de **Wight** insulæ ratione sibi simili competiisset, cujus interitus, imo etiam privatio tantorum Dominatuum animum mariti non mediocriter contristavit, quia non sine dolore amittitur, quod cum amore possidetur.

Rex colloquio cum Lewellino Walliæ Pr. frustra tentato redit.

Circiter diem illum *Willielmus Bathoniensis* Episcopus, vir miræ simplicitatis & innocentiæ, carnis mole deposita hominem terrestrem exuit, præsenti seculo valedicens: statimque electus est ad ejusdem dignitatis celsitudinem vir tunc mirabilis magnificentiæ Dominus *Robertus* **Burnell**, annuente po-

D. Burnell in Episc. Bathon. eligitur.

tiffimum & cooperante Rege *Anglorum*, cujus fibi diutinum inæftimabiliter complacebat obfequium.

Margareta Scotorum Reg. & Soror Beatricia ob. Anno eodem pene elapfo, circa mediam Quadragefimam, obiit fereniffima Regina *Margareta* Regina *Scotorum*, & foror ejus *Beatricia* nobilis *Britanniæ* Comitiffa, Regis *Anglorum* germanæ, earum genitrici Reginæ *Anglorum* planctum lugubrem relinquentes, fane utriufque fexus foboles ingenua, quam fupradictæ forores de fuis lumbis ediderant, doloris vehementiam temperavit.

Duo Soles in cœlis apparent. Anno ipfo pene revoluto XVIII. Kal. Aprilis circa horam fextam apparuerunt in firmamento in plaga meridionali quafi duo foles, & tres femicirculi circa ipfos foles, quorum duo faciem feu colorem Iridis manifeftiffime prætendebant, tertius autem coloris candidi erat, & finguli fingulos quafi lætando per medium interfcindebant: Afpicientes itaque fignum tam infolitum tanquam attoniti ftupuerunt, vifione ipfa per dimidiam horam continue apparente.

1275 MCCLXXV.

D. Burnell Confecrat. Anno quo per unionem verbi cum carne veritas de terra orta eft MCCLXXV. Dominus *Robertus* Burnell tunc *Bathonienfi* electus, dominica in Ramis palmarum quæ anno ipfo contigit VII. Id. Aprilis, à venerabili patre Domino *Roberto Cantuarienfi* Archiepifcopo in Conventuali Ecclefia de Merton confecrationis munus accepit.

In Parliamento Weftmonafterii habito Leges veteres reftitutæ & novæ conditæ. In Quindena *Pafchatis* factum eft famofum & folemne Parliamentum apud *Weftmonafterium*, congregatis ibidem totius Regni majoribus, tam fecularibus tam perfonis Ecclefiafticis; in quo, tanquam in primo Parliamento fuo, Dominus Rex cupiens, ut decuit, populo complacere, & leges languidas, quæ per prædecefforum fuorum impotentiam, feu per Regni turbationem, imo etiam per abufionem male utentium, diutiffime dormitaverant, excitare, & in ftatum debitum revocare, fidelium & jurifperitorum Regni fui, cooperante confilio, nova quædam ftatuta non folum juri confona, verum etiam toti Regno pernecefffaria, compilavit, & publice divulgata pofteris memoriter obfervanda contradidit, quo corda plebeiæ multitudinis inæftimabili fibi dilectionis finceritate conjunxit.

Tho. de Cantelupo in Epifc. Herefor. eligitur. Obiit *Johannes* dictus *Brito* Hereford Epifcopus, fuccedente quoque die Veneris proxima poft feftum Sancti *Barnabæ* Apoftoli electioni faciendæ præfixa, magifter *Thomas* de Cantelupe folemniter & concorditer in Epifcopum à fratribus eft electus.

Circa idem tempus crepuerunt cicatrices vulnerum Domini Regis, quæ cultro venenifero ficut fupra tetigimus pertulit in *Syria* per fatellitem affeffinum, Rex utique ex vehementia doloris & anguftiæ graviffime cœpit febricitare, adeo ud de ipfius convalefcentia pene defperaretur, fed tandem Domino miferante convaluit.

Rex Oxonium veniens fuperftitione quadam detentus civitatem ingredi recufat. Dominica proxima ante feftum Sancti *Petri* ad *Vincula* Dominus Rex venit *Oxoniam*, occurrentibus fibi cum inæftimabili folemnitate & lætitia viris religiofis, diverforum ordinum, Clericis tunc licet paucis in municipio commorantibus, Burgenfibus ejufdem villæ cum innumerabili multitudine utriufque fexus, mulieres vero cum pretiofis veftibus adornatæ certatim fibi cereos fumptuofos præparaverant & cum eifdem lucernis accenfis ob Regiam honorificentiam Regi pariter & Reginæ extra fores oppidi folemniter occurrebant; & licet oppidum ipfum pro tanti principis honorificentia contra primum ejus ingreffum fuiffet multipliciter adornatum, Rex, nefcio quorum ductus confilio territus, ut credi poterat veteri fuperftitione derifforia, quod, obtentu precum Sanctæ virginis Fridefwythe, nullus Rex oppidum ipfum, patre fuo duntaxat excepto, aufus fuit à multis retroactis temporibus introire, cum veniffet ad portam Orientalem, fpreta villa, reflexis habenis equitans extra mœnia aulam Regiam in fuburbio pofitam introivit.

In

In craſtino quidem ſatis mane venit ibidem *Gaſtonus* de Biarre cum quibuſdam nunciis Regis *Francorum*, idemque *Gaſtonus* die Martis ſequente venit ad Regem cum adhærente ſibi familia colloquium habiturus; quem Dominus Rex continuo captivari præcepit, & in caſtro ſuo Oxon, Domino *Stephano* de Penecest militi quidem non ignobili cuſtodiendum commiſit, ſed nunciorum Regis *Francorum* cooperante ſubſidio, ſufficiente tamen pro eo præſtita cautione ſtatim liberatus ad propriam paſſus eſt remeare provinciam, tempore congruo reverſurus in *Angliam*, & Regi beneplacita completurus. *Gaſtonus de Biarre carceri commiſſus cautione data liberatur.*

Dominica in feſto Nativitatis glorioſæ Virginis conſecratus eſt magiſter *Thomas* de Cantelup Hereford Epiſcopus.

Die Mercurii ſequente ſcil. III. Id. Septembris, factus eſt terræmotus per *Angliam*, qui cum per civitates London, *Cantuarienſem* & *Wigornienſem*, parteſque maritimas meridionalis plagæ vehementius infeſtavit, Aquilonares quoque moderatiori turbatione commovit. *Terræmotus.*

In quindena Sancti *Michaelis* proximo ſequente convocatis generaliter apud *Weſtmonaſterium* totius Regni magnatibus, habitoque cum ipſis diffuſiore tractatu, Dominus Rex voluntarie vel invite laicos & Clericos univerſos & ſingulos totius Regni ſui precum interveniente præcedentia prudenter induxit, quod de omnibus bonis ſuis temporalibus partem ſibi quintam decimam conceſſerunt, quo ſumptus ineſtimabiles quos fecerat in *Syria* recuperaret, & importunas creditorum exactiones ſoluta pecunia mitigaret, verum quia inhoneſtum videretur & importunum de beneficiis Eccleſiaſticis conſimilem petere quintam-decimam, præſertim cum univerſi Clerici Regni *Angliæ* tam religioſi quam ſeculares, non ſolum patri ſuo, ſed etiam ſibi per multos retroactos annos, ut prætactum eſt, ſuas decimas curialiter tribuiſſent; quinetiam ex ordinatione Domini Papæ facta in concilio *Lugdunenſi*, per ſex annos continue ſequentes decimas ſuas in ſubſidium terræ ſanctæ ſolvere cogerentur, volens Clericis ipſis neceſſitatem imponere, ſed potius aliquantulam loco ſubſidii voluntarie conſequi portionem, congregatis in præſentia ſua totius Regni Pontificibus, & totius Cleri majoribus, ſupplicabat eiſdem, quod aliquod ſubſidium gratis ſibi concedere dignarentur; ſane quia Pontifices afflictos affligere, vel Clericis ſuis non vocatis, nec conſultis, neceſſarias contributiones imponere non poterant nec debebant, ne Regis ſupplicatio manifeſtam ſeu præciſam videretur pati repulſam, unanimi concordia reſpondendum duxerunt, quod citra quindenam Paſchæ proxime ſecuturam ſinguli ſingulos Clericos ſuarum Diocæſium facerent convocari, & eos ſupra hujus momenti ſubſidio tribuendo conſulerent, & quicquid de ipſorum gratuita voluntate poſſent inquirere, ſeu perpendere, in quindena Paſchæ proxime ſecutura ſuis Domino Regi reſponſionibus intimarent. *In Parliamento Weſtmonaſterii habito decima quinta bonorum temporalium à Clericis & Laicis Regi conceſſa eſt.*

In prætaxato Parliamento actum eſt quoddam memorabile, quod turpe foret ſub ſilentio præterire, nempe deliberato nimirum conſilio inimicis crucis Chriſti *Judæis* in *Anglia* commorantibus, qui Catholicos intolerabilibus aggravabant uſuris, legis *Moſaicæ* profeſſoribus legem novam ſanxivit, viz. ut in poſterum nulli pecuniam ſuam ad uſuram commodare præſumerent, ſed de labore manuum ſuarum, & negotiationum legitima victualia ſibi neceſſaria propagarent, & ſuper hoc conſtitutiones quaſdam editas *Judæis* tribuit memoriter obſervandas. Circa idem tempus obiit Dominus *Johannes* filius *Johannis*. *Leges novæ latæ de Judæis.*

Dominus *Edmundus* frater Domini Regis *Anglorum* transfretavit, & ſibi potentiſſimam Dominam Reginam *Navarræ* conjugio copulavit. Anno ipſo poſt tranſacta Nativitatis Dominicæ ſolemnia decimo die menſis Januarii *Gregorius* Papa decimus præſenti ſeculo valedixit. *Edmun. Regis frater uxorem ducit Reginam Navarræ.* *Ob. Greg. Dec.*

Circa Purificationem beatæ *Mariæ Gaſtonus* de Biarre rediit in *Angliam*, & ſicut ante pepigerat gratis ſe reddidit Domino Regi, ſubmittens ſeipſum & omnes terras ſuas ejuſdem Regis beneplacito, quo ſtatim captivato omnium terrarum & caſtrorum ipſius *Gaſtoni* cuſtodes inſtituit, & eos in *Vaſconiam* mittere non tardavit. *Gaſtonus de Biarre ſe Regi reddit.*

Emericus de Monteforti in Walliam navigans à Bristolliensibus captus Regi traditur.

Circa idem tempus *Emericus* de *Monteforti* cum duobus militibus de *Gallia*, & duobus fratribus prædicatoribus maris devia navigando percurrens, & filiam quandam Comitis *Leycestriæ* sororem suam Germanam secum adducens, & in *Walliam* applicare proponens, ut ipsam mulierem *Lewellino* Principi *Walliæ* matrimonio copularet, contigit, ut ex paucis velis ante portum *Bristolliæ*, navigaret; sed cives ejusdem oppidi rate considerata, perpendentes aliquod insolitum in ea consistere, puppem ipsam cum tota sarcina capientes, invitos intrinsecus perduxerunt ad portum *Bristolliæ*, & prædam ipsam non ignobilem Domino Regi cum triumphali lætitia reddiderunt. Rex quoque considerans ex prædicto conjugio, si præcogitatum consequeretur effectum, dispendia sibi minime defutura, captivos ipsos nobiles separatim concludi præcepit in carceres singulos, singulos assignando custodes, sane mediantibus nunciis Regis *Francorum* fratres & milites citissime liberati redierunt in *Galliam*.

Petrus de ordine prædicatorum in Papam electus nomine Innocentii Quinti.

Circa principium Quadragesimæ electus est quidam frater de ordine fratrum prædicatorum *Petrus* nomine ad Papatus celsitudinem, & assecuto munere consecrationis mutato *Petri* nomine, cui successit in celsitudine dignitatis Apostolicæ, vocatus est *Innocentius* Quintus.

1276 MCCLXXVI.

Ob. Innocent. Quintus. Octobonus in Papam electus nomine Adriani, ante consecrationem obit.

Anno, quo verbum patri coeternum caro factum mortalitatis nostræ particeps factus est in fine seculorum MCCLXXVI. XI. Kal. Julii obiit *Innocentius* Papa Quintus, electus est ad Papatus celsitudinem Dominus *Octobonus*, qui tunc ultimo, sicut supra tetigimus, legationis officio in partibus *Angliæ* fungebatur, & pristino nomine transmutato vocatus est *Adrianus*, qui, tandem consecrationis munere non obtento, transitoriam mundi gloriam brevi prodidit intervallo, ipsum vero vitæ longioris spes infida fefellit, dum mors parcere nescia, paucorum dierum labente curriculo, temporalis vitæ transitoriam sibi jucunditatem maturius, quam credebatur, adinveniret. Quo defuncto post modicum temporis fluxum ad eandem celsitudinem electus est quidam Cardinalis dictus *Hugo Hispanus*, & de *Hugone* vocatus est *Johannes*. Translatus est Dominus *Richardus Gloucestrensis* Episcopus in Vigil. Sancti *Botulphi* viz. XVI. Kal. Julii contingente eo anno feria tertia.

Hunc excipit in Papam Hugo Hispan. nomine Johannis.

Edmun. Regis fr. Reginam Navarræ in Angliam ducit.

Miranda siccitas per totam *Angliam*, adeo quod à Pascha usque festum Sanctæ *Margaretæ* fere nihil plueret super terram. Dominus *Edmundus* Regis *Angliæ* germanus transfretavit, & circa festum Sancti *Barnabæ* nobilem mulierem Reginam *Navarræ*, quasi non minus Regni *Navarræ*, quod eidem Reginæ jure hæreditario competebat, ambitione devictus, quam formæ venustioris illecebra allectus sibi conjugio copulaverat, ut natalis soli viz. *Anglicani* jucunditatem, & possessionum suarum in eodem Regno sibi copias ostentaret, duxit in *Angliam*, quam non solum affines & propinqui sed & externi summa cum honorificentia susceperunt.

Circa festum Sancti *Jacobi* Apostoli nuncii qui missi fuerant in *Vasconiam* pro terris Domini *Gastoni* custodiendis injuncto sibi legationis officio, ob resistentiam ministerialium ejusdem *Gastoni* non adimpleto vacui redierunt in *Angliam*.

Bellum inter Regem Hispan. & Reg. Fran. de Dominio Regni Navarræ.

Anno eodem Rex *Hispaniæ* vendicans sibi Dominium Regni *Navarræ*, copiosum præparavit exercitum, ut ipsum Regnum invaderet, & suo Dominio subjugaret, & civitatem *Pampelonam*, & quasdam alias civitates munitas obsidione conclusit, quas demum potestate valida sic arctavit, quod per impotentiam resistendi suo se Dominio dedere cogerentur. Rex itaque *Francorum* asserens è contrario Regnum ipsum antiquo jure suo debere subjacere Dominio, permissis comminatoriis & exercitu congregato, cui *Gastonum* de Biarre ducem præfecit, misit eos in *Navarram* ut vel urbes occupatas ab occupatione defenderet, & Regnicolas, adjutorium impendendo, à depopulatione salvaret. Interim Rex *Francorum*, congregatis de universis mundi partibus stipendiariis, copiosum coadunavit exercitum, ut in manu potenti & brachio

extento

extento montuosa provinciarum interjacentium cacumina sine resistentia pertransiret, & Regem *Hispaniæ*, qui in *Navarram* credebatur adventurus, potenter exciperet, ac terram ipsam suo Dominio subjugaret. Ingruente vero protinus temporis hiemalis incommodo, imo potius cibariis hominum & pabulis jumentorum pene deficientibus, quæ nec venalia poterant inveniri, priusquam montuosæ provinciæ potuissent discrimina transmeare, non sine verecundia coacti sunt in Galliam repedare, stipendiariis omnibus, ne inutiliter nil commodi faciendo stipendia percepta, simul perceptura consumerent, in patrias suas singillatim remeantibus, *Francorum* quoque præsumptuosa superbia, quæ de triumphis fatalibus jactitare consueverat, sua cum confusione dispendia deplorabat.

Circa festum Epiphaniæ serenissimus Rex *Anglorum* versus partes Marchiæ copiosum præmisit exercitum, ut provinciam ipsam, quam *Lewelinus* princeps *Wallensium*, spreta Domini Regis fidelitate, crebris incursionibus depopulaverat, communiret; & principem ante dictum, ne more solito debacchari præsumeret, potentissime coarctaret, quod & factum est; exercitus ipse partes ipsas usque festum Pentecostes proxime sequens continue commorando virtute bellica defendebat. *Rex Ang. exercitum mittit contra Lewelinum.*

MCCLXXVII. 1277

Anno, quo verbum patris sibi coæternum, particeps nostræ carnis effectum in tempore voluit incarnari, MCCLXXVII. obiit vir venerabilis magnificentiæ Dominus *Philippus* de *Eya* apud Oseneye; pridie Nonas Aprilis, sepultus ibidem in Ecclesia Conventuali Canonicorum ejusdem monasterii, vir sane redituum, & possessionum tam Ecclesiasticorum quam secularium adeptione præclarus, & non solum profusa elegantia virtutum venustatus in animo, verum etiam sapientia pariter & dapsilitate refulgens, ciborum & potuum famosissimus erogator. Circa festum Pentecostes proximo sequens, venerabilis Papa *Johannes* in præsentis vitæ fallibilitate transitoria concipiendo fiduciam, cum competentem sibi cameram construxisset, nihil sibi metuens cum in eadem solitarius prostitisset, domus ipsa de qua nihil timebatur inopinata corruit, & solum Papam, qui in ea fuerat, subito conquassavit, quo transitoriam mundi gloriam planctuoso fine conclusit. *Johannes Papa corruente domo interiit.*

Quo defuncto, modico temporis elabente curriculo, Dominus *Johannes* dictus *Gagytanus* Apostolicæ celsitudinis dignitatem, ad quam desideriis sitibundis diutius aspiraverat, à fratribus concorditer electus obtinuit, & de *Johanne* vocatus est *Nicholaus*. *Joh. Gagytanus in Papam electus nomine Nicholai.*

Circa idem tempus illustris Rex *Anglorum* volens præmissam ad partes Marchienses militiam corporali præsentia potentius animare, totius Regni sui viribus conglobatis personaliter adiit partes illas, quas ut prædiximus præmissus protegebat exercitus; ita quod in festo Nativitatis Sancti *Johannis Baptistæ* fuit in partibus *Cestriæ*; & quia inter *Cestriam* & terram *Lewelini* interjacet quædam silva tantæ densitatis, & amplitudinis, quod exercitus Regius eam nullatenus poterat sine discrimine pertransire; prostrata seu secata ipsius silvæ portione non modica, progrediendi in terram Principis sibi & complicibus suis latissimum patefecit ingressum, & terram ipsam violentis ausibus occupatam triumphaliter introivit; statimque in ripa cujusdam fluminis, quo maris inundatio quotidie fluit & refluit, duo castra munitissima pro situs aptitudine cepit ædificare, quo sibi & suis impugnabile pararet diversorium: quorum unum le Flint & alterum Rothelan appellavit; & in partibus illis usque festum Sancti *Martini* toto consedit exercitu, crebris insultibus impugnando *Wallenses* terras, ipsas cum indigenis sic arctando, ut deficientibus sibi victualibus, ultimum & principale refugium suum, quod *Snowdonia* vulgariter appellatur, licet inviti cogerentur repetere, & de resistentia seu rebellatione nihil penitus cogitarent. Maritimi quoque Portuenses strenuissimi bellatores in pelago cum innumerabili navium multitudine applicuerunt in insulam quandam *Snowdoniæ* contiguam, quæ Anglesey dicitur, ipsamque potenter & *Rex Angl. cum magno exercitu Walliam intrat.* *Lewelinum ad maximas difficultates redigit.* *Insulam Anglesey occupat.*

Lewelinus se Regi submittit. pompatice obtinuerunt, unde Princeps nimium stupefactus & perterritus necessitatem vertens in alacritatem circa festum Sancti *Martini* seipsum cum tota terra sua voluntati Regiæ subjugavit.

Pactis initis de tributo annuo Regi solvendo, & hæredem sibi substituendo Lewelinus in Walliam redit. Rex illico voluntatis suæ compos rediit in *Angliam*, & juxta formam pactionis inter eos initæ, adduxit secum in *Angliam* Principem memoratum, & fuit cum Rege *Londoniis* in festo nativitatis Domini, ibique in præsentia Regis, & multorum Regni magnatum fecit Regi homagium corporali præstito Sacramento per se, & potentiores provinciæ suæ, quod totam terram suam quamdiu viveret de Rege teneret, tanquam de Domino, & pro insula **Anglesey**, quam Rex sibi tenendam contradidit, annis singulis certam sibi pecuniæ quantitatem; instrumentis insuper inter eos confectis, quod nullum alium, præter Regem, hæredem sibi substitueret successurum, quibus actis sub tutamine Regni conductus in *Walliam* repedavit.

Rex utique reversus de *Wallia* cepit de quolibet feodo militis per totum Regnum XL Solidos pro scutagio, illis duntaxat quietis à taxatione seu solutione scutagii, qui secum ab *Anglia* in *Walliam* personaliter vel per substitutos idoneos militabant.

Ob. Walt. de Merton, excepit Præcentor Roffensis. Dominus *Walterus* de **Merton** tunc *Roffensis* Episcopus, peragrando provincias, cum fluvium quendam minus provide transmearet, vado prorsus incognito corruens de equo cui insidebat, cadensque in fluvium, à domesticis suis de fluvio vix extractus, post modicum temporis intervallum præsenti seculo valedixit. Electus est loco ipsius quidam monachus præcentor *Roffensis* Monasterii; cujus confirmatio per impedimenta frivola, per aliquantulum temporis prorogata, probato tandem quod electio ipsius canonice fuerat celebrata, ad votivum pervenit effectum.

Ob. Norwic. Episc. huic succedit Williel. de Middleton Archidiac. Cantuar. Cito post Natale *Rogerus* **Norwic** Episcopus naturalem resolutus in mortem temporalis vitæ diem clausit extremum, electus est loco ejus vir præcipue venerandus magister *Willielmus* de **Middleton**, Archidiaconus *Cantuariensis*, generis nobilitate præclarus, moribus & literatura conspicuus, cujus confirmatio tanto maturiorem sumpsit effectum, quanto Domino *Cantuariensi* speciali dilectionis fœdere fuerat counitus.

1278 MCCLXXVIII.

Norwic. Episc. consecr. Anno quo sapientia patris increata nostræ mortalitatis induit corruptelam, MCCLXXVIII. IV. Kal. Junii viz. dominica proxima post Ascensionem Domini, Dominus *Willielmus* **Norwic** electus à venerabili patre Domino *Roberto Cantuariensi* Archiepiscopo, præsente Rege *Anglorum* illustri, & procerum Regni sui multitudine copiosa, apud **Lameye**, summa cum honorificentia consecrationis munus accepit, consecratus est eodem die cum eo Dominus **Roffensis** electus.

R. Edw. de Lewelini fide dubius in Walliam tendit. Dominus Rex *Angliæ* audito quod *Lewelinus* à fidelitate, quam sibi fecerat, resilire proposuisset, quod super hoc sibi relatum fuerat credibilius oppinando, eo quod princeps antedictus ad Parliamentum Regis, quod in tres septimanas post Pascha **London** fuerat celebratum, venire contemneret; paucissima militum comitiva stipatus, circa festum Sancti *Petri* ad *Vincula* versus provinciam *Marchiensem* se transtulit, ut descenderet & videret, si *Lewelinus* rupto fœdere, quo paulo ante fuerat obligatus, clamorem opere complevisset; sane princeps memoratus ne prævaricationis pactionum vel infidelitatis argui posset, Regi *Angliæ* fines *Marchiæ* visitanti tanquam Domino suo occurrit ipsumque ut decuit multipliciter honoravit.

Papa promovet Archiep. Cantuar. in Cardinalatum Portuensem. Circa idem tempus Dominus Papa plenitudinem potestatis suæ conatus ostendere, venerabilem patrem nostrum Dominum *Robertum Cantuariensem* Archiepiscopum volens ad celsiorem provehere dignitatem, ei Cardinalatum contulit Portuensem, quippe licet *Cantuariensis* Archiepiscopatus in proventibus temporalium commodorum Portuense fastigium incomparabiliter excedere videretur, tamen ne summo Pontifici videretur inobediens, ditiori sponsæ, venustioris formæ captus illecebra, valedicens temporalibus commodis

modis non recusavit anteponere dignitatem; quapropter circa festum Sancti *Jacobi* Apostoli convocatis suffraganeis suæ Metropolis omnibus, & singulis, cum ea qua decuit honorificentia valedixit, statimque profecturus ad Curiam nacta temporis opportunitate flatibus prosperis transfretavit.

Renovata igitur inter Regem *Angliæ* & *Lewelinum* fide, Princeps ipse in festo translationis Sancti *Edwardi*, in Quindena viz. Sancti *Michaelis*, annuente Rege *Anglorum*, desideratissimam sibi sponsam, ad cujus amplexus diutius conspiraverat, filiam *Simonis* de *Monteforti* quondam Comitis *Leycestriæ* in civitate *Wigorniensi*, procerum Regni hujus ibidem multitudine convocata, non sine magno cordis tripudio desponsavit. Quibus actis Rex *Scotorum* monitus & vocatus per Regem *Anglorum*, ut homagium, quod ipse fecerat Regi *Henrico* pro terris finitimis Regno *Scotiæ*, quas de eo teneret, præsentialiter innovaret; idem Rex *Scotorum*, sponte nescio vel invitus, Regnum suum egrediens venit in *Angliam*, & adproperans Regi nostro suis se beneplacitis per omnia coaptavit; & ut tantæ deditionis triumphus nostros Regnicolas non lateret in posterum, Rex *Scotorum* Regi nostro fecit homagium, hoc cum obtento, quod de cætero ubicunque in Regno *Angliæ* posset inveniri, ibidem suum & posterorum suorum homagium Rex & posteri sui recipere non differrent, pactis quoque super hoc firmissime solidatis Rex *Scotorum* ad propria repedavit.

Lewelinus uxorem ducit filiam Simonis de Monteforti olim Com. Leicest.

Rex Scotorum homagio prius præstito Anglorum Regi in Scotiam redit.

Dominus noster serenissimus Rex *Anglorum* manifeste prospiciens monetam suam per *Judæos Angliæ*, quibus uti prætactum est fœnerandi lucrum fuerat interdictum, per intolerabilem retonsionem quasi penitus annihilari, ut nec ad medietatem debiti ponderis nummus posset attingere; consideratis etiam quod mercatores transmarini cum mercimoniis suis Regnum *Angliæ* præ debilitate monetæ minus solito frequentabant, nec non quod omnimoda venalium genera incomparabiliter solito fuerunt cariora, ut Regni sui dispendia resarciret, sano procerum & consiliariorum suorum fretus consilio paucis quoque consciis, perfidos *Judæos* pecuniæ mutilatores per omnes *Angliæ* civitates & burgos in octavis Sancti *Martini*, uno eodem die captivari constituit, & carcerali custodia mancipatos compedibus oneravit, universisque bonis eorum nequiter adquisitis fisco Regio sine discrepatione qualibet applicatis, reservari præcepit judicialiter puniendos; & quia manifestis patebat indiciis, quod sine *Christianorum* consensu, tantum scelus perpetrari non potuit, pauco tempore post elapso fere omnes Regni sui aurifabros, nec non & alios quam plures de quibus per indictationem *Judæorum*, vel quamcunque probabilem præsumptionem suspicari poterat, quia retonsioni monetæ coadjutores, fautores, seu coemptores existerent, inopinatius quam credi poterat, captivavit.

R. Edv. Judæos & alios ob monetam ab his detonsam puniendos curat.

Dominus *Willielmus* **Norwic** Episcopus Ecclesiam suam propriam **Norwic** monachorum conventualem, quæ post sui combustionem strenuissime fuerat reparata, dominica Adventus Domini, quæ eo anno contigit v. Kal. Decembris, præsente Rege & Regina, pluribus Episcopis, & Regni proceribus, cum ea qua decuit honorificentia dedicavit; & dedicationis solennia celebri convivio non mediocriter illustravit.

Episc. Norwic. de novo dedicat Ecclesiam Norwicensem nuper restauratam.

Transactis quoque Nativitatis Domini solenniis Dominus Rex providos & prudentes viros Regni sui Justitiarios constituit, & ordinavit ad disceptandum cum Judæis & Christianis de retonsione monetæ, ut reos punirent, & insontes liberarent; qui quidem innumeram Judæorum multitudinem, quos retonsionis reos compererant, suspendio condemnabant, nonnullos vero de *Christianis*, ejusdem sceleris perpetratores, licet paucos simili suspendio puniebant: aurifabri siquidem & alii suspiciosi fere omnes inquisitionibus factis per juramentum, nescio si juste vel injuste, liberati mortis periculum evaserunt. Justitiarii quoque per totam quadragesimam, annuente Domino Rege pro reverentia sacri temporis, à prædicto judiciali strepitu quieverant, id ipsum statim post Pascha viriliter resumentes, & infinitam fere *Judæorum* multitudinem suspendentes.

Judæi & alii detonsæ monetæ rei suspendio plectuntur.

Monac. Cantuar. eligunt D. Burnell in Archiep. Cantuar. qua electione non confirmata Papa confert Archiepiscopatum Cant. in Joh. de Pecham.

Post transfretationem Domini *Roberti Cantuariensis* Archiepiscopi, & admissionem in Cardinalatum, de quo supra meminimus, monachi *Cantuarienses* obtenta à Domino Rege eligendi licentia, Dominum *Robertum* Burnell *Bathoniensem* Episcopum in patrem & pastorem concorditer postulabant, qui tunc temporis in *Vasconia* pro Regis negotiis morabatur. Ipse quidem nuncios solennes misit ad Curiam pro confirmationis gratia obtinenda, sed frustra; quippe Dominus Papa circa festum Purificationis beatæ *Mariæ*, viz. in conversione Sancti *Pauli*, fratri *Johanni* de Pecham de ordine fratrum minorum, qui tunc personaliter in Curia morabatur, viro utique supereminentis literaturæ, (alterius postulatione cassata) Archiepiscopatum *Cantuariensem* contulit de plenitudine potestatis, ipsumque diutius rebellantem & contradicentem, licet invitum, ut dicebatur, consecravit Dominica mediæ Quadragesimæ, ad partes *Angliæ* tempore congruo profecturum.

1279 MCCLXXIX.

Anno, quo summi patris unigenitus inclinavit cœlos & descendit in uterum virginis, MCCLXXIX. obiit Dominus *Walterus* Giffard *Eboracensis* Archiepiscopus cito post Pascha, viz. in vigilia Sancti *Gregorii*.

Rex in Galliam transfretans cito revertitur.

Dominus Rex *Angliæ* circa festum Ascensionis dominicæ transfretavit in *Galliam*, Comitatum recepturus Pontivensem, *qui nuper ante vacabat*, & inclitæ Reginæ *Anglorum* uxori suæ jure hæreditario competebat, negotiisque suis ibidem feliciter expeditis, omnibusque ad votum ejus succedentibus, ante festum Nativitatis Sancti *Johannis Baptistæ* repedavit in *Angliam*, quem utique Dominus *Cantuariensis* Archiepiscopus citius transfretando modico tempore præcucurrit.

Rex moneta retonsa prius prohibita Cambium instituit.

Circa idem tempus Dominus Rex publico per totum Regnum edicto proclamari fecit, quod moneta retonsa amplius non curreret, nec invite ab aliquo caperetur, quinetiam in certis locis Regni, civitatibus & Burgis paucis tantum exceptis, cambium fecit institui, ita viz. quod pro qualibet libra monetæ inpacabiliter darentur XIV. denarii de incremento Cambii, & perciperent unam libram bonæ monetæ non retonsæ; circa festum Pentecostes cœpit regulatio monetæ retonsæ per totum Regnum, adeo ut infra tempus modicum nemo penitus ipsam admittere dignaretur.

Archiep. Cant. concilium convocat. apud Reding.

Dominus *Cantuariensis* convocatis universis suffraganeis suis apud Reding, die veneris proxima post festum Sancti *Jacobi* Apostoli celebravit generale concilium, in quo constitutiones concilii generalis quod silentio præterire non convenit innovavit, viz. quod singuli rectores Ecclesiarum unico tantum beneficio curam animarum habente essent contenti, quinetiam omnes ad ordinem sacerdotii infra certum tempus se facerent promoveri.

Dissensio inter Archiepiscopos Cant. & Ebor. de jure crucis gerendæ.

Loco Domini *Walteri Eboracensis* Archiepiscopi electus est magister *Willielmus* de Wikkewane ejusdem Ecclesiæ Cancellarius, qui statim arripuit iter ad Curiam, & circa festum Sancti *Michaelis* rediit in *Angliam* à summo Pontifice consecratus; cumque reversus applicuisset in *Angliam*, & per provinciam *Cantiæ* erecta cruce, quam ante se more prædecessorum suorum fecerat deportari, pompatice pertransisset; quidam de familia Domini *Cantuariensis* crucem ipsam de manibus bajuli violentis ausibus abstulerunt, ipsamque minutim confringentes in frusta, antiquam & frivolam concertationem, quæ inter duos *Angliæ* Metropolitanos à multis retroactis temporibus pro crucis deportatione tanquam sopita, excitarunt.

Convivium celebre apud Kenellworth.

Dominus *Rogerus* de *Mortuo mari*, innumerabili multitudine militum & dominarum apud Kenellewortħ congregata, famosissimum celebravit convivium profusissimis expensis inutilibus, tum quod rotundam tabulam milites vulgari nomine consueverant appellare, armorum exercitio valedicens, celebratio rotundæ tabulæ facta est die Jovis in vigilia Sancti *Michaelis*, & post dies paucos sequentes tanquam ros matutinus evanuit, & versum est in nihilum quod fuit ante nihil.

Circa idem tempus frater *Johannes* de Clinton de ordine fratrum prædicatorum,

torum, cui Dominus Papa Archiepiſcopatum contulit *Dublienſem* in *Hybernia*, à Domino *Cantuarienſi* apud Sanctum *Albanum* conſecrationis munus accepit. Id. Decembris obiit *Richardus* de Gravesende Lincoln Epiſcopus.

Circa idem tempus divulgatum eſt quoddam ſtatutum in Regno *Angliæ*, quod Rex de communi conſilio & aſſenſu procerum ſuorum ſtatui procuravit, viz. quod nullus in poſterum poſſet terras, redditus, poſſeſſiones, viris religioſis vendere, vel conferre, nec liceret unquam religioſo de cætero quaſcunque terras, redditus, ſeu poſſeſſiones de quocunque ſeculari recipere, vel admittere titulo donationis, collationis, nec emptionis.

Statutum de non ulterius augendis Eccleſiaſticis reditibus, &c.

Circa idem tempus obiit in Curia *Romana* venerabilis frater *Robertus* de Killewardeby, qui de Archiepiſcopo *Cantuarienſi* creatus fuerat Dominus *Portuenſis* Epiſcopus Cardinalis. Die Mercurii proxima poſt Purificationem beatæ virginis, in craſtino Sanctorum *Vedaſti* & *Amandi* viz. VII. Id. Feb, obiit magiſter *Johannes* de Chishill London Epiſcopus. Die lunæ ſequente proxima poſt feſtum Sanctæ *Scolaſticæ*, viz. pridie Id. ejuſdem menſis obiit magiſter *Nicholaus* de Hely *Wintonienſis* Epiſcopus. Loco Domini *Richardi Lincolnienſis* Epiſcopi electus eſt Dominus *Fulco* Lunell Archidiaconus *Colceſtriæ*, ipſe tamen in electionem de ſe factam non conſenſit, ſed ei præciſe renunciavit: monachi quoque *Wintonienſes* loco magiſtri de Hely Dominum *Robertum* Burnell tunc *Bathonienſem* Epiſcopum & Domini Regis Cancellarium in patrem & paſtorem à ſede Apoſtolica poſtulabant, quorum poſtulationem Dominus Papa admittere recuſavit. Monachi quoque *Wintonienſes*, reſumpta ſibi eligendi poteſtate, venerabilem virum, & præeminentis ſcientiæ magiſtrum *Richardum* de la More Archidiaconum *Wintonienſem* concorditer elegerunt, quem Dominus *Johannes Cantuarienſis* Archiepiſcopus recuſavit admittere, eo quod duo beneficia curam animarum habentia ſine diſpenſatione admiſit & tenuit; idem magiſter reſpondit ſe nullum benificium admiſiſſe niſi mutum, & Archidiaconatum quem dignitatem eſſe dicebat, non beneficium cui cura incumberet animarum; & quia Archiepiſcopus præciſe recuſavit admittere, ipſe interjecta appellatione adiit ſedem Apoſtolicam Domini Papæ gratiam petiturus, ibique aliquantulam licet inutilem & inanem ſub ſpe gratiæ moram traxit. Infra Octavas Purificationis *Johannes* de Balhol adoleſcens ingenuus paterni nominis ſimul & patrimonii ſucceſſor hæreditarius, generoſiſſimam adoleſcentulam *Iſabellam* filiam Comitis *Waremiæ*, annuente Rege in cujus cuſtodia tunc idem *Johannes* extiterat, ſolemni ſibi matrimonio copulavit. Magiſter *Richardus* de Gravesend electus eſt in Epiſcopum London.

Cardinalis Portuenſis Romæ ob.

Archidia. Colceſtriæ r cuſat Epiſcopatum Lincoln.

Archid. Winton. in Epiſc. Winton. electus ab Archiep. Cant. rejicitur.

Joh. de Balhol uxorem ducit fil. Com. Waremiæ.

MCCLXXX. 1280

Anno, quo verbum patris increatum de carne virginea materiam carnis aſſumpſit, MCCLXXX. in feſto Sancti *Georgii*, quod contigit in hebdomada Paſchæ, facta eſt tam vehemens inundatio aquæ pluvialis apud Oxon, quanta vel qualis non eſt viſa eo tempore anni, à triginta retro annis & amplius. Quarto Id. Maii conſecratus eſt Dominus *Olivenis Lincolnienſis* Epiſcopus à Domino *Johanne Cantuarienſi* Archiepiſcopo, inthronizatus in feſto Nativitatis beatæ *Mariæ* proximo ſequente. In feſto Pentecoſtes fuit generale capitulum totius ordinis fratrum prædicatorum apud Oxon, præſente ibidem Rege *Anglorum*. Obiit *Walterus* Oxon Epiſcopus, electus eſt loco ejus magiſter *Petrus* de Oxon conſecratus apud *Cantuariam* IV. Id. Novembris, non ab Archiepiſcopo, quia tunc fuit in Diocæſi Norwic pro viſitando, ſed à quibuſdam ſuffraganeis ſuis de mandato ipſius Archiepiſcopi. Dominica in craſtino Sancti *Laurentii* conſecratus eſt magiſter *Richardus* de Gravesend London Epiſcopus à Domino *Johanne Cantuarienſi* Archiepiſcopo apud Coventry, inſtallatus Kalendas Octobris circa aſſumptionem beatæ *Mariæ*. Obiit *Nicholaus* Papa improviſa morte, ut dicebatur, qui ante Papatum dicebatur *Johannes Gagitanus*. Nonas Octobris *Johannes Cantuarienſis* Archiepiſcopus ſolemne concilium celebravit apud Lameye, ſtatuens ut omnes rectores eccleſiarum curam animarum habentium infra annum fierent ſacerdotes, aut beneficiis privarentur.

Aquarum magna inundatio Oxonii.

Epiſcopi Lincoln. Oxon & Londin. conſecrati.

Papa Nichol. ob.

Concilium habitum apud Lameye.

Proponebat in eodem concilio libertates quaſdam ad coronam Regis ſpectantes annullare, viz. cognitionem de jure patronatus, & prohibitiones de catallis. Rex minis ſibi intentatis, ſi quid in præjudicium Regiæ libertatis attemptare præſumeret, viriliter ſe oppoſuit, Archiepiſcopus quoque territus à ſua præſumptione ceſſavit. Tranſlatus eſt dictus *Hugo* Lincoln Epiſcopus in feſto Sanctæ *Fidei* virginis. In quindena Sancti *Michaelis* conſecratus eſt magiſter *Thomas* Bek apud Lincoln in Epiſcopum *Menevenſem* à Domino *Johanne Cantuarienſi* Archiepiſcopo. In Parliamento quod factum *London* circa feſtum omnium Sanctorum, Rex inſtanter petiit à Clero quintam-decimam per tres annos. Archiepiſcopus *Eboracenſis* ſtatim conceſſit ſibi quintam-decimam ſuæ Metropolis per II. annos: *Cantuarienſis* Archiepiſcopus deferebat reſponſum ſuum uſque quindenam Paſchæ, & tunc conceſſit Regi decimam duorum annorum, ſi quis bene conſideraverit totum reditum ejuſdem. Per totam illam hyemem facta eſt mirabilis inundatio pluviarum uſque Epiphaniam. Circa converſionem Sancti *Pauli* incœpit aſperrimum gelu, & duravit uſque principium Martii fere per ſex ſeptimanas, ita quod nullus interim potuit arare nec ſeminare. Circa feſtum Sancti *Cuthberti* Dominus *Emericus* de *Monteforti* liberatus eſt à captivitate, qua Rex eum diu detinuerat compeditum, qui ſtatim adiit ſedem Apoſtolicam.

Rex à Clero exigit decimam quintam.

Gelu aſperrimum.

D. de Monte forti è carcere liberatus.

1281

MCCLXXXI.

Lewelinus pace rupta vicinas vexat provincias.

Anno, quo Dei patris unigenitus de virgine *Maria* materiam carnis aſſumere dignatus erat MCCLXXXI. Circa feſtum Anunciationis *Lewelinus*, prævaricator pacis initæ inter ipſum & Regem *Angliæ*, inſtigante *David* fratre ſuo cœpit oppugnare caſtra de Flint & Rothelan, & vicinas depopulare provincias; quo audito Rex qui tunc apud *Deviſas* feſta Paſchalia celebravit, quoſdam de ſuis licet paucos præmiſit ad partes illas, qui miſeras *Wallenſium* turmas repellerent, caſtra defenderent, quouſque Rex poſſet ſibi conſultius providere; tandem convocatis Regni ſui proceribus ſtatuit Parliamentum ſuum apud *Wigorniam* in feſto Nativitatis Sancti *Johnnnis Baptiſtæ*, ibique proviſum eſt quod omnes Regni magnates occurrrerent Regi cum equis & armis die Sancti *Petri* ad *Vincula* circa fines *Walliæ*. Interim *David* cum complicibus ſuis Dominum *Rogerum* de Clifford cepit lethaliter vulneratum, pluribus de familia ſua crudeliter interfectis. Rex congregato exercitu *Lewelino Walliarum* Principi talionem rependens, terras crudeliſſima depopulatione vaſtavit; una quoque dierum quidam de Regiis egredientes ab exercitu *Lewelino Walliarum* Principi talionem rependentes minus ſapienter elongati prædæ capiendæ operam dabant, & ecce *Wallenſes* de latibulis ſilvarum & paludum erumpentes *Anglicos* reſpectu eorum pauciſſimos cœperunt invadere, in quo conflictu interfecti fuerunt filius Domini *Willielmi* de *Valentia* avunculi Regis, Dominus *Richardus* de *Argenten*, cæteris per fugam vix evadentibus, pluribus tum inhumaniter interfectis. Rege in partibus Rothelan commorante uſque feſtum omnium Sanctorum, miſſus eſt Archiepiſcopus *Cantuarienſis* ad *Snowdoniam* ad *Lewelinum*, ut moveret eum & induceret ut pacem quam cum Rege pepigit obſervaret, quamque Princeps ultro facere recuſavit, ſed nec ad pacem amplectendam induci poterat. Interim Dominus *Archiepiſcopus* in *Snowdonia* triduo moraretur, Regii Proceres clam ſed tamen inſipienter ingreſſi ſunt *Snowdoniam*, æſtimantes ſe poſſe in dolo ipſam ſuis viribus occupare; ſed *Wallenſes* præmuniti occurrerunt eis, & inito conflictu eos fugere compulerunt, fugientes quoque tranſmeatione cujuſdam fluvii ſe ſalvare credentes, vadum fluminis ignorantes, quam plures in fluvio ſunt ſubmerſi; de quibus ſamoſiores fuerunt Dominus *Lucas* de Tony, *Willielmus* de Dogingeſeles, *Willielmus* la Zuche, cæteris cum maxima difficultate evadentibus, recedens Archiepiſcopus & rediens ad Regem, *Lewelinum* prævaricatorem pacis, & perjurum *David* fratrem ſuum, & univerſos complices & fautores eorum excommunicationis vinculo innodavit. Acta ſunt hæc circa feſtum Sancti *Leonardi*. Circa idem tempus obiit Dominus *Rogerus* de *Mortuo mari*. Circa feſtum Sancti

Parliamentum Wigorniæ habitum.

Plures de Regiis partibus à Wallenſibus interfecti.

Fruſtra de pace agitur cum Lewelino.

Multi Regii Proceres à Wallenſibus occiſi.

Sancti *Thomæ* Apoſtoli, deſcendenti *Lewelino* de Snowdon cum paucis, neſcio quid facturo, occurrit inopinate Dominus de *Mortuo mari* non modica comitiva ſtipatus, ipſum & complures ſuos, qui fugere non poterant, interfecit; caput principis, quod inter interfectos recognovit, amputatum Regi detulit. Rex glorians de triumpho caput ipſum deferri fecit London, ſuper turrim London haſtili infixum in ſignum victoriæ tam celebris affigendum. Rex *Angliæ* pro hac guerra *Walliæ* cœpit ſcutagium de toto Regno ſuo viz. XL. ſolidos ad ſcutum. *Lewelini caput Regi defertur.* *Turri Londinenſi infigitur.*

MCCLXXXII. 1282

Anno, quo verbum patris increatum trabeam noſtræ fragilitatis induere dignatus eſt, MCCLXXXII. in quindena Paſchæ viz. XVIII. Kal. Maii Thomas de Wyke aſſumpſit habitum Canonicorum Oſeneye. Rex *Angliæ* proſperis ſucceſſibus animatus, patefacto ſibi ad votum ingreſſu, *Snowdon* triumphaliter introivit, & fuit ibidem in Paſcha in monaſterio quodam ordinis *Ciſtercienſis*, quod dicitur *Abernmewith*, diſponens totum principatum *Walliæ* ad libitum ſuum, excepto duntaxat quodam caſtro, quod lingua eorum Bere dicitur, quodque palude quodam intranſmeabili circumcinctum difficiles & anguſtiſſimos habuit ingreſſus & egreſſus, per viam unicam artificioſe compoſitam; in ipſum quoque *David*, mortuo fratre, præſidium intromiſerat, ipſe vero ſilvis & locis quaſi inacceſſibilibus latitabat. Rex obſidens caſtrum obſeſſos uſque adeo coarctavit, ut neceſſitate compulſi caſtrum ſibi dedere cogerentur, quo obtento cum quibuſdam *Wallenſibus* ſic colluſit, ut David extractum de latibulis Regi redderent captivandum, quem Rex cum uxore & filio ſuo miſit uſque Rothelan, ibique incarceratum compedibus oneravit. Rees à Wanham, audito quod acciderat, ſeipſum & complices ſuos reddidit Domino *Humfredo* de Boion Comiti Hereford; quos protinus miſit ad Regem, & Rex miſi London eum præcipiens, quod poneretur in turri, & ut compedibus diligentiſſime cuſtodiretur. Hoc anno obiit *Thomas* de *Cantalupo* Hereford Epiſcopus in veniendo de Curia *Romana*, loco ejus electus eſt magiſter *Richardus de* Winefeld. Dominus Papa caſſata electione magiſtri *Richardi de le* More contulit Epiſcopatum *Wintonienſem* magiſtro *Johanni* de Pumoſe. *Wallia à Rege occupata.* *David Lewelini fr. Regi traditus compedibus oneratur.*

Circa feſtum Sancti *Michaelis* Rex convocari fecit apud *Salopesbriam* majores Regni ſui, & ſapientiores tam de civibus, quam de magnatibus, & fecit illuc adduci David qui apud Rothelan fuerat captivatus, ut ſuper exigentiam delicti ſui corporale ſubiret judicium; ibique conſideratum eſt quod morte quaſi varia interiret, primo equis diſtractus, ſecundo ſuſpenſus, tertio decollatus, quarto ut cor ejus & viſcera comburantur, quinto ut corpus ejus in quatuor partes diviſum per quatuor Angliæ plagas ſeparatim ſuſpenderent, caput ejus à civibus London ſuper turrim London, juxta caput *Lewelini* fratris ſui pro nota ſpectabili deponendum. *David varia morte punitur, caput juxta Lewelini caput haſtæ infigitur.*

MCCLXXXIII. 1283

Quinto Kal. Aprilis dominica ſcil. mediæ XL. *Johannes* de Wyke votum profectionis emiſit.

Anno, quo Dei ſapientia, cooperante ſpiritu ſancto, de virgine voluit incarnari, MCCLXXXIV. IX. Kal. Maii obiit *Johannes Roffenſis* Epiſcopus, loco ipſius electus eſt magiſter *Johannes* de Jugalthorpe, Decanus Sancti *Pauli* London. Circa idem tempus, ſcil. circa feſtum Sancti *Michaelis*, obiit *Robertus Dunelmenſis* Epiſcopus, electus eſt loco ipſius Dominus *Antonius* Kok, conſecratus apud *Dunelman* dominica, qua cantatur in excelſo throno, viz. XVIII. Kal. Februarii à Domino *Willielmo* tunc *Eboracenſi* Archiepiſcopo, præſente ibidem Rege *Anglorum* & multis Regni magnatibus. *Decan. S. Pauli in Epiſc. Roff. & D. Ant. Kok. in Epiſc. Dunelm. electi*

MCCLXXXIV. 1284

Anno, quo viſibiliter apparuit benignitas & humanitas ſalvatoris noſtri Domini, MCCLXXXIV. in feſto Sancti *Marci* Evangeliſtæ, Regina *Anglorum* peperit Regi filium in partibus *Walliæ*, cui Rex proprium nomen impoſuit & vocari fecit *Edwardum*. Die Paſchæ, qui contigit eodem anno quinto Id. Aprilis anno tunc biſextili, mane circa ortum ſolis tanta denſitas aeris cœlum obnubilavit, *Regin. Angl. filium parit.* *Magna aeris caligo & tempeſtas.*

bilavit, ut mane quæ luceſcere putabatur in diem, quaſi tenebraſcere videretur in noctem; & ſubito tempeſtas horrenda cœpit ingruere, primo grandinis & pluviæ, ſecundo vehemens nivis diſſolutio, quæ totam terram cooperuit, tertio tam tremebunda fulguris & tonitruum concuſſio, ut animos intuentium pariter & audientium redigeret in ſtuporem; præſertim cum à modernis in menſe Aprili tonitrua vel fulgoris corruſcatio vix viſa fuerant vel audita, ceſſante poſt modicum tempeſtate, aere quidem rarefacto, conſueta cœlum ſerenitas illuſtravit. Quarto Kal. Aprilis obiit frater *Johannes* de Derlington Archiepiſcopus Dublin, ſucceſſit ei magiſter *Johannes* de Sanford. In craſtino Sancti *Georgii* obiit *Robertus* de Wickam Epiſcopus Sarum; electus eſt loco ipſius magiſter *Walterus* Stamol ejuſdem Eccleſiæ Decanus, conſecratus in manerio ſuo de Sunnings à Domino *Johanne Cantuarienſi* Archiepiſcopo, Dominica proxima poſt feſtum Sancti *Lucæ* Evangeliſtæ, viz. XI. Kal. Novembris. Eodem anno die ſabbati poſt Aſſumptionem, viz. XIV. Kal. Septembris obiit Dominus *Alfonſus* filius Domini Regis *Anglorum*, ſepultus apud *Weſtmonaſterium* die ſabbati proxima poſt feſtum Sancti *Bartholomei*. In quindena Sancti *Michaelis* cœpit generalis itineratio juſtitiariorum per loca diverſa in *Anglia*. Dominica proxima ante feſtum omnium Sanctorum viz. in craſtino Apoſtolorum *Simonis* & *Judæ*, frater *Johannes* de Pecham *Cantuarienſis* Archiepiſcopus viſitavit Canonicos Oſeney, & conſummato viſitationis officio, convocatis in præſentia ſua omnibus magiſtris univerſitatis Oxon, XXX. opiniones erroneas, & ridiculoſas, quas iidem magiſtri minus ſane ſentientes introduxerant contra documenta veterum Philoſophorum, & ſuſtinere nitebantur; quaſque prædeceſſor ſuus frater *Robertus* de Killewardeby dudum reprobaverat, iterato reprobavit, & in perpetuum condemnandas fore decrevit. Ante feſtum Nativitatis Dominicæ Rex, ordinatis cuſtodibus de quibus potiſſime confidebat, qui præeſſent principatui *Walliæ*, quam non ſine ſumptibus, & immenſis laboribus militariter adquiſivit, venit Briſtoll & fuit ibi in feſto Natalis, celebratiſque ſolenniis, & habito ibidem cum quibuſdam Regni ſui magnatibus non univerſali ſeu generali, ſed tanquam particulari, & ſpeciali Parliamento, relictis ibidem liberis ſuis, quos ſecum adduxit de *Wallia*, ſeceſſit London quod tribus jam fere annis non intraverat; ubi eum maximo tripudio & honore à civibus receptus eſt. Mora ibidem facta permodica, vocatus à Rege *Francorum*, ut prætextu ſervitii in quo ei teneretur pro ducatu *Vaſconiæ*, quam de eo tenuit, veniret in *Galliam*, proceſſurus cum eo cum certo numero militum in *Arragoniam*, ad invadendum *Petrum* Regem *Arragoniæ*, quem Papa vinculo excommunicationis innodaverat; pro eo quod quaſdam civitates *Siciliæ* & *Apuliæ* occupaverat in præjudicium *Romanæ* Eccleſiæ; relicta civitate ſcil London ſeceſſit Dovor; ſed treugis initis inter Regem *Francorum* & dictum *Petrum*, Rex *Anglorum* obtento Regis *Francorum* de ipſis treugis mandato, & quod non ea vice neceſſitatem haberet transfretare, tranſtulit ſe ad partes Norfolk, ibique per totam XL. morabatur. Dominica poſt feſtum Sancti *Hilarii* ceperunt Juſtitiarii itinerantes ſedere apud Oxon, & die Martis proxima poſt feſtum cathedram Sancti *Petri* conſummato itinere receſſerunt. Quinto Id. Februarii obiit *Willielmus* de Dinton Abbas Oſeney: undecimo Kal. Martii loco ipſius *Willielmi* electus eſt *Rogerus* de Coventry ejuſdem Eccleſiæ Canonicus, confirmatus à Domino Lincoln. Quinto Nonas Martii in craſtino ipſius diei, viz. dominica, qua cantatur lætare *Jeruſalem*, ab eodem Epiſcopo benedictionis munus ſolemniter aſſecutus, undecimo Kal. Aprilis, viz. die Jovis in Cœna Domini, auctoritate ejuſdem Epiſcopi honorifice inſtallatus.

Alphonſus Regis fil. ob.

Juſtitiariorum per Angliam itineratio.

Arch. Cant. erroneas Oxonienſium opiniones damnat.

Rex de Wallia Briſtoliam venit & inde Londinum, hinc Doveriam inde in Norfolciam.

1285 MCCLXXXV.

Jacob. de Sabella in Papam eligitur.

In ſeptimana Paſchæ obiit *Nicholaus* Papa ſecundus: electus eſt loco ipſius Dominus *Jacobus* de *Sabella* vir ſapientiſſimus, ſed ætate decrepitus; conſecratus in feſtum Sanctæ Trinitatis proximo ſequente. In quindena Paſchæ, convocatis Regni proceribus, Rex cum majoribus & peritioribus de ſtatu Regni

Regni diffusum cœpit habere tractatum, præteritoque Parliamento usque ad Nativitatem Sancti *Johannis* Baptistæ, edidit quædam statuta toti Regno pernecessaria, quibus leges antiquas, quæ per Regni turbationem tanquam sopitæ dormitaverant, excitabat; quasdam, quæ per abusum corruptæ fuerant, ad statum debitum revocabat; quasdam vero novas utiles & honestas superaddidit; compilationemque ipsorum statutorum, circa festum *Petri* & *Pauli* Apostolorum, in aula *Westmonasteriensi* in præsentia totius populi divulgari fecit, & legi in publico; statuens ut nullus eis uteretur usque festum Sancti *Michaelis* proximo secuturum, à festo quoque Sancti *Michaelis* in posterum inviolabiliter per totum Regnum de præcepto Regis jussa sunt observari.

In Parliamento de legibus consi mandis & aliis ferendis actum est.

Anno eodem, æstivi temporis aura gratius arridente, Rex *Francorum* proponens invadere *Petrum* de **Arragon**, & Regnum ipsius de quo superius fecimus mentionem, & ignominiam, quam nuper perpessus, resumptis viribus abolere, congregato bellatorum exercitu usque ad quinquaginta millia loricatorum, & amplius ut dicebatur, spem ponens in multitudine bellatorum, cœpit cum superbia proficisci; & minus provide quam oportuit montes tortuosos, qui *Galliam* & *Hispaniam* disterminant, tanquam nihil sibi metuens pompatice Regnum **Arragon** agmine militum supradicto stipatus ingreditur. Porro autem Rex *Arragoniæ* Regis *Hispaniæ* subregulus, quod tanta multitudo in terram subito devenisset, necessitatem vertens in alacritatem victualia hominum & pabula jumentorum & eorum commeatum hostibus interdixit; statimque famis inedia tabescentibus bellum inducit, & conclusis maris angustiis, ut redire non possent, aut fugere, ordinatis aciebus *Gallos* invasit; totamque multitudinem in ore gladii vel prævenit, vel usque adeo arctavit, ut in mari quod cominus adjacebat gratis se submergerent. Rex *Francorum* in prælio lethaliter vulneratus occubuit: ipse etiam *Petrus* Rex **Arragon** conquassatione prælii fatigatus & decidit in dysenteriam, & post dies paucos mortalis vitæ debitum solvit; filius ejus jam pubes patri defuncto successit in Regnum. Circa festum Pentecostes obiit *Willielmus* de **Wikewane** Archiepiscopus *Eboracensis*: loco ipsius electus est magister *Johannes* dictus *Romanus*, Cancellarius **Lincoln**, qui statim adiit sedem Apostolicam pro gratia confirmationis, quam obtinuit. Eo tempore Dominus *Rogerus* de **Clare** proventibus thesaurarii *Eboracensis* potenter se immiscuit; cui Dominus Archiepiscopus pro totis viribus se opposuit: tandem, nescio qualiter, tempestas tota quievit. Obiit etiam *Alexander* Rex *Scotorum*, de cujus morte diversi diversimode sentiebant. Idem Rex nullum de corpore suo progenitum reliquit hæredem, propter quod diversi diversis rationibus Regni successionem vendicabant. Veruntamen quia uxor ejus, quam paulo ante duxerat, prægnans esse videbatur, Regni ipsius vendicatio dormitabat.

Rex Francorum invadit Regnum Arragoniæ.

Gallis devictis Rex prælio occumbit.

Rex Arragon. in dysenteriam lapsus moritur.

Rex Scotorum ob.

MCCLXXXVI. 1286

In quindena Paschæ facta est per Regis evocationem congregatio maxima magnatum totius Regni, tam secularium quam Ecclesiasticorum apud **London**, ad tractandum de Regni regimine, propter causas quas inferius explicare proponimus. Rex *Francorum*, cujus pater interfectus fuit in prælio per *Petrum* Regem *Arragoniæ*, prout superius est expressum, nescio qua motus ratione, vel quorum consiliis aggravatus, volens tractare de pace cum Rege *Arragoniæ* filio *Petri*, cujus supra meminimus, petiit Regem *Angliæ* ut veniret in *Galliam* processurus secum ad partes finitimas *Arragoniæ*, & quasi mediator efficeretur, quo citius inter partes pax optata reformaretur. Siquidem Rex *Arragoniæ* nullatenus in pacem consentire voluit, nisi de assensu Regis *Hispaniæ*, cujus Dominio tanquam subregulus subjacere dignoscitur. Rex *Angliæ* Regis *Francorum* precibus gratanter obtemperans, consummato Parliamento, committens Regni sui custodiam Domino *Edwardo* Comiti *Cornubiæ*, circa festum Ascensionis Dominicæ transfretavit in *Galliam*, nonnullos de majoribus Regni sui secum adducens. In eodem Parliamento, priusquam Rex transfretasset, gestum est quoddam notabile, quod silentio præterire non decet.

Rex Angliæ in Galliam transfretat.

cet. Erat in *Anglia* frater quidam ordinis fratrum prædicatorum nomine *Richardus* de Knapwelle, de quo vulgo dicebatur, quod introduxerat octo opiniones erroneas, quo fidei Catholicæ palam adversari videretur, easque minus sane quam oportuit introductas sustinere non erubuit; quo vocato nec tamen comparere volenti, Dominus *Cantuariensis* Archiepiscopus, congregatis & sibi assidentibus quibusdam suffraganeis suis, & aliis de fide nostra sane sapientibus, quasi sedens pro tribunali opiniones ipsas recitari fecit in publicum, easque de consilio sibi assidentium damnavit, & perpetue damnandas esse decrevit, introductores & fautores earum, & eas sustinere volentes excommunicationis vinculo innodavit. Prior autem Provincialis fratrum prædicatorum ingerens se congregationi supradictæ, pro fratre supradicto allegans, quod nullus de mundo haberet jurisdictionem in fratres ordinis fratrum prædicatorum nisi solus Papa, ne quid contra prædictum fratrem, vel alium quemlibet ordinis eorum, in præjudicium privilegiorum suorum, statueretur, sedem Apostolicam appellavit. Circa festum Pentecostes obiit *Hugo Eliensis* Episcopus: loco ejus electus est *Johannes* de Kirkeby tunc thesaurarius Domini Regis. In festo translationis Sancti *Thomæ* Martyris, Domina *Alionora* mater Domini Regis *Angliæ* assumpsit habitum monialium ordinis fortis *Ebrandi* in monasterio *Ambresburiæ*, abjecto diademate velo caput suum cooperuit, & pro purpura pretiosa colobio satis contemptibili se contexit; quæ utique probabilibus argumentis fuisset commendanda, si mundialibus ultro renuntiasset, ut mundi & ambitionis plantaria de profundo pectoris radicitus extirpasset. In crastino Sancti *Matthæi* Apostoli consecratus est *Johannes* de Kirkeby in Episcopum *Eliensem* apud *Cantuariam* à Domino *Johanne Cantuariensi* Archiepiscopo. Circa idem tempus obiit *Walterus* Scamell Sarum Episcopus: loco ejus electus est magister *Henricus* de Brantelton, prius Archidiaconus *Dorcestrensis* in festo Circuncisionis Domini, ingruente fortissimo vento flante de partibus Orientis, qui & Eurus dicitur; & fluxu maris super Provinciam Hollandiæ terribiliter invalescente, prævaluerunt aquæ maris, adeo ut fossata, quæ terram ipsam & mare disterminat, inopinatius quam credi poterat transgrederentur, posuitque terram fructiferam in salsuginem tam repentinus maris impetus; qui per indigenas nullatenus poterat obviari: & maxima pars villæ Sancti *Botolphi* submersa, hominumque & pecudum inæstimabilis periit multitudo. Consimilis inundatio facta est in *Essexia*, & in multis aliis Provinciis quæ pelago contignantur, in planis litoribus ex parte Orientali, nec est visa tam horrenda maris alluvio in partibus illis à triginta retro annis & amplius.

Error. Rich. de Knapwelle damnantur.

Alionora mater Regis Angl. assumit habitum monialem.

Provincia Hollandiæ aqua inundante devastatur, uti & Essexia.

1287 MCCLXXXVII.

Anno, quo summi patris sapientia inclinavit cœlos, & descendit in uterum Virginis, de qua carnis humanæ fragilitatem assumpsit, MCCLXXXVII. in crastino Apostolorum *Philippi* & *Jacobi*, viz. secundo die Maii, de præcepto Regis capti sunt uno eodemque die omnes *Judæi*, per universam *Angliam* ubicunque habitantes in civitatibus, burgis, & villis utriusque sexus, tam majores quam minores sine discretione personarum, & incarcerati quousque solvissent Domino Regi XII. millia librarum argenti. Eodem anno in septimana Paschæ obiit *Honorius* Papa, vacante post mortem ejus sede Apostolica tempore diuturno, prout in sequentibus audietis. In festo scil. Trinitatis consecratus est magister *Henricus* de Brantelton in Episcopum Sarum apud *Cantuariam* à venerabili patre *Johanne Cantuariensi* Archiepiscopo, & XIV. Kal. Novembris solenniter inthronizatus. Obiit *Willielmus* de Breheus *Landernensis* Episcopus. Circa festum Pentecostes aura leni succedente, nemoribus undequaque virentibus, & folia consueta resumentibus, quidam de potentioribus *Walliæ* nomine Resameredut, quem Dominus Rex *Angliæ* principatu *Walliæ* pessundato ad gratiam suam, & maximam familiaritatem admiserat, adeo ut terras suas & possessiones, quas prius habuerat, obtento ab eo fidelitatis juramento, pacifice sibi possidendas concederat, considerans quod Dominus

Judæi solvunt Regi 12000. Marc.

Honorius Pap. ob.

Wallenses duce Resameredut h unum de Regis castris occupant, & depopulant vicinas provincias.

Rex

Rex in partibus transmarinis moram traheret longiorem, fidelitatis sibi præstitæ impudens prævaricator, ita quietis factus est impatiens, ut coadunatis sibi *Wallensium* copiis, quorum non erat numerus, unum de castris Domini Regis suis viribus occuparet, & immisso præsidio uxorem etiam suam in munitionem ipsam intromitteret fiducialiter moraturam. Ipse vero in quadam silva valde spatiosa, ubi, propter nemoris densitatem & paludes adjacentes, ad eum vel difficilis vel impossibilis erat accessus, cum suis vespillonibus latitabat, & sæpius egrediens & regrediens, prædis & rapinis consueto *Wallensium* more potenter insistens, vicinas immisericorditer cœpit depopulare provincias; ea, quæ prædando nequiter adquæsierat, in silvam quam sibi pro refugio delegerat transvehendo: ut autem nequitiam suam confictis sibi ratiunculis palliaret, causatus est quod Dominus *Robertus* de Tibetot, cui Dominus Rex tutelam principatus *Walliæ* commiserat, ipsum contra libertatem sibi concessam compulit, & arctavit ad leges & consuetudines *Anglicanas* observandas, quod nec facere debuit nec consuevit. Cumque tam furiosa debacchatio & ipsius provinciæ deploranda desolatio ad notitiam Domini Comitis *Cornubiensis*, cui, Rege extra regnum agente, delegata fuit Regni custodia, devenisset; provinciæ desolatæ compatiens, innumerabilem de *Anglia* traducens exercitum, castrum nequiter occupatum obsidione valida circumcinxit; quo comperto supradictus Resamereduth uxorem suam & omnes obsessos intempestæ noctis silentio per secretum quoddam posticum ignorantibus obsessoribus clam eduxit, & in loco tutissimo collocauit, ad quem nostri nec accedere potuissent nec audebant. Nec multo post cum exercitus *Anglorum* aliud castrum, quod idem Resamereduth similiter in deditionem ceperat, obsidere cœpissent, & præmeditata calliditate cœpissent suffodere, ita quod magna pars muri ruere putaretur, & pars suffossa appodiamentis suppositis nimis tamen debilibus fulciretur, quidam de *Anglicis* minus, provide una dierum ingressi sunt in foveam, ut structuram specus subterranei considerarent, & inspicerent, & ecce moles terræ foveæ supercumbens deficientibus appodiamentis ipsam supportantibus subito cecidit, & plurimos interfecit suo pondere conquassatos; de quibus famosissimus fuit Dominus *Willielmus* de Mutchanesy miles ingenuus, terrarum & possessionum locupletissimus, & alii multi milites, & nobiles quorum nomina ignoramus. Circa festum Sancti *Michaelis* Comite *Glouceſtriæ* & quibusdam aliis de *Marchia*, qui partibus Regis ficte favere dicebantur, præsertim quia prævaricatori supradicto in facie non resistebant, mediatoribus effectis, initæ sunt treugæ, & rediit Comes *Cornubiensis* in *Angliam* una cum exercitu quem adduxerat, infinita pecunia inutiliter consumpta; post cujus recessum idem Resamereduth circa natale Domini, spretis treugis & diruptis, iterato cœpit vastare provincias vicinas; quo comperto, Dominus *Robertus* Tybetot castrum quoddam, de quo Resamereduth potissime confidebat, militaribus ausibus impugnatum in deditionem recepit, ipsumque proditorem & pacis initæ transgressorem exilio relegandum fore decrevit, & voce præconia publice proclamari constituit, ut quicunque caput ipsius amputatum Regi præsentasset, certam ab eo reciperet Donationem. Ipse quidem sano fretus consilio, ut fortuita discrimina declinaret, annuente Comite *Glouceſtriæ* ut vulgariter dicebatur, partes *Hyberniæ* adeundas putavit, ut ibidem in terris Comitis supradicti tanquam speciali refugio moraretur, quousque Dominum Regem de partibus *Gallicanis* in *Angliam* repedare contingeret. Mense Januarii, una dierum inter conversionem Sancti *Pauli* & Purificationem beatæ Virginis, accidit mirabile prodigium, fortasse alicujus eventus secuturi præsagium. Quippe maris inundatio tam vehementer invaluit, ut una die & nocte contra consuetum ordinem, & cursum naturæ, quatuor vicibus fluere & refluere videretur, quinetiam cadia *Londoniarum* super ripam fluminis *Tamesis* adjacentia quæ maris impetum cohibere consueverant superundavit, & domos civitatis ultra terminos consuetos longe amplius, quam ullus unquam mortalium viderat, fluctibus æquoreis inopinate cooperuit; villas quoque & agros quamplures

Com. Cornubiæ exercitum ducit in Walliam.

Induciis factis Com. Cornub. in Angliam rediit.

Resameredut h sibi metuens in Hiberniam transiit.

Inundatio maris Londini partem & agros mari adjacentes obruit.

quamplures partibus maritimis adjacentes abſorbuit, homines innumerabiles & jumenta pariter ſubmerſit. Anno eodem obiit *Stephanus Ciceſtrenſis* Epiſcopus vir ſummæ ſimplicitatis & innocentiæ, qui per multos retro annos cæcitatis incommodo flagellatus, vitam miſerabilem ſedens in tenebris actitavit: electus eſt loco ejus magiſter *Gilbertus* de *Sancto Leofardo,* tunc Domini *Cantuarienſis* officialis. Circa feſtum Cathedræ Sancti *Petri* obiit *Henricus* de Branteſton Sarum Epiſcopus, anno Pontificatus ſui unico nondum plene conſumpto, ut nec de eo ſaltem dici poſſet, quod erat pontifex anni illius.

Fratres de Monte Carmeli habitum ſuum mutant. Eodem anno fratres de Monte *Carmeli* neſcio cujus autoritate muniti, vel qua ratione pulſati, quin potius, ut credi poterat, voluntario inſtinctu palliis quadrangulis diverſi coloris impudentius, quam deceret, abjectis, habitum ſuum primordialem, quo à primæva ordinis inſtitutione deſuper uti conſueverant, mutaverunt, & loco palliorum capas clauſas candidas induerunt. Cum per frivolam & deriſibilem inter Cardinales diſcordiam, pro eo forſitan quod ſinguli ſingulatim ad Papatus celſitudinem aſpirabant, jam fere per biennium vacaſſet ſedes Apoſtolica, tempore vacationis interlabente, prævalente mortis incommodo ſic diminutus eſt numerus Cardinalium, ut ad novenarium devenirent; ut ſaltem paucula grana remanerent in horreo, propter quod pendula nimirum ſine capite Catholica vacillabat Eccleſia. Tandem vexatione dante intellectum, convenientes in urbe ſex Cardinales, nam tres eorum ut dicebatur in legationem miſſi fuerant, ſaniora meditantes, votis pariter adunatis, XV. die Feb. hujus anni, ſcil. XV. Kal. Martii fratrem quendam de ordi-
Jovinius in Papam eligitur, aſſumit nomen Nicholai quarti. ne fratrum minorum nomine *Jovinium* in patrem & paſtorem univerſalis Eccleſiæ concorditer elegerunt; virum, ut fertur, ſupereminentis literaturæ, & ſanctitatis eximiæ, quique diſponente Domino in feſto *Cathedræ* Sancti *Petri* ſolenniter conſecratus, jam *Petri* ſucceſſor effectus, eodem die in eadem cathedra, qua Princeps Apoſtolorum *Petrus* ſedere promeruit, ſummo cum honore collocatus, mutato nomine priſtino de *Jovinio* vocatus eſt *Nicholaus* quartus. Sane præter inauditas maris alluviones quas ſupra commemoravimus, per diverſas Regni provincias effrænis pelagi veſania deploranda nimis diſpendia parturivit. Quippe impetuoſa vorago monaſterium monachorum de Spalinges fluctibus operiendo, non mediocriter damnavit; habitationem quoque fratrum prædicatorum Gernemuth, quæ mari contignatur, fluctibus cooperuit inopinis: nec pepercit oppido Gernemuth, cominus adjacenti, verum etiam nonnulla burgi ipſius edificia ſubmergendo delevit. Huic inſuper acceſſit incommodo variis in locis ignis immoderata deſolatio, ignis quoque fulmineus ex concuſſione tonitrui generatus campanarium monaſterii de Berwell juxta *Cantabrigiam*, magnamque partem ædificiorum ſuorum indiſcre-
Gravia damna ex incendio plurimis in locis. to devoravit incendio, ignis etiam fortuitus vehementer accenſus monaſterium de Perſor cum burgo pene redegit in cineres; ſicque factum eſt ut quaſi damnificando Regnum noſtrum elementa contraria concertarent. Obiit Dominus *Thomas* de Clare in partibus *Hiberniæ* circa Purificationem.

1288 MCCLXXXVIII.

Anno, quo verbum ſummi Patris pro ſalute generis humani de virgine voluit innovari, MCCLXXXVIII. die veneris in ſeptimana Paſchæ, viz. quarto Non. Aprilis apparuit Eclipſis ſolis circa horam ſextam. Canonici Sarum per mortem *Henrici* de Branteſton, de quo anno præcedenti fecimus mentionem, paſtoris ſolatio defuncti de ſubſtituendo ſibi Pontifice cogitantes, die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini, corporibus non animis adunati, ad electionem faciendam pariter convenerunt, habitaque inter electores ſciſſura, major pars
Laurent. de Hakeburum in Epiſc. Sarisbur. electus, ab Archiep. Cant. non confirmatus obiit. & ſanior, ut dicebatur, *Laurentium* de Hakeburum ejuſdem Eccleſiæ Canonicum, quanquam fuiſſet unus de junioribus, elegit in Epiſcopum; pars altera, quæ minor reputabatur, in magiſtrum *Willielmum* de la Cornere, magnæ autoritatis virum, tunc Regni conſiliarium, vota ſua duxit. *Laurentius* ſtatim ad partes tranſmarinas, ubi Rex tunc temporis morabatur, pro obtinendo Regis aſſenſu duxit greſſus ſuos; à quo ſtatim admiſſus, electione magiſtri *Willielmi*

repudiata

repudiata (licet de jure sibi competenti potenter & publice protestaretur nec proficeret) rediit in *Angliam* à Domino *Cantuariensi* Confirmationis gratiam petiturus, & tamen *Cantuariensi* beneficio confirmationis non obtento, gravi inorbo correptus carnis debitum solvit fortunæ fallibilis volubilitatem, quæ ponentes fiduciam in caducitate temporalium fortuitis casibus improvise deludit: corpus ejus in eodem civitate, in festo scil. *Laurentii*, humanæ traditum est sepulturæ. Canonici Sarum transfretaverunt proficiscentes ad Regem petituri licentiam iterum eligendi. Anno eodem, principio Julii scil. in festo Sanctorum *Procesti* & *Martiniani*, intollerabilis & magna siccitas invaluit, continue perseverans per v. septimanas, scil. usque ad festum Sancti *Oswaldi*; ita quod interim nihil omnino pluebat.

Siccitas magna.

Circa idem tempus, in nundinis Sancti *Botolphi*, invaluit vehemens & horribilis ignis, incenditque magnam partem oppidi, domos fratrum prædicatorum, nec non & bona mercatorum venalia non modica redegit in cineres. Credebatur à multis quod inflammatio supradicta ex inopinato pervenisset infortunio; sed tandem compertum est quod quidam malefici gratis ignem supposuerant, ut ingruente incendio, urbanis circa bona sua salvanda occupatis, bona mercatorum furtive diriperent. & præda facta decederent; de quibus unus deprehensus, & convictus suspensus est in patibulo, cæteris per fugam evadentibus. Primo die mensis Septempris obiit *Willielmus* de Middleton, Norwic Episcopus. In crastino Sancti *Clementis* convenerunt Canonici Sarum futurum sibi Pontificem electuri, & votis concorditer adunatis providum virum magistrum *Willielmum* de La Cornere, qui diu ante ad honorem Pontificatus aspiraverat, elegerunt. Monachi quoque Norwic virum industrium magistrum *Radulphum* de Walepoole, tunc Archidiaconum electum ad Pontificatum elegerunt Ecclesiæ Norwic. Celebratis electionibus Norwic & Sarum, electi festinatis gressibus transfretabant, Regis admissionem, ut mos est, obtenturi, qua obtenta redierunt in *Angliam*, & confirmationis munere protinus assecuto, consecrationis suæ congruum tempus expectabant. Circa Purificationem beatæ virginis convocatis edicto publico Regni magnatibus apud London, Episcopus *Eliensis* Domini Regis thesaurarius de mandato Regis, ut dicebat, petiit à Comitibus & Baronibus, imo & generaliter ab universis incolis Regni subsidium ad opus Regis, ad sublevationem expensarum quas, triennio jam elapso, fecerat in partibus *Gallicanis*. At illi ponentes responsum in ore Comitis *Gloucestrensis* præcise respondebant se nihil penitus præstituros, nisi personaliter prius viderent faciem Regis in *Anglia*; Thesaurarius prospiciens se nihil posse proficere, cœpit talliare civitates, & burgos & dominica Regis per totum Regnum, imponens eis intolerabilem pecuniæ quantitatem, statuto tempore pro solutione.

Episc. Eliensis à Magnatibus, &c. Regis nomine subsidium frustra petens, civitatibus, &c. solvendum imponit

Dominica mediæ quadragesimæ consecratus est *Radulphus* Norwic electus à Domino *Johanne Cantuariensi* Archiepiscopo in civitate *Cantuariæ*, consecratione Sarum electi, qua de causa nescio, prorogata. Circa idem tempus finiente jam anno Domini Incarnationis MCCLXXXVIII. orta est gravis contentio inter Dominum Lincoln Episcopum, & magistros universitatis Oxon pro præsentatione & admissione Cancellarii Universitatis; causa quoque contentionis hæc fuit; cum essent Clerici studentes in municipio *Oxoniæ* sine Cancellario, convenientes in unum magistri elegerunt sibi in Cancellarium *Willielmum* de Kingestot, virum industrium; & facta electione ipsum per interpositas personas, non in propria, Domino Episcopo præsentabant: Episcopus autem præsentationem ipsam præcise recusavit admittere, asserens se nolle aliquo modo personæ absenti, & sibi incognitæ tantam autoritatem & jurisdictionem committere, quæ non solum ad corporalia, verum etiam ad mere spiritualia se extendit: magistris ex adverso proponentibus, quod à tempore cujus non extitit memoria, usi sunt talismodi libertatis prærogativa, ut electos sibi Cancellarios non in personis personaliter comparentibus, sed per nuncios Episcopo præsentarent. Episcopus autem non admisit eorum allegationem: magistri vehementer indignati, quasi in ultionem lectionibus

Lis orta inter Ep. Lincoln. & Magistros Oxonienses de Cancellario præsentando.

onibus suis cœperunt supersedere, pœnam ultionis in semetipsos, & præsumptionis proterviam retorquentes, & sic propriæ voluntatis instinctu pendente controversia à legendo suspensi, pretiosi temporis lapsum otiis indulgentes inutiliter consumpserunt, multis duntaxat de mansiolis recedentibus, & ad propria remeantibus, quibus talium ----- fuit otiis indulgere. Sileat anni præsentis exaratio breviter expedita, anni sequentis series ad posterorum memoriam traducatur.

1289 MCCLXXXIX.

Anno, quo unigenitus Dei filius humanæ naturæ divinitatis substantiam counivit, ut fieret deus & homo, MCCLXXXIX. Dominica quarta post Pascha viz. VIII. Id. Maii consecratus est magister *Willielmus* de la Cornere in Episcopum Sarum apud *Cantuariam* à Domino *Johanne Cantuariensi* Archiepiscopo in hebdomade proxima ante Pentecosten. Viris providis & discretis mediatoribus effectis ad pacis reformationem, sopita est contentio, quæ aliquamdiu duraverat inter Dominum Lincoln & magistros Universitatis Oxon, de qua superius tactum est, & Dominus Episcopus admisit Cancellarium eorum quem prius præsentaverant; & statim magistri cœperunt resumere stationes suas, & inceperunt solenniter legere in cameris suis. Die veneris proxima ante Pentecosten Rex noster *Edwardus*, qui jam tribus annis, totidemque mensibus extra Regnum suum in partibus steterat transmarinis, rediens in *Angliam* applicuit Dovor pridie Id. Augusti, & spreta civitate London, aliorsum se divertens adiit partes Suffolk & Norfolk. Die Sabbati proxima post Nativitatem beatæ *Mariæ*, scil. IV. Id. Septembris, præsentibus Domino *Willielmo* Sarum Episcopo, Domino *Edwardo* Comite *Cornubiæ*, & aliis viris tam religiosis quam secularibus, translatum est vetus feretrum Sanctæ Frithefwythe Oxon & cum honore quo decuit collocatum est in novo & pretiosiori feretro in eadem Ecclesia, & prope locum quo fuit prius collocatum, quod quidem feretrum diu ante fuerat præparatum. Dominica proxima post exaltationem Sanctæ Crucis magister *Willielmus* de la Cornere Episcopus Sarum in ecclesia sua Cathedrali Sarum se fecit solenniter inthronizari, scil. XIV. Kal. Octobris. Memorandum quod hoc uno eodemque anno celebrata fuerunt Oxon tria Capitula provincialia trium ordinum fratrum mendicantium, viz. fratrum de Monte *Carmeli* in festo Sanctæ *Mariæ Magdalenæ*, fratrum ordinis Sancti *Augustini* in festo Assumptionis beatæ *Mariæ*, fratrum minorum in festo Nativitatis beatæ *Mariæ*. Circa festum Sancti *Michaelis* Rex qui à tempore quo applicuit in *Angliam*, prout supra tetigimus, in partibus Suffolk & Norfolk continue morabatur, rediens de partibus illis venit London prima quidem vice postquam rediit de partibus transmarinis; ubi, sicut decuit, à civibus summo cum honore receptus est; celebratoque ibidem solenniter in quindena Sancti *Michaelis* festo translationis Sancti *Edwardi*, & edicto per totum Regnum vulgariter publicato præcepit, quod in festo Sancti *Hilarii* proximo sequente totius Regni magnates convenirent London habituri ibidem Parliamentum super diversis Regis & Regni negotiis, quæ ipso extra Regnum commorante per triennium, per diversos Regni custodes multiformiter voluntariis motibus agitata pendule vacillabant; ipseque in festo Nativitatis Dominicæ præsentialiter fuit apud *Westmonasterium*, & cum eo maxima pars Procerum Regni, Comitum, Baronum, & prælatorum Ecclesiasticorum. Ipse quidem, vacationis tempore, profectus est videre matrem suam serenissimam Monialem *Ambresburiæ*.

Episc. Lincoln. admittit Cancellarium Oxoniensem.

Rex Ed. in Angliam redit.

Reliquiæ S. Frithefwythe in alium locum translatæ.

Provincialia capitula fratrum mendican. habita sunt Oxonii.

Rex Londinam veniens citat Parliamentum.

Rex itaque per totum Regnum præcepit publice proclamari, quod omnes & singuli qui de Justitiariis, vicecomitibus, seu de quibuscunque ministerialibus, & Ballivis suis, vel aliorum de injuriis & gravaminibus, quæ sibi contra justitiam, ipso extra Regnum existente, per supradictos illata fuerant conqueri voluissent, in Parliamento superius præfixo personaliter interessent depositcuri, & recepturi justitiæ complementum. Sane quidam summus Justitiariorum de Banco nomine Thomas de Weyland, cujus familiaris quendam

Tho. de Weyland sibi conscius rei ma-

dam nequiter interfecerunt, ipſos homicidas ſecundum legem Regni non punivit, nec paſſus eſt puniri, ſed potius in domo ſua aliquandiu receptatos impunitos, quo volebant abire, permiſit, pacem Domini Regis, & Regni, quam conſervaſſe & juxta officii ſui debitum ſuſtentaſſe debuerat, impudentius quam decebat temere violando; timens nimirum pelli ſuæ, præcavere ſibi volens, ſi poſſet, ne Regis judicio ſuper tam enormi delicto ſiſteretur, contra jus Canonicum pariter & civile, ſeparata conjuge ſua contra legem matrimonii temere veniendo, præſertim cum neuter conjugum votum continentiæ ſolenniter emiſiſſet, confugiens ad Eccleſiam fratrum Minorum apud Sanctum *Edmundum*, eorum habitum clam aſſumpſit, & cum eis, licet non regulariter, ſub habitu regulari aliquamdiu morabatur; ſed hoc fruſtra. Quippe Dominus Rex zelum legis exercens, legis tranſgreſſorem extractum de monaſterio, licet invitum, ſuis tribunalibus præſentari præcepit, ut pro qualitate ſceleris judicialiter puniretur: veruntamen quia miles erat, honeſtati militiæ deprehendens eſſe decens, miſericordius quam meruit agens cum eo ne ſuſpendio plecteretur, pœnam tanti ſceleris non penitus abſtulit, ſed mutavit, eumque Regnum *Angliæ* perpetualiter abjurare decrevit, & protinus ſine reverſione Regni ſui limina, juxta morem abjurantium, vacuare coegit. Collegas quoque ſuos Juſtitiarios qui ſibi in Banco judiciis exercendis aſſidere conſueverant, viz. *Johannem* de **Luvetet** & *Richardum* de **Boyland** milites, *Willielmum* de **Bramton**, & *Robertum* de **Littlebyr** Clericos, quia connivendo pariter & diſſimulando, nec arguendo vel contradicendo tantæ nequitiæ conſentire videbantur, licet non æqualiter deliquiſſent, primo compedibus oneratos, & carcerali cuſtodiæ mancipatos, terris & poſſeſſionibus eorum in fiſcum redactis ſic arctavit, ut unuſquiſque pro qualitate delicti & poſſibilitate perſonæ inæſtimabili pecunia Regi data finem facerent, ut necis periculum declinarent. **Adam** quoque de **Stationer** Clericus, cui Comitiſſa Inſulæ & Domina *Devoniæ* tunc etiam Comitiſſa **Ambermarliæ**, ad quam nobile illud monaſterium Camerariæ jure hæreditario pertinebat, prærogativam ejuſdem monaſterii non ſolum indiſcrete, ſed & inverecunde ad exhæredationem hæredum, & omnium poſteriorum jure perpetuo conferre non erubuit, convictus coram Rege de enormibus tranſgreſſionibus, primo concluſus in carcere turris **London** miſerrimam ibi vitam diutius actitavit. Interim Rex innumerabilem pecuniam tam per fas quam per nefas coacervaverat, uſque ad triginta millia Marcarum vel amplius, prout vulgo dicebatur, ærario Regio totaliter applicabat, domoſque ſuas inſignes quas **London** ædificaverat, cui voluit erogabat, terraſque ſuas & poſſeſſiones ſuas de laico feodo quas adquæſierat redegit in fiſcum. Magiſtrum *Henricum* de **Bray** Eſtatorem ſuum multis ſceleribus irretitum, qui cæteros Regis miniſtros inſolentia & faſtu ſuperbiæ tranſcendebat, pari diſcrimine puniebat. *Radulphus* vero de **Henaham** Juſtitiarius Banci aulæ Regis, officio ipſo privatus, conſimile cæteris non credatur evaſiſſe periculum. Et non ſolum miniſtri qui Regi familiarius adhæſerunt, ſed & forinſeci, ut puta Juſtitiarii *Judæorum*, Juſtitiarii Foreſtæ, Foreſtarii tam feodatarii quam temporales, & omnes qui de tranſgreſſione venationis convinci poterant, Vicecomites & cuſtodes maneriorum quocunque titulo Ballivis fruebantur, quorum exceſſus per querimonias delatorum, vel per inquiſitiones poterant patefieri, redemptione pecuniaria, pro qualitate ſeu quantitate ſcelerum plectebantur. Ex quo Domini Regis non mediocriter adcrevit ærarium, & quantum Rex ex quæſtu hujuſcemodi diteſcebat, tantum deperiit ſceleratis, adeo ut bonis nequiter acquiſitis ſpoliati, & ab adminiſtrationibus ſuis amoti vitam ſolito pejorem actitare cogerentur. Et licet omnes ſupradicti ſapientiſſimis totius Regni præcellere putarentur, non eſt inventus unus eorum, qui, cum coram Regiæ diſcuſſionis examine ſiſterentur, vel ſciret vel poſſet ſupra tranſgreſſionibus ſibi objectis excuſatoriis ſaltem ratiunculis reſpondere; ſed ut veriſſime credi poterit eorum crimina tam manifeſte patuerunt, quod nullus eorum impoſita ſibi facinora quacunque tergiverſatione

le adminiſtratæ in Monaſterium ſe recepit, inde extractus Regnum abjurare cogitur.

Juſtitiarii de Banco gravi pecuniæ ſumma multantur.

Rex in miniſtros ſuos delinquentes ſeverius animadvertit.

verſatione inficiari. Uſque huc de factis terreni Regis ſuccincte narravimus; ex nunc ea, quæ per diſpoſitionem Regis æterni hoc anno in Regno *Angliæ* provenerunt, pro noſtræ paupertatis modulo, ad poſterorum memoriam traducamus: verecundum quoque foret præcipue memorabilia tanquam dormientes vel inertia tabeſcentes ſub ſilentio præterire.

Continuæ pluviæ & intempeſtiva tonitrua. A feſto ſiquidem ſancti *Michaelis* uſque feſtum Purificationis beatæ *Mariæ* nihil aut modicum gelavit, nec nix viſa eſt quæ terram ſemel operuit. Continue quidem fere per dies & noctes tanta pluviæ diſtillavit abundantia, ut ejus denſitas ſic per dies & terram & aerem obnubilaret, ut vix ſolaris radius modico ſaltem momento terræ ſuperficiem illuſtraret; ſed dies potius eo ſerenitatis modulo, toto ſupradicti temporis circulo, contenti labebantur, quæ vel ſolem præcedit orientem vel ſequitur occidentem. Eo ipſo anno, una noctium inter feſtum Sancti *Andreæ* Apoſtoli & Natale Domini, audita ſunt terribilia valde tonitrua, & viſa fulgura vehementia æthere proſilire, quod eo anni tempore non conſuevit ſæpius accidiſſe, forte ut æſtimari poterit alicujus fuerit eventus præſagium. Poſt Purificationem quoque toto verno tempore ſucceſſit aura placabilior, & jucundiſſima ſolis ſerenitas ceſſante imbrium profuſione, adeo ut menſe Martio vix modicum plueret ſuper terram.

1290 MCCXC.

Anno, quo verbum ſine principio patri coæternum per incarnationis miniſterium cœpit eſſe in tempore, Milleſimo duceteſimo nonageſimo, *Johannes* de **Kirkeby** *Elienſis* Epiſcopus, qui paulo ante per aliquantum temporis curriculum continua & acuta febre graviter ægrotaverat terminatus, à morbo credens ſe totaliter evaſiſſe, minus provide fortaſſis quam oportuit, ſe cuſtodiens poſt exercitationem recidivavit in morbum priſtinum, de quo curatum ſe credidit, VII. Kal. Aprilis, quæ dies principium anni Domini ſupradicti continue ſequebatur, inopinata morte raptus migravit ab hac vita. *Ob. Epiſc. Elienſ.*

Tertio Kal. ejuſdem menſis, ſcil. die *Jovis* poſt Anuntiationem beatæ Virginis in Eccleſia Cathedrali civitatis *Elienſis* humanæ traditum eſt ſepulturæ, qui per tres annos tantum & dimidium, ſicut per geſta ſuperius annotata plane videri poterit, functus eſt honore Pontificii, magnificentiæ ſuæ pompam brevi temporis perdidit intervallo; à tempore quidem, quo nactus eſt præſulatus celſitudinem, Rege extra Regnum agente, continue, uſque dum ad finem vitæ fallibilis deveniſſet, officio theſaurariæ Scaccarii Domini Regis non ſegniter incumbebat; adeo ut de animarum ſibi commiſſarum cura penitus non curaret, ſub etiam prætextu officii ſui ultra modum prædeceſſorum ſuorum ſic ſe extulit ſupra ſe, ut nomen theſaurarii nomen Pontificis totaliter adumbraret. Sane credebatur à vulgo, quod ſi tanto tempore ſupervixiſſet, ut præſumptuoſa factorum ſuorum inſolentia deveniſſet in diſcuſſionem, manus Regis ultrices nullatenus evaſiſſet.

Com. Glouceſt. uxorem ducit Johannam fil. Regis. Contractu ſponſalium, ut aſſolet per fidei dationem, modicum præcurrente, *Gilbertus* Comes *Glouceſtriæ* ſummæ & ſingularis inter Regni magnates nobilitatis, & præeminentiæ, & incomparabilis poſt Regem potentiæ, ſereniſſimam Domini Regis filiam dictam *Johannam* de **Acre**, pro eo quod eam genitrix ſua Regina in civitate *Aconenſi* quæ quondam *Ptolemais* dicebatur, dum Rex morabatur in partibus *Syriæ*, parturivit, Dominica in feſto Sancti *Georgii* apud *Weſtmonaſterium* ſolenni ſibi matrimonio copulavit. In feſto Pentecoſtes continue ſequente *Henricus* **Boun** Comes **Hereford** Relictam nobilis viri Domini *Johannis* de **Veſty** ſimiliter duxit in uxorem.

Litis inter Epiſc. Elien. & Acad. Oxon. determinatio. Eadem ſeptimana apud *Weſtmonaſterium* agitata contentione, quæ diu vertebatur inter Dominum **Lincoln** & magiſtrum Univerſitatis **Oxon**, ſuper præſentatione & admiſſione Cancellarii eorum, de quo anno proximo præterito fecimus mentionem; Domino Rege & diſcretioribus totius Regni mediatoribus effectis decretum eſt, ut non obſtante conſuetudine, quam ſolummodo pro parte ſua magiſtri allegando propoſuerant, quod non conſueverant

Cancellarios

Cancellarios ſuos quoque elegerant in perſonis propriis, ſed per interpoſitas perſonas, magiſtros municipii, Diœceſano præſentare Cancellarium quem ducerent eligendum non infra ſepta municipii, ſed & extra perſonaliter præſentare tenebantur; unde factum eſt ut magiſtrum *Johannem* de Ludelawe quem tunc elegerant in Cancellarium, in perſona propria deſtinarent, uſque Aucele, ab eodem Epiſcopo admittendum; ſicque conſuetudine priſtina, quaſi diutius ſe gaviſos eſſe dicebant, hac ſaltem vice receſſum eſt, quod autem ſuper hoc ipſo negotio futuris temporibus fuerit eventurum, nemo præſentium poterit pernoſcitare.

Defuncto ut ſupradictum eſt *Johanne Elienſi* Epiſcopo qui officio theſaurariæ quamdiu potuit ferventius incubuerat, Rex officium ipſum commiſit magiſtro *Willielmo* de *Marchia*, viro utique provido & diſcreto, & plurimum circumſpecto, amotiſque Juſtitiariis omnibus qui Banco præſidere conſueverant propter manifeſtos eorum exceſſus, prout ſupra tetigimus, alios loco eorum decrevit ſubſtituendos, viz. *Johannem* de Metingham, & *Elyam* de Bekingham Clericos, *Willielmum* de Giſelham & *Robertum* de Hertford milites. *Juſtitiariis de Banco amotis novi ſubſtituuntur.*

Monachi quoque *Elienſes*, ad quos ſpectat electio Pontificis, de ſubſtituendo ſibi paſtore ſolicite cogitantes, obtenta à Domino Rege licentia eligendi, votis pariter adunatis convenientes in unum, virum magnificum & eminentis ſcientiæ magiſtrum *Willielmum* de *Luda* in patrem & paſtorem concorditer elegerunt, qui diutius theſaurariæ Garderobe Domini Regis officium geſſit ita laudabiliter, & honeſte, ut & majorum & minorum animos ſibi redderet complacatos. *Will. de Luda eligitur in Epiſc. Elien.*

Sexto Non. Julii, ſcil. Dominica in craſtino Octavarum Sancti *Johannis Baptiſtæ* ingenuus adoleſcens filius & hæres Ducis Braybant, patre volente & præſente, apud *Weſtmonaſterium* ſereniſſimi Regis *Anglorum* filiam clariſſimam nomine *Beatricem* conjugali ſibi fœdere copulavit, & factæ ſunt nuptiæ apud *Weſtmonaſterium* & convivium incomparabile. In craſtino vero ipſius Dominicæ Comes *Glouceſtriæ* abducta uxore ſua, quam nuper ante deſponſaverat, loco nuptiarum celeberrimum fecit convivium apud Clerkenwell, celebritati ſuperioris convivii non diſſimile nec minus ſumptuoſum. *Fil. Ducis Brabant uxorem ducit Beatricem Regis Ed. filiam.*

Dominica in feſto Sancti *Remigii*, viz. primo die Octobris in civitate *Elyenſi* conſecratus eſt *Willielmus* electus in Eccleſia ſcil. ſua propria à Domino S. *Cantuarienſi* Archiepiſcopo, præſentibus & aſſiſtentibus pluribus Regni Pontificibus, & aliis Eccleſiarum prælatis, & procerum multitudine copioſa, convivio nimirum ſolemniter celebrato.

Circa feſtum Sancti *Michaelis* congregatis per univerſum Regnum, ut aſſolet eo anni tempore, terræ frugibus, peſſimis & protervis Domini Regis conſiliariis perſuadentibus, ipſumque Regem ad hoc pertinaciter inducentibus, exiit edictum à Rege toti Regno pernicioſum nimis & deplorabile, viz. ut univerſi Regnicolæ tam Clerici quam laici, ſeculares pariter & religioſi quintam decimam partem omnium bonorum ſuorum ſecularium mobilium ſolverent fiſco Regio, congerendam ſub intolerabili taxatione, graviori more quidem quam aliquis prædeceſſorum ſuorum retroactis temporibus conſueverat æſtimare, gemuitque populus inconſolabiliter tantalibet afflictione contritus. *Rex exigit decimam quintam omnium bonorum tam ab Eccleſiacis quam à Laicis.*

Quarto Kal. Decembris *Alianora* Regina Domini Regis *Edwardi* conjux apud Grantham modicæ febris igniculo contabeſcens, carcere reſoluta, fatale mortis debitum ſolvit; corpus ejus per dietas delatum ſepultum eſt London in Eccleſia *Weſtmonaſterienſi*, Domino Lincoln vice Domini Archiepiſcopi *Cantuarienſis* exequente officium ſepulturæ, Dominica proxima ante feſtum Sancti *Thomæ* Apoſtoli, viz. XVI. Kal. Januarii: quippe Dominus *Cantuarienſis* noluit ipſis exequiis intereſſe, quia in quadam contentione inter ipſum & Abbatem loci ſuppoſuerat interdicto. Aliud quoque plerunque notabile non ſub ſilentio prætereundum, ſed potius perpetuæ commemorandum memoriæ contigit hoc anno. Rex itaque, circa Nativitatem Sancti *Johannis Baptiſtæ* *Ob. Alienora Regina.*

tistæ æstate proxima nunc præterita, procerum suorum sicut sane credi potuerit salubri fretus consilio, publice per totum Regnum proclamari fecit, ut omnes *Judæi* ut puta inimici crucis *Christi* & blasphematores fidei *Christianæ*, sparsim per civitates & oppida Regni *Angliæ* commorantes, cujuscunque forent conditionis, ætatis, aut sexus, qui populum Catholicum fœneratione pecuniarum suarum ad usuram sic depravaverant, ut nonnulli terras & possessiones suas vendere cogerentur, ostiatim victualia mendicantes, circa festum omnium Sanctorum Regni sui limina vacuarent, absque suæ reversionis perpetua relegatione damnati. Et si quis eorum post terminum supradictum in *Anglia* fuisset inventus, capitis amputatione vel suspendio plecteretur. Omnes igitur edicto tam terribili comminatione perterriti, qualibet personarum exceptione diducta, maris devia transmeantes ad exteras se regiones cum sarcinulis quas congregare poterant transtulerunt. Denique, sicut à plerisque vulgariter dicebatur, à Quinque Portuensibus deducti navigio, cum essent in medio pelagi, per navigeros suos pecuniis spoliati, & inhumanissime trucidati in mare projecti sunt, nonnulli vero de scaphis ejecti super quodam sublime, quod maris alluvione se retrahente discoopertum apparuit, eadem alluvione iterum refluente submersi sunt. Quo audito Rex quamplures homicidarum, & prædonum suspendio condemnavit. Sane quantum emolumenti Regis fisco deperiit per relegationem *Judæorum* à Regno, multo amplius eidem accrevit per deplorabilem quintædecimæ totius Regni quam extorsit à Catholicis exaggerationem, sic quoque pro inimicis Christi crucis immisericorditer Catholici punirentur. Sextodecimo Kal. Martii contigit Eclipsis Lunæ in noctis confinio circa horam cubationis. Dominus *Oliverus* Lincoln Episcopus in crastino Cathedræ Sancti *Petri*, scil. VII. Martii visitavit Canones Decten tam in capite quam in membris.

Judæi omnes in exilium relegati, à Quinque Portuensibus spoliati crudeliter mari demerguntur.

1291

MCCXCI.

Anno, quo verbum increatum summo patri coæternum & consubstantiale, de carne virginea servile cinctorium nostræ carnis assumpsit, in similitudinem factus ut homo, Dominus Rex *Angliæ* circa Pascha versus partes Aquilonares cum quibusdam Regni sui magnatibus, paucis tamen, iter arripuit, proponens ut vulgo dicebatur de statu *Scotiæ*, quod tam diuturno tempore tanquam sine capite pendule fluctuaverat, salubrius ordinare, si forte voluntati possibilitas responderet. Rationes utique non minus utiles, quam honestæ pulsaverant Regem nostrum hoc opus aggredi, & persequi cum effectu, præcipue cum Reges omnes, qui Regno *Scotiæ* præesse consueverant, Regibus *Anglorum* prædecessoribus suis universis, & singulis fidelitatem & homagium corporaliter præstitissent, propter quod pernecessarium sibi foret totis viribus laborare, ut talis præficeretur in regimine Regni, qui sibi & successoribus suis devotus fieret & fidelis; præsertim cum multi nobiles assererent se de progenie Regum *Scotiæ*, qui dudum obierunt, linealiter processisse, diversique diversis rationibus successionem in Regno jure hæreditario vendicarent. Præterea quod soror Regis nostri germana nomine *Margareta* ultimo Regi *Scotorum* *Alexandro* fuerat conjugata, prout superius est expressum. Rex noster studiosissime laborare proposuit, ut si forte de posteritate Reginæ sororis suæ quisquam masculus aut fœmina propagatus ubicunque reperiretur superstes, suo fretus adjutorio hæreditario jure sibi competenti nullatenus fraudaretur, bonum & honestum proposito zelum gerens. Circa decimum diem mensis Maii Comitissa *Glouceſtriæ* Regis *Anglorum* germana viro suo primogenitum peperit elegantem, parentes ambo masculæ prolis fœcunditate facti felices pariter applauserunt, inæstimabali lætitia circumfusi natum puerum vocaverunt. Quinto Id. Maii obiit *Thomas* de Inglethorp *Roffensis* Episcopus, non multo post statuto die electionis faciendæ convenientes Monachi *Roffenses*, ad quos potestas eligendi Pontificem pertinere dignoscatur, unanimi voluntate & assensu Monachum quendam congregationis

Rex versus Scotiam iter cepit.

Comitissa Gloucest. filium pep:rit.

tionis ſuæ, tunc eorum Priorem nomine *Thomam* in futurum Pontificem elegerunt.

In craſtino Aſcenſionis conſequenti, viz. primo die menſis Junii, cœpit fieri tractatio inter Dominum Regem *Angliæ*, & magnates Regni *Scotiæ* de ſubſtituendo *Scotis* Rege futuro, & de ſtatu ejuſdem Regni ſalubriter ordinando, quod aliquandiu Regio deſtitutum gubernaculo, Regnicolarum inertia, pendule vacillavit. Ad quem vero finem rei geſtæ tractatus præciſe devenerit, quam cito ad publicam notitiam devenerit, & divulgata fuerit, rei ſeriem præſenti opuſculo diximus inſerendum. Tranſcriptum quære in fine libri, Negotii *Scotiæ*. In craſtino Nativitatis Sancti *Johannis Baptiſtæ Alienora*, quondam *Angliæ* Regina ſereniſſima, mater Domini noſtri Regis *Edwardi*, illuſtris carnis mole depoſita, mortis experta diſcrimen tenues expiravit in auras; quæ per annos circiter octo in monaſterio monialium *Ambresburiæ* Monacharum, ut vere, loquamur, ſuperficialem aut ſophiſticum habitum geſſit; ut congruenter dici poſſet verbum Anomalon, præſertim cum non ſequeretur regulam aliarum conjugationum, quæ licet cucullam monacharum geſtaret umbratilem, poſſeſſionibus ſecularibus quibus non mediocriter abundavit renunciare non curavit. Non enim ſolus habitus ſed abdicatio temporalium, & propriæ voluntatis monacham facit. Rex utique tunc temporis, pro negotiis quæ ſupra tetigimus nondum plene conſummatis, in partibus Aquilonaribus Regno *Scotiæ* confinibus morabatur, quique morte genitricis audita, prout plane credi poterit, non potuit non dolere, ut vice reciproca verificetur illud Ovidii,

Agitur inter Reg. Edv. & Scotos de Rege Scotiæ eligendo.

Alienora mater Reg. Edv. Ambresburiæ obiit.

Ambresburiæ honore ſummo ſepulta.

> *Quis natos niſi mentis inops in funere matris*
> *Flere vetat.* ——

Veruntamen augmentatio fiſci de terris & poſſeſſionibus, quas mortua reliquit, ad Regem revertentibus lacrymarum profluvium ſaltem vel in modico potuit temperare. Sicque factum eſt ut infra paulo plus quam dimidii anni curriculum duæ Reginæ *Angliæ*, mater viz. Regina & conjux ipſius carnis ſarcinam exuentes ſeculo valedicerent, poſt mundi gloriam à ſummo Regum judice prout in carne meruerant æternaliter percepturæ. Sane moniales *Ambresbyriæ* non audentes corpus tam magnificum abſque Regis aſſenſu & ejuſdem præſentia ſepelire, corpus ipſum conditum aromatibus, & eo modo præparatum, quod non corrumpi poterat nec putrefacere, in loco ſecreto ſeorſim clanculo reponentes, uſque ad reditum Regis de partibus *Scotiæ* cum ea qua decuit reverentia conſervabant. Rex itaque reverſus in *Angliam* edicto publico vocari fecit omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos & Abbates & alios Eccleſiarum prælatos, Comites, Barones, ut in feſto Nativitatis beatæ *Mariæ* apud **Ambresbury** perſonaliter intereſſent, officium tumulationis una ſecum ſolenniter completuri; & in craſtino ejuſdem feſti, exequiis ſumma cum reverentia celebratis, matrem ſuam in Eccleſia conventuali monialium cunctis præſentibus honorifice ſepelivit; cor tamen ejus deferri fecit **London**, ibidem congruo tempore tumulandum; congregata igitur iterum *Londoniis* tota prædicta multitudine, corda duarum Reginarum in eorum præſentia, cum ea qua decuit honorificentia, Dominica proxima & die lunæ poſt feſtum Sancti *Nicholai*, ſepeliri conſtituit. Cor conjugis ſuæ in Eccleſia fratrum prædicatorum, cor genitricis in Eccleſia fratrum minorum ejuſdem civitatis.

Hoc anno invaluit rumor lamentabilis & univerſali Eccleſiæ Chriſtianæ deplorandus, viz. quod Soldanus *Babyloniæ* in Vigil. Pentecoſtes congregata ſecum *Turcarum* multitudine, quam dinumerare nemo poterat, inopinanter irruit ſuper illam munitiſſimam, & opulentiſſimam civitatem quæ *Acon* vulgo dicitur, quæque ſola in *Syriæ* finibus Catholicis relicta fuerat in refugium, utpote granum unicum in botro, confractiſque janius, contritis mœnibus

Soldanus Babyl. urbem Acon. diripit & Chriſtianos interficit.

quæ civitatem ipsam inexpugnabiliter cingere credebantur, permittente Domino cujus sunt occulta judicia, urbem ipsam pompatice cum adjacentibus sibi copiis introivit, omnesque *Christianos*, quos in ea repperit tam seculares quam religiosos, sine delectu conditionis & fortunæ in ore gladii inhumaniter interfecit, pauculis eorum per fugam ægre tamen evadentibus, & quidam ne per hostes Christi trucidarentur, gratis se in pelago, quod civitati contiguatur, heu pro dolor merserunt! totamque civitatem violenter occupatam ut non relinqueretur lapis super lapidem solo tenus complanavit.

Papa Regi concedit decimam de omnibus Ecclesiasticis. Circa festum Sancti *Michaelis* Dominus Papa de plenitudine potestatis concessit Regi *Anglorum* decimam omnium possessionum, personarum Ecclesiasticarum tam religiosarum quam secularium, exceptis duntaxat Templariis & Hospitalariis, recipiendam per sex annos continuos, in subsidium futuræ suæ peregrinationis in terram sanctam ad debellandum inimicos crucis Christi, non secundum antiquas taxationes, sed secundum verum valorem, ad quem bona ipsa intolerabili æstimatione taxari de novo constituit, ut esset sicut populus sic & sacerdos. Obierunt *Willielmus* **Sarum** & *Petrus Oxoniensis* Episcopi: loco *Willielmi* electus est vir progenie nobili, sed annosus *Nicholaus* **Longaspata Sarum** Ecclesiæ Canonicus. Loco *Petri Thomas* de **Witton** decanus *Wellensis*; ambo pariter à Domino *Cantuariensi* in civitate *Cantuariæ* solenniter consecrati, Dominica qua cantatur Lætare *Jerusalem*.

1292 MCCXCII.

Anno, quo unigenitus Dei filius de sinu patris procedens, ut nos redimeret ab omni iniquitate, visitare dignatus est mundum, MCCXCII. invaluit rumor per *Angliam* quod Dominus Papa *Nicholaus* IV. fatale debitum carnis exolvens, circa festum Paschæ quod eo anno contigit sexto die Aprilis, Papatus celsitudinem transitoriam mundi gloriam cœlesti palatio commutavit. *Nichol. Papa ob.*

Hoc anno primo cœperunt omnes religiosi & Clerici Regni *Angliæ* solvere Domino Regi decimam partem omnium bonorum suorum, tam Ecclesiasticorum quam secularium, quam prædictus summus Pontifex sibi concesserat in subsidium peregrinationis suæ faciendæ in terram sanctam, prout anno proximo præterito superius est expressum; & constituti fuerunt à Domino Papa duo principales collectores, scil. Dominus S. *Wintoniensis* & *O.* **Lincoln** Episcopi ad ipsam pecuniam per totum Regnum *Angliæ* colligendum, quique per singulas Regni Diœceses singulos sibi substitutos & auxiliarios statuere decreverunt, unde factum est ut in **Lincoln** Diœcesi duo tantum constituentur auxiliarii, viz. Abbas **Oseny**. & Prior Sanctæ **Catharinæ Lincoln**, scil. quod Abbas **Oseney** scil. **Oxon, Buckingham, Northampton, Bedford, Hundington**, Prior vero **Lincoln** totius residui decimarum ipsius Episcopatus decimas congregarent peterent, & reciperent, & suo periculo conservarent, quousque denunciaretur eis ubi pecuniam prædictam facerent deportari, injunctumque est eis sub comminatione pœnæ gravissimæ ne ullam ab aliquo pecuniam retonsam vel adulterinam, sed integram & justi ponderis & Regis *Anglorum* legalis percussuræ pacabilem & omni exceptione majorem. Consimili decimarum solutione facienda per quinque annos continue secuturos. Ad majorem siquidem solventium afflictionem, imo potius confusionem constituti sunt in singulis provinciis novi singuli taxatores, qui veterum taxatorum proterviam incomparabiliter excedentes multo gravius solito taxaverunt, nec sic tamen inextinguibilem regii cordis avaritiam extinguere potuerunt.

Rex Angliæ in Scotiam proficiscitur. In Quindena Paschæ circa festum Sancti *Georgii* Dominus Rex reducens ad memoriam qualiter magnates *Scotiæ* anno præterito compromiserunt in ipsum, ut ipse tanquam Dominus Regni *Scotiæ* principalis, consideratis meritis personarum qui in successione regiminis Regni ipsius jus variis modis vendicabant, nec non propinquitate consanguinitatis qua se de Regio semine descendisse quilibet proponebat, judiciariam sententiam perficeret eis Regem tanquam jure Regnaturum, versus partes ipsas iter sumpsit, adducens secum de

proceribus

proceribus Regni *Angliæ* quos volebat, paucos tamen, nescio qua de causa, per provincias *Suffolciæ* & *Norfolciæ*, diverticulum faciens, in diversas partes Aquilonares recto tramite procedebat. Ad quem vero calculum negotium *Scotiæ* finaliter devenit secundum ordinem historiæ suo loco in sequentibus plenius exponetur; magnatibus quidem *Scotiæ* inter se mutuo diffidentibus, Rex *Angliæ* in partibus *Scotiæ* finitimis usque ad Natale Domini sequens nil faciendo inutilem moram traxit, & dum esset ibidem, Dominus *Robertus* Burel *Bathoniensis* Episcopus & ejus Cancellarius, circa festum Apostolorum *Simonis* & *Judæ* hominem terrenum exuit, corpus ejus longo licet itinere delatum est usque *Bathoniam* & Wells tumulandum. Successit loco ipsius officio Cancellarius *Willielmus* de *Luda Eliensis* Episcopus. *Rob. Bathon Episc. ob.*

Dominus *Nicholaus* Longespey Sarum Episcopus solenniter inthronizatus est in Ecclesia sua Sarum Dominica in festo Sancti *Matthæi* Apostoli, famoso ibidem ut decuit convivio celebrato. Frater *Johannes* de Pecchani *Cantuariensis* Archiepiscopus circa festum Sancti *Nicholai* migravit à seculo, die Jovis proxima ante Natale Domini in Ecclesia sua *Cantuariensi* humanæ traditus sepulturæ. *Johannes de Pecchamc Archiep. Cant. obiit.*

Rex in festo Natalis Domini fuit apud *Berewyke*.

Cito post mortem *Batoniensis* Episcopi Monachi *Batonienses* & Canonici *Wellenses*, ad quos pertinet electio Pontificis, optata à Domino Rege licentia eligendi, convenientes in unum magistrum *Willielmum* de *Marchia* Domini Regis Thesaurarium in patrem & pastorem concorditer elegerunt. Monachi *Cantuarienses* simili modo petita licentia magistrum *Robertum* de Winchelsey, virum pereminentis literaturæ, & multiplici morum venustate dotatum, in Archiepiscopum elegerunt, qui statim à Domino Rege tunc in partibus *Scotiæ* commorante absque qualibet difficultate gratanter admissus, præparatis necessariis ad *Romanam* Curiam, quæ adhuc vacabat Papatus regimine, pro obtinendo confirmationis beneficio sub spe Papæ præficiendæ cœpit proficisci. *Will. de Marchia ad Episcop. Bathon. eligitur.* *Robert. de Winchelsey Elect. Archiep. Cantuar. Curiam Romanam adit.*

Batoniensis electus appropinquans Curiæ Monachali Sanctæ Trin. *Cantuariæ* confirmationis munus obtinuit.

MCCXCIII. 1293

Anno quo unigenitus Dei filius de carne virginea carnis trabeam assumpsit MCCXCIII. Rex *Anglorum* diligenter inquisito & comperto quod *Johannes* de Baylol, Regem *Scotorum* qui jam decesserat præ ceteris complicibus suis qui Regni *Scotorum* regimen vendicabant consanguinitatis linea propinquius attingebat, cum decreto judiciario ad Regiæ dignitatis celsitudinem, *Scotis* consentientibus nec contradicere valentibus magnifice sublimavit, eique omnia & singula castra, prædia, mansiones Regias quas aliquandiu tenuerat, & omnia quæ ad Regiam dignitatem pertinere noscuntur, sine diminutione qualibet resignavit, quo facto cum jam ibi per annum stetisset, versus Regnum *Angliæ* statim post Pascha festinatis gressibus repedavit, veniensque *Londonias* circa unum mensem post Pascha, invenit ibi congregatos universos Episcopos, Comites, Barones, & aliorum Regni sui multitudinem copiosam, ut colloquio quod tunc ibi statuerat, personaliter interessent una secum de statu Regni sui salubriter provisuri. *Rex Angliæ Johanne de Baylol ad Regnum Scot. evecto redit.*

Circa idem tempus invaluit rumor in *Anglia*, quod furores *Gallicorum*, qua de causa nescitur, incanduerat super *Anglos* in Regno *Franciæ* sparsim conversantes, quorum insania adeo invaluit, ut omnes *Anglicos* quos reperire poterant crudeli nece perimerent classem congregavit, imponentes in eis vela ——————— non modicum, ac si in Regnum *Angliæ* terram ipsam invasuri violentis ausibus proponerent applicare. Quo audito maritimi *Anglicorum*, viz. de *Hibernia* & de *Portesmoya*, quinque Portuensibus tanquam dissimulantibus, præcepto Domini Regis commoniti classem adversam sibi non modicam præparantes adversæ multitudini occurrebant in salo, & bellicose congredientes cum *Francis*, innumeram multitudinem potentissime peremerunt, *Galli Invadentes Angl. prælio navali vincuntur.*

peremerunt, omnesque naves eorum cum universa supellectili validissimis manibus abduxerunt, plerique *Gallicorum* ut mortem evaderent se gratis in pelago submerserunt, de qua victoria quantum *Anglici* lætabantur, *Gallici* multo amplius doluerunt. Rex *Franciæ* vehementi furore accensus, omnes principes & magnates Regni sui ad quoddam generale Parliamentum sine moræ periculo convocavit, & statutum est inter eos, quod nullus mercator transmarinus transiret in Regnum *Galliæ* cum rebus venalibus, nec mare transfretando venalia quælibet deduceret in *Angliam*, nec vice versa de partibus *Angliæ* ad partes transiret *Gallicanas*, unde tanta est mercimoniorum charitas, quod nil in *Anglia* reperiri poterit ademendum, strages ista luctuosa & Regno *Angliæ* valde dispendiosa diutino nimium tempore perduravit.

R. Franc. Commercium inter suos & Anglos interdicit.

Circa festum Pentecostes obiit magister **Thomas** de **Weky** *Menevensis*: electus est loco quidam Clericus illius provinciæ nomine magister *David* de Sancto *Edmundo*, & quia sede *Cantuariensi* tunc vacante, magister *Robertus* de **Winchelesey** à tunc *Cantuariensis* electus profectus fuit ad curiam *Romanam* ut electionem summi Pontificis expectaret, dictus *Menevensis* accedens *Cantuariam* ad sedem Metropolitanam obtinuit à *Cantuariensi* Capitulo confirmari: circa Nat. beatæ *Mariæ* venit ad Regem *Angliæ* in obtinendis temporalibus proventibus ejusdem Episcopatus plenariam gratiam assecutus. Circa idem tempus venit in *Angliam* Comes de *Waro*, vir magnæ nobilitatis & potentiæ, & habito tractatu cum Rege *Anglorum* subaravit filiam ejus primogenitam, & dominica proxima ante festum Sancti *Michaelis*, convocatis apud *Bristolliam Angliæ* magnatibus splendidissimo convivio celebratæ sunt inter eos nuptiæ famosissimæ & solennes. Et quod non est sub silentio prætereundum, ipsa eadem æstate jam præterita Dominus Comes *Gloucestrensis*, audiens quod magnates *Hiberniæ* terras suas quas in *Hybernia* possidebat amplissimas inhumaniter depopulare cœperant & vastare, assumpta secum Comitissa conjuge sua & copia virorum bellatorum innumerabili transfretavit in *Hyberniam*, & hostium suorum turmam & bellicosam rabiem sic edomuit, nonnullos eorum interficiendo, plurimos repellendo, ut sibi ad summum ascribetur triumphum.

Episc. Menev. ob. David de Sancto Edmund. succedit.

Com. Gloucest. Hibernos edomat.

1294

MCCXCIV.

Hoc anno obiit frater *Johannes* de **Pecham** Archiepiscopus *Cantuariensis*, cui successit magister *Robertus* de **Winchelsey**. Eodemque anno *Madocus* quidam *Wallensis* suscitavit guerram in *Wallia* die Sancti *Michaelis*: idcirco Rex *Edwardus* adveniens *Cestriam* ad festum Sancti *Nicholai*, cœpit insulam *Angleseiam*, ædificavitque de novo urbem & castrum de *Bello Marisco*, quo in tempore succisa sunt nemora in *Wallia* quæ tempore bellicoso præstabant indigenis latibula, firmataque sunt castra circa loca maritima, & cito post hoc captus est *Madocus* prædictus & *Londonias* adductus. A quo tempore guerræ in *Wallia* diu quieverunt, *Wallenses* more *Anglorum* modo pene victant, thesauros congregavit Rex, damna formidantes quod antea non solebant.

Madocus in Wallia tumultuatur.

Hoc in tempore fecit Rex *Edwardus* omnia Monasteria *Angliæ* scrutari ac pecuniam inventam **London** afferri.

R. Edw. pecunias Monasterii diripit.

Fecit quoque lanas & coria arrestari, & subsecuta est magna caristia bladi & vini.

Annonæ Charitas.

Bonifacius VIII. post *Cœlestinum* Quintum sedit Papa annis XI. hic Quinto Pontificatus sui anno, qui Jubilæus erat, uberes indulgentias limina Apostolorum visitantibus concessit, Sextum librum Decretalium edidit in quo multa dubia decidit, nonnullas extravagantes constitutiones *Adriani*, ac *Honorii*, *Innocentii*, *Clementis* & aliorum incorporavit, reprobanda resecavit, de quo prior decessor suus *Cœlestinus* vir vitæ Anachoriticæ, eo quod eum ad sedem Papatus subdole induxisset, prophetavit prout fertur in hunc modum. Ascendisti ut vulpes, regnabis ut leo, morieris ut canis, ut ita sane contigit, nam ipsum Papam *Cœlestinum* ut Papatum cederet, & ut Papa quilibet cedere posset, constitutionem edere fecit, quam quidem postmodo ipse inde Papa effectus

Bonifac. Octavus, Sextum Decretalium edit. Ignominiose tractatus fame enecatur.

effectus revocavit, deinde rigide regens generosos quosdam de *Columna* deponens Cardinales, Regi *Francorum* in multis non solum obstitit sed eum totis nisibus deponere desudavit. Igitur Senescallus *Franciæ Willielmus* de *Longareto*, vir quidem in agibilibus admodum circumspectus, & fratres de *Columna* prædicti fœderatis viribus *Bonifacium* Papam comprehenderunt, in equo effræno versa facie ad caudam sine fræno posuerunt, quem sic discurrere usque ad novissimum fecerunt, ac fame necaverunt.

MCCXCV. 1295

Johannes de Beallel, *Scotiæ* Rex Imprimis creatus consilio quorundam de *Scotia*, & potissime Abbatis de Meuros contra fidem adversus Regem *Angliæ* insurrexit, sed captus est & exhæredatus; unde & anno sequenti *Willielmus* Wallleys, natione *Scotus* contra Regem *Edwardum* guerram instauravit, sed secundo post hoc anno profugatus est.

R. Scotorum factus rebellis capitur & Regno exuitur.

MCCXCVI. 1296

Rex *Edwardus* occidit LX. Millia *Scotorum* apud Fonkyrke in festo beatæ *Mariæ Magdalenæ*, veruntamen *Scoti* paulatim invalescentes per triginta annos usque ad tempora Regis *Edwardi* post conquestum tertii *Anglos* & *Anglorum* loca vicina protriverunt, quod quidem infortunium dolo & effœminationi *Anglorum* multi deputarunt, nonnulli vero vindici dextræ Dei ascripserunt, juxta Prophetiam illam quæ tempore Regis *Egelfredi* prædixit, gentem *Anglorum* per *Dacos*, *Francos*, & *Scotos* fore exterminandam. De qua re prophetavit quidam *Scotus* Anachorita in hunc modum, *Angli* quia proditioni, ebrietati, & negligentiæ domus Dei dediti sunt, primo per *Danos*, deinde per *Normannos*, tertio per *Scotos* quos vilissimos reputant erunt conterendi, adeoque tunc varium erit seculum, ut varietas mentium multimoda vestium varietate designetur.

Rex Edward. 60000. Scot. apud Fonkyrbe delet.

MCCXCVIII. 1298

Rex *Edwardus* fecit saisiri omnia temporalia Clericorum, eximens eos à protectione sua, pro eo quod anno præcedenti nollent eum respicere de bonis suis contra *Scotos*; nam *Robertus* Archiepiscopus de consensu Cleri procuraverat à Papa inhibitionem, ne quis Clericorum Regem respiceret de bonis suis, unde & plures prælatorum timore coacti protectionem Regiam quæsiverunt.

Rex Clericis offensus omnia eorum temporalia confiscari facit.

MCCXCIX. 1299

Rex *Edwardus* cum parva manu *Anglorum* & *Wallensium*, neglecto consilio procerum suorum transfretavit in *Flandriam* tanquam Regem *Francorum* bellum ingesturus, ferebat enim fama Regem *Edwardum* amore *Blanchiæ* filiæ Regis *Francorum* adeo detentum, ut terram *Gasconiæ* pro *Blanchia* Regi *Franciæ* libenter resignaturum: verum quia Rex *Edwardus* tunc senior fuit, & *Blanchia* juvencula extiterat, copulata est Regi *Edwardo Margareta* soror Regis *Franciæ*, ex qua Rex *Edwardus* progenuit duos filios, viz. *Thomam* & *Edmundum*.

Transfretat in Flandriam.

Rex ducit in Uxor. Margar. Soror. Reg. Franc.

MCCC. 1300

Rex *Edwardus* damnavit subito monetam surreptitiam & illegitimam quam Pollandos, Crocardos, Rosarios nominabant, quæ paulatim & latenter loco sterlingorum irrepserat, & primo illos valere obolum fecit, deinde penitus exterminavit. Hoc etiam anno obiit sine prole *Edmundus* Comes *Cornubiæ* filius *Richardi* Comitis *Cornubiæ* & Regis *Alemanniæ*, qua de causa rediit Comitatus ille ad coronam. Iste annus fuit Jubilæus, quo multi peregrinati sunt ad *Romam*.

Moneta illegitima damnatur.

Com. Cornub. moritur.

MCCCI. 1301

Rex *Edwardus* dedit filio suo *Edwardo* principatum *Walliæ* & Comitatum *Cestriæ*. Hoc anno *Willielmus* Walleys dux *Scotorum* distractus London & suspensus, cujus caput amputatum super pontem London ponebatur ad spectaculum transeuntium, corpus ejus in quatuor partes divisum ad diversa loca mittebatur. Hoc anno Rex *Edwardus* misit Papæ *Bonifacio* literas declaratorias

Rex dat fil. suo Edwardo principatum Wall. &c.

Literas declaratorias tituli sui ad Reg. Scot. ad Pap. mittit. ratorias juris & Dominii quod *Anglia* habet ſuper Regnum & Reges *Scotiæ*; nam prius *Robertus* de **Brus** conqueſtus erat Domino Papæ, quod Rex *Edwardus* injuſte vexaſſet Regnum *Scotiæ*, unde & Papa ſcripſerat Regi *Angliæ* quod deſiſteret à tali vexatione, niſi clarius de jure ſuo poſſet edocere.

1302 MCCCII.

Benedictus tertius de ordine prædicatorum poſt *Bonifacium* VIII. ſedit Papa non plene anno uno, de quo quidam mentite ſcripſit,

Non re nomen habe benedic, benefac Benedicte
Huc rem perverte maledic, malefac, maledicte.

Clem. quartus Pap. ſeptim. librum Decretalium edit, ſed in Concil. Vien. revocat. Succeſſor ejus Joh. 22. denuo publicari & incorporari curat. *Clemens* quartus poſt *Benedictum* ſedit Papa annis quaſi XII. qui circa theſauros colligendos & caſtra conſtruenda inſudavit, ordines Templariorum damnavit, ſeptimum librum Decretalium quæ conſtitutiones *Clementinæ* vocantur ordinavit, ſed cito poſt in concilio quod apud *Viennam* celebratum erat eundem librum revocavit, quem tamen ſucceſſor ſuus *Johannes* XXII. innovavit, incorporavit, & publicavit. Hic quoque *Clemens* primus omnium Papalem ſedem de *Roma* uſque ad *Avinoniam* tranſtulit. Quod quidem factum an divino nutu ſeu humano auſu contigerit in admirationem ducatur. Hoc etiam anno fecit Rex *Edwardus* graves inquiſitiones contra malefactores & uſurpatores Coronæ, quæ inquiſitio vocatur Traylebaſton.

1303 MCCCIII.

Rob. de Brus Regnum Scotiæ uſurpat. *Robertus* le **Brus** uſurpavit Regnum *Scotiæ*, & circa Paſcha occidit *Johannem* le **Comyn** in Eccleſia fratrum minorum de **Donfres**, pro eo quod noluit ſibi dicta factione conſentire, ſed Rex *Angliæ* ſuperveniens ipſum *Robertum* fugere compulit, & interfectores dicti *Johannis* ſuſpendit. Quo quidem anno Rex *Edwardus* juxta **Carliell** perendinans fecit *Petrum* de **Gavaston** familiarem filii ſui terram *Angliæ* abjurare.

1304 MCCCIV.

Rex Edvard. obiit. Edvard. ſecundus ſuccedit. Rex *Edwardus* obiit die tranſlationis Sancti *Thomæ* juxta **Carliell** apud *Burgum*, ſuper ſabulum, XXXIV. Regni ſui anno, cujus obitum *Robertus Cantuarienſis* Archiepiſcopus apud Curiam *Romanam* exularis in ſomnis vidit. Cui ſucceſſit *Edwardus* filius ſuus poſt Conqueſtum ſecundus.

ANNALES WAVERLEIENSES.

MLXVI. 1066

NNO, Millesimo sexagesimo sexto incarnationis Domini, id est, in vicesimo quinto anno Regni gloriosi *Edwardi* Regis *Anglorum* dedicata est basilica Sancti *Petri* apud *Westmonasterium* in die Sanctorum *Innocentium*, & postea in vigilia Epiphaniæ obiit Rex *Edwardus*, & sepultus est in Ecclesia noviter dedicata, quam ipse fecerat: in qua & Monachos statuerat, & possessionibus multis ditaverat; eodem die Consul *Haraldus*, Consul perjurus; sicut ei Rex concesserat, etiam populi electione sacratus est in Regem.

Haroldus R.

Edwardus Angl. R. ob. hunc excipit Haraldus.

Willielmus vero dux *Normannorum* tribus de causis mente stimulatus est, & intrinsece irritatus, Primo, quia *Aldredum* cognatum suum *Godwinus* & filii sui dehonestaverant, & peremerant; Secundo, quia *Robertum* Archiepiscopum, & *Odonem* Consulem, & omnes *Francos*, *Godwinus* & filii sui arte sua ab *Anglia* exulaverant; Tertio quod *Haraldus* in perjurium prolapsus, Regnum quod jure cognationis suum esse debuerat, sine aliquo jure invaserat.

Mortuo itaque *Edwardo*, ut supra diximus, Rege *Anglorum* pacifico, *Haraldus* perjurus filius *Godwini* potentissimi Consulis invasit Regnum *Anglorum*, & Diadema in perjurio; qui regnavit uno anno, & non pleno, quia propria injustitia Regnum, quod injuste surripuit, Deo volente perdidit; interea vero venit Consul *Tosti* in *Humbram* cum sexaginta puppibus. Et *Edwinus* Consul venit cum exercitu per terram & fugavit eum, *Busjhcecarli* eum refutaverant, ipse vero ivit in *Scotiam* cum XII. puppibus, & cum illuc iret, venit illi obvius *Haraldus* Rex *Norwegiæ* cum CCC. puppibus, & *Tosti* subditus est illi; & postea venerunt ambo in *Humbram* usque ad *Eboracum*, & ibi pugnaverunt cum eis *Marcherus* & *Edwinus* Consules, *Haraldus* Rex *Norwegiæ* eos devicit; quod postquam audivit *Haraldus* Rex *Anglorum*, congregato magno exercitu ivit illuc, & obviavit eis apud **Stanfordsbrige**, & pugnavit cum illis, ibique occisus est *Haraldus* Rex *Norwegiæ*, & *Tosti* Consul, & totus exercitus eorum turpiter devictus.

Haraldus Norwegiæ R. adjuncto sibi Consule Tosti devincit Marcherum & Edwinum Coss. postea ab Haraldo Angl. Rege prælio cæsus est.

Interim *Willielmus* **Bastard** Consul *Normannorum* appulit apud **Hastinge**, *Haraldus* Rex hoc audiens cum rediret à prædicto prælio, mox ivit illuc, & nondum adunato exercitu suo, pugnavit contra illum, & ipse cecidit, & cum eo duo fratres sui **Gyrth** & **Leofwine**; *Willielmus* vero conquisivit *Angliam*, & venit apud *Londoniam* & susceptus est à *Londonensibus* pacifice, & coronatus est apud *Westmonasterium* ab *Aldredo Eboracensi* Archiepiscopo quia *Stigandus Cantuariensis* excommunicatus erat. Sic dextra excelsi mutatio gloriosa comprobatur esse facta, tunc gens hujus Patriæ pecuniam & obsides illi dederunt, & terram suam erga eum relevaverunt;

Willielm. Bastard Angliam invadit, Haraldum vincit, Regnum occupat & Westmonasterii Coronatur.

Anno Milleno Sexageno quoque seno,
Anglorum metæ flammas sensere Cometæ.

W. Bastard R. Quod Cometa ingens in exordio ejuſdem anni deſignaverat; unde dictum eſt,

Hoc anno ſeno milleno biſque triceno,
Anglorum gentes bello periere cadentes,
Haroldus cecidit, Willielmus dux ſuperavit.

Commiſſum eſt hoc prælium pridie Id. Octobris in die Sancti *Calixti*, die Sabbati, luna XXII. quo in loco Rex *Willielmus* Abbatiam nobilem fundavit in honorem Sancti *Martini*, & eam digno nomine *Belli* vocavit, Regnavit autem idem *Willielmus* Rex *Anglorum*, & dux *Normannorum*, xx. & uno anno, minus 39 diebus.

1067

MLXVII.

Will. R. obſides ſecum ducit in Normanniam.

In milleſimo ſexageſimo ſeptimo Incarnations anno, & in primo anno Regis *Willielmi* Rex mare tranſivit, & duxit obſides & theſauros, qui interfuit dedicationi Eccleſiæ *Gemeticenſis*, & reverſus eſt in ſequenti anno in die Sancti *Nicholai*, eodem anno combuſta eſt Eccleſia Sanctæ Trinitatis apud *Cantuariam*; & Rex poſtquam rediit diviſit terram militibus ſuis. Eodem anno Eadgar puer, & Merleſwegen, & multi homines cum eo iverunt in *Scotiam*, Rex vero Melcolm eos omnes ſuſcepit, & accepit ſibi in uxorem *Margaretam* ſororem *Edgari* pueri.

Angliam militibus dividit.

1068

MLXVIII.

Robertus Com. Northumbriæ præfectus ab incolis cæſus.
Will. R. Ebor. diripit.

In II. Anno *Willielmi* Regis Rex dedit *Roberto* Comiti Conſulatum *Nordhumberlandæ*. Gens vero patriæ venerunt contra eum, & eum occiderunt, & cum eo nongentos homines. Edgar Etheling cum omni gente *Nordhumbrienſi* venit ad *Eboracum*, & Burgenſes cum eo pacem fecerunt; Rex vero *Willielmus* venit illuc cum exercitu ſuo, & civitatem prædavit, & multos homines occidit; & Edgar Etheling rediit in *Scotiam*.

1069

MLXIX.

Dani à Will. R. devicti.

In tertio anno Regis *Willielmi Elfricus* Abbas *Burgh* incuſatus eſt, & miſſus eſt apud *Weſtmonaſterium*, & frater ejus *Alfwinus* Epiſcopus utlagatus eſt. Poſtea inter duas feſtivitates Sanctæ *Mariæ* venerunt à *Danemarchia* filii Swegen Regis, & *Osbertus* Conſul frater ſuus cum CCC. puppibus, tunc Waltheof Conſul & Eadgar Etheling venerunt contra eos in *Humbram* & multi homines cum eis, & perrexerunt omnes ſimul ad *Eboracum*, & exeuntes à puppibus ſuis ceperunt Caſtellum, & multos homines occiderunt; & theſauros multos, & Barones vinctos ſecum duxerunt ad puppes, & intra *Huſam* & *Trentam* tota hieme fuerunt; Rex autem *Willielmus* eo venit & eos deſtruxit.

1070

MLXX.

Eccleſiæ diripiuntur.

Fames.

In Quarto anno *Willielmi* Regis Waltheof Conſul fregit pacem cum Rege; & eodem anno in quadrageſima Rex juſſit prædari omnes Eccleſias totius *Angliæ*, & fuit illo anno magna fames, & prædatum eſt Monaſterium apud *Burghe* per inertes homines. *Agelricus* autem Epiſcopus eos omnes excommunicavit quia ceperant quicquid ipſe habebat; hoc anno venit navigium *Dacorum* in *Humbram* & *Tameſem*, ibique duabus noctibus fuit, & poſtea rediit in *Danemarchiam*. Hoc anno obiit *Baldwinus* Conſul *Flandriæ*, ſucceſſit *Arnulfus* filius ejus quem debebant manutenere Rex *Franciæ* & Rex *Angliæ*; *Robertus* autem *Frizenſis* illuc veniens occidit *Arnulfum* cognatum ſuum, & Dapiferum Regis *Willielmi*, & multa millia hominum utriuſque Regis.

Stigando depoſito, Lanfrancus fit Archiep. Cantuar.

Depoſito *Stigando* Apoſtata (qui prius fuerat Epiſcopus *Halmeenſis*, quæ ſedes poſtea ad Norwich tranſlata eſt, & poſtea Epiſcopus *Wintonienſis*, ad ultimum *Cantuarienſis* Archiepiſcopus; & hos tres honores non cauſa Religionis, ſed cauſa cupiditatis ſimul tenebat, unde à Papa *Romano* excommunicatus fuerat) *Lanfrancus* prius Monachus *Beccenſis*, deinde Abbas *Cadomenſis*, conſtitutus eſt Archiepiſcopus *Cantuarienſis*, ubi laudabiliter & glorioſe vixit ad exemplum omnium bonorum x. & VIII. annis.

Obiit

Obiit *Alexander* Papa, ſucceſſit *Hildebrandus* qui *Gregorius* vocatus eſt CLXI. Papa. *W. Baſtard R. Hildebrand. Papa.*

MLXXI. 1071

In quinto anno *Willielmi* Regis *Marcherus* & *Edwinus* Conſules cœperunt prædari per campos, & nemora & *Marcherus* ivit cum puppibus in **Heli**, *Edwinus* Conſul occiſus eſt ab hominibus ſuis, & **Sitward-bern** & *Ailwinus* Epiſcopus, &, multi homines venerunt in **Heli**; quod Rex audiens, duxit illuc exercitum per teram & per aquam, & eam obſedit, & paravit ibi pontem, & ſic inſulam intravit; & ex alia parte introivit exercitus ſuus, qui venerant per aquam, *Ailwinus* Epiſcopus, & *Marcherus* Conſul, & omnes qui cum illis erant, præter *Herwardum* & fautores ſuos, quos viriliter eduxit, ſe reddiderunt; Rex autem cepit puppes & arma, & multos theſauros, & de omnibus fecit quod voluit, & *Ailwinum* Epiſcopum miſit apud *Abendumam* ubi ipſe eodem anno obiit. *Will. R. reprimit Marcherum & alios tumultuantes in Inſ. Elienſi.*

MLXXII. 1072

Sexto namque anno *Willielmi* Regis duxit idem Rex exercitum per terram & per mare in *Scotiam*, & eam ex parte maris cum puppibus obſedit, & exercitum ſuum per terram apud **Scodwade** introduxit, & ibi nihil invenit unde ſibi melius eſſet; Rex vero **Melcolm** venit contra eum, & concordatus eſt cum eo, & dedit illi obſides, & homo ſuus devenit; tunc Rex *Willielmus* cum exercitu ſuo rediit, & *Cilricus* Epiſcopus obiit qui ſacratus fuit apud *Eboracum*, & ablato ſibi Archiepiſcopatu injuſte, ſibi datus fuit Epiſcopatus *Dunelmiæ*, quem poſtea dimiſit & venit ad **Burch** ibique XII. annis fuit, ſed poſtquam *Willielmus* Rex habuit hanc terram, captus & miſſus ad *Weſtmonaſterium* ibique obiit, & ſepultus eſt in porticu Sancti *Nicholai*. *Will. R. Scotiam invadit. Pax inter Will. & Melcolm. Cilricus Ep. ob.*

MLXXIII. 1073

Septimo anno regni Rex *Willielmus* duxit exercitum ſuum ultra mare & conquiſivit **Mans** & *Angli* totam terram illam deſtruxerunt, comburendo villas, & detruncando vineas, & eam Regi ſubdiderunt. *Will. R. devincit Mans.*

MLXXIV. 1074

Anno octavo Rex *Willielmus* ivit in *Normanniam* & *Edgarus* puer venit ad eum à *Scotia*, & Rex eum inlagavit, & omnes homines ſuos, & ipſe fuit in Curia Regis, & Rex dabat illi liberationem qualem volebat. Congregatum eſt concilium in *Rotomagenſi* urbe preſidente *Willielmo* Rege *Anglorum*, & *Johanne* Archiepiſcopo *Rotomagenſi* & multitudine Epiſcoporum, in quo de negotiis Eccleſiaſticis tractaverunt, *Gregorius* Papa *Simoniacos* excommunicavit, & uxoratos ſacerdotes à divino officio removit, & laicis Miſſam eorum audire interdixit. *Concil. Rotomagenſe. Papa ſacerdotes, qui uxor. habuerunt, ab officio ſuſpendit.*

MLXXV. 1075

Nono anno Rex *Willielmus* dedit *Radulfo* Conſuli filiam *Willielmi Tiztosberti* & Conſulatum **Norfolc**, & **Sudfolc**; iſte *Radulfus* erat *Brito* ex parte matris, & pater ſuus *Anglicus* fuit, natus in **Norfolc**, & vocabatur *Radulfus*; ille autem accepta uxore ſua duxit eam ad **Norfolc** ibique habuit nuptias ſuas quæ multis hominibus damno fuerunt, in quibus affuit *Rogerus* Conſul, & **Waltheof** Conſul, & Epiſcopi, & Abbates, & conſuluerunt expellere regem à Regno ſuo, quod cito Regi notum fuit in *Normannia*; hujus conſilii fuerunt principes *Rogerus*, & **Waltheof** & *Radulfus* Conſules, & adquiſiverunt ſibi *Britones*, & miſerunt in **Danemarch** propter auxilia; *Rogerus* Conſul ivit *Weſt.* ad Conſulatum ſuum, & adunavit gentem ad damnum Regis, ſed diſturbatus fuit. *Radulfus* Conſul voluit ire cum exercitu ſuo, ſed gens Patriæ & Caſtellani obſtiterunt, ita quod ipſe nihil profecit; ſed ivit ad **Norwich** ad puppes ſuas, & inde receſſit; uxor vero ſua fuit in Caſtello de **Norwich**, & illud tenuit, quouſque data ſibi pace cum hominibus ſuis ab hac terra receſſit. Poſtea venit Rex in hanc terram, & cepit **Watheof** Conſulem, & *Rogerum* Conſulem cognatum ſuum, & miſit illos in carcerem, deinde venerunt à **Danemarche** CC. puppes, quibus præfuerunt **Cnut** filius **Swegen.** & **Hacun** Conſul, *Conjuratio in Regem. Claſſis Danica re infecta recedit.*

W. Bastard R. Consul, & non ausi sunt pugnare contra Regem *Willielmum* sed iverunt ultra mare in *Flandriam*. Hoc anno obiit *Editha* apud *Wintoniam*, VII. diebus ante nativitatem Domini, & jussit Rex ferri corpus ejus ad *Westmonasterium*, & ibi judicati sunt *Britones*, qui fuerunt ad nuptias, & quidam oculos amiserunt, & quidam exulati sunt; sic proditores Regis *Willielmi* destructi sunt, Rex *Willielmus* obsedit Castellum **Dole**, & civitatem *Britanniæ*; *Britanni* vero castellum tenuere donec Rex *Francorum* adveniens liberavit eos, postea vero rex *Francorum*, & rex *Anglorum* concordati sunt. *Pax inter Will. & Regem Francorum.*

Rex equo detrusus & fil., ejus vulnerat. Rex *Willielmus* seditione militari agens contra *Robertum* filium suum primogenitum apud *Gerberiem* castellum in *Francia*, equo suo propulsus est, & *Willielmus* filius ejus vulneratus est, & multi ex suis occisi; maledixit igitur rex *Roberto* filio suo, quam maledictionem antequam moreretur, evidenter perpessus est. Porro *Northumbri* proditione occiderunt *Walcherum* Episcopum *Dunelmiæ* iniquo Placito pacifice statuto juxta Tinam, & centum homines cum eo.

1076 MLXXVI.

Ob. Rex. Dacorum. Decimo Anno *Willielmi* regis obiit **Swengen** rex *Dacorum*, & *Haraldus* filius ejus successit. Rex *Willielmus* dedit Abbatiam *Westmonasterii* Vitali Abbati, qui fuit Abbas apud **Bernege**, & **Waltheof** consul decollatus est apud *Wintoniam*, & sepultus est apud *Crulandem*.

1077 MLXXVII.

Dominica Palmarum circa horam sextam sereno cœlo stella apparuit.

Londini incendium. Undecimo anno *Willielmi* regis combusta est *Londonia*, una nocte ante assumtionem Sanctæ *Mariæ* magis quam unquam antea fuerat, ex quo facta fuerat.

1078 MLXXVIII.

Rex Scotiæ invadit Angliam. Anno duodecimo *Willielmi* rex **Melcolm** venit in *Angliam* inter duas festivitates Sanctæ *Mariæ* magno exercitu; & prædavit in *Northumbra* usque ad *Tinam*, & multos homines occidit, & multos thesauros, & homines in vinculis secum duxit.

1079 MLXXIX.

Anno XIII. *Willielmi* regis. Obiit *Johannes* Archiepiscopus *Rotomagensis*, successit *Willielmus* Abbas *Cadomi*.

1080 MLXXX.

Concil. Lillebonæ. Anno XIV. *Willielmi* regis factum est Concilium apud *Lillebonam* in præsentia *Willielmi* regis *Anglorum* in Pentecoste, Præsidente *Willielmo* Archiepiscopo *Rotomagensi*, cum Episcopis, Abbatibus, Consulibus, & cæteris principibus, ubi multa utilia instituta sunt, quæ servantur in *Normannia*. Idem rex duxit exercitum suum in *Walliam* & eam sibi subdidit, & multi ex utraque parte perierunt. *Rex Walliam devincit.*

1081 MLXXXI.

Odo Ep. Baioc. carceri mandatur. Anno XV. regis *Willielmi* captus est *Odo* Episcopus *Baiocensis* & in carcerem missus. Fames magna in *Anglia* fuit; Ventus validus in nocte nativitatis Domini.

1082 MLXXXII.

Discordia orta inter Abbatem Glastingbirii & Monachos, quidam ex his occisi. Anno XVI. regis *Willielmi* fuit discordia magna inter *Turstanum* Abbatem **Glastingbiri**, & Monachos suos, quæ prius incepit per culpam Abbatis, quia faciebat plures injurias Monachis suis. Monachi vero humiliter quæsiverunt, ut eos ipse recte custodiret, & illi igitur eum diligerent, & honorarent fideliter; Abbas vero hoc renuit, sed multa illis fecit, & deterius promisit. Quadam die ivit in capitulum & placitavit supra Monachos, & misit propter laicos suos, qui venerunt in capitulum armati supra Monachos; Monachi igitur exterriti nescientes quid agerent, fugerunt, & quidam in oratorium currentes ostia firmaverunt, & laici secuti sunt, volentes eos extrahere, accidit autem in die illa magna miseria, quia *Franci* chorum fregerunt, & jactaverunt gradus altaris, ubi captivi Monachi jacebant, & quidam militum

supra

ſupra trabes aſcenderunt, & deorſum cum ſagittis traxerunt, ita quod multæ ſagittæ inhæſerunt in cruce quæ ſupra altare erat, & miſeri Monachi circa altare jacebant, & quidam ſubtus abſconſi ſunt invocantes juſtitiam Dei, quia nullam ab hominibus habere poterant, laici autem qui ſubtus erant fractis oſtiis intrantes tres occiderunt, & decem & octo vulneraverunt ita quod ſanguis cucurrit ab altari ſupra gradus & à gradibus ſupra aream. *W. Baſtard R.*

MLXXXIII. 1083

Anno XVII. regis *Willielmi*, obiit *Matildis* regina filia Sancti *Baldwini* Comitis *Flandrenſis*. Uxor *Willielmi* regis *Anglorum* qui *Angliam* conquiſivit, Regina nobilis, de cujus nobilitate largiflua multa Eccleſiæ Sanctæ retinent beneficia in craſtino omnium Sanctorum obiit. *Matilda Regina ob.*

Miſit rex *Willielmus* juſtitiarios ſuos per unamquamque ſcyram, id eſt provinciam *Angliæ* & inquirere fecit per jusjurandum, quot hidæ, id eſt, jugera uni aratro ſufficientia per annum eſſent in una quaque villa, & quot animalia: tunc autem fecit inquiri quid unaquæque urbs, Caſtellum, vicus, villa, flumen, palus, ſilva, reddit per annum; hæc autem omnia in chartis ſcripta delata ſunt ad regem, & in theſauros repoſita uſque hodie ſervantur, eodem anno *Mauritius* factus eſt Epiſcopus *Londoniæ*, qui templum maximum, quod nondum perfectum eſt, incepit. *Rex in valorem terrar. & rerum omnium Angliæ inquirit.*

MLXXXIV. 1084

Anno XVIII. regis *Willielmi*, idem rex tenuit Curiam ſuam in natali apud Gloucestre, ad paſcha apud *Winceſtriam*, ad Pentecoſtem apud *Londoniam*: *Henricum* filium ſuum juniorem militem fecit; deinde accipiens hominium omnium terrariorum *Angliæ* cujuſcunque feodi eſſent, juramentum fidelitatis recipere non diſtulit. *Juram. fidelit. à ſubditis exigit.*

MLXXXV. 1085

Anno regis *Willielmi* XIX. obiit *Gregorius* Papa, ſucceſſit *Victor*; *Victori Urbanus*. Hoc anno dicebatur pro vero per terram iſtam, quod Cnut rex *Danorum* filius regis Swegn volebat hanc terram conquirere auxilio *Roberti* Conſulis *Flandriæ*, cujus filiam ipſe habebat. Rex *Willielmus* qui tunc manebat in *Normannia* hoc audiens, in *Angliam* venit cum tanto exercitu *Francorum*, & *Britannorum*, equitum, & peditum, quantus nunquam in hac terra venit, ita quod mirum videbatur quomodo terra iſta eos paſcere poterat, rex vero diviſit exercitum ſuum per terram iſtam hominibus ſuis, ut eos paſcerent, unicuique ſecundum terram ſuam, & fecit vaſtare totam terram circa mare, ne inimici ſui invenirent ubi quid acciperent, poſtquam vero rex audivit inimicos ſuos diſturbatos eſſe, nec poſſe perficere quod inceperant, remiſit partem exercitus ſui in terram eorum, partem vero retinuit. *Victor. Pap. ob. cui ſuccedit Urban.* *Fama de Anglia invadenda à Danis.*

MLXXXVI. 1086

Anno regis *Willielmi* XX. rex tenuit Curiam ſuam apud *Wintoniam*, poſtea ad Kalendas Auguſti fuit apud *Saliſburiam*, ibique venerunt coram eo Barones ſui, & omnes terrarii hujus regni, qui alicujus pretii erant, cujuſcunque feodi fuiſſent, & omnes homines ſui effecti ſunt, & juraverunt illi fidelitatem contra omnes homines. Poſtea rex adquiſitis magnis theſauris ab hominibus ſuis, ſupra quos aliquam cauſam invenire poterat ſive juſte ſive injuſte, deinde ivit in Wicht, & ſic in *Normanniam*, & Edgar Atheling cognatus regis *Edwardi* receſſit à rege, quia non erat cum eo honorifice; ſed Dominus omnipotens det illi honorem, & Chriſtiana ſoror *Edgari* facta eſt Sanctimonialis apud *Rumeſeiam*. Hoc anno fuit magnum infortunium in *Anglia*, in mortalitate animalium, & in defectione ſegetum, & fructuum, & in tempeſtatibus talibus, quales vix memorari poſſunt; fuerunt etiam tanta tonitrua, quod multos homines occiderant, & ſæpius contingebant pejus & pejus, *quod Deus emendat, cum ſibi placuerit*, Amen. *Rex multa pecunia collecta in Norman. tranſit.* *Animalium peſtis.*

MLXXXVII. 1087

Anno XXI. regis *Willielmi* contigit magnum infortunium in *Anglia*, gens enim tanta infirmitate occupata eſt, quod pene quiſque alter homo tam *Febris graſſatur.*

W. Baſtard R. graviter à febribus poſſeſſus eſt, quod multi eorum per eos mortui ſunt, poſtea per malas tempeſtates quas prædiximus advenit magna fames per totam *Angliam*, ita quod centena hominum perierunt. Ah quantus dolor erat, & quanta miſeria quando homines jacebant infirmati pene ad mortem, & poſtea fame ex toto peribant, quis eſt tam duri cordis, qui non poſſit lugere, quando tale infortunium accidit populo pro peccatis eorum, quia nolint amare Dominum, & quod rectum eſt. Rex autem & pene omnes capitales homines valde & nimium cupiditate auri & argenti repleti erant; nec curabant quomodo illud acquirerent, aut haberent. Rex vero dabat terram ſuam ad firmam quanto carius poterat; tunc veniebat alius, & offerebat magis ſupra illum, cui rex terram tradidit; rex autem dabat illi qui plus offerebat, & non curabat cum quanto peccato præpoſiti cenſum à pauperibus hominibus adquiſiſſent, nec quantas injurias ipſi feciſſent, & quanto plus homines loquebantur de recto, tanto fiebat major injuria; ipſi elevabant injuſtas telonıationes, & alias malas conſuetudines quæ difficiles ſunt ad numerandum. Eodem anno combuſta eſt Eccleſia Sancti *Pauli* apud *Londoniam* & plures aliæ eccleſiæ, & majus & melius totius urbis, & pene omnes capitales Burgi totius *Angliæ*. O quantus luctus erat, quando tot infortunia huic patriæ accidebant; hoc etiam anno ante aſſumptionem Sanctæ *Mariæ* ivit rex *Willielmus* ex *Normannia* in *Franciam*, & prædavit ſupra Dominum ſuum regem *Philippum*, & multos homines illic occidit, & combuſſit Mahante, & omnes eccleſias quæ ibi intus erant, & duos Anachoritas qui ibi erant, & poſtea rediit in *Normanniam*, & ſicut male egerat, ita illi contingit, infirmatus eſt graviter, & mors quæ nec pauperem, nec divitem dimittit, eum aſſumpſit, & ipſe obiit in craſtino die nativitatis Sanctæ *Mariæ*, & ſepultus eſt apud *Cadomum* in Eccleſia Sancti *Stephani*, quam ipſe conſtruxerat, & multis modis ditaverat. Ah quam mendax eſt, & tranſitorius hujus ſeculi honor, qui prius fuerat rex ditiſſimus, & multarum terrarum Dominus, nihil habuit ex tota terra ſua præter ſeptem pedes, & qui fuerat auro & gemmis veſtitus, tunc fuit pulvere coopertus.

Fames. — *Injuſta pecuniæ exactio.* — *Eccl. S. Pauli Lond. incendio vaſtatur.* — *Will. R. Franciam invadit.* — *Will. R. ob.*

Will. Rufus ſuccedit in Reg. Angl. Poſt obitum autem illius *Robertus* filius ejus ſenior ſuſcepit Conſulatum *Normanniæ*, *Willielmus* vero *Ruffus* filius ejus ſecundus regnum *Anglorum*, tertio vero qui vocabatur *Henricus* dedit pater magnam partem theſauri ſui.

Si quis ſcire vult qualis ipſe fuit, & quam honorificus, & quot terrarum Dominus, nos dicemus qui eum vidimus, & in curia ejus aliquando fuimus, *Willielmi R. acta & mores.* Rex *Willielmus* de quo locuti ſumus fuit valde ſapiens & dives, & honorificus, & fortior omnibus prædeceſſoribus ſuis, & humilis hominibus Deo ſervientibus, & valde durus erga homines qui voluntati ſuæ contradicebant; dum ipſe regnavit ſupra *Angliam*, conſtruxit Monaſterium de Bello, in quo Monachos ſtatuit, & illud multis modis ditavit, & in diebus ejus constructa eſt eccleſia *Cantuariæ*, & plures aliæ per *Angliam*, & etiam terra iſta multum repleta eſt Monachis, qui vivebant ſecundum regulam Sancti *Benedicti*, & Chriſtianitas in tempore ejus tantum exaltata eſt, ut unuſquiſque ſciebat quid ordini ſuo pertinebat; fuit etiam valde honorabilis, ita quod unoquoque anno, quo erat in *Anglia* tribus vicibus coronabatur. ad Paſcha apud *Wintoniam*, ad Pentecoſten apud *Weſtmonaſterium*, ad Natale apud *Glouceſtriam* & tunc aderant ibi Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Conſules, & Barones totius Angliæ.

Fuit eiam valde ſeverus, ita quod nemo audebat aliquid facere contra voluntatem illius, habebatque in carcere conſules, & Barones, & Epiſcopos depoſuit ab Epiſcopatu ſuo, & Abbates ab Abbatia ſua, & etiam fratri ſuo *Odoni* non pepercit, qui fuit Epiſcopus *Baiocenſis* in *Normannia*, & Conſul ſupra Cent in *Anglia*, ſed illum miſit in carcerem. Inter cætera non eſt prætermittendum, quod ipſe tantam pacem fecit in *Anglia*, quod quidam homo, qui alicujus vigoris eſſet poterat ire ſolus cum pleno ſinu auri ſecure per terram iſtam, & nemo audebat alium occidere pro nullo forisfacto, quod alius ſibi feciſſet; & ſi aliquis cum aliqua vi concubuiſſet, ſtatim ementulatus fuiſſet; ipſe

ipſe regnavit ſupra totam *Angliam*, & eam cum tanta aſtutia inquiſivit, quod non erat in tota hac terra Hida, de qua neſciret, cujus eſſet, & quid valeret, & hoc in carta ſua ſcriptum habebat. Habuit etiam *Britanniam* in poteſtate ſua, & in ea Caſtella fecit, & gentem illam ſibi acclivem fecit, *Scotiam* etiam fortitudine ſua adquiſivit, *Normannia* vero fuit ſua ex hæreditate, *Cenomanniam* vero conquiſivit; & ſi duobus annis diutius vixiſſet, *Hiberniam* probitate ſua abſque armis viciſſet; vere in tempore illius habuit populus magnos labores, & multa tædia; fecit enim parari Caſtella, in quibus populum fatigabat; auferebat etiam illis multas marcas auri, & plures libras argenti, & hoc injuſte, non pro aliqua neceſſitate, ſed pro magna cupiditate. *Will. R. Ruf.*

Statuit ut quicunque cervum aut cervam occideret oculos amitteret, defendit capere apros & etiam lepores, & amavit feras tanquam eſſet pater eorum, quod multum fuit tædio Baronibus ejus, ipſe vero nihil pendebat eorum iram, ſed oportebat eos omnino ſequi voluntatem ſuam, ſi vellent habere vitam, aut terram aut pecuniam, aut ejus amicitiam. Quantus dolor quod aliquis homo ſuperbiat, quod ſupra omnes homines ſe extollat! ſed Deus omnipotens per ſuam miſericordiam concedat illi delictorum veniam. Hæc ſcripta ſunt de eo bona & mala, ut boni homines ſequantur exempla bonorum, & derelinquant mala, & pergant per viam quæ ducit ad vitam.

Multa ſcribi poſſunt, quæ hoc anno contigerunt, ſicut accidit in *Danemarchia*, quod *Daci* qui erant ex fidelioribus hominibus mundi, lapſi ſunt in majorem infidelitatem, quæ fieri poſſet, Regem enim **Cnut**, quem elegerant, & cui fidelitatem juraverant, poſtea in quodam Monaſterio proditione occiderunt. *Dani Regem Cnut. interimunt.*

Accidit & in *Hiſpania*, quod Pagani prædaverunt ſuper *Chriſtianos*, & multum terræ conquiſiverunt. *Amfos* rex *Chriſtianus* miſit ubique per terras *Chriſtianorum* propter auxilium, & accepto ab eis auxilio paganos occidit, & fugavit, & auxilio Dei terram ſuam iterum conquiſivit, hoc etiam anno obierunt multi homines in hac terra; *Stigandus* Epiſcopus *Ciceſtrenſis*, & Abbates plures, poſtea eorum omnium Dominus *Willielmus* Rex de quo locuti ſumus, & poſt obitum illius *Willielmus Ruffus* filius ſuus ſuſcepit regnum *Anglorum*, & ſacratus eſt in regem à *Lanfranco* Archiepiſcopo *Cantuarienſi* apud *Weſtmonaſterium*, tribus diebus ante feſtum Sancti *Michaelis*, & omnis gens *Angliæ* ei ſubdita eſt, & fidelitatem illi juravit. *Rex Hiſpan. paganos fugat.* *Will. Rufus Weſtmonaſterii coronat.*

Poſtea vero ivit rex apud *Wintoniam*, & aſpexit aulam, quam pater ſuus fecerat, & theſaurum patris ſui; difficile eſt autem enumerare quid ibi congregatum fuit in auro, & argento, & gemmis, & vaſis, & palleis, & in cæteris cariis rebus; conſpecto vero theſauro fecit rex ſicut pater ejus præceperat; diviſit enim theſaurum pro anima patris ſui per Monaſteria totius *Angliæ*, & quibuſdam dedit x. Marcas auri, quibuſdam vero vi. & unicuique Eccleſiæ mille quinque ſolidos, & miſit in unumquemque Comitatum centum libras argenti, ut dividerentur pauperibus pro anima patris ſui; præceperat autem pater ejus antequam obiret, ut ſolverentur omnes qui in vinculis erant in terra ſua. *Will. theſaurus magnus ex mente ejus diſtribuitur.*

MLXXXVIII. 1088

Rex *Willielmus* fuit ad natale apud *Londoniam*. Hoc anno fuit terra iſta valde commota & turbata; ita quod omnes *Franci* ditiores hujus terræ volebant prodere regem ſuum *Willielmum Ruffum*, & facere *Robertum* fratrem ſuum regem, qui erat Conſul *Normanniæ*; hujus conſilii fuit princeps *Odo* Epiſcopus *Baiocenſis*, & *Gaufridus* Epiſcopus, & *Willielmus Dunelmiæ*; Rex autem in tantum benefecerat *Odoni* Epiſcopo, quod tota *Anglia* conſilio & voluntate illius regebatur, ipſe vero volebat Regi, quemadmodum *Judas* ſcariot fecit ſervatori noſtro. Affuit etiam in illo conſilio *Rogerus* Conſul, & cum eo multi *Franci*, & fuit hoc prolocutum in Quadrageſima, & ſtatim poſt Paſcha prædaverunt, & combuſſerunt & vaſtaverunt proprias villas regis, & omnium eorum qui erant in fidelitate regis, & ivit unuſquiſque ad Caſtellum ſuum, & illud *Conjuratio cont. a Will. R.*

Will. R. Ruf. illud ut potuit hominibus, & cibis melius munivit. *Gaufridus* Episcopus & *Robertus* de Amundbreg iverunt ad Bristou & magnam prædam capientes, eam ad Castellum detulerunt, & postea exeuntes à Castello prædaverunt *Bathaniam*, & totam terram circum eam, & circum *Bircleam*, & quicquid illuc pertinebat vastaverunt. Barones autem *Herefordiæ* & tota gens illius comitatus, & homines Salopes-shire, cum magno populo *Britanniæ* prædantes combusserunt Wircestre-syre usque ad ipsum Burgum, & Burgum volebant comburere, & monasterium prædare, & Castellum ad opus eorum conquirere, quod audiens *Wolstanus* bonus Episcopus cui Castellum commendatum erat ad servandum, valde contristatus est, milites tamen sui à castello exeuntes cum paucis hominibus auxilio Dei, & precibus Episcopi occiderunt & ceperunt v. Millia hominum, & cæteros fugaverunt.

Magnæ deprædationes. Episcopus *Dunelmensis* fecit quicquid damni potuit ubique in Nord. *Rogerus* autem quidam eorum venit in Castellum de Norwich, & fecit adhuc pejus per totam terram illam; alius autem qui vocabatur *Hugo* nihil melius fecit in provincia *Legrecestriæ* & *Hamtoniæ*. *Odo* vero Episcopus à quo hæc surrexerunt, ivit ad Consulatum suum in Cent, & eam valde destruxit, & terras regis & Archiepiscopi omnino vastavit, & quicquid capere potuit in castellum suum apud Roucester detulit.

W. R. adjuvantibus Anglis, conjurantes vincit. Rex autem comperiens quæ facta erant, & quomodo eum prodere volebant, misit propter populum *Anglorum*, ostendensque eis necessitatem suam, quæsivit ab eis auxilium, promittendo eis meliores leges, quam unquam in hac terra fuerunt; & prohibuit omnes injustos Geldos, & concessit hominibus nemora eorum, & venatus; sed hoc parum duravit. *Anglici* vero concesserunt regi auxilium & iverunt cum eo erga Roucestre volentes capere *Odonem* Episcopum, putabant enim si haberent illum qui erat caput consilii, se capturos levius alios, & venerunt apud Tunebrige, in quo erant homines Episcopi, & plures alii volentes tenere illud, contra regem: *Anglici* vero Castellum fregere, & qui intus erant pacem cum rege fecerunt. Rex autem ivit erga Roucestre cum exercitu putans ibi invenire Episcopum *Odonem*, sed ex quo audivit quod Episcopus erat apud *Pevenesiam*, ivit illuc cum exercitu suo, & obsedit castellum, cum magno exercitu per sex hebdomadas. Interea *Robertus* Consul *Normanniæ* congregavit magnum exercitum, volens conquirere *Angliam* auxilio hominum hujus patriæ qui erant contra regem, & misit ex hominibus suis ad hanc terram volens post eos venire; *Angli* vero qui mare custodiebant, occiderunt & submerserunt ex illis plures quam aliquis recitare sciat. Illi autem qui in Castello erant deficiente cibo quæsiverunt pacem cum rege, & reddiderunt illi castellum, & Episcopus juravit se recessurum ab *Anglia*, nec unquam rediturum amplius, nisi rex propter illum mitteret, & quod reddet Castellum *Roucestriæ*. Cum autem iret ut Castellum redderet, & homines regis cum illo iverunt, ii qui in Castello erant ceperunt Episcopum, & homines regis, & miserunt eos in vinculis; in Castello illo erat *Eustachius*, & tres filii Consulis *Rogeri* & omnes nobiliores homines hujus terræ, sive *Normanniæ*; postquam vero Rex hoc comperuit, ivit cum exercitu quem prius habuerat post eos, & misit per totam *Angliam*, & mandavit, ut quicunque foret Unnithing sive *Francus* sive *Anglicus*, sive in Burgo, sive extra Burgum veniret ad eum. Et adunato magno populo ivit ad *Roucestriam*, & obsedit Castellum usquequo homines qui intus erant facta pace illud ei reddiderunt. *Odo* autem Episcopus cum hominibus qui in Castello erant mare transivit, & sic dimisit honorem quem in hac terra habuit. Rex vero misit exercitum apud *Dunelmiam* & fecit obsideri Castellum. Episcopus autem facta pace Castellum reddidit, & dimisso Episcopatu suo ivit in *Normanniam*, & multi *Francorum* terram suam dimiserunt, & mare transierunt, rex vero dedit terram eorum hominibus qui sibi fideles erant.

Castrum Tunbridge expugnat.

Fugat exercitum Roberti Cons. Norman.

Castella Roff. Dunelm. Regi dedita.

MLXXXIX.

MLXXXIX. *Will. R. Ruf.* 1089

Lanfrancus Archiepiscopus pater & consolator Monachorum transiit ab hoc seculo, quem speramus ivisse ad gloriam Dei. Hoc anno fuit magnus terræmotus per totam *Angliam*, III. Id. Augusti, & annona multum tarda fuit, & omnis fructus terræ, ita quod multi homines collegerunt segetes suas circa festum Sancti *Martini* & tardius. *Lanfrancus ob.*

MXC. 1090

Peractis quæ prædiximus inter Regem *Willielmum*, & fratrem suum *Robertum*, & homines suos, cogitavit rex quomodo se vindicaret, & *Normanniam* à fratre suo conquireret, & per astutiam suam, sive per pecuniam, adquisivit sibi Castellum Sancti *Walerici*, & post illud de *Albamaria*, & ibi misit milites suos qui fecerunt maxima damna in terra illa prædando, & comburendo, & postea adquisivit plura Castella, in quibus locavit milites suos. Consul autem *Normanniæ* comperiens homines suos ab eo recedere, & Castella sua regi tradere; misit ad Dominum suum *Philippum* regem *Francorum*, qui venit in *Normanniam* cum maximo exercitu, & euntes simul rex & Consul obsederunt Castellum in quo homines Regis erant. Rex autem *Willielmus* misit ad regem *Philippum*, & rex *Philippus* sive pro amicitia, sive pro pecunia regis rediit in *Franciam*, & dimisit *Robertum* Consulem convenire cum fratre suo, & interim terra ista valde oppressa cum injustis geldis, & aliis infortuniis. *W. R. Normanniam exercitu suo depopul.*

MXCI. 1091

Rex *Willielmus* tenuit Curiam suam ad natale apud *Westmonasterium*, & postea ad festum Candelarum ivit in *Normanniam*, ad damnum fratris sui, & dum ibi fuit concordati sunt, & Consul dimisit regi *Fescam* & Consulatum Owe, & Chererburch, & propterea concessit, quod homines regis debebant esse quieti in Castellis, quæ prius adquisiverant sine voluntate sua; Rex autem promisit è contra Consuli se adquisiturum illi plura quæ pater eorum conquisiverat, quæ Consul tunc amiserat, & etiam quicquid pater eorum ultra mare habuit, præter illud quod Consul regi concessit. Et etiam quod omnes illi qui terram suam in *Anglia* causa Consulis amiserant, illam rehaberent, & Consul haberet in *Anglia* hoc quod pactum eorum fuerat. Statuerunt etiam si quis eorum moreretur prior altero sine filio sponsæ; quod alter fieret hæres illius; Hoc pactum juraverunt XII. ex melioribus ex utraque parte, hoc etiam postea parum duravit. Dum hæc concordia fuit, exhæreditatus est Eadgar Atheling à terra, quam Consul ei dederat in *Normannia*, & ivit in *Scotiam* ad generum suum regem. Interea cum esset rex *Willielmus* in *Normannia*, Melcolm rex *Scotiæ* venit in *Angliam*, & eam multum prædavit, usque quo custodes hujus terræ cum exercitu illi obstiterunt. Quod audiens rex *Willielmus* in *Angliam* venit, & cum eo *Robertus* Consul frater suus, & statim cœperunt parare exercitum per mare & per terram; sed exercitus qui per mare ibat antequam ad *Scotiam* venisset ex toto pene periit tribus diebus ante festum Sancti *Michaelis*. Rex autem & frater suus iverunt cum exercitu per terram. Rex vero Melcolm postquam audivit exercitum venire, super eum, exiit à *Scotia* cum exercitu suo, & venit in Lodone & ibi expectavit regem *Willielmum*. Postquam rex appropinquavit cum exercitu suo *Robertus* & Eadgar Ethelin venerunt inter reges, & eos concordaverunt, & rex Melcolm venit ad Regem *Willielmum*, & homo suus effectus est, eo pacto, quo pacto fuerat homo patris sui, & ei fidelitatem juravit, & Rex *Willielmus* promisit se daturum illi quicquid sub patre suo habuerat, ibi etiam Edgar Etheling cum rege concordatus est, & reges bene concordati divisi sunt; & *Robertus* Consul pene usque ad Natale fuit cum rege fratre suo; & vere parum firmitatis pacti eorum circa eum invenit, & duobus diebus ante Natale Domini ivit in Whit, & sic in *Normanniam*, & *Edgarus* Etheling cum eo. Ventus vehemens percussit *Londoniam* VI. Kal. Novembris hora sexta. *Pax inter W. R. & Robertum Norman. Con.* *Rex Scotiæ invadit Angliam.* *Pax inter W. R. & Regem Scotiæ.*

Will. R. Ruf.

MXCII.

1092 Rex *Willielmus* ivit in Nord apud Cardeol, & burgum ædificavit, & Castellum incepit, & *Dolfinum* fugavit, cujus terra illa fuit, & misit homines suos in Castello, & postea reversus est Sud & misit illuc multos homines villanos cum uxoribus suis, & animalibus, ut in illa terra manerent.

Osmundus Episcopus dedicavit ecclesiam suam cum VII. Episcopis.

MXCIII.

1093 *W. R. gravi morbo laborat.*

Rex *Willielmus* in Quadragesima infirmatus est apud *Gloucestriam*, in tantum quod dicebant, mortuus esset per terram istam; & infirmitate illa multa bona promisit, & quod vitam suam emendaret, & ecclesias suas bene & in pace custodiret, & quod nullam amplius venderet & bonas Leges genti suæ statueret, & dedit Archiepiscopatum *Cantuariæ* quem in manu sua habuerat, *Anselmo* Abbati de *Becco*, & *Roberto* Cancellario suo Episcopatum *Lincolniæ*, & Ecclesiis multas terras restituit. Sed ex quo sanus fuit illum pœnituit, & bonas leges quas promiserat dimisit. Postea Melcolm rex *Scotiæ* misit ad eum quærens pactum, quod sibi promissum fuerat; Rex autem *Willielmus* submonuit illum venire ad *Gloucestriam*, & misit illi obsides in *Scotiam*, & postea misit contra eum Eadgar Etheling & alios qui eum honorifice ad regem duxerunt, sed postquam ipse venit ad regem, nec pactum suum habere, nec cum rege loqui potuit, ideoque cum magna discordia divisi sunt, & rex Melcolm recessit in *Scotiam*. Et ex quo illuc venit, ilico congregavit exercitum suum, & venit in *Angliam*, & pergens non tali consilio quo sibi opus esset, interceptus est ex improviso à *Roberto* Consule *Nordhumbrorum*, & ab hominibus illius, & ibi occisus est: occidit autem illum Morel de Bebanburh dapifer Consulis, & compater ipsius *Melcolmi* regis, & cum eo occisus est *Edwardus* filius ejus qui, si post eum vixisset, rex esse debuisset. Postquam autem *Margareta* regina hæc audivit quomodo Dominus suus & filius suus mortui fuissent, anxiata est in animo usque in diem mortis, & ivit ad ecclesiam cum Capellano suo, & ibi confessa & communicata est, & postea Dominum deprecata est quousque animam reddidit. Tunc *Scoti* elegerunt Dufenal in regem fratrem *Melcolmi*, & fugaverunt omnes *Anglicos* qui fuerunt cum rege *Melcolmo*; Dunecan vero filius *Melcolmi* regis qui erat in curia regis *Willielmi* (pater enim suus dederat illum regi in obsidem) venit ad regem & fecit illi securitatem qualem voluit, & postea licentia ejus ivit in *Scotiam* cum auxilio *Francorum* quod adquirere potuit, & fugavit Dufenal avunculum suum, & susceptus est in regem; postea vero *Scoti* occiderunt omnes homines illius, & ipse cum paucis evasit, & postea cum eis iterum concordatus est, hoc pacto quod nunquam *Francos* vel *Anglicos* in *Scotiam* retineret.

Rex Scot. Gloucestriam veniens re infecta in Scotiam rediit.

Rex Scot. occisus.

Dunecanus fil. Melcolmi depulso avunculo regnum Scotiæ occupat.

MXCIV.

1094 *Nuncii Roberti C. Norman. Regem arguunt de pace violata.*

Rex *Willielmus Ruffus* tenuit curiam suam ad Natale apud *Gloucestriam*, ibique venerunt ad eum nuncii ex parte fratris sui, qui nunciaverunt illi quod frater suus contradicebat pacem & pactum quod inter eos erat, nisi rex prosequeretur pactum quod fecerat. Et præterea illum perjurum, & sine fide vocaverunt, nisi pactum teneret, aut se deratiocinasset, ubi pactum factum, & juratum fuit. Tunc ivit apud Hastinge ad festum Candelarum, & dum ibi adventum suum expectaret, fecit dedicare ecclesiam de Bello. Et abstulit *Huberto* Losenge Episcopo *Tedfordiæ* baculum suum, & postea ad mediam quadragesimam mare transivit. Et postquam venit in *Normanniam*, prolocuti sunt ipse & frater suus *Robertus* simul venire, & simul venerunt, sed non concordati sunt. Postea iterum venere simul cum hominibus, qui ad pactum eorum fuerant, & qui illud juraverant, & juratores omnem culpam regi imposuerunt. Sed rex hoc non concessit, nec pactum tenere voluit, ideoque cum magna discordia discesserunt. Rex vero postea conquisivit Castellum Bures, & homines consulis qui intus erant cepit, & quosdam in hanc terram misit. Contra vero Consul *Robertus* auxilio regis *Francorum* cepit Castellum Argentes, & in eo *Rogerum* Peitasin, & cum eo VII. C. milites, & postea Castellum

Will. R. in Norman. transfretat.

Bellum inter Will. R. & Rob. Con. Norman.

ſtellum *Hubriæ*. Sæpe vero alter alterius villas comburebat, & homines capiebat. Tunc rex *Willielmus* miſit ad hanc terram, & juſſit ſummoneri xx. millia *Anglorum* qui venirent illi in auxilium in *Normanniam*; ſed poſt quam ad mare venerunt, juſſi ſunt redire, & mittere regi pecuniam quam deferebant, ſcilicet unuſquiſque xx. ſolidos, quod ipſi fecerunt. Poſtea vero Conſul cum rege *Francorum*, & omnibus quos adunare poterat, ivit erga **Ou** ubi rex *Willielmus* erat, volens eum obſidere, & venerunt ad *Longam Villam*. Ibi vero ingenio *Willielmi* regis reverſus eſt rex *Francorum* & ſic totus exercitus diviſus eſt. *Will. R. Ruf.* *Arte Will. R. exercitus Regis Franc. revertitur.*

Interea rex *Willielmus* miſit propter fratrem ſuum *Henricum*, qui erat apud **Danfront**, *Hugonem* Conſulem *Ceſtriæ* cum puppibus, non enim poterat in pace venire per *Normanniam*. Et cum ad **Ou** venire debuiſſent, venerunt in *Angliam*, & appulerunt in **Hamtun** apud vigiliam omnium Sanctorum, & ibi manſerunt, & apud Natale *Londoniæ* fuerunt. Hoc anno *Walenſes* adunati ſunt & fecerunt Guerram contra *Francos* qui in *Walia* manebant, aut juxta *Waliam*, & qui eos prius exhæreditaverant, & multas firmitates, & Caſtella fregerunt, & homines occiderunt, & poſtquam populus eorum crevit, diviſi ſunt in plures partes, & contra quandam partem pugnavit *Hugo* Conſul **Salopesbiri**, & eam fugavit. Cæteræ tamen partes non ceſſabant à malo, quod facere poterant. Eodem anno *Scoti* regem ſuum **Dunecan** inſidiando occiderunt, & avunculum ſuum **Dufenal** iterum in regem aſſumpſerunt, cujus conſilio & auxilio rex **Dunecan** fuerat peremptus. Hoc anno obiit *Rogerus* Comes. *Henric. frat. Will. R. in Angliam venit.* *Wallenſes bellum movent in Francos.* *Dunecan Scot. R. occiſo, Dufenal rurſus regnum occupat.*

MXCV. 1095

Hoc anno obiit Sanctus *Wolſtanus* Epiſcopus *Wigornenſis*.

Rex *Willielmus* fuit in quatuor primis diebus Nativitatis Domini apud **Witſand**, & poſtea venit in *Angliam*, & appulit apud *Doroberniam*, & *Henricus* frater ſuus fuit in hac patria uſque ad Quadrageſimam, & tunc ivit in *Normanniam* cum magna pecunia, ut eſſet in loco regis contra *Robertum* Conſulem fratrem ſuum, & ſæpius conquiſivit ſupra illum, & multa mala illi fecit in terris ſuis & hominibus. Poſtea ad Paſcha rex *Willielmus* tenuit Curiam ſuam apud *Wintoniam*, & *Robertus* Conſul *Nordhumbriæ* noluit venire ad Curiam; unde rex valde iratus miſit ad eum, & ſummonuit illum venire ad Curiam apud Pentecoſten, ſi pacem habere vellet. Tunc fuit Paſcha VIII. Kal. Aprilis, & poſt Paſcha pridie Nonas Aprilis, in nocte Sancti *Ambroſii*, viſæ ſunt fere per totam noctem illam ſtellæ cadere de Cœlo, & hoc tota nocte ita ſpiſſæ, quod nemo eas numerare poterat. Ad Pentecoſten fuit rex apud **Windleſhores**, & cum eo omnes Barones ſui, præter *Robertum* Conſulem *Nordhumbriæ*: Qui ideo non venit quia rex noluit dare illi obſides, nec concedere in fide, quod in pace poſſet venire & redire. Et ideo rex congregato exercitu ivit in *Northumbriam*, & quando illuc venit multos, & fere omnes ex familia Conſulis in quadam firmitate cepit, & eos in vinculis miſit, & poſtea Caſtellum de **Tinmuth** obſedit & conquiſivit, & in eo fratrem Conſulis & omnes qui cum eo erant, cepit; & inde ivit in **Benaburch**, & in eo Conſulem obſedit. Sed poſteaquam vidit rex quod Caſtellum conquirere non poterat, juſſit parari aliud Caſtellum ante **Benaburh** quod appellavit **Malveiſin**, in quo multos ex militibus ſuis poſuit, & poſtea ivit in **Sudth**. Poſtquam autem rex receſſerat, ivit Conſul quadam nocte erga *Tinemutham*, quod audientes milites regis, qui in novo Caſtello erant, ſecuti ſunt eum, & cum illo pugnantes eum vulneratum ceperunt, & quoſdam illorum qui cum eo erant, occiderunt, quoſdam vero vinctos ceperunt. Interea nunciatum eſt regi quod *Walenſes* fregerant Caſtellum **Mundgumeri**, & homines qui in eo erant occiderant. Ideoque ex improviſo fecit ſummoneri alium exercitum, & poſt feſtum Sancti *Michaelis* ivit in *Waliam*, & diviſit exercitum ſuum, & ivit per totam terram, & ad feſtum omnium Sanctorum venit totus exercitus ſimul apud **Snaudune**. *Walenſes* autem fugerunt in montes, & in moros, ita quod nemo *Will. R. in Angliam redit.* *Henric. fr. Regis in Normanniam tranſit.* *Rob. Com. Northumbriæ ſibi metuens ad Regis Curiam venire recuſat.* *Rex Caſtel. de Tinmuth expugnat.* *Comes Northumb. captus.* *Will. R. Walliam exercitu ſuo intrans re infecta revertitur.*

Will. R. Ruf. nemo ad eos venire poterat. Rex autem videns quod nihil ibi in hieme proficeret inde reversus est, & quando in *Angliam* venit, jussit accipere *Robertum* Consulem *Nordhumbriæ* & ducere eum ad **Benaburh** & ibi oculos illi extrahere, nisi uxor sua & **Morel** dapifer, & cognatus suus Castellum redderent, qui tunc illud custodiebant. Itaque Castellum redditum est, & **Morel** fuit in Curia regis, & per eum indicti sunt multi Clerici & Laici, qui consenserant in infidelitate regis. Et rex ante Natale quosdam eorum jussit mitti in vinculis, & postea jussit summoneri per totam hanc terram, ut quicunque sub rege terram habere vellet, & eam in pace tenere, ad Natale ad Curiam esset: & jussit adducere *Robertum* Consulem ad **Windeshores**, & ibi illum in Castello custodire.

Castellum Benaburh Regi traditur.

Legatus à Papa missus in Angliam venit.

Eodem anno misit *Urbanus* Papa Legatum in *Angliam*, sc. *Walterum* religiosum Episcopum, qui attulit *Anselmo* Archiepiscopo Pallium suum ad Pentecosten, & ab Archiepiscopo honorifice susceptus apud *Cantuariam*, & diu in hac terra fuit, & postea per eum missus est **Romescot**, qui multis annis ante missus non fuerat. Hoc anno fuerunt multæ tempestates, & ideo in hac patria fructus terræ non successerunt.

1096 MXCVI.

Rex *Willielmus Ruffus* tenuit Curiam suam ad Natale apud **Windeshores**, & *Willielmus* Episcopus *Dunelmensis* obiit in die Circumcisionis; & in Octavis Epiphaniæ fuit rex & omnes *Barones* sui apud **Salesburi**, & ibi *Gaufridus* **Bainard** provocavit *Willielmum* de **Ou** de proditione regis, & cum eo pugnans illum devicit. Et postquam victus est, præcepit rex eruere illi occulos, & *Willielmum* Dapiferum & cognatum ejus suspendere. Ibi etiam *Odo* Consul *Campaniæ*, & multi alii exhæredati sunt, & quidam eorum ducti sunt ad *Londoniam*.

Will. de Ou læsæ majestatis reus.

Urbano P. adhortante suscipitur expeditio Hierosolomit.

W. R. regnum Normanniæ in vadimonium accipit.

Hoc anno fuit magna motio *Christianorum* ad Pascha per patriam istam, & per multas terras ammonitione *Urbani* Papæ, qui tunc à *Roma* expulsus erat, & ivit populus innumerabilis cum uxoribus & pueris suis, ut conquirerent supra Paganos in *Jerusalem*. Et per illam motionem concordati sunt rex *Willielmus* & *Robertus* **Curtoise** frater ejus, & rex mare transivit, & totam *Normanniam* à fratre suo in vadimonium recepit, sicut pactum inter eos fuit. *Robertus* Consul ivit in motione illa, & cum eo Consul *Flandriæ*, & Consul *Boloniæ*, & multi alii Barones. Et Consul *Robertus* & socii ejus fuerunt in hieme in *Pulia*, sed alii iverunt per *Hungariam*, & ex illis multa millia perierunt per viam, & multi miseri & famelici domum redierunt. Hoc anno fuit magnum infortunium per *Angliam* pro multis geldis & pro magna fame quæ valde terræ nocuit. Et Barones hujus terræ sæpe miserunt exercitum in *Waliam*, ubi populum multum fatigaverunt, & nihil tamen profecerunt, sed in vanum pecuniam consumpserunt.

1097 MXCVII.

W. R. in Angliam revertitur.

Rex *Willielmus Ruffus* fuit ad Natale in *Normannia*, & volebat venire in *Angliam* ad Pascha, & tenere Curiam suam ad *Wintoniam*, sed vento disturbatur usque ad Vigilia Paschæ, & tunc appulit apud **Arundel**, & tenuit Curiam suam apud Pentecosten apud **Windesores**, & postea cum magno exercitu ivit in *Waliam*, & conductu quorundam *Walensium*, qui ad eum venerunt, ivit per totam terram illam, & fuit in illa à festo Sancti *Johannis* usque ad Augustum, & ibi multum amisit in hominibus, & equis, & in pluribus aliis rebus. *Walenses* vero postquam à rege recesserunt, elegerunt sibi ex semetipsis plures duces, quorum unus, qui excelsior erat, vocabatur **Cadung**, qui fuit nepos *Griffini* regis. Postquam vero rex vidit se nihil posse facere voluntati suæ, rediit in *Angliam*, & fecit statim parare Castella in fines juxta *Walliam*.

Walliam invadens exercitu pene consumto in Angliam redit.

Postea vero apparuit stella quædam mirabilis IV. Nonis Octobris lucens in vespere & statim se abscondens, & visa est **Sudwest**, & claritas longa ab illa exiens lucebat in **Sudwest**, & sic tota hebdomada visa est, & dicebatur à quibusdam Cometa.

Cometa.

Postea

Poſtea vero *Anſelmus* Archiepiſcopus licentia accepta à rege, (licet regi diſplicuiſſet ut homines aiebant) mare tranſivit, quia parum recta aut juſta doctrina ſua in hac terra fiebat. Rex vero circa feſtum Sancti *Martini* ivit in *Normanniam*, & dum ad mare ventum expectavit, gens ſua fecerunt in illa provincia majus malum, quam aliqua gens vel exercitus in terra ubi pax erat facere debuiſſet. Hic annus in toto gravis fuit & valde laborioſus, & in tempeſtatibus quando homines arare debebant, & ſegetes ſuas colligere, & in geldis qui nunquam ceſſabant, & multæ provinciæ valde fatigatæ ſunt apud *Londoniam* in opere muri qui fiebat circa Turrim, & etiam Aulæ regis, quæ fiebat apud *Weſtmonaſterium*, & per pontem qui pene fractus fuit. Eodem anno poſt feſtum Sancti *Michaelis* Edgar Atheling auxilio regis, ivit cum exercitu in *Scotiam*, & eam magno prælio conquiſivit, & regem Dufenal fugavit, & *Edgarum* cognatum ſuum, filium *Melcolmi* regis & *Margaretæ* reginæ in regem ſtatuit in fidelitate regis *Willielmi*, & poſtea rediit in *Angliam*.

Will. R. Ruf.
Anſelmus Archiep. ſe in tranſmarinas partes recepit.
Rex in Norman. tranſit.
Aule apud Weſtm. extructa.
Depoſito Rege Dufenal Edgarus fil. Melcol. in Regno Scot. confirmatur.

MCXVIII. 1098

Hoc anno fundata eſt Abbatia *Ciſtercienſis* XII. Kal. Aprilis.

Antiochia à *Chriſtianis* capta eſt. Cometa apparuit. Rex *Willielmus* ad Natale fuit in *Normannia*, & tunc obiit *Waldinus* Epiſcopus *Wintonienſis*. Hoc anno in æſtate viſus eſt ſanguis ebullire à quodam ſtagno apud Finchamſtede in Berucſire, ut plures homines dixerunt, qui hoc videre debuerunt. Obiit *Hugo* Conſul *Salopesbiriæ* in Angleſe. Et *Robertus* de Beleſme frater ejus factus eſt hæres ejus. Poſtea ante feſtum Sancti *Michaelis* ſcil. v. Kal. Octobris apparuit cœlum tota nocte pene tanquam arderet. Hic annus fuit valde gravis pro multis geldis & magnis pluviis, quæ anno illo non ceſſaverunt, & pene omnes aquaticæ terræ perierunt.

Prodigium.
Pluviæ magnæ.

MXCIX. 1099

Jeruſalem à *Chriſtianis* capta eſt. Obtulerunt *Chriſtiani Roberto* Comiti *Normannorum* regnum & Coronam *Jeruſalem*; quod, quia cauſa laboris repudiaverat, offenſus eſt in eum Deus, nec proſperum quid deinceps ei contigit.

Robert. C. Norman. recuſat regnum Hieroſolym.

Rex *Godefridus*, regnum in *Jeruſalem accepit*, & poſt eum *Baldwinus* frater ejus, & poſt eum *Baldwinus* nepos ejus, & poſt hunc *Fulco Andegavenſis*, & poſt eum *Baldwinus* filius ejus frater *Gaufridi* optimi Comitis *Andegavenſis* mariti Imperatricis.

Nomina Regum Jeruſalem.

Rex *Willielmus* fuit ad Natale in *Normannia*, & ad Paſcha venit in *Angliam*, & ad Pentecoſten tenuit Curiam ſuam in nova Aula apud *Weſtmonaſterium*. Quam cum inſpecturus primus introiſſet, & alii ſatis magnam & æquo majorem dicerent, dixit rex eam magnitudinis debitæ dimidia parte carere. Ibi dedit Epiſcopatum *Dunelmiæ Ranulfo* Capellano ſuo, qui prius tenuerat placita ſua per totam *Angliam*. Et poſt ſtatim mare tranſivit, & *Heliam* Conſulem *Cenomanniæ* à *Cenomannia* fugavit, & eam ad opus ſuum ſaiſiavit, & ad feſtum Sancti *Michaelis* in *Angliam* rediit. Hoc anno ad feſtum Sancti *Martini* aſcendit mare valde, & fecit majus damnum, quam aliquis meminiſſe potuit, quod unquam ante fecerat, & fuit illo die luna prima. Obiit *Vrbanus* Papa, & *Oſmundus* Epiſcopus *Salesbiriæ*.

Will. R. in Angliam rediit.
In Cenomanniam tranſit, qua devicta in Angliam rediit.
Urban. Pap. ob.

MC. 1100

Rex *Willielmus Ruffus* tenuit Curiam ſuam ad Natale apud *Glouceſtriam*; & ad Paſcha apud *Wintoniam*, & ad Pentecoſten ad *Weſtmonaſterium*. Poſtea autem in craſtino Kal. Auguſti rex *Willielmus* ivit venatum in nova Foreſta, ibique *Walterus* Tirel cum ſagitta quadam regem inſcius percuſſit, & ſic interiit, nec verbum edidit. Et poſtea corpus ejus delatum eſt apud *Wintoniam*, ibique ſepultus eſt in eccleſia Epicopatus in Choro Monachorum ante majus altare tertio & x. anno regni ſui.

Will. R. cæſus.

Hic dum vixit fuit valde fortis, & ab hominibus ſuis, & etiam amicis ſuis valde formidatus, & conſilio malorum hominum, quod ſibi ſæpius placebat, & pro magna cupiditate ſua ſæpius populum ſuum per exercitus & geldos opprimebat, & in diebus ſuis cecidit omne rectum, & omnis injuſtitia erga Deum

Mores & acta Will. R.

Henric. I. R. um & populum elevata est; Ecclesias etiam destruebat, & Episcopatus, & Abbatias, quas antecessores sui fecerant, ipse aut eas vendebat, aut in manu sua retinens ad firmam dabat. Volebat enim esse hæres uniuscujusque, & Clerici, & Laici. Et in die qua obiit, habebat in manu sua Archiepiscopatum *Cantuariæ*, & Episcopatum *Wintoniæ*, & *Salesbiri*, & XI. Abbatias, ad firmam datas, & quicquid Deo & hominibus justis displicebat, in hac patria tempore illius fiebat: & hoc in fine sua apparuit, quia in media injustitia sua absque correctione obiit. Occisus est autem Quinta Tertia & in crastino sepultus. Et ex quo sepultus est, Barones qui ibi aderant, elegerunt *Henricum* fratrem suum in Regem.

Henricus in Regem electus.

Henric. Westmonasterii coronat.

Henricus autem ilico dedit Episcopatum *Wintoniæ Willielmo Giffardo*, & postea ivit *Londoniam*, & in die dominica ante altare apud *Westmonasterium* ipse promisit Domino & omni populo, se deponere omnes injustitias, quæ fuerant tempore fratris sui, & tenere meliores leges, quam fuissent in tempore alicujus regis ante eum. Postea *Mauricius Londoniensis* Episcopus sacravit eum in regem, & Barones hujus terræ fidelitatem illi juraverunt, & homines ejus effecti sunt. Et rex statim cum Consilio eorum qui cum eo erant, fecit accipere *Ranulfum* Episcopum *Dunelmiæ*, & mittere in turrim *Londoniæ*, ibique custodire. Postea ante festum Sancti *Michaelis* venit *Anselmus* Archiepiscopus *Cantuariensis* in *Angliam*. Rex enim consilio Baronum suorum propter eum miserat. Ipse autem ab hac terra recesserat pro injuriis quas faciebat illi *Willielmus* rex. Postea cito accepit *Henricus* rex in uxorem *Matildam* filiam *Melcolmi* regis *Scotiæ*, & *Margaretæ* reginæ cognatæ *Edwardi* regis ex recta progenie regum *Anglorum*; & ad festum Sancti *Martini* ipsa cum magno honore ad eum ducta est, & *Anselmus* Archiepiscopus illam regi desponsavit, & postea in reginam sacravit. Genuit autem ex ea idem rex *Henricus* filium unum nomine *Willielmum* & filiam unam, sicut nomine, ita honestate matrem repræsentantem. Hanc denique virginem vix quinquennem *Henricus* Quartus Imperator *Romanorum* Augustus in conjugem per honorabiles Legatos requisivit, & uxorem accepit. Capta urbe *Jerusalem*, ut diximus, & ingenti prælio postea patrato contra exercitum *Amlarii Babiloniæ*, *Robertus* dux *Normannorum*, & *Robertus* Consul *Flandriæ*, & *Eustachius* Consul *Boloniæ* mense Augusto reversi sunt ad propria. Et *Robertus* dux *Normannorum* susceptus est cum lætitia ab omni populo suo, præter illos qui custodiebant Castella quæ erant in manu *Henrici* regis, contra quos ipse magnas guerras habuit & multos labores.

Ep. Dunelm. in carcerem mandat.

Anselmum revocat.

Matildam fil. Melcolmi in uxorem ducit.

Robertus D. Norman. &c. à bello Hierosolym. revertuntur.

Ob. Arc. Ebor. Obiit *Thomas* Archiepiscopus *Eboracensis*. Successit *Girardus*.

1101

MCI.

Conjuratio in Henr. R.

Anno primo *Henrici* regis *Anglorum*, ad Natale tenuit Curiam suam apud *Westmonasterium*, & ad Pascha apud *Wintoniam*. Et statim postea commoti sunt Barones hujus terræ erga regem, & propter eorum infidelitatem, & propter *Robertum* Consulem *Normanniæ*, qui in hanc terram cum exercitu venire parabat. Rex autem misit puppes in mare contra fratrem suum, ut eum disturbarent, sed veniente *Roberto* quædam ex puppibus à rege recesserunt, & *Roberto* subditæ sunt. Postea ad festum Sancti *Johannis* fuit Rex apud Pefenesea cum exercitu suo, & expectabat fratrem suum, & dum ibi expectaret, *Robertus* Consul appulit apud Portesmuth, XII. diebus ante festum Sancti *Petri* ad vincula. Rex autem venit contra eum cum toto exercitu suo & Barones iverunt inter eos, & fratres concordaverunt, hoc pacto, quod rex dimisit quicquid in *Normanniam* contra Consulem vi tenebat, & quod omnes qui terram suam causa Consulis amiserant eam rehaberent, & Consul *Eustathius* haberet totam terram patris sui; & quod Consul *Robertus* unoquoque anno III. Mille Marcas argenti ab *Anglia* haberet, & qui diutius viveret, foret hæres alterius, si alter sine recto Hærede moreretur, & hoc juraverunt XII. meliores ex utraque parte. Postea fuit *Robertus* Consul in hac terra usque ultimum festum Sancti *Michaelis*, & sui homines multa damna & mala in *Anglia* fecerunt ubicunque venerunt.

Pax inter Henr. R. & Robert. D. Norman.

Eodem

Eodem anno *Ranulfus* Epiſcopus *Dunelmiæ* evaſit à Turri *Londoniæ*, ubi erat in vinculis & ibat in *Normanniam*, & ejus conſilio & ammonitione venit *Robertus* Conſul in hanc terram cum magno exercitu. Capta eſt urbs *Cæſarea* à *Chriſtianis*.

Henric. I. R. Ranulp. Ep. Dunelm. de carcere evadit.

MCII. 1102

Anno ſecundo regni *Henrici* regis, rex tenuit Curiam ſuam apud *Weſtmonaſterium*, & ad Paſcha apud *Wintoniam*, & poſtea diſcordati ſunt rex & Conſul *Robertus* de Beleſme, qui habebat in *Anglia* Conſulatum *Salopesbiriæ*, quem pater ſuus *Rogerus* habuerat, & præterea magnos honores ex hac parte maris & ultra. Rex autem ivit & obſedit Caſtellum de Arundel; ſed quia illud cito conquirere non potuit, fecit parare ante illud Caſtella, in quibus homines ſuos dimiſit, & poſtea cum exercitu ivit ad Bruge, ibique fuit quouſque Caſtellum conquiſivit, & *Robertum* de Beleſme exhæreditavit, & abſtulit illi quicquid in hac terra habuit, & *Robertus* de Beleſme mare tranſiit, & poſtea exercitus diviſus eſt. Ad feſtum Sancti *Michaelis* fuit rex apud *Weſtmonaſterium*, & cum eo omnes capitales homines hujus terræ, Clerici & Laici, & *Anſelmus* Archiepiſcopus tenuit ibi Concilium, in quo prohibuit uxores ſacerdotibus *Anglorum* antea non prohibitas, & de multis quæ ad unitatem pertinebant. Et ibi multi *Franci* & *Anglici* Epiſcopatus & Abbatias amiſerunt, qui eas injuſte adquiſierant, aut in eis inordinate vivebant.

Hen. R. Robertum de Beleſmo ab Anglia expulit.

Concilium Cantuariæ habitum ab Anſelmo.

MCIII. 1103

Anno tertio regis *Henrici* rex tenuit Curiam ſuam apud *Weſtmonaſterium* ad Natale, & ad Paſcha apud *Wintoniam*. Et *Anſelmus* Archiepiſcopus ivit *Romam* ſicut ipſe & rex prolocuti ſunt. Hoc anno venit *Robertus* Conſul in *Angliam* ut loqueretur cum rege fratre ſuo, & antequam ab hac terra receſſiſſet, condonavit regi III. Mille Marcas argenti, quas rex unoquoque anno illi dare debebat. Eodem anno valde fuit Caritas in *Anglia* pro multis geldis, & mortalitate animalium, & pro defectione ſegetum. Et viſus eſt ſanguis ebullire è terra in Beruc*ſ*hire apud Hamſtedt, Et primo die poſt feſtum Sancti *Laurentii* fecit ventus tantum damnum, quantum nemo meminit, quod unquam antea fecerat.

Anſelmus Romam tendit.

Colloq. Hen. R. & Rob. de Norm.

Annonæ caritas.

MCIV. 1104

Anno quarto Regis *Henrici*, rex tenuit Curiam ſuam apud *Weſtmonaſterium* ad Natale, & ad Paſcha apud *Wintoniam*, & ad Pentecoſten apud *Weſtmonaſterium*, & fuit dies Pentecoſtes nono Junii, & in tertio die apparuerunt in meridie circa ſolem quatuor circuli albi coloris; omnes videntes mirati ſunt. Poſtea concordati ſunt *Robertus* Conſul *Normanniæ* & Conſul de Beleſme, quem rex antea exhæreditaverat, & ab *Anglia* fugaverat, & per eorum concordiam diſcordati ſunt rex & ejus frater *Robertus* Conſul. Tunc rex miſit homines ſuos in *Normanniam*, & Barones pacati eos in Caſtellis ſuis receperunt ad proditionem *Roberti* Conſulis Domini eorum. Ipſi autem multa mala Conſuli fecerant in prædis & combuſtionibus.

Diſcord. inter Henr. R. & Rob. C. Norm.

Willielmus Conſul Moretul ivit in *Normanniam*, & fecit Werram contra regem *Henricum*, quia illi abſtulerat quicquid in *Anglia* habebat. Non eſt facile recitare quot & quanta damna terra illa hoc tempore perpeſſa eſt per multas & magnas injurias, & per geldos qui nunquam ceſſabant, & ubicunque rex pergebat, familia ſua miſeram gentem prædabat, ſæpe domos comburendo & homines occidendo. Hoc totum & Deum irritavit, & populum pauperem vexavit.

Normannia devaſtata.

MCV. 1105

Anno quinto *Henrici* regis, rex ad Natale tenuit Curiam ſuam apud Windeſhores, & poſtea in Quadrageſima ivit in *Normanniam* ſuper fratrem ſuum *Robertum* Conſulem; & dum ibi fuit conquiſivit *Cadomum* pecunia, *Baiocum* armis, & plura Caſtella & fere omnes Barones pacati ad regem ſe verterunt. Rex vero poſtea in Auguſto *Angliam* venit, & hoc quod in *Normannia* conquiſiverat in pace tenuit, & homines ſui in pace fuerunt, præter eos qui erant

Hen. R. in Normannia Baiocum & plura caſtella expugnat.

vicini

Henric. I. R. vicini *Willielmi* de Moritul Consulis, quibus nocuit in quantum potuit propter terram suam in *Anglia*, quam amiserat. Et *Robertus* de Belesme venit in *Angliam* ad regem. Hoc anno fuit carum tempus pro defectione frugum terræ, & pro multitudine geldorum, qui nunquam cessaverant.

1106 MCVI.

Anno sexto *Henrici* regis, tenuit Curiam suam idem rex ad Natale apud *Westmonasterium*, & post Natale *Robertus* de Belesme cum discordia recessit à rege & ivit in *Normanniam*. Postea ante Quadragesimam fuit rex apud Norhamtun, ibique venit *Robertus* Consul *Normanniæ* petens amicabiliter ab eo, ut ablata sibi, fraterna redderet gratia. Cum vero Deus eorum concordiæ non assentiret, *Robertus* iratus rediit in *Normanniam*.

Robertus votis irritis in Norman. redit.

Tunc in prima Ebdomade Quadragesimæ, sexta Feria, in vespertino tempore apparebat quædam stella insolita, & diu postea visa est lucere unoquoque die, vespere; apparebat autem stella in Sudwest tanquam parva & obscura, sed lumen quod ab ea procedebat valde erat clarum, & erat quædam magna trabes, & lucebat in Nordest, & aliquando videbatur quasi lumen illud splenderet circa stellam. Postea in cœna Domini ante diem visæ sunt duæ lunæ, una ex Oriente, altera ex Occidente, ambæ plenæ, fuitque illo die luna XIV. Tunc ad Pascha fuit rex apud *Batoniam*, & ad Pentecosten apud Salesbiri, & volebat Curiam suam tenere, quia mare debebat transire, postea ante Augustum, in *Normanniam*. Ubi fere omnes Barones terræ illi ut voluit subditi sunt, præter *Robertum* de Belesme, & Consulem Moretul, & paucos alios Barones qui cum Consule adhuc erant, & ideo rex ivit & obsedit cum exercitu Tenerchebrai quoddam Castellum Consulis Moretuil. Interea dum rex in obsidione esset, venit *Robertus* Consul *Normanniæ* super eum in vigilia Sancti *Michaelis* cum exercitu, & cum eo *Robertus* de Belesme, & Consul Moretuil, & omnes fautores ejus, sed fortitudo & fortuna cecidit regi *Henrico*, captusque est ibi *Robertus* Consul *Normannorum*, & Consul Moretuil, & *Robertus* de *Stute-Villa*, & in *Angliam* adducti sunt, & in custodiam missi, & *Robertus* de Belesme fugatus est, & *Willielmus* Crispin captus est, & plures alii. Et Edgar Atheling, qui parum antea recesserat à rege ad Consulem, ibi captus est. Sed rex permisit illum immunem abire. Postea rex adquisivit totam *Normanniam*, & eam ad placitum suum locavit. Captus est igitur *Robertus* dux fortissimus *Normannorum* ut prædiximus. Redditque vicem pro vice Dominus Duci *Roberto*, quia cum gloriosum reddidisset eum in actibus *Jerosolimis*, regnum *Jerusalem* sibi oblatum renuit. Magis eligens quieti & desidiæ in *Normannia* deservire, quam Domino regum in sancta civitate desudare. Damnavit igitur eum Dominus desidia per *Henricum*, & carcere sempiterno. Hujus rei signum in eodem anno Cometa apparuit.

Stella insolita.

Duæ Lunæ.

Henr. R. in Norman. transit.

Rob. C. Norman. ab Hen. R. captus in carcerem missus.

Henr. R. Normanniam sibi devincit.

Hoc anno fuit magna Werra inter Imperatorem *Alemanniæ*, & filium suum, & infra Werram pater obiit, & filius imperium suscepit.

Ob. Imper. Rom. cui succed. filius.

1107 MCVII.

Anno septimo regis *Henrici*, rex fuit in *Normannia*, & cum deletis vel subjectis hostibus *Normanniam* pro libitu disposuisset, rediit in *Angliam*, fratremque suum Ducem magnificum, & Consulem Moretuil carceralibus ingessit tenebris. Igitur victoriosus & tunc primum rex fortis tenuit Curiam suam ad Pascha apud Windesores; in qua proceres *Angliæ* simul & *Normanniæ* cum timore & tremore affuerunt. Antea namque & dum juvenis fuisset, & postquam rex fuerat, in maximo habebatur despectu: sed Deus qui longe aliter judicat quam filii hominum, qui exaltat humiles, & deprimit potentes *Robertum* omnium favore celeberrimum deposuit, & *Henrici* despecti famam per orbem terrarum clarescere voluit. Deditque gratis ei talia Deus Omnipotens munera, sapientiam, victoriam, divitias, quibus ad omnia prosperans, omnes suos Antecessores præcessit, cujus bonitatis & magnanimitatis fama in omnibus pene gentibus patuit dilata. Rex tenuit Curiam suam ad Pentecosten apud *Westmonasterium*, ibique dedit Episcopatus, & Abbatias, quæ erant absque

H. R. è Norman. reversus Curiam tenet Windsoriæ.

Episcopatus vacui supplentur.

absque pastore in *Anglia* sive in *Normannia*. Et tot ibi datæ sunt, quod nullus meminit unquam tot simul datas fuisse. Hoc factum est VII. anno regni sui, quadragesimo autem anno ex quo *Normannia* in *Angliam* conquisivit. Multi aiunt se vidisse hoc anno plura signa in luna, & eam contra solitam crescere, & decrescere. Obiit *Mauricius* Inceptor Ecclesiæ *Londoniensis* Episcopus, & *Edgarus* rex *Scotiæ*, cui successit *Alexander* frater ejus consensu regis *Henrici*.

Henric. I. R.
Ob. Edgar. Scot. R. cui successit Alexander.

MCVIII. 1108

Anno Octavo *Henrici* regis, rex tenuit Curiam suam ad Natale ad *Westmonasterium*, & ad Pascha ad *Wintoniam*, & ad Pentecosten iterum apud *Westmonasterium*, & postea ante Augustum ivit in *Normanniam*. Hoc anno obiit *Philippus* rex *Francorum*, & *Ludovicus* filius suus regnum suscepit. Et fuerunt multæ Werrræ inter regem *Franciæ*, & regem *Angliæ* dum in *Normannia* fuit. Obiit *Girardus* Archiepiscopus *Eboraci*, & *Thomas* successit.

H. R. in Norman. transit.
Ob. R. Franc. quem excipit Ludovic.

MCIX. 1109

Anno nono regis *Henrici*, rex fuit ad Natale & ad Pascha in *Normannia*, & ante Pentecosten venit in *Angliam*. Missi sunt ab *Henrico* Imperatore *Romano* mole corporis & cultus splendoribus excellentes, filiam regis *Anglorum Henrici* in Domini sui conjugium postulantes. Tenens igitur Curiam suam ad Pentecosten apud *Londoniam*, quam nunquam splendidiorem tenuerat, sacramenta depostulans ab Imperatoris recepit Legatis.

H. R. in Angliam. red. Hen. Imp. Rom. in uxorem postulat fil. Hen. R.

Obiit venerabilis memoriæ Dominus *Anselmus* Archiepiscopus *Cantuariensis* XI. Kal Maii, feria quarta ante Cœnam Domini. Ipso anno fuit ultimum Pascha, hoc est VII. Kal. Maii.

Ob. Anselmus.

In Parochia *Legiensi* porca enixa est porcellum habentem faciem hominis. Natus est pullus gallinæ quadrupes. Obiit *Hugo* Abbas *Cluniacensis*. Successit *Pontius*.

Porcus monstrosus.

MCX. 1110

Anno Decimo regis *Henrici*, idem rex tenuit Curiam suam ad Natale apud *Westmonasterium*, & apud Pascha ad Merleberg, & ad Pentecosten tenuit primam Curiam apud novam Windeshores. Hoc anno misit filiam suam *Henrico* Imperatori in *Alemanniam* cum multis divitiis, *Matildis* nomine, & ipse eam desponsavit, & in uxorem accepit. Et in quinta nocte mensis Maii apparuit luna clara in vespere, & postea cœpit parum obscurari, ita quod ex toto ex illa nihil apparuit usque parum ante diem, & tunc iterum clara & plena fuit. Fuitque illo die decima quarta, & aer tota nocte clarus erat, & stellæ lucentes, & fructus arborum nocte illa gelu periere. Postea in mense Junii apparuit quædam stella in Nordest, & lumen ejus porrigebatur ante eam in Sudwest, & ita multis noctibus visa est, & postea in nocte sursum ascendebat, visa est ire recto in Nordest.

Imp. Rom. uxorem ducit Matildam fil. H. R.
Lunæ eclipsis.
Cometa.

Hoc anno exhæreditati sunt *Philippus* de *Brausa* & *Willielmus* Malet, & *Willielmus* Bainard; & Helias Comes *Cenomanniæ* vita privatus est. Et post eum Consul *Andegavensis Fulco* pater *Gaufridi* suscepit *Cenomanniam* cum filia illius, & tenuit eam contra regem. Hic annus valde carus fuit in *Anglia* pro magno geldo quod rex cepit, ad dandam filiam suam, & pro tempestatibus, quibus fructus terræ multum defecere, & fructus arborum pene omnes periere. Incepta est Ecclesia apud *Certesia* hoc anno.

Insolitæ tempestates.

MCXI. 1111

Anno undecimo regis *Henrici*. Hoc anno non fuit coronatus, sed pergens in *Normanniam*, pro discordia quæ erat inter eum & Marcenses *Franciæ*, & plus pro *Fulcone* Consule *Andegavensi*, qui *Cenomanniam* contra eum tenebat. Et postquam rex in *Normanniam* venit, uterque super alterum multa damna fecerunt occidendo, & comburendo.

H. R. in Normanniam venit.
Bellum cum Fulc. Cons. Andegav.

Obiit *Robertus Flandriæ*, qui *Jerosolumitano* clarissimus itinere fuerat reversus, unde memoria ejus non pertranseat in æternum; post quem *Baldwinus* filius ejus Consul effectus est, juvenis omnino strenuus in armis, Hoc anno

Ob. Rob. Flandr. huic succedit Bald.

 fuit

Henric. I. R. Hiems grav. fuit longa hiems & graviſſima, & per hoc fructus terræ multum defecere, fuitque major mortalitas animalium, quam aliquis meminit.

1112 MCXII.

Anno duodecimo regis *Henrici*, rex fuit toto anno in *Normannia*, pro diſcordia quæ erat inter eum & Conſulem *Andegavenſem* cauſa *Cenomanniæ*, & interim exhæreditavit Conſulem *Ebroicenſem*, & *Willielmum Criſpinum*, & eos à *Normannia* fugavit, & reddit *Philippo* de Brewes terram ſuam, quam prius illi abſtulerat. Et *Robertum* de Beleſme cepit, & miſit in carcerem. Hic annus fuit bonus & fertilis & fructibus arborum & nemorum, ſed multum gravis & doloroſus pro mortalitate hominum.

Rob. de Beleſm. capt.

1113 MCXIII.

R de Beleſm. in caſt. Warham miſſus. Anno decimo tertio regis *Henrici*, rex fuit in *Normannia*, & in æſtate miſit *Robertum* de Beleſme in *Angliam*, ad Caſtellum de Warham, in carcerem perennem.

1114 MCXIV.

Pax inter H. R. & Wallenſes. Anno decimo quarto regis *Henrici*, rex tenuit Curiam ſuam ad Natale apud Windeſhores, & non tenuit amplius Curiam ſuam anno illo, & ad feſtum Sancti *Johannis* ivit in *Waliam*, & *Walenſes* cum rege pacem fecerunt. Rex vero juſſit facere ibi Caſtella, & poſtea in Septembri ivit in *Normanniam*. Viſa eſt quædam ſtella in fine Maii inſolita, lumine cum longo multis noctibus lucens. Hoc anno mare retraxit quantum nullus meminit illud antea retraxiſſe, ita quod homines ibant, & equitabant ultra Temeſe ex orientali parte pontis *Londoniæ*. Anno iſto fuerunt magni venti in menſe Octobris, & in octavas Sancti *Martini* fuit mirabilis ventus, qui apparuit ubique in montibus & ſilvis. Eodem anno rex dedit Archiepiſcopatum *Cantuariæ Radulfo* Epiſcopo *Roueeſtriæ*, & *Thomas* Archiepiſcopus *Eboracenſis* obiit, cui ſucceſſit *Turſtanus*; fuerat Capellanus regis.

Cometa.

Radulph. in Archiep. Cantuar. elect. & Turſtan. in Eborac.

Mortuo *Richardo* filio *Richardi* Comitis filii *Gilleberti*, Monacho *Beccenſi*, qui fuit ultimus Abbas in inſula Heli, *Henricus* rex conſtituit ibi primum Epiſcopum *Herveum*; & Comitatus unus, ſcilicet Cantabrigeſcire, ſubtractus *Lincolniæ* Epiſcopo, ſubditus eſt huic novo Epiſcopo. *Lincolnienſi* Epiſcopo remanſerunt octo Comitatus, ſive Provinciæ, *Lincolniæ*, *Legreceſtriæ*, Norhamtun, Hertfort, Bedefort, Bucchingeam, Oxenford, Hundendune.

Abbatia Elienſis in ſedem Epiſcopalem conſtituta.

1115 MCXV.

Barones Norman. fidelitatem jurant Will. fil. Regis. Anno decimo quinto regis *Henrici*, rex fuit in *Normannia*, & dum ibi foret fecit omnes Barones illius patriæ jurare fidelitatem *Willielmo* filio ſuo, & poſtea venit in *Angliam*. Hoc anno graviſſima hiems gelu & nivibus; ita quod nemo, qui tunc vivebat, meminit ita grave fuiſſe; & per hoc fuit maxima mortalitas animalium. Anno illo miſit Papa *Paſchalis* Archiepiſcopo *Cantuariæ* pallium ſuum per *Anſelmum* Abbatem *Romæ*, qui fuit nepos *Anſelmi* Archiepiſcopi, & *Radulfus* Archiepiſcopus eum honorifice ſuſcepit.

Paſchal. P. mittit pallium Radulp. Arch. Cant.

1116 MCXVI.

Eccleſ. S. Albani dedicat. Anno decimo ſexto regis *Henrici*, rex ad Natale interfuit dedicationi Eccleſiæ Sancti *Albani*, quam dedicavit *Robertus* venerabilis Epiſcopus *Lincolnienſis* per *Richardum* memorabilem ejuſdem loci Abbatem. Hoc anno fuit longa hiems, & gravis animalibus, & cæteris rebus. Et poſt Paſcha venit rex in *Normanniam*, & fuerunt ſæpe prædationes, & etiam Caſtella capta inter *Franciam* & *Normanniam*; fuitque iſta diſcordia ideo quia rex *Henricus* fuit in auxilium *Theobaldo* Conſuli *Bleſenſi*, qui tunc habebat Werram contra Dominum ſuum regem *Franciæ*. Iſte annus fuit valde gravis, & defecerunt fruges pro magnis pluviis quæ fuerunt. Fuitque terra iſta valde oppreſſa geldis, quos rex cepit in Burgis & extra.

Francia & Normann. deprædationibus vexatæ.

1117 MCXVII.

Franci & Flandren. ſine pugna à Norm. reced. Anno decimo ſeptimo regis *Henrici*. Toto anno illo rex fuit in *Normannia* pro diſcordia regis *Francorum*, & aliorum vicinorum ſuorum. Et in æſtate venerunt rex *Francorum* & Conſul *Flandrenſis* cum exercitu in *Normanniam*, & una

una nocte in ea fuerunt, in craſtino abſque pugna receſſerunt. Et *Normannia* *Henric. I. R.*
multis geldis oppreſſa eſt, & *Anglia* ſimiliter. Anno illo fuerunt magnæ tem-
peſtates, & tonitrua, & pluviæ, & grandines in nocte Kal. Decembris: & in
nocte XVII. Kal. Januarii apparuit Cœlum rubicundum tanquam arderet. *Cœlum ſanguineum.*
Ad octavas Sancti *Johannis* Evangeliſtæ fuit magnus terræmotus in *Longobar-*
dia, quo ceciderunt eodem & turres, & domus; & magnum damnum horum *Terræmotus in Italia.*
fecit. Hoc anno defecerunt ſegetes multum, pro pluviis quæ alio anno nun- *Segetum defectus.*
quam ceſſaverunt, Obiit *Ivo Carnotenſis* Epiſcopus.

MCXVIII. 1118

Anno decimo octavo regis *Henrici*. Rex fuit toto hoc anno in *Normannia*
pro Werra regis *Franciæ*, & Conſulis *Andegavenſis*, & Conſulis *Flandriæ Bald-*
wini, & per iſtam diſcordiam amiſit rex *Henricus* multum pecuniæ terræ ſuæ,
& homines ſui illi magis nocebant; qui ab illo recedentes, & inimicis ejus ſe *Milites ab H. Rege deficiunt.*
jungentes in Caſtellis ſuis illos recipiebant, ad damnum & infidelitatem regis.
Hæc omnia luebat *Anglia* per multos geldos, qui nunquam illis annis ceſſa-
bant. Tunc venit Conſul *Flandriæ* in *Normanniam*, & ibi graviter vulneratus *Conſ. Flandriæ vulnerat.*
ad ſua receſſit.

Obiit ſecunda *Matildis Anglorum* regina venerabilis uxor *Henrici* regis, & *Ob. Matild. Reg.*
mater imperatricis; de cujus bonitate largifluâ, & morum probitate multi-
moda dicere per ſingula ſi volumus, dies deficiet. Inter alia tamen bo-
na multæ in *Anglia* & *Normannia* Eccleſiæ, & in aliis etiam provinciis, adhuc
ſuis ſplendent beneficiis. Sepulta eſt apud *Weſtmonaſterium* Kal. Maii. O- *Weſtmonaſt. ſepult.*
biit *Robertus* Comes de Medlent vir ſapientiſſimus. Succeſſit *Walerannus* fi-
lius ejus, & *Robertus* filius ejus factus eſt Comes *Legreceſtriæ*. Obiit Papa *Gelaſius Pap.*
Paſcalis. Succeſſit *Gelaſius*. Obiit *Baldwinus* rex *Jeruſalem*. Hoc anno in *Baldwin. R. Jeruſal. ob.*
feſto Sancti *Thomæ* fuit tantus ventus, quod nemo tunc vivens majorem me-
minit.

MCXIX. 1119

Anno decimo nono regis *Henrici*. Rex fuit toto hoc anno in *Normannia*
pro Werra regis *Francorum*, & hominum ſuorum, qui per proditionem ab eo
receſſerant, & multa damna illi faciebant: & in æſtate duo reges ſimul venerunt
cum exercitu in *Normanniam*. Ibique rex *Francorum* fugatus eſt, & meliores *H. R. fugat Regem Franc.*
Barones ſui capti ſunt. Tunc homines regis *Henrici*, qui prius Caſtella ſua con-
tra eum tenebant, cum eo concordati ſunt, & ipſe quidem Caſtella eorum vi
cepit. Hoc anno *Willielmus* filius regis *Henrici* & *Matildis* reginæ ivit in *Will. fil. H. R. uxorem ducit filiam Conſ. Andegavenſis.*
Normanniam ad patrem ſuum, & ibi deſponſavit filiam Conſulis *Andegavenſis*.
Ad feſtum Sancti *Michaelis* fuit in *Anglia* magnus terræmotus in quibuſdam
locis, & maxime in provincia *Glouceſtriæ* & *Wigorniæ*. Obiit Papa *Gelaſius* *Terræmotus in Anglia.*
ex hac parte montium, & ſepultus eſt apud *Cluniacum* & *Wido Viennenſis* Archi-
epiſcopus electus eſt in Papam, & vocatus *Calixtus*. Ipſe autem ad feſtum *Gelaſ. P. ob.*
Sancti *Lucæ* Evangeliſtæ venit in *Franciam*, & tenuit concilium ſuum *Remis*; *Calix. Pap. Concilium Remis.*
& *Turſtanus* Archiepiſcopus *Eboracenſis* illuc venit: & quia ipſe contra re-
ctum, & contra voluntatem Archiepiſcopi *Cantuarienſis*, & contra voluntatem *Turſtanus*
regis *Henrici* ordinationem ſuam à Papa recepit, ideo rex prohibuit illi redi- *Anglia interdicitur.*
tum in *Angliam*. Ipſe autem abiit cum Papa erga *Romam*. Obiit *Baldwinus* *Baldwin. C.*
Conſul *Flandriæ* pro vulnere quod in *Normannia* recepit. Cui ſucceſſit *Caro-* *Fland. ob.*
lus cognatus ſuus filius Cnut ſancti regis *Danorum*.

MCXX. 1120

Anno XX. regis *Henrici*, concordati ſunt rex *Francorum* & rex *Anglorum*. *Pax inter H. R. & Reg. Franc.*
Et illis concordatis, omnes homines regis *Henrici* cum eo concordati ſunt, &
Conſul *Flandriæ*, & Conſul *Pontiæ*. Poſtea rex locavit *Normanniam*, & Ca-
ſtella ſua ad voluntatem ſuam, & cum gaudio venit in *Angliam*. In illo itinere
naufragati ſunt duo filii regis *Henrici*, *Willielmus* & *Richardus*, & filia, & neptis, *H. R. duo filii cum filia naufragio pereunt.*
& *Richardus* Conſul *Ceſtriæ*, & Otuel frater ſuus, & multi de Curia regis, Da-
piferi, Camerarii, Pincernæ, & alii miniſtri, & populus innumerabilis, in
die Sanctæ *Katharinæ* Virginis. Mors iſta dupliciter fuit doloroſa amicis
T 2 eorum,

Henric. I. R.

eorum, & quia ita ſubito perierunt, & quia corpora paucorum reperirentur.

Sic mare dum ſuperans tabulata per ultima ſerpit
Mergit rege ſatos; occidit orbis honos.

Turſtanus in Angli. venit.

Hoc anno venit ignis divinus bis ad ſepulcrum Domini, primum in vigilia Paſchæ, & poſt in aſſumptione Sanctæ *Mariæ*, ſicut credibiles homines dixerunt, qui inde venerunt. Et *Turſtanus* Archiepiſcopus *Eboracenſis* cum rege concordatus eſt, & venit in *Angliam*, & ſuſcepit Archiepiſcopatum ſuum, licet Archiepiſcopo *Cantuarienſi* multum diſpliceret.

1121 MCXXI.

H. R. uxorem ducit filiam D. Lovaniæ.

Concordia cum Wallenſibus facta.

Anno vigeſimo primo regis *Henrici*. Rex ad Natale fuit apud **Brantune** cum *Teobaldo* Conſule *Bleſenſi* nepote ſuo, & poſt ad feſtum Candelarum apud **Windeſhores** deſponſavit *Elizam* filiam Ducis *Luvaniæ*, & in uxorem accepit cauſa prolis & pulchritudinis. Tum autem rex ad Paſcha fuit *Bercheleiæ*, & ad Pentecoſten fuit coronatus cum nova regina apud *Weſtmonaſterium*. In æſtate vero ivit in *Walliam*, & *Walenſes* contra eum venerunt, & ad voluntatem illius cum eo concordati ſunt. Hoc anno venit Conſul *Andegavenſis* ab *Jeruſalem* in terram ſuam, & miſit in *Angliam* propter filiam ſuam, quæ data fuerat *Willielmo* filio regis in uxorem. Et in vigilia Nativitatis Domini fuit magnus ventus per totam *Angliam*, quod in multis rebus apparuit.

1122 MCXXII.

H. R. Cantuariam adit.

Archiep. Cant. ob.

Anno vigeſimo ſecundo regis *Henrici*. Rex fuit ad natale apud **Nordwic**, & ad Paſcha apud **Northamtun**, & ad Pentecoſten apud **Windeſhores** duobus diebus, & inde fuit apud *Weſtmonaſterium*, & fuit ibi tota hebdomade illa, & poſt ivit ad *Cantuariam*, & per totam **Cent**. Et ibi expectabat filiam ſuam Reginam *Alemanniæ*, quia mandaverat illi ſe velle venire in *Angliam*: ſed diſturbata fuit, quod venire non potuit (ſicut homines aiebant) per Conſulem *Flandriæ*, qui prohibuit illi tranſitum per terram ſuam. Eodem anno obiit *Radulphus* Archiepiſcopus *Cantuariæ*. Et *Johannes* Epiſcopus *Batonienſis*. Et rex ivit **Nordhumberland**.

1123 MCXXIII.

Ranulp. Cancell. ob.

Will. de Corbuil. Archiep. Cant.

C. de Medlent à Rege deficit.

Anno vigeſimo tertio regis *Henrici*. Rex fuit ad natale apud **Dunſtaple**, & inde ivit ad **Berchamſted**: & in via illa cecidit *Ranulphus* Cancellarius ejus de equo ſuo, & Monachus quidam equitavit ſuper eum, unde ipſe valde læſus eſt, & non poſt multos dies obiit. Inde ivit rex ad **Wudeſtoche** ad locum inſignem, ubi cohabitationem hominum & ferarum fecerat. Ibique obiit *Lincolnienſis* Epiſcopus. Et poſt ad feſtum Candelarum rex dedit Archiepiſcopatum *Willielmo* de **Curbuil**, qui fuit Prior Canonicorum apud **Chiceſter**: & ad Paſcha apud *Wintoniam* dedit Epiſcopatum *Lincolniæ Alexandro* nepoti *Rogeri* Epiſcopi **Salesbiri**, & Epiſcopatum *Batoniæ Godefrido* Cancellario reginæ. Atque circa Pentecoſten mare tranſiit. Et anno illo receſſit ab eo Comes de **Medlent**, & fecit ei Werram. Rex autem cepit ſuper eum quoddam Caſtellum quod vocatur **Puntaldemer**.

1124 MCXXIV.

Com. de Medlent capt.

Calixt. P. ob.

Honorius Papa.

Anno vigeſimo quarto regis *Henrici*. Rex *Henricus* fuit toto illo anno in *Normannia*; & in quadrageſima *Willielmus* de *Tancervilla* Camerarius regis, congregatis multis militibus, inſidiatus eſt Comiti de **Medlent**, & cepit eum, & cum eo multos ex hominibus ſuis, & *Hugonem* de **Muntfort**, & ſororium ejus, & *Hugonem* filium *Gervaſii*, & tradidit eos regi. Rex autem miſit eos in carcerem. Obiit *Calixtus* Papa. Succeſſit *Honorius*: & *Tiulfus* Epiſcopus *Wigornenſis*, & *Ernulfus* Epiſcopus *Roueceſtriæ* obierunt.

1125 MCXXV.

Anno vigeſimo quinto regis *Henrici*. Toto anno fuit in *Normannia*; & ibi dedit Epiſcopatum *Wigorniæ Simoni* Cancellario reginæ, quem ipſa adduxerat

ſecum

ſecum à *Luvainia*; & *Sufrido* Polokin Abbati *Glaſtoniæ* dedit Epiſcopatum *Ciceſtriæ*. Et *Willielmus* Archiepiſcopus dedit Epiſcopatum *Roueceſtriæ Johanni* nepoti *Radulfi* Archiepiſcopi. Eodem anno ad Paſcha venit *Johannes Cremenſis* Cardinalis in *Angliam*, & ivit perendinando per Epiſcopatus, & Abbatias iſtius terræ. Et ad Nativitatem Sanctæ *Mariæ* tenuit Concilium apud *Weſtmonaſterium*; & poſtea ivit in *Normanniam*. Eodem anno iverunt *Romam Willielmus* Archiepiſcopus *Cantuarienſis*, & *Turſtanus Eboracenſis*, & *Alexander Lincolnienſis*, & *Johannes Gleſgoenſis*, & Abbas Sancti *Albani*, & Abbas *Scirburnenſis*. Obiit *Henricus* Imperator, qui duxerat *Matildem* filiam regis *Henrici Anglorum*.

Hen. ic. 1. R.

Jo. Cremenſis Legatus in Angl. venit.

Henr. Imper. ob.

Operæpretium eſt audire quam ſeverus rex *Anglorum Henricus* fuit in pravos; Monetarios enim fere omnes totius *Angliæ* fecit ementulari, & manus dextras fabricantes nequitiam abſcindi, quia Monetam furtive corruperant. Iſte eſt annus cariſſimus omnium, in quo vendebatur onus frumentarium equi VI. ſolidis.

Gravius in Monetarios animadverſum eſt.

MCXXVI. 1126

Anno vigeſimo ſexto regis *Henrici*. Rex fuit ad Natale, & ad Paſcha, & ad Pentecoſten in *Normannia*; & facta pace cum rege *Francorum* venit in *Angliam* circa feſtum Sancti *Michaelis*. Adduxit ſiquidem ſecum filiam ſuam *Matildem* Imperatricem, tanto viro, ut prædictum eſt, viduatam. Quam cum vellent in patria illa animo libenti retinere Dominam, noluit. Obiit *Robertus Ceſtrenſis* Epiſcopus.

H. R. in Angliam redit.

MCXXVII. 1127

Anno vigeſimo ſeptimo regis *Henrici*. Rex tenuit Curiam ſuam ad Natale apud Windeſhores, & inde venit *Londoniam*. Et in Quadrageſima, & ad Paſcha fuit rex apud Wodeſtoke, & ad Rogationes rex tenuit Conſilium ſuum apud *Londoniam*. Et *Willielmus* Archiepiſcopus *Cantuarienſis* tenuit Concilium apud *Weſtmonaſterium*, & poſt Pentecoſten rex miſit filiam ſuam Imperatricem in *Normanniam*, & cum ea *Robertum* filium ſuum, & Brun filium Comitis. Ibique deſponſata eſt *Gaufrido* filio Conſulis *Andegavenſis*. De eadem *Gaufridus* tres filios genuit, *Henricum*, *Gaufridum*, *Wilhelmum*. In Auguſto venit rex poſt filiam ſuam in *Normanniam*. *Richardus* Epiſcopus *Londonienſis* obierat, cujus Epiſcopatum rex dedit magiſtro *Gilleberto* univerſali, viro doctiſſimo, qui regebat ſcholas apud *Novernis*. *Carolus* Comes *Flandrenſis* occiſus eſt in templo quodam ab hominibus ſuis apud Brigh. *Ludovicus* autem rex *Francorum* dedit *Flandriam Willielmo* filio Comiti *Normanniæ*, & etiam multa Caſtella in *Francia*, quia ipſe ceperat in uxorem ſororem reginæ *Franciæ*; *Willielmus* factus Conſul deſtruxit omnes proditores *Caroli* Conſulis.

Imperatrix deſponſata eſt Galfrido fil. C. Andegav.

Carol. Com. Flandr. occiſus, huic ſucced. Will. fil. Com. Norman.

MCXXVIII. 1128

Anno vigeſimo octavo regis *Henrici*. Rex ſapientiſſimus *Henricus* ad Natale, & ad Paſcha, & ad Pentecoſten moratus in *Normannia* perrexit hoſtiliter in *Franciam*, quia rex *Francorum* tuebatur nepotem ſuum & hoſtem. Perendinans apud *Eſparlum* octo diebus tam ſecure ac ſi in regno eſſet, compulit regem *Ludovicum* auxilia Comiti *Flandrenſi* non ferre. His igitur peractis reverſus eſt *Henricus* rex in *Normanniam*. Advenit autem à partibus *Alemanniæ* quidam Dux *Theodoricus*, *Flandriam* calumnians, quoſdam Proceres *Flandriæ*, ſecum habens, & hoc ſuaſu regis *Henrici*. *Willielmus* autem Comes *Flandriæ* aciebus ordinatis obviam ei venit. Pugnatum eſt igitur acriter, *Willielmus* quidem Conſul numerum ſuorum, cum pauci eſſent, ſolus ſupplebat probitate inæſtimabili. Cruentatus igitur hoſtili ſanguine hoſtium cuneos enſe fulmineo findebat. Juvenili tunc brachii robore hoſtes ſunt territi, & fugæ dediti. Victorioſus igitur Conſul, dum hoſtile Caſtrum inſideret, Deo volente, parvo vulnere ſauciatus in manu, proh dolor! interiit. Nobiliſſimus autem juvenum ætate brevi famam promeruit æternam, unde

H. R. exercitum ducit in Franciam.

Pugna inter Will. C. Fland. & Theodor. Will. Com. Flandr. leviter vulnerat. ob.

Vnicus ille ruit, cujus non terga ſagittam,
Cujus noſſe pedes non potuere fugam.
Nil niſi fulmen erat, quotiens res ipſa monebat,
Et ſi non fulmen, fulminis inſtar erat.

Theodor. conſul Flandriæ. *Theodericus* namque, auxilio regis *Henrici Anglorum*, Conſul *Flandriæ* factus eſt. Anno iſto venit in *Angliam Hugo* de *Pagans* magiſter militum templi *Jeruſalem*, cum duobus militibus & duobus Clericis, & ivit per totam terram *Expeditio in Jeruſalem.* iſtam, & uſque in *Scotiam* ſummonendo viam *Jeruſalem*, & multi ceperunt Cruces, qui eodem anno & ſequenti *Jeruſalem* petierunt. Inter quos *Fulco* Conſul *Andegavenſis* rex futurus perrexit.

Abbatia Waverleia fund. Hoc anno fundata eſt Abbatia de *Waverleia* à Domino *Willielmo* **Giffard** Epiſcopo *Wintonienſi* VIII. Kal. Decembris. Et ipſe Epiſcopus *Willielmus* eodem anno obiit, & *Henricus Bleſenſis* ſucceſſit frater regis *Stephani*, Abbas apud *Glaſtoniam*. Et *Johannes*, primus Abbas **Waverley** qui venit cum conventu, hoc anno mortuus eſt. Succeſſit *Gillebertus* Abbas II. Obiit *Ranulfus Dunelmenſis* Epiſcopus.

1129 MCXXIX.

Anno vigeſimo nono regis *Henrici*. Rex *Anglorum Henricus* in omni pene bono fortunatus, pacificatis omnibus, qui in *Francia*, in *Flandria*, in *Normannia*, *Britannia*, *Cenomannia*, *Andegavia* erant, cum gaudio poſt Paſcha in *Angliam* rediit. Tenuit magnum Concilium in Kal. Auguſti apud *Londoniam* de uxoribus ſacerdotum prohibendis. Intererant ſiquidem concilio illi *Willielmus Cantuarienſis* Archiepiſcopus, & *Turſtanus Eboracenſis*, & omnes Epiſcopi *Angliæ*, præter quatuor, qui præterito anno obierant, viz. *Wintonienſis*, *Dunelmenſis*, *Ceſtrenſis*, *Herefordenſis*.

H. R. in Angliam red. Concilium Londini de ſacerdotum conjugiis inhibendis.

Illis quos *Hugo* de *Pagens* magiſter militum templi, de quo ſupra dictum eſt, ſecum adduxerat ad *Jeruſalem*, male contigit; Deum ſiquidem offenderant ſanctæ telluris incolæ variis ſceleribus. In vigilia Sancti *Nicholai* autem *Chriſtiani à Paganis devicti.* à paucis paganorum multi *Chriſtianorum* devicti ſunt, cum antea ſoleret è contrario contingere. *Ludovicus* rex *Francorum* eodem anno fecit ſullimari filium ſuum *Philippum* in regem.

1130 MCXXX.

Anno trigeſimo regis *Henrici*, fuit rex ad Natale apud *Wireceſtriam*, & ad Paſcha apud **Wodestoke**. Ubi fuit accuſatus *Gaufridus* de **Clintun**, & infamatus de proditione regis falſo. Ad Rogationes apud *Cantuariam* ad dedica- *H. R. in Norman. tranſ.* tionem novæ Eccleſiæ. Ad Pentecoſten fuit apud **Arundel**. Menſe Septembri tranſiit in *Normanniam*, & ad Nativitatem Sanctæ *Mariæ* fuit *Becci*; & adduxit ſecum *Hugonem* noviter electum *Rotomagenſem* Archiepiſcopum, qui fuit Abbas **Radingis**. Qui etiam ſacratus eſt in feſto exaltationis Sanctæ Crucis, die Dominica, Archiepiſcopus *Rotomagenſis*; quem conſecravit *Richardus* Epiſcopus *Baiocenſis* cum Epiſcopis ſuis in Eccleſia Sancti *Audoeni*.

Honor. P. ob. Innocent. ſuc. Obiit *Honorius* Papa. Cui ſucceſſit *Innocentius*, & pecunia de presbyteris data eſt.

1131 MCXXXI.

H. R. cum filia in Angl. red. Anno trigeſimo primo regis *Henrici*. Rex in æſtate venit in *Angliam* ſecum adducens filiam ſuam. Fuit igitur ad Nativitatem Sanctæ *Mariæ* placitum magnum apud **Norhamtun**, in quo, congregatis omnibus principibus *Angliæ*, deliberatum eſt quod filia ſua redderetur marito ſuo, ſcilicet Conſuli *Andegavenſi* eam requirenti. Miſit etiam mille Marcas argenti Papæ *Innocentio*, *Duo ſimul Papæ.* cui favebat. Receperat enim eum apud *Carnotum*, *Anacleto* ſubjici recuſans. Hos enim utroſque *Romani* elegerunt. Expulſus vero ab urbe *Innocentius*, vi *Anacleti*, qui *Petrus Leonis* vocabatur, auxilio regis *Henrici* receptus eſt per totas *Gallias*. Miſſa autem poſt hoc filia regis viro ſuo recepta eſt faſtu tanta viragine digno. Obiit *Reginaldus* Abbas *Rameſienſis* novæ auctor Eccleſiæ. Obiit *Herveus* primus Epiſcopus *Elienſis*.

MCXXXII.

MCXXXII. Henric. I. R.

Anno trigesimo secundo regis *Henrici*. Rex fuit ad Natale apud Dunestaple, & ad Pascha apud Wudestok, Post Pascha fuit magnum placitum apud *Londoniam*. Ubi de pluribus, & maxime de discordia Episcopi Sancti *Davidis*, & Episcopi de Landaf, de finibus Parochiarum suarum tractatum est. Obiit *Baldwinus* rex *Jerosolimitanus*, & successit *Fulco* Comes *Andegavis*, qui duxerat filiam prædicti *Baldwini*: & Abbatia de Fontibus fundata est. 1132 *Lis inter Ep. S. David & Landav.* *C. Andegav. R. Hierosl.*

MCXXXIII. 1133

Anno trigesimo tertio regis *Henrici*. Rex fuit ad Natale apud Windeshores infirmus. Ad caput jejunii fuit conventus Episcoporum apud *Londoniam*, super Episcopos Sancti *Davidis* & *Clamorgensis*, & pro discordia Archiepiscopi & *Lincolniensis* Episcopi. Ad Pascha fuit rex apud Oxenfort in nova Aula. Ad Rogationes fuit iterum conventus apud *Wintoniam*, super rebus prædictis. Ad Pentecosten dedit rex Episcopatum Ely *Nigello*, & Episcopatum *Dunelmensem Gaufrido* Cancellario, *Herefordensem* Episcopatum vero *Roberto* de *Bethona Flandrensi* viro religioso, *Cestrensem* vero *Rogero* Archidiacono *Lincolniensi* nepoti *Gaufridi* de Clintun. Decessor ejus fuerat *Robertus* cognomento Peccum, Prædecessor *Robertus Normannus* de *Limisia*. Hic secularibus intentus magis quam divinis à rege *Henrico Coventrense* Cœnobium obtinuit ibique capitalem cathedram *Merciorum* constituit. Habet itaque ille Episcopatus tres sedes *Lichesfeldensem*, *Cestrensem*, *Coventrensem*. Fecit rex *Henricus* novum Episcopatum apud Karduil, in finibus *Angliæ*, & *Scotiæ*; & posuit ibi Episcopum *Adulfum*, priorem Canonicorum Regularium Sancti *Oswaldi*, cui solitus erat confiteri peccata sua. Hic autem Canonicos Regulares posuit in Ecclesia sedis suæ. Passus est sol Eclipsin quarto Nonas Augusti. Eodem die rex *Henricus* ivit in *Normanniam*, sed non rediturus, multis hoc, propter signum quod acciderat, mussitantibus. Natus est *Henricus* Primogenitus *Gaufridi* filius Comitis *Andegavis*, & *Matildis* Imperatricis. *Geroldonia* fundata est à *Roberto* Comite *Legrecestriæ* v. Kal. Novembris. *Conventus Episcop. Londini.* *Carleolum fit sedes Episcopalis.* *H. R. in Norman. transf.*

MCXXXIV. 1134

Anno trigesimo quartò regis *Henrici*. Rex moratus est in *Normannia*, præ gaudio Nepotum suorum *Henrici* & *Gaufridi*. Hoc anno natus est iste *Gaufridus* filius Comitis *Andegavis* & Imperatricis. Obiit *Robertus* Curta Hose Dux *Normannorum* filius *Willielmi* regis, qui *Angliam* sibi subdidit, Primogenitus; & sepultus est *Glocestriæ*. Obiit *Gillebertus* universalis Episcopus *Londoniensis* & *Landavensis* in via *Romam*, pro causa tam diu agitata. *Willielmus* Archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Alexander* Episcopus *Lincolniæ* transfretaverunt in *Normanniam* ad regem, pro discordia quæ inter eos erat. *Robertus D. Norman. ob.*

MCXXXV. 1135

Hic annus est ultimus Regis *Henrici* Senioris. Rex *Henricus* toto anno moratus est in *Normannia*, & sæpe proposuerat venire in *Angliam*, sed detinuit eum filia sua per seditiones, quæ oriebantur inter eam & Dominum suum. Quibus seditionibus rex in iram excitatus est, quæ à nonnullis causa necis ejus dictæ sunt. Interea mortuus est rex *Henricus* magnus in *Normannia*, cum regnasset triginta & quinque annis, & quatuor mensibus, prima die Decembris. *Henr. R. ob.*

Quod medici præstent, quod opes magnum nihil extent,
Rex probat Henricus, Rex vivens pacis amicus
Extiterat siquidem præ cunctis ditior idem,
Occiduæ genti quos prætulit ordo regendi.
Quippe pater populi, rex, & tutela pupilli,
Dum prius ipse ruit, furit impius, opprimit, urit.
Anglia lugeat hinc, Normannia gens fleat illinc,
Occidis Henrice tunc pax, nunc luctus utrique.
Quo dum dura febris prima sub nocte Decembris.
Mundum nudavit, multa mala multiplicavit.

Sensu,

Stephan. R.

Sensu, divitiis, aditu, feritate decenti,
Mire plus dictu vim perpessis scelerosis
Excellens, locuples, haut difficilis, reverendus,
Hic jacet Henricus, rex quondam, Pax, decus Orbis.

Henrici pia opera. Fundavit in *Anglia* Monasterium Radingis, ubi pausat ipse, & Monasterium Canonicorum Regularium apud Cirecester, Monasterium de *Prato* apud *Rotomagium*, Monasterium de mortuo-mari; fecit & alia multa pietatis opera.

Stephanus Angliæ regnum occupat. Siquidem *Stephanus* Comes *Boloniæ* audita morte avunculi sui transfretavit citissime in *Angliam*, vir magnæ strenuitatis & audaciæ, & quamvis promisisset Sacramentum fidelitatis *Anglici* regni filiæ Regis *Henrici*, fretus tamen vigore & impudentia, Regni Diadema audacia sua invasit. *Willielmus* Archiepiscopus *Cantuariæ*, qui primus sacramentum filiæ regis fecerat, eum in regem benedixit in die Sancti *Thomæ*, Aprilis IX. & post annum vixit. *Rogerus* magnus Episcopus *Salesbiriensis*, qui secundus hoc fecerat, & omnibus aliis prædicaverat Diadema ei, & vires auxilii sui tribuit. Unde postea justo Dei judicio ab eodem, quem creavit in regem, captus & excruciatus, miserandum sortitus est exterminium. Sed quid morer; omnes qui sacramentum juraverant, tam præsules quam Consules ad quid inde venerint perspicuum est.

1136 MCXXXVI.

Henr. R. Radingis Sepult. Anno primo regis *Stephani*. Rex *Stephanus* tenuit Curiam suam ad Natale apud *Westmonasterium*, & infra XII. dies sepelivit regem *Henricum* avunculum suum apud *Radingis*, quod à fundamentis idem rex ædificaverat, & ornamentis, & possessionibus ditaverat. *Pax inter Steph. & David. R. Scot.* Rex *Stephanus* duxit exercitum magnum in *Scotiam*, & rex *David* pacificatus est cum eo. Homagium tamen non fecerat ei, quia primus Laicorum Sacramentum fecerat Imperatrici. Sed filius ejus *Henricus* Homagium fecerat regi *Stephano*. Ad Pascha tenuit Curiam suam apud *Westmonasterium* splendide cum summo honore. *Fama de Steph. R. morte.* Deinde ad Rogationes divulgatum est per *Angliam* regem fuisse mortuum. Quod audiens *Hugo* Bigot intravit in Castellum *Norwicensem*, & cum armis & equitibus bene munivit. Quapropter rex illuc ivit, & redditum est illi Castellum, & ad *Steph. R. Excestriam expugnat & Vectim Ins. vincit.* Pentecosten moratus est in Provincia illa. Inde perrexit & obsedit *Excestriam*, audierat enim *Baldwinum* de Rivers insurrexisse adversus illum, & cepisse Castellum de *Excestria*, & ibi moratus est, quoadusque Castellum redditum sibi fuit. Inde profectus fuit ad Insulam de Wicht, quam similiter tenuit adversus eum prædictus *Baldwinus*, & eam sibi subjugavit, & *Baldwinum* de *Anglia* exulavit. Ad festum Sancti *Michaelis* venit ad Bramtun, & ibi tenuit Placitum de Forestis, quos ipse novus rex primitus concesserat Baronibus suis. In vigilia Epiphaniæ factus est ventus maximus. Obiit *Willielmus* Archiepiscopus *Cantuariensis*, & cessavit Archiepiscopatus per aliquantum tempus.

Forda fundata est quinto Nonas Maii.

1137 MCXXXVII.

Steph. R. Conciliat. R. Fran. Com. Andegav. & fr. Theobald. Anno secundo regis *Stephani*. Rex tenuit Curiam suam apud Dunestable, & postea in quadragesima transfretavit, & cum eo *Alexander* Episcopus *Lincolniæ*, & multi Barones de *Anglia*, & venerunt in *Normanniam*, & ibi reconciliatus est regi *Franciæ*; per hoc filius suus effectus est homo regis *Franciæ*. Subsequenter reconciliatus est Consuli *Andegavensi*, qui habebat in uxorem filiam regis *Henrici*, quæ fuit Imperatrix *Alemanniæ*, acceptis inter eos induciis propter pecuniam. Inde obsedit *Gransilvam*: locutus est etiam apud *Ebroicas* cum fratre suo Comite *Theobaldo*, & pepigit ei duobus Millibus Marcis argenti annuatim, quia Comes *Theobaldus* indigne ferebat quod idem *Stephanus*, qui junior erat, acceperat Coronam *Angliæ*, quæ sibi ut dicebat debebatur. His ita gestis rex rediit in *Angliam*.

Ob. Rex Fran. Hoc anno Obiit *Lodowicus* senior rex *Francorum*, & successit filius ejus *Lodowicus*, qui accepit filiam ducis *Aquitanorum* Alienor nomine, ex qua genuit filias duas. Isto anno fuit siccitas magna.

MCXXXVIII.

MCXXXVIII. Stephani R. 1138

Anno tertio regis *Stephani*. Rex obſedit **Bedford** tempore Natalis Domini, donec reddita eſt ei. Interea *Scotorum* rex *David*, quia Sacramentum fecerat filiæ regis *Henrici* quaſi ſub velamento ſanctitatis, per ſuos nefandam fecit Werram, occidendo mulieres, & pueros, & Presbyteros ſupra altaria detruncabat, & alia multa mala. Quæcunque *Scoti* attingebant, omnia erant plena horroris, aderat clamor mulierum, ejulatus ſenum, morientium gemitus, viventium deſperatio. Rex igitur *Stephanus* inſurgens combuſſit & deſtruxit, Auſtrales partes regni *Davidis*, ipſo quidem non audente cum eo congredi. Poſt Paſcha vero **Talebot** tenuit contra regem Caſtellum *Herefordiæ* in **Wales**, proinde rex obſedit Caſtellum donec redditum eſt ei. At vero *Robertus* Conſul filius regis *Henrici* Werram promovit in regem ad feſtum Sancti *Johannis*, in Caſtello ſuo apud **Briſtou**, & apud **Slede**. Conſortes quidem non affuerant. *Walchelvius* tenuit *Doveram* contra regem, & *Willielmus* **Bidel** tenuit Caſtellum de **Carri**, *Gervaſius* **Paganel** tenuit Caſtellum de **Ludelade**. *Willielmus* de **Moiun** Caſtellum de **Dunestore**, *Robertus Lincolniæ* Caſtellum de **Warham**, *Euſtachius* filius *Johannis* **Meltun**, *Willielmus* filius *Alani* **Slopesbiri**, quod rex cepit armis, captorumque nonnullos ſuſpendit. *Walchelmus* **Manniot** de **Dovere** hoc audiens reddidit Caſtellum reginæ ſe obſidenti. Occupato rege circa partes Auſtrales *Angliæ*, *David* rex *Scotorum* innumerabilem exercitum promovit in *Angliam*. Contra quem Proceres Borealis *Angliæ* ammonitione & juſſu *Turſtani* Archiepiſcopi *Eboracenſis* reſtiterunt viriliter fixo **Standart**, id eſt, Regio inſigni apud **Albertune**. Ibi XII. Millia *Scotorum* fama refert occiſa extra eos qui in ſegetibus & ſilvis inventi ſunt peremti. Cæteri vero nimio ſanguine fuſo feliciter triumphaverunt. Hujus pugnæ Dux fuit *Willielmus* Conſul de **Albemarle**, & *Willielmus* **Deverel** de **Notingham**, & *Walterus* **Aspec**, & *Gillebrtus* de **Lacy**, cujus frater ibi ſolus ex omnibus Equitibus occiſus eſt. Cujus eventus belli cum regi *Stephano* nunciatus eſſet, ipſe & omnes qui aderant ſummas gratias Deo exſolverunt. Hoc bellum Auguſti menſe factum eſt. *Theobaldus* factus eſt Archiepiſcopus *Cantuarienſis*. Hoc anno Abbatia de *Thamia* fundata eſt XI. Kal. Auguſti.

Rex Scot. invadit Angliam. Steph. R. vaſtat auſt. partes Scot.

Inteſtinæ commotiones.

Scotor. Exercitus ab Anglis victus.

Abb. Tham. Fund.

MCXXXIX. 1139

Rex *Stephanus* quarto anno regni ſui vexatus eſt per Werram de **Briſtou**. Cepit autem in quadrageſima Caſtellum de **Walendene** per proditionem. Poſt quod concordatus eſt cum rege *Davide Scotorum*, & in æſtate obſedit **Ludlove**, ubi filius regis *Scotorum Henricus* unco ferreo avulſus eſt ab equo & pene captus. Poſtea vero Caſtello regi concordato fuit magnum Placitum apud **Oxenford**; ubi rex proditione *Rogerum* Epiſcopum *Salesbirienſem* cepit, & *Alexandrum* Epiſcopum *Lincolniæ*; diſtrinxit eos fame ut redderent ei Caſtella ſua, & invaſit eos. In Auguſto ſedit magnum Concilium apud *Wintoniam*, ubi *Henricus* Epiſcopus *Wintonienſis* factus eſt Legatus *Romanus* totius *Angliæ*: & Archiepiſcopus *Cantuariæ*, & ipſe Legatus ſupplicaverunt regi, & ceciderunt ad pedes ejus ut redderet Epiſcopis prædictis ſaltem Caſtella ſua. Rex autem conſilio pravorum non adquievit eis. Poſtea venit Imperatrix in *Angliam*. Quam cum rex obſediſſet apud **Arundel** dimiſit eam ire apud **Briſtou** ad fratrem ſuum Conſulem *Glouceſtriæ* conſilio pravorum. Obiit *Rogerus* Epiſcopus *Salesbirienſis*.

Kingeſwoda fundata eſt, & **Kirgeſtede**, & **Parcum**.

Pax inter Steph. & R. Scot.

Concil. Wintoniæ celebr.

Imperatrix in Angliam venit.

MCXL. 1140

Anno quinto regis *Stephani*. Rex fugavit Epiſcopum *Nigellum Elienſem* de Epiſcopatu ſuo, qui erat nepos *Rogeri* Epiſcopi jam defuncti *Salesbiri*, à quo incentivum in progeniem ejus traxerat. Ubi autem ad Natale, vel ad Paſcha fuit, dicere non attinet. Jam quippe Curiæ ſolemnes, & ornatus regii ſcematis prorſus evanuerant; ingens theſauri copia deperierat, pax in terra nulla, cædibus, incendiis omnia exterminabantur, clamor & luctus & horror ubique. In media Quadrageſima ſedit Concilium apud *Londoniam*, ubi rex

Steph. R. deponit Epiſc. Elien.

Concil. Lond. celeb.

Stephan. R. dedit Episcopatum Salesbiri *Philippo* Cancellario suo. Sed Episcopus *Henricus Wintoniensis*, qui erat Legatus, non assensit. Ideoque cum *Romam Philippus* petisset nihil profecit. Ad Pentecosten ivit rex cum exercitu suo super *Hugonem* Bigodth in Sudfolc & cepit Castellum de Bunie. Item in Augusto perrexit super eum, & concordati sunt, sed non diu duravit. Obiit *Turstanus* Archiepiscopus *Eboracensis*, & successit *Willielmus* Thesaurarius ejusdem Ecclesiæ.

Ob. Turstan. Arch. Ebor.

1141 MCXLI.

Anno sexto regis *Stephani*, rex ivit ad *Lincolniam* & obsedit Castellum quod *Ranulfus* Comes *Cestriæ* ceperat ab eo fraudulenter, cum autem obsedisset illud à Nativitate usque ad Purificationem Sanctæ *Mariæ* rex missam in tanta solemnitate audierat. Cum autem de more Cereum rege dignum Deo offerens manibus *Alexandri* Episcopi imponeret, confractum est; hoc fuit regi signum contritionis. Cecidit etiam super Altare pixis cui corpus Domini inerat abrupto vinculo præsente Episcopo, hoc etiam fuit regi signum ruinæ. In prima die Purificationis venit *Ranulfus* Comes *Cestriæ*, & *Robertus* Comes *Glocestriæ*, & omnis familia Imperatricis, & pugnaverunt contra regem lege belli, & vicerunt eum & ceperunt, & ad Bristou ductum eum in carcerem miserunt. Imperatrix autem suscepta est apud *Wintoniam*, ab ipso, qui erat frater regis *Stephani* & Legatus, & Corona regni est ei tradita. Postea suscepta est à *Londoniensibus*, & ab omni *Anglia*, exceptis *Centensibus*. Ibi enim morabatur Regina, & quidam amici regis *Stephani*. Qui ita postea locuti sunt cum *Londoniensibus* consilio Episcopi *Wintoniensis* quod eam expulerunt ab urbe. Intime igitur dolens viribus coactis die Calendarum Augusti obsedit Castellum Episcopi *Wintoniensis* in ipsa *Wintonia*, ipsa & *Robertus* Consul frater ejus & omnes fautores ejus. Contra Episcopus congregavit exercitum magnum, & omnes fere Consules, & Barones *Angliæ* conversi sunt ad eum, ut regem à captione eriperent. Cumque sæpissime militaribus anfractibus dimicarent, oppressa tandem multitudine fugit Imperatrix. Et captus est *Robertus* Consul *Glocestriæ* frater ejus. Pro quo tandem redditus est rex liber, & à suis qui eum strenuissime liberaverant cum gaudio est susceptus. In adventu Domini sedit Concilium apud *Londoniam* à Legato *Wintoniensi* Episcopo. Ubi rex fecit clamorem suum Episcopis, de suis qui eum proditione ceperant. Quibus jussu Papæ *Innocentii* Christianitas prohibita est.

Steph. R. ab imperatrice victus capitur.

Fautores Imperat. male pugnant, Rob. C. Gloucest. cap.

1142 MCXLII.

Imper. obsessa Oxon. nocte elabitur. Anno septimo regis *Stephani*. Rex obsedit Imperatricem apud Oxenfort post festum Sancti *Michaelis* usque ad Adventum. In eo quippe termino haud procul à Nativitate recessit inde Imperatrix nocte per *Tamesiam* glaciatam, circumamicta vestibus albis reverberatione nivis & similitudine fallentibus occulos obsidentium. Abiit autem Walingefort, & sic Oxenfort regi reddita est.

1143 MCXLIII.

Anno octavo regis *Stephani*. Rex fuit ad Concilium apud *Londoniam* in Quadragesima, ubi Legatus statuit rigidissimos Canones contra eos qui Clericos capiebant, & res Ecclesiasticas & Cimeteria frangebant. Postea in æstate firmabat rex *Wiltunam*, venitque *Robertus* Consul *Gloucestriæ* super eum, & fugatus est rex, & pene captus. Et captus est ibi *Willielmus* Martel qui pro captione sua reddit Castellum de Sireburne prædicto Consuli *Roberto*. In nocte Sancti *Martini* sedit Concilium apud *Londoniam*, ubi Legatus summonuit Episcopos *Eliensem* & *Cestrensem Romam* ire. Inde & ipse *Romam* ivit, mortuo jam Papa *Innocentio*. Cui successit *Celestinus*, sedit autem menses quinque, & dies quinque. Rex *Stephanus* eodem anno *Gaufridum* de *Mandevilla* in curia sua cepit apud Sanctum *Albanum*. Igitur ut rex liberaret eum, reddit illi turrim *Londoniæ*, & Castellum de Waledene, & illud de Plaseiz. Qui carens possessionibus, invasit Abbatiam *Rameseiam*, & Monachis expulsis raptores immisit.

Steph. R. à Com Gloucest. fugatus.

Celestinus Pap.

1144 MCXLIV.

Steph. R. Lincolniam obsidet. Anno nono regis *Stephani*. Rex *Lincolniam* obsedit, ubi cum munitionem contra Castellum quod vi obtinebat Consul *Cestrencis* construeret, operarii

sui

sui ab hostibus præfocati sunt fere octoginta. *Gaufridus* de *Mande-villa* Consul regem validissime vexavit, & in omnibus valde gloriosus effulsit. Mense autem Augusti miraculum justitia sua dignum Dei splendor exhibuit. Duos namque, qui Monachis avulsis Ecclesias Dei converterant in Castella, similiter peccantes, simili pœna multavit. *Robertus* **Marmiun** vir bellicosus hoc in Ecclesia de **Coventre** perversus exegerat. Porro *Gaufridus* in Ecclesia *Remesiensi*, ut diximus, scelus idem patraverat. Insurgens igitur *Robertus* **Marmiun** in hostes, inter suorum cuneos coram ipso monasterio de equo suo cecidit in publica strata. Sutor quidam qui prope stabat hoc videns cito cucurrit, & cultellum suum in ventrem ejus rabide fixit, & solus mortuus est, & excommunicatus morte depascitur æterna. Corpus ejus delatum est ad *Polleswardam* & ibi extra Cœmiterium in pomario sanctimonialium longo tempore permansit. Similiter *Gaufridus* Consul inter acies suorum confertas à quodam pedite vilissimo solus sagitta percussus est, & ipse vulnus ridens, post dies tamen paucos ex ipso vulnere excommunicatus occubuit. Ecce Dei laudabilis omnibus seculis prædicanda ejusdem sceleris eadem vindicta. Dum autem Ecclesia illa pro Castello teneretur, ebullivit sanguis à parietibus Ecclesiæ & Claustri, indignationem divinam manifestans, sceleratorum vero exterminationem denuntians. *Stephani R.* *Rob. Marmiun. & Gaufr. de Mandevill cæsi.*

Puer *Willielmus* crucifixus est à *Judæis* apud **Norwitz**. Fames magna. Obiit *Celestinus* Papa, successit *Lucius* qui sedit anno uno. *Puer à Judæis crucifixus. Lucius Pap.*

MCXLV. 1145

Anno decimo regis *Stephani*. Rex in agendis circa discursus *Hugonis* **Bigot** occupatus fuit, sed in æstate *Robertus* Consul, & omnis inimicorum Regalium coetus Castellum construxerant apud *Ferendimam*, sed rex non segniter viribus coactis advolat, & *Londoniensium* terribilem & innumerosum adduxit exercitum. Assilientes igitur totis viribus castrum, (dum *Robertus* Consul, & fautores sui majores copias non procul ab exercitu regis expectarent) gloriosissima probitate non sine magna sanguinis effusione ceperunt. Episcopus *Lincolniensis Alexander* iterum *Romam* pergit. Qui cum Papæ gratia sequenti anno rediens, cum gaudio à suis receptus est. Obiit Papa *Lucius*, cui successit *Bernardus* Abbas Monasterii Sancti *Anastasii* quod est extra muros *Romæ*, ubi *Innocentius* Papa, qui quartus ante istum fuerat, Abbatiam noviter fecerat de ordine Monachorum *Cistercienſium*, & Sanctus *Bernardus* Abbas de *Claravalle*, quando illuc misit conventum, hunc præfecerat; maxime quia Papa *Romanus* aliquando antequam ad Monachatum iste veniret, ad sacrum ordinem illum promoverat. Erat enim transmontanus, utpote civis *Pisensis*. Fuit autem ordinatus prima Hebdomade mensis Martii, & vocatus est *Eugenius*, Papa CLXXI. *Steph. R. expugnat Castel. apud Ferend.* *Eugen. Pap.*

Voburna fundata est hoc anno. *Robertus Pullus* factus est *Romæ* Cancellarius. *Voburna fund.*

MCXLVI. 1146

Anno undecimo regis *Stephani*. Rex magnum congregans exercitum Castellum construxit inexpugnabile, contra **Warenfort** situm. Ubi *Ranulfus* Comes *Cestrencis* jam regi concordia conjunctus, magnis interfuit copiis. Dehinc vero Consul ipse ad regis Curiam cum pacifice venisset apud *Norhamtunam*, rex nihil tale metuentem cepit, & in carcerem trusit, donec redderet illi clarissimum *Lincolniæ* Castellum, quod ab eo dolose ceperat, & cætera quæcunque fuerant ditionis suæ Castella. Visis miraculis quæ fiebant in locis religiosis, & afflictione cum humilitate multimoda certis venientibus audita, & conquestione *Christianorum* de sanctis locis venientium super eruptione Paganorum, prædicatione etiam Sancti *Bernardi* Abbatis *Clarevallensis* viri non contemnendæ autoritatis, cui Papa *Eugenius* injunxerat hoc officium, commoti *Ludovicus* rex *Francorum*, *Conradus* Imperator *Alemannorum*, *Fredericus* etiam dux *Suevorum* nepos ejus, *Galaranus* Comes **Mellent**, Tertius *Willielmus* de *Warama* Comes frater ejus, *Theodericus* etiam Comes *Flandrensis*, & alii multi magnæ autoritatis & dignitatis viri, *Franci*, *Normanni*, *Anglici*, & de *Ranulf. Com. Castrensis incarcerat.* *Lud. R. Franc. Conrad. Imper. & alii crucem accipiunt.*

U 2

Stephani R. de aliis regionibus innumerabiles, non solum milites, sed etiam Episcopi, Clerici, Monachi crucem in humeros assumentes ad iter *Jerosolimitanum* se præparaverunt. Rex autem *Francorum*, & *Robertus* frater ejus, & Galerant Comes Mellent & alii multi dominica in ramis palmarum crucem assumpserunt. Rex *Rogerus Siciliæ Tripolitanam* urbem & Provinciam in *Affrica* super Paganos cepit. Obiit *Robertus Pullus*.

Rex Sicil. capit urb. Tripolin.

MCXLVII.

1147

Steph. R. Lincolniam intrat.

Anno duodecimo regis *Stephani*. Rex *Stephanus* ad Natale Domini in urbe *Lincolniensi* Diademate regaliter insignitus est, quo regum nullus introire, prohibentibus quibusdam superstitiosis, ausus fuerat. Unde comparet quantæ audaciæ, & animi pericula non formidantis fuerit. *Henricus* filius Comitis *Andegavis Gaufridi* & Imperatricis, in *Normanniam* veniens susceptus est à conventu *Becci* solemni processione die Ascensionis Domini. *Ludovicus* rex *Francorum* & Regina Alionoret socii sui quos supra memoravimus, præsente Papa *Eugenio* in expeditionem *Jerosolimitanam* ituri à *Parisiis* recesserunt. Quas tribulationes & miserias in ipso itinere dum per terram Imperatoris *Constantinopolis* transirent, à fame, pestilantia, incursione Paganorum perpessi sunt, non est nostri studii enarrare. Quia enim de rapina pauperum, & Ecclesiarum spoliatione illud iter ex majori parte inceptum est, nec in eos qui se inhoneste habuerant vindicatum est, fere nihil prosperum, nihil memoria dignum in illa peregrinatione agitatum est. Obiit *Alexander* Episcopus *Lincolniæ*, & *Robertus* Comes *Glocestriæ*. In Concilio *Remis* celebrato medianti gratia Sancti Spiritus, in præsentia Domini Papæ *Eugenii*, ordo *Saumiensis* vinculo caritatis conjungitur ordini *Cisterciensi*. Hoc anno *Brueria* fundata est. *Hilarius* factus est Episcopus *Cicestriæ*.

Conrad. Imper. & Lud. R. Franc. expedit. Hierosolym.

MCXLVIII.

1148

Christianis male pugnat in Ter. Sanct.
Rex Hisp. Almariam capit.
Rex Galliciæ Lisebon. cap.

Anno decimo tertio regis *Stephani*, pervenerunt *Christiani* quocunque labore ad Sancta loca in *Jerusalem*, & circa Augustum mensem *Damascum* obsidentes & dolo *Jerosolimitanorum* parum proficientes repedare studuerunt. Melius acciderat anno præterito *Christianis* principibus in *Hispania*, nam Imperator *Hispanorum*, cujus Imperii caput est civitas *Toletum*, adjutus à *Pisanis* & *Gennensibus Almariam* nobilissimam urbem super Paganos cepit. Rex *Gallitiæ* fretus auxilio *Normannorum*, & *Anglicorum*, & aliorum multorum qui navali exercitu *Jerusalem* petebant, *Lisebonam* urbem *Agarenis* abstulit, sicut aliam civitatem *Samtarem* scil. anno præterito super eosdem ceperat. Comes etiam *Barcuonensis Tortosam* urbem eodem anno cepit, Eodem anno mortuo *Ascelmo Rofensi* Episcopo, *Theobaldus Cantuariensis* Archiepiscopus fratrem suum *Walterum* Archidiaconum *Cantuariæ* eidem Ecclesiæ subrogavit. Mortuo etiam *Rogero Cestrenci* Episcopo in itinere *Jerosolimo* successit illi *Walterus* Prior Ecclesiæ *Christi Cantuariæ*.

Henricus etiam Murdach Monachus ordinis *Cisterciensis* fit Archiepiscopus *Eboracensis*.

Concil. Remis celebr.

Eugenius Papa in Quadragesimam Concilium congregavit *Remis*, ad quod venit latenter, & contra prohibitionem regis *Stephani Theobaldus* Archiepiscopus *Cantuariæ*, unde & favorabiliter à Papa acceptus est. Mortuo *Roberto* Episcopo *Herefordensi*, successit *Gilbertus* Abbas *Glocestriæ*. *Willielmus* etiam de Sancta *Barbara* Decanus *Eboracensis* anno præterito factus est Episcopus *Dunelmensis*. Hoc anno obiit Sanctus *Malachias* Episcopus de *Hibernia* apud *Claramvallem*.

MCXLIX.

1149

Imper & R. Franc red. à Terra S.

Anno decimo quarto regis *Stephani*, Imperator *Alemannorum* reversus est cum exercitu suo fame & ingenti *Gladio* pene consumto. Et rex *Francorum Ludovicus* rebus non prospere gestis patriam regreditur.

Turbo mag.

Eodem anno turbo factus est horribilis, subvertens domos, nemora & virgulta confringens, in quo etiam dæmones in specie turpium animalium pugnasse asseruntur.

In

In festum Pentecostes *David* rex *Scotorum* accinxit armis militaribus *Henricum*, Primogenitum ducis *Gaufridi* & neptis suæ *Matildis* Imperatricis, qui anno præterito de *Normannia* in *Angliam* transfretaverat. Hoc anno obiit *Letardus* Abbas *Becci*.

MCL. 1150

Anno decimo quinto regis *Stephani* fuit hyems maxima tribus mensibus continua, & *Thamesis* fluvius circa *Londoniam* glacie induruit, & homines præ nimio frigoris dolore in membris suis lædebantur, in qua etiam remansit ex maxima parte hyemalis Agricultura, & inde subsecuta est magna terræ sterilitas. *Hiems asperrima.*

Hoc anno fundata est Abbatia de *Cumba* à viro nobili *Richardo Decanvilla* VI. Id. Julii. *Abb. de Cumba fund.*

MCLI. 1151

Anno decimo sexto regis *Stephani*. Obiit Comes *Gaufridus Andegavensis*, & *Henricus* filius ejus receptus est in pace ab *Andegavensibus* fidelitatem sibi facientibus, & sic factus est dux *Normannorum*, & Comes *Andegavensis*. *Ob. Gauf. C. Andeg. Filius ejus H. ditiones ejus recipit.*

Fames valida, & præ nimia abundantia pluviarum segetes perierunt. *Fames.*

MCLII. 1152

Anno decimo septimo regis *Stephani*. Apud *Londoniam Eustachio* filio regis *Stephani* fide & jurejurando universi Comites atque Barones *Angliæ* se subdiderunt. Eodem anno die inventionis Sanctæ Crucis obiit *Matildis* regina regis *Stephani*. Obiit etiam venerabilis Comes *Theobaldus Blesensis* nepos *Henrici* regis, & frater *Stephani Anglorum*, Princeps magnæ Sanctitatis & largitatis in pauperes. Huic successerunt tres filii sui, *Henricus* primogenitus habuit Comitatum *Tricassinum* & *Campaniensem*, & quicquid pater ejus habuit trans *Sequanam*. *Teobaldus* secundus filius Comitatum *Carvotensem*, *Blesensem*, pagum *Dunensem*. *Stephanus* tertius filius honorem in pago *Bituricensi*. *Fid. jurat. Eustachio fil. R. St. Matild Regina & Theob. C. Blesen. ob.*

Orta simultate inter regem *Francorum Ludovicum* & uxorem ejus **Alienor**, congregatis religiosis personis in Quadragesimam apud *Balgenceium*, dato Sacramento coram Archiepiscopis & Episcopis quod consanguinei essent, separati sunt autoritate Christianitatis. *Alienora thalamis R. Franc. relict. nub. Henrico. D. Norman.*

Eodem anno circa Pentecostem *Henricus* dux *Normannorum* duxit **Alienor** Commitissam *Pictavensem*, quam paulo ante rex *Ludovicus* propter consanguinitatem dimiserat. Quo audito rex *Ludovicus* commotus est contra eundem ducem. Habebat autem duas filias de ea, & non volebat ut aliquot illa filios acciperet, unde prædictæ filiæ exhæredarentur. *Eugenius* Papa *Johannem Romanæ* Ecclesiæ Cardinalem Presbyterum cognomento *Paparo* destinavit Legatum in *Hiberniam* cum quatuor palliis, quorum unum dedit Episcopo *Dunelmiæ*, & reliqua tria aliis Episcopis ejusdem insulæ, subjiciens unicuique eorum qui pallia acceperunt quinque Episcopos alios, & hoc factum est contra consuetudinem antiquorum & dignitatem *Cantuariensis* Ecclesiæ, à qua solebant Episcopi *Hiberniæ* expetere & accipere consecrationis benedictionem. *Legatus à Papa in Hiberniam missus.*

Gaufridus Arturus qui transtulit Historiam de regibus *Britonum* de *Britannico* in *Latinum*, fit Episcopus Sancti **Asaph** in **Norwales**. *Gauf. Art fit. Ep S. Asaph.*

Sunt itaque hodie in **Wales** quatuor Episcopatus, in *Anglia* XVII, in octo eorum sunt Monachi in sedibus Episcopalibus. Hoc in aliis provinciis aut nusquam aut raro invenies, sed ideo in *Anglia* hoc reperitur quia primi prædicatores *Anglorum* St. *Augustinus*, *Mellitus*, *Justus*, *Lauretius* Monachi fuerant. In aliis novem Episcopalibus sedibus Canonici seculares. In capello *Cistercienssi* statutum est ne amplius aliquis novam Abbatiam construeret, quia numerus Abbatiarum de illo ordine usque ad quingentas Abbatias processerat. Obiit *Conradus* Imperator, successit *Fredericus* nepos ejus. *Ob. Conrad. Imper. succed. Frederic.*

MCLIII. 1153

Anno decimo octavo regis *Stephani*, obiit *Eustachius* filius ejusdem regis. *Henricus* dux *Normannorum* infra octavas Epiphaniæ transiit in *Angliam* cum triginta & sex navibus. *Gondreda* Comitissa *Warvicensis* ejecit custodes regis *Ob. Eustach. fil. R.*

Henric. 2 R. Castel. Warwic. Henrico D. Norman. tradit. *Stephani* de Castello *Warvici*, & tradidit eandem munitionem *Henrico* duci *Normanniæ*. Mortuo *Rogero* Comite *Warvicensi* successit ei *Willielmus* filius ejus. Obiit etiam *David* rex *Scotiæ* admodum vir religiosus, successit ei *Melcolmus* filius ejus.

R. Scot. ob. Mense Julio VII. Id. ejusdem mensis obiit venerabilis vir *Eugenius* Tertius Papa, vir admodum religiosus, in Eleemosynis largus, in judiciis justus, omnibus tam pauperibus quam divitibus affabilis & jucundus. Ad cujus tumulum, qui ei in Ecclesia Sancti *Petri* venerabiliter factus est, miracula post transitum ejus statim apparuerunt. Successit ei *Conradus* Episcopus *Sabinensis*, Apostolicæ sedis in urbe duntaxat, in agendis Episcopalibus dum Papa deest, ex antiqua consuetudine pro dignitate loci sui vicarius, vir grandævus, & apud *Romanos* authoritate præclarum; exinde vocatus *Anastatius* quartus, Papa viz. CLXXII. Anastasius 4. Pap.

Sanctus *Bernardus* primus Abbas *Claræ* vallis obiit XIII. Kal. Septembris relinquens sapientiæ suæ plurima documenta maxime in Commentariis in Cantica Canticorum. Cui successit *Flandrita* qui erat Abbas *Dunensis*. Obiit *Henricus* Murdac Archiepiscopus *Eboracensis*. *Ranulfus* Comes *Cestrensis* hoc anno obiit, cui successit *Hugo* filius ejus.

Pax inter St. R. & Henr. Concordia facta est inter regem *Stephanum* & *Henricum* Ducem apud *Wintoniam*. Obiit *Ulfricus Haselbergensis*.

1154

MCLIV.

Steph. R. ob. Anno decimo nono regis *Stephani*. Obiit rex *Stephanus Anglorum* VIII. Kal. Novembris, cujus corpus tumulatum est in Monasterio de Feureſham, quod ipse & *Matildis* regina ejus à fundamentis ædificaverant, ubi ipsa & filius ejus primogenitus *Eustachius* sepulti sunt. Interim pax summa erat in *Anglia* timore & amore *Henrici* ducis, quem omnes venturum regem non dubitaverunt.

Henr. 2 Rex Angl. coron. *Henricus* dux *Normanniæ* VIII. Id. Decembris in *Angliam* veniens cum magno tripudio Clericorum, & Laicorum exceptus est XIV. Kal. Januarii, die dominica ante Nativitatem Domini apud *Westmonasterium* ab omnibus electus, & in regem unctus est à *Theobaldo* Archiepiscopo *Cantuariensi*. Affuerunt & omnes Episcopi *Anglici* Regni & plures de *Normannia*.

R. Fran. uxorem ducit fil. R. Hisp. *Ludovicus* rex *Francorum* dux uxorem filiam *Anforsi* regis *Hispaniarum* (Caput regni hujus regis est civitas *Tholetum*) Quem, quia principatur regulis *Arragonum*, & *Galitiæ* Imperatorem *Hispaniarum* appellant.

Will. Archiep. Ebor. veneno moritur. Mortuo ut prædictum est *Henrico* Archiepiscopo *Eboracensi*, *Anastatius* Papa restituit in eandem sedem *Willielmum* donans ei pallium, & consecrans *Romæ* in præsentia ejus *Hugonem* Depuisat Episcopum *Dunelmiæ*, nepotem *Stephani* Regis *Anglorum*. Hunc *Willielmum Eugenius* Papa Decessor *Anastatii* deposuerat. Qui veniens in *Angliam*, dum divina misteria consummat, hausto in ipso calice veneno ut aiunt, moritur. Cui successit *Rogerus* de *Ponte* Episcopi Archidiaconus *Cantuariensis*. Obiit *Anastasius* Papa, successit *Adrianus* vir quidem religiosus, & natione *Anglicus*, qui prius fuerat Abbas Canonicorum Regularium Sancti *Ruphi* in Provincia, sed ab *Eugenio* Papa prædecessore suo factus fuerat Episcopus *Albanensis*. Adrian. Pap.

1155

MCLV.

Henric. R. Flandrenses. Anglia pellit. Anno secundo *Henrici* regis, cœpit idem rex revocare in jus proprium urbes, Castella, villas, quæ ad Coronam regni pertinebant. Castella noviter facta destruendo, & expellendo de regno maxime *Flandrenses*, & deponendo quosdam imaginarios, & Pseudo-Comites, quibus rex *Stephanus* omnia pene ad fiscum pertinentia minus caute distribuerat. Item exhæredavit *Willielmum* Peverel de Nothingham causa veneficii quod fuerat propinatum *Ranulpho* Comiti *Cestriæ*. Circa festum Sancti *Michaelis Henricus* rex habito Consilio apud *Wintoniam* de conquirendo regno *Hiberniæ*, & *Willielmo* fratri suo dando, cum optimatibus suis tractavit. Quod quia matri ejus Imperatrici non placuit interim missa est ad tempus illa expeditio.

Henricus Epiſcopus *Wintonienſis* clam præmiſſo theſauro ſuo per Abbatem *Cluniacenſem* abſque licentia regis, & quaſi latenter receſſit ab *Anglia*, ideo *Henricus* rex omnia Caſtella ejus peſſundedit.
Henric. 2. R. H. Ep. Wint. ab Ang. reced.

Natus eſt *Londoniæ* II. Kal. Martii filius *Henrico* ſecundo regi ex regina Alienor & vocatus eſt *Henricus*.
Fil. R. natus. voc. Henr.

Fredericus rex *Alemannorum Romam* perrexit, & ab *Adriano* Papa contra *Romanorum* voluntatem receptus & in Eccleſia beati *Petri* in Imperatorem ab eo conſecratus eſt.
Freder. à Papa conſecr. Imp. Rom.

MCLVI. 1156

Anno tertio *Henrici* ſecundi regis, obiit *Willielmus* primogenitus filius *Henrici* regis & ſepultus eſt *Radingis* ad pedes *Henrici* regis Proavi ſui.
Ob. Will. fil. H. R.

Obiit *Gillebertus* Degant. Obiit *Nicholominus Aldulfus* primus Epiſcopus de Carduil. Hoc anno fulgura & tempeſtates menſe Julio frequenter acciderunt, ſubſecuta eſt abundantia pluviæ quæ cœpit medio menſe Auguſti, quæ impedivit & collectionem meſſium & ſubſequentem ſeminis ſparſionem. Ex qua jugi inundatione pluviarum, quæ diu duravit, multæ turres & Eccleſiæ, & antiquæ maceriæ corruerunt.
Pluviæ continuæ.

MCLVII. 1157

Anno quarto *Henrici* ſecundi regis. Hoc anno *Malcolmus* rex *Scotorum* reddidit *Henrico* regi quicquid habebat de Dominio ſuo, id eſt, civitatem Cardul, caſtrum Beneburch, novum caſtrum ſuper *Tinam*, & Comitatum *Lodonenſem*, & rex reddidit ei Comitatum *Huntondoniæ*. Circa feſtivitatem *Johannis Baptiſtæ* rex *Henricus* præparavit maximam expeditionem, ita ut duo milites de tota *Anglia* tertium pararent ad opprimendum *Walenſes* terra marique; *Hugo Bigotus* reddit regi omnes munitiones ſuas. *Henricus* rex ſubjectis ad libitum *Walenſibus* & reſtitutis terris & munitionibus Baronibus ſuis, quas tempore *Stephani* regis *Walenſes* ſuper eos ceperant, extirpatis nemoribus & viis patefactis Caſtrum Rowelent firmavit, & dedit *Hugoni* de *Bello Campo*, & aliud Caſtrum ſcil. Baſingewerch.
Concord. inter R. Scotiæ & Henr. R.
Henr. R. Walenſes vincit.

Menſe Septembri natus eſt filius & vocatus eſt *Richardus*.

MCLVIII. 1158

Anno v. *Henrici* Regis obiit *Gaufridus* frater Regis *Henrici* ſecundi. Juſtitia de monetariis. Nova moneta in *Anglia*.
Ob. Gaufr. fr. Hen. R.

MCLIX. 1159

Henricus Rex duxit exercitum *Toloſam*. Obiit *Adrianus* Papa. Succeſſit *Alexander* bonus. Sciſma factum eſt per *Octavianum*.
Ob. Alex. Pap. Oct. Antipap.

MCLX. 1160

Anno VII. *Henrici* regis, *Henricus* ejus filius deſponſavit filiam regis *Franciæ*. *Maria* Abbatiſſa filia Regis *Stephani* nupſit *Matthæo* Comiti *Boloniæ*.
Hen. fil H. R. deſp. fil. R. Fr.

MCLXI. 1161

Obiit *Theobaldus* Archiepiſcopus *Cantuarienſis*, *Richardus Peccatum* factus eſt Epiſcopus *Coventrenſis*.
Ob. Theob. Arch. Cant.

MCLXII. 1162

Thomas Regis Cancellarius in Archiepiſcopum eligitur, & conſecratur III. Nonas Junii ab *Henrico Wintonienſi*.
Tho. fit. Arch. Cant.

MCLXIII. 1163

Anno x. *Henrici* Regis, apud *Weſtmonaſterium* S. *Edwardus* Rex *Anglorum* tranſlatus eſt. *Alexander* Papa *Turonis* concilium celebravit. *Robertus Dunelmenſis* factus eſt Epiſcopus *Herefordenſis*. *Amularius* Rex *Hieroſolymitanus* conſtipatus agmine Chriſticolarum III. Non. Auguſt. contra *Babyloniam* deſcendit, eamque ſubactam ſibi tributariam fecit.
S. Edw. tranſ. Concil. Turon. Rex Hieroſol. Babyloniam vincit.

MCLXIV. 1164

Anno XI. *Henrici* Regis S. *Thomas* Archiepiſcopus *Cantuarienſis* exulatus eſt. Juſtitia de obſidibus *Wallenſium*.
Arch. Cant. exul.

MCLXV.

Henric. 2. R.

MCLXV.

1165 H. Wall. intrat. Anno XII. *Henrici* Regis. Ipse duxit exercitum suum in *Waliam* tertio, & perdidit obsides Regis *Audoeni*.

MCLXVI.

1166

MCLXVII.

1167 Ob. Matild. Anno XIV. *Henrici* II. Regis Obiit *Matildis* Imperatrix mater Regis.

MCLXVIII.

1168 Ob. Rob. Com. Leicest. Anno XV. *Henrici* II. Regis obiit *Robertus* Comes *Legrecestriæ* senior, iste fuit fundator Abbatiæ *Geroldoniæ*, & Abbatiæ Sanctæ *Mariæ* de *Prato Legrecestriæ* Canonicorum regularium, ubi pausat ipse; & Prioratus de *Ethona* Sanctimonialium de ordine fontis *Ebraldi*.

Regis fil. nub. D. Saxon. Hoc anno *Henricus* II. Rex dedit filiam suam *Matildam Henrico* duci *Saxoniæ*, qui genuit ex ea filios tres *Henricum*, *Otonem*, & *Wilhelmum*.

MCLXIX.

1169 Anno XVI. *Henrici* II. Regis, obiit *Hilarius* Episcopus *Cicestriæ*.

MCLXX.

1170 Hen. fil. Regis coron. Anno XVII. *Henrici* II. Regis. Rex *Henricus* II. semetipsum deposuit, & filio suo *Henrico* III. diadema imposuit.

Francorum regis Philippus nascitur hæres.

C. de Strigul. Hibern. adit. *Richardus* Comes de Strigul adiit *Hiberniam*. Sanctus *Thomas* Archiepiscopus *Cantuariensis* in adventu Domini rediit in *Angliam* ab exilio.

MCLXXI.

1171 Tho. Becket occiditur. Anno VIII. *Henrici* II. Regis Sanctus *Thomas* Archiepiscopus *Cantuariensis* in basilica sedis suæ ob defensionem justitiæ percussus, feliciter migravit ad Dominum IV. Kalend. Januarii

Annus millenus. Centenus Septuagenus.
Primus, erat primas cum ruit ense Thomas.

Obiit *Henricus* Episcopus *Wintoniensis* grandævus, & plenus dierum, VI. Id. Augusti, & coram majori altare honorifice sepultus est.

H. R. Hib. pet. *Henricus* II. Rex primo adiit *Hyberniam*, & in nocte natalis Domini tempestas tonitrui fuit.

MCLXXII.

1172 Hen. cum Regina coron. Anno XIX. *Henrici* II. Regis. Idem Rex rediit de *Hybernia* & filius ejus *Henricus* III. coronatus est, & filia *Lodowici* Regis *Franciæ* apud *Wintoniam*. In nocte natalis Domini auditum est tonitruum in *Anglia*, & in *Hybernia*, & in omni regno *Francorum* generale, subitum, & horribile.

MCLXXIII.

1173 Bellum inter H. R. & fil. Henr. Anno XX. *Henrici* II. Regis orta est discordia, & bellum inter ipsum, & filium ejus *Henricum*, decessitque à patre suo circa Kalend. Aprilis ad Regem *Lodovicum Franciæ*.

Leicest. destructa. Hoc anno *Legrecestria* destructa est, & *Robertus* II. Comes ejus, filius *Roberti* senioris, captus est circa Id. Octobris.

MCLXXIV.

1174 Hen. fil. reconc. Plures Episc. consecrati. Anno XXI. *Henrici* II. Regis. Rex, & filii ejus reconciliati sunt. Rex *Scotiæ* captus. Tota gens *Angliæ* tussi laborabat, & multi extincti sunt in mense Januarii. *Richardus* Prior *Doverensis* factus est Archiepiscopus *Cantuariensis*, & *Richardus* de *Juelcestria* factus est Episcopus *Wintoniensis*, *Gaufridus* Ridel *Eliensis*, *Regnaldus Lumbardus Batoniensis*, *Robertus* Foliot *Herefordensis*, Magister *Johannes Cicestriæ*. Hoc anno obiit Sanctus *Petrus* Archiepiscopus *Tharentaliensis* IV. Id. Septembris.

MCLXXV.

MCLXXV. *Henric. 2. R.*

Pax facta eſt inter *Henricum* & filios ejus. *Johannes* Oxeneford factus eſt E- 1175
piſcopus *Norwicenſis.* *Hugo Petroleonis* Sancti *Angeli* Diaconus, Cardinalis, *Card. S. Angel. Legat. in*
& Apoſtolicæ ſedis legatus, infauſta navigatione tranſvectus eſt in *Angliam* VI. *Angl.*
Kal. Novembris, quia præſtitit autoritatem trahendi Clericos ante Judicem
ſecularem, pro forisfacto foreſtæ, & pro laico feudo.

MCLXXVI. 1176

Anno XXIII. *Henrici* II. Regis. Obiit *Wilhelmus* Comes de Arundel Senior, *C. De Arundel. ob.*
apud *Waverleiam* IV. Id. Octobris.

Obiit *Richardus* Abbas de *Brueria* XVI. Kal. Februarii apud *Mertonam*: cui
ſucceſſit *Chriſtophorus* prior ejuſdem loci. Hoc anno pons lapideus *Londoni* *Pons Londin.*
inceptus eſt à *Petro* Capellano de Colechurch.

MCLXXVII. 1177

Anno XXIV. *Henrici* II. Regis. Hoc anno facta eſt Pax inter Papam *Alex-* *Fred. Imp.*
andrum, & *Fredericum* imperatorem. Item confœderati ſunt *Lodowicus* rex *Alex. Pap. reconc.*
Francorum, & *Henricus* Rex *Anglorum*. Tonitrus concuſſit ſegetes, & interfe-
cit aves in die Sanctæ *Mariæ Magdalenæ*. Orta eſt ſuſpicio de *Antichriſto.*
Obiit *Martinus* primus Abbas de *Cumba* V. Id. Maii. Succeſſit *Radulfus* cella-
rarius ejuſdem loci. Amotis ab eccleſia *Waltamienſi* canonicis ſecularibus, ſub-
introducti ſunt canonici regulares ſub præſentia *Henrici* in vigilia Penteco-
ſtæ. Ventus vehemens, ſilvas & ædificia ſubruens, venit ab Auſtro Kalend.
Decembris

MCLXXVIII. 1178

Anno XXV. *Henrici* II. Regis. Erupit mare in Hollande, & ſubmerſit homi- *Mar. inund.*
nes, villas, pecora innumerabilia pridie Id. Januarii.

MCLXXIX. 1179

Anno XXVI. *Henrici* II. Regis. *Philippus* filius *Ludowici* Regis *Francorum* *Lud. R. Fran.*
unctus & coronatus eſt in Regem *Remis*, Kalend. Novembris. Hoc tempo- *coron.*
re lavatorium noſtrum, & aquæductus parata ſunt.

Alexander Papa celebravit concilium CCC. Epiſcoporum *Romæ*. *Henricus* rex, *Concil. Rom.*
& Alienor Regina reconciliati fuerunt. *Robertus* III. Comes *Legreceſtriæ*, filius
Roberti Comitis *Leiceſtriæ*, abiit *Jeroſolimam*. Hoc anno *Wilhelmus* de *Toloſa*
Abbas de *Sainneio* factus eſt Abbas *Ciſtercienſis*. *Lodowicus* rex *Francorum* venit
ad Sanctum *Thomam*. Eodem anno coronatus eſt *Philippus* filius ejus. Syno-
dus CCCX. Epiſcoporum habita eſt *Romæ*, media Quadrageſima, à Papa *Alex-*
andro, tempore *Frederici* imperatoris.

MCLXXX. 1180

Anno XXVII, apud Oxenford tranſlata eſt Sancta *Fredeſwida* virgo II. Id. Fe- *Reliq. Frid.*
bruarii, in præſentia *Richardi* Archiepiſcopi *Cantuarienſis*, & aliorum plurimo- *Ox. tranſl.*
rum Epiſcoporum. Hoc anno obiit *Lodowicus* rex *Francorum* III. Kalen. Maii. *Lud. R. Fran. ob.*
Baldewinus Abbas *Fordenſis* factus eſt Epiſcopus *Wigornenſis* IV. Id. Auguſti. *Ro-*
bertus Prior *Norhamtuniæ* factus eſt Abbas *Rameſciæ*. Obiit *Robertus* Abbas
Glaſtonienſis. Obiit *Johannes* Epiſcopus *Ciceſtrenſis*, ſucceſſit *Safredus* Decanus
ejuſdem Eccleſiæ. Obiit *Radulfus* Abbas II. de *Cumba*, ſucceſſit *Ermifridus*
Monachus. Depoſitus eſt *Hugo* Abbas de *Kingeſwoda*, ſucceſſit *Wilhelmus* cel-
lararius de *Forda*. Hoc anno *Henricus* II. Rex mutavit monetam ad feſtum
Sancti *Martini*. Nova moneta currit in *Anglia* poſt *Baſeleres* circa feſtum
Sancti *Martini*.

MCLXXXI. 1181

Anno XXVIII. *Henrici* II. Regis. Exiit edictum à rege *Henrico* II. ut omnes *Ob. Alex.*
haberent loricas & arma per *Angliam* univerſam. Obiit *Alexander* Papa XXII. *Pap.*
anno .... papatus ſui, & *Lucius* ſucceſſit. Obiit piæ memoriæ *Wilhelmus* de
Tholoſa Abbas *Ciſtercienſis*, quamquam denegavit miſericordiam petentibus eam.
Succeſſit *Petrus* Abbas de *Pontiniaco*. *Gaufridus* filius Regis *Henrici* II. *Lincolni-*
enſis electus, ſed non ſacratus, intermiſſo Epiſcopatu, factus eſt Cancellarius.

Hoc anno obierunt *Rogerus* Archiepiſcopus *Eboracenſis*, & *Adam* Epiſcopus

Henric. 2. R. de Sancto Asaph, & *Henricus* Abbas de *Winchelcumba*; & fratres *Cartusiæ* ingressi
Ordo Cartusiæ. sunt habitacula sua primo in *Anglia*. *Wilhelmus* Abbas de *Chingeswoda* depositus est, successit *Eudo* prior de *Waverlia*. Obiit Magister *Serlo* Abbas de *Elemosyna*, successit *Gervasius* Abbas de Landeis.

1182 MCLXXXII.

Ob. Ep. Coven. & Abb. Waverl. Anno xxix. *Henrici* secundi Regis. Obiit *Richardus Peccatum* Episcopus *Coventrensis*, qui, ante obitum suum renuntians Episcopatui, factus est canonicus apud *Thomam* de *Tinterna*, juxta Stafford. Obiit *Henricus* tertius Abbas *Waverliæ*, eique successit *Henricus* de *Cicestria* monachus ejusdem loci.

1183 MCLXXXIII.

Discord. Rex & fil. Com. Leicest. cap. Ob. Hen. fil. Regis Henr. Anno xxx. *Henrici* Regis. Orta est discordia inter regem & filios ejus secundo. *Robertus* Comes *Legrecestriæ* captus est secundo. Obiit vir illustris & miræ indolis *Henricus* tertius Rex, filius *Henrici* secundi Regis *Anglorum*. Obiit *Wilhelmus* Episcopus *Rouecestriæ*, successit *Waleranus*. *Walterus* de *Constantiis* factus est Episcopus *Lincolniensis* & *Gerardus Puella Coventriensis*. Obiit *Simon* de sancto *Albano*, successit *Warinus* prior. Sacerdos quidam *Joannis* nomine factus est Episcopus de Sancto Asaph. *Nicolaus* de Sancto *Albano* factus est Abbas Malmesbirie. Obiit *Wilhelmus* Comes *Glocestriæ*, eadem nocte qua & natus fuerat, hoc est in nocte Sancti *Clementis*. Depositus est Abbas *Erminfridus* de *Cumba*, successit *Wilhelmus* prior de *Woburna*.

1184 MCLXXXIV.

Plures Episc. ob. Anno xxxi. *Henrici* secundi Regis. Obiit *Richardus* Archiepiscopus *Cantuariensis*, Successit *Baldwinus* Episcopus *Wigorniensis* iii. Non. Decembris, monachus ordinis *Cisterciensis*. Obiit *Wilhelmus* comes *Warenici*. Obiit *Gerardus Puella* Episcopus *Coventriensis*, & *Waleramus* Episcopus *Roucestriæ*. *Jocelinus* Episcopus *Salesburiæ*, dimisso Episcopatu, factus est monachus ordinis *Cisterciensis*.
D. Saxon. in Angl. venit. *Henricus* dux *Saxoniæ*, exulatus de terra sua, venit in *Angliam* cum uxore & liberis suis. Abbatia *Glastoniæ* simul cum tota villa combusta est. *Petrus* Abbas *Cisterciensis* factus est Episcopus *Atrebatensis*, & successit *Bernardus* Abbas de *Fontenia*. Obiit *Bartholomeus Exoniensis*. *Serlo* abbas de *Thama* demisit Abbatiam suam, & in loco ejus successit *Wilhelmus* monachus de *Forda*, quondam Abbas de *Kingeswoda*.

1185 MCLXXXV.

Patriar. Hierosol. in Ang. ven. Urban. 3. Pap. Joh. Hiber. pet. Anno xxxii. *Henrici* secundi Regis. *Heraclius* Patriarcha *Jerosolimæ* venit in *Angliam*, auxilium petens contra paganos. Obiit *Lucius* Papa in die Sanctæ *Katerinæ*, successit *Vrbanus* tertius Papa. *Walterus* de *Constantiis*, Episcopus *Lincolniæ*, factus est Archiepiscopus *Rotomagensis*. *Johannes* filius Regis adiit *Hiberniam*. xvii. Kal. Maii factus est terræmotus magnus per multa loca *Angliæ*. Sol mutans vel simulans eclipsim Kal. Maii splendorem suum contra solitum mutavit. *Walleranus* successit fratri suo *Wilhelmo* in Comitatu *Warwici*. *Henricus* dux *Saxoniæ* cum uxore & liberis rediit ab exilio in *Saxoniam*. *Wilhelmus*, Prior Sancti *Augustini Bristoliæ*, factus est Episcopus *Landaviæ*. *Gilbertus* de *Glawvilla* factus est Episcopus *Rouecestriæ*.

1186 MCLXXXVI.

Ob. Galfr. Com. Britan. Anno xxxiii. *Henrici* secundi Regis. Obiit *Gaufridus* Comes *Britanniæ*, filius Regis *Henrici* secundi *Angliæ*. Obiit *Bernardus* Abbas *Cisterciensis*, successit *Willielmus* Abbas de *Practa*. Obiit *Petrus* Abbas Clarevall. *Allanus* Prior *Cantuariensis* factus est Abbas *Theokesb*. *Hugo* Prior de Lewes factus est Abbas *Radingis*. *Hugo* Prior *Selewoda* factus est Episcopus *Lincolniensis*.
Plures Episc. consecr. Obiit *Johannes* Episcopus de Sancto Asaph, successit *Henricus* Canonicus de Hagaman. Obiit *Robertus* Foliot Episcopus *Herefordensis*, successit *Wilhelmus* de Vere. *Wilhelmus* de *Norhala* factus est Episcopus *Wygornensis*, & *Johannes Exoniensis*.

1187 MCLXXXVII.

Duo Legati à Papa. Anno xxxiv. *Henrici* secundi Regis missi sunt duo Legati à Papa *Vrbano* in *Angliam*, *Octavianus* & *Hugo Novantius Coventriensis* electus, Hoc anno obiit
Greg. 9. Pap. *Vrbanus Papa*, successit *Albertus* Cancellarius, & vocatus est *Gregorius* nonus qui

qui rexit Ecclesiam II. mensibus & dies quinque, & mortuus est, cui successit *Clemens* Papa. Obiit *Gilbertus* **Folcot** Episcopus *Londoniensis*. Obiit *Ranulfus* Abbas de *Bildæas* in itinere capituli. *Henricus* secundus Abbas *Waverliæ* dimisit Abbatiam suam, cui successit *Christophorus Bruerioe* Abbas, quintus Abbas **Waverley**. Tempore hoc erant in domo **Waverley** cxx. conversi, & Monachi LXX. Caruce autem arantes circiter xxx. Facta est maxima discordia inter *Baldewinum* Archiepiscopum *Cantuariensem*, & Monachos Sanctæ *Trinitatis*, propter Ecclesiam quam cœpit ædificare. Combusta est Ecclesia *Cicestriæ* & fere tota civitas, Proh dolor! Strages maxima Christianorum in terra *Jerosolimitana* perpetrata est. Insuper Sancta crux à *Sarracenis* capta & abducta. Et Rex terræ illius vivus captus & abductus, & multi alii cum eo, & terra Sancta à *Saracenis* possessa.

Henric. 2. R. Clem. pap. *Rex Hierosol. captus.*

MCLXXXVIII. 1188

Anno xxxv. *Henrici* secundi Regis signatus est *Fredericus* Imperator *Romanorum*, & *Fredericus* filius ejus dux *Sueviæ*, & *Philippus* Rex *Francorum*, & *Henricus* secundus Rex *Anglorum*, & hic & filius ejus Comes *Pictavorum* juvenis bellicosissimus; signati sunt etiam cum prædictis principibusque Archiepiscopi nonnulli, Episcopi quamplurimi, optimatum vero & plebis innumera multitudo. Per hujus signationis occasionem, sub auctoritate *Romani* Pontificis exorta est quædam decimatio ab omni *Europa*. In qua exactione multi & maxime pauperiores angariantur & affliguntur. Ab hac decimatione liber fuit ordo *Cisterciensis*. Orta est tunc dissentio inter *Philippum* Regem *Francorum*, & *Henricum* secundum Regem *Anglorum*, propter *Richardum* Comitem *Pictavorum*. Hoc anno descenderunt in *Angliam* visitatores missi à capitulo *Cisterciensi*, in quorum visitatione dimiserunt Abbatias suas, *Wilhelmus* de *Tinterna*, & successit *Guido* Abbas de *Kingeswoda*, eique successit in *Kingeswoda Wilhelmus* Abbas de *Bordeslia* * dimisit abbatiam suam, successit *Richardus* supprior. Hoc idem fecit *Waleranus* Abbas de **Cleve**, & successit *Alanus* de *Bordeslia*. Obiit *Baldwinus* Comes *Cornubiæ* & consanguineus Regis. Hoc anno obiit *Richardus* Episcopus *Wintoniensis*, præ cæteris opibus eleemosynæ deditus tempore suo. Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi, ædificia vero admiranda in Episcopatu faciens, quam in progenie ad progeniem nomen suum vocavit in terris suis: cujus animæ misereatur, qui post mortem solus medetur.

Imp. Rom. RR. Franc. & Angl. cruce signati. *Decimæ ab Europa.* *Ob. Com. Cornub.*

MCLXXXIX. 1189

Anno ultimo *Henrici* secundi Regis *Anglorum*. Hoc anno prid. Non. Julii ingressus est viam universæ carnis *Henricus* secundus rex *Anglorum*, & sepultus est honorifice in monasterio sanctimonialium fontis *Ebraldi* II. Non. Julii. Successit *Richardus* filius ejus in regnum, & in regem unctus est & coronatus *Londoniæ* apud *Westmonasterium* à *Baldewino* Archiepiscopo *Cantuariensi*, iii. Non. Septembris in Dominica die. Interfuit etiam Archiepiscopus *Treverensis* & Archiepiscopus *Rotomagensis Walterus*, & Archiepiscopus *Hyberniæ* de **Divelin** *Johannes*, cum omnibus Episcopis *Anglici* regni & quibusdam de *Normannia*. Affuit autem **Alienor** regina mater ejus & comites & principes totius regni, & de regno *Francorum* plurimi, affuerunt *Judæi Londonienses* cum exeniorum plurimo apparatu ad perpetuam confusionem. Sed rege subinde indignante repulsi sunt, non sine corporum suorum vel vestimentorum dilaceratione, & subito Christiani repleti zelo, inconsulte tamen, irruunt in universam eorum multitudinem per civitatem, occidentes eos & bona eorum diripientes insuper; & ædificia eorum ignibus tradiderunt, per omnia benedictus Dominus, qui tradidit impios. *Gaufridus* filius Regis *Henrici* secundi electus est ad Archiepiscopatum *Eboracensem*, *Godefridus* ad Episcopatum *Wintoniensem*, *Hubertus Walterus* ad *Salesburiensem*, *Richardus* Thesaurarius ad *Londinensem*, *Wilhelmus* de *Longo Campo* ad *Eliensem*; & consecrati sunt à *Baldwino* Archiepiscopo *Cantuariensi* apud *Londoniam*, XI. Kal. Novembris. Obiit *Turstanus* Abbas *Geroldeniæ*, successit *Wilhelmus* Prior ejusdem loci, & *Henricus*

Ob. Hen 2. R. succed. Richard. *Tumultus Londini adversus Judæos.* *Plures ad Episcopatus promoti.*

Rich. I. R. *ricus* Abbas de *Stanlia*, ſucceſſit *Wilhelmus* cellararius de *Bordeſlya*. Hoc anno
Fam. & Peſt. exſtitit magna fames & mortalitas hominum grandis.

1190 MCXC.

Imperat. & R R. Angl. & Franc. verſus Hieroſ. pergunt. Anno II. *Richardi* Regis *Anglorum*, motio *Chriſtianorum* ad *Jeroſolimam*. In qua motione primus, & præcipuus exſtitit *Fredericus* Imperator *Romanorum*, & *Philippus* rex *Francorum* & *Richardus* rex *Anglorum*, ſed minime hoc anno illuc pervenerunt. Pervenerunt illuc *Baldwinus* Archiepiſcopus *Cantuarienſis* & *Hubertus* Epiſcopus *Salesburienſis*, & *Ranulfus* de *Glanvilla*, & multi alii Principes & *Imperator ob.* Barones cum ingenti exercitu. Mortui ſunt ibidem Imperator, & Comes *Robertus* II. *Legreceſtriæ*, & *Baldwinus* Archiepiſcopus, & *Wilhelmus* Comes de *Ferariis*, & *Ranulfus* de Glanvil? *Hugo Nonantis* Epiſcopus *Coventrenſis* expulit Monachos de prioratu *Coventrenſi*, & introduxit Canonicos ſeculares. *Wilhelmus Elienſis* Epiſcopus factus eſt Legatus, & Cancellarius in regno *Anglorum*. Obiit *Wilhelmus* Epiſcopus *Wigornenſis*, ſucceſſit *Robertus* filius Dapiferi de *Normannia*.

1191 MCXCI.

Cyprus & Acaron cap. Anno III. *Richardi* Regis, Rex *Richardus* cepit *Cyprum* Inſulam, & Principem ejus in vinculis argenteis ſecum adduxit *Jeroſolimam*. *Acaron* capta eſt à regibus *Chriſtianis*, ſcil. *Philippo* & *Richardo*, atque ibidem inter eos orta eſt diſcordia, & ſtatim revertitur in terram ſuam Rex *Francorum Philippus* cum indignatione magna. Facta eſt Eclipſis ſolis in die Dominica circa horam ſex-*Celeſtin. Pap.* tam. Obiit *Clemens* Papa, ſucceſſit *Celeſtinus*. Obiit *Johannes* Epiſcopus *Exonienſis*. *Robertus* electus *Wigornienſis* ſacratus eſt Epiſcopus, III. Nonas Maii apud *Cantuariam* ab Epiſcopo *Elienſi Wilhelmo*, & Legato. Eodem anno *Gaufridus* electus *Eboracenſis*, filius *Henrici* II. Regis, conſecratus eſt in Archiepiſpum ab Archiepiſcopo *Turonenſi*, & veniens in *Angliam* captus eſt apud *Doroberniam*, in eccleſia ſancti *Martini*, à *Wilhelmo* Epiſcopo *Elienſi*, qui eo tempore erat Regis Cancellarius, & non multo poſt expulſus eſt idem Cancellarius ab *Anglia*,

1192 MCXCII.

Richard. R. à Duce Auſtriæ captus. Anno IV. *Richardi* Regis. Qui rediens ab *Jeroſolimis* menſe Decembre, & per fines *Alemanniæ* tranſitum faciens, in terram ducis *Oſtricenſis* fortuito appulſus, à quo & captus Imperatori *Henrico Alemanniæ* offertur, oblatus cuſtodiæ traditur, cuſtoditus tutiſſime tenetur. Obiit *Regnaldus Bathonienſis* Epiſcopus. Obiit *Wilhelmus* Abbas de *Cumba*, & *Wilhelmus Mirevallis*, & *Ricardus* de Betleſdene. Obiit *Franco* filius *Geldewini* III. Non. Octobris, & *Savaricus* frater ejus factus eſt Epiſcopus *Bathonienſis*.

1193 MCXCIII.

Pecun. collect. in redempt. Ric. R. Anno V. *Ricardi* Regis. Detentus eſt *Ricardus* Rex in *Alemannia*, donec pactam pro redemptione ſua pecuniam CM Marcas argenti perſolveret. Tunc primates *Angliæ* hanc colligentes pecuniam, præter laicorum exhibitionem, ſingularium decimaverunt redditus Eccleſiarum. Quicquid vero theſauri & auro, & argento, & lapidibus pretioſis in abbatiis & in aliis inventum eſt Eccleſiis, acceperunt, adeo ut cruces, & feretra decruſtarentur, ſacra etiam vaſa altaris diriperentur. Cum autem apud Monachos ordinis *Ciſtercienſis* more aliorum cœnobiorum non ſunt inventæ auri, argentive poſſeſſiones, totam unius anni Lanam dare compulſi ſunt. Præterea inſurrexit contra Regem *Ri-*
Johan. Regn. Angl. affectat. *cardum Johannes* Comes frater ejus cum *Walenſibus*; conatus eſt ſe regem creare, conſilio fretus & auxilio Regis *Philippi Franciæ*. Archiepiſcopi vero, & Epiſcopi, Comites, & Barones ei viriliter reſtiterunt, qui curam regni gerebant. Et obſidione facta apud Windeſhores, abſtulerunt ab eo caſtella, & munitiones quas occupaverat, tandem vero videns ſe non profecturum, ſuſpicanſque fratris ſui liberationem, in *Galliam* ſeceſſit; captione & detentione audita Rex
R. Gall. Norman. invadit. *Galliæ Philippus* gaviſus eſt valde. Et veteri commotus odio, & invidia inſurrexit in *Normanniam*, *Gizorcium* obſedit, quod non vi ſed dolo cepit, traditum à cuſtode caſtelli nomine ſcilicet *Gilleberto* de Gaſtevil. Inde vero progrediens, quippe

quippe cui patria patuit, dum liber ingressus patefactus est, castella circa adjacentia quam plurima vi nulla, seditione obtinuit. Hoc anno *Hubertus Salesburiensis* Episcopus factus est Archiepiscopus *Cantuariensis*, & non multo post Justitiarius totius *Angliæ*. Obiit *Robertus* Episcopus *Wigorniensis*, successit *Henricus* Abbas *Glastoniensis*. Obiit *Wilhelmus* Comes junior de **Arundel** nativitate Domini. *Rich. I. R.*

MCXCIV. 1194

Anno VI. *Richardi* Regis. Hoc anno liberatus est rex *Richardus* II. Non. Feb. à captione sua circa purificationem Sanctæ *Mariæ*, quam ei intulit dux *Austriciæ* redeunti de terra *Jerosolimorum*, relictis obsidibus pro se, qui veniens in *Angliam* III. Id. Maii receptus est cum gaudio magno; Deinde venit **Notingham**, & castellum illud cum cæteris qui fratris sui erant cepit; & ipsum fratrem suum *Johannem*, s. cum omnibus qui illi adhærebant exhæredavit. Exinde venit *Wintoniam*, & ibi coronam portavit in Oct. Paschæ; & post adunavit exercitum suum, & cito transivit in *Normanniam* contra regem *Francorum Philippum*, & obsidionem, quæ erat circa **Vernul**, fugavit, Castellumque **Luches** nomine cum omnibus qui in eo erant cepit. *Robertus* Comes III. *Legrecestriæ* captus est in terra illa ab hominibus regis *Francorum*. *Henricus* Marescallus factus est Episcopus *Exoniensis*, & *Herbertus* Pauper *Salesburiensis*. Obiit *Wilhelmus* **Malduit** VI. Non. Octobris, & sepultus est ante ostium Capituli apud *Waverleiam*. Obiit *Wilhelmus* Abbas *Cisterciensis*, successit Abbas de valle Sanctæ *Mariæ*. *Rich. R. redempt. Winton. coron.* *In Norman. transf.*

MCXCV. 1195

Anno VII. *Richardi* Regis. Præ nimia abundantia pluviarum segetes hoc anno pene perierunt. Obiit *Hugo* Episcopus **Dunelme**, & *Henricus* Episcopus *Wigornensis*, *Wilhelmus* Abbas *Geroldoniæ* dimisit Abbatiam suam, successit *Reginaldus* Abbas *Mirevallis*, & in loco ejus successit *Henricus* supprior ejusdem loci. Obiit *Warinus* Abbas Sancti *Albani*, successit *Nicholaus* Prior de **Walingford**. *Ob. Episcop. Dunelm. & Wigorn.*

MCXCVI. 1196

Anno VIII. *Richardi* Regis. Exiit edictum à rege *Richardo Anglorum* ut omnium rerum venalium commercia per universum regnum ejus essent unius mensuræ, & ponderis, & pretii, panis videlicet, vinum, & cervisia. violata sunt induciarum fœdera inter *Christianos*, & Paganos. Paganis primum irrumpentibus, & diripientibus castra *Templariorum*, & hoc in die Parasceues. Civitas *Acharon* obsidetur, & ad tantam penuriam deducitur, ut in nullo præter in sale, & aqua abundaverit. *Johannes* de *Constantiis* Decanus *Rotomagi* factus Episcopus *Wigornensis*. *Johanna* vidua *Wilhelmi* Regis *Apuliæ*, soror *Richardi* Regis *Anglorum*, connubio stabili jungitur Comiti Sancti *Egidii* apud *Rotomagum*, ubi & nuptiæ factæ sunt. Hoc anno amotus est *Christophorus* Abbas *Waverleiæ* à villicatione sua, successit *Johannes* Hospitalis, Monachus ejusdem loci. *Reginaldus* Abbas *Geroldoniæ* graviter vulneratus est in infirmitorio suo nocte, propter quod missum est per generale capitulum *Cistercii*, ut omnes conversi ejusdem loci dispergerentur. *Philippus* Clericus Regis factus est Episcopus *Dunelmensis*. Obiit *Wilhelmus* Comes *Salesburiensis*. Ventus vehemens à mane usque ad horam IX. III. Non. Novembris, *Ponderum & mensurar. reformat.* *Acaron obsidetur.* *Conversi Ord. Cisterc. amoventur.*

MCXCVII. 1197

Anno IX. Regis *Richardi*. Obiit *Henricus* Imperator *Alemanniæ*, & *Wilhelmus* Episcopus *Eliensis* Cancellarius Regis *Richardi*. Obiit *Wilhelmus* de **Venuz** V. Kalend. Maii. *Ob. Henr. Imper.*

MCXCVIII. 1198

Anno X. Regis *Richardi*. Præcepit idem Rex omnes cartas in regno suo emptas reformari, & novi sigilli sui impressione roborari, vel omnes cassari cujuscunque dignitatis, aut ordinis essent, qui vellent sua protectione defensari, vel universa bona sua confiscari. Hoc anno obiit *Celestinus* Papa, successit *Innocentius*, & quatuor Episcopi in regno *Anglorum* obierunt, *Richardus Londoniensis*, *Cartæ de novo sigill.* *Innocent. Pap.*

Johan. R. *nienfis*, *Johannes Wigornenfis*, *Petrus* de Sancto *David*, & *Hugo Nonantis Coventrenfis*, qui Monachos de prioratu de fede fua expulit, fed ftatim poft mortem ejus funt reverfi. *Euftachius* factus eft Epifcopus *Elienfis*, & *Gaufridus* de Mufcamp *Coventrenfis*. *Wilhelmus* Abbas de Betlefdene depofitus eft, & *Adam* Cellararius de *Brueria* fucceffit.

Oto. Imper. *Oto* minor filius *Henrici* ducis *Saxoniæ*, nepos *Richardi* Regis *Anglorum* electus eft in Imperatorem *Alemanniæ*. Tempeftas maxima XIII. Kalend. Augufti hora meridiana, pluviæ, tonitrui, corufcationum, & grandinis.

1199 MCXCIX.

Ric. R. Angl. ex vulnere moritur. *Richardus* illuftris Rex *Anglorum* apud caftrum *Limovicenfe* fagitta percuffus VII. Kal. Aprilis, XII. dies fupervixit; tandem mortuus eft VIII. Id. Aprilis, & fepultus ad pedes patris fui in monafterio Sanctimonialium fontis *Ebraldi*, IV. Id. Aprilis, apud caftrum *Limovicenfe* de Caluz.

Chrifte, tui calicis prædo fit præda Chalucis,
Ære brevi ruit is, qui tulit æra crucis.

Johannes fuccedit. Cui fucceffit in regnum *Johannes* frater ejus, qui die afcenfionis Dominicæ fexto videlicet Kalend. Junii, proxima poft ejus obitum, *Londonis* coronatus eft à Domino *Huberto* Archiepifcopo *Cantuarienfi*. *Hugo* Abbas Radingis, factus eft Abbas *Cluniacenfis*, vir. magnæ religionis, & honeftatis vitæ. *Safridus* Epifcopus *Ciceftrenfis* dedicavit Cathedralem Bafilicam fedis fuæ cum VI. Epifcopis aliis, menfe Septembri. *Wilhelmus de Ecclefia Sanctæ Mariæ* factus eft Epifcopus *Londonienfis*. *Richardus* Abbas de *Bordefleia* dimifit Abbatiam fuam: Succeffit *Wilhelmus* de *Stanleia*.

1200 MCC.

Johan. Ifabellam Engol. ducit in uxorem. Anno II. *Johannis* Regis *Anglorum*: *Johannes* Rex *Angliæ* defponfavit Ifabel filiam Comitis *Engolemenfis*, & ftatim poftea fecit eam coronari apud *Weftmonafterium* à Domino *Huberto Cantuarienfi* Archiepifcopo, VIII. Id. Octobris.

Pax inter RR. Angl. & Franc. R. Franc. Reginam recipit. Item matrimonium inter *Lodowicum* filium *Philippi* Regis *Francorum* & filiam Regis *Hifpaniarum* cognomine parvi, neptem fcilicet *Johannis* Regis *Angliæ*, qui defponfavit eam apud *Rotomagum*. Pax compofita eft inter *Philippum* Regem, & *Johannem Angliæ*. Regina *Franciæ* filia Regis *Daciæ* recepta eft thoro mariti fui *Philippi* Regis *Franciæ*; & adultera fuperinducta, fcilicet filia Ducis *Aufteriæ*, juffu Apoftolico repudiata eft condigne. Gallia, miffarum follemnitatibus deftituta, lætatur fuam cum Divinis recepiffe Reginam. Nundinæ funt ftatutæ apud *Lameiam* per *Hubertum* Archiepifcopum *Cantuarienfem*. Item forum inftauratum eft apud Halresford per *Godefridum* de Luci Epifcopum *Wintonienfem*, appellavitque nomen villæ, novum forum. Obiit *Hugo* Epifcopus *Lincolnienfis* & *Johannes Norwicenfis*, fucceffit *Johannes* de Grai. *Egidius* filius *Wilhelmi* de Breaufe factus eft Epifcopus *Herfordenfis*, *Savaricus* Epifcopus *Bathonienfis* obtinuit in caufa apud *Romam* contra Monachos

Wido fit Cardinalis. *Glaftonienfes* fuper Abbatia eorum. Hoc anno electus eft *Wido* Abbas *Ciftercienfis* in Cardinalem *Romanæ* Ecclefiæ & Epifcopum *Preneftinum*.

1201 MCCI.

Anno III. *Johannis* Regis *Anglorum*. Sanctus *Wulftanus* Epifcopus *Wigornenfis*, & fancta *Modwenna* virgo, quæ paufat in Abbatia de *Burtuna*, quæ fita eft fuper ripam fluminis quod dicitur *Trenta*, hoc anno clarent multis, & magnis miraculis. Hoc anno miffi funt legati, & viri religiofi à Papa *Innocentio*

Iter Hierofolymit. prædicare, & injungere iter *Jerofolymis* in remiffione omnium peccatorum; unde factum eft ut innumerabilis multitudo *Chriftianorum* illud iter arriperet. Idem vero Papa cum ab ordine *Ciftercienfi* ad illud iter pecunias violenter exigeret, à beata *Maria* ejufdem ordinis advocata cum minis admonitus ab hac

Inund. magna. exactione quievit. Tempeftas exorta grandinis, & pluviæ poft octavas Sancti *Johannis* Baptiftæ, id eft VIII. Id. Julii, die decima, hora VI. luna IV. domos cum fuis habitatoribus per loca, fegetes, & fœnum, & linum ex magna parte delevit.

delevit. Abbatia vero de *Waverleiia* ex harum inundatione aquarum pene *Johannis R.*
submersa vehementer est periclitata, Obiit *Johannes* Abbas Waverley VI. apud *Ob. Abb. Waverl.*
Mertonam, XVI.kal. octobris; successit Cellararius ejusdem loci, ejusdem nominis VII. abbas.

Hoc scriptum Simonis certum facit, ecce! futuris,
Qui fuit insignis Abbatis vita Johannis;
Corpore castus erat, simplex, sermone modestus,
Mitis mente, pius, humilis, devotus, honestus,
Compatiens miseris, jocundus corde, benignus:
Unde fuit tanti pastoris nomine dignus,
Omnibus in annis Abbatis certa Johannis
Virginis Eufemiæ mors memorata die

Dunkewelle fundata est. Capella de infirmitorio dedicata est VIII idus No- *Abb Dunkewell. fund.*
vembris a domino Ablino Episcopo *Ternensi Hiberniæ*, monacho ordinis *Cistercensis.*

MCCII. 1202

Obsessa est Alienor Regina mater *Johannis* Regis in partibus *Pictaviæ*, apud castellum quod dicitur Mirabel, ab *Gaufrido* de Lizenan, & *Hugone* cognomento Le Brun. Eo adunata multa, & electissima manu militum, in quorum auxilium misit *Phillippus* rex *Francorum Arthurum* filium *Gaufridi* Comitis *Britanniæ*, filium videlicet obsessæ Reginæ cum grandi exercitu, & manu militari prævalida. Quod audiens *Johannes* Rex *Anglorum* in *Normania* constitutus, *Johan. nepotem Arthurum & alios capit.* statim de nocte consurgens, & concito cursu illuc pervolans, insperatis hostibus supervenit, circumfusoque exercitu facta congressione factus superior solvit obsidionem, & intra muros ipsius oppidi præmisso trino bellico conflictu, in quo Rex strenuissime se agens hostes universos comprehendit, & spolia eorum distribuens, quosdam ex illis in *Angliam* transmittens, acriori custodiæ carceris mancipavit *Arturum* nepotem suum, & alios, qui caput belli esse videbantur, in *Normannia* incarceravit. Quo facto *Phillippus* Rex *Franciæ* in spiritu furens recessit ab obsidione castelli de Arches. Eodem anno a carcere, et captivitate liberati sunt *Hugo* Le Brun, & *Gaufridus* de Lizenan, datis obsidibus de terris & castris suis reddendis, & de firma pacis confoederatione. Per *Hubertum* Archiepiscopum, *Cantuariensem*, & alios Episcopos coacti sunt cruce signati totius *Angliæ* crucem resumere. Missus est Abbas de *Firmitate* a domino Abbate *Cisterciensi* in *Angliam*, ad suscipiendum Regium castrum de Ferndune cum omnibus pertinentiis suis. Quia *Johannes* Rex ad constituendam Abbatiam de ordine *Cisterci* inspiratione divina præventus, biennio ante ipsius Abbatis adventum apud *Lincolniam* constitutus concesserat. Ex superabuntia pluviarum anni præteriti seges ægre provenit, unde semen corrup- *Sterilitas max.*
tum tantam sterilitatem fecit, ut summa frumenti quam equus portare consuevit, carius quam pro duodecim solidis in *Anglia* venderetur.

MCCIII. 1203

Dominus *Wilhelmus* de Bradewatere coepit jacere fundamentum novæ Ec- *Sacerdos excommunicat.*
clesiæ Beatæ *Mariæ* de Waverley, XIIII. Kalendis Aprilis, feria quarta. Sacerdos quidam *Rogerus* dictus, publice, & sollemniter sæpius excomunicatus, quia in Ecclesia de Boscham suspensa, contra prohibitionem Episcopi Diocesani, & Archidiaconi sui divinum celebravit officium, manum apposuit ad minuendum sanguinem cuidam mulieri de Boscham, quæ in principio fluxus sanguinis statim resoluta inter manus sacerdotis excomunicata expiravit. Magister *Wilhelmus* de Bleis electus *Lincolnensis*, consecratus est in Ecclesia *Cantuariensi* à *Wilhelmo* Episcopo *Londonensi*, contendente cum *Gileberto* Episcopo *Roffensi*, & vendicante jus consecrandi, ratione Decanatus provinciæ; *Gileberto Roffensi* ratione Capellaturæ Domini *Cantuarensis*. Tunc Archiepiscopus *Cantuarensis* gravi infirmitate detinebatur. Obiit *Radulfus* Abbas de *Fontibus*, successit ei

Johannes

Johan. R. Johan. in Angl. ven. *Johannes* Abbas de Parche. Obiit *Wilhelmus* Abbas Reival, et ſucceſſit *Gaufridus* Monachus ejuſdem loci. *Wilhelmus* de Stutevile, & *Hugo Bardulfus* obierunt. *Johannes* Rex ad feſtum ſancti *Nicholai* venit in *Angliam*, aliquot caſtris terrarum ſuarum rege *Francorum* expugnatis; & poſtea in brevi occupavit Rex *Franciæ* per *Normaniam*, *Aquitaniam*, & omnes terras Regis *Angliæ* ultra mare. Fames magna, & mortalitas hominum fuit. Hoc anno diſperſi ſunt Monachi de Waverley per diverſa cœnobia pro nimia frugum penuria. *Gaufridus* Prior *Lantomenſis* factus eſt Epiſcopus ſancti *David* in octavis ſancti *Andreæ*.

Rex Franc. Normanniam occupat. Fames & peſtis.

1204

MCCIIII.

R. Franc. caſt. de Rupe cap. Norman. & Andegav. vincit. Ultimum paſcha. *Philippus* Rex *Francorum* non modico ſtipatus exercitu caſtro cuidam in *Normania*, quod *Rupes Inſula* nominatur, advenit, virumque venerabilem *Rogerum* de Laci cum ſuis in eo undique obſedit, ut à nulla parte potuit eis auxilium provenire, neque eis licitum fuit alicubi fugam arripere. Obſeſſus vero per unius fere anni circulum cum omnis reſiſtendi copia excluderetur, & invaleſcente fame, ita ut eorum corpora pene viderentur eſſe conſumpta. Muris undique dirutis tandem ſeſe Regi *Philippo* ſubdiderunt. Sicque præfatus *Rogerus* cum militibus * ſanctæ Aſſocietati vinculis enormiter mancipatus eſt. Tandem ſe ſuoſque ſex marcarum millibus redemptus gratulabundus in *Angliam* remeavit. His ita geſtis Rex *Francorum* univerſam *Normaniam*, & *Andegaviam* Ditioni ſuæ ſubjugavit, ſeditione *Wilhelmi* de Humat, qui ſub Rege *Johanne* totius *Normaniæ* gubernaculum obtinuit, *Johanne* Rege in *Anglia* moram faciente. Rex *Johannes* quandam Abbatiam de ordine *Ciſterci* conſtruxit, quod *Bellum Locum* nominavit. Prope locum ubi *Wilhelmus* rex *Ruffus* occiſus eſt. *Robertus* Comes *Leiceſtriæ* obiit. *Saufridus* Epiſcopus *Ciceſtriæ*, qui Eccleſiam *Ciceſtrenſem* poſt incendium magnum ſumptibus innumeris reædificavit, obiit. Succeſſit *Simon* Archidiaconus de Welles. Alienor Regina obiit Kalendis Aprilis. *Godefridus* Epiſcopus *Wintonenſis* obiit II. idus ſeptembris. *Radulfus* Abbas *Elemoſynæ* & *Wilhelmus* Abbas Bordeſly obierunt.

Alienora. Regin. ob.

1205

MCCV.

Joan. trans fretare parans ab optimat. detinetur. Hoc anno hiems graviſſima fuit gelu, & nivibus, à nativitate domini uſque ad Aequinoctium. Ubertas tamen fructuum ſubſecuta eſt. Facta eſt turbatio magna in regno per tonſuram ſterlingorum. *Johannes* Rex infinitum convocavit exercitum militum, & peditum & magnam multitudinem navium apud Porteſmue circa principium Jejunii, quanta non fuit in uno loco congregata in *Anglia*. Sed conſilio Huberti Archiepiſcopi Cantuarienſis & Magnatum Anglorum quam plurimorum impeditum eſt iter ejus propoſitum transfretandi, ſicque ſolutus eſt cœtus tum hominum quam navium, Rege in *Anglia* moram faciente. Obiit *Petrus* Capellanus de Colechurch, qui inchoavit pontem Lapideum *Londonenſem*, & ſepultus eſt in capella ſuper Pontem. *Hubertus* Archiepiſcopus *Cantuarienſis* obiit III. idus Julii. *Savaricus* Epiſcopus *Bathonenſis* obiit. *Petrus* de *Rupibus* Clericus curialis, Regis *Johannis* familiaris ad Epiſcopatum *Wintonenſem* per Regem *Johannem* electus, *Romam* adiit, conſecratus rediit; mandatum domini Papæ ſecum attulit ad Epiſcopos *Angliæ* directum, continens quod ſinguli ſacerdotes parochiales, per parochias ſuas à ſingulis domibus inhabitantis à quibus ignis exit, ſingulos accipiant denarios ſancti *Petri*, domos etiam, & denarios certo ſcripto commendent. Denarios cum ſcriptis Decanis tradant, Decani Archidiaconis, Archidiaconi Epiſcopis, Epiſcopi *Petro Wintonienſi* Epiſcopo: ſed ab *Huberto* mandatum non eſt admiſſum vel à regno, vel à ſacerdotio. In Eccleſia *Lincolnienſi* interfectus fuit *Wilhelmus* De Bramford ſubdecanus ejuſdem Eccleſiæ à quodam clerico, qui fuerat Vicarius ejuſdem Eccleſiæ, ante altare beati *Petri*, VII. kalendis Octobris: idem autem clericus in eadem Eccleſia à ſervientibus predicti ſubdecani, & aliis ſtatim membratim diſcerptus eſt, & extra Excleſiam tractus extra urbem ſuſpenſus eſt, quod totum factum eſt in Dominica, Dominicali litera B. *Johannes* de

Denarii S. Petri ſolvi prohib.

de Grai Episcopus *Norwicensis* electus est ad Archiepiscopatum *Cantuariensem* à monachis ejusdem ecclesiæ, & in eadem ecclesia, nullo Episcopo præsidente, assentiente, vel præsente * collocarunt. *Rich. I. R. Ep. Nor. fit Arch. Cant.*

MCCVI. 1205

Johannes Florentius Diaconus Cardinalis venit Legatus in *Angliam*, celebravitque concilium apud *Redinges*. *Jocelinus* Episcopus *Bathoniæ* consecratus est apud *Redinges* in die Sanctæ Trinitatis. Obiit *Henricus* Episcopus *Exoniensis*. Obiit *Wilhelmus* de Bleis Episcopus *Lincolniæ*. Uacante tam sede *Cantuariense*, quam sede *Lincolniæ*. *Johannes* Rex cum exercitu multo mare ingressus est apud Portesmue, transitum faciens ab *Anglia* in *Pictaviam* ivit; in adjutorium ejus convenerunt multi viri potentes, & exercitus multus militum & aliorum armatorum, ejusque iter & actus ita prosperavit Deus ut multas sibi subjugaret civitates, castra, & munitiones. Armata etiam manu multos cepit milites & plures eorum misit in *Angliam* incarcerandos. Non multo post inter Regem *Franciæ Philippum* & Regem *Angliæ* acceptis treugis per biennium, & pluribus obligationibus confirmatis, venit Rex in *Angliam* ante Natale Domini cum turba multa militum præcedentium & subsequentium. *Joan. in Pictaviam transfretat.* *Joan. in Angl. red.*

MCCVII. 1207

Rex *Johannes* post reditum suum a transmarinis, convocatis Episcopis, Abbatibus, & Prioribus, Comitibus, & Baronibus, & Magnatibus regni celebravit concilium *Londoniis* in octavis Circumcisionis; ibique convenit Episcopos & Abbates, ut permitterent personas & beneficiatos Ecclesiarum dare regi certam summam redituum suorum. In quod cum non consentirent Prælati Ecclesiarum, data est dilatio usque ad sequens concilium celebrandum *Oxoniæ* in octavis Purificationis beatæ *Mariæ*, ibique congregata infinita multitudine Prælatorum Ecclesiæ & Magnatum regni; exegit ab Episcopis & Abbatibus quod prius exegerat ab eis. Sed consilio inito omnes tam *Cantuarienses* quam *Eboracenses* Metropolitæ unanimiter responderunt, *Anglicanam* Eclesiam nullo modo sustinere posse, quod ab omnibus seculis prius fuit inauditum, Rex ergo saniori usus consilio exactionem illam penitus relaxavit. Postea generaliter statuit per universum regnum, ut omnes homines de cujuscunque feudo, jurarent pretium catellorum suorum de immobili & mobili, & de suis darent decimam tertiam partem Regi, ad recuperandam hæreditatem suam in *Normannia* & in aliis terris suis. Ad quam colligendam misit ministros suos per universos comitatus *Angliæ*: Ab hac exactione liber fuit ordo *Cisterciensis*. Magister *Stephanus* de Langeton Apostolicæ sedis Cardinalis in Archiepiscopum *Cantuariensem* per Priorem & Monachos Ecclesiæ Sanctæ Trinitatis, contra voluntatem Regis, in curia *Romana* est electus, & apud *Viterbium* à domino Papa *Innocente* tertio consecratus xv. Kal. Julii. Qua propter Prior & Conventus *Cantuariensis* sunt expulsi in transmarinas partes exules. Totum vero Archiepiscopatum Rex in manu sua detineri fecit, prohibens ne aliqua ejus terra in culturam redigeretur. Natus est *Henricus* primogenitus filius *Johannis* Regis in die sancti *Remigii* apud Wanton. Obiit *Simon* Episcopus *Cicestrensis* apud sanctum *Egidium*. *Gaufridus* Archiepiscopus *Eboracensis* ab Ecclesia sua & à regno recessit propter prædictam exactionem, & ideo confiscavit Rex omnia bona sua. Facta est hoc anno prohibitio domini Regis, ne placita domini Papæ, in Anglia teneantur. Obiit *Joselinus* Episcopus *Bathoniæ*, cui successit magister *Simon* de Welles. Et tempore brevi sequenti *Hugo* Archidecanus de Welles, frater ejusdem *Simonis* senior, ad Episcopatum *Lincolniæ* promotus in transmarinis partibus consecratur. *Joan. decimam tertiam regni extorquet.* *Steph. Langtonfit Archiep. Cant.*

MCCVIII. 1208

Excluso ab Ecclesia *Cantuariensi* & à Regno *Angliæ Stephano* Archiepiscopo, & cunctis Monachis, terrisque eorum sub tyrannica custodia *Reginaldi* de Cornhulle & *Fulconis* de Cantelu omnino incultis, dominus Papa Innocens tertius sæpius scripsit Regi *Angliæ Johanni* primo affectum monens & benigne supplicans, ut Archiepiscopum in curia *Romana* canonice electum, & ab eo conse-

 cratum

Johannis R. cratum admitteret, & Monachos ejectos redire permitteret. Scripsit etiam *Anglia interdicitur.* tam Papa, quam Archiepiscopus Suffraganeis *Cantuariæ Angliæ*, ut omnibus quibus possent modis Regem inducerent ad parendum petitioni domini Papæ. Tandemque post multas petitiones tam Regi quam Episcopis factas, cum nullatenus exaudiri possent, auctoritate domini Papæ injunctum est Episcopis totius regni, ut ni Rex *Archiepiscopum* & Monachos admitteret, per universam *Anglicanam* Ecclesiam interdictum generale facerent totius officii divini, præter baptisma parvulorum & pœnitentias morientium. Hujusque mandati speciales executores facti sunt *Willielmus Londinensis*, *Eustachius Eliensis* & *Maugerius Wigorniensis* Episcopi. Qui accepto hoc mandato sæpius convenerunt Regem, aliquando & flexis genibus & lacrimis, ut misertus *Anglicanæ* Ecclesiæ Archiepiscopum *Stephanum* permitteret ad Ecclesiam suam *Cantuariensem* redire, plura & literarum ostendentes eis à domino Papa, & ab Archiepiscopo transmissa super hoc negotio. Sed cum induratum cor ejus non eos exaudiret, exhibuerunt ei mandatum domini Papæ de vniverso interdicto divini officii per Ecclesiam *Anglicanam* faciendo, nisi Archiepiscopum admitteret. Tandem pluribus dilationibus datis regi de interdicto pernunciando, eoque sæpe in contumacia persistente, proxima die lunæ post dominicam, qua cantatur, *isti sunt dies*, scilicet in vigilia Annuntiationis dominicæ IX. kal. Aprilis, indictum est generaliter interdictum divini officii, & ostia Ecclesiarum clausa authoritate domini Papæ. Rex igitur, hoc edicto generaliter per- *Joann. Clericorum bona confiscat.* nunciato per *Angliam*, miro modo turbatus præcepit confiscari per universum regnum suum omnes possessiones Episcoporum & Clericorum & virorum religiosorum, & omnia bona Ecclesiastica & misit per singulas provincias ministros suos tam clericos quam laicos, ad confiscanda bona Ecclesiarum. Qui circumeuntes regionem saisiaverunt bona clericorum mobilia & inmobilia intra & extra, committentes curam rerum illarum in singulis villis vicinis hominibus, per quorum manus clerici perciperent de rebus suis necessaria; Pluribus & in locis serras appenderunt in horreis clericorum. Propter hæc ergo enormia peccata, præcepto Episcoporum data est sententia excommunicationis per omnes Ecclesias *Angliæ* majores & minores, in omnes eos, qui manus violentas injicerent in possessiones Ecclesiasticas, exceptis personis Regis & Reginæ & Justitiarii domini Regis. Cum ergo ad tam lacrimabiles petitiones Episcoporum nullo modo posset revocari a tanta sævitia, mare transierunt primo *Wilhelmus Londinensis*, *Eustachius Eleensis*, *Gauffridus Roffensis*, postea *Maugerus Wigornensis*, & *Egidius Herefordensis*. Nec dum sedata est Regis ira sed acrius exacerbata. Militibus & ministris ad confiscanda bona Ecclesiastica & clericorum missis, præcepit ut concubinas & focarias & amasias presbyterorum & clericorum inventas comprehenderent, & detinerent, quoadusque a presbyteris & clericis pecuniæ redemptione redimerentur, quod & factum est. Episcopis in transmarinis moram facientibus, Rex Abbates & alios nuncios misit propter Archiepiscopum, ut veniret in *Angliam*: sed non ut Archiepiscopus. Quod cum dissuasum esset Archiepiscopo, mandavit tribus Episcopis *Londinensi Eliensi*, *Wigornensi*, ut venirent in *Angliam*, qui vocati venerunt, & per octo hebdomadas expectantes præsentiam Regis tandem infecto negotio redierunt. *Dux Saxon. in Angl. venit.* Flagrante maleficio isto venit *Henricus* Dux *Saxoniæ* in *Angliam* ad avunculum suum Regem *Johannem*, supplicans pro pace Ecclesiæ reformanda & pro Archiepiscopo reconciliando. Postea scripsit Rex *Otho* Regi *Johanni* & pro pace Ecclesiæ & pro Archiepiscopo reconciliando. Postmodo vero misit rex in *Alemanniam* ad *Othonem* quatuor magnos viros, post quorum reditum cœpit Rex animum suum aliquantulum mitigare & temperare versus Ecclesiam. Dominus Rex egit in exilium *Wilhelmum* de *Breosa* cum uxore sua & filiis, & totam substantiam suam & terram occupavit.

Philippus Dunelmensis & *Gaufridus Coventrensis* Episcopi obierunt.

1209 MCCIX.

Post ejectionem *Willielmi* de Breose cum uxore sua & * modica à regno *Angliæ*,

Angliæ, Rex cum exercitu magno intravit *Walliam* ad expugnandos Reges duos qui sibi invicem adversabantur. Eodem anno Rex cum infinito exercitu proficiscitur versus *Scotiam* contra Regem, qui dicebatur fœdus iniisse cum inimicis suis, sed cito revertitur, pace inter eos firmata, datis duabus filiabus Regis *Scotiæ* obsidibus Regi *Anglorum*. Liberi homines per totam *Angliam* Regi ligantiam faciunt. Rex ut diximus contra Regem *Scotiæ* progrediens, misit nuncios *Doroberniam*, scilicet Episcopos & Comites & Archidecanos & Barones, ut ibi occcurrerent tribus Episcopis *Londoniensi, Eliensi, Wigornensi*, executoribus Domini Papæ, propter quos Rex & Justitiarius litteras suas transmiserant, ut venirent, tractaturi de pace Ecclesiæ & Domini Archiepiscopi. Venientes autem Episcopi in *Angliam* Cantuariæ occurrerunt magnatibus à Rege missis, qui ibi per aliquot dies moram facientes de pace sacerdotii & regni tractaverunt, pacemque formaverunt, & formam pacis scripserunt, sigilla sua ex utraque parte appendentes. Redeuntibus ergo nuntiis ad Regem facta est restitutio maneriorum Domino Archiepiscopo & quatuor Episcopis *Londoniensi, Eliensi, Wigornensi, Herefordensi*, & eisdem quatuor Episcopis, & Archiepiscopo singulis centum libras * principium restitutionis ablatorum. Revertentibus ergo prædictis nuntiis cum forma scripta, à Rege ad Episcopos, per eos denuntiatum est Episcopis, formæ præscriptæ pacis aliquem articulum displicere regi, scilicet de integra restitutione ablatorum. Episcopi vero noluerunt illum articulum aut aliquem alium de præscripta forma mutare, sed brevissimas litteras scripserunt Regi, quarum continentia erat, quod si Dominus Rex & sui integre restituerent ablata Ecclesiis & Ecclesiasticis viris omni occasione post posita, adducerent Dominum Archiepiscopum ad Ecclesiam suam, & hoc modo ab invicem recesserunt, data dilatione, sententiæ in personam Regis usque in oct. Sancti Michaelis. Postea modico elapso tempore misit Archiepiscopus senescallum suum *Alexandrum* ad Dominum Regem, quem benigne audivit, & muneribus ditatum remisit. Non multo post misit Rex propter Archiepiscopum, mandans ut cum eo loqui veniret *Doroberniam*, & de securitate tuti conductus litteras patentes ei misit, & multos & magnos viros regni constituit fidejustores de securo conductu, de quo omnes illi litteras suas scripserunt patentes, & se fidejussores constituerunt. In hac securitate promissa venit Dominus Archiepiscopus *Doveram* VI. nonis Octobris, cum duobus Episcopis *Londinensi* & *Eliensi*, quorum adventu nunciato Regi, Rex cum multis & magnis viris occurrens venit Chilehame, & inde misit justitiarium suum, *G.* filium *Petri* cum Episcopo *Wintoniensi, Petro* & multis aliis magnis viris, per quos petiit ab Archiepiscopo & Episcopis aliquos articulos, quos ipsi non ad miserunt, nolentes recedere à forma pacis prælocuta inter nuntios Regis & Episcopos executores; quod quia Domino Regi non placuit, Dominus Archiepiscopus cum suis, in conductu Justitiarii, & *Wilhelmi Briwerii*, & aliorum qui securitatem ei promiserant veniendi & recedendi transfretavit. Postea misit rex nuntios propter Archiepiscopum & quatuor mille marcas misit *Londinum* ad templum novum custodiendas, donec reddantur Archiepiscopo ad restaurationem ablatorum suorum: sed nec Archiepiscopus nec Episcopi per nuntios illos venire voluerunt. Præterea misit Rex *Johannem* filium *Hugonis* apud *Cicestriam* in crastino omnium sanctorum, qui præcepto Regis misit duos milites per totam *Sussexiam* ad saisiandos omnes redditus Nigrorum Monachorum in manus Regis, & ad faciendam æstimationem omnium redditum suorum, ita tunc quod Monachi perciperent necessaria victui per manum laicorum. *Otho* filius Ducis *Saxoniæ* nepos Regis *Johannis* proxima dominica post festum Sancti *Michaelis* diademate Imperiali coronatus est *Romæ* à Domino Papa *Innocente* III. & cito inter Imperium & summum Pontificem orta est discordia. *Hugo* Archidecanus *Wellensis* eligitur in Episcopatum *Lincolniensem*, & *Henricus* Archidiaconus de Stafford in Episcopatum *Exoniensem*.

Johannis R. Johan Wall. intrat, ducit exercit in Scot.

Tractatur de Rege & Archiep. reconcil.

Otho Imper Romæ coronat.

Mense Januarii apud Winton, peperit Regina Isabel filium secundum, qui vocatur *Richardus*.

Johannis R.

MCCX.

1210 *Joan. pecuniam extorquet.* *Johannes* Rex sub prætextu recuperandæ *Normanniæ* & aliarum terrarum quibus eum Rex *Franciæ Philippus* spoliaverat, inæstimabilem & incomparabilem fecit pecuniæ numeratæ exactionem, nullis viris Clericis vel laicis, nulli religioni cujuscunque ordinis parcens. Monachi vero Nigri & Canonici Hospitalarii & Templarii circa Pascha singulariter finem fecerunt.

Doveram adit. Idem *Johannes* Rex misit litteras suas & magnatum *Angliæ* signatas propter Archiepiscopum & nuntios intercurrentes, sed non venit, missis itaque multoties nuntiis cum litteris magnatum de securo conductu, Rex in propria persona venit *Doveram* ut Archiepiscopo occurrat, sed audito quod nullus magnatum, qui per litteras suas Archiepiscopum convocaverant, cum Rege venerat, non venit Archiepiscopus. Unde Rex plurimum motus à *Dovera* *Judæos vexat.* recessit. Rex captivavit omnes *Judæos* per totam *Angliam* & spoliavit eos catallis suis usque ad valentiam LXVI. Marcarum.

Transfretat in Hibern. Idem rex collecto multo exercitu in mense Junio transfretavit in *Hiberniam*, & hostibus ad votum subactis, dimissis ibi Episcopo *Norwicensi, Johanne* de **Gray**, & *Wilhelmo Marescallo*, mense Septembri nimis infestus omnibus viris *Ordinem Cisterciensem vexat.* *Cisterciensis* ordinis rediit, convenerat enim eos antequam transfretaret, sicut & cæteros, de auxilio ipsi præstando contra inimicos suos, & qui iidem *Cistercienses* pecuniam ei ad libitum suum contra libertatem ordinis sui dare noluerunt, in immensum eos afflixit, & à singulis domibus brevissimo temporis spatio indulto, multum valde censum * Rex, ut summam XXXIII. & CCC. Marcarum collectio illa excederet. Ipsi vero per diversas domos Monachorum & Canonicorum dispersi sunt. *Waverleia* vero, omnibus facultatibus suis distractis & ablatis, facta similiter dispersione Monachorum & Conversorum circumquaque per *Angliam*, Regis iram patienter sustinuit. Abbas ejusdem loci *Johannes* tertius timore Regis perterritus domum suam reliquit, & de nocte latenter aufugit, acta sunt circum festum beati *Martinii*. Prohibuit etiam Rex ut nullus de ordine *Cisterciensi* transfretaret, aut de alienis in *Angliam* veniret.

Præcepit Rex omnia nemora Archiepiscopatus *Cantuariensis* vendi & dari, & funditus eradicari, ut nulla superesset arbor. Eodem tempore *Matildis* *Uxor Will. de Breuse fame perit.* matrona nobilis cognomento de **Lahaie**, uxor *Wilhelmi* de *Breosa* cum *Wilhelmo* filio suo milite & Hærede, Regis *Johannis* præsentiam fugiens in *Galwaitha* capta est, & ejusdem ferali Regis imperio jussa est diro ergastulo recludi apud **Windeshores**; in quo aliquandiu tenebrosi carceris caligines & squalores perpessa, tandem fame & siti cruciata miserabiliter vitam finivit, *Wilhelmus vero* de *Brausa* maritus ejus, fugiens apud **Sorham** devenit, & ibidem mutatis vestibus, quibus mendicus cladestine transfretavit, & non multo post apud **Paris** obiit.

Otho Imp. excommunic. *Otho* Imperator invadens Regnum *Siciliæ* contra *Fretheric*um Regem tutelæ Ecclesiæ *Romanæ* derelictum, & alia patrimonia ejusdem Ecclesiæ contra juramentum & scripta sua & alia munimenta, excommunicatur a summo Pontifice, & hoc notificato *Alemanniæ*, omnes à fidelitate ipsius absoluti.

Variis infirmitatibus homines per *Angliam* vexantur & multi moriuntur.

MCCXI.

1211 *Portus Angl. clausi.* *Johannes* Rex pene omnes portus *Angliæ* prohiberi fecit, ne quem trans mare portarent nec venientem admitterent. Idem contrario mandato præcepit per totam *Angliam*, ut omnes tam Episcopi quam Clerici redditum haben- *Joan. in Wall. pergit.* tes in *Anglia*, & extra Regnum existentes, infra quindenam Sancti *Johannis* Baptistæ redirent, aut ei suis in *Anglia* redditibus privarentur. Rex cum magno exercitu pergit in *Walliam* contra *Levelinum* generum suum usque ad **Snaudon**. Redeunte illo ad pacem, & præstita inde securitate, occurrit Rex nuntiis Domini Papæ, quos impetraverunt mitti in *Angliam*, ob reformandam pacem inter regnum & sacerdotium; sed quia pactis stare noluit, nil tunc de negotio Ecclesiæ actum est. *Saraceni* multi applicuerunt in *Hispania*, & terram ipsam

ſam violenter occupare cœperunt. Martyrizatus eſt Sanctus *Simon* in *Vecte* Inſula, ad cujus tumbam creberrime miracula fiunt. Hortante Domino Papa populus *Chriſtianus*, quibus præfuit Dominus Abbas *Ciſterci*, & *Simon* miles inſignis de *Monte-forti*, congreſſi ſunt adverſus Hæreticos *Albugenſes*, eoſque pro magna parte viriliter expugnarunt. Plures autem Epiſcopi, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, Optimates etiam terræ, ut dicitur, eiſdem Hæreticis adhæſerunt. Poſt feſtum Sancti *Jacobi* venerunt in *Angliam Pandulfus*, & *Durandus* nuntii Domini Papæ, ad faciendam pacem inter Regem, & Archiepiſcopum. *Johannis R.* *Albigenſes expugnati.*

MCCXII. 1212

Ortum eſt ſchiſma inter Dominum Papam, & *Conſtantinopolitanos*, ita quod fere omnes ei extiterunt rebelles, & Sanctæ *Romanæ* Eccleſiæ inobedientes, ſed Domino auxiliante convicti ſunt à Domino Papa, & coacti cum *Romana* Eccleſia ſtare, & ei, ſicut debent, obedire. Obiit *Gaufridus Eboracenſis* Archiepiſcopus. Obiit *Maugerus Wigornenſis* Epiſcopus apud *Pontiniacum*, ſuſcepto habitu monachi. Obiit *Johannes Cuminus* Archiepiſcopus de Divelin. *Henricus* de Winedun promovetur in Epiſcopatum in *Hibernia* * in hæc verba, *Rex omnibus vicecomitibus Præcipimus vobis quod ſine dilatione diſtricte prohibeatis per ſedes Epiſcopales, & omnes Abbatias, & prioratus, & domos religionis in ballia veſtra, ne quis ſuſcipiat aliquod mandatum Apoſtolicum, quod contra nos ſit, & ſi quis ſuſceperit illud, non exequatur. Si quis vero hoc fecerit, corpus ejus capiatis, & ſine dilatione nos habere faciatis. Præcipiatis etiam omnibus Abbatibus ordinis Ciſtercienſis bailliæ veſtræ, quod omni occaſione poſtpoſita ſint apud* Winton, *ad inſtans clauſum paſchæ parati facere præceptum noſtrum.* Idem ſcripſit vicecomitibus, *ut per ſingulos Hundredos facerent homines jurare, quæ terræ eſſent de dominio prædeceſſorum ſuorum Regum antiquitus, & qualiter à manibus Regum exierint, & qui eas modo tenent, & pro quibus ſervitiis.* *Schiſma inter Pap. & Conſtantinop.* *Johan. prohibet Papæ mandata recipi.*

Idem Rex præcepit omnibus vicecomitibus, ut confiſcarentur redditus, & omnia benficia clericorum data eis à *Stephano* Archiepiſcopo, & ab Epiſcopis *Angliæ* moram facientibus in tranſmarinis poſt interdictum *Anglicanæ* Eccleſiæ, in hæc verba *Præcipimus vobis quod capiatis in manum noſtram omnes Eccleſias, & redditus quas Archiepiſcopi, & Epiſcopi Angliæ vel prior* Cantuarienſis, *qui ultra mare ſunt, dederunt in Bailvia veſtra, in abſentia ſua, & præcipiatis omnibus illis qui ea de dono eorum receperunt, quod ſine dilatione exeant de terra noſtra, & ſcire faciatis diſtincte in craſtino Sancti Johannis Baptiſtæ anno regni noſtri* XIV. *Baronibus noſtris de ſcaccario, ut fuerunt redditus illi, & quantum ſinguli valeant, & qui illi ſunt, qui eos receperunt. Datum* VII. *Id. Junii.* *Johan. ſe in Caſtrum Notting. recipit.*

Rex *Johannes* cum magno exercitu parat rebellionem *Walenſium* compeſcere. Sed *Euſtachio* de *Veſci*, & *Roberto* filio *Walteri* ab eo clam recedentibus, ab incepto deſiſtit. Et omnes fere ſuos ſuſpectos habens caſtello de Nothingham per aliquantum tempus incluſit ſe: Baliſtarios alienigenas conducens ad ſe tuendum. Idem Rex viros religioſos, & maxime *Ciſtercienſes* per plegiationes ſervientium ſuorum, & caretarum exactionem affligit: Chartas etiam falſiſſimas ab eiſdem & Clericis, & Eccleſiarum Prælatis extorquens ſub hac forma; [*noverit univerſitas veſtra nos bono animo remiſiſſe, & omnino gratuita voluntate quietum clamaſſe dilecto, & venerabili Domino noſtro* Johanni *Regi* Angliæ, *totam pecuniam, & quicquid honoris, & obſequii domus noſtra ei contulit, à prima coronatione ſua uſque ad feſtum nativitatis beatæ* Mariæ, *anno Regni ejuſdem Regis Domini noſtri* XIV. *videlicet quicquid ei contulimus, ſive ad petitionem ejuſdem Domini noſtri* Johannis, *ſive ſine petitione ejus aliqua, ſive alio quocunque modo de facultatibus domus noſtræ illud habuit, & ei prædicta omnia quieta clamavimus, & de cætero non repetimus. Et ne aliquis hæc prædicta dona, & obſequia gratuita exactiones apellare valeat, vel extorſiones, hanc chartam noſtram prædicto Domino noſtro regi* Johanni *in teſtimonium prædictæ gratuitæ voluntatis noſtræ contulimus.*] *Londonia* ex magna parte circa pontem cum prioratu de Sudwirch combuſta eſt, ex qua combuſtione inventa ſunt humana corpora ſemiuſta & alia in *Tameſem* fluvium ſubmerſa ad tria millia, *Urbs Londin. combuſta.*

Johannis R. millia, exceptis his quos ignis ex toto combussit, qui multi esse creduntur.
Wallia ab interdicto soluta. Hoc anno absoluta est *Wallia* ab interdicto, & à jugo servitutis Domini *Johannis* Regis *Angliæ*, & etiam præceptum tale accepit, ut eum non tanquam filium Sanctæ Ecclesiæ, sed sicut inimicum constituta prædecessorum suorum adnihilantem, totis viribus oppugnaret.

Joh. R. à Papæ Legato Northamptoniæ excommunicatus. Die Martis proxima post festum Sancti *Bartholomæi* Anno Domini Millesimo Ducentesimo duodecimo venientes nuntii Domini Papæ apud **Northampton**, scilicet *Pandulphus* & *Durandus*, coram Rege convocatis omnibus Comitibus & Baronibus *Angliæ*, Dominum Regem in hunc modum alloquuntur. *Domine, de longinquo venimus huc per petitionem tuam pro pace Sanctæ Ecclesiæ reformanda, & audituri super hoc voluntatem tuam*, Rex ait, *Nescio quid petitis*, Et illi, *Nihil nisi jus commune, scilicet, quod jures te satisfacturum sanctæ Ecclesiæ, & persoluturum omnia quæ de rebus Ecclesiasticis rapuisti, &* Stephanum Cantuariensem *Archiepiscopum, & omnes suos, & Coepiscopos suos cum sociis suis, qui in transmarinis sunt suscepturum bene & in pace.* Quod audiens Rex vultu protervo respondit, *de cætero cor meum & secreta cordis mei vobis revelabo, vos potestis facere me jurare, & reddere, & omnia quæcunque vultis faciam, sed nunquam* Stephanus *talem conductum habere poterit, quin ipsum & quo terram meam intraverit faciam suspendi;* Hec audientes nuntii responderunt, *Modo scimus voluntatem tuam, dices ne aliud?* Respondit Rex, *Dixi;* Tunc illi, *Verum est quod nos mandasti Romam, quod veniremus causam tuam & justissimam, ut asserebas, & jus tuum audituri, quod si nos causam tuam, tam justam, ut asserebas, invenire possemus, quod interdictum* Angliæ *relaxaremus, sed nihil proponis, quare debeamus relaxare, sed potius affirmare*, Tunc Rex, *tantum faciam pro amore Domini Papæ; resignet, Magister* Stephanus *Archiepiscopatum, & Dominus Papa conferat Archiepiscopatum cuicunque voluerit*, & ego *ipsum recipiam tanquam Archiepiscopum, & roget me ut concedam illi Episcopatum in terra mea & forsitan concedam illi*, Pandulphus, *Sancta Ecclesia non consuevit degradare Archiepiscopum sine manifesta causa, sed est assueta principes sibi Rebelles à summo ruere deorsum.* Rex, *profertis minas: Non potestis magis mali facere quam dicere*, Pandulphus, *secreta cordis tui jam revelasti, & secretum cordis nostri jam tibi revelabimus, scias quod Dominus Papa te excommunicavit; sed suspendit effectum sententiæ usque ad adventum nostrum ad partes istas; sed de cætero scias te excommunicatum & sententiam in te latam habere effectum;* Rex, *& quid magis*, Pandulphus, *absolvimus omnes unanimiter* Anglos, *die hac, qui tecum communicaverunt, & qui de cætero tecum communicaverint, sciant se esse excommunicatos*, Rex, *quid magis*, Pandulphus, *Absolvimus omnes unanimiter, Comites, Barones, Milites, Francos, Clericos, Laicos, & omnes fidei Christianæ per terras tuas tibi subjectos, à fidelitatibus tuis & homagio, & ad hoc exequendum per* Angliam *vices nostras committimus* Wintoniensi & Norwicensi *Episcopis, & in* Scotia Roffensi, & Salesburiæ *Episcopis jam, commisimus exequendum, & in Wallia tribus presentibus Episcopis* Wallensibus, *& per universum Orbem Episcopis qui in transmarinis sunt mittimus cum sententiæ vinculo, & jus tuum, quod te dicis habere, ostensuros, & absoluturos omnes qui contra te, viz. inimicum Ecclesiæ, velint insurgere, nec opus est tantum facere, quoniam, duobus annis jam elapsis, Reges, Duces, Comites, & Barones Dominum Papam rogaverunt, ut ipsos absolveret, & ipsi terram istam cum manu forti intrarent, & cuicunque Dominus Papa vellet, Regnum committerent, quoniam paucos habes Amicos vicinos; plurimos autem Inimicos, si Sancta Ecclesia vult jus suum declarare & una cum filiis suum vendicare; præcipimus autem omnibus, quod cum Dominus Papa exercitum miserit in* Angliam *vos omnes adeatis, & fidem Duci exercitus faciatis; sin autem, sciatis vos in debitam & perpetuam servitudinem esse redigendos.* Ad hoc Rex, *quid potestis plus facere?* Pandulphus, *In verbo Dei, tibi dicimus; nec tu, nec Hæres tuus quem possis habere, ultra diem hunc poteritis Coronari.* Ad hoc Rex, *Hic vero percipio, quod causam meam non fovetis, & quod velletis me nunquam de cætero Regnaturum, sed per ipsum qui cuncta Regit, si terram meam intrassetis talia mihi monituri sine mandato meo, vos & vestros facerem per annum equitare; sed talia mihi nunciaturos non mandavi; sed ut causam meam defenderetis.* Pandulphus

Causam

Causam tuam secundum Deum promovimus, & te dileximus, & per mandatum tuum huc venimus, credentes te Deo & patri tuo Papæ obediturum & Sanctæ Ecclesiæ satisfacturum, sed malam spem de te in hoc concipimus & pro dilectione quam erga te habuimus, fere omne malum tibi & terræ tuæ futurum præmuniendo nunciavimus; & non futurum, quia jam presens est, & ideo jurasti nos equitaturos, adeo decenter, posses dixisse, suspensuros, sed Deum invocamus testem, quod pro alio non venimus terram tuam intraturi, nisi pro causa Ecclesiæ mortem passuri, nec aliam à te credimus asportare mercedem. Deinde præcepit Rex Vicecomiti, & Forestariis, ut ducerent incarceratos suos coram se, præsente *Pandulpho*, & protinus sic factum est, & ad terrorem *Pandulphi*, quosdam præcepit suspendi, quosdam oculis orbari, quosdam pedibus truncari. Inter hos vero erat quidam Clericus falsarius, quem præcepit Rex suspendi, quod audiens *Pandulphus* statim volebat eos excommunicare, qui in eum manus imponebant, & statim egressus quæsivit Candelam. Rex vero veniebat post eum, & commisit ei Clericum ut de eo faceret Judicium, & sic liberatus est; *Pandulphus* vero recessit, & transfretavit, & Rex in Excommunicationis sententia adhuc remansit. Item hoc anno Dominus Papa concessit in *Anglicana* Ecclesia omnibus fidelibus in extremis laborantibus sacrum dari viaticum, sed & hoc præcepit, ut ab Ecclesiis Conventualibus sacerdotes cum reverentia magna deportarent, quibus tamen permissum erat propter Eucharistiam conficiendam celebrare. *Johannis R.*

Mauri in Hispania à Christianis vincuntur.

Divulgatum est per *Angliam* quod *Miramumelinus* Rex *Marrochenensis* cum magna multitudine, & fortitudine, (qui, sicut audivimus à plerisque, bellum indixerat omnibus illis qui crucem adorant,) ab illis eisdem qui crucem colunt bello campestri devictus est, & fugatus. Siquidem cum de diversis mundi partibus fideles *Christi*, propter remissionem quæ à Domino Papa indulta, proficiscentes ad subsidium Christianitatis, contra bellum Christianis indictum iu *Hispaniæ* partibus, *Toletum* convenissent, ubi debebant in die VIII. Pentecostes, ex condicto Regis *Castellæ* & *Aragoniæ* convenire.(Affuerunt inter eos qui convenerant, *Wilhelmus* venerabilis Archiepiscopus *Burdegalensis*, Barones quoque ac milites de partibus *Pictaviæ*, *Andegaviæ*, *Britanniæ*, & de *Lemovicensi*, & *Petragorcensi* & *Santonensi* & *Burdegalensi* diœcesibus, & aliquot, * & de aliis partibus ultra-montanis, cum Comitatu militum, ac peditum satis honesto, & bene armato. De *Lugdunensi*, & *Vienensi*, & *Valentiensi*, diœcesibus.) Hi omnes sic congregati ad prædictum Castellum venerunt. Cumque residentiam fecisset exercitus apud *Toletum* ultra IV. dies, & jam fatigatus ex mora, desiderio arripiendi iter contra *Sarracenas* nationes æstuaret, venerunt ad quoddam castrum *Maurorum* quod *Mattalon* appellatum est, & nondum fixis tentoriis, statim ultra-montani aggressi sunt ipsum castrum, quod incessanter sagittis, & lapidibus per totam diem & noctem impugnarunt. Tandem IV. Turribus expugnatis, testudinibusque prominentibus ad nostrorum impedimentum subactis: *Mauri* castri illius habitatores sub hujusmodi conditione se reddere gestiebant ut semper essent captivi, sed non placuit nostris. Acceptum est ergo castrum, ita scilicet, quod servata illi vita qui castrum habebat cum duobus filiis, cæteri essent in voluntate peregrinorum. Interfecti sunt ergo omnes qui ibi inventi sunt præter paucos. Nostri quidem non interest omnia referre quæ acta sunt in illo bello, sunt enim plura, quæ hic propter brevitatem narrationis intermittimus; ad summam redeamus, de qua magnus fit sermo. Plures civitates, & castella obtinuerunt Christiani, venientes igitur nostri ad aciem quandam fortem in qua fertur fuisse Rex *Miramomelinus*, scilicet ultimam, sed valde restiterunt filii scelerati, & ipse *Miramomelinus* eadem die demonstravit plenius posse suum, ita scilicet quod nostri versi sunt in fugam omnes, præter unum Regem & suos. Rarus erat qui remaneret, sed dispositione divina redeuntibus tandem ad cor Regibus, & principibus strenuissime se agentibus, & fortiter resistentibus, Deo auxiliante, repulsi sunt *Sarraceni*; ita quod omnes qui erant in illa forti acie occisi sunt, & ex tunc fugit exercitus *Sarracenorum* irreparabiliter post Regem suum, qui prius aufugit. Qui etiam

Johannis R. am, ut dicitur & creditur, in nocte præcedenti præsentiens quod devincendus esset, præmiserat ante se, super camelos & mulos, inæstimabiles divitias quas habebat. Nostri igitur *Sarracenos* insequuntur per media tentoria sua fugientes, ad quæ cum nostri venissent plurima ex eis ad terram deposita invenerunt. Insequuti sunt autem eos bene per leugas, & tot ex eis occiderunt, quod, qui in bello & post bellum sunt interfecti, plus quam sexaginta millia æstimantur fuisse, & quod est valde mirabile, ut credimus, non sunt de nostris mortui homines quinquaginta; in tribus vero locis vel quatuor tot lanceæ confractæ sunt inventæ, quod omnes qui viderunt, multum inde mirati sunt. Archæ vero parvæ, sagittis & quarellis plenæ, tot similiter in tribus locis vel IV. sunt inventæ, quod, sicut plures æstimant & contendunt, duo millia summariorum non sufficerent ad portandum. Benedictus per omnia Dominus noster Christus, qui per suam misericordiam in nostris temporibus sub felici Domini Papæ *Innocentis* III. Apostolatu, de tribus generibus hominum, pestilentium scilicet inimicorum Ecclesiæ suæ Sanctæ, videlicet orientalibus schismaticis, occidentalibus hæreticis, meridionalibus *Sarracenis* victoriam contulit catholicis *Christianis*: super tantis ergo bonis & donis nobis ab eo collatis, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, gratias ei, & si non dignas, tamen quales & quantas possumus, referamus. Fuit autem istud bellum anno Dominicæ Incarnationis MCCXII. XVII. Kalendis Augusti feria secunda, ante festum Sanctæ *Magdalenæ*, in loco qui dicitur *Havas de Tholosa*; erat quippe quoddam castrum *Maurorum* prope, quod *Tholosa* nuncupatur, quod nunc per gratiam Dei redactum est in potestatem *Christianorum*. Benedicamus ergo Deum universi, & laudemus, & confiteamur ei qui fecit nobis misericordiam suam magnam, super tanto bono quod Deus contulit populo *Christiano*. Datum *Tholeti* Sabbato ante Assumptionem beatæ Virginis *Mariæ*.

Hoc anno obiit Dominus *Gilbertus* de *Basevilla* XVI. Kalendis Junii, cujus filius *Gilbertus* videlicet de *Basevilla* secundus dedit Deo, & beatæ *Mariæ* de *Waverlya*, & Monachis ibidem Deo servientibus, in puram & perpetuam Eleemosynam pro salute animæ suæ, & antecessorum, & hæredum suorum in Manerio de **Werplesdone**, quandam platiam terræ in villa de **Werpleston**, sicut in charta ipsius inde facta plenius continetur, quam terram Monachi domus de **Waverley** vocant La **Newe Rude**.

1213 MCCXIII.

Henricus Archidiaconus de **Stafford** factus est Archidiaconus de **Divelme**. Obiit *Baldwinus* Comes de **Aubemare**. Obiit Magister *Robertus* Episcopus de **Bangor**, & sepultus est in medio foro apud *Salopesbiriam*, sicut desideravit in vita sua. Obiit *Willielmus* Abbas de **Burtune**. Obiit *Gaufridus* filius *Petri* Comes *Essexiæ* & Justitiarius totius *Angliæ*, tunc temporis cunctis in *Anglia* præstantior. Abbas de **Cirencester** & **Radings** obierunt. Mortuo Comite de *Engolesmensi*, patre *Isabellæ* Reginæ *Joannis* Regis *Angliæ*, mater ejusdem Reginæ in *Angliam* veniens posuit se sub custodia *Joannis* Regis. Hoc anno exiit edictum generale à Domino Papa per *Angliam*, ut omnes Episcopi & Abbates & Prælati magnæ auctoritatis, exceptis duobus aut tribus qui agant vices eorum, ad generale concilium *Romam* parati venirent post expletionem, II. Annorum in Kal Nov. modeste tamen & sine scurrilitate, & sine nimiis expensis, de pace Regni & Ecclesiæ tractare, & maxime de Sancta Civitate **Jerusalem**, & aliis pluribus negotiis. Mox etiam subsecuta est generalis prædicatio de susceptione signaculi Sanctæ Crucis. *Johannes* Rex sæpe & frequentius ammonitus & minatus, & etiam Excommunicatus à Domino Papa, nondum voluit se emendare. Tandem videns se de jure fore convictum, & nihil iniquitates suas & industrias prævalere, totius etiam *Franciæ* exercitum ex præcepto Domini Papæ super Regnum suum concurrere paratum, expavit vehementer, tunc demum hujusmodi perterritus timore, Regni quoque destructionem videns, convenire fecit maximam multitudinem *Anglicanæ* gentis ad se, circa Maritimam quinque portuum, contra Regem *Franciæ* qui preparabat

Ob. Com. Engolesm.

Concil. Romæ indicitur.

bat ſe venire in *Angliam:* ipſe vero Rex armatorum Militia circumſeptus, ad Domum Militiæ Templi prope Dovor commorabatur, Legatos quos *Romam* miſerat, expectans, nec fuit conſilium procul inde divertere. Deinde Legati Regis redeuntes de Curia duxerunt ſecum ſubdiaconum Domini Papæ *Pandulphum*, ad cujus inſtantiam & conſilium preſtitit Rex cautionem XIII. die Maii apud Dovor, quod ſtaret mandatis ſummi pontificis, coram Legato vel ſubdelegato ejus ſuper omnibus, pro quibus excommunicatus fuerat ab ipſo, & quod de Ablatis reſtitutionem, & de damnis recompenſationem impenderet ſufficientem tam Clericis quam Laicis, ad illud negotium pertinentibus, non ſolum rerum, ſed etiam libertatum. Magnates etiam *Angliæ* ad illud obſervandum ipſum omnes compellerent.

Johannis R.

Pandulphus Legat. in Angl. venit.

Offert preterea Rex Eccleſiæ *Romanæ* totum Regnum *Angliæ*, & *Hiberniæ*, tenenda ea ſibi & Hæredibus ſuis, tanquam feudarius per annuum redditum Mille Marcarum. His verbis Coronam Regni reſignans, & Legi Sanctæ Eccleſiæ, miſericordiæque Domini Papæ ſe ſubmittens coram Domino *Pandulpho.*

Johan. Regnum Angliæ Papæ ſubmittit.

Univerſitati veſtræ notum facimus, quod cum Dominum, & Matrem Sanctam Eccleſiam in multis offenderimus, & propter hoc ipſum divina miſericordia plurimum indigere noſcamus, nec quod digne offerre poſſimus pro ſatisfactione Deo & Eccleſiæ debita facienda, niſi nos ipſos habeamus & Regna noſtra; volentes humiliari pro illo qui ſe humiliavit pro nobis uſque ad mortem, gratia ſpiritus ſancti inſpirante, ad optimum Conſilium Baronum noſtrorum offerimus & libere concedimus Deo, ſanctiſque Apoſtolis ejus Petro & Paulo, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Matri noſtræ, ac Domino noſtro Papæ Innocentio tertio, ejuſque ſucceſſoribus, omne jus patronatus quod habemus in Eccleſiis Anglicanis, totumque Regnum Angliæ & totius Hiberniæ, cum omni jure & pertinentiis ſuis, pro remiſſione peccatorum noſtrorum, & totius generis noſtri, tam pro vivis quam pro defunctis. Et à modo illa à Deo & Eccleſia Romana, tanquam feudarius, recipientes, & tenentes in preſentia viri prudentis Pandulphi, *Domini Papæ ſubdiaconi & familiaris, fidelitatem exinde Domino Papæ* Innocentio *tertio, ejuſque ſucceſſoribus Catholicis, & Eccleſiæ* Romanæ *ſecundum ſcriptam formam facientes, & homagium Ligium in preſentia Domini Papæ ſi coram eo eſſe poſſemus, eadem faceremus, ſucceſſores noſtros, & Hæredes de uxore noſtra in perpetuum obligantes, ſimili modo ſummo pontifici qui pro tempore fuerit Eccleſiæ ſine contradictione dictam fidelitatem præſtent, & homagium recognoſcant, & nos inſuper vacantium Eccleſiarum cuſtodiam perpetuo amittamus, Ad indicium autem perpetuum hujus noſtre obligationis, & conceſſionis, volumus, & ſtabilimus ut de propriis & ſpiritualibus redditibus prædictorum Regnorum noſtrorum, pro omni conſuetudine, quam pro ipſis facere debemus, ſalvo per omnia Denario Sancti* Petri, *Mille Marcas Sterlingorum Eccleſia* Romana *percipiat annuatim, ſcilicet, in Feſto Sancti* Michaelis *D. Marcas, & in paſcha D. Marcas, ſeptingentas ſcilicet Marcas pro Regno* Angliæ, *&* CCC. *pro Regno* Hiberniæ, *ſalvis nobis & hæredibus noſtris, juſtitiis ac Libertatibus, & Regalibus noſtris, quæ omnia, ſicut ſupradicta ſunt, rata eſſe volentes & perpetua atque firma, obligamus nos & ſucceſſores noſtros contra non venire; & ſi nos vel aliquis ſucceſſorum noſtrorum hoc attemptare præſumpſerit, quicunque fuerit ille, niſi ammonitus reſipuerit, cadit à jure Regni, & ut hæc Charta Obligationis & Conceſſionis noſtræ ſemper firma permaneat* ——— “ [a] Ego *Johannes* Dei gratia Rex Angliæ Dominus *Hiberniæ* ab “ hac hora in antea fidelis ero Deo, & beato *Petro*, & Eccleſiæ *Romanæ*, ac Do- “ mino meo Papæ *Innocentio* tertio; ejuſque ſucceſſoribus Catholicis contrarius “ non ero, in Facto, Dicto, Conſenſu, vel Conſilio; ut vitam perdant, vel Mem- “ bra, vel mala captione capiantur, eorum damnum ſi ſcivero, impediam, & “ manere faciam ſi potero; alioquin quam citius potero, eis intimabo, vel ta- “ li perſonæ dicam, quam credo pro certo dicturum. Conſilium quod mi- “ hi crediderint per ſe, vel nuncios, ſeu literas ſuas ſecretum tenebo, & ad “ eorum damnum nulli pandam me ſciente. *Patrimonium beati* Petri, *& ſpecialiter Regnum* Angliæ, *& Regnum* Hiberniæ *adjutor ero ad tenendum, & defendendum contra omnes homines pro poſſe meo, ſic Deus me adjuvet & hæc Sancta Evan-*

Deſunt in Annal. Waverl.

gelia.

Johannis R. gelia. [a] "De quibus ne possit imposterum alioquin dubitari, ad majorem securitatem prædictæ obligationis & concessionis nostræ, presentem Chartam nostram fieri fecimus, & Aurea Bulla nostra signari, ac pro censu hujus præsentis & primi anni Mille Marcas Sterlingorum, per manus prædicti Legati, Ecclesiæ persolvimus, Testibus, *&c.*

Desunt in Annal. Waverl.

Joh. R. recepto Archiep. &c. ab anathemate absolvitur.

Carta sic peracta, misit Rex propter Archiepiscopum, & Episcopos, & Laicos omnes, qui pro Sanctæ Ecclesiæ pace fuerunt in Exilium depulsi, sicque Ecclesia *Anglicana*, sex annis suo Metropolitano orbata, Archipræsulem cum suis omnibus recepit. Quod cernens Rex elongavit se, fugiens ab eis, cupiens adhuc solitarius esse in consiliis & operibus. Proposuerat enim apud se resistere velle, si aliquo modo potuisset, ne quod prius spoponderat, consummaret; quid plura? Coegerunt eum Comites & Barones dicentes, *quoniam oportet te, O Rex, jusjurandum quod tu & nos in amnestiam tuam juravimus, firmiter sine dilatione tenere.* Hoc audiens Rex, statim cum Archiepiscopus ei appropinquasset, cadens ad pedes ejus, ait, *Bene venisti pater*, & osculatus est eum ore tantum. Duxitque Archiepiscopus ad ostium Ecclesiæ Beati *Swithini* apud **Winton** & ab Anethamatis vinculo eum ibidem absolvit, die scilicet Sanctæ *Margaretæ* Virginis, & continuo Archiepiscopo celebrante audivit Rex Missam, ad quam offerebat unam Marcam Auri, Et sic recepti sunt singuli atque restituti in suis possessionibus.

Inquisitio in bona ab Eccles. ablata.

Nondum tamen fit Relaxatio interdicti, eo quod Dominus Papa per scripta sua mandavit, Archiepiscopo & Episcopis, quatenus concessiones, exactiones, vel promissiones, quam Clerici seu viri, cujuscunque Religionis vel professionis seu ordinis fuerint, *Johanni* Regi *Angliæ*, super ablatis vel extortis post interdictum fecerint, denuncient irritas, & plene singuli restituant, ne forte transeant præsumptoribus in exemplum; si qui vero prædictorum noluerint vel extorta repetere, eisdem nihilominus ipsa restituere compellantur, in Terræ Sanctæ subsidium reservanda. His autem peractis Archiepiscopus cito post adventum ejus in *Angliam*, primum concilium, ex viris Ecclesiasticis apud *Westmonasterium* in crastino Sancti *Bartholomæi* convocavit; sed in primis apud Sanctum *Paulum* sermonem fecit ad populum, quo sic incepto, *in Deo speravit cor meum, & adjutus sum & refloruit caro mea*, &c. Surgens quidam verbis hujusmodi alta voce respondit, *per mortem Dei* (inquit) *mentiris, nunquam cor tuum speravit in Deo, nec refloruit caro tua;* Hoc audito tacuit Archipræsul, obstupescentibus omnibus, nec mora irruente in eum populo, flagellatus est, custodiæque traditus, ut in die sequenti, qua temeritate hujusmodi proferret sermonem, innotesceret. Archipræsul vero prosecutus est sermonem quo nobiliter peracto, personis Ecclesiasticis in unum apud *Westmonasterium* convocatis, præcepit Archipræsul ut unusquisque diligenter summam rerum ostenderet, quæ à se extortæ vel irrationabiliter concessæ Regi fuerant, Rex namque per suos, Archiepiscopus per suos inquisitiones faciunt super ablatis per *Angliam:* Summam omnium istorum volentes audire, ut uterque ipsorum sciret in quibus, & quantis obligaretur; Alter scilicet exposcendo, & alter pro satisfactione plene persolvendo, non enim *dimittantur peccata, nisi prius restituantur ablata.*

Nich. Ep. Tuscul. & Cardinalis, Legat. in Angl.

Dominus *Nicholaus* Episcopus *Tuskulanensis*, & Cardinalis, *Romanæque* Curiæ pœnitentiarius, Domino Papa *Innocente* III. jubente, v. Kal. Octobris veniens legatus in *Angliam*, v. Non. Octobris apud *Londoniam* homagium Domini *Johannis* Regis suscepit, *ut ipse, & hæredes sui Regnum* Angliæ, *atque* Hiberniæ *cum pertinentiis eorum absque dolo, & simulatione à Deo, & beato* Petro *&* Paulo, *prædictoque Papa, & successoribus sedis Apostolicæ per juramentum obligati, libera possessione tenerent in perpetuum, annuatim reddendo ex Regno* Angliæ, *&* Hiberniæ *ut supra dictum* M. *Marcas.* Inquisitione igitur diligentissime facta, tam de ablatis, quam de damnis per violentiam Regalium illatis, in festo Sancti *Nicholai* per præceptum *Nicholai* Legati, & Archiepiscopi, congregati sunt apud **Reding** omnes Ecclesiastici Prælati, certissime sperantes aliquam restitutionem.

Ubi

Ubi per tres dies commorati, infecto negotio propter quod venerant, Rege dissimulante, & auditis præceptis Apostolicis nimium turbati ad propria remearunt nil accipientes; siquidem in illis diebus ibidem acceperat literas Domini Papæ, ut redderet Reginæ *Berengariæ* Regis *Ricardi* tertiam partem redditiuum omnium de *Anglia* post mortem ejus retentam. Insuper & Domino *Symoni* de Montford omnia ablata in integrum restitueret. Quibus auditis commotus & iratus, cæteris omnibus in nullo satisfaciens, Episcopis tamen xv. Marcas post discessum aliorum reddidit, & hoc forte, ut animum eorum inclinaret ad fovendam ejus simulationem erga minores. *Johannis R.*

Petrus quidam de Wakefeld juxta *Pontem fractum* habens spiritum prophætiæ, in præsentia Regis *Johannis* ac totius Curiæ prædicabat, quod ni Rex ante Ascensionem dominicam *Anglicanæ* Ecclesiæ, quam ancillaverat, satisfaceret, ulterius Rex non existeret. His dictis Rex ira succensus eum custodiri jussit, completisque omnibus sicut prædixerat, nam ipse Rex jam tributarius factus fuit, eum postea & filium ejus à Castello de Corf usque ad Warham equis tractos, & retractos suspendi fecit v. Kal. Junii. *Pet. de Wakefeld suspend.*

Rex *Aragoniæ* diabolico instinctu deceptus collecto exercitu copioso, nefandus etiam Comes Sancti *Egidii* cum omni exercitu suo, & alii quam plures ex illis provinciis infideles prælium inierunt contra *Symonem de Monte-forti*, & obtinuerunt civitates, & Castella quædam quæ ipse *Symon* prius super Hæreticos adquisierat; unde *Symon* super hoc nimis contristatus, & in paucitate virorum suorum respectu multitudinis adversariorum pavore perterritus, confidens tamen in misericordia omnipotentis, suos confortans ne formidarent ad adventum *Vascionum*, sed in mente haberent adjutoria sibi facta de coelo, & non desperarent ab Omnipotente affuturam sibi victoriam: admonens etiam ad memoriam certamina quæ anno præcedenti fecerant revocare; istis & multis aliis verbis animos eorum corroboravit, ut cum fervore caritatis inceptum negotium peragerent. Hæc ipso proferente nunciatus est ei adventus *Johannis* de Bares militis nobilis, quem Rex *Franciæ* cum aliis pluribus misit in auxilium, unde *Symon* gavisus est, & hi qui cum ipso erant; Rex vero *Aragoniæ* in multitudine peditum, & equitum confidens ad bellum præparabat. Cui in obviam venit *Symon* virtute Dei magni, qua roboratus firmiter suis præcipiendo dixit; *Ictibus à prima fronte pugnæ pugnare nolite contra inimicos, sed fortiter, ut Christiani milites acies superborum penetrate securi.* Accedentibus ergo ad certamen omnes uno impetu ut imperatum fuit, nuda peditum deseruere præsidia, & usque ad Regem penetraverunt, sicque demum contritus est exercitus Regis, & undique gladio cæsus. Ipse quidem Rex per manum *Johannis* captus est, qui per visum eum cognoverat, quamvis regalia arma quæ prius habebat deposuerat, alia assumens. Quidam vero ex comitatu volebant ducere eum vivum, sed milites cuncti, qui *de prædicatione milites* vocabantur, illum in frusta conciderunt, dicentes non debere Apostatam vivum ducere, sed statim interfici. Quo interfecto exercitus omnis dispersus est, multis simul interfectis absque numero. Ipse etiam Comes Sancti *Egidii* de prælio vix evadens cum paucis, cum quo se verteret præ confusione nesciret; in *Angliam* ad nepotem suum *Johannem* Regem venire deliberavit, & fecit sic, sed inde non multo post per *Nicholaum* Legatum Domini Papæ, aliosque fideles tanquam Sanctæ Ecclesiæ inimicus expulsus est. Fuit autem istud bellum infra oct. nativitatis beatæ *Mariæ*. *R. Arragon. prælio cum Sim. Monteforti captus interficitur.*

Innocens III. Papa hoc anno constituit domum hospitalem in urbe *Roma*, quam Hospitale Sancti spiritus appellari fecit, in loco ubi quondam peregrinantibus de *Anglia* domicilium erat ædificatum, & *Anglorum Schola* dictum, eamque ditavit opibus, & redditibus, & ne quid ei deesset, misit prædicatores cum literis suis tam per *Angliam*, quam per alias terras, ut ex largitione, & donatione mediocrum magis, ac magis ad omnem copiam abundaret. *Hospital. S. Spiritus fundat.*

MCCXIV.

1214 *Johannis R. C. C. Fland. & Bonon. homagium faciunt Johan.*

Hoc anno ante Purificationem beatæ *Mariæ* Ferrant Comes *Flandriæ*, & *Johannes* Comes *Bononiæ*, & quidam alii magnates de partibus illis appulerunt in *Angliam*, & homagium *Johanni* Regi in civitate *Cantuariæ* fecerunt. Qui benevolentiam, & favorem Regis captantes feſtinanter cum *Wilhelmo* Comite *Saresburienſi* fratre Regis, & Comite Wilkin in *Flandriam* remearunt ut inſidiarentur quo modo Regem *Franciæ*, doloſitate comprehenderent, & interim Rex *Johannes* theſaurum multum, & arma multa in *Pictaviam* præmiſit, ſed & ipſe mox cum grandi exercitu ſecutus eſt, ut quaſi ex improviſo undique præliaretur, ſed *Lodowico* filio Regis *Franciæ* occurrente cum multis, expenſa pecunia ſua ex magna parte, & parum proficiens poſt feſtum Sancti *Michaelis* reverſus eſt. Comites autem *Flandriæ* & *Boloniæ*, & *Saresburiæ* cum *Othone* Imperatore ipſum Regem die Dominica impugnantes capiuntur cum multis, *Othone* vix evadente: adjudicati ſunt autem Comes *Flandriæ* & *Boloniæ* nunquam terram tenere debere de Rege, ni de miſericordia Regis.

Johan. in Pictav. tranſit.

P. Ep. Wint. fit Angl. Juſtitiar. *Petrus* Epiſcopus *Wintonienſis* factus eſt totius *Angliæ* Juſtitiarius, ut paulatim potentiores terræ voluntati Regis ſubjiceret, & reſiſtentes edomaret, ſed poteſtate ſua non bene utens iram Baronum converti fecerat contra Regem, neque eſt ſedatus furor ille uſque adhuc.

Plures crucem ſuſcipiunt. Mox etiam ſecuta eſt prædicatio per *Angliam* de Sanctæ crucis ſignaculo, quamvis longe ante literæ Domini Papæ ſuper hoc negotium ad tres executores perveniſſent, & infra annum Dei nutu in tantum proſperatum eſt negotium, ut incredibilis multitudo virorum, & mulierum, nec non & infantium Chriſtum ſequentes, & crucem ſibi aſſumere, & portare gauderent, & cum crucifixo vivere ſimul, & mori parati, & ſe ipſos ſibi abnegare ut ſequantur Chriſtum.

Interdictum Angliæ relaxatur. In oct. Sancti *Johannis* Baptiſtæ celebratum eſt concilium apud *Londinum* à Domino *Nicholao* Legato, & *Symone Cantuarienſi* Archiepiſcopo, & aliis Epiſcopis *Angliæ*; ubi ſolutum eſt interdictum *Angliæ*, Anno ejuſdem interdicti VII. VI. Non. Julii, feria IV. in feſtum Sanctorum *Proceſſi*, & *Martiniani*, & in craſtino per omnes Eccleſias pulſatum eſt, & celebratum, viris tantum religioſis, aut aliis mediocribus Eccleſiarum perſonis, nulla ablatorum facta reſtitutione vel damnorum recompenſatione.

R. Scot. ob. Obiit *Wilhelmus* Rex *Scotiæ*, ſucceſſit ei *Alexander*, filius ejus. Obiit *Johannes* de Gray Epiſcopus *Norwicenſis* in tranſmarinis, & allatum eſt corpus ejus in *Angliam*, *Waltero* de Gray fratre ejus antea in Epiſcopum *Wigornenſem* conſecrato. Obiit *Gilbertus* Epiſcopus *Roffenſis*. Obiit *Johannes* Abbas de *Forda* XI. Kal. Maii, ſucceſſit *Rogerus* ſupprior ejuſdem loci. Obiit *Robertus* Abbas de Boxle.

Sexto Id Julii feria V. in feſtum VII. fratrum, dedicata ſunt quinque altaria à Domino *Albino* Epiſcopo *Ternenſi*, in præſentia Domini *Petri* Epiſcopi *Wintonienſi*, & cœmiterium ſuper interdictos defunctos benedixit, & omnes cruces Eccleſiæ ſancta unctione linivit, & benedixit.

Magiſter *Symon Eboracenſis* Eccleſiæ Decanus ad Epiſcopatum *Exonienſem* conſecratur.

MCCXV.

1215 *Epiſcopi Ciceſt. Covent. & Roff. conſecrati.*

Magiſter *Ricardus* Decanus *Saresburienſis* ad Epiſcopatum *Ciceſtrenſem*, & *Wilhelmus* de Cornhul Archidiaconus de Huntendon ad Epiſcopatum *Coventrenſem*, in die Converſionis Sancti *Pauli*, apud Reding, à Domino *Simone* Archiepiſcopo conſecratur. *Benedictus* Cantor *Londonienſis* ad Epiſcopatum *Roffeceſtriæ* conſecratur. Obiit *Euſtachius* Epiſcopus *Elienſis* circa Purificationem beatæ *Mariæ* apud Reding. Obiit *Egidius* Epiſcopus *Herefordenſis*. Obiit *Gaufridus* de *Mandevilla* Comes de *Eſſexia*.

Diſcordia inter Joh. & Barones. Hoc anno magna orta eſt diſcordia inter Regem *Angliæ*, & Barones: his exigentibus ab eo leges Sancti *Edwardi*, & aliorum ſubſequentium Regum libertates, & liberas conſuetudines. Nam tempore patris ſui, & maxime ſuo tempore

pore corruptæ nimis, & aggravatæ fuerant, nam quosdam absque judicio parium suorum exhæredebat, nonnullos morte durissima condemnabat. Uxores, filiasque eorum violabat, & ita pro lege ei erat tyrannica voluntas. Illoque negante, & obstinate illis resistente, confœderata est multitudo procerum, & in brevi regio universa commota. Congregatusque est exercitus valde decorus apud civitatem *Londinensem*, eamque capiunt XVI. Kal. Julii. Ad hanc discordiam sedandam conveniunt, Rex, & Archiepiscopus *Cantuariensis*, & Episcopi, Magnates, & Barones die Martis, ante festum sancti *Johannis* Baptistæ, prope Stanes, in prato quod vocatur Runnemed, & fecit eis ibi chartam libertatum, qualem volebant, sed in brevi postmodum ipso veniente contra eam, maxima pars Baronum, & Magnatum confœderati sunt adversus eum, & Civitatem *Londinensem*, quam prius occupaverant, firmissime munientes, Dominica Regis, & terras ei adhærentium rapinis, & incendiis devastantes, modis omnibus nituntur ipsum expellere, & *Lodowicum* filium Regis *Franciæ* loco ejus creare. Rege vero è contra per alienigenas, & alios sibi cohærentes sævissime debacchante, multiplicata sunt mala super terram *Anglicanam*. Moram autem faciebant Barones in Civitate *Londinensi* per annum, & amplius cum civibus confœderati, promittentes se nullam pacem facturos cum Rege ni assensu utriusque partis. Interim applicuerunt in *Anglia* alienigenæ Barbari, & magna multitudo diversarum linguarum, errorem Regis pertinaciter confoventes. His autem visis, superdicti magnates obstinationem Regis punire desiderantes, communi consilio *Lodowicum* filium Regis *Franciæ* in Principem *Anglicanæ* Insulæ unanimiter elegerunt, mittentes ad Regem *Franciæ Philippum* ut eum in ducem, & principem eis præficeret, & qui missi fuerant, de nobilioribus, & eloquentioribus esse constat, verum auditis adventus eorum causis, & obsidibus utrinque datis, & sua seseque cum tota terra *Anglicana* in perpetuum quoad posse suum spoponderunt, & statim qui præsentes aderant homagium *Lodowico* fecerunt.

Johannis R.

Barones Ludovicum eligunt in Regem Angl.

Tunc temporis *Johannes* Rex omnia castella, & munitiones habebat sub manu sua, sub custodia tamen alienigenarum, qui frequenter perambulabant terram, vastantes eam, & prædam ubicunque poterant capientes, insuper Faukes quidam furiosus, genere *Normannus*, & multi alii in Ecclesiis, & cœmiteriis bona tam Clericorum, quam Laicorum indifferenter rapuerunt. Hinc dolor, & gemitus, planctus, & luctus, vastitas, & contritio, quia divites perterriti, pauperes afflicti nusquam tute consistunt, quippe ex omni parte mala crescere viderunt; nec evadere potuerunt.

Celebratum est concilium *Romæ* in Ecclesia salvatoris, quæ *Constantiniana* vocatur, mense Novembri, præsidente Domino *Innnocente* III. Papa, pontificatus ejus anno XVIII. in quo fuerunt Episcopi CCCCXV. Inter quos extiterunt de præcipuis duo, videlicet *Constantinopolitanus* & *Jerosolymitanus*; Primates autem, & Metropolitani LXXI. Abbates, & Priores ultra Octingentos, Legatorum vero Regis *Siciliæ*, Imperatoris *Constantinopolitani*, Regis *Franciæ*, *Angliæ*, *Hungariæ*, Regis *Jerosolimitani*, Regis *Cipri*, Regis *Aragoniæ*, nec non & aliorum Principum, & Magnatum, civitatum etiam, aliorumque locorum ingens affuit multitudo.

Concilium Romæ.

MCCXVI. 1216

Gualo Presbyter Cardinalis Sancti *Martini*, à Domino Papa *Innocente* Legatione suscepta, in *Angliam* venit, ut Regias partes per omnia contra Barones foveret.

Gualo Legat. in Angl.

Hoc anno non sine multorum admiratione exinanitus est fere omnino, & exsiccatus fons lavatorii nostri videlicet Ludewell, cujus ubertas, per multorum curricula annorum, diversis officinis in Abbatia aquas largissimas profluo cursu ministraverat abundanter, fonte igitur deficiente, & per officinas more solito minime discurrente, pro prædicti fontis inopia vehemens nimirum infra Abbatiam oritur molestia, hujus igitur infortunii incommoditatem quidam Monachus ex nostris frater *Symon* considerans, & graviter ferens subtiliter

Fons Ludewell exsicc.

Henricus R. liter cœpit mente tractare, animoque disponere qualiter prædicto incommodo posset citius, & congruentius subvenire, excogitato itaque consilio utili, & tandem reperto, accingens se fortiter, aggressus est opus satis durum, scilicet exquirere, & indagare novas aquarum vivarum venas, quibus cum magna difficultate inquisitis & inventis, atque in unum non sine multo labore, & sudore redactis, industria sua coegit omnes easdem venas simul per quendam ductum subterraneum ad unum locum descendere, & in eodem loco fontem vivum, & perpetuum non natura, sed arte conficere; cujus perenne opus, sicut patet cernentibus, prædictis officinis Abbatiæ aquarum copiam suam largitum utiliter subministrare non cessat. Vocabulum fontis est *Sanctæ Mariæ fons*.

Vena novi fontis ope Symonis in pede montis
Fixa, fluit jugiter, fistula format iter.

Ludovicus Angliam invadit. In Mense Maio, scilicet die Sabbati proxima post Ascensionem Domini, quæ fuit XII. Kalend. Junii, *Lodowicus* primogenitus Regis *Francorum* venit primo in *Angliam*, sicut promiserat, & applicuit apud *Tanathos* insulam, statimque Castellum *Roffecestriæ* obsedit, & ipsum, feria II. in Pentecosten, scilicet III. Kal. Junii, cœpit. In eadem hebdomada, feria V. venit *Londinum*, & honorifice susceptus, homagium Baronum, qui ex multo tempore eum ibi expectabant, recepit. Cives etiam ejusdem civitati Baronibus fide copulati sub Dominio ejus eodem modo sunt mancipati: feria III. post festum Sanctæ Trinitatis recepit Castellum de **Reigate**, & in crastino Castellum de **Guilford**, & Castellum de **Fernham** feria VI. cepit. Item feria II. secundæ hebdomadæ, scilicet XVIII. Kalend. Julii, reddita fuit civitas **Winton**, & in crastino Sancti *Johannis* Baptistæ Castellum, & domus Episcopi de **Winton**. In Sabbato post oct. Apostolorum *Petri*, & *Pauli* castrum de **Odiham**. Item feria II. post festum Sanctæ *Margaretæ* movit cum magno exercitu apud *Doveram*, ubi moratus est XV. hebdomad. sed nil profecit. Deinde reddita est ei turris *Londinensis* feria VI ante festum Sancti *Leonardi*.

Ob. Innoc. P. succed. Honorius. Obiit *Innocens* III. Papa apud *Perusium* XVII. Kalend. Augusti, ibidemque honorifice tumulatus est, anno Papatus sui XVIII. mense V. die V. successit *Honorius* III.

Obiit *Johannes* III. Abbas VII. **Waverley** in Nonis Augusti. Successit *Adam* I. supprior ejusdem loci.

Ob. Johan. R. Mense Octobri, scilicet XIV. Kalend. Novembris Rex *Johannes*, quia res ei minime cesserant ad votum, non plus quam III. aut IV. diebus infirmatus in crastino Sancti *Lucæ* in fata discessit apud castrum de **Newerc**, & *Wigorniæ* sepultus est.

Henric. 3. Coron. Coronatus autem *Henricus* III. filius ejus primogenitus puer IX. annorum in festo Apostolorum *Symonis* & *Judæ*, cum magna festinatione, volentibus sic parentibus, & amicis ejus qui fideliter patri viventi adhæserant. A Domino Legato *Gualone* apud *Gloucestriam* assistentibus ibidem Episcopis *Wintoniensi*, *Wigornensi*, *Coventriensi*, *Bathoniensi*, & Comitibus qui puero adhæserunt, scilicet Comes *Cestriæ*, *Wilhelmus Marescallus*, Comes **Striguil**, & **Penbroc**. Comes de *Ferariis*, *Wilhelmus* **Briwere**, *Savaricus* de *Malolacu*: reliqui omnes Comites, & Barones sequebantur *Lodowicum*, nec multo post *Gualo* legatus concilium celebravit apud **Bristoll**, in festivitate Sancti *Martini*, in quo coegit XI Episcopos *Angliæ* & *Walliæ*, qui præsentes erant, & alios prælatos inferioris ordinis, scilicet & Comites, & Barones, ac milites qui convenerant *Henrico* Regi fidelitatem jurare. *Walliam* totam interdixit, quia cum Baronibus tenuit, & ipsos Barones cum omnibus complicibus suis excommunicavit, in qua positus est *Lodowicus* in capite. Igitur post obitum *Johannis* Regis cepit *Lodowicus* castrum de **Hereford**, & de **Bercamstede** in die Sanctæ *Luciæ*.

Wallia interdicta.

Walterus

Walterus de Grai Episcopus *Wigornensis* promotus fuit *Romæ* in Archipræsulem *Eboracensem*. *Henric 3. R.*

Magister *Hugo* de Mapenoure Decanus *Herefordiæ* consecratus apud *Glouverniam*, in die Sancti *Nicholai*, consecratur in *Herefordensem* Episcopum. *Herebertus* Episcopus, cognomento Pauper *Saresburiæ*, obiit, & sepultus est apud Wilton.

MCCXVII. 1217

Plures tam nobiles quam Plebei acceperunt signum dominicæ crucis in pectore suo, ut ejicerent *Lodowicum* & *Francos* de *Anglia*, malentes habere Regem de terra sua quam de aliena? *Plures Baron. cæsi & capti.* Eodem anno XIII. Kalend. Junii, in hebdomada Pentecostes apud *Lincolniam* occisus est in bello Comes de Perches, vir in armis strenuus & Regali sanguine exortus, qui nondum ad XXX. ætatis annos pervenerat. Et *Saerius* de *Quinci* Comes *Wintoniensis*, & *Henricus* de Bohun Comes *Herefordiæ*, & *Robertus* filius *Walteri*, & multi Barones cum pluribus aliis, qui guerram moverant, à Regiis militibus capti sunt, & vinculis mancipati. Post hoc Regalium complices Sacrilegio ducti in majorem Dei genitricis Ecclesiam irruentes, eam cum cæteris Ecclesiis de sacra suppellectili usque ad ultimum depopulando, totamque civitatem nudaverunt. Igitur Regales communi consilio, & Legati præcepto, agmina sua disposuerunt, ut *Lodowico* bellum inferrent. Quo audito *Lodowicus* civitatem *Londinensem* intravit, & portas civitatis una tantum excepta obstruens iterum à *Londoniensibus* homagium recepit. Interea Regales quosdam ex civibus de reddenda civitate conveniunt, spondentes omnes libertates suas Regio sigillo, & communi assensu renovando confirmare. Quod *Lodowico* minime latuit, & quia deprædatio *Lincolniæ* illi fuerat intimata, magis timuerunt. Vigilia Sancti *Bartholomæi* Apostoli, X. Kalend. Septembris *Eustachius*, cognomento Monachus, cum multis aliis in mari decapitatus est, & X. magnates cum pluribus nobilibus *Franciæ* capti sunt, & omnes naves hostium fere centum quæ ibi erant, aut captæ sunt, aut submersæ, XV. tantum de omni navigio fuga elapsis. *Ludovicus victus in Galliam redit.* Autores hujus facti fuerunt *Ricardus* filius *Johannis* Regis, & *Hubertus* de *Burgo*, & nautæ quinque portuum cum XVIII. navibus tantum. Hoc infortunio *Lodowicus* compulsus paci adquievit, & relaxatis ex utraque parte captivis, accepta etiam pro damnis suis, & expensis non modica quantitate pecuniæ, libertatibus, quas Barones petebant, ad voluntatem regalium militum ex parte concessis, sine spe reditus ab *Anglia* recessit.

Richardus de *Mareis*, *Johannis* quondam Regis *Angliæ* summa veneratus gratia, prædicti Regis consiliis, seu regni sui dispositionibus, quia astutissimus, præfuit à secretis. *Ric. de Mareis fit Ep. Dunelm.* Hunc Rex *Johannes* omnibus viris Ecclesiasticis & maxime religiosis, quando eos gravissimis exactionibus infestavit, per singula præpositum constituit. Hic igitur nacta libertate manus suas in filios matris suæ aggravans, nullius egestatis misertus, vel miseriæ condescendit. Vacantibus interea quibusdam Episcopatibus, procuratorem suum Rex promovere voluit in Pontificem, sed Clero reclamante, & electionem canonicam instantius exequente, ne simia in aula sacerdos fieret in Ecclesia, à pastorali dignitate prostratus, quoad potuit privatim, & publice in clerum desævit, hic vero, in die Sanctorum *Processi* & *Martiniani*, à *Waltero* de Grai *Eboracensi* Archiepiscopo, *Walone* Legato præcipiente, apud *Gloucestriam* ob præclara ipsius merita, ut ita dicam, ne os meum ponam in abissum, in *Dunelmensem* Episcopum promotus est, sed utinam sublimitatis culmen pro vero pastoris regimine, non pro solius honoris ambitione, in sede tam dulci, & tam reverenda, tot sanctorum Pontificum meritis suffulta, tot etiam virtutibus Monachorum ornata, in candore castitatis inviolabiliter obtineat. Magister *Richardus* quondam Decanus *Saresburiæ* & postea Episcopus *Cicestrensis*, de voluntate Domini Papæ, post decessum fratris sui in Episcopatum Sarum ei successit, cujus consilio & auxilio, nova Ecclesia *Saresburiæ*, novo in loco incepta est, Ecclesia veteri infra castelli mœnia sita prius effracta, atque submota. *Nova Eccles. Sarisburiæ incepta.* Obiit *Robertus* de Quinci

filius

Henric. 3. R. filius *Seeri* de Quinti. Obiit Isabell Comitissa *Glouceſtriæ*. *Raudulfus* Monachus Sanctæ Trinitatis *Norwicenſis* Eccleſiæ, ex voluntate *Gualonis* Legati factus eſt Epiſcopus *Ciceſtriæ*. Magiſter *Alexander* cognomento *Nequam* Abbas *Ciceſtriæ* literarum ſcientia clarus obiit. Obiit Claræ memoriæ Aaliz de Salerne, incluſa de Pitchelam, mulier auſteræ vitæ, quæ virtutibus eſt amica.

1218 MCCXVIII.

Expedit. in Terr. S.

Hoc Anno ad Pentecoſten *Robertus* Comes *Ceſtriæ*, & *Willielmus* Comes de *Ferrariis*, & Barones, cum cætera multitudine promiſcui ſexus, iter verſus *Jeroſolimam* arripuere. Multi tamen, pro defectu ſubſtantiæ, ſeu Corporis debilitate, remanſerunt; partemque pecuniæ ſuæ ad ſubſidium Terræ Sanctæ mittentes, à voto ſuo per Dominum Papam abſoluti ſunt.

Eccleſ. Wigorn. dedic.

Feria v. in Pentecoſte, ſcil. VII. Id. Junii, dedicata eſt Eccleſia *Wigorniæ* à v. Epiſcopis, tunc *Silveſtro* Epiſcopo præſidente; & eodem die Reliquiæ Sanctorum Epiſcoporum, beati videlicet *Vulſtani*, Sanctique *Johannis*, honorifice in loculo ex Auro & Argento conſtructo, & gemmis ornato, prout meruerunt, à prædictis præſulibus condita ſunt. Quadrageſimo vero die ſequente, delatum eſt corpus ejuſdem *Silveſtri* Epiſcopi ad eandem Eccleſiam, & in eadem humatum, ut multi ſuſpicati ſunt, in ultione *Oſſium* Sancti *Vulſtani*, quæ ipſe propria manu cum ſecuri ſecuit, & per loca multa diviſit, ac de hoc facto ſemetipſum laudavit.

Cui ſucceſſit Magiſter *Willielmus* de Bleis, Archidiaconus de Bukingham.

Otho Imper. &c.

Otho Imperator *Alemanniæ*, Nepos *Richardi*, & *Johannis* Regum *Angliæ*, obiit.

Hic, dum vixit, potens & inclitus erat; ſeditque ſub *Innocentio* III. & *Honorio* annis VIII. Qui, accepta Corona à Papa *Innocentio*, ſtatim pugnam habuit cum *Romanis*, & contra voluntatem Domini Papæ intravit Regnum *Apuliæ*, auferens illud, & *Frethericum* Regem *Syciliæ* fugans; unde propter hoc excommunicatus eſt; principes autem *Alemanniæ*, per Dominum Papam, quarto anno Imperii ſui *Fretthericum* prædictum in *Romanorum* Imperatorem elegerunt. Qui, veniens per mare uſque *Romam*, à Domino Papa & populo *Romano* honorifice ſuſcipitur, & in *Alemanniam* mittitur contra *Othonem*, ibique mirifice triumphavit, & Regnat proſpere uſque in hodiernum diem.

Freder. Imp. coronatur.

Fredericus hic ſub *Honorio* primo electus Imperator, & ab illo poſt mortem *Othonis* Coronatur.

Sim. de Monforti cæſus.

Simon de *Monteforti* militia, pulchritudine, & ſapientia commendabilis, dum obſideret Urbem *Toloſam*, lapide percuſſus ex hoc ſeculo migravit, cui datum eſt, ut creditur, pro labore gaudia Cœli poſſidere.

Dominus *Walterus* Prior de *Meritona*, divitias & pompam ſeculi ſpernens, & ſolitudinem quietam diligens, abjecto paſtorali pondere, ſuis fere omnibus ignorantibus, ad Ordinem *Cartuſiæ* ſe tranſtulit, & Habitum Monachi accepit.

Charta Johannis R. confirmata.

Poſt Feſtum Sancti *Michaelis* convenerunt apud London ſapientes *Angliæ*, & renovaverunt Leges & Libertates ſecundum Chartam Regis *Johannis*, quam fecerat Baronibus, & in modum chirographi ſcripſerunt, & ſigillo *Gualonis* Legati, & *Simonis* Archiepiſcopi *Cantuarienſis*, & *Walteri* Archiepiſcopi *Eboracenſis*, & *Willielmi* Epiſcopi *Londonienſis*, & *Willielmi* *Mareſcalli* confirmaverunt, donec Rex juvenis ſigillum curſale habere videretur.

Henricus Rex uti cœpit ſigillo ſuo circa Feſtum Sancti *Leonardi*.

Pandulfus Legat.

Gualo Legatus ab *Anglia* receſſit, circa Feſtum Sancti *Clementis*, & ſtatim ſucceſſit ei Dominus *Pandulfus* Legatus.

Conradus fit Epiſc. Portuenſis.

Abbas *Ciſtercienſis Conradus* nomine vadit *Romam*, cum aliis Abbatibus, pro negotiis Ordinis, ibique eligitur & conſecratur in Epiſcopum *Portuenſem*, qui non multo poſt, Legatione ſuſcepta, contra *Albigenſes* pergit, ſucceſſitque ei apud *Ciſtercium* Abbas de *Longo Ponte*.

Richardus

Richardus quondam Prior Waverly factus est Abbas Bruer. *Henric.* 3. *R.*

Abbas *Pontiniaci* fit Episcopus *Carnotensis*. Comes de La Marche *Hugo*, viz. Filius *Hugonis* de Brun, ducit Reginam *Angliæ* Ysabel nomine in uxorem, fuit ipsa uxor *Johannis* Regis, & filia Comitis *Angolismi*. *C. De la Marche ux. ducit Regin. Angl.*

Dominus *Hugo* quondam Abbas *Belli Loci* Regis, factus est Episcopus de Carduill ex voluntate *Gualonis* Legati, in * conditionem depositionis ejusdem, sicut nonnullis visum est, quia quasi inimicus à jurisdictione Ordinis videretur, si in Episcopum promoveretur. *Hugo fit Episc. Carleol.*

MCCXIX. 1219

Hoc anno pace reddita in *Anglia* & stabilita, Justitiarii, qui vulgo dicuntur Itinerantes, post Natale Domini ibant per totam *Angliam*, renovationes Legum observantes in placitis suis, & observari facientes secundum chartam Regis *Johannis* prædictam. *Hubertus* de *Burgo* factus est Justitiarius totius *Angliæ*. *Justitiarii itiner. per Angl.*

Willielmus Marescallus obiit apud London, II. Id. Maii Comes *David* frater *Willielmi* Regis *Scotiæ* obiit. Dedicata est Ecclesia *Geroldoniæ*, XVII. Kal. Maii, à Domino *Reinero* Episcopo de Sancto Asaph, procurante Domino Seer de *Quinci*, prædictæ Domus Advocato, dotavitque eam terra bona, quam habuit juxta Abbatiam. *Frater Reg. Scot. ob. Eccles. Gerol don. dedic.*

Eo tempore *Robertus* Filius *Walteri*, & Dominus Seer de *Quinci*, & *Willielmus* de Harecourt, & *Willielmus* Comes de Arundel iter *Jerosolimitanum* arripuere cum multis aliis, unus autem ex ipsis, *Seerus* viz. de *Quinci*, postquam in Terram Sanctam venerat, gravi infirmitate corripitur. Convocatis igitur privatis suis, eosdem adjuravit, juramentoque constrinxit, quod cor ejus & vitalia post obitum ipsius comburerent, & secum in *Angliam* asportarent, & apud Geroldon sepelirent: cognoverat enim quia moreretur: quod & factum est. Ipse vero post IV. an. V. dies, scil. in Non. Novembris ex hac luce subtractus est & apud Acres sepultus. *Hugo* cognomento Foliot in Hereford Episcopum consecratur. *Plures suscipiunt iter Hierosol.* *H. Foliot Ep. Heref.*

Dominus *Adam* Abbas VII. Waverly, relicta Pastorali cura, cessit: cujus consilio & auxilio major campana, anno precedenti, comparata est. Nunquam enim, usque ad tempus illud, in prædicta Domo nisi una tantummodo habebatur. Successit ei *Adam* Abbas *Geroldoniæ*. Abbas Waverly VIII.

Nonas Novembris *Damieta* Civitas *Egypti* valde munita, quæ quondam *Memphis* dicebatur, diu obsessa à Christianis, virtute divina, cum multis & magnis opibus, & sine effusione sanguinis Christianorum, in intempestæ noctis silentio miraculose capta est. *Damieta à Christianis capta.*

Sanctus *Hugo* pontifex *Lincolniensis* *Romæ* solemniter Canonizatus est, & Sanctorum Catalogo Deo adjuvante insertus. *H. Ep. Linc. Canoniz.*

MCCXX. 1220

Johannes Abbas de *Fontibus*, factus est *Eliensis* Episcopus.

Hoc anno, secundo Coronatus est *Henricus* III. Rex *Angliæ*, in die Pentecostes, apud *Westmonasterium*: Accepit etiam Tailagium per *Angliam* de singulis Carucis II. sol. *Henr. R. secundo Coron.*

Hoc anno, Nonas Julii, translatum est corpus gloriosi Martyris *Thomæ Cantuariensis* Archiepiscopi à venerabili viro *Stephano*, ejusdem sedis Archiepiscopo, anno à passione ejus quinquagesimo, de cripta Ecclesiæ, ubi jacuerat, fere per L. annos, ad eminentiorem locum, videlicet retro majus Altare Ecclesiæ, & reconditum in loculo ex auro & argento miro opere constructo, gemmisque pretiosis mirifice insignito. *Reliq. Thomæ Arch. Cant.*

Ad cujus translationem tam grandis conventus utriusque sexus de diversis mundi partibus convenerat, ut nunquam retroactis temporibus, ut dicitur, tam magna multitudo hominum ad unum locum in *Anglia* coadunata fuerat. Exierat namque edictum à præfato Archiepiscopo, & divulgatum fuit per diversa Regna, & loca terrarum, ante fere per biennium, de translatione facienda; sed & ipse Dominus Archiepiscopus, per diversa Maneria sua, & possessiones,

Henr. 3. R. sиones, secundum possibilitatem virium suarum, mira charitate & larga benevolentia jusserat præparari necessaria hominibus, & jumentis, & tam in Civitate *Cantuariensi*, quam per circuitum advenientibus exponi. Et quamvis tanta præparatio minime potuerit sufficere omnibus, vel singulis, ostendit tamen affectum, quia voluerat necessaria procurasse universis. Contigit autem quoddam memorabile, quod ad Martyris gloriam, procurante Domino, creditur accidisse. Martyr enim fuit ea die de terra translatus, qua Rex *Henricus*, cujus tempore passus est, fuit in terra sepultus, ut impleretur hoc modo quod legitur in Scriptura, *Mons cadens defluit, & Saxum de loco suo transfertur.* Montes sunt qui terram planam altitudine sua transcendunt, & in sublime cacumen suum attollunt. Montes itaque sunt Reges & Principes, qui Terrarum Dominium obtinent, & sublimiores sunt cæteris eminentia potestatis. Mons ergo magnus cecidit, cum Rex *Henricus* occubuit. Mons autem iste defluxit, cum Regem mortuum sinus terræ suscepit. Defluente igitur monte, Saxum est de loco suo translatum: quia, Regis corpore in terra deposito, Martyris corpus est honorifice sublevatum.

Steph. Arch. Cant. Romam pergit. Dominus *Stephanus* Archiepiscopus *Cantuariensis* profectus est Romam; & cum eo *Richardus* de *Marisco Dunelmensis* Episcopus.

1221 MCCXXI.

Episc. Lond. Episcopatum resignat. Venerabilis Episcopus **London**, nomine *Willielmus* de Ecclesia Sanctæ *Mariæ*, vir magni nominis, & non modicæ auctoritatis, vicesimo tertio Episcopatus sui anno, tam ex propria voluntate, quam ex summi Pontificis permissione, resignat Episcopatum in Eccclesia Sancti *Pauli* Apostoli de **London**, in die viz. conversionis ejusdem Apostoli, coram Domino *Pandulpho* Apostolicæ sedis Legato, nec non & plurimis Episcopis, qui forte tunc aderant, Episcopali tamen dignitate de jure sibi remanente. Ex hoc omnibus, tam majoribus, quam minoribus, non mediocre humilitatis exemplum derelinquens. Qui & ipse, tempore interdicti & afflictionis *Anglicanæ* Eccclesiæ, persecutiones, tribulationes, diversas injurias, rerum dispendia, longa exilia pro libertate Sanctæ Ecclesiæ tuenda, cum multis aliis injuste perpessus est.

Com. de Arundel ob. *Willielmus* Comes de **Arundel** rediens de Civitate *Damieta*, postquam Dei virtute capta est, moritur ultra *Romam*, apud quoddam oppidulum **Kainel** nomine, cujus corpus membratim divisum, ex ipsius jussione, in *Angliam* transportatum est, & apud *Wimundham* sepultum.

Eustac. de Faucunberg. fit Ep. Lond. *Eustachius* de **Faucunberge**, Thesaurarius Regis *Henrici* III. in Episcopum **London** consecratur apud *Westmonasterium*, à *Benedicto Roffensi* Episcopo, quia Dominus *Stephanus Cantuariensis* Archiepiscopus, anno præcedenti *Romam* perrexerat, & nondum reversus fuerat.

Rex Scot. uxducit sororem Henrici R. *Alexander* Rex *Scotiæ* duxit in uxorem filiam *Johannis* Regis *Angliæ*, nomine *Johannam*, sororem scil. Regis *Henrici* III. Obiit Abbas *Abenduniæ*, & successit Camerarius ejusdem Ecclesiæ. *Pandulfus* cessat à Legatione sua in *Anglia*, cito post Festum Apostolorum *Petri* & *Pauli*.

Steph. Arch. Cant. in Angl. redit. Dominus *Stephanus Cantuariæ* Archiepiscopus revertitur in *Angliam* de *Roma*, in Autumno.

Pestis maxima. Hoc anno extitit tam grandis mortalitas hominum in trasmarinis partibus, tam Religiosorum, quam cæterorum, ut in aliqua Abbatia IX. defuncti simul una die haberentur; in pluribus vero Abbatiis tot languidi & ægroti, ut reliqui, qui sani & incolumes videbantur, vix sufficerent Officium concelebrare Divinum. In Civitatibus nihilominus, vicis, & villis veniens clades tantum invaluit, ut non nisi tres aut quatuor, sicut dicebatur, in aliqua villa invenirentur, qui potentes existerent defunctorum corpora tradere sepulturæ.

Damieta à Paganis capta. Proh dolor! Pagani, orta dissentione & discordia inter *Christianos*, aliisque infortuniis ingruentibus, Civitatem *Damietam* inopinato eventu recuperant, atque eandem sibi subjugant, quam *Christianorum* populi non sine multo labore & sudore, Dei tamen virtute ceperant, & per biennium & eo amplius jam possederant, & depopulaverant.

Episcopus

Episcopus *Coventrensis*, nomine *Willielmus* de Cornhill, mense Septembri cum in Episcopatu suo cœpisset ordines * jam Acolitis, Subdiaconibus, & Diaconibus; & ventum esset ad Presbyteros ordinandos, subito percussus paralysi, non sine multorum admiratione, obmutuit, & sic officio inchoatæ ordinationis minime consummato, lingua etiam ejus deinde nimium intumescente, mutus permansit. *Petrus* de *Rupibus* Episcopus Winton cruce signatus est XIII. Kal. Octobr. Sigillum Domus nostræ mutatum est, in crastino viz. Beati *Kalixti* Papæ & Martyris. *Henric. 3. R. Ep. Covent. paralys. affectus.*

MCCXXII. 1222

Obiit piæ memoriæ *Willielmus* Rector Ecclesiæ de Bradewate, qui inchoavit novam Ecclesiam de Waverley, vicesimo viz. anno postquam inchoata fuerat; & sepultus est foris juxta murum Australem ejusdem Ecclesiæ; cujus animæ misereatur, qui solus post mortem potest præstare medicinam. Amen. *Will. Rect. de Bradwate ob.*

Dominus *Stephanus Cantuariæ* Archiepiscopus celebravit concilium suum primum apud Oxon, XV. Kalend. Maii. In hoc concilio quidam Diaconus Apostata, qui duxerat quandam Judæam, degradatus est, & postea combustus. *Concil. Oxon.*

Quidam etiam Rusticus, qui se crucifigebat, immuratus est perpetuo.

Nix permaxima in Mense Aprili prostravit multas arbores, & gelu superveniente, arbores mortificavit, ita quod folia non apparebant anno illo in pluribus locis terrarum, fructus etiam pomorum pluribus in locis omnino deperiit. *Nix & gelu max.*

Hoc etiam anno tanta extitit siccitas, quod omnia fere tarde seminata deperibant. Obiit piæ memoriæ *Walterus* quondam Prior Meriton, IV. anno ex quo susceperat habitum ordinis *Cartusiæ*. Obiit *Johannes* cognomento Suthil Abbas de *Hyda*, & successit ei Monachus quidam ejusdem loci *Walterus* nomine. *Siccitas max.*

Pandulfus quondam Legatus in Anglia consecratur *Romæ* in Episcopum *Norwicensem*, IV. Kal. Junii. *Pandulf. fit Ep. Norwic.*

Hoc anno concessit Rex *Henricus* III. de tota *Anglia*, per consilium Domini *Stephani Cantuariæ* Archiepiscopi, & aliorum Magnatum Terræ, in subsidium Terræ Sanctæ adquirendæ, de Comite quolibet III. Marc. de quolibet Barone I. Marc. de quolibet Milite XII. den. de quolibet libero homine I. den. de quolibet homine habente catallum ad valentiam dimid. Marc. I. den. Sed concessio ista parum aut nihil profuit, quia cito post contradictum est, & ad effectum minime perductum. *Subsid. in terram S. concessum.*

Exorta quadam tumultuosa seditione in Civitate London, ex occasione injuriæ & contumeliæ *Londoniensibus* apud *Westmonasterium* illatæ, præsumta nihilominus cujusdam transgressionis temeritate, à quibusdam pestilentibus Civitatis ejusdem, quæ ad perturbationem & violationem pacis esse videbatur, unus de primoribus & nobilioribus Civitatis, *Constantinus* nomine, causa illius, ut ferebatur, ad liquidum minime discussa, & sicut nonnullis visum est, velociori judicio quam decuit vel oportuit, cum quibusdam aliis suspenditur. Quidam vero alii ex urbe dehonestati sunt, & ignominiose tractati: quo facto, tota Civitas confunditur vehementer & conturbatur: sed latet adhuc quem finem res gesta sortiatur. Obiit *Thomas* Prior Meretone, & successit ei Canonicus quidam ejusdem Ecclesiæ, *Egidius* nomine. Obiit *Randulfus* Episcopus *Cicestriæ*. Stella magna & insolita apparuit in Autumno. *Londinenses tumultuantur.*

Dracones visi sunt à nonnullis huc illucque per aera volantes, a quibusdam etiam visi sunt quasi intra se pugnantes. *Dracones in aere.*

Circa Festum Sancti *Andreæ* Apostoli facta sunt tonitrua valde terribilia, & fulgura, & coruscationes, ex quibus multa multis modis incommoda homines perpessi sunt. *Tonitrua magna.*

Per idem etiam tempus ventus validissimus factus est, horribilis, mentes hominum valde deterrens, turres & domos subvertens, silvas & virgulta eradicans, multos quoque utriusque sexus diversis in locis, maxime tamen in Pago *Ventus mag. & inundatio.*

Henric. 3. R. *Warewicensi*, miserabiliter in mortem dejiciens; postea vero nimia aquarum inundatio subsecuta est, quæ multis in locis damno & periculo fuit.

1223 MCCXXIII.

Plures Abbates ob. Hoc anno nonnulli tam in regulari quam in seculari habitu constituti, subito infirmitate correpti, mortui sunt. Abbates etiam de Coggeshal, de Dunkeswell, de Bordesly, de *Certeseia* obierunt.

Puer quidam parvulus circiter VIII. sive VII. annorum, ad portam *Waverleiæ* degens, cecidit in aquam portæ contiguam, die inventionis Sanctæ crucis, quem mox unda rapuit, & fere in unius sagittæ cursum, videlicet, subtus quatuor pontes lapideos secum traxit; fluctuans igitur super aquam compertus est à quodam, & ab aquis ilico extractus, paululum aquæ, quam absorbuerat, evomuit, crastino vero die, Deo miserante, non solum pristinæ sanitati & incolumitati restituitur, verum etiam usque hodie ad eandem portam intrans & exiens, sicut heri & nudius tertius, etiamsi non quæritur, invenitur.

Episc. Carleol. ob. *Hugo* quondam Abbas *Belli Loci* Regis *Angliæ*, postea Episcopus de Cardul, rediens de *Roma* venit ad Abbatiam de Trinitate, ubi fere per III. dies infirmatus, quarto die obiit, III. Nonas Junii. Ecce quam repente tollitur è medio, cujus linguam nonnulli mirati sunt, pectus non ita. *Hamericus* Abbas IX. Elemosinæ obiit, cui successit quidam Monachus ejusdem Domus, *Sanctius* nomine.

Phil. Rex Franc. ob. *Philippus* Rex *Francorum*, princeps sapiens, & prudens, Regno suo pacato, & sapientia atque prudentia sua multipliciter dilato, obiit II. Id. Julii, anno Regni sui XLV. Fertur idem Rex vocasse *Lodowicum* filium suum primogenitum ante obitum suum, & præcepisse ei coram nonnullis Principibus Regni sui, ut Deum diligeret & timeret, & Sanctam Ecclesiam exaltaret & honoraret, & judicium & justitiam faceret populo suo, & præcipue ut pauperes & mediocres in Regno suo, contra superborum insolentiam, & præsidiis attolleret, & defensionis suæ auctoritate protegeret. Ludov. R. Franc. coron. Idem vero *Lodowicus* non multo post *Remis* Coronatus est, & unctus in Regem, viz. in die Sancti *Sixti* Papæ & Martyris.

Rex Hierosol. in Ang. venit. *Johannes* de Bresnes Rex *Jerosolimitanus* venit in *Angliam*, in Autumno.

Episcopi Exon. & Covent. ob. *Simon* de *Apulia Exoniensis*, *Willielmus* de Cornhell *Coventrensis* Episcopi mortem pertulerunt. Obiit *Willielmus* Abbas *Glastoniæ*, & successit ei Prior *Bathoniæ*. Iste *Willielmus* primus abbatizavit ibidem, postquam Episcopalis cupiditas illud juste meruit amittere, quod injuste præsumpsit invadere.

1224 MCCXXIV.

Obiit *Willielmus* Abbas Rievallis, & successit ei Abbas de Wardun. *Walterus*, Cognomento *Malus-Clericus*, factus est Episcopus de Carduil. Nonnulli Alienigenarum ejecti sunt, & amoti de Castellis & Custodiis suis in *Anglia*. Obiit *Willielmus* de Ecclesia Sanctæ *Mariæ*, Episcopus London, VI. Kalend. Aprilis.

Plures Episcopi consecrat. *Radulfus* de *Nova-villa* Thesaurarius Regis factus est Episcopus *Cicestrensis*. *Willielmus* Briwere Præcentor *Exoniæ*, factus est Episcopus ejusdem Ecclesiæ; consecrati sunt autem ambo London IX. Kalend. Maii, à Domino *Stephano Cantuariensi* Archiepiscopo.

Alexander de Staneby fit Episc. Covent. Magister *Alexander* de Staneby, Clericus de Camera Domini Papæ, consecratur ab eodem *Romæ* in Episcopum *Coventrensem*, die Sanct. Pasch. (id est) XVIII. Kal. Maii. *Willielmus Marescallus* duxit uxorem filiam *Johannis* Regis *Angliæ*, Elianor nomine, sororem scil. Reg. *Henr.* III. Obiit *Willielmus* Comes de Arundel adolescens, quarto anno post mortem patris sui, & sepultus est apud Wimundeham.

Cast. Bed. expugnatur. Falkesius in suam patriam cum dedecore dimittitur. *Lodowicus* Rex *Franciæ* subjugat ditioni suæ terram *Pictaviæ*. *Falkesius*, unus ex Alienigenis, quos aliquando *Johannes* Rex *Angliæ* in perniciosum auxilium sibi asciverat, roborato post mortem dicti Regis Castello de Bedeford, quod ab eodem Rege in custodiam acceperat, nonnullis etiam de Majoribus

Angliæ

Angliæ, ſicut dictum eſt, eidem *Falkeſio* conniventibus, tenuit idem Caſtellum contra Regem *Henricum* III. præfati Regis filium; ad quod expugnandum non ſolum Rex, verum etiam Dominus *Stephanus* Archiepiſcopus *Cantuarienſis*, & Epiſcopi, atque omnes fere Magnati *Angliæ*, licet fortaſſis non uno eodemque anno, pariter convenerunt. Quo tandem capto, omnes fere, qui ſponte ingreſſi in Caſtello inventi ſunt, ſuſpenſi ſunt in patibulis, in die viz. Aſſumptionis *Beatæ Mariæ*, homines circiter octoginta. Ipſe vero *Falkeſius* paulo poſt in Eccleſia *Coventrenſi* deprehensus & captus, tandemque jure Eccleſiaſtico dimiſſus, non ſine confuſione & dolore in patriam ſuam reverſus eſt. Uxor autem ejus, per quam poſſeſſionibus, divitiis, & honoribus multipliciter fuerat exaltatus & ditatus, tradita eſt cuidam Magnato *Angliæ* cuſtodienda cum filiis ſuis. *Henric. 3. R.*

Obiit *Symon* Abbas de **Tame**; ſucceſſitque ei quidam Monachus ejuſdem Domus, *Laurentius* nomine. Siccitas magna Hyemalis, unde & ſatio impedita, & fames ingens ſecuta eſt. *Siccitas hyemalis, unde fames ſubſecuta eſt.*

MCCXXV. 1225

Obiit *Hugo* **Bigot** Comes **Norfolch**.

Henricus Rex *Anglorum* conceſſit & dedit hominibus de Regno *Angliæ*, libertates & conſuetudines, ſicut erant in diebus antiquis, & fecit eis inde Chartas duas, unam de Libertatibus, & liberis Conſuetudinibus Regni, aliam vero de Libertatibus *Foreſtæ*, & ad *Foreſtam* pertinentibus. Pro hac igitur conceſſione & donatione, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, Milites, & Homines libere tenentes de Regno conceſſerunt, & dederunt eidem Regi quindecimam omnium mobilium ſuorum. Monachi vero *Ciſtercienſis* ordinis tam pro libertatibus, quam pro gratia, & benevolentia Regis habenda, dederunt ei duo Millia Marcarum Argenti; *Judæi* autem exiſtentes in *Anglia* dederunt ei eodem tempore quinque Millia Marcarum Argenti. *R. H. 3. pro conceſſione magnæ Chartæ, & de Foreſta magnam pecuniæ ſummam à ſuis ſubditis recipit.*

Obiit *Johannes Helyenſis* Epiſcopus, prius Abbas de *Fontibus*, cui ſucceſſit *Gaufridus* Archidiaconus *Norwicenſis*, frater *Huberti de Burgo*, Juſtitiarii *Angliæ*. Conſecratur autem *Londoniæ* à Domino Sancto *Cantuarienſi* Archiepiſcopo, in Natal. Apoſtolorum *Petri* & *Pauli*. Cedente Sanctio, ſucceſſit *Martinus* IX. Abbas Elemoſynæ, qui & ipſe prius bis abbatizaverat. *Johan. Ep. Elienſ. ob. ſuccedit Gaufridus.*

Henricus III. Rex *Anglorum* ſuſceptus eſt in Domo noſtra, ſextodecimo Kalend. Januarii, cum ſolemni proceſſione. Craſtina vero die Capitulum introivit, & ſocietatem, fraternitatem, atque participationem beneficiorum Domus noſtræ petiit & accepit.

MCCXXVI. 1226

Hoc anno IV. Nonas Octobris, die Dominico, Beatiſſimus *Franciſcus* in Civitate Aſſiſii, in qua ortus eſt, apud *Sanctam Mariam de Portiuncula*, ubi ordinem fratrum minorum ipſe primo plantavit, expletis XX. annis ex quo perfectiſſime adhæſit Chriſto, Apoſtolorum vitam & veſtigia ſequens, egreſſus de carnis ergaſtulo ad Cœleſtium Supernorum manſiones, perfecte quæ cœpit conſummans, feliciſſime convolavit; cum Hymnis & Laudibus in ea Civitate ſacroſanctum corpus ipſius collocatum eſt, & honorifice reconditum, ubi ad gloriam Omnipotentis multis coruſcat Miraculis. *S. Franciſcus obiit.*

Quidam converſus de **Bodelo**, inſtigante Diabolo, Abbatem ſuum interfecit, propter quod omnes ab eadem Domo ſunt ejecti, de cætero minime revocandi, & ſtatutum eſt ut Domus ipſa de cætero ſit quinque contenta.

Tertio Kalend. Februarii, VI Feria, dedicata ſunt Altaria duo, in craſtino ſubſequenti, viz. Sabbato, unum in Aquilonari Cruce Eccleſiæ noſtræ, à Domino *Johanne* Epiſcopo, tunc Vicario Domini P. *Wintonienſis*, in præſentia ejuſdem *Wintonienſis*. Obiit *Symon* Abbas de **Rading**. Obiit *Willielmus* cognomento *Longa Spata* Comes *Sareſburienſis*. Cedente *Willielmo*, ſubrogatur *Reginaldus*, Prior *Geroldoniæ*, ejuſdem Domus Abbas decimus. Obiit *Richardus* de *Mariſco* Epiſcopus de *Dunelmo*. *Rich. de Mariſco Ep. Dunelm. ob.*

Henric. 3. R. *Johannes* de Munemuþe construxit quandam Abbatiam de ordine *Cisterciensi* in *Wallia*, quam *Gratiam Dei* nominavit, veneruntque ibidem Monachi primo, VIII. Kal. Maii. *Lodowicus* Rex *Francorum*, tam rogatu quam jussu summi Pontificis, profectus est cum exercitu grandi ad Civitatem quandam vocabulo *Avinion*, & obsedit eam, quæ Romanæ Ecclesiæ, superbiendo vel potius apostatando, inobediens erat & rebellis. Illi autem, qui in urbe erant, arbitrantes non esse tutum diu tanto resistere Principi, reddiderunt se summo Pontifici. Legati vero Apostolici, qui in exercitu erant, tradiderunt urbem prædicto Regi. Rex igitur acceptis obsidibus ab his, qui in civitate erant, muris tunc ejusdem urbis fortioribus in locis per girum destructis atque deletis, cœpit reverti in Terram suam: sed in ipso itinere morbo correptus ex hac luce vel potius caligine subtractus est, anno Regni sui quarto, sicque cito gaudium conversum est in luctum & lamentum; *Lodowicus* autem filius ejus, puer circiter annorum XII. non multo post *Remis* coronatur, & ungitur in Regem, in die viz. Sancti *Andreæ* Apostoli.

Abbatia Gratia Dei dicta in Wallia extruitur à Johanne de Monmuth.

Pandulf. Ep. Norwic. ob. succed. Thom.

Obiit *Pandulfus* Episcopus *Norwicensis Romæ*, successitque ei *Thomas* de *Blumwilla* Clericus curialis; Consecratur autem *Londoniæ* à Domino S. *Cantuariensi* Archiepiscopo. Obiit *Johannes* Goddard de *Newentia*, primus Prior de *Novo Loco*; qui & ipse circiter LVII. ann. sacerdotio functus est. Obiit *Willielmus* Bruwer Fundator & Canonicus Ecclesiæ Sanctæ *Mariæ* de Dunekewelle. Obiit *Benedictus* Episcopus *Roffensis*.

1227 MCCXXVII.

Annus à Fundatione Abbatiæ de *Waverlea* Centesimus. Obiit *Willielmus* de *Mandevilla* Comes *Essexiæ*. *Hubertus* de *Burgo*, Justitiarius *Angliæ*, factus est Comes *Cantiæ*. Obiit *Honorius* Papa, successitque ei *Hostiensis* Episcopus, & vocatus est *Gregorius*. *Henricus* de Samford Archidiaconus *Cantuariæ* Consecratur ibidem in Episcopum *Roffensem*, VII. Id. Maii, à Domino Sancto *Cantuariensi* Archiepiscopo. *Henricus* Rex *Angliæ* fecit *Richardum* fratrem suum Comitem *Cornubiæ*, in die *Pentecostes*, III. viz. Kalend. Junii, apud London.

Fredericus Imp. ad Terram Sanctam ire nolens à Papa excommunicatur.

Petrus de *Rupibus Wintoniensis*, *Willielmus* Bruer *Exoniensis* Episcopi, aliique nonnulli Episcopi, Clerici, & Laici de diversis Mundi partibus, arripuerunt iter, ituri in Terram Sanctam, cum multitudine maxima Christianorum, qui omnes, ut credimus, divinitus inspirati, Apostolicisque literis & monitis animati atque roborati, necnon virtute & ligno Sanctæ Crucis signati & armati, punire volebant injurias Dei in hostes nominis Christiani. *Fredericus* autem Imperator *Roman.* qui & ipse cruce signatus, &, ut sperabatur, dux & princeps exercitus Christiani, simulabat se cum cæteris profecturum: sed corruptus, ut fertur, muneribus & xeniis *Paganorum*, & de terra sua minime egressus, non mediocre intulit impedimentum exercitui Christiano. Peregrini siquidem, qui in *Syriam* adventum ejus jam prævenerant, audientes quod dictus Imperator, secundum quod promiserat, nequaquam veniret; plusquam XL. Millia in eisdem navibus, in quibus transierant, redierunt; pro quo facto postea *Romæ* multisque locis aliis solemniter excommunicatus est.

Greg. IX. Romam relinquit.

Gregorius Papa, qui hujus nominis nonus dictus est, orta dissentione inter ipsum & *Romanos*, tum propter Imperatorem, quem excommunicaverat, tum propter alia quædam, quæ *Romani* non recte, ut sibi visum est, ab ipso exigebant, transtulit se Perusium, ubi non modico tempore morant fecit. Monachi *Belli-loci-Regis* intraverunt in novam Ecclesiam cum magno gaudio, in vigilia Assumptionis Beatissimæ *Mariæ*.

Fred. Imp. vexat Papam.

Fredericus Imperator, adductis circiter XV. Millia *Saracenorum* in Imperium, Ecclesiam Dei conculcat, atque perturbat, confundit etiam miserabiliter negotium Terræ Sanctæ, &, post innumera fraudum commenta, contra *Romanam* Ecclesiam publice prosilit, in persecutionem ejus totaliter se conflando.

MCCXXVIII. 1228

Henric. 3. R.

Lodowicus Rex *Francorum* adhuc adoleſcens conſtruxit in Gallia, conſilio Dominæ *Blanchæ* Reginæ Matris ſuæ, quandam Abbatiam de Ordine *Ciſtercienſi*, quam *Regalem Montem* nominavit. Veneruntque Monachi ibidem primo, in octavis paſchæ, IV. viz. Nonas Aprilis: conſtituit etiam ut eſſent ibi 100 Monachi & *. Obiit *Richardus* Abbas 𝔅𝔯𝔲𝔢𝔯𝔢. Obiit *Stephanus Cantuariæ* Archiepiſcopus, in Scientia Theologica ſuo tempore nulli ſecundus.

Steph. Archiep. Cant. ob.

Præſul virtutis Stephanus documenta ſalutis.
Vivens multa dedit, moriens à morte recedit.
Forma Gregis Clerique decus, vitæ ſpeculator,
Et ſpeculum, Chriſtique fuit devotus Amator,

Richardus Epiſcopus *Saresberienſis* tranſlatus eſt ad Epiſcopatum de *Dunelmo*. Obiit *Euſtachius* de 𝔉𝔞𝔲𝔨𝔢𝔟𝔢𝔯𝔤𝔢 Epiſcopus *Londonienſis*. Obiit *Gaufridus* Epiſcopus *Helienſis*.

Canonizatio S. Franciſci.

Hoc anno canonizatus eſt Beatus *Franciſcus*, Epiſcopis, Cardinalibus, aliiſque Eccleſiarum Prælatis, numeroſiſque plebibus aſtantibus, à Domino Papa *Gregorio*, altiſona voce, protenſis ad Cœlum manibus, ita dicente. *Ad Laudem & gloriam Omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & glorioſæ Virginis* Mariæ, *& Beatorum Apoſtolorum* Petri & Pauli, *& ad honorem* Eccleſiæ Romanæ, *Beatiſſimum* Franciſcum, *quem Dominus glorificavit in Cœlis, venerantes in Terris, de Conſilio fratrum noſtrorum, & aliorum Prælatorum, in Catalogo Sanctorum decrevimus adnotandum, & feſtum ejus die obitus ſui celebrari.* Facta ſunt autem hæc in Civitate *Aſſiſii*, ſecundo anno Pontificatus Domini Papæ *Gregorii*, 17. die Kal. Menſis Auguſti. *Fredericus* Imperator applicuit excommunicatus in Terram Sanctam, circa Nativitatem Beatæ *Mariæ* ſemper Virginis.

Fred. Imper. ad Terram S. proficiſcitur.

MCCXXIX. 1229

Cui abſenti Papa, decimis redit. eccleſ. aſt. per totam Angliam exactis, bellum infert.

Gregorius Papa, directo Nuncio in *Angliam*, exegit ab Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, aliiſque Eccleſiarum Prælatis & Clericis, decimam omnium redditùum, & proventuum ad ſuſtentandum exercitus, quos ſub amplis ſtipendiis miſerat, ad recuperandum patrimonium Beati *Petri*, & Caſtella, & Terras, à *Frederico* Imperatore invaſas, & ut diſſiparet & minueret, ubicunque poſſet, poteſtatem dicti Imperatoris, qui à Deo & *Romana* Eccleſia videbatur averſus. Prædictus igitur Nuncius veniens in *Angliam*, dictam decimam, tam per ſe quam per alios, diſtrictiſſime colligi fecit & adunari.

Obiit Dominus *Adam* quondam Abbas *Waverleienſis*, vir religione, vita, & doctrina commendabilis. Hic inſtituit ut una privata Miſſa diceretur pro ſingulis hoſpitibus in infirmitorio Scolarium morientibus, in die ſepulturæ eorum, ſive in craſtino, quod antea in Domo noſtra non fiebat.

Pax 10. annorum inter Saracenos & Chriſtianos Terræ Sanctæ.

De ſtatu Sanctæ Terræ cunctos incertos cupientes reddere certos, ad *Jeſu Chriſti* laudem, & nominis ſui gloriam, Chriſtianitatis exaltationem, & inimicorum Crucis Chriſti confuſionem, *Sidonis*, & *Cæſareæ* Caſtris ante adventum Imperatoris in Terram Sanctam bene firmatis, &, prout decuit, competenter munitis, & apud *Jopen*, quæ eſt porta *Jeruſalem*, poſt prædicti Imperatoris in Terram Sanctam adventum, quodam Caſtro pulcherrimo & fortiſſimo firmato, & foſſato in magna parte penato, ſciatis quod *Keniel Soldanus Babyloniæ*, qui omnibus præeſt *Soldanis*, multis per internuncios inter eos habitis conſiliis, & colloquiis, tandem per treugas, inter eos per decem annos captas, reddidit Sanctæ Chriſtianitati Sanctam Civitatem *Jeruſalem*, & Sanctum Sepulcrum Domini, & *Bethleem* & *Nazareth* Civitates, & cheminum uſque ad flumen *Jordanis* cum quibuſdam caſalibus, dictis civitatibus & chemino prædicto pertinentibus; nec non & Civitatem Beati *Georgii* in *Rhamis*, & planas de *Rhamis* in parte, & planas *Sydonis* in parte, & *Turonum Winfridi*, ita quod Deo gratias ſecurum patet ire & redire omnibus peregrinis, tam illis ſcil. qui modo ſunt in Terra Sancta, quam illis, qui in eandem infra treugas prædictas proceſſu temporis

Henric. 3. R. temporis sunt venturi, ad peregrinationem suam faciendam, ab *Acon* usque *Tyronem* & *Sidonem*, & usque *Nazareth*, & usque ad Sanctam Civitatem *Jerusalem*, & usque flumen *Jordanis*, & usque *Bethleem*, per antiquam stratam peregrinorum, sicut inter perpetuæ memoriæ Dominum nostrum *Richardum*, quondam Regem *Anglorum*, & inter *Saladinum*, *Damasci* & *Babiloniæ* quondam *Soldanus*, fuit prolocutum; prædictus etiam *Fredericus* Imperator, die Dominica proxima ante Annuntiationem Domini, portavit Coronam Regalitatis in Civitate Sancta *Jerusalem*. Quoniam vero *Soldanus Damasci* qui Infans est, & malum habet consilium voluntati & sapientiæ prædicti *Keniel Soldani Babiloniæ*, in parte noluit, & in parte voluit prædictis treugis assentire. Prædictus *Soldanus Babyloniæ* hoc moleste tulit, & Civitatem *Damasci* una cum *Soraph Soldano* partium Orientalium, & fratre prædicti *Soldani Babyloniæ*, & prædicti *Soldani* avunculo, cum centum & quinquaginta ammirallis potenter obsedit, & etiam Castrum *del Crak*, quod est quoddam Castrum fortissimum & jus Christianorum. Ità quod in recessu latoris præsentium in Terra Sancta à nobis, fuerunt adhuc prædicti *Soldani* in obsidione prædicta Civitatis *Damasci*; Dat. apud *Acon* xx. die Aprilis.

Robertus de Bingeham, Canonicus Ecclesiæ Sarum, consecratur in Episcopum ejusdem Ecclesiæ à *Simone* Episcopo *Bathoniensi*, apud Wilton, VI. Kalend. Junii.

Richardus cognomento magnus fit Archiep. Cantuariensis.

Richardus, cognomento *Magnus*, *Lincolniensis* Ecclesiæ Cancellarius, factus est Archiepiscopus *Cantuariensis*; consecratus est etiam apud *Cantuariam* ab *Henrico Roffensi* Episcopo, in die Sanctæ *Trinitatis*, IV. viz. Id. Junii. Notandum sane quod omnes Archiepiscopi *Cantuarienses*, qui istum præcesserunt, diversa habuere vocabula, nec quisquam illorum hoc vocabulo nuncupatus est, præter unum duntaxat, qui hujus vocabuli exstitit primus, iste vero hujus nominis dignoscitur esse secundus, Consecrantur etiam eodem die, apud prænominatam urbem, à *Simone Bathoniensi* Episcopo *Rogerus* cognomento *Niger*, Archidiaconus *Colecestriæ*, in Episcopum *Londoniensem*; Abbas Sancti *Edmundi* in Episcopum *Eliensem*. *Stephanus* Abbas de *Stanleia* factus est Abbas de *Sammaco*.

Plurimi Episcopi consecrantur.

Comes de Sancto Ægidio ab Albigensibus desciscit

Raymundus Comes de Sancto *Egidio*, per longum jam tempus excommunicatus, propter Hæreticos, qui vocantur *Albigenses*, quibus, sicut dictum est, favebat, venit in *Franciam*, ubi coram summi Pontificis Legato à vinculo anathematis absolutus, reconciliatus est Sanctæ Ecclesiæ. Interdictum vero, quod tempore patris sui cœperat, & jam per xx. annos in terra sua duraverat, eodem quoque tempore relaxatum est, qui viz. prædicti Comitis *Raymundi* pater præfatis, ut dictum est, Hæreticis favens, consiliis atque monitis Sanctæ Ecclesiæ nullatenus adquiescere voluit. Qua de causa solemniter excommunicatus est. Ipse autem, excommunicatione contempta, non solum non reliquit, verum etiam in erroris sui perversitate, usque ad finem vitæ, permansit, tandem excommunicatus interiit. *Fredericus* Imperator rediit de Terra Sancta. Sexagesimus annus à Passione Sancti *Thomæ* Martyris.

Fred. Imper. redit de Terra Sancta.

MCCXXX.

1230

R. Henric. 3. in Galliam transfretat.

Henricus III. Rex *Anglorum* transfretavit mare, ductore Comite *Britanniæ*, circa festum Apostolorum *Philippi* & *Jacobi*; applicuitque in *Britanniam* cum exercitu magno Procerum & Magnatum *Angliæ*; spe recuperandi terras quas ipse & pater suus, sive juste, sive injuste amiserant. Quod vero ibi gesserit superfluum est dicere, cum res sit in propatulo omnibus fere scire volentibus. Rediit autem in *Angliam*, circa Festum omnium Sanctorum. In ipso vero reditu obiit *Gilebertus* de *Clara* Comes *Gloucestrensis*, cujus corpus transportatum est in *Angliam*, & apud Theokesbury sepultum. Prædictus autem Comes *Britanniæ* longo jam tempore excommunicatus, propter quendam sacerdotem, quem vivum fecerat sepeliri, & propter nonnullas alias querelas, hoc eodem anno absolutus est, & Terra ejus ab interdicti sententia relaxata.

Re infecta redit.

Berengaria quondam Regina *Angliæ* (ipsa *Berengaria* filia Regis *Navarræ*, uxor

uxor *Richardi* I. Regis *Angliæ*) construxit quandam Abbatiam de Ordine *Cisterciensi* in pago *Cenomannensi*, quam nominavit *Pietatem Dei*. Ipsa vero non multo post obiit, atque ibidem in Ecclesia sepulta est. *Henric. R. 3.*

Petrus de *Rupibus Wintoniensis* Episcopus, rediens de Terra Sancta, venit *Romam*, circa festum Sanctæ *Mariæ Magdalenæ*.

Pax & concordia facta est inter Papam *Gregorium* & Imperatorem *Fredericum*. *Leulinus* præfectus *Walliæ*, simulata dilectionis gratia, *Willielmum* de Brebisa Baronem Nobilem ad Paschalia Festa secum agenda invitans, eundem post epularum & poculorum abundantiam, super perpetrato adulterio, & violatione uxoris suæ malitiose aggressus est, eumque aliquantis diebus vinculis irretitum carcere retrudens, ad ultimum, ut dicitur, turpissima morte damnavit. In qua maligna præsumtione Domino Regi *Angliæ*, cunctisque Optimatibus Terræ non modicam intulit confusionem, sed proprio collo restem paravit in isto facto, si justus sit Rex ultorque fidelis. *Pax inter Papam & Imperatorem.*

Orta discordia inter *Richardum* Archiepiscopum *Cantuariensem* & Regales, qui violenter ejecerant homines Archiepiscopi de quadam Custodia, quæ, sicut nonnullis visum est, proprie spectat ad jus *Cantuariensis* Ecclesiæ; excommunicatis etiam qui violentiam perpetraverant, aliis quoque causis emergentibus, profectus est Archiepiscopus *Romam*. Rediens vero ab urbe ad Sanctam *Geminam*, morboque correptus obiit, atque ibidem apud Ecclesiam fratrum *Minorum* honorifice tumulatus est. *Rich. Archiep. Cant. ob.*

Quam brevis & fallax hujus sit gloria vitæ,
Præsulis istius mors demonstrat sine lite.

Richardus Frater *Henrici* III. Regis *Anglorum* duxit relictam *Gileberti de Clara* Comitis *Gloucestriæ*, sororem scilicet *Willielmi Marescalli*, qui viz. *Willielmus Marescallus* non multo post obiit, atque apud *Londoniam* juxta patrem suum sepultus est. *Rich frater Hen. 3. ducit in uxorem relictam Comitis Glocest. Guil. Maresc. obiit.*

Militis istius mortem dolet Anglia; *Ridet*
Wallia, *viventis bella minasque timens.*

In die Sancti *Barnabæ* consecrata sunt duo altaria, in crastino vero unum in Australi Cruce Ecclesiæ nostræ, à Domino *Johanne* Episcopo, tunc temporis Domini *Wintoniensis* Vicario. Dies quoque consecrationis eorum venerantibus x. dies remissionis concessit, totidem vero dies Indulgentiæ idem Episcopus concessit, quando tria Altaria in Aquilonari cruce dedicavit.

N. *de* Verdona *temptans evadere mortem,*
Mortis non potuit in equis transcurrere sortem.

Petrus de *Rupibus Wintoniensis Episcopus*, rediens de Terra Sancta, applicuit in *Angliam*, circa Festum Sancti *Jacobi* Apostoli. Obiit *Martinus* Abbas XI. Elemosynæ, cui successit *Gaufridus* Abbas de Land.

Egidius Prior *Meritonæ*, relicta pastorali cura, factus est Monachus *Cisterciensis* Ordinis; cui successit quidam Canonicus dictæ Domus *Henricus* nomine.

Monachi de Waberly intraverunt in novam Ecclesiam de prima veteri Ecclesia, cum solenni processione & magnæ devotionis gaudio, in Festo Sancti *Thomæ* Apostoli, anno XXX. ab inchoatione novæ Ecclesiæ, cujus inceptor fuit bonæ memoriæ *Willielmus* de Bradewatere.

MCCXXXII. 1232

Hoc anno *Henricus* III. Rex *Anglorum* accepit ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, & Clericis, Terras habentibus, quæ ad Ecclesias suas non pertinebant, Comitibus, Baronibus, Militibus, Liberis hominibus, & Villanis de Regno *Angliæ*, in auxilium, quadragesimam partem omnium Mobilium *Quadragesima pars nobilium apparentium solvitur Regi.*

Henric. 3. R. bilium suorum apparentium, sicut ea habuerunt in crastino Beati *Matthæi* Apostoli, anno videlicet dicti Regis XVI. Nihil vero capiebatur ab aliquo, qui non haberet ad minus hujusmodi bona ad valentiam XI. Denariorum. Monachi vero *Cisterciensis* Ordinis in *Anglia* ab hac exactione & servitute nequaquam immunes extiterunt.

Iste est annus octavus, à quo Dominus *Henricus* III. Rex *Angliæ*, communi assensu & voluntate Magnatum, tam Clericorum, quam Laicorum totius *Angliæ*, quintamdecimam partem omnium Catallorum universaliter accepit, concedens & Chartis suis irrefragabiliter corroborans omnes libertates *Anglicanas*, temporibus proavorum suorum liberius & quietius usitatas, tam in Forestis, quam extra, à se & suis inposterum firmiter observandas. Et ne quis ausu temerario prædictas libertates infringere in perpetuum acceptaret, Dominus *Stephanus Cantuariensis* Archiepiscopus, cum suffraganeis suis astantibus & consentientibus, Domino Rege & Regni Magnatibus, anathematis sententiam candelis accensis in publico promulgavit; sed, proh dolor! aggravatum est jam jugum servitutis, & maxime de Foresta fit novissimum pejus priori.

Hubertus de Burgo officio Justitiarii pellitur, cui succedit Stephanus de Segrave.

Hubertus de *Burgo* Regis & Regni Rector, & pro libitu dispositor & dispensator, Comes *Cantiæ* & totius *Angliæ* Justitiarius; cui nihil Regiæ defuit potestatis, præter solius Regii Diadematis dignitatem, super multiplicibus & enormibus criminibus Domino Regi accusatus, à latere Regis, & ab omni potestate semotus, etiam ex improviso persecutus, captus, & catenatus, carcerali custodiæ apud *Divisas* est mancipatus, cui communi assensu & consensu Domini Regis, & Magnatum totius Regni, successit *Stephanus* de Segrave in justitiariam potestatem inmediate

Hujus ad exemplum caveat sibi falsa potestas,
Ne pro delictis, Rege jubente, ruat.

Obiit *Randulfus* Comes *Cestriæ* apud Walingeford.

In Terris gaudens fuit iste Comes, Deus illi
Subveniens tribuat gaudia summa Poli.

Quæstio Prioratus inter Abbatem de Waverly & Abbatem de *Furnesio* terminatur hoc modo; videlicet quod Abbas de *Furnesio* habeat Prioratum, in tota Generatione *Elemosinæ* in *Anglia*, & in Generatione *Saviniaci* in *Anglia* tantum. Abbas autem Waverly habeat Prioratum ubique tam in congregationibus Abbatum, quæ fuerint per *Angliam*, quam alias per Ordinem universum.

1233

MCCXXXIII.

Maxima inundatio.

Hoc anno mense Julio, V. Id. ejusdem mensis, hora diei sexta, feria II. Luna XXX. facta est per *Angliam* aquarum inundatio subita & inæstimabilis in plerisque locis, & præcipue in partibus Australibus pernix & intolerabilis, in hominum & animalium submersione lamentabilis: in ædificiorum ripis adjacentium, molendinorum, & pontium subversione irreparabilis, in fœnorum & fructuum vastatione irrecuperabilis. In Domo vero de *Waverlea* tempestas terribilis supra modum vehementissime desæviens, pontes lapideos, muros & calceta diruens & confundens, claustrum & omnes officinas impetuose transcurrens, & etiam usque in novum Monasterium excrescens, in pluribus locis usque ad altitudinem fere VIII. pedum ascendit, damna autem & incommoda ejusdem Domus tam in ædificiis, quam variarum rerum intus & exterius amissionibus, non est qui pro certo audeat vel valeat æstimare.

Abbatia de *Gratia Dei Cisterciensis* Ordinis, à *Johanne* de Monemue fundata, à *Wallensibus* funditus eversa est, ita quod de ea jam dici possit. *Jam seges est ubi Troja fuit.* Causam prætendentibus & asserentibus, quod prædictus *Johannes*

hannes prædictam Abbatiam in fundis suis ab ipso violenter præocupatis, eisdem reclamantibus fundare præsumsit. *Henric. 3. R.*

MCCXXXIV. 1234

Edmundus Thesaurarius Sarum à Domino *Rogero Londoniensi* Episcopo, consistentibus & congratulantibus XIII. Episcopis, Domino Rege & IV. Comitibus, & cæteris innumeris communiter congregatis in Ecclesia *Cantuariæ*, in Archiepiscopum honorifice consecratur, Dominica qua canitur *Lætare Jerusalem*, IV. viz. Nonas Aprilis. *Edmundus Thesaur. Sarum in Archiep. Cant. consecratur.*

Fulget in Edmundo *pia mens in Corpore mundo,*
Gratia quem mundo dedit omine summa secundo.

Seditio quorundam Magnatum Ang.

Orta dissentione inter Dominum *Henricum* III. Regem *Angliæ* Filium Regis *Johannis*, & quosdam Magnates Regni sui, maxime *Huberto de Burgo* vinculis carceralibus in Castro de *Divisis* mancipato, *Gileberto* Basset, *Richardo* Ward cum eorum complicibus, Edicto Regio profugis & exulibus, *Richardus Marescallus* vir omnium morum honestate præditus, nobilitate generis insignis, artibus Liberalibus insigniter eruditus, in armorum exercitio strenuissimus, in omnibus operibus suis Deum habens præ oculis, Regis & Regni prævidens & verens excidium, ut pacem & concordiam reformaret se ipsum exponens discrimini, se murum inter Dominum Regem & Magnates opposuit. Sed hostis antiqui prævalente versutia Dominus Rex sinistro circumventus consilio, in ipsum cœpit omnem exercere tyrannidem, terras, homines, hortos, ædificia, sed & omnes possessiones suas in potestate sua destruere procuravit. Ille vero hæc omnia patienter sustinens, Dominum Regem ut à talibus desisteret, & se Regno suo conformaret, per viros Religiosos suppliciter hortabatur, cui super hoc indignanti, & eum in virtute magna persequenti, tandem vi vim viriliter reprimens in *Wallia* restitit. Nec tamen quantum potuit Domino Regi damnum intulit, quia reverentiam, quam Domino debuit, consideranter conservavit; fuit tamen inter eas dura minisque durans decertatio, & dubius, ut esse solet, bellorum eventus; Interim vero *Richardus* Siward, & *Gilebertus* Basset, & eorum complices, pro se & terris suis perditis & destructis, tanquam lupi rapaces desævientes, terras Consiliariorum Domini Regis destruere non cessabant, maxime Domini *Wintoniensis* Episcopi, *Richardi* fratris Regis, *Petri* de *Rivallo*, & *Stephani* de Segrave tunc Justitiarii & eorum complicium. *Hubertum* autem de *Burgo* de Castro de Divisis evasum, & ab Ecclesia violenter extractum, & iterum privilegio Sanctæ Matris Ecclesiæ sub anathematis sententia restitutum, in manu forti, in conspectu omnium eduxerunt, & de omni Regia potestate conduxerunt. Tandem bonorum virorum interventu, maxime Domini *Edmundi* Archiepiscopi & aliorum, treugis inter Dominum Regem & *Marescallum* positis; *Richardus Marescallus* ammonitione & consilio hominum suorum, de quibus tanquam de se ipso confidebat, cum paucis hominibus *Hyberniam* ingredi festinavit, ibique suorum fraudulento malefretus consilio etiam contra propositum proprium eorum consentiens voluntati, licet se solum & omni fideli consortio destitutum non ignoraret, campestri prælio se contra Inimicos & etiam innumerabiles exponere non formidavit. Quia suis continuo derelictus, & hostium suorum multitudine circumseptus, de virtute virium suarum confidens, quasi leo rugiens in bestias desævit à dextris & sinistris, quotquot attingere potuit interficiens, inter hostes suos quasi securus & alacer discurrens, subnervato tandem equo suo, eoque nimia multitudine compresso, quidam maligno spiritu vegetatus eum à posteriori parte latenter aggrediens, eidem ex improviso in inferiore corporis regione, quo nudum & inermem recognovit, lethale vulnus inflixit. Ipse vero proh dolor! lethaliter sauciatus, & jumento suo sibi deficiente, crebris impulsus ictibus solo prostratus, & in excessu mentis effectus, per aliquantulum spatium ab ipsis hostibus mortuus reputabatur. Tandem respirante

 rante

Henric. 3. R. rante spiritu vivum videntes, assumentes eum cum magna reverentia in Castellum deportaverunt, ubi curis medicinalibus plagis adhibitis, xv. diebus, quos ei Deus ad pœnitentiam providerat, expletis, in cordis contritione, veraque confessione, sacrosancta Dominici Corporis & Sanguinis .... communione debitum humanæ naturæ persolvit, cujus animæ propitietur Deus Amen. Quo cognito, totoque præsumptionis progressu diligenter investigato, quando Rex pœnitentia ductus, misericordia motus, vehementi dolore turbatus, amotis à latere suo cunctis Alienigenis cæterisque, quorum Consiliis usus fuerat, omnes proscriptos exules revocavit, & in hæreditatibus suis sine dilatione collocavit, *Gilebertum* vero *Marescallum*, fratrem & hæredem prædicti *Richardi*, Domini *Eadmundi* Archiepiscopi aliorumque Magnatorum consilio liberaliter recipiens, eidem omnia jura sibi pertinentia gratanter restituit. Nec moveat Lectorem, siquæ in principio narrationis iterentur, quæ in anno præterito contigerant. Hoc enim fit propter narrationis continuationem.

Livor edax, morum subversio, fax vitiorum,
Vitricus Anglorum, rapuit solamen eorum.
Principis absque pare, Gens livida, mentis avaræ
Præsumsit, claræ decus indolis anticipare.
Anglia plange, Marescallum *plangens lachrymare*
Causa subest, quare, quia pro te planxit amare.
Virtus militiæ, patriæ protectio, gentis
Fraude ruit propriæ miserere Deus morientis. Amen.

Stephanus de Segrave amotus est à potestate Justitiaria Regni *Angliæ*, quia sicut dictum est, consentiens erat cum quibusdam Alienigenis iniquæ proditioni, in qua *Richardus Marescallus* lethale vulnus accepit, quo tandem ingravescente .... luce vel potius caligine subtractus est.

Cedente *Michaele* Abbate de *Cumba*, successit ei quidam Monachus de Swinesheved, *Robertus* nomine, quo celeriter de medio sublato, subrogatur *Willielmus* supprior de *Geroldonia*.

Cedente *Reginaldo*, subrogatur *Andreas* Prior de Gerud, ejusdem Domus Abbas XI.

Hugo Ep. Heref. ob. succed. Radul. Obiit *Hugo* Episcopus *Herefordensis*, & successit *Radulphus* de Maydenestan, Decanus ejusdem Ecclesiæ. Consecratus est autem *Cantuariæ* ab *Edmundo* Archiepiscopo.

MCCXXXV.

1235 *Hug. Ep. Linc. ob. Hen. Roff. ob.* Obiit *Hugo Lincolniensis* Episcopus, & successit *Robertus* cognomento Grosteste. Consecratur autem apud Rading ab *Edmundo Cantuariensi* Archiepiscopo. Obiit *Henricus Roffensis* Episcopus.

Isab. Fred. Imp. nupta. *Henricus* III. Rex *Anglorum*, filius *Johannis* Regis, maritavit hoc anno *Ysabellam* sororem suam *Frederico* Imperatori *Romanorum*.

MCCXXXVI.

1236 *R. Henric. 3. ducit in uxorem Alienoram filiam Comit. Provinciæ.* Hoc anno ad petitionem *Henrici* III. Regis *Anglorum*, Filii *Johannis* Regis, adducta est in *Angliam Alienora* filia Comitis *Provinciæ*, post Natale Domini, & in crastino Sancti *Hilarii* dicto Regi *Henrico* desponsata, in Civitate *Cantuariæ*, à venerabilis memoriæ *Edmundo Cantuariensi* Archiepiscopo, & in Octavis Sancti *Hilarii*, convocatis fere totius *Angliæ* Magnatibus, Clericis viz. diversarum dignitatum, & variorum ordinum, & Laicis utriusque sexus apud *Westmonasterium*, cum tanta solemnitate una cum Domino Rege coronata, quod à nemine qui viderit, vel audierit digne valeat vel dimidia pars explicari.

Cedente *Gauchero* Abbate *Cisterciensi*, successit *Johannes* Abbas de *Boxlea*, Abbas vicesimus *Cisterciensis*, *Anglicusque* secundus.

Cedente

Cedente *Rogero* Abbate de *Forda*, successit quidam Monachus ejusdem Domus *Johannes* nomine. Henric. 3. R.

Cedente *Adam* Abbate de *Waverlea*, successit *Giffardus* Abbas de Betflesdene, Abbas x. de *Waverlea*. Iste instituit unam Missam privatam celebrari in Anniversariis illorum; qui per speciale beneficium refectioni fratrum annuatim assignatum, memoriam sui reliquerunt, cum speciali misericordia in posterum merito recolendam.

Hic etiam instituit, ut in Natali Domini, & in Festo *omnium Sanctorum*, ad omnia altaria, quæ sunt in Ecclesia nostra, habeantur candelæ ardentes, dum in ea Divinum Officium celebratur, viz. ad utrasque vesperas, & ad noctes, & ad Laudes, & ad Missas. Quod etiam totus Conventus noster inviolabiliter in posterum observari desiderat.

Obiit *Thomas* de Blumvill Episcopus *Norwicensis*. Obiit *Willielmus* de Bleis, Episcopus *Wigorniensis*. *Johannes* de Mounmue, construit vel potius reædificat Abbatiam de *Gratia Dei*, quam *Wallenses* funditus destruxerant, tempore discordiæ inter *Henricum* III. Regem & *Richardum Marescallum*, alio tamen in loco, quam prius constructa fuit. *Thom. Ep. Norwic. Willielmus Ep. Wigorn. ob.*

MCCXXXVII. 1237

Rogerus Monachus de *Waverlea* factus est Abbas de *Cumba*.

Henricus Rex *Anglorum* fecit hoc anno inquiri per *Angliam*, si quid latenter subtractum est de Dominicis suis. Inquisitione autem facta per lagales homines provinciarum, inventi sunt nonnulli tenere quasdam Terras, de quibus quomodo, vel de quo illas tenerent, nec certam rationem reddere, nec sufficiens munimen potuerunt ostendere; nisi quod ipsi & patres eorum easdem Terras quamvis occulte per longa jam tempora tenuissent & possedissent. *R. Hen. inquisitionem fieri curat in suas Dominicas Terras.*

Obiit *Richardus* Episcopus de *Dunelmo*, & sepultus est in Ecclesia Monialium apud *Tarentum*. Hic primo fuit Episcopus apud *Cicestriam*, postea apud *Saresberiam*, deinde apud *Dunelmum*, denique iste idem est, cujus consilio & auxilio nova Ecclesia de *Saresberia* incepta est. *Rich. Ep. Dunelm. ob.*

Henricus III. Rex *Anglorum* accepit hoc anno in auxilium Tricesimam Mobilium per totum Regnum *Angliæ*. *R. H. accip. tricef. mobil.*

Gualterus de Cantelou consecratus *Romæ* in Episcopum *Wigorniensem*, & venit in *Angliam* circa Festum *Sancti Petri ad vincula*, cum *Othone* Legato Domini Papæ. Iste *Otho* Diaconus Cardinalis tenuit postea generale Concilium *Londoniæ*, in crastino Octavar. Sancti *Martini*, existentibus ibidem *Cantuariensi*, *Eboracensi* Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, aliisque Ecclesiarum Prælatis fere totius *Angliæ*; de Ordine vero *Cisterciensi* pauci admodum Abbates ibi fuerunt: Sane de constitutione, quam paulo ante Concilium fecerant Abbates Ordinis Sancti *Benedicti* per *Angliam* constituti, de carnibus non comedendis, sacro approbante Concilio, his verbis definitum est; *Audivimus & lætati sumus, quod Religiosi Viri Abbates Ordinis Beati* Benedicti *per* Angliam *constituti, convenientes nuper in suo Capitulo generali, tanquam Filii juxta sermonem propheticum ad suos terminos revertentes, provide statuerunt, ut de cætero secundum Beati* Benedicti *Regulam ab esu carnium debeant abstinere, exeptis debilibus & infirmis, quibus debet secundum ejusdem Regulæ continentiam in Infirmitorio provideri, quod utique approbantes, statuimus inviolabiliter observari.* Siquis autem plenius scire desiderat hujus statuta Concilii, ex scriptis quæ ibi in audientia omnium publice recitata sunt, plenissime poterat edoceri. *Otho Legatus Concilium Celebrat Londini.* *Usus carnium interdicitur.*

MCCXXXVIII. 1238

Simon de *Monteforti* duxit uxorem *Alienoram* Comitissam de Penbroc Relictam *Willielmi Marescalli*, sororem viz. *Henrici* III. Regis *Angliæ*. *Richardus* de *Clara* adolescens vita comite futurus Comes *Gloucestriæ*, duxit uxorem filiam *Johannis* de Lacy Comitis *Lincolniæ*. Obiit *Johanna* Regina *Scotiæ* in *Anglia*, soror viz. *Henrici* III. Regis *Anglorum*, & sepulta est in Ecclesia Monialium de *Tarento*. Obiit *Adam* Abbas de Rading, successitque ei *Richardus* Subprior ejusdem Domus. *Joan. Regin. Scotiæ moritur in Angl.*

Henric. 3. R. Quidam adoleſcens futurus, ut ſperabat, Imperator *Conſtantinopolitanus*, venit in *Angliam*, acceptiſque à Rege muneribus reverſus eſt in patriam ſuam. Controverſia inter Archiepiſcopum *Cantuarienſem* & Monachos *Roffenſes* de electione ſua, terminata eſt in præſentia Domini Papæ, exiſtente ibidem Archiepiſcopo *Cantuarienſi*, hoc modo viz. quod de cætero habeant Monachi electionem ſuam.

Quidam Nobilis Candidatus imperii Conſtantinopol. venit in Angl.

Petrus Ep. Winton. ob.

Obiit *Petrus* de *Rupibus* Epiſcopus *Wintonienſis* in oppidulo ſuo de **Farnham**, cujus cor cum viſceribus ſepultum eſt in Eccleſia Beatæ *Mariæ* de **Waberly**. Corpus vero ipſius delatum eſt *Wintoniam*, ibique in Baſilica ſedis ſuæ honorifice tumulatum. Obiit *Philippus* Abbas de *Quararia*, ſubrogatur *Auguſtinus* Prior ejuſdem Domus. *Fredericus* Imperator exercens tyrannidem obſidet & impugnat Civitatem *Mediolanenſem*; cui illi fortiter atque viriliter reſiſtunt. Orta diſſentione quadam, in Ordine *Ciſtercienſi* per quorundam inſolentiam, *Johannes* Abbas *Ciſtercienſis* eligens magis ſolitudinem & quietem, quam lites & contentiones, relicta paſtorali cura ceſſit; cui ſucceſſit *Willielmus* Abbas de *Firmitate* Abbas viceſimus primus *Ciſtercii*. Obiit *Rogerus* Abbas de *Cumba*, ſucceſſitque ei *Rogerus* Cantor ejuſdem Domus.

Inundatio.

Hoc anno ſtatutum eſt in Capitulo generali *Ciſtercienſi*, ut per totum Ordinem fieret commemoratio Beatorum *Benedicti* & *Bernardi* in Conventu, ad Veſperas, & ad Laudes tantum, quod nequaquam antea fiebat in Ordine. Cedente *Gaufrido* ſubrogatur *Robertus* Abbas de **Begar**, Abbas tertius decimus *Elemoſynæ*.

Rich. Ep. Roff. Conſecratur.

Hoc anno in *Adventu Domini* nimia aquarum inundatio facta eſt per *Angliam*, quæ multis in locis damno & periculo fuit.

Richardus de **Wendoner** factus eſt Epiſcopus de **Roff.** Conſecratus eſt autem *Cantuariæ* ab *Edmundo* Archiepiſcopo in craſtino Sancti *Edmundi* Regis & Martyris. Obiit *Henricus* Prior *Meritonæ*, cui ſucceſſit quidam Canonicus ejuſdem Domus *Robertus* nomine. Obiit *Alexander* Epiſcopus *Coventrenſis*.

Alex. Ep. Coventr. ob.

Lites inter Archiepiſc. Cant. & Monachos ejuſdem eccleſiæ.

Orta diſſentione inter *Edmundum* Archiepiſcopum & Monachos *Cantuarienſes*, profectus eſt idem Archiepiſcopus *Romam*, ibique cauſis utriuſque partis coram Domino Papa propoſitis atque diſcuſſis, inventum eſt atque probatum Monachos reos exiſtere in quibuſdam, de quibus pro reverentia tantæ Eccleſiæ magis decet ſilere quam loqui; quamquam rei veritas multorum jam notitiam minime lateat; his itaque geſtis & auditis, *Johannes* Prior *Cantuarienſis* ſibi præcavens, & rigorem fortaſſis diſcuſſionis canonicæ metuens, tranſtulit ſe ad quandam Domum Ordinis *Cartuſiæ*, atque non multo poſt defunctus eſt. Igitur Archiepiſcopo de *Roma* jam regreſſo, Monachi ſine Priore exiſtentes mandaverunt ei, quatenus veniret atque Priorem ſibi ordinaret. Illo autem diutius moram faciente, atque negotium protelante, Monachi dilationem ægre ferentes ordinaverunt ſibi Priorem abſque illius conſilio, atque aſſenſu. Quo audito Archiepiſcopus excommunicavit tam Priorem qui creatus fuerat, quam illos qui in ordinatione illius auctores, & fautores extiterant, & Eccleſiam interdixit; Monachi vero innitentes & adhærentes appellationibus atque privilegiis ſuis, non magnopere curantes de excommunicatione ſive interdicto, aliquatenus à divinis ceſſare nolebant, ſed more ſolito pulſatis campanis Officium Divinum ſolemniter agentes uſque hodie celebrare non deſiſtunt.

Rad Ep. Heref. relicto Epiſcopat. fit Monachus.

Radulfus de **Maydeſtan** Epiſcopus *Herefordenſis* non immemor Scripturæ dicentis, *vovete & reddite*, & iterum, *melius eſt non vovere, quam votum non* reddere, relicto Epiſcopatu tranſtulit ſe ad ordinem Fratrum Minorum, ſicut ante Epiſcopatum in propoſito habuit & in voto.

1239 MCCXXXIX.

Simon. de Monteforti fit Comes Leyceſtriæ.

Henricus III. Rex *Angliæ* fecit *Simonem* de *Monteforti* Comitem *Leyceſtriæ*, in die Purificationis glorioſæ Virginis *Mariæ*. Hoc anno comparata eſt major campana Domus noſtræ, tempore Domini *Giffardi* Abbatis, cœpitque pul-

ſari

ſari primum ad horas, in die ſancto Paſchæ, cujus nomen his verſibus ſciri poteſt, qui in eadem Campana ſcribuntur. *Henric. 3. R.*

Dicor nomine quo tu Virgo domeſtica Chriſti,
Sum Dominæ præco cujus tutela fuiſti.

Hoc anno menſe Junio, in craſtino Sancti *Botulfi* natus eſt *Londoniæ* filius *Henrico* Regi *Anglorum* ex uxore ſua Regina *Alienora*, & vocatus eſt *Edwardus*. *Edvardus princeps naſcitur.*

Anglorum Regis, Edwardus naſcitur Hæres.

Inquiſitione jam facta per *Angliam* ex præcepto Regis *Henrici* III. ſiquid latenter ſubtractum eſſet de Dominicis ſuis, idem *Henricus* Rex *Anglorum* recuperavit hoc anno, menſe *Junio*, per conſiderationem Curiæ ſuæ, quaſdam Terras cum pertinentiis in Petham, quas quidem terras cum pertinentiis in eadem Curia ſua clamavit ut jus, & dominium ſuum, atque eaſdem terras cum pertinentiis dedit Domui noſtræ in perpetuam, liberam, & puram eleemoſynam; de quibus etiam terris cum pertinentiis plenam ſeiſinam nos habere fecit, in craſtino Sanctorum Martyrum *Gervaſii* & *Prothaſii*, anno Regni ſui viceſimo tertio. Breve autem Regis de ſeiſina, in quo terrarum particulæ continentur in Rotulo ejuſdem Regis inrotulatum eſt.

Omnes Magnates *Angliæ* faciunt fidelitatem *Edwardo* filio Regis *Henrici* adhuc in cunis jacenti.

Fredericus Imperator, qui quondam *Puer Apuliæ* appellatus eſt, multa & magna mala fecit, ſicut ex conſequentibus liquido poteſt Lector advertere. Ipſe ſiquidem movit ſeditionem in urbe, per quam intendebat *Romanum Pontificem* & fratres ſuos à ſua ſede repellere, & contra privilegia, dignitates, & honores *Apoſtolicæ ſedis* Libertatem Eccleſiaſticam conculcare. Item Epiſcopum *Prænestinum* Apoſtolicæ ſedis Legatum, ne in Legatione ſua procederet, cui in *Albigenſibus* partibus pro corroboratione Catholicæ Fidei Dominus Papa vices ſuas commiſerat, per quoſdam fideles ſuos impediri mandavit. Item non permittat quaſdam Cathedrales & alias vacantes Eccleſias in Regno ordinari, & hac occaſione periclitatur libertas Eccleſiæ, perit fides, quia non eſt qui ponat Verbum Dei, nec qui regat animas, deficiente Paſtore. Item Clerici in Regno capiuntur, incarcerantur, proſcribuntur, & occiduntur; Eccleſiæ, Domino conſecratæ, deſtruuntur & profanantur. Item non permittit Sacras Eccleſias reparari. Item terras quorundam Nobilium de Regno, qui Eccleſiam tenebantur defendere, ad manus ſuas occupavit & devaſtavit. Quaſdam Eccleſias Cathedrales bonis ſuis ſpoliavit. Item multæ Eccleſiæ Cathedrales, & aliæ Eccleſiæ & Monaſteria de Regno per iniquam inquiſitionem fuerunt per eum fere omnibus bonis ſpoliatæ. Item Talliæ & Exactiones contra formam pacis ab Eccleſiis & Monaſteriis per ipſum extorquentur in Regno. Item in Regno Prælati Eccleſiarum, & Abbates *Ciſtercienſes*, & aliorum Ordinum compelluntur per ſingulos menſes dare certam ſummam pecuniæ pro conſtructione novorum Caſtrorum. Item contra tenorem pacis, hi qui adhæſerunt Eccleſiæ bonis omnibus ſpoliati exiliari coguntur tanquam proſcripti, liberis & uxoribus captivatis. Item impeditur negotium Terræ Sanctæ, & reparatio Imperii *Romani*. Pro his omnibus, & hujuſmodi, & multis aliis malis, pro quibus dictus *Fredericus* à Papa *Gregorio* fuerat diligenter ammonitus, & frequenter,& parere non curavit, eundem *Fredericum* idem Papa *Gregorius* excommunicationis & anathematis vinculo innodavit. Omnes autem qui juramento fidelitatis ei tenentur aſtricti, ab ejuſdem juramenti obſervatione decrevit abſolutos, ne ſibi fidelitatem obſervent diſtrictius inhibendo, quamdiu vinculo excommunicationis fuerit aſtrictus. Cæterum idem *Fredericus* de dictis, & factis ſuis multis, & fide dignis clamantibus quaſi per univerſum Orbem, quod de Catholica fide recte non ſentiat, eſt graviter infamatus. *Author papicola Imperatorem calumniatur.*

Imperator

Imperator ad Papam.

Fata monent, stellæque docent, aviumque volatus
Totius subito malleus Orbis eris.
Roma diu titubans variis erroribus acta
Concidet, & mundi desinet esse caput.

Papa ad Imperatorem.

Fama refert, Scriptura docet, peccata loquntur,
Quod tibi vita brevis, pœna perennis erit.

Ecclesia de *Forda* dedicata est à Domino *Willielmo Exoniensi* Episcopo. Ecclesia de Fermesham transponitur hoc anno de loco, ubi prius sita fuit, ad alium locum consilio & auxilio *Lucæ* Archidiaconi *Surriæ*, & hoc eodem anno dedicata est.

Petrus de Rupibus Wintoniensis Episcopus habuit in proposito adhuc vivens fundare duas Abbatias Ordinis *Cisterciensis*, sed morte præventus propositum suum nequaquam mancipavit effectui. Veruntamen ante mortem suam assignavit non modicam quantitatem pecuniæ, quæ ad illarum fundationem & alia necessaria juxta considerationem rationis posset sufficere. Denique post mortem ipsius, viz. hoc anno, procurantibus ejusdem Episcopi Executoribus, fundatæ sunt, una in *Anglia*, & vocata est *locus Sancti Edwardi*, venitque Conventus ibi primum de *Bello loco Regis* in die Sancti *Jacobi* Apostoli; altera in partibus Transmarinis, quæ *Claritas Dei* nominatur.

Willielmus de Rale fit Ep. Norwicen.

Willielmus de Rale factus est Episcopus *Norwicensis*. Consecratus est autem *Londoniæ* ab *Edmundo* Archiepiscopo *Cantuariensi* mense Septembri. Cum sedis Cathedralis Ecclesiæ Winton jam per Annum integrum vacasset & ultra, obiit *Walterus* Prior ejusdem Ecclesiæ, cui subrogatur quidam Monachus præfatæ Ecclesiæ *Andreas* nomine, auctoritate & præcepto *Henrici* Regis *Angliæ*, paucissimis, ut fertur, de Conventu assentientibus, cæterisque vero reclamantibus atque contradicentibus. De quo facto diversi diversa sentiunt, sed quem finem res gesta sortiatur, scit ipse qui nihil potest nescire.

Narratio originis morum & reuum gestarum Tartarorum.

De facto Tartareorum *vobis scribo, quod venerunt prope confinium Regni* Hungariæ *per* v. *dietas, cum invenerunt aquam* Damaii, *quam transire non poterant in æstate, volentes exspectare hiemem ut possent supradictam aquam transire in glacie, iverunt retro bene* xx. *dietas, & ibi exspectant hiemem. Miserunt autem quosdam exploratores in* Russiam, *ex quibus fuerunt capti duo & missi Regi* Hungariæ. *Et ego diu eos habui in Custodia mea, & ab eis didici ista nova quæ ad* Franciam *mandavi sigillo meo sigillata. Quæsivi ubi esset terra illorum, dixerunt quod erat ultra quosdam montes, & juxta populum qui vocatur* Gog; *& ego credo quod populus sit* Gog *&* Magog. *Quæsivi de fide eorum, & ut breviter dicam, nihil credunt, sed tamen literas* Judæorum *habent, & cœperunt eas discere, quando exierunt ad pugnandum mundum. Quia ipsi credunt expugnare totum mundum. Et literas proprias nunquam habuerunt. Quæsivi qui essent illi qui docerent eos literas, dixerunt, quod sunt quidam homines pallidi qui multum jejunant, & longas vestes portant, & nullos offendunt. Et quia multas circumstantias dixerunt de hominibus istis, qui concordant cum superstitionibus* Pharisæorum & Saducæorum, *credo illos esse* Pharisæos & Sadducæos. *Quæsivi utrum discernerent cibos? dixerunt quod non, comedunt enim Ranas, Serpentes Canes & omnia animantia indifferenter. Quæsivi qualiter exierunt de montibus ultra quos erant? dixerunt quod Antecessores sui bene per trecentos annos & plus laboraverunt scindendo arbores & lapides, ut possent exire antequam exierunt. Quæsivi quantum habent exercitum? dixerunt quod* xx. *dietas durat longitudo, & latitudo* x. *dietas,* XIII. *enim Millia supersunt in equis qui custodiunt exercitum. Et equos bonos habent sed furiosos, & equi multi sequuntur ipsos absque ductore, ita quod*

quod quando Dominus equitat, XX. *vel* XXX. *equi ſequuntur ipſum. Loricas habent de coriis, & ſunt fortiores quam loricæ de ferro, & coopertoria equorum. Pedites vero crura habent breviora, & corpus longum, & ſunt optimi ſagittarii, nulli ſimiles eis, & fortiores arcus trahunt quam* Turci. *Et quamcunque intrant terram omnes interficiunt habitatores terræ, præter parvulos,quibus* Churchitan *(qui interpretatur Rex Regum) ſignum ſuum ponit confirmando eos in facie, & ſunt* XLII. *conſiliarii quibus dictus* Churchitan *Conſilium ſuum committit, & nullus de toto exercitu audet loqui niſi clamando, & nullus audet interrogare quo vadit Dominus eorum, vel quid facere intendit. Et lac jumentorum & aliorum animalium brutorum bibunt & inebriantur. Alia nova de ipſis prædictis duo volebant dicere, qua via præcedunt eos quædam gentes quæ* Mordam *dicuntur, quæ indifferenter interficiunt homines, quos invenire poſſunt, & nullus audet calceare pedes ſuos, donec interfecit aliquem hominem. Et per illos credo quod jam interfecti ſunt quidam Fratrum Minorum & Prædicatorum: & alios Nuncios quos miſit Rex* Hungariæ *contra eos, occiderunt, Præterea ſciatis quod venient quam citius poterunt: Omnes autem terras & facultates, quas inveniunt, devaſtant. Omnia deſtruxerunt uſque ad aquam prædictam. Caveant omnes qui hoc audierint, & pro certo hoc habeant, & hoc videbitur, & oculis probabitur, ut credo ego dico Epiſcopus* Hungariæ *infra* V. *annos. Et ut hoc ſciatur* Pariſiis, *& conſilium bonum apponatur, ſi fieri poteſt, gratia Dei permittente. Cuidam Archidiacono meo qui erat ſcholaris* Pariſiis *tranſcriptum iſtud miſi ſigillatum.* *Henric.* 3. *R.*

MCCXL. 1240

Richardus Comes *Cornubiæ*, frater Domini Regis noſtri *Henrici* III. Cruce ſignatus iter arripuit cum omni Comitatu ſuo apud Terram Sanctam, circa Feſtum Sanctæ *Trinitatis*.

Tempore Paſchali adveniens quidam adoleſcens ſutoriæ artis, in ſutrino noſtro ſuſceptus eſt. *Privilegia Abbatiarum.* Comperto proceſſu temporis & cognito, quod ibidem detineretur, à latere Domini Regis quidam Miles directus eſt cum Miniſtris multis, qui eum tanquam homicidam comprehenderet, & vinctum adduceret. Cum ergo VI. Id. Auguſti audiſſemus eum comprehendi, & de ſutrino noſtro educi & ligari, *Dompnus* Abbas cum ſenioribus Domus proprius acceſſit, violentiam redarguit, & ne infra Abbatiam hujuſmodi injuriam attemptarent ſub anathemate prohibuit, proteſtans privilegia noſtra, quæ loca noſtra, ſicut altaria Eccleſiarum, reddunt libera & quieta. Illi vero nec Deo nec Sanctæ Religioni deferentes adoleſcentem vinculis conſtrictum ſecum duxerunt, & cuſtodiæ carcerali tradiderunt. Nos igitur tam enormi facto ſtupefacti, maxime propter periculum quod imminebat univerſo Ordini noſtro, quia ſi ſic, ſpreta Ordinis libertate,impune poſſent homines comprehendi, & ligari in Abbatiis noſtris, vel Grangiis, nulla de cætero eſſet diſtinctio inter loca Religioſorum, & loca ſecularium, ſed ita publice conculcarentur Abbatiæ & Grangiæ noſtræ, ſicut forum conculcatur in Civitate. Quapropter communicato ſeniorum conſilio, incontinenti verſa eſt in luctum lætitia noſtra, quia Miſſarum ſolemnia & Divinorum Myſteria ceſſaverunt in Abbatia noſtra. Et cum omni feſtinatione *Dompnus* Abbas Legatum adiit, qui tunc temporis in *Anglia* fuit, violentiam ei expoſuit, deprecans ut ſecundum privilegia noſtra nos protegeret, & libertates Ordinis illæſas conſervaret: Quo diſſimulante, & remiſſius agente, *Dompnus* Abbas acceſſit ad Regem, querelam lugubrem in præſentia ipſius ſuſpiriis & lachrymis propoſuit,libertatem & pacem Sanctæ Eccleſiæ, & Sanctæ Religionis perturbatam indicavit, nec poſſe aliter Deo & Ordini ſatisfieri, niſi ille qui enormiter, & irreverenter ab Abbatia per violentiam eductus eſt, ipſo imperante reduceretur & loco reſtitueretur. Quod ſine dilatione à Domino Rege impetraſſet; ſed obſtante ejus Conſilio, & reclamantibus magnis, & magnæ potentiæ viris, data eſt ei dies altera proferendi privilegia Ordinis, & munimenta libertatis. Veruntamen ſuſpenſionem noſtram cum audiſſet, licet inchoatam in tali diſcrimine approbaſſet, non permiſit fieri; unde *Dompnus* Abbas in craſtino, hoc eſt die Sancti *Laurentii*, mandavit Divina ſolemniter celebrari; proſequente vero *Dompno* Abbate

 cauſam

Henric. 3. R. causam tam arduam, non tantum die præfixa, sed diebus pluribus ostensa sunt privilegia nostra, & lectæ sunt libertates nostræ coram Domino Rege & Consilio ejus; ubi perverse perversi scripta Apostolica interpretantes, & maligne exponentes, non pro Ordine sed contra Ordinem dederunt responsa; unde de facili non potest intelligi nec exponi, quanto cordis dolore, quanta animi amaritudine, *Dompnus* Abbas se opposuit pro defensione suæ libertatis. Postremo tandem, opitulante Divina clementia, post multos labores & fatigationes, viri veraces, & Sanctæ Religionis amatores, privilegia nostra veraciter intelligentes, & vero intellectu exponentes, Domino Regi & Consilio ejus aperte ostendebant *septa Abbatiarum & Grangiarum nostrarum auctoritate Apostolica esse libera, & ab omni pravorum incursu quieta, sicut altaria Ecclesiarum, & omnes locorum nostrorum violatores, & violentiam in eis operantes, & eisdem consentientes, à summo Pontifice esse excommunicatos;* Quo audito Dominus Rex magna auctoritate præcepit, ut ille Miles cum Ministris suis, qui per violentiam hominem in Abbatia comprehensum ligaverat & eduxerat, eundem secundum privilegia Ordinis reduceret, & ad honorem Ordinis, Abbatiæ restitueret. Quod & ita factum est, gaudente patria, & magnificante privilegia nostra. Ipsi etiam postmodum violatores Abbatiæ sicut violatores Sanctæ Ecclesiæ excommunicati, per Literas Domini Legati ad portas Abbatiæ sunt citati tam Miles quam alii: ubi primo facta satisfactione Deo & Abbatiæ, à Decano loci illius, & à Vicario de Farnam sunt publice verberati, & à vinculo sententiæ absoluti, & pœnitentia injuncta discesserunt, Ordini nostro facti de cætero humaniores.

Edmund. Archiep. Caut. ob. Beatus *Edmundus* Archiepiscopus *Cantuariæ*, plenus virtutibus & sanctitate, migravit ab hoc seculo, XVI. Kalend. Decembris, & apud *Pontiniacum* sepultus est. Cujus merita Miracula testantur.

Hic erat Edmundus *anima cum corpore mundus,*
Quem non immundus poterat pervertere mundus,
Anglorum *Genti faveas* Edmunde *petenti.*

Obiit *Johannes* Abbas de *Forda* in transmarinis partibus, apud quandam Abbatiam Ordinis nostri, in reddittu Capituli generalis; cui successit quidam Monachus de *Waverlea Adam* nomine.

Nich. de Farnam fit Ep. Dunelm. Hugo de Pateshul Ep. Cest. Multæ Ecclesiæ per *Angliam* tam Conventuales quam Rurales jussu prædicti Legati dedicantur. Magister *Nicholaus* de Farnam factus est Episcopus *Dunelmensis.* *Hugo* de Pateshulle factus est Episcopus *Cestriæ.*

1241 MCCXLI.

Litera Dominical. F. dies Paschæ II. Kalend. Aprilis. *Otho* Legatus Domini Papæ recessit de London IV. die Natalis Domini, rediens in patriam suam; & conduxerunt eum honorifice Dominus *Henricus* Rex *Angliæ*, & multi Episcopi, & alii Magnates Terræ. *Willielmus* de *Cestr.* Monachus de Waverly factus est Abbas de *Cumba.* Justitiarii itinerantes viz. *W.* de Eborum cum aliis sederunt apud Beremundese, circa Festum Sancti *Johannis ante portam Latinam.* Quinto Kalend. Julii accidit mirabilis casus Domino *G. Marescallo*, in Tornamento extra Villam Hertford, post prandium, quia, dum armatus fuit, ex nimio calore suffocatus est, & fractis habenis dextrarii sui, & cadens in terram diu tractus est ad pedes equi, vivus tamen deportatur apud Ware, & vixit usque ad mediam noctem, deinde deportatum est corpus ejus apud London, & sepultum est in Novo Templo.

Hierosolyma Christianis restituitur. Hoc Anno factæ sunt treugæ inter Christianos & Paganos per X. annos, procurante hoc *Richardo* fratre Regis *Henrici Angliæ*, & reddita est Civitas *Jerusalem*, & omnes terræ circumjacentes, & omnes Esclavi liberati sunt. Dominus *Henricus* Rex *Angliæ* duxit exercitum suum super *Griffinum* Regem *Wallensem*, illumque una cum cæteris *Walliæ* Magnatibus jurisdictioni suæ subjugavit.

Sexto

Sexto Non. Octobris Magister *Rogerus* Episcopus London cognomento *Niger* Obiit. *Henric. 3. R. Rog. Ep. Lond. ob.*

Obiit Papa *Gregorius* circa Festum Sancti *Bartholomæi*, & tunc vacavit *Sedes Romana* post multum tempus. Post enim circa Festum Sancti *Michaelis* electus & ordinatus novus Papa, viz. Magister *Gaufridus Mediolanensis*, & duravit in Papatu per XVIII. dies. Hoc anno innovatum est sigillum argenteum Domus Meriton, & receptum in vigilia Sanctæ *Luciæ* Virginis. *Greg. P. ob.*

In crastino Sanctæ *Luciæ* nix permaxima descendit, &, cum nimio pulsu ventorum undique exagitata, homines & bestias in domo & extra per totum diem graviter fatigabat; ita quod vix aliquo loco morari permitteret; & duravit nix cum ingenti gelu usque ad vigiliam Natalis Domini. *Nix insolita.*

MCCXLII. 1242

Litera Dominical. G. dies Paschæ XII. Kal. Maii. XVIII. Kalend. Februarii apud *Doroberniam* applicuit *Richardus* Comes *Cornubiæ*, rediens de Terra Sancta, & venit post *Cantuariam*, ibique occurrerunt ei obviam *H.* Rex *Angliæ* frater ejus, & Regina, necnon & Episcopi multi, & Majores totius Terræ, donantes ei dona magna, & munera pretiosa. Postea venerunt Canonici Beati *Pauli* simul cum eo London; in qua Urbe, plateis circumquaque cortinatis, & sericis vestibus circumtectis, à singulis & universis cum magna gloria quasi Angelus susceptus est, & ad Ecclesiam Beati *Pauli* cum magna veneratione, habita processione solemni deductus, eodem etiam die receptus est apud *Westmonasterium* venerabiliter cum processione.

Die Veneris post Inventionem Sanctæ Crucis misit se in mare Dominus Rex *Angliæ*, & venit apud Burdans, & ibi moram fecit aliquantulum. Postea venit apud Ponz, & ibi perendinavit usque ad Festum Sancti *Johannis Baptistæ*. *R. Angl. mare trajicit.*

Circa Festum Sancti *Johannis Baptistæ* captus *W.* de *Marisco* in insula quæ vocatur Lunday, & multi qui ibi secum fuerunt, deprædantes circumquaque omnes qui per eos transierunt, & adducti sunt London, & ibi incarcerati usque ad vigiliam *Jacobi* Apostoli, quo die præfatus *W.* accepto suo judicio, tractus est de *Westmonasterio* per majores plateas Civitatis usque ad Gibettum, eoque ibi suspenso, iterumque dimisso, corpus ejus in quatuor partes divisum missum est ad IV. Majores Civitatis particulatim. Alii vero qui cum eo capti fuerunt tracti sunt de *Westmonasterio* ad Gibettum, & ibi vilissime suspensi. *W. de Marisco capt. & suspensus.*

Maxima siccitas in Æstate. Eodem anno circa Festum Sancti *Michaelis*, Obiit *Jocelinus* Episcopus *Bathoniensis*. *Jocel. ob.*

MCCXLIII. 1243

Factæ sunt treugæ inter Dominum *Henricum* Regem *Angliæ*, & Regem *Franciæ* per quinquennium. Consecratus est Papa *Innocentius* IV. vigil. Apostolorum *Petri* & *Pauli*. Nata est Regi Filia apud Burdens. Septimo Kalend. Septembris applicuit Dominus *H.* Rex *Angliæ*, & Regina sua apud Portumue. *Treugæ inter RR. Gall. & Angl.*

Decimo Kalend Decembris, die scil. Dominica, desponsavit Archiepiscopus Eborum tertiam filiam Comitis *Provinciæ*, sororem scil. Alienor Reginæ *Angliæ*, *Richardo* Comiti *Cornubiæ* fratri Regis *Henrici* apud *Westmonasterium*, in quibus nuptiis factum est convivium in Aula Regis, sicut fieri solet in ejus coronatione. *Fil. C. Prov. nubit Rich. C. Cornub.*

Vacante per multum tempus sede Winton tandem *Dompnus W.* de *Baleya*, tunc *Norwicensis* Episcopus, à Suppriore & Conventu Winton in ejusdem Ecclesiæ Pastorem canonice est postulatus; illisque pro eodem Nuncios suos ad sedem *Romanam* mittentibus, ac prout volebant expedientibus, à Domino Papa *Innocentio* IV. Pontificatus sui primo anno, Id. Septembris, Episcopus Winton datus est & confirmatus. Venientes etiam Nuncii circa Festum Sancti *Martini*, super hoc eidem literas Domini Papæ afferentes, statim literis inspectis & perlectis, ac secundum Mandatum Apostolicum sede *Norwicensi* renunciata, ad Winton Episcopatum se transtulit, mittens literas suas viris Religiosis suæ Dioecesis circa *London* existentibus, eisdem in vir- *Dompn. fit Ep. Winton.*

Henric. 3. R. tute obedientiæ injungens, quatenus apud *Westmonasterium* Mandatum Domini Papæ audituri comparerent. Quo lecto, omnes, qui ad hoc venerunt, sibi sicut Patri suo **Winton** canonicam jurarunt obedientiam. Quo etiam die ibidem, super Episcopatu recipiendo, gratiam Regis expectante, Clericos suos simul cum Prædicatoribus Fratribus, ad Dominum Regem misit, rogantes, ut siquid dictus Episcopus sibi in aliquo deliquisset, pro Dei amore condonaret. Consilio etiam accepto Rex Clericos suos simul cum aliis Episcopo remittens mandavit, quod non liceret ipsum ad aliquem Episcopatum descendere, invito Rege. Qui per Clericos suos respondens dixit, quod hoc non faceret, nisi præceptum Domini Papæ haberet, cui in aliquo contraire non auderet: taliter autem illis adinvicem Clericos suos mittentibus, nihil profecerunt, sed tandem ad Episcopum quidam Clericus nomine *Henricus* de **Suse** scil.. cum aliis adveniens, qui quasdam exceptiones contra ipsum ex parte Regis fabricaverat, licet improbabiles, ipsas in quadam Cedula scriptas, coram Episcopo legit, quibus lectis ridens statim à Curia recessit, & in crastino versus Civitatem **Winton** iter arripiens properavit. Sed Dominus Rex, cum quanta potuit velocitate, Nuncios suos Majori **Winton** mittens sibi districte per literas suas injunxit, ne dictum Episcopum **Winton** aliqua ratione intrare permitteret. Quo audito Episcopus Civitati adveniens, & antequam intrare proponeret se discalceans, cum magna humilitate ad unam portam Civitatis advenit, sed illa contra eum firmiter obserata, nequaquam, Majore prohibente, ac singula & varia opprobria inferente, in dictam Civitatem introitum invenit; & sic ad singulas Civitatis portas pergens discalceatus ingressum humiliter postulavit, sed ne causam intrandi inveniret, ad singulas portas Majorem cum aliis multis obvium habuit & rebellem. Potuit siquidem dictus Episcopus dictæ Civitati super illam flens & ejulans veraciter dixisse, quod legimus Dominum dixisse Civitati *Jerusalem*, cum super illam flevit dicens, *si cognovisses & tu*, subaudis, *fleres*, cum hoc factum permaximus dolor sit subsecutus. Dicto namque Episcopo Civitatem ingredi non auso, illam interdixit die Sancti *Thomæ* Martyris, & sic usque ad Festum Sancti patris nostri *Augustini* interdicta remansit, propter quod Dominus Rex ira motus minatus est sacerdotes, dicens quod siquem inveniret qui à celebratione subtraheretur, protinus illum deputaret, sed Episcopalem prohibitionem magis timentes quam Regalem, Civitatem sunt egressi. Cum autem Episcopus sic humiliatus videret se pro voluntate non posse proficere, reversus est **London** in Prioratu Sanctæ *Mariæ* de **Sutwerk** in pace perendinaturus. Quo ibidem pervento, ibi per multum tempus perendinavit, sed insidiantium sibi timens insidias . . . . in Tamisiam se misit, & cum festinatione transfretavit, & in transmarinis partibus per multum tempus in honore perendinans, tandem à Domino Papa est mandatus; qui in *Angliam* veniens Regem adiit, qui erat tunc temporis versus *Scotiam*, & à Rege ad pacem inter se confirmandi dies status est, scil. . . . . . . post Nativitatem Beatæ *Mariæ* apud **Windeshores**. Quibus ibidem venientibus & de pace tractantibus, non illo die, sed crastino, pax inter eos plenarie, Episcopo suscipiente Episcopatum **Winton**, est cum gaudio reformata.

Confirmationem à Rege Dompnus ægre impetrat.

MCCXLIV.

1244 *R. de N. Vill. ob.*

Litera Dominical. B. dies Paschæ III. Non. April. Tertio Non. Februarii apud **London** Obiit piæ memoriæ Dominus *R*. de *Nova Villa* Cancellarius Domini Regis, Episcopus *Cicestrensis*, & ad Ecclesiam suam deportatus est, & ibidem honorifice tumulatus.

Bonifac. fit Arch. Cant.

Dominus *Bonifacius* filius Comitis de *Sabaudia* assensu Capituli *Cantuariæ*, ad sedem *Cantuariæ* canonice electus, & à Domino Papa *Innocentio* IV. confirmatus x. Kalend. Maii venit primo in *Angliam*, Subdiaconus tunc existens. Qui sine aliqua mora adiit Dominum Regem, qui fuit tunc apud *Westmonasterium*, & ibidem fecit ei Homagium suum, & postea eodem die divertit ad Domum suam apud **Lamehith**, & ibidem hospitatus est. Nam antea non manducavit

ducavit ad aliquam domum Maneriorum suorum. In die Sanctorum *Marcelli* & *Petri*, congregati sunt apud **Meriton** Dominus *Bonifacius* Electus *Cantuariæ*, & cum eo quinque Episcopi suffraganei sui, ad examinationem faciendam de *Roberto* **Passelewe** Electo *Cicestriæ*, & de aliis Electis examinandis, confirmandis vel cassandis; & circa horam nonam facta est tam valida tempestas, qualis non fuit visa apud **Meriton** ante, per multa tempora. In crastino vero congregatis ibidem Episcopis cassata est electio *Roberti* **Passelewe**, & ipso cassato, statim electus est Magister *R.* de *Wicio* ad sedem *Cicestrensem*, & ab Electo *Cantuariæ* cum magna solemnitate, Dei inspirante clementia, confirmatus. *Henric.* 3. *R.*

Hoc anno Dominus *Henricus* III. Rex *Angliæ* duxit exercitum suum contra Regem *Scotiæ*. Qui versus *Scotiam* veniens, & uterque utrique cum magno exercitu obvians, cum Rex *Angliæ* à Rege *Scotiæ* multa & varia interrogasset, tandem inter eos pax est reformata; scil. quod filius Regis *Scotiæ* filiam Regis *Angliæ* duceret uxorem. Eodem anno fuit Autumnus omnino sine pluvia, usque ad Festum Decollationis Beati *Johannis*, & eo die tantummodo pluit, & post per multum tempus cessavit pluvia. *Bellum Scot. indictum, & pax eisd. data.*

Tertio Idus Septembris, consecratus est apud **Rading** Magister *Rogerus* Præcentor **Sarum** in Episcopum *Bathoniensem*. Die Sancti *Dionysii* consecratus est *Fulco* **Basset** in Episcopum **London**, apud Sanctam *Trinitatem* **London**. *Roger. Bathon. & Fulco Lond. Episc. consec.*

Hoc anno cum Soldanus *Damasci* & *Nascar* & Soldanus *Traci*, qui prius adversarii Christianorum erant, in principio Æstatis proximo præteritæ confoederationem treugarum cum Christianis fecissent in hunc modum, quod Christiani totam Regni *Jerusalem* terram circa flumen *Jordanis* in pace haberent, præter quasdam Villas quas prædicti Soldani sibi in montibus retinebant, & quod Soldani cum Christianis in expugnationem Soldani *Babyloniæ* toto posse assistere deberent, & cum istæ treugæ inter dictos Soldanos & Christianos factæ fuissent, Civitas Sancta cum suis quibusdam adjacentiis à Christianis coepit habitari, Christiano exercitu commorante in comitatura Soldanorum præscriptorum apud *Gazaram* in gravamen Soldani *Babylonis*. Cumque per tempus aliquod in expeditione ipsa perstitissent; Patriarcha *Jerusalem* applicuit veniens à transmarinis partibus, visitandumque sepulchrum Domini inspiratus iter peregrinationis arripuit, properantibus secum Hospitalariis atque Templariis; Cumque voto orationis suæ completo, in Civitate *Jerusalem* manerent, accidit quod infinita multitudo gentis Barbarorum, quæ *Chorosmia* vocatur, in vicinis partibus, vocante & mandante Soldano *Babylonis*, supervenit, quæ universam terræ superficiem occupans omnem animam viventem per ignem & gladium occidebat, & populum Christianum in Sanctam Civitatem obsidentes, & quotidie in ipsam impetum facientes, undique eis exitum & ingressum perclusérunt, diversis afflictionibus ipsos ita miserabililiter coarctantes, quod per angustiam famis, tribulationis, & doloris deficientes, in casu & periculo mortis se omnes universaliter commiserunt, & de Civitate exeuntes per devia & secreta montium, donec ad angustum exitum venientes, in insidiis hostium inciderunt, qui eos undique circundantes, cum gladiis lapidibus & sagittis irruentes occiderunt, juxta æstimationem VIII. Millia virorum & mulierum, cui facto simile nunquam auditum est. Sed & proh dolor! Sepulcrum Domini distractum & confractum est. *Treugæ inter Soldan. Damasci & Christianos.* *Jerusal. à Sold. Babyl. obsessa captaq.*

Eodem anno, cum inter Dominum Papam *Innocentium* IV. & Dominum *Fredericum* Imperatorem fuisset mota discordia, dictus Papa dicti Imperatoris timens insidias, ejectis gentibus dicti Papæ per Imperatorem ab urbe *Roma*, fugit timore perterritus, venitque circa Festum omnium Sanctorum *Lugdunum*, ibique per multum tempus multa & varia mirabilia faciens perendinavit. Circa Festum autem Sancti *Andreæ* Apostoli accesserunt ad ipsum ex Anglicanis partibus transfretantes Dominus *Bonifacius Cantuariæ*, & Dominus Episcopus *Herefordensis*, & Dominus *Richardus* de *Wicio* Electus *Cicestriæ*, cui, causa consecrationis dicti Electi *Cicestriæ*, ibidem accesserant. Consecratus est à dicto Domino Papa dictus Electus *Cantuariæ* in Archiepiscopum, *Discordia inter Pap. & Imperat.*

Henric. 3. R. pum, Dominicâ prima post Octav. *Epiphaniæ* proximo sequente; & Dominus *Richardus* de *Wicio* in Episcopum *Cicestrensem*, circa Quadragesimam immediate sequentem.

Eodem anno consecratus in Episcopum *Norwicensem* Magister *Walterus* de **Suffeld**, Dominica Quinquagesimæ apud *Norwicum*.

1245

MCCXLV.

Radulfus fit Ab. Donekewell. Litera Dominical. B. dies Paschæ XVI. Kal. Maii. Eodem anno Dominus *Randulfus* Monachus Sanctæ *Mariæ* de *Waverlea*, qui quondam abbatizaverat in Domo de *Tinterna*, electus est in Abbatem de **Donekewel**; vir quidem morum gravitate ac sapientiæ fulgore non mediocriter adornatus.

Alienora C. Leycestr. Abbat. Waver. ingreditur. Hoc anno, Dominica in Ramis palmarum, quæ primo die Aprilis illuxit, *Alienora* Comitissa *Leycestriæ* soror viz. Regis *Henrici* III. Domus nostræ sincerissima amatrix, per indulgentiam summi Pontificis devotissime ingressa est Abbatiam nostram, habens in comitatu suo piissimum virum maritum suum *Simonem* de *Monteforti* Comitem *Leycestriæ*, & duos filios suos *Henricum* & *Simonem* cum tribus ancillis; ad cujus ingressum illud nonnullis notabile noscitur contigisse, quia cum intra ostium Ecclesiæ pedem posuisset, statim è contra ad magnum altare, ubi Missa de Beata Virgine tunc celebrabatur à sacerdote, Hostia salutaris in hora consecrationis elevabatur, quod non casui sed divinæ dispositioni credimus ascribendum; ut cujus amor eam illuc adduxit, benignissima ipsius præsentia prompte se offerret requirenti. Obtulit illico pannum satis pretiosum, quem assignavit ad superponendum altari, diebus quibus Reliquiæ ibidem ponuntur. Interfuit sermoni in Capitulo, processioni & Missæ majori, & Ligno Domini deosculato, plurimum ædificata recessit. Post quidem habuimus ex dono ipsius quinquaginta Marcas, & ad fabricam Ecclesiæ decem & octo Marcas; & ad perquisitionem centum & quinquaginta Acrarum apud **Petham** per ipsius auxilium attigimus.

Ecclesia Westmonast. fundata. Hoc anno cœpit *Henricus* III. Rex *Anglorum* jacere fundamentum Novæ Ecclesiæ de *Westmonasterio* in **London**, quam ob honorem & amorem Sancti *Edwardi* Regis & Confessoris, quem præ cæteris Sanctis specialiter diligebat, propriis sumptibus proposuit omnino perficere. Hoc anno institutum est à Capitulo generali ut Octavæ Nativitatis Beatæ *Mariæ* fierent per Ordinem universum.

1246

MCCXLVI.

Eccles. Belli-Loci-R. dedicata. Dedicata est Ecclesia *Belli-loci-Regis* XV. Kal. Julii, à Domino *Willielmo Wintoniensi* Episcopo, præsentibus venerabilibus *Bathoniensi*, *Exoniensi*, *Cicestriensi* Episcopis, præsente etiam Domino Rege *Anglorum* *Henrico* III. cum Regina & Liberis, ac Magnatibus multis. Peracta dedicatione, primogenitus Regis, *Edwardus* scil. infirmatus est, cum quo Regina Mater ejus *Alienora* fere per tres hebdomadas in eadem Domo contra *Cisterciensis* Ordinis statuta pernoctando perendinavit. Quam ob causam in proxima visitatione sequenti, Prior & Cellerarius depositi sunt, quia eorum permissione hæc transgressio videbatur fulciri. Insuper & quia tempore dedicationis secularibus contra Ordinis disciplinam carnes administrabantur.

Richardus Comes *Cornubiæ* VI. Frater *Henrici* Regis III., divina inspiratione præventus, Ordinis etiam *Cisterciensis* pro modulo suo cultor præcipuus, quandam Abbatiam de **Tray** ejusdem Ordinis in Diocesi *Wigorniensi* fundavit, fundatamque viros cœnobialis vitæ institutionibus exercitatos introducendo honorifice decoravit. Sumsit autem in Domo *Belli-loci-Regis* viginti Monachos & X. conversos ad hoc opus sibi assignatos, XV. Kalend Julii, die viz. dedicationis Basilicæ *Belli-loci*; Vocatur autem Cœnobium prædictum **Heyles**.

Abbatia de Tray fundata.

Ep. de Card. fit Monach. *Walterus* Cognomento **Bawclerc** Episcopus de **Carduil** divinitus, ut creditur, inspiratus resignato Episcopatu transtulit se ad Ordinem Fratrum Prædicatorum: successit autem ei *Silvester* Cancellarius Domini Regis.

Obiit

Obiit Magister *Robertus* de Bingeham Episcopus *Salesburiensis* in crastino omnium Sanctorum, die qua fit commemoratio omnium Fidelium defunctorum. Succeslit autem ei Dominus *Willielmus* de *Eboraco*. Obiit *Richardus* de Berkinges Abbas *Westmonasteriensis* successit, ei Archidiaconus ejusdem Domus scil. *Richardus* Crockelee. *Henric. 3. R. Ep. Salesb. obiit.*

Hoc anno scil. v. Idus Decembris canonizatus fuit Beatus *Edmundus Cantuariæ* Archiepiscopus à Domino Papa *Innocentio* IV. Hoc anno statutum est ut in Festo Sancti *Johannis* Evangelistæ *ante portam Latinam*, & in Sancto *Lamberto* fierent XII. lectiones. *Edmund. Cant. Arch. canoniz.*

Hoc anno fundata fuit Abbatia de Niweham filia tertia *Belli-Loci-Regis Angliæ*. *Abbatia de Niweh. fund.*

MCCXLVII. 1247

Hoc anno scil. x. Kalend. Martii, circa horam diei nonam, per universam fere *Angliam* factus est Terræmotus adeo magnus, ut ejus impulsu in diversis Provinciis, muri, Castella, & parietes domorum fere usque ad præcipitationem excuterentur; cifi quoque & scutellæ, & cætera quæ mensis edentium & bibentium erant apposita penitus everterentur. Ita quod multi seculares & Religiosi tanto timore erant perterriti, ut de mensis surgentes, & mortem evadere cupientes à domibus suis egrederentur. Fertur etiam à nonnullis quorum testimonio fides adhibenda est, qui hoc se vidisse testantur, quod eodem die in Comitatu *Cestriæ* Globi sanguinei magni & mirandi de nubibus ad terram ceciderunt. Qui usque hodie ibidem permanentes, in modum lapidum ardore solis, ut creditur, adeo jam sunt indurati, ut nec ferro nec aliquo alio ingenio, nulla hominum industria frangi possunt vel penetrari. Hæc & multa alia, quæ ipso die contigisse noscuntur, aliquod præsagium credimus esse futurorum. *Terræ motus ingens.* *Globi sanguinei in terram decidunt.*

Hoc anno statutum fuit à Capitulo generali ut de Beato *Edmundo Cantuariensi* Archiepiscopo fierent XII. lectiones, cum duabus Missis per Ordinem universum.

Quinto Idus Junii celebrata est apud *Pontiniacum* Translatio Corporis Beatissimi Confessoris *Edmundi Cantuariæ* Archiepiscopi, cum magna & mira Cleri & populi devotione, venerabili patre *Albanensi* Episcopo Sanctæ *Romanæ* Sedis Cardinali, Archiepiscopo *Senensi*, Episcopo *Antisiodorensi*, * *Calenensi*, & *Cicestrensi*, & aliis Episcopis quamplurimis ad ipsum Officium devote assistentibus, illustri etiam Rege *Franciæ Lodowico*, Regina & matre ejus, multisque de *Galliæ* & *Angliæ* partibus tunc ibidem præsentibus, cum innumera plebis utriusque sexus multitudine. Inventum est autem illud sanctissimum corpus gemina incorruptionis viz. & integritatis stola vestitum, per cujus merita dies illa pluribus miraculorum signis refulsit gloriosa. *Translatio reliquiar. Edmund. Cant. Arch.*

Tanta superfluitas monetæ, retunsæ & depravatæ, ubique per totam fere *Angliam* habebatur, ut inter xx Marcas vix reperiri possent xx. denarii, qui non essent adeo turpiter retunsi & depravati, ut III. ex his in statera publica positi, duobus sanis & integris vix aut nullatenus æquipollere possent. Unde *Henricus* III. Rex *Angliæ* instinctu & petitione multorum, maxime fratris sui *Richardi* Comitis *Cornubiæ*, ex denariis retunsis novam fecit fabricare monetam, cujus Circulus, Crux, Literæ, & Imago usque ad singulas extremitates circumquaque ita se extendunt, ut non sine evidenti, & valde notabili dispendio aliquid inde radi possit vel abscindi. *Monetæ reformatio.*

MCCXLVIII. 1248

Lodowicus Rex *Francorum* divinitus, ut creditur, inspiratus, pridie Idus Junii in Civitate *Parisiensi* Deo & Beatæ *Mariæ*, & Sancto *Dionysio* se commendans cum maxima & ferventissima devotione, humilibus vestibus indutus, discalceatus & discinctus, cum ingenti processione per medium Civitatis incedebat, iter versus Terram Sanctam arripiens, ut, sibi divina miseratione succurrente, inimicos Crucis *Christi* ab ea expelleret, & eam Christianæ ditioni perpetualiter subjugaret. Habuit vero idem Rex secum Reginam suam, & duos fratres *Ludovici R. Franc. in Terr. S. expeditio.*

Henric. 3. R. fratres ſuos cum uxoribus eorum: ſed & duos alios Reges, ſcil. Regem *Hungariæ* & Regem *Aragoniæ*, Comites etiam, & Barones, equites & pedites Religioſos & ſeculares tot & tantos, quod eorum incertus eſt numerus. Apparatum inſuper & omnia neceſſaria ad xx. Millia Hominum per ſex annos ſuſtinenda.

Rog. Bath. Ep. ob. Obiit *Rogerus Bathonienſis* Epiſcopus, ſucceſſitque *Willielmus* de Button Archidiaconus de Welles.

A paſſione Sancti *Thomæ* Martyris annus LXXVIII. Annus Regni Regis *Henrici* III. XXXIII. A fundatione Domus de *Waverleia* annus CXXI. Annus ætatis ſuæ XLII.

Adoleſc. à ſumm. turris labitur illæſus. Quidam adoleſcens à ſummitate turris Eccleſiæ noſtræ, ſcil. à tabulatu lapideo, lapſu miſerabili, uſque ad terram, abſque tamen alicujus membri fractione, præcipitando cecidit, & aliquamdiu exanimis, ut putabatur, ibi jacuit, ſed paulo poſt reſumpto ſpiritu loqui cœpit, & non multo tempore poſtea tranſacto, nullum dolorem ſentiens omnino convaluit.

1249

MCCXLIX.

Damieta à Chriſtianis capta. *Damieta* nobiliſſima Civitas *Ægypti*, operante Chriſto, cui nihil impoſſibile, à Chriſtianis eſt capta & poſſeſſa, hoc ſcil. modo. Cum Chriſtianiſſimus Rex *Francorum Lodowicus*, petitione multorum moram in *Cypro* faciendo, iter ſuum verſus Terram Sanctam aliquamdiu diſtuliſſet, & multa memoria valde digna, quæ brevitatis cauſa omittimus, per idem tempus ibidem feciſſet, tandem non immemor propoſiti ſui, præcepit ſuis, ut omnes naves aſcenderent, & greſſus ſuos verſus *Damietam* feſtinanter dirigerent: cum ergo omnes naves aſcendiſſent, & prope *Damietam* navigando perveniſſent, cogitantes Saraceni necis ſuæ cauſa eos illuc veniſſe, armis copioſis ſufficienter muniti, cum innumera multitudine litus circumquaque occupare cœperunt, parati Chriſtianos aut aquis ſubmergere vel armis interficere. Quod videntes Chriſtiani calore fidei vehementer ſuccenſi, arreptis gladiis, baliſtiſque extentis, habentes ſecum vivificæ Crucis lignum, cum mare ibi profundum non eſſet, omnes tam Rex quam alii audacter in mare ſaltaverunt, & adjuvante Chriſto uſque ad terram ſani & incolumes pervenerunt. Mox igitur à Saracenis undique circumvallati, cum omnes pedites eſſent, Domino noſtro Jeſu Chriſto eos protegente, & pro eis manifeſte pugnante, tres valde nobiles Admiraldos, qui quaſi Reges inter Saracenos habebantur, multoſque alios Saracenos, abſque alicujus Chriſtiani læſione incontinenti occiderunt. Saraceni vero poſtea tanto timore divinitus erant perterriti, quod omni conſilio & auxilio deſtituti ignorantes omnino quid agerent, vel quo ſe verterent, ſe & ſua deſperantes, Civitatem ſuccenderunt, & cum magna feſtinatione & confuſione fugam omnes inierunt. Cernentes autem eos fugiſſe Chriſtiani, cum ingenti lætitia Civitatem confeſtim ſunt ingreſſi, armis, & divitiis ſupra æſtimationem ſatis nobiliter locupletatam. Diſcalceati ergo omnes, & in modum proceſſionis ordinati lætabundis vocibus laudes Deo conclamantes, magnum Oratorium Saracenorum, quod in alia captione in honore Beatæ *Mariæ* Virginis fuerat decoratum, nudis pedibus intraverunt: ibique omni ſpurcitia Idolorum prius eliminata, ſermonem populo faciebant, & divina myſteria celebrabant. Et hoc modo nobilem illam Civitatem, nullo læſo Chriſtiano, dedit Chriſtus Chriſtianis; Annus XXXI. ex quo alia vice capta eſt *Damieta* Civitas. Annus XXXVI. ex quo relaxatum fuit interdictum in *Anglia*. Annus XXXII. ex quo receſſit *Lodowicus* ab *Anglia*. Hoc anno divulgatum fuit per totam fere *Angliam*, quod dies judicii iſto anno, ſcil. in die Sancti *Lamberti*, omni dubietate poſtpoſita, futurus eſſet; unde *Henricus* Rex, & alii quam plurimi noctem illam penitus inſomnem ducentes, cum magno timore & devotione vigilando & orando diem illum expectabant.

Nic. de Fariſham Epiſcopat. reſignat. Magiſter *Nicholaus* de Fariſham *Dunelmenſis* Epiſcopus propria voluntate, & Domini Papæ permiſſione Epiſcopatum ſuum hoc anno reſignabat, percipiens tamen de eodem Epiſcopatu ſingulis annis Mille Marcas.

MCCL.

MCCL. 1250

Henric. 3. R.

Permiſſione & voluntate Domini *Willielmi* de Kaley, Epiſcopi *Wintonienſis*, & Domini *Petri* de Ryeval Rectoris Eccleſiæ de Aultun, conceſſum fuit nobis hoc anno divina celebrare in Oratorio, quod eſt infra ſepta Grangiæ noſtræ de Petham, ſalva in omnibus auctoritate *Wintonienſis* Epiſcopi, & ejuſdem Eccleſiæ dignitate, necnon indemnitate Matris Eccleſiæ de Aultun & Capellæ de Halyburne, hoc modo ſcil. quod abſque campanarum pulſatione & ſacramentorum diſtributione fratribus noſtris ibidem celebremus, confeſſiones ſecularium perſonarum nequaquam ibi recipiamus, niſi in mortis articulo: ſed omnis familia illius Grangiæ more ſolito Capellam de Halyburn pro .... audiend. & ſacramentis Eccleſiaſticis recipiendis adibit & eidem ut prius ſubjecta manebit.

Obiit *Willielmus* de Kaley *Wintonienſis* Epiſcopus in *Gallia*, & ſepultus eſt in Eccleſia Sancti *Martini* in civitate *Turonenſi*. Hic antequam transfretaſſet, conceſſit & Carta ſua nobis confirmavit ſitum unum, ad vivarium faciendum, in Brueria ſua, infra Warennam ſuam de Farnham. Qui ſitus incipit à parvo ponte ultra Tilleford, extendens ſe per ductum aquæ, qui vocatur Trikledeburn verſus Cherte: reddendo annuatim pro dicto vivario ſibi vel ſucceſſoribus ſuis dimidiam Marcam, fuit autem hoc anno illud vivarium inchoatuum ſed non penitus conſummatum.

Rex *Henricus* III. & Regina Alienor, multique alii nobiles hoc anno acceperunt Crucem. *Multi cruce ſign.*

Infortunium miſerabile, & ab omnibus Chriſtianis cum maxima cordis anxietate merito plangendum, hoc anno in Terra Sancta contigit, proh dolor! *Damietam* Civitatem quam Chriſtiani anno præterito ceperant, & in ſuo Dominio per annum integrum poſſederant, Saraceni, interfectis Chriſtianis innumerabilibus, inopinato eventu recuperabant. Regem tamen *Lodowicum* captum & ſpoliatum, mortemque vix evadentem, de terra illa cum paucis admodum Chriſtianis ſatis turpiter & ignominioſe exire permittebant. *Damieta à Saracenis capta.*

MCCLI. 1251

Dedicata fuit Eccleſia de Cumba hoc anno, ſcil, pridie Idus Octobris, omnibus igitur vere pœnitentibus, & Eccleſiam illam die illo annuatim, cauſa relaxationis obtinendæ, venerantibus XL. dies indulſit Epiſcopus, qui illam dedicavit. *Eccleſ. de Cumba dedicata.*

Obiit *Fredericus* quondam Imperator *Alemanniæ*, qui ſacroſanctam Eccleſiam multis perſecutionibus in omni vita ſua graviter vexabat, ob quam cauſam à ſummo Pontifice *Innocentio* IV. multoties fuerat excommunicatus, & ante mortem per ejus licentiam nequaquam abſolutus; cujus perſecutiones, cum idem ſummus Pontifex jam per annos VII. devitando apud *Lugdunum* moram feciſſet, tandem audito quod tam immanem inimicum Eccleſiæ *Romanæ* Dominus è medio abſtuliſſet, *Romam* adiit, & Apoſtolicam ſedem, ſicut prius obtinuit. *Fredericus Imperator ob. Innocent. P. Romam redit.*

Dedicata fuit hoc anno Non. Novembr. Eccleſia de Heles, præſentibus XIII. Epiſcopis, à quibus XIII. Altaria eo die in ipſa Eccleſia dedicata fuerunt, præſente etiam Domino Rege *Henrico* III, & Regina Alienor, multiſque aliis Proceribus *Angliæ*, à Nobili *Richardo* Comite *Cornubiæ*, qui Eccleſiam illam cum toto Cœnobio propriis ſumtibus conſtruxit, invitatis. Dedicatione itaque cum ſumma celebritate peracta, dedit idem Comes Monachis in eodem *Cœnobio* Deo ſervientibus, ad terras emendas, ſive domos conſtruendas, Mille Marcas; ſed & Rex prout Regalem decuit munificentiam redditum viginti Librarum eiſdem conceſſit, & Charta competenti confirmavit. *Eccleſia de Heles dedicatur.*

Paſtorum circiter ſexaginta Millia ex diverſis mundi partibus in Gallia hoc anno fuerant congregati, propoſitum habentes Sanctam Terram de manibus Saracenorum eripere, & eam cultui Chriſtiano reſtituere. Nec non divinitus, ut primo putabatur, inſpirati, immo, ut verius creditur, aliqua Arte Magica ſeducti, cum ductorem aut principem non haberent, deficientibus ſibi *Paſtores prætextu Terræ S. recuperandæ latrocinia exercent.*

Henric. 3. R. victui necessariis, cœperunt rapinas & latrocinia circumquaque exercere; insuper & homicidia crudeliter perpetrare, unde multi ex eis laqueo sunt suspensi, cæteri vero omnes in exterminium deducti.

Aymerus frater Domini Regis *Henrici* III. juvenis fere XXIII. annorum, & adhuc existens acolytus, in Episcopum *Wintoniensem* canonice est electus, & à summo pontifice confirmatus.

Æstus intolerabilis. *Maxima homin. mortalitas.* Æstus immoderatus, & supra modum intolerabilis circa Festum Apostolorum *Petri* & *Pauli*, diebus, & noctibus fere per quindenam continue perseverans, multos tam Religiosos quam seculares subito suffocabat. Postea vero hoc eodem anno, tanta mortalitas hominum, præ nimietate illius caumatis, in diversis provinciis noscitur contigisse, quod in aliqua parœcia c. homines, vel & amplius, infra unum mensem referantur obiisse. Natura siquidem humana in cunctis fere hominibus ita nimirum extitit corrupta, ut pauci essent, qui se nihil mali hoc anno pertulisse gauderent. Post prædictum vero fervorem subsequutus est autumnus circa Festum Beati *Swithini* Episcopi satis maturus, qui multis retroactis temporibus in partibus istis tam cito non recolitur contigisse.

Isabella C. de Arundel Abbatiam Marham fundat. *Isabella* Comitissa de **Arundell** morum quidem gravitate non mediocriter adornata, circa salutem animæ suæ diligens & solicita, divina, ut creditur, inspiratione præventa, quandam Abbatiam Monialium Ordinis *Cisterciensis* **Marham** vocatam cum summa devotione hoc anno construxit. Cujus rei causa Abbatem nostrum duxit consulendum, ac permissione Domini Papæ Domum nostram intravit, societatem Ordinisi n Capitulo nostro devote petiit, & obtinuit, IV. Marcas, & unum dolium vini Conventui ad pitancias donavit.

Walt. Abb. Wav. ob. Annus ex quo *Lodowicus* Rex recessit ab *Anglia* XXXV. Obiit *Dompnus Walterus*, cognomento *Giffardus* Abbas *Waverleiæ* X. Cui successit *Dompnus* **Rad** Abbas de **Dunekwell**, qui quondam abbatizavit in Domo de *Tinterna*, Abbas *Waverleiæ* XI.

Annus à fundatione Domus de **Waverly** CXXV. Annus Regni Reg. *Henr.* III. XXXVII. Annus ætatis suæ XLVI. Obiit *Blancha* mater *Lodowici* Regis *Franciæ*.

1252

MCCLII.

Libertat. Anglicanæ renovantur à Rege. Cum Chartæ, Libertates *Anglicanas* tam in Forestis quam extra continentes, quorundam perversitate & malitia jam adeo cassatæ, & ad nihilum essent redactæ, ut fere nullum robur aut firmitatem obtinerent. Quidam Proceres *Angliæ* Regi *Henrico* III ad memoriam reducentes, qualiter pro ipsis libertatibus concedendis, & confirmandis, quintamdecimam partem omnium mobilium, ab universis libere Tenentibus, anno Gratiæ MCCXXV. acceperat, obnixe petebant ut prædictas Chartas renovando, ad pristinum robur revocaret. Rex vero petitioni eorum libenter annuens non solum Chartas illas renovavit, sed etiam ut omnino stabiles & irrefragabiles in perpetuum perseverarent, XII. fecit Episcopos excommunicare & anathematizare omnes, qui ipsas ausu temerario infringere aut infirmare de cætero præsumerent.

Episc. Cicestr. obiit. Obiit Magister *Richardus* de **Wiz** Episcopus *Cicestrensis* Cui successit Magister *Johannes* cognomento **Bissupp.**

Henr. R. Gasconiam petit, & Riole obsidet. *Henricus* III. Rex *Angliæ* ad subventionem *Gasconiæ* quam quidam ei conabantur auferre, immensam pecuniæ quantitatem ab omnibus Religiosis per totam *Angliam* hoc anno violenter extorsit. Collecta igitur inæstimabili pecunia cum magno exercitu *Gasconiam* perrexit, ibique tantum unam Civitatem quæ vocata est **Riole** sibi resistentem, & contra se undique firmiter observatam atque munitam invenit. Quare statim valida manu obsedit, sed eam adhuc anno præsenti capere minime prævaluit.

1253

MCCLIII.

Henricus III. Rex *Angliæ*, cum in *Gasconia* Civitatem quæ vocatur **Riole** diu obsedisset, & eam capere nullo ingenio potuisset, tandem fame cogente, qui intus

tus erant inclusi se, & sua omnia, cum Civitate illa, quasi sponte Regi tradiderunt, ipso tamen Rege sub juramento prius promittente, quod nullum ex eis occideret, nec cuiquam aliquam vindictam inferret. Post traditam vero Civitatem, cum idem Rex ob amorem & devotionem, quam habuit erga Beatum *Edmundum Cantuariæ* Archiepiscopum, iter faceret versus *Pontiniacum*, transitum fecit per Civitatem *Parisios*, ubi ab illustri Rege *Lodowico*, cum summo honore & solemni processione, præsentibus quatuor Episcopis, susceptus est, & ad Regis petitionem tribus ibi diebus commoratus. Ac postea, facta peregrinatione, Dominica infra Natale Domini rediit in *Angliam*. *Henric. R. 3.*

Edwardus primogenitus Regis *Henrici* III. cepit uxorem, sororem viz Regis *Hispaniæ*. *Lodowicus* Rex *Francorum*, rediens de Terra Sancta venit in *Franciam*. Obiit Papa *Innocentius* IV. Cui successet *Alexander* IV. *Edward. R. ducit uxor. Innoc. Papa ob.*

MCCLIV. 1254

Judæi Christianæ Religionis inimici, puerum quendam *Hugonem* nomine in *Lincolnia*, multis ac variis cruciatibus miserabiliter affligentes, tandem ad opprobrium & contemtum nominis Christi cruci affigentes, crudeli morte interemerunt. Qui postea tantum scelus Christianos latere nimirum cupientes, gloriosum corpus de crucis patibulo deponebant, & in fluvium quendam submergendum projiciebant; sed aqua illa tantam sui Creatoris injuriam non ferens, continuo illud in siccum exposuit. Quod videntes inimici Christi, tutius ac secretius sub terra occultandum inaniter æstimantes, sepulturæ illico illud tradiderunt. Sed in crastino Beati Martyris corpus super terram positum, sicut prius, repererunt. Unde non immerito pro tantæ rei novitate vehementer stupefacti, & ut digni erant fere in amentiam conversi, omni consilio & auxilio destituti, quid agerent, vel quo se verterent penitus ignorabant. Tandem altiori, ut putabant, utentes consilio, in puteum quendam aquam ad potandum continentem illud projecerunt. Sed nec ibi defuit Divina clementia, puero suo tam crudeliter pro se afflicto & occiso non parum compatiens; nam tanti luminis splendor continuo ibi cœlitus refulsit, tantaque fragrantia miri odoris totum locum illum replevit, ut satis palam cunctis daretur intelligi, aliquid sanctum & mirificum in puteo illo contineri. Istis vero indiciis excitati Christiani festinabant ad puteum illum certatim confluere, cernentesque venerabile corpus super aquam natare, statim cum summa cordis devotione cœperunt illud inde extrahere. Manibus autem & pedibus perforatis, capite etiam in modum coronæ diversis punctionum aculeis cruentato, cæterisque cicatricibus circumquaque per totum corpus patentibus, jam omnibus manifestum fuit tanti sceleris auctores detestandos fuisse Judæos. Cum autem Beati Martyris corpus ad Ecclesiam, vocibus lætabundis, processionaliter cum magna veneratione deferrent, quædam mulier cæca feretrum devote tetigit, desideratumque lumen, quo jam septem annis caruerat, meritis Beati *Hugonis* statim recipere meruit, quod etiam audiens quidam hydropicus, eadem nocte, in Ecclesia circa sacratissimum corpus causa salutis obtinendæ vigilavit, & salutem quam quæsivit, omni tumore inordinato depulso, impetravit. Patrantur etiam ibi alia multa beneficia, ad fidem & spem coroborandam Christianorum, ad confusionem & opprobrium Judæorum. Et tanto scelere postea convicti, quorum decem & octo, & ore proprio confessi, per medium Civitatis *Londoniæ* equis distracti, & laqueis sunt suspensi. *Judæi, puero Christiano cruci affixo, condignam pœnam luunt.* *Miracula ad S. Hugonis corpus patrata.*

Hoc institutum est à Capitulo generali, ut de Beato *Dominico* Institutore Ordinis Fratrum Prædicatorum, & de Beato *Petro* Martyre Ordinis ejusdem, fiant XII. Lectiones per Ordinem nostrum universum.

Hoc anno contigit Eclipsis solis, in die Sancti *Dominici* Confessoris, circa horam nonam, & duravit spatio unius refectionis & amplius, & fuit tunc Luna XXVII. *Eclips. Solis.*

MCCLV.

1255
Henric. 3. R.

Pugna inter Reg. & Baron.

Decretum contra Alienigenas, & bellum civile inde secutum.

Hoc anno facta est quædam pugna inter Regem *Henricum* III. & quosdam Barones Regni apud Lewes, cujus circumstantias, ne posterorum pereant notitiæ, hic breviter & summatim duximus inserendas.

Rex Alienigenarum, plus quam oportuit, utebatur consilio, qui Regni Magnatibus illudebant,& illos à consilio Regis repellebant, in multis articulis statuentes quæ sibi placebant. Ex hoc surrexit Indigenarum indignatio & turbatio, unde Rex & Proceres regni apud *Oxoniam* convenerunt, & quandam *providentiam* inter se statuerunt, qua perversas evertere leges possent, & ad hanc observandam omnes juraverunt, Rex, Comites, Barones fere plus quam centum, fecerunt & Episcopi idem Sacramentum, & excommunicaverunt omnes, qui contravenirent. Quidam tamen nitebantur ut à prædicto juramento absolverentur, mittentes ad summum Pontificem, impetrantes ut dictæ *provisioni* non tenerentur, & sic per Domini Papæ Literam à sacramento præstito se exoneratos opinabantur, quod ad commune regni commodum hujus *providentiæ* spectaret efficacia, minus quam oportet, attendentes, & ideo à nullo esset infringenda. Præterea *Henrici* quidem *provisio* imprimis placuit Reginæ, dum quidam barbari sibi displicentes *Angliæ* cogerentur valefacere. Sed cum suos compatriotas à regno ejiciendos cognosceret, ne *providentia* supradicta amplius staret Regi suadebat, cujus suasioni Rex præpropere favens, suum primogenitum, & quoscunque potuit ad consensum illexit. Præterea *Johannes* Mansel quidam Clericus Curialis voluntati Reginæ pro posse obtemperans, ad partem prævaricatorum quosdam prece vel pretio attraxit, quam ob causam, fama & redditibus amissis exul obiit. Hinc moti sunt cæteri qui flectere noluerunt, & transgressoribus minas intulerunt. Contra, reliqui his minime parcebant, sed rancores mutuos inter se fovebant. Denique in tantum odium hæc motio excrevit, ut priore fœdere ex una parte corrupto, partes in se invicem insurgerent, & maximis impugnationibus sese impeterent, prædia deprædando, prædas rapiendo, mansiones optimas igne comburendo, & ad humum aliqua castra prosternendo. Turbato sic regno quotidie malum aliquod generabatur, quod nisi prælio non poterat sedari, ut quibusdam videbatur; unde Rex congregato exercitu acceleravit *Quinque Portus* adire, & tribus ex illis in obsidionem sumptis, sibi arctius eos vincire, qui videbantur suæ voluntati non consentire; quibus compertis pars senior, viz. cum reverentia nominandus Dominus *Simon* de *Monteforti* Comes *Leicestriæ*, & *Gilbertus* Comes *Gloverniæ* cum suis complicibus ad *Portus* maturabant gressus dirigere, quo audito venit Rex de *Portibus* ad Lewes cum suo exercitu, continente fere LX. Mil. virorum belligerantium; porro in parte saniori erant L. Millia virorum, in quibus duces erant strenui, sed maxima pars juvenum. His Cives *Londonienses* associabantur, in prælio quidem minime probati, videntes enim bellum in fugam se dederunt. Hæc quidem pars, scilicet Barones regi scripserunt, quod ei libenter servirent. Rex rescribens salute omissa, mandavit quod de eorum ministerio nihil curaret, sed tanquam suos adversarios eos reputaret, & ut hostes publicos illos diffidaret. *Edwardus* etiam Regis primogenitus, & avunculus ejus *Richardus* dictus quondam Rex *Alemanniæ* mandaverunt quod destruerent bona eorum, & suorum, nec non & corpora. Doluerunt cæteri pacem cupientes, & pro eadem multa offerentes, quæ omnia regis Consiliarii abominabantur, & illos confusioni se tradituros minabantur. Cum ergo nec per oblata, nec per internuncios pacem possent habere, ad conflictum bellicum sese paravere, & montis verticem cujusdam ascendentes, villam in qua adversarii eorum erant, intuebantur, & illos in lectis cepissent, nisi quorundam urbanitate impedirentur. Dicebant enim hic eos expectemus, & spatium surgendi eis præstemus, nam si dormientes invaderemus, nobis improperium faceremus. Expectantes igitur faciebant novos milites, & ordinaverunt per acies suam gentem, donec viderunt adversarios venientes. Inito autem conflictu *Londonienses* fugam inierunt, quos *Edwardus* turba militum magna

magna comitante insequebatur, per quos pars magna fugientium perimebantur. Interim autem Rex capiebatur, suis enim armorum, equorum & hujusmodi lucris inhiantibus, debellatus est Rex cum quibusdam Magnatibus, quorum tamen plurimi fugæ se dederunt, & in campo suum Dominum reliquerunt. *Gilebertus* Comes *Glovernia* Regem cepit, quem quasi nobiliorem & cæteris potentiorem tunc Rex habuit, eique in signum gladium suum reddidit quamvis Dominus *Simon* de *Monteforti* Comes *Leicestriæ* ejus animo displicuit. Huic tamen Comiti excellentiores quique ex illa parte sese reddiderunt. His ita gestis *Edwardus* desistens ab insectatione *Londoniensium* revertitur, putans se cum suis obtinuisse triumphum, sed villa jam flammis tradita venerunt victores ei obviam, quibus visis cæteri fugere conabantur, quorum plurimi prosternebantur, pluresque milites Prioratum intraverunt, arma pro colobiis commutantes. *Edwardus* etiam intravit Ecclesiam Fratrum Minorum quem sequebatur multitudo suorum. Quidam & fugientes per quendam pontem sic se invicem constrinxerunt, quod multi corruerunt, & se submerserunt, evadentes autem partes transmarinas adierunt, Porro numerus erat in bello occisorum fere tria millia fortium virorum, præter numerositatem prius interfectorum, nec non & submersorum. Hæc autem pugna facta est pridie Id. Maii. *Henric. 3. R.*

Orta dissensione in Ordine sc. inter *Cistercienses* & *Clarevallenses* Abbates de derivatione *Claræ Vallis* hoc anno non apud *Cistercium* sed apud *Claram Vallem* tempore Capituli generalis convenerunt. Causa autem discordiæ hæc erat, videbatur multis quod *Cistercienses* in electionibus & depositionibus, nec non & aliis quibusdam casibus à forma Ordinis & observatione Cartæ caritatis exorbitarent. Tandem vero querelæ quæ inter eos urgebantur in Curia *Romana* discutiebantur & determinabantur. *Dissidium inter Cisterciens. & Clarevallenses.*

MCCLVI. 1256

Cum *Henricus* III. Rex *Angliæ* jam per biennium, permissione Domini Papæ, decimam ab universo Clero, excepto ordine *Cisterciensi*, per totam *Angliam* accepisset, hoc anno graviter ferens, & vehementer indignans, quod *Cistercienses* de rebus suis nihil sibi conferrent, primo eos blanditiis, postea minis & terroribus ad hoc conabatur inducere, ut saltem aliquam pecuniæ summam inter se colligerent, & sic quasi spontaneam sibi facerent donationem, qui tamen minus quam XXV. Mil. libras se ab eis minime accepturum jurejurando asseruit ..... vero metuebant valde ne forte, si Regi super tam gravi exactione ad præsens quasi sponte satisfacerent, eos in posterum ad illud idem faciendum nolentes & invitos, quotiescunque vellet, compelleret ex consuetudine; & ita antiquas Ordinis sui libertates amitterent, & summum Pontificem, qui, speciali quodam dilectionis privilegio, à prædicta decimatione eos fecerat immunes, non mediocriter offenderent. Omnes ergo ad invicem confœderati, & quasi firmissima castrorum acies impenetrabiles & invicti regis conatibus hujusmodi responso obviabant, dicentes quod absque licentia Capituli sui geneneralis, & omnium Abbatum consensu tale quid attemptare non auderent. Videns vero Rex eorum invictam constantiam, & se in suo proposito nil posse proficere, nimio furore commotus cum minis & opprobriis omnes jussit à sua Curia decedere. Uniformitas igitur & integritas atque constantia Ordinis *Cisterciensis* ab omnibus fere circumquaque prædicabatur, laudabatur, venerabatur in tantum, ut secundum multorum æstimationem, non esset aliquis Ordo sub cœlo, qui in constantia unitatis,in fervore religionis huic Ordini posset comparari. *Rex decimam ab ordine Cisterciensi frustra extorquere conatur.*

Dissensio magna facta est inter Dominum *Simerum* Electum *Wintoniæ* & Monachos Sancti *Swithuni* ejusdem loci. Quia iidem Monachi nullum alium haberent Abbatem præter Episcopum loci illius, voluit prædictus Electus ut nulli Monacho sine nutu ipsius aliqua committeretur obedientia, & ut omnes obedientiales sibi tanquam proprio Abbati computationes redderent de receptis & expensis. Monachi vero antiquas Domus suæ consuetudines relinquere *Discordia inter Electum Winton. & Monach. S. Swithuni.*

Henric. 3. R. linquere nolentes, Electo constanter restiterunt, *Romam* miserunt, privilegia contra eum impetraverunt. Sed tandem post magnas & graves expensas, ipsis cedentibus, Electi voluntas prævaluit.

1257 MCCLVII.

Rich. C. Cornub. fit. Imp. Alem. *Richardus* Comes *Cornubiæ* frater Domini regis *Henrici* III. factus est rex *Alemanniæ*.

Statutum est hoc anno à generali Capitulo ut de cætero XII. sint rasuræ in Ordine nostro, cum antea non essent nisi VII. Et ut Abbates utantur Capis & Ministri altaris Dalmaticis, sicut in usibus continetur.

Exon. Ep. ob. Obiit *Richardus* de **Blund** *Exoniensis* Episcopus, cui successit *Walterus* Archidiaconus *Surriæ*.

1258 MCCLVIII.

Alienigenæ ex Anglia expulsi. Tot Alienigenæ diversarum linguarum jam per plures annos multiplicati erant in *Anglia*, tot redditibus, terris, villis & cæteris facultatibus ditati, quod *Anglicos*, quasi se inferiores, maximo contemtu habebant. Ferebatur vero à nonnullis, qui secreta ipsorum noverant, quod si potestas eorum procederet, omnes Majores *Angliæ* veneno extinguerent. Regeque *Henrico* regno privato, loco ipsius alium ad suum arbitrium constituerent, & sic demum totam *Angliam* suæ ditioni perpetuo subjugarent. Quatuor etiam fratres Regis *Henrici*, *Almericus* scilicet Electus *Wintoniæ*. *Willielmus* Comes *Wallensiæ*, *Guido* & *Gaufredus*, præ cæteris Alienigenis dignitatibus & divitiis supra modum elevati, intolerabili fastu superbiæ in *Anglos* sævientes, multis ac variis injuriis & contumeliis crudeliter eos afficiebant, nec ausus fuit aliquis præsumtuosis eorum actibus propter Regis timorem obviare. Non solum autem isti, sed quod magis dolendum est, *Anglici* in *Anglos*, majores scilicet in minores insurgentes, cupiditatis igne succensi: Placitis, & Merciamentis, Tallagiis, & Exactionibus variisque aliis incommodis, unicuique quod suum est conabantur auferre. Leges & consuetudines antiquæ aut nimis corruptæ, aut penitus cassatæ, & ad nihilum erant redactæ, & quasi pro lege erat cuique sua tyrannica voluntas, & nisi mediante pecunia de facili rectum nusquam fiebat judicium. Non sufficit aliquis enumerare omnia mala quæ tunc temporis fiebant in *Anglia*. Tandem hoc anno Comites & Barones, Archiepiscopi, Episcopi & cæteri Magnates *Angliæ* quasi de somno divinitus excitati, videntes miserabilem regni dejectionem, omnes ad invicem unanimiter confœderati vires & animos, ad modum leonis nullius occursum paventis, audenter sumserunt. Et primo prædictos fratres Domini Regis *Henrici* Alienigenas violenter ex *Anglia* expulerunt, ac postea leges & consuetudines antiquas renovare & reformare cœperunt. Et ne eas de cætero ausu temerario quis violare præsumat in modum Cartæ conscriptas sigillo regio, ipso Rege annuente munierunt.

1259 MCCLIX.

Hen. R. Angl. terras suas in Gall. Hæreditarias à Rege Galliæ petit, & impetrat. Cum *Henricus* III. rex *Angliæ* quasdam terras magnas & satis opulentas in partibus *Gallicanis* jure hæreditario ad se pertinentes, quas pater suus *Johannes* quondam Rex *Angliæ*, ob mortem *Arturi* amiserat, quandoque bellis, quandoque precibus, aliisque pluribus ingeniis de manu Regis *Francorum* multoties conaretur eripere, & in suo conamine nil posset proficere, tandem hoc anno multis amicis consulentibus, & intervenientibus, Regem *Lodovicum* in propria persona pacifice adiit, & ut terras illas, omnibus controversiis cessantibus, sibi benigne concederet, humiliter supplicavit. *Ludovicus* vero, propter mutuam in Christo dilectionem inter eos inposterum conservandam, petitionibus ejus absque ulla difficultate adquievit, & ei terras illas homagium sibi facienti, præsentibus Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Baronibus, aliisque nonnullis, libenter donavit. *Henricus* vero Rex cum jam terras illas accepisset, & eas in suo dominio cum omnibus pertinentiis integre & pacifice possedisset, absque consensu *Edwardi* primogeniti sui, cæterorumque Magnatum in *Anglia*, quasdam vendendo, quasdam donando statim antequam rediret in *Angliam*, se & suos eisdem terris in perpetuum privavit.

Statutum

Statutum fuit hoc anno in Capitulo generali ut de Beato *Francisco* institutore Fratrum Minorum de cætero fiant XII. lectiones, & de Beato *Roberto* Abbate duæ Missæ sint in Conventu per Ordinem universum. *Henric. 3. R.*

MCCLX. 1260

Siccitas tam magna, & tam diutina erat in æstate, quod hordea & avenæ, fere usque ad Autumnum, in multis locis sub terra latebant. Postea vero imbribus super terram satis affluenter stillantibus, jam sero crescere & spicas emittere cœperunt, sed, naturali calore solis deficiente, cum maturescere non possent, circa festum Sancti *Michaelis* in sua viriditate non sine magna & inæstimabili jactura metebantur, & animalibus in pabulum præbebantur. Quidam autem homo in villa quæ vocatur **Hungurford** prope *Newbirriam* prædicta siccitate ad suam perniciem nimis irritatus, dolium aqua plenum in campum suum ad illum irrigandum deferri fecit; & pluribus audientibus subsannando & blasphemando dixit, se facturum, quod Deus facere non potuit, & cum manum unam sursum ad dolium tenendum, aliam vero deorsum ad clepsydram extrahendam misisset, ilico ultio Divina non defuit. Nam ut disceret non blasphemare, ita manus superior dolio adhæsit, inferior vero adeo firmiter clepsydram tenuit, quod eas ad se trahere aut inde evellere nullo ingenio potuisset. Sentiens igitur miser ille Divinam potentiam, & suam arguens præsumtionem, magnis vocibus clamare, & miserabiliter cœpit ejulare. Multis ergo occurrentibus, & præ novitate miraculi vehementer stupefactis, quasi quoddam simulacrum, stupentibus brachiis, aliquandiu sic stabat ligatus, & non mediocriter afflictus vel confusus. *Siccitas magna multi perniciei fuit.* *Miraculum.*

Tandem vero cum nutu Divino manus superior dolium deseruisset, reliqua vero clepsydram dimittere non posset, brachiis inflexibiliter extensis, ad Ecclesiam de **Estun** à vicinis suis festinanter deducitur, & ante altare Beati *Edmundi* Archiepiscopi, ubi crebra & insignia miracula fiebant, nova oblatio & mirum spectaculum sistitur. Ubi postea meritis, & precibus Beati *Edmundi*, brachiis sibi restitutis, clepsydra de manu Divinitus elapsa, ab hujusmodi vinculo plene absolvitur, & sui compos ut antea efficitur. Obiit *Aymerus* Elect. *Wintoniensis* apud S. *Genoveram Parisiis*, nondum ab exilio revocatus.

MCCLXI. 1261

Hoc anno statuta fuit à Capitulo generali oratio specialis per universum Ordinem, contra ingruentem *Tartarorum* sævitiam. Statutum etiam fuit ut in provinciis illis, in quibus Episcopi vel alii Ecclesiarum Prælati communia privilegia, & indulgentias Ordinis infringere molirentur, tres Abbates, qui in illa provincia in Ordine Priores existerent, ad instantiam Abbatum afflictorum, inquisita prius causa, & causæ merito, viz. si dicti afflicti bonam haberent causam, & communia Ordinis privilegia, & indulgentiæ impeterentur, universos Abbates ejusdem provinciæ convocarent ad locum medium, auctoritate Capituli generalis, & ibi, facta competenti contributione in communibus expensis ejusdem provinciæ per se vel per procuratorem idoneum, in ipsa causa procederent, prout melius & salubrius viderent expedire. *Oratio contra Tartar. instit.*

MCCLXII. 1262

Magister *Johannes Exoniensis* consecratus à Domino Papa in Episcopum *Wintoniæ*, venit in *Angliam* circa festum Sancti *Michaelis*. *Joh. Exon. fit Episc. Wint.*

Dominus *Guido* Abbas *Cisterciæ* factus est Cardinalis Ecclesiæ *Romanæ*. Obiit *Richardus* Comes *Gloucestriæ*. Obiit Dominus *Petrus Bevallus* Rector Ecclesiæ de *Aultone*, cui successit *Petrus Exoniensis*. Obiit Magister *Egidius* Episcopus *Saresburiæ*. Obiit Dominus *Willielmus* Abbas de **Cumba**, quondam Monachus *Waverleiæ*. Obiit Dominus *Willielmus* Abbas de *Forda* apud *Waverleiam*, ibidemque in Capitulo sepultus est. *Guido Ab. fit Cardin. & multi viri Celebr. obeunt.*

MCCLXII. 1263

Recolendum præsentibus, & posterorum est memoriæ recondendum, quod cum piæ recordationis *Matildis*, mater quodammodo Monachorum de *Waverleia*, in Capella Infirmitorii eorundem humata, II. Id. Februarii, quæ tunc Dominica *Matildis omnia bona sua Waverleiæ legat.*

Henric. 3. R. Dominica habebatur; anno Domini MCCLXIII. fere omnia bona ſua, tam in vita, quam in morte, *Waverleiæ* contuliſſet, & per officinas diverſas diſtribuendo legaſſet, inter cætera teſtamentario jure centum Marcas Sterlingorum taliter ordinavit, viz. quod de eiſdem duæ in Conventu pitanciæ annis ſingulis haberentur, quæ ex certo reditu de eadem pecunia perquiſito perpetuo provenirent. Una viz. panis ſpecialis & piſcis die obitus ſui, qui eſt VI. Id. Februarii, & altera in anniverſario *Leberti*, quondam mariti ſui, de *Piſce*, quod eſt die Sanctæ *Luciæ* virginis. Nec non & unde lampas una, in Capella * Sancti Infirmitorii omnibus noctibus, pulſato ad vigilias horologio, mox accendenda, uſque poſt Miſſas tempore hiemali in eadem celebratas. In æſtivali vero uſque poſt Laudes valeat ſuſtentari. Quæ quidem lampas cæteris temporibus ſic debet ardere. Ad omnes ſcilicet Miſſas in dicta Capella celebrandas. Et in præcipuis ſolemnitatibus ad utraſque veſperas, quando tres in choro lampades accenduntur. In omnibus, & tam diebus quam noctibus Sanctorum illorum & Sanctarum, quorum in honore eadem Capella dignoſcitur conſecrari. Sic & in anniverſariis ſuis, ſine intermiſſione, die ac nocte, prout ipſa *Matildis* in ſuo teſtamento plenius ordinavit. Præterea diebus ac noctibus in ſolemnitatibus viz. Natalis Domini, Paſchatis, Pentecoſtes, & Aſcenſionis Domini, Purificationis Beatæ Virginis, Annunciationis ejuſdem, Aſſumtionis ejuſdem, Nativitatis ejuſdem, & omnium Sanctorum. Sciendum igitur quod cum *Richardus* de **Cotteford** Clericus totum tenementum ſuum in **Herweton** in terris, redditibus, pratis, & omnibus aliis ad illud pertinentibus nobis emendum obtuliſſet, conveniente Domino .... tunc Abbate, totiuſque Conventus conſilio ſeniorum, voluntate concordi dictum tenementum pro centum Marcis memoratis emerunt, reſervato totaliter & ſpecialiter viginti & novem ſolidorum & VI. denariorum redditu, de eadem emtione aſſiſo, ad duas pitancias præmiſſas, & lampadem prænotatam, ſi ſufficere poſſit; vel de ſupplemento emtionis totalis ſuſtinendam, modo & ordine ſuperius annotato. Ut igitur notum poſteris fieret ordinatio tam lampadis, quam pitanciarum, tunc temporis ſeniores Domus illius ſanioris conſilii, ad eadem perpetuanda ſecurius, ſummam pecuniariam, prout eis videbatur, ſufficienter taxarunt; & emtionem promulgarunt in ſcriptum: poſteris ſuis relinquentes, ut & eorum corda circa dictæ *Matildis* memoriam devotius excitarent, & pacificatio Conventus firma & ſtabilis præſervaretur. Inſuper, ut & inpoſterum de modicitate conqueri non poſſent, ad præfata complenda, queruli ſucceſſores. Actum die Sancti *Thomæ* anno præmiſſo.

1264 MCCLXIV.

Parlamentum Londoniæ habitum ad pacem Regni ſtabiliendam.

Hoc anno in craſtino Sancti *Hilarii* factum eſt Parlamentum magnum *Londoniæ*, ubi pacificati ſunt Comes *Glioceſtriæ* & Comes *Leiceſtriæ Simon* de *Monte-forti*. Tenuit etiam Dominus *Simon* de *Monte-forti* milites Alienigenas in terra, & Comitatu ſuo, & in munitione caſtrorum de **Dowere**, de **Windeſore**, de **Walingeford**; & noluit hoc pati Dominus *Gillebertus* de **Clare**, ſed ut omnes Alienigenæ exirent communiter, quod & factum eſt. Ad prædictum Parlamentum voluit Rex damnare, & ad mortem adjudicare Dominum *Robertum* de *Ferrariis* Comitem de **Derbi**, propter damna & incendia enormia, quæ geſſit poſt bellum de **Lewes** & ante. Volens autem Dominus *Simon* de *Monte-forti* prædictum Comitem liberare, & Domini Regis animum pacare, prædictum *Robertum* Comitem cœpit, & in turri *Londoniæ* incarceravit. Unde multi ſuſpicabantur, quod idem de Comite *Gloceſtriæ* perficere propoſuiſſet. Cum autem hæc ad aures *Gilleberti* de *Clara* perveniſſent, & *Leulinus* Rex *Walliæ* terras ſuas in *Marchia* vaſtaſſet, & deſtruxiſſet, ſecreto cum *Marchienſibus*, licentia non requiſita, verſus *Marchiam* à *Londonia* ſeceſſit. Ad prædictum Parliamentum liberatus eſt Dominus *Edwardus* Regis filius, & Dominus *Henricus* filius Regis *Alemanniæ*, tali ſub forma. Henricus *Rex* Angliæ, *Dominus* Hiberniæ, *dux* Aquitaniæ, *omnibus de communitate, ſalutem. Cum propter hoſtilem turbationem habitam in Regno noſtro,*

stro, de unanimi assensu nostro, & voluntate Edwardi *filii nostri primogeniti, Prælatorum, Comitum, Baronum, & Communitatis Regni nostri, pro Regni ipsius pace, pro cujus securitate Dominus* Edwardus & Henricus *filius Regis* Alemanniæ *nepos noster obsides dati fuerunt, concorditer sit provisum, quod quædam ordinatio de unanimi assensu nostro, & voluntate* Edwardi *filii nostri primogeniti, Prælatorum, Comitum, & Baronum prædictorum, super nostro & Regni nostri statu* Londoniæ, *mense Junii, anno Regni nostri* XLIX. *facta, inviolabiliter observetur: Universitatem vestram scire volumus, quod nos ordinationem ipsam, & tranquillitatem Regni observare bona fide, & in nullo contravenire, ad Sancta Dei Evangelia juravimus. Hoc adjecto in eodem Sacramento specialiter, & quidem expresse, quod ex occasione factorum præcedentium, tempore turbationis & guerræ præcedentis, neminem occasionabimus, aut inculpabimus, de illis aut ex parte illorum, quos tanquam inimicos desidavimus, puta, Comites* Leicestriæ & Glocestriæ *& alios sibi adhærentes, ac Barones seu cives nostros* Londoniæ & Quinque Portuum, *nec alicui de prædictis damnum faciemus, aut fieri procurabimus, vel per Ballivos nostros fieri permittemus. Juravimus insuper, quod ea omnia, quæ propter liberationem dictorum filii nostri & nepotis, sunt provisa, & sigillo nostro sigillata, quantum ad nos pertinet, inviolabiliter observabimus; & ab aliis pro posse nostro faciemus observari. Volentes & consentientes expresse, quod si nos vel Dominus* Edwardus *filius noster contra prædictam ordinationem, & promissionem nostram seu juramentum, quod absit, in aliquo venire, seu pacem & tranquillitatem Regni nostri turbare, seu occasione factorum præcedentium, tempore turbationis aut guerræ præcedentis, aliquem de prædictis, aut de parte prædictorum, quos desidavimus occasionare, seu alicui de eis damnum facere, aut fieri procurare præsumserimus, Liceat omnibus de Regno nostro contra nos insurgere, & ad gravamen nostrum opem & operam dare juxta posse. Ad quod ex præsenti præcepto nostro omnes & singulos volumus obligari, fidelitate, & homagio nobis facto non obstante. Ita quod nobis in nullo intendant, sed omnia, quæ ad gravamen nostrum respiciunt, faciant, ac si in nullo nobis tenerentur; donec quod in hac parte transgressum fuerit, seu commissum, cum satisfactione congrua in statum debitum, secundum prædictorum, ordinationis & promissionis nostræ, & juramenti formam, fuerit reformatum; quo facto, nobis sicut prius intendentes existant. Et si aliquis alius de Regno nostro contra prædicta venire, seu pacem & tranquillitatem Regni nostri perturbare præsumserit; seu nobis vel* Edwardo *filio nostro, aut alicui alteri contra prædicta, vel aliquid prædictorum venientibus, opem, consilium, consensum, vel auxilium quoquo modo præstiterit, si hoc notorium fuerit, aut de hoc per considerationem consilii nostri, & Magnatum terræ nostræ convictus fuerit, de unanimo assensu nostro,* Edwardi *filii nostri, Comitum, Baronum, ac Communitatis Regni nostri provisum est, quod corpus ipsius, si inventum fuerit, capiatur, alioquin à Regno nostro utlagetur. Et si inventus fuerit, sive non, tam ipse quam hæredes in perpetuum exhæredentur, ac de terris & tenementis ipsorum fiat, prout de terris eorum, qui de felonia convicti sunt, secundum leges & consuetudines Regni nostri fieri consuevit. Ad hoc de unanimi assensu & voluntate nostra,* Edwardi *filii nostri, Prælatorum, Comitum, Baronum, Communitatis Regni nostri concorditer provisum est, quod Cartæ antiquæ communium libertatum & Forestæ, communitati Regni nostri per nos dudum concessæ, in quorum violatores, ad petitionem nostram, sententia excommunicationis dudum lata est, & per sedem Apostolicam specialiter confirmata; nec non & omnes articuli, de nostro & Magnatum terræ nostræ communi assensu dudum provisi, quos nuper apud* Wigorniam *existentes, per singulos Comitatus sub sigillo nostro transmisimus, inviolabiliter observentur in perpetuum. Ad quorum observantiam, sacramento ad Sancta Dei Evangelia præstito, sponte nos obligamus, & omnes Justitiarios nostros Vicecomites, & quoscunque Bailivos de Regno nostro, tam nostros quam alios, simili sacramento volumus obligari, ita quod nullus teneatur alicui Bailivo obedire, donec prædictum Sacramentum præstiterit. Et si quis contra Cartas ipsas, vel articulos prædictos venire præsumserit, propter perjurii reatum & excommunicationis sententiam, quam incurret, per considerationem Curiæ nostræ graviter puniatur, salvo in præmissis, prout debet, privilegio Clericali. Et quia volumus, quod hæc omnia firmiter & inviolabiliter observentur, Universitati vestræ firmiter injungendo, & præcipiendo mandamus,*

Henric. 3. R.

Henric. 3. R.

mus, quatenus omnes & singuli prædicta omnia & singula faciatis, teneatis, & inviolabiliter observetis, & ad ea omnia facienda, tenenda, & observanda, ad Sancta Dei Evangelia sacramento præstito, ad invicem vos obligetis. In cujus rei testimonium Cartas, & ordinationes prædictas, cum præsentibus literis nostris patentibus, vobis sub sigillo nostro transmittimus, in Comitatu vestro, sub custodia fide dignorum ad hoc electorum, ad rei memoriam salvo custodiendas. Contra quas ne quis ignorantiam prætenderet in futurum, ad minus bis in anno, in pleno Comitatu tuo, ipsas præcipimus publicare, ita quod prima publicatio fiat in proximo Comitatu post instans festum Paschæ. Secunda vero publicatio fiat in proximo Comitatu post festum Sancti Michaelis, *& sic deinceps fiat annuatim. Volumus etiam quod salvis omnibus supradictis omnes aliæ ordinationes & articuli per nos & consilium nostrum hactenus provisi, qui poterunt ad honorem Dei & Ecclesiæ, fidem nostram, & Regni nostri commodum observari, inviolabiliter observentur & teneantur. Ut autem præmissa omnia & singula firma maneant & inconcussa, Reverendi Prælati & Episcopi per Regnum nostrum constituti, ad instantiam nostram, sententiam excommunicationis fulminaverunt in omnes illos, qui contra præmissa, vel aliquod præmissorum scientes veniunt, vel venire temptaverint cum effectu. Quorum jurisdictioni seu coertioni spontanea voluntate, quantum ad præmissa, nos submisimus, privilegiis nostris omnibus impetratis, aut impetrandis, seu proprio motu Domini Papæ nobis concessis, aut in posterum concedendis, in hoc pure renunciantes, prout in literis nostris super hoc confectis, penes dictos Prælatos residentibus, plenius continetur. In cujus rei testimonium has literas nostras vobis transmittimus Patentes. Dat.* London. *anno Regni nostri* XLIX.

Rex Angl. bellum infert Comiti Glocestriæ.

Circa vero Festum Sancti *Marci* Evangelistæ Dominus Rex, una cum Domino *Simone* de *Monte forti*, & Domino *Edwardo* Regis filio, exercitum duxit erga *Marchiam*, adversus Comitem *Gloucestriæ*, & *Marchienses*, qui fidem nec juramentum suum observaverunt. In villam *Glocestriæ* venit Rex cum prænominatis, urbem & castrum optime præmunientes, quia Comes *Gloucestriæ* fuit eodem tempore in foresta de Dene maximo cum exercitu, vindicari cupiens de Domino *Simone* de *Monte forti* & filiis suis; & fuit Dominus *Johannes Giffard* cum *Gilleberto* de *Clara*. Cum autem Dominus Rex cum Domino *Simone* de *Monte forti* in prædicta urbe jam per quindenam residerent, & nunciis hinc & inde venientibus, inter Dominum *Gillebertum* de *Clara* & Dominum *Simonem* de *Monte forti* quodam die Matris, XII. die Maii pacificati sunt duo Comites, ponentes se super quatuor arbitros viz. Magistrum *Walterum* de Cauntelo *Wigorniensem* Episcopum, Dominum *Hugonem* Despenser, Dominum *Johannem* filium *Johannis*, Dominum *Willielmum* de *Munchanesi*. Tali igitur sub forma reformati prædicti Comites; Dominus Rex versus Hereford, in crastino iter arripuit, cum Domino *Simone* de *Monte forti*, quem Dominus *Gillebertus* de *Clara* capere proposuisset seditiose. Sed per exploratores Domini *Simonis* de *Monte forti* vix in villam *Herefordensem* evaserunt illæsi. Quo effugientes, obsessa est tota illa provincia à Domino *Gilleberto* de *Clara* & exercitu suo tribus in locis, ita quod Dominus Rex nec Dominus *Simon* de *Monteforti* per multum tempus à civitate *Herefordensi* amovere se non possent. Cum autem hæc ita agerentur, quadam die Dominus *Edwardus*, petita licentia à Domino *Simone* de *Monte forti*, ut extra Civitatem spatiatum iret sub custodia. Et exercitus Comitis *Gloucestriæ* in quadam silva esset absconditus: dictus *Edwardus* duces suos & custodes deseruit, eosque illæsos & indemnes abire & redire fecit, ipseque Domino *Gilleberto* de *Clara* adveniens, cum gaudio inæstimabili ab ipso & suis susceptus est. Hinc inter se confœderantes, statim cum exercitu maximo villam *Glocestriæ* adierunt, & eam infra duos dies ceperunt, Castrum hostiliter per tres septimanas obsidentes, illique intrinsecus repugnantes viriliter, quam plures interemti ex utraque parte succubuerunt; sed factum est circa Festum Apostolorum *Petri* & *Pauli* quod redditum est Castrum Domino *Edwardo* tali sub forma, viz *quod omnes qui vellent exire, pacifice exissent, & irent quocunque voluissent libere cum equis & armis indemnes, jurantes quod per quadraginta dies contra Dominum* Edwardum *arma non portarent.*

Edwardus Regis fil. Comit. de Monteforti deserit.

portarent. Cum igitur villam & Castrum obtinuerunt, relictis ibidem ad voluntatem custodibus, Dominus *Edwardus* & Dominus *Gillebertus* de *Clara* duxerunt iterum exercitum suum versus **Hereford**: ut Dominum Regem & Dominum *Simonem* de *Monte forti* pro posse & velle caperent ibidem, & confracti sunt pontes, & naves submersæ, & vada profundius confossata atque observata, ne Rex nec *Simon* de *Monte forti* possent transire. Et ex alia parte mare munitum est à prædictis, ne apud **Bristow** confugerent ab inimicis suis undique vallati. Quod videns Dominus *Simon* de *Monte forti* Comes *Leicestriæ Lewelinum* Regem *Walliæ* adiens, auxilium petens ab ipso, cui *Lewelinus* auxilium benigne annuit, si Dominus Rex hæreditatem suam & Antecessorum suorum, sibi & hæredibus suis concederet, quam Dominus Rex eidem concessit. Et statim *Lewelinus* cum suis super *Marchienses*, & *Gillebertus* de *Clara* ex una parte, & Dominus *Simon* de *Monte forti* ex alia, multa mala perpetrantes bona eorum in *Marchia* ad nihilum redegerunt. *Henric. 3. R.*

Junii XVI. factum est tonitruum magnum & horribile, ita quod una turris *Abendoniæ* versus Aquilonem fulgure & coruscatione succenderetur, & magna pars parietis cum cœmeterio asportaretur, & vix extingueretur. *Tonitru magn.*

Eodem tempore Dominus *Simon* de *Monte forti* mandavit filio suo *Simoni* juniori, ut exercitum perquireret, & Domino Regi & ei in auxilium veniret. Audito igitur mandato, obsidium de *Peveneseia* mox deserens, maximum colligens exercitum XII. Julii, viz. pridie Sancti .... *Wintoniam* causa hospitandi venerunt ibidem, ac cives Civitatis nolentes eum recipere, sed & quendam de suis coram oculis suis occidendo, introitum negaverunt. Quo prodiens *Simon* indignatus Civitatem incontinenter obsessam hostiliter intravit, ipsam sine misericordia spoliando propter eorundem proterviam, judæos occidendo, & ad nihilum redigendo. Hinc *Oxoniam* pacifice veniendo, & ibidem per tres dies moram faciendo, in recessu suo duxit exercitum suum apud **Chelinworthe**, elevatumque est cor ejus ultra modum propter exercitus ejus multitudinem, & stetit ibidem per VI. dies. Quo audito mandavit ei Dominus *Edwardus* filius Regis, qui tunc temporis apud *Wigorniam* extitit, quod eum visitaturus veniret. Quod ille audiens gaudio repletus magno, minus caute quam deceret castrum exiens cum suis, per totam noctem vigilando, adventum prædicti *Edwardi*, non sine magno labore & tædio præstolabatur; sed versus auroram, sopori se omnes in Prioratu & in villa dederunt ultra modum fatigati. Quod audiens dictus *Edwardus* per exploratores suos, festinus ibidem adveniens cum suis, omnes dormiendo miserabiliter invasit, & arma, & equos, & omnia capiendo; & vix Dominus *Simon* juvenis cum paucis sese in Castro recepit. Ibidem captus est Comes *Oxoniæ*, & *Robertus* de **Ver**, Dominus *Wilhelmus* de **Munchanesy**. Dominus *Adam* de *Novo-Foro*, Dominus *Walterus* de **Colemle**, & multi alii. Ignorans igitur Dominus *Simon* Comes *Leycestriæ* casum fastidiosum Domini *Simonis* filii sui, partes *Herefordiæ* deseruit, & *Sabrinam* viriliter transiit in die Sancti *Petri ad vincula*, scilicet die Dominica, & in crastino apud **Kemesye** moram faciendo, proposuit prædictum *Edwardum*, & *Gilbertum* de **Clare** ex uno latere includere, & filius suus includeret ex altero. Die Martis igitur, scilicet pridie nonas Augusti mane versus **Evesham** iter arripuit, cumque ibidem advenisset Dominus Rex cum suis, voluit jentaculari; quod & factum est, noluit autem Dominus *Simon* de *Monteforti* ibidem aliquid cibi capere, post jentaculum igitur Domini Regis iter arripuerunt omnes versus **Kelineworthe**, & credidit Dominus *Simon* de *Monte-forti*, quod *Simon* filius suus eis in obviam venisset, cum extra villam de **Evesham** pervenissent, invasit eum dictus *Edwardus* cum exercitu magno, & statim Dominus Rex viso Domino *Edwardo* filio suo, Dominum *Simonem* de *Monte forti* deseruit, & initum est prælium hinc & inde, & factum est quod in eodem prælio succumberet Dominus *Simon* miles emeritus, Comes *Leycestriæ*, & Dominus *Henricus* filius ejus, & Dominus *Hugo* le **Despenser**, & Dominus *Petrus* de *Monte forti*, & Dominus *Radulfus* **Basset**, & multi alii. Dominus vero *Simon* de

Simonis fil. patri in auxilium venit, & cum Edwardo infeliciter pugnat.

Simon de Monte forti captus & capite truncatus.

Henric. 3. R. de *Monte forti*, capite truncato, membratim decisus, pudibundis suis proh pudor! ablatis, martyrium pro patriæ terræ & Regni reparatione, & matris Ecclesiæ, ut credimus, consummavit gloriosum, quia si vellet apud Kelineworthe peroptime confugisset. In eadem igitur hora qua succubuit, facta sunt tonitrua magna, & fulgura, & coruscationes, & sol obscuratus est per universam terram. Et capti sunt in eodem prælio Dominus *Guido* filius Domini *Simonis* de *Monte forti*, Dominus *Umfridus* de Boun juvenis, Dominus *Johannes*, filius *Johannis*, Dominus *Henricus* de Hastinge, Dominus *Johannes* de Vesci, Dominus *Nicolaus* de Segrave, Dominus *Baldewinus* Wake, duo filii Domini *Petri* de *Monte forti*, videlicet Dominus *Petrus* & Dominus *Robertus* de Munfort, & multi alii, & tumulata sunt corpora Domini *Simonis* de *Monteforti*, & *Henrici* filii sui, & Domini *Hugonis Despensatoris*, per licentiam Domini Regis, in Ecclesia Conventuali de Evesham, ante magnum altare, ante gradum inferiorem.

Eodem tempore Barones *Hyberniæ*, & Nobiles venerunt in auxilium Domini *Edwardi*, ad mandatum ejus, videlicet Dominus *Mauricius* filius Geroud, Dominus *Mauricius* filius *Mauricii*, Dominus *Walterus* de Burg, Dominus *Theobaldus* le Boteiller, & alii quam plures.

Cum igitur Dominus *Simon* juvenis, nimio dolore & pavore perterritus in Castro de Kelineworthe consisteret, per consilium suorum, & forte proprio motu ductus, de captivitate carceris dimisit Regem *Alemanniæ* avunculum suum, & Dominum *Reginaldum* filium *Petri*, & alios, quos in custodia sua possidebat apud Kelineworthe, & facta sunt hæc VIII. Id. Septembris, dominica videlicet die proxima post Festum Sancti *Egidii* Abbatis.

Parlamentum Magnum habit. Wint. Ad festum exaltationis Sanctæ crucis factum est Parliamentum magnum apud *Wintoniam*, quo vocati sunt omnes Magnates terræ, & omnes uxores Comitum, Baronum, Militum in bello occisorum, vel captivorum in persona existentium. Mandati sunt insuper omnes Episcopi, Abbates, Priores, Baronias tenentes cum servitio Domini Regis debito. Exceptis quatuor Episcopis, qui vocati ibidem non fuerant, scilicet Episcopus *Lincolniæ*, Episcopus *Londoniæ*, Episcopus *Wyrcestriæ*, Episcopus *Cicestriæ*. Nec potuit illud Parliamentum ibidem determinari, quia *Lewelinus* maximo cum exercitu suorum in partes *Cestriæ* descenderat, omnia quæ poterat vastando, & destruendo, & Castrum de Hameclin usque ad terram subvertit, & hac de causa prolongatum fuit prædictum Parliamentum, usque ad Festum Sancti *Edwardi* apud *Westmonasterium*. Eodem tempore misit Dominus Rex, & Dominus *Edwardus*, Dominum *Mauricium* filium Geroud, & Dominum *Hamonem* extraneum contra *Lewelinum*; ibidemque advenientes, inito conflictu, hinc inde prædictus *Mauricius*, & *Hamo* in fugam versi evaserunt, militibus suis cum cæteris servientibus suis sine misericordia occisis. Cum igitur eodem tempore circa festum Sancti *Michaelis*, Dominus Rex & omnes fere Magnates terræ apud Windelesores existerent. Quibus London' mandaverat ut ei Civitatem suam redderent pacifice, ponentes se super misericordia sua, at illi continuo, inito consilio communi, miserunt ad Dominum Regem Majores Civitatis circiter XL. ut ipsi pacificum finem pro omnibus facerent, cum ergo ad Windeshore venissent conductu Domini *Rogeri* de Leyburne, statim mandavit Dominus Rex omnes incarcerari. At illi continuo reddentes claves London, communitate Civitatis ejusdem in .... & sic miserabiliter destructi sunt omnes Majores Civitatis illius, & ad nihilum reddacti pro dolor!

Lewelin. duces Regis superat.

pro Civibus

Majores Civ. L. incarcerantur.

Comitiss. Leicest. exhæred. In Festo Sanctorum *Simonis* & *Judæ* redditum est Castrum Keneldworthe Regi, quod Comitissa de Leycestre tenuit ad illud tempus, & adjudicata est exhæredationi, quod & factum est.

Simon de Monte forti. & alii Rebelles Regi excommunicantur, & exhæredantur. Circa Festum omnium Sanctorum rediit Regina in *Angliam*, una cum Legato à Domino Papa misso nomine *Ottobone*, qui excommunicavit Dominum *Simonem* de *Monte forti* Comitem *Leycestriæ* mortuum, & omnes sibi adhærentes contra justitiam, & pacem Regni, & ad festum Sancti *Edwardi* exhæredati sunt

sunt omnes apud London, qui arma contra Regem & *Edwardum* filium suum portaverunt, & omnes Domino *Simoni* juniori adhærentes, & consilium præbentes post bellum de Evesham, & eodem tempore jussit Dominus Rex removeri omnes postes, & catenas in Civitate London, & ita actum est. *Richardus* Rex *Alemanniæ*, nec Comes *Marescallus*, nec Dominus *Philippus* Basset, nec alii Magnates assensum præbebant exhæredationi eorum. Circa Festum Sancti *Edmundi* Regis & Martyris, dimissi sunt de carcere omnes cives London præter VII. Circa Festum Sanctæ *Katharinæ* virginis combusta est villa de Portesmeye à Civibus *Quinque Portuum*, qui nullatenus ad pacem Domini Regis, nec *Edwardi* venire volebant; eo quod Dominus *Edwardus* concives illorum de Winchelese suspendisset, & cives London sic miserabiliter & viliter tractasset, sibi præcaventes omnes in mari cum uxoribus, & parvulis se tenuerunt. Damna multa, & enormia, terra marique perpetrantes indesinenter. *Henric. 3. R.*

In die Sancti *Clementis* Martyris exiit Dominus *Simon* junior de *Monte forti* de castro suo de Kenilworthe, relinquens ibidem munitionem, & junxit se exhæredatis, ponens se in quadam insula nomine Axeholm cum eisdem, & Dominus *Edwardus* magno cum exercitu eum ibidem obsedit, ab illo tempore usque ad Natale Domini, & tunc pacificis verbis, & promissionibus, ut ita dicam, duxit eundem apud Norhamtune, ubi Dominus Rex, & Regina, & Legatus illo tempore extiterant de pace tractantes. Cumque ibidem advenisset, non potuit ad insulam sicut ei promissum fuerat reverti, quia fraudulenter seductus & deceptus erat. Ibidem inveniens obsides qui pro eo dati fuerant, videlicet *Edmundum* Regis filium, & *Henricum* Regis *Alemanniæ* filium. Videns ergo quod seductus esset, invitus Dominum Regem, & Dominum *Edwardum* London sequebatur sub custodia. Ibidem adveniens non post paucos dies adjudicatus est *Angliam* in perpetuum ejurare, ita videlicet quod singulis annis, quo juramentum suum custodiret, de Cancellaria Domini Regis quingentas Marcas Sterlingorum London reciperet. Cum igitur sic cum eis invitus detineretur, invitus prædictam pactionem concessit. Postea in sese reversus cœpit cogitare qualiter eosdem deserere posset, à quodam suo speciali monitus, si tempus cum eisdem protraheret, carceri perpetuo se in posterum adjudicatum fuisse. Unde sibi præcavens, dirum carceris perpetui nocumentum, si expectaret, recognoscens, die mercurii, *quo dantur cineres*, videlicet die Sanctæ *Scholasticæ* virginis, in nocte eadem privatim cum cautela maxima de civitate London cum suis omnibus recessit, & statim civibus *Quinque Portuum* apud Winchelse existentibus, & adventum ejus expectantibus sese conjunxit, & cum eisdem diu in mari permansit.

Simon junior de Monteforti Angliam in perpetuum ejurare cogitur.

Simon liberat. rebellib. se jungit.

Hoc anno, quarto Kalendas Decembris, Sabbato videlicet ante primam dominicam adventus Domini, aqua fluminis alveum suum consuetum transcendens impegit in omnes officinas Abbatiæ in locis inferioribus sitas. Quam ob causam turbato Conventu quidam in Ecclesia, quidam in thesauraria, quidam in cella hospitum, prout poterant, noctem subsequentem transegerunt, multis etiam diebus in mundificatione domorum occupantur. *Aquar. inundatio.*

MCCLXVI. *1266*

Cum Dominus Rex recessum Domini *Simonis* junioris de *Monte forti* audisset, filium suum *Edwardum* ad mare misit cum comitatu permaximo, ut rebellantes ad pacem suam qualemcunque reduceret, vel eosdem pro posse suo de terra ejiceret, & omnino destrueret. Dominus igitur *Edwardus* cum suis ibidem adveniens, eos stricte per exploratores suos undique exploravit, sicque factum est, quod circa Festum Sanctarum virginum *Perpetuæ* & *Felicitatis* conflictum habuit cum civibus de Winchelse, in eadem villa, ubi multi ex eis corruerunt, & plurimi in fugam versus mare conversi miserabiliter submersi sunt: & eorum principalis captus est, nomine *Henricus* Pehune, quem Dominus *Edwardus* statim voluit suspendere, sed Dominus *Gilbertus* de Clare nec sui volebant pati, quia per illum cæteros ad pacem Domini Regis

Edward. adversus Simonem mittitur.

 facilius

Henric. 3. R. facilius credebant revocare, quod & factum est. Pacificati sunt circa Festum Annunciationis Beatæ *Mariæ*, tali sub forma, videlicet quod omnes libertates & consuetudines, secundum quod in Carta sua antiqua contineretur, ex integro haberent, sine aliquo contradicto, & sine exhæredatione, & mala, quæ peracta sunt, sic remaneant, & amissa amittantur.

A tempore autem quod Dominus *Simon* junior de *Monte-forti* exivit de Kelinworthe, non cessabant ibi qui castrum tenebant prædari, & vastare, atque destruere totam adjacentem patriam, spoliantes & fines capientes ab Abbatibus & Prioribus, & Prælatis sibi vicinis; nec alicui voluerunt reddere castrum, neque Domino *Simoni* Juniori de *Monte forti*, neque Domino Regi, neque Domino *Edwardo*, nisi Comitissa *Leicestriæ* Personaliter advenisset ibidem. Qua de causa Dominus Rex fecit submonere omnes sibi servitium debentes, ut essent contra eum apud *Oxoniam*, cum servitio sibi debito, in tertia hebdomada post pascha clausum, & de qualibet villa in Barkshire, & *Oxoniæ* quatuor aut quinque homines, secundum quod essent magnæ aut parvæ ad custodiendam villam *Oxoniæ*, contra prædictos de Kelinworthe, quia *Oxonienses* adventum eorum & proterviam dubitabant.

Eodem tempore in crastino Sancti *Elfegi* venit Rex *Oxoniam* cum exercitu magno armatorum, & jacuit in castro ejusdem villæ, die Martis proxima post Festum Sancti *Marci* Evangelistæ, scilicet v. Kal. Maii, recessit Dominus Rex de *Oxonia* versus Northampton cum exercitu maximo, ad obsidendum, ut dictum fuit, Castrum de Kelinworthe, & statim post recessum suum interdicta est villa *Oxoniæ* per duos dies & dimidium. Eodem tempore duxit Dominus exercitum suum versus *Lincolniam*, quia capta fuit civitas à Baronibus exhæredatis, qui tunc in omni patria *Angliæ* cum exercitibus multa mala perpetrarunt.

Prælium inter rebelles & exerc. Reg. Hoc tempore Id. Maii, scilicet in vigilia Pentecostæ, initum est prælium inter exhæredatos & exercitum Regis apud Cesterfeld, ubi captus fuit *Robertus* Comes de *Ferrariis*, & die Jovis proxima sequenti Dominus *Adam* Gurdon in Foresta de *Aultone*, & in vigilia Pentecostæ, succubuit omnis exercitus *Rogeri* de *Mortuo Mari* apud Brechenauch, & ipse solus vix evasit.

Eodem tempore III. Kalendas Junii, circa horam VI. apparuit quidam circulus magnus & albus in medio firmamenti, & alius circulus velut Iridis secavit medium illius magni circuli, & fuit ille semicirculus juxta solem ex parte Aquilonis, & circa horam nonam disparuit circulus albus, & semicirculus Iridis factus est circulus integer & magnus, & sol lucens in medio circuli. Visa est etiam Luna eadem hora versus occidentem, cujus duo cornua versus terram dependebant, in crastino autem, scilicet in die Sanctæ *Petronillæ* virginis visus est iterum circulus Iridis magnus, & Sol in medio, circa horam sextam; sed parum duravit. Die Lunæ proxima ante Festum Sancti *Johannis Baptistæ*, misit Dominus Rex Dominum *Edwardum* filium suum cum exercitu maximo *Castr. de Kelingw. obsidetur ab Edw.* de Warewike versus castrum de Kelinworthe; ut illud obsiderent, sed pauci de castro exeuntes, cæteros omnes usque ad Warwike festinanter retruserunt. Ab illo igitur die cœpit obsidium circa castrum, quo Dominus Rex juravit quod inde non removeret se quousque castrum redderetur aut vi caperetur, circa Festum Sanctorum *Processi* & *Martiniani* movit se Dominus Legatus cum Archiepiscopo *Cantuariæ*, & duobus Episcopis de London, versus Kenilleworth, ad confirmandam pacem inter Dominum Regem, & Barones exhæredatos, & stetit ibidem per quindenam, sed nihil perfecit, unde excommunicavit *Castrenses*, & omnes eis adhærentes, & auxilium aut consilium præbentes, aut voluntate sibi consentientes. Eodem tempore Dominus *Johannes* de Doyvile cum exhæredatis cepit insulam de Eli, & villam, spoliantes & deprædantes totam provinciam in Comitatu Grandebrigge, & ibidem Judæos occidentes & omnino destruentes, mala multa & enormia undique perpetrantes.

Parliamentum magn. habetur ex- Ad festum Sancti *Bartholomæi* Apostoli, factum est Parliamentum magnum apud Kenilleworth, ubi Dominus Rex *Henricus* concessit Baronibus suis antiquam

quam Cartam, & requisivit decimam per triennium totius Ecclesiæ *Anglicanæ*, responsumque fuit communiter, & Legatus assensum præbuit, quia primi formarent pacem, si qua posset fieri, & postea super hujus responsum Domino Regi facerent, quod Dominus Rex bene concessit. Provisum igitur ibidem est per assensum Regis, *Edwardi*, Legati, Episcoporum, Abbatum, Baronum omnium ibidem existentium, ut eligerentur sex viri, tres Episcopi, & tres Barones indigenæ, ipsique sex alios sex eligerent Episcopos & Barones indigenas, & terram diligentes; & si qua dissensio inter Duodecim oriatur, adjungatur eis Legatus & Dominus *Henricus* filius Regis *Alemanniæ*, illamque dissensionem corrigant. Electi sunt sex, scilicet Episcopus *Batoniæ*, Magister *Wilhelmus* **Giffard** tunc Cancellarius; Episcopus *Wigorniæ*, Magister *Nicolaus* de **Eli**; Episcopus *Exoniæ* Magister *Walterus*; Dominus *Rogerus* de **Sumeri**, Dominus *Rob.* **Waleram**, Dominus *Alanus* de la **Souche**, & isti juncti elegerunt sex alios, qui ordinarent de statu Regni, videlicet Comitem *Gloverniæ*, Comitem de **Clare**; Comitem *Herfordiæ*, *Hunfridum* de **Boune**; Episcopum de Sancto *David*, & Dominum *Johannem* de **Baylol**, Dominum *Philippum* **Basset**, Dominum *Warinum* de **Bassengeburne**. *Henric. R. 3. hæredator. causa.*

Factum est autem quod Dominus Rex vocasset omnes Episcopos, Abbates Priores, Comites, Barones apud **Northamptone**, die Martis proxima ante festum omnium Sanctorum, ad confirmandam pronunciationem Duodecim, & facta pronunciatione, adjudicati sunt terris suis omnes exhæredati: Ita videlicet quod extenderentur terræ eorum, & secundum valorem terrarum eorundem, facerent reddere portionem suam, alii per quinquennium, alii per annos quatuor, alii per triennium, alii per biennium, secundum quod magis aut minus deliquerant. Obiit Magister *Simon* de **Walton** Episcopus *Norwicensis*, cui successit Prior ejusdem Domus. Obiit Magister *Walterus* de **Cantelo** *Wigorniensis* Episcopus, cui successit Magister *Nicolaus* de **Eli**. *Sim. de Walt. & Walterus obeunt.*

Dompnus Radulphus XI. Abbas **Waverley**, vir quidem morum honestate & scientiæ probitate non mediocriter adornatus, sed infirmitatis importunitate, ac laboris fatigatione præpeditus cessit, cui quidam Monachus ejusdem loci *Wilhelmus* videlicet de **London** ejusdem notarius successit. Eodem anno suspensi sunt ab officio & beneficio **London** & **Cycester** Episcopi, per Dominum *Othobonum* Legatum, qui post suas appellationes transfretaverunt: similiter Dominus *J. Wintoniensis* Episcopus, tunc temporis suspensus, *Romam* profectus est. Item facta est congressio inter Piratas & quosdam Milites Domini *Edwardi* apud **Wynchelsey**, ubi *H.* **Pedon** captus est, & plures alii interfecti quarto Nonas Maii. Item septimo Kalendas Julii Dominus Rex *Henricus* Castrum de **Kenylworthe** obsedit, quod redditum fuit sibi circa festum Sanctæ *Luciæ* eodem anno. Item hoc anno natus est Domino *Edwardo* filius nomine *Johannes*, qui postea sub custodia *Richardi* Regis *Alemanniæ*, anno MCCLXXII. mortuus est. Item capta est insula de **Eli** per *Johannem Dayvillum*, & alios exhæredatos de Boreali parte, mense Augusti. Item ad instantiam Legati Dominus Rex submisit se & suos dicto quatuor Episcoporum, quatuor Comitum, quatuor Baronum, ut ipsi duodecim pacem & tranquilitatem Regni *Angliæ* reformarent, qui dictum suum pronunciaverunt apud **Northampton**, die Lunæ proxima ante festum omnium Sanctorum. Item hoc anno concessa est Domino Regi decima omnium Ecclesiarum & omnium bonorum Religiosorum & Ecclesiasticarum personarum *Angliæ*, *Walliæ*, *Hyberniæ*, & *Scotiæ*, exceptis Templariis, Hospitalariis, & Ordine *Cistercienſi* per tres annos. Item hoc anno celebravit Dominus Rex suum natale apud *Oxoniam*, scilicet apud **Osenye** & Dominus Legatus cum eo; ubi quidam de familia Legati erant interfecti. Item Magister *Walterus* **Giffard** ab Episcopatu **Bitoiwod** Archiepiscopatum **Eborum** postulatus, à Domino Papa confirmatus est sexto Idus Aprilis. *Edwardo filius nascitur.* *Decima Regi conceditur.*

MCCLXVII. 1267

G. Comes *Gloverniæ* cum suo exercitu per cautelam intravit Civitatem **London** Domino *O.* Legato in turri existente, & ibidem tenuit festum Paschæ, ubi *Londin. à Rebellib. astu occupatur.*

Henric. 3. R. ubi exhæredati ad ipſum tanquam ad ſuum tutorem undique veniebant, & cum ipſo moram faciebant. Hoc cognito Domino Regi, dicto Comiti mandavit, *ut exiret civitatem; quod ni fecerit, ipſe illas partes adiret, & quicquid ſua veſania & cæteri exhæredati ſibi eripuerint, mediantibus gladiis reſtituere conaretur.* Poſtea Dominus Rex adivit **Windeſores**, & ibi collegit exercitum ſuum, & III. Non. Maii cum CIX. vexillis profectus eſt verſus **London**. Tamen cum perveniſſet apud **Stratford**, fixit ibi tentoria ſua & moram fecit ibidem per x ſeptimanas, ubi multi de pace reformanda tractaverunt. Tandem VIII Id.

Civitas Regi redditur. Junii dictus Comes *Glovernia* in forma pacis reddidit Domino Regi Civitatem, & tunc multi exhæredati erga Dominum Regem pacificati ſunt, ad inſtantiam dicti Comitis & aliorum Comitum & Baronum *Angliæ*.

Item quarto nonas Auguſti venit dictus Legatus *Wintonienſis*, & cum ſolemni proceſſione ſuſceptus eſt, qui die Sancti *Oſwaldi* Regis & Martyris Eccleſiam Sancti *Swithuni* viſitavit, & ſeptimo idus Auguſti Prioratum, quem *Valentinus* prius reſignaverat, ordinavit, & cuſtodes in Prioratu conſtituit, & omnem curam conceſſit eiſdem, & inde profectus eſt Dominus Legatus verſus *Walliam* ad pacificandum Principem *Walliæ*, & Regem. Exin pacificati ſunt

Pax inter Regem & Lewelinum. Dominus Rex & *Lewelinus* apud **Slopeſbyre**, & ibi recepit Dominus Rex homagium ſuum.

Item XIX. Kalend. Auguſti venit Dominus *Edwardus* apud **Wynton**, & inde ad inſulam *Vectam* profectus eſt, & eam cepit, & cuſtodiæ ſuorum mancipavit. Item III. Kal. Novembris venit Dominus Rex *Wintoniam*; & cum ſolemni proceſſione receptus eſt.

Abbat. de Hyda interdicta. Item v. Id. Decemb. venit Legatus **Wynton**: & ad Abbatiam de *Hyda* declinavit, qui cum una cum Domino Rege Natatle Domini celebraſſet ibidem, quinto die, ſcilicet in feſto Beati *Thomæ* Martyris mane recedens, interdixit dictam Abbatiam & Eccleſiam, propter quandam pugnam factam inter homines ipſius Legati & homines Abbatis, & duravit illud interdictum per quatuor ſeptimanas.

1268

MCCLXVIII.

Tonitru & Vent. Magn. Pridie Idus Januarii auditum eſt tonitruum, & fuit coruſcatio & grando apud **Winton**, poſt celebrationem magnæ Miſſæ. Item XIX. Kalend. Februarii ventus vehemens, ita quod arbores evelleret, domos proſterneret, & Eccleſias, & campanile Sanctæ *Catarinæ*. Hoc anno Obiit *Johannes* Epiſcopus *Wintoniæ* in curiis *Romanis*, XIII. Kal. Febru. cui ſucceſſit *Nic.* de **Ely** Epiſco-Epiſcopus *Wigornienſis* VI. Kal. Martii, per ordinationem Domini Papæ *Clementis*.

Concil. Lond. Item XIX. Kal. Maii celebravit Dominus Legatus concilium ſuum **London** in Eccleſia Sancti *Pauli*. Ubi varias conſtitutiones & ſtatuta præcepit obſervari.

Edward. & frater ejus cruce ſignati. Inde profectus verſus **Northampton**, ubi Dominus Rex & alii Magnates Regni magnum Parliamentum tenuerunt, præſente Legato, ipſe Legatus petiit abeundi licentiam, & repatriandi, ubi Dominus *Edwardus* & *Edmundus* frater ejus, & multi Magnates Regni ſunt ab eo cruce ſignati.

Item ad inſtantiam Domini Legati in craſtino depoſitionis Sancti *Swithuni Valentinus* in Priorem **Wynton** reſtitutus eſt, ordinatione tamen Legati illæſa permanente. Item Magiſter *Godefridus* **Gyffard** Cancellarius Domini Regis in Epiſcopum *Wigornienſem* Electus ab Archiepiſcopo *Cantuarienſi* confir-

Parlam. Winton. celebr. matus eſt. Item XVIII. Kal. Novembris tenuit Rex Parliamentum ſuum apud **Wynton**, in quo fecit *Edwardum* filium ſuum Seneſcallum *Angliæ*, & ibidem tenuit Rex natale ſuum, ubi conſtituit Dominum *Edwardum* cuſtodem **London**, & omnium Caſtellorum ſuorum in *Anglia*. Item III. Kalendarum

Clemens Pap. ob. Decembris obiit Papa *Clemens*, & dictus Legatus recedens de *Anglia* transfretavit. Item obiit *P.* de **Egleblanche** Epiſcopus **Herford**, cui ſucceſſit *Johannes* **Bretun**, & anno ſequenti apud *Waverleiam* conſecratus eſt.

MCCLXIX.

MCCLXIX. 1269

Hoc anno translatum est corpus Sancti *Edwardi* Regis gloriosi, & Confessoris de veteri feretro in novum, quod Dominus Rex igitur præparaverat, ad quem diem facta convocatione Episcoporum, Comitum, Baronum, Abbatum, Priorum, & multorum aliorum, proposuit Rex portasse coronam, unde vendicantibus igitur jus, & consuetudinem de Pincernaria *Wintoniensibus*, & *Londoniensibus*, quibus noluit Dominus Rex ut quis eorum serviret propter discordiam, & periculum quod posset imminere, sed jussit utramque partem discumbere; unde *Londonienses* indignantes recesserunt, *Wintonienses* vero remanserunt comedentes, & bibentes in curiis, & cum licentia Domini Regis recedentes remearunt ad propria. Item IV. Nonis Junii consecratus est *Johannes* **Breton** in Episcopum **Herford** apud **Waverly** à Domino *N.* Episcopo *Wintoniæ*. *Henric. 3. R.* *Translatio corporis Edwardi.*

Item IX. Kalend. Septembris Dominus *Richardus* Rex *Alemanniæ*, tunc *Alemanniam* reversus applicuit, & venit *Wintoniam*. Item III. Idus Aprilis scilicet VI. feria ante Pascha arripuit *Lodowicus* Rex *Franciæ* Iter versus Terram Sanctam. *R. Rich. ex Aleman. redit.*

MCCLXX. 1270

Hoc anno factum est Parliamentum omnium Magnatum *Angliæ* ad tractandum de vicesima, & de itinere cruce signatorum, & Domini *Edwardi* & aliorum Magnatum Regni. Quod cum tractatum esset, tandem compromiserunt omnes se posituros in ordinatione Domini *Richardi* Regis *Alemanniæ*, ut quod ille pronunciaret omnes tenerent. Cujus pronunciationi non consentiebant *G.* Comes de *Glouцestria*, & multi alii, * bene prolongatum fuit illud negotium usque post Oct. Sancti *Johannis Baptistæ*. Item XVIII. Calend. Junii audita sunt tonitrua, coruscationes, & fulgura, à mane usque ad noctem sine cessatione. Item post Octavas Sancti *Johannis* convenerunt omnes fere Magnates apud **London**, ad tractandum de præmissis. Interim orta est discordia inter *J.* Comitem de **Warenn**, & *Alanum* la **Zuche** coram justitiariis de *Banco* **London**. Ubi dictus *Alanus* lethaliter fuit vulneratus, unde postea obiit. Dictus etiam Comes de **Warenn** à die Dominica post festum Sancti *Petri ad vincula* apud *Wintoniam* juramento XXV. militum præstito, quod ex præcogitata malicia non perpetravit dictum facinus, nec in contemtum Domini Regis, per mille Marças & ducentas pacificatus est Domino Regi. *Parliamentum agitur.* *Discordia inter C. de War. & Alan. de la Zuche.*

Item Dominus *Edwardus* in Castello **Wynton** petita à Domino Rege licentia transfretandi versus Terram Sanctam venit in Capitulo **Wynton** Nonis Augusti, & accepit licentiam à Conventu, rogans humiliter ut pro se orarent, & ergo iter versus **Portemuth**, ubi transfretari proposuerat, arripuit. Et cum eo Dominus *W.* de *Valentia* Dominus *Tho.* de **Clare**, Dominus *Rogerus* de **Clyfford** & multi alii qui mutato proposito *Cantuariam* adierunt, & apud *Doroberniam* transfretarunt XIV. Kalend. Septembris *Edwardi expeditio in Ter. S.*

Item XV. Kalend. Augusti obiit *Bonifacius* Archiepiscopus *Cantuariensis*, & venerunt Monachi *Cantuarienses* apud **Winton** ipsius mortem nuntiantes Domino Regi, & petentes licentiam eligendi, quod circa Festum Assumtionis apud **Clarendon** obtinuerunt, & eligentes suum Priorem in Archiepiscopum, præsentaverunt eum Domino Regi apud **Woodestok** in crastino Nativitatis Beatæ Mariæ, quod negotium distulit Rex usque ad Festum translationis beati *Edwardi*. *Archiep. Cantuar. ob.*

Item obiit *Lodowicus* Rex *Franciæ* versus Terram Sanctam, in insula quæ vocatur *Tunitis*, cujus Corpus delatum est *Parisios* & ibidem sepultum, & statim coronatus est *Philippus* filius ejus in Regem. Item obiit *Eufemia* Abbatissa Sanctæ *Mariæ Wintoniæ*, XII. Kalend. Septembris, cui successit *Tulia* Priorissa ejusdem Monasterii, quam Dominus Rex in vigiliis Sancti *Nicolai* sibi præsentatam in Castro *Wintoniæ* gratanter recepit. *Ludovic. Fran. R. ob.*

Item Dominus Rex Festum Natalis Domini celebravit ibidem, & crastino *Tho.* Martyris inde recessit versus **London**.

1271 MCCLXXI.

Henric. 3. R. *Episc. Sar. ob.* *Parliament. Magnat.* Hoc anno III. Nonarum Januarii obiit *Walterus* de la Wyle Episcopus Sarum, & electus est Magister *Robertus* de Wychampt Decanus Sarum VII. Kal. Martii. Post Oct. *Epiphaniæ* Magnates Regni Parliamentum suum tenuerunt London, ubi per communem assensum Domini *Richardi* Regis *Alemanniæ*, G. Comitis *Gloverniæ*, *Phil.* Basseth, & aliorum, exhæredatis concessæ sunt terræ eorum.

Fil. Rich. R. Alem. occisus. Interfectus est Dominus *Henricus* filius Regis *Alemanniæ* apud Viterbe, in Ecclesia Sancti *Silvestri* ante altare, IV. Id. Martii, per *Simonem*, & *G.* Widon de *Monte forti*, cujus corpus delatum est in *Angliam*, & sepultum apud Heyles XII. Kalend. Junii. *Ventus vehem.* Item IV. Nonis Julii ventus vehemens, & pluvia, ita ut arbores prosterneret, & fructus evelleret.

Edmund. Henr. R fil. Terram S. petit. Item secunda Hebdomada XL. transfretavit Dominus *Edmundus* filius Regis *Henrici* versus Terram Sanctam, qui parum autem non profecit ibidem. *Episcop. conventus.* In secunda Hebdomada XL. fecit Dominus *N.* Episcopus *Wintoniensis* suam visitationem in Ecclesia Wynton, feria II. & apud *Hydam* feria III. & in Abbatia Sanctimonialium *Sancti Martyris*, feria IV. & postea per Episcopatum. Item feria II. XL. convocatio Episcoporum apud Rading, ad tractandum de jurisdictione *Cantuariensis* Ecclesiæ, utrum ipsi Episcopi deberent obedire capitulo *Cantuariensi*, an non, & factis interlocutionibus, appellatum est à Monachis *Cantuariæ* ad sedem Apostolicam, ne aliquid attemptaretur in præjudicium Ecclesiæ suæ.

Convocatio Abbat. &c. Item convocatio Abbatum, & Priorum Nigri Ordinis apud Oxeneford, post clausum Pascha, ubi præsidebant de Evesham, & de Wynchecumbe Abbates.

Item v. Kalend. Augusti sederunt apud Wynton justitiarii ad deliberandum carcerem, & ad inquirendum de aliis, scilicet Dominus *W.* de Wynteshull, & alii.

Philip. Basseth ob. Item obiit Dominus *Ph.* Basseth in fine mensis Octobris, & Sepultus est apud *Stanleyam*.

Item hoc anno tenuit Dominus Rex suum natale apud Wynton in Castello, & moram traxit ibidem causa infirmitatis suæ, usque post Epiphaniam Domini.

1272 MCCLXXII.

Greg. X. Papa consecratur. Hoc anno recessit Dominus Rex *Henricus* de *Wintonia*, post Epiphaniam, quia Justitiarii itinerantes sc. Magister *Rogerus* de *Seitonia* & socii sui sedere debebant ibidem. Item Archidiaconus de Leges Apostolicæ sedis Electus, rediens de Terra Sancta venit *Romam* in vigiliis Sancti *Gregorii*, & in media Quadragesima consecratus in Papam *Gregorius* decimus vocatus est.

Richard. Alem. Rex ob. Item obiit *Richardus* rex *Alemanniæ* apud Berkhamsted, & sepultus est apud Heiles, cui successit *Edmundus* filius ejus in hæreditatem Comitatus *Cornubiæ*, & suum fecit homagium Domino Regi.

Dissensio inter cives & Monach. Norwic. Item orta est dissentio inter *Norwicenses* & Monachos sc. ejusdem loci, unde per cives combustum fuit Monasterium, cum omnibus fere Domibus Prioratus. Quare Dominus Rex non multo post partes illas adivit, & facta diligenti inquisitione de malefactoribus, quosdam fecit equis trahi, alios igne cremari, alios suspendi, & alios incarcerari.

Edmund. & Henr. de Lascy Milites creantur. Item *Edmundus* filius Regis *Alemanniæ*, qui jam duxit sororem *G.* Comitis Glover in uxorem, una cum *Henrico* de Lacy f. Comitis *Lincolniæ* factus est Miles, adnominante Rege *Henrico*, III. Idus Octobris, sc. in festo Sancti *Edwardi* Regis & Confessoris apud *Westmonasterium*, cum quibus ipso die multi alii Milites facti erant.

Inundatio max. Item inundatio maxima pluviarum, quæ duravit à tempore nundinarum Sancti *Egidii* usque post festum Sanctæ *Ceciliæ* fere cum continuatione.

Henric. R. Angliæ ob. Item hoc anno sc. XVI. Kal. Decem. obiit *Henricus* Rex *Angliæ* III. apud *Westmonasterium*, & die Dominica sequenti, sc. in festo Sancti *Edmundi* Re-

gis

gis & Martyris sepultus est in Monasterio novo *Westmonasterii*, ante magnum altare. *Henric. 3. R.*

Item regressus est *Edmundus* filius Regis *Anglorum* de Terra Sancta & applicuit in *Angliam* circa Festum Sancti *Nicolai*, & die Lunæ in vigiliis Sanctæ *Luciæ* virginis & Martyris, se Dominæ Reginæ matri suæ repræsentavit. *Edmund. in Angl. redit.*

Item antequam corpus Regis *Henrici* traditum esset sepulturæ, *G.* Comes *Gloucestriæ* in præsentia Domini Archiepiscopi *Eboracensis* & aliorum Episcoporum; Comitum, & Baronum ibidem existentium; nullius coertione, sed propria voluntate ductus, tractis Sacrosanctis, corporale præstitit juramentum, quod pacem Regni pro viribus custodiret, & fidelitatem Domino *Edwardo* tanquam Domino suo per omnia observaret. Similiter dictus Archiepiscopus *Eboracensis*, & etiam *Herefordensis*, & *Warenniæ* Comites, & multi alii, qui tunc præsentes erant ibidem. *Juramentum fidelitatis Edwardo præstitum.*

Item cum Dominus Papa, vacante sede *Cantuariensi*, per resignationem Prioris *Cantuariensis*, qui electus fuerat in Archiepiscopum, quam apud sedem Apostolicam fecerat, Ecclesiæ *Cantuariensi* providisset de fratre *Roberto* de Kilwardeby, de Ordine Prædicatorum: Idem *Robertus* die Dominica proxima ante Festum beatæ *Luciæ* virginis & Martyris, sc. III. Idus Decembr. per Episcopum *Oxoniensem* spiritualia Ecclesiæ *Cantuariensis* recepit, apud *Londoniam*, & feria secunda temporalia Archiepiscopatus, & feria tertia sequente traditum fuit sibi sigillum officialitatis ejusdem.

MCCLXXIII. 1273

Hoc anno, sc. post Festum Sancti *Hilarii*, facta convocatione omnium Prælatorum, & aliorum Magnatum Regni apud *Westmonasterium*, post mortem illustris Regis *Henrici*, convenerunt Archiepiscopi, Episcopi, Comites, & Barones, Abbates & Priores, & de quolibet Comitatu quatuor Milites, & de qualibet civitate quatuor, qui omnes in præsentia Dominorum *Williemi* sc. Archiepiscopi *Eboracensis*, *Roberti* de *Mortuo mari*, & *R.* Burnell Clerici, qui in loco Domini Regis *Anglorum* *Edwardi* præfuerunt, Sacramentum eidem Domino *Edwardo* tanquam terræ Principi præfecerunt, & de pace Regni firmiter & fideliter custodienda præceptum susceperunt, ubi Dominus *W.* de *Mertone* Cancellarius constitutus est, & ut moram trahat apud *Westmonasterium* tanquam in loco publico, usque ad adventum Principis. Et ibi provisum est quod nulli sint Justitiarii itinerantes usque ad adventum Principis, sed in Banco. Eodem anno & eodem tempore venerunt nuntii Domini Papæ *Londoniam*, qui supplicationem ipsius Clero Regni destinatam, sc. ut decimam omnium bonorum Ecclesiasticorum per biennium Domino *Edwardo* & ejus Germano pro eorum damnis & expensis in terra sancta concederent, ostenderunt, super hoc deferentes & ostendentes quosdam articulos Apostolicæ potestatis, super quibus inquireretur, prout inferius continentur, videlicet. *Edwardus Rex proclamatur.* *Decimam bonor. Eccles. Edwardo concedit Papa.*

De infringentibus jura Ecclesiastica & Libertates.

De Bonis Episcoporum aliorumque Prælatorum defunctorum ab intestato.

De Indistincte Legatis.

De Legatis in terram sanctam.

De Pecunia Ecclesiæ Romanæ debita ex quacunque causa.

De Percussoribus Clericorum.

De Dispensatione tenentibus Ecclesias.

De Clericis portantibus arma illicite.

De Clericis homicidis tenentibus Ecclesias.

De Clericis incendiariis.

De Clericis uxoratis beneficiatis.

De Clericis publicæ fornicariis.

De Clericis intrusoribus.

De Falsariis & de falso convictis.

De Votis terræ sanctæ factis.

Edwardus R.

De Promissis terræ sanctæ retentis.
De Administrationibus executorum.
De Pluralitate beneficiorum.
De Assequentibus Ecclesias per *Simoniam.*
De Excommunicatis beneficiatis.
De Bonis crucesignatorum defunctorum.
De Impugnantibus Ecclesiam *Romanam.*
De Bonis Ecclesiasticis invasis & per quos.
De Causis crucesignatorum.
De Bigamis promotis in Prælatos.
De Incontinentia Episcoporum aliorumque Prælatorum.
De Prælatis mercatoribus & negotiatoribus.
De Contemnentibus mandatum Apostolicum.
De Clericis perjuris & sacrilegis.
De Prælatis aliisque Clericis usurariis.
De Admittentibus Ecclesias in manibus Laicorum.
De Appellantibus ab Archiepiscopis tuendis.
De Monasteriis ad Ecclesiam *Romanam* spectantibus visitandis.

De Ecclesiis in proprios usus tentis, & ab Episcopis parte vel per totum concessis.

De Ecclesiis divisis per Episcopos ut partem habeant portionum earundem.

De Excommunicatis per judices delegatos capiendis.

De Exeuntibus religionem post habitum professionis sumtum.

De filiis Episcoporum aliorumque Prælatorum promotis ad sacros ordines, & beneficia & promotoribus eorundem.

De Clericis beneficiatis secularibus negotiis se immiscentibus.

De Clericis, vel aliis Justitiariorum advocatis, Curiæ secularis benefeciatis.

De Episcopis aliisque Clericis irregularibus ex quacunque causa.

De Episcopis aliisque Prælatis post excommunicationem divina celebrantibus.

De Bonis Ecclesiarum sequestratis in usus quorum sunt conversa.

De Prælatis & aliis rectoribus Ecclesiarum infamibus, & excommunicatis.

De Episcopis & aliis Ecclesiarum Prælatis non sufficienter literatis.

De Bonis & fructibus in quibus rectores non resident.

De Fructibus vacantium Ecclesiarum de jure ex quacunque causa.

De mulctis,, pœnitentibus & condemnatis inflictis per Ordinarium.

Henric. Ep. Lond. obiit. Item eodem anno *Henricus* Episcopus *Londoniensis*, qui per Legatum, ut supra, suspensus fuerat, & ad Curiam Romanam destinatus, de ipsa Curia Romana est reversus circa Purificationem Beatæ *Mariæ*, gratia Domini Papæ obtenta, qui obiit eodem anno, mense Augusti.

Item Dominica prima Quadragesimæ sc. IV. Id. Martii consecratus fuit frater *R*. de Kilwerby in Archiepiscopum *Cantuariensem* apud *Cantuarium*, non tamen intraturus, quia pallium dignitatis à Curia *Romana* nondum susceperat, quo postmodum, sc. VIII. Idus Maii, suscepto, & sibi imposito per manus *N*. *Wintoniensis*, & *W*. *Exoniensis* Episcoporum, apud Tenham, incathedratus fuit mense Septembri, circa Nativitatem Beatæ *Mariæ*.

Decima Eccles. &c. conceditur Edward. Item concessa est decima Ecclesiarum & Religiosorum Domino *Edwardo* & ejus germano, adsupplicationem Domini Papæ, ut sit pro duobus annis; fere tota soluta est hoc anno.

Pluviæ & inundationes. Item pluviæ & inundationes multæ per totum mensem Martii, & in fine mensis ventus validus per diem & noctem, qui domos, montes, & arbores per loca ad terram prostravit.

Item

Item VI. Idus Maii transfretaverunt *Wintoniensis*, *Wigorniensis* & *Exoniensis* Episcopi, in occursum Domino *Edwardo*, qui ipso anno de Terra Sancta reversus *Parisios* venit, & inde reversus est in *Wasconiam*. *Edwardus R.*

MCCLXXIV. 1274.

Hoc anno *Andreas*, qui quondam fuit Prior *Wintoniensis*, rediit de Curia *Romana*, & venit *Wintoniam* VI. Kal Febru. in manu forti, cum multitudine armatorum, & positis per Episcopum custodibus in Ecclesia Sancti *Swithini*, ne ingrederetur, interea die sequenti insultum fecerunt qui secum venerant, ut in possessionem dicti Prioratus inducerentur. Unde Dominus Episcopus per Fratres Prædicatores petito respectu usque in crastinum, ut sibi melius consuleret, vocatis undique hominibus suis, munivit Ecclesiam. Quo facto videns *Andreas* quod non potuit suum propositum adimplere, recessit II. Kal. Februarii mane. Episcopus eodem die, convocatis omnibus sacerdotibus in capitulo Sancti *Swithini*, excommunicavit & excommunicare fecit omnes Monachos ejusdem Monasterii, qui dicto *Andreæ* consilium & favorem præbuerunt; & etiam omnes de civitate, qui sibi consilium, auxilium & favorem impenderunt; nec non ipsum *Andream*, & omnes qui in auxilium ipsius insultum fecerunt contra Ecclesiam, ut supra dictum est, & dictam civitatem ipso die posuit sub interdicto. Septimo die sequente, quod fuit VII. Idus Februarii, facta inquisitione per illos de civitate, de his qui dicto *Andreæ* consilium & auxilium impenderunt, quando prædictum insultum fecerunt, relaxavit Episcopus dictum interdictum. Medio tempore cum contentio quædam esset inter illos de civitate **Winton**, & dissensio facta inter partes, datum est consilio Domini Regis intelligi per illos XXIV. juratos de civitate, quod non potuerunt ipsam civitatem regere, & pacem ipsius custodire, nec delinquentes castigare, sicut debuerunt. Ex his quidem prædictis assumta occasione, Dominus *Rogerus* de *Mortuo mari*, & Dominus *Nicolaus* de **Stapleton** Justitiarii Domini Regis *Wintoniam* accedentes, tam per forinsecos de Comitatu, quam per illos de civitate, diligentes fecerunt inquisitiones super omnibus supradictis, quæ ad perturbationem pacis acta sunt, ut supra dictum est, unde complures irretiti & culpabiles inventi, capti & incarcerati fuerunt, & quidam in fugam latenter iverunt, quanquam ad tempus. Archidiaconus quidem *Roffensis*, qui ob causam præfati *Andreæ* tanquam judex ipsius venerat *Wintoniam*, & moram per aliquod tempus faceret ibidem, cum ad septem articulos sibi objectos per dictum Domini *Rob.* de *Mortuo mari* in quibus dicebatur *se egisse contra pacem regni*, *noluisset respondere*, tanquam pacis perturbator & Regiæ Majestatis contemtor ductus in Castrum *Wintoniæ*, & ibid. detentus per plures dies præcepto dicti Domini *Rob.* de *Mortuo mari*, deliberatus ad propria remeavit, & post paucos dies obiit. Non multo post quidem obiit frater ejus *Laurentius* sc. de Sancto *Martino* Episcopus *Roffensis*, cui successit Dominus *W.* de **Mertone**, & a Domino Rege *Edwardo* admissus, & ab *Rob.* Archiepiscopo *Cantuariensi* confirmatus & consecratus XII. Kal. Novembris, anno eodem apud **Roffen**.

Andreas Prioratum Winton. frustra occupare nititur.

Ep. Roff. ob.

Eodem anno consecratus est Magister *Johannes* de **Cheshull** in Episcopum *Londoniæ*, penultima die Aprilis.

Eodem anno facta convocatione omnium Prælatorum Christianitatis apud *Lugdunum*, celebravit Dominus Papa *Gregorius* X. magnum concilium suum, à principio mensis Maii usque ad festum *Magdalenæ*, mense Julii, ubi quasdam fecit consuetudines, ut patet infra. *Concil. Lugdun.*

Eodem anno obiit Episcopus *Dunelmensis*, sc. *Rob.* de **Stitchill**, in sua reversione à prædicto concilio, cui successit *Rob.* de **Halieland** Monachus *Dunelmensis*, confirmatus & consecratus ab Archiepiscopo *Eboracensi*.

Hoc anno Dominus *Edwardus* Rex *Angliæ* de terra sancta & de *Wasconia* reversus, secunda die mensis *Augusti* in *Angliam* applicuit apud *Doroberniam*, & die Dominica proxima post assumtionem Beatæ Virginis, per impositionem manuum *R.* Archiepiscopi *Cantuariensis* de Ordine Prædicatorum, unctus est *Edward. coronatur.*

 in

Edwardus R. in Regem, & coronatus apud *Westmonasterium*, præsente Domino Rege *Scotiæ* & multis aliis.

Eodem anno Magister *R.* de Wickehampton Electus Sarum in Concilio *Lugduni*, consecratus per dictum Archiepiscopum *Cantuariensem*, die Dominica proxima post exaltationem Sanctæ Crucis, est incathedratus apud Sarum.

Hoc anno in Cœna Domini factum est sacrum Crisma apud *Waverleiam* à viro venerabili *Nicolao* Episcopo *Wintoniensi*.

Archiep. Cant. visitat. Diœces. suam. Eodem anno Dominus *R.* Archiepiscop. *Cantuariensis* causa visitationis transitum suum faciens per Episcopatum *Wintoniæ*, die lunæ, sc. in crastino Sanctæ *Katharinæ*, venit *Wintoniam*, ubi à Domino Episcopo loci, à Clero & populo honorifice susceptus est cum processione. Qui feria tertia, & feria quarta sequentibus fecit suam visitationem in Prioratu Sancti *Swithini*, & feria quinta in Abbatia Sanctimonialium Beatæ *Mariæ*, ibidem, & III. Non. Decembris in Abbatia de Hyda. Inde progrediens per alia Monasteria ipsius Episcopatus celebravit festum Natalis Domini apud *Hyterrum* Manerium Episcopi *Wintoniensis* prope Suthampton.

Hoc eodem anno Dominus *Edwardus* Rex *Angliæ* festum natalis Domini solemnizavit apud Wodestoke.

1275

MCCLXXV.

Edwardo. nascitur filia. Hoc anno XVIII. Kal. Aprilis peperit *A.* Regina Domino Regi *Anglorum Edwardo* apud Windeshores filiam, & vocavit eam *Isabellam*.

Eodem anno sc. die Palmarum quæ fuit VII. Idus Aprilis consecratus est Dominus *R.* Burnell, Cancellarius *Angliæ*, in Episcopum *Bathoniensem* apud *Londoniam*.

Episc. Hereford. obit. Eodem anno defuncto *Johanne* Breton Episcopo *Herefordensi*, electus est Magister *Thomas* de *Cantilupo*, confirmatus atque consecratus in Episcopum *Herefordensem*.

Terræ motus. Hoc anno, sc. III. Idus Septembris, factus est terræmotus magnus in omnibus finibus Regni *Anglorum*, & in multis partibus transmarinis, ut à pluribus dictum est.

Parliament. Westmonast. habitum. Eodem anno sc. in Quindena Paschæ, quæ fuit in principio mensis Maii, facta communi convocatione omnium Magnatum Regni, tenuit Dominus Rex *Edwardus* Magnum Parliamentum suum apud *Westmonasterium*, ubi quam plures de Regno, qui aliqua feoda de corona Regia tenuerunt, ea dicto Domino Regi reddiderunt, compositione tamen facta cum quibusdam, ut ea tenere valeant quoad vitam. In quo quidem Parliamento, de assensu communi, quasdam novas leges constituit observandas, ad communem utilitatem totius Regni.

Parlament. convocatur. Item Mense Octobris, circa festum Sancti *Lucæ* Evangelistæ, tenuit ibidem aliud Magnum Parliamentum, in quo quasdam alias leges constituit inter *Judæos* observandas. Ubi de communi assensu Archiepiscoporum, Episcoporum, Comitum, & Baronum, concessum fuit dicto Domino Regi quindecimam bonorum omnium Laicarum possessionum Regni *Angliæ* in subsidium, suæ novitatis causa, ut à quibusdam dicebatur.

Hoc eodem anno tenuit Dominus Rex *Edwardus* festum Natalis Domini apud Gillingham in Dorsetshire.

Dissensio inter Ed. & Gast. Eodem anno orta est magna dissentio inter Regem *Edwardum* & *Gastonem* de Byernien in *Vasconia*.

Edwardo nascitur filius. Anno eodem apud *Baionam* in *Vasconia*, mense Novembri, scil. in vigilia Beatæ *Catharinæ* virginis, peperit Domina *Alianora* Regina *Angliæ* filium, & baptizatus est à *Waltero Exoniensi* Episcopo, & vocatus est nomen ejus *Alfonsus* post Regem *Hispaniorum*, qui eum ibidem levavit à sacro fonte, & confirmatus fuit ab Archiepiscopo *Auxicano*.

Saracen. irrupt. in Cast. Item *Saraceni* de *Hispania*, absente Rege *Castellæ*, qui occasione Regni *Alemanniæ*, quod suum per electionem de se aliquando factam esse dicebat, & tunc

extra

extra Regnum suum agebat apud Belcare, cum Papa *Gregorio* rem de pace *Edwardus R.*
tractaturus, portum transeuntes, magnam Christianorum stragem fecerunt, ubi Archiepiscopus *Aragoniæ* filius Regis *Aragonum* interfectus est, at postmodo prævalentibus Christianis, succubuerunt de *Saracenis* usque ad quinque millia & amplius.

Item eodem anno obiit *Gregorius* Papa x. apud *Aretium* Civitatem *Tusciæ* *Greg. Papa obit.*
XI. Kal. Januarii, post cujus transitum *Petrus* de *Tarentasia* de Ordine Fratrum Prædicatorum, quondam *Lugduni* Ecclesiasticus Cardinalis, postea Episcopus *Hostiensis*, in summum Pontificem est electus, & *Innocentius* Papa est appellatus.

Item hoc anno Rex *Edwardus*, in Octavis Sancti *Michaelis*, ad Parliamentum *Parlament. convocatur.*
omnes Regni Proceres jusserat evocari apud *Westmonasterium*, in quo statuta multa ad * voluntatem fuerant publicata. Inter quæ Judæis fuit interdicta licentia effrænata usurandi, & ut deinceps possent manifeste discerni à Christianis, præceptum est quod ad instar tabularum *Moysi* ad unius palmæ longitudinem signa ferrent in exterioribus indumentis.

Item III. Idus Septembris, inter horam diei primam & tertiam, factus est *Terræ motus.*
generalis terræmotus per universam regionem. cujus impetu Ecclesia quæ dicitur Sancti *Michaelis de Monte* cecidit solo complanata.

Hoc anno, cum *Alienora* filia *Simonis* de *Monteforti*, quæ vivente patre affidata fuit *Leulino* principi *Walliæ*, conducenda esset à partibus Gallicanis per mare usque *Walliam*, ut Dominus princeps eam duceret matrimonialiter in uxorem, capta fuit prope *Bristollam* cum *Almerico* fratre ejus, & aliis ejus associatis, & jubente Rege ab invicem divisi ad diversa castra sunt transmissi.

MCCLXXVI. 1276

Hoc anno, post Pascha, ad Parliamentum *Westmonasterium* multis partibus *Parlamentum quintam decimam Regi concedit.*
Regni congregatis, Rex pacem suam exhæredatis concessit. In quo Parliamento quintamdecimam bonorum omnium temporalium, tam Clericorum, quam Laicorum, inaudito more ad unguem taxatam, Rex jusserat levari & confiscari.

Item in hoc Parliamento, sicut & in aliis *Leulinus* Princeps per literas vocatus venire noluit, misit tamen nuncios pro pace habenda, & pro filia Comitis *Leycestriæ*, quam ducere voluit in uxorem, non modicam pecuniæ offerens quantitatem. Rex vero matrimonio noluit consentire, nec pecuniam recipere oblatam, nisi terras, quas ipse *Leulinus* invaserat, singulas singulis justis Dominis restitueret, & castra per se & suos diruta repararet.

Item eodem Parliamento concessit Dominus Rex & demandavit per totum Regnum *Angliæ*, quod Cartæ de communibus libertatibus, & de Forestis in suo robore permanentes ab omnibus per omnia observarentur.

Item die Sancti *Albani* Martyris, in urbe *Laterano*, obiit *Innocentius* Papa quintus, cui successit *Octobonus* tituli Sancti *Adriani* Cardinalis, qui nuper in *Anglia* Legationis officio fungebatur, à Cardinalibus electus, & in crastino translationis S. *Amandi* consecratus, à titulo suæ dignitatis, cui præfuit Cardinalis, vocatus est *Adrianus* Papa quintus, qui per XXXV. dies in Papatu vixerat, non tamen consecratus viam universæ carnis est ingressus XVIII. Kal. Septembris; cui successit *Petrus Tusculanensis* Cardinalis de Ordine Fratrum Prædicatorum, & vocatum est nomen ejus *Johannes* XXI. qui non multo post quadam domo obrutus interiit. *Adrian. Papa ob.* *Johannes XXI. Pap.*

Item XVI. Kal. Julii celebrata est solemniter translatio Sancti *Richardi*, *Translatio corporis Rich.*
quondam *Cicestrensis* Episcopi, à Domino *Roberto Cantuariensi* Archiepiscopo, Domino Rege cum multitudine procerum præsente, in qua translatione, ac etiam post, plurima miracula coruscarunt.

Item hoc anno cessit *Willielmus* de Hungerford Abbas de *Waverleia*, eo quod paralysi gravatus ulterius villicare non potuit; cui successit frater *Hugo* de Leubenorum ejusdem domus Monachus, viz. in die Sancti *Edmundi* Archiepiscopi, canonice à conventu electus, & .... à Domino *Johanne* tunc Abbate ......

Item

Edwardus R. Item hoc anno Dominus Rex misit ccc. equites electos loricatos ad partes Bristoll, montis *Comeri*, & *Cestriæ* ad refrænandas invasiones *Wallensium* super metas *Angliæ*, *Walliæ* finibus adjacentes.

1277 MCCLXXVII.

Tartari &c. Terram S. subjug. Hoc anno *Tartari*, & qui *Moalli* dicuntur, maximam partem terræ sanctæ sibi subjugarunt, Soldano *Babiloniæ* cum multis millibus *Saracenorum* interfectis.

Johannes Papa ob. Item hoc anno, quinto die mensis Maii, obiit Papa *Johannes* XXI. cui successit *Johannes Gaitanus*, tunc Sancti *Nicolai* in carcere *Tulliano* Diaconus Cardinalis, & vocatum est nomen ejus *Nicolaus* tertius.

Item obiit *Walterus* de *Mertona* *Roffensis* Episcopus, cui successit *Johannes* de Bradfeild, Monachus & Præcentor *Roffensis* Ecclesiæ.

R. Angl. duxit exercitum in Wall. Item Dominus *Edwardus* Rex *Angliæ* duxit exercitum magnum in *Walliam*, & Scaccarium suum residere fecit apud *Salopesbiriam*. Cum enim *Leulinus* Rex *Walliæ* comperisset adventum Regis cum tanto exercitu, timens, ut sibi resistere posset, per internuncios misit ad Dominum Regem ad tractandum de pace. *Leulin. Reg. Angl. se submittit.* Circa vero festum Sancti *Martini* descendit dictus *Leulinus* de montibus *Walliæ*, submittens se gratiæ & voluntati Domini Regis per omnia. Et pro transgressionibus, damnis, & injuriis Domino Regi & suis illatis, & pro pace finaliter habenda obtulit dictus princeps L. Millia lib. sterlingorum; concessit etiam dictus Princeps Domino Regi, & scripto suo confirmavit, pro se & hæredibus suis, plenarie & sine aliqua retentione, quatuor Candreda in finibus & terminis suis, sicut piæ memoriæ Dominus *Henricus*, quondam Rex *Angliæ*, ea unquam plenius tenuit, simul cum omnibus terris, quas idem Dominus Rex cepit, & saisire fecit in manum suam, vel alio modo acquisivit, excepta terra de *Englesеia*, quam dictus Dominus Rex de gratia speciali concessit & confirmavit dicto *Leulino*, & hæredibus suis, de se & uxore sua legitime procreandis, quod ipsi habeant & teneant dictam Englesey, eo modo quo prius tenuit dictus *Leulinus*, reddendo pro eo singulis annis ad Scaccarium Domini Regis in Festo Sancti *Michaelis* Mil. Marcas Sterlingorum. Concessit & confirmavit eidem *Leulino* dictus Dominus Rex, de mera gratia sua, ad vitam suam, totam terram illam quæ *David* fratri suo jure hæreditario debebatur, quando Rex eidem *David* aliunde æquipollentem fecerit recompensationem, quæ terræ, tam dicto *David* traditæ quam *Leulino*, post mortem ipsorum, ad Dominum Regem & hæredes suos integraliter revertentur; tamen dictus *Leulinus*, antequam ad præsentiam Regis pervenit, benficium absolutionis impetravit, & interdictum terræ suæ relaxatur, & omnes prisones quos occasione Domini Regis captos & incarceratos tenuit, & liberavit, & sacramentum fidelitatis dicto Domino Regi fecit. Et sic omnes transgressiones injuriæ & excessus hinc inde factæ pentitus remittebantur, usque ad ipsum diem. Die autem natali sequente fuit dictus *Leulinus* apud *Londoniam* cum dicto Domino Rege, & sic accepta licentia à Domino Rege & suis, cum gaudio remeavit ad propria. Non multo post *Alienora* filia Comitis quondam *Leycestriæ*, quæ tunc in custodia Domini Regis apud Windeshores .... detenta, ad ipsum *Leulinum* in *Walliam* est transmissa,

Oves scabie infectæ. Hoc anno invaluit generalis scabies ovium, per universam regionem *Angliæ*, quæ à vulgo dicebatur Clausik, per quam infectæ sunt omnes oves terræ, ad quarum scabiem abolendam adinventa est quædam unctio confecta ex vivo argento & uncto porcino.

1278 MCCLXXVIII.

Hoc anno Princeps *Walliæ* *Leulinus* duxit in uxorem *Alienoram*, filiam *Simonis* de *Monteforti*, quondam Comitis *Leicestriæ*.

Episc. Wint. Monachis Swithin. Conciliatur. Item durante adhuc dissensione inter *Nicolaum* Episcopum *Wintoniensem*, & conventum suum apud Sanctum *Swithinum*, in mense Aprilis venerunt duo Abbates de *Radingis* & *Glastonia* anno isto, in ordine nigrorum Monachorum præsidentes, ad quorum instantiam & consilium dictus Episcopus remisit omnem

nem rancorem, quem versus eundem Conventum habuit, & in pacis osculum omnes Monachos admisit, illis tamen exceptis, qui in *Romana* Curia tunc agebant. *Edwardus R.*

Item in solemnitate Paschali fuit Dominus *Edwardus* Rex & Regina apud *Glastoniam*, & ibi Dominus Rex tumbam Regis *Arthuri* fecit aperire, & ossa dicti Regis extrahi jussit & colligi, & in thesauraria dicti Monasterii decenter fecit deponi, quousque posset honestius dicta ossa collocare. Item obiit *Rogerus Norwicensis* Episcopus, qui Monachus extiterat dicti Monasterii, cui successit Magister *Willielmus* de Middilton, tunc Archidiaconus *Cantuariensis*, à Conventu Ecclesiæ *Norwicensis* canonice electus, & à Domino *Roberto Cantuariensi* consecratus apud Lambeth IV. Nonis Junii. *Episc. Norwicensis ob.*

Item Dominus *Robertus Cantuariensis* Archiepiscopus per *Nicolaum* Papam III. ad Curiam *Romanam* vocatus, & ab onere Archiepiscopatus absolutus, in Episcopum *Portuensem* & Cardinalem est promotus. Sede igitur *Cantuariensi* sic vacante convenerunt Monachi *Cantuariensis* Ecclesiæ, & die electionis præfixo, ad magnam Domini Regis & Reginæ instantiam postularunt Dominum *Robertum* Burnel Episcopum *Bathoniensem* & *Wellensem*, ad cujus postulationem promovendam, & expediendam missi fuerunt nuncii solemniter ad Dominum Papam, qui tunc ad hoc nec prece nec pretio flecti potuit, ut illum admitteret; sed electione facta de eodem cassata, quendam fratrem de ordine Minorum nomine *Johannem* de Petcham, qui tunc in Curia *Romana* degebat, in pastorem & Archiepiscopum Ecclesiæ Christi *Cantuariensis* consecravit. *Archiepisc. Cant. fit Cardinal. & Episc. Port.*

Item hoc anno die Sancti *Matthæi* Apostoli Evangelistæ, quæ tunc feria IV. erat, dedicata est Ecclesia de *Waverleia* in honorem gloriosæ virginis Dei genetricis *Mariæ*, à Domino *Nicolao* de Peli *Wintoniensi* Episcopo, qui universis eodem die præsentibus, pia devotione annum relaxationis indulsit, & XL. dies; quos prædictum in anniversario dedicationis locum frequentantibus concessit perpetuo duraturos; volens igitur dictus Pontifex ex abundanti gratia & devotione, ut universa dictæ dedicationis in laude & jucunditate complerentur, cunctis ibidem eodem die advenientibus, in victualibus, propriis sumptibus splendide ministravit.

Item obiit *Walterus* de Morton Episcopus *Roffensis*, cui successit Prior dictæ Ecclesiæ. *Ep. Roff. ob.*

Item in medio Mensis Octobris, Dominus *Edwardus* Rex tenuit magnum Parliamentum apud *Westmonasterium*, ubi Dominus Rex *Scotiæ* venit, & homagium dicto Domino Regi *Angliæ* fecit. *Parliament. Westmon.*

Item dedicata est Ecclesia cathedralis *Norwicensis* II. Kal. *Decembris*, à venerabili Prælato Domino *Willielmo* de Midleton, dicti loci Episcopo, præsente Domino Rege, & Cleri atque populi infinita multitudine. *Ecclesia Norwic. dedicatur.*

Item XIV. Kal. Decembris, una hora ejusdem diei, capti sunt omnes Judæi per totum Regnum *Angliæ*, & incarcerati; quorum Domus & diverticula omnia diligenti scrutinio fuerant perscrutata, & inventa est maxima summa retonsionis apud eos, quæ totaliter devenit ad fiscum Regium, ad magnum damnum totius Regni & gravamen. Et exinde dicti Judæi ad Turrim *Londoniæ* sunt deducti, & in arcto carcere detenti, & quamplurimi de Christianis cum eis, qui inventi culpabiles in consilii malitia extiterunt. *Judæi ob retonsam monetam incarcerantur.*

Item circa festum Beatæ *Margaretæ* virginis facta fuit quædam ordinatio inter Dominum *Nicolaum Wintoniensem* Episcopum, & Conventum Sancti *Swithuni* de consensu Domini Regis, unde Dominus Rex cepit Prioratum in manu sua, & custodem dicti Prioratus constituit Dominum *Willielmum* *, & per eundem dictum Conventum fecit ministrari.

MCCLXXIX. 1279

Hoc anno, circa Festum Sancti *Johannis* Baptistæ, frater *Johannes* de Petcham Archiepiscopus *Cantuariensis*, à Domino *Nicolao* Papa tertio profectus & consecratus, applicuit in *Angliam*, in portu *Doroberniæ*, & III. Kal. Augusti facta convocatione quorundam Episcoporum comprovincialium apud *Radingem*, *Archiepisc. Cantuar. in Angl. redit.*

Edwardus R. *dingem*, quædam generalia ſtatuta promulgavit obſervanda, & VIII. Idus Octobris ingreſſum ſuum celebravit apud *Cantuariam*, Domino Rege præſente, & coepiſcopis ſuis, cum aliis Magnatibus terræ quam plurimis.

R. Edwardus Pariſios profectus pacem cum R. Franciæ firmat. Item circa Aſcenſionem Domini *Edwardus* Rex & Regina mare tranſierunt, qui *Pariſios* venientes à Domino Rege *Franciæ* cum honore maximo fuerunt admiſſi; Rege igitur inſtanter petente, Rex *Franciæ* eidem conceſſit omnia, quæ in Regno ſuo jure hæreditario competebant, & ſuper hoc Cartis & ſcriptis confectis, & ſigno Regio roboratis, receptoque homagio debito, ab invicem receſſerunt. Sicque inter duos Reges omnimodæ controverſiæ occaſio, hinc & inde quantumcunque commota, ex inſperato tunc quievit.

Monetæ mutatio. Hoc anno, circa Feſtum Beati *Petri ad vincula*, facta eſt generalis Monetæ mutatio, qua denarii, qui findi poterant in obolos & quadrantes, converſi ſunt in Monetam rotundam, valore pretii ſingulorum in ſuo pretio remanente.

Abbas de Cumba reſignat. Item hoc anno Dominus *Warinus* Abbas de *Cumba* ulterius nolens abbatiare (cujus ceſſione à priore Abbate conceſſa) ſucceſſit eidem frater *Jordanus* de *Twangliam* tunc Prior *Waverleiæ*.

Archiep. Ebor. obiit. Item obiit Dominus *Walterus* **Giffard** Archiepiſcopus *Eboracenſis*, cui ſucceſſit Magiſter *Willielmus* cognomento **Wichwane**, *Eboracenſis* Eccleſiæ tunc Theſaurarius, qui Curiam *Romanam* adiit, & ibidem à Domino Papa cum honore debito eſt admiſſus & confirmatus.

Joh. de Derlington fit Arch. Dublinienſis. Item VI. Idus Septembris frater *Johannes* de **Derlington**, de ordine Fratrum Prædicatorum, in Archiepiſcopum de **Dyvelinе** à Domino Papa eſt promotus, & apud **Waltham**, in Diocœſi *Londonienſi*, à Domino Archiepiſcopo *Cantuarienſi* conſecratus.

Epiſc. Lincoln. ob. Item obiit *Richardus* de **Gravesend** Epiſcopus *Lincolnienſis*, cui ſucceſſit Magiſter *Oliverus* de **Dexinton** Decanus Eccleſiæ *Lincolnienſis*, à Canonicis dictæ Eccleſiæ unanimiter electus, & à Domino *Cantuarienſi* Archiepiſcopo conſecratus in quindena Paſchæ, apud **Lambeth**.

Reg. Natale celebr. Item hoc anno tenuit Dominus Rex Natale ſuum apud *Wintoniam*, & moravit ibidem uſque poſt Epiphaniam.

Priorat. Swithuni Epiſcopo loci conceditur. Item Dominus Rex cuſtodiam Prioratus Sancti *Swithuni* Domino *Nicolao* loci Epiſcopo integre reſignavit, qui ſtatim *Adam* de **Farham** ejuſdem Eccleſiæ Monachum in Priorem promovit, & alios quamplurimos ſuæ parti adhærentes obedientiales conſtituit, pro ſuo libitu voluntatis.

Item hoc anno *Willielmus* de **Abbecroft** dedit & conceſſit, & Carta ſua confirmavit Monachis de *Waverleia* totam terram ſuam de **Abbecroft**, quam de eis tenuit in capite, cum capitali Meſuagio & aliis pertinentiis ſuis in **Waneburgh**.

1280 MCCLXXX.

Nicol. P. ob. Hoc anno, II. Non. Septembris, obiit *Nicolaus* Papa tertius.

Religioſ. acquiſitiones prohibentur. Item Dominus Rex de conſilio quorundam Pontificum & Baronum ſtatuit, quod religioſæ perſonæ de cætero in acquiſitione terrarum ſeu reddituum non creſcerent; aſſerens quod per has acquiſitiones feoda militaria, ad Regni defenſionem ordinata, paulatim decreſcerent, & Regni defenſio imminente neceſſitate proculdubio vacillaret, non intelligens fortaſſe quod potius orationibus *Moſis* quam pugna *Amalechitarum* exercitus vincebatur.

Item in craſtino Epiphaniæ, recedente Rege à caſtro *Wintonienſi*, verſus novam foreſtam iter arripuit. Cancellarius autem ejus *Londoniam* reverſus eſt, quaſi ad certum locum, ubi omnes Brevia petentes, & jura ſua proſequentes paratum remedium invenirent.

Item in craſtino Sancti *Hilarii* placitaverunt Juſtitiarii de foreſta apud *Wintoniam*, à feſto Epiphaniæ uſque ad mediam Quadrageſimam.

Ep. Wint. ob. Hoc anno, pridie Idus Februarii, felicis recordationis Dominus *Nicolaus Wintonienſis* obiit, & in baſilica beatæ *Mariæ* de *Waverleia*, quam nuper ante dedicaverat, cum ſumma devotione a venerabilibus Prælatis Domino *Willielmo Norwicenſi*, & *Roberto Bathonienſi* & *Wellenſi* XIV. Kal. Martii traditur ſepulturæ,

pulturæ, & in die tertia ſubſequente, cor dicti Pontificis in Eccleſia Cathedrali *Wintonienſi* tumulatum ab eiſdem. *Edwardus R.*

Item obiit Dominus *Johannes* de **Chyſthull** *Londonienſis* Epiſcopus, poſt quem electus eſt *Fulco Lovellus* in Epiſcopum *Londonienſem*, qui electioni de ſe factæ nulla ratione voluit conſentire, quod videntes Canonici Eccleſiæ Sancti *Pauli*, iterato poſtulant licentiam eligendi, qua petita, & in forma juris obtenta, vocatiſque vocandis, & omnibus qui intereſſe debuerant, elegerunt Magiſtrum *Richardum* de **Gravesand**, per modum compromiſſi, qui a Domino Rege admiſſus, a venerabili Prælato Domino *Johanne Cantuarienſi* Archiepiſcopo conſecratus eſt apud **Coventre**. *Epiſc. Lond. obiit.*

Item die Sancti *Benedicti* Abbates in Cathedrali Eccleſia *Wintoniæ*, omnibus vocatis qui intereſſe debuerant, omnes tam Monachi quam dicti loci Archidiaconi, per modum compromiſſi, poſtularunt *Robertum* **Burnel** tunc *Bathonienſem*, & *Wellenſem* Epiſcopum, in paſtorem & Epiſcopum *Wintonienſem*, & hoc ad magnam inſtantiam Domini Regis & Reginæ, pro qua poſtulatione expedienda, miſſi ſunt ad Curiam *Romanam* nuncii ſolemnes, qui ad præſentiam Domini Papæ admiſſi, negotium, pro quo venerant, caſſa verborum eloquentia proponebant, reſpondente Domino Papa, quod electores *Wintoniæ* minus cauti, minuſque circumſpecti fuerant, dummodo alias a ſede Apoſtolica reprobatum iterato elegerunt in Epiſcopum *Wintonienſem*, dicenteque dicto Papa quod poſtulatus ſufficiens ſibi habuit beneficium, & ideo electionem de ſe factam caſſavit ex *Simonia*, ſed idem Dominus Papa de gratia ſpeciali Conventui *Wintonienſis* Eccleſiæ indulſit ut iterato eligerent, & de tali paſtore & Epiſcopo ſibi providerent, qui tam clero quam populo meritis fieret neceſſarius. *Robert. Burnell. Epiſc. Wint. electus caſſatur à Papa.*

Item obiit *Walterus Exonienſis* Epiſcopus, cui ſucceſſit Magiſter *Petrus* de **Exon**, a Domino *Johanne Cantuarienſi* Archiepiſcopo confirmatus & conſecratus apud *Cantuarium*. *Epiſc. Exon. ob.*

Item, poſt reverſionem nunciorum Eccleſiæ *Wintonienſis* de Curia *Romana*, iterum convenerunt Conventus Sancti *Swithuni*, & duo Archidiaconi Eccleſiæ ejuſdem, die Sancti *Leonardi*, qui conſenſu unanimi elegerunt Magiſtrum *Richardum* de La **More**, ſolemnem profeſſorem Theologum, in paſtorem ſuum & Epiſcopum, qui ad Dominum Regem tranſmiſſus benigne ſuſceptus eſt ab eodem, ac poſtea per compromiſſores præſentatus eſt Archiepiſcopo, qui negotium dicti electi confirmare diſſimulavit, præfigendo eidem ad loca remota diverſos dies, eundem laboribus & expenſis fatigavit, & ideo tam conventus, quam electus ad ſedem Apoſtolicam appellarunt. *Richard. de More fit Ep. Winton.*

Item obiit *Dionyſius* Abbas *Belli loci Regis*.

MCCLXXXI. 1281

Hoc anno Magiſter *Richardus* de La **More** *Wintonienſis* Electus, cum quibuſdam ſuis compromiſſoribus, ratione ſuæ appellationis factæ coram Domino *J. Cantuarienſi* Epiſcopo verſus Curiam *Romanam* ſunt profecti, & v. Kal. Martii mare ingreſſi, in quadam ſcapha vento proſpero tranſierunt.

Item hoc anno exiit edictum à Curia Regia ad univerſos Comitatus totius Regni *Angliæ*, per Breve quod vocabatur ab incolis *Quo Waranto*, ad certos Juſtitiarios directum, ad inquirendum de terris, tenementis, redditibus, quæ dicebantur à Corona Regia alienatæ, ac etiam ad inquirendum de libertatibus quibuſcunque, quomodo à Domino Rege tenebantur, cujus Brevis occaſione Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, & cæteri libere tenentes, tam religioſi quam alii variis laboribus & expenſis fuerant prægravati, & tamen Dominus Rex parum quid emolumenti inde aſſecutus eſt. *Quo Waranto ad omnes Angliæ Comitatus mittitur.*

Item Dominus *J.* Archiepiſcopus *Cantuariæ* ad examen ſuum fecerat congregari omnes religioſos, Eccleſias in proprios uſus habentes, oſtenſuros quo jure Eccleſiaſtica beneficia occuparent, & populum regerent Laicum, in quibus omnibus hinc inde fuit labor multus & fructus nullus.

Edwardus R. *Concilium Lambethanum.* Item in principio mensis Octobris Archiepiscopus *Cantuariensis* apud Lambeth provinciale Concilium celebravit, qui contra exemtos, ad dictum Concilium venire nolentes libellum famosum in forma subscripta edidit, & per omnes Episcopatus suæ jurisdictioni subjectas publicari demandavit. *Frater* Johannes *permissione divina* Cantuariensis *Archiepiscopus, totius* Angliæ *Primas, venerabilibus fratribus* A–B–C– *coepiscopis suis salutem & sinceram in Domino caritatem. Celebratum nuper, ut scitis, apud* Lamheth *Provinciale Concilium, cum coepiscoporum nostrorum venerando collegio, universos nostræ provinciæ Prælatos inferiores, quos conciliorum tractatibus interesse jubent sacri Canones, vocandos decrevimus; ac inter cæteros religiosæ sanctimoniæ personas præcipuas, Abbates & Priores, non solum Episcopali gradui subjectos, juxta ordinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ, verum & alios ab Episcopali obedientia exemptos, ratione sc. Ecclesiarum non exemptarum, quas in proprios usus permittente Domino detinent occupatas, sperantes nos solius Dei honori ac communis Ecclesiæ* Anglicanæ *commodis servientes, eorum juvandos potentia, dirigendos consiliis, & sanctitatis suæ meritis promovendos. Exempti vero tanquam pullos Onagri liberos se putantes, minime vel modice condolentes suæ sanctæ matris angustiis; cujus viscera multi eorum plus onerant quam honorant; quia per effectum vel defectum verius de se dictum illud* Johannis *propheticum in* Apocalypsi, *allegarent,* Atrium quod foris est templum, ejice foras, & ne metiaris illud * ne parturientium cervarum audiret rugitus, *nec ad ipsum concilium, in anxietate matris, consilium & solatium venire dignati sunt; utpote filii alieni à semitis claudicantes. Quin potius ne in aliquo detumesceret eorum nimis elatio, nec procuratorem ad suæ excusationem absentiæ mittere curaverunt, collegium tam reverendum contemnentes.* Agar *ex parte similes, quæ illustrem despexit Dominam, videns se divisionis filium concepisse. Nos autem tam ingratæ præsumtionis audaciam, secundum juris regulas corrigere cupientes, scientes quia juxta illud salvatoris* contra nos esse qui nobiscum stare dispiciunt, *severitati tamen plurimum subtrahentes quam possemus in hujus contemtores, si vellemus, canonice excercere, in virtute obedientiæ, qua sedi Cantuariensi estis adstricti, firmiter injungendo mandamus quatenus omnes Ecclesias non exemtas in Diocæsibus vestris, exceptis Monasteriis, appropriatas, quarum nomina sub sigillo nostro præsentibus sunt appensa, cujuscunque ordinis existant, auctoritate nostra, sine moræ dispendio, sequestrantes eas faciatis sub arcto sequestro nihilominus custodiri, donec super hoc aliud à nobis receperitis in mandatis, non exemptos quidem, quorum nomina in scedula præsentibus annexa continentur, quos nos propter eorum contumaciam ab ingressu Ecclesiæ suspendimus, justitia exigente, sic suspensos faciatis publice denunciari.* Ab hac sententia per Dominos Abbates de *Westmonasterio*, de Sancto *Edmundo*, de Sancto *Albano*, & de Waltham principaliter fuerat appellatum. *Cistercienses* vero per se constanter appellarunt; alii quidem exempti appellarunt, suam tamen appellationem tepide prosequentes, pro eo quod Archiepiscopus dissimulavit, quoad quosdam, executioni suam sententiam demandare.

Martin. 3. Papa. Item die Sancti *Petri* in Cathedra, Dominus *Simon* de *Turribus* tunc Sanctæ *Sabinæ* Cardinalis electus in Papam, & Dominica qua cantatur *lætare Jerusalem* inthronizatus, vocatus est *Martinus* tertius.

Nova Abbat. Ord. Cist. fundata. Item Dominus *Edwardus* Comes *Cornubiæ* fundavit novam Abbatiam ordinis *Cistercienfis* apud *Oxoniam*, & Monachos de *Thama* ibidem introduxit, & contulit eisdem prima donatione Manerium de Erdinton, & locum Abbatiæ fecit dedicare III. Idus Decembris à venerabili Prælato Domino *Roberto* Burnel *Bathoniensi* & *Wellensi* Episcopo, tunc Domini Regis Cancellario.

Item Nono Kal. Maii frater *Willielmus* de Gisors, tunc Cellarius *Belli loci Regis*, electus est in Abbatem loci ejusdem.

1282 MCCLXXXII.

Wallenses in Angliam irrumpunt. Hoc anno, qui est annus Regis decimus, intempestæ noctis hora, *Dominica in ramis palmarum*, *Leolinus* Princeps *Walliæ*, & *David* frater ejus, cum magno exercitu castra Regis *Angliæ* de Rothland & de Flint valide invaserunt, alia castra ejusdem Domini Regis, ad quæ ingressum habere non poterant, terræ complanarunt.

complanarunt. Dominum *Rogerum* de Clifford militem strenuum, castrorum & libertatum Domini Regis in partibus illis custodem, vulneratum, captum, & vinctum, ipsius militibus collateralibus prius interfectis, ad montem de Snawdon transmiserunt, & ex hinc terram Domini Regis adjacentem perlustrarunt, juvenes & virgines, senes cum junioribus occidendo & inflammando, nec mulieri in partu periclitanti, seni, nec decrepito pepercerunt, magnam partem *Marciæ* cædibus & incendiis devastantes. Rex autem hæc audiens vix credens, quousque vexatio dedit manifestum intellectum; & tunc Barones de Scaccario ac Justitiarios de Banco de *Londonia* amoveri fecit usque *Salopiam*, ac etiam de singulis Comitatibus collegit exercitum copiosum ad dictorum *Wallensium* insultus refrænandum. Quo exercitu congregato dictorum *Wallensium*, circa montem Snawdon, viriliter invasit, & totam terram illam finibus * adjacentem suæ subdidit potestati. Comitibus etiam & Baronibus sibi viriliter adhærentibus, de terris acquisitis amplas & spatiosas conferens portiones, eisdem & hæredibus perpetuo possidendas. Ad Regis igitur auxilium de *Vasconia* & *Basilis*, ac etiam de partibus aliunde multa millia hominum sunt transmissa. Rex igitur ulterius volens procedere, collocata navium multitudine & conglobata, multimodis asseribus navibus applicatis, quæ quidem asserum densitas pro ponte habebatur in aqua de Conewey, quæ fluit & refluit juxta montes Snawdon, quem pontem quidam Proceres de Regis exercitu gratia spatiandi transeuntes per multitudinem *Wallensium* in insidiis latentium, & in dictos Proceres irruentium, per viam qua venerant redire non volentes, in dictis aquis miserabiliter sunt submersi. Princeps igitur *Walliæ Leolinus*, collocato de suis exercitu copioso, ad campestria descendebat, *David* fratri suo montana relinquendo. Sed Dominus *Edmundus* de *Mortuo mari* cum quibusdam Marchionibus irruit in exercitum dicti *Leolini*, eundem cepit, & protinus illi caput amputavit, multis de *Wallensibus* in illo insultu interfectis. Caput autem sic amputatum *Londoniæ* est deportatum, & in turri *Londoniæ* suspensum, ac etiam hedera coronatum. Hæc autem omnia facta sunt ut Prophetia *Merlini* impleretur, quæ talis erat, (ut *Wallenses* asserebant) *cum Moneta Anglicana* viz. denarii oboli & quadrantes fuerint *rotundi*, *tunc princeps Walliæ Londoniæ coronabitur*, quod erat factum modo & forma supradicta.

Edwardus R.

Leolinus captus & capite truncatus.

Item hoc anno clerus & populus primo Quintamdecimam, & postmodum tricesimam bonorum suorum Domino Regi concesserunt.

Item hoc anno, prosequente Magistro *Richardo* de La More *Wintoniensi* Electo, causam appellationis suæ in Curia *Romana* coram Domino Papa, ac etiam coram auditoribus causæ suæ assignatis, & causam suam ad calculum *Simoniæ* ventilantibus, & ecce quidam de consilio fratrum ad eundem Electum venerunt, ab eodem obnixius requirentes, in quantum Curiam vellet tali conditione respicere, quod causa sua optatum consequeretur effectum. Qui, tanquam homo sanæ conscientiæ, metuens maculam *Simoniæ* respondit, quod non in obolo; quo responso scandalizati nuncii ad Cardinales sunt reversi, quod tranquilliter responderit supradictus Electus relaturi. Nec mora, mane facto sedebat Dominus Papa pro tribunali, & Cardinalibus qui tunc in curia erant assidentibus, affuit inter eos Electus causæ suæ sententiam auditurus, & ecce Dominus Papa cum suis parumper habito consilio, Electionem & causam appellationis cassavit ex *Simonia*, & Episcopatum *Wintoniæ* una cum annulo suo mox contulit Magistro *Joh.* de Ponteys Archidiacono *Devoniensi*, negotiis propriis in curia tunc agenti.

MCCLXXXIII. 1283

Hoc anno Magister *Johannes* de Ponteys *Wintoniensis* Episcopus apud *Doroberniam* applicuit, & spiritualitatem Episcopatus sui à Domino *Johanne Cantuariensi* Archiepiscopo, de mandato Domini Papæ, accepit, Dominum Regem tunc in *Wallia* agentem adivit, & dicto Domino Regi & Reginæ in muneribus amplis salutatis, Maneria Episcopatus integra est assecutus.

 Item

Edwardus R. Edw. Wall. subjugatam Cast. munit. Item Dominus Rex *Edwardus* subjugata suæ ditioni *Wallia*, & Principe *Walliæ* jam occiso, ad pedes montis **Snaudon** fecit fundare Castrum, novum, forte.

Item hoc anno, post mortem *Leolini*, *David* frater ejus malorum inventor, gentis *Angliæ* sævissimus persecutor, propriæ nationis impostor, guerræ auctor, diverticula & latebras subterfugiendo quærens,& quoscunque de natione *Angliæ* invenire potuit rapiens & trucidans, tandem à quibusdam *Wallensium* Domino Regi affidatis, in quodam marisco ubi latuit, captus est cum duobus liberis suis, & septem filiabus, & omnes ad Curiam dicti Domini Regis sunt adducti, sed Rex eos videre noluit. Postmodum vero in Curia Regia tractatum est a Regni potentioribus qua pœna mortis plecti debuit, qui tot & tanta flagitia Regno totiens perpetravit; inito tandem discretorum consilio, quadruplicis mortis adjudicatur opprobrio, viz. ad caudas equarum per vicos & plateas in villa *Salopiæ* distractus, deinde suspensus, ac postmodum decollatus, deinde corpus exanime in quatuor partes, licet acephalum, divisum, cor autem cum intestinis combustum. Capite vero Civitati *Londoniæ* adjudicato, facta est contentio inter Burgenses *Wintoniæ* & *Eboraci* quis eorum dextram partem viz. dextrum humerum corporis mortui asportaret, tandem vero civibus *Wintoniæ* relinquitur, qua obtenta cum omni celeritate sunt reversi, reliquæ partes corporis apud *Eboracum*, *Bristolium*, **Northamptun** sunt transmissæ.

Item hoc anno Magister *Petrus* Archidiaconus Suppr. de Sancta *Maria* traxit in causam Abbatem & Conventum de *Waverleia* per literas Apostolicas, super minutis decimis, coram Priore de **Southwerk**, Decano, Cancellario, Thesaurario Ecclesiæ Sancti *Pauli Londoniæ*, judicibus a sede Apostolica deputatis Commissariis, quæ tamen per varias appellationes ad varios Judices fuerat devoluta, & pene per xv. annos coram diversis Judicibus ventilata, tandem vero Dominus Episcopus *Wintoniensis*, tanquam amicabilis inter partes ordinator, finem causæ imposuit, hinc inde remissis expensis, partes in pace quieverunt.

Multæ reliquiæ ex Wallia in Angl. translatæ. Item quædam portio Dominicæ Crucis magna & pretiosa, cum aliis reliquiis, quæ apud *Wallenses* pretiosissimæ habebantur, *Edwardo* Regi *Angliæ* sunt præsentatæ.

Item corpus magni Imperatoris *Constantini* apud **Karvernhan** juxta **Snawdon**, fuerat juventum, & Domino Rege jubente, in Ecclesia ibidem honorifice collocatum.

Item corona famosi Regis *Arthuri*, qui apud *Wallenses* a longo tempore in maximo honore habebatur, cum aliis jocalibus pretiosis Domino Regi est oblata; & sic *Wallensium* gloria ad *Anglicos*, licet invite, est translata.

1284 MCCLXXXIV.

Edwardo filius nascitur. Hoc anno die Sancti *Marci* Evangelistæ apud **Carvernan** juxta **Snaudon** natus est Domino Regi *Edwardo* filius, & vocatus est nomine patris sui *Edwardus*, in cujus nativitate multi & maxime *Londonienses* gaudebant.

Eodem anno Dominus *Alfonsus*, Domini Regis Primogenitus, veniens apud *Westmonasterium*, quandam aureolam, quæ fuerat *Leolini*, nuper principis *Walliæ*, cum aliis jocalibus pretiosis offerebat ibidem, quibus feretrum Sancti *Edwardi* Regis plurimum ornabatur. Iste *Alfonsus* fere duodenis, ingravescente corporis infirmitate, obiit xiv. Kal. Septembris, cujus corpus à venerabili Prælato Domino *Cantuariensi* Archiepiscopo, juxta feretrum beati Regis *Edwardi*, honestæ traditur sepulturæ. *Edwardi primogenitus Alfonsus ob.*

Ep. Sarisb. obiit. Item hoc anno obiit Magister *Robertus* de **Wichamstede** Episcopus *Sarisburiensis*, cui successit Magister *Walterus* **Stamail** canonice electus, & a Domino *Cantuariensi* Archiepiscopo consecratus apud *Sonnigam*.

Conventus Procerum ad tabulam rotundam. Item convenerunt Comites, Barones, Milites de Regno *Angliæ*, ac etiam multi Proceres transmarini, circa Festum Beati *Petri* quod dicitur *ad vincula*, ad rotundam tabulam apud *Neubin* juxta **Snawdon** præconizatam in choreis

&

& haſtiludiis ad invicem colludentibus, in ſignum triumphi contra *Wallenſium* proterviam expediti. *Edwardus R.*

Petrus, nuper Rex *Aragonum*, ſententia majoris excommunicationis auctoritate Apoſtolica innodatur; ac etiam per Dominum Papam ad diverſas regiones demandatur, ne quis eundem *Petrum* Regem ulterius audeat nominare pro eo quod, inconſulta *Romana* Eccleſia, & contra inhibitum apoſtolicum, Regnum *Siciliæ* invaſit & deprædavit. *Petrus Arag. Rex excommunicatur.*

Item obiit Magiſter *Stephanus* Epiſcopus *Ciceſtrenſis*, cui ſucceſſit Magiſter *Gillebertus* de Sancto *Leofardo*, officialis tunc Curiæ *Cantuarienſis*. *Ep. Ciceſt. ob.*

MCCLXXXV. 1285

Hoc anno, viz. IV. Kal. Aprilis obiit *Martinus* Papa III. cui ſucceſſit *Honorius* Papa IV. *Martinus Papa ob.*

Item hoc anno Dominus Rex poſt *Walliam* ſibi ſubjugatam, II. Kal. Maii veniens per mediam Civitatem *London*iæ verſus *Weſtmonaſterium*, Domino *Cantuarienſi* Archiepiſcopo, cum quibuſdam ſuffraganeis ſuis ſacris indutis veſtibus, cum multitudine infinita proceſſionaliter præcedentibus, Dominum Regem, quandam portionem Dominicæ Crucis auro fulvo ac lapidibus pretioſis & lucentibus adornatam, quam de *Wallia* ſecum tulit, apud *Weſtmonaſterium* ſolemniter advexit, & ibidem ſuper magnum altare collocavit. *Reliq. Crucis Weſtm. tranſlat.*

Item vocatis terræ potentioribus ad edictum Domini Regis, in menſe Julii, apud *Weſtmonaſterium*, condidit idem Dominus Rex ſtatuta, utrique juriſdictioni judicum Eccleſiaſticorum non modice defalcavit. Et quia alias ſtatuerat, ne religioſæ perſonæ ulterius creſcerent in poſſeſſionibus acquirendis, ne de cætero decreſcant, de conſilio Prælatorum ſibi placuit ordinare. *Statuta ab Edwardo condita.*

Item Dominus *Philippus* Rex *Franciæ*, in Guerra *Aragonum* lethaliter vulneratus, obiit in illa regione.

Item Dominus *Edwardus* Rex *Angliæ*, in principio menſis Octobris, apud *Wintoniam*, quædam ſtatuta edidit, ad refrænandum latronum & prædonum inſidias, & violentias truculentas. *Statuta contra Prædones.*

Item *Petrus Aragonum* in bello à Francigenis vulneratus obiit iſto anno.

Item XV. Kal. Aprilis obiit *Hugo* de Leveknor Abbas de *Waverleia*, cui ſucceſſit frater *Philippus* de Bedwinde à Conventu canonice electus, & die Paſchæ proxima ſequente in Cathedrali Eccleſia *Wintonienſi* Epiſcopalem benedictionem eſt aſſecutus.

MCCLXXXVI. 1286

Hoc anno, qui eſt Regis *Edwardi* XIV. Rex *Franciæ Philippus*, filius Regis *Philippi*, qui nuper in *Aragonia* diem clauſit extremum, in Regem *Franciæ* coronatur, quo ſolemniter, ut decuit, coronato, ad Regem *Angliæ* nuncios deſtinavit ſolemnes, ut ad ipſum venire non tardaret, ad hoc maxime, ut diſcordiam inter *Francos*, *Aragones*, & *Hiſpanos*, temporibus patris ſui motam, aliqua forma pacis terminaret, vel ſaltem in aliquo mitigaret. Erat utique hic *Philippus* filius ſororis *Petri* patris *Alfonſi* Regis *Aragonum*, tunc Regnantis, qui *Alienoram* Reginam *Angliæ* primogenitam ducere debuit in uxorem; pro his & aliis negotiis, hinc inde inter dictos Reges debito fine pertractandis, VIII. Kal. Julii mare ingreſſus eſt Dominus *Edwardus* Rex *Angliæ* cum Epiſcoporum, Comitum, Baronum, Procerumque aliorum multitudine copioſa, qui à Domino Rege *Franciæ*, & dicti Regni Proceribus honorifice eſt ſuſceptus, & uſque Sanctum *Germanum* prope *Pariſios* eſt adductus. Habitoque ad invicem colloquio, dicti Reges in ſumma pace ab invicem deceſſerunt, petitiſque prius quibuſdam Caſtris, terris, & redditibus per Regem *Angliæ* à Rege *Franciæ*, quæ quidem caſtra, terras, redditus Rex *Johannes* ſuo tempore perdiderat, ac etiam quædam Arreragia, quæ dicto Regi *Angliæ* jure hæreditario competebant de terra *Normanniæ*; quæ omnia Rex *Franciæ* libenter annuit, & ſigno ſuo Regio confirmavit. *Philipp. Gall. Rex coronatur.* *Edward. Galliam petit.*

Item Domino Rege in partibus tranſmarinis ſic agente, Dominus *Edmundus* Comes *Cornubiæ* totius Regni *Angliæ* tenuit gubernacula, Domino Rege ante egreſſum à Regno ſic volente.

Item

Edwardus R. Alienora Monaſticam vitam amplectitur.

Item hoc anno *Alienora* illuſtris Regina *Angliæ*, mater Regis *Edwardi* apud *Ambresbiriam*, die videlicet tranſlationis Beati *Thomæ* Martyris, *Cantuarienſis* Archiepiſcopi, habitum religionis diu deſideratum ſuſcepit, dote ſua in Regno *Angliæ* ſibi perpetuo poſſidenda, Domino Papa ita ordinante, & per literas Apoſtolicas ſibi dictam dotem confirmante.

1287 MCCLXXXVII.

Honor. Pap. ob.

Hoc anno, pridie Non. Aprilis, in urbe *Roma* obiit *Honorius* Papa IV.

Edwardus R. Angl. Cruce ſignatur.

Item Dominus *Edwardus* Rex *Angliæ*, apud Blankeforde, in Vaſconia, gravi deprimitur infirmitate, qui phyſicorum ſalubri conſilio in brevi ſanitatem eſt adeptus, & inde uſque *Burdigalam* ſe tranſtulit, & ibidem, cum multitudine virorum copioſa, cruce ſignatur à Legato Curiæ *Romanæ*, ad hoc ſpecialiter à latere Domini Papæ deſtinato, & ab eodem Chriſtianorum exercitus factus eſt Capitaneus.

Rheſus Angliæ fines invad.

Item *Rheſus* Meraduk congregata multitudine *Wallenſium* exercitum movit contra populum *Anglorum*, & terras *Angliæ. Wallenſibus* adjacentes in brachio extento invaſit atque prædavit, & ſtragem magnam in populum terræ fecit, & eo ferocius quia Dominum Regem agere noverat in remotis.

Edmundus Caſtr. Broſſar obſid.

Edmundus vero Comes *Cornubiæ* in Regis abſentia cuſtos terræ deputatus, magno exercitu collecto verſus *Walliam* iter arripuit, volens ſed non valens vires tantæ multitudinis enervare, quia *Wallenſes*, vulpina doloſitate, in ſuis latibulis ſe receperunt, fraudes & dolos conſuetos aſſidue machinantes, Caſtrum igitur de Broſſar viriliter obſiderunt * dictas *Wallenſes* vias ſubterraneas doloſe ſub muris facientes, per quas vias quidam *Angliæ* Proceres minus caute gradientes, a muro miſerabiliter ſunt oppreſſi. Inter quos famoſus miles Dominus *Willielmus* de monte *Caneſi* oppreſſus ſuccubuit.

Epiſcop. Hereford. Romam petens obiit.

Item Magiſter *Thomas* de *Cantolupo* Epiſcopo *Herefordenſi*, ad examen Archiepiſcopi ſuper quibuſdam articulis libertatem Eccleſiæ tangentibus evocatus, ad diverſa loca Provinciæ *Cantuarienſis*, ac ab eodem Archiepiſcopo & Clericis ejuſdem variis laboribus & expenſis minus juſte fatigatus, tandem poſt multas oppreſſiones ad Curiam *Romanam* appellavit, & ſuam appellationem propria perſona proſequutus eſt, qui ad partes veniens tranſmarinas obiit iſto anno; quod audientes Canonici *Herefordenſis* Eccleſiæ, petita tamen tam a Papa, quam a Domino Rege licentia eligendi, & obtenta, unanimiter elegerunt Magiſtrum *Richardum* de Swineſſend, virum utique ſolemnem Theologiæ Profeſſorem, qui a Domino Rege admiſſus a Domino *Cantuarienſi* Archiepiſcopo conſecratus eſt apud *Cantuariam*, cujus ope & induſtria, habito tunc cum Canonicis dictæ Eccleſiæ *Herefordenſis* conſilio, oſſa prædeceſſoris ſui ad Eccleſiam de Hereford antedictam ſolemniter ſunt allata, & ibidem cum maximo honore, ut decuit, tradita ſepulturæ; cujus oſſa dignatus eſt Deus glorioſis illuſtrare miraculis, ita quod infra breve temporis ſpatium centum ſexaginta certa miracula operata eſt propter eum prædeſtinatio mirifica ſalvatoris.

Carolus interceſſione Regis Edwardi liberatur.

Item hoc anno pervenit rumor ad Dominum *Edwardum* Regem *Angliæ*, quod Princeps Salerniæ *Carolus* captus fuit & incarceratus in *Aragonia*, qui *Edwardus* ſtatim iter arripuit verſus partes illas, ut dictum *Carolum* cognatum ſuum de manibus inimicorum ſuorum liberari procuraret, quo ad *Biernam* civitatem, viz. *Oloronenſi*, perveniente, eidem cum ſummo honore obviam venit Rex *Aragonum*, qui ad invicem diligentem tractatum per plures dies habentes, ſuper liberationem *Caroli* antedicti, & tandem Domino Rege *Angliæ* inſtanter procurante, effuſa non modica ſumma pecuniæ, dictus *Carolus* a carcere extitit liberatus. Iſte *Carolus* fuit filius *Caroli* Regis *Siciliæ*, qui contra *Petrum Aragoniæ* in *Siciliam* exercitum duxit valde magnum, qui tandem captus, & in *Aragonia* carceri mancipatus; pro cujus detentione Rex *Aragoniæ* ſententia majoris excommunicationis innodatur, ſed in hoc colloquio Regum duorum, per Legatum ad hoc ſpecialiter deſtinatum, abſolutionis gratiam meruit obtinere.

Item

Item circa feſtum Sancti *Johannis Baptiſtæ* Comes *Atrebatenſis* miſſus per Regem *Franciæ* verſus *Siciliam*; cum exercitu militum & aliorum fortium copioſo, cum galeis & navibus *Siciliam* invadere nitebatur, ſed Domini Regis *Aragonum* ſatellites eiſdem *Francigenis* reſiſtentes in piratis & aliis belli machinamentis, pro majori parte dictam exercitus multitudinem ſubmerſerunt, quoſdam vero vivos hoſtiliter ceperunt, & in arctis carceribus recluſerunt. Rex *Siciliæ* ſupra dictus fuit filius, ſed Baſtardus, *Petri* quondam Regis *Aragonum*, frater *Alfonſi* in *Aragonia* tunc regnantis. *Edwardu. R.*

Item Rex *Hungariæ* in tantam cordis cæcitatem decidit, ut fide Chriſtianorum relicta ſe ad errorem Gentilium cum quibuſdam ſuis complicibus ſe tranſferret, magis eligens Mahometo ſervire quam altiſſimo Jeſu Chriſto. Qui tanta calliditate ad ſui damnationem uſus eſt, ut fraudulenter convocatis terræ ſuæ potentioribus in quodam palatio ſuo, quaſi ad Parliamentum cum illis habendum, & ecce ex improviſo, ſicut ipſe Rex præordinaverat, ſupervenit *Miraldus Saracenorum* potentiſſimus cum xx. millibus fortium bellatorum, dictum Regem una cum omnibus Chriſtianis ibidem congregatis in vigilia Sancti *Johannis Baptiſtæ* hoſtiliter cepit & abduxit. Sed omnipotens Dominus qui ſuis in arcto poſitis neſcit abeſſe; captis ſic, & in comitiva Gentilium itinerantibus, ecce terræmotus factus eſt magnus circa horam diei octavam, & tenebræ factæ ſunt per univerſam terram illam, & tempeſtas grandiſona multa millia illius gentis incredulæ interfecit, & Chriſtiani ab omni plaga illæſi ad propria cum gaudio ſunt reverſi, ſolo Rege cum *Saracenis* gradiente. *Rex Hungariæ Mahometanam Religionem amplectitur.*

MCCLXXXVIII. 1288

Hoc anno xv. die menſis Februarii frater *Jeronimus* de ordine Fratrum Minorum, presbyter Cardinalis in ſummum Pontificem conſecratur, & vocatum eſt nomen ejus *Nicolaus* Papa IV. de quo quidam verſificator ſic ait *Nicolaus 4. Papa.*

Frater Jeronimus *mundo minor, eſt modo primus.*
Hic peritus fuerat in græca lingua pariter & latina.

Item in confinio *Coloniæ Agrippinæ*, Dux *Brabantiæ*, cujus filius, nomine *Johannes*, *Margaretam* filiam Regis *Angliæ* poſtmodum duxit in uxorem, de Comite *Geldriæ*, viro utique nobili, & in armis ſtrenuo, & dicti ducis adverſario capitali, fortiter triumphavit. In quo conflictu Archiepiſcopus *Coloniæ* fuit captus, & armatus carcerali cuſtodiæ mancipatus, inſuper multi milites famoſi *Teutonici* perierunt gladiis & fuſtibus artificialiter præacutis. *Dux Brabantiæ de Comite Geldriæ triumphat.*

Item hoc anno obiit *Johannes* de Kirkeby Epiſcopus *Elienſis*. cui ſucceſſit Magiſter *Willielmus* de Lucha Clericus de Theſaurario Regis. *Ep. Elienſ. ob.*

Item hoc anno magna abundantia bladi, & maxime frumenti fuit in univerſa regione *Angliæ*, ita quod vix Quartarium frumenti vendebatur pro II. Sol. *Frum. abundantia.*

MCCLXXXIX. 1289

Hoc anno, pridie Nonas Auguſti, *Edwardus* Rex *Angliæ* de partibus rediit tranſmarinis, in quibus moram traxerat per annos III. menſes II. dies quindecim. Poſtmodum vero per terram *Angliæ* tranſitum faciens, quærens & inquirens diligenter, ſi quid ab aliquibus de ſuis diſtortum ſeu præſumtum fuerit in ſua abſentia, quibus in ſuo receſſu judiciariam totius Regni commiſerat poteſtatem, ad faciendum judicium, & juſtitiam in omnibus finibus terræ ſuæ, & ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ſic in ſuo reditu omnes reperit muneribus excæcatos, judicium & juſtitiam venundantes, imo verius ſubruentes, qui cito poſt Parliamento apud *Weſtmonaſterium* omnium Procerum convocato, omnes Juſtitiarios ab officiis ſuis amovit, ac animadverſione condigna ſecundum demerita corripuit & punivit. *Edward. in Angl. redit.*

Item *Carolus* princeps *Salernæ*, procurante cognato Domino Rege *Angliæ*, datis obſidibus, liberatur à cuſtodia carcerali in Regno *Aragonum*.

Item hoc anno menſe Septembri in terra ſancta contigit infortunium flebile, & piis auribus Chriſtianorum deteſtabile; Soldanus namque *Babiloniæ* *Soldan. Bab. Tripolin expugnat.*

Edwardus R. cum multitudine Paganorum famosam *Tripolis* invasit & obsedit civitatem, in ultionem Domini Papæ *Nicholai* IV. qui nuncios dicti Soldani ad Curiam *Romanam* destinatos, pro treuga pacis XV. annorum inter Christianos & Paganos obtinenda, capitalem jussit subire sententiam; quod cum audisset dictus Soldanus, collecta pugnatorum acie, dictam *Tripolis* Civitatem hostiliter oppugnavit & proh dolor! in brevi tempore suæ ditioni subjugavit, & solo tenus finaliter terræ complanavit, non sine maxima effusione sanguinis Christiani. Insuper in contemtum & vituperium nominis Jesu Christi, per vicos & plateas Civitatis destructæ, ad caudas equorum, Sanctorum imagines distrahi jusserat ac comburi.

1290 MCCXC.

Hoc anno, mensibus Maii & Julii, *Gilbertus* Comes *Glovernia* *Johannam* de Acon, & *Johannes* filius ducis *Brabantiæ* *Margaretam*, virgines illustres, filias Regis *Angliæ*, in Ecclesia conventuali apud *Westmonasterium* solemniter duxerunt in uxores.

Judæi ab Angl. pulsi. Item Judeorum exasperans multitudo, quæ per diversas urbes & castra regionis *Anglicanæ*, per retroacta tempora habitabat confidenter, procurante Domina *Alienora*, matre dicti Regis *Angliæ*, jussa est per Edictum Regium cum bonis suis mobilibus, una cum uxoribus & parvulis, sub pœna forisfacturæ omnium bonorum, quæ in Regno haberent, ab *Anglia* recedere æternaliter, circa Festum omnium Sanctorum, nunquam ad dictam terram iterum reversuri.

Item consimile Edictum Regium emanavit ad partes *Aquitaniæ*, de Judæis ibidem perpetuis temporibus relegandis.

Johan. Ferre. ob. Item IX. Kal. Aprilis obiit Domina *Johanna* Ferre, & XVII. Kal. ejusdem, quæ tunc dies Palmarum habebatur, in Ecclesia Beatæ *Mariæ* de *Waverleia*, coram altari Beatæ Virginis antedictæ, honestæ traditur sepulturæ.

1291 MCCXCI.

Edward Scotiæ Regn. subjugat. Hoc anno *Edwardus* Rex *Angliæ*, convocatis Regni Proceribus, & his qui consiliis suis præfuerunt, dixit cogitationem in eo esse, Regem & Regnum *Scotiæ* suæ subdere ditioni, sicut nuper *Walliam* suo subjugavit imperio; exercitum movit in partes illas, ubi in brevi dictum Regnum *Scotiæ* est adeptus.

Alienora ob. Item die nativitatis Sancti *Johannis* Baptistæ, *Alienora* religiosa Regina, mater Regis *Angliæ*, diem clausit extremum. Et quia Rex filius tunc temporis in remotis agebat, insepulta permansit usque Nativitatem Beatæ virginis proxime sequentem, myrrha tamen & aromaticis pretiosis linita magnifice, ut decuit, & peruncta.

Alienora sepelitur. In festo itaque Nativitatis Virginis gloriosæ antedicto veniente, Domino Rege apud *Ambresbiriam*, ubi corpus dictæ Reginæ adhuc jacuit inhumatum, confluxerunt ad eum Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Comites, & Barones, & aliorum plurimorum, tam Prælatorum quam Religiosorum diversi ordinis infinita multitudo, dictum corpus in canticis & modulatione multifaria honorificæ tradiderunt sepulturæ, Domino *Johanne Cantuariensi* Archiepiscopo exequias celebrante. Quibus omnibus rite peractis, & solemniter, unusquisque cum gaudio ad propria remeavit. Nec mora, confluunt undique Domini Regis ministrales, ad confiscanda castra, terras, & tenementa, ad dotem dictæ Reginæ pertinentia, quod cum ad audientiam dicti Domini Regis pervenit, strictissime inhibuit, ne in aliquo de bonis suis intromitterent, quousque omnia debita, in quibus diversis .... tenebatur, plenarie fierent persoluta.

Sold. Babyloniæ Acon expugnat. Circa eadem tempora amaritudo lamentabilis omnes inebriavit Christiani nominis professores. Nam Soldanus *Babyloniæ* valido Paganorum exercitu congregato, *Acon* Civitatem munitissimam, quæ juxta loca maritima sita fuit in confinio Terræ Sanctæ oppugnavit, obtinuit, & destruxit. O lamentabilis dolor & amarus! gemitu *Jeremiæ* in Threnis detestabilior. *Jeremias* namque veterem *Jerusalem* plangendo descripsit, quæ tantummodo refugium erat Proselytis

ſelytis & Judæis. *Acon* autem præſidium fuerat ſingulare omnium nationum, Orthodoxæ fidei legibus ſubditorum, de longinquis venientium, ad ulciſcendam ſui injuriam Creatoris. *Edwardus R.*

Anno eodem, die Martis proxima poſt Feſtum Aſcenſionis Domini, *Florentius* Comes de Hoylonde, *Robertus* de Brus, *Johannes* de Bailol, *Johannes* pe Hasting, *Johannes* Comin, *Patricius* de Dumbar, *Johannes* de Wesci, *Nicolaus* de Selles, *Willielmus* de Ross, omnes illi ſingulare jus & hæreditarium in Regno *Scotiæ* vendicabant, & acclamabant. Juriſdictioni & ordinationi, ac etiam ſententiæ Domini *Edwardi* illuſtris Regis *Angliæ*, tanquam ſummi Domini præfati Regni *Scotiæ*, conſenſu unanimi, & concorditer ſe ſubmiſerunt, ſub hac forma. *Edwardus* Dei gratia Rex *Angliæ*, Dominus &c. *Dilectiſſimis ſibi in Chriſto Abbati & Conventui de* Waverleia *ſalutem. Mittimus vobis ſub ſigillo Scaccarii noſtri, præſentibus appenſo, tranſcripta quædam literarum, quæ in theſauraria noſtra reſident, tenorem qui ſequitur continentia.* " A toz iceus qui " ceſte littere verront ou orront, Florente Conte de Hollande, *Robertus* de " Brus Seinur de Valdanaunt, Johan Baillol Seinur de Galleweie, *Johannes* de " Hastinge, Seinur de Bergenny, *Johannes* Comin Seinur de Badenough, Pa-" trik de Dumbar Conte de la Marche, Johan de Wesci por ſon Pere, Nichole " de Seules, & *Willielmus* de Ros ſalut en Deu. Comme nos entendons aver " droit el Realme de Eſcoce, et tel droit muſtrer, Chalenger, et averrer devant " celui ki plus de poer * en a, et aver deit, de trier noſtre droit; et le noble " Prince Sire Edward, par la grace de Deu Rois de Angletere, nos a informe " par bone & ſuffiſante reſons ke à lui apent, & aver deit la Soveraine Seignurie " del avant dit realme de Eſcoce, & la coniſance de oir, trier, è terminer " noſtre droit, nos de noſtre pure volente, ſans nulle manere de force, ou de-" ſtreſce volon's . . . .

FINIS.

ITINERARIUM
REGIS ANGLORUM
RICHARDI;
Et aliorum in terram
HIEROSOLYMORUM.
AUCTORE
GAUFRIDO VINISAUF.

Prologus in Itinerarium peregrinantium in terram Sanctam tempore Salahadini, *& in gesta Regis* Angliæ Richardi, *& Regis* Franciæ, *& Imperatoris* Alemanniæ.

SOLET nonnunquam accidere, ut res quantumlibet notas, & eximie gestas, tractu temporis vel fama languidior minuat, vel oblivio posteritatis extinguat. Sic Regum quampluri-mum emarcuit gloria; & ipsis consepultum evanuit, quod ab eis magnifice factum, & suis celebratum temporibus, novitas excepit in favorem, fama in præconium, populus in exemplum. Hoc *Graii* veteres divinitus attendentes scripti remedium objecere prudenter, & scriptores suos, quos dixere historiographos, ad conscribendas rerum historias studiosius exciverunt. Unde feliciter contigit ut vocis vivæ silentium, vox scripta suppleret, ne ipsis mortalibus eorum commorerentur virtutes. *Romani* vero, *Græcorum* æmuli, perpetuandæ virtutis obtentu, non solum stili assumpserunt officium; sed & statuas adjecerunt: & sic, tam veteres repræsentando, quam provocando posteros, virtutis amorem, tum per oculos, tum per aures ad interiora multipliciter demissum, imitantium mentibus firmius impresserunt. Quis iter *Jasonis*, labores *Herculis*, *Alexandri* gloriam, *Cæsaris* victorias nosset, si scriptorum beneficia defuissent. Et ut Sanctorum Patrum utamur exemplis, nec *Job* patientia, nec *Abraham* liberalitas, nec *David* mansuetudo fidelibus posteris ad exemplum viveret, si conscia veritatis antiquitas legendam nobis historiam non reliquisset. Sane Reges antiqui, cum variis extollerentur præconiis, id vel maxime in votis habebant, [a] *ut in ore præsentium celebres*, ad posteritatis notitiam devenirent. Cæterum, cum innumeri rerum gestarum scriptores extiterint, plurimi quod audierunt, pauci quod vidêre scripserunt. Quod si *Frigio Dareti* de *Pergamorum* eversione ideo potius creditur, quia quod alii retulere auditum, ille præsens conspexit: nobis etiam [b] *& historiam* Hierosolymitanam *tractantibus*, non indigne fides debetur: quia quod vidimus, testamur; & res gestas, adhuc calente memoria, stilo duximus designandas. At si cultiorem dicendi formam deliciosus exposcit auditor, noverit nos fuisse in castris cum scripsimus; & bellicos strepitus tranquillæ meditationis otium non admisisse. Ipsa sibi veritas ad gratiam sufficit; & licet pomposo non expolita ornatu, quemcunque saltem secreti sui alliciet auditorem.

Incipit itinerarium Regis Anglorum Richardi *in terram Sanctam à Magistro* Gaufrido Winisauf *editum.*

Incipit Liber primus

CAP. I.

MCLXXX. 1180

ANno verbi incarnati, [c] *millesimo centesimo septuagesimo septimo*, Apostolicæ Sedis apicem obtinente *Urbano* tertio; imperante in *Alemannia Frederico*, apud *Constantinopolim Ysaakio*, *Philippo* Regnante in *Francia*, *Henrico* in *Anglia*,

a *Deest.* b *Deest.* c *Deest.*

in

in *Sicilia Willelmo*, aggravata eſt manus Domini ſuper populum ſuum; ſi tamen recte dixerimus ſuum, quem converſationis immunditia, vitæ turpitudo, vitiorum fœditas fecerant alienum. Jam enim eouſque flagitiorum conſuetudo proruperat, ut omnis, (abjecto erubeſcentiæ velo) palam & paſſim ad turpia declinarent. Cædes, rapinas, adulteria, longum eſſet evolvere, ac propoſito noſtro contrarium, qui res geſtas delibare decrevimus, non formare tractatum: Sed cum hoſtis ille antiquus corruptionis ſpiritum longe lateque diffudiſſet, ſpecialius tamen *Syriam* occupaverat, & unde regiones cæteræ ſuſceperant Religionis exordium, inde totius immunditiæ ſumebant exemplum. Hinc igitur Dominus terram nativitatis ſuæ, locum paſſionis ſuæ in abiſſum turpitudinis decidiſſe conſpiciens, hæreditatem ſuam ſprevit, & virgam furoris ſui *Salahadinum*, ad obſtinatæ gentis exterminium, debacchari permiſit: maluit enim Terram Sanctam, per aliquantum tempus prophanis gentilium ritibus ancillari, quam illos florere diutius, quos ab illicitis nullius honeſtatis compeſcebat reſpectus. Hanc futuræ demolitionis inſtantiam caſus præloquebantur diverſi: fames, terræ motus, frequens tam Lunæ quam Solis defectus. Sed & ventus ille validus, quem de planetarum concurſu proventurum Aſtronomici pronunciaverant, in hujus rei ſignificantiam commutatus migravit. Ventus vere [d] calidus; qui quatuor mundi cardines concuſſit, ac orbem totum in ſeditiones & prælia concitandum præmonſtravit.

Chriſtianorum vitia.

Salahad. virga furoris Domini.

Portenta varia.

CAP. II.

Qualiter Salahadinus Palæſtinam *ingreditur.*

SAlahadinus igitur, contractis armatorum copiis, *Palæſtinam* violenter aggreſſus Admiralium *Edeſſæ Manafaradinum* cum ſeptem millibus *Turcorum*, qui terram ſacram depopularentur, præmiſit. Hic autem, cum in partes *Tiberiadis* proceſſiſſet, (caſus) ſibi obvios habuit Magiſtrum militiæ Templi *Gerardum* de [e] *Bideſſordia*; & Magiſtrum hoſpitalis *Rogerum* de *Molendinis*, illum quidem fugatum; iſtum vero interfectum inopino Marte confecit. In quo conflictu, cum noſtrorum pauciſſimi ab immenſo concluderentur exercitu, inſigne quiddam & memoria dignum contigit: nam quidam Templarius, officio miles, natione [f] *Tutonius*, nomine *Jakelinus* de *Mailliaco*, quadam virtutis præeminentia in ſe omnium provocabat inſultus: cæteris autem commilitonibus ſuis, qui quingenti æſtimabantur, vel captis vel interfectis belli totius impetum ſolus ſuſtinuit: & pro lege Dei ſui athleta glorioſus effulſit. Hic hoſtium vallatus cuneis, & humano prorſus auxilio deſtitutus, cum tot millia hinc inde irruentia conſpiceret, collegit in vires animum; & unus contra omnes bellum animoſus ſuſcepit: virtus ejus ad gratiam hoſtium commendanda enituit [g] ut ei plerique compaſſi, ipſum ad deditionem affectuoſius hortarentur. Quorum monita diſſimulans, mori pro Chriſto non [h] timuit; ſed telis, lapidibus, lanceis, oppreſſus magis quam victus, vix tandem occumbens ad cœlos feliciter cum palma Martyrii triumphator migravit. Mors quidem mitior; & ad ſenſum dolor non venerat, cum unius viri gladius tantam circumjacentis turbæ ſtruxiſſet coronam. Dulce viro ſic occumbere, ubi victor ipſe in medio, & in circuitu impii, quos dextera victrice conſumſit. [i] (*Et quia in equo nitido & armis albicantibus tunc caſu pugnator inceſſerat, Gentiles qui Sanctum* Gregorium *in hujuſmodi habitu militare noverant, ſe militem nitentis armaturæ, Chriſtianorum propugnatorem, interfeciſſe jactabant.*) Erant in loco, ubi pugnabatur ſtipulæ, quas meſſor, poſt grana paulo ante decuſſa, reliquerat inconvulſas. *Turcorum* autem multitudo tanta irruerat, & vir unus contra tot acies tam diu conflixit, ut campus in quo ſtabant totus reſolveretur in pulverem, nec

Jakelini de Mailliaco virtus eximia.

d Validus. e Ridef. f Turonicus. g Et. h Abhorruit. i *Deeſt edit.*

ulla

ulla prorſus meſſis veſtigia comparerent. Fuere, ut dicebatur, nonnulli qui corpus viri jam exanimum pulvere ſuperjecto conſparſerunt; & ipſum pulverem ſuis imponentes verticibus, virtutem ex contactu hauſiſſe credebant. Quidam vero, ut fama ferebat, ardentius cæteris movebatur; & abſciſſis viri genitalibus, ea tanquam in uſum gignendi reſervari diſpoſuit, ut vel mortua membra, ſi fieri poſſet, virtutis tantæ ſuſcitarent hæredem.

CAP. III.

Quod genus vel quæ initia Salahadinus *haberet.*

HAc ergo ſuorum victoria *Saladinus* impendio hilaratus, animum occupandi Regni ambitione ſuccenſum, ad majora intendit. Verum ut tantus Chriſtiani nominis perſecutor cupidæ poſteritati, plenius innoteſcat; de principiis ejus aliquid, quantum brevitas captata permiſerit, præmittemus. Fuit itaque de genere *Mirmuraeni*, parentum non ingenuorum proles, nec tamen obſcuri ſanguinis humilitate plebeſcens. Pater ejus *Job*, ipſe [g] vero *Joſeph* nuncupatus. Nam juxta *Mahumeti* traditionem, hæc apud pleroſque gentilium viget obſervantia, ut cum charactere circumciſionis [h] & *Hebræorum* nomina circumcidendis imponant: Principes vero, ut nominibus ſuis ammoniti legis *Mahumeticæ* ſtudioſi defenſores exiſtant, ab ipſo legis vocabulo nomina ſortiuntur. Lex ſiquidem lingua Gentili, *Hadin* dicitur. Unde & *Saladin* dictus eſt, quod legis corrector interpretatur. Et ſicut Principes noſtri vel Imperatores dicuntur vel Reges, ſic apud illos qui præeminent Soldani, quaſi ſoli Dominantes nominantur. *Salahadinus* utique ſub Soldano *Damaſcenorum* [i] *Norahaldino*, hoc primum poteſtatis ſuæ auſpicium habuit, quod de puellis *Damaſci* quæſtuariis quæſtum ſibi colligebat infamem: eas enim aliter non licebat proſtitui, niſi ab ipſo primitus libidinis exercendæ copiam [k] pretio impetraſſent. Quicquid autem ejuſmodi lenocinio lucrabatur, in uſus hiſtrionum prodigus refundebat, ſicque largitionis obtentu, venalem vulgi gratiam totis deſideriis comparavit. Hic cujuſdam *Suriani* vaticinio in ſpem Regni adductus, ab illo futurum audierat, ut *Damaſci* & *Babylonis* ditione potiretur. Sic ergo aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, & jam cœpit Regno majora ſperare, cujus ambitus anguſtæ poſſeſſionis limites non excedebat. Proceſſu temporis cum ætas robuſtior officium militare depoſceret, ad *Enfridum* de *Turone* illuſtrem *Palæſtinæ* principem, paludandus acceſſit; & *Francorum* ritu militiæ cingulum ab ipſo ſuſcepit.

Salahadini genus.

Nominis ipſius Etymon.

CAP. IV.

Qualiter Salahadinus *occupavit Regna* Ægypti *&* Damaſci, *&* Indiæ *& aliarum terrarum.*

EO tempore Gentilis quidam *Seuuarius* nomine, ſub [l] (*Molano*, quem patria lingua Dominum dicunt, univerſam procurabat *Ægyptum*) quem victorioſus *Jeroſolymorum* Rex *Amalricus* ad tributum coegerat annuatim ſolvendum. *Molanus* ſiquidem ter in anno tantum ſe viſibilem & adorandum exhibebat *Ægyptiis*, qui apud ſubditos credebatur tantus, ut ejus imperio *Nilus* effluere diceretur. Porro gentilitiæ Religionis ſtatuta obſervanter adimplens: dies anni concubinarum numero adæquabat: ſicque inter mulierculas conſe-

Molanus Amalrici tributarius.

g *Deeſt.* h Etiam. i Norahadino. k *Deeſt.* l Calepho de Baldac Ægyptiorum tenebat imperium.

Salahadin. Ægypto potitur. *Norahadino defuncto, Salahadin. regnum invadit.* *Damaſcum &c. occupat.*

neſcens, tractanda Regni negotia *Seuuario* committebat. Hos *Salahadinus* cum patruo ſuo *Saracuno*, tunc temporis apud *Ægyptios* militans, proditioſe peremit incautos, & ſic totius *Ægypti* obtinuit principatum. [m] Poſt multum vero non multo temporis interfluente tractu, *Norahadinus* diem clauſit extremum; cujus uxorem *Salahadinus* matrimonio ſibi copulans, cum ipſa Regni regimen fugatis hæredibus occupavit. Hæc fortunæ ludentis potentia, has rerum viciſſitudines voluit: quæ de paupere divitem, de humili ſublimem, de ſervo ſuſcitat dominantem. Quod ſi rerum pretia judicio, non opinione metimur, quantalibet terrenæ felicitatis potentia vilis æſtimanda eſt, quam peſſimi & indigni ſæpius nanciſcuntur. Leno ille, cujus Regnum in proſtibulis, militia in tabernis, ſtudium in aleis & alliis, ſubito ſublimatur; ſedet cum principibus, imo major principibus; & ſolium gloriæ tenens *Ægyptiis* imperat; *Damaſcenos* ſubdit; terram *Roaſiæ* cum terra *Geſyræ* occupat; & ad intima citerioris *Indiæ* penetrat regnaturus. Regna itaque circumjacentia nunc dolis nunc armis impugnans & expugnans, de ſceptris pluribus monarchiam effecit, & tot Regum ſolus vendicat principatum. Nec [n] eſt contenta tyranni cupiditas, quo plura poſſidet, ad plura incenditur, & hæreditatem Domini totis viribus occupare conatur. Tempus autem votis accommodum nactus jam obtinere ſperat, quod nunquam optare præſumſerat. Nam propter Regnum diſſidentibus *Tripolitano* comite *Raimundo*, & *Guidone Latinorum* Rege octavo, pernicioſa ſeditio populum diſtrahebat.

CAP. V.

Cum quanto exercitu Salahadinus *exercitum Chriſtianorum confecerit, & crucem Dominicam cum Rege* Guidone *& Acon ceperit, & terram promiſſionis ſibi ſubegerit.*

Reginaldus rupto turpiter fœdere Salahadin. irritat. *Viſio tremenda.*

HÆc igitur oportunitas cupientem animum acrius accendit, & tam [o] celebrem quam certum gerendi negotii pollicetur effectum. Cæterum, non ſine cauſa [p] prorſus, à *Soldano* bellum indicitur: nam princeps Antiochiæ *Reginaldus*, fœdus induciale ruperat, quod noſtri cum gentilibus hinc inde ſanxerant obſervandum. Quodam enim tempore, cum plurimus & opulentus Gentilium comitatus à *Damaſco* in *Ægyptum* tranſiret, & præter limites terræ Chriſtianorum, ob induciarum fiduciam, itinerare non formidarent, in eos ſubito Princeps prædictus irruit; & ipſos cum univerſis ſarcinis, minus decenter, captivos abduxit. Soldanus igitur tum ambitione fervens, tum injuria ſibi facta permotus, totius imperii ſui excito robore, *Jeroſolymorum* fines, tam potenter quam violenter invadit. Si numerus hominum, diſſimilitudo gentium, ceremoniarum diverſitas, prout lex hiſtoriæ poſtulat, plenius deſcriberentur, tractatus diffuſior brevitatis propoſitum conturbaret: *Parthi*, [q] *Bedeuvini*, & *Arabes*, *Medi*, *Cordini* & *Ægyptii*, ſicut loco, ritu & nomine diverſi; ſic in excidium terræ ſanctæ unanimiter omnes accenſi. Noſtris obviam procedentibus, cum jam dies funeſta inſtaret, camerario Regis viſio tremenda contigit: quod quædam aquila Chriſtianum tranſvolaret exercitum, quæ ſeptem miſſilia & baliſtam geſtans in pedibus voce terribili perſonabat: *væ tibi Jeruſalem.* Ad hujus viſionis eliciendum myſterium, ſufficere credimus quod ſcriptum legitur: *Tetendit Dominus arcum ſuum, & in eo paravit vaſa mortis.* Quid autem ſeptem miſſilia niſi ſeptem criminalia typice indicant, quibus infelix exercitus erat in proximo periturus? Poteſt [r] tamen illius ſeptenarii nomine, pœnarum quæ Chriſticolis imminebant univerſitas intelligi: [ſ] quod, poſt multum, fidelis nimium & dirus interpres verum declaravit

m Poſtmodum. *n* His *o* Celerem. *p Deeſt.* *q* Bedomi. *r* Etiam. *ſ* Sic.

claravit eventus. Conflictu nondum inito, cum non longe à *Tiberiade*, [t] [in loco qui *Mareſcallia* dicitur] hinc inde acies produxiſſent; concluſit Dominus in gladio populum ſuum, & hæreditatem ſuam, peccatis hominum exigentibus, in cædem tradidit & direptionem. *Chriſtianus exercitus deletur.* Quid plura? nec tenor propoſiti, nec ipſa doloris immenſitas ad ſingula threnos aptare indulget. Sed ut multa paucis claudantur, tot ibi cæſi, tot vulnerati, tot in vincula conjecti, [u] quot ad hoſtium miſerationem gens noſtra conſumta deperiit. *Crux capta.* Illud vivificum ſalutiferæ Crucis Lignum, in quo Dominus ac Redemtor noſter pependit; in cujus ſtipitem pius Chriſti ſanguis defluxit; cujus ſignum adorant Angeli, venerantur homines, dæmones expaveſcunt; cujus præſidio noſtri ſemper in bellicis extitere victores, heu nunc ab hoſte capitur: & ipſius Crucis baiulatores duo, Epiſcopus *Aconenſis*, & [x] [cantor Dominici ſepulchri,] ille cæſus, iſte captus, pariter, cum ipſa ſuccumbunt. Hanc [y] autem poſt *Coſdroen* Regem *Perſarum* Crux ſancta, propter ſcelera noſtra, contumeliam pertulit: & quæ nos à veteri captivitatis jugo abſolvit, propter nos captiva ducitur, & prophanis gentilium manibus contrectatur. Videat, ſi eſt intelligens, quæ ſit ira Domini, imo quanta ſervorum iniquitas, cum ad Crucis cuſtodiam Gentiles quam Cſtriſtiani minus reputentur indigni. Nihil æque lugendum ætas antiqua protulit: quia nec arca Domini, nec Reges *Judæorum* captivati, noſtri caſum temporis æquiparare poſſunt, in quo glorioſæ Cruci, Rex ducitur concaptivus. *Rex captivus abducitur.* De captivis autem, quorum multitudo non minus miranda quam miſeranda extitit, pars pro victoris arbitrio reſervatur illæſa; partem vero tam felici quam feſtivo compendio, ad cœlum gladius mactator tranſmiſit. Inter cæteros princeps *Antiochiæ Reginaldus.* *Reginaldus capite truncatur.* Soldani conſpectibus præſentatur: cui tyrannus ipſe, vel furorem ſuum ſecutus, vel viri tantæ excellentiæ differens, manu propria caput emeritum & longævum abſcidit. Templarios quoque, quotquot erant, præter magiſtrum militiæ, decapitari [z] percipiens, ipſos [a] penitus exterminare [b] diſpoſuit, quos in bello cæteris omnibus noverat prævalere. O Zelus fidei! O fervor animi! Quam plures aſſumta Templariorum tonſura, certatim ad carnifices confluunt; & ſub [c] pio novæ profeſſionis mendacio, lætam ferientium gladiis cervicem dependunt. Hos inter Chriſti milites, Templarius quidam nomine *Nicolaus*, ita cæteris ſubeundæ mortis amorem perſuaſerat, quod aliis prævenire certantibus, ipſe martyrii gloriam vix primus obtinere poterat, quod tamen ſummopere affectabat. Nec defuit miraculoſa divinæ miſerationis potentia: nam per tres noctes proximas cum Sanctorum Martyrum corpora adhuc inſepulta jacerent, cœleſtis radius ignis deſuper manifeſtus infulſit. *Salahadinus gratias agit Deo pro adepta victoria.* *Salahadinus* itaque cum jam belli fremitus conquieſceret, & hinc captivos trahi, inde cæſos paſſim jacere conſpiceret, erectis ad cœlum oculis de adeptione victoriæ grates Deo reddidit. Sic enim facere, in omnibus quæ accidebant, conſuevit. At inter cætera hoc ſæpius dixiſſe fertur: quod non ſua potentia: ſed iniquitas noſtrorum peccatorum hanc illi victoriam contulit: & hoc ipſum non inſolitus rerum comprobabat eventus. In congreſſibus aliis, noſtrorum exercitus, quantumlibet modicus, divino ſemper [d] vincebat præſidio: nunc autem, quia nec nos cum Domino, nec nobiſcum Dominus, gens noſtra penitus ante conflictum ſuccubuit, cum tamen milites plus quam mille, & pedites plus quam viginti millia cenſerentur: adeo ſane totius Regni robur edicto Regio, ad bellum illud funeſtum conflixerat, ut illi tantum in caſtrorum & urbium reſiderent cuſtodia, quos ætatis & ſexus infirmitas armorum prorſus habebat immunes. Hoc bellum die tranſlationis ſancti *Martini*, fato infelici commiſſum, ſub uno actu temporis, omnem Regni gloriam tranſtulit & extinguit. Soldanus ergo, munitiones terræ, cæſis defenſoribus, faciles ad occupandum confiſus, Regem captivum victor per *Syriæ* caſtra circumducit: ut in ludibrium reſervandus, & capiendis oſtendatur urbibus, & populum inci-

[t] *Deeſt.* [u] Q od. [x] Epiſco-us Sancti Georgii. [y] Alteram. [z] Præcipiens. [a] Stirpitus. [b] Statuit. [c] Ipſo. [d] Prævaluerat.

Acon capta. tet ad deditionem. *Acon* itaque veniens ipsam primam & quamprimum absque insultu recipit, civibus ex condicto libertatem habentibus, se ac sua quo mens duceret transferendi.

CAP. VI.

De captione Christianorum apud Acon *incaute applicantium.*

INterea nautæ cursus solitos *Acon* dirigunt, qui ab orbe Christiano profecti, alii merces, alii transvehunt peregrinos: & heu! rerum gestarum inscii, ad portum hostilem applicant captivandi. Casus quidem miserabilis: littus à longe conspectum salutant, & vincula parantur egressis; naufragia evasisse lætantur, & in gladios incidunt; pacem fatigati expectant, & inveniunt persequentem, plerique reservantur captivi, quam plures habentur ludibrio, pauci sinuntur reverti, quos hostis ex industria nudos & inopes abire permittit, ut illorum exemplo exterreantur venturi.

CAP. VII.

Qualiter Marchisus Conradus *captionem prædictam evaserit & * Tyrum *petierit.*

INter cæteros *Marchisus* à *Constantinopoli* veniens, extra portum *Acon*, Sole in occasum vergente, velis dimissis subsistit. Urbis enim silentia suspicionem inducunt, cum alias semper in adventum navium ad plausum soleat concitari: vexilla Soldani per urbem [d] conspecta, majorem timendi causam incutiunt. At cæteris diffidentibus, cum jam galeas Gentilium adventare cernerent, *Marchisus* omnes silere imperat, & se omnium prolocutorem opponit. Missis [e] itaque quinam essent sciscitantibus, navem institoriam esse asserit; & se Dominum navis, rei gestæ non inscium, ac Soldano devotum, die crastina illucente ad urbem venturum cum mercibus, constanter promittit. Nocte ipsa vento favente, *Tyrum* secedens, ipsam defensurus suscipit: cujus adventus, & venturis Christicolis processit ad commodum, & ipsi cessisset ad gloriam, si qualis cœperat perstitisset. *Marchisus* ille *Conradus* nomine, natione *Italus*, vir quidem singularis industriæ, & ad quævis aggredienda strenuus: Sed quantumlibet insigne principium, si turpi clauditur exitu, vituperium potius quam laudem meretur. Soldanus post *Acon* redditam, *Beritum* & *Sidonem* occupans, cum *Tyrum* eadem facilitate vendicare speraret, turpiter repulsus abscessit.

Marchisus Tyrum feliciter ingreditur.

Beritus & Sidon expugnatæ.

CAP. VIII.

Salahadinus Beritho & Sidone *captis à* Tyro *fugatur, &* Ascalonem *cepit falsa pactione ejus deceptam.*

EXinde Rege secum perducto, *Ascalonem* pervenit, & erectis petrariis urbem impugnat: quam captu facilem, rarus & inermis defensor efficit; licet loci munitio multiplex invincibile Robur prætendat. Urbem sibi

d Suspecta. e Namque.

reddi,

reddi, insatiabilis prædo, votis omnibus instat, prorsus ab expugnatione diffidens; rerum quidem inscius, & statum urbis in armis, viris, victualibus inopem & infirmum, ignorans. Paciscitur autem, & cives cum rebus suis libere discessuros; & Regem cum aliis xv. electoribus captivis, quam citius absolvendum. Die ipsa, qua pactio præscripta in urbis traditionem processit, Sol, quasi compatiens, beneficium luminis defectu ecliptico urbi & orbi subtraxit. Porro Tyrannus perjurus & perfidus, tenorem pacti ex parte transgreditur. Rex enim *Damascum* transmissus, ibidem, usque ad Maium sequentem, tenetur in vinculis; nec aliter potest captivus absolvi, nisi Regno primitus abjurato.

Ascalon deditione capta.

Ecilpsis solis.

Salahadini perfidia.

CAP. IX.

Jerusalem *capitur & ludibrio habetur, populus redemtus expellitur, non redemtus captivatur.*

FAtis itaque succensum urgentibus, *Jerosolymam*, victor tam festinus quam infestus aggreditur, urbem obsidet, machinas extruit, loca sacra sacrilegus irreverenter invadit. Erat crux quædam lapidea, quam olim milites nostri, cum hanc urbem post *Antiochiam* victoriose cepissent, in titulum facti, supra murum erexerant: hanc ictu phalaricæ, gens sæva diruit; & cum ipsa partem muri non parvam prosternit. Cives equidem, quas possunt, defensiones objiciunt: sed quicquid tentatur à nostris, effectu caret, profectum non invenit; arcus, balistæ, petrariæ inutiliter tractantur: sicque tam arma quam machinæ, iram Domini manifeste nunciant, & urbis excidium præloquuntur. Illuc undique quamplurimi è castris vicinis confluxerant, de loci potius sanctitate, quam de munitione confisi: sed in tanta hominum multitudine, bis septem milites vix poterant inveniri. Cæterum sacerdotes & clerici, quanquam professioni suæ indebitum, pro tempore tamen officium militandi assumunt: & pro domo Domini strenue dimicant: illud tenentes memoriter, quod vim vi repellere, omnes leges & omnia jura permittunt. Vulgus vero tam ignavum quam pavidum, ad Patriarcham & ad Reginam, qui tunc urbi præerant, frequenter [f] occurrit; flebiliter queritur, instanter supplicat, ut cum Soldano de urbe tradenda quam citius paciscantur. Verum flenda magis quam commendanda pactio intercedit: nam singuli capitis sui censum dependunt. Vir quidem bizantios decem, mulier quinque, infans unum: & quisquis ad solvendum non sufficit, tenetur captivus. Sic ergo contigit, ut, cum plerique, vel de rebus propriis vel aliunde vindicato subsidio, salutis suæ pensionem dedissent, reliquorum, qui sine redemtore superfuerant, XIV. millia jugum perpetuæ servitutis subirent. Illis autem qui libertatem emerant, hæc optio proposita fuit: ut vel *Antiochiam* pergerent; vel *Alexandriam* transfretandi gratia, dato conductu, migrarent. Dies illa, dies amara valde, [g] qua populus exul ab invicem discedit, in diversa iturus: urbemque tam sacram deserit: urbem, quæ Domina urbium, in servitutem redigitur; urbem, quæ filiorum Hæreditas, alienigenis subditur, à malitia habitantium in ea. Gloriosa civitas Dei *Jerusalem*, ubi Dominus passus, ubi sepultus,, ubi gloriam resurrectionis ostendit, hosti spurio subjicitur polluenda: nec est dolor sicut dolor iste, cum ii sepulchrum possideant, qui sepultum persequuntur; Crucem teneant, qui Crucifixum contemnunt. Hanc autem sacratissimam civitatem, circiter nonaginta & sex annos, gens nostra tenuerat, ex quo ipsam pariter cum *Antiochia*, victoriosa Christianorum recuperavit potentia, cum eam prius Gentiles per annos XL. possedissent. Urbe

Hierusalem obsidetur.

Hierusalem capta.

f Recurrit. *g* Quia.

reddita, præco legis *Mahumeticæ* [h] eminentem Calvariæ rupem conſcendit: & ibi lex ſpuria declamata perſonuit, ubi legem mortis Chriſtus in cruce conſumſit. Nefas aliud atrociſſimum hoſtes aggreſſi: Crucem quandam, quæ ſupra pinnaculum Eccleſiæ Hoſpitalarium poſita eminebat, alligatis funibus dejecerunt, & eam turpiter conſputam & cæſam, per urbis ſterquilinia improperium fidei noſtræ traxerunt.

CAP. X.

Qualiter Salahadinus *à terra & Mari* Tyrum *obſidet.*

SAne Regina Regis *Amalrici* filia, *Sibylla* nomine, una cum Patriarcha [i] *Eraclio*, cum Templariis, Hoſpitalariis, & immenſo coexulantium cœtu, verſus *Antiochiam* iter direxit. Quod autem apud *Neapolim*, cum Rege marito & captivo, colloquium triſte [k] habuit; quod navem, in quam tranfretare diſpoſuerat, *Marchiſus* violenter *Tyrum* [l] abduxit, brevitatis ſtudio ſuperſedemus. Illud quidem ſilentio ſupprimi omnino arbitramur indignum, quod *Saladinus* occupandæ urbis deſiderio fervidus, *Tyrum* rurſus totis viribus expugnare contendit: nec terreſtri obſidione contentus, urbem, qua mari cingitur, galeis obſidet, & undique molitur inſultum: nihil vero intentatum relinquens, patrem *Marchiſi*, quem in bello ſuperiore ceperat, ſub hac fiducia præſentat captivum, ut filius neceſſitudinis affectu permotus, patris concambio civitatem contradat. Nunc ergo reddendum offert, nunc perdendum minatur, varioſque tentat acceſſus. Sed in omnibus fallitur: nam *Marchio* flecti neſcius offerentem irridet, minantem contemnit: Quoties autem, provocandæ compaſſionis intuitu, illi pater in vinculis videndus oſtenditur, confeſtim baliſtam corripit, obliquos in patrem ictus deſignat; manum quidem aberrare volens, ſed ſimilis percuſſuro. Miſſis [m] enim Soldani, qui patris interitum crebrius minitantur, id ſe votis omnibus [n] expetere aſſerit: ut & maleficus ille poſt tot flagitia bonos tandem inveniat exitus; & ipſe patrem habere martyrem mereatur. Hac igitur tyrannus obtinendæ urbis deluſus fiducia, fortunam alio [o] tentat aditu; & quia nihil arte proficit, quid armis valeat experitur. *Tyrus* ſiquidem in corde maris ſita, undique ambitur mœnibus; & modica ſui parte, qua ponto non clauditur, muro munitur multiplici: quæ ſuis olim famoſa regibus, *Thebarum* & *Carthaginis* peperit [p] conditores. Hæc regnante in *Judæa Salomone* proprio Rege gaudebat; & quæ Regni ſui tunc caput extitit, tractu temporis Regno *Jeroſolymorum* in partem conceſſit. Hanc hoſtis cupidus, terra marique aggreditur; & introrſus fame afflictam, varia incurſione laceſſit. Craſtina Innocentum, feſto ſcill. glorioſi Martyris *Thomæ*, clebrem cives nanciſcuntur victoriam: nam illucente aurora, cum naviculis parvis & paucis egreſſi; obſidionem maris navali congreſſu diſſolvunt. Cæterum ad fugam potius quam ad bellum prodire videntur. Sed in primo impetu, tota hoſtium claſſis ita divina virtute ſuccumbit, quod pars in urbem cum remigibus ipſis abducitur: pars vero refuga, ultro arenis illiditur peritura. Gentiles viſo navali conflictu, urbem defenſoribus vacuam eſſe credunt, & eam de victoria certi, certatim impugnant. Jam Mœnibus applicantur acies, & ad conſcenſum feſtinant quamplurimi, cum *Marchio* portas pandi præcipit, quem *Hugo* de *Tiberiade*, cum fratribus ſuis & alio comitatu ſtrenuo exeuntem ſecuto, innumeros rara manu proſternit. *Salahadinus*, fata ſibi adverſantia conſpiciens, petrariis ſuis & galeis, quæ ſuperſtites fuerant, igne ad ipſius juſſionem conſumtis, recedit inglorius; & Matho-

Tyrus obſeſſa.

Tyrus obſidione ſolvitur.

h Eminentiorem. *i* Eradio. *k* Habuerit. *l* Abduxerit. *m* Etiam. *n* Expectare. *o* Pertentat. *p* Conditorem.

num

num execratur infensus. q Post, circa principium Maii, Regem à vinculis liberat; & læsa pactione priori, novam & duram r [ut prædiximus absolvendi legem] conditionem imponit. *Rex liberatur.*

CAP. XI.

Regis & Reginæ congressus.

EST insula quæ *Arados* dicitur, cujus civitas *Anthorados*, vulgo *Tortosa* nominatur: hic in occursum Regis, Regina procedit; miscentur oscula, nectuntur amplexus, suas lætitia lachrymas elicit, & casus, quos incidisse dolent, evasisse lætantur. Rex siquidem per annum sequentem nunc *Antiochiæ*, nunc apud *Tripolim* commoratur; & transmarinos Christicolas in terræ sanctæ subventionem venturos expectat.

CAP. XII.

De pecunia Regis Henrici *apud Templarios quondam reposita.*

SAne hoc inter cætera nullatenus silendum censemus, quod Rex *Anglorum Henricus* pecuniam multam apud Templarios & Hospitalarios [s dudum] congesserat: qua & *Tyrus* defensa, & cætera negotia Regni utiliter expedita fierent. Hanc autem pecuniam Rex magnificus, pia & necessaria provisione, in terræ subsidium, per multos annorum circulos *Jerosolymam* transmiserat: cujus summa, ut dicitur, in triginta millia marcarum excrevit.

CAP. XIII.

Salahadinus *à* Tyro *discedens oppida plurima tam in* Palæstina *quam apud* Antiochiam *capit.*

SAlahadinus igitur *Tyro* discedens, cum castra *Palæstinæ* quamplurima occupasset, in partes *Antiochiæ* festinus secedit; & impetu potius quam obsidione, *Gabelum*, *Laodiciam*, & quasdam alias provinciæ munitiones expugnat. Terror quidem ipsi urbi non parvus incutitur. Sed civium communi consilio Patriarcha & t princeps deditionem tyranno promittunt, si citius infra datum terminum sperati non venerunt adjutores. Mœror quidem inconsolabilis universos turbasset Christicolas, si urbs tam inclyta, quæ Christiani nominis inventione lætatur; rursum gentilibus cessisset immundis, quos longo & diro bellorum discrimine, nostri dudum expulere victores. Cæterum nova defensionis auxilia unde venient? vel quando venient? vel quomodo venient? terrâ non patet accessus; mare ab hostibus tenetur obsessum; Christianorum naves à veniendo temperant, dum galeas Gentium, quæ sedent in insidiis, incidisse formidant. Verum perire non potest, quod Dominus salvare disponit. Ecce, optati veniunt; expectati accedunt: nam egregius Rex *Siculorum Wilhelmus* primos terræ subsidiarios destinat, qui comites duos, milites quingentos, galeas L. transmittit. *Gabelus & Laodicia expugnantur.*

q Postmodum. r *Deest.* s *Deest.* t Principes.

CAP.

CAP. XIV.

Willielmus *Rex* Siciliæ *mittit* Margaritum *cum* L. *Galeis & quingentis militibus in ſubventionem terræ Sanctæ.*

EJus ergo beneficium eſſe quis dubitat, quod *Antiochia* retenta, quod *Tripolis* defenſa, quod *Tyrus* ſervata, qui harum urbium incolas à fame & gladio viribus ſuis ſecuros conſervat? *Margaritus* claſſi Regiæ regendæ præerat, vir admodum ſtrenuus, qui cum galeis præcurrens, auſus piraticos reprimit, & prætemptata veniendi fiducia ſequentes invitat. Hic, inſulas procul poſitas premens imperio; & tot caſus æquoreos fato felici expertus, victoriis multis obtinuit, ut Rex maris, & à nonnullis, alter diceretur *Neptunus*. Jam *Tripolis* navigantibus in proſpectum occurrit: cives eminus vela conſpiciunt: & cum nuncii ſalutis adveniant, ſiniſtra prænunciat peſſimus in dubiis augur timor: nec mora muros coronant, propugnacula conſcendunt, incerti tamen an deditionem offerant, an pugnam pertentent. At cum propius in eminentiis puppium, vexilla crucis, & alia Chriſtianæ religionis inſignia conſpicantur, clamor ingens tollitur, conſalutantium voce reſultant æquora: turbis occurrentium littus impletus; & ineffabile gaudium cunctos accendit, Inter alios [u] *Hervicus* de *Danziaco*, ſed præ aliis fama factorum inſignis, maturum terræ præſidium commodat: ſicque in brevi, manu multa & valida confluente, noſtrorum maritima illæſa ſervatur.

CAP. XV.

Eratum *oppidum à* Salahadino *capitur, &* Mons Regalis *poſt obſeſſionem annorum duorum ei redditur, pro liberatione* Remfridi *de* Turone *&* Girardi *magiſtri Templi.*

EST caſtrum quod [x] *Erathrum* dicunt, ubi civitas olim, *Petras* nomine, nunc vero metropolis, ſed loci Antiſtes nomen antiquum retinet, & Archiepiſcopus *Petracenſis* appellatur. Caſtrum illud in ſinu Regni penitiore conſiſtens, per Admiralios Soldani [y] jamdudum tenebatur obſeſſum. Locus quidem, ſi ſola recedat, expugnat quæ tuta, fames, ab omni ſecurus inſultu. Eſt & caſtrum, quod *Mons Regalis* dicitur, quod ab urbe jam dicta xx. leucarum interjectum diſtans, ulterius verſus *Ægyptum* ſecedit. Huc & Admiralios ſuos, à principio rerum tyrannos tranſmiſerat: ut diutina obſidione fames vinceret, quos loci munitio ſervabat invictos. Verum nec eriguntur machinæ, nec tentatur inſultus: ridiculum enim eſſet os in cœlum ponere; & ibi expugnandi habere fiduciam, ubi [z] non impugnandi datur acceſſus. Cumque in duos annos fere pertraheretur obſidio, noſtri egere cœperunt. Quicquid autem triſte vel durum apud *Saguntum Hiberos*, apud *Peruſium* pertuliſſe *Romanos*, teſtis narrat antiquitas, noſtrorum conſtantia [a] ſuſtinet, nec abhorret egeſtas edulium, quod uſus & natura condemnant: ſuas inſuper affectiones pietas abdicat; ſuas amor abjurat delicias: nam pater progeniem parvulam, filius parentes diſcrepitos, nuptam maritus proſcribit; & ejecti cum lachrymis, hoſtibus exponuntur invalidi, ut alimentis reſiduis diutius militent pugnaturi. Tandem fame confecti & ſemianimes, honeſtæ tamen deditionis pactum incunt: nam & ſibi receſſus liberos, & Domino ſuo [b] *En-*

u Henricus. *x* Crachum. *y* Dudum. *z* Nec. *a* Suſtinetur. *b* Gaufrido.

frido

frido ſc. de *Turone*, qui tenebatur captivus, liberationem acquirunt: pari fato magiſter militiæ Templi *Gerardus* de *Tidesfordia*, quarundam munitionum deditione abſolvitur: ſed & pater *Marchiſi*, quodam Gentilium captivorum concambio liber abſcedit. *Gaufridus de Turone & alii liberantur.*

CAP. XVI.

Salahadinus *legem* Mathomi *extollens à fatuo deluditur.*

SAlahadinus ita jam toto fere Regno potitus, cum cuncta ſibi ad nutum ſuccederent, elatione faſtuoſa laſciviens, legem *Mathomi* magnificentius extulit, & eam Religioni Chriſtianæ præcellere, rerum geſtarum probabat eventu. Cujus ſuperbientis gloriam cum ſe victor coram Chriſticolis inſolentius jactitaret, fatuus quidam propter dicacitatem ipſi non incognitus, Deo quidem inſpirante, tali reſponſo deluſit: Deus fidelium pater, delinquentes Chriſticolas corripiendos & corrigendos judicans, te miniſtrum, ô Princeps, in hos uſus aſſumſit: ſic carnalis pater, ira nonnunquam accenſus, baculum immundum è luto corripit, quo cum filios excedentes pulſaverit, eundem rurſus in ſterquilinium, unde aſſumtus erat demergit.

CAP. XVII.

Comes Richardus Pictavienſis *primo, deinde Rex* Anglorum Henricus *& Rex* Francorum Philippus.

TAlia dum apud *Palæſtinam* aguntur, Archiepiſcopus *Tyri* navi conſcenſa, tantæ cladis nuntium jam ad orbem Chriſtianum detulerat: & terræ [c] jam modicæ vulnus, terris omnibus intulit læſionem. Fama rerum ad aures Principum allapſa decurrit; & univerſis fidelibus hæreditatem Chriſti Gentibus occupatam nuntians, quoſdam ad lachrymas concitat, alios ad vindictam accendit. Primus omnium magnanimus *Pictaviæ* Comes *Richardus*, ad ulciſcendam Crucis injuriam, cruce inſignitur; & omnes præcedit facto, quos invitat exemplo. Pater ejus Rex *Anglorum Henricus*, jam vergebat in ſenium: ipſe tamen & patris canitiem, & Regni jus ſibi debitum & itineris tanti difficultates diſſimulat; nec ullis occaſionibus à cœpto declinat. Hanc viri conſtantiam Dominus remunerandam judicans, quem primum aliorum omnium incentorem elegit, eum cæteris Principibus vel defunctis, vel reverſis, negotii ſui executorem reſervavit. Poſt aliquantum tempus, Rex *Francorum Philippus*, & Rex *Angliæ Henricus*, apud *Gizortium* crucizantur: quos utriuſque Regni Principes, & innumeri tam eccleſiaſticæ quam ſecularis militiæ viri, voto pariter & effectu ſequuntur. In tantum vero novæ peregrinationis fervebat ſtudium, ut jam non eſſet quæſtio quis Crucem ſuſciperet, ſed quis nondum ſuſcepiſſet. Plerique colum & penſa ſibi mutuo tranſmittebant, innuentes occultius ut ad muliebres operas turpiter demigraret, quiſquis hujus militiæ inveniretur immunis; ad tam inſigne certamen & nuptæ viros, & matres incitabant filios: quibus dolor unicus erat propter ſexus ignaviam conproficiſci non poſſe. Hac militandi gloria vagante licentius, de clauſtris quam plures migrabant ad caſtra; & abjectis cucullis loricas induti, jam [d] vero Chriſti milites, non armariis, ſed armis ſtudere gaudebant. Eccleſiarum vero Prælati, invicem virtutum ſobrietatem publice indicebant, exhor-

Richard. Angl. Reg. filius cruce ſignatur.

Henric. A. R. & Philip Fr. R. cruce ſignati.

[c] Tam. [d] Vere.

tantes attentius ut omnis & mensarum & vestium nitore postposito à luxu solito temperarent. Institutum etiam communi consilio tam Principum quam Præsulum fuit, quod ad sustentandos pauperes peregrinos, alii qui remanebant, rerum suarum decimas impenderent: sed malitiosa multorum cupiditas, hinc occasionem sumsit ut graves & indebitas exactiones in subditos exercerent. His diebus Rex *Siculorum Wilhelmus* in fata concessit: cujus obitus universo fideli populo tanto flebilior erat, quanto ipse ad subsidium terræ sanctæ proprior & pronior existebat.

Wilielmus R. Sicil. obit.

CAP. VIII.

Imperator Romanorum *Crucem suscipit,*

DEcurso tempore, *Romanorum* Imperator *Fredericus* sacræ peregrinationis [e] assumit insignia, & veri formam peregrini, tam exteriore habitu, quam interiore depromit affectu. Vir tantus, cujus imperium hinc mare mediterraneum, hinc Borealis claudebat oceanus, cujus gloria continuis crevit victoriis, cujus [f] fidelitas non sensit offensam, omnem blandientis seculi postponit illecebram, & humilis pro Christo accingitur pugnaturus. Ejus strenuitas, præsertim in annis algentibus, non minus stupenda quam laudanda est: nam cum senior esset, & filios haberet, quibus & ætas & virtus ad militandum aptior videbatur; eos tamen tanquam insufficientes reputans, ipse Christianismi negotium procurandum suscepit: filiis autem instantibus, ut vel pro illo vel cum illo susceptæ militiæ munus implerent, illum qui major natu erat, regnantem reliquit; alium vero quem ducem Suavorum fecerat, secum assumpsit. Et quia imperialis majestas neminem citra [g] *defectionem impetit*; *sed* hostibus suis bellum semper indicit: destinatur ab Imperatore ad *Salahadinum* nuntius, ut vel Christianorum universitati, quam læsit, satisfaciat in plenum; vel diffiduciatus, se præparet ad congressum.

Epistola Frederici *ad* Salahadinum.

FRedericus *Dei gratia* Romanorum *Imperator semper* Augustus, *& hostium Imperii magnificus triumphator, totiusque Monarchiæ fortunatus moderator,* Salahadino *Præsidi Saracenorum quondam, viro illustri,* Jerusalem *fugere exemplo* Pharaonis. *Devotionis tuæ literas multis retro temporibus ad nos destinatas super arduis negotiis, tibi quidem si fides verbis suffuisset profuturis, prout majestatis nostræ decuit magnificentiam suscepimus, & Epistolarum nostrarum alloquiis magnitudini tuæ consulere dignum duximus. Nunc autem quia terram sanctam prophanasti cui æterni Regis imperamus Imperio, in præside judex* Samariæ Palestinorum *in tanti sceleris præsumtuosam & plectibilem audaciam debita animadversione decernere Imperialis solicitudo officii nos admonet. Quamobrem nisi occupatam terram ante omnia restituas, adjuncta satisfactione sacris constitutionibus pro tam nefariis excessibus taxata, ne minimum videamur & legitime gerere bellum, à capite Kalendarum Novembris evoluto anni spatio terminum præstituimus, ad experiendam belli fortunam in Campo-thaneos in virtute vivificæ crucis & in nomine veri* Joseph. *Vix enim credere possumus hoc te latere quod ex scripturis veterum, & ex historiis antiquis nostri temporis & futuri novitatem redolet. Nunquid scire dissimulas? ambas* Æthiopias, Mauritaniam, Persiam, Scythiam, Parthiam *ubi* Marci Crassi *nostri ductoris fata sunt præmaturata,* Judæam, Samariam, Maritimam, Arabiam, Chaldæam: *ipsam quoque* Ægyptum *ubi proh dolor civis* Romanus Antonius *vir insigni virtute præditus, citra nitorem temperantiæ, & secus quam decebat militem à tanto culmine rerum emissum, minus sobriis* Cleopatræ *inserviebat amoribus. Nunquid etiam scire dissimu-*

[e] Assumpsit. [f] Felicitas. [g] Diffidutiationem subito impetens host.

las

las Armeniam, *& alias innumerabiles terras nostræ ditioni subjectas? norunt hoc Reges quorum cruore gladii* Romani *crebrius sunt inebriati, & tu quidem in ipsa rerum experientia Deo auctore intelliges, quid possent nostræ victrices Aquilæ, quid cohortes diversarum nationum, quid furor* Teutonicus *est in pace arma capessens, quid caput indomitum* Rheni *quid juventus* Histri, *quæ fugam nunquam novit, quid procerus* Boywarus; *quid* Swenus *astutus, quid* Franconia *circumspecta, quid in gladio ludens* Saxonia, *quid* Thuringia, *quid* Westpharia, *quid agilis* Brabantia, *quid nescia pacis* Lotharingia, *quid inquieta* Burgundia, *quid* Alpini *salaces, quid* Frisonia *in amento prævalens, quid* Boemia *ultro mori gaudens; quid* Bolonia *suis feris ferior, quid* Austria, *quid* Byria, *quid* Ruwennia, *quid* Histria, *quid* Rocumphia, *quid partes* Illiricæ, *quid* Lumbardia, *quid* Tuscia, *quid aconitania* Marcia, *quid* Venetus *spreta, quid* Pisanus *nauclerus, denique quid dextra nostra, quam senio arguis affectam, gladium vibrare didicerint dies illa plena reverentiæ & jocunditatis triumpho Christi præfixa te docebit.*

Epistolam [h] *vero* Soldani responsoriam libello nostro inserendam duximus. Nam superba Tyranni fiducia, quam ad resistendum conceperat, ex ipsius tenore clarescit. Eam quidem in ipsa simplicitate verborum in qua conscripta fuerat, recitando proponimus, nihil penitus immutantes.

Illi Regi *sincero amico, magno; excelso* Frederico *Regi* Alemanniæ; *In nomine Dei miserentis: per gratiam Dei unius, potentis, exuperantis, victoris, perennis; cujus Regni non est finis. Grates ei agimus perennes, cujus gratia est super totum mundum: deprecamur eum ut infundat orationem suam super prophetas suos; & maxime super instructorem nostrum nuntium suum* Mahumeth *Prophetam, quem misit pro correctione rectæ legis; quam* [i] *faciet apparere super cunctas leges. Attamen notum facimus Regi sincero, potenti, magno amico amicabili, Regi* Alemanniæ, *quod quidam homo* Henricus *nomine, venit ad nos, dicens se nuntium vestrum esse; & detulit nobis quandam chartam, quam dixit esse vestram. Nos legi fecimus chartam; & audivimus eum viva voce loquentem, & verbis quæ ore dixit, verbis respondimus. Sed hoc est responsum chartæ. Quod si computatis eos qui vobiscum concordant veniendi super nos, & nominatis eos, & dicitis: Rex talis terræ, & Rex alterius terræ; & Comes talis, & Comes talis; & tales Archiepiscopi, & Marchiones & milites. At si nos vellemus enuntiare eos qui sunt in nostro servitio; & qui sunt intendentes nostro præcepto, & promti nostro* [k] *sermoni; & qui dimicarent coram nostris manibus, non posset hoc in scriptis redigi. Et si Christianorum computatis nomina,* Saracenorum *sunt plura, & plura, abundantius quam Christianorum. Et si inter nos & eos quos nominastis Christianos mare est, inter* Saracenos, *qui non possunt æstimari, non est mare inter eos & nos; nec ullum impedimentum veniendi ad nos. Et nobiscum habentur* Bedewini, *quos si* [l] *opponeremus inimicis nostris,* [m] [*sufficerent; &* Turkemanni, *quos si effunderemus super hostes nostros*] *destruerent eos; & rustici nostri qui dimicarent strenue contra gentes, si juberemus, quæ venturæ sunt super terram nostram, & ditarentur de eis, & exterminarent eas.* [n] *At quomodo? nos habemus nobiscum Soldarios bellicosos, per quos terram apertam habemus, & acquisitam, & expugnatos inimicos. Et hi & omnes Reges Paganismi non tardabunt cum eos* [o] *submoverimus;* [p] [*nec morabuntur cum eos vocaverimus.*] *Et vos, cum congregati fueritis, sicut charta vestra dicit; & ducetis, sicut nuntius vester narrat, obviabimus vobis per potentiam Dei, Nec sufficit nobis terra ista quæ est in maritima; sed transibimus per voluntatem Dei, & obtinebimus terras vestras universas, fortitudine Dei. Nam si veneritis, cum toto posse vestro venietis; & præsentes eritis cum omni gente vestra: & scimus, quod in terra vestra nullus remanebit qui se defendere possit, nec terram tueri. Et quando Dominus victoriam nobis, sua fortitudine, de vobis donaverit, nihil amplius erit, quam ut terras vestras libere capiamus, fortitudine sua & voluntate. Adunatio enim legis Christianorum bis venit super nos in* Babylone: *una vice apud* Damiatam, *& altera apud* Alexandriam, *& erat* [q] in *maritima terræ* Jerusalem, [r] & *in manu Christianorum, & in terra* Damasci, *& in terra* Saracenorum: *in singulis castellis, singuli erant*

h Deest. *i* Faciat. *k* Servitio. *l* Effunderemus super hostes nostros. *m Deest.* *n* Et. *o* Submonuerimus. *p Deest.* *q Deest.* *r Deest.*

Domini ſibi proficientes. Noſtis qualiter Chriſtiani, utraque vice redierunt, & ad qualem exitum venerunt. At hæ noſtræ gentes refertæ ſunt cum regionibus ſuis: & Dominus adunavit nobis Regiones affluentius, & coadunavit eas longe lateque in poteſtate noſtra: & Babyloniam, *cum pertinentiis ſuis: & terram* Damaſci, *& maritimam* Jeruſalem [s] [*& terram* Geſire, *& caſtella ſua*] *& terram* Roaſiæ *cum pertinentiis ſuis: & regionem* Indiæ *cum pertinentiis ſuis: & per gratiam Dei, hoc totum in manibus noſtris eſt: & reſiduum regum* Saracenorum, *noſtro eſt imperio. Nam ſi mandaremus excellentiſſimis Regibus* Saracenorum, *non retraherent ſe à nobis. Et ſi ſubmoneremus* Calephum *de* Baldac, *quem Deus ſalvet, veniendi ad nos, de ſede excelſi imperii ſui aſurgeret: & veniret in auxilium excellentiæ noſtræ. Et nos obtinuimus, per virtutem Dei & potentiam, &* Jeruſalem, *& terram ejus: & remanent in manibus Chriſtianorum tres civitates* Tyrus, Tripolis *&* Antiochia; *& de his non eſt aliud niſi ut occupentur. Attamen ſi bellum vultis, & ſi Deus voluerit, ut ſit per voluntatem ſuam, quod totam terram Chriſtianorum acquiramus, obviabimus per virtutem Dei, ſicut ſcriptum eſt in literis noſtris. Verum ſi nos de bono pacis requiſieritis, mandabitis procuratoribus iſtorum trium locorum prædictorum, ut nobis ea ſine contradictione aſſignent: & vobis ſanctam crucem reddemus; & liberabimus omnes captivos Chriſtianos, qui ſunt in tota terra noſtra; & habebimus vobiſcum pacem; & permittemus vobis ad ſepulchrum unum ſacerdotem; & reddemus Abbatias, quæ ſolebant eſſe in tempore Paganiſmi, & bonum eis faciemus; & permittemus venire peregrinos, in tota vita noſtra, & habebimus vobiſcum pacem. Quod ſi charta quæ ad nos venit per manum* Henrici *nominati ſit charta Regis, ſcripſimus chartam iſtam pro reſponſo, & Deus erigat nos ad conſilium ſua voluntate. Charta hæc ſcripta fuit anno adventus Prophetæ noſtri* Mahumeth DLXXXIV. *gratia Dei ſolius. Et Deus ſalvet Prophetam noſtrum* Mahumeth, *& ſuam progeniem: & ſalvet ſalvationem Salvatoris Domini excelſi Regis victorioſi, adunatoris veridici verbi, comptoris vexilli veritatis, correctoris orbis & legis, Soldani* Saracenorum *&* Paganorum, *ſervitoris duarum ſanctarum domorum, & ſanctæ domus* Jeruſalem, *patris victorum,* Joſeph *filii* Job, *ſuſcitatoris progeniei* Murmuraeni.

CAP. XIX.

Quantum Imperator Fredericus *congregavit per* Ungariam *exercitum.*

HAnc ſuperbi & infidelis tyranni Epiſtolam, cum nugis ſuis, magnificus imperator contemnens dignas principe iras concipit, & ad bella totis [t] viribus exardeſcit. [u] Eum totius imperii ſequuntur magnates; & apud *Maguntiam*, ubi ex edicto imperiali convenerant, una omnes & unanimiter omnes in votum tam eximiæ Peregrinationis proclamant: A Domino factum eſt illud, qui ſpirat ubi vult; & corda [x] omnium inclinat quo vult: nam Principes tanti non inanis gloriæ appetitu illecti, nec inducti pretio, nec precibus exciti; ſed ſolo ſupernæ retributionis deſiderio, per Dominum, & propter Dominum ad militiam accinguntur. Providerat namque [z] *quidem* cœleſtis altitudo conſilii, ut & ipſi ſponte vocati, obſequium Deo gratum dependerent; & imperialis magnificentia comitatus condignos haberet. Sic ergo incentore ſpiritu, undique confluunt: & qui tot gentes, tot principes ſub uno imperante conſpiceret, antiquam *Romanæ* poteſtatis gloriam non crederet defluxiſſe. In hoc Chriſti exercitu, erant Pontifices, Duces, Comites, Marchiones, & Principes alii quam plurimi: quos ſi nominibus & locis diſtingueremus, incurreret pariter & ſcriptor moleſtiam, & lector tædium, & tenor brevitatis offenſam. Decretum ſane prudenti fuit conſilio, quod hoc iter nullus arriperet, cujus facultas ad [a] viatici annui non ſufficiebat impenſas. Vehicula vero quam plura, propter itinerarios ægrotantes conſtructa fuerant:

s Deeſt. t Affectibus. u Quem. x Hominum. z *Deeſt.* a Sumptum annuum inſufficiens videretur.

ne

ne vel ſano infirmus moras necteret, vel languentium turba obiter deſtituta periret. Dudum quidem in diſcuſſionem venerat; an mari an terra potius tanta belli moles incederet Sed quantalibet navium multitudo tot millibus tranſvehendis minus ſufficere videbatur. Imperator itaque opus propoſitum inſtanter accelerans, per *Vngariam* iter inſtituit; Et qui Regum ultimus peregrinandi votum emiſerat, primus ad ſolvendum feſtinat.

Fredericus iter primus inſtituit.

CAP. XX.

Bela *Rex* Ungarorum *Imperatorem hoſpitaliter excipit.*

REx *Vngarorum, Bela* nomine, [b] [in occurſum Cæſaris lætus procedit: vir quidem multiplici naturæ dote conditus] ſtatura [c] productior, vultu inſignis, cujus perfectio à cumulo incipit, cujus præconium ad ſumma progreditur, cui & ſi cætera non ſuppeterent, ſola imperioſi vultus elegantia Regno digniſſimo cenſeretur. Hic exercitum Chriſti hoſpitaliter recipit, ovanter occurrit, benigne proſequitur; & operum exhibitione, devotionis fervorem teſtatur. Indigenæ vero quam plurimi, eximio calentes exemplo, vident aciem ſanctam, & commilitare geſtiunt; attendunt certantium præmia, & labores non metuunt; ſimulque & volunt, & vovent, & ſequuntur, ut jam liquide conſtet, quod tarda molimina ſpiritus ſancti gratia non novit. Danubio tranſito, cum ad ulteriores *Bulgariæ* fauces deventum eſſet, [d] *Huini*, & *Alani*, *Bulgares* & *Pincenates* in populum Domini ſubito ex inſidiis irruunt, quos ad facinus inacceſſibilis locorum aſperitas [e] *fidentius* incitabat.

CAP. XXI.

Danubio *tranſito* Fredericus Hunnos & Alanos & *alios adverſarios ſibi reperit.*

EGreſſus ille à *Bulgaria* in *Macedoniam*, eminentibus hinc inde armatur ſcopulis, dumoſis obſtruitur ſentibus, anguſtis & anfractuoſis ſemitis implicatur: ſed & quibuſdam artificiis, nativa munitio major conſurgit. Has locorum anguſtias præmemoratæ gentes occupaverant, quas nequiſſimus *Conſtantinopolis* imperator *Iſaakius* ad [f] hæc præmiſerat, ut venturum exercitum vel opprimerent vel impedirent. Utramque tamen, & hoſtium & viarum moleſtiam milites noſtri potenter exſuperant: ſicque tranſcurſis *Macedonum* campis, *Philippopolim* perveniunt; quæ civitas, cum ante *Pulpudeba* diceretur, de nomine *Romani* Imperatoris *Philippi* nomen [g] inſumpſit; qui primus omnium imperatorum Chriſtianus effectus, imperialem gloriam Chriſtianæ profeſſionis titulo inſignivit. Hanc urbem audito *Latinorum* adventu, *Græci* deſeruerant, trepidantes ubi non erat timor: quibus hæc una timoris cauſa extitit, quos non amabant, timebant: non enim aliena rapere venerant, qui propriis abundabant; nec arma ſumſerant adverſus fideles, qui gentis incredulæ perſequebantur errores. Antiquum illud & inexorabile odium, quod contra *Latinos Græi* dudum conceperant, tenax ſucceſſio temporum transfundit in poſteros. Sed ſi odiorum fomes & ratio quæritur: non eſſet vitium, ſi non ratione careret. Hoc tamen pro cauſa conſtanter inducere poſſumus, quod cum *Latini* ſcientia pariter & armis floreant, illi ſe prorſus inſcios & imbelles conſpiciunt; & hinc odii ſumpto fomite, alienis bonis invidi contabeſcunt. Gens perfida, generatio nequam, & omnino degenerans: quæ quanto

Iſaacii perfidia in cruce ſignatos.

b Deeſt. c Eminens. *d* Huni. *e Deeſt. f* Hoc. *g* Aſſumpſit.

illuſtrior

illustrior extitit, tanto vilescit insignius, cum aurum in scoriam transierit, granum in paleas, puritas in fæcem, gloria in confusionem. Multa *Græi* veteres & armis aggressi, & studiis sunt assecuti: sed omnis ille virtutum fervor [h] restrixit in posteris, & in orbem *Latinum* migravit: ut qui ante fontes, nunc rivuli, vel potius alvei arentes & exhausti. Virtutum siquidem successor nullus, scelerum omnes: *Sinonis* figmenta, *Vlixis* fallaciam, *Atrei* atrocitatem retinent. Quod si *Græci* militia quæritur; arte, non armis dimicant: si fides; amicus obest, inimicus obesse non potest. Gens ista, cum in locis supradictis nostrorum transitum impedire non potest, quod potuit fecit. [i] [Indigenæ cuncti], ad montana contendunt, venalium solatia subtrahunt; lares vacuos, omni amota supellectile, venturis relinquunt. Imperator quidem Episcopum *Monasteriensem*, cum aliis quibusdam Principibus, sub obtentu pacis *Constantinopolim* [k] jam ante transmiserat; quos nequissimus & [l] crudelis tyrannus retrusit in carcerem; nec pacem legati violare abhorruit, quam [m] & apud Barbaros sancit antiquitas, consuetudo approbat, honestas commendat. Postmodum vero, metu potius quam juris [n] intuitu ductus, legatos ligatos absolvit: nam urbis Regiæ timebat excidium, si nostrorum citius non [o] placasset offensam. Dignum sane quod urbs illa solotenus eversa procumberet: nam, si famæ creditur, novis polluebatur *mahumeriis*, quos perfidus imperator indulserat fieri, ut fœdus quod *Turcorum* conjuratus inierat, obligativus confirmaret. Jam æstas decoctior in autumnum inclinata vergebat; & Libræ signum quadam æqualitate temporum, diem noctemque librabat. Imperator *Romanorum* magnificus, hyemandi gratia *Adrianopolim* tendit; quam vacuam, & ab incolis desertam ingressus, ibidem [p] stativam faciens, aptum movendi castra tempus expectat.

Isaacius Legatos Frederici incarcerat.

CAP. XXII.

De hiematione Frederici *Imperatoris in* Græcia, *& pacem inter eum &* Ysaakarium *Imperatorem, & de subdola ad eum legatione Soldani* Yconii, *& transitu ejus per brachium sancti* Georgii.

DUx *Suaviæ*, filius Imperatoris, timens ne otia luxum, luxus ignaviam pareret, sub ipso [q] torpore hyberno exercitum exercendum statuit; & castrum quoddam, quod non longe ab urbe prædicta distabat, expugnare contendit. Illuc *Græci* confluxerant, ut inde si quas possent *Latinis* molirentur insidias, loci munitione confisi, sed confusi: nam celeri victoria domiti, victi, vincti & capti tenentur. His auditis, *Bizantinus* princeps, animo pejora veretur; & totius imperii timens excidium, festinos ad imperatorem nuntios destinat: qui pacis obsides, forum venalium, naves transvectorias transituris promittant. Imperator, licet suorum plurimi pacem quamcunque cum Tyranno pacisci molestum haberent, maluit tamen fœdus inire oblatum, quam differre propositum. Et jam instante Pascha, mare illud strictum transvehit, quod *Brachium Sancti Georgii* usitato vocabulo nuncupatur. Hoc mare, licet spatio angustiore contractum, non humili tamen gloria insignitur, quod urbem tantam præterfluit; & orbis gemini discrimen faciens, tam [r] aciem quam Europam delambit. Soldanus *Iconii*, vir subdolus, & sanguinem Christianum sitiens, quodam fraudis prætextu, cum nostris amicitiam simulat: ut malignum animi virus occultans, eos, si possit, incautos disperdat. Nuntiis sane ad *Cæsarem*, cum adhuc in *Græcia* degeret, non semel transmissis, morantem sollicitaverat ut veniret: *Græcos* & *Græcorum* principem de dolo accusans: se Christianis devotum & fidelem pollicitus, qui sua & suos venturis exponeret;

Pax inter Frederic. & Isaacium.

Soldanus Iconii Christianis insidias struit.

h Refrixit. *i* Deest. *k* Præmiserat. *l* Incredulus. *m* Etiam. *n* Affectu. *o* Placaret. *p* Stationem. *q* Tempore. *r* Asiam.

ret; & tam ſorum venalium, quam inoffenſos tranſitus, omnibus exhiberet. *Cæſar* vero plus æquo credulus, qui tales æſtimabat alios qualem ſe ipſe noverat, univerſis comminando edixit, ne fines *Turcorum* ingreſſi, quicquam raperent; ſed pacem quam pacti erant, ſtudioſius obſervarent. [f] Sic ergo contigit ut prædam maximam, quam in ipſis Regni januis Soldanus ex induſtria demiſerat, noſtri prætermeantes relinquerent omnino intactam. Heu mens hominum venturi neſcia! nam ſi famem futuram, iter aſperum, tyranni prænoſſent inſidias, caſus quidem obtulerat unde ſibi providiſſe poterant, quibus tantum & tam proximum imminebat diſcrimen. Cæterum, non uſque adeo verbis infidi Principis gens noſtra fidem habuit, ut ex nimiæ ſecuritatis neglectu diſſoluta incederet & inermis.

Parthiam igitur ingreſſuri arma omnes arripiunt, quorum numerus tria militum millia; reliquorum vero circiter octoginta millia continebat. Erant autem Antiſtites ſeptem, Archipræſul unus, Duces duo, Comites XIX. tres vero Marchiones: & hæc acies tam inſignis, nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem. At ne molem tantam confuſi ordinis turbaret ſeditio, in partem trinam, totus ſeceſſit exercitus; prima Duci *Suaviæ*, poſtrema Imperatori, media ſummariis, & ſarcinarum cuſtodiæ deputata. Procedit acies ad delicias intuentium prudenter digeſta: nam nec ſimul, nec ſparſim; ſed per turmas incedunt; & cum plures ſint qui partibus imperent, unus tamen univerſitatem moderatur. Hoc in caſtris optimum, in bellis præcipuum: ſicut enim ſine duce perit exercitus, ubi nullus præeminet; ſic plerunque inefficax eſt, ubi multi præſunt, qui de pari contendunt. Felix imperium! felix Germaniæ ſinus! quæ tanto germine, tot fœcunda populis, tot Chriſto ſtrenuos peperit bellatores; ſibi ad gloriam, hoſtibus ad ruinam.

Chriſtian. exercitus in tres partes dividitur.

CAP. XXIII.

De incommodis quæ pertulerunt Chriſtiani per Soldanum, & quo modo pervenerunt ad Iconium.

NOſtri cum jam *Turcorum* fines ingreſſi eſſent, per dies aliquot nihil infeſtum ſentiunt: quos Soldanus ex induſtria uſque ad interiora Regni inoffenſos tranſire voluit, donec ciborum defectus, & occurrens viarum aſperitas, aptiorem nocendi copiam commodarent. Nefarius ille proditor prærupta montium, dumoſa nemorum, fluminum invia occupaverat; & fœdus quod pepigit [t] affectuoſius ſervans, ſagittas & ſaxa tranſituris opponit. Hoc forum venalium, hi meatus pacifici; ſic fides habenda Gentilibus, qui ſemper in hoſte virtutem & dolum æqualiter metiuntur. Porro, marte propinquo congredi, & manum conferre ſummopere vitant; & eminus tela conjiciunt: quibus non minor gloria fugere, quam fugare. Utramque vero extremitatem agminis, nunc poſtremos, nunc primos acrius impetunt: ut ſi qua forte locorum anguſtia diſjungat exercitum, in partem alerutram faciant irruptionem. Noctes & inſomnes & irrequietæ ducuntur: nam terrificus clamor caſtra circumſonat. Miſſilium imber transfigit tentoria; plerique interimuntur ſopiti: & hoſtis tam aſſiduus imminet, quod per ſex hebdomadas in armis cibum, in armis ſomnum rapientes, loricas non tollunt. Fames inſuper tanta, & ſitis tam aſpera invaleſcit: quod equis caſu belli occiſis, hoc in ſolatium, & pro ſummis ducunt deliciis, equorum carnibus veſci, & ſanguinem bibere: ſicque quodam egeſtatis ingenio, vectores ſuos in uſus alienos aſſument. Erat locus quem rupes arduæ, conſcenſus aſperi, ſemitæ ſtrictiores, difficilem ad permeandum reddebant, qua cum prior pars agminis, filio Impe-

[f] Sed. [t] Fideliter.

ratoris

Turci in Christian. impetum faciunt. ratoris ductante, transisset, in postremam subito *Turci* undique ex insidiis irruunt; & de victoria certi, lanceis & ensibus, bello propiore, contendunt. Rumor ad aures Ducis dirus allabitur, nec mora præceps quo venerat redit; difficultates quas exuperasse gaudebat incunctanter relegit; Ira non attendit periculum. Equi, qua ire non poterant, coguntur ad cursum. Dumque huc & illuc patrem quærens, patrem vociferans, anxius & incautus discurrit ictu saxi eliditur galea, excutiuntur dentes: ipse tamen immobilis permanet & indejectus: felix illa progenies! quæ ut patrem liberet, sui prodiga, se periculis objicit. Sed in solatium inflicti vulneris, æternum insigne retinet: nam quoties labra secedunt, victoriæ gloriam os nudum testatur. Tandem per multos & graves insultus, [u] pervenit *Iconium*, ubi nequam ille proditor, se intra urbis munita concluserat: nostri autem non longe figunt tentoria, ignari prorsus quid dies crastina minetur infestum. Nocte ipsa, cum jam Pentecostes solemnitas ferme fuisset exacta, imber tantus & tam vehemens irruit, ut illa procellæ violentia intra septa castrorum nihilominus desæviret. Mane facto, consumtis nubibus, aer illuxit purior: & ecce, subito cum tubis & tympanis & clangore horrisono *Turcorum* exercitus circumquaque diffusus imminet, quantus nec ante visus, nec credebatur videndus; quod sicubi ter centena vel plura legantur fuisse millia, æstimari poterant, numerari non poterant. Hanc omnem multitudinem filius Soldani, *Melkinus* nomine, in arma exciverat: volens palmæ titulum socero suo *Salahadino* præripere, tam de victoria certus, quam de suorum numero & virtute confisus. Soldanus interim cujusdam turris suprema conscendens, in specula residet, unde in subjectis arvorum spatiis, acies bellaturas conspiciat: sperans adimplendum in proximo quod animus promissor futurum dictabat. Imperator, cum plerosque suorum ob insolitam hostium multitudinem trepidantes attenderet, magnanimi principis fiduciam exerit; & erectis ad cœlum manibus, in conspectu omnium grates agit Domino, quod inevitabilis pugnæ jam instet necessitas, quam fuga hostium huc usque suspendit. Hac voce, ingens ardor cunctis incutitur, qui faciem *Cæsaris* contemplantes lætissimam, à sene juvenes, à fragili fortes, ab uno universi, virtutis suscipiunt incentivum. Quis Deus magnus, sicut Deus noster? Omnis illa multitudo tam certa vincendi, ut vincula potius quam enses stringeret, in momento succumbit; simulque & urbs *Soldanus ingenti strage victus.* ipsa capta tenetur, & exterior hostis prosternitur; utrinque strages, ubique cædes, undique cæsorum acervi: fugam densitas impedit; numerositas unde gloriabantur offendit. Jam prope res agitur, certatur cominus, confringuntur arcus, sagittæ non evolant, vix locus est gladiis: sic omnia turbat turba; nostrisque procedit ad gloriam, quod hostes disposuerunt ad ruinam: fugax bellum, quod hactenus vepres, & rupium fauces hæserat, jam spatio liberiore conseritur. Christicolæ iram satiant, quæ toties frustra exarserat: *Turci* experiuntur inviti, quid possint cominus, quos eminus provocabant. Hanc insignem victoriam, fidelibus suis non indigne virtus Divina contribuit: erat enim in castris castitas, in armis disciplina; in omnibus, & præ omnibus timor Domini; apud omnes amor proximi, qui sic erant affectione fraterna *Soldanus pacem impetrat ab Imperatore.* unanimes, sicut periculorum exstitere consortes. Soldanus, urbe capta, cum, unicam munitionem quo se contulerat, restare cerneret, festinus ad *Cæsarem* dirigit, culpam omnem refundens in filium; se prorsus innocuum asserens, aurum quantum petat, pollicitus, fœderis obsides quot & quos jubeat præstiturus. *Cæsar*, heu nimium facilis! quod offertur suscipit; quod [x] postulat indulget: minus quidem in hoc facto laudandus, dum virum sanguinum & dolosum, pene captum absolvit, quem honestius erat perdere, quam tantum Christiani nominis hostem illæsum servare. Datis obsidibus & fœderis pactione firmata, nec dum maligni proditoris quiescit impietas: nam Christicolas cum jam remotius ab *Iconio* iter agerent, nunc ex insidiis, nunc palam la-

u Pervenitur. *x* Populatur.

cessit.

cessit. Obsides quidnam hoc esset interrogati, utile sibi confingunt mendacium; asserunt *Turcos* sylvestres esse, qui nullius imperio subjacent, sedibus vagantur incertis, nihil habentes proprium, aliena semper vel rapina vel furto insectantur. Parcius tamen instant, non immemores suorum occubuisse quam plurimos: nam sicut modestus æstimator asseruit, superioribus bellis XXII. *Turcorum* millia gladius occisor consumsit.

CAP. XXIV.

In Armeniam *veniens Imperator* Fredericus *in flumine* Selesii *submergitur, & filius ejus Dux* Suaviæ *super exercitum erigitur.*

JAm victor exercitus *Armeniæ* fines ingreditur: lætantur omnes, quod hostile emensi Regnum, securi fidelium arvis insederint. Sed heu! [y] terra occurrit funestior, quæ cunctorum lætitiam & lumen extinguit. Accedat homo ad cor altum; & investiget, si possit, consilia Domini, cujus judicia abyssus multa. Occurret nonnunquam unde stupeat, unde turbetur; ita tamen, quod in omnibus auctorem omnium noverit commendandum. Erat locus in sinu *Armeniæ*, quem hinc montes ardui, hinc *Selesii* flumen præterfluens coarctabat: qua dum summarii & sarcinæ transeunt, victoriosus Imperator subsistit. Vir quidem inclytus, cujus statura mediocriter eminens, crines rutili, barba rubens, utrinque intersusa canities, supercilia prominent, ignescunt oculi, gena brevior in amplum extenditur, pectus & humeri diffunduntur: sed & cætera corporis descriptio in virum consurgit. In illo [z] utique quod de *Socrate* legitur, insigne quiddam ac stupendum enituit: nam constantiam animi exprimebat vultus, semper idem & immobilis permanens, nec dolore obscurior, nec ira contractus, nec lætitia dissolutus. In tantum vero nativum *Alemanniæ* venerabatur eloquium, ut quanquam alterius linguæ non inscius esset, aliarum tamen gentium missis, non nisi per interpretem loqueretur. Vir tantus, cum propter præeuntes summarios diutius substitisset, tandem mora in tædium vertitur; & iter anticipare cupiens, flumen proximum transmeare [a] disponit, ut illud à parte summariorum anteriore remensus, ad viæ redeat libertatem. O mare! ô terra! ô cœlum! ille *Romani* moderator Imperii, semper Augustus, [b] per quem *Romæ* veteris refloruit gloria, revixit honos, potestas excrevit, heu! aquis deperit interceptus; & licet undique subsidium collaterales festinent, vitæ tamen senilis igniculum mors præceps & matura extinguit. At si libido natandi sicut plerique asserunt, mortis causam intulisse dicatur; ipsius viri gravitas in contrarium disputat; nec fidem meretur, quod tantorum salutem, natator invalidus, undis fallacibus commisisset. Conscientia teste, mors, minus quam modus mortis sollicitat; sed hoc vobis in solatium venit, quod scriptum legitur: *Justus, quacunque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Quod si montes *Gelboe*, cæsis *Israel* fortibus, rorisque pluviæ beneficio meruere privari, quid huic fluvio tam funesto imprecemur condignum, qui præcipuam totius Christianismi columnam subvertit. Fuere qui dicerent locum ipsum fataliter ab antiquo damnatum; & silicem proximam hos apices dudum servasse inscriptos: *hic hominum maximus peribit.* Rumor ad aures [c] excitus, lamentabili fragore perlatus, omnes concutit. Quod si veterum annales inquirimus; quid historiæ tradant, quid fabulæ confingant, de luctu matrum, nuptarum gemitu, quorumcunque planctibus, dolor iste, exemploque carens, & nulli cognitus ævo, cunctorum lachrymas & lamenta transcendit. Erant quamplures Imperatoris domestici, erant consanguinei, erat & filius, sed inter complangentium turmas discerni non poterant: ubi pariter universi, & singuli, patrem ac Dominum

Fredericus in flumen Saphar lapsus suffocatur.

y Terram funestiorem inveniunt. z Itaque. a Dispofuit. b In quo. c Exercitus.

minum amisisse lugebant; Hoc tamen omnibus in solatium accedit, & inde cuncti Divinæ congratulantur providentiæ, quod infra terminos infidelium diem non clausit extremum. Expletis exequiis, locum quam citius pestiferum deserunt; & corpus Cæsaris *Antiochiam* deferendum magnificentia Regali exornant. Ibi autem [d] permultam excoctionem ossibus à carne sejunctis, caro quidem in Apostolicæ sedis Ecclesia conquiescit: ossa vero *Tyrum* per mare ducuntur, *Jerosolymam* transferenda. Dignum quidem & ordinante Domino mirifice procuratum, ut qui pro Christo decertavit insignius, præcipuas Christianæ religionis Ecclesias, utriusque miles, utrique divisus, incoleret; & eam, quam Domini sepultura præeminentius extulit; & illam, quam Principis Apostolorum cathedra insignivit. Cæterum *Antiochiam* pervenientes Christicolæ, post multa & longa jejunia, cibis [e] edacius indulgentes, repletione subita suffocantur: sicque quos nec hostis nec fames vicerat, pax dira perimit, satietas perniciosa extinguit. Hoc itaque tam turpi [f] facto cum exercitus tanti pars amplior interisset, reliqui rediere quam plurimi; pars modica, quam repatriare puduit, sub filio Imperatoris militat, cui princeps *Antiochiæ* urbem totam ac munitiones universas contradit. Majoris enim obtentu præsidii, urbem Duci ultroneus judicat committendam, ut ejus fines vir strenuus contra crebros hostium tueatur insultus.

Frederici ossa Hierosolymam deportantur: Carne ejusdem Antiochiæ sepulta.

CAP. XXV.

Acon *obsidetur* Guido *Rex à juramento absolvitur.*

INterea Christi milites, quos in terræ sanctæ subsidium classis transvexerat, *Acon* premebant obsessam; ut plenius texatur obsidionis series, altius ordiemur. Rex *Jerosolymorum Guido*, cum apud *Damascum* per annum fere tentus fuisset in vinculis, *Salahadinus* illum sub districta pactione absolvit, ut abjurato scil. Regno, mare quam citius exul transiret. Hanc jurisjurandi fidem Clerus Regni cassandam deliberat: tum, quia metu facta, irritari merentur; tum, ut venturæ fidelium acies caput inveniant & ductorem. Dignum sane quod ars artem deluderet, quod tyranni perfidia suo fraudaretur exemplo: nam promissor lubricus, parem promittentis levitatem invitat. Perfidus ille, pacti prioris fines & fidem transgressus, à Rege captivo injuriis multis extorserat, ut præstito sacramento, libertati redditus exul abiret. Dira libertas, quæ importat exilium; dura liberatio, quæ Regnum abjurat. Sed ordinante Domino, dissipatum est consilium *Belial*: nam & retinendi Regni fiducia tyranno excutitur; & Rex à promissionis excessu, Cleri judicio excusatur. Venerant autem injuriæ Crucis ultores eximii; venerant athletæ insignes, quos ad consolationem tuam, *Jerusalem*, fervor undique devotus excivit. Ecce jam orbis tibi universus militat, & adimpletum constat, quod per *Isayam* Prophetam dicitur: *ab Aquilone adducam semen tuum, & ab occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, da; & Austro, noli prohibere.* Sic ergo cum plurimi *Tripolim* ad Regem confluxissent; bellator cunctis incaluit animus, ut non solum tueri retenta, sed & recuperare perdita decertarent. Porro dum apud *Tripolim* moram facerent, dies non exegere ignavos: nam crebris excursibus hostes vicinos aggressi, nunc trecentos, nunc plures manu victrice fuderunt. At inter cæteros frater Regis qui nuper appulerat, *Galfridus* nomine, singularis enituit: qui sic virtute fulgebat præcipuus, sicut dolore domestico acrius exarserat, in hostem accensus. Alios enim cum dolor unus ad bellum impelleret, hunc pariter & totius Christianismi causa communis, & fraternæ injuriæ ultio privata movebat.

Rex Guido juramento absolvitur à Clero.

d Post multam. *e* Edacibus. *f* Fato.

CAP.

CAP. XXVI.

Veniens Tyrum *Rex à Marchiſo non recipitur & injuriam ſuam diſſimulans* Acon *petit cum* Piſanis *& exercitu non modico, quam Chriſticolæ terra marique obſident.*

POſt modum collecto exercitu Rex *Tyrum* procedit: ſed ingredi volens, à *Marchiſo* non admittitur; cui tamen civitas eo tenore commiſſa fuerat, ut Regi & Regni hæredibus redderetur. Nec hac contentus injuria, perjurium convicio cumulat: nam quoties vel Regis nuncii, vel peregrini quicunque, ingredi tentant, tractantur durius; & ſunt ei Chriſticolæ, tanquam Ethnici & Publicani. *Piſani* vero, qui partem urbis non modicam poſſidebant, in conſenſum perfidiæ pertrahi nequeunt; ſed pro jure regio, commendabili ſeditione decertant. Eos *Marchio* contumeliis multis, & marte inteſtino laceſſit: at pro tempore ceſſuri conſultius, ab urbe ad exercitum cum aliis pleriſque recedunt. Exercitus extra in aprico conſederat: ſed nec ullis, etiam propter victualium coemtionem, ingrediendi exhibetur facultas; & omnes experiuntur hoſtem quam ſperaverant adjutorem. Hæc inter, morbus quidam familiaris & ſolitus *Marchiſo* incutitur: at quia, conſueto aſperior, tunc caſu irruerat, potionem peſtiferam hauſiſſe conjectat. Triſte igitur in medicos, potionum artifices, exit edictum; & iniqua ſuſpicione perimuntur innocui, quorum profeſſio non mortis diſcrimen ingerit, ſed morbi ſalutem promittit. Rex quanquam ad urbem impugnandam ſuggeſtione plurimum incitetur, propriam tamen injuriam prudenter diſſimulat; & cum exercitu, quo poteſt, & quanto poteſt, *Acon* obſeſſurus feſtinat. Erant milites ſeptingenti & alii plures ex omni natione Chriſtiana collecti: ſed ſi totam ſimul aciem æſtimare velimus, non prorſus ad novem millia robur numeratum excrevit. *Acon obſeſſa.* Exeunte Auguſto die ſancti *Auguſtini*, gravis illa & longa cepit obſidio: quæ & per duos annos producta, & duobus annis ab urbe capta elapſis, animoſius inchoata. Turci eminus de murorum propugnaculis, venientes conſpiciunt, incerti qui veniant, vel quid veniant. Sed re cognita adventum non metuunt, cauſam irrident. *Piſani*, quibus via maris eo levior quo brevior videbatur, *Acon* navigio ſeriatim petentes, littus audacter occupant; maritimæ immobiliter inſident, obſidionem maris & tam conſtanter quam ſtrenue ordiuntur. Rex vero cum exercitu reliquo, montem proximum, quem vulgo *Turonem* dicunt, tentoriis figendis eligit: unde loci beneficio & maris & terræ ſpeculetur acceſſus. Mons iſte, à parte urbis Orientali conſurgit editior; & in circuitu oculo ſpatiante liberius longe lateque proſpectum in plana diffundit.

CAP. XXVII.

Chriſticolæ civitati inſultus faciunt, ſed Salahadino *ſuperveniente, ex utraque parte inſultus patiuntur quos exhilarat claſſis Borealium virorum, numero duodecim millium.*

CÆterum Chriſticolæ die tertia poſtquam venerant, mox urbem impetunt; longum enim vel petrarium jactus: vel alios expectare paratus; at clypeo defenſore contenti, ſcalas applicant ad conſcenſum. Dies illa, tot

 dierum

dierum opus & operam felici clausisset compendio; si antiqui hostis invidia & mendax nuncius, negotium pene completum non perdidissent. Nunciato namque *Salahadini* adventu, nostri quam citius ad [h] castrum redeunt; sed paucos præcursores, intuitu præreptam sibi victoriam, indignantur magis quam conqueruntur: pauci quidem venerant, at innumeros adesse terror edixerat: non enim præter solitum evenit, quod majora semper formido metitur.

Soldanus Acon obsidione solvere tentat.

Soldanus eo tempore castrum, quod *Bellum forte* dicunt, obsidione cingebat; at is, quæ geruntur auditis, cum exercitu plurimo *Acon* festinus accedit. Nostri ad congressum impares, se inter fines præscriptos continent: Turci undique instanti nunc luce nunc noctis silentio bellum inferunt; crebros & in montem tentant excursus: & qui venerant obsessuri, tenentur obsessi. In hoc itaque articulo positos, visitavit Oriens ex alto; nam ecce, quinquaginta naves, quas vulgo Coggas dicunt, cum XII. millibus armatorum tanto gratius veniunt, quanto nostris auxilium in arcto majore dependunt. Gratum venit quod per vota suscipitur: gratius quod præter spem offertur; gratissimum, quod in ultima necessitate subvenit: plerunque tamen, ingenti desiderio fides suspenditur; & vix credimus, quod nimium affectamus. Nostri, de supercilio montis venientes vident; & tam læta sperare non audent. Quin & ipsi qui veniunt, castra quæ spectant habent suspecta. Sed propius Christianæ professionis prospectis insignibus, clamor hinc inde tollitur, læta pietas in lachrymas effluit; undique concursus, & fluctibus insili[illegible] obviam processuri.

Danorum Frisonum &c. Classis in Auxilium Christianorum venit.

Felix illa classis, quâ à Boreali peregrinans Oceano, & [illegible] intentatum aggressa tot tractus maris, tot terræ ambitus, tot pericula vic[illegible]rix permeat: & ab Europa, per *Affricæ* districta transiens, *Asiæ* laboranti succurrit. Hanc classem *Dani* moderantur, & *Frisones*: quas ab Aquilone progressos, rigor nativus exasperat; & ad bellum aptat triplex commoditas; artus proceri, mens indomita, & fidei fervor devotus. Hos à portu patrio in altum migrantes, aura comitatur benignior; & in delitias navigantium, tam fluctus quam venti mitescunt: sicque miserator Dominus, athletas suos per tot discrimina incolumes & inoffensos, perducit. Terrarum vero, quas præternavigant, incolæ, visa classe, quam plures moventur; & navibus instanter conscensis, *Angli* pariter & *Flandrigenæ*, festini sequuntur. Nec prætereundum silentio, quod à prætereuntibus insigniter gestum: nam urbem quandam in maritima *Hispaniæ*, quæ *Silvia* dicitur, audacter impetunt, citius expugnant, cæsisque Gentilibus incolis, & urbe Christianis tradita, ibidem etiam ordinato antistite, victores procedunt. *Acon* igitur venientes, in loco qui urbem & *Turonem* interjacet, castra-metantur; & vires indomitas, in perniciem hostis, assiduo magis quam frequenti conflictu, exercent. Eos siquidem virtus prodiga, & vitæ contemptor impetus, tot & toties subeundis objecere periculis, quod [i] post multum urbe capta, vix viri centum de XII. millibus superstites extitere.

CAP. XXVIII.

De adventu Jacobi *de* Avennis. *Vrbs obsidetur arctius.* Salahadini *figmentum.*

NOcte postera postquam *Frisones* & *Dani* appulerant, *Jacobus* de *Avennis* littus optatum contigit. Vir trina profectione præditus, in consiliis [k] *Hector*, in armis *Achilles*, in fide *Attilio Regulo* præferendus. Hic ex adverso turris, quam *Maledictam* nominant, figit tentoria, & paulo ulterius Templarii tendunt: at urbis pars amplior nondum obsessa, in liberos hosti meatus patescit. Nostri quid agant solliciti, hanc introeundi & exeundi li-

h Castra. *i* Postmodum. *k* Nestor.

centiam

centiam moleste sustinent: sed murorum protractior ambitus, & exercitus rarior obsidionem continuam non admittunt. [l] Conjectis igitur vicissim per turmas copiis, urbis aditus armati observant; & sic per dies aliquot consuetam meandi copiam obstruunt transituris. *Turci* vero, tam de urbe quam de castris egressi, collatis hinc inde viribus, nostros impugnant, & prævalent: nam facile acies intercisa perrumpitur; & citius robur dispersum succumbit. Hospitalarii ea die in custodia stabant, quos militia Templi cedentes excipit; & hostem acrius urgentem à castrorum irruptione compescit. Porro diebus singulis fidelis augetur exercitus, & navium multitudo confluens, terrore non modico Gentilem percellit. *Salahadinus* autem, figmento quodam, metus conceptus attenuat: asserens Christicolas, noctu naves educere; & easdem rursus, tanquam recentes adveniant, ad ostentationem virium luce reverti. Ipse tamen, veri non inscius, robur nostrum indies crescere acrius dolet; sed nubem animi supercilio sublimi dissimulans, frontem serenam & [m] nihil timentem prætendit.

CAP. XXIX.

De adventu Francorum, Anglorum, & Germanorum.

SAne de Regno *Francorum* jam plurimi venerant: & inter alios, Episcopus *Beluacensis*, vir armis potius quam armariis deditus, qui gloriatur in militia; & *Turpino* par esse contenderet, si *Carolum* inveniret. Est quædam pars *Franciæ*, quæ *Campania* dicitur: & cum regio tota studiis armorum floreat, hæc quodam [n] [militiæ] privilegio singularius excellit & præcellit. Hinc martia pubes potenter egressa, vires, quas in Tyrocinicis exercitaverat, in hostem audentius exerit; & imaginaria bellorum prolusione [o] proposita: pugnaces animos ad verum Martem intendit. Adeo quidem, tam *Angli* quam *Franci*, conceptæ devotionis calore ducuntur, quod Regibus suis non expectatis, Regi Regum obsequium præstituri præcurrunt. De *Germania* quoque vir quidam illustris & potens accedit, quem lingua *Theutonica Landegravum* dicunt; quod juxta rationem nominis terræ comes, quasi per excellentiam dictum sonare videtur. Hic *Marchionem* à Rege *Guidone* dissentientem *Acon* venire persuadet, cum prius propter dissidium accedere detrectasset. Scimus Historiæ legem interdum deposcere ut nomina Principum, qui negotiis gerendis assistunt, singulatim scripto mandentur: quod ipsi etiam quodam pruritu gloriæ nonnunquam affectant: è contra solet auribus teneris hac in parte [p] [semper] tractatus videri longior; & ituras in tædium voces delicatus auditor minus acceptat. Nos ergo in enumerandis Principibus castigatius occupabimur. Sed cum ipsa rerum gestarum series occasionem obtulerit, de singulis, quis quid egerit insigne, dicemus. Sane, adaucto fidelium numero, cum jam exercitus amplior ad opus arduum aggrediendum sufficeret, placuit omnibus ut vicina Gentilium castra pervaderent, & impugnarent. Mons quidam *Turoni*, quem supra descripsimus, objectus eminet: hic hostis papiliones fixerat, & ingens camporum interjecta planities, aream bellis accommodam latius explicabat. Huc acies e castris in plana descendit; & ibidem in ordines distributa per turmas digeritur, ita quidem quod levior armatura cum arcubus & balistis præcedit; subsequitur belli Robur præcipuum, equis, armis & variis effulgens insignibus. Ignem vero animi facies & gestus indicant: fidelibus ad votum, hostibus ad terrorem. Fuit qui acie perspecta ex nimia voluptate luxuriens, dixisse præsumeret: Quæ potentia prævalebit? quæ multitudo resistet? Dominus nec nobis, nec adversariis ad-

l Contractis. *m* Non. *n* *Deest.* *o* Postposita. *p* *Deest.*

jutor veniat, victoria in nostra virtute consistit. Vox certe pessima, & omnino damnabilis, quæ in homine, non in numine belli eventum constituit, cum sine Deo nil possit homo: quod quidem experimento flebili, rerum exitus declaravit. Stabant *Turci* pro castrorum defensione unanimes; & cum nostri propius accessissent, laxato peditum præcedentium cuneo, equos in hostem audacter admittunt. Versus in fugam Gentilis, castra deserit; Christicolæ à persequendo desistunt, & spoliis inhiant; papilionum præciduntur funes; & ipsius Soldani tentoria, Comes de *Baro* animosus invadit. Interea de urbe ingens hostium multitudo prorumpit, qui ex ea parte qua civitas inobsessa erat, egressi, obliquis meatibus ad montana contendunt. Porro ex industria, sinuato procedunt anfractu: ut nostris sub incerto positis, an castra veniant an exercitum pervasuri, exercitum subiti occupent, & à tergo concludant. Militia Templi, qua nulla insignior, jam cuneos hostiles, cædi devota, [q] perruperat: quod si cæteri pari voto persequendis institissent hostibus dies illa felicem tam urbis quam belli victoriam reportasset: cumque longius fortunam secuti & animati Templarii processissent, in eos subito irruunt oppidani; & quanquam innumeri paucos opprimant, non sine multa tamen suorum strage triumphant. Ibi magister militiæ *Gerardus* de [r] *Bidesfordia*, cujus supra mentionem fecimus, cæsus occumbit: Felix cui tantam Dominus gloriam contulit, ut lauream, quam tot bellis meruerat, Martyrum collegio sociandus haberet. Parte alia, dum *Alemanni* ad prædas hiantius convolant, ecce deceptor ille antiquus quadrupedem prætermeantem præsentat; & dum illi certatim insectantur, fugere à nonnullis creduntur. Hac exigua, sed extiali occasione, totus turbatur exercitus; omnes de fuga cogitant. [s] Quia & fama ingruens metum ingeminat: nam oppidanos ad diripiendas sarcinas exisse conclamant. [t] Ilicet, bellorum ordo [u] confunditur; dispergruntur cunei, nullus signorum respectus: ipsi duces ad fugam præcipites & vix aliqui fiduciam concipiunt resistendi.

CAP. XXX.

Fuga & cædes Christicolarum.

TUrci, Christicolas turbari vident, casum mirantur; sed causam ignorant; & inopinam adepti victoriam, lora reflectunt, & resumunt animos, qui de militia potius quam de ritu habent, instantibus cedere, cedentibus instare: nam si fugas fugient, si fugis fugabunt. In hoc tam [x] flebili & infelici tumultu, *Andreas* de *Breno* dum aliis, ne terga præbeant animosus inclamat, ab irruentibus *Turcis* perimitur: quem adeo supra omnes *Francos* virtus extulerat, ut ei militiæ primatu concesso, cæteri de laude secunda certarent. Frater ejus Comes *Brenensis*, non inscius præterivit collapsum: vocatus quidem, subsistere timuit, & gloriam quam casus obtulerat, ignavia declinavit. Cæterum miles quidam, cum *Jacobum* de *Avennis* equo perturbatum conspiceret, mox equum cui fugiens insidebat, ei contradidit; & mortem Domini sui, morte sua, laudandus redemit. Rex etiam *Guido Marchisius*, cum ab hostibus opprimeretur, accessit adjutor, & licet injuriæ præcessissent, & simultas subesset, humanitatis tamen obsequium indigno præbuit, & eripuit periturum. Frater Regis *Galfridus* videns aciem turbari, & omnes de fuga contendere, castrorum curam, quæ defensanda susceperat, festinus deserit; & de fratris salute sollicitus, refugos detenturus procurrit. O rerum miseranda mutatio! Christicolæ confisi exierant, & [y] redeunt confusi, seriatim incesserant, & spar-

q Proruperat. *r* Riddefordia. *s* Quinctiam. *t* Licet. *u* Confringitur. *x* Debili.
y Revertuntur.

sim

ſim redeunt; hoſtem victores fugaverant, & victi recurrunt. Agnoſcat tandem humana præſumtio, quid homo; quid vires hominis niſi dextra Domini faciat virtutem: & ille in ſuis potenter operetur victoriam, qui & fiduciam præſtat pugnanti, & vincenti coronam. [z] Interim [a] [ſane] de viribus ſuis [b] [noſtri] præſumſerant, & quem timerent, hoſtem credebant inveniri non poſſe: [c] quem poſtmodum nimis propinquum experti, ſuorum mille ac quingentos perdidere. Erat miles quidam, *Ferrandus* nomine, qui nudus & exanimis relictus, cum inter peremptos deliteſceret, nocte regreſſus ad caſtrum propter deformitatem vulnerum, à ſuis agnoſci non potuit; & vix impetravit admitti. Varios rerum eventus & modos interfectionum diverſos, licentioſus Poeta, vel longus proſequatur tractator; nos, brevitas lege arctiori continet; nec qualiter, ſed quid acciderit dixiſſe indulget. *Salahadinus* Chriſticolarum cadavera comportari, & in fluvium prætermeantem projici jubet: ut undarum devoluta impulſu, vel metum conſpecta incutiant, vel aquis reſoluta corrumpant.

CAP. XXXI.

Quod noſtri de die in diem numero creſcentes, dum, foſſatis circa urbem faciendis intendunt, graviter à Turcis *læduntur.*

PORRO Principes noſtri, à marte publico aliquandiu temperandum cenſentes, caſtris deliminandis inſiſtunt; & aggerem congeſto ceſpite, foſſiſque profundioribus à mari ad mare, muniendis tentoriis circumducunt: *Marchiſus* autem, & Hoſpitalarii locum obſidione vacantem audacter occupant, & jam urbs tota terra marique tenetur obſeſſa. Noſtris itaque foſſis faciendis magnopere inſiſtentibus, *Turci* ſine intermiſſione imminebant, quos & à mane uſque ad veſperam ſe viciſſim alternantes non ceſſabant infeſtare. Oportuit igitur partem operantem alteram partem defendere ab eorum inſultibus, quales autem æſtimavimus impetus irrequietos ſuſtinentes, miſſilium & ſagittorum imbribus obtenebrato aere irruentibus, numerum quidem excedentibus & æſtimationem: Noſtri omni conamine operabantur & *Turci* dolebant eos proficere. Crebris igitur congreſſibus nunc hos nunc illos ut caſus eſt belli videres proſterni, & in una rotari. Taliter itaque tempore non modico noſtris agonizantibus doluit Dominus ſuper eos, & numerum fidelium in dies ſingulos corroborans & adaugens, non dereliquit omnino ſperantes in eum. Confluebant igitur à diverſis partibus orbis Principes, Duces, Comites, & inferioris ordinis quamplurimi, quorum hæc ſunt nomina, Comes de *Ferrariis*, *Nargenot* de *Vici*, *Anſelmus* de *Monte Regali*, *Gaufridus* de *Gienvilla*, *Otho* de *Foſſa*, *Willielmus* **Goez**, Vicecomes de *Caſtello Eraudi*, Vicecomes de *Turoma*, *Caſtellanus* de **Brugger**, Archiepiſcopus *Piſanus*, Comes quoque *Bertulfus*, Comes *Nicolaus* de *Hungaria*, Comes *Bernardus*, Comes *Jocelinus*, Comes *Richardus* de *Apulia*, Comes *Alebrandus*, *Ingelrandus* de *Vienis*, *Herveius* de *Gienis*, *Theobandus* de *Baro*, Comes *Johannes* de *Loegria*, alter Comes *Johannes* de *Seis*, Cum nepote quoque Regis *Daciæ*. Venerunt *Danorum* magnates aliquot cum quadringentis Dacis. Venit tunc *Guido Darepriera*, Epiſcopus quoque *Veronenſis*, cives etiam aliquot *Romani*. Omnes hi & quamplures alii futuri Martyres & Confeſſores applicantes numero conjuncti ſunt fidelium. Vere quidem Martyres quorum non minor pars in brevi deceſſit,tum fætore cadaverum aere corrupto, tum vigiliis ſollicitis conſumta, aliis injuriis & penuriis afflicta, quia non dabatur requies vel tempus reſpirandi, ſine intermiſſione *Turcis* inſiſtentibus noſtris foſſam operantibus, & inopinatis inſultibus

Multi Principes Duces, &c. Chriſtianis Suppetias ferunt.

z In tantum. *a Deeſt.* *b Deeſt.* *c* Sed eum.

irruentibus,

irruentibus, & ad amaritudinem producentibus animas eorum, quousque tandem perfecta est fossa. Postea siquidem de obsidione disposita urbem coarctare tentabant.

CAP. XXXII.

Descriptio urbis Acon & *locorum circa adjacentium.*

Rerum ordo deposcit, nec alienum à proposito credimus, locorum descriptionem quandoque perstringere: ut civitas tanta, tum sui magnificentia, tum vario bellorum famosa eventu, obsequio nostro clarior innotescat. Si enim decennale bellum, *Trojam* celebrem reddidit; si Christicolarum triumphus, *Antiochiam* illustrius extulit, *Acon* profecto perpetua fama extollet, pro qua pariter totus orbis conflixit. Hæc formam sortita triangulam, ab occasu contractior, ab ortu spatio latiore diffunditur; & parte plus tertia præterlapso æquore ab Austro & occidente ambitur. Portus sane minus quam oporteat opportunus, hyemantes carinas sæpius fallit & frangit: nam rupes objecta, quæ [d] littoris formam commodat, irruentis procellæ impetum brevitate sui ægre propulsat. Et quia rupes illa extis abluendis videbatur accommoda, ibi apud veteres sacrificia celebrari solebant: unde propter carnes immolatitias, quas muscæ sequebantur, turris quæ modo [e] [supra posita] eminet, *Turris Muscarum* appellatur. Est & turris, quam *Maledictam* nominant, & muro qui urbem amplectitur insidet: quæ, si vulgi opinio fidem meretur, hoc ideo nomen [f] insumsit: nam argentei, quibus Dominum *Judas* proditor vendidit, ibi facti fuisse dicuntur. Supra *Turonem* vero, qui urbi vicinus incumbit, civitas, *Ptolemais* nomine, olim sita fuerat: unde, antiquitatis errore, *Acon Ptolemaida* nonnulli appellant. Collis autem, quem *Mahumeria* dicunt, *Turoni* propinquus consurgit, ubi sepulchrum *Mennonis* esse testis tradit antiquitas: sed cujus obsequio illuc delatus fuerit, non scriptum legimus, nec audivimus referentem. Porro fluvium, qui urbi allabitur, [g] *Bellum* nominant; & licet alveo angusto nec alto decurrat, ejus tamen gloriam *Solinus* haud levem asserit, quem inter mirabilia mundi commendans, ipum harenis vitreis ditari proponit. Erat enim quædam fossa harenaria, cujus harenæ vitri conficiendi præbebant materiam: quod si exterius sumtæ, omnino erant inutiles; si vero casu intromissæ, mox loci virtute occulta, vitream assumebant naturam. Haud procul à fluvio, rupes humilis urbi vicina monstratur, ad quam tres mundi partes, *Asiam Europam* & *Affricam* conterminari perhibent: & cum tractus cæteros ille divisim contineat, locus iste solus nulli cedens [h] partem exceptus & liber effulget. Mons *Carmelus* à parte urbis Australi sublimis exurgit, ubi *Helias Thesbites*, modici paratus domicilium habuisse dignoscitur, quod adhuc ipsius spelunca testatur: & quanquam descriptioni ambitus ad amoena sæpius evagari consuevit, nos tamen circumjacentium locorum delicias ad præsens omittimus, dum ad alia stylus [i] Martius tramite cœpto decurrit.

d Littori. *e* *Deest.* *f* Inde sumsit. *g* Belum. *h* Parti. *i* Martis.

CAP.

CAP. XXXIII.

Oppidanis in tantum famem patientibus ut deditionem urbis offerrent, subvenit Soldanus quinquaginta Galeis missis, quibus Galeæ nostræ captæ vel fugatæ sunt.

ACon igitur cum nostri undique obsidione cinxissent, cœpere oppidani, consumptis victualibus, inedia graviore affligi, adeo ut urbem reddendam offerrent, si salvis facultatibus liberi sinerentur abire. Hæc pactio Principibus omnino displicuit, decreverant enim vel ultima necessitate coactos ad vota subdere, vel potius expugnandi gloriam omni studio comparare. Dumque protractius de urbe reddenda tractatur, Soldanus interim quinquaginta Galeas apud *Alexandriam* viris, victualibus, & armis, sufficienter instruxerat, quas suis in subsidium *Acon* transmittit. Igitur vigilia omnium Sanctorum simul omnes accedunt, quibus eminus conspectis rumor incertus vaticinantem populum in varia distrahit. Pars enim hostem adesse nunciat, pars Christicolarum venisse auxilia constanter affirmat. Hæsitantibus igitur quinam fuerint venturi subito se præcipitaverunt in civitatem, & unam etiam navem nostram victualibus onustam in itinere in portu inventam secum abduxerunt violenter in urbem. His diutius cibariis contenti nostris solito acerbius improperantes insistebant. Sed nec navem nostram onerariam diripuisse contenti, ipsos vero nautas & omnes in eadem navi compertos immisericorditer peremtos in circuitu murorum suspenderunt ipsa die omnium Sanctorum. Præterea prædictæ hostium Galeæ portum civitatis & exitum observabant & introitum, ita quod nemo in auxilium nostrorum præsumeret accedere propter metum eorum, ne forte incideret in manus eorum. Sed & in crastino Natalis Domini, advenienti classi *Babylonicæ* quædam de Galeis nostris, æstimans Christicolarum adventum, in subsidium nostrum minus provide inquisitura occurrit, & cum ea minor cimba, quam vulgo Galeonem nominant, quæ levitate sui nimis temere properans, dum amicos invenisse confidit, in hostes medios procurrit. Vox quidem respondentium nonnulla & suspecta silentia pacem inficiantur, quod nautæ miseri attendentes in mare protinus se præcipites mittunt, & nandi beneficio utcunque periti evadunt. Sic igitur maris ea parte occupata, nostris Galeis, quæ longe pauciores erant, fugæ furtivæ subsidio *Tyrum* digressis, jam urbi muniendæ liber editus & egressus per mare hostibus patescit. Eo tempore, dum *Alemanni* magno apparatu machinam molendinariam fabricassent in emolumentum victualium girantibus equis, crepitantibus molis circumactis, *Turci* contemplantes avidius molam agitantem æstimabant aliquid esse instrumentum in eorum exitium, vel ad expugnandam civitatem, nunquam enim antea hujusmodi mola asinaria visa est in terra illa.

CAP. XXXIV.

De pugna navali inter classem Marchisii & nostrorum & classem hostium & de victoria nostra.

SErenato tempore cum jam Pascha instaret *Marchisus* rogatus à nostris à *Tyro* cum ingenti apparatu, & copia virorum, & armorum, & victualium revertitur. Principum etenim procurante consilio Rex & *Marchisus* eo pacificantur obtentu, *Marchio*, *Tyrum*, *Serithum* & *Sidonem* possidens Regis &

Regni profectibus fideliter & viribus totis intendat. Verum ſemper in lævum præceps ambitio cor cupidum & iniquum ſubvertit, nam Regni obtinendi deſiderio æſtuans, fidem promiſſam violat; & hoſtem interius occulit, amicum foris prætendit. [k] [ſane [l] oppidani ereptum ſibi libertatem æquoris gravius ſuſtinent; &] quid bello navali poſſint, experire decernunt. Galeas igitur binas & binas educunt, & ordinem in proceſſu decorum ſervantes, ad alta maris remigant obviam venientibus pugnaturi, quos advenientes noſtri præparantes excipere, cum nullum pateat ſubterfugium, animoſius expediunt ſe irruentibus obviare [m] [E contra noſtri claſsem conſcendunt belligeram, flexuque obliquo in lævum tendentes, ſpatio remotiore ſecedunt, ut liber hoſtibus non denegetur egreſsus] Et quia navalis belli mentio incidit, conſequens arbitramur ut claſsem bellicam ſermo ſuccinctus deſcribat, & quali utuntur moderni & qualem inſtituere antiqui. Apud veteres ſiquidem, in hujuſmodi navibus numeroſior exigebatur ordo remorum, quibus gradatim per tabulata diſtincta ſurgentibus, undas alii longiſſimo, alii breviore vexabant impulſu. Ternos autem vel quaternos ordines ſæpius habebant, & quinos interdum: ſed & ſenos, naves quædam in *Actiaco* prælio, cum adverſus *Antonium* dimicaret Auguſtus, habuiſse leguntur. Porro bellatrices carinas, *Liburnas* dixerunt: Eſt enim *Liburnia* pars *Dalmatiæ*, ubi claſſis *Actiaci* belli præcipua facta fuerat: Unde inolevit uſus, ut apud antiquos naves bellicæ dicerentur *Liburnæ*. Cæterum omnis illa vetuſtatis magnificentia imminuta defluxit: nam claſſis bellica, quæ ſenis olim decurrebat ordinibus, nunc binos raro excedit. Quod autem antiqui dixere *Liburnam*; moderni *Galeam*, media producta nominant: quæ longa gracilis, & parum eminens, lignum à prora præfixum habet, [n] & vulgo calcar dicitur: quo rates hoſtium tansfiguntur percuſſæ. Galiones vero, uno remorum ordine contenti, brevitate mobiles, & facilius flectuntur; & levius diſcurrunt; & ignibus jaculandis aptiores exiſtunt. Cum igitur prælium navale geſturi hinc inde proceſſiſſent, noſtri non acies directas, ſed incurvas diſponunt: ut ſi hoſtis tentet irrumpere intrinſecus, opprimatur [o] concluſus. Cornibus itaque in ſpeciem Lunæ productis, à fronte validiores conſtituunt, quibus & acrior infligatur impetus, & hoſtium propulſetur incurſus: in ſuperioribus vero tabulatis, clypei [p] [per gyrum] diſponuntur conſerti: & in uno conſidunt remiges, ut ſpatio liberiore dimicent qui ad pugnam in ſupremo conſiſtunt. Mare quidem omnino ſilens & placidum, tanquam bello excipiendo devotum, miteſcit, adeo ut unda interfluens, nec intendentis ictum, nec remigantis fallat impulſum. Congreſſi propius, tubis utrinque inſonant; clangorem terrificum miſcent: miſſilibus primo contendunt. [q] At noſtri, opem Divinam invocant, remiſque incumbunt obnixius; & naves adverſas, ſuarum roſtris elidunt. Mox bellum conſeritur; implicantur remi, cominus decertatur, alternis injectionibus rates alligant; & oleo incendiario, quod ignem Græcum vulgo nominant, tabulata ſuccendunt. Ignis iſte pernicioſo fœtore, flammiſque liventibus, ſilices & ferrum conſumit: & cum aquis vinci [r] nequeat, harena reſperſus comprimitur; aceto perfuſus ſedatur. Quid autem navali conflictu aſperius? quid ſævius? ubi tam varium congreſſos fatum involvit: nam flammis, torquentur exuſti; fluctibus abſorbentur naufragi; armis pereunt vulnerati. Erat galea quædam, quam dum noſtri temere moderantur, latus hoſti vicinum invergit: ſicque ignibus injectis ſuccenſa *Turcos* undique inſilientes admittit. Remiges vero, in mare protinus exterriti dilabuntur; at pauci milites, quos arma graviora impediunt, & nandi inſcitia detinet, pugnandi fiduciam ex deſperatione aſſumunt: Pugna impar committitur; ſed in virtute Domini, multos pauci exuperantes; ratemque ſemiuſtam, cæſis hoſtibus, triumphantes reducunt: aliam vero jam hoſtis, victor ſuperioris tabulati, bellatoribus depulſis invaſerat: at ii quibus inferior ſtatio fuerat deputata, remorum auxilio elabi

Naves bellicæ Liburnæ dictæ.

Ignis Græcus quid.

k Deeſt. *l* Oppidani vero claſſem comperientes venientem. *m Deeſt.* *n* Quod. *o* Excluſus. *p Deeſt.* *q* Et. *r Neſciat.*

contendunt.

contendunt. Mirum quidem, & miſerandum certamen: nam remis in diverſa tendentibus, nunc huc nunc illuc *Turcis* agitantibus galea depellitur: noſtri tamen prævalent, & hoſtis ſuperius remigans, Chriſticolarum ſuperventu detruſus, ſuccumbit. In hac navali congreſſione, galeam pariter & galionem cum ſuis vectoribus, pars perdit adverſa; noſtrique, ſolemnem triumphum [f] [gloriam] illæſi & læti reportant. Galeam itaque hoſtilem ſecum trahentes in aridam, utriuſque ſexus ex noſtris occurrentibus in littore victores expoſuerunt diripiendam. Mulieres igitur noſtræ *Turcos* cæſarie rapta protrahentes capite detruncabant probroſe tractantes, & abjectius jugulantes. Quarum quanta manus infirmior, tanto pœna dilatione mortis protractior, cultellis enim non gladiis amputabant capita eorum. Non eſt ſimilis viſa pugna navalis tam exitialis, tanto confecta periculo vel conſummata impendio. *Claſſis Turcarum à Chriſtianis diſſipatur.*

CAP. XXXV.

Interea Turci *exteriores foſſam noſtram terra implere curantes noſtris intra poſitis feroces faciunt inſultus.*

INterea exercitus *Turcorum* exterior ex victoria noſtrorum altius ingemiſcentes pertinacius conglobati irruerunt in noſtros qui infra foſſam continebantur, ut vel foſſam perfectam obturarent humo rejecta implentes, vel reſiſtentes perimerent. Quorum impetum ægre excipientes noſtri maximo decertabant labore, quia tantæ multitudini innumerabili impares videbantur, tum quia ſemper creſcebat numerus irruentium, tum quia & ex parte civitatis cavendum erat ne forte & ipſi irrumpentes in eos irruerent. Inter oppugnantes erat quædam gens larvalis, nimis vehemens & pertinax, naturis deformis ſicut & aliis fuerat diſſimilis animis, nigriore colore, enormi ſtatura, feritate immanes, pro galeis habentes in capitibus rubra tegumenta, ferreis hirſutas dentibus clavas geſtantes in manibus, quarum ictibus quaſſanda nec caſſis reſiſteret vel lorica, *Mahumeti* effigiem inciſam pro ſigno habebant. Hujus protervæ gentis tanta fuit multitudo quod in foſſam irruentes alii aliis cederent colliſi in terram. Irrequietis igitur inſultibus debacchantes noſtros tanta affecerunt prolixitate, quod qua parte eſſe cavendum ambigerent, nuſquam enim ſecuritas, nunquam requies, angebantur undique, nunc obſervantes ſe ab obſeſſis in urbe, nunc ab exterioribus continue imminentibus, nunc & à parte maris Galeis eorum ſedentibus in inſidiis, ut vel *Turcos* advenientes admitterent in urbem, vel Chriſticolis obviarent nobis in ſubſidiis venientibus, divinæ demum pietatis reſpectu rejectis & repulſis adverſariis.

CAP. XXXVI.

Noſtri dum tribus turribus ligneis urbem inſiliunt, oppidani deditionem offerunt, & dum ab hoſtibus inferioribus infeſtantur, machinæ eorum incenduntur.

PRincipes noſtri ad machinas quibus civitas oppugnetur operam communem impendunt. Tres itaque Turres ambulatorias de ſilvæ ſiccioris materia conſtruunt, quarum prima *Landegravum*, ſecunda *Genuenſes*, tertia exercitum reliquum ſortitur auctorem. Certanti ſtudio moles iſtæ conſurgunt quas ex trabibus & tabulatis in altum eductas lapſus mobiles incitat, & *Tres machinæ eriguntur à Chriſtianis.*

[f] *Deeſt.*

 quadam

quadam arte mechanici facilem ad motum inclinat. Artifices vero has machinas ne pareant incendio centonibus & crudis coriis obvolvunt, & ut petrariarum impetus materia molliori exceptus non noceat, reticulatos funes à fronte protendunt. Porro eminentiæ turrium supra murorum fastigia, & urbis propugnacula sublimes Balistarios & sagittarios continent, at medias stationes occupant, qui sudibus & contis decertant. Singulis autem castris suæ applicantur petrariæ, & lateratim assistunt, quibus & machinæ productæ defendantur, & mœnia dejiciantur adversa. Oppidani vero jam penitus diffidentes urbis deditionem offerunt, ita tamen ut ipsis abscedendi libertas, & res suas asportandi non denegetur facultas. Nostris vero renuentibus, omnique nisu insistentibus, ut confectæ machinæ muris applicarentur, resistunt viriliter oppidani vicem reddentes oppugnantibus, & incursantibus talionem. Vero sabbato post Ascensionem Domini, muris machinis propius admotis, cum jam à mane usque ad vesperam acrius oppugnarent civitatem, ecce exercitus *Turcorum* exterior irruens magno cum impetu catervatim se ingerit in fossam, ut oppugnaret à tergo impugnantem civitatem, ut vel eos averteret vel omnino dissiparet. Igitur dum nostri hinc inde coerciti, utrinque divisi, se vel ab exterioribus irruentibus defenderent, vel urbi expugnandæ intenderent, & virtus minor fieret, quia partita in diversa, machinas nostras ignis succendit hostilis, quas nec potuit ulla diligentia extinguere, sed mutiles factæ sunt igne Græco consumptæ. Sicque infelici casu triumphi spes excidit, quæ quanto prius certior tanto postmodum tristior evanescit.

Machinæ Christianorum incenduntur.

CAP. XXXVII.

De fame oppidanorum, & succursum per galeas.

OBsessi vero jam victualibus nimium egentes affligebantur, ut equos suos consumerent, nec alterius generis bestiis parcentes, legis obliti *Mahumeticæ*, dum hianti satisfacerent gulæ, quos fames incitat ad esus nefandos. Interea Christianorum captivos seniores, quos præ senectute æstimabant inutiles, jaculabantur foras mutos, exanimes; juniores vero vegetos, & ad opera exercenda idoneos reservabant captivos. Sic igitur angustiatis *Turcis* advenerunt tres naves onerariæ, & se subito nautæ præcipitantes in urbe, dum nostrorum metuunt occursum, quidam eorum passi sunt naufragium, salvis tantum navibus cum victualibus advectis. Unde obsessi nimia dissoluti lætitia, tanquam voto eorum fuerit satisfactum, cum cymbalis & tibiis ululantes vocibus altisonantibus testati sunt se perplexos non esse, firmant igitur plausus ad judicium, ne putentur sustinere dispendium.

Turcæ Christianor. captivos seniores foras ejiciunt.

CAP. XXXVIII.

Salahadinus *congregatis exercitibus omnium Regnorum suorum nostros impugnat, sed nostris viriliter resistentibus confusus abscedit.*

S*Alahadinus* interim contractis copiis totius *Asiæ*, quicquid *Indiam* à *Tigri* disterminat, quicquid *Tigrim* & *Euphratem* interjacet, quicquid inde ad mediterraneos porrigitur fluctus, simul in bella produceret. Ex *Affrica* vero gentes innumeræ confluunt *Nadabaræ*, *Getuli*, & *Numidæ*, sed & populi meridionali solis adustione deformes, quos à *Græco* vocabulo *Mauron*, quod nigrum sonat, *Mauros* sive *Mauritanos* appellant. Sic ergo duæ mundi partes, tertiam

tertiam impetunt; & adversus duas *Europa* confligit, quæ sola nec tota Christi nomen agnovit. Porro plerosque *Salahadinus* stipendiis excitat; & in sumtus tantos nec pecunia dudum [t] [ante] collecta suppetit: nam communi placito Gentiles statuerant, ut morientes quicunque, rerum suarum partem tertiam Legis defensoribus erogarent. Cæterum nonnulli, quodam peregrinationis obtentu gratis veniunt; & pro legis suæ cerimoniis defendendis, contra Christicolas pugnaturi procedunt. Hanc igitur multitudinem undecunque collectam tyrannus effundens, nimia elatione luxuriat; & nostros audacter impetens, omnes vel captivos abducere, vel in ore gladii exterminare confidit. Quod si *Darium Persarum* Regem, cum septingentis millibus dimicasse legimus; in hoc præsens multitudo præjudicat, quod illa numerari potuit; istam vero nulla numeri certitudo concludit. Ingens illa planicies quæ à mari ad mare porrecta, longe lateque distenditur, tot millibus minus sufficit; & cum sinus laxiores camporum amplitudo explicet; loci tamen angustiam, acies confertæ causantur. Christicolæ, quibus hinc oppidani, hinc hostium instant exercitus, utramque incursionem strenue sustinent; & dispositis ad fossata præsidiis, tam hos quam illos à castrorum irruptione propellunt. Sabbatho Pentecostes, insultus iste primo committitur: quem in dies octo protractum, strages utrinque magna durius exarsisse testatur. Nostri, dies festos infestos sentiunt; eos tamen spiritus virtutis in confusionem hostium corroborat: & qui olim Apostolos ad prædicandum instruxit, nunc milites suos ad pugnandum accendit. Universi autem, edicto publico, castrorum limites excedere inhibentur; nec est opus extra bellum quærere, cum propius inveniant provocantem. Tanta quidem instantium multitudo irruit, quod sagittæ casu emissæ frustra non evolant; nec quisquam ictus certos dirigit, ubi turba densior tot vulnerandos opponit. Octavo die unus filiorum Soldani balistæ jactu occumbit percussus; cujus obitus & cœptos insultus cohibet, & exercitum hostilem exterret. Plurimi ergo in fines patrios redeunt, Christicolarum prorsus abhorrentes congressum: quos adversus tantam multitudinem tam strenue viderant decertasse.

Salahadinus castra Christianorum cum infinita hominum multitudine frustra aggressus turpem passus est repulsam.

CAP. XXXIX.

Item de fame oppidanorum & succursu per Galeas.

FAmes interea oppidanos affligit, quibus ab Ægypto Soldanus rates frugiferas notho flante transmittit. Erant autem viginti quinque: sed tres majores, dum inter turrim Muscarum & rupem proximam tentant irrumpere, duæ quidem saxis confringuntur illisæ; tertia vero portu potitur illæsa. Venientes quippe, à cœpto cursu nostrorum galeæ deturbaverant: quarum una, dum nimis temere fugientes insequitur, scopulis offensa deperit & dissipatur.

CAP. XL.

De infortunio nostrorum quod ex bello accidit sine consilio Principum suorum suscepto.

TRactu temporis, cum exercitus otio longiore torpesceret, plebs rerum novarum cupida, Principum [u] incusat ignaviam; & pari desiderio æstuans, sese vicissim invitat ad pugnam: castra Gentilium quia tam proxima, indignantes movent; spolia distrahenda, cupidos incitant: victoriæ gloria pug-

t *Deest.* u Excusat.

naces accendit. Tumultuariam [x] vero conjurationem ineunt; & animi calore præcipiti, unanimes accinguntur ad bellum, Principum non expetito assensu. Principes quidem, quantum possunt, ausus vulgi temerarios laborant comprimere. Sed & Patriarcha sub anathemate inhibet, ne ducibus inconsultis hostem provocent; & belli [y] discrimen incurrant: nihil tamen vel illorum dissuasio, vel hujus interminatio proficit: vincit enim furor consilium; rationem impetus; imperium multitudo: Vulgus quocunque impellitur, temeritatem virtutem putat, id optimum quod optat judicans; & rerum exitu non expenso, corrigentem refugit, regentem contemnit. Die igitur Sancti *Jacobi*, die luctifica & infesta, infelix illa gregariorum militum turba prorumpit; armati quidem prodeunt; sed minus provide, venturum discrimen attendunt. Juventus sane insignis, juventus strenua & nulli cessura [z] victori, si caput nacta, si consultius ausa, si quantum spoliis tantum præliis indulgeret. Verum Dux agminis nullus, sibi quisque miles, sibi ductor; signa propria vix agnoscunt, vix sequuntur; præcurrunt plurimi, dum potius de præda quam de prælio cogitant perituri, Gentiles visis prodeuntium turmis, metu [a] dubium [b] [an] de industria, paulisper cedunt; & sarcinis non asportatis, tentoria rebus variis opulenta relinquunt. Cæterum sub [c] clivo montis proximi vires absconsas collocant; & missis exploratoribus, quid nostri velint, quid veniant inquisituri, subsistunt. Nepos Soldani *Tecahadinus* eo tempore versus castrum *Himberti* tentoria fixerat: vir animis strenuus & armis; scelere immanis; sævitia implacabilis; & nomini Christiano tam perniciosus, quam invisus. Huc prædicta multitudo accelerat; huc prædæ libido cunctos excitat; minus quidem circumpositas locorum explorant insidias, qui jam de spoliis diripiendis contendunt. [d] Plerique copia ciborum inventa, indulgent [e] genio; & armis depositis nimium securi discumbunt, tanquam ad epulas invitati. *Turci* vero, rebus quæ geruntur non incognitis, mox undique irruunt; & voce, ut solent, terribili personantes, plebem dispersam & stupidam facili triumpho prosternunt. De bello nullus, cuncti de fuga cogitant; sed pedites, sed armis onusti, sed siti & æstu exhausti, nullatenus effugere possunt, quos hostis eques & impiger insectatur. Passim namque fugati, passim fusi; nulli parcitur, nemo captivus servatur; suum furor non explet affectum, ira ferrum repetit, quod tædium percutientis abjecit. Quocunque quemque metus incitat, mortis occurrit necessitas: inevitabile cunctis discrimen imminet: ubique hostis, ubique cædes; vulnerantur innumeri: & qui cæsi occumbunt [f] IV. millia æstimantur. Audito fremitu, & strage conspecta, Principes nostri dissimulant: duri certe, inhumani & impii, qui fratres suos coram se trucidari conspiciunt; nec opem perituris impendunt: quibus hoc solum pro crimine contra factam inhibitionem à castris exisse. Porro, cæteris ex ignavia potius quam offensa hæsitantibus, Archidiaconus *Colecestriæ Radulphus* de alta ripa, laborantibus subvenit, lapsuris succurrit: vir statura & forma spectabilis: quem laurus gemina, & utriusque militiæ commendat perfectio: scientia scil. præclarum, armis insignem, hic postmodum cum plurima præstanter insignia in eadem obsidione qua tunc laborabat, fine felici & commendabili diem clausit extremum. Oppidani vero visis suorum successibus, animosi prorumpunt; & usque ad injectionem [g] ædium de proximo papiliones invadunt.

x Ergo. *y* Discrimina. *z* Jactori. *a* Dubii. *b* *Deest.* *c* Declivo. *d* Plurimi. *e* Gulæ. *f* Quinque millia & quingenti. *g* Ignium.

CAP.

CAP. XLI.

De navibus in succursum nostrorum venientibus.

HAc itaque tam flebili cæde peracta, cum robur nostrum jam ex parte multa decisum esset, arrisit fortuna blandior; & allubescens *Favonius* rates attulit armatis onustas. Interdum vero Gentilium classis nostræ furtim permixta procedit; & tam lingua quam insignibus Christicolarum mentita paratus, inopinos & subitos ad urbem cursus subducit.

CAP. XLII.

Qui viri & quales bellatores tam Laici quam Clerici superioris & inferioris ordinis in succursum nostrum veniunt.

NOstris igitur diuturno tribulationis igne perfectius excoctis, & gravissimis tentatis pervenientibus usque ad animam, percussionibus elimatis, respexit Dominus qui non deserit sperantes in se, & doluit super eos adducens ab extremis finibus terræ fortes auxiliarios, viros insignes, potentes in prælio, qui præteritam non tantum resarcirent exercitus amissi virtutem, imo & à superabundanti ampliarent adjectione advenientium. Appulit imprimis Comes *Trecarum Henricus* de *Campania* cum manu militum valida. Venerunt & alii consequenter quamplurimi, quorum hæc sunt nomina, observato ordine adventus eorum, recitanda, venerunt isti, Comes *Theobaldus Bleseucis*, sed trium mensium terminum non visurus, quia morte præventus est, venit & Comes *Stephanus*, Comes de *Claro Monte*, Comes de *Scaloniis*, *Manserius* de *Garlanda*, *Bernardus* de Sancto *Walerico*, *Johannes* Comes de *Pontiniaco*, *Erardus* de *Castiniaco*, *Robertus* de *Buonis*, *Adaunius* de Fonteines, *Ludovicus* de *Ascla*, *Galterus* de *Arzilleriis*, *Guido* de *Castelluno* cum *Lovello* fratre suo, *Guido* de *Meisieriis*, *Johannes* de *Monte Mirail*, *Johannes* de *Arciis*; venit & Dominus de Camte in *Burgundia*, *Gaubertus* de *Monte Aspero*, *Clarembaldus* de *Nuberiis*, Episcopus *Blesensis*, Episcopus *Tolensis*, Episcopus *Ostiensis*, Episcopus *Mordrensis*, Episcopus *Brisensis*, Episcopus *Astensis*, Patriarcha quoque *Jerosolymitanus*, Archiepiscopus de *Cæsarea*, Episcopus ne *Nazareth*, fuit quoque ibi electus *Aconensis*, Archiepiscopus *Besezonensis* & Archiepiscopus *Cantuariensis Baldwinus*, *Hubertus* Episcopus *Salesbiriensis*. Intererat etiam de quo præfati sumus Archidiaconus *Colecestrensis*, *Radulphus* de *Alta Ripa*, venit & Abbas de *Scaloniis*, Abbas *Esterpensis*. Venit & quidam Presbyter sine intermissione se exercens in hostes, & tela torquens balista infatigabili labore. Venerunt etiam de *Normannia* quamplurimi *Walklinus* de *Ferariis*, *Robertus* Trussebot, *Richardus* de *Vervone* & ejus filius, *Gillebertus* quoque de *Tilleriis* cum manu valida bellatorum, venit & *Yvo* de *Veteri Ponte*, *Ranulphus* etiam de *Clavilla* olim Justitiarius *Angliæ*, *Gillebertus Malenianus*, *Hugo* de *Gorniaco*, Præter hos etiam venerunt quamplurimi de diversis terrarum finibus quorum summa non cadit in numerum; nec, etiamsi sciretur, nominarentur propter fastidium audientium.

Nova auxilia Christianis accedunt.

CAP.

CAP. XLIII.

Comes Henricus *de* Campania *exercitui nostro præficitur.*

[h] COmes *Trecarum Henricus* cum manu militum valida tunc temporis appulit: cui] statim regendi exercitus cura committitur, quem prius *Jacobus* de *Avennis*, & *Landegravus*, nunc simul, nunc vicissim habebant. *Landegravus* [i] autem valetudinarius effectus, repatriandi prætextu castra deseruit: qui cum multa clarius, & ad omnium favorem egisset, illustrem factorum gloriam turpi reditu deformavit.

CAP. XLIV.

Dux Suaviæ *persuasu* Marchesii Acon *venit.*

EO tempore cum filius Imperatoris, Dux *Suaviæ*, patre paulo ante defuncto, apud *Antiochiam* degeret, Principes ei [k] mandandum decernunt, ut ibidem moram [l] faciens & terras Gentilium vicinas [m] impugnet. Sanum quidem & salubre consilium; nam si hostem bellorum instantia, locis pluribus occupasset, conatus ejus ad multa deductus, minor ad singula & infirmior extitisset. Hujus legationis verbum *Marchisus* minus fideliter executus, Ducis animum maligna interpretatione [n] promovit, tanquam Principes ex invidia, ejus procurarent absentiam, ut sibi urbis capiendæ gloriam reservarent. Fuit autem qui assereret *Marchisum* à Soldano sexaginta millia *Bizantiorum* eo suscepisse obtentu, ut Ducis ab *Antiochenis* partibus discedere persuaderet. Dux itaque *Acon* veniens, dissensionis seminarium extitit: nam veteri & pertinaci dissidio ab *Alemannis Franci* dissident, cum Regnum & Imperium de Primatu contendant.

Marchisi astutia.

CAP. XLV.

Marchisus *Ducis auxilio aspirat ad Regnum.*

POrro *Marchisus* peculiarem causam occultius agens Ducis quem sanguine contingebat, præsentiam studiosius expetivit: ut ipso mediante, si posset, Regni solium obtineret. Casus quidem ad nutum blanditus, spem votis majorem indulserat, nam Reginam & sobolem quam de Rege *Guidone* susceperat, mors rapuit immatura; verum ut hanc tractatus particulam enucleatior excipiat intellectus: stirpis Regiæ successionem paulo remotiore principio evolvemus.

h Comiti de Campania Henrico quem primum prædiximus applicuisse. *i* Enim. *k* Mandaverunt. *l* Faceret. *m* Impugnaret. *n* Permovit.

CAP. XLVI.

De genealogia Regum Jerosolymorum *quæ deficiens causa fuit quare* Marchisus *aspirabat ad Regnum.*

FUlco siquidem, pater *Galfridi Andegavorum* Comitis, singulari virtutum merito in Regem *Jerosolymorum* electus, de filia prædecessoris sui Regis *Baldwini* Melesende, duos filios *Baldwinum* & *Almaricum* suscepit. Quorum natu major Regio sceptro potitus; & nomen avitum referens, neptem *Manuelis Bizantini* Principis, *Theodoram* nomine, *uxorem* duxit: sed absque liberis, cum *Ascalonem* [o] victoriose cepisset, in fata concessit. Frater ejus virtutis & Regni successor, *Babyloniam* ad tributum compulit; & bino conjugio, variam utriusque sexus progeniem suscitavit. Prima uxor *Batrix* dicta, quam ante Regni susceptionem duxerat, filia Comitis *Roasiæ* fuit: sed quia unione sanguinis ipsi conjuncta fuerat, conjugalem copulam, celebrato divortio, cleri censura dissolvit. Ex ea tamen prolem geminam jam susceperat, filiam *Sibillam* nomine, & filium nuncupatione *Baldwinum*, qui patre defuncto diademate insignitus licet junior, & lepra respersus, *Salahadinum* cum sexaginta millibus *Turcorum*, manu [p] rata miraculose confecit. Hic citius rebus humanis exemptus, filium sororis suæ *Baldwinum*, quæ fratri *Marchionis Willelmo* nupserat, regni successorem constituit, & diademate insignivit. Sed & ipse adhuc [q] parvulus & septennis morte festina decessit. Cæterum patre pueri pridem defuncto, *Guido*, qui de *Pictavia* oriundus fuit Sepulchri visitator advenerat, matrem pueri *Sibyllam* duxit uxorem: qua postmodum paternum vindicante solium, ipse quoque Regiæ potestatis insigne suscepit; Ex ea quidem quatuor filias genuit, quas simul cum matre infra brevem temporis tractum mors [r] importuna rapiens, *Guidoni* calumniam peperit, & *Marchiso* regnandi fiduciam concitavit. Porro uxor secunda, quam Rex *Almaricus*, repudiata priore, superduxerat, *Maria* nomine, consanguinea *Manuelis* Imperatoris fuit, ex qua duas progenuit filias: sed earum altera sub tenero vitæ principio diem clausit extremum: alteram vero, *Elizabeth* nuncupatam, cum nondum annos nubiles attigisset, *Enfridus* de *Turone* sponsam habuit: sed quia successionis jure jam ad eam Regni devolvebatur hæreditas, *Marchisus* utrumque molitur expungere, tam *Enfrido* conjugem, quam sceptrum *Guidoni* rapturus.

CAP. XLVII.

Miraculosa quæ contingebant tempore obsidionis subnectuntur.

INterea juxta varios, sicut dicitur, eventus belli, nunc his, nunc illis vicem pro vice reddentibus, casus contingebant multiplices, non minus miraculosi quam mirandi, quos ad notitiam posterorum visum est non indignum recitari.

o Victoriosissime. *p* Rara. *q* Puerulus. *r* Incpina.

CAP. XLVII.

Petraria quædam oppidanorum ex violentia sui omnes machinas nostras comminuit, & hominem ex nostris quem percusserat non læsit.

PEtrariarum hostilium, quarum fuit in civitate copia, una fuit incomparabilis, & magnitudine compactæ machinæ, &, pro voto torquentium, inæstimabilis molis lapides jaculando efficax, hujus nihil potuit resistere vehementiæ. Incredibilis molis quippe lapides jaciebat, emissos etiam lapides procul impetus egit. " Omnia comminuit jactus quæcunque feriret. Lapides nihilominus, quoties nullo retardarentur obstaculo, unius pedis longitudine agebantur in terram cadentes. Nonnullas Petrariarum nostrarum percutiens in particulas dispersit, vel certe mutiles effecit, machinas quoque alias plures vel ictu dissolvit, vel particulam, quam attigerat, abscidit. Tanta nimirum erat vehementia jaculandi, & impetus tam pertinax, quod nihil tam solidum, vel ita fuit compactum cujuscunque materiæ vel substantiæ, quod posset incolume tam intolerabilis percussuræ sustinere injuriam. Hæc igitur talis in quendam ex nostris hominem lapidem enormis magnitudinis dedit à tergo, aversa quippe facie steterat nihil suspicans, sed nec æstimans tam procul posse lapidem pervenisse, sed nec hominem quidem vel in minimo læsit, imo nec loco movit, sed resiliens à tergo tanquam à monte ferreo decidit haud procul inefficax. Quem vir ille respiciens plus habuit horroris ex visu, quam doloris ex ictu. Quis hoc, inquam, non ascriberet divinæ miserationi? quis hoc intelligens non pensaret magna opera Domini, cujus pro se certantibus semper præsto est clementia? ad cujus commendandam ubique merito magnificentiam quid operatus est subjiciam.

CAP. XLVIII.

Telum ab interius in quendam ex nostris emissum omnem armaturam ejus penetravit, sed scedulam nomen Dei continentem, & in pectore ejus pendentem penetrare non potuit.

AMplius. Quidam ex nostris satelles, dum in fossis extra murum civitatis existeret, vel ut muri infirmiora perscrutaretur, vel ictu balistæ, quam manu gestabat, quemcunque hostium feriret, huc illucque vagando demum substitit, armatus quidem erat more peditum satis competenter, ferreo tegmine capite munito, lorica quoque, tunica etiam linea multiplici consuta, lineis interioribus difficile penetrandis acu operante artificialiter implicitis, unde & vulgo parpunctum nuncupatur. Hunc igitur suspicientem subito à summitate muri, *Turco* transmittente spiculum balistæ vi maxima contortum percussit in pectore, ita quod omnia prædicta penetrans viz. capitis ferream armaturam, & etiam loricam cum parpuncto, demum ad quoddam Breve, quod gestabat, appensum collo & in pectus, densissimum, non solum restitit, sed tanquam à ferrea lamina resiluit retunsum & recurvatum. Nunquid non manifesta sunt opera Dei, ut telum penetrans ferrum multiplicatum à schedula resiliret hebetatum? nomen quippe Dei sanctum dicebatur vir ille gestare collo appensum insertum schedulæ ferro impenetrabile. Murus quidem inexpugnabilis Deus est sperantibus in se.

CAP. XLIX.

Miles inermis requisitis naturæ vix peractis Turcum *armatum se lancea impetentem lapide prostravit.*

AMplius. Quendam ex nostris militem ad requisita naturæ extra castra in præfatæ margine fossæ sicut moris inclinatum, *Turcus* quidam equo admisso improvidum petiit, quem cum miles venientem à latere adverteret, vix opere, ad quod venerat, expleto, se expeditus arrexit, vel ut irruentem declinaret, vel annuente Domino quocunque modo expeditior exciperet, licet prorsus inermis extiterit. Quem cum *Turcus* lanceæ cuspide niteretur transfodere Deo protegente paulum inclinatus ictum fefellit

Transit equus rapidus vacuoque prætervolat ictu.

Turcus autem cum ad votum sibi non successisse doleret, repetito cursu pertinaciter vibrans hastam ferebatur in militem, quid igitur faciat miles inermis? pedes, solus, & tanquam hosti expositus in prædam, invocato vero qui semper suis per gratiam præsens est Deo in auxilium, cum comminus cerneret imminentem lapidem forte repertum

Jecit in hostilem nudum sub casside vultum,

quo ejus tempore colliso, stupidus *Turcus* equo turbatus in terram, & fractus cervicibus mortuus est, cujus equum miles comprehendens impigre sessore mutato reversus est ad suos. Hoc quodam alio referente, qui casum rei perviderat; factum est notorium in castris.

CAP. L.

Mulier fidelibus fossam urbis terra implentibus in fossa moriens præcipit corpus suum in loco terræ ibi manere.

AMplius. Inter comportantes ad complendum aggerem in fossam civitatis facilius comprehendendæ, mulier quædam sollicitius laborans multa satagit sedulitate, ut opus cœptum proficeret, sine intermissione infatigabilis iens & rediens, aliosque diligentius exhortans, in zelo concepto compulsa est invenire finem vitæ simul & laboris, nam, cum simul omnis multitudo cujuslibet sexus & ætatis, ad opus expeditius complendum, itque reditque frequens, mulierem præfatam, dum se quod apportaverat Dominæ expedire satageret, *Turcus* sedens in insidiis pilo percussit ad mortem. Quæ cadens in terram, dum se præ vehementia doloris in diversas partes torqueret, qua potuit voce, virum suum, qui ad eam gemebundam cum pluribus aliis accurrerat, flebiliter, nec minus suppliciter rogavit dicens, dilectione tua Domine Charissime per maritalis religionem amplexus, per fidem inter nos contracti olim matrimonii precor & exoro, ne cadaver meum jam futurum exanime ab hoc loco patiaris amoveri, imo quia jam non licet ulterius ad hoc opus perficiendum operari viventi, locum obtineat corpus in opere ut nonnihil sit quod me reputem profecisse, jaceat cadaver exanime in fossa vice terræ, postmodum terra futurum. Hoc idem suppliciter exoravit ut fieret ab universa circumstante multitudine, nec multum post emisit spiritum. O fides infir-

mioris ſexus admirabilis! O zelus imitabilis mulieris, quæ nec poſt mortem deſtitit operantibus cooperari, dum perſeveravit etiam voluntas in moriente operandi.

CAP. LI.

De equo Turci *in reti capto.*

AMplius. Quendam ex noſtris plebeium dum rete ſuum tenderet explicitum extra caſtra, vel ad arcendos *Turcos*, vel ſi irruerent capiendos, unus eorum equo ſedens rapido curſu impetiit, quem cum ex adverſo irruentem reſpiceret, nondum conſummato omnino cui inſiſtebat opere in fugam verſus eſt, quem cum *Turcus* perſequendo nequiret aſſequi, jam receptum in caſtra deſperans perſequi deſiit, & revertens rete cœpit avellere, nimia turgidus indignatione. Cum autem jam nonnullos paxillorum cum funibus quibus rete tenebatur eruiſſet à terra, ipſum rete, quod raptim & incaute ſtuduit obvolvere, caput equi cui inſidebat forte comprehendit incluſum, equus autem elegantioris formæ ſe dedignans comprehendi, efferatus frequentius ut ſe expediret in orbem girans magis ac magis irretitus eſt, quod cum viri quidam proſpexiſſent, eo verſus præpete curſu agebantur. *Turcus* autem equum ſuum ſentiens impeditum ocius deſilivit, & pedes fugit, qui licet ibi relicto careret equo curſu pedeſtri inſequentes evaſit, quia pedibus timor addidit alas. Cujus equum optimum, vix tandem à reti quod ex parte ruperat multa diligentia expeditum, cunctis in commune qui occurrerant decernentibus, habuit ille plebeius, cujus rete extritaverat, in repenſationem retis ſui ſciſſi.

CAP. LII.

De equo Turci *pedica capto.*

AMplius. Propter frequentes & improviſas *Turcorum* irruptiones decreverunt Principes noſtri fieri pedicas occultas, & terra ne viderentur operiri. Contigit igitur quadam die dum ſe quidam ex noſtris ephebi in planitie extra caſtra ex condicto exercerent, ſagittas ad ſigna immittentes, *Turcorum* quoſdam equis admiſſis in ipſos juvenes irruere, quos quia inermes erant noſtri & numero pauciores declinantes ſe receperunt in caſtra. Unus autem perſequentium quaſi equi ſui confidens agilitati pernicius alios anteibat, cum ecce medio curſu pedica una comprehenſus eſt equus ejus, unde nullo niſu vel ſtudio ſeſſoris potuit tunc expediri, unde *Turcus* malens equo carere quam capite pedes aufugit indemnis ad ſuos, equum vero ejus decretum eſt reddendum ei, cujus erat illud quo retentus erat inſtrumentum, viz. *Roberto* Comiti *Druenſi.*

CAP. LIII.

Ivo *de* Veteri Ponte *cum paucis* LXXX. *piratas occidit.*

AMplius. Militem ex noſtris *Ivonem* de *Veteri Ponte* decem ſociis comitatum, verſus *Tyrum* tres nautæ in parva navi deduxerunt, quos cum jam à portu longius navigantes perſpexiſſent quidam *Turcorum* piratæ, à quodam maris gurgite aridæ contiguo prodeuntes, in quadam Galea remigantes ferebantur in eos, erant autem numero quaſi octoginta. Quos cum nautæ vidiſſent

diſſent pernicius appropinquantes, nimio exterriti timore dixerunt ad invicem. Domine Deus, væ nobis capti ſumus jam trucidandi, ad quos prænominatus *Ivo* de *Veteri Ponte* dixit, quid modicæ fidei timetis quos ſine mora mortuos videbitis? & cum jam violentia remorum acta Galea roſtro navem videretur comminus percuſſura. *Ivo* in eandem inſiluit Galeam, & quam manu geſtabat bipenni cœpit *Turcos* inſtanter detruncare. Cujus opus cum ejuſdem ſocii proſperari vidiſſent, animæquiores ad eum in Galeam inſilientes univerſos, quos invenerunt hoſtes, vel immiſericorditer detruncaverunt, vel captivos ſecum abduxerunt. Sic his datur triumphare qui in Deo ſpem ponunt, qui vinci non novit, ad quod fides ficta non valet, nec multitudo dimicantium: quia nec refert apud Dominum ſive in paucis ſive in pluribus conſiſtit belli virtus & ſumma victoriæ.

CAP. LIV.

Admiralii genitalia igne Græco combuſta ſunt, quo machinas noſtras incendi propoſuerat.

AMplius. Cum oppidani forte comperiſſent noſtrorum maximam multitudinem à caſtris exiiſſe, ſicut fieri ſolet, ad quæritanda eſui animalium neceſſaria, à civitate ſubito erumpentes, ductore eorum Admiralio viro famoſo & potenti *Bellegemino* nomine, in noſtros minus circumſpectos irruerunt, quos tamen pertinaciter inſiſtentes, nonnullis hinc inde peremptis, repulerunt in urbem. Admiralius vero ſolus tanquam aliis animoſior diutius reſtitit, omnium quidem ſtudio ſategit, ut ſicut prius ſe jactanter prædixerat acturum, machinas noſtras urbis in proximo muris admovendos vel ferro diſſiparet, vel igne Græco conſumeret, cumque diutius his exequendis ſollicitius inſiſteret. aliis jam fugientibus, ipſe ſolus remanſit, donec ſcil. propoſitum peregiſſet, quem ex noſtris miles quidam ex adverſo veniens equo dejecit, & caſu confracta, qua ignem Græcum geſtabat, ampulla, eodem igne ſuccenſa ſunt ejuſdem *Turci* membra genitalia cum verendis partibus reliquis, liquore ſcil inextinguibili. Et ſic eidem ceſſit in proprium exitium, quod nobis diſpoſuerat ad detrimentum.

CAP. V.

Turcus *ignem Græcum natando deferens à noſtris reti capitur.*

AMplius. Quidam noſtri piſcatores non procul à terra retia ſua laxaverant in capturam piſcium, hujus enim ſtudio miniſterii, & ſibi neceſſaria acquirebant, & piſciculos vendentes non modicum egentibus ſolatium præbebant. Contigit igitur die quadam, ad occaſum ſole vergente retibus extenſis,quod quidam noſtrorum eminus reſidens in littore perſpiceret hominem in mari longe natantem, capite ſolo comparente, aquis cætera tegebantur. Illo itaque qui hoc viderat indicante, piſcatores prædicti cimba ſua vecti natantem pertinacius inſectabantur ut viz. cognoſcerent quidnam hujuſmodi fuiſſet prodigium. Cui, cum propius remiges acceſſiſſent: *Turcum* eſſe deprehendunt, poſt quem jam ad eorum vociferationem exterritum, & retro cedentem, feſtinant remigantes, & in eorundem retibus comprehenſum tenuerunt. Prius enim eadem nandi peritiſſimus retia pertranſierat, cum eo quod portabat onere ad collum ſuſpenſo, portabat enim ignem Græcum in pelle lutrina, his qui in urbe obſidebantur deſtinatum, ſic enim *Turci* mittere conſueverant obſeſſis ignem hujuſmodi per homines nandi gnaros,

 quia

quia ſic fieri commodius æſtimabant & occultius. Piſcatores autem cum deprehenſo ſuo captivo aſcendentes in terram, rem ut erat cunctis exponunt per ordinem. Ipſum itaque cum eo quod portaverat igne vinctum, per medium deduxerunt exercitum, acriter flagellantes, & irridentes, & tandem durius laniatum decapitaverunt, & ſic dimiſſus eſt quietus. Sic Dominus habere curam ſuorum probatur, qui diſſipat conſilia gentium & reprobat conſilia Principum, qui quas hoſtilis procuravit malignitas ad nihilum redegit adverſitates.

CAP. LVI.

Turcus *telo in inguine percuſſus interiit, qui crucem Dominicam commingere diſpoſuit.*

AMplius. Nec hoc quidem arbitramur ſilendum quamvis oneroſum relatu, horrificumque ſit auditu, quod *Turci*, ob ſcandalum crucifixi, & opprobrium noſtræ fidei, conſueverunt iconia & picturas Chriſtianæ Religionis repræſentantes myſterium,in civitate repertos, ſuper muros in conſpectu Chriſticolarum virgis cædere,& tanquam viventes durius flagellare, & ſputis ſordidare, & aliis pluribus modis pro voluntate ignominioſe tractare. Quod cum die quadam *Turcum* quendam noſtrorum quidam vidiſſet agentem, & crucem quendam cum ſalvatoris noſtri imagine, turpi quadam repræſentatione & nefanda moribus agitaſſet obſcenis, vociferatione blaſphema, impia verba noſtræ religionis inimica proferret, tandemque extractis membris genitalibus, in eminentiori loco urinam ſtillando contumelioſe propoſuit perfundere, zelo ductus, in blaſphemum emiſſo pilo baliſtæ, vulnere lethali transfodit in inguine *Turcum*, ſicque moriendo perſenſit quam nihil ſit quicquid quiſpiam contra Dominum agendum tentaverit.

CAP. LVII.

Parthus *ſagittarius non ſtans pacto à ſagitta* Walenſis *ſagittarii occiditur.*

AMplius. Forte die quadam utriuſque exercitus fundibularii & ſagittarii, & quicunque jaculandorum periti miſſilium, invicem ſeſe ſicut frequentius provocantes, in alterutros eminus tela mittebant, tanquam perfunctorie & cauſa exercitationis. Cæteris tandem ab invicem digredientibus Parthus quidam & *Gualenſis* adverſa fronte miſſilia torquere, tela dirigere ut feriret magnopere ſtudebat, *Gualenſis* vero arcus non inſcius ex adverſo mittendo ſagittas vicem pro vice rependebat, cui *Parthus* induciis petitis appropians eum, cum jam poſſet audiri, convenit dicens. Cujus inquit oriundus es patriæ? vel quo nuncuparis nomine plurimum me delectaret agnoſcere, probatum quidem te jam expertus ſum eſſe ſagittarium, & ut libentius quod quærito exponas, ego ſum *Parthus* natione, in arte ſagittaria à pueritia educatus, appellor quoque *Grammahyr* inter noſtros non obſcuræ famæ, factis quippe famoſus inſignibus & notus victoriis. Cui cum *Gualenſis* patriam indicaſſet & nomen, probemus inquit *Parthus* quis noſtrum in arte hac merito habeatur ſuperior, ſuſtineamus ex condicto ſingulas viciſſim in alterutrum dirigere arcu jaciente ſagittas, tuum igitur primum erit immobiliter ſtare, ut primam in te jaceam ſagittam, meque poſtmodum ſagittabis eodem modo expoſitum. Conſenſit *Gualenſis*. *Parthus* igitur aptata ſagitta, divaricatis

ut

ut id expoſcit artificium pedibus, manibus in diverſa diſtentis, oculis in directo admotis, arcu ſinuato

Evolat in vacuum non percuſſura ſagitta.

Permanens illæſus *Gualenſis* prælocutam expoſtulat conditionem. Cui *Turcus*, non faciam inquit, imo tu ſecundam ſuſtinebis ſagittam, ut ego poſtmodum duas à te miſſas excipiam. Cui *Gualenſis*, non ſtas inquit pacto, qui quod dictaſti non obſervas arbitrium, ſi ſecus non ſuſtines, licet ægre, ſicut potero differam ad tempus, ex fallacia tua prout voluerit expetat Deus ultionem. Vix verba finierat cum *Turcum* illum, telum in pharetra commodius ad feriendum adverſarium quæritando eligentem, in ictu oculi pilo tranſmiſſo percuſſit in pectore, quod, nec ullo tardante oſſium obſtaculo, exiit à tergo, penetrato corpore *Turci*. Et *Gualenſis* ait, nec tu ſtas pacto, nec ego verſa vice verbo. His & his ſimilibus exhilarati Chriſticolæ ſucceſſibus, quibuſque perferendis adverſitatibus alacriori fide & ſpe ferventiori perdurandum cenſuerunt ſeſe rebus ſervantes ſecundis.

CAP. LVIII.

Inter Turcos *& noſtros fit navale prælium, & dum noſtri Turribus & machinis affixis Galeis turrem muſcarum comprehendere nituntur, machinæ noſtræ igne conſumuntur.*

INterim *Piſani* & alii quicunque claſſis regendæ periti, quibus erat à parte maris civitatis obſidio delegata, erexerant in modum caſtelli ſupra Galeas machinam compactam multa diligentia cum propugnaculis, ut murorum ſcilicet ſuperaret altitudinem, & ad tela jacienda facultatem præſtaret & facilitatem. Duas præterea fabricaverunt ſcalas cum gradibus aliquot quibus murorum ſummitas occuparetur. Hæc igitur omnia ſupradicta cum Galeis coriis obvolvunt extenſis, ut nec ferro ſive quibuſcunque jaculis æſtimarentur ceſſura, Præparatis omnibus turrim muſcarum obſeſſuri ſuccedunt, quam & baliſtarum & telorum jactu vehementer oppugnant. Quibus incluſi viriliter reſiſtunt, nec viribus impares vel ſucceſſu, noſtris quippe forte quenquam illorum perimentibus, indilatam reddebant talionem. Et ut eos gravius vel opprimerent vel abigerent, ferme duo millia *Turcorum* exierunt à civitate in Galeas, ut auxilium præſtarent obſeſſis in turri, dum eoſdem *Piſanos* parte adverſa vexarent. Noſtri vero bellatores incliti & electi prout poterant commodius admotis machinis prædictæ turri, hi incunctanter intendunt jaculandis anchoris permaximis in turrim, & quæcunque ad manum robora vel moles lapidum ſive telorum, alii vero, prout erant diſpoſiti, ad repellendos eos à parte maris oppugnantes non ſegniter Marte dimicabant navali. Anchoris injectis in turrim cedebant ancilia, parmæ quoque contritæ ſunt & ſcuta. Miro quidem impetu & diutius intolerabili turris oppugnabatur, aliis aliis ſuccedentibus viciſſim fatigatis, irrequietis vicibus, & invincibili virtute. Tela fluunt mixtim horrifico fragore, miſſilium robora majora jaculata ſtridentia volant. *Turci* cedunt ad tempus, quia pondus belli ſuſtinere non poterant. Et ecce erectis ſcalis ſcandendæ turri admotis expediebantur noſtri ad aſcendendum, attendentes autem *Turci* jam ſibi ſupremum imminere diſcrimen, omni virtute reſiſtendum eligentes aſcendentibus noſtris maximæ molis robora emittebant conterendis & de ſcalis dejiciendis. Poſtea quoque ignem Græcum in caſtellum erectum jaciebant, quod poſtremo igne correptum eſt, quod cum perſpexiſſent qui inerant ſpe fruſtrati deſcendere compulſi ſunt & recedere. Inæſtimabilis autem facta eſt interea ſtrages *Turcorum* à parte maris

ris noſtros oppugnantium, & licet à parte turris ſe pars noſtrorum doleret inefficacem, pars vero à parte maris diſpoſita gravi hoſtes affecerant cæde. Conſumtis denique machinis igne devorante cum caſtello, & galeis, & quibus fuerant inſertæ, cum ſcalis erectis. *Turci* nimia diſſoluti lætitia vociferatione altiſona perſtrepentes ſubſannabant, ſuper infortunia noſtra moventes capita ſua. Unde Chriſticolæ ultra modum deſolati non minus anguſtiabantur opprobriis irrogatis quam accidentibus diſpendiis. Veruntamen ex adventu peregrinantium crebrius applicantium alacriores effecti ſunt, & eo quod crevit eorum numerus confortata eſt manus eorum.

CAP. LIX.

Oppidani igne Græco cum amiſſione tamen ſuorum arietem Archiepiſcopi de Beſezonen *ſuccendunt.*

Arietem Com. Henric. præparari fecit.

INterea Archiepiſcopus *Beſezonenſis* machinam fecerat præparari multa diligentia compactam, & impenſa conſtructam, quam vulgo dicunt Arietem, quoniam arietis more crebris & iteratis impulſibus reductis, murorum quantumlibet ſolidorum dejiciat firmitatem. Hunc itaque arietem firmiter undique ferreis laminis obductum idem Archiep. muris diruendis deſtinat applicandum. Alterum arietem præparari fecerat Comes *Henricus*, quo potuit ſtudio præmunitum & corroboratum, qui nulli ſcil. crederetur ceſſurus injuriæ. Cæteri nihilominus Magnates exercitus & Heroes ſinguli ſecundum propriam virtutem, ſive communicatis quidam impenſis præparare fecerant variarum argumenta machinarum. Alii ſues roſtratas, alii contos, alii ſues, ſive quodcunque genus vel prius viſum ſive tunc excogitatum. Indicta igitur ſingula die quiſque quod ſuum erat muris applicare ſtudebat inſtrumentum. Archiep. igitur arietem ſuum ad inſtar domus collaqueatum promovebat ad murum concutiendum. Habebatur introitu navis malus perlonga, cujus caput ferro veſtiebatur, quæ multorum manu impelleretur ad murum, deinde retrorſum ducta majori impetu deſtinebatur, ſicque crebris ictibus conabantur muri latus cavare aut murum diſrumpere. Illi autem qui ſic arietem agitantes crebris murum vexabant impulſibus ſubtus arietem erant ſecuri ab omni periculo deſuper venientis injuriæ: *Turci* vero deſuper muros ſe viriliter defendentes maximam lignorum ſiccorum veteris materiæ ſuper machinam comportaverunt congeriem, quæ viz. de facili igne ſuperjecto potuiſſet corripi, petrariis etiam non ceſſabant jaculari robora permaxima. Poſtremo ignem *Græcum* deſuper miſerunt, & correpta lignorum materia totius machinæ præſentiebant qui inerant diſſolutionem, & convaleſcente igne fervoris impatientes arietis impulſores diverterunt ab eo, & aliis quibus poterant inſiſtebant inſtrumentis. *Turci* vero infatigabiliter ad diſſolvendum arietem jaculabantur vel moles graviſſimas ad conterendum, vel oleum incendiarium ad conſumendum. Magna fuit inter Chriſticolas & inter *Turcos* contentio, & virium exercitatio, dum hi inſiſterent obnixius ad argumentum arietis extricandum, & iſti reſiſterent animoſius ad defendendum. Ignis autem ſemel accenſus & iteratus officioſius *Turcis* qui injecerant cooperabatur, dum nulli parcens materiæ jam ſuperanti machinam concremaverat incendio. Jam retro cedebant Chriſticolæ ſuum dolentes inefficacem conatum, & contra *Turci* tripudiantes & vociferantes vehementius ſpem noſtram improperabant inanem, & actus eorum merito nullius fore virtutis comparatione ſuorum. Nec tamen impune noſtris inſultabant adverſitatibus, octoginta enim amiſſione *Turcorum* mutilata eſt multitudo illorum, cum quibus periit quidam magni nominis Admiratus, ad cujus nutum hæc fiebant,

Machinæ Chriſtianorum igne Græco conſumptæ.

quamvis hæc omnia ex induſtria diſſimulaverint, ut noſtros lateret dolor eorum. Attendentes Principes noſtri operas eorum & impenſas citra votum ſecundum æſtimationem carere ſucceſſibus, tot infortuniorum aſperitate confracti, ab inſultibus ad tempus cenſuerunt temperandum, de cætero ſe remiſſius agebant.

CAP. LX.

Claſſis quindecim navium ex Alexandria *oppidanis mittitur in auxilium ſed multi perierunt.*

INterea non multum poſt feſtum Sancti *Michaelis* venit *Alexandria* claſſis quindecim navium, pomposo quidem apparatu inſignium, modicum ſingulis ſeparatis ab invicem. Venerunt autem in adjutorium obſeſſorum, inclinata jam die, vento quoque vehementiori adactæ à curſu ſe temperare nequibant. Unde noſtro proſpecto exercitu nimium formidabant ne forte eis noſtri prodirent in occurſum, quos declinare non poſſent, quod tamen Chriſticolæ propter noctem imminentem & ventorum nimietatem non præſumebant. Claſſis quoque conglobata verſus Cathenam procedit cum impetu. Tres majores naves ſubſequuntur, quas vulgo *Dromones* appellant, galeæ vero leviores, & ad quælibet aptanda agiliores præcedunt. Dum feruntur igitur impetuoſe ordine confuſo in portum, facta magna difficultate ex mutua colliſione, duæ naves collidebantur ad cautes & confractæ ſunt, & omnes qui inerant pene ſubmerſi, ſuper quibus periclitantibus dederunt Chriſticolæ voces in ſubſannationem & deriſum, & in portum undis vehementibus delatos detruncaverunt. Præterea maximam galearum ipſorum, ventorum violentia in portum depulſam, comprehenderunt pene victualibus onuſtam, & peremptis hominibus cætera ſibi tenuerunt. Cæteræ vero naves ferebantur in portum deſideratum infra Cathenam, quas advenientes oppidani cum innumerabilibus excepere lanternis, luminaribus & præſtantiſſime admiſerunt expeditos in urbem admodum lætificati gratiſſimo eorum adventu. Unde poſtea ex prædictorum adventu adaucta multitudine minus idoneos ad exercitia bellorum expoſuerunt ab urbe, ne viz. ad conſumenda victualia forent eis impedimento, & inefficaces auxilio, & multiplicati ſunt dies.

Galear. Turcicarum maxima à Chriſtianis capta.

CAP. LXI.

Noſtris Archiepiſcopo Baldwino *exercitum ducente congredi cum* Salahadino *diſponentibus*, Salahadinus *cum ſuis fugit ad montana.*

PLebs interea de Principum quiete murmurat; & ignavæ obſidionis diſpendia, tædiatus obſeſſor incuſat. Dumque diutule quid potius agendum eſſet, inter magnates tractaretur, demum ſub hoc cardine cunctorum ferme reſedit ſententia, ut hoſtem urgentem exterius, ad martem publicum provocarent. Si enim hoſtilis ſuccubuiſſet exercitus, facilius impugnari, & expugnari civitas potuiſſet. Craſtina Sancti *Martini*, cum jam brumalis *Phœbus* radios algentiores ſpargeret, Principes noſtri acies ſuas diſciplinæ militaris ordine digerendas, è caſtris in plana deducunt. Quas cum cerneremus, ſignis prodire diſtinctis; & hinc militiam templi, hinc Hoſpitalarios, hinc nationes diverſas ſuis coruſcare vexillis, titillanti animo jucundius influebat de

 multitudine

Clerus gloriam militarem sibi comparat.

multitudine ſtupor, de virtute fiducia, de varietate voluptas. Clerus autem non modicam militaris gloriæ partem vendicat: nam & Abbates, & Præſules cohortes ſuas educunt; & pro fide fidenter dimicant; pro lege Dei læti contendunt. Sane venerabilis *Cantuariorum* Archipræſul *Baldwinus* inter cæteros, & præ cæteris inſignius militat: quem licet ad ſegnitiem ſenilis invitet infirmitas, naturæ tamen defectum virtutum [h] perfectione tranſcendit. Hic vexillum, cui glorioſus martyr *Thomas* inſcriptus fuerat, præeminentius prodire faciens, eidem comitatus decoros & dignos procurat: nam & milites ducenti & trecenti ſatellites, viri ſancti ſtipendiis pugnaturi ſequuntur. Ipſe vero, cum duce Suaviæ & comite Bleſenſi *Theobaldo*, caſtrorum tutelam ſuſcipit; & vices Patriarchæ, qui tunc clinicus decubuerat, plenius executus, egreſſas acies benedicit, abſolvit. Verum magnanimus *Salesberiarum* Antiſtes, ab expeditione abeſſe non ſuſtinet, ſed partem belli moderatur inſignem, cujus virtus in armis militem, in caſtris ducem, in Eccleſiaſticis implet paſtorem. Sole in occaſum vergente, cum exercitus non longe progreſſus fixis tentoriis conſediſſet, oppidani tanquam in vacua venturi ad ſarcinas diſtrahendas prorumpunt; quos noſtri excipientes obnixius, & ſuos conſervant indemnes, & *Turcos* effugant irruentes. Nocte ipſa Soldanus, papiliones ſuos cum rebus aliis imperat ad montana transferri; & ea quæ pro temporis articulo aſportari nequeunt, incendio populatur. Hoc quidem victi & diffidentis animi certi indicium, quod res proprias diſſipat, quod locum mutat, quod ad montana ſecedens, certamen campeſtre declinat. Loca vero aditu difficilia nactus ſubſiſtit; [i] ac velites & ſagittarios numeroſius opponit venturis, ut ſaltem eminus noceant qui propius congredi reformidant. Noſtri ergo pugnæ campeſtris copia defraudati, & hoſtem per abrupta montium inſequi non valentes, quam illæſi tam inglorii [k] revertuntur.

CAP. LXII.

Cum quibuſdam noſtrorum verſus Cayphas *provictualibus euntibus & redeuntibus* Turci *confligunt, ſed ſuccumbunt.*

POſtmodum audito quod victualia haberentur apud *Caypham* quibus non minimum indigebant eo diverterunt. Cum veniſſent igitur obiter ad locum cui vulgo *Recordana* nomen eſt, ecce ſubito *Turci* irruentes acrius infeſtabant noſtros, eos æſtimantes fugitivos. Quidam eorum jacula mittebant, quidam cum lanceis inſiliebant, his horrende vociferantibus, his tubis crepitantibus tanquam cornibus fugientes ventilantibus. Ea vero nocte fixis in planitie tentoriis noſtri uſque mane cohibuerunt ſe, mane vero facta ecce *Turci* quorum non erat numerus apparuerunt, noſtrum undique concludentes exercitum. Ex tanta vero multitudine noſtri nimirum pavefacti aſſumptis armis & diſpoſitis ad reſiſtendum ordinibus, ſi forte irruerent ſeriatim exierunt obviam eis, quibus ad pugnam diſpoſitis impetere *Turci* non præſumentes paulatim cedebant, noſtris progredientibus, licet inæſtimabilis fuerit multitudinis exercitus eorum. Audito quoque apud *Cayphas*, ut æſtimaverant, non eſſe victualia, aſportaverant enim omnia *Turci* verſus *Acon* iter ſuum noſtri regredientes diſponebant. *Turcis* autem continue noſtros ſollicitantes & frequentes ſentientibus irruptiones, noſtri niſi modicam ſuſtinuerunt cum diſcrimine moleſtiam. Ad cujuſdam quoque fluvii qui ab eo loco verſus *Acon* currit, fons ubi * * * naſcitur, facta eſt utriuſque exercitus altercatio & cædes maxima nobilium equorum peremptorum, antequam dividerentur exercitus, & ex una parte illius fluvii noſter procedebat exercitus, & ex alia parte

h Profectione. *i* At pedites ſuos. *k* Subſiſtunt.

hostilis multitudo irrequietis vexationibus perturbans eminus missilia mittens & nostris sine intermissione imminens, à tergo nihilominus nostros quidam persequentes ultra modum fatigabant, ita quod pedites nostros satellites, & sagittarios qui fuerant extremi deputati, oportuit continue retrorsum versa facie progredi post tergum sine intermissione mittentes in persequentes sagittas. Nocte quoque sequenti fixis papilionibus non procul à fluvio parum quietis sed plurimum sollicitudinis habebant, quibus opus erat vel propulsare apertius instantes adversarios, vel præcavere occultas insidias. Non enim tam assiduis quam continuis cessabat pars adversa nostros vel lacessere injuriis vel irritare opprobriis. Pons erat per quem trans flumen iter erat, hunc *Turci* præoccupaverant, & quia ante nostrorum adventum, sicuti proposuerant, pontem illum diruendi spatium non habebant, conglobati prohibere tentabant in medio ponte facientes stationem, quos cum nostri persenserunt nulla ratione nisi interveniente violentia cessuros, frater Regis *Galfridus* de *Liziniaco* cum aliis quinque militibus electis potenter irruit in eos, & in momento dissipavit, ut eodem impetu ferme triginta dejicerentur in fluvium nunquam amplius emersuri quia submersi, & sic vel invitis transitum cedentibus omnes libere transierunt, & ad obsidionem unde recesserant *Acon* regressi sunt.

CAP. LXIII.

Quibus dolis Marchisus *ut potiretur hærede Regni uxorem scil.* Relfredi *adhuc viventis desponsavit.*

PORRO *Marchisus* regnandi gloria diutius affectata cum jam aditum ad vota cerneret oblatum Regnum sibi fidenter promittit, si *Reinfredo* conjugem supplantasset, ad hoc ergo totis anhelat nisibus, huc omnes artis officinas congerit. Sed obliquo utens principio, de statu Regni queritur quod Rex tractandis negotiis minus sufficit, quod uxore sublata jam injuste regnat, cum alia Regis *Amalrici* filia superstes existat. Hæc primum in populum proponit, sed & Principes officiosus ambit, hos donis provocans, illos sibi cognatione confederans, omnesque vel blandus allicit, vel dator obligat, vel promissor invitat. Facile viro tam industrio & tot argutiis instructo id totum obtinere quod optat, quem nec *Sinon* figmentis, nec *Vlisses* eloquio, nec *Mithridates* diversitate linguarum æquaret, sed quia maritales amplexus passim dirui sanctio Ecclesiastica inhibet, vir subdolus novam commentatur calumniam, qua conjugem *Reinfredo* subducat. Eam vero à viro suo absque juris offensa separari posse persuadent Principes, utpote quæ infra annos nupserat, & citra consensum. Cæterum *Reinfredus* ipse obtentu conjugis spem Regni conceperat, vir fœminæ quam viro propior, gestu mollis, sermone fractus, & cui illud virgiliani competit. Dum dubitat natura marem faceretve puellam.

Natus es O pulcher pene puella puer

Nam quadam die, dum mandato Principum conjugem suam produxisset in medium, nuptam simul & Regnum *Marchiso* procurante amisit, O scelus & morsu satyrico & tragica declamatione dignissimum, nam si *Helenæ* raptum damnamus, in hoc præsentis factum turpius & injuria major, quod illa marito absente furtim surrepta, ista vero præsente violenter abducta. Verum ut factum istud injuriæ deprecetur infamiam, puella sub manu sequestra custodienda traditur, dum causa divortii Clero judice ventiletur. Clerum igitur dolis & donis *Marchisus* aggreditur, omnes quos sibi credit accommodos pertentat, largitionibus immensis effluit ut auri fascino judiciariam sinceritatem corrumpat. Verbum tam duri sceleris ad aures sacratissimi *Cantuariorum* Metro-

 pilitæ

politæ delatum, & innocentiam viri ad ſtuporem concitat, & juris patronum in iram accendit, Patriarchæ ut diximus ægrotantis vices eidem commiſſas dum juxta debitum rigorem exequitur, fautores Marchionis dandam ſententiam appellationis objectu innitantur elidere. Profecto dum fautores ejus præcipui tres erant *Reginaldus Sydoniorum* Dominus, *Paganus* de caſtro *Cayphæ* & *Baliſantus*, quod ſi Comes *Tripolitanus* qui jam ante deceſſerat quartus affuiſſet, conſummatæ iniquitatis conſilium facile præſtitiſſent. In eos enim tanquam in domicilium ſuum turba ſcelerum certatim confluxerat, Judæ proditio, *Neronis* crudelitas, *Herodis* nequitia, & quicquid vel ætas præſens abhorret impium, vel antiqua condemnat infandum. Porro *Baliſantus* mortuo Rege *Amalrico* matrem puellæ duxerat uxorem, quæ *Graia* fæce à cunis imbuta virum moribus ſuis habebat conformem, ſævum impia, levem mobilis, perfidum fraudulenta. Hos *Marchio* muneribus & promiſſis illexerat, ut puellam adverſus *Reinfredum* querelam movere inſtruerent, quod invita nupſerat, quod ſemper reclamavit, quod ſtare non debet matrimonium, cum nunquam præſtitiſſet aſſenſum. Facile perſuadetur quod affectatur, facillime mulier mutat conſilium, nam varium & mutabile ſemper fœmina, cui & ſexus lubricus, & mens mobilis, & ſicut novis gaudet amplexibus, ſic notos leviter reſpuit, cujus oblivioni contradit, puella quidem in pravum docilis turpem monentium doctrinam libentius excipit, & jam ſe non raptam ſed *Marchiſum* ſecutam dicere non erubeſcit. Sane Principes ipſi ſpreto jure ad hoc inclinatius tendunt, ut Regno ſimul & puella *Marchio* potiatur. Videns itaque Archipræſul ſanctiſſimus *Cantuarienſis* ordine perverſo juſtitiam confundi & equitatem, & Eccleſiaſticam obliterari ſanctionem, perpendens etiam Clerum cum nonnullis Epiſcopis prout audebant ſubmurmurare, quibus ſcil. mens ſanior & zelus erat ferventior, ſuper iniquo matrimonio; in contrahentes & conſentientes excommunicationis tulit ſententiam, nec quidem immerito, tum quod à vivente marito raptam ſibi copulavit, & in domo ſua deſponſavit, ſolemnia celebrante Epiſcopo *Belvacenſi*, tum quia unam habuit ſuperſtitem uxorem in patria ſua, alteram in urbe *Conſtantinopolitana*, utramque nobilem, juvenem, & formoſam, & ſatis habilem ſibi pro contingentibus ſuis, unde trinum allegabant eum commiſiſſe adulterium, & in quantum poterat, Clerus contradicebat faciendum quod ſancta Eccleſia nefas eſſe judicabat. Nitebantur autem hi, qui horum fuerant fautores, ea intentione ſe excuſare, quod *Marchiſus*, contrahendi matrimonii conditione, victualium copiam ſe præjuraverat exercitui plurimum egenti à *Tyro* exhibiturum, ſprevit autem juramentum, & fidei tranſgreſſus eſt irreverenter religionem, qui enim in modico eſt infidelis nec offenſam veretur ſceleris majoris. Celebratis autem ſolemniter præoptatis diutius nuptiis, eodem die contigit quoſdam ex noſtris, qui nuptiarum interfuerant compotationibus, egreſſos ſpatiatum poſt auram, ab irruentibus ex inſidiis *Turcis* comprehendi, quoſdam occidi, initium malorum hoc, ibi captus eſt *Pincerna* de Sancto *Licio*, quem ſi *Turci* captivum reſervaverunt vel occiderunt, nunquam poſt innotuit, viginti vero numero tunc ſunt capti vel occiſi.

Archiepiſcop. Cantuarienſis Marchiſum excommunicat.

CAP. LXIV.

Marchiſus Tyrum *regreſſus & perjurus fami noſtrorum non ſubvenit.*

MArchiſus autem voti compos cum conjuge ſua & ſuis ſtatim *Tyrum* feſtinanter regreſſus eſt, per quem juxta conditionem ſe ſperabant univerſi victualium exhibitione lætificandos, ſed fruſtra, nam præteritæ pactionis immemor vel conceſſionis ingratus, exercitui fame periclitanti non deſtinavit vel ovum, imo perjurus & mendax eo volentes navigare cum victui neceſſariis

ceſſariis non permiſit. Crevit itaque ultra modum fames in obſidione, parum vel nihil inveniebatur emendum, nihil claſſe veniebat advectum.

CAP. LXV.

Baldwinus Cantuariæ *Archiepiſcopus moritur.*

PRæterea Archiepiſcopus *Cantuarienſis* videns quod ante audiens exercitum omnino diſſolutum, tabernis, ſcortis & ludis talorum inſiſtere, animam tantorum exceſſuum impatientem uſque ad tædium vitæ afflixit. Et quia morbus communis medelam difficile recipit, quadam die cum hujuſmodi opiniones peſſimæ ad aures ejus frequentius emanarent, ſciens quod homo curam, Deus habet creationem, ſuſpirioſus in hæc verba prorupit. Domine Deus nunc eſt opus pia corripientis & corrigentis gratia, quod ſi tuæ miſerationis beneplacitum eſſet, ut à vitæ præſentis turbine ſublatus migrarem, longam ſatis in hoc exercitu moram exegi. Poſt hunc ſermonem, diebus xv. nondum evolutis, tanquam exauditus à Domino cœpit aliquantulum rigorem perſentiſcere, æſtuque febrili fatiſcens infra dies paucos in Domino feliciter obdormivit.

CAP. LXVI.

De acerbitate famis noſtrorum & magnitudine pretii venalium unde maledicebant Marchiſum.

INterea fervente famis penuria, continua potius quam aſſidua cruciabantur mediocres cum vulgo afflictione, ingruentis famis inedia, eo quidem vehementius quo prævaricavit *Marchiſo* deſperabilius. Illis nimirum tamen clanculo tranſmittebat annonam, quos operis nefandi contractus illiciti complices habuerit & fautores. Vix jam majores exercitus vitæ tranſigendæ parciſſimam obtinebant alimoniam, jam inſtabat hyems aſſueta abundantiæ, prodiga luxus, olim affluens variis eſculentiæ ſpeciebus, ſed nunc alterati vices temporis auſteriori redimens parcitate, victuſque priſtinos nimiæ repletionis jam nunc hiantis ſtomachi conciliabat avidior gula ex anguſtia exinanitionis, jam jam conſumſerat ſubſtantiam menſa vorax, nec * ſaciens juventutis fervor edax, & magis contabuerat inedia quo neceſſariis carebat alimentis, tanto quippe æſtuabat ferventiori ſtimulo quo egebat affluentiori alimento. Nonnihil etiam augmentabat perniciem famis jam imminentis fervor temporis, quinimo gravior eſſe ſolet indigentia lautiori educatis affluentia. Quid plura? modii tritici menſura modica quam viz. quis facile portaret ſub aſcella centum aureis vendebatur, gallina quoque ſolidis duodecim, ovum ſex denariis. Secundum horum æſtimationem poſſunt & cætera victui neceſſariorum pretia taxari. Tunc *Marchiſum* deteſtantur ſubtracto ſolamine, per quem eſcis defraudantur in famis diſcrimine.

Modius tritici 100. aureis venit.

CAP. LXVII.

Noſtri fame pereuntes cadavera equorum cum inteſtinis devorabant.

CÆterum, ſicut dicitur egeſtas urget ad crimen, & intercedit ad veniam, quia Deus omnia creavit homini & dedit in manum ejus, ut eſſent ei in adjutorium, ne perirent homines ſalvis jumentis, equos dextrarios pretioſos perimebant,

* *Legendum videtur* Satiatus.

perimebant, & nec etiam detractis pellibus quorundam in deliciis comedebant carnes equinas, inteſtina equi venundabantur ſolidis decem. Ubicunque ſciretur equus peremptus confluebant certatim vel ad emendum vel rapiendum, &, ſicut volucres ad cadaver, ruebant catervatim homines famelici ad animalium cadavera peremptorum, ut viz. corpora vectorum incorporarent, & vice verſa portarentur in ventre qui prius portaverant, equus pluris vendebatur mortuus, quam vivus, quibus non inconvenienter adaptandum videtur illud Evangelicum. *Ubi fuerit corpus congregabuntur & aquilæ*, ſalva myſtica interpretatione, cujus non derogamus dignitati. Nihil quidem urgente fame mactatis equis inteſtinarum videbatur abjiciendum, quantumcunque vilis portio magni æſtimabatur, caput cum inteſtinis vorabant, ut etiam poſt omnia avidius conſumpta, imo devorata, digitos lingerent ſapientes, ut dum quid inhærebat, lingua potius lambente abſumeretur quam mapula extergeretur. Hinc *Marchiſum* deteſtantur ſubtracto ſolamine, per quem eſcis defraudantur in famis diſcrimine.

CAP. LXVIII.

Occulte comedebat qui aliquam eſcam habuit.

PRoceſſu temporis ex cibariorum indigentia creſcebat fames vehementer, ſiquis etiam quid habebat ad cibum pertinens, ne violenter diriperetur, in conclavi occultabat ad uſum proprium, quod non ſufficeret neceſſitati plurium. Sicque fiebat ut modicum exponeretur ad vendendum, & quicquid habentes non diſtribuerent ad communicandum, ſed ubique pauper eget. Hinc *Marchiſum* deteſtantur ſubtracto ſolamine, per quem eſcis defraudantur in famis diſcrimine.

CAP. LXIX.

Quondam delicioſi herbas comedebant.

IBi forte viderentur herbæ creſcentes, hi qui nutriebantur olim delicioſe, viri nobiles & filii potentum rapientes devorabant, more beſtiarum paſcentes herbas, ut vel diro paſtu vehementia famis reſtingueretur. Unde & quamplures inducti ratione neceſſitatis plantabant herbas eſui idoneas, & ad depellendos famis aculeos efficaces, & quas olim non reſpicerent herbas, vel humano uſui crederent idoneas, famis immenſitas jam effecerat famelicis dulciſſimas. O tunc plebis vox maledicentis *Marchiſi* perfidiam! quoniam non curat tabeſcentis populi miſeriam.

CAP. LXX.

Imbribus & fame populus perit.

PRæterea ex nimia imbrium inundatione quædam nimium vehemens excrevit in hominibus infirmitas, inauditæ quidem pluviæ aſſidue imo continue exercitum tanta affecit injuria, quod ex nimia afflictione, turgentibus membris, toto corpore more diſtenderentur lymphatico, ex cujus morbi vehementia

hementia dentes quorundam funditus extirpati deciderunt avulsi. O lamenta singulorum! O mœror omnium dum dolent incolumes aliorum miserias, dum singulis diebus erat videre sociorum funera, & unoquoque die celebrarent mille mortuorum exequias. Quidam tamen licet pauci convaluerunt de infirmitate, & ferventius cibum appetentes nimia post morbum affligebantur famis miseria. O tunc plebis vox maledicentis *Marchisi* perfidiam, quia non curat tabescentis populi miseriam.

CAP. LXXI.

Pugnabant famelici ad furnum.

PRæterea ubicunque notum fieret panem coquendum in clibano, factus est concursus populorum clamantium & dicentium ecce moneta, ecce quantum vis panis pretium, dummodo panis detur copia. Singuli quippe primum sibi petunt concedi offerentes pretium in panis commutationem, quos nondum habuerunt, vel forte nunquam habituri fuerunt, singulis sibi violenter præripientibus. Quoties vero divitum quempiam plurimum panis emere contigisset, tunc mœror, & luctus, & clamor pauperum, vox una plangentium, cum sentirent modicum illud panis à divitibus auferri, quod pauperibus utcunque potuisset prodesse particulariter distributum. Pro voluntate vendentis exhibebant avidissime pretium panis, quia vero tantæ multitudini modicum quid non poterat sufficere, frequenter circa clibanum habentem panem fiebant iræ, rixæ, contentiones, invidiæ, nonnunquam pugnæ, & super incertis cui cederet mordacius quæ petebant litigabant. O tunc plebis vox maledicentis *Marchisi* perfidiam, quod non curat populi tabescentis penuriam.

CAP. LXXII.

Famelici ossa à canibus corrosa rodunt & immunda comedunt.

SEd quis scribat vel exponat quanta miseria, quanta compassio? cum viderentur quidam urgente fame more canum rabidorum discurrere, & ossa forte comperta à tribus diebus corrosa canibus ejecta corripere, & ubi nil erat corrodendum rodere, sugere, lambere, non quod eo proficerent, sed tantum quia quemque carnes ex recordatione rodentes delectarent. Sed quid ad hæc? hostes utrinque assiduis irruptionibus fatigantes, dum subito occursantes perimerent, reputabantur mitiores, à tantæ famis magnitudine, quia hi perimentes in ore gladii sine mora vitæ finem imponerent simul & miseriæ, fame vero pereuntes longo contabescerent cruciatu. Sæpius quidem in oculis omnium hi, quibus fames præripuerat pudorem, proh dolor! cibis vescebantur abominandis, quantumlibet immundis, fortuito repertis, & quod dici nefas est, pro deliciis ducebant devorare diro ore, quæ usui non permittuntur humano. O tunc plebis vox maledicentis *Marchisi* perfidiam: quod non curat populi tabescentis miseriam.

CAP.

CAP. LXXIII.

Nobiles etiam viri cum non haberent unde panem emerent furabantur.

PRæterea ex quibuſdam relatu dignis argumentis poterit perpendi famis magnitudo, quæ patienter pro carnis conditione ſuſtinentibus non indigne reputatur pro martyrio, niſi gratiæ forte meritorum obſtitit murmur pro ſcrupulo. Quoniam igitur urgente neceſſitate multa nonnunquam committuntur indigna, quidam erant quos à generis ingenuitate mendicare pudebat in publico, imo minus formidabant peccare in occulto, quam precario victum quæritare in publico, & panes furari ſolebant. Unde accidit quod quidam in hujuſmodi latrocinio comprehenſus caperetur, & loris arctiſſime ſtringeretur. Ligatus itaque deputatus eſt cuſtodiæ in ejuſdem domo, qui eum comprehenderat, quia piſtor erat, & dum circa plurima domus miniſteria officioſius inſiſteret familia, qua neſcitur agitatione illius captivi manus diſſolutæ ſunt, & ſicut forte juxta acervum panum recentium reſidebat, manducabat occulte nullo attendente vel ſentiente, & cum ad ſufficientiam eſſet refectus uno tantum pane aſſumpto in manu liber exiluit & ad ſuos reverſus eſt indemnis, & rem geſtam ut erat narrans, ex ordine illum, quem ſolum attulerat panem, eis diſtribuit communicandum, ſed quid hoc inter plures ? parcitas irritavit gulam, exaſperavit potius famem quam ſedaret. O tunc plebis vox maledicentis *Marchiſi* perfidiam, quod non curat tabeſcentis populi miſeriam.

CAP. LXXIV.

Multi pro acerbitate famis apoſtatant.

AD hoc, quidam noſtrorum, quod ſine gravi mœrore nec referri poteſt nec audiri, nimiæ famis aſperitati cedentes, dum corpoream procurant ſalutem, animarum incurrunt damnationem. Poſt ſuperatam enim ex parte maxima tribulationem abierunt retro, refugientes ad *Turcos* apoſtatare non dubitaverunt, & ut vitam ad modicum prolongarent temporalem, blaſphemiis nefandis comparaverunt mortem perpetuam. O pernicioſum commercium! O flagitium qua pœna plectendum! O homo inſipiens comparatus jumentis inſipientibus, dum mors inevitabiliter mox futura fugitur, mors quæ ſine caret non vitatur! quia ſi juſtus ex fide vivit, eſſe mors perfidia perhibetur, repurgata vero quemque conſcientia qui forte reſipuerunt. Tunc *Marchiſum* execrantur pacti tranſgreſſorem, cuique malum imprecantur & væ peremptorium.

CAP. LXXV.

Duo ſocii tredecim fabas denario emunt.

AD hæc. Erant duo ſocii calamitatis conſortes & militiæ, egentes, anguſtiati, unum ſolum erat numiſma duobus vulgo dictum *Angevinum*, & eo ſolo cupiebant ſibi quid edendum comparare, ſed quid agerent ? modicum quid erat, exilis quidem reputanda ſubſtantia, etiamſi omnium bonorum fuiſſet abundantia, nec magis habebant præter armaturam & veſtimenta ſua, illo unico

unico quid emerent, vel qualiter fieri posset subtiliter diutius tractabant, ut illius diei redimerent instantem malitiam. Deinde eorum in eo resedit sententia, ut fabas aliquot emerent, quoniam inferioris æstimationis nil reputabatur emendum, vix igitur multa prece illo denario tredecim fabas emerunt, quarum unam, postquam domum reversi sunt, deprehenderunt demoliente vermiculo perforatam, & ideo esui inefficacem, tandem in hoc utroque consentiente longæ viæ emenso spatio diutius quæsitus est venditor, & vix multa supplicatione dignatus est incolumi faba cambire vitiosam. O quantæ rei diu quæsita & procul, & suppliciter acquisita commutatio. Ex consumptis in momento fabis illis quantam æstimamus provenisse saturitatem! illud auditorum æstimamus potius arbitrio pensandum quam calamo describendum. Tunc *Marchisum* execrantur pacti transgressorem, hinc & malum imprecantur & væ peremptorium.

CAP. LXXVI.

Famelici Karrubles *comedunt & vinum potantes moriuntur.*

AD hæc. Venundatum exponuntur genus fructus nascens in arboribus, grana scil. in folliculis ut [a] legumen inclusa, vulgo vocatum *Karruble*, gustu dulce, & esu satis delectabile. His reficiebantur egentes quia major erat inde copia quam rerum aliarum, unde ad hæc emenda via erat satis trita, quia, licet minoris esset æstimationis, nonnihil erat. Illorum qui discumbebant infirmi, quia parum edebant, vel quia non habebant, vel quia non poterant, vino, quo utebantur, æstuante, suffocati sunt plurimi, vel ex *Falerni* violentia, quia cibus non temperabatur, vel ex infirmitate, quæ vini non poterat sustinere virtutem. Vini quidem satis tolerabilis habebatur copia vendendi, sed conservando corpori humano non bene competit plurimum vini, & modicum cibi, hoc enim decet equo temperare moderamine. Sed quia tantæ fuit egestatis occasio, non dormitat *Marchisi* maledictio, ipsum semper execrantur pacti transgressorem, & cui malum imprecantur & væ peremptorium.

CAP. LXXVII.

Famelici in quadragesima carnes comedunt.

AD hæc. Quidam etiam in ipso Quadragesimæ initio, quod caput jejunii vocatur, urgente fame compelluntur carnes manducare; non quia carnibus abundarent, sed quia facilius perquirebantur, postea vero, tempore mitigato, condigna satisfactione pœnituerunt. Super hæc omnia, tota illa hyeme, charitas inter omnes metu pecuniæ in tantum refriguit, ut nec etiam amicus necessariis communicaret amico, modicæ quidem fidei dubitantes quod Deus est charitas, &, si sua aliis distribuerent, necessariis ipsi carerent. In tantum igitur invaluit vitium parsimoniæ, & tenacitas quid habentium, ut & habita occultarentur, & putarentur habentes etiam nihil habere, Quid *Marchiso* tunc optaret vox tot quæritantium? quis non reum judicaret tot periclitantium.

a [illegible]

CAP. LXXVIII.

Exhortationes Episcopi Salisberiensis, *& quorundam aliorum, divites collectas faciunt per quas pauperes saturantur.*

ULtra modum vitiata fidelium communione, nullo intelligente super egenum & pauperem, hujus infidelitatis in omnes divulgata est infamia. Satagente siquidem Episcopo *Salesberiensi*, & docente nil esse majus claritate, nihil Deo gratius, nihil danti fructuosius, ad hoc efficaci cunctos induxit persuasione, ut aperirent manus ad distribuendum proximis, communicarent egentibus, sustentarent pereuntes, ne, si negligerent necessitatem alienam, non obtinerent propriam, juxta illud, mortem languentibus, qui cum posset non advertit, induxit; ostendit quippe reum esse mortis alienæ, qui cum possit subterfugit succurrere, qui jubetur etiam inimico sitienti potum dare, & esurientem cibare. Cæterum consilii sollicitus insistit exhortationi *Nerronensis* Episcopus, *Favensis* etiam Episcopus *Italiæ*. Ad horum igitur tam necessariam exhortationem & instantiam, facta est collecta distribuenda in pauperes, & tot & tanta quorum Deus tetigerat corda intulerunt in donaria egentium, ut copiosissime reficerentur famelici, sed & distribuentibus non minueretur substantia cooperante gratia Dei. Tunc emergit nova lætitia, tunc labiis multorum benedicuntur erogantes, tunc multiplicantur beneficia, tunc grata in eos narratur influxisse misericordia, dum super afflictis potentiores pia gestant viscera. His exequendis se præcipuos exhibebant vir ille nobilis *Walklinus* de *Ferrariis*, & *Robertus Trusebot*, & his non inferior *Henricus* Comes *Campaniæ*, *Jocelinus* de Montoirs, Comes quoque de *Claro Monte*, nec non gerendorum primicerus Episcopus *Salesberiensis*. Horum viz. sollicitudine & opera aliorum, quisque secundum propriam virtutem conferebat in unum, ut distribueretur unicuique prout cuique opus erat. Sic quorum corda prius erant sub obducto cinere avaritiæ frigidissima, aspirante gratia divina, in charitate facta sunt flammantia; &, quia [a] [sic] conversi facti sunt misericordes, respexit eos Dominus, & magnificavit cum eis misericordiam suam juxta illud, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, dicit Dominus.*

CAP. LXXIX.

Adventu unius naviculæ cum annona hodie emitur quatuor aureis quod heri centum.

UNiversis igitur piis operibus insistentibus, ecce adduxit Dominus navem quandam onustam annona, per cujus adventum alleviata est plurimum prior cibariorum penuria. Non enim extiterat fames tanta panis, eo quod non haberetur triticum, sed quia venditores immoderatum exigebant ab emtoribus pretium, ut viz. negotiatione gravissima acquireretur multa pecunia, quid enim non agat cupiditas? prædicta quidem navis quæ satis erat modica advenerat, ut arbitror, quodam Sabbato, & ipsa crastina Dominica mensura quædam, quæ venundabatur prius centum aureis, dispensante bonorum omnium largitore Deo, diminuta est usque ad quatuor aureos. Oritur interea in populo nova jocunditas, dolentibus solis, & male zelantibus cupidis negotiatoribus, ex soliti quæstus diminutione, sed quid? non est consilium contra Dominum, quia omnia quæcunque voluit fecit.

[a] MSS. Si.

CAP. LXXX.

Piſani *reſervare volentis annonam in poſterum, domum cum annona ignis conſumit.*

QUidam *Piſanus* venditor annonæ, per totum annum triticum conſervarat intactum, quouſque pro voto ſuo venderetur in poſterum, futuram enim ſperabat famem majorem, ſi quando vero quantumlibet vendidiſſet, ad ſuam, prout vellet, æſtimationem vendebat his, qui eo carere non poterant. Hoc autem eſſe nefas manifeſto Deus demonſtravit judicio, contigit enim domum illius *Piſani* tritico refertam igne ſubito vehementer ſuccendi. Ad quem ignem etiam extinguendum cum plurimi accurrerent omnis eorum conatus erat inefficax quia ſine mora conſumta ſunt omnia.

CAP. LXXXI.

Omnes certatim eſcas largiuntur & qui contra fas comederant pœnitentia injungitur.

IGitur certatim pietatis operibus inſiſtentes univerſi, totis viribus contendunt eleemoſynas partiri, dum ſinguli bono zelo ſtudent vicinos ſuos largitate ſuperare, arbitrantes gratius obſequium ſe Deo præſtare, ſi poſſent affluentius in neceſſariorum adminiſtratione egentes exhibere. Illi quoque qui de neceſſitate veſcebantur, ſicut prædictum eſt, carne in Quadrageſima, de reatu pœnitentes poſt diſciplinas ſingulis datas à memorato venerabili Epiſcopo *Salesberienſi*, ſibi injunctam devote ſuſceperunt peragendam condignam ſatisfactionem.

Explicit liber primus.

Liber ſecundus.

De Regibus Angliæ & Franciæ.

CAP. I.

POſt Paſcha venit eo Rex *Franciæ Philippus*, & non multo poſt Rex *Anglorum Richardus*, quorum ut plenius innoteſcat ſeries itineris, altius à proceſſu eorum à regionibus ſuis texenda videtur narratio, quatenus ordinem geſtorum digerente ſtilo conſequuntur, deducantur uſque ad civitatis *Acon* obſidionem.

CAP. II.

Tam Angli *quam* Franci *certatim crucem ſuſcipiunt.*

IGitur hujuſmodi motus rerum juxta præſcriptam eventuum narrationem ubique terrarum divulgante fama, dum narratur terræ ſanctæ civitates ab infidelibus occupatas, ſancta data in oprobrium & conculcationem, Chriſticolas in direptionem & in prædam, ad exhortationem ſtrenuiſſimi Papæ tunc *Gregorii* octavi concutiuntur, & mota ſunt imperia, & animati ſunt diverſarum nationum quamplurimi: maxime *Franci* & *Angli*, ſignum ſanctæ crucis devote ſuſcipere, & in ſubventionem illius ſanctæ terræ tota ſe virtute expedire, & tanquam *David* accenduntur in ultionem *Philiſtium*, exprobrantium cum ſuo *Goliath* laborantibus olim agminibus Dei *Jeruſalem*. Summus quippe Pontifex ſub obtinenda peccatorum venia ſingulos diligenter exhortans, & ea, qua præditus erat auctoritate, à reatu præteritorum commiſſorum abſolvit, qui ſe tam pio, tam neceſſario inſtantius ingererent labori, eos argumentans merito fore beatiores, quos zelus ferventior incitaret ad arripiendum iter ſine dilatione proniores. Iter inquam eo magis commendabile quo cauſa juſtior, & opera eo multipliciter excellentior, quo locus deſolatus ex divina myſtica promiſſione ſanctior, & ex humana Dei nativitate, habitatione, & paſſione dedicatus eſt, nec non & ab aliis quibuſcunque regionibus divina electione ſecretus, & eo occupatus eruendus videretur ab Ethnicis, de quibus præceperat Deus ne intrarent in Eccleſiam ſuam. Hinc certatim curritur ad crucem ſuſcipiendam à ſacerdotibus alacri zelo & pia concertatione, ut jam non fiat quæſtio quis cruce fuerit inſignitus, imo quis adhuc tam pio honore nondum accingeretur. Silent de cætero cantiones, abdicantur deliciæ ciborum, luxus veſtium, ſopiuntur jurgia litigantium, inter olim diſcordantes pax nova reformatur, intervenientibus compoſitionibus terminantur lites cauſarum, & ex recenti occaſione, quacunque cauſa, vel inveterato odio, diffidentes in novam gratiam revocantur. Quid plura? inſpirante Deo fuerunt omnes unanimes, quos provocat unica cauſa ad piæ peregrinationis labores.

Clem. III. *Papa crucem ſuſcipientibus peccatorum omnium veniam promittit.*

CAP. III.

Henricus *Rex* Angliæ & Philippus *Rex* Franciæ *cum innumera multitudine inter* Giſortium & Triam *crucem ſuſcipiunt.*

R. Com Pict. cruce ſignat.

INterea *Richardus* tunc Comes *Pictavenſis* cruce primus inſignitur, & cum eo innumera multitudo, quæ tamen non tunc iter arripuit, interveniente mora,

mora, occaſione diſſentionis duorum Regum vix. *Philippi* Regis *Franciæ* & *Henrici* Regis *Angliæ* patris ejuſdem Comitis *Richardi*. Inveterata quidem guerra hos duos Reges, ſicut & eorum anteceſſores *Francos* ſcil. & *Normannos*, inexorabili & fere continua ſimultate ſeſe in mutuos ſollicitaverat incurſus, ſatagente demum plurimum quodam Archiepiſcopo terræ *Jeroſolymitanæ* viz. *Tyri*, præfixus eſt dies inter *Giſortium* & *Triam* [[a] ad ſuſcipiendam] crucem concordiæ reformandæ [[b] cauſa] inter duos Reges. Venerat quippe nuncius prædictus Archiepiſcopus, ut fidelium aliquos animaret & auxiliatores adduceret, ad recuperandam terram *Jeroſolymitanam*, tranſmiſſus ſpecialiter ad Regem *Anglorum*, cujus fama virtutum longe lateque ſuper omnes Reges univerſæ terræ innotuit, ſuper prudentia, & gloria, & divitiis, & potentia virtutis ejus. Ea die conditionis diverſa diverſis ſentientibus & varia loquentibus, in hoc denique utriuſque Regis reſedit ſententia, ut uterque crucem acciperet, & uterque à terra exiret, provide ſic ſibi videbatur uterque cavere, ne ſi forte alter remaneret, peregrinantis alterius regionem invaderet, neuter vero ſine altero illud præſumeret. Confirmata vix demum hac utriuſque ſententia, cum præfati Archiepiſcopi benedictione, dato pacis oſculo, eorum uterque crucizatur, & cum eiſdem innumera gentis utriuſque multitudo partim Dei amore & peccatorum remiſſione, partim Regum ipſorum reſpectu, tantus itaque factus eſt eadem die crucem accipientium concurſus, ut turba ſeſe comprimens pro intolerabili æſtus fervore pene defecit, æſtas quippe erat. Accuſanda vero fuerat ad modum arripiendi itineris dilatio, fuerat enim humani generis inimici hæc operatio, cujus intereſt præpetes fovere diſcordias, & odium inexorabile ſuſcitare, quo inſtigante reviviſcit inter prædictos Reges altercatio, & ex occaſione leviſſima ſeminarium quærelarum, quorum uterque ſuperſtitione diabolica, ne tanquam ſuæ famæ derogaretur & honori, gratis puduit humiliari, velut eo reputaretur abjectior & impotens, quo juſtitiæ patientior & obediens.

An. D. 1188. *die* 13. *Jan. Henr. R. Angl. & Philip. R. Franc. crucem ſuſcipiunt.*

CAP. IV.

Henricus *Rex* Angliæ *moritur.*

HUic autem diſſentioni finem fecit Regis *Henrici* finis vitæ, ſicque votum peregrinationis quod incolumis ſolvere diſtulit, morte præventus poſt tempus elapſum exequi non potuit. Votum quidem faciendum quemadmodum debet eſſe abſolute voluntarium, ita jam factum irrefragabiliter eſt ſolvendum, quia ei, qui ſponte fuerit voto primitus obligatus, eſt profecto damnabile per negligentiam illud non ſolviſſe, qui licite potuit non voviſſe. Obiit igitur Rex *Henricus* in *Normannia* die Octavarum ſanctorum Apoſtolorum *Petri* & *Pauli*, ann. Domini MCLXXXIX. & ſepultus eſt apud *Fontem Ebraldi*.

CAP. V.

Richardus *Comes* Pictaviæ *coronatur in Regem* Angliæ.

IGitur eodem anno poſt obitum patris ſui *Richardus* Comes *Pictaviæ*, ordinatis rebus in *Normannia*, tanquam tranſactis duobus menſibus transfretavit in *Angliam*, & die Sancti *Ægidii* receptus eſt cum proceſſione ſolenni ad *Weſtmonaſterium*, & die tertia ſequenti, viz. in die ordinationis Sancti *Gregorii* Papæ, quæ dies fuit dominica, ſolemniter unctus eſt in Regem, ex officio ma-

a.b. Deſunt uncis incluſa in *MSS.*

num eidem imponente, & ministerium exequente Archiepiscopo *Baldwino*, assistentibus suffragiis ejus plurimis. Et coronatus est circumstantibus fratre suo *Johanne*, & matre eorum Alienor, quæ post mortem Regis *Henrici*, per mandatum filii sui *Richardi* Regis futuri, educta fuit à custodia in qua fuerat circiter decem annos, præsentibus etiam Comitibus, & Baronibus, & militibus, & innumera hominum multitudine, & confirmatum est Regnum in manum Regis *Richardi*. Anno igitur Domini Millesimo centesimo octogesimo nono inunctus est Rex *Richardus* in Regem viz. tertia die Septembris in die Dominica dominicali litera existente A. anno scil. proximo post Bissextum. Multi multa tunc conjecturabant, eo quod dies mala super eandem diem in Calendario annotata est, & vere illa dies mala, & valde mala fuit *Judæis Londoniæ*, qui eodem die destructi sunt, & in illo anno similiter *Judæi*, in diversis locis per *Angliam* constituti multa mala perpessi sunt. Dignitate itaque Regali trium dierum festivitate peracta in palatio Regio *Westmonasterii*, munificentia Regis *Richardi* detenti, denariis sine æstimatione & numero singulis pro dignitate distributis, subjectos omnes lætificabat, & opibus suis, & incomparabili præstantia. Cujus animi generositatem, & dotes virtutum priscis potius seculis rector seculorum contulerat, quæ per ætatem mundi jam senescentis, laxatis veluti seminibus emedullate parum aliquid in hoc tempore in quibuscunque, & id in paucis mirandum ostentat ac memorabile. Huic autem virtus *Hectoris*, magnanimitas erat *Achillis*, nec inferior *Alexandro*, nec virtute junior *Rollando*, imo nostri temporis commendabiliores facile multifariam transcendens, cujus velut alterius *Titi* dextra sparsit opes, &, quod in tam famoso milite perrarum esse solet, lingua *Nestoris*, prudentia *Ulissis*, in omnibus negotiis vel perorandis vel gerendis aliis merito reddebant excellentiorem, cujus nec scientia strenue agendi voluntatem refugeret, nec voluntas scientiæ inopiam accusaret, quis (si quis forte præsumptionis æstimaverit arguendum) noverit ejus animi vinci nescium, injuriæ impatientem, ad jure debita repetenda, innata generositate compulsum non inconvenienter excusarit, quem ad quæque gerenda effecerat successus elegantiorem, quoniam audentes fortuna juvat, quæ licet in quolibet suis fungatur moribus, fuit tamen iste adversis rerum immersabilis undis. Erat quidem statura procerus, elegantis formæ, inter rufum & flavum medie temperata cæsarie, membris flexilibus & directis, brachia productiora, quibus ad gladium educendum nulla habiliora, vel ad ferendum efficaciora, nihilominus tibiarum longa divisio totiusque corporis dispositione congrua, species digna imperio, cui non modicum competentiæ mores addebant & habitus, qui non tantum à generis dignitate, sed virtutum ornamentis summam possit consequi laudem. Sed quid tantum virum laudum immensitate laborem extollere? non eget externo commendatore, quod amplum laudis habet meritum, laus comes ipsa rei est. Fuit nimirum longe præstans cæteris, & morum bonitate, & potentia virium; belloque & potestate memorandus; ejusque opera magnifica omnem quantumvis claræ gloriæ illustrationem obumbrantia. Felix profecto, secundum hominem dico, reputandus, si gloriosis ejus gestis invidentibus caruisset æmulis, quorum fuit hoc solum odii seminarium, quia magnificus erat, quia nimiter nunquam torquebis in vitio quam virtuti serviendo.

Alienora mater Reg. Rich. è carcere educitur.

Richard. an. 1189. die 3. in regem unctus est.

CAP. VI.

Rex Richardus, *Regni negotiis expeditis, Nativitatem Domini celebrat in* Normannia, *apud* Liuns, *ex conducto sui & Regis* Franciæ *contra eum ad* Vergelp *ad festum Sancti* Johannis Baptistæ *venientes.*

IGitur, completa sicut prædictum est festivitate coronationis, surrexit Rex *Richardus* pro patre suo, & magnatum terræ suæ fidelitatis securitate accepta,

Jurament. fidelitatis Regi præstitum.

cepta, ſicut moris eſt, in ſignum ſubjectionis, ſingulis ejus præeminentiæ ſubmiſſis, à London recedens perambulabat terram, & poſt profectus eſt peregre ad Sanctum *Edmundum*, cujus tunc dies feſtivitatis inſtabat; inde *Cantuariam*, ad cujus imperium, ad Epiſcopatus, quorum nonnulli prius vacantes in manu patris ſui tenebantur, electi ſunt, & aſſentiente Rege, inthronizati Epiſcopi *Richardus* Theſaurarius London, *Godefridus* de Luci *Wintonienſis*, *Hubertus Walterus Salesberienſis*, *Willielmus* de *Longo Campo Elienſis*, quem & fecit Rex Cancellarium ſuum, & totius *Angliæ* Juſtitiarium. Simili quoque modo fecit Rex Epiſcopos ordinari ad vacantes Epiſcopatus in aliis terris ſuis. Præparatis itaque itineris neceſſariis,& Regno *Angliæ* diſpoſito,[a] [quantum] permiſerat temporis anguſtia, ſine mora rediit in *Normanniam*, & apud Liuns Dominicæ nativitatis agebat feſtivitatem. Sollicitabat eum enim ſine intermiſſione arripiendæ ſuæ peregrinationis intentio, votique ſolutio, moram æſtimans periculoſam, dum ſupereſſet debitum inchoandum, unde ſcripſit Regi *Franciæ* ſe fuiſſe prorſus ad iter expeditum, ut & ipſe quoque feſtinanter procederet, argumentans patris exemplo quia ſemper nocuit differre paratis. Anno igitur Domini MCXC. Dominicali litera G. exiſtente, ſuper itineris eorum diſpoſitione collocuturi convenerunt Reges apud *Druellos*. Communicato itaque multorum conſilio, dum colloquerentur, venit ſubito nuncius referens Reginam *Franciæ* fuiſſe defunctam, cujus acerbitate rumoris Rex *Franciæ* perculſus vehementer deſolatus eſt, adeo ut præmeditatam peregrinationem propemodum propoſuerit negligendam, in hujus igitur deſolationis augmentum ecce nunciatur *Willielmum* Regem *Apuliæ* ſimiliter deceſſiſſe. Horum itaque adverſitate contrariorum confracti, quamplurimum tanquam ex augurii diri ſuperſtitione repreſſi perpetrandum abhorrerent negotium, & zelus accenſus ex parte tepeſceret. Dei vero inſpirantis inſtinctu, cujus eſt dirigere greſſus hominis, in cujus manu corda ſunt Regum, ne tanto opere præmeditatum & ſolemniter procuratum pium opus periret, & verteretur in damnationem & opprobrium quod diſponeretur ad meritum,reſumunt vires, animantur ut proficiant & proficiſcantur, & ne per irreprehenſibilem ignaviam torpeſcant. Sane fuerant ex condicto profecturi ad Nativitatem Sancti *Johannis Baptiſtæ*, ut viz. die octava conveniret uterque Regum in unum cum ſuis ad Vergelai. Cum multo igitur neceſſariorum apparatu non multo poſt Rex *Franciæ Philippus* exiens à *Pariſiis* civitate (quæ eſt principium Regni *Franciæ*) apud Sanctum *Dionyſium* profectus eſt, cujus ſe commendabat orationibus & meritis, ſicque ſuam inchoavit peregrinationem cum plurima multitudine. Tunc quoque cum eo peregre profectus eſt Dux *Burgundiæ*, & Comes *Flandriæ*. Quis ſufficeret ſingulorum cum ſuis copiis narrare progreſſum! undique videres à diverſis confluentes congregari, & unum cum pluribus exercitum coadunari piis lachrymis commiſcentibus,his qui progrediebantur cum ſuis familiaribus cognatis vel amicis, eoſdem charitatis intuitu proſequentibus, diſcedentes nimirum amici ab erumpentibus ex pietate ſive mœſtitia lachrymis ſe nequibant cohibere.

Epiſcopi multi conſtituuntur à Rege Richardo.

Regina Franciæ & Willielm. R. Apuliæ obeunt.

Philippus una cum Duce Burgund iter in Terram Sanctam inſtituit.

CAP. VII.

Rex Richardus Turonis *exiſtens jubet claſſem ſuam præcedere, &* Hiſpaniam *per ſtrictum mare circuire, & ad* Meſſanam *eum expectare.*

Rex *Richardus* cum electa militum manu *Turonis* erat. Civitas autem cum ſuburbanis ſuis tanta fuit hominum multitudine referta, ut ex nimia frequentia ſeſe colliderent, & ex viarum vel platearum anguſtiis tot millia non capientibus. Regio igitur urgente mandato, claſſis Regia in unum coacta ſeriatim progredi jubetur, numero ſcil. centum & octo, exceptis aliis navibus mox ſecuturis. Claſſis itaque Regis inſtantia promota, proſpero curſu

[a] *MSS.* qua cum.

curſu & agmine inſeparabili, metuendas ſyrtes, & horrificos ſcopulorum incurſus, & procelloſas *Affricæ* anguſtias, nec non & omnia maris pericula evaſerunt incolumes, & tanquam in obſequium navigantium ventis conjuratis optatum *Meßanæ* deſtinatum applicuerunt ad portum, ubi Regis ex ejus mandato præſtolabantur adventum, eo terreno itinere cum ſuis proficiſcentis. Igitur, cum copiis ſuis dum Rex à *Turonis* exiret, à tantæ fremitu multitudinis commoti ſunt inhabitantes terram. Quis igitur ejuſdem comitum enarraret multitudinem, varietates armorum, ſequelas Procerum, & electorum manum militantium? aut quis peditum catervas, baliſtariorum phalanges, quos qui ſeriatim viderunt progredientes, ab intimis præcordiis, eliciente lachrymas pietate, condoluerunt pariter & gratulabantur Domino ſuo novo Regi. Tum quod in primordio Regni ſui nondum guſtata quietis dulcedine, quam conſtanter, quam recenter omnia deſeruerit, tum quia tantæ vitæ probitatis opus tam arduum, tam neceſſarium, & iter tam commendabile tanquam à Domino electus arriperet. O miſeranda ſe deſerentium ſuſpiria! O ſeſe complectentium in diſceſſu gemitus! & abeuntibus ſucceſſus optantium! O graves lachrymis oculos, & inter oſcula charorum ſingultus mutua verba colloquentium interrumpentes, nondum expleto familiarum colloquio ægre ſe deſerentium! corde licet mœrente vultus gravitate profecturi ſimulantes animi conſtantiam poſt ſermonum prolixitatem ab invicem ſeparantur, tanquam ſuſpenſi ad plura dicenda, ſicque ſæpius Ave dicto inter loquendum diutius ſubſiſtunt, & ut moras nectant repetita inculcant, ut ſemper videantur amplius dicturi, poſtremo vero vocibus ſeſe cohortantium abſtracti, proſilientes à manibus ſeſe tenentium excutiuntur.

CAP. VIII.

Duo Reges ſecundum condictum ad Vergelay *conveniunt.*

ANno igitur Coronationis ſuæ primo Rex *Angliæ Richardus* à *Turonis* peregrinationis ſuæ iter arripuit. De *Turonis* apud *Luti*, inde apud montem *Richardum*, poſt ad *Cellam*, deinde ad *Capellam*, deinde ad *Dama*, deinde ad *Vitiliacum* hoc eſt Vergelai, ubi ex condicto duo Reges cum conveniſſent cum ſuis in unum. Utriuſque populus quia infinitus æſtimabatur & innumerabilis, præfigendis papilionibus montes occupantur, atque tentoriis longe lateque circumquaque terræ ſuperficies operiebatur, ut camporum ſationalium occupata planities novæ civitatis prætenderet aſpicientibus eminus ſimilitudinem, tot ſcematum graviſſima varietate papilionum, & diverſis coloribus diſtinguentibus formas inciſionum. Ibi videre fuit diverſis oriundam regionibus bellis aptam Martiam juventutem, quæ videretur totius orbis latitudinem facile domitura, omnium nationum ſuperatura regiones, ſeu diverſarum gentium penetratura receſſus, nulla vincendam æſtimares aſperitate locorum vel immanitate hoſtium, nunquam quidem ceſſuram injuriis, dummodo communicata virtute ſeſe mutuis unanimes tuerentur auxiliis. Exercitus quidem quantalibet glorians innumeroſitate, bene ſeptus armorum munimine, fervens animoſitate, interveniente diſſenſione diſſipatur, & familiari diſſidio pervertitur, & ſicut diſciplina militari cohærens pariter & voluntate perſeverat invincibilis ab exterius, ſic violato fœdere communionis gravius obruitur, dum diſtrahitur à ſociis, quia omne Regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur.

CAP.

CAP. IX.

Apud Vergelay *Reges fœdus ineunt, & se invicem apud* Messanam *expectaturos compromittunt, & sic simul ad* Liuns *super* Rodanum *perveniunt.*

IBi duo Reges percutiunt fœdus de mutua securitate, & fide sibi invicem utrobique conservanda, & de omnibus jure belli perquirendis æqua sorte dividendis. Præterea ut qui primus venerit ad *Messanam Apuliæ* civitatem alterius subsecuturi pariter præstolaretur adventum, postea singulis qui familiares suos eo fuerant prosecuti peregrinos in sua redeuntibus. Reges cum suis in anteriora profecti sunt,& iter suum qualiter agerent disposuerunt, magnis se invicem frequentantes munificentiis, & mutuis colentes honoribus, unanimi quoque, tantus exercitus itinerans progressu sine querela vel quacunque dissensione confecit dietas suas, cum alacritate & gaudio. Transeuntem per civitates & villas tantam multitudinem cum magno apparatu & armorum strepitu videntes indigenæ, attendentes distinctiones hominum adversarum situ regionum in processu, & observatam disciplinam, papæ, inquiunt, quid sibi vult tanta hominum multitudo tanti robur exercitus! Quis horum poterit resistere fortitudini? O gratiosa agmina pubesque decora! O felix elegantiæ tantæ juventus! parentes an ex discessu mœstitia affecti? quæ terræ tam spectabiles forma produxerunt ephebos, at tam gratissimos progenuerunt tirones? cujus putamus auctoritatis vel potentiæ tantæ multitudinis rectores, qui tantæ virtutis legiones sua moderantur dictione? Hæc & his similia dicentes, & prætergredientes, piis votis prosequentes obtulerunt in vasis diversi generis, quam gratissima obsequia itinere fatigatis, quali scil. potuerunt protestantes devotione. Seriatim itaque progrediens exercitus dietis distinctis alacriter à Vergelay provenit ad Sanctum *Leonardum* de Curbeny, deinde ad *Mulius*, post ad montem Escot, deinde ad *Tulinis* apud Sanctam *Mariam* de *Bosco*, inde ad *Belivi*, post ad villam Furacam, deinde ad Liuns super *Rodanum*, ibi, facta difficultate transeundi propter fluminis rapacitatem, & cæcam profunditatem, aliquot diebus substiterunt; ut, qui interim venerat, transiret exercitus, & subsequentium expectarent adventum. Transmisso denique fluvio Reges trans fluvium fixis papilionibus residebant in aprico, pars exercitus hospitabatur in villa, quot poterat capere, pars in suburbanis locis virentibus. Ibi videres & locis distinctos, & armorum scematibus diversarum regionum oriundos innumeros, quorum tamen numerus centum millia æstimabatur excedere, nec adhuc cessabant confluere. Postmodum Regem *Franciæ* cum suis omnibus abeuntem ad *Genuenses* prosequutus est Rex *Angliæ* gratia familiaritatis & honoris. *Genuenses* quippe maris gnaros sibi quidem obligaverat Rex *Franciæ* ad transfretandum. Statuerunt autem, sicut prædictum est, ut qui prior eorum attigisset *Messanam Siciliæ* civitatem, expectaret alterius adventum.

Crucesignatorum exercitus fuit hominum supra 100000

CAP. X.

Post discessum Regis Franciæ *ad* Genuenses, *pons* Rodani *turba premente cadit, Rex* Richardus *per* Marsiliam *mare transiens ad* Messanam *venit.*

TUrba autem multa peregrinorum undique semper confluentium, dum se properant super pontem *Rodani* satis angustum imprudenter gerere, decidit ex pondere eorum pars pontis cum his, qui super ipsum erant, nimis quidem arduus pons erat, ex quo plusquam centum homines deciderunt in aquam, quæ est tam vehemens, cursus tam rapidus, unde vix ab altitudine tanta

ta quicquid vivum illapſum potuiſſet evadere. Illi autem qui ceciderant magnis vocibus exclamantes, & ſuppliciter ſuffragium poſtulantes, licet fatigati, mirum dictu! ex aqua eruperunt incolumes, quorum duo tantum ſunt ſubmerſi in interitum carnis, ſed ſpiritus vivit in Chriſto, in cujus deprehenſi ſunt obſequio. Poſteriores autem nimia turbati prolixitate, dum ſinguli quærerent ſolicite qua parte vel quomodo *Rodanum* tranſirent, ſed deſperati ſunt quia pons jam confractus tranſitum non admiſit. Quo comperto Rex *Richardus*, cujus nunquam in gerendis nutabat conſtantia, tranſire cupientium compatiens ſolicitudini, citato opere ex cimbis colligatis pontem qualem ſuggerebat imminens neceſſitas fecit præparari, per quas licet moroſe utcunque cum difficultate tranſierunt. Unde Rex & exercitus per triduum moram fecit, pars eorum profecta eſt ad portum propiorem *Marſiliæ*, pars ad *Veneticos*, pars ad ad *Genuenſes* vel ad *Barlatam* ſive ad *Brunduſium*, nec non ad portum *Meſſanam* duobus Regibus deſtinatum,quamplures ſunt profecti, poſt triduum receſſit Rex inde, & eodem die pons ille diſſolutus eſt. De Liuns tranſivimus per Vicaria apud *Albam Ripam*, deinde ad montem Galonte, poſt ad Sanctum *Bernardum* de Rumaux, deinde apud Valences, poſtea apud *Aariolam*, poſtea apud Valeis, dehinc ad Sanctum *Paulum* de Provincia, poſtea tranſivimus per montem *Dragum*, deinde apud Orenge, poſtea tranſeuntes montem de Sorgre jacuimus apud Donpas juxta *Avignum*, poſtea apud Cenaiz deinde apud *Salum*, poſtea apud Marignane juxta mare, de *Marigna* apud *Marſiliam* ubi moram fecimus per tres hebdomadas, poſtea mare intravimus ſcil. die proxima poſt Aſſumptionem beatæ *Mariæ* anno primo coronationis Regis *Richardi* & tranſivimus inter duas inſulas quarum altera viz. *Sardinia* fuerat à dextris, *Corſica* vero à ſiniſtris. Ibi quidem eſt magna maris diſtrictio. Deinde navigavimus inter duos montes ſemper ardentes quorum unus vocatur *Vulcanus*, alter *Strango*, inde tranſivimus per fluvium *Farum* nimis periculoſum, poſtea pervenimus ad *Meſſanam* civitatem ubi claſſis erat Regis *Richardi*, quam illuc ut prædiximus antea præmiſerat.

CAP. XI.

De Civitate Meſſana *& de Regina ſorore Regis* Richardi *& dote ejus* Tancredo.

DE Civitate *Meſſana* ſciendum quod multiplicibus ſit referta bonorum copiis, ſitu amœna & plurimum concordia, in confinio *Siciliæ* & *Raſe* quæ illi famoſo *Agolando* dicitur olim fuiſſe pro ſervitio ſuo collata. Conſiſtit itaque civitas *Meſſana* in initio *Siciliæ* affluens neceſſariis & omnibus bonis, ſed homines habens peſſimos & crudeles. Rex eorum *Tancredus* opum variarum ditiſſimus, quas ſcil. congeſſerant anteceſſores ſui, qui in *Sicilia* regnaverant à tempore *Roberti Guiſcardi*. Eodem tempore Regina *Apuliæ* ſuo marito Rege *Willielmo* viduata *Palermæ* morabatur, Rex enim *Willielmus* ſine hærede defunctus eſt cujus relicta Regina jam in cuſtodia erat cum dote ſua eidem aſſignata prædicti Regis *Tancredi*, qui Regi *Willielmo* ſucceſſerat in Regnum. Hæc Regina vidua ſoror erat Regis *Angliæ Richardi*, qui cauſam ejus habens, Regem *Tancredum* compulit ad ejuſdem Reginæ ſuper eidem debita dote condignam ſatisfactionem.

CAP. XII.

De injuriis quas Griffones *apud* Messanam, *ante adventum Regis, nostris inferebant.*

CLassis illa famosa Regis *Angliæ* apud *Messanam*, Regis, ut prædictum est, præstolabatur adventum; classis quidem miranda numero, & apparatus instructione plenarie præmunita, cui similis nunquam visa sibi fuisse ferebatur, tanta tanto opere instaurata, plura præterea genera hominum ejusdem classis assignata, juxta maris litora commorantium in papilionibus & tentoriis, & diversorum scematum, civitatis enim cavebant habitationem, propter civium impiorum insolentiam, usque ad Regum adventum. Cives namque nequam vulgo dicti *Grifones*, & patribus progeniti plures eorum *Sarracenis*, nostris admodum extiterant contrarii & infesti, quotidiana eis irrogant convitia, digitos suos in oculos eorum protendentes, & canes fœtidos appellantes, & pluribus aliis illudentes modis, & etiam clanculo quamplurimos nostrorum perimentes, & in latrinas dejicientes, super quo scelere plurimi eorum postea convicti sunt. Super his & aliis modis quamplurimis nostris exprobrantes, & exosos habentes, nequitiam suam in quantum audebant exercebant, eos ad iracundiam provocantes, quatenus, si forte repugnare tentassent, & talionem injuriis referre, ipsos funditus à civitate sua delerent, numero quidem impares, & peregrinos, & viribus inferiores, minus quidem in eo provide, quod Regum ipsorum eo non pensarent adventum.

CAP. XIII.

Cum quali apparatu Primo Rex Franciæ, *postea Rex* Angliæ Messanam *applicuerunt.*

PUblici moris esse dignoscitur, ut quisquis Rex præsertim & princeps terræ talis tantusque procedat, & tanta fulgeat auctoritate, quanta fuerit præditus potestate, quatenus non sit minor habitus quam potentia, imo pari conveniunt aptitudine ut Rex Regio splendescat obsequio, & virtutem ejus exterior prædicet apparentia; vulgo namque dicitur *Qualem te video, talem te esse spero.* Porro modus habitudinis formam trahit ex animo præsidentis, talis nimirum erit forma prædicati, qualis permisit natura subjecti. Ille tanti nominis Rex *Franciæ*, cujus emisso tot principes tot terrarum nationes parent edicto, cum *Messanæ* civitatis nunciaretur applicaturus ad portum, omnis ætas, omnis sexus, cujuscunque conditionis indigenæ ad tam famosum Regem prosiluerunt videndum, ille vero tantum una nave contentus, tanquam visus hominum refugiens, in ipsius urbis castelli portum se latenter ingessit, cujus adventum præstolantes in littore, pusillanimitatem ejusdem arguentes, & exprobrantes non facile talem Regem posse fore magnarum virtutum patratorem, cui sic esset suspectus visus hominum, sicque spe videndi eum frustrati redierunt indignantes ad propria. Porro Rex *Angliæ* ille magnanimus, ex quo fama prædicante divulgabatur adventare, catervatim ruunt populi, illum cernere cupientes; & in littus se ingerentes certatim occupant sedes illum ascendentem visuri. Et ecce eminus prospiciunt mare galeis opertum innumeris, & vox à longe intonabat in aures eorum tubarum reboantium, & lituum clarius & acutius resonantium, interea propius accedentibus fuit videre galeas seriatim remigantes, variis undique ornatas & refertas armaturis, ventilan-

Rex Franciæ Messanam clanculum intrat.

ventilantibus ad auram innumeris penuncellis, & ſignis, ordine decoro, in haſtilium ſummitatibus, roſtris galearum varietatibus picturarum diſtinctis, appenſorum in ſingulis proris, ſcintillantibus radiis ſcutorum, videres ex multitudine adventantium remigantium mare ferveſcere, tubarum intonationibus, quas trumpas vulgo dicunt, audientium aures tinnire, & ex vario tumultuantium acceſſu delectationem excitari. Cum ecce Rex magnificus juxta navigantium galearum catervatim obſequio ſtipatus, cæteris eminentiori & ornatiori præſtans in prora, tanquam ignota viſurus, ſive ab ignotis videndus fertur in littus obſitum denſarum turbarum agminibus, & omnibus tanquam ſe ultro videndum exponens, eleganter ornatus in littus aſcendit, ubi nautas, quos eo præmiſerat, cum cæteris addictis obſequiis ſuis reperit, eum gratanter excipientes, & dextrarios & equos ſuos nobiles, ſibi pridem commiſſos ad vecturam exhibentes. Confluunt hinc inde cum ſuis indigenæ proſequentes ipſum uſque ad hoſpitium ſuum. Super cujus tanta gloria vulgus attonitum conferebat ad invicem, hic quidem dignus Imperio, hic merito conſtitutus ſuper gentes & ſuper regna, cujus fama olim audita multo junior eſt ipſa veritate quam videmus. Interea concrepitantibus undique trompis, & alternos commiſcentibus convenienter accentus, fit quædam tonorum diſcors concordia, dum congrua ſonorum productiore identitate, ſingulæ ſingularum quodam modo repeterent exceptiones mutuas, & vocum reſtaurarent depreſſiones.

Rex Angliæ ultro videndum ſe præbet.

CAP. XIV.

Quantas injurias paſſi ſunt noſtri apud Meſſanam *à* Longobardis.

GRiſonum, dum Reges tanta cum virtute viderent appulſos, in parte repreſſa eſt arrogantia; quippe qui ſe perpenderent virtute inferiores & gloria, *Longobardi* vero contumaciter minantes contendere non ceſſabant convitiis & opprobriis laceſſere noſtros, tentoria noſtra comminantes ſe invaſuros, ut eos occiderent & res ſuas diriperent, zelo quidem ducebantur ſuper uxoribus ſuis, cum quibus nonnulli peregrinorum colloquebantur, potius ad ipſos irritandos maritos quam ad perpetrandum adulterium. Hac igitur occaſione & invidia perturbati *Longobardi* cum communia civitatis ſemper, in quantum licuit, noſtris erant infeſti, maxime pro eo quod ab Anteceſſoribus ſuis ſe didicerant olim à noſtris fuiſſe ſubjugatos, unde quanta poterant nobis procurabant incommoda, & turrium exaltabant propugnacula, & altioris profunditatis foſſas ambientes perfodere, præterea ad incitantum animorum impulſum frequentiſſimis provocabant convitiis, & dehoneſtabant contumeliis.

Longobardi Zelotypia affecti.

CAP. XV.

Occaſione unius panis à muliere venditi fit pugna inter nos & Longobardos.

FOrte die quadam contigit, unum ex noſtris convenire quandam mulierem ſuper pane recenti, quem ad vendendum expoſuerat, cumque confabularentur ad invicem, & ipſe de pretio dando taxando loqueretur, mulier, eo quod minus obtuliſſet pro pane quam voluerat, tantam ſubito prorupit in iram, quod noſtrum nefandis afficeret contumeliis & opprobriis, vix abſtinens manibus, quin pugno percuteret, aut crines extirparet: & ecce ſubito ex linguacis tumultu mulieris convenit civium multitudo, & peregrinum illum violenter

olenter correptum immisericorditer verberarunt, & capillis dilaceratis, & multis modis vexatum & conculcatum, pene reliquerunt exanimem. Facto clamore Rex *Richardus* petiit pacem & amicitiam, asserens se venisse pacificum, & ad exequendam peregrinationem simpliciter fuisse eo usque profectum, nec prius à perorando super pace obtinenda destitit, quam pacis securitate promissa singuli secederent pacate in sua.

CAP. XVI.

Longobardi *impugnant homines Regis* Richardi *unde Rex civitatem obsidet impugnat & expugnat, & vexilla turribus urbis imponit, invidente Rege* Franciæ *&* *auxilium* Longobardis *parante.*

VErum illius antiqui humani generis inimici pro taxatione, cujus est pacem perturbare, seditionesque excitare, reparatur in crastino contentio,[a] [adeo ut] rediviva inter cives & peregrinos sit exorta perniciosior altercatio. Fuerant interea duo Reges colloquentes cum justitiariis *Siciliæ*, & cum majoribus civibus civitatis, super pace tractaturi & securitate, & ecce clamor factus est dicentium, quod indigenæ jam perimerent homines Regis *Richardi Angliæ*, quod cum Rex adhuc dissimularet, maxime quod *Longobardi* non esse verum ita assererent, venit secundus nuntius exclamans jam indigenas invasisse peregrinos, dissuadentibus *Longobardis* adhuc se ita rem habere, qui & ipsi tunc ex eodem conflictu venerant, sed proposuerant Regem mendaciis circumvenire, cum jam tertio cum impetu apparuisset nuncius accurrens & vociferans, pacis hujusmodi modum improbandum, cum cervicibus gladii jam imminerent. Tunc sine mora Rex accelerans relicto colloquio vectus equo eo venit ea scil. intentione & intuitu, ut litem dirimeret, & litigantes pacificaret. Erant autem duo *Longobardi* nimis astuti & mendaces, quorum instinctu commota est turba civitatis in peregrinos, qui tamen, ut dolositatem suam mendaciis palliarent, asserebant se inde venisse, & nil mali factum fuisse, quorum nomina hæc sunt, *Jordanus* Luppin & *Margaritus*. Cum Rex *Richardus* eo loci venisset, quo jam congressi hinc inde mutuis congeminant ictibus, & jam non cum verbis contendunt, sed pugnis & contis, ipsumque Regem sollicitum pugnantes separare, *Longobardi* jam ira succensi, & contumaces, contumeliis & nefandis insectantur opprobriis; ipse vero irrisionis talium impatiens se statim armis munivit assumptis, & ipsos inclusos in civitate obsidione subita cingebat. *Franci* interim de Domino suo Rege *Franciæ*, quid actum esset, ambigentes, huc & illuc discurrebant ipsum quærentes, cum ecce à loco colloquii properanter se in palatium, quo fuit hospitatus, recepit. Commota est igitur omnis civitas, indifferenter rapiunt singuli, quod manus errabunda invenerit, & se jactanter defensuros proculdubio invicem compromittunt. Adeunt tamen *Longobardi* Regem *Franciæ* ejus suppliciter implorantes auxilium, & defensionem, & se & sua ejus subdentes ditioni & voluntati, dummodo conatus Regis *Angliæ* jam civitatem pertinaciter impugnantis elideret, & civitatem sibi subditam haberet. Et statim Rex *Franciæ* assumsit arma sua; &, ut veritatis conscius nobis referebat, *Longobardis* potius [b] auxiliaturus, quam hominibus Regis *Angliæ*, cui prius juramento & fide præstita tenebatur obnoxius, super auxilio ferendo & fidelitate ubique servanda. Obseratis jam portis civitatis, & dispositis propugnaculis murorum custodiis, fit clamor, & tumultus, & commotio magna hinc à foris oppugnantium, inde de intus repugnantium, curritur ad arma, singulorum manus armant, tela, quæ furor ministrat & impetus, rapientium. Franci *Longobardis* conjuncti

a *MSS.* Et. *b* *MSS.* Auxiliaturos.

communi agebantur consilio, & conglobati velut unum efficiebant populum. Hoc autem ignorabant exteriores quod sibi confœderati fierent adversarii. Ab initio vero exierant quidam *Longobardorum*, antequam portæ civitatis clauderentur ad impugnandum hospitium *Hugonis Bruni*, & ibi pertinaciter insistebant dimicantes, & ecce Rex *Angliæ*, hoc comperto, eo celeriter divertit; quem [a] [cum] advenire vidissent, sine mora versi sunt in fugam; & velut oves à lupis dispersi sunt in momento temporis; & tunc cessabant eorum comminationes verborum & impugnationes telorum. Refugientes itaque secutus est Rex, usque ad quandam muri posternam, quo se agebant, non audentes in eum saltem inspicere, ne dum repugnare, cum Rex nec & viginti homines de suis in primis habuisse dicebatur, cum in eos irruerent. In introitu autem illius posternæ nonnullos ipsorum prostravit ulterius cum peregrinis nunquam congressuros. *Longobardi* igitur perpendentes seria agi & se revera oppugnari, quanta sufficiebant virtute resistebant; & murorum propugnacula occupabant, & saxa projiciebant, & jacula arcubus & balistis imbrium more mittentes, & quot poterant modis oppugnantes impetebant; ut vel ab insultibus cessarent, vel saltem [b] parcius cœptis insisterent, unde nonnullos nostrorum, in ipso ferventis defensionis initio, plures irrogabant injurias, quosdam ad mortem, alios ad livorem, nonnullos ad membrorum conquassationem vulnerabant; volantibus enim telis cum spiculis densissimis, cum saxis demissis [c] [&c.] præter alios, tres amisimus ibi milites, scil. *Petrum* Tire-prete, & *Mattheum* de *Saliceto*, & *Radulfum* de Roverei. *Longobardis* quidem si recta Christi fides inesset, & respectus justitiæ, maximam nostris stragem dedissent, & multitudine vicissent, sed eorum arrogantia & impietas merito debuit eisdem nocere, qui nostris nihil meritis tantam irrogassent injuriam & gravamen. Æstimatur civium cum aliis civitatem defendentium multitudo excedere quinquaginta millia. Ibi videres ferocissimos virorum assultus plurimis modis machinari introitus, audacter hos tela dirigere, illos portas succidere, nunc hos nunc illos occumbere, galeas nostras ex parte maris versus palatium portum occupantes urbem obsidere. Verum Rex *Franciæ* eisdem portum prohibebat & nonnullos eorum intrare volentes perimi tunc contigit. Ex parte vero terræ Rex *Angliæ* fuerat, qui in rebus bellicis singularis erat, vehementior urgebat oppressio, pars instabat portarum flagella succidere, ubi cum non pro voto proficerent, collem excelsum civitati proximum ascenderunt, & per posternam quandam, quam Rex *Angliæ*, secunda die adventus sui, ad cautelam futurorum circuiens cum duobus sociis, quasi neglectam à civibus perpenderat, muros civitatis cum magno impetu audacter introierunt, & portas civitatatis diruerunt, & reliquum exercitum intromiserunt. Tunc quoscunque civium obvios, sive repugnantes, vel ceperunt, vel prostraverunt; & civitatem globati hostiliter invaserunt: unde sicut & *Longobardorum*, sic & nostrorum quamplures in eo conflictu occubuerunt, cives enim intrantibus undique, & civitatem jam occupantibus, resistere non audentes, à summitatibus domorum & turrium propugnaculis, eis tela tota virtute miserunt, & à solariis quibus inerant, quot modis poterant, oppugnantes contendebant reprimere. Nihilominus autem jam captam civitatem peragrabant victores, ipso Rege præeunte, & omnia primitus invadente, ipse denique primus civitatem introivit, ipse dux & prævius suis præbuit audaciam, & hostibus incussit horrorem; ipsum igitur circiter x. millia hominum sequebantur, civitatis totam diripuerunt substantiam. Ibi audires horrificos clamores, confusas vocum diversitates, hinc nostrorum sese ad prosequendum cohortantium, illinc *Longobardorum* fugientium, & præ timore mugientium, ictus etiam geminare, & quoscunque obvios gladiis homines sicut segetes falcibus metere. Ubi nostri Domus occuparunt, dissiliebant à summitatibus, & à solariis *Longobardi*, magis metuentes incidere in hostilem amnum, quam casum

Messana capta & direpta à Richardo Rege Angliæ.

a Deest *MSS.* *b* *MSS.* Partius. *c* *MSS.* Et scil.

infortuna-

infortunatum, suæ quidem impietatis conscii, de consequenda, quam non meruerant, misericordia sunt desperati. Nec mora, jam subacta viriliter civitate, non apparebat qui ulterius mutire præsumeret. Quid plura? Rex *Richardus* uno impetu citius jure belli *Messanam* occupaverat, quam quilibet presbyter cantaret matutinas. Multo quidem plures occumberent civium, nisi Rex pietate motus parcere jussisset. Amissæ vero pecuniæ summam civium quis poterit æstimare? quicquid auri vel argenti, sive cujuslibet generis pretiosi, inventum est, occupantis cessit in usum. Præterea Galeæ ipsorum igne supposito succensæ sunt in pulverem, ne si forte fugerent, & vires resistendi resumerent, mulieres quoque nobiliores sibi diripuerunt victores. Et ecce tanto peracto negotio, viderunt *Franci* subito vexilla & signa Regis *Richardi* super muros & turres civitatis; unde Rex *Franciæ* acriter commotus vitæ suæ coevam concepit invidiam, & postmodum pro tempore peperit iniquitatem, quam contestatus est, dum percussit *Normanniam*.

CAP. XVII.

Invidente Rege Franciæ *sola signa Regis* Angliæ *turribus imponi, Rex* Angliæ *se humilians concessit utriusque simul signa apponi.*

REx *Franciæ* Regis *Angliæ* invidens successibus, & ægre ferens magnanimitatem, admodum doluit hoc suæ non ascribi gloriæ, quod ipse sudore triumphaverat præstantiæ, qui pro conditione mutuæ pactionis, & in discrimine suorum maximo, & cæde non modica oculis perspecta, non tamen Regi *Angliæ* contra hostes pertinacissimos præbuit manum auxiliarem, ut tenebatur confœderatione societatis, imo totis viribus restitit, & ab introitu civitatis occupandæ, qua potuit instantia, longius arcebat, qua parte ipse cum suis commanebat hospitio, præsumptione prævaricationis. Capta sicut prædictum est civitas, & Bannariis Regis *Angliæ* muris collocatis, mandavit Rex *Franciæ* de consilio suorum, ut Rex *Richardus* de excelso murorum vexilla sua faceret deponi & sua apponi, in eo scil. ipsi tanquam superiori deferens honorem. Rex *Richardus* super hujusmodi indignans mandato, præcedentia pensitans & jura societatis examinans, nec etiam respondere curavit, ne viz. cederet acquisitis & victoria ascriberetur non tantum otioso, imo adversario perjuro, mediantibus vero intercessoribus, Regis *Richardi* tandem indignatio deferbuit, & quieverunt verba contumeliosa. Vix igitur faciens morem animo per blandimenta suorum, qui videbatur invincibilis oppugnationi inimicorum, adquievit Regis *Franciæ* petitioni, ut viz. ejus traderet tutelæ turres quas ceperat, cum communibus custodiis, quousque Regis *Tancredi*, super his quæ gesta sunt, experirentur sententiam, &, qui minacibus & jactantiæ verbis perseverabat vehementior & rigidus, blanditiis flectebatur & precibus. Eriguntur igitur utriusque vexilla super muros civitatis, quatenus Regis *Franciæ* tentaret constantiam & probaret familiaritatem.

CAP. XVIII.

Nuncii mittuntur ad Tancredum *ut satisfaceret pro transgressis, & dotem Reginæ redderet. Rege* Franciæ *clam in contrarium mittente.*

COmmuni itaque decretum est consilio, ut nuncios destinaret ad Regem *Siciliæ Tancredum*, perquisituros super hominum suorum tam enormi commisso satisfactionem, & quid super his quæ gesta fuerant censeret agendum. Præterea mandavit Rex *Richardus* Regi *Tancredo*, ut sorori suæ Reginæ *Siciliæ* super dote competente provideret, & super portione thesauri mariti

riti sui Regis, quæ ei jure contingeret, super mensa quoque aurea, æqua sorte dividenda illius uxori cujus extiterat. Horum gerendorum fuerant nuncii dux *Burgundiæ*, & *Robertus* de Sabloel, & alii quidam quorum nomina exciduntur. Interea Rex *Franciæ* Regis *Richardi* perpendens magnanimitatem, tabescens invidia cœpit super his, quæ in expugnata civitate direpta sunt, movere quæstionem, exigens suam juxta pactionem initam portionem, igitur super his jaculans verba ampullosa & contumeliosa, quia Rex *Richardus* gratis suæ exactioni non acquiesceret, verborum versutiis & jactabundis opprobriis irritare non destitit ejus animum ad iracundiam; & fœdera inter eos initæ pactionis transgredi præsumere conatus est; & in amicitiam prævaricari. Unde Rex *Richardus* magis indignans quam fractus, ejus amicitiam declinare proposuit; & naves suas cum omnibus sarcinis illatis repetere ut abirent: maluit enim, Domino duce & rectore, solus cum suis progredi ad executionem suæ peregrinationis, quam communicare cum invido, juxta illud vulgare proverbium *Satius est esse solum, quem habere malum Socium.* Quod ut Regi *Franciæ* innotuit procuravit per mediatores, ut reformarentur vitiata, & in debitum statum amicitiæ iterum confœderarentur, salva quoque omnium perquirendorum æqua divisione in posterum.

CAP. XIX.

Rex Tancredus *in dubiis respondet, unde Rex* Angliæ *ira succenditur,* Longobardi *victualia suis negant.*

INterim nuncii negotium executi, secundum quod sibi fuerat injunctum, Regis *Tancredi* super mandatis perscrutantur sententiam. Rex vero in dubiis locutus est, asserens Regibus satisfaciendum de consilio magnatum terræ suæ, pro tempore & loco, & modo competenti, super omnibus quæ fuerant sibi mandata. Dicebatur quod Rex *Franciæ* literis mandaverat Regi *Tancredo*, ut non acquiesceret exigentiis Regis *Angliæ*, sed se rigidum exhiberet in jure suo per omnia tuendo; certus omnino quod nunquam pro Rege *Richardo* in ipsum delinqueret, sibi vero fidelis existeret. In hujus, si tamen verum fuit, argumentum mandati accessit verisimile proverbio, quod Rex *Tancredus* nunciis Regis *Franciæ* pretiosa largitus est munera, nunciis vero Regis *Angliæ* non impertitus est ovum. Reversi itaque nuncii cum Regibus rem gestam retulissent. Non est inquit Rex *Richardus* opus multiloquio, nec in longum sermo protrahendus, ex quo spontaneam non exequitur satisfactionem Rex *Tancredus*, qualem potuero super erratis corrigendis impendenda est opera & diligentia. Super his igitur rebus turbatus animosiores effecti indigenæ ex confœderatione Regis *Franciæ*, Regem *Richardum* cum suis, in quantum callebant, opprimere vacabant, victualia itaque tanto exercitui necessaria venundanda inhibebant, & ne quid exponeretur emendum statuerunt, ut vel sic coerciti ditioni cogerentur submitti indigenarum.

CAP. XX.

De Constructione Mategriffim *& discordia duorum Regum.*

REx *Richardus* operam magnam adhibuerat & diligentiam ejusdem castri constructioni, cui nomen imposuit *Mategriffim*, unde nimium exacerbantur *Grifones*, quod in eorum exitium opprimendorum hujusmodi vacaret ædificio. Erat autem illud opus jam præparatum in colle proximo civitati,

tati, ſatis accommodo receptui, de cujuſcunque generis cibariis ne exhiberentur vendenda prohibitis, quantum in eis erat, jam laboraret exercitus, niſi ex his, quæ claſſe adduxerant, fuiſſet eis in futurum proviſum. Exercebant igitur quantas poterant inimicitias & detrimenta exercitui; civitatem de nocte cuſtodiebant vigiles, & vice verſa peregrini ab eorum irruptione excubias agentes ſe munire curabant. Reges præterea ab invicem repetebat diſcordia, & Rex *Franciæ* adverſariis Regis *Richardi* jam publicum ſe præbebat fautorem. De pace vero inter eos reformanda pars magna potentium ſatagebat, nunc ad palatium nunc vero ad *Mategriffim* pergentes, utriuſque Regis magnopere tentavit amollire motus irarum: fruſtra vero operam impendunt & diligentiam, utroque cauſante, & plurimam occaſionem offenſionis adverſus alterum ſe habere aſſerente; neuter enim eorum alterius acquieſcendum æſtimavit voluntati, ne viz. Rex *Franciæ* inferioris ſe committeret arbitrio, & eo ſuæ derogaretur dignitati, ſed nec Rex *Richardus*, ne ſubjectionis illius notaretur infamia, quem animabat operum magnificentia.

CAP. XXI.

Tancredus *pacificatur cum Rege* Richardo *dans ei* XL. *mil. uncias auri pro dote Reginæ & conjugio* Arturi, *pacificantur etiam duo Reges & cives.*

SIc rebus in dubio fluctuantibus, cum Rex *Tancredus* perpendiſſet diuturniori diſcordia provenire poſſe periculum, & Regem *Richardum* didiciſſet à cœptis non temperaturum, donec pro voto conſequeretur effectum, miſſis legatis nobilibus obtulit pacem, & petiit concordiam, aſſerens appoſite ad perſuadendum ſe nolle tanti viri cum ſuorum diſcrimine, quantum in eo erat, ſuſtinere exacerbationem, ſed ſe paratum, ſi vellet, interveniente pecunia, cum eo amicitiæ fœdus inire, & pro dote Reginæ *Siciliæ* ſororis Regis *Richardi* daturum xx. millia uncias auri, & præterea alia xx. millia in maritagium, cum quadam filia ſua bonæ indolis puella, & elegantis formæ, *Arturo Britanniæ* nepoti ſuo, ſi vellet, maritanda. In quam conditionem, cum aſſenſum præberet Rex *Richardus*, ſatagentibus utriuſque nunciis conſummatum eſt negotium; & pecuniæ ſumma recepta ſcil. XL. millia unciæ auri; & Regina fratri ſuo Regi *Richardo* reddita abſoluta: ſicque firma pace prolocuta, & ſcriptis confirmata omnium omnino conquievit controverſia. Cum vidiſſet igitur Rex *Richardus* prout petebat ſibi fuiſſe ſatisfactum, omnem decrevit gratis æqua ſorte dividendam pecuniæ ſummam tunc à Rege *Tancredo* ſuſceptæ. Dividere vero pecuniam ſuſceptam pro dote ſororis ſuæ, licet de jure confœderationis non teneretur, tamen ex mera liberalitate id etiam fieri voluit; quod & ipſi ceſſit ad gloriam, & commendationem; & inimicantium in parte delevit invidiam. Denique, de conſilio venerabilis *Rothomagenſis* Archiepiſcopi *Walteri*, denunciatum eſt ſub Anathematis interminatione, ut quicquid auri vel argenti, ſive cujuſlibet generis pecuniæ, victorum manus diripuiſſet à civibus, reſtitueretur in integrum. Reſtitutis itaque cunctis, & quantum ad exteriorum apparentiam firmiter pacificatis, cives gaudent ſecuritate, peregrini pacis tranquillitate, ſic civitatis ſtatus incolumis, ſtatuuntur leges pœnales in pacis prævaricatores. Ingrediuntur cives & egrediuntur cum peregrinis ſine offenſa & altercatione, renovantur omnia in gratioſam concordiam, lætantur immenſurabiliter ſinguli, & jam libere exponuntur venalia eſui neceſſaria pretio ſatis tolerabili & hominibus & equis. Regum etiam efflorеſcit amicitia, & omnium redintegratur gratia, mediante juſtitia. Verum palliata ſuperficie tenus ſimulatoria dilatione, ſemel concepta in animo Regis *Franciæ* perſeveravit immortalis æmulatio, & Regis *Richardi* geſta præclara velans, –Aſtutam vapida ſervabat pectore vulpem.

CAP. XXII.

Rex Tancredus *& Rex* Richardus *se invicem visuri apud* Eatinensium *urbem conveniunt.*

INterea Rex *Tancredus* tunc temporis commorans *Palermæ,* super audita Regis *Richardi* magnificentia & gloria gestorum non parum attonitus, missis legatis nobilioribus rogat eum, ut apud *Eatinensium* civitatem sibi invicem occurrerent sese visuri. Plurimum quidem illius faciem desiderabat videre, cujus eximiæ virtutis olim fama divulgante satis admiratus est magnanimitatem. Erat autem civitas *Eatensium* medio spatio sita inter *Messanam* & *Palermam.* Annuens his Rex *Richardus* nobiliorum suorum procerum glorioso comitatus agmine processit eidem obviam loco statuto. Cumque convenissent ex condicto in unum uterque super alterius eximie lætatus est adventu; & gratiam omnem sibi invicem satagebant exhibere; & mutuæ dilectionis solenne fœdus inierunt; omnimodaque pacis confirmatione in perpetuum inter eos observandæ confœderati, magnificentia regali datis invicem muneribus & acceptis, & peracta competenti Regibus solemnitate digressi sunt alacriter ab invicem. Rex *Tancredus* reversus est *Palermam* & Rex *Richardus* ad *Messanam.*

Fœdus inter Richardum & Tancredum.

CAP. XXIII.

Rex Richardus *militibus & aliis pro mora quam ibi fecerat indigentibus largissima partitur munera.*

INterea milites, qui in seditione prædicta & rerum turbatione, totam illam æstatem gravibus transegerant impensis, moleste ferebant tantam ibi moram ociosam & inutilem. Causabantur enim fratres suos in Christo in obsidione *Aconensi* in agone continuo contendere, & se dies ducere ociosos, & sua absque profectu jam ex parte majori consumpsisse; cum etiam ea quæ in occupatæ civitatis direptione jure belli fuerant adepti compellerentur restituere. Super hujusmodi tam divulgati quærimonia commotus Rex *Richardus* regali munificentia tot universis indigentibus largitus est munera præter spem, ut sufficientissima singuli prout quemque decebat copia ditarentur. Ex distributis igitur largissime donariis aureis, sive argenteis, sive cujuscunque generis alterius, plurimum consolati sunt milites, nec non nobiles *Palæstinæ* mulieres hæreditatibus privatæ, & à patria exules, viduæ scil. sive virgines, sunt affluenter locupletatæ. Unde Rex *Richardus* omnium obtinuit gratiam & favorem, peditibus quippe & inferioris fortunæ satellitibus centum ad minus solidos impertiebat. Rex etiam *Franciæ* ipsius illectus exemplo quamplura suis largitus est donaria. Hinc rediviva reflorescit in populo lætitia, & prius confracti mœstitia tam generosa suberiguntur munificentia.

CAP. XXIV.

De magna festivitate Regis Richardi *die natalis Domini, ad quam vocaverat Regem* Franciæ, *& totum populum ad convivium apud* Mategriffim, *& de donariis ejus largissimis.*

INstabat illa præclara Nativitatis Dominicæ festivitas, tanta celebriori veneranda solemnitate, quanto magis necessaria humani generis redemptioni.

Hujus

Hujus gratia celebrandæ festivitatis Rex *Richardus* venerabiliter Regem *Franciæ* invitavit ad prandium, & voce præconaria omnem animam vocavit ad diem tantam deducendam secum cum lætitia & gaudio. Ad cujus instantiam venit rogatus Rex *Franciæ* cum innumero magnatum agmine, venit & turba copiosa; quid plura non multum laborat qui cogit volentem, & quem æstimamus tunc temporis de industria gratis abesse à *Richardi* Regis convivio? Igitur in castro suo quod invitis indigenis ædificaverat *Mategriffim* honorifice sunt suscepti, & juxta quod cuilibet dignitas exigebat collocati discubuerunt. Quis illatorum ferculorum enumeret varietates, vel genera poculorum, vel ornatam operose turbam ministrantium? Quod qui nosse voluerit animo metiatur Regis *Richardi* magnanimitatem; cui & convenientem pensitet suæ festivitatis procurationem; nihil indecens videres vel incompositum, nihil non pretiosum, nihil non commendabile. Ciffi quippe sive disci quibus inferebantur non alterius erant materiæ vel substantiæ quam auri vel argenti, vasa denique erant omnia aurea vel argentea mirandi operis anagliphi, vel lima rodente subtiliter cælata formatis imaginibus hominum sive bestiarum, pretiosis insitis gemmata lapidibus. Præterea unde convivorum universa constat gratia super omnia vultus accessere boni. Quid ultra singuli lætati sunt eximie tanta cibariorum & poculorum electorum abundantia & ministrantium hilari facetia. Soluto tantæ celebritatis convivio, Regem *Franciæ*, generis eximii pretiosis diversis gratis expositis, in gratiam honorificentiæ familiariter compulit eligere sibi potiora, quinimo inæstimabilis pretii largitus est singulis Rex *Richardus* pro dignitate donaria, ad perfecte consummandam festivitatis gratiam, diem nimirum se dolebat perdidisse, qua nil se contingeret donasse, *Titi* solius liberalitati comparandus cujus dextra sparsit opes.

CAP. XXV.

Pisani & Genuenses *invadunt custodes classis Regis* Richardi.

Accidit eo tempore ut mero æstuantes *Pisani* & *Genuenses*, qua nescitur occasione turbati, classis Regis *Richardi* invaderent hostiliter custodes, & dum violenta irruptione sese acriter impeterent facta est magna utrorumque peremptorum ruina, crastino quoque hesternæ reminiscentis cædis, tanquam nondum completam se dolentes exercuisse malitiam, in eosdem præmeditati revertuntur insultus, quibus atrociter sese invicem cædentibus festinato Rex *Richardus* occurrit, ipsosque pertinaciter grassantes vix compescuit, & ab invicem recedere coegit.

CAP. XXVI.

De adventu Reginæ Alienor & Berengariæ *uxoris futuræ Regis* Richardi, & *de recessu in terram sanctam primo Regis* Fran. & *secundo Regis* Angl.

Anno igitur Domini MCXCI. E. litera dominicali existente, post languidioris temporis hiberni nimbidos menses, cum jam dies instarent solidiores, tempus aptum navigio gratulatur populus advenisse pertæsus in ociis moræ longioris. A festo enim Sancti *Michaelis* in civitate *Messana*, sicut prædictum est, commorati sunt Reges cum universo exercitu usque ad jam transmissam quadragesimam. Colloquuntur igitur de transfretatione moram ulteriorem allegantes multifarie incommodam, tum propter temporis serenioris instantiam, tum ne inutiliter otio torpentibus deficerent expensæ,

 tum

tum quod in obſidione laborantibus compatiebantur, quibus nimis tardum ſe dolebant parare ſubſidium. Igitur dum ſinguli ſe ad iter aggrediendum eadem expediunt, præcurrentibus nunciis Regi *Richardo* innotuit matrem ſuam Reginam *Alienoram* poſt eum properantem, immenſo itinere multo jam in proximo conſtitiſſe, & nobilem puellam Regis *Navariæ* filiam nomine *Berengariam*, ſecum adduxiſſe Regis futuram uxorem. A multo nimirum tempore, quo primum Comes fuit *Pictavenſis*, morum illectus elegantia ipſius puellæ, nec non & generis dignitate plurimum deſideraverat eam, unde & ipſius pater puellæ Rex *Navariæ* eandem commiſerat matri Regis *Richardi* deducendam ad eum, ut eam antequam transfretaret ſicut diſpoſuerat duceret in uxorem. Super quorum adventu lætati ſunt univerſi. Interea Rex *Franciæ* cum omni apparatu ſuo ad iter arripiendum expeditus, aſpirantibus proſperis ventis, cum omni claſſe ſua profectus eſt, viz. die Sabbati poſt Annunciationem Beatæ *Mariæ*, quem Rex *Richardus* prodeuntem diutius proſecutus eſt cum dignioribus proceribus in Galeis ſuis. Sed ad transfretandum nondum expeditus, tum quod univerſas naves ſuas ad vehendos equos ſuos & ſarcinas nondum aggregaverat, tum quod æſtimaverat neceſſarium ſufficienter non erat inſtructus, tum quod ut prædictum eſt matrem ſuam cum memorata puella jam acceperat eo venturam. Igitur poſtquam Regem *Franciæ* transfretaturum dimiſerat in pace ultra Farum tranſvectus eſt uſque ad civitatem *Riſam* ubi didicerat Reginam matrem ſuam eſſe cum *Berengaria*, quas cum ſummo gaudio gratanter ſuſcipiens ſecum diduxit ad *Meſſanam*, ubi facta aliquanta mora Reginam matrem ſuam dimiſit abire, & Regni ſui rogavit habere cuſtodiam, ſcil. cum prædicto Archiepiſcopo *Rothomagenſi Waltero* magnarum virtutum viro, cum quibus & etiam inde reverſus eſt ille *Gillibertus* de **Gaſtuil**, cujus poſtea proditione obtinuit Rex *Franciæ* caſtrum illud famoſiſſimum *Giſortium*, ſitu fortiſſimum, in confinio *Franciæ* & *Normanniæ*, cujus fidei fuerat commiſſum. Puellam vero prænominatam quam ducturus erat uxorem ſecum retinuit Rex *Richardus*. **Alienor** Regina inde regrediens per *Burgas* venit *Salernam* & ſic uſque *Normanniam*. Rex præparatis omnibus itineri neceſſariis Regem *Franciæ* ſubſequi qua potuit expeditius ex condicto præparavit, claſſi itaque deducendæ & cuſtodiendæ præpoſito *Roberto* de **Torneham**, ſponſam ſuam præfatam, cum ſorore ſua vidua olim *Siciliæ* Regina, præmiſit prima fronte in navibus, quas vulgo dicunt *Dromones* verſus orientem recto navigantes reſpectu: deputaverat etiam eiſdem mulieribus aliquot milites ad ſolatium & tutelam, & obſequentium turbam copioſam. Sunt autem hujuſmodi generis naves ex ſui gravitate cæteris pigriores fabrica firmiori. Galearum vero multitudo perſeverabat immobilis, donec Rex pranſus, propter contingentes importunitates, cum omni exercitu valedicens indigenis proceſſurus aſcenderet, qui cum ſe ventis proſperis committeret & fluctibus marinis, omnis illa multitudo navium ad prodeundum expedita crebris remigantium impulſibus promovetur in pelagus. Civitas quidem *Meſſana* non immerito poterit ſingulari gloriari jactantia, nunquam à retroactis temporibus claſſem talem & tantam à finibus illis egreſſam, nec ullo tempore ibidem ulterius videndam conſimilem. Septimo decimo die poſt deceſſum Regis *Franciæ* i. e. die *Mercurii* poſt Dominicam Palmarum, cum claſſe navium copioſa Rex *Richardus* ſubſecutus eſt per medium Farum aſpirantibus auris, & ſeriatim velificantes vel remigentes in altum progreſſi ſunt, *Dromones* qui præceſſerant recto itinere contendentes à tergo proſpicere, diſpoſuerat enim Rex ne unquam ſepararentur naves, in quantum daretur facultas, niſi forte æſtibus marinis abactæ diſpergerentur ab invicem; moderato itaque de induſtria progreſſu Galearum, gregatim tardiores naves onerarias comitari contendebat, ad tutelam multitudinis & ſolatium infirmioribus.

Franciæ Rex iter pergit in Palæſtinam.

Proditio Gilleberti de Gaſcuil.

Richardus R. Angl. cœptum iter continuat.

CAP.

CAP. XXVII.

De ventis nunc quiescentibus nunc mare turbantibus & periculis quæ sustinuit classis Regis Richardi *usque ad* Cretam *& à* Creta *usque ad* Rhodas.

Ecce subito ventum sensimus deficere, ita quod de necessitate nos oportuit fixis anchoris immobiliter permanere inter *Calabriam* & montem *Gibellum*, in crastino vero hoc est die Cœnæ Dominicæ, ipse qui ventos subducit & educit è thesauris suis, item ventum nobis tota die perseverantem, sed tamen minus sufficientem, & classem agentem modestius destinavit; unde & nocte sequenti omnino quievit. Die vero Parasceves ventus ingruens contrarius repercussit à sinistris, quo mare turbatum nimium fervescit ab imo, involventibus se fluctibus & procellis intumentibus, fragor undarum se collidentium & ventorum vehementia navium crepitantium, non modicum cunctis incussit horrorem: ad irruentium igitur nimietatem ventorum cessavit omnino ministerium nautarum, nec enim poterat sic jactatas naves moderari gubernatio. Feruntur in incertum, dissolvitur series navium jam in diversa tendentium, solius Dei se committunt gubernaculo jam desperati de humano auxilio; in quantum vero humana sustinebat infirmitas, omnia sustinere decrevimus patienter salvatoris nostri intuitu, qui ea die pro nobis immeritam sustinere dignatus est passionem. Separatis igitur navibus errabundis, & in diversa dispersis, ex tanta jactatione stomachis hominum indignantibus, nauseam provocat gravedo, & jam ex parte non minima ablatus est sensus discriminis ab ægrotantibus hominibus; advesperascente jam vero die paulatim quievit, & ventorum illa nimietas & maris intumescentis indignatio. Vento igitur pro voto satis opportuno perseverante, resumptis viribus nautæ & confidentia, recto progredi itinere contendebant. Rex autem nec in illa magna turbatione animo turbatus destitit alios animare, & ut confidenter durarent & lætiora sperarent cohortari, ipse quoque de consuetudine habere solebat in navi sua cereum maximum accensum in laterna, & in edito positum omnibus circumquaque præbere lumen, & navigantibus viam. Habebat autem nautas peritissimos, qui, quantum humanum sufficit artificium, tantæ ventorum restiterant vehementiæ. Ad lucernam igitur Regis ardentem universi quibus poterant conatibus navem Regiam sequi contendebant. Rex nihilominus classem tempestate dispersam aliquamdiu perseverans immobilis expectabat, quousque lumine viso congregarentur circa eum, modo quidem consimili & affectu Rex classis agendæ curam gerebat, quo & gallina desiderat super pullos suos. Nocte quoque sequenti ventis properis velificantes sine offensa cucurrimus, & sine discrimine, die quoque Sabbati Paschæ, nec non & ipso die magnæ festivitatis Paschæ, & deinceps usque diem *Mercurii*. Eadem die vidimus insulam *Cretam*, in quam Rex applicuit ad quiescendum, & ad classem congregandam; quo cum venissent universæ naves super xxv. quæ non comparuerunt vehementer Rex commotus est. In arduis montibus illius insulæ *Cretæ* collis est supereminens quasi vertex montium, qui dicitur *Camelus*, qui ut nautæ maris gnari ferunt illa insula medias obtinet metas inter *Messanam Siciliæ* & *Acram* civitatem *Palæstinæ*. Crastino die Jovis naves repetiit Rex, & omnis illa multitudo, & promotis navibus cœpto itineri institit, cum ecce inclinata jam die ventus effectus validior, non tamen inimicus, vehementius agebat classem in anteriora, impetu non minimo, sed nec volatui avium dissimili, sinuato velo & malo paululum curvato. Talis itaque ventus perseverans tota illa nocte, diluculo in insulam *Rodam* dictam velis demissis totam illam classem violenter ingessit; nec tamen portus erat, qua possemus applicare, sed gurges porrectus in terram; veruntamen quo magis optata, tanto dulciori reficiebamur ibi quiete, ab eo die usque

Classis Richardi Cretam appellit.

Eadem Rhodum attingit.

in diem lunæ ſequentis, quo in *Rodam* inſulam applicuimus. Erat autem *Rhoda* civitas olim permaxima, *Romæ* non multum diſſimilis, vix poſset veritas æſtimari, tot ſunt ibi domorum ruinæ, & turrium dirutarum partes extantes, murorum etiam & ædificiorum operis præclari & mirandæ reliquiæ, Monaſteria quoque nonnulla permanentia adhuc, ſed ex parte majori deſerta à tot antiquorum ibi manentium. Situs quidem tantæ civitatis, licet ex vetuſtate jam deletæ, maximam olim teſtatur hominum frequentiam ibi fuiſse, nonnulli tamen reperti ſunt habitatores, licet pauciſſimi, qui nobis victui neceſsaria vendebant. Et quia Rex infirmabatur, ibi morati ſumus aliquot diebus, quibus Rex expectabat quas aberrantes perdidimus naves, & galeas ſuas eo venturas, quæ eum proſequebantur. Inquiſivit etiam interim de tyranno illo ſæviſſimo Imperatore *Cypri* qui peregrinos inapplicantes retinere ſolebat.

Richardus Rhodi naves tempeſtate diſperſas expectat.

CAP. XXVIII.

De receſſu Regis Richardi *à* Rodis *per* Gulfrum, & *adventu Reginarum ad* Cyprum.

PEractis apud *Rodas* decem diebus, quæ ſatis eſt fertilis & abundans, claſſem repetentes iter cœptum aggrediebantur, ſcil. die primo menſis *Maii*. Ferebamur itaque velis extenſis in locum, quo non eſt alter periculoſior in mari dictum *Golfrum* de *Satalea*. Ibi nimirum eſt conflictus continuus quatuor marium concurrentium, & jugi colliſione ſibi invicem repugnantium. *Golfrum* fuimus intraturi, cum ecce veritus nobis irruens contrarius retrocedere compulit, uſque ad eundem de quo fueramus digreſſi locum ſtationis. Nec multa in medium mora ventus idem cujus eſt frequentius in diverſa variari nobis item imminebat à tergo, & quanto vehementior, tanto formidoloſior cum impetu maximo nos in *Golfrum* impegit. Cujus vehementiam timentes quanto potuimus conatu locorum diſcrimina tranſcurrere ſategimus, & fluctuum æſtus tumentium tranſire. Navis Regia continuo curſu prima ſemper erat. Rex igitur cum ſerenato aere oculos ſublevaſset, eminus proſpexit per tremuli maris planitiem obviam venientem navem permaximam quam *Buzam* dicunt, à terra *Jeroſolumitana* regreſsam. Rumorum itaque avidus ocius deſtinavit, qui ab eiſdem, qui illi navi inerant ſuper ſtatu obſidionis *Achonenſis* inquirerent certitudinem, reſponderunt inquiſiti jam Regem *Franciæ* incolumem ad obſidionem veniſſe, & fabricandis machinis diligenter operam impendere, quouſque eo veniret Rex *Angliæ*. Sabbato quidem Paſchalis hebdomadæ applicuit Rex *Franciæ* in portu *Achon*, & tota intentione occupandæ civitati operam adhibuit & diligentiam. Petrarias igitur erectas ſtatui fecit juxta turrim *Maledictam*, aliaſque machinas præparari muris conquaſsandis, nam ſecus turrim illam hoſpitabatur Rex *Franciæ*. Impletis etiam & obturatis terra foſsatis ex ea parte civitatis machinis ad murum conductis, & petrariis jaculantibus diſſipatus eſt ex parte murus, ſed non multo poſt repugnantium induſtria *Turcorum* concrematæ ſunt machinæ. Hæc omnia cum didiciſſet Rex *Richardus* à prædictis navigantibus, prætereunte *Buza*, Rex alto corde prorſus alia diſpoſuit agenda. Contendens itaque Rex ventum non ſatis accommodum retorquere ad libitum, laborat exuperare ventorum inæqualitatem; aliquamdiu enim laborando nil proficiens claſſis ejus ventorum adverſitate, & intumeſcentium undarum reciprocatione, in altum repulſa jactabatur fluctibus. Prius autem *Buza* illa de Liuns, in qua erant Reginæ, appulſa eſt in portum inſulæ *Cypri*, ad civitatem *Limazim*: veruntamen terram non apprehenderunt, ſed in mari longe fixis anchoris immota manebat.

CAP. XXIX.

De pluribus incommodis, quæ acciderunt terræ ſanctæ, cui maxime nocebat Imperator Cypri.

QUo plectendam æſtimamus piacula vel feriendam graviori flagello terram illam *Jeruſolumorum*, aut quo ream commiſſo quod ejus ſubventioni tot obſiſtunt adverſa? tanta mora prorogatur auxilium? imo in nequitiam eam defendentium potius creditur redundare tantæ meritum dilationis, quod in tam longum tempus ſuſpenditur redemptio, multis patenter conſtat argumentis divinum fuiſſe ſuſpenſum ſubſidium illius terræ à malitia inhabitantium in ea, unde & viros eximios, qui ſperabantur *Franci* fortes auxiliarii, contigit intempeſtive auferri de medio. Quid enim penſandum de morte illius illuſtris Imperatoris *Alemanniæ*, cujus præclari gloriam principii ſors denigravit fine plurimum diſſimilis? aut de morte olim glorioſi & ditiſſimi *Henrici* Regis *Angliæ* quis enarraret dolorem? ipſius enim pecunia incolumis civitas *Tyri* conſervata eſt, cujus etiam ſapientia & prudentia ſperabatur terra ſancta recuperanda. Quid denique ſuper occaſu magnifici Regis *Willielmi Siciliæ* dicendum? qui poſtquam peregrinationis neceſſarios diſpoſuit apparatus, & toties optatum ſæpius deſtinaſſet ſubſidium inopina morte ſubtractus eſt, & diem clauſit extremum. Omnia hæc & plura alia terræ ſanctæ acquirendæ acceſſerunt detrimenta, quorum ſingula ſatis & ultra potuiſſent nocuiſſe. Verum omnia prædicta unum erat exſuperans, de inſula dico *Cypri*, de qua non modicum terra *Jeruſalem* conſequi conſueverat annuatim emolumentum, nunc vero ei quicquid impertiri dedignans cujus ſubjectionis jugum abjecerat, hoc idem procurante tyranno in ipſa inſula Imperatoriam uſurpante potentiam. Hic omnium malorum nequiſſimus *Judam* exſuperans perfidia, *Guenelonem* proditione, quoſcunque Chriſtianæ religionis profeſſores pertinaciori perſequebatur protervia, *Saladino* dicebatur familiaris, & mutuum ſinguli hauſiſſe cruorem, in ſignum & teſtimonium initæ invicem confœderationis, tanquam ex commixtione ſanguinis exterius revera fierent conſanguinei. Hoc quoque poſtmodum eos fuiſſe certis conſtabat indiciis, cujus erectus tyrannus ille confidentia, omnium etiam aſpernatus debitam ſubjectionem, falſo quoque uſurpaverat nomen Imperatoris, quoſcunque in inſulam gratis applicantes peregrinos vel ventorum violentia rejectos comprehendere ſolebat, ut à divitibus redemptionem extorqueret, & pauperes ſervituti ſubigeret. Huic igitur cum innotuiſſet claſſem ignotam in illas partes adventaſſe, omnes qui inerant, ſic enim de more conſueverat, pecunia ſpoliatos comprehendere decrevit & captivos tenere.

CAP. XXX.

De naufragio & adverſitate quorundam noſtrorum, & captione & incluſione & eruptione & victoria eorum contra Inſulanos Cypri.

IN Vigilia vero Sancti *Marci* Evangeliſtæ paulatim ante ſolis occaſum cœlum obtexit nubes atra caligine, & ecce ſpiritus procellarum, & ventus vehemens maris undas turbatas ſubvertens irruit contrarius navigantibus: navium autem Regis *Richardi* ante ejus adventum inæqualitate ventorum diſperſarum quædam, dum terram *Cypri* niterentur apprehendere, repugnantibus undis procelloſis ventoque rejiciente ferebantur in cautes, vento autem vehementius

mentius grassanti totis viribus cum resistere nautæ tentarent, tres Regis naves non procul à terra fluctibus irruentibus conquassatæ sunt, & quidam eorum qui inerant sunt submersi, quidam autem armamentorum navium fortuitu correptorum suffragiis, non sine maxima laborum vexatione undarum obsequio, imo procellosis jactationibus, pecunia amissa nudi delati sunt in terram. Ibi inter cæteros submersus interiit *Rogerus* cognomento *Malus Catulus* Regis sigillifer, & amissum est sigillum. Postmodum vero ipsius *Rogeri* corpore undarum æstibus in terram projecto invenit sigillum quidam plebeius & in exercitum detulit vendendum, sicque redemptum est & Regi restitutum sigillum. Illos autem qui de naufragio evaserant ad terram, sub prætextu pacis admiserunt gaudentes indigenæ, &, tanquam compatientes eorum infortunio, deduxerunt in quoddam castellum vicinum reficiendos, quoscunque vero applicantes incolumes spoliatos omnibus armis similiter intromiserunt in custodiam, eo se intentu id facere allegantes, ne viz. si armati incederent viderentur terram exploraturi vel etiam expugnaturi; asserebant quippe se *Grifones* aliter facere non audere, donec voluntatem Imperatoris sui consulerent. Naufragis autem nostris in custodia detentis compassi proceres nostri eisdem destinaverunt & vestimenta, & alia quæcunque necessaria. *Stephanus* etiam de **Turnham**, marescallus & thesaurarius Regis, misit necessariorum abundantiam, verum etiam omnia, quæ missa fuerant inclusis, ad introitum castelli, quo inerant, direpta sunt à *Grifonibus* & custodibus civitatis. Attamen verbis adulatoriis & captiosis blandientes, nondum patentes exercebant inimicitias; exitum vero eis non concesserunt, quousque quæ acciderant notificarentur Imperatori, interim vero loquentes in dolo omnia necessaria eis se spoponderunt exhibituros. Convocatis igitur provinciæ illius magnatibus consilium inierunt, ut captivos, quot possent, peregrinos, dolo tenerent & occiderent: quod cum nostris innotuisset, in eodem se gratis incluserunt castello, sese viriliter defensuri, quorum nonnullos peremerunt indigenæ, & castellum obsederunt. Perpendentes itaque peregrini sibi revera imminere periculum, elegerunt de consilio potius bellorum inire discrimen quam diutius periclitari famis injuria, incidentes in manus infidelium Christianorum persecutorum. Igitur cum à castello catervatim exirent in campum circumdederunt eos indigenæ & perimere cœperunt inermes, ipsi vero ex desperatione concipientes audaciam, quantum poterant, nitebantur resistere; non minorem impugnantibus stragem inferentes cum tribus arcubus tantum, quos secum habebant, insciis indigenis. Erat autem ibi miles magnæ probitatis *Rogerus* de **Hardecurt**, qui forte inventam equam ascendens, instanter turbam *Griffonum* prosternens segregavit, *Willielmus* etiam de **Bosco** *Normannus* arcus peritissimus, sagittis & pilis infatigabiliter emissis, nunc hos nunc illos percutiens, dissipavit. Cum hoc igitur perpendissent milites nostri adhuc in navibus, properanter processerunt in eorum auxilium armati, quibus applicantibus *Griffones*, in quantum poterant, obsistebant arcubus utentes & balistis. Veruntamen protectore Domino à navibus erumpentes, indemnes portum nacti sunt. Denique dissipatis *Griffonibus* & viam cedentibus, peregrini a prædicto castello egressi, sese jugiter defendentes à tergo pervenerunt ad portum, quo nostros à navibus egressos, & *Griffones* eisdem resistentes totis viribus invenerunt dimicantes. Communicata denique utrorumque virtute, dispersi sunt indigenæ, & nostri portum adepti sunt, quo stabat *Buza* Reginarum, pervenerat enim *Buza* illa incolumis in portum de *Limazim*, sicut supradictum est, ante Regis adventum, sed ad terram hi qui inerant ascendere non præsumebant, quia & terræ statum ignorabant, & Imperatoris formidabant sævitiam simul & perfidiam.

CAP. XXXI.

De Adventu Regis Richardi *apud* Cyprum.

EAdem die advesperascente, quo sicut prædictum, à prædicto castello evaserant peregrini, venit eo Imperator *Cypri* scil. quadam die Jovis, cui innotuerat de peregrinorum adventu. Conquerentibus igitur peregrinis de suorum injuria & pecuniæ direptione, omnimodam promisit Imperator satisfactionem, & de pecunia naufragorum reddenda, & quatuor etiam de fidelitate servanda contradidit obsides, unde sub hac conditione liberum introitum & exitum villæ de *Limozim* obtinuerunt peregrini. Interim vero mandaverat Imperator totius Imperii sui convenire viros bellatores, & virtutis magnæ congregarunt exercitum. In crastino adventus sui mandavit Imperator Reginis verbis pacificis in dolo, ut securius applicarent, & pro libero arbitrio suo se haberent in omnibus, sine qualibet suorum molestia, nihil adversitatis perpessuræ; ipsis vero renuentibus, iterum die altero destinavit eisdem Reginis Imperator, sub prætextu exhibendi honoris xenia multa, panes scil. & carnes arietinas, vinique peroptimi ex botris *Cypri*, cujus non alterius terræ fertur esse simile. Tertio quoque die scil. die Dominica Reginas tentavit circumvenire blanditiis, & seducere fallaciis, quæ in arcto positæ, & super ambiguis fluctuantes anxiatæ sunt, ne si se submiterent Imperatoris persuasionibus, captivæ diriperentur, aut si pertinaciter contradixissent ejusdem violentos timuerunt insultus: nondum enim quicquam innotuit de Regis adventu, aut de prosperitate classis Regiæ. Sed ut sub ambiguo responsi Imperatoris animum ad tempus suspenderent, asserebant se die crastino processuras se Imperatoris se committentes arbitrio. Sub hujus spe sponsionis sustinuit Imperator. Reginis autem, dum mordacium curarum super his sollicitarentur, opitulante Deo indilatatum provenit suffragium, quæ dum secum tristes quærerent & confabularentur ad invicem, ecce eadem die Dominica eminus intuentibus inter ipsos undarum crispantium spumeos vertices, in modum cornicularum agitatæ comparuerunt duæ naves eo versus expeditius velificantes. Cumque Reginæ, & qui cum eis erant super his adhuc incertæ ambigerent, prospexerunt & alias aliquot naves subsequentes, nec mora copiosa navium multitudo subsecuta est, & magno cum impetu directo cursu ferebantur in portum. Hanc Regiam classem conjicientes gavisi sunt gaudio tanto majore, quanto graviori desolationi desperatis gratius subveniebatur. Ecce enim post multos & fastiditos labores gubernante Domino deductus est Rex *Richardus* ad Insulam *Cypri*. Die igitur festivitatis Sancti *Johannis* ante portam *Latinam* applicuit Rex *Richardus* cum universo comitatu suo in portum de *Limozim*, veruntamen infra naves se cohibebat.

Imperator Cypri reginas dolo circumvenire frustra tentat.

CAP. XXXII.

Rex Richardus *cum suis Imperatorem cum suis primitus navali bello postmodum terrestri fugavit.*

CUi cum innotuisset de naufragorum discrimine, & rerum direptione, & de cæteris quæ interim acciderant altius indoluit, & emissis in crastino scil. die Lunæ duobus militibus legatis ad Imperatorem, pacifice rogavit sibi & suis satisfieri de illatis injuriis, & super rebus naufragorum restituendis in integrum, ad voluntatem suam. Imperator vero hoc mandato vehementius

 indignans,

indignans, ac ſi maxima fuiſſet eidem illata injuria, in verba prorupit contumelioſa dicens, *Ptruht Sire*, ſibique nihil cum Rege, uſurpata nimirum Imperatoria excellentia glorians, & impunitate divina luxurians, quicquid libebat licere putavit. Cujus reſponſum cum legati Regi renunciaſſent, ægre ferens Imperatoris arrogantiam, reſponſumque contumelioſum, nec non & ſuorum jacturam, confeſtim exclamavit præcipiens omnibus ſuis Armate vos, quod ipſi citiſſime impleverunt. Ipſe igitur armatus cum omnibus ſuis in cimbis Eſneckarum ad portum apprehendendum provectus eſt. Imperator vero cum exercitu multo reſiſtens applicantibus, circumquaque totius portus exitus cujuſlibet generis obicibus & repagulis diſpoſitis in offendiculum aſcendentium, quotcunque poterat procuraverat impedimenta in portu, oſtia quoque domorum & feneſtras raptas ibi collocaverant, dolia etiam cum aſſeribus, ſcamna quoque & tabulata graduum, & ligna procera in tranſverſum locata, ſcuta quoque & ancilia, galeas antiquatas aliaſque naves deſertas & ſitu ſqualentes, & omnia genera utenſilium, quid plura quicquid portatile ligneum vel ſaxeum potuit in civitate *Lemazim* reperiri congeſſerant *Grifones* in littore, in advenientium offendiculum. Præterea Imperator armatus cum gente ſua perambulabat in littore. O quam decenter populum Imperatoris ornatum? armaturis pretioſis, & veſtibus pretioſiſſimis & multicoloribus, in equis bellicoſis & ſpumantia fræna mandentibus & mulis pulcherrimis; oberrabant igitur parati ad bellum cum penuncillis innumeris & Banneriis pretioſiſſimis ad auram ventilantibus, ut inde vel aſcendentes longius arcerent, vel ad pugna fortius acciperent. Noſtros itaque ad applicandum ſe exponentes, illi exclamationibus horriſonis, ut canes hirrientes, exturbare tentabant, contumeliis tanquam canes nos afficientes, & quod impoſſibilia molirentur improperantes; baliſtarios etiam quoſdam habebant & ſagittarios, & quinque Galeas ſatis armatas in littore, plenas juventute navalis prælii perita. Noſtri quidem plurimum ipſis videbantur ad congreſſum impares, tum quod in minimis cimbis & fragilibus ſe remigantes expoſuerant portum obſitum occupaturi; tum quod plurimum deſtituebantur fatigati diutius ex maris aſſidua jactatione, tum quia pedites erant armis propriis ſatis onuſti. Indigenæ vero in patria ſua & omnia pro voluntate gerebant. Igitur cum noſtri ſeriatim proceſſiſſent in cimbis, imprimis propiores ſtatuerunt expugnare, baliſtarios ſcil. & ſagittarios, qui in Galeis eos infeſtabant, ad quos noſtri baliſtarii converſi dum

Richardus pugna navali vincit Griffo-ns.

ſeſe mutuis pilis impetentes aliquamdiu decertarent, plurimis tandem *Griffonum* peremptis reliqui cedebant, nec enim pondus belli ſuſtinere valebant. Volantibus igitur ſagittis denſiſſime, cedentes terni proſiliebant in mare, ſive quaterni, & ut ſagittas evaderent morituri ſe fluctibus immergebant, mutuis ſe collidentes impulſibus, dum certatim fugæ præſidium appeterent. Captis igitur à noſtris Galeis eorum & noſtris navibus applicatis, baliſtarii & ſagittarii noſtri ex primo ſucceſſu animoſiores, in modum imbrium pila mittebant in eos, qui littoris exitus obſervabant: nec mora *Griffones* impetum noſtrorum non ferentes loco ceſſerunt & in terram ſolidiores ſe receperunt. Baliſtarii tamen eorum & noſtri pertinaciter ſine intermiſſione ſagittis utebantur, & pilis à quorum denſitate videretur aer obtenebrari, & diei ſerenitatem pilorum pluvia nocteſcere, civitas tota hominum fervebat frequentia, & tota vicinia baliſtariorum ſeſe pertinaciter exercitantium occupabatur multitudine. Stetit ambiguo victoria diutius fluctuans, cui parti faveret; noſtris autem totis viribus vicem pro vice reddere contendentibus, ſed nequaquam progredientibus.

Idem eoſdem pugna terreſtri profligat.

Dum Rex perpenderet noſtros minus audaces ad egrediendum de cimbis, & ad littus aggrediendum, ipſe primus à Barga ſua proſiliens in mare, *Griffones* audaciter invaſit, cujus conſtantiam cæteri noſtrorum imitantes, hinc inde Regem comitantes ſatagebant reſiſtentes fugare *Griffones*; nec mora noſtris irruentibus eorum agmina laterata ceſſerunt. Ibi fuit videre imbrem pilorum volantium, *Græcos* proſterni fugientes, murmur audires congredientium, gemitus occumbentium, ululatus retrocedentium. Diſſipatos itaque

Græcos

Græcos noſtri jugiter cædentes repulerunt primum in civitatem, & poſtea à civitate uſque in adjacentium camporum planitiem. Rex igitur cum perſecutus eſſet Imperatorem fugientem, lucratus Runcinum vel jumentum, jaculo retro ſellam collocato à terra expeditus aſcendit in ſellam, quæ vice ſtreparum cordas habebat. Feſtinanter igitur Imperatorem impetiit exclamans Domine Imperator veni mecum ſingulare inire certamen, ipſe vero tanquam obaudiens velociter aufugit. Sic Rex civitatem de *Limazim* occupans Reginas à *Buza* fecit educi, & in villa hoſpitari, ubi poſt tot maris vexationes & faſtidia quiete ſe refecerunt & ſecuritate.

CAP. XXXIII.

Item de pugna inter Regem & Imperatorem & de victoria Regis & fuga Imperatoris in Nicoſſiam.

NOcte quoque eadem Rex in papilionibus ſuis moratus fecit equos ſuos educi ab eſneckis. Imperator autem eum non æſtimans equos habere minus timuit, & ad duarum leucarum terminum veniente nocte hoſpitatus eſt in tentorio. Die craſtino circa horam nonam Rex eques incedens, quoſdam Græcos non procul invenit juxta viam ſtantes in oliveto cum banneriis ſuis glorioſis, quos ſtatim fugientes Rex inſectatus eſt. Verum quia equi noſtri vexatione marina per unum menſem ſemper ſtando plurimum fuerunt turbati, equis noſtris parcentes modeſtius inſecuti ſunt, donec proſpicerent eminus exercitum Imperatoris qui in valle proxima illa nocte reſederat. Tunc ipſis viſis noſtri perſequi deſiſtentes ſubſtiterunt. Græci vero clamore tumultuantes horriſono noſtris inſultando concrepuerunt. Unde Imperator à dormitione excitatus, aſcenſis equis cum exercitu ſuo verſus noſtros paulatim progeſſus eſt uſque in collem vicinum, ut videret quid fieret de congredientibus exercitibus. Græci itaque arcubus tantum utentes & baliſtis jugiter noſtros exclamaverunt immotos. Ibi autem venit ad Regem quidam clericus *Hugo* nomine de *Mara* armatus dicens ad eum, Domine mi Rex ſani videtur eſſe conſilii declinare ad tempus hanc multitudinem adverſariorum tantam, tam fortem. Cui Rex reſpondit, Domine Clerice, quod noſtram ſapit profeſſionem, ſcripturæ tuæ immiſcearis, nobis cedas militiam & à turba te ſatagas ejicere. Sed alii quidam diſſuaſerunt Regem congredi cum tanto exercitu. Rex nimirum tunc ſecum non habuit milites niſi circiter quinquaginta, ipſe enim etiam ex eorum trepidatione animoſior, equo admiſſo repente ferebatur in hoſtes, & aciem turbæ diſſipavit pertranſiens, & nunc hos nunc illos afficiens ſine mora diſperſit univerſos. Cujus exercitum cum adverſarii ex jugiter convenientibus creſcere perpendiſſent, tabefacta eſt virtus eorum, & fugere cœperunt; qui equos habebant agiles & veloces evaſerunt, pedites vero cuncti & vulgus ad fugam minus expeditum cæſi paſſim indifferenter occubuerunt, nec ulterius propter adventum Regis fugerunt. Imperator autem, dum ſuos ad pugnam animaret exhortans, Rex vehemens ex adverſo equo admiſſo lancea equo dejecit, ſed ſine mora altero equo oblato in turba dilapſus eſt in fugam, de ſociis vero ſuis ibi quoſdam amiſit. O quot ibi videres equos generoſos peremptos, loricas jacentes & galeas, gladios & lanceas, penuncellos projectos, & ſigna multiformia, corpora hominum ſanguine volutata mortuorum, & adhuc ſupremo ſpirantium anhelitu, quorum non erat numerus. Imperator perpendens noſtrorum audaciam & fugam ſuorum, calcarium non immemor (quod ſolum ſupereſſe videbat) fugit & ipſe in montana valde velociter, cujus Banneriam qui geſtabat Rex percuſſit, & Banneriam nobilem & inſignem ſibi Rex reſervari præcepit. *Græcos* itaque fugientes proſequuti ſunt equites noſtri, qua potuerunt inſtantia, duobus millibus, deinde moderatis

Richardus cum 50. militibus ingentem Græcorum numerum fugavit.

passibus regredientes pacifice reversi sunt. Populus conversus ad prædam diripuit spolia multa, scil. arma, vestes sericas pretiosas, tentorium etiam Imperatoris, & omnia quæ in eo reperta sunt vasa aurea & argentea, lectum ipsius Imperatoris cum apparatu eximio, & omnem ejus supellectilem loricas, galeas, & enses electos, equos & mulos, nec non & gregum quoque & armamentorum prædam multam nimis, boum scil. & vaccarum, caprarum, & ovium, equarum & pullorum nobilium, porcorum, altilium, & gallinarum. Reperiunt & vina electa & victualia plurima, hominum etiam captivorum infinitæ multitudinis abduxerunt exercitum, ut diripientibus præ multitudine fuerint fastidio, sed quid amplius ex tanta copia prædæ omnis anima satiata est, ut nec oblatum quantumlibet quod pretiosum quisquam ad plenum onustus respicere curaret. His itaque gestis Rex voce præconaria præposuit edictum ut omnes indigenæ pacis amatores libere irent & redirent absque suorum offendiculo, & salva gauderent libertate, quisquis autem Regem haberent ut hostem, sibi caverent ne in ejus vel suorum [manus] inciderent, cuilibet enim ipsum hostem reputanti se professus est exhibere ut hostem, singulis talis extitit quales ipsi ei. Plures cum Rege vel cum exercitu congressus postmodum Imperator singulis vicibus plures suorum amisit. Denique vero in castellum quoddam firmissimum se recepit *Nicossia* dictum confusus & mœstus quod non pro voto proficeret.

CAP. XXXIV.

De Adventu Regis Guidonis *in* Cyprum.

SAbbato sequenti cum apparuissent tres Galeæ in mari, longe ambigentibus cunctis quid sibi vellent vel unde venirent. Rex ad omnia promptissimus, ne dicam præsumptuosus cimbæ vectus permodicæ remigio processit obviam venientibus, inquirens qui vel unde venissent qui veniebant, cui cum responderetur hunc esse *Guidonem* de *Liziniaco* Regem *Jerusalimorum* confestim Rex rediit veloci cursu, imperans sine mora suis cœnam instruere venturis hospitibus. Regem itaque *Guidonem* appulsum cum veneratione suscepit, & gratanter exhibuit. Venerat autem idem *Guido* ad Regem *Richardum*, petiturus consilium & auxilium, super eo quod Rex *Franciæ* disposuerat *Marchisum*, de quo supra dictum est, fieri Regem *Jerusolimorum*, abjecto Rege *Guidone*, quem Rex *Richardus* benigne suscepit, & tanquam tenuem & rebus destitutum honoravit muneribus. Dedit itaque eidem duo millia Marcarum argenti, & xx. cuppas pretii centum marcarum, & v. quarum duæ fuerunt de auro purissimo.

Richardi erga Guidonem Hierosolym. Regem liberalitas.

CAP. XXXV.

De nuptiis Richardi *&* Berengariæ *& de adventu Galearum Regis.*

IN crastino scil. die Dominica, die Sancti *Pancratii* contractum est matrimonium inter Regem *Richardum* & *Berengariam* filiam Regis *Navariæ* apud *Limazim:* Puella quidem erat prudentissima, & bene morigerata, ibi coronata est in Reginam. Huic contractioni interfuit Archiepiscopus & Episcopus *Ebroicensis*, & Episcopus de *Baneria*, & alii quamplures magnates & proceres. Rex in deliciis gloriosus & hilaris cunctis se jocundum exhibuit & gratiosum. Celebratis igitur more Regio solemniter nuptiis, ecce quadam die proveniunt ad portum Galeæ suæ universæ, quas solicitus expectaverat, erant autem armaturis

armaturis decenter instructæ & munitæ, quibus meliores & securiores nemo vidit unquam. Ille igitur supradictas v. Galeas Imperatoris à se captas aggregavit. Habuit ergo Rex Galeas quadraginta armatas, & sexaginta alias præstantiores.

CAP. XXXVI.

De Colloquio & modo pacificatoris inter Regem & Imperatorem.

SUccedentibus igitur prosperis, Rex factus erectior arridentem arbitratus est sequi fortunam. Sane ad expeditionem hortatus exercitum, ad omnia jussit fore paratum, &, ne repentinam in improvidos moliretur Imperator irruptionem, de nocte celebrari fecit excubias, & vigiles procuravit, qui custodirent exercitum. Proposuerat itaque Rex cum exercitu persequi Imperatorem ubicunque locorum, donec eum comprehenderet, vel ad deditionem compelleret. Mediante vero & plurimum satagente magistro Hospitalorum *Jerusolimorum*, statutum est colloquium inter Regem & Imperatorem maximo affectum mœrore pro suorum amissione, & quod probrose ita fugatus est apud *Nicossiam*, quo fugerat à facie Regis: odio nimirum ipsum habebant indigenæ, unde de suorum diffisus auxilio eo magis extimuit persecutionem. Convenientibus igitur in unum ante adventum Regis hinc inde complurimis, in planitie amplissima inter mare & stratam Regiam, juxta civitatem de *Limazim*, Rex postmodum eo processit Regio decoratus amictu, cui insederat cor fervens erexit equum natura *Hyspanum*. Erat itaque elegantis formæ, staturæ pergrandis, micans auribus, ardua cervice, collo prolixiori, pectore amplo, tibiis sinceris, pedibus patulis, & omnium membrorum decentissimis lineamentis, qualem nec pictor plurimum laborans linealiter imitaretur ad unguem. Hic tanquam ad motum citatiorem se expediens ad rapiendum cursum, indignabatur aureo fræno remorante teneri, & pedum ordine præpostero nunc anterioribus subsiliens à posterioribus progressurus videtur. Huic Rex insiliens insedet sellæ aureis scintillis multicoloribus sinopide interlucentibus, parte nihilominus posteriori binis aureis sese respicientibus hirriendo leunculis, singulorum uno pedum anteriorum versus alterum, tanquam ad lacerandum porrecto. Regis etiam aurea decorabant pedes calcaria. Erat etiam ex roseo samuto tunica, pallioque vestitus lineariter distincto lunulis semicirculatis, argento solido candentibus, orbibus tanquam solaris scematis densissime localiter micantibus. Sic Rex ornatus ense probato processit accinctus, capulo aureo, balteo serico, operosæ vaginæ oras mordente argento: capellum ex Scarlata gestabat in capite, docta manuartificum variarum avium formis seu bestiolarum acu operante ex aurifragio insutis. Baculum quoque manu gestans etiam in gestu militem exhibens eximium, intuentium oculis ingerebat delicias. Post multas igitur hinc inde propositiones inter Regem & Imperatorem, se juraturum obtulit Imperator fidelem fore Regi per omnia, & quod quingentos equites secum duceret in Dei servitio in terram *Jerusolimorum* juxta Regis dispositionem & voluntatem. Et ne super his quicquid ambigui in corde Regis resideret in satisfactionem, omnia castra sua & munitiones Regiis obtulit mancipanda custodibus. Præterea pro satisfactione pecuniæ suorum amissæ sive direptæ daret Marcarum tria millia & quingentas. Et si pro conditione sic inter eos inita se cum suis fideliter militasse Rex perpenderet in operum exhibitione restitueretur eidem Imperatori terra sua cum castris & munitionibus, sicut prius salva inter eos mutua in posterum amicitia. Cumque Rex oblatam concordiæ summam suis examinandam exposuisset, an viz. in aliquo per talem conventionem Regio derogaretur honori; & an universorum animo gratanter cedisset. Respondebant sui hoc Regio honori in omnibus

Richardus Imperatori Cypri pacem petenti concedit.

nibus convenire, & ſibi per omnia placere. His auditis à Rege ſtatim Imperator Regi omnia prædicta ſe juravit fideliter obſervaturum, & dato pacis oſculo confœderati ſunt in hunc modum. Rex à ſoluto reverſus concilio, ſtatim tentoria Imperatoris miſit ei prius capta in prædicto certamine, in pignus pacis & dilectionis. Præterea vaſa quoque ſua in tentoriis direpta eidem deſtinavit. Tentoria ſtatim in eodem loco ſupradicti colloquii fecit Imperator extendi.

CAP. XXXVIII.

De fuga Imperatoris nocturna per Famaguſtam *uſque* Candariam *& de captione* Nicoſiæ.

Pax ſupradicta malitia cujuſdam militis fit irrita.

NOcte ſequenti inſtinctu cujuſdam militis ſui mendacis, nomine *Pagani* de *Cayphas*, fugit inde velociter Imperator nocturnis tenebris confiſus, equo ſedens ſavello peroptimo. Aſſerebat enim ille miles Regem *Richardum* propoſuiſſe eadem nocte rapere Imperatorem vinculis mancipandum; unde turbatus Imperator, relictis tentoriis & dextrariis optimis cum omni ſua ſupellectili, in initio noctis fugit apud *Famaguſtam* civitatem ſuam. Quo Rex audito in Galeis ſuis ipſum cœpit inſectari, aſſerens eum perjurum & fidei tranſgreſſorem. Regi vero *Guidoni* commiſit exercitum conducendum ad prædictum caſtrum *Famaguſtam* itinere terreno, quo tertia die pervenit & deſertum hominibus reperit. Imperator enim ſentiens ſe non eſſe tutum obſideri, ne incluſo ſubterfugium non pateret, in locis aſperis deliteſcebat & nemoroſis, ut noſtris tranſituris inſidiaretur. Rex *Richardus* cum *Famaguſtam* veniſſet cum Galeis ſuis maris portus ſtrictiſſime præcipit obſervari, ut, ſi forte fugam tentaret, comprehenderetur Imperator. Igitur dum tribus ibi moraretur diebus, venerunt legati ad Regem *Richardum*, Epiſcopus *Belvacenſis*, & *Drogo* de *Mirlovir* nobilis & famoſus ex parte Regis *Franciæ*, ipſum hortantes feſtinanter transfretare ad obſidionem *Achonenſem*; quoniam ejus ante adventum aſſerebant Regem *Franciæ* non oppugnaturum civitatem. Hæc & his ſimilia nuncii proſequentes verba addebant contumelioſa; quia non cum eis expeditius veniret, ſed, omiſſis neceſſariis, ſupervacuis exercitiis operam impenderet, & arroganter perſequeretur Chriſtianos innocuos, cum tot millia *Saracenorum* ſupereſſent in proximo expugnanda, in quos experiendos etiam ſua virtus, licet eſſet potior, videretur tamen eſſe inferior. His Rex commotus verba indignationis quædam reddidit eiſdem ſcripto nequaquam inſerenda. Inanis quidem fuit eorum opera, licet plurimum urgens ipſum, à cœptis dehortans. Negotioſus ſatis erat qui *Græcos* ita non immerito vexaſſet, plurimum enim ad rem videbatur pertinere Inſulam *Cyprum* terræ *Jeruſolumitanæ* tam neceſſariam ſubjugaſſe. Neglectis ita nunciis movet exercitum ſuum apud *Nicoſſiam*; eo verſus ferebant ſinguli victui neceſſaria, quia Regio deſerta fuit: ſeriatim acies diſpoſitæ procedebant, Imperatorem enim tranſituris inſidiari didicerant. Rex ipſe extremo procedebat in agmine ad repellendam ſubito forte irruptionem, & ecce proſiliit repente è latebris Imperator cum *Græcis* ferme ſeptingentis. In anteriores itaque noſtros baliſtarii eorum jacula mittere ſatagebant, ſed nec ſic acies noſtræ diſciplinariter cohærentes ſe ſuſtinebant diſſipati. Imperator autem à latere paulatim progrediens tanquam exploraturus inordinate ferebatur, ut viz. acies noſtræ eo viſo gratis diſſolverentur, ſive ut Regem ſagittaret inventum. Poſtquam enim Regem in ultima acie reperit, binas in ipſum toxicatas miſit ſagittas, unde Rex ira vehementiori commotus equum urgens calcaribus ferebatur in Imperatorem ipſum lancea percuſſurus, veruntamen jam imminentem Imperator evadens curſu rapidiſſimo fugit in caſtellum ſuum dictum *Candayra*, mœſtus

Richardus Famaguſtam venit, ubi conveniunt ipſum Legati Reg. Franciæ.

ſtus nimius & confuſus quidem quod non pro voto proficeret, quem Rex quidem non procul perſecutus eſt, quia comprehendere diffidebat. Equum enim habebat ſavellum tantæ velocitatis & patientem curſus aſſidui, cui nunquam quantælibet celeritatis alterum poſſe quiſquam vidit equiparari. Rex igitur verſus *Nicoſſiam* cum exercitu tendebat cum præda magna nobilium equorum & hominum, qui in congreſſu ceciderant. Cives igitur univerſi *Nicoſſienſes* in Regis occurſum gratulanter proceſſerunt, & ut Dominum admiſerunt, quos Rex pacifice ſuſcipiens barbas eorum fecit abradi tanquam in ſignum commutationis alterius Dominii. Quo audito Imperator ultra modum furore turbatus, quot poterat de noſtris apprehendere oculum fecit eruere, vel naſum abſcindere, ſive brachio mutilabat vel pede; ſcil. qualem poterat exercens ultionem in doloris ſui mitigationem. Rex nobiliorum *Græcorum* ſuſcepit homagia, qui videbantur etiam jugum Imperatoris voluntarie abjicere. Ibi Rex ſe ſentiens aliquantulum morbo gravari ut quiete reficeretur moratus eſt.

CAP. XXXIX.

De captione trium caſtellorum in quorum uno capta erat filia Imperatoris & ejus theſaurus.

CUm exercitu Regis in tres partes diviſo à Rege, Rex *Guido* tria interim obſedit caſtella; ſcil. *Cherimes* & *Didimus* & **Butphentus**, quorum duo priora cito adeptus eſt, ipſo enim duce, qui vias planas & loca novit aſpera, pars exercitus à parte terræ & maris etiam caſtrum dictum *Chermias* obſeſſum inſtanter oppugnavit. Incluſi diffiſi de cujuſquam auxilio Regi *Guidoni* caſtellum reddiderunt & filiam Imperatoris ibi morantem invenit, quam pater ſuus ultra omnem creaturam amavit; theſauros quoque Imperatoris ibi reconditos. Hoc autem ut audivit Imperator pene decidit ex nimii doloris vehementia in mentis alienationem. Rex *Guido* ſuſpenſis in excelſis turrium propugnaculis Regis *Richardi* Banneriis, & diſpoſitis cuſtodiis, duxit exercitum in aliud caſtellum *Didimus* nuncupatum, ſitu fortiſſimum, in nullo expugnabile, unde ſeſe defendere parantes incluſi, in obſidentes etiam aliquot diebus lapides mittebant & jacula, quouſque ad mandatum Imperatoris Regi *Guidoni* redditum eſt caſtellum. In quo commiſit filiam Imperatoris cuſtodiendam, ne forte raperetur. Inde cum exercitu reverſus eſt ad *Nicoſſiam* ubi Rex *Richardus*, ſicut ſupradictum eſt, ægrotavit; qui ſtatim ut convaluit de infirmitate caſtellum *Bufferentum* appellatum obſedit, & quod inexpugnabile æſtimabatur. *Richardus Nicoſſiæ ægrotat.*

CAP. XL.

Imperator à Candaira *in* Nicoſſiam *veniens ad pedes Regis ſe proſternit, & poteſtati ejus* Cyprum *tradidit.*

O Imperatoris tanta opulentia! O terra omnibus bonis optima, o caſtra reddita, quæ ſitu firmiſſima, nullis oppugnantium machinis viderentur expugnanda, niſi dolo præoccupata vel fame! Perpendens igitur Imperator ſe fatis adverſis urgeri, filiam ſcil. ſuam captam, ex qua pendebat anima ſua, cum caſtris occupatis vel redditis, & ſe pridem à ſuis jam alienatis potius ſuſtineri quam amari; advertens etiam jam nihil ſpei reſiſtendi ſupereſſe, ſe decrevit licet inimicum de neceſſitate petere pacem & miſericordiam. Miſſos

igitur

Imper. Cypri seipsum & Regnum Richardo dedit. igitur legatos ad Regem *Richardum*, ad agendam causam suam, & Regis animum ad pietatem præstandam inclinandum, à castro de *Candaira* discedens subsecutus est habitu lugubri & vultu dejectus, & veniens ad Regem ante pedes ejus se humiliavit genibus minor, asserens se misericordiæ ejus ex toto submittere, ita quod nec sibi terram retineret, vel castellum, sed ipsum de cætero haberet ut Dominum, dummodo ipsum in vincula ferrea non conjiceret. Motus Rex pietate erexit eum & sibi collateralem fecit considere, cui & filiam suam videndam exposuit, quam cum vidisset inenarrabiliter exultans & ipsam affectuosissime amplexans pluries insatiabiliter osculatus est, lachrymis ubertim fluentibus. Hoc factum est in die Veneris proxima post festum Sancti *Augustini* & proxima ante Pentecosten. Imperatorem autem non in ferrea sed in vincula argentea conjecit.

CAP. XLI.

Cypro *sic sibi subjugata, & à Rege ordinata, Rex iter suum præparavit, & exercitum suum ad* Limozim *remisit.*

SIc Rex obtinuit in quindecim diebus Insulam *Cyprum* & suis eam commisit inhabitandam. Turres omnes invenerat munitas, & castella referta thesauris multis, & opibus variis, cupis & vasis aureis & scutellis, ollis argenteis & caldariis & doliis magnis, sellis aureis frenis & calcaribus, nec non lapidibus pretiosis & plurimam virtutem habentibus. Præterea reperit vestes de Scarlata, & pannos sericos scematis admirandi, & pretiosimos. Quid plura? quicquid opum variarum *Crœsus* legitur habuisse reperit Rex *Richardus* Imperatorem congessisse, & hæc omnia expeditioni necessaria, tanquam sibi procurata diripuit. Vix est enim ut divitem animum deserat possibilitas, & abundantia sequatur hominem mendicum mente. *Richard. cum exercitu Limazim revertitur.* His itaque patratis remisit Rex exercitum ad civitatem de *Limazim* ubi fuerant Reginæ & familia cum sarcinis, Omnem itaque classi restaurandæ diligentiam ad transfretandum jussit impendere. Imperatorem igitur Regis *Guidonis* commisit custodiæ, & filiam ejus juvenculam parvulam Reginæ suæ tradidit exhibendam, & moribus instruendam.

CAP. XLII.

Classis Regis Richardi *à* Cypro *versus* Acon *remiganti apparuit navis maxima* Sarracenorum *omnibus bonis referta, quam statim Rex expugnavit.*

HIs itaque peractis Rex festinanter ad transfretandum intendit, & sarcinis dispositis & spirantibus ventis prosperis, soluta est à littore classis, Reginæ promoventur in *Buzis* cum comitatu suo in altum. In *Cypro* disposuerat Rex viros industrios custodes & bellatores, qui ei postea transmitterent necessaria victualia, frumentum & hordeum, carnes & cujuslibet generis animalia, quibus *Cyprus* satis erat abundans, Et ecce fama divulgante rumor increbuit *Acon* in proximo fore capiendam. Quod cum Rex audisset alto corde suspirans, nolit inquit Deus quod me absente obtineatur *Acon* tanto tempore obsessa, & tanto gloriosius Deo animante triumphanda. Tunc cum multa festinatione se expediens apud *Famagustam* intravit unam Galearum suarum potiorem, & majorem & sicut erat consuetudo dilationis impatiens prima semper processit in fronte, sequentibus undique cæteris Galeis opportunius instructis, quarum quidem hostiliter incursum non est qui merito non formidaret.

daret. Summa itaque cum festinatione ex transverso mare sulcantibus primo apparuit terra illa sancta *Jerosolymorum*, cujus castellum oculis primum occurrit *Margat* dictum postea *Tortuosa* in littore maris sita, deinde *Tripolis*, *Nephyn*, & *Bocion*. Nec multo post apparuit turris excelsa de *Gibelath*. Postremo citra *Sidonem* versus *Baruth*, eminus apparuit navis quædam *Sarracenorum* plena, quos destinaverat *Saladinus* ex omni paganismo electos in auxilum obsessorum in *Achon*. Hi quoniam non prorsus expeditum perpenderant introitum in *Achon* propter imminentem Christianorum exercitum, paululum in mare se retrahentes captabant temporis horam, qua expeditius in portum repente irruerent. Rex navem attendens primum advocatum quendam suorum galeatorem *Petrum* de *Barris* imperavit, ut properanter remigans inquireret quisnam navi præesset. Quam cum responso reddito didicisset Regis esse *Franciæ*, Rex in impetu ferventissimo eo versus appropians, nec *Francorum* idioma, vel aliquod signum vel vexillum attendit Christianorum, quod eorum responso fidem faceret; navem autem contemplatus è proximo ejus admirabatur magnitudinis amplitudinem firmissima solidatam compagine, tribus malis altissimis fastigiatam, & hinc filtro viridi illinc croceo opertam laterum planitiem, circumquaque ita decenti coaptatam apparatu quod nihil supra, omnique victualium copia refertam. Erat quidam qui diceret se apud *Baruth* extitisse quando navis illa his omnibus congestis fuerat onerata, centum viz. camelorum sarcinis omnis generis armorum, viz. magnis cumulis balistarum, arcuum, pilorum, & sagittarum, septem inerant *Sarracenorum* Admirati & octoginta *Turci* electi, & præterea omnem æstimationem excedentia omnium genera victualium. Habebant & ignem *Græcum* abundanter in phialis, & ducentos serpentes perniciosissimos, in exitium Christianorum paratos. Destinatis igitur aliis certius inquisituris, cum se variata à superioribus assertione respondissent esse *Genevenses*, *Tyrum* tendentes, & supra ea alteratione responsi cunctis ambigentibus, ecce quidam Galeatorum nostrorum constanter asserebat sibi constare navem esse *Saracenorum*, inquirenti Regi respondit caput inquit meum gratis abscindendum, aut in stipite me suspendendum concedo, si non hanc jam probavero vobis testibus navem esse *Saracenorum* certissimis argumentorum indiciis, mittatur itaque properanter altera post eos Galea jam festinanter abeuntes, & nullum eis salutationis ab ipsis proferatur eulogium, sicque probabitur cujus intentionis fuerint vel credulitatis. Imperante Rege navem illam Galea velocissimo subsequitur remigio, cumque jam lateraliter nautis illis insalutantes remigarent, hi qui in navi erant in ipsos arcubus pila jaciebant & balistis. Quod Rex attendens navem jussit instanter oppugnari: volantibus igitur hinc inde in alterutrum imbrium more missilibus, navis illa laxatis remorum tractibus, motu jam agebatur modestiori, nec enim ventus sufficiebat. Galeatoribus igitur nostris licet frequentius cursu citatiori navem ambientibus nullus pro voto patebat scrutiniis aggressus proficiens. Tanta videbatur navis soliditate compacta, robustioris materiæ, & bellatorum munita præsidiis sine intermissione jaculantium, & sese fortiter defendentium. Nostri itaque molestius tela à tanta supereminentia navis emissa ferebant, nonnihil enim erat motibus inniti naturalibus, facilius quidem est conteri subjecta de supraveniente pilo, cujus est naturaliter ferri deorsum. Unde desperabilius hæsitantes nostri sese remissius agebant, quid super his invicti Regis *Richardi* censeret absoluta magnanimitas, qui fortiter exclamans suis ait. Nunquid navem intactam & illæsam sustinetis abire proh pudor! post tot triumphos exactos irrepente desidia ceditis ignavi, nondum quiescendi tempus advenit, dum restant hostes, & quos sors obtulit ultro, noverit revera universitas vestra vos omnes in crucem suspendendos, vel ultimis afficiendos suppliciis si hos sustinueritis abire. Galeatores igitur nostri de necessitate facientes virtutem certatim se miserunt in mare, navemque subeuntes implicabant funibus gubernacula ut navem inclinarent & progressum impedirent, multa quidem sollicitudine & instantia irrepentes, qui-

dam tamen apprehenſis rudentibus navem inſilierunt. Quos *Turci* pertinaciter excipientes ſine mora trucidarunt amputantes hinc brachia illinc manus vel capita introeuntium, corpora quoque projecerunt in mare. Quod cæteri videntes, ex ira ſervente & zelo ultionis concipientes virtutem, acriori ſævie-bant inſultu, & navis tranſcendentes tabulata ſe in ipſos *Turcos* ingerebant jugiter cedentes ſibi fortiter reſiſtentes. *Turci* nimirum ex deſperatione concipientes audaciam totis viribus ſibi imminentes repellere tentabant Galeatores, hinc pedem amputantes illinc manum vel etiam capita quampluribus. Galeatores vero tandem toto niſu irruentes uſque in ipſam navis proram *Turcos* propulerunt cedentes. Turci vero ab ipſius navis interioribus prorumpentes reſiſtebant conglobati, eligentes aut fortiter mori aut adverſarios viriliter repellere. Erat quidem *Turcorum* juventus eximia, bellis apta, decenter armata. Pugnatur utrinque diutius, paſſim proſternuntur utrique, noſtros denique, dum fortius inſtarent *Turci*, omni niſu reſiſtentes communicata virtute retrocedere compulerunt & à navi exire. Galeatores itaque ſe in galeas recipientes navem undique circumeuntes ſolicite perquirunt qua parte commodior pateret aſſultus. Rex vero ſuorum attendens diſcrimen, & quod non de facili ſalva navi *Turci* poſſent obtineri cum armis & victualibus & cæteris omnibus quæ in navi erant, juſſit ut unaquaque galea navem ſuis perpungerent calcaribus, i. e. roſtris ferratis. Galeæ itaque retroactæ multiplicatis remorum impulſibus cum impetu feruntur in latera navis perforanda, & ſtatim navis ſoluta eſt, & fluctibus pervia cœpit aquis influentibus ſubmergi. *Turci* autem ut mortem in navi pereuntes evaderent, exiliebant in fluctibus nihilominus perituri, quos noſtri armis accipientes hos occidebant illos ſubmergebant. Rex xxxv. vivos retinuit admiratos ſcil. & machinarum conficiendarum peritos, omnes alii perierunt; & arma perdita, ſerpentes ſubmerſi, & marinis fluctibus in diverſa jactati. Si navis illa in obſidionem *Achonenſem* ſalva perveniſſet nunquam à Chriſtianis capta fuiſſet. Hoc autem procuravit Deus in infidelium detrimentum, & Chriſtianorum ſperantium in ſe ſubſidium, per miniſterium Regis *Richardi*, cui in rebus bellicis jugiter pro voto proſpera ſorte ſuccedebat. *Sarraceni* eminus à montanis quod acciderat proſpicientes, ultra modum deſolati hoc *Saladino* notificarunt, qui ſtatim ut audierat barbam ſuam arripiens præ ira & furore depilavit, & poſtmodum in hæc verba ſuſpirioſus prorupit. O Deus! num *Achon* perdidi & homines meos charos electos in quibus habebam fiduciam? nimis amara ſorte premor. In exercitu *Sarracenorum*, referentibus illis qui hoc viderant, fit ploratus & ululatus magnus & multus, & ſuper hoc infortunio vehementer deducunt lamentationem; quod præ mœrore capillorum ſuorum tricas reſecarent, & veſtimenta ſcinderent, & horæ temporis & fatis conſtellationis maledixerunt, qua in *Syriam* venerunt. In prædicta namque navi perierat omnis eorum juventus præcipua, in qua habebant confidentiam.

Richardus navem ſubmergi jubet.

Liber

Liber Tertius.

CAP. I.

De adventu Regis Richardi *ad* Achon.

SIc nave pessundata & rebus prospere gestis, Rex *Richardus* cum omni sua sequela gaudenter & alacriter versus *Achon*, quo ferebat eum desiderium suum properabat, & aspirante vento prospero proxima nocte ante *Tirum* fixis anchoris classis persistebat. Mane classe soluta & velis elevatis, cum non multum progressus fuisset apparuit locus ille, de quo prædictum est, *Candalion*, deinde transmissa *Casella Ymbrici* eminus apparuit civitatis *Achon* turris excelsa; & sic paulatim cætera civitatis propugnacula. *Achon* circumquaque obsidione cingebat populus infinitæ multitudinis, populus ex omni natione Christianorum, quæ sub cœlo est, populus ex omnibus Christianis præelectus, bellis aptior & laborum assiduitati; *Achon* nimirum obsederat populus jam longo tempore, multis afflictus tribulationibus, laboribus assiduis, & famis inedia, & pluribus adversitatum generibus, juxta quod in superioribus in parte distinguitur. Apparuit præterea à parte eorum exteriori *Turcorum* exercitus, quorum non erat universus, cooperiens montes & valles, colles & camporum planities, fixis passim eorum tentoriis diversorum scematum radiantibus coloribus. Vident quoque papiliones ipsius *Saladini*, & tentoria fratris ipsius *Safahadini*, & procuratoris paganismi *Kahadim*. Ipse etiam observabat maritima & portus maris, & frequentes in Christianos moliebantur & gravissimas incursiones. Rex *Richardus* omnem eorum æstimando speculatur exercitum, qui cum delatus in portum applicuisset, Rex *Franciæ* & totus incolarum exercitus, magnates, proceres & potentes processerunt ei obviam, excipientes cum gaudio & exultatione, cujus nimirum adventum admodum desideraverunt.

Richardus tandem ad Aconem appulit.

CAP. II.

De gaudio & cantibus & processionibus quæ fiebant pro adventu Regis Richardi.

PRoximo Sabbato ante festum beati *Barnabæ* Apostoli in Hebdomada Pentecostes, cum Rex *Richardus* cum comitatu suo apud *Achon* applicuisset, commota est terra à fremitu exultantium Christianorum. Omnis enim populus lætabatur eximie fausta acclamans, concrepitantibus trompis, deducitur in jubilo, & fit lætitia magna in populo, quia venit desideratus cunctis gentibus. *Turci* vero obsessi versa vice de ejus adventu nimium exterriti & desolati sunt. Perpendebant enim exitus suos & reditus de cætero cessare à multitudine Galearum Regis. Duo Reges à portu sese mutuo deducentes gratanter officiosis alterutrum venerabantur obsequiis. Deinde Rex *Richardus* in tentoria sibi præparata se recipiens de gerendis negotiis disponebant. Multa quidem meditabatur solicitudine qua instantia, quo artificio, quibus Machinis civitas expeditiori comprehenderetur compendio. De cujus adventu nec calamus absolute poterit populi describere lætitiam, nec cujusquam lingua retexere, noctis etiam serenitas aere solito puriore eidem æstimabatur arridere: sed & hinc trumpæ perstrepunt, illinc intonant tubæ, hinc acutius

modulantes

modulantes concinunt tibicines, illinc timpana concrepitant, sive gravioribus harmoniis susurrant Heroinæ; & tanquam ex variarum vocum dissonantiis mulcens auditum coaptatur Symphonia; nec enim inveniretur de facili qui more suo cessaret à laudibus & gaudio: aut enim cordis testantes lætitiam resonant populares cantiones, aut antiquorum præclara gesta, priorum exempla recitabantur in incitamenta modernorum. Hi cantantibus vina propinant in vasis pretiosis, alii quibuslibet indifferenter accipientibus pusillis cum majoribus summo cum tripudio noctis transigebant instantiam. Accessit in augmentum lætitiæ, quod *Cyprum* Insulam tam commodam tam necessariam Rex *Richardus* nostræ subjugasset ditioni, quæ tam oportune tantæ serviret exercitui. Nihilominus in testimonium exortæ lætitiæ in cordibus omnium, & ad removendas noctis tenebras, ubique cerea scintillabant lampades, luminaria flammantia, ut multiplicato fulgore nox diei videretur usurpasse claritatem, ita ut totam vallem *Turci* reputarent igne succensam.

CAP. III.

Pisani *Regi* Richardo *se tradunt*, Turci *nostros ad bellandum provocant.*

PIsani Regis *Richardi* attoniti magnificentia & gloria, venientes ante eum obtulerunt ei homagia sua & fidelitates, ejus se gratis obligantes imperio, & mancipantes obsequio. *Turci* vero versipelles Regiæ invidentes dignitati, vel ut novam ex ejus adventu astute simularent audaciam, vel ut ad acceleratum provocarent congressum, Dominica mane quidam *Turcorum* tanquam exercitii causa se exhibebant impetendos extra exercitum oberrantes, & tela in incertum mittentes, qui etiam se quandoque propius ingerentes fossæ videbantur profunda transituri, quibus scil. præsumebant nostros infestantes molestiis, & perversis irritantes importunitatibus.

CAP. IV.

Quæ donaria uterque Rex militibus egentibus confert & de infirmitate Regis Richardi.

EX adunato tanto utriusque Regis comitatu, fit innumerus ex omni multitudine Christianorum exercitus. Cum Rege *Franciæ* qui illuc venerat in Octavis Paschæ venit Comes *Flandriæ*, Comes Sancti *Pauli* *Willielmus* de *Garlanda*, *Willielmus* de *Barris*, *Drogo* de *Amiens*, *Willielmus* de *Mirlo*, Comes *Perthen*. Cum ipsis etiam eo rediit ille, de quo supradictum est, *Marchisus*, qui *Tyrum* tenebat, & aspiraverat ad Regnum *Jerosolimorum*. Sed quid singuli memorentur, non residet vir magnæ auctoritatis vel famosus in *Francia*, qui non tunc venerit vel postea ad expugnandam *Achon*. Ad sequentem igitur Pentecosten venit Rex *Richardus*, sicut prædictum est, cum exercitu & virtute bellorum, qui postquam didicerat Regem *Franciæ* singulis mensibus erogasse singulis militibus tres aureos, & inde obtinuisset omnium favorem & gratiam, Rex *Richardus* ne quem in quibuscunque gerendis videretur habere superiorem, imo nec parem, voce præconaria in omni jussit exercitu denunciari, ut milites singuli cujuscunque regionis oriundi, qui stipendiis egerent ab ipso reciperent singulis mensibus quatuor aureos certa conditione statutos. Laudem ergo Regis *Richardi* efferebant universi, ipsum prædicantes aliis quibuscunque merito præcellere & gratia, qui cunctos etiam superavit in donariis & magnanimitate. Hic, inquiunt, quem toto desiderio expectavimus, quando igitur

Multi comites Regem Franciæ comitati sunt.

Rex Franciæ singulis mensibus 3. aureos militibus erogat. Richardus vero R. Angliæ quatuor.

igitur fiet assultus? venit jam Regum præstantissimus, & præ omnibus Christicolis bellorum experitior, modo fiat voluntas Dei in Rege nimirum *Richardo* spes omnium pendebat. Cum autem per aliquot dies ibi moram fecisset, gravissimam incurrit ægritudinem, quæ vulgo *Arnoldia* vocatur, ex ignotæ Regionis constitutione, cum ejus naturali complectione minus concordante. Nihilominus vero petrarias suas interim & mangunellos, & castellum ante portam civitatis fecit erigere, omnem adhibens solicitudinem conficiendis machinis & expediendis.

CAP. V.

Rege Richardo *infirmante, Rex* Franciæ *urbem viriliter oppugnat, sed* Salahadino *exterius fossatas oppugnante,* Turci *inclusi viriliter obsistunt, & machinas Regis incendunt, unde Rex infirmatur.*

Rex *Franciæ* tantam asultus celebrandi fastiditus dilationem, Regi *Richardo* mandavit tempus opportunum jam instare, quo fieret asultus, & quoque voce præconis ad id aggrediendum moneretur exercitus. Rex autem *Richardus* his exequendis significavit adhuc se non posse vacare tum propter urgentem corporis molestiam, tum propter hominum suorum absentiam per ventorum adversitatem, sed qui in proxima sperabantur clase venturi, & ad machinas conficiendas materiem allaturi: Rex vero *Franciæ* nec ob id censens à proposito desistendum voce præconis per exercitum faciendum denunciari jussit asultum. Die itaque Lunæ proxima post festum nativitatis Sancti *Johannis Baptistæ*, Rex *Franciæ* erectis machinis omnes suos jussit armari. Inæstimabilem ibi videres armatorum multitudinem armis decenter instructam, tot nitentes hamatas loricas, tot galeas rutilantes, tot equos nobiles hinnientes, tot albicantia operimenta, tot milites electos, quot nunquam visi fuise æstimantur, tot satellites maximæ probitatis & audaciæ, tot penuncellos, tot banerias variorum operum. Ordinatis igitur qui fossatis insisterent defendendis propter irruptionem *Salhadini*, & exercitus *Turcorum* exterius imminentium, gens armata muris civitatis appropiant, & ferocissimos ingerunt assultus, balistis & machinis sine intermissione tela jacientes & lapides. Quod cum *Turci* persentisent inclusi tanto tumultuantes boatu & clangore buccinnæ efferebant clamores ad sidera, ac si micantibus fulgoribus æther tonando perstreperet, quidam enim eorum his tantum erant deputati ministeriis sonare pelves & timbras, pulsare timpana, & aliis diversis modulis tumultuare ad significandum ex condicto *Saladino* & exercitui exteriori, quo venirent eis in auxilium. Qui viso & audito catervatim exteriores irruunt *Turci* congerentes cujuscunque materiam generis ad fosata complenda, quo facilius transirent nostros oppugnaturi, sed ad effectum id producere nequibant. *Gaufridus* namque de *Liziniaco* miles egregiæ probitatis restitit eos, & à Barris quas jam super nostros occupaverant præstantissime repulit, & plusquam decem occidit quadam quam manu gestabat bipenni, nullus enim quem percuserat vivus evasit, quamplures etiam vivos retinuit tanta se gerens agilitate & constantia, ut à tempore illorum militum famosorum *Rollandi* & *Oliveri* nullus tanta dignus laude in ore omnium prædicaretur. Barram quidem recuperant sed maximo cum labore & angustia, nam propter *Turcorum* multitudinem sese pertinaciter ingerentium diutius ancipiti congressu dimicabant. Conserto tam gravi prælio & importabili conflictu, & horrifica contendentium collisione & clamore tam valido, ut hos qui civitatem oppugnabant, & fossatis complanandis extra muros civitatis ferventius instabant oporteret retrocedere & assultum omnino dimittere. Nec enim poterant sufficere & civitatis oppugnationi & suæ defensioni à facie irruentium à foris *Turcorum*. Plures

quidem *Francorum* telis balistarum & lapidum jaculis & ignis *Græci* infusione ibidem perempti sunt: & erat populi planctus magnus & ululatus lamentantium & dicentium. O quod tanto opere Regum expectamus adventum! heu spes frustrata! jam veniunt & nihil proficimus, sed & solito gravius atterimur, & quæ speravimus infructuose expectavimus. Nostris igitur *Francis* arma ponentibus, *Turci* turpiter convitiantes ignominiose improperabant, quod quæ inchoassent non potuerunt *Franci* consummare. Ignem insuper *Græcum* jaculantes machinas Regis *Franciæ* cura solicita fabrefactas, & alia instrumenta bellica paulatim dissipaverunt. Unde Rex ipse *Franciæ* tanto iræ furore turbatus est quod præ tristitia decidit in languorem, sicut dicebatur, & equum non ascendebat ex desolatione & confusione.

Francorum generalis oppugnatio frustranea.

CAP. VI.

Ex Regum infirmitate desolatur exercitus & plurimum Nectarum adventu consolatur.

IGitur ex Regum languoribus contabescebat exercitus ex nimia mœstitudine & desolatione, quia non erat jam princeps aut dux, qui præliaretur bella Domini. Comes *Flandriensis* in cumulum mœroris jam immatura morte decesserat. Hinc nimium conturbato exercitu, hoc tantummodo accessit ad consolationem plurimam adventus Nectarum. Venerant autem placida navigatione in auxilium Christianorum Episcopi & magnates quamplurimi, singuli suorum comitati sequela, quorum hæc sunt nomina, Episcopus *Eneverriensis*, *Rogerus* de **Toony** & plures fratres & consanguinei cognominati de **Cornebu**, *Robertus* de *Novo Burgo*, *Jordanus* de **Humez**, *Cambrarius* de **Tancarvill**, Comes *Robertus* de **Leyecestria**, *Girardus* de **Talebor**, *Radulphus* **Taisson**, milites etiam agnominati *Torolenses*, Vicecomes de *Castello* **Dun**, *Bertramus* de **Verdun**, *Rogerus* de **Hardencort**, & milites de **Praels**, *Garinus* filius *Geroldi*, & illi de *Mara*, *Henricus* filius *Nicolai*, *Ernaldus* de *Magna Villa*, *Stutevillenses*, *Willielmus* **Martel**, *Willielmus* **Maler**, *Willielmus* **Bloez**, *Godardus* de *Loreora*, *Rogerus* de *Satya*, *Andreas* de **Chabenguy**, *Hugo Brunus*, *Gaufridus* de *Rancona*, *Radulfus* de *malo leone*, *Willielmus* de *Rupibus*, *Gaufridus* de *Lancellis*, *Hugo* de **Fierte**, hic capiendæ *Cypro* inerat & inde ad *Achon* jam pervenerat. Duo Reges infirmabantur, veruntamen Dominus eos reservaverat ad adjutorium Christianorum & civitati recuperandæ.

Comes Flandrensis obit.

CAP. VII.

Petrariæ duorum Regum, & petrariæ exercitus fidelium turrim Maledictam, *& magnam partem muri conquassant & dissipant.*

REx *Franciæ* citius convaluit de infirmitate & machinis intendebat conficiendis, & petrariis aptis locis applicandis, quas nocte dieque incessabiliter instituit jaculari; quarum unam habuerant peroptimam, quam vocavit malam vicinam. *Turci* vero infra civitatem alteram habebant quam vocabant malam cognatam, quæ vehementibus jactibus frequentius dissipare solebat malam vicinam, quam Rex reædificabat quousque jugiter jaciendo principalem civitatis murum in parte diruit, & turrim *maledictam* conquassavit. Hinc & petraria Ducis *Burgundiæ* non in vanum jaciebat, illinc Templariorum petraria *Turcos* vastabat egregie, & Hospitalariorum *Turcis* metuenda nequaquam cessabat à jactibus. Præter has quoque fuit quædam petraria communicatis

Rex Franciæ statim atque convaluit machinis conficiendis laborem impendit.

nicatis impensis compacta, quam vocitabant, petrariam Dei. Juxta illam prædicabat presbiter assidue, vir magnæ probitatis, multam conquirens monetam ad eam jugiter restaurandam, & ad conducendum qui lapides congregarent jaculandos. Per ipsam demum ad æstimationem duarum perticarum juxta turrim maledictam conquassatus est murus. Comes *Flandriæ* petrariam habuerat electam, quam post ejus mortem habuit *Richardus* Rex & præterea minorem electam. Hæ duæ sine intermissione jaciebant versus turrim juxta portam quendam, quam *Turci* frequentabant, donec turris medietatem diruerunt. Et præter has fecerat Rex *Richardus* alias novas duas operis electi & materiæ, ineffabiliter destinatam percutientes quorumcunque metam locorum. Ædificaverat etiam machinam firmissimis compactam compagibus, gradibus ad ascendendum dispositis, vulgo dictam *Berefredum*, sese nexibus arctius complectentibus, coriis opertam & funibus & solidissimis ligneis tabulatis, nec petrariarum jactibus dissolvendam, nec ignis Græci profusione nec cujuscunque materiæ cessuram injuriis. Duos etiam præparavit Mangunellos quorum unus tantæ fuerat agilitatis & vehementiæ quod jactus ejus pervenirent in interiores macelli civitatis plateas. Petrariæ itaque Regis *Richardi* diu noctuque jugiter jaciebant, de quarum una certissime constat quod unius lapidis jactu prostraverat in mortem XII. homines, idem lapis ad *Salahadinum* transmissus est videndus, quem ille nobilis Rex *Angliæ* illuc attulerat à *Messana* civitate, quam ceperat, tales silices marinos & lapides limpidissimos ad perimendos *Saracenos*, quorum ictibus nihil potuit resistere, quin quassaretur vel in pulverem minueretur. Rex vero acrius febribus molestatus lecto decubuerat plurimum desolatus, quod *Turcos* videret nostros frequentius provocantes, & importunius se ingerentes, quibus præ infirmitate congredi nequibat, gravius enim torquebatur ille *Turcorum* importunis irruptionibus, quam ferventissimis quibus urebatur febribus.

CAP. VIII.

Turci *igne* Græco *comburunt omnes machinas* & Cattum & Cereleiam *Regis* Franciæ oppugnantis urbem.

Civitas *Achonensis* situ fortissima & *Turcorum* electorum munimine tutissima, difficillime videbatur impugnatione obtinenda. Plurima quidem prius solicitudine operam frustra machinis impenderant *Franci* conficiendis, & instrumentis fabrilibus ad muros diruendos, quia quæcunque *Franci* magnis procuraverant impensis, *Turci* repentinis ignis *Græci* perfusionibus dissolvebant, vel prorsus edacibus absumebant incendiis. Nam & inter alias machinas & instrumenta, quæ fecerat Rex *Franciæ* ad subvertendum murum civitatis, magno præparaverat studio instrumentum quoddam muris ascendendis applicandum, unde & illud Cattum nominabant, eo quod more catti surrependo muro inhæserit occupando. Aliud quoque fecerat instrumentum ex cratibus virgis rigentibus firmissime consolidatis, quod *Cercleiam* vocabant. Sub hac craticula crudis coriis vestitæ Rex sæpe sedere consuevit balistæ jacula solicite contorquens, & *Turcorum* explorans super murum eminentium adventum, quos inter propugnacula feriret improvidos. Contigit autem die quadam dum instarent *Franci* soliciti Catto muris applicando, ecce *Turci* pertinacia vehementi dejicientes à muris ligni siccioris struem supra Cattum congerebant, nec mora ignis *Græci* copiam desuper jaculabantur, & super craticulam, quam tanto opere præparaverat, & insuper petrariam eo versus jacientem ejecerunt, & ecce subito sunt omnia correpta igne, & petrariæ jactibus dissipata. Unde Rex *Franciæ* immoderato turbatus furore in universos suæ ditioni addictos cœpit horrifica imprecatione maledicere, & probrosis dehonestare

Francorum omnes Machinæ igne Græco consumtæ.

nestare

nestare convitiis, quod non expeterent condignam ultionem à *Sarracenis* in se talia perpetrantibus. In ipsius iracundiæ fervore, eadem die jam advesperascente, sub voce præconis proposuit edictum in crastino faciendum assultum.

CAP. IX.

Exercitu Regis Franciæ *murum suffodiente Christiani intra fossatum positi viriliter repellunt* Turcos *ab exterius se gravissime impugnantes.*

MAne itaque cunctis armatis disponunt ad exteriora fossata custodes virtutis eximiæ præcipui & præelecti, propter contingentes importunitates & *Sarracenorum* repentinas incursiones. *Salahadinus* quippe jactaverat eadem die se fossas potenter transiturum, quantæ fuisset virtutis ea demum die in Christianorum contritione ostensurum. Veruntamen verbo non stetit nec venit, sed exercitus suus ferocissimus & pertinax cum *Kahadino* procuratore ejus conglobatim se in fossam ingerens contendebat violenter pertransire, quibus *Franci* non segniter resistentes abigere pertentabant. Congredientium fit utrorumque strages non modica, *Turci* relictis equis pedites incedebant expeditius, & conserto gravi prælio, gladiis strictis comminus pugnatur, & pugionibus & bipennis ancipitibus; nec non & clavis dentibus hirsutis acutissimis. Hi feriunt, illi cadunt, isti exclamant, illi gemunt, perimuntur indifferenter quamplurimi, ingruunt *Turci* improbissimi, quos rejiciunt Christiani præstantissimi, tanto vero laboriosius, quanto pertinacius instant *Turci* graviori multitudine. Æstuant utrique duplici fervore, æstus quippe temporis erat. Pars exercitus ad expugnandam civitatem destinata incessabiliter instabat vel tela mittere vel muros subfodere, vel crebris ictibus machinarum obtundere, vel muris superandis irrepere. Quorum tantam animositatem *Turci* formidantes inclusi elevato in altum signo *Salahadini Turcis* exterioribus intimabant, ut *Francis* irruerent amovendis, aut properanter venirent eis in auxilium. Quo comperto *Kahadinus, Turci* exteriores se pertinacius ingerentes, totis viribus se in nostros agentes fossam violenter impleverunt, quiquibus nostri nihilominus repugnantes irruentibus se opposuerunt, pro muro Deo protectore impenetrabili, & eos repulerunt. Interea Regis *Franci* fossores cuniculis subterraneis sub terra paulatim progredientes, eo usque profecerant ut muri extrema fundamenta diruerent, & illam interruptionem lignis igne supposito repleverant, nec mora lignis igne consumptis, quibus murus sustentabatur, magna pars muri subsedit, & paululum inclinans, nec prorsus ad terram decidens. Eo versus accurrerunt Christiani plurimi, ut intrarent, & *Turcorum* aciem ut repellerent, O quot ibi videres Banerias, & quot ligna multiformia, tantam *Turcorum* improbitatem ignem *Græcum* in nostros jaculantium, hinc allatis scalis contendebant *Franci* murum non omnino prostratum transcendere, illinc *Turci* è converso scalas applicantes interruptionem muri defendere.

Salahadini vana jactatio.

CAP. X.

Albericus Clementis *cum murum per scalam ascendisset à* Turcis *occiditur.*

IBi contigit factum memorabile, nequaquam silentio prætereundum. Erat vir famosus prædicandæ virtutis & præstantiæ nomine *Albericus Clementis*, hic perpendens *Francos* laboriosa desudantes instantia minus proficere, in spiritu

ſpiritu vehementi vires exercens ait, hodie moriar aut in *Achon* Deo volente ingrediar. Hæc dicens ſcalam audacter ſcandit, & muri nactus ſummitatem irruentes undique *Turcos* complures occidit. Ipſum *Franci* per ſcalam ſecuturi, præ nimia multitudine corruerunt in terram, quia ſcala tot ferre nequibat, quorum quidam ad mortem contriti ſunt, quidam læſi plurimum extracti ſunt. Ad quorum caſum exclamantes *Turci* tanto gratiori applaudebant lætitia, quanto graviori confundebantur infortunio. *Albericum Clementem* ſolum in ſummitate muri relictum *Turci* vallantes oppreſſerunt, telis undique confodientes innumeris, cujus eſt ſic veritate confirmata ſententia, qui, ſicut prædixerat, eadem die martyr occubuit dum *Achon* auxilio deſtitutus intrare nequibat. Pro cujus occaſu totus deſolatus exercitus prætermiſſo aſſultu lamentationi ſuper ejus mortem vacavit & planctibus, maximæ quippe fuit vir auctoritatis & nominis & eximiæ virtutis.

Albericus Clementis à Turcis occiſus.

CAP. XI.

Turris maledicta exterius à Francis *interius à* Turcis *è contra fodientibus ſuffoditur.*

NEc multo poſt foſſores *Francorum* fodiendi ſtudio turrim maledictam meatu ſubterraneo diruerant & lignorum truncis ſuppoſitis ſuſpenderant. *Turci* autem ex adverſo ſub terra fodientes ad eundem fundamenti locum pervenerant, & percuſſo fœdere pacis inter utroſque ita convenit, ut *Turci* abirent illæſi, & Chriſtianorum quidam quos tenuerunt in vinculis captivi, ſimiliter ipſis conſentientibus evaſerunt ſoluti. Quod *Turci* comperientes vehementer contriſtati cuniculos quibus exierant obturaverunt.

CAP. XII.

Rex Richardus *licet valetudinarius cum ſuis urbem impugnat. Baliſta propria manu plures occidit, foſſoribus & petrariis turrim quandam dejecit.*

REx *Richardus* nondum plene de infirmitate convaluerat; veruntamen gerendorum ſolicitus magnopere vacabat urbi capiendæ. Procurabat igitur civitatem à ſuis oppugnari, ſi forte pro voto gratia divina proficeret. Fecit itaque fieri craticulam multiplicatis nexibus conſolidatam, vulgo dictam Circleiam, ſtudioſiſſimo compactam apparatu, quam in foſsatum extra murum civitatis ſtatuit producendam. Subtus erant ſui baliſtarii peritiſſimi, ſeque illuc fecit deferri in culcitra ſerica, ut *Sarracenos* ſua honoraret præſentia, & ſuos animaret ad pugnandum. Inde ſua utebatur baliſta cujus erat peritus, & plures peremit jaculis emiſſis & pilis. Sui quoque foſſores meatu ſubterraneo turris illius, ad quam petrariæ ſuæ jaculabantur, fundamenta quæritabant, de quorum dehiſcente diruptione, cum lignorum materiem intruſam igne ſuccenderent, crebris etiam petrariarum ictibus, ſubito corruit fragore.

Rex Richardus plures Turcas ſua manu perimit.

CAP. XIII.

Homines Regis Richardi *viriliter urbem impugnantes* Turci *viriliter repellunt, sed armatum armis* Alberici Clementis *Balista Regis* Richardi *occidit.*

Rex Richardus proposito præmio militum animos erigit.

PErpendens itaque Rex processus rerum difficiles, & adversarios bellicosissimos, &, quod in negotiorum articulis opus est virtute, commodius ratus est juvenum animos propensius præmiis propositis allicere, quam angariis præceptorum urgere, quem enim non trahat odor lucri? Præconem igitur statuit clamare, ut, quisquis unam petrariam à muro juxta prædictam turrim extraheret, duos aureos à Rege perciperet. post promisit tres aureos, demum quatuor, ut pro singulis, quot quisque extraheret à muro, lapidibus, quatuor pro mercede reciperet aureos. Tunc videres juvenes prosilire, & magnæ virtutis satellites in murum irruere, & lapidibus extrahendis, tam laudis avidi quam mercedis, certatim insistere, qui, inter tela quoque adversariorum, audaciter elaborant murum diruendo proficere, quorum autem vulnerati plurimi defecerunt inutiles, alii metu mortis cessere periculo, nonnullos *Turci* viriliter repulerunt à muro deorsum, quosdam nec clipei valuerunt protegere vel arma. Nimia quidem erat muri celsitudo, & crassitudo non modica. Veruntamen viri virtutis animositate superantes periculum quamplurimos lapidum extraxerunt à muri soliditate, in quos *Turci* catervatim irruentes à muris contendunt ipsos dejicere, &, dum laborant adversarios repellere, armorum immemores exhibent improvide se telis expeditos pene inermes. Unus *Turcorum* supra memorati armatura *Alberici Clementis*, qua se munierat, male glorians, dum in eminentiori muri loco in nostrorum invidiam jactanter promineret, Rex *Richardus* vulnere lethali jaculo balistæ pectoris ampla transfixit, super cujus occasu cæteri *Turci* condolentes indifferenter accurrunt, ut viz. ipsum ulciscerentur, & propter eorum instantiam minus dolore cæderentur. Se nimis audaces exhibent tanquam jacula non formidantes vel missilia, feriunt, impellunt, nostrisque ut furentes insistunt, quibus nunquam erant cujuscunque credulitatis viri præstantiores, & ad defensionem aptiores, ipsorum gesta dum recolit obstupescit memoria. In illius congressionis articulo, quantumcunque tenax armatura, vel lorica duplex, sive perpunctum, pilis Balistarum tanta jactis violentia resistere non valebant. *Turci* nihilominus fodiebant interius, ut & nostros oporteret retrocedere, tunc *Turci* cœperunt clamare vehementer tanquam obtinentes propositum.

CAP. XIV.

Armigeri nostri & Pisani *prædictam turrim conquassatam viriliter ascendunt, ut in urbem irrumpant, quos* Turci *tam armis quam igne* Græco *cum animositate repellunt.*

Christiani urbem frustra impetunt.

DEnique crebris petrariarum nostrarum jactibus, & lapidum avulsionibus, turri prædicta prostrata. Cum jam à fodiendo homines Regis *Richardi* quiescerent, & assultus conquievisset, tunc se armaverunt Armigeri nostri, avidi laudis & victoriæ, bellis apti & expediti. Ibi erat Banneria Comitis *Leicestriæ*, & banneria *Andreæ* de **Cabegin**, & *Hugonis Bruni*. Eo quoque venit decentissime instructus Episcopus *Salesburiensis*, nec non & quamplurim

plurimi alii. Hora erat quasi tertia, hora ſcil. prandii, qua ſe applicuerunt, viri virtutis, & præſtantes armigeri turrim prædictam oppugnaturi acceſſerunt, quam & ſtatim audaciter aſcenderunt. Quos videntes *Turcorum* ſpeculatores exclamare cœperunt, & ecce commota civitate raptim arma ſumentes accurrunt. *Turci* denſiſſime, & armigeris agillime ſe agentibus ſe ingerunt. Contendunt Armigeri in civitatem intrare, *Turci* repellere, conglobatim congrediuntur, utrinque comminus pugnatur, conſeruntur dextræ dextris, colliduntur gladii gladiis, hi ſe mutuo comprehendunt, hi propellunt, hi feriunt illi cadunt. Armigerorum pauci erant. *Turcorum* multitudo jugiter creſcebat ignem *Græcum* etiam jaculantium in ipſos, cujus incendium tandem non ferentes Armigeros retrocedere coegit, & à turri deſcendere, quorum etiam nonnulli armis cæſi ſunt & incendio perniciociſſimo combuſti. Denique *Piſani* laudis avidi vel ultionis potentiſſime turrim ipſam aſcendunt, ſed & in ipſos irruentes *Turci* velut furentes debacchati ſunt vehementer, ut quamvis *Piſani* præſtantiſſime ſe gererent, tamen eoſdem *Turcos* effrænatos demum ſuſtinere non valentes oporteret retrocedere turrimque relinquere. Nunquam enim illi genti *Turcorum* ſimilis viſa eſt in rebus bellicoſis adeo efficax. Ea vero die capta civitate conſummaretur negotium, ſi totius exercitus communicata virtute & prudenti conſilio pugnatum fuiſſet, exercitus vero pars multo major eadem hora prandebat, & operis illius negotium præſumptuoſe fiebat, unde non datum eſt proficere.

Piſani quoque repulſi.

CAP. XV.

Commendatio oppidanorum Turcorum *qui tamen ex deſperatione mittunt* Meſtoc *&* Caracois *ad Reges noſtros pro dilatione habenda, quouſque* Salahadinum *conveniant, ſed fruſtrati redeunt.*

QUid de gente illa incredula dicendum quæ ita tuebatur civitatem. Miranda quidem erat & virtutum bellicarum meritis, & totius genere probitatis, quæ, ſi recta fuiſſet fide inſignita, melior ea, ſecundum hominem dico, non eſſet. Attamen formidabant noſtrorum animoſitatem, nec immerito, cum vidiſſent de totius Chriſtianitatis amplitudine electos eis imminere deſtruendis, muros & partim dirutos, partim conquaſſatos, gentem ſuam ex parte magna mutilatam, occiſam, vel vulneribus debilitatam. Veruntamen infra civitatem ſupererant ad huc ſex millia *Turcorum*, & *Meſtoc*, & *Caracois* eorum majores, qui tamen de venturo deſperabant auxilio. Perpendebant Chriſtianorum exercitum plurimum deſolatum, ſuper mortem *Alberici Clementis*, & ſuper morte filiorum & conſanguineorum, qui ceciderant in bello, & quod parati eſſent, ut aut fortiter morerentur, aut *Turcos* obtinerent, nihil medium arbitrantes honeſtum. Sane communi conſilio & aſſenſu petierunt inducias obſeſſi, ut ſtatum ſuum *Salahadino* nunciarent, quatenus juxta gentilitiæ ritum ſuperſtitionis olim eis præſtitam ſecuritatem, vel eis cito tranſmitteret auxilium, vel honorifice exeundi impetraret licentiam. Sub hujus petitionis gratia duo *Sarracenorum* nobiliores, & totius paganiſmi nominatiſſimi *Meſtocus* & *Caracois* acceſſerunt ad Reges noſtros, ſpondentes, niſi citum *Salahadinus* eis deſtinaret auxilium, reddendam civitatem, ea conditione ut libere exirent omnes *Turci*, qui erant infra civitatem obſeſſi, cum armis ſuis, & omnibus quæ eorum erant, quo vellent ituri. Hujus colloquii conditioni cum Rex *Franciæ*, & univerſi pene *Franci* præberent aſſenſum, Rex *Richardus* prorſus renuit, & contradixit concedendum, ut viz. poſt tanti temporis tam laborioſam civitatis obſeſſionem, omnibus bonis vacuam intraret civitatem, ſicque Regis *Richardi* intellecta voluntate, *Caracois* & *Meſtoc* infecto negotio reverſi ſunt in urbem; & *Salahadinus* interim, legatis obſeſſorum auditis, mandavit

Turci inducias fruſtra poſtulant.

davit ut perſeveranter durarent, & civitatem, ut cœperant, viriliter defenderent, proculdubio ſcituri ſufficientiſſimum eis in brevi venturum auxilium. Aſſerebat enim ſibi notificantibus legatis pro certo conſtare, maximam militum manum à *Babylonia* in proximo venturam in navibus & galeis, quas eo venire prius citaverat, & quod ſignificaverat *Muleinæ*, quatenus omni occaſione remota infra octo dies ad eos veniret. Quorum ſi forte hi prædicti ex condicto non venirent jurejurando promiſit eis, quod quam poſſet honeſtiorem verſus Chriſtianos pacem procuraret, & exeundi libertatem. His auditis redeunt ad urbem legati, & ab eis *Salahadini* recitatis promiſſionibus ad reſiſtendum adhuc perſuadentibus, ad venturum anxii *Turci* ſuſpenduntur adjutorium.

CAP. XVI.

Noſtris viriliter urbem oppugnantibus multi ex Turcis *ex deſperatione ab urbe aufugiunt.*

Chriſtiani urbem inceſſanter oppugnant.

INterea nocte & die Chriſtianorum non ceſſabant petrariæ muros jugiter conquaſſantes, quod videntes obſeſſi admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt, tremor apprehendit eos, quorum quidam timori cedentes, exterriti à muris de nocte ſe dederunt præcipites, & ut evaderent, non expectato quod promiſſum eſt auxilio, eorum quoque complurimi Chriſtianitatis & baptiſmi petierunt ſuppliciter ſibi concedendum ſacramentum; ſuper quorum ſumma meritorum non immerito ambigendum, cum videatur præſumendum, quod potius ab inſtantis timoris anguſtia, quam inſpirante gratia divina, id ſibi fieri poſtulaverunt: ſed multis gradibus fit recurſus ad ſalutem. Intercurrentibus aſſidue nunciis ſatis innotuit *Salahadino* quod periculoſa nimis erat ulterior perſeverantia in civitate *Turcis*, quam à facie Chriſtianorum tueri non poſſent.

CAP. XVII.

Ut pacem inierunt obſeſſi conſilio Salahadini *cum Chriſtianis.*

Salahadinus obſeſſos urbem Chriſtianis reddere jubet.

SAlahadinus perpendens moram trahere periculum, petitionibus obſeſſorum tandem decrevit annuendum; præſertim hoc eidem perſuadentibus Admiraliis ſuis & Satrapis, & amicis potentibus, quorum erant parentes & cognati & amici obſeſſi, allegantibus etiam *Saladino* obſeſſis, quod teneretur eis præſtita ſecundum legis *Mahumeticæ* cultorum ritum ſecuritate, quod honorabilem eiſdem in neceſſitatis articulo procuraret libertatem, ne forte jure belli comprehenſi haberentur exterminio, & probroſæ mortis ludibrio, unde lex *Mahumetica* ab anteceſſoribus diligenter obſervata, quantum in ipſo eſſet caſſaretur, & ſuæ nihilominus dignitatis & nominis excellentiæ plurimum derogaretur, dum à Chriſticolis obtinerentur veneratores *Mahumetici*. Rogabant etiam *Salahadinum* ut moneretur ſuper eo, quod *Turcorum* genus electum, ipſius obediens perſuaſionibus, in ipſa tamdiu coanguſtabantur obſidione, & civitatem tanto tempore pro ipſo defenſarent. Reminiſceretur etiam ipſorum, qui obſidebantur, uxorum, & miſerandæ familiæ, quas jam tranſactis tribus annis inchoatæ obſidionis non viderant: ſed & potius civitatem reddendam quam tantæ gentem probitatis perdendam eſſe dicebant. Hæc & his ſimilia perſuadentibus *Salahadino* principibus ſuis, ne pejora fierent poſteriora prioribus, annuit pacem, quam commodiorem facere potuiſſent, faciendam.

endam. Ibidem itaque provisum est & prolocutum, quam censerent aptiorem formam pacis contrahendæ. Renunciantibus denique nunciis *Salahadini* sententiam & satraparum, gavisi sunt obsessi gaudio magno. Et ecce egressi sunt majores eorum ad Reges nostros, & per interpretem obtulerunt *Achon* civitatem reddendam liberam, & sanctam crucem resignandam, & ducentos nobiliorum Christianorum, quos tenuerant captivos, & quinquaginta reddendos; sed cum nostris perpendissent ingratum, obtulerunt duo millia nobiliorum Christianorum, & quingentos captivorum inferiorum, quas *Salahadinus* quærere faceret, per totam terram suam, ita quod à civitate exeuntes *Turci* nihil secum præter Camisias asportarent singuli, relictis armis suis, & rebus omnibus cum victualibus. Et præterea pro redemptione capitum suorum darent duobus Regibus ducenta talentorum *Sarracenorum* millia. Super his fideliter observandis traderent obsides *Turcorum* nobiliores & excellentiores, qui reperirentur in civitate. Cumque super his Reges nostri utrum forent concedenda tractantes, cum suorum sapientioribus conferrent ad invicem, in eo tandem universorum conquievit sententia, quod oblata reciperent & conditionibus conquiescerent, ut de securitate præstitis juramentis & confectis scripturis, datis obsidibus vacui recederent à civitate.

CAP. XVIII.

Datis obsidibus de Cruce & pecunia & captivis infra mensem reddendis Turci *urbem exeunt, & Christiani intrant. Reges quoque omnia inter se æqua sorte dividunt.*

IGitur die Veneris proxima, post translationem beati *Benedicti*, dati sunt obsides & accepti Admiralii ditiores & nobiliores, & de Sancta cruce reddenda, & de captivis requirendis præfixus est unius mensis terminus. Hujus facti notitia, divulgante fama, cum ad universos pervenisset civitatem redditam, iracundia commotum est vulgus insipiens, sapientiores vero non immerito lætati sunt uberius quod expedite & sine periculo obtinuissent, quod tanto tempore prius obtinere non possent. Tunc voce præconis clamatum est & prohibitum, ne quis forte præsumeret dictis aut factis quocunque modo quenquam *Turcorum* oprobriis dehonestare, vel lacessire convitiis, nec ulterius jacularentur vel missilia muris dissipandis, vel *Turcis* in summitate propugnaculorum forte visis. In illius articulo diei cum gens illa *Turcorum* probitatis admirandæ, virtutis eximiæ, bellicis exercitiis viri strenuissimi, magnificentia insignes, in murorum altitudine jam egressuri oberrarent curiosissimis oculis eos intuentur Christiani, tanquam bellatores præcipuos admirantes, & recolendæ memoriæ. Egredientium nihilominus à civitate pene vacuorum vultus obstupescunt elegantiam, & habitudinem adversitatibus invictam, & quos modo pene extremitatis necessitas ad supplicandum vix edomuerat jam vincendos, egredientes nec mordax solicitudo confregerat, nec rerum amissio dejecerat, sed nec vultus perierat constantia, imo animositatis habitudine simulabant victoriam. Harum autem potentias virium depravavit ritus prævaricationis superstitiosæ, corrupitque miserandus error idolatriæ. Omnibus denique *Turcis* egressis, Christiani, quos duo Reges jusserunt, reseratis januis libere civitatem ingressi sunt, cum tripudio & lætitia & summa vocum exaltatione, Dominum glorificantes & gratias agentes, quia magnificavit Deus misericordiam suam cum ipsis, & visitavit, & fecit redemtionem plebis suæ. Regum itaque in altitudinem murorum & turrium præfiguntur Banneriæ & vexilla multiformia, & fit civitatis æqua distributio duobus Regibus, qui etiam armorum & victualium repertorum proportionaliter æqualem sortiuntur divisionem. Captivorum nihilominus summam prætaxatam sorte mediante

Christiani tandem civitatem ingrediuntur.

partiti sunt. In partem Regis *Franciæ* cessit vir ille nobilis *Caracois* & cætera plurima multitudo, Regis vero *Richardi* portioni *Mestoc* accessit cum reliquis plurimis. Præterea Rex *Franciæ* pro parte sua habuit Templariorum nobile palatium cum omnibus pertinentiis, & Rex *Richardus* palatium Regale, in quod misit Reginas suas cum puellis & ancillis eorum, sicque suam uterque pacifice partem obtinuit. Exercitus autem per civitatis amplitudinem hospitabatur; & post tantos diuturnæ obsidionis protractos agones, jam genio vacantes satis optata quiete refrigerantur. Eadem nocte sequente proxima post ingressionem nostram, à timore nostrorum secessit *Salahadinus* cum exercitu suo ab illo, quo consederat, loco & montem occupavit ulteriorem.

CAP. XIX.

Quam viliter & ignominiose Turci, *dum urbem possederunt, sancta nostra tractaverunt.*

AB eo die, quo sic est reddita civitas, quatuor anni jam effluxerant ex quo occupaverant eam *Sarraceni*. Reddita est igitur, sicut prædictum est, in crastino translationis Sancti *Benedicti*. Ecclesiarum autem status infra civitatem non sine horrore tunc visebantur, nec etiam sine mœrore nunc rememorantur in ipsis visa inconvenientia, Quis enim fidelis siccis oculis intueretur venerandarum vultus imaginum ipsius filii Dei crucifixi, sive etiam quorumlibet sanctorum, deturpatos, sive quocunque modo dehonestatos? Quis non horrifica contremuisset repræsentatione, qua contumeliosa gens illa *Turcorum* nefanda diruisset altaria, & cruces sanctas dejecisset in terram, & contemtibiliter verberasset, & *Mahumerianas* suas in locis sanctificatis exhibuisset, & eliminatis omnibus humanæ redemtionis & Christianæ religionis indiciis, omnes superstitionis *Mahumeticæ* spurcitias instituisset.

CAP. XX.

De discordia duorum Regum pro Marchiso *& Rege* Guidone, *& pacificatione eorundem.*

PRocessu temporis inter duos Reges maxima est orta discordia, occasione illius suprammemorati *Marchisi* cui Rex *Franciæ* favebat, omnem acquisitionis suæ factæ vel faciendæ in terra sancta, quæ ei contingeret, disposuerat concedere portionem, Cui concessioni Rex *Richardus* compatiens afflictionis Regis *Guidonis*, noluit præbere assensum, quia Regi *Guidoni* potius videbatur competere. Super hoc igitur articulo dissentientibus aliquamdiu Regibus, denique mediantibus principibus & populi majoribus, interveniente tali conditione, pacificati sunt, ut *Marchiso*, qui Regni videbatur sortitus in matrimonio hæredem, etiam in recompensatione præstiti adjutorii exercitui in obsidione cederet in possessionem hæreditariam Comitatus *Tyri*, *Tiri* viz. & *Sidonis* & *Baruth*: *Gaufrido* vero de *Luziniaco* fratri Regis *Guidonis* in laboris sui & operis remunerationem cederet comitatus *Joppensis*, scil. *Joppa* & *Aschalon*. Quod si forte Regem *Guidonem* contingeret prius clausisse diem extremum, tunc *Marchisus* ille, qui Regni hæredem licet nefarie, sicut supradictum est, sub spe regnandi rapuerat in conjugem, insignitus diademate Regali Regi *Guidoni*: & *Marchisum* simul cum conjuge si contingeret exui rebus humanis, dum Rex *Richardus* in illis ageret partibus, tunc Regis *Richardi* relinqueretur arbitrio, ut pro voluntate disponeret de Regno. Hujus fine conditionis universorum conquievit contentio.

CAP. XXI.

Urbe reddita Rex Franciæ, *omnibus admirantibus, dissuadentibus, maledicentibus, ad repatriandum se præparavit.*

SIc se rebus habentibus, exeunte jam mense Julii post redditam civitatem, infra quem crux sancta promittebatur à *Turcis* pro liberandis obsidibus reddenda. Ecce rumor per exercitum increbuit Regem *Franciæ* in quo pendebat spes populi velle repatriare, & iter suum magnopere præparare. O quam probrosum, quamve contumeliosum, adhuc imminente tanto & pendente negotio, ipsum velle abire, cujus intererat tantam populi multitudinem regere, & in opus tam pium populo Christiano tam necessarium instigare, & negotii tam ardui procurare processum. O quid tantopere via longissima eo avida pene inutiliter pervenerat intentione prope rediturus! O quam egregie votum absolutum, terram scil. tantum intrasse & tam brevibus in *Turcos* decertasse triumphis! Sed quid? Rex *Franciæ* morbum allegavit suæ causam esse peregrinationis, &, in quantum dabatur, jam votum persolutum; maxime quia sanus & incolumis extitit, quando crucem cum Rege *Henrico* inter *Triam* & *Gisortium* suscepit: sed huic ejus assertioni non comparuit, qui testimonium perhiberet. Veruntamen non est quidem inficiendum ipsum Regem *Franciæ* in eadem terra civitati expugnandæ plurimam operam impendisse simul & impensam, & quod quampluribus opem præbuit & auxilium, & auctoritate præsentiæ suæ demandaverit executioni festinantius expediendæ operis tanti consummationem, circa obtinendam civitatem, tanquam viz. Regum *Christianorum* potentissimus & excellentissimæ dignitatis: unde quanto virtute potentior & excellentia præstantior tanto recuperandæ terræ desolatæ, & auxilio destitutæ, in quam gentes venerunt polluendam, teneretur obnoxior, & secundum *GG.* cum augentur dona rationes crescunt donorum, & cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Verum cum jam Regis *Franciæ* regrediendi cunctis innotuisset inflexibilis voluntas, ut nec suorum adquiesceret gemitibus vel lachrymosis supplicationibus, ejus si fieri posset *Franci* renunciarent ditionis subjectionem, & abominarentur dominium; & jam recessuro imprecabantur quicquid adversitatis vel infortunii potuerit in hac vita miseranda cuiquam mortalium ingruere. Rex nihilominus iter suum qua potuit properantius expediebat, & in loco suo reliquit in terra illa Ducem *Burgundiæ* cum gente plurima. Fecit etiam rogari Regem *Richardum* duas sibi præstari galeas, cui Rex *Richardus* gratanter duas ex melioribus contradi præcepit, sed hujus obsequii satis in posterum apparuit ingratitudo.

Rex Franciæ invitis omnibus reditum parat.

CAP. XXII.

Rex Franciæ *juravit Regi* Richardo, *se servaturum pacem hominibus suis, & terris suis, donec ipse repatriaret.*

REgem *Franciæ* Rex *Richardus* censuit conveniendum de mutua conservanda fidelitate securitatis. Ipsi etenim sicut & patres eorum sese tenera simultate reverebantur, & palliata charitate, quæ nec in posteris unquam creditur foras missura timorem. Hujus itaque titillationis urtica Rex *Richardus* solicitus, exegit à Rege *Franciæ* juramentum de fidelitate servanda, quod nec in suos, nec in terram suam sciens & prudens delinqueret, dum Rex *Richardus* in peregrinatione perseveraret. Quod si qua occasione in tantum incorrigi-

incorrigibiliter reprehensibile videretur esse, Rex *Richardus*, postquam in terram suam redisset, quadraginta diebus conveniretur à *Francis* de corrigendis, si qui forte fuissent, excessibus, antequam Rex *Franciæ* de expetenda ab eo moneretur ultione. Hæc omnia præstito sacramento juravit Rex *Franciæ* se fideliter observaturum Regi *Richardo*, & obsides contradidit Ducem *Burgundiæ* & Comitem *Henricum*, & alios quinque vel plures, quorum nomina exciderunt, quam fideliter vero huic stetit conventioni & juramento, satis innotuit universis. Statim enim ut in patriam rediit commovit terram, & conturbavit *Normanniam*. Quid plura, accepta licentia Rex *Franciæ* ab exercitu *Achonensi* recessit, cunctis ei pro benedictionibus adversa optantibus, & maledictiones.

Rex Franciæ pactis cum Rege Richardo non stetit.

CAP. XXIII.

Recedente Rege Franciæ *cum obsidibus suis &* Marchiso *in* Tyrum, *remansit, Dux* Burgundiæ, *& multi* Franci *cum Rege* Richardo.

Rex Franciæ Acone digressus Tyrum navigat.

DIe Sancti *Petri ad vincula* navem ascensus Rex *Franciæ* versus *Tyrum* navigavit, sed exercitus partem majorem cum Rege *Richardo* reliquit. Cum quo etiam tunc ille nefandus *Marchisus Tyrum* rediit, & secum adduxerunt memoratum *Caracois*, & quot Regi *Franciæ* contigerant in sorte obsidum *Sarracenorum*, pro quorum redemptione Rex *Franciæ* æstimabat se recepturum centum millia vel plures aureos ad exhibendam gentem suam in illa terra usque Pascha: verum exeunte termino præfixo, reddendæ redemptionis nihil curare videbantur, quorum intererat de obsidum absolutione, quorum quidem major pars periit, pro quibus nec obolum tunc constat fuisse solutum nec ovum, sed nec eorum occasione quicquam omnino acquisitum, nec medietas victualium in occupata civitate repertorum. Unde *Franci* frequentius rememorati sunt, quod aliam non acceperunt à Rege *Franicæ* remunerationem. Inde quoque non modicum contentionum & murmuris inter eos ortum est seminarium, quousque Rex *Richardus* rogatu Ducis *Burgundiæ* accommodavit eidem Duci, super obsides suos, quinque millia marcarum argenti ad exhibendam gentem suam.

Liber

Liber Quartus.

CAP. I.

Rex militibus largitur munera, muros & Achon *reparat,*

VIdens igitur Rex *Richardus* ſummam totius negotii, & rei proceſſum, & impenſas, & opera ipſum prima fronte reſpicere, hilariter & copioſiſſime diſtribuit aurum & argentum *Francis*, & alienigenis cujuſcunque rationis, unde ſe reficerent abundanter, & vadimonia redimerent. Rege *Franciæ* ſicut prædictum eſt præpropere repatriante, Rex *Richardus* muris civitatis operam dabat reparandis in altius & perfectius quam prius diruerentur. Ipſemet etiam obambulabat jugiter operarios exhortans, & inſtruens cementarios, tota ſiquidem intentione ſatagebat hæreditati Dei conquirendæ infatigabiliter inſiſtere.

Rex Richardus muris civitat. reſtituendis ſedulo incumbit.

CAP. II.

Salahadinus *pactioni non ſtat de cruce Dominica & pecunia reddenda, obſideſque ſuos negligit.*

EXpectabat igitur terminum compactionis initæ inter ipſum & *Turcos*, ſicut prædictum eſt, Interim petrariis operam dabat & mangunellis in ſarcinas colligere ad tranſportandum. Poſtquam enim exivit terminus præfixus à Saracenis de Sancta cruce reddenda, & obſidibus liberandis; ea qua dictum eſt conditione, cum jam poſt terminum per tres ſeptimanas expectaſset, ſi *Salahadinus* ſtaret fidelitati vel pactioni pactorum, convertit fieri tranſgreſſorem, quod *Salahadinus* videbatur inde nihil curare, forte Deo ita diſpenſante ut aliquid commodius fieret. Veruntamen dilationem complendæ promiſſionis & crucis quæritandæ, exigebant *Sarraceni*. Frequenter audires Chriſtianos quærere rumores quando crux ſancta veniret, Deus autem eam tunc noluit reddi in abſolutionem eorum, pro quibus promittebatur reddenda, ſed ut potius perirent, unus aliquis dixit jam crux venit, alter aliquis viſa eſt in exercitu *Sarracenorum*, ſed eorum uterque ſic dicentium fallebatnr, non enim procurabat *Salahadinus* crucem reddi; imo obſides neglexit obligatos, ſperabat enim mediante cruce multo majoris negotii procurare proceſſum. Interea *Salahadinus* ſæpius Regem xeniis frequentabat & nuntiis, verborum fallaciis tempus redimens & aſtutiis, deſponſionis autem effectu nihil complens: ſed multiplicatis argutiis, & verborum ambagibus, in longa tempora Regis animum ſtudebat ſuſpendere.

Salahadinus crucem, ut pactum erat, non reddit.

CAP. III.

Rex Angliæ *bis miſit* Tyrum, *antequam recipere poſſet exercitus noſter à* Marchiſo *obſides* Salahadini, *ipſemet redire contempſit.*

INterea miſſis *Tyrum* legatis ex parte noſtra denunciatum eſt *Marchiſo*, ut in exercitum rediret adducens ſecum obſides Regis *Franciæ*, quos tenebat commendatos, recepturus portionem redemptionis, quæ Regem *Franciæ* contingeret,

tingeret, scil. medietatem solutionis. In illa legatione missi sunt Episcopus *Salesburiensis*, Comes *Robertus* & *Petrus* de *Pratellis* miles peroptimus. His tribus legatis indignanter respondit *Marchisus*, quod nullatenus veniret, prætendens occasionem quod formidaret Regis *Richardi* præsentiam, Præterea jactitabat veræ crucis, si quando receptæ, se recepturum medietatem vice Regis *Franciæ*, nec prius se obsides resignaturum quam hoc compleretur. Intellecta tanta *Marchisi* pertinacia blanditiis eum tentaverunt mitigare legati, offerentes unum eorum obsidem remansurum, quo securior ad Regem *Richardum* salvus iret & rediret. Nequaquam consensit, imo jurejurando affirmabat se non venturum. Legati revertuntur inacti & vacui, & rem, ut erat, Regi notificant inde plurimum indignanti. Regis tamen rogatu in eadem transmissi sunt legatione *Tyrum* iterum Dux *Burgundiæ*, & *Drogo* de *Amiens*, & *Robertus* de *Quinci* prædictum rogaturus *Marchisum*, ut veniret cum eis, ejus quippe præsentia negotiorum profectibus videbatur necessaria, præcipue cum ad obtinendum Regnum aspiraret, quod fugiebat adquirere. Et præterea ut meandi facultas daretur navigantibus per *Tyrum* victualia allaturis, quorum adventum idem *Marchisus* more suo præpedierat. Prædictis nuntiis *Gyrum* venientibus, & legationem exponentibus, & obnixius vice Regis *Richardi* rogantibus, ut *Marchisus* in eorum veniret adjutorium in *Syriam*, cujus se sperabat obtenturum Dominium, proterve respondit & arroganter, se contestans nullo modo venturum, imo civitatis suæ curam habiturum. Diutius itaque singulis contraria pro partis suæ assertione facientia allegantibus, eo usque tandem vix summa negotii deducta est, ut tres illi legati secum obsides *Sarracenorum* ad Regem *Richardum* reducerent. *Marchisum* autem nulla ratione vel persuasione prævaluerunt à sua deflectere pertinaci nequitia.

Marchisus obsides Saracenorum reddit Richardo.

CAP. IV.

Occiduntur à nostris obsides Salahadini.

POstquam revera constitit Regi *Richardo*, transacto jam termino & ultra, quod obdurato corde *Saladinus* nil ultra curaret de redimendis obsidibus, coacto consilio majorum in populo, decretum est nil ulterius frustra expectandum, sed ut obsides decollarentur, reservatis aliquot tamen majoribus & nobilioribus, si forte vel ipsi redimerentur, sive pro aliis quibuscunque Christianorum captivis commutandis. Rex *Richardus* in opprimendis *Turcis* funditus semper aspirans, ad conterendam ipsorum protervam arrogantiam, & legem Mahumeticam confundendam, Christianitatem vindicandam, die Veneris proxima post Assumptionem beatæ *Mariæ*, à civitate jussit educi *Turcorum* obsidum vinctos duo millia & septingentos ad decollandum. Nec mora prosiliunt satellites alacriter jussa complentes, & animo gratanti, ut viz. in ultione redderent talionem, annuente gratia divina, super morte Christianorum, quos ipsi peremerant arcuum missilibus vel balistarum.

Turcarum obsides 2700. capite truncantur à Christianis.

CAP. V.

Itinere tam marino quam terrestri præordinat Rex Richardus *exercitum movere versus* Aschalonem.

ADvesperascente jam die voce præconis denunciatum est, movendum exercitum in proximo, & fluvium *Achonem* se transmeandum, in nomine Domini omnium largitoris bonorum, ut ad *Aschalonem* procederent ad perquirenda

quirenda maritima. Igitur ex præcepto victualia quæ x. diebus sufficerent navibus imposuerunt exercitui apportandum, panem scil. biscoctum & farinam, carnes & vina, & quæ viderentur esui necessaria. Nautis igitur firmiter est injunctum, ut semper navigarent è regione procedentes per terram exercitus cum bargis onerariis & neckis, quæ victualia veherent & homines armatos. Sic igitur procuratum est ut bipertito progrederentur exercitu, parte media marino, parte altera itinere terreno, non enim aliter fuit possibile terram acquirere sic à *Turcis* occupatam.

CAP. VI.

Quot ex majoribus nostris decesserunt per annum & dimidium in obsidione Achon.

SCiendum quod in illo exercitu, qui jam ad expugnandam *Achonensem* civitatem moram fecerat per duas hiemes & unam æstatem, maximis dispendiis & impensis usque ad medium autumnum, in quo, sicut prædictum est, decollati sunt *Turci*, sicut satis meruerant apud Deum & Homines, propter Ecclesiarum destructionem & hominum occisionem, defuncti sunt Christianorum innumeri. Fidem quidem excedere videretur universorum multitudo recitata, qui in exercitu tanto tempore decesserunt; summa vero tantummodo majorum, sicut quidam scribit, omissa numerositate, quam se dicit ullatenus posse expedire, sic colligitur. In exercitu mortui sunt sex Archiepiscopi & Patriarchæ, duodecim Episcopi, & præter hos defuncti sunt quadraginta Comites, & quingenti proceres potentes, Presbyteri quoque & clerici & populi multitudo cujus numerus comprehendi non poterit.

Quot Archiepiscopi Patriarchæ Episc. comites, &c. in obsidione Achonensi obierint?

CAP. VII.

Rex Richardus Francos *ab* Achon *exire coegit & tentoria sua extra urbem fixit.*

POst illam *Turcorum* decollationem Rex *Richardus*, recuperata pristina sanitate, à civitate *Achon* egressus, cum omni sua sequela, tentoria sua in planitiis extra civitatem figi constituit, & omnes suos etiam nolentes à civitate exire coegit, & sic in præfatis planitiis, extra fossata nostra, commoratus est exercitus ut ad iter aggrediendum expediretur. *Francorum* autem nonnullos allexit blanditiis, hos prece, alios pretio, nonnullos violenter compulit exire. Fecit itaque Rex multitudinem satellitum peditum circa papiliones suos in tentoriis suis & umbraculis commorari, ad præsidii firmamentum, propter frequentes *Turcorum* incursiones, qui tota die repente appropiantes ipsos exclamabant improvidos. Fuit autem Regiæ consuetudinis semper ut primus exiret armatus ad *Turcos* invadendos, &, prout divinitus daretur, afficiendos.

CAP. VIII.

Comes Hungariæ *& marescallus Regis fugantes* Turcos, *qui in nostros irruerant ab eis capti sunt.*

FOrte die quadam, *Turcis* de more in nostros subito irruentibus, & turbam facientibus, commota sunt castra nostra. Nostris itaque ad arma currentibus Rex, cujus armatus processit eques, & cum eo quidam Comes ar-

matus de Hungaria, & *Hungri* quamplurimi contra *Turcos* exierunt, quos ſine mora fugientes proſequuti ſunt, ſed longius quam oporteret. Quidam enim noſtrorum, licet præſtantiſſime ſe egiſſent, ibi comprehenſi ſunt & probroſe contrectati. Comes ille *Hungrenſis* vir magnæ probitatis & famæ comprehenſus eſt, & abductus à *Turcis*, & quidam miles *Pictavenſis Hugo* nomine, Regis *Richardi* mareſcallus. Ibi ſe Rex gerens indifferenter, ſui negligens, equo vehementius admiſſo, totis viribus conabatur *Hugonem* mareſcallum ſuum ſi poſſet eripere, veruntamen fuga velociori avulſus eſt & abductus. O quam ambigua fata bellorum! ordine perverſo nunc victores vincuntur, nunc qui victus erat vincere ſæpe ſolet, prædictis militibus bene fugaſſe perire fuit, quoniam à fugatis comprehenſi ſunt fugantes, &, quicquid jure debuerat aſcribi gloriæ, addictum eſt inſipientiæ, ſic virtutis opus fuit ipſius cauſa periculi. *Turci* denique non ut noſtri armaturis ſunt onerati, ſed incedentes expeditiores noſtros multo majori ſæpius perturbabant gravamine. *Turci* fere ſunt inermes arcam tantum gerentes, & clavam præacutis dentibus hirſutam, & gladium, arundineum etiam haſtile cuſpide ferrata, & cultellum leviter appenſum; & quando forte vehementius procul effugantur, equis avolant rapidiſſimis, quibus in mundo non agiliores, volatibus hirundinum curſu comparandi velociſſimo. *Turcorum* etiam moris eſt, ut quando perſenſerint ſe fugantes a perſequendo ceſſare, tunc & ipſi fugere ceſſabunt, more muſcæ faſtidioſæ, quam ſi abegeris avolabit, cum ceſſaveris redibit, quamdiu fugaveris fugiet, cum deſieris præſto eſt; non ſecus eſt de *Turcis*, cum proſequi deſiſtens reverteris, *Turcus* tunc inſequitur, ſi fugaveris fugiet, ita ſcil. Rege fugante pertinaciter fugiebant, cum redire diſponeret, & ipſi imminebant a tergo quandoque non impune, ſed & quandoque noſtros plurimum debilitantes.

Turci leviori armatura utuntur quam Chriſtiani.

CAP. IX.

Exercitus noſter dilitiis deditus urbem vix compulſus exire flumen tranſit Achonenſe, Turcis *undique infeſtantibus.*

REx *Richardus* in papilionibus degebat expectans exercitum exeuntem a civitate, ſegniter autem exibant & moroſe, tanquam minus voluntarie, & parum augebatur exercitus, civitas autem fuit plurima repleta multitudine. Exercitus quidem totus, cum his qui adhuc a civitate non exierant, æſtimabatur trecenta millia. Populus nimiæ deditus deſidiæ & luxui tenuiter egrediebantur ab urbe, quæ nimis erat deliciis abundans, viz. vino peroptimo, & puellis pulcherimis; mulieres igitur frequentantes & vina, nimis diſſolute ſe gerebant quamplurimi, ut civitas pollueretur a luxuria inſipientium, & gula inhabitantium in ea, a quorum impudentia facies ſapientiorum contrahebat ruborem. Ad auferendam autem hujus maculæ rubiginoſam ſpurcitiam, procuratum eſt de conſilio, ne qua mulier exiret a civitate cum exercitu, ſed remanerent in civitate, niſi tantum pedites lotrices, quæ non forent oneri, nec occaſio peccati. Die tandem prænominato, mane armatur exercitus, & ordine decenti diſponitur. Rex erat in extremo agmine, ne forte *Turcis* incurſantibus, qui in proximo imminebant, turbaretur exercitus, ea dieta modica erat. Ex quo gens illa nefanda motum noſtrum vidit exercitum, more corruentium undarum impluebant catervatim a montanis, agminibus diſperſis; hic quaſi xx. ibi xxx. ſic per cætera, ſicque multifarie diſperſi diligenter captabant, qua perniciofius noſtrum urgerent exercitum; vehementer enim condoluerant ſuper morte parentum ſuorum, quorum videbant, ſicut prædictum eſt, trucidata cadavera, & idcirco protinus noſtrum angebant exercitum jugiter perſequentes, & qua poterant gravantes. Sed, opitulante gratia divina, *Turcis* pro voto nihil obtinentibus, fluvium *Achonenſe* indemnis noſter tranſivit

Chriſtianorum exercitus deliciis & Luxui deditus.

vit exercitus, & ultra fluvium non longe denuo fixere tentoria, donec universus congregaretur exercitus die Veneris, quæ fuit in vigilia Sancti *Bartholomæi*. Die Lunæ sequenti computabantur duo anni transacti ex quo civitas *Achonensis* primo fuit obsessa à Christianis.

CAP. X.

Exercitus noster ordinate dispositus ordinibus processit, & Turcos viriliter irruentes fortiter repulerunt. Hic Standardus describitur.

IGitur in crastino Sancti *Bartholomæi*, hoc est dominica, in nomine Domini, mane disponitur per acies exercitus per maritima processurus. O quam decenter attrectatam ibi videres militiam; juventutem eximiam, cui similis difficile reperiretur, ibi gentem videres electam, satellites multæ probitatis & audaciæ, decentissimas armaturas, tot penuncellos cum signis micantibus, & multiformiis Baneriis, tot hostilia albicanti cuspide, loricas lucentes & galeas, exercitum hostibus terribilem,& castrorum acies ordinatas. Rex *Richardus* primo præfuit agmini, & primariam gerebat custodiam: *Normanni* vallabant *Standardum*, quod, ut plenius innotescat, non ab re duximus describendum. Est igitur trabes longissima, velut malus navis, super quatuor rotas soldissimis composita laquearibus, & compaginata juncturis, ferro vestita, quæ nec gladiis vel securibus videretur cessura, vel igni, in cujus eminentiori cacumine Regium vexillum ventilabat affixum, quod vulgo dicunt Baneriam. Huic instrumento conservando alectorum militum manus solet, præsertim in prælio campestri, deputari; ne viz. hostili incursione dissipetur vel quacunque dejiciatur injuria, quia si forte quocunque casu dejiciatur, tunc dissipatur exercitus & confunditur; quia confugiat quo non comparet; sed & belli ducem tunc pavido corde existimant jam superatum, cujus signum non considerant porrectum, nec ad resistendum adversariis facile populus ulterius convalescit, cujus principem incurrisse discrimen sui vexilli dejectione pertimescit; verum, dum signum istud perseverat erectum, habet populus certum quo recurrat refugium. Huc infirmi curandi, huc conferuntur vulnerati vel etiam in prælio forte perempti; qui fuerunt viri famosi vel illustres; unde, quia stat fortissime compaginatum in signum populorum, à stando standardum vocitatur. Super rotas quoque non incongrue collocatur, quatenus secundum prælii statum id producatur cedentibus hostibus, vel retrahatur eisdem ingruentibus. Huic igitur Standardo *Normanni* assistebant & *Angli*. Dux *Burgundiæ* cum *Francis* extremam aciem agebant, qui minus expedite sequentes, interveniente mora, fere maximum incurrerunt dispendium. Exercitus itinerabat juxta mare quod eis erat à dextris, & gens *Turcorum* a sinistris omnes gestus nostros a montanis prospiciebant. Ingruente subito nebula periculosa turbabatur aer, venit exercitus ad quasdam viarum angustias, qua transitus erat bigarum victualium portantium. Ibi propter angiportum confusis acierum ordinibus sparsim attenuati procedebant & indisciplinate; quod attendentes *Saraceni* repente irruunt in veredarios & bigas onustas, & homines improvidos sine mora peremerunt & equos, & plurimum sarcinarum diripuerunt, & sibi resistentes pertinaciter pertransibant & dispergebant, & usque in oram maris cedentes profligabant. Ibi fit acerrimus conflictus viriliter, utrisque pro capitibus certantibus: ibi tunc a *Turco* quodam amputaretur manus dextra cum gladio, quem strictum tenebat, cuidam *Everardo* homini Episcopi *Salesburiensis*, ipse vultu constanti & in nullo mutato gladium arripuit sinistra, & adversus *Turcos* imminentes concludens, & in diversa gladium vibrans ab omnibus animosius se defendit. Hinc conturbato vehementer exercitus agmine extremo, & ob infortunium nimis obstupescente, *Johanne* filio

Turcæ in extremam aciem Christianorum irruunt.

Lucæ equo velocius admisso, Regi *Richardo* adhuc ignoranti rem quæ acciderat indicavit. Quo statim rapido cursu suorum vallatus agmine in extremorum rediit adjutorium, & gladio fulminante ferebatur in *Turcos* à dextris prosternens & à sinistris. Nec mora velut olim *Philistii* à facie *Machabæi*, ita nunc *Turci* dissipati diffugerunt a facie Regis *Richardi* & montana occupaverunt, quorum tamen quidam amissis capitibus nostris remanserunt. Illo quidem in congressu quidam *Francorum* nomine *Willielmus* de *Bartis*, quem olim orta simultas Regi *Richardo* se reddiderat discordem, probitate magnifica mediante, in pristinam meruit reconciliari familiaritatem & gratiam. *Salahadinus* non procul inde fuit cum omni virtute exercitus sui. Verum a prædicta repulsione. *Turci* proficere desperantes ab impetendo nostros ulterius se cohibuerunt, nos a longe speculantes. Noster igitur restauratus ordinate procedebat exercitus usque ad flumen, quod forte reperierunt, & cisternas quas probaverunt, ibi fixerunt tentoria, & resederunt in planitie spaciosa, in qua viderant *Salahadinum* prius commorasse ibi fixis tentoriis, & per ambitum loci triti & amplitudinem perpendebant exercitum *Turcorum* esse permaximum. Prima quidem die sic noster afficiebatur exercitus, id procurante Deo, ut cautius se gererent, quatenus semel expertum in quantum daretur iterato præmuniti præcaverent dispendium.

CAP. XI.

Castra nostra à flumine Achon *ad* Cayphas *perveniunt.*

Turcæ insidias ubique Christianis struunt, sed frustra.

SAladinus cum *Turcis* semper in insidiis nostrum procurans detrimentum, occupabat viarum angustias inter prærupta montium, quæ noster erat transiturus exercitus. Præmeditabantur enim ut vel nostros attenuatos in in exitibus occiderent, aut comprehenderent, vel certe afficiendo dissiparent. Gens vero nostra a prædicto flumine promota caute procedebat & ordinate moderata dieta pervenientes juxta *Cayphas* ibi fixerunt tentoria ut vulgus sequens expectaret. Intra mare & oppidum *Cayphas* utrinque noster residens exercitus biduo ibi morabatur, perscrutans & revolvens sarcinas, partem abjiciebat qua se arbitrabatur posse carere, partem retinens necessariam; vulgus etenim pedes incedens, maximo sarcinarum & victualium onere gravabatur, & armis maxime, ut etiam in prælio præfato plurimos labor afficeret, & sitis extingueret.

CAP. XII.

Castra nostra à Cayphas *per maritima ubi à spinis vulnerantur & feras inveniunt, & per* Capernaum *ad casam angustiarum viarum perveniunt.*

DIe quadam Martis *i. e.* die tertia post factam sub *Cayphas* moram per acies ordinatus procedebat exercitus: ea die primariam aciem deducebant Templarii, & ultimam Hospitalarii, quorum utrique strenue agentes magnarum virtutum prætendebant imaginem. Ea die se solito cautius agebat exercitus, & magna conficienda restabat via, quam quidem plurimum præpeditam spinetis & herbarum luxuriantium copia, repererunt vultus suos jugiter flagellantibus, & maxime facies peditum conterentibus. Maxima etiam illis in locis maritimis copia silvestrium reperiebatur animalium inter pedes frequenter prosilientium a locis herbosis & fruticetis densissimis, unde non

quæsitis

quæſitas & forte oblatas ſufficienter capiebant feras. Cum veniſſet Rex obiter ad oppidum *Capernaum*, quod ſolo tenus *Sarraceni* diruerant, deſcendit ab equo & comedit, interim expectante exercitu, guſtabant etiam qui volebant, & ſtatim poſt carpebant iter inchoatum, uſque ad caſam dictam *anguſtarum viarum*, ibi quippe coanguſtatur meatus, ibi fixis quieverunt tentoriis. Moris erat in exercitu, ut ſingulis noctibus antequam dormituri cubarent, quidam ad hoc deputatus voce magna clamaret fortiter in medio exercitu dicens, juxta quod vulgo dicitur, *Sanctum Sepulchrum adjuva*; ad hanc vocem clamabant univerſi eadem verba repetentes, & manus ſuas cum lachrymis uberrimis tendentes in cœlum, Dei miſericordiam poſtulantes & adjutorium. Tunc & ipſe præco ſecundo repetebat exclamans eadem quæ prius, *Sanctum Sepulchrum adjuva*, ſingulis hoc idem repetentibus, ſimiliter & tertio clamantem eadem iterantes imitabantur univerſi cum maxima cordis compunctione & lachrymarum effuſione. Quis enim hoc in tali non faceret articulo? cum etiam hoc commemoraſſe tunc factum potuerit ab audientibus pias lacchrymas elicere; hujuſmodi ſiquidem clamore non minimum ſibi videbatur exercitus recreari. *Christiani Capernaum perveniunt.*

CAP. XIII.

De Tarrentis, *qui pungendo veneno populum affligebant.*

INſtantibus ſingulis noctibus imminebant quidam vermiculi, vulgo dicti *Tarrentes*, ſolo repentes, atrociſſimis ferventes puncturis; de die non nocebant, ſuperveniente vero nocte, ingruebant moleſtiſſimis armati aculeis, quibus quos pungerent ſtatim graſſato veneno inflabantur percuſſi, & vehementiſſimis anguſtiabantur doloribus. Viri vero nobiles & ditiores tumores eorum data ſtatim inungebant Theriaca, & dolores efficaci ſedebant antidoto. Prudentiores denique advertentes vermes peſtiferos ſonitu vehementiori fugari, appropiantibus *Tarrentis* inſtituebant fieri ſtrepitum maximum & fragorem, tundentibus ſingulis & flagellantibus clipeos & galeas, ſellas & aſſeres, dolia & flaſcones, pelves & patellas, & caldarias, & quodcunque ad manum erat inſtrumentum aut ſupellex, ad faciendum ſonitum idoneum; qui auditus fragor abigebat vermes illos. Ad caſellam prænominatam biduo morabatur exercitus, amplus enim locus erat & ſatis accommodus, donec eo venerunt naves, quas expectaverant venturas, Bargæ ſcil. & Galeæ victualibus onuſtæ, quibus opus habebant, quæ viz. naves lateratim itinerantes per terram velificabant, portantes cibaria. *Tarrentum tumores Theriaca curantur.*

CAP. XIV.

Caſtra noſtra à caſa anguſtarum viarum ad Merlam, *& ab inde* Cæſaream, *& ab inde ad flumen mortuum perveniunt,* Turcis *noſtros impugnantibus & noſtris triumphantibus.*

PRæmunitus adverſus *Turcos* ſemper à latere prominentes procedebat exercitus uſque ad oppidum *Mirlam* dictum, ubi Rex pernoctaverat una prædictarum noctium. Ibi Rex præordinaverat quod die ſequenti primam aciem ipſe deduceret propter contingentes inoportunitates, & quod Templarii extremæ agminis agerent cuſtodiam. *Turci* namque jugiter imminebant à latere propiantes. Ea die Rex calcaribus ſubditis equo ferebatur admiſſo in *Turcos* merito laudem obtenturus, & facti gloriam, niſi interveniente quorundam *Rex Richardus Turcas viriliter perſecutus, ſuorum deſidia deſiſtere cogitur.*

rundam desidia, quæ denigraret negotii processum, Rege namque *Turcos* longius abigente quidam eorum restiterunt à prosequendo cessantes, unde vespere non immerito reprehendebantur. Regem si legitime comitantes prosecuti fuissent *Turcos* fugientes opus egregium magnifice consummassent. Veruntamen *Turcos* omnes à facie sua Rex effugavit. Exercitui fuit iter in littore maris molestissimum, propter nimium fervorem, æstus quippe erat, & dietam conficiebant permaximam. Plurimi quidem æstuantes, longæ etiam viæ fatigati labore extinguebantur, quos ubicunque defecerunt sepeliebant, plurimos vero fatigatos itinere, vel languore aut quocunque affectos incommodo, fecit Rex eis compatiens in galeas transportari, & navibus usque ad destinatas dietas. Consummato maximo cum labore diei illius itinere, pervenit exercitus usque *Cæsaream*. Ibi prius fuerant gens *Turcorum*, & muros & turres ex parte diruerant; & villam quam maxime destruxerant, sed nostris appropiantibus aufugerant. Fixis ibidem tentoriis pernoctabat gens nostra juxta fluvium civitati proximum, qui vocatur fluvius Crocodillorum, eo quod Crocodilli duos milites devoraverant olim ibi balneantes. Civitatis *Cæsareæ* maximus ambitus, & operosa ædificia mirandæ structuræ. Locum illum cum discipulis frequentans Christus olim divinis illustrabat virtutibus. Illuc mandavit Rex naves suas ad exercitum venire. Interea quoque fecit edictum in civitate *Achonensi*, jussu regio clamante præcone, ut gens adhuc ibi desidiosa commorans ascensis navibus, quas eo miserat, pro Dei amore veniret ad exercitum, & pro fidei Christianitatis exaltanda religione, & voto peregrinationis plenius absolvendo. Ad Regis mandatum quamplures veniunt *Cæsaream* cum classe Regia, victualium copia sufficienter onerata, quam & disponebat processuram è regione progredientis exercitus. Eo adunata navium plurima multitudine, & armato exercitu, & ordinate per turmas disposito, quadam die circa horam tertiam à *Cæsarea* processerunt gressu moderato, propter imminentes jugiter *Turcos*, qui singulis diebus, quando a stationibus promovebatur exercitus, irruebant qua propius audebant, quam poterant inferentes molestiam & gravamen. Ea itaque die solito vehementius infestabant exercitum, sed adjuvante Deo exieramus indemnes, & ipsi unum eorum capite truncato nostris reliquerunt Admiralium, maximæ virum audaciæ, & probitatis eximiæ, & nominis famosi, qui tantarum prædicabatur virium fuisse, quod eum nunquam quisque ab equo prævaleret dejicere, vel auderet ipsum saltem invadere, lanceam enim gestabat duabus nostris grossiorem, cujus erat nomen *Aias Estoy*. Super cujus ruina tanto *Turci* afficiebantur mœrore & lamentatione, quod equorum suorum caudas amputabant, & illius Admiralii libenter si licuisset asportarent cadaver. Verum nostri inde processerunt usque ad fluvium, quem vocabant fluvium mortuum, quem & *Sarraceni* ante nostrum adventum cooperuerant, ne videretur quatenus ex improviso nostri incidentes periclitarentur, sed & ibi conservavit nos Dominus & ex eodem fluvio discooperto nostri biberunt, & duabus ibi noctibus morati sunt.

Classis Regia ad Cæsaream appellit.

Christiani Turcas in se irruentes fortiter propellunt.

CAP. XV.

Castra nostra à flumine mortuo antequam proveniunt ad flumen salsum à Turcis *nimis affliguntur, perimentibus equos & homines nostros.*

A Flumine mortuo, tertia die, progrediebatur paulatim exercitus per terram devastatam, & omnibus bonis vacuatam, ea die per necessitatem per montana procedebat exercitus; quia per maritima graminibus obsita, propter luxuriantium herbarum copiam, viam carpere nequibant. Per turmas etiam solito densiores se cohibebat itinerans exercitus. Deducendæ extremæ legioni præfuerant Templarii, qui tot equos ea die *Turcis* irruentibus à tergo

tergo amiserunt quod fere desperati sunt. Comes nihilominus de Sancto *Paulo* quamplurimos ibi perdidit equos, ipse vero tantæ fuit virtutis ut *Turcis* continue imminentibus se audaciter opponeret, & infatigabiliter vicissim incursantibus occurreret, quatenus ipse laborante, & cæteri tuti procederent; inde nimiam ea die promeruit totius populi gratiam & laudis favorem. Rex *Richardus* ea die pilo vulneratus in latere dum cædendo *Turcos* abigeret, veruntamen levi tactus vulnere, potius incitabatur ad hostem aggrediendum, dum ex labore vulneris appeteret avidius talionem ultionis; unde tota die vehementius incessanter dimicans *Turcos* repellebat potenter, jugiter incursantes. Turci quippe improbitate pertinaci grassantes, & exercitui nostro progredienti collaterantes, quanta poterant, nos afficere moliebantur injuria, pila mittentes, & sagittas imbrium more densissime volantes. Heu quot ibi pilis equi transfixi defecerunt, quot graviter vulnerati non multo post mortui sunt, pilorum enim & sagittarum tantam ibi videres pluviam, ut nec quatuor pedum spatium terram pilis jacentibus reperires vacuum, qua transibat exercitus. Tota die talis eis imminebat fastidiosa tempestas, quousque nocte superveniente *Turci* se retraherent ad tentoria & habitacula sua. Gens quoque nostra juxta quandam aquam fluvium salsum dictam tentoria fixerunt, & pernoctabant. Proxima die *Martis*, post festum Sancti *Ægidii*, eo venerunt, & biduo ibi morati sunt. Ibi facta est pressura non modica, super cadaveribus mortuorum equorum pinguium, qui vulneribus perierant, super quorum carnium emptione non facilis pretii plebs avida contendebat turba, usque ad percussiones. Quo Rex audito, clamante præcone promulgandum proposuit, se cuilibet vivum equum daturum, qui suum mortuum distribueret probissimis servientibus, qui egebant. Sicque carnem comedebant equinam quasi ferinam, quam, fame vice salsamentorum condiente, reputabant dulcissimam.

Rex Richardus leviter vulneratur.

Christiani carne equina vescuntur.

CAP. XVI.

Castra nostra à flumine salso per forestam de Assur *illæsa ad flumen* **Rochetailie** *perveniunt.*

Die tertia, circa horam tertiam, à flumine salso per acies ordinatus procedebat exercitus: fama namque fuit *Turcos* eis in insidiis sedere in foresta de *Arsur*, qui silvam ipsam dicebantur igne supposito succensuri, ne transiret exercitus. Verum nostri seriatim procedentes per ipsam forestam, insidiarum dictarum loca transierunt indemnes. Quibus exeuntibus a silva transmissa contra occurrit planities, in qua fixis tentoriis pernoctabant, juxta flumen **Rochetailie** vulgo dictum; inde missi speculatores ad considerandum renunciaverunt *Turcorum* exercitum, cujus non erat numerus, non procul inde adventum ipsorum expectare, qui æstimabantur trecenta millia, qui operuerant circumquaque faciem universæ terræ, numerus vero *Christianorum* non excedebat centum millia, Die *Jovis* ante nativitatem beatæ *Mariæ* Christianorum exercitus ad fluvium **Rochetailie** pervenit, & ibidem morabatur, & in crastino.

CAP. XVII.

Castra nostra à flumine Rohetaille *versus* Arsur, *prodeuntia, ordinant se ad bellandum versus* Turcos, *quos noverant se eadem die tota virtute impugnaturos.*

Christianorum acies ad pugnam instructa procedit.

SAbbato scil. Vigiliis nativitatis Sanctæ *Mariæ* summo diluculo armis suis attentius muniebantur universi, tanquam *Turcos*, statim excepturi, quos jam cognoverant eorum transitum præoccupasse, nec sine prælio gravissimo *Turcorum* posse declinare proterviam, qui jam acies suas contra gentem nostram disponebant, semper paulatim appropiantes, ideoque solicite sibi providebant nostrorum universi, prudentissime dispositis totius exercitus ordinibus. Rex nimirum *Richardus* rerum bellicarum peritissimus acies per turmas ordinavit, quis primo, vel quis extremo proficisceretur aptius agmini deducendo. Duodecim itaque constituit turmas, divisis proportionaliter ordinibus per acies v, coaptatis disciplina militari distinctionibus virorum quidem bellicosissimorum, quibus in præliorum negotiis nusquam sub cœlo invenirentur efficaciores, si tantum corda eorum firmissime fuissent in Deo confidentia, quantum universorum quidem est provectio bonorum. Eo die exercitus ordini primo regendo præfuerunt Templarii, post ipsos seriatim ordine suo progrediebantur *Britones* & *Andegavenses*, post hos ordine tertio Rex *Guido* cum *Pictavensibus*, ordine quarto *Normanni* & *Angli* Regio vexillo deputati portando, extremi procedunt ordinati Hospitalarii, ipsa quidem acies extrema ex electa fuit constituta militia, distincta per turmas ordinate partita. Densissimis itaque sibi cohærens agminibus, quod pomum projectum in terram non caderet, nisi contingens hominem vel equum; & ab exercitu *Sarracenorum* protendebatur exercitus noster usque ad littora maris. Ibi videres distinctiones aptissimas, divesir schematis vexilla, & signa multiformia, gentem quoque robustissimam, vegetam, animosam, bellis aptissimam. Ibi fuit Comes *Legecestriæ*, *Hugo* de Gurnay, *Willielmus* de Borriz, *Walklinus* de *Ferrariis*, *Rogerus* de Toony, *Jacobus* de *Avennis*, Comes *Robertus* de Druell, & Episcopus *Belvacensis* frater ejus *Willielmus* de *Barris*, *Willielmus* de *Garlanda*, *Drogo* de *Mirlo*, & consanguinei ejus plurimi. Comes *Henricus Campaniæ* custodias agebat à parte montana, semper observans à latere, Satellites quoque pedites, omnium extremi sagittarii, & balistarii ordinabantur, extremitatem exercitus concludentes veredarii & bigæ, cum sarcinis victualia portantes & res alias, inter exercitum & mare itinerabant ne forte invaderentur ab hostibus. Ita se agebat exercitus sensim progrediens, & paulatim ne forte disgregaretur, quia minus cohærentes acies ordinatæ, minus ad resistendum valerent. Rex *Richardus* & Dux *Burgundiæ* cum sequela militum electa, hinc inde oberrantes, undique observabant a dextris & sinistris, solicitius *Turcorum* perpendentes habitudinem & statum, ut juxta quod viderent expedire producendum castigarent exercitum. Ipsorum quippe pernecessaria fuit diligentia.

CAP. XVIII.

Nostri tanta perpessi sunt mala à Turcis *in eos undique & maxime à tergo continue irruentibus, vulnerantibus, prosternentibus, ut pondere belli & desperatione defecissent, nisi simul & retrogradi processissent, & gratia Dei affuisset.*

Turcæ Christianos toto die admodum infestant.

INstante jam hora diei quasi tertia, ecce *Turcorum* nimia multitudo quasi x. millia impetu rapido ingruentes in nostros, certatim pila jaciebant, & mittebant

mittebant ſagittas, confuſis vocibus perſtrepentes horrendum. Poſt hos accurrebant gens larvalis colore nigerrimo, quæ etiam non inconvenienter ex re nomen habent, quia ſicut ſunt nigri, vocantur nigreduli. *Sarraceni* quoque commanentes in ſolitudine vulgo dicti *Bedewini*, horridi, fuligine obſcuriores, pedites improbiſſimi, arcus geſtantes cum pharetris, & ancilia rotunda, gens quidem acerrima & expedita. Hi inflexibiliter noſtro jugiter imminebant exercitui. Extra memoratos per campeſtria videres accedentium *Turcorum* competentius procuratas phalanges, tot ſigna lanceis connexa, tot vexilla tot bannerias particulatim variatas; tot acies per turmas aptiſſime diſtinctas, per catervas turmis diſpoſitis, qui ad æſtimationem excedere videbantur xx. millia *Turcorum* armatorum, ſeriatim accedentium, qui impetu indeclinabili, velocioribus aquilis equis, more fulminum adactis, in noſtros irruebant, à quorum curſu rapidiſſimo turbato vehementius pulvere, aer tenebroſa obducebatur caligine. Ante faciem admiralii quidam ad hoc deputati præibant, tubis clangentes & lituis, alii tenebant buccinas, alii tibias & timpana, ſiſtra vel cimbala, alii alia ad clangendum inſtrumenta, qui huic tantum deputabantur exercitio, ad ciendos clamores, & ululatus horriſonos. A quorum vocibus aſperrimis & frementibus clangoribus ecce reſonat undique terra, ut nec audirentur tonitruorum fragores a tumultuantium vehementia tubarum, & clangentium buccinarum; nam id fieri inſtituerant ad excitandam animoſitatem & audaciam, quanto enim clangor fuerit vehementior, tanto fit ad certamen animus fortior. Sicque undique & a parte maris & terræ ſolidioris *Turci* nefandi noſtro ingruebant exercitui, ut nec a duobus circumquaque milliaris quicquam ſpatii, vel quantum pugno comprehenderetur, viſui pateret niſi gens inimica *Turcorum*. O quam pertinaciter ingruebant, & obſtinatos continuabant inſultus, ut graviſſimis noſtros afficerent diſpendiis, tranſfodiendo pilis & ſagittis equos noſtros, quorum per maxima facta eſt ruina. O quam neceſſarii fuerunt ea die validiſſimi baliſtarii, & ſagittarii ſatellites rigidiſſimi, qui concludentes extremitatem exercitus, continuis pilorum jactibus, in quantum dabatur, *Turcorum* retundebant pertinaciam. In quos non multo poſt, more aquarum inundantium, tanta fortitudine irruentes imminebant adverſarii, ictus exaggerantes immani debacchabantur feritate, ut pondus calamitatis & miſeriæ ſuſtinere non valentes, plurimi baliſtariorum noſtrorum, abjectis arcubus & baliſtis, ne forte excluderentur infra denſitatem exercitus ſe ingerebant, metu quippe mortis intolerabilibus cedebant injuriis. Audaciores vero & præſtantiores virtute, quos vel verecundia cedere vetuit, vel mens conſcia coronæ roboravit, ut in agone perſeverantes, tanta demicaverunt conſtantia, & infatigabili contendebant virtute, ut verſa facie imminentes à tergo *Turcos* obtundentes, tanquam cedentes ambularent retrogradi in tergum, ne forte minus provide ſibi præcaverent averſi. Tota quidem illa die, quia *Turci* imminebant à tergo apud eos, verſa facie itinere præpoſtero potius viam carpendo quam eundo proficiebant. O quantæ diei illius anguſtiæ! quam amara tribulatio, ubi etiam in inconſtantiores irruerant timores ſoliciti, ubi non erat tantæ quiſquam confidentiæ vel magnamitatis eximiæ, cujus non fuerit illius temporis articulo in optione potius conſummata peregrinatione in patriam rediſſe, quam in illius ambigui prælii caſibus corde pavitanti perſtitiſſe. Tanta nimirum gens modica obſidebatur undique *Sarracenorum* multitudine, quod nuſquam, etiamſi tentaretur, fuga pateret, nec tot reſiſtere virtus ſuppeditare videretur, imo, tanquam intra fauces luporum grex ovium diſſipandus, ita concluſi, circa ſe nihil præter cœlum conſpicerent & inimicos ex omni parte improbiſſimos. Domine Deus! quæ mens tunc fuerit gregi Chriſti puſillo, tanta anguſtiato perplexitate, quem tanquam cribrandum tam pertinaciter oppreſſerunt hoſtes, tanta urgentes ingruentia? quis conſimili contritus eſt potentia? Ibi videres milites noſtros, equis dextrariis amiſſis, cum peditibus pedites ambulare, & vel baliſtis miſſilia, vel arcubus emittere ſagittas in hoſtes, & prout facultas ſuppetebat & virtus vicem

 reddere

reddere pro vice. *Turci* siquidem quorum est studium se jugiter arte sagittaria exercere, & balistis, sine cessatione insistunt, tela pluunt, volant sagittæ, stridet aer, solis fulgor, tanquam tempore brumali grandinum densitate vel nivium, ita missilium nigrescit multitudine, transfodiuntur equi mucrone pilorum & sagittarum, quarum copia cooperiebatur circumquaque terræ superficies, ut siquis vellet colligere numerum ad minus xx. unico raptu compleret. *Turci*, tam fortiter imminebant, quod propemodum turmas ordinum Hospitalariorum contriverant, unde significarunt Regi *Richardo* se non posse ulterius impetum vehementem inimicorum sustinere nisi milites equis admissis ipsos invaderent. At Rex id fieri dissuadet, adhuc patienter agmine densato se cohibere monet, perduravit igitur, sed vix in tanti mole pericli, & miserandam tolerantes angustiam, jugiter suspirant, quibus non licuit respirare. veruntamen sic carpendo viam proficiebant. Cæterum illa die fuerat permaximus æstus unde duplici laborabant molestia temporis fervore & hostium infestatione. Sudant igitur in agone jam probati Christi martyres, quos qui perpenderet in arcto positos, sic indurantes pondus diei & æstus, & pressuram gentium perniciosissime imminentium, & pertinaciter grassantium, & sese cohortantium, in exitium Christianorum, non immerito posset animo vacillare, & ex desperatione & ambigua trepidatione augurare sinistra de paucula gente nostra, à tanta sic conclusa multitudine: quinimo malleatorum more supra dorsum procedentium fabricaverint prævaricatores, ut non jam sagittis eminus uterentur & pilis, verum etiam propius accedentes lanceis perpungerent, & clavis gravissimis contunderent, & gladiis comminus strictis impeterent, & super armorum duritiam resultu tanquam super incudem innumera resonant flagella *Turcorum* contundentium. Æstuant angariati quibus non dabatur requies. Ingravatum est prælium in extremam aciem Hospitalariorum, eo gravius quo repugnare non licuit, injuriati patienter procedunt, clavis contriti silent, flagellati non repercutiunt, cedunt loco, non valentes tanti molem sufferre discriminis, & ex imminentis metu mortis ordine confuso cædentium, furori cedentes in anteriorem se cuneum ingerunt, fugiunt imminentes à tergo *Turcos* effrænato crudescentes furore. Quis nimirum assiduum, imo continuum sustineret non repercutiens assultum talium etiam & tantorum imminentium inimicorum? Totius virtus paganismi concurrerat à *Damasco* & *Perside*, à mari mediterraneo usque ad orientem, non resederat vel in extremis terrarum recessibus vir famosus vel præpotens, populus virtutis, gens audax bellicis exercitiis probata, vel cujuscunque strenuitatis, quam *Saladinus* non exciverit in auxilium prece vel pretio, vel ditionis subjectione, ad conterendam gentem Christianorum, quam tunc funditus desuper terram delere speraverat, sed frustra, non enim, opitulante Deo, ad effectum sufficiebant votum deducere. Flos enim juventutis egregiæ Christianitatis & militia probata eo confluxerat, & tanquam granorum simila ab aristis exerta ab extremis finibus terræ tunc temporis ibi fuit coadunata, quam siquis ad internecionem conterendo dissipasset proculdubio non superesset in mundo qui de cætero usquam resisteret.

Hospitalarii à Turcis ultra modum lacessiti & infestati manus cum ipsis conserere prohibentur.

CAP. XIX.

Item de eadem pugna, & de mirabili Christianorum victoria.

OBducto nubilo pulveris aere æstuabant itinerantes & insuper fervore temporis, quibus ut dictum est imminebat à tergo gens ferocissima, fastu insolens, instigante dæmone pertinax, populus nihilominus Christianorum probissimus, & constanti libertate securus, semper paulatim progrediendo proficiens, quos incessanter fustigando minabant à tergo, veruntamen resiliebant

bant ictus ab armorum munimine; hinc se *Turci* ingemiscunt parum extra votum proficere, & suos impetus frustrari invidioso immurmurant susurro, hinc & perniciosiori furentes immanitate, gentem nostram appellant ferream nulli cessuram injuriæ. Tandem turbati irruunt subito *Turcorum* plusquam xx. millia, comminus clavis malleantes, & gladiis in Hospitalarios congeminant ictus, contundunt, affligunt, & variis urgent conatibus, cum ecce propemodum pene victus immanitate, unus eorum, frater *Garnerius* de *Napes* nomine, exclamavit voce magna dicens, Sancte *Georgi* miles egregie, nunquid nos sic confundendos relinquis, nunc perit Christianitas, quia contra hanc gentem nefandam non repugnat. Ad hoc Magister Hospitalariorum Regem adiens ait illi, Domine Rex, vehementer infestamur infamia perpetua devotandi, quasi repercutere non audentes, quisquis nostram suam gratis amittit vecturam, & quid ulterius sustinebimus? Cui Rex, bone magister, ait, sustinendum quidem est, esse nemo potest ubique. Redeunte Magistro instant *Turci* ferocissimi cædentes à tergo, ubi non erat princeps, vel Comes, qui maximo non erubesceret pudore, dicentes ad invicem, ut quid equos non laxamus ad cursum? heu heu in perpetuum merito timidæ redarguemur inertiæ, quibus nunquam simile contigit, nunquam per incredulos tanto exercitui tanta devotandum infamia contigit opprobrium, nisi citius nos defendentes irruamus in ipsos, scandalum sempiternum erit nobis, tanto quidem magis, quanto longior intervenerit dilatio concertandi. O quam cæca sors humana! quam lubricis vacillans articulis,! heu quam ambiguis volvitur rotis, & ancipiti cursus humanos explicat successu. Inæstimabilis quidem *Turcorum* multitudo periisset, si, juxta quod fuerat communiter prælocutum, observato ordine rei negotium processisset. Verum peccatis ut creditur exigentibus, currente rota, amphora quæ instituebatur, interveniente errore confusionis, exibat urceolus; nam dum nostri tractarent invicem, & in unam denique convenissent sententiam de committenda in hostes incursione, per duos milites moræ impatientes confusa sunt omnia. Fuit quippe communi procuratum decreto, ut sex tubæ sonarent in exercitu tribus in locis, quando versus *Turcos* congrederentur, viz. duæ tubæ ante exercitum, & duæ post exercitum, duæ quoque in medio exercitu, ad distinguendam notitiam Christianorum à *Sarracenis*, & certificandam utrorumque in congressu distantiam. Quod si ita fuisset observatum universi illi *Turci* fuissent interempti & confusi, prædictorum vero militum nimia properatio, universitatis non observato decreto, cedebat in detrimentum successui communis negotii. Ipsi nimirum primi proruperunt ab ordine, equis admissis *Turcos* invadentes, quorum singuli singulos prostraverunt *Turcos* lanceis transfossos, unus eorum erat miles quidam *Marescallus* Hospitalariorum, alter autem erat *Baldwinus* de *Carreo* nomine, miles peroptimus, & ut leo confidens, sodalis Regis *Richardi*, quem à terra sua eo usque Comitem adduxerat. Hos duos prædictos audaciter in *Turcos* irruentes, cæteri Christianorum, cum attendissent clara voce Sancti *Georgii* auxilium invocantes, regiratis equis in nomine salvatoris Christi, illos duos sequentes, impetum fecerunt unanimiter in hostes se pertinaciter impetentes. Nec mora spatio correpto Hospitalarii, qui ea die equitaverant seriatim, plurimum gravati cum cuneis suis, prædictos duos sequentes viriliter irruerunt in hostes, sicque singulæ turmæ secundum ordines constitutos, retroactis equis, ferebantur in hostes, viz. ut qui fuerant primi in exercitu in itinere carpendo, moverentur extremi juxta situm dispositionis hostes impetendo. Unde primi congressi sunt Hospitalarii, qui fuerant ordinati in exercitu extremi, prorupit quoque Comes *Campaniæ* cum turma sua electa, *Jacobus* etiam de *Avennis* cum consanguineis suis, *Robertus* etiam Comes *Druensis*, & Episcopus *Belvacensis* frater ejus, Comes quoque *Legecestriæ* cursu ferebatur ferventiori versus maritima à parte sinistra, quid singuli nominentur? impetuose simul omnes progressi sunt, qui fuerant in extrema primum acie ordinati. Post prædictos itaque proruerunt citissimi *Pictavenses* simul & *Britones*, & *Andegavenses*, & alii similiter universi

Tandem convenit inter Christianos impetum in Turcas facere.

cum turmis suis, quorum singuli tantæ fuerant virtutis & audaciæ, ut *Turcorum* singulos obviantes fortiter exciperent, & ab equis lanceis transfixos ducerent. In illa mutuæ congressionis turbatione excitato pulvere nigrescebat aer. Universi *Turci*, qui de industria ab equis descenderant, ut pila & sagittas expeditius in nostros dirigerent, in illo egressu militantium sine mora decapitati sunt, ipsos enim à militibus prostratos decollaverunt pedites nostri. Rex *Richardus*, ut conturbatum vidit exercitum, & cum *Turcis* congressum, equo calcaribus acto ocius advolat, nec prius à cursu temperavit quam pertransisset Hospitalarios primitus congressos, quibus opem cum sequela sua laturus, se fulminans a dextris perniciter ingessit in *Turcorum* peditum turbam improbissimam, ob ejus ictus & suorum vehementer obstupescentium, quos cogebantur experiri, cadebant enim ab eo a dextris & sinistris. O quot ibi subito viderentur, passim equis sessoribus evacuatis, globatim prosterni, hos gemebundos casus asperos conqueri, illos extremum trahentes spiritum in proprio cruore volutari, quamplurimos quoque truncari, exanimes a prætereuntibus sine respectu conculcari. O quam multum distans, & dissimilis quæcunque contemplatio claustralium juxta columnas meditantium, horrendo illi exercitio militantium. Ibi Rex, Rex singularis, ferus, *Turcos* insectatur, invadit, passim prosternit, cujus gladium non fuit qui ab eo tactus effugeret; ipse enim, quacunque se gereret vel ageret, viam undique late patentem vibrans gladium effecit. Qui cum infatigabiliter progrediendo continuatis gladii percussionibus nefandam gentem, velut quis falce messem metendo contereret, cæteri morientium exemplo turbati viam cedebant ampliorem: dimidii quippe spacium milliarii *Turcorum* undique occupaverant occisorum cadavera, super faciem terræ jacentia. *Turci* denique prosternuntur, a sessoribus sellæ evacuantur, & concertantium commixtione pulvis evolat nostris plurimum perniciosus; nam cum ab occisione fatigati tanquam auram captaturi a turbæ densitate forte secederent, non se poterant recognoscere præ tanti pulveris nubilo super capita imminentis, verum tunc percutiebant indifferenter a dextris & a sinistris, ut, qui suorum visu mediante non habebant notitiam, universos trucidarent ut inimicos, quos præpediente pulvere ignorabant amicos. Constanter cædendo gladiis malleant Christiani, expavescentes contabescunt *Turci*, diutius pugna ambigua conseritur, mutuos dant ictus, vincere contendunt utrique, hi cruentati retrocedunt, illi cæsi in mortem corruunt. O quot ibi videres in terram decidere Banerias, & vexilla multiformia, penuncellos, & signa innumera, tot probatos gladios sparsim jacentes, tot lanceas ex Canna ferrata cuspide, tot arcus *Turkenses*, tot clavas dentibus præacutis horrentes, tot possent per agros colligi quarelli pilaque, & cum sagittis missilia, ad conficiendas viginti vel eo amplius bigarum sarcinas, tot ibi viderentur detruncati jacere *Turci* turbati, quorum quidam aliquamdiu ex desperatione animosiores contendebant resistere, donec, nostris invalescentibus, alii equis discussi inter fruticeta se occuluerunt. alii arbores subierunt à quibus sagittati horrisono gemitu moribundi corruerunt, alii gratis equos deserentes lubricis anfractibus fugituri versus mare elabuntur, & sese dederunt præcipites in profundum à maris promontoriis, quasi quinque perticas habentibus altitudinem. Eximie quidem repellebatur illa gens inimica, ita quod infra duo milliaria non videretur nisi gens tum fugitiva, quæ prius extiterat tam pertinax, & fastu tumida, & ferocissima; sed, auxiliante Deo, sic periit eorum arrogantia, qui nec etiam cessaverunt fugere, nostris etiam à persequendo cessantibus, fugientium quidem pedibus timor addidit alas. Quinimo totus noster exercitus distinctus per ordines in *Turcos* irruerat, *Normanni* quoque & *Angli* ad observandum Standardum prælecti, moderatis passibus paulatim appropiaverant exercitui cum *Turcis* congredienti, non procul a certamine subsistentes, ut ad eos certum omnes haberent confugium, difficillime quippe virtus eorum dissiparetur. Peracta cæde nostri substiterunt fugientibus *Turcis*, nostros igitur regredientes cum attendissent *Turci*, vires resumentes, sine mora plusquam xx. millia

Christiani ingenti Turcarum edita strage eosdem in fugam vertunt.

millia insequentes, irruunt in eos qui regrediuntur extremi, gestantes clavas gravissimas in manibus, ut quos nostri prostraverant liberarent à manibus eorum, O quam dirissime videres ibi nostros flagellatos, in quos etiam recedentes pila mittebant & sagittas, equitum nostrorum clavis conquassabant capita brachia, cætera membra, ut gravibus cedentes tunsionibus super sellarum inclinarent antellis stupidi, sed ocius recuperato spiritu, & viribus resumptis, tanto acrius velut leæna raptis catulis sitientes ultionem, ferebantur in hostes, & eosdem velut retia dirumpentes pertransibant, ibi videres sellas retorqueri, *Turcos* prius fugientes reverti, quorum instantia gens nostra adeo vehementer premebatur, ut nec per unius jactum sagittæ itinerando proficeret indemnis, nisi firmius cohærens perstitisset immobilis. *Turcorum* illi multitudini præerat *Admiralius* nomine *Tekedmus*, consanguineus *Salahadini*, habens Baneriam insignitam miro genere distinctionis, scil. incisarum schemate braccarum, hæc pro vexillo gerebatur suis notissimo. Ipse idem *Tekedmus* Christicolas odio pertinaci sævissime semper prosequebatur, hic addictos sibi de familiaribus ipsius *Salahadini* secum agebat plusquam septingentos *Turcos* electos & robustissimos, quorum singulæ turmæ croceam in ordine suo præferebant Baneriam, cum penuncellis alterius tincturæ. Hi magno impetu advenientes cum fremitu & fastu nimio, gentem nostram ab eis versus Standardum divertentem invaserunt cædentes, & hastilibus arundineis perpungentes, & atrociter in tantum affligentes, ut nostra tum etiam præcipuorum constantia ab ingruentium mole vacillaret, nostri perstant immoti necessario vim vi repellentes, confligunt acerrime, congeminant ictus, fervet bellum; hi conterere illi elaborant repellere, vires exerunt, pari certant studio vincendi, & licet nostri numero paucissimi, se multo minorem adversariorum affecerunt multitudinem, nec tamen illa pars nostri exercitus, qui sic illo desudabat in certamine, poterat de facili ad nostrum Standardum reverti, propter tantam hostium multitudinem graviter opprimentium, à quorum immanitate nostrates jam vacillabant conclusi, quorum pauci quidem in hostes ausi sunt reverti. *Turci* nimirum furore vehementi debacchantes inæstimabili nostros affecerunt instantia, contundentes clavis & gladiis galeatos, ubertim sanguine fluido à conquassatione stillante. Quos demum attendens jam titubantes jam deficientes *Willielmus* de *Barris* miles egregius, agmine dirupto præceps cum suis ferebatur in hostes, quos tanta statim affecit instantia, quod quibusdam in ore gladii ejus corruentibus, cæteri trepidi fugerent, à facie ejus. Rex nihilominus equo favello *Cypri* sedens, cujus non erat similis, versus montana prosiluit cum electo agmine suo, & quoscunque *Turcorum* dissipavit obvios, & undique cadebant ab eo tinientibus galeis, & prodeuntibus a ferri collisione scintillis. Tanta quidem ea die vehementia concitabatur in *Turcos* lethales multiplicans ictus, ut ab ejus importabili congressu in brevi hostes universi diverterent, & exercitui nostro progressum cederent. Sic in parte nostri lacerati ad Standardum denique perveniunt, & iterum per acies ordinati processerunt seriatim usque ad *Arsur*, & extra oppidum fixere tentoria. Quibus dum intenderent figendis, ecce *Turcorum* cuneus maximus invasit extremitatem exercitus nostri. Audiens autem Rex *Richardus* vociferationem aggredientium suam gentem, exhortans ad pugnam, reflexis loris rapido cursu cum xv. tantum sociis audacter hostes aggrediens exclamavit voce magna dicens, Adjuva nos Deus & Sanctum Sepulcrum, & sic exclamavit secundo, & sic tertio, cujus vocem cum cæteri suorum audissent festinanter secuti sunt eum, & *Turcos* invaserunt, & statim dispersos & diffugientes usque ad *Arsur*, ex qua prius exierant, jugiter cædendo & prosternendo fugarunt, ibi etiam *Turcorum* quamplurimi corruerant. Reversus denique Rex cum suis ad castra à cæde fugientium *Turcorum*, post tantam vexationem fatigati illa nocte quieverunt. Quisquis avidus lucri prædas hostium voluisset colligere, rediit in locum certaminis, & sufficienter onustus pro voluntate sibi placentia diripuit. Referebant etiam qui postea eo redierant, se numerasse *Turcorum*

Turcæ Christianos iterum persecuti profligantur.

Turcæ tertia vice fugantur.

corum Admiralios repertos occiſos ea die XXXII. quos fuiſse perpendebant viros maxime auctoritatis atque potentiæ, ex armatura nobiliori, & apparatu pretioſiori, quos & *Turci* poſtea quæſierunt aſportandos, quia reputabantur digniores, præter quos etiam, ſecundum æſtimationem, VII. millia *Turcorum* lacerata cadavera cæſa retulerunt, exceptis vulneratis, qui divertentes à certamine ſparſim, poſtquam defecerant, jacuere per arva defuncti. Noſtrorum autem, Deo protegente, non occiderunt in bello *Turcorum* comparatione ſaltem pars decima, vel etiam decima decimæ. O gravis illa dies, O militia probata, quia multæ ſunt tribulationes juſtorum, O funeſta calamitas, & amara miſeria, quantam putavimus peccatorum rubiginem, hujus igne tribulationis ad purum excoqui? ſi tamen pia longanimitate, abdicato murmure mentis, inſtantem neceſſitatem certaſſent evincere, afflictorum altior eſt ſenſus.

CAP. XX.

In ſecunda pugna occiditur Jacobus *de* Avennis *miles Admirandus.*

SEd de *Jacobo* de *Avennis* plurimum quidem dolendum, quem *Turcorum* illa prædicta multitudo oppreſſerat, cujus equus caſu acerbiſſimo, dum in ipſo funeſto congreſſu fortiſſime dimicaret, corruit in terram, & ipſum ſeſſorem ſolo tenus proſtravit, quem *Turci* globatim circumdantes, poſt multos ſudores oppreſſere. Ipſe vero, referentibus his, qui corpus ejus quæſitum miſſi reportaverunt, quod antequam prorſus deficeret ferme quindecim *Turcos* detruncaverat, qui circa ipſum reperti ſunt jacentes occiſi. Tres cum eo reperti ſunt conſanguinei ejus occiſi, quibus ex noſtris quidam ibi præſentes debitum non præſtiterant auxilium, qui ipſos proh nefas! in agone deſeruerant reluctantes contra *Turcos* irruentes. Unde ſuper hoc non immerito deteſtandæ notam infamiæ Comes *Druenſis*, cum his qui cum eo ibi fuerant, poſtmodum incurrit. O quam varii belli caſus, quanti gemitus & ſuſpiria ea nocte fuerunt in exercitu, pro abſentia illius *Jacobi* de *Avennis*, *Jacobi* militis præſtantiſſimi, bellatoris incliti, quem, quia non reſpiciunt cum cæteris præſentem, præſagiunt occiſum, ipſe enim cum familiaribus ſuis non apparuit, unde totus conturbatur exercitus, & ſuper incomparabili obſtupeſcit infortunio. Sabbato proximo ante Nativitatem beatæ *Mariæ* fuerat illa prædicta pugna commiſsa, & Dominica ſequenti, hoc eſt ipſa die nativitatis beatæ Virginis, decretum eſt corpus prædicti nobiliſſimi quæritandum, ut ſepeliretur. Armantur igitur Hoſpitalarii & militia Templi, quam plures ſecum ducentes *Turcopelos* validiſſimos, cum quibus nihilominus alii plurimi perrexerunt, qui, cum in locum certaminis perveniſſent, ſolicite quæſitum corpus ultimo repererunt, concreto ſanguine oblita facie, quod vix niſi prius aqua lotum cognoverunt, quia ſanguine cruentatum, & ex vulneribus tumidum erat, & viventi plurimum diſſimile, corpus igitur decenter involutum detulerunt ſecum ad *Arſur* redeuntes, ibi videre fuit maximam multitudinem militum, contra corpus proſequendum procedentium; Super morte tanti viri lamentabantur univerſi, rememorantes ejus probitatem, & largitatem, & eundem ornatum plurimarum dote virtutum; Rex *Richardus*, & Rex *Guido* ejus aſtiterunt ſepulturæ, pro cujus anima Miſſa ſolemniter celebrata cum oblatione non modica in Eccleſia ipſius Reginæ Cœli dominæ noſtræ, cujus dies nativitatis tunc erat; poſt miſſam, exequiis rite celebratis, corpus viri nobiles ſuſcipientes in ulnis depoſuerunt in foſsa humo diligenter tumulandum, ibi cuncti ululantes & flentes lamentabantur propter ipſum; expleta ſepultura, Clerus inſtantis diei ſolemnitatem beatæ *Mariæ* diligenter debitis exequebatur obſequiis.

Jacobum de Avennis in pugna occiſum ingenti luctu proſequitur exercitus.

C A P.

CAP. XXI.

Confusio Turcorum *prius retro tergentium nunc autem fugientium & omnia sua post se in prædam nostris per campos relinquentium.*

SAne *Sarracenorum* Admiralii & nobiliores, quibus *Salahadinus* terras donaverat & divitias multas, ipsius *Salahadini* auribus prurientes, magniloqui lingua verbis ampullosis ipsum spe refecerant inani, dicentes proculdubio, adjuvante *Mahumeto*, ea die velle Christianos à terra funditus extirpandos, sed eos omnino *Mahumeticum* fefellit augurium, & ipsorum insolens reprimebatur jactantia. *Turcorum* enim fugientium per montana in die belli, referentibus his qui viderant, legeres vestigia per prædam abjectam, & camelos & equos passim jacentes mortuos, qui ceciderant per viam, millenos & centenos, sarcinis onustos gravissimis. *Turci* enim intendentes & mittentes arcum à facie nostrorum conversi sunt in die belli, & abierunt retro cum omnibus quæ sibi relicta fuerant, qui quanto solicitius fugere properabant, tanto ocius extincti defecerunt, & incredibilem supellectilum abjecerant multitudinem, tanto nimirum impetu irruerant in *Turcos* nostri in ultimo congressu, ut si aliquanto pertinacius institissent, & paulo longius ipsos fugassent, nunquam de cætero illi *Turci* rebellarent, imo terra illa *Turcis* evacuata Christianis relinqueretur inhabitanda.

Turcæ in fugam à Christianis versi maximam prædam post se relinquunt.

CAP. XXII.

Salahadinus *victos suos exprobrat & subsannat, sed illi Regem* Richardum *& exercitum ejus laudant & omni militiæ præferunt.*

AUdiens *Soldanus* gentem suam electam, in qua plurimum fuerat confisus, à nostris ita dissipatam & superatam, iracundia plenus & confusione, convocatis Admiraliis suis, dixit ad eos, Eia quam magnifica sunt gesta familiarium meorum! quam egregie proficiunt, qui tanta prius vigebant jactantia & arrogantia intollerabili, cui tanta toties contuli donaria, ecce Christianitas pro libera voluntate terram *Syriæ* perambulat nullo resistente vel repugnante, ubi nunc sunt tantæ jactantiæ, & clara opera militantium meorum? ubi nunc minæ & lanceorum percussiones egregiæ? & gladiorum ictus tanta promissi constantia faciendi? ubi nunc sunt illa præclara initia maximorum bellorum, & inenarrabilium exercituum pugnantium contra Christianos, quos se consummaturos jactitabant? Ecce bellum jam præsto est quod quærebant, sed ubi victoria de qua jactitabant? O quam degeneres moderni illis nobilissimis antecessoribus nostris, qui tanta bella præclara contra Christianos conficiebant merito memoranda, quorum memoria tota die nobis recitata perseverabit in æternum, inconvenienter res agitur & probrose, cum gens nostra proh pudor! omnium mundi gentium fuerit effecta peritissima in rebus bellicis, & antecessorum nostrorum respectu jam nihil sumus, nec ovum valemus. Ad hæc & his similia *Salahadini* improperia dimissis in terram vultibus silentibus Admiraliis, unus eorum *Sanscunsus* nomine de *Halapia* sic ei respondit. Sacratissime *Soldane* salva gratia majestatis tuæ injuste nos culpæ redarguis cum *Francos* omni nisu impeterimus & solicita invasione ipsis intenderimus conterendis, sed & eorum gravissimas sustinuerimus repercussiones, nil autem eis obesse potest, nil afficere vel confundere, ipsi enim non sicut nos sed inæstimabili muniuntur armatura impenetrabili, nulli generi pilorum vel telorum vel

 gladiis

gladiis cessura, unde nostros omnino conatus in ipsis tanquam in silicibus inefficaciter expendimus. Et præterea quod maxime mirandum de quodam ex numero eorum, ipse gentem nostram confundit & destruit, nunquam talem vidimus, vel ei similem experti sumus, ipse semper alios præcedit, in omni negotio primus invenitur & præcipuus tanquam miles electus & probatissimus, ipse est qui nostram mutilat gentem, ipsi nemo potest resistere, nec quenquam quem apprehenderit à manibus ejus eruere, ipsum appellant suo idiomate *Melech Ric.* Tali quidem Regi terra immerito regenda debetur qui tanta præditus virtute potenter terras sibi subjicit, sed quid amplius super tam forti viro tam invincibili restat agendum.

CAP. XXIII.

Salahadinus *dirui facit omnia castella præter* Jerusalem, & Crach & Daram.

SAlahadinus in ejus iracundiæ fervore, advocato fratre suo *Saphadino*, inquit, jam nunc scias meæ esse voluntatis experiri quantam merito debuero habere confidentiam in gente mea in hujus articulo negotii, egredere sine mora & muros turresque *Ascalonis* solo tenus dirui facito, civitatem etiam de *Guadres*, *Darum* autem conservandum committe custodiæ qua gens mea transeat. Dirui vero facito *Galatiam* & *Blanchewardam*, *Joppen* & casellum de *Planis*, & casellum *Maen*, & Sanctum *Georgium*, & *Ramulam*, & *Bellum Montem*, *Toronem* castrum *Ernaldi*, *Beanveriæ*, & *Mirabellum*. Præterea omnia frange castra montana, non parcat oculus tuus omni civitati vel castello sive casello, omnia dirue, omnia prosterne, præter *Crac* & *Jerusalem*. Egressus itaque *Saphadinus* omnia quæ præceperat *Salahadinus* incunctanter peregit.

CAP. XXIV.

Turci *cum* XV. *millibus armatorum nostros per flumen* Arsuri *invadunt, sed minime proficiunt.*

INterea quidam *Sarracenorum* nominatissimus & potens, *Caysac* nomine, respondens persuadere cœpit *Salahadinum* ut mitteret speculatores in planiciem *Ramulæ*, ad cognoscendum quo *Franci* diverterent, spero enim, inquit, si probatos habuero comites, *Francos*, si forte illac transire proposuerint, ex parte majore delere, & viam eis arctissimam cedere, ut ab angiportu & à manibus nostris eorum extorqueantur pauciores. Ipsius itaque instinctu misit *Salahadinus*, ad flumen *Arsuri* occupandum, xxx. Admiralios famosos & potentes, quorum quilibet habuit secum ferme quingentos *Turcos* bellatores robustissimos. Observabant igitur flumen, ne quando *Franci* illac transirent indemnes. Tertia die, post prædictum bellum, hoc est die Lunæ, in crastino nativitatis beatæ *Mariæ*, Rex *Richardus* cum exercitu profectus est ad *Arsurum*. Ea die ordinati in exercitu *Templarii* procedebant extremi, & seriatim profecti sunt & caute, propter hostium repentinas incursiones; sed postquam ad prædictum flumen de *Arsur* pervenissent offendiculi nil invenerunt. *Turci* vero, qui consederant in insidiis, sperantes opprimere *Francos* venientes eis obviam procedentes oppugnare tentabant, pila jacientes & sagittas, veruntamen parum aut nihil proficientes, anterioris belli non immemores recesserunt ab eis, & gens nostra super flumen *Arsuri* fixis tentoriis ea nocte resederunt: inde vero mane plebs cum peditibus nostris, qui ad itineris laborem vix perseveraverant, & cum eis hospitiorum procuratores antecedebant exercitum, usque *Joppen*

Turcæ Christianos ad flumen Arsuri frustra invadunt.

pen jem à *Sarracenis* funditus dirutam, ita ut in ea exercitus non posset hospitari, sed in ejus parte sinistra: fixis igitur tentoriis in oliveto pulcherrimo manebat eo veniens exercitus, & quid plura? jam transierant tres septimanæ ex quo primo recessit exercitus ab *Acone*.

CAP. XXV.

Naves nostræ victualia nobis ab Achon *usque* Joppen *ferunt.*

SEdens igitur exercitus extra *Joppen* in aprico diversorum fructuum abundantia refocillabantur, erat enim in loco copia racemorum & ficuum, pomorumque granatorum, & amygdalorum grandium nimis, quibus arborum rami ad plenum circumquaque fuerant onusti. Et ecce classis Regis *Richardi*, naves etiam aliorum eo veniunt, sequentes exercitum, libera quoque navigatione ibant naves & redibant à *Joppe* usque *Achon*, & è converso portantes victualia & cætera quæ videbantur necessaria, plurimum quidem inde *Turcis* dolentibus, quoniam navigationem præpedire non poterant.

Christianorum exercitus fructuum optimorum abundantia refocillatur.

CAP. XXVI.

Rex Richardus *consulit* Aschalonem *à diruentibus eruere, & eam reparare sed prævalente* Francorum *pejore consilio* Joppen *reparant, ubi & vitiis & luxuriæ intendunt.*

SAlahadinus interim dirui fecerat muros & turres *Ascalonis*, quod quidam plebeii inde noctu fugientes exercitui nostro venerunt nunciare, quod jam turribus diruendis insisterent magnopere *Saraceni*; minus tamen credendum hoc nostris videbatur, ut viz. *Salahadinus* ex desperatione hoc fieri jussisset, tanquam turres conservare non posset, vel non auderet, qui maximæ reputabatur virtutis & potentiæ. Ad hoc itaque certius inquirendum, misit Rex de consilio magnatum in una galea fortissima *Gaufridum* de *Liziniaco*, & *Willielmum* de *Stagno*, & cum ipsis alii quamplures navigaverunt usque *Ascalonem*, & ante civitatem subsistentes rei statum & veritatem consideraverunt: quod cum certissime didicissent, veloci redeuntes remigio renunciaverunt verum esse, quod prius audierant. Igitur convenientes in unum Rex *Richardus*, & principes, & magistratus populi, communi consilio decreverunt tractandum, utrum magis expediret omnibus aut proficisci *Aschalonem* ad disturbandos inde *Turcos* ne penitus dirueretur, sive versus *Jerusalem* procedere; multis multa prout utile videbatur allegantibus, & plurimum diversa sentientibus, tandem Rex *Richardus*, præsente Duce *Burgundiæ*, & majoribus in populo, ita suam proposuit sententiam dicens, sicut mihi videtur, inconvenienter sicut & inutiliter diversi sentimus diversa, quod quidem in non modicam (quod Deus avertat) poterit nobis retorqueri perniciem, *Turci* qui *Ascalonem* diruunt nobiscum bellare non audent, mei quidem sciatis quod animo concipio sanioris esse consilii civitatem *Ascalonem*, fugatis *Turcis*, conservare incolumen; quia totius orbis peregrinis eo pernecessarius non ignoratur esse transitus, hoc mihi videtur esse faciendum noveritis universi. His vero pertinaciter *Franci* contradixerunt, allegantes ipsam *Joppen* potius restaurandam, & labore commodiore reparandam, quippe quod ad breviorem peregrinationem in *Jerusalem* commodius potuisset opus consummari. Quid multa? ad horum consilium consequendum multitudinis invaluit acclamatio. O cæcum ignavorum consilium! O damnosa desidum pertinacia! qui quanto prudentius sibi prospexisse

Ascalon à Turcis diruta.

ſpexiſſe videbantur; & labores commodius evitaſſe & impenſas, tanto in poſterum pœnitenda commiſerunt: nam ſi tunc *Aſcalonem* à *Turcis* excuſſiſſent, omnis prorſus terra evacuaretur ab ipſis. Verum populi convaleſcente vociferatione ſtatutum eſt faciendam collectam ad ipſam *Joppen* reædificandum; inſiſtebant ſolicite, & foſſis faciendis & turribus reparandis. Sedet ibi exercitus diutius ociis vacans & jocis, de die in diem augebatur peccatum multiplex in exercitu, crapula ſcilicet & luxuria; redibant enim mulieres in exercitum ab *Achon*, fomes delictorum, incrementum facinoris, unde plurimum contaminatur populus, & peregrinationis confunditur diligentia, debitaque negligitur devotio.

Joppe reparatur à Christianis neglecta Aſcalone.

CAP. XXVII.

Rex Richardus *populum in* Achon *regreſſum, & in tabernis morantem, in* Joppen *reducit, ubi & exercitus* VII. *ſeptimanis commoratur.*

EXeunte jam menſe Septembri, & reparata in parte civitate *Joppe*, ecce exercitus à pomeriis exivit, & circa caſellum *Abacuc* tentoria tetendit: nimis autem minoratus exercitus, quia pars non modica navigio jam receſſerat ad *Achon*, & morabatur in tabernis. Rex *Richardus* attendens ignaviam populi, & peregrinorum nimiam diſſolutionem, mandavit per Regem *Guidonem*, quem miſit legatum uſque *Achon*, in exhortationem peregrinorum, ut redirent *Joppen* in expeditionem; ſed cum nec ſic niſi rariſſime veniſſent, ipſe Rex *Richardus* uſque *Achon* navigavit, & multa inſtantia & ſolicitudine exhortans, & efficaciſſime verbum ad populum faciens de fide & ſpe quæ in Domino eſt, & peccatorum remiſſione, dummodo peregrini ficti non fuerint, quamplures ab *Achon* ratione ſermonis excitatos uſque *Joppen* ſecum reduxit. Reginas etiam cum puellis ſuis uſque *Joppen* venire fecit. Ubi fere ſeptem ſeptimanis oportunum æſtimabant exercitum commorai, ad coadunandam gentem, quæ jam ex parte fuerat diſperſa, gens itaque noſtra undicunque collecta, cum denique conveniſſent in unum, multo major quam prius effectus eſt exercitus.

CAP. XXVIII.

Rex Richardus *indiſcrete cum paucis egreſſus à* Turcis *apprehenderetur, niſi* Willielmus *de* Pratellis *ſe Regem fingens pro eo ſe eis dedidiſſet.*

ACcidit eo tempore ut Rex *Richardus* cum pauciſſimis familiaribus nimis ſolitarius quadam die egreſſus, cum falconibus ſuis ſpatiatum, etiam, ſi quos *Turcorum* videret, ſtatum conſideraret, & improvidos apprehenderet, ex itinere fatigatus & labore pertæſus forte obdormiret. Et ecce repente *Turci* hoc comperientes cum impetu magno ferebantur ad ipſum comprehendendum: Rex autem ex advenientium fremitu expergefactus, vix equum ſuum favellum *Cyprum* aſcendiſſe potuit, cum Comitibus ſuis ſimul ſuos aſcendentibus, cum irruerent *Turci* & ipſum apprehendere conati ſunt, in quos Rex extracto gladio, inſurgens ſine mora ipſos fugam ſimulantes inſecutus eſt, uſque ad locum inſidiarum ipſorum, unde ſubito irrumpentes *Turcorum* plurimi, Regem cum pauciſſimis ſociis ſtatim circumdederunt comprehendendum, ipſe vero gladium vibrans fortiter ſe defendit ab irruentibus, & ad ipſum comprehendendum, ipſe vero gladium vibrans fortiter ſe defendit

ab

ab irruentibus, & ad ipsum comprehendendum singulis manum protendentibus, sed cito eas retrahebant ictus gladii ejus timentes, quem forte tunc humano destitutum auxilio comprehendissent, si *Turci* tunc ipsum cognovissent. Sed ecce confuso certamine contendentibus exclamavit unus sociorum Regis, nomine *Willielmus* de *Pratellis*, idiomate *Sarracenico* vociferans se esse *Melech*, quod latine dicitur Rex, quod *Turci* credentes confestim ipsum *Willielmum* comprehensum ad exercitum suum deduxerunt captivum. In congressu ipso occisus est de sociis Regis *Reignerius* de *Marum* miles egregius, sed fere inermis, & ejusdem nepos *Walterus* nomine, & præter hos etiam *Alanus* & *Lucas* de *Stabulo* ibidem occisi sunt. Fama facti divulgata totus noster conturbatus est exercitus,& festinanter assumptis armis, subditis equis calcaribus, Regem quæsituri procedunt quousque occurrerent revertenti, super cujus salute eximie lætati cum eodem regrediente procedunt, & *Turcos* jam longius abeuntes insectati sunt præpeti cursu, sed frustra laborantes ipsos assequi non potuerunt, quia perniciter cum prædicto *Willielmo* captivo aufugerant, congaudentes uberius, quia se Regem comprehendisse speraverant. Rex, Deo procurante, reservatus est ad majora necessarius prosequenda negotia. *Turcis* denique ocius abeuntibus, gens nostra rediit ad exercitum, super eo quod Regem salvum receperant & incolumem, gaudens & exultans in Domino eo uberius, quo periculosius oberrans pene perierat, *Willielmo* vero de *Pratellis* plurimum condoluerant, qui tam fideli liberalitate se dedens hostibus gratis corpore proprio Dominum suum Regem redemit. O prædicanda fides,O rara devotio ut quis spontaneo se subjiciat periculo, ut partiatur alieno! Regem igitur, super frequentioribus præsumptionibus, quidam ejus familiarium, dilectionis servata gravitate, castigantes monuerunt, rogantes ne de cætero sic oberraret tam solitarius, ne forte quandoque incideret in hostiles insidias, quoniam in ipsius salute, ut aiunt, pendebat universorum integritas, & suis omnibus pensaret animam suam merito pretiosiorem, quia præ cæteris avidius *Turci* venabantur, sed quoties, inquiunt, cordi est hujusmodi machinari digressiones, asumendi videntur fortes auxiliarii, bellatores robusti, non enim est singulorum multos semper concludere. His & his similia dicentibus, ut Regem arguerent, ausu familiaritatis ejusdem dilectis, ipse nihilominus (quis enim vel furca poterit funditus abdicare naturam) in omnibus congressionibus primus esse gaudebat in aggrediendo, & ultimus in regrediendo post consummationem, cui quidem aut merito virtutis aut certe gratia divina semper fere succedebat ad votum, ut vel *Turcorum* quamplurimos reduceret secum captivos, vel resistentes contereret detruncatos.

CAP. XXIX.

Rex Richardus *& exercitus ejus casella de* Planis *& de* Maey *reædificant, &* Turcos *irruentes sæpe trucidant.*

POst quietis recreationem, cum exercitus pristinum jam videretur recuperasse vigorem, ecce Regium proponitur Edictum, ut ad expeditionem in nomine Domini instruantur universi,ad proficiscendum ad casellum de *Planis* restaurandum, hoc enim reputabatur maxime necessarium, propter transitum peregrinorum illac itinerantium. Constituit igitur Rex qui *Joppen* observarent, & consummarent muros ejus, & portus strictissime custodirent, ne quis abiret à populo, præter mercatores apportantes victualia. Ad hæc igitur observanda deputati sunt Episcopus *Ebroicensis*, & Comes *Chalonensis*, & *Hugo Ribole* cum quibusdam aliis qui residerunt in *Joppe*. Die *Mercurii* autem festo omnium sanctorum, cum Rex oberraret in planitiis *Ramulæ*, quosdam *Sarracenorum* speculatores, quos forte prospexit, audaciter invasit, & velut

 aper

Christian. exercitus inter Castellum de Planis & de Maey tentoria figit, & Turcas irruentes fortiter expellit.

aper effulminans omnes statim dissipavit, & quosdam eorum trucidavit, inter quos nobilissimum Admiralium truncato capite delevit à terra, cæteri vero fugerunt. In crastino autem scil. in vigilia omnium sanctorum cum exercitu profectus non procul in itinere abreviato, inter casellum de *Planis*, & casellum de *Maey* fixerunt ad manendum tentoria. *Turcorum* exercitus tunc fuit apud *Ramulam*, unde sæpius nos infestabant repentinas molientes incursiones. Quindecim diebus vel eo amplius residit exercitus noster inter duas prædictas casellas. Rex interim casellam *Maen* usque ad perfectam reparavit. Templarii nihilominus reædificaverunt casellam de planis, *Turcis* jugiter imminentibus, & qua poterant infestantibus, quorum cum equitibus ferme mille cum una dierum maxima multitudo, tanquam in nostrum exercitum irruens, immineret, Rex cum suis festinanter equum ascendens processit eis obviam in pugnam, conturbatur exercitus noster, & cum ad arma irruerent universi, versi sunt *Turci* in fugam, quorum XXVI. perempti sunt, & XVI. vivi retenti, alios autem in equis agillimis fugientes tunc non contigit comprehendi, quamvis plurima constantia eos fuisset Rex prosecutus, quousque perspicue considerasset *Ramulam*, ubi *Turcorum* sedet exercitus, omnes igitur nostri inde ad exercitum reversi sunt.

CAP. XXX.

De incredibili Regis Richardi *victoria & suorum, Armigeros suos dum furrarent contra* Turcos *defendentium.*

Templarios, qui in Turcarum insidias inciderant, Rex Richardus liberat, Turcis fortiter depulsis & fugatis.

POst festum omnium Sanctorum, sexta scil. die Sancti *Leonardi*, exierunt in regionem satellites & armigeri ad quæritandam herbam equis suis & pabulum jumentis. Templarii præerant ipsis conservandis armigeris, qui per valles oberraverunt dispersi ut loca considerarent herbidiora, sic enim de more solebant, herbæ causa quærendæ, vagare dispersi, quam quidem nonnunquam luebant sanguine fuso, quando minus provide se gerebant. Templariis, ut prædictum est, armigeros servantibus, ecce à parte *Bombrac* exilientium *Turcorum* quasi quatuor millia equitum, per quatuor turmas decenter ordinatas, in ipsos arroganter irruebant Templarios, & statim circumdatos incluserunt, & pertinacissime insistebant, ut vel contererent vel comprehenderent, ex jugiter concurrentibus augebatur multitudo *Turcorum*. Templariis itaque sic ab imminentibus arctati, perpendentes de necessitate excercendam virtutem, expedite descenderunt ab equis suis, & dorsa singuli dorsis sociorum habentes hærentia, facie versa in hostes sese viriliter defendere cœperunt. *Turci* vero irruentes tres statim occiderunt Templarios. Ibi videre fuit pugnam acerrimam, ictus validissimos, tinniunt galeæ à percutientium collisione gladiorum, igneæ exsiliunt scintillæ, crepitant arma tumultuantium, perstrepunt voces, *Turci* se viriliter ingerunt, Templarii constanter rejiciunt, hi imminent, illi retundunt, *Turci* probe invadunt, Templarii se strenuissime defendunt: ingruente denique *Turcorum* multitudine, singuli eorum tendunt manus ad apprehendendum fere oppressos Templarios, & multorum continue oppugnantium vexatos. Cum ecce, cognitis his quæ gerebantur, *Andreas* de Chawigui, præpete cursu eo versus ferebatur in auxilium ipsorum, cum XV. militibus sociis, & Templarios in arcto positos liberavit à manibus inimicorum suorum. Præstantissime se quidem ibi gerebat idem *Andreas*, sicut & socii ejus, in impetendo & effugando hostium turbam. *Turcorum* autem semper augmentabatur multitudo, nunc fugiunt, nunc instant, & à congredientibus utrisque denuo pugna conseritur. Interea Rex *Richardus* operationi casellæ *Maen* reparandæ diligenter indulgens, tumultuantium comperta vociferatione congredientium, imperavit duobus Comitibus de Sancto *Paulo* & de *Leicestria*

Leiceſtria ad Templarios prope equitare, ut opportunum ferrent auxilium, cum quibus & miſit *Willielmum* de Cageu, & *Othonem* de *Pranſinges*, quibus jam progredientibus, auditus eſt clamor memoratorum armigerorum ad convocandum auxilium. Tunc Rex Comites exhortans præparare, ipſe quam citius cucurrit ad arma, & curſu citiſſimo præfatos Comites ſecutus eſt: Comitibus itaque feſtinanter equitantibus, ecce ab inſidiis repente de juxta quodam flumine proſilientes quaſi quatuor millia in quatuor cuneos partiti ſunt, quorum duo millia præfatos Templarios invaſerunt, & duo millia in illos duos Comites, & in eos qui cum eis erant converſi ſunt: quod cum ipſi proſpexiſſent agminibus apte digeſtis ſe ordinaverunt ad pugnam. Ibi Comes de Sancto *Paulo* minus commendabilem propoſuit conditionem illi nobili Comiti *Leiceſtriæ*, ut viz. Comes ipſe de Sancto *Paulo* cum hoſtibus congrederetur, & Comes interim *Leiceſtriæ* obſervaret exterius rerum eventus, opem laturus ſi neceſſe perpenderet, aut ut Comes *Leiceſtriæ* dimicaret cum *Turcis*, & Comes de Sancto *Paulo* interim obſervaret à latere, & curam gereret pugnantis is qui forinſecus vacuus ſtaret: Comes *Leiceſtriæ* conditionis partem elegit ut in hoſtes irrueret, quia nimis ægre ocioſus attenderet. Segregatus itaque cum gente ſua cum impetu valido ferebatur in turbam *Turcorum*, quam proſpexit denſiorem, & duos ex noſtris milites quos comprehenderant à manibus inimicorum eiſdem atrociter inſiſtentium viriliter excuſſit, tanta quidem virtute tanta dimicavit inſtantia, hos dejiciens illos detruncans ut ab illa die & deinceps ob meritum virtutum plurimum favoris ejus famæ adderetur & gloriæ. Jam utrinque crebreſcebat conflictus ferventiſſimus commixtis indifferenter univerſis, cum Rex *Richardus* fremens advenit, cujus cum gens rariſſima ſuos conatus æſtimaret impares hoſtium tantæ multitudini, dixerunt nonnulli ad eum, Domine Rex, inconveniens æſtimamus quid inchoare quod non facile poterit conſummari, non arbitramur ad præſens fore tutum congredi cum paucis adverſus tantam hoſtium multitudinem tam fortem, quod ſi forte reputaveris præſumendum, non poteris eos ſuſtinere, nec ad optatum pervenies effectum, ſi his excutiendis ſuccurendum cenſueris, quia ad tot virtus noſtra non ſufficit, imo minoris creditur detrimenti illos ab hoſtibus ſic excluſos tantum deperire, quam te quoque cum ipſis *Turci* involvant, & Chriſtianitatis de cætero ſpes pereat, & confidat confidentia, ſanioris arbitramur eſſe conſilii te eſſe ſalvum, dum licet declinare periculum. Quibus ita perſuadentibus Rex ex fervente ſanguine mutato colore ſic reſpondit, quando dilectos ſocios rogatos præmiſi ad bellum, ſub ſponſione ſubſecuturi auxilii, ſi non, ut prædixi, quantum valuero ſic mihi credulis non fuero præſidio, ſed me abſente & vacante mortem, quod abſit, incurrant, nunquam Regis nomen ulterius uſurpavero, nec plura fatus calcaribus urſit equum, & inæſtimabili fervore ne dicatur furore irruens in *Turcos* impetu validiſſimo ordines cohærentes diſſipavit, & fulminis more pertranſiens ſolo plurimos proſtravit impulſu, & rediens in eoſdem gladium vibrans diſperſit ſine mora univerſos, iens & rediens huc & illuc ferebatur, ad nullius, ſicut nec leo, paveſcens occurſum, quocunque ſe divertit paſſim cadunt ab eo, huic manus amputante, illi brachia vel caput. Inter cæteros quendam Admiralium validiſſimum & famoſum, quem ipſi ſors obtulit obvium percuſſit, interfecit, *Aralchais* nomine. Quid ſingula? ſuperatis omnibus, quibuſdam fugatis, aliis cæſis, ſive captivatis, dum fugientes aliquamdiu fuiſſent perſecuti cum plurimis captivis ad ſuos reverſi ſunt. Sic ea die geſtum eſt in nullo *Francis* auxiliantibus. Eodem die tres forte metu mortis Apoſtatæ *Turcorum*, contempta ſuperſtitioſa vanitate, ad Chriſtianæ religionis fidem converſi, Regi *Richardo* ſe ſubdiderunt.

CAP.

CAP. XXXI.

Salahadinus *fallaciis & promissionibus defraudavit & aliquamdiu detinuit Regem* Richardum, *& à bello cessare fecit sub spe reddendæ ei terræ sanctæ ut interim castra quædem dirueret.*

Rex Richardus per legatos totum Syriæ regnum sibi reddi postulat.

REparatis jam ex parte duobus Castellis prænominatis, cum Rex *Richardus* perpendisset exercitum suum *Turcorum* fastum abominari, & perfecto odio detestari, & etiam eos minus vereri, quos in frequentibus congressibus expertos vel dissipaverant, aut certe multo plures, opitulante Deo, contriverant, misit legatos nostros nobiles & industrios ad *Salahadinum* & *Saphadinum* fratrem, ejus exigens Regnum integrum *Syriæ* cum omnibus pertinentiis, quæ Rex leprosus ultimo tenuerat. Exigebat præterea & tributum à *Babylone* sicut Reges antecessores ejus quicunque habuerant; omnia enim à quocunque tempore Regni terræ *Jerosolymorum* pertinentia jure hæreditario sibi debita repetebat, ratione consanguinitatis prædecessorum, qui prædictam adquisierant & tenuerant. Officio legationis functi nuncii, cum *Salahadino* quæsito & invento summam Regiæ exigentiæ enucleatius exposuissent, non adquievit *Salahadinus*. Indebitam, inquit, exigit Rex quæsturam, cui, salva honore Paganismi, assentire non possumus; veruntatem per fratrem meum *Saphadinum* Regi vestro mandabo, quod terram totam *Jerusolymitanam* eidem dimittemus liberam, viz. à flumine *Jordanis* usque ad mare occidentale, sine qualibet exactione, vel impedimento, ea tantum conditione ne unquam *Ascalon* civitas reædificetur à Christianis nec à *Sarracenis*. Cum hoc igitur *Saphadinus* Regi *Richardo* nunciare venisset, Rex ea die cum eo loqui noluit, qui sanguine fuerat minutus, *Stephanus* autem de **Corneham** eidem *Saphadino*, jussu Regio ad prandium minstrabat multimodorum delicias cibariorum, qui comedebat ea die in plano, inter castellum de *Templo* & castellum de *Josaphat*. In crastino misit *Saphadinus* Regi *Richardo* VII. camelos pretiosos, & tentorium optimum; *Saphadinus* itaque veniens ad Regem, cum eidem mandata *Salahadini* indicasset, pensans Rex res turbatas, & belli casus in ambiguo pendere, sustinendum arbitrabatur ad tempus, quatenus in sequens sibi cautius præcaveret, heu minus in his prudens quod nondum eorum dolum præsensisset, quod ipsum eo intuitu ambagibus in redeundum tempus longius pertraxissent incautum, quatenus interim diruerentur civitates, & castra, & terræ illius munitiones; *Saphadinus* denique tanta Regem nimis credulum circumvenit astutia, & composita fefellit verbositate, ut tanquam mutuam viderentur contraxisse familiaritatem: nam *Saphadini* xenia Rex adquievit suscipere, inter eos frequenter medii discurrunt nuntii à *Saphadino* Regi *Richardo* portantes munuscula, unde Rex non modicum suis videbatur reprehensibilis, & cum Ethnicis contraxisse familiaritatem nefas esse dicebatur. *Saphadinus* autem se asserebat solicitum super pace certa & firma concordia inter eos reformanda, qua Rex suspensus intentione sano sibi videbatur uti consilio, ut ad amplificandam Christianitatem, & fines eorum dilatandos pax honesta reformaretur; eo quoque quamplurimum quod Rex *Franciæ* jam recesserat, cujus inconstantiam reverebatur & dolum, quippe cujus amicitiam nonnunquam fuerat expertus teneram & simulatoriam. Nunciis, ut dictum est, mediantibus, Regem *Richardum* tanquam colere xeniis videbatur *Saphadinus*, qui cum demum eorum assertiones perpendisset esse verba, nec ad expectatum exitum prodire negotium, maxime propter *Erac* de *Monte Regali* quod infra conditionem pacis componendæ Rex petiit dirui & ipsi non adquieverunt, tunc se prorsus alienavit ab eis. Postquam igitur erat notorium pacem & concordiam non prodire, ecce *Turcos* a dextris & a sinistris frequentes videres moliri incursiones, quibus Rex

Saphadinus Regem Richardum falsa pacis spe deludit.

Richardus

Richardus sæpius occurrebat in pugna, &, ad abolendam impositæ sibi notam infamiæ, innumera hostium capita amputata detulit ostendenda, in argumentum sibi falso criminis imputati, & quod occasione Christianorum in hostem moræ non segnis incitaretur. Tales autem quidam ei fuerant impedimento, & impositi criminis infamiæ causa, qui sæpius ipsius exhauriendæ inhiabant crumenæ, siquidem valde rarum constat qui non invitetur bono odore lucri.

CAP. XXXII.

Quæ incommoda ex pluviis & ab hostibus pertulerunt nostri dum morarentur inter Sanctum Georgium *&* Ramulam, *vel in ipsa* Ramula.

REparatis duobus casellis, & custodibus deputatis, movit Rex exercitum versus *Ramulam* seriatim ordinatum, quo audito *Salahadinus*, quia bellum inire non præsumpsit, villam funditus *Ramulam* jussit diruere, primus omnium inde discedens versus *Darum*, quia in montanis potius confidebat. Exercitus noster, fixis tentoriis inter Sanctum *Georgium* & *Ramulam*, sedit XXII. diebus ut gentem expectaret venturam & annonam. Ibi quoque infestissimas ab inimicis sustinuimus incursiones, præterea quidem ingruentes pluviæ à sedibus nostris nos exturbabant, in tantum ut Rex *Jerosolymorum* & gens nostra infra Sanctum *Georgium* ad hospitandum se transferrent & in *Ramulam*. Comes de Sancto *Paulo* ad casellum *Balneorum*. Apud *Ramulam* quidem morati sumus circiter VI. Septimanas, verum non in deliciis, sed dura principia dulci fine quandoque remunerantur. Igitur dum moram ibi facimus frequentes *Turcorum* experti sumus incursiones, ipsi quippe quantumcunque nostrorum invidentes quietem ad irritandum sæpius irruunt, vel ad inquietandum jacula mittunt. Vigilia beati *Thomæ* Apostoli, cum Rex *Richardus* paucis comitatus exiret à castris versus castellum dictum *Alba custodia*, ut *Sarracenis* tenderet insidias, præsagiente corde nonnihil imminere periculi, a proposito, ut creditur, divinitus aversus ad castra reversus est. Et ecce eadem hora intimatum est ei a duobus *Sarracenis*, qui ad ipsum tunc confugerant, quod *Salahadinus* paulo ante præmiserat ad *Albam custodiam*, quo Rex ire proposuerat, trecentos *Turcos* armatos electos. Eadem die profectus est Rex *Guido* versus *Achon*, *Stephanus* quoque de Corneham tertia die sequenti versus *Achon* profectus est. Nocte Sanctorum *Innocentium* media Hospitalarii & Templarii a castris egressi diluculo reversi sunt ad *Ramulam* cum præda ducentorum boum, quam in unum coactam a montanis juxta *Jerusalem* abegerant.

Rex Richardus quas ipsi Turcæ struxerant insidias divinitus præsagiisse creditur.

CAP. XXXIII.

De admirabili pugna & victoria Comitis Leicestriæ *contra* Turcos *nostris postmodum ad succursum venientibus.*

ACcidit die quadam ut nobilis Comes *Leicestriæ Turcorum* plurimos cum fastu maximo appropiantes paucis comitatus invaderet ad abigendum, quos perniciter fugientes insecuti sunt cæteris velociores tres milites socii Comitis, quos, cum jam in *Turcos* feriendos sese imprudenter ingessissent *Turci* inter se comprehenderunt abducendos, quod Comes comperiens, non ulterius ratus parcendum, in plures quam centum *Turcos* equo acto se præcipitavit ut socios suos excuteret. Et ecce, dum *Turcos* illos ultra flumen quoddam insectaretur, *Turcorum* equites circiter quadringenti venerunt a latere singuli tenentes lanceam arundineam & arcum, cum impetu magno Comitem cum

paucis sociis ab exercitu ne rediret excluserunt à tergo, sicque circumdatum solicite satagebant comprehendere. Jam ab equo prostratum clavis ferratis crudeliter contundebant *Garinum* filium *Geroldi*. Ibi fuit conflictus acerrimus perstrepunt lanceæ, dum confringuntur, tinniunt ad galeas gladii, mutuo inflicti resonant ictus, & ecce non multo post prostratus est ab equo *Drogo* de *Fontenillo Putrell*, nec non *Robertus Nigelli*. Comitem ipsum obsedit tanta multitudo *Turcorum* & *Persarum*, in ipsum comprehendendum irruentium, ut postremo vix ab equo durius flagellatum dejicerent, & in ipso flumine propemodum in turba submergerent. Ipse vero gladium vibrans, ut sibi prospexit opus instare, *Turcis* sibi imminentibus impertiebat ictus à dextris & à sinistris. In ipso articulo Comiti fuerunt auxilio *Henricus* filius *Nicholai*, & ille merito recolendæ memoriæ *Robertus* de *Novo Burgo*, cujus immortalis liberalitas eidem nomen acquisivit æternum, videns enim Comitem crudeliter fustigatum æstuare, & inter tot hostium manus dubio laborare certamine, equum suum à quo ipse descendit obtulit Comiti scandendum, sua reputans preciosiorem Comitis salutem. Factum consimile vereor rarissimos parentare sequentes, imo e contrario dives est omnis iniquitas societate plurima. Sic se vir nobilis *Robertus* ingenuo facto suo & se conseruavit & Comitem. Erant præter hos cum Comite *Radulphus* de *Sancta Maria*, & *Arnaldus* de *Bosco*, *Henricus* de Mailoc, *Willielmus* & *Saulus* de Bruil, sed quid hi inter tantos? Veruntamen diutius hi se præstantissime defendebant. Virtus vero paucorum non sufficiebat adversus innumeros, tanta siquidem contumacia recentiores pro fatigatis se *Turci* supponentes, Comitem cum sociis suis paucissimis improbissima vexarant instantia, & jugi flagellatione affecerant, ut pondus importabilis belli diutius sustinere non sufficerent, sed jam equorum suorum colla complectentes ad malleantium contusiones perferendas perdurarent immobiles, quos sic demum tanquam stupidos, nec ulterius repugnantes *Turci* versus *Darum* deduxerunt captivos. O quam bonum sperare in Domino, quia non dormitat qui custodit *Israelem*, nec quenquam sustinet tentari ultra quam potest. Talibus gestis in exercitu nostro auditis raptim armati prodeunt milites, *Turcos* ferventius insequuntur, invadunt, dispergunt, lacerant. Nostratum autem hi *Andreas* de Changui, *Henricus* de Gray, *Petrus* de *Pratellis*, & alii quam plures viri virtutis nominatissimi. Singuli nostrorum perimunt singulos *Turcorum* in primo congressu factos obvios. *Turcus* quem *Petrus* de *Pratellis* obvium percusserat, tantæ probitatis fuerat & potentiæ, ut nec ipse *Petrus* sed nec quamplurimi ejusdem socii prævalerent ipsum *Turcum* salvum comprehendere, vel vivum abducere, imo vix superatum peremerunt, Admiralium quoque, quem in ipso congressu fors obtulit obvium, *Andreas* de Changui lancea transfodit medium, & lethaliter vulneratum equo dejecit non ulterius turbam ducturum. Idem vero *Turcus* *Andreæ* brachium hasta cannea contriverat perforatum. Ad casum Admiralii concurrunt *Turci*, atrociter dimicant ut Admiralium suum eruant, sed penes eum opus est consummatum, *Turci* nihilominus violenter nostros opprimunt, ictus iterant, cannis ferratis propellunt. Jam prævalere æstimarentur nisi nostrorum numerus augeretur, & virtus jam fatigatorum primorum subsequentium corroboraretur adventu. Tunc pertinax pugna conseritur, Comes impetit & impetitur, *Turcos* dejicit & contunditur, plurium imminentium sibi cervices abradit, multorum pluries excipit ictus, singulis ingerens unum tantum ictum nec opus est ulterius adjicere. Duo sub eo perempti sunt equi, de quo nimirum ferebatur nunquam ejus ætatis alterum tantilli corporis hominem tantorum fuisse præditum magnificentia gestorum. In cujus etiam auxilium tanta militum electorum ab exercitu nostro multitudo concurrerat, ut nullus eorum in tanta rerum turba ceciderit, imo *Turcis* dissipatis & in diversa dispersis diutius persequerentur fugientes, donec affecti tædio reverterentur ad exercitum in pace.

CAP.

CAP. XXXVI.

Quæ incommoda per pluvias & tempestates, & hostium irruptiones gens nostra per Betenoble *transiens versus* Jerusalem *pertulit.*

INterea cum innotuisset *Salahadino* gentem nostram esse in procinctu adeundi sanctam civitatem *Jerusalem*, & jam ab exercitu suo duobus distaret milliaribus, quia cum Christianis pugnare non reputavit fore tutum, jussit solo tenus *Darum* diruere, turres & muros & inde fugit ad *Jerusalem*. *Turci* quoque de planitiis transeuntes occupaverunt montana. Quibus amotis, præconis vociferatione denunciatum est à nostris, exercitum transmigrandum usque ad montis radicem. Rebus itaque dispositis, & digesto per acies exercitu profecti sunt seriatim usque ad casellum dictum Betenoble. Tunc nobis ingruebant pluviæ gravissimæ, & aeris intemperies sævissima; unde jumentorum nostrorum periere quamplurima, tanta quippe exorta est tempestas pluviarum, grandinum, ventorumque vehementium irruebant fragores, ut papilionum palos avellerent, & longius dejicerent, & equi frigoris magnitudine, & nimietate aquarum perirent, & pars maxima victualium panis biscoctus distemperabatur in dissolutionem, & carnes suillæ vulgariter Bacones computrescebant, loricæ & arma quamplurima obducebantur rubigine, vix maxime rotando ad pristinum reducenda fulgorem; vestes resolvebantur, & ex externarum situ regionum naturali suæ complexioni contrario contabuerunt plurimi, & tantarum lue miseriarum elanguerunt. Hoc solum eis supererat pro solatio, quod sperabant in proximo Dominicum visitaturos sepulcrum, ultra quidem modum desiderabant videre civitatem *Jerusalem*, & peregrinationem consummare. Comportabant igitur singuli victualia ad obsidionem complendam, tunc videres gentem undique confluere cum jocunditate in quamcunque expeditionem voluntariam. Ipsi quoque, qui apud *Joppen* decubuerant, infirmi deferebantur in grabatis & lectulis ad exercitum, sub spe procedendi versus *Jerusalem*. Similiter & undicunque confluebat multitudo copiosa nimis, quatenus simul & cum exercitu Dominicum visitarent sepulchrum, hæc spes sola omnia cætera superabat incommoda. *Turci* vero, dum sic afferrentur infirmi, irruebant in eos, & tam portitores trucidabant quam infirmos, nullis parcendum putantes, quos sibi cognoverant esse inimicos: sed quid quacunque morte justus fuerit præoccupatus salvabitur, præsertim martyr reputandus, cujus tam gloriosa commendat causa martyrium, quibus nihilominus, licet mala intentione hostes intulerunt mortem, illud cedebat ad lucrum, quod tam brevibus impendiis cita morte consummati expleverunt tempora multa.

Maxima hominum multitudo spe sanctum visitandi sepulcrum ad exercitum undique confluit.

CAP. XXXV.

Populus arma sua præparat gaudens de peregrinatione in Jerusalem, *quam dissuadent Templarii & sapientiores sed consilium eorum populus adhuc non exaudit.*

IGitur lætabatur exercitus eximie, eo quod se sperabat in proximo ad Dominicum pervenire diu desideratum sepulcrum. Rotantur loricæ, ne rubigine squallescant, tractantur galeæ mapulis, ne forte pallescant, humore lambente fulgorem gladiorum, birris exterguntur mucrones, ne qua humectatione claritudini inimica corrumpantur. Quid autem per singula numeranda?

ad aggrediendum iter ſe ſolicite ſinguli expediunt, ullis nec hoſtili incurſione retardandi obſtaculis, verba quidam jactantes magniloqua, invitis *Sarracenis* ſe præmaſticant, olim devotam conſummaturos peregrinationem. Verum plebis deſiderio minus circumſpecto ſapientiores non cenſuerunt adquieſcendum. Templarii enim & Hoſpitalarii, *Piſani*, nihilominus terræ illius in futurum oculos acutiores habentes, ſuper agendis Regi *Richardo* diſſuaſerunt verſus *Jeruſalem* in illo articulo eundum, tum quia, ſi civitas obſideretur, & tota intentione inſiſterent expugnare *Salahadinum*, & hos qui cum eo coercerentur incluſi, exercitus *Turcorum* exterior, qui non procul inde in montanis ſedebat, obſidentibus repentinas moliretur incurſiones, & periculoſior pugna committeretur hinc ab externis inde ab exeuntibus obſeſſis, tum & ſi omnia ſuccederent ad votum, & obtinerent civitatem *Jeruſalem*, nec hoc etiam expedire viſum eſt, niſi ſtatim viri robuſtiſſimi deputarentur qui cuſtodirent civitatem, quod quidem autumabant non de facili poſſe compleri, præſertim cum plebem perpendiſsent avidiſſimam ad peregrinationem conſummandam, ut inde ſine mora repatriarent ſinguli, turbationis rerum jam ultra modum pertæſi. Hæc omnia penſantes ſubtilius hoc ſuaſerunt differendum, quatenus belli & robur vulgi de conſilio conſervaretur, & tamdiu cohærerent quamdiu non conſummaretur peregrinatio, ſoluto quippe voto diſsolveretur exercitus. Sed adhuc conſilium eorum non omnino exauditur.

CAP. XXXVI.

Quos Turcos *Rex* Richardus *cum ſuis deliteſcens ad caſellum* Balneorum *occiderit in prædicto itinere verſus* Jeruſalem.

JAm incipiebat novus annus, annus viz. Domini MCXXII. qui & Biſsextilis erat, habens poſt locum Biſsexti D. Dominicalem literam. Et ecce poſt circumciſionem Domini, die tertia, cum exercitus noſter ad progrediendum ſe ſolicitus expediret, deformium multitudo *Turcorum*, qui eadem nocte præterita juxta caſellum de *Planis* in inſidiis delituerant, inter fruticeta proſiliit diluculo, in viam obſervandam, per quam noſter tranſiturus erat exercitus. Duos itaque ex noſtris ſatellites, quos primos viderent mane progredientes invadentes, ſine mora peremerunt, quos tamen Deus providerat in brevi vindicandos. Rex quippe *Richardus*, cui prius innotuerat de prædictorum *Turcorum* inſidiis, ut viz. inſidiantibus inſidiaretur, mane progrediens cum *Turcorum* attenderet incurſionem, rapido curſu eo verſus ferebatur, ſperans prædictos ſatellites à manibus eorum vivos excutere. Verum ipſis detruncatis, cum Regem ex ejus imminente Baneria *Turci* cognoviſſent, ſtatim fugere cœperunt; erant autem ferme centum *Turci*, quorum quoſdam à facie ejus divertentes in montana Rex inſequens, ſeptem ex eis aut perimit aut comprehendit. Octoginta vero *Turcorum* verſus *Mirabel* fugientes Rex ſedens equo ſuo favello *Cyprio* velocius acto apprehendit, & ſtatim in ipſo congreſſu *Turcorum* duos equis dejectos detruncavit, antequam quiſquam ſuorum comitum ad ipſum perveniſse potuiſset. Equus quippe favellus incomparabilis erat velocitatis. Ibi tunc erat *Galfridus* de *Liziniaco*, cum aliis quibuſdam, qui tunc quoque ex illis *Turcis* viginti tantum vel occiderunt vel vivos retinuerunt, quod ſi longius fugientes inſtantius perſecuti fuiſsent, profecto multo plures comprehendiſsent.

Liber

Liber Quintus.

CAP. I.

Ad persuasionem Templariorum & prædictorum, contra voluntatem plebis nunc demum nostram peregrinationem in Jerusalem *intermittunt ut prius reædificationem* Ascalonis *intendant.*

ANno igitur Domini MCXXII. post Epiphaniam Domini, non multis evolutis diebus, coacto consilio sapientiores iterum ut supradictum est inter se statuerunt tractandum, ascitis etiam discretioribus illius terræ oriundis, utrum expediret vel procedere versus civitatem *Jerusalem* expugnandam, vel alias divertere. Allegantibus itaque Hospitalariis & Templariis & *Pisanis*, ut dictum est superius, variis nitentibus rationibus ad id plurimum sentientibus, dissuasum est omnino progrediendum, imo Ascaloni civitati potius insisterent reædificandæ, quatenus ibi transitus observaretur *Turcorum* à Babylonia versus *Jerusalem* cibaria portantium. Huic tandem sententiæ in commune annuerunt majores, quod potius expediretur tunc temporis *Ascalonem* à *Turcis* ereptam reædificare, & ne liberiori transitu *Turci* gauderent ulterius ibidem observare. Igitur cum jam revera innotuisset exercitui regressionis decretum plebs inæstimabili contabuit mœstitia, gemunt omnes & suspirant, spem eorum, quam alto corde conceperant de Dominico visitando sepulcro, ita repente fuisse præcisam. Imminens itaque tristitia præcedentem de progrediendo lætitiam prorsus absorbuit, & priorem spei conceptionem ex jam auditis expungebat desperatio, Imprecantur hujus decreti promulgantibus omnem malum anxii, maledicunt voti dilationem & tam contrariorum gestorum procuratores. Verum si eisdem plenius innotuiset de statu & penuria eorum, qui in *Jerusalem* erant, moderatiori forte solicitarentur anxietate, ex inimicorum tribulatione quantamcunque habentes consolationem. *Turci* quippe, qui intra *Jerusalem* civitatem se cohibebant, perniciosissimis angustiabantur suppliciis multimodis; nivium enim & grandium opprimebantur nimietate, ex quarum nihilominus resolutionibus aquarum diluvium à montanis defluens, equos eorum & jumenta catervatim involvit, vel certe frigoris asperitas necavit. In tantum nimirum excubuerunt penuria & nimia periclitabantur defectione, ut si nostris revera constaret de *Turcorum* tanta oppressione ob aeris intemperiem lenibus tunc temporis laboribus & impensis obtineretur, & proculdubio de facili civitas illa diu desiderata *Jerusalem* expugnaretur, sed diu a nostris retineri non posset, quia peracta peregrinatione populo repatriante non superesset gens quæ eam defendere valeret.

Aquarum inundatio Hierosolymis.

CAP. II.

Populus ultra modum anxiatur & doloribus afficitur nimis ultra modum pro peregrinatione in Jerusalem *dimissa, & reversione sua in* Ramulam.

INstante jam festivitate Sancti *Hilarii*, tanta populum nostrum perurgebat de regrediendo solicitudo & mœroris nimietas, ut propemodum Apostatarent quamplurimi, dies execrantes nativitatis eorum se dolebant ad tantam

 reservatos

reſervatos deſolationem. Præterea ægritudinum vehementia plures debilitabantur & penuria, ut vix cum maximo labore & ærumna ſufficerent: ſed tamen non ſufficiebant ad reportanda victualia ſua equi eorum & jumenta; frigoris aſperitate, & aquarum gelidarum ingruentia in tantum defecerant, ut labentibus genibus, deficiente virtute, frequenter ruerent, & fame affecti in locis cœnoſis volutarentur ſub ſarcinis. Tunc audires eos, qui jumenta minabant, comploſis manibus viciſſim gemere, vel ſibi palmas in faciem dare, &, præ amaritudine animæ & afflictione ſpiritus, verba jaculari redolentia in parte blaſphemiam. Quinimo acerbiori nunquam, imo nec conſimili, æſtimantur quicunque vel ſcelerati, vel ſuppliciis addicti facinoroſi, agitati anguſtia vel attriti depreſſione, vel pari cruciati defectione pene ultima. O juventus tot præclare geſtorum gloria inſignis? O militia tot articulis probata! jam emarceſcit mœrore, deſperatione languet, & præter corporalem infirmitatem, qua populi laborat infinita multitudo, exulcerantur præcordia ſtimulis ſolicitudinis, quibus nihil & gravius, ſicque duplici contritione ſunt obruti, infirmorum quippe quamplurimi ſibi non ſufficientes ibi periclitarentur neglecti, niſi Rex *Richardus*, divinæ motus intuitu pietatis, univerſorum curam haberet: miſſis enim nuntiis circumquaque quærere ægrotantes, in virtute ſua congregabat pereuntes, & coadunatos cunctos ſecum verſus *Ramulam* procurant deportari, ubi totus diſpoſitus exercitus regreſſus eſt, unde paulo ante deceſſerat.

Regis Ricardi pietas in ægrotos.

CAP. III.

Quantis tribulationibus & mœroribus ultra modum anxiabatur exercitus inter Ramulam *&* Aſcalonem *ex viarum periculis, & imtemperie aeris, & receſſu multorum* Francorum *ab exercitu*

IGitur dum apud *Ramulam* in maxima triſtitia ſederet exercitus, cœperunt quamplurimi, vel ad declinandum iter laborioſum, vel ob contumaciam & indignationem, ab exercitu recedere, unde non minimum diminutus eſt exercitus. *Francorum* enim pars maxima ob iracundiam receſſerat, qui & apud *Joppen* aliquamdiu reſederunt in ociis, quidam etiam ad *Achon* regreſſi ſunt ubi victualium non erat egeſtas. Nonnulli etiam profecti ſunt *Tyrum* ad *Marchiſum* qui plurimum eos ad id ſolicitaverat, quidam quoque cum Duce *Burgundiæ* ob iram & indignationem diverterunt ad Caſellum de *Planis*, ubi per octo dies morati ſunt. Rex *Richardus* ſuper rerum ſtatu non minimum exaſperatus, cum *Henrico* Comiti *Campaniæ* nepote ſuo, & cum reſiduo exercitus jam ex parte ſic diminuto, profecti ſunt verſus *Ibelinum*, vias autem adeo cœnoſas invenerunt, & lutulentas, ut hoſpitandi tempore nihil æſtimaretur adeo fatigatis optata quiete magis neceſſarium, apud *Ibelinum* moratus eſt ea nocte exercitus, non minus mœrore affectus quam laboris pertæſus, magnitudinem quidem tribulationis & miſeriæ nec calamus deſcribere, nec lingua ſufficeret depromere. Summo diluculo præcedentibus his qui tentoriis deputabantur figendis, prodibat ſeriatim armatus exercitus, ſuper calamitatem vero illius diei itineris minimum æſtimaretur quicquid anterioris diei exaggeraverat anguſtia, feſſi nimirum dum proficiſcerentur, gelidæ nives impluunt vultibus, grandinum denſitates reverberant, pluviæ torrentes involvunt, ut tanquam ad examinandum omne cœlum deputaretur affligendis, ſed & terra pedibus cedebat ambulantium cœnulenta, locis paluſtribus decidunt veredarii equi & homines, qui dum ſolicitius toto conamine elaborant emergere deſperabilius revolvuntur in præceps quamplurimi non amplius evaſuri. O quis æſtimaret illius amaritudinem diei? quis pondus anguſtiæ? quis miſerorum penſaret infelicitatem gemitus & ſuſpiria? conſtantiſſimorum etiam vultus non minus

Francorum alii ad Joppen alii ad Acon alii Tyrum divertunt.

lachrymis

lachrymis rorabant quam pluviis, quos nimirum ob suppliciorum immanitatem torpentes jam superesse tædebat, Deficientibus jumentis decidentia passim periere victualia, vel cum aquarum torrentibus defluentia, vel in locis bituminosis immersa, sic contriti, probati, fatigati, sæpius diei qua nati sunt maledicentes, frequentius seipsos colaphizantes tandem ad *Ascalonem* civitatem pervenerunt, quam omnino ita dirutam à *Sarracenis* solotenus repererunt, ut vix cum summo labore per portarum introitus ingredi potuissent super congeries lapidum. Dies illa fuit vicesima mensis Januarii. Ea nocte pro facultate virtutis singulorum sibi quisque vacabat. *Christani tandem ad Ascalonem perveniunt.*

CAP. IV.

Item quantis incommodis affligebatur exercitus apud Ascalonem, *ex aeris intemperie, & penuria victualium.*

ASCALON civitas juxta mare *Græcum* sita est, qua quidem nusquam esset altera civitas competentius locata, nec situ fortior, nec suburbanis felicior, si modo portum navibus aptum haberet applicandis. Portum quidem habet sed periculosum, quo maris fervor irrequietus naves solet ex assidua jactatione dissolvere, unde ea tempestate, qua eo pervenit exercitus, maxime propter imminentem aeris intemperiem, per octo dies nulla navis *Ascalonem* præsumpsit adire cum victualibus, quibus plurimum indigebat exercitus, sed nec homines vel jumenta per VIII. dierum spatium quicquid aliud gustaverunt, præter id modicum quod illuc attulerant, nec enim propter *Turcorum* insidias in regione tutum erat cibaria quæritare. Denique, serenato aliquantisper tempore, venerunt eo naves quædam onerariæ cum victualibus. Nec mora, grassante rediviva tempestate, cœpit iterum exercitus egere, naves quippe quas Bargas vocant & Galeæ, propter victualia transmissæ, vi turbinum ingruentium ventorum resolutæ perierant, cunctis fere submersis qui fuerant in ipsis, omnes etiam Snakæ Regis & aliorum confractæ sunt, ex quarum materiis fecit Rex suas longas naves conficere, quibus æstimat sed frustra transfretare. *Ascalonis situs.*

CAP. V.

Saladinus *audita reversione & dispersione exercitus nostri, Principes & exercitum suum usque ad* Maium *ad propria remittit.*

SALAHADINUS, audito quod gens nostra per maritima fuisset dispersa, & quod ex parte noster esset dissipatus exercitus, suos principes cum gente sua in propria reverti [jussit, ut] usque mensem *Maium*, scil. tempus expeditioni competens, vacantes, res suas singuli curarent domesticas. Interea *Turci*, qui jam per continuum quadriennium sub *Saladino* laboriosissime militaverant, in castris voluntarie digressi sunt ut desideratam reviserent familiam. Tunc audires tot Admiratos, tot principes exercitus & magnates, nimis damnosam rememorari expeditionem, & super infortunia obstupescere, ut qui consueverant, retroactis temporibus, in singulis fere congressibus perseverare victores, & quoslibet adversarios conterere, & spolia diripere, nunc è contrario tanto tempore non tantum nihil acquisivisse, verum etiam, cum rerum suarum dispendio, & parentum partem non minimam in præliis frequenter amisisse. Præterea inconsolabiliter commoti sunt super expeditionem principum illorum, & Admiratorum, & aliorum, quos, quia *Salahadinus* ex condicto neglexit redimere,

mere, Rex *Richardus* apud *Achon* jusserat decollari, sicut prædictum est. Ex hoc igitur inexorabilem adversus *Salahadinum* conceperant indignationem, & odium. Cum gemitibus igitur & lamentis exercitus *Salahadini* secessit ad tempus.

CAP. VI.

Rex Richardus Francos *ab exercitu digressos quoscunque potuit allicere revocat, & communi consilio* Ascalonem *reædificant.*

EXeunte jam mense Januario, & instante aere puriore, Rex ægre ferens exercitum in diversa dispergi, destinatis nunciis mandavit *Francis* persuasorie, quatenus ad castra redirent *Ascalonem*, & unitate communionis consolidaretur exercitus universitas, & decerneretur à cunctis quonam tum censeretur commodius divertendum, expedit enim, inquit, ad capiendum consilium, scil. virtute & consilio, universitatem exercitus simul adesse, ne forte (quod absit) interveniente discordia perniciosius à mutuis destituamur auxiliis, & desperabilius ab insidiatoribus expugnemur adversariis. His auditis *Franci* Regi, significant ejus mandato se profecto parituros, sed tantummodo usque Pascha, ea quoque conditione ut, si forte mallent ad Pascha *Franci* recedere, sine qualibet conditione & impedimento libere recederent, eis autem libere recedentibus auctoritatem præstaret & conductum, Omnibus his Rex annuit, utpote pensans multa pro tempore dissimulanda, & ecce redeuntibus *Francis* consolidatus reparatur exercitus. Visum est igitur in communi muros *Ascalon* reparare, & civitatem reædificare; verum proceres & majores in tantum extiterant jam attenuati, ut vel ad modicum non sufficerent. Et tamen singuli secundum propriam virtutem inchoare cœperunt, unius itaque portæ majoris altius fundamenta consodiendo perquirentes usque ad ipsius maceriei soliditatem dejecerunt dirutam lapidum congeriem, ibi videre fuit universos in commune operari, Proceres, Nobiles, Milites, Armigeros & servientes à manu ad manum lapides & saxa protendere. Hæc erat distinctio inter Clericos & Laicos, inter ingenuos & plebeios, inter satellites & principes, idem omnibus par labor & opera simul omnes fecit æquales, hinc & in brevi profecerunt usque ad ipsorum etiam operantium admirationem. Postea perquisitis & adhibitis cementariis fervet opus, & expeditius surgit altitudo murorum. Erant civitatis *Ascalon* turres plurimæ à solo jam prorsus equatæ numero quinquaginta tres eminentiores & firmissimæ, præter minores moderatioris altitudinis. Quinque quoque turrium prædictorum propria sortitæ sunt vocabula à suis fundatoribus; quia, secundum antiquorum assertionem consciorum veritatis, & famam publicam, primus extiterat illius famosi *Noe* filiorum *Cham* nomine potentissimus, qui XXXII filios generavit post ipsum regnantes, ipsi civitatem *Ascalonem* construxerunt, ipsi, ut fama prædicat, ad consummandam quam inchoaverant civitatem, circumquaque per suæ fines ditionis asciverant auxiliatores, in quorum gratiam conciliandam, & nomen æternum, dicuntur puellæ construxisse turrim quæ dicitur puellarum. Simili modo ædificaverunt milites turrim nuncupatam scutorum, Turrim vero sanguinum vocitatam asseverant fundatam de quolibet reorum redemptione, &, quomodo hujusmodi obsequio à sui reatus supplicio vitæ sanguinem redemisse dicitur, turris sanguinum appellatur. Quarta Admiratorum turrim dictam ædificasse feruntur Admirati. Quintam *Bedewinorum* turrim, construxerunt eam *Bedewini*. Hæ itaque quinque turres ab his constitutæ dicuntur auctoribus, à quibus singulæ singula traxerunt vocabula. Applicatis igitur operi cementariis electis expeditius opus excrevit. Rex idem operando etiam insignis enituit, qui in omnibus operibus suis singularis eminebat,

Franci ad exercitum redeunt.

Cham Noachi filius Ascalonem primus fundasse dicitur.

eminebat, ipse manibus ædificando, ipse sermone persuadendo, ipse impensas distribuendo, efficacius proficiebat. Ad cujus exhortationem singuli procerum & magnatum proportionaliter, pro suæ possibilitatis facultate, partem amplexati sunt consummandam, quorum siquis, deficiente forte pecunia, ab operando defecissent, tunc Rex magnanimus in corde major quam dignitate eisdem impertiit de facultatibus suis, prout singulos noverat indigere. Ipso denique innuente, ipso persuadente, ipso operam impendente simul & impensas, in tantum opus invaluit, ut tres ædificandæ civitatis partes ejus sumptibus dicerentur consummatæ.

CAP. VII.

Qualiter Rex Richardus *à* Turcis *apud* Darum *mille ducentos Christianos captivos in* Babyloniam *captivandos excussit.*

INterea procuravit *Salahadinus* mille ducentos Christianos *Francos*, viz. & illius terræ oriundos, Babyloniam producendos captivos, quos cum ipsius *Salahadini* domestici produxissent usque ad castrum dictum *Darum*, & ibidem pernoctassent in crastino profecturi, accidit, Deo sicut creditur dispensante, quia per Regem *Richardum* excussi sunt à servitvte. Rex enim dum forte die quadam exiret cum electa manu militum castrum visurus *Darum*, quo quomodo comprehendendum, quia nimis erat illac meatus accommodus *Turcis Babyloniam* euntibus & *Jerusalem*, qui victualia portarent & escas, Regis adventum cum ex imminente Baneria sua comperissent *Turci*, qui paulo ante ad occasum jam sole vergente usque *Darum* pervenerant, timore perterriti vitæ suæ consulentes in turrim castri se velocius intromiserunt, & quos adduxerant captivos extra castrum reliquerunt, qui confestim in quandam Ecclesiam, quam conspexerunt vicinam, alacriter confugerunt. Quos Rex eo veniens sine mora solutos illæsos fecit abire, & *Turcorum* quamplurimos trucidavit, quos scil. in manus suas & suorum tunc temporis contigit incurrere. Equos pretiosos Rex ibi lucrifecit quamplures, & de majoribus *Turcis* comprehendit vivos xx, exceptis peremptis. Quis Regis eo adventum captivandis tam necessarium à Deo procuratum dubitaverit? qui nisi tunc cum suis sic venisset, universi, quos excussit à manu hostili, proculdubio perpetua damnarentur servitute.

CAP. VIII.

Rex Richardus Marchiso *mandat, sed ille mandatum respuit.*

HIs itaque gestis, mandavit Rex *Richardus*, missis legatis illi satis præmemorato *Marchiso*, sicut & antea pluries fecerat, ut in expeditionem veniret *Ascalonem*, vices suas executurus ex animo pro parte Regni ad quod aspiraverat, & hoc mandavit ei super præstitum olim super eodem coram Rege *Franciæ* etiam fide media juramentum. Super hoc mandato perverse sentiens & subsannans ille degener *Marchisus* asserebat se eo nullatenus venturum, nisi prius habito cum Rege *Richardo* colloquio, aliter autem ad exercitum protestatus est quod nec pedem portaret, sed nec pes ipsum. Veruntamen ex condicto apud castellum *Ymbrici* convenerunt postmodum ad colloquium.

CAP. IX.

Dux Burgundiæ *cum Rege* Richardo *revocatus ad* Aſcalonem *recedit ab eo ad* Achon, *quia noluit ei accommodare pecuniam.*

IGitur dum Rex cum cæteris muris *Aſcalon* intenderet omni diligentia reſtaurandis, mergente ſimultate orta eſt inter Regem & Ducem *Burgundiæ* diſcordia. Conſumptis ſiquidem ex parte majore victualibus, & propemodum attenuatis uſque ad nudum ſingulorum ſubſtantiis, cœperunt *Franci* ipſum Ducem interpellare ſuper ſibi debitis ſtipendiis, ſine quibus ſe proponebant ulterius in caſtris non poſſe militare. Super hac exactione cum ſolicitius Ducem urgerent, nec ad hoc ipſe ſufficeret, viſum eſt ei Regem *Richardum* ſuper ampliori præſtanda pecunia convenire. Prius etenim, ut ſupra dictum eſt, eiſdem *Francis* ad Ducis petitionem accommodaverat innumeratam pecuniam apud *Achon*; reddendam ei de redemptione in *Achon* comprehenſorum *Turcorum*, ſed illius pecuniæ priſtinæ ſolutio defluxerat in nihilum, quia captivi pro quibus redimendis non eſt ſoluta pecunia dederunt tantum capita ſua, unde Rex *Richardus* Ducis non annuit petitioni. Hac occaſione, & intervenientibus aliis à parte Ducis nonnullis jurgiorum ſeminariis, receſſit inde Dux commotus, cum quo nihilominus *Franci* properanter verſus *Achon* profecti ſunt.

CAP. X.

Apud Achon *Piſani faventes Regi* Guidoni, *&* Genuenſibus *faventibus* Marchiſo *&* Franci *confligentes, Ducem* Burgundiæ *equo dejecerunt, & ipſum cum* Marchiſo *in* Tyrum *fugaverunt, & pro Rege* Richardo *miſerunt, qui eos pacificavit.*

ILli autem ad *Achon* venientes invenerunt atrociter inter ſe confligentes *Genuenſes* & *Piſanos*. *Piſani* namque mera liberalitate, & juſtioris cauſæ contemplatione, favebant Regi *Guidoni*, *Marchiſi* vero partes fovebant *Genuenſes*, præſertim ob fidem præſtitam & juramentum, quo tenebatur *Marchiſus* Regi *Franciæ*. Hinc orta eſt diſcordia, fiunt cædes, & mutuæ impugnationes, & tanquam bellum civile in *Achon*, & motus rerum, & turbatur tota civitas. Appropinquantes civitati cum audiſſent tumultum plurimum, & populi ſtrepitum ſeſe mutuo cohortantium ad pugnam, feſtinanter Dux cum *Francis* armatur, ſicque *Genuenſibus* opem ferre cupientes procedebant armati. Super quorum adventu *Genuenſes* ſunt contumacius elati. *Piſani* nihilominus cum ſe impeti attendiſſent irritati, & exeuntes ipſis obviam, audacter acceperunt advenientes ad pugnam, quoniam facies eorum erat pugnare volentium. In Ducem *Burgundiæ*, qui major eorum eſſe videretur, inſurgentes, impetu magno ipſum circumdantes, ab equo ſtatim lancea transfixo dejecerunt in terram, ſicque ſe recipientes in civitatem, portas firmiter clauſas obturaverunt, propter contingentes importunitates. Didicerant enim jam *Piſani*, *Genuenſes* illos ſignificaſſe *Marchiſo*, ut quam citius veniret ad occupandam civitatem *Achon*, quam eidem ſcil. Spoponderant tradendam. Ob hujuſmodi factionis cautelam nimirum ſibi præcavebant *Piſani*, & civitatis indemnitati. Nec mora *Marchiſus* eo venit in Galeis ſuis cum armata gente plurima, ſperans occupare repente civitatem. Ad quorum adventum *Piſani* conſtanter inſiſtunt Petrariis & *Mangonellis*, tribus diebus fere oppugnantibus ſic reſiſtunt *Piſani* virtute

Marchiſus ad Achonem occupandam expeditionem fruſtra ſuſcipit.

te ſua confiſi & cauſa meliore, ſicque ſe invicem experientes viriliter concertant, donec *Piſani* mandaverunt Regi *Richardo* rerum ſtatum, ut velocius accederet. Rex eo tempore venerat *Cæſaream*, iturus ad colloquium quod habiturus erat cum *Marchiſo*, ubi præfati nuntii obviam Regi venientes, rem ut erat cum expoſuiſſent, & vice *Piſanorum*, ut concite veniret ad conſervandam *Achon*, poſtulaſſent, nocte ſubobſcura redierunt *Achon*. *Marchiſus* autem, cum Regem *Richardum* accepiſset eo in proximum venturum, ſine dilatione regreſsus eſt *Tyrum* properanter, tanquam Regis adventum ſibi male conſcius reputaret ſuſpectum. Dux nihilominus *Burgundiæ* cum *Francis* prius *Tyrum* adierat. Rex rerum cognita perturbatione, poſtquam *Achon* pervenerat, in craſtino cinerum poſtera die negotiorum omnium curam, tanquam jam fere ſolus in terra relicta, in ſe ſuſcepit agendam; & convocato populo rationibus acutiſſimis ediſſerens perſuaſit, nihil inter conſortes inſignius amicitia, nihil familiaritate jucundius, nihil conſenſu vel concordia ſuavius, vel unitate ſolidius, nihil è contrario ſimultate pernicioſius, nihil quod periculoſius diſſipat pacis unitatem, quod & fœdus polluit dilectionis. Denique quicquid mutuæ charitatis glutino confirmatur & corroboratur gratia amicitiæ, profecto livoris fermento diſsolvitur. Hujuſmodi Rex allegationibus cum *Piſanis Genuenſes* ad pacis unitatem & concordiæ revocavit, & priſtinam inter eos in pacis oſculo reformavit ſocietatem.

Diſſidium inter Piſanos & Genuenſes à R. Richardo componitur.

CAP. XI.

Rex Richardus *apud caſellum* Ymbrici *colloquium habens cum* Marchiſo, *monet eum redire ad unitatem exercitus, qui, quia noluit, abhæreditatur terris & redditibus ſibi promiſſis.*

HIs itaque pacificatis, mandavit Rex *Richardus Marchiſo*, ut rediret ad colloquium apud caſellum *Ymbrici*, ſi forte gratia divina concordantes in unam ſententiam efficacius in agendis proficerent, & totius Regni reſpublica ex utriuſque communicata virtute fortius adminiſtraretur. Convenerunt ſiquidem & diutius collocuti ſunt, ſed modicum profecerunt. *Marchiſus* Ducis *Burgundiæ*, nec non & *Francorum* prætendebat receſsum, & argumentoſis cavillationibus ſe nitebatur à negotiorum exercitio excuſare, ſicque, *Francorum* allegata abſentia, *Tyrum* rediens ſe contulit uxoriis thalamis, ſuſpenſus à caſtris militaribus. Cernens Rex *Richardus* Ducem *Burgundiæ* & *Marchiſum* cum *Francis* ſe gratis à caſtris abſentaſse, penſans etiam altius pactæ initiata fœdera pacis, diutius fluctuans animo, quid in tali diſcrimine ſibi potius eſſet agendum, cum majoribus populi & diſcretioris habuit miniſterium conſilii, quid ulterius competentius cenſerent. Qui, cum trutinatis ſubtiliter cauſarum meritis, adjudicaſsent *Marchiſum* juris decreto demeruiſse redditus dudum ſibi, ſicut prædictum eſt, aſſignatos in Regno, ratione prævaricationis ejuſdem redditibus ipſum cenſuerunt privandum. Hinc pertinacius radicata eſt diſcordia inter magnates *Franciæ* & Regem *Richardum*, inter *Marchiſum* maxime, qui tunc ut prius ſæpius ſollicitaverat *Francos* univerſos ab *Aſcalone Tyrum* ad ſe venire, totumque Regnum & terram adeo conturbavit, ut Rex *Richardus*, fallaciam *Marchiſi* non ignorans, a craſtino Cinerum uſque ad diem *Martis* ante Paſcha ab *Achon* civitate non diſcederet. Inimicum enim quamvis humilem prudentis eſt cavere.

Decretum R. Richardi Marchiſum & Franciæ magnates exacerbat.

CAP. XII.

Dum Rex Richardus *esset* Achon, *nostri de* Joppe *&* Ascalone *exeuntes infinitam prædam reduxerunt, & apud* Achon *filium* Saphadini *militem Rex fecit.*

TErtia die ante Dominicam Palmarum exiens à *Joppe* turba juvenum usque *Mirabell*, prædam maximam animalium à *Sarracenis* diripuerunt, & triginta *Turcos* trucidaverunt, & vivos usque *Joppen* reduxerunt quinquaginta, cum præda infinita. Cujus medietas Comiti, qui custodiebat civitatem, cedebat, altera medietas vendita est VIII. millibus *Bisanciis Saracenicis* probatæ monetæ. Item in crastino, i. e. Sabbato Dominicæ Palmarum, exierunt ab *Ascalone* omnes, qui equos habebant, & totam percurrebant regionem, referentibus his qui intererant, usque in *Ægyptum* ultra *Darum* quatuor milliariis, & congregatam diversi generis animalium prædam plurimam adunaverunt equorum, equarumque, asinorum XX, Camelorum XXX, ovium quoque & aliorum pecorum septuaginta, *Sarracenorum* etiam fere ducentos cum mulieribus & parvulis secum reducentes redierunt alacriter *Ascalonem*. Dominica Palmarum Rex *Richardus* apud *Achon* filium *Saphadini* ad hoc transmissum insignivit magnifice in angulo militiæ.

CAP. XIII.

Dux Burgundiæ *&* Marchisus, *invidentes profectibus Regis* Richardi, *mittunt pro* Francis, *qui cum eo apud* Ascalon *&* Joppen *erant.*

INterea invidiæ zelo fervente, cujus est semper superioris contabescere virtutibus, Dux *Burgundiæ* & *Marchisus* missis a *Tyro* legatis usque *Ascalonem* mandaverunt residuis, qui ibidem resederant *Francis*, quatenus quantocius ad ipsos properarent *Tyrum*, & ipsorum adquiescerent consilio, & ut juxta juramentum prius Regi *Franciæ* præstitum in unicam convenirent sententiam. Tunc manifestus factus est dolus & præmeditata machinatio, ab eo tempore quo fœdus inierat ipse *Marchisus* cum Rege *Franciæ* & *Francis*, ut viz. post Regis decessum sibi *Francos* haberet confœderatos, ad ea quæ cogitaverat expeditius perpetranda. Hinc itaque tanquam in tantum sibi obligatos intendebat ab expeditione subducere *Francos*, quatenus Rex *Richardus* minus valeret ad exercenda negotia Regni.

Marchisi dolus fit manifestus.

CAP. XIV.

Rex Richardus *rediit* Ascalonem *&* Franci *i. e. septingenti milites remandati à Duce* Burgundiæ *&* Marchiso *à Rege discedunt versus* Tyrum.

DIe *Martis* ante Pascha rediit Rex ab *Achone Ascalonem* ad exercitum, tristis nimium & turbulentus. In crastino quoque die *Mercurii* accedentes ad Regem majores *Francorum*, postulaverunt ab eo, ut juxta pactam sponsionem, deputaret eis duces viarum, & abeundi libere securitatem. Quibus Rex annuens assignavit eis deducendis itineris socios quamplurimos, viz.

Templarios & Hoſpitalarios, & Comitem *Henricum Campaniæ*, & alios multos. Ipſe quoque, nihil omittens ex contingentibus, cum eiſdem proceſſit proſequendis cum lachrymis liberaliter obſecrans, & blande deprecans, ut cum ipſo aliquantam moram facerent, ejus impenſis ſufficienter exhibendis, ut quantum daretur deſolatæ terræ ſuccurrerent. Quos cum prorſus renuentes dimiſiſſet abire, reverſus eſt *Aſcalonem*, & ſtatim rapido curſu miſſo nuntio uſque *Achonem*, mandavit civitatis cuſtodibus ne *Franci* infra civitatem admitterentur ad commorandum, ſed nec eiſdem quæcunque fieret contumelia vel moleſtia, & unde poſſit ſcandalum oriri, aut contentionis occaſio. Sicque *Franci* eo venientes extra civitatem cœperunt ſtationem.

CAP. XV.

Audito receſſu Francorum Salahadinus *pro exercitu ſuo mittit & venit.*

IGitur die Cœnæ Domini ex *Francorum* diſceſſione graviter eſt deſolatus exercitus, cujus ex parte non modica robur eſt diſſolutum. Receſſerant enim *Francorum* ferme ſeptingenti milites, armis probati, & præclaris geſtis inſignes & expediti. Hujus itaque occaſione diſceſſionis & diminutionis exercitus, populus lamentatur & dolet, lachrymatur, & tabeſcit mœrore. *Turci* vero lætabantur, his quæ gerebantur auditis; *Salahadinus* etiam, referentibus his qui hoc audierant, ſtatim miſſis legatis & veredariis literarum ſuarum portitoribus univerſis ſuæ ditioni addictis, mandando præcepit edicto propoſito & Admiratis, ut omni occaſione poſtpoſita concite redirent in terram *Jeroſolymorum*. *Franci* jam, inquit, oborta inter ipſos ſimultate receſſerunt, terram deſerentes, jam fere vacuatam defenſore, quia robur belli & virtus exercitus Chriſtianorum jam decidit: unde de facili & totam terram & principales civitates *Achon* & *Tyrum* obtinendas non diffidimus in brevi. Ad *Soldani* mandatum redeunt *Turci* minus tamen voluntarii, præteritorum non immemores, & agmine rariore, licet noſtræ reſpectu paucitatis ad ſuperfluentem numerum excreverunt.

CAP. XVI.

Ad ſepulchrum Domini ſecundum morem ignis de cælo lampadem accendit, vidente Salahadino, *quo jubente ter extinguitur ſed ter reaccenditur.*

IN vigila Paſchæ erat *Salahadinus* ſuorum conſtipatus obſequio, ad honorabile illud ſepulchrum Dominicum in *Jeruſalem*, ut viz. ſuper rei certificaretur veritate, cœleſtis, inquam, ignis adventu, ea die, ſingulis annis de more in lampadem divinitus deſcendentis. Plurium itaque Chriſtianorum captivorum compeditorum devotionem, & lachrymas Dei miſericordiam deprecantium cum *Salahadinus* diutius attentius attenderet, cum cæteris *Turcis*, ecce ſubito videntibus univerſis advenit ille divinus ignis, & lampadem ſuccendit evidentius ſtatim ardentem. Quod cum cuncti vidiſſent, commotus eſt populus vehementer, lætantibus Chriſtianis, & Dei magnificentiam vocibus collaudantibus altiſonis. *Sarraceni* vero, ſuper tam evidenti ſtupendo miraculo, etiam oculis ſubjectam pervertebant viſionem, aſſerentes fallacibus præſtigiis ignem phantaſticum machinatum, unde ſuper eo volens certificari *Salahadinus* juſſit extingui lampadem divinitus accenſam, quæ extincta ſine mora opere divino reaccenditur, quod & ſecundo juſſit infidelis ille extinguere, ſecundo nihilominus illuminatur, tertio extincta tertio illuminatur. O magna

Dei patientia! quid est repugnare invincibili? non est consilium contra Deum, cujus voluntati non est qui possit resistere. Super hujus visione miraculi, & fidem & devotionem Christicolarum admirans *Soldanus*, & acriter commotus, spiritu prophetico constanter asseruit dicens, proculdubio vel in proximo hac vita decedo, vel hanc civitatem possidendam amitto. Sed nec ipsum fefellit augurium, quoniam in proxima sequenti quadragesima mortuus est *Salahadinus*.

Salahadini de seipso prophetia.

CAP. XVII.

Qualiter Rex Richardus *apud* Ascalonem *celebrabat solemnitatem die Paschæ.*

ILlius solemnitatis Paschalem festivitatem, quæ fuit Nonas Aprilis, Rex *Richardus* transegit egregie, *Ascalone*, quoscunque volentes exhibens in abundantia ciborum & potuum. Papiliones etenim suos in suburbanis campestribus *Ascalonis* fecit figi, &, ad exhibendam gentem suam festivitati magnificentius celebrandæ, convenientia cuncta procuravit administrari copiosissime. Ibi videre fuit nihil gloriosius voluntaria dapsilitate, quando bonæ voluntati concordat ingenuitas factorum. Cumque cor egregium præclaris consonat actis.

Non decet in manibus patulis angustia cordis
Detrahat imo manus, cor largum dando sequatur.

CAP. XVIII.

Consummata est reædificatio Ascalonis *Regiis impensis.*

DIe Lunæ Paschalis hebdomadæ Rex diligenter opus repetens inchoatum, ferventius institit muris civitatis perficiendis, cæterosque ad operandum familiarius urgebat, nec multo post, ipso procurante & collaborante, consummatum est opus suis operibus & impensis, & absque *Francorum* solicitudine, qui recesserant, quos jure deberet æque respicere portio laboris, consummata sunt omnia.

CAP. XX.

Rex Richardus *profectus est ad considerandum* Gazam & Darum.

DIe *Martis* Paschæ hebdomadæ, Rex cum paucis profectus est usque *Gazam* considerandam. Die *Mercurii* nihilominus apud *Darum* profectus, qua parte commodior pateret assultus diligenter investigavit, circumquaque perambulans. *Turci* vero, qui infra *Darum* se concluserant, in Regem & suos cum arcubus & balistis plura jaciebant missilia simul & convitia, tanquam incomprehensibiles. Consideratis omnibus Rex rediit *Ascalon.*

CAP.

CAP. XX.

Franci *ab* Aſcalone Tyrum *revocati tantum luxuriæ & tabernis ibi vacant.*

ABeuntibus, ut prædictum eſt, *Francis*, hi, qui eos uſque *Achonem* juſſu Regis deduxerant, reverſi ſunt *Aſcalonem* ad exercitum. *Franci* vero *Tyrum* venientes, quibus vacaverunt ſtudiis & operibus, non æſtimatur ab re notandum. Ipſi quidem, quos puræ peregrinationis in terram ſanctam reputabatur perduxiſſe devotio, relictis caſtris militaribus, jam amatoriis indulgebant cantionibus muliebribus, & ſcortantium commeſſationibus; referentibus enim his, qui hoc fieri proſpexerunt, muliercularum & ipſi applaudebant choreis, luxus quoque veſtium otium loquebatur effeminatorum, manicarum mimirum hiatus multiplici laqueo claudebantur, operoſis conſtricta cingulis latera laſciviunt, & ne rugoſæ veſtis concluſio manifeſtius intuentibus pateret, chlamydes in anteriora contortas ordine præpoſtero comprimebant inter brachia, & quæ velandis poſterioribus fuerant primitus procreata, aliarum partium cogebantur in uſus, ventres palliis velabantur non dorſa, circa colla gemmarum radiis ſtellata coruſcant monilia, florumque varietate contexta inſidunt ſerta verticibus, manibuſque pateras tractabant non enſes, noctes in compotationibus deducuntur inſomnes, jamque mero æſtuantes puellarum ſolebant frequentare proſtibula, vel ſi prius forte aliis ad opus conſimile admiſſis clauſa reperiſſent diripuerunt oſtiola, verba jaculantes ampulloſa, & horrorem audientibus ſobriis ingerentia juramenta, ut non ignoratur, de more *Francorum*. Quid plura? levitatem interiorem arguebat ſtatus exterior, proh pudor! hujuſmodi ſe ſtudiis *Franci* applicabant. Veruntamen hujus ineptiæ non omnes aſſerimus arguendos, erant quippe, quos & ipſorum diſſolutio non minimum conturbavit, quos & inter Regem & ipſos contriſtavit diſcordia.

CAP. XXI.

Diſcordia qualis inter Chriſtianos noſtros nunc in terram Sanctam venientium probant exempla nunquam inter veteres contigiſſe.

REx magnificus *Karolomannus* nomine, famoſus & opere, qui tot acquiſivit terras, & Regna ſuo ſubjugavit imperio, cum in *Hiſpaniam* proficiſceretur ſubjugandam, nunquam fertur in exercitu ſuo interveniſſe contentio, vel quando idem Rex prædictus comprehendendam in expeditione adivit *Saxoniam*, ubi plura geſſit inſignia, ubi ad internecionem peſſundedit illum famoſum *Wercelinum*. Quando etiam illi potentiſſimo *Agulando Roma* tranſiens profectus eſt obviam, excipiendo in bellum, qui cum manu validiſſima, & niſi Deo opitulante hominibus pene invincibili, *Sarracenorum* applicuerat apud *Riſam* civitatem *Calabriæ*, nulla inter ſocios erat diſcordia. Quando quoque terra illa *Jeroſolymitorum* tot ſæpius bellis concuſſa, quibus tot ſtrages factæ ſunt hoſtium incredulorum, tot feliciter pugnæ confectæ, ſive ubicunque terrarum, ſub quibuſcunque principibus famoſa antiquorum bella narrantur patrata, nunquam quidem ſub uno militantem exercitum Imperatore diſſipavit diſcordia, vel diverſarum oriundos regionum diſtraxit contentioſa ſimultas, nec ſub unius principis ditione agentes diſcrevit invidia, nec ſunt inter ipſos audita convitia vel opprobria. Imo mutuum ſinguli ſingulis exhibebant honorem & gratiam, & una gens appellata propter unitatem, in quibus nulla

nulla potuit durare diſſenſio. Hinc olim *Franci* univerſis prævalebant externis, ſimiliter & noſtri moderni commodius antiquorum haberent exempla imitari.

CAP. XXII.

Prior Herefordenſis *miſſus eſt in terram Sanctam qui .... Regem ...... ſuam ...... ſedit ..... in ...... contra .....*

POſt Paſcha completum, imminente transfretantibus opportuno tempore, venit nuntius ad Regem *Richardum* totum quidem commoturus exercitum, Prior ſcil. *Herefordenſis* Prioratus cujuſdam *Angliæ*, venit itaque Prior ille deportans literas Regi ex parte *Willielmi Elienſis* Epiſcopi Regis Cancellarii, ſe ſignificantis cum aliis, quos Rex Regno *Angliæ* deputaverat interim gubernando, jam fuiſſe à terræ munitionibus exturbatos, nonnullos etiam parti ſuæ faventes in ſeditionibus peremptos, ſicut idem Prior ſe vidiſſe teſtabatur, & quod, procurante fratre Regis tunc Comite *Johanne*, ab *Anglia* Regis eliminato Cancellario, nihil pecuniæ in theſauro Regio ſupereſſet relictum, vel ubicunque locorum, niſi tantum quod vix in Eccleſiis reſederat occultatum. His etiam adjiciebat idem Prior, quod poſtquam pluribus moleſtiis & injuriis fugatus eſt in *Normanniam* prædictus ejus Cancellarius Presbyter & Epiſcopus, & totius Regni præfectus, Comes præfatus exigebat pertinaciter à Regni Comitibus & proceribus juramenta fidelitatis & ſubjectionis, & caſtrorum cuſtodias. Nec non & manus extenderat ad Regis fiſci præſtationes annuas uſurpandas, quæ dicuntur de Scaccario. Super his igitur, inquit Prior, niſi maturius captaveritis conſilium quantocius repatriandi, & injurias noſtras in nos inſurgentes vindicandum, his addent pejora, nec abſque belli diſcrimine poteritis ulterius jus veſtrum recuperare. Super auditis Rex nimirum vehementer obſtupeſcens, animo diutius plura volvens, & pauca proloquens, vix credendum arbitrabatur, quia tanti ſceleris factio fidem videbatur excedere.

Comes Joannes R. Richardi frater Regnum Angliæ occupare conatur.

Attamen cujus bona diripiuntur & patienter ſuſtinet? quis æquanimiter patitur injurias? cæterum quælibet adverſa licet incerta ſolicitius vera potius auguratur eſſe timor, rerum turbatio cum ad aliorum jam perveniſset notitiam, conturbantur & ipſi, animo fluctuant, æſtuant, rerum penſantes ſtatum confuſum, & inter Principes inexorabiles diſcordias. Tunc quidem, ſi Rex recederet, non inveniretur qui remaneret, quoniam inter *Aſcalonitas* & *Tyrios* zelus eſset & contentio, ſicque terra illa proculdubio libera cederet *Turcis* in poſſeſſionem æternam.

CAP. XXIII.

Exercitus, audito Regis ſecreto, quod à Legato acceperat, & ejus propoſito repatriandi, conſulit ſibi Regem præfici, potius eligens populus Marchiſum *quam* Guidonem.

IN craſtino Rex, coram convocatis majoribus exercitus, rem, ut audierat, expoſuit, interpretans prædicta verba Prioris, aſſerens ſe de neceſſitate oportere repatriare. Quod ſi tum abiret, ſtipendiis ſuis trecentos milites & duo millia peditum electorum ſpopondit exhibendos in expeditione in illa terra. Sciſcitatus eſt itaque quis eorum cum ipſo ſimul repatriare vellet, quis in terra illa remanere, neminem enim ad utrumlibet cogebat, eorum relinquens optioni, quam partem gratis inclinatores eligerent. Communicato

ſuper

ſuper hoc aliquamdiu conſilio, prudentiores dant inquiſitioni Regiæ tale reſponſum, quod quia terra deſolata eſt propter diſcordantium diſſenſionem, & caſus rerum eſſet incertus, præſertim quia Rex *Guido* Regni negotium obtinendi nondum potuit ad effectum deducere, neceſſarium quam maxime cenſebant in terra novum Regem creandum, cui omnes obedirent, cui terra committeretur, qui præliaretur bella populi, quem denique cunctus ſequeretur exercitus. Quod ſi fieri non contingeret ante Regis *Richardi* diſceſſum, omnes ſe receſſuros acclamant, utpote qui terræ non ſufficerent cuſtodiendæ. Ad hoc Rex ſtatim intulit inquirens utrum duorum mallent eligere, ſive Regem *Guidonem* ſive *Marchiſum*, cui ſine mora puſilli cum majoribus omnis ſimul populus flexis genibus ſuppliciter exorabant *Marchiſum* in principem elevandum & defenſorem, qui quidem ipſum reputabant Regno magis neceſſarium quia potentiorem. Rex igitur cum univerſorum attendiſſet petitionem, aliquantulum eorum modeſte redarguit levitatem, qui prius *Marchiſo* frequentius detraxerant.

CAP. XXIV.

Rex ut ſatisfaceret populo miſit pro Marchiſo *licet ſeditioſus eſſet & confœderatus cum* Salahadino.

REx *Richardus*, poſtquam pro *Marchiſo* ſibi præferendo totius populi perpendiſſet petitionem, præbuit & ipſe aſſenſum, procurans viros nobiles *Tyrum* deſtinandos, qui *Marchiſum* honorifice adducerent. Generalitatis itaque Rege conſentiente decreto propter *Marchiſum* ab univerſis electum, miſſi ſunt ſufficienter inſtructi viri nobiliſſimi *Henricus* Comes *Campaniæ* & *Otho* de Transinges, *Willielmus* de Cague, hi cum ſuorum obſequio Galeati procedunt verſus *Tyrum*, properantes *Marchiſo* diu deſideratum ferre nuntium optimum, verum ut proverbialiter dici ſolet

Buccam fruſtrari ſæpe accidit à cocleari.

Indignum forte Regno Deus probaverat *Marchiſum*, ad cujus æſtimationis argumentum hoc etiam poteſt accedere, quod poſt receſſum *Francorum* Rex *Richardus* ipſum toties, ſicut & prius, rogaverat ſuper auxilio præſtando Regno perquirendo, ſicut præfati ſumus, ſed ſemper contumaciter renuit, quod ad culpam non immerito poterat imputari: & præter hæc omnia jam laborabat in machinatione contra honorem Regiæ coronæ, & contra exercitum *Aſcalonicum* cum *Salahadino* fœdus inire pacis, ea ſcil. conditione, ut ad ipſum veniens juraret mutuam ſe de cætero obſervaturum concordiam, medietatemque civitatis *Jeruſalem* obtenturus tenendam de *Salahadino*, haberet etiam caſtrum *Baruth*, & *Sidonem*, totiuſque terræ medietatem citra flumen. In hanc pacis conditionem ſatis aſſenſit *Salahadinus*, renuente tamen fratre ejuſdem conſtanter *Saphadino*, pertinaciter namque *Salahadino* diſſuadebat, ſicut poſtmodum accepimus, ne unquam quamcunque pacis concederet conditionem cum quocunque Chriſtiano præter aſſenſum Regis *Richardi*, quo nullus inquit melior invenitur Chriſtianus, vel etiam probitate conſimilis, citra cujus conſcientiam vel voluntatem concordiam quamcunque reformandam nec conſulo nec aſſentio. Hinc diſſipatum eſt conſilium nequam, hinc infecto negotio proditionis pendebat proceſſus. Hoc quidem ſic fuiſſe machinatum certiſſimis poſt patebat indiciis, nam inter *Salahadinum* & *Marchiſum*, dum hujus nefandi procuratores negotii mutua verba reportantes ſoliciti diſcurrerent Legati, contigit *Stephanum* de Turneham ipſis obviare exeuntibus à *Salahadino* de *Jeruſalem*, quorum nomina tunc temporis ob notam infamiæ ſatis erant notoria,

unus eorum vocabatur *Bahanus* de *Ybelin*, alter *Reginaldus* de *Sydone*; ſed hos demittamus, eorum quidem omnis opera & ſtudium ſolicitum merito cedebat in nihilum, tanquam pulvis quam quis portat in ventum.

CAP. XXV.

Audiens Marchiſus *in Regem ſe eſſe electum cum omnibus ſuis nimis repletus eſt gaudio & præparant ſe ſui armis & aliis neceſſariis ad coronationem ejus.*

INjuncta nuncii functa legatione, qui propter *Marchiſum* adducendum fuerant deſtinati, *Tyrum* pervenientes, *Marchiſo* plenius expoſuerunt ab univerſis unanimiter ipſum electum fuiſſe in Regem, aſſentiente Rege *Richardo*, & coronam Regni conceſſam, quatenus veniret Regni negotia viriliter cum exercitu ſuo geſſurus, ultiones in *Turcos* exacturus, & ut de cætero Regno *Jeroſolymitano* tanquam ſuo intenderet gubernando. Quo audito *Marchiſus*, præ nimia cordis exultatione, protenſis in cœlum manibus fertur oraſſe ſic, Domine Deus qui me creaſti, & animam in corpus infudiſti, qui es Rex & verus & benignus concede mihi quæſo, Domine, ut ſi me Regno tuo gubernando dignum judicas coronatum me videam, ſin autem, Domine, de me aliter ſenſeris, nunquam ad me conſenſeris promovendum. Poſtquam in civitate *Tyro* plenius innotuit *Marchiſum* in Regem coronandum, fit lætitia magna in populo, ſingulis quæ ſua fuerant procurantibus, & operam dantibus his ſolicitius, quæ coronationis celebrationi videntur competere. Ad inſtructionem vel veſtium vel armorum mutuantur pecuniæ, quatenus eo viderentur ornatiores comparere, quanto is in cujus erant obſequio dignitate collata excellentius noſceretur exercuiſſe. Ibi viderentur arma tractari, rubigine ſqualida renovari, gladios acuere, loricas rotare, milites & ephebos bellorum imagine geſticulare, & concertantium ſimulantes conflictum etiam futuram *Turcorum* jactitantes contritionem, & revera magnæ virtutis gens aderat, ſi tamen divinum non defuiſſet auxilium. Gens itaque diſſolvebatur lætitia eo inconvenientiori quo immoderatiori, unde proverbialiter dicitur, Nec nimis gaudendum nec nimis dolendum, omnis enim nimietas reprehenſibilis eſt.

CAP. XXVI.

Marchiſus *à duobus juvenibus* Hauſaſſis *à ſeniore de* Muſſe *tranſmiſſis duobus cultellis transfoditur.*

COmes interim *Henricus*, qui poſt legationis executionem ad civitatem *Achonem* declinaverat, cum nunciis ſociis ſuis, dum ſe decentius inſtruerent, jam ad exercitum reverſuri *Aſcalonem*, inopina morte præventus eſt apud *Tyrum* idem *Marchiſus*. Qui, dum die quadam à convivio Epiſcopi *Belvacenſis*, cum quo comederat familiariter invitatus, in pace reverteretur hilaris admodum & jocundus, & jam veniſſet ante teloneum civitatis, ecce duo juvenes *Hauſaſſiſſi* ſine palliis expediti, rapido impetu accurrentes duobus cultellis, quos manibus gerebant, exertis, hinc inde transfixis præcordiis lethaliter ipſum vulnerantes capto curſu prætervolabant. *Marchiſus* ſtatim lapſus equo moribundus volitabatur, unus homicidarum ſtatim detruncatus eſt, alter vero in Eccleſiam quandam ſe ſtatim immiſit, qui nihilominus inde raptus per mediam civitatem pertrahendus condemnatur, quouſque tantæ reum proditionis ſpiritum deficiens exhalaret, unus antequam expiraret diligenter inquiſitus,

tus, cujus instinctu vel quare sic egerit, se professus est à multo tempore eo fuisse transmissos ad id perpetrandum, & ob monentis auctoritatem & salutiferam obedientiam hoc præsumpsisse, quod verum fuisse manifeste jam patuit. Ipsi quippe juvenes diutius extiterant in ipsius obsequio *Marchisi* competentem ad id perpetrandum captantes temporis articulum. A seniore enim de *Musse* se transmissos asserebant, qui *Marchisum* morte dignum judicabat, & infra certum illius temporis terminum trucidari mandaverat, omnes enim, quos senior ille de *Musse* vita reputaverit indignos, eodem modo procurat perimendos. Senior quidem de *Musse* de more hæreditario quamplurimos in obsequio suo solet educare pueros nobiles in palatio suo, quos docere facit omnem prudentiam & doctrinam, & diverso instrui idiomate, quatenus ubicunque terrarum sine interprete in omni gente se noverunt familiariter gerere. Est autem eorum crudelitas crudelis nimis & obscura, ad quam sectandam maxima cura & solicitudine imbuuntur discipuli: Igitur quos ille senior perpenderit adultæ fuisse ætatis ascitos facit stare coram eo, quibus in remissionem omnium peccatorum injungit aliquem, quem ipsis expresserit ex nomine, virum potentem & tyrannum, huic subducere vitæ, in hujus etiam executionem ministerii singulis singulos cultellos contradit horrificæ longitudinis acutos. In hujus obedientiam mandati devotius insistentes absque dilatione procedunt, quousque ad quemcunque prænotatum pervenerint tyrannum, in cujus tamdiu persistunt obsequio, donec tempus nacti præmeditatum consummaverunt negotium, tali se sperantes obsequio gloriam promeruisse cœlestem, hujus nimirum extiterant sectæ qui *Marchisum* nefarie peremerant. *Marchisum* igitur jam extremum spiritum trahentem sui circumquaque vallantes leniter in ulnis comprehensum ad palatium deportant, inconsolabiliter dolentes & flentes, quia tam brevis paulo ante concepta perseveraverat eorum lætitia. Salutaribus autem fidelium sacramentis perceptis, uxori suæ firmiter injunxit ut civitati *Tyro* conservandæ vigilanter intenderet, nec cuiquam homini resignaret nisi Regi *Richardo*, sive illi, cui Regnum jure hæreditario contingebat; nec mora defunctus est, & apud Hospitale cum planctu vehementi sepultus est, sicque prius uberius exsultantium abbreviata est lætitia, & diutius desiderati nondum prægustati prorsus evanuit summa Dominii, & ecce terræ desolatæ peremptum est solatium, & exuberans nova mœstitia præcedentem exuperavit lætitiam.

CAP. XXVII.

Franci *quidem ex invidia infamant Regem* Richardum *super occisione* Marchisi.

IN illa populi tanta confusione, jam succrescentia triticum corruperant, quæ superseminaverat inimicus homo zizania. Exiit enim susurrium à quibusdam *Francis*, *Francorum* nequitiam tali fictione velare putantibus, lingua virosa confictum, sibilus scil. universis popularibus auribus infusus quod Rex *Richardus* nequiter procuraverat mortem *Marchisi*, & mercede conductos *Haussassissos* ad id agendum duos illos destinaverat homicidas. O livor infamis! semper carpens meliora, dente corrosivo bonum zelat, & quam nequit extinguere claritatem gestorum intendit denigrare. Nec sic Regem *Richardum* in partibus illis defamasse contenti sunt invidi imo Regi *Franciæ* mandaverunt, ut sibi præcaveret ab *Hausasissis* satellitibus senioris illius de *Musse*, quomodo *Marchisus* ab illis occisus est, & quod hujus superstitionis ministros Rex *Richardus* direxerit quatuor ad Regem *Franciæ* perimendum. O cujus æstimandi sunt meriti qui fuerant hujus adinventionis auctores, cujus occasione sicut creditur tot conturbatæ sunt gentes & concussæ provinciæ, hujus autem suæ

 malignitatis

malignitatis commento arbitrabantur infames sic robur addidisse, fucumque palliasse nequitiæ.

CAP. XXVIII.

Apud Tyrum *Comes* Henricus *eligitur in Regem & super hoc & super occisione* Marchisi *nuncii Regi* Richardo *remittuntur.*

Franci Tyrum urbem sibi tradendam ab uxore Marchisi frustra postulant.

SEpulto *Marchiso Franci* convenerunt in unum, qui extra civitatem sederant in tentoriis ferme x. millia, qui, postquam super rerum statu invicem aliquamdiu tractassent, mandaverunt uxori *Marchisi*, ut ipsis contraderet civitatem absque dilatione & contradictione observandam ad opus Regis *Franciæ*. Quibus ipsa respondit quod, quando Rex *Richardus* ipsam visere veniret, ipsi potius redderet civitatem & nulli alii, sic Dominus suus præceperat moriens, non est alter qui terram sic elaboraverit à *Turcorum* manibus eripere, & pristinæ libertati restituere, ipsi quidem merito fortiori debetur Regnum prout viderit dispensandum. Super hoc mandato *Franci* nimium commoti sunt indignantes. Quibus in hunc modum super obtinenda civitate contendentibus, Ecce Comes *Henricus* super audito rerum eventu non modicum obstupescens venit *Tyrum*, quem statim ut vidit populus præsentem sine dilatione tanquam à Domino missum elegerunt in principem & Dominum, & ad ipsum accedentes cum omni diligentia supplicare cœperunt ut patienter sine omni contradictione & excusatione susciperet Regni Coronam, & viduam *Marchisi* duceret uxorem, cui Regnum jure hæreditario debebatur. Quibus Comes incunctanter respondit, quod super hoc negotio consummando, ad quod Deus eum vocarat, secundum Regis *Richardi* avunculi sui consilium se gereret. Nec mora mittuntur Legati, qui celebratam solemniter ab omni populo electionem Regi *Richardo* significent, & *Marchisum* nefarie peremptum.

CAP. XXIX.

Quanta instantia Rex Richardus *quotidie* Turcos *affligit, occidit, captivat.*

INterim autem, antequam nuncii prædicti venerunt à *Tyro* ad Regem *Richardum*, instante jam tempore sereniore post brumales rigidos menses, Rex *Richardus* infatigabili exercitio *Turcos* invadens incessabiliter persequebatur & pertinaciter. Nunquam enim similis illi comparuit in terra illa quem *Turci* sic metuerent, qui sic ipsos afficeret, sine intermissione contereret, se pene solum frequentius in multos ingereret, capita hostium reportaret, singulis fere diebus quibus *Turcos* sibi contingeret occurrere, nunc capita x. nunc xii. nunc xx. vel xxx. nihilominus, cum sibi visum esset, vivos reducebat captivos. Nunquam profecto per unum hominem tot *Sarraceni* deleti sunt temporibus Christianis.

CAP. XXX.

Mestoch *redemptus recedit & armigeri quidam ex nostris furrantes à* Turcis *capiuntur.*

DIe *Jovis* ante festum Sancti *Alfegi Mestoc* ille, qui sicut prædictum est cum aliis in *Achone* civitate comprehensus, redemptus abire liber permissus est. Nec multo post Armigeri nostri & servientes. pabula jumentis

tis quæsituri, cum incaute longius processissent, *Sarraceni* prosilientes ab insidiis quosdam eorum peremerunt, quosdam captivos abduxerunt, & equos quamplures.

CAP. XXXI.

Pugna inter Regem Richardum *& aprum sibi occurrentem, quæ Regi fere erat periculosa.*

DIe *Mercurii* ante festum Sancti *Marci* Evang. Rex cum exercitu apud *Gadidam* custodiendam profectus est, sed neminem inveniens, hostes quipp propter ejus adventum prius fugerant, dum reverteretur aprum ferocissimum invenit, dentibus armatum eminentibus, qui cum Regis clamorem moderatis passibus non procul evaderet restitit oppositus insequenti. Spumantes itaque dentes ob iram tremendam acuens, subrigentibus hispidis setis, erectis auribus videbatur in se indignationem recolligere, & furore fervescere, ut fortius vel exciperet irruentem vel impeteret. Qui cum nec ad Regis clamorem loco moveretur, imo ad admirantis circuitionem in orbem se girando infra spatium præoccupatum se cohiberet, Rex lancea utens vice venabuli infigendum invasit, quem & aper irruentem lateratim paululum occurrens, repercutere volens appropiavit Regi. Fuit quidem corpore immani, timidis horrendus aspectu, cujus patulo pectori lancea fortius infixa duorum sese mutuo comprimentium impetum ferre non sustinens confracta est media, aper ex vulnere ferventior impetu validissimo ferebatur in Regem, ad quem quaqua versum declinandum cum brevissimi temporis vel loci non suppeteret articulus, Rex equo, cui insederat, subditis calcaribus aprum in directum transiliente præteribat illæsus, equi phaleras apro tamen dissipante posteriores, cujus quidem ictum frustraverat equi saltus expeditior, lanceæ etiam particula apro fuerat impedimento propius congrediendi, quoniam in summo pectore steterat paulo eminentior. Deinde singulis sese impetentibus aper concursu concito invasurus Regem aggreditur, cui Rex venienti vibrato gladio cervicem illisit pertransiens, quem ad ictum validissimum stupidum effectum Rex accelerans equo regirato subnervavit, sicque perdomitum assignavit venatoribus mancipandum.

CAP. XXXII.

De captione quorundam Turcorum *à nostris.*

DIe *Martis* ante festum Sanctorum Apostolorum *Philippi* & *Jacobi Rogerus* de Clanvill à *Candida custodia* profectus est cum sociis suis: ante portas *Jerusalem* potenter transiens, quosdam *Sarracenos* interceptos ad vincula coegit & secum reduxit captivos. Die *Mercurii* sequente Rex *Richardus* inter *Albam custodiam* & *Gazam* invenit quosdam *Sarracenos*, de quibus tres occidit & v. cepit, & *Ascalonem* misit.

CAP. XXXIII.

Item de captione Turcorum *à Rege apud* Furbiam *& à Templariis apud* Darum.

DIe beatorum Apoſtolorum *Philippi* & *Jacobi* & nocte ſequenti, dum Rex pernoctaret apud *Forbiam* cum paucis, ſummo mane irruentes *Turci* æſtimaverunt ſe noſtros improvidos prorſus comprehendere vel conterere. Rex igitur primus exiliens à ſtratu ſuo ſcutum tantum arripuit & gladium, qui progrediens obviam irruentibus ſeptem cepit ex *Turcis* & quatuor occidit, cæteri vero fugerunt à facie ejus. Poſtea cum Rex Templarios & *Turcopolas* emiſiſſet, ad explorandam terram circa *Darum* dictum caſtrum, invenerunt xx. *Sarracenos* hordea mittentes, qui à caſtro exierant, illos ceperunt & *Aſcalonem* miſerunt.

CAP. XXXIV.

Prædictis nunciis à Tyro *venientibus, & Regi nunciantibus mortem* Marchiſi *& electionem* Henrici, *lætatur Rex pro electione, dans ei totum quæſtum ſuum, mittitque pro* Francis.

REx *Richardus*, dum in diebus illis in planitiis *Ramulæ Turcos* agitaret inſequens fugitantes, ecce apparuerunt præfati nuncii ad ipſum à *Tyro* deſtinati, rei ſtatum ipſi indicantes, & de morte *Marchiſi*, & de electione Comitis *Henrici* ad Regnum ſuſcipiendum, quod tamen, præter ejus aſſenſum & conſilium, id Comes ſuſcipere non præſumpſit. Rex audita morte *Marchiſi* diutius ſuper tam inſolito mortis genere & inopinato conticuit ſtupens. Super electione vero nepotis ſui & honore Regio ſolemniter exhibendo lætabatur eximie, noverat ſiquidem ſuos id plurimum optaſſe. Ex quo, inquit, urgente fato inevitabili, ſicut aſſeritis, emigravit *Marchiſus*, quid ſuper hoc dolor nimius conferret ſolatii viventibus? vel proficeret planctus animæ mortui? Comitis quidem *Henrici* plurimum congratulor electioni, & admodum deſidero ut ad Dei voluntatem de Regno præficiatur gubernando poſtquam terra erit prorſus acquiſita, ſuper ducenda vero *Marchiſi* relicta in conjugem non conſulo, quoniam vivente viro ſuo *Marchiſus* ipſam injuſte rapuit, & polluendo adulterium commiſit, Regnum vero Comes ſuſcipiat, cui dono in Dominium civitatem *Achonem* in poſſeſſionem æternam cum omnibus pertinentiis, *Tyrum* quoque & *Joppen*, & terram totam Deo annuente perquirendam. Cui vice mea dicatis, ut quam citius potuerit redeat ad nos in expedionem, *Francos* ſecum adducens, propoſui namque *Darum* comprehendere, ſi qui fuerint *Turci* qui reſiſtere præſumpſerint, Rex vero rediit ad *Aſcalonem*.

CAP. XXXV.

Prædictis Legatis à Rege in Tyrum *redeuntibus, & ejus voluntatem nuntiantibus, conjungitur* Marchiſa *Comiti cum univerſorum lætitia, cui redduntur* Tyrus *& Caſtra alia.*

AUdito Rege revertuntur Legati *Tyrum* ad Comitem Regem futurum, renunciantes verba Regis. Tunc reviviſcit lætitia, tunc exultant univerſi, Comitem itaque vallantes perſuadent hæredem Regni ducere uxorem, Comes renuit ne incurrat offenſam Regis *Richardi*, *Franci* vero & Regni magnates,

tes, allegantes rem fortius conjugio ſtabiliendam, urgent itaque fieri, quibus etiam procurantibus, *Marchiſia* ſponte ſua accedens ad Comitem obtulit ei claves civitatis. Quo facto ſtatim ad inſtantiam *Francorum*, rem ſolicite accelerantium, contractum eſt matrimonium ſolemniter inter Comitem *Henricum* & *Marchiſiam* in facie Eccleſiæ, præſentibus Clericis & Laicis. Comitem quidem ad hoc agendum perſuadentes non plurimum laboraſſe putantur, non enim laborat qui cogit volentem. Celebrantur nuptiæ magnificentia Regali, omnibus optatum gaudent univerſi conſummatum negotium, exultant *Franci*, *Normanni* lætantur pari voto contenti, quia idem Comes erat nepos utriuſque Regis *Franciæ* & *Angliæ*. Hujus fœderis intervenientis conglutino ſperantur tempora lætiora, & in unam concordiam reditura diſſidentia; Completis nuptiis miſit Comes qui civitatis *Achon* & *Joppen*, & aliarum terræ civitatum, & caſtrorum auctoritate ſua ſuſciperent cuſtodiam, & in jus ſuum manciparent, ut omnium obtineret dominium, quatenus de Cætero ipſi reſponderent ut Domino. Poſtea propoſuit Edictum ut ſine mora inſtruerentur univerſi profecturi in expeditionem verſus *Darum* caſtrum expugnandum.

C. Henricus Marchiſi relictam uxorem ducit.

CAP. XXXVI.

Cum quanto gaudio receptus eſt Comes Henricus *apud* Achon *tendens cum Duce* Burgundiæ, *& cum exercitu ſuo verſus* Aſcalonem *in auxilium Regis* Richardi.

DIſpoſitis itaque cuſtodibus, qui *Tyrum* civitatem & terræ munitiones fideliter obſervarent, movit Comes *Henricus* exercitum cum Duce *Burgundiæ*, verſus *Achon* ut expedirent proceſſum, & quæ forent neceſſaria providerent, ſecum etiam duxit uxorem qua nondum potuit patienter carere. Comitis adventus cum innotuiſſet his qui reſederant in *Achon*, novo Domino applaudentes, ſumma cum lætitia tripudiantes exibant obviam advenienti, ob ipſius excipiendi reverentiam & honorem, quem & introducebant circumvallantes in civitatem, quam videres circumquaque ornatam, ad ſimilitudinem templi, cortinis & pannis ſericis expoſitis, & injecto thure per vicos & plateas fumigantia thuribula, mulieres ducentes choros turbam tumultuantem in jubilo & exultatione. Quid ſingula? populus infinitus armatus proceſſerat eidem obviam excipiendo tanquam millia LX, in ſignum Domini novi, quem corde voluntario ſic ſe ſuſcipere conteſtabantur. Clerus ipſum deduxit ad manum uſque in Eccleſiam coram altare, ſanctamque crucem cum aliis quoque reliquiis ei protulerunt oſculandam. Ibi ipſe & alii quoque quampluri mi pretioſa munera obtulerunt; deinde deductus in palatium Regale magnificentiſſimum inſtruxit convivium, ipſi quoque tanquam Regi futuro unuſquiſque pro facultatibus ſuis intendebat honorando.

CAP. XXXVII.

Regi Guidoni *pro probitate militiæ ſuæ & Regni amiſſione Rex* Richardus *pietate motus confert Inſulam* Cypri.

VErum quia vix eſt ut unus creſcat niſi altero decreſcente, ut viz. unius diſpendium alterius vertat in commodum, quo Comes *Henricus* jam gloriatur adepto, Rex *Guido*, Regno privatur, cujus occaſione tot prælia confecerat, quod tot redemerat laboribus, & defenderat ſudoribus, nunc tanquam privatus incedit, non quia Regnum demeruerat, quo nimirum Rex alius nul-

lus

lus inveniretur magnificentius morigeratus, ſed eo ſolo quod ſimplex erat & minus aſtutus, quo debebat jure haberi venerabilior, reputatus eſt contemptibilior. Miles erat probatiſſimus *Achonem* primitus à *Sarracenis* occupatam ſtrenuiſſime obſedit, & diutius oppugnavit, ſed *Turcorum* jugiter creſcente multitudine à parte marina expugnare non prævaluit, quam ſicut prænotatum eſt vix duo Reges obtinere potuerant. Nunquid virtus ſimplicitatis obtinendo juri ſuo eidem debuerit obeſse? eo nimirum jam ſecularis invaluit ſumma perverſitatis, ut is amplioris reputetur gloriæ dignior & honoris, quo geſtis noſcitur immanior, ſicque reverentiam acquirat aſtutia, dum ignominioſe jaceat pietas ſimplicitatis, hujus ſeculi regnante prudentia. Hic eſt *Guido* Rex ſine Regno. Veruntamen Rex *Richardus* ſuper ipſum motus pietate, & propter ipſius notam probitatem, Inſulæ *Cypri*, quamvis eam prius Templarii à Rege emiſsent, eidem contulit gratis Imperium. Sicque Rex *Guido* Templariorum emptionis commutata conditione Inſulæ *Cypri* factus eſt Imperator.

Rex Guido fit imperator Cypri.

CAP. XXXVIII.

Nuncii ab Anglia *ſæpe veniunt qui diverſa Regi nuntiantes Regem reddiderunt incertum quidnam ei faciendum eſſet.*

EO tempore, quo ſicut prædictum eſt *Tyro Marchiſus* occiſus eſt, frequenter venerunt nuncii ad Regem *Richardum* ſolicitantes ipſum ut repatriaret, quorum quidam aſſerebant omnia tuta, alii terram *Angliæ* in proximo occupandam, quidam perſuadebant ut repatriaret, alii perquirendæ peregrinationis terræ, quam adierat, omnem adhiberet diligentiam, ſic diverſis ipſius animum perturbabant aſsertionibus, ut cui jam cederet ſententiæ prorſus ambigeret. Cæterum Regis *Franciæ* ex anterioribus indiciis ſatis animum metiebatur, juxta quod proverbialiter dicitur, non proculdubio habet malum mane qui malum habet vicinum.

CAP. XXXIX.

Qualiter ſine auxilio Francorum *Rex* Richardus *tantum cum ſuis* Darum *expugnavit in* IV. *diebus, cepit in eo trecentos* Turcos.

INterea Comite *Henrico* cum *Francis* apud *Achonem* ſe ad expugnandum caſtrum *Darum* accurrentibus. Rex *Richardus* oſor deſidiæ cum ſuis exiit ab *Aſcalone*, & petrarias ſuas navibus membratim impoſitas verſus *Darum* deſtinavit portandas. Aſſignavit igitur qui cuſtodirent *Aſcalonem*, & mercede copioſiſſima conduxit ſervientes probiſſimos, quos ordinavit per vicina circumquaque caſtra ad obſervandos de die omnes tranſitus viarum, nocturnas etiam exercentes excubias ſolicite, ne qua forte poſſent, ſicut prius, verſus *Darum* liberum habere *Turci* diſcurſum, ad portanda victualia vel arma, vel quæcunque *Turci* procuraſſent ad exercitum ſuum *Jeruſalem* deportanda, vel ſicut conſueverant in tranſeundo apud *Darum* tutum ulterius haberent receptaculum, unde noſtris frequenter moliebantur inſidias. His ita diſpoſitis Rex cum ſuis tantum domeſticis armatus profectus eſt ad caſtrum *Darum*, quo quadam Dominica pervenientes non procul inde ſita ſunt tentoria ipſius & Comitum ejus. Verum propter gentis noſtræ paucitatem ambigebatur qua parte caſtrum obſideret, quoniam gens tantilla obſidione illud cingere nequibat, ſi enim ex omni parte gens diſperſa ſederet, *Turcorum* forte irruentium non ſufficeret ſuſtinere aſ-

ſultum,

ſultum, ſic nec hoſtes expugnare, unde ſimul verſus villam in quadam planitie reſederunt collecti. *Turci* tam paucorum parvipendentes conatus à caſtro exeunt, & dum aliquamdiu, tanquam experimenti cauſa, noſtros ſollicitaſſent tanquam provocantes ad bellum, in caſtrum denique ſe receperunt, & obſeratis firmiſſime portis ſe præparant defendere. Nec mora ecce petrariæ Regis navibus allatæ venerunt, quas Rex etiam cum aliis proceribus & nobilibus particulatim disjunctas, à littore portabant in humeris ſuis eundo pedites, non ſine ſudore, ſicut tunc vidimus, fere per ſpatium unius milliarii: denique cum fuiſſent conſolidatæ & erectæ petrariæ, & cuſtodibus aſſignatæ, ipſe Rex unam ſibi aſſumpſit exercendam, qua turris principalis impeteretur, alteram habuerunt *Normanni*, *Pictavenſes* tertiam, omnes tres jaciebant ad caſtellum diſſipandum. *Turci* deſolantur videntes ſibi proximum imminere exitium, veruntamen imprimis ſe viriliter tentabant defendere. Petrarias ſine intermiſſione die noctuque fecit Rex jacere. *Darum* eminebant XVII. turres fortiſſimæ & convenienter aptatæ, quarum una fuit cæteris eminentior & fortior, quam & exterior foſſa cingebat profundior, quæ etiam ex una parte ſtrato conſolidabatur pavimento, ex parte vero altera rupis eam imminebat nativa, genti vero perfidæ denique timor inerat ignaviæ, ne ſe defenderet efficaciter, vel ſaltem inde fugeret. In craſtino Rex foſſores fecit ſubtilius fodere ſub terra, & pavimentum dirumpere, & murum cavare. Petrariæ jugiter jacientes mangunellum unum *Turcorum*, in principali turri erectum, crebris jam ictibus diſſipaverant, unde *Turci* plurimum deſolati ſunt. Verum primitus ſaxis & pilis arcuum & baliſtarum noſtros rejiciebant, miſſilia enim denſiſſime volabant emiſſa. Baliſtarii vero noſtri in adverſariorum noſtrorum vigilantiſſime exitium, cum ipſos forte proſpexiſſent in propugnaculis expoſitos, emiſſis percutiebant miſſilibus, quorum tot perimebant ſauciatos, ut vix cæteri præ timore ſe movere præſumerent, ſtatus quidem eorum infirmus erat, & ecce porta caſtri diruta eſt, & igne ſuppoſito combuſta, & cum petraria Regis diſſipata. *Turci* etiam jam miſſi in deſperationem ex continua vexatione non prævalebant ad defenſionem ſufficere, quorum jam plurimi perempti ſunt, alii decubuerant vulnerati. Cæterum perpendebant Regem *Richardum* in omnibus, quæ inchoaſſet operibus, conſtantiſſimum & invincibilem, & quod turres ſuffodiendo & petrariis jaciendo nunquam quieſceret. Tunc exeuntes tres *Sarraceni* pervenerunt ad Regem, petentes pacem, offerentes caſtrum reddendum, ea tamen conditione ut liberæ abirent omnes animæ, relictis rebus omnibus quæ fuerant ejus. Rex non conſenſit, imo dixit ut ſe defenderent in quantum prævalerent. Quibus in caſtrum regreſſis, petraria Regis vehementer acta nunquam quieſcebat; nec mora, turris quædam, quam ſubterraneo meatu infirmaverant Regii foſſores, crebris impulſibus vexata cum horrifico fragore corruit, *Turcos* à mina fugientes raptim noſtri miſcentur cædentes, qui reſiſtere non valentes ſe intromiſerunt in turrim principalem, nequiſſimo quidem uſi conſilio univerſos equos ſuos, ne alienum cederent in uſum, prius ſubnervaverant. Ipſis fugientibus noſtri viriliter ingrediuntur in caſtrum, quorum primus erat *Seguinus* **Borret** cum Armigero ſuo nomine *Oſpiardo*, tertius intrantium *Petrus* erat de *Gaſconia*, alii poſtea quamplurimi quorum jam nomina exciderunt. Baneria *Stephani* de *Longo Campo* prima muris imminebat impoſita, Secunda Comitis *Leiceſtriæ*, tertia *Andreæ* de **Chauegui**, quarta *Remundi* filii Principis, *Genuenſes* etiam & *Piſani* multiformia ſigna ſua ſuper muros erexerunt, ſicque Baneriæ noſtræ ſunt erectæ & *Turcorum* dejectæ. Ibi viderentur *Turci* velocius verſus turrim fugientes vel gladiis percuſſi corruere, vel pilis transfixi deficere, antequam in turrim venire potuiſent, quos noſtri in propugnaculis repererunt adhuc perſiſtentes, ejecerunt eos in profundum membratim excerpendos in terram. Numerus occiſorum diverſis in locis in caſtro LX. *Turcorum* erat. Ipſi vero, qui confugerant in turrim, videntes ſuorum perditionem, & caſtrum occupatum, turrim nihilominus in proximo diruendam, ad quam quippe ſuccidendam ſe jam applicuerunt viri virtutis ad Regis

Caſtrum Darum à Rege Richardo captum.

R. Richardus propoſitam ab obſeſſis conditionem reſpuit.

instantiam, perpendentes nihil ulterius salutis superesse contra faciem Regis, se jam in extrema necessitate, die *Veneris* ante Pentecosten, exposuerunt Regiæ clementiæ dedendos in perpetuam servitutem; præsertim quia quidam potentissimus Admiratus *Caisac* nomine, cujus tutelæ castrum fuerat commissum, ipsis opem ferre dissimulavit. Comprehenso itaque castro *Daro*, ferme XL. Christiani reperti sunt in vinculis captivi, soluti sunt & libertati restituti.

Castrum Darvi expugnatur. Nocte Sabbati sequentis, fecit Rex suos *Turcorum* adhuc existentium in turri custodiam habere usque mane Sabbati, igitur vigilia Pentecostes ad Regis imperium descendentes à turri *Turci* arctissimis usque ad rugitum constricti sunt loris, vinctis post terga manibus, quorum numerus trecentorum *Turcorum* erat, præter parvulos & mulieres. Sic ante *Francorum* adventum obtinuerat Rex *Richardus* eleganter cum suis tantum domesticis castrum *Darum* expugnatum in quatuor diebus, plurimum quidem nostri sategerant ut absque *Francis* id fieret, quod ad gloriam utique ipsis ascribebatur ampliorem.

CAP. XL.

Rex Richardus *Comiti* Henrico *adventanti apud* Darum *dedit ipsum Castrum & recessit inde ad* Forbiam.

COmprehenso *Daro* venit Comes *Henricus* cum *Francis* & Duce *Burgundiæ* eo versus plurimum festinantibus, ut & ipsi ad comprehendendum castrum adessent, verum prius res consummata est. Rex exiit obviam advenienti Comiti, & cum exultatione præcipua excepit deducens in castrum, cui quoque concessit, & coram plurimis donavit in obtinendi Regni primitias ipsum castrum cum pertinentiis perquisitis vel perquirendis. In castro *Daro* die magno festivitatis Pentecostes commorati sunt universi. Die Lunæ positis in castro custodibus Comitis profecti sunt versus *Ascalonem*, per mediam *Gazam* transeuntes usque *Forbiam*, ubi Rex tribus sedit diebus, cæteri vero usque *Ascalonem* profecti sunt, ubi *Franci* Pentecostes festivitatem solemnizabant.

CAP. XLI.

Rex Richardus *audiens* Caysac *Admiralium cum mille* Turcis *munire castrum* Ficuum, *illuc venit ut illud expugnaret, homines inde aufugerunt.*

APud *Forbiam* quidam Regis explorator, rediens à partibus castri *Ficuum* vocati, retulit Regi in castro *Ficuum Sarracenos* mille vel eo amplius cum Admirato *Caysac* residere, qui etiam castro intendebant solicite muniendo contra Christianos illuc forte venturos, quo Rex audito sine mora eo versus profectus est, quem & sequebatur exercitus. Prima nocte pernoctabant apud casellum nuncupatum *Arundineum*, sive *Cannetum Sturvellorum*, diluculo profecti sunt usque ad prædictum castrum *Ficuum*, quo proposuerant, quod contra ipsos *Turci* prædicebantur munire: sed ibi neminem invenerunt, præter duos *Turcos*, quos secum deduxerunt captivos; ejusdem castri portas inde *Turci* recedentes solo tenus demoliti sunt, valde velociter fugientes, cum innotuisset eis de Regis *Richardi* & exercitus adventu. Super captionem siquidem castri *Dari* non modicum exterriti, & eorum, qui intus sunt reperti, perditionis non immemores, sibi præcaverant, ne & ipsi in consimilem inciderent quæstionem. Igitur cum castrum sic invenissent desertum, ascendentes in propugnacula eminentiora, circumquaque perspexerunt, si qui hostium apparuissent, quos invaderent; non invenientes cum quibus inirent certamen reversi sunt, pernoctaturi usque ad casellum *Sturvellorum*,

CAP.

CAP. XLII.

Nunciata perturbatione terrarum suarum per Johannem *Comitem fratrem suum nimis commotus est, & repatriare se velle asserit.*

APud *Cannetum Sturvillorum* venit ad Regem ab *Anglia* destinatus nuncius, clericus nomine *Johannes* de *Alenzum*, indicans *Angliam* turbatam per Comitem *Johannem* fratrem Regis,qui,nec persuasioni Reginæ matris ejus, vel quorumcunque aliorum consentiens, propriæ potius ducebatur motu voluntatis, à Rege *Franciæ* crebris intercurrentibus nunciis sollicitabatur, ut jam eo res processerat, quod nisi quacunque occasione nefaria proditio refrænaretur, in proximo asseruit imminere ut *Anglia* alienetur à Regis *Richardi* ditione. His auditis Rex turbatus rumoribus, postquam diutius in silentio pensitando volvisset animo, quid potius videretur eligendum, postremo fatebatur, oportere se revera repatriare, ne solo natalis patriæ & Regno patrum suorum, tanquam exul, immerito efficeretur extorris. Nondum autem fama plenius propalata hujusmodi Regis voluntatis quidam dicebant profecto Rex abiturus est, alii vero non, sed perseverabit, quia rumores incerti non avocabunt ipsum à tam pii operis consummandi negotio, quia nimirum acquirendæ terræ per ipsum hoc non expediret, nec honori suo competeret.

CAP. XLIII.

Totus exercitus consensit in unum ire scil. obsessurus Jerusalem, *sive repatriaret Rex* Richardus, *sive non.*

SUper Regis recessu sic diversis diversa sentientibus conveniunt unanimiter in unum Duces exercitus & Magistratus, *Franci*, *Normanni*, *Angli*, *Pictavenses*, *Cenomannenses*, *Andegavenses*, & una voce sibi mutuo compromiserunt, quod sive abeunte Rege vel remanente sine omni occasione procederent versus *Jerusalem* obsidendam. Hoc in exercitu jam cognito, fit in populo inæstimabilis lætitia, in commune gaudent universi, divites & pauperes, pusilli cum majoribus, nec jam in exercitu quisquam erat, qui pro modo suo non exhiberet exteriora indicia, testimonium gaudii cordis interioris; unde usque in mediam noctem, copiosis accensis luminaribus, ducebant choros, diversis concrepitantes cantionibus, &

Patefacto de obsidenda Jerosolyma concilio, ingentis lætitia totus

Pervigili ducunt noctis dispendia plausu.

Solius animum Regis ex auditis curarum urtica solicitat, qui profunde meditans alternas variat cogitationes, quarum mole fatigatus se lecto sternit iratus. Nihilominus tamen intrante jam mense *Junio*, sub uno consensu totus ad progrediendum animatur exercitus.

CAP. XLIV.

Muscæ dictæ Sincenellæ *apud* Ybelin *facies exercitus exterminant pungendo, ut leprosi viderentur.*

AB Arundineto autem *Sturvillorum* Rex & exercitus procedentes per planitiem versus *Ybelin* Hospitalariorum, juxta *Hebron*, prope vallem ubi nata fertur beata *Anna* mater Dei genetricis *Mariæ*, ibi moram faciens exerci-

tus lætabatur eximie ex ſpe progrediendi verſus *Jeruſalem:* ibi ingruebant exercitui muſcæ quædam minutiſſimæ, ſicut ſcintillæ volantes, quas appellabant *Cincenellas.* His circumquaque Regio vicina replebatur, hæ improbiſſime inſtabant peregrinorum acerrime pungentes manus, colla, guttura, frontes, & facies, vel ubicunque pars nuda patebat, quarum ſcil. puncturas tumor ſtatim ſequebatur ferventiſſimus, ut univerſi, quos punxiſſent, viderentur leproſi, à quarum moleſtiſſima infeſtatione, vix aptatis circa capita & colla velaminibus, potuerunt muniri, ſpe nihilominus exhilarati fortius adverſa toleranda ducebant, mutuo quippe ſibi fuerant confœderati univerſi fide media, ad progrediendum verſus *Jeruſalem* obſidendam. Regem ſolum ex auditis ſolicitudinis fluctus exagitat.

Ad obſidendam Hieroſolymam omnes mutuo ſe fœdere conſtringunt.

CAP. XLV.

Quidam capellanus Regis Regem alloquitur, ſermone valde diſſuaſorio, quo motus Rex repatriare diſtulit.

CUm die quadam Regem in meditatione ſolitarium, fixis in terram luminibus ſedentem in tentorio ſuo vidiſſet capellanus quidam *Pictavenſis*, nomine *Willielmus*, altius indoluit, & quoniam Regem ex nuntiorum relationibus exiſtimavit exaſperatum, ipſum convenire non præſumpſit, ut ex his animum exoneraret, quibus admodum urebatur; flens igitur amariſſime piis oculis reſpexit Regem nihil dicens, quod cum Rex avidum loquendi ex geſtientis nutibus perpenderet, advocato dixit ei. Domine capellane fidelitate mihi debita te obteſtor, quatenus, omni amota dilationis & ſimulationis ambage, mihi edicas qua cauſa ſic fleveris, ſi me forte tantæ tuæ triſtitiæ reſpexerit occaſio. Cui cappellanus, oculis lachrymis gravidis, voce demiſſa, non, inquit, prius dicam quam revera mihi conſtiterit excellentiam veſtram ſuper expoſitis meis adverſus me non exacerbandam; Rex jurejurando ſpopondit impunitatem: tunc capellanus confidens ſic orſus eſt. Domine Rex ex eo quod reditum acceleras in patriam in exercitu ab univerſis defamaris, ab his maxime qui familiarius tuum optant honorem, quod Deus avertat ut incertorum occaſione rumorum ab hujus terræ deſolatæ avertaris acquiſitione, hoc quidem in æternum opprobrium credimus vobis cedendum, clarioris gloria cœpti non obfuſcetur regreſſu celeriori, non in poſterum objiciatur ignaviter receſſiſſe pendente negotio. O finis plurimum diſſimilis prædicandis, ſi derogat inceptis. Provideatur oro ne glorioſum meritum inchoantes denigret virtus emarceſcens in poſterum. Domine Rex memento quanta tibi fecerit Deus, qui ubique tuos memorandos in ſecula proſperaverit actus, quibus glorioſiora vel frequentiora nunquam Rex tuæ ætatis fecerit. Rex recordare quod cum eſſes Comes *Pictaviæ* nullum unquam habueris vicinum tantæ virtutis, vel animoſitatis adverſarium, qui non tuis ſubactus viribus manus daret. Rex memento magnarum contentionum turbarumque *Brabaconum*, quas toties diſſipaſti rara manu & diſperſiſti, Rex memento quam glorioſe triumphaſti, ad amovendam obſidionem apud *Hautefordiam*, quam Comes de Sancto *Ægidio* obſedit, & tu ipſum abegiſti, & probroſe effugaſti. Rex memento Regni tui, quod abſque ſcuto & galea liberum obtinuiſti & quietum, ſine quorumcunque contradictione. Rex memento tuarum tantarum virtutum, qualiter tot & tantas gentes ſubegeris, cum civitatem *Meſſanam* viriliter comprehenderis, quam te probum illuc exhibueris, cum gentem *Græcam* repreſſeris, quæ te laceſſere & debellare præſumpſerat, à quorum manibus te divina liberavit clementia, ipſis peſſundatis & confuſis. Recole Rex virtutum inſignia, quibus te Deus ditavit, ſecundum divitias gratiæ ſuæ, quando *Cyprum* Inſulam ſubjugaſti, quod ante te nullus unquam præſumpſiſſe auſus eſt, quam in xv. diebus debellaſti,

Præcipua R. Richardi geſta hic enumerantur.

debellaſti, quod auctore quidem Deo potuiſti, & quod Imperatorem captivaveris, quodque navem illam ſingularem, quæ vento adverſante in portum *Achonenſem* intrare non potuerat, accurrens cum galeis tuis obruiſti cum octingentis *Turcis* armatis, quando ſerpentes abſorpti ſunt fluctibus marinis. Memento Domine Rex obſidionis *Achonenſis*, ad quam tempeſtive comprehendendam adveniſti, & te oppugnante reddita eſt, & ab ægritudine, quam dicunt *Arnaldiam*, qua nimium lavoraveris, miſerante Deo convaluiſti, aliis quampluri-mis principum eadem infirmitate morientibus. Memento Rex terræ hujus, quam tuæ Deus commiſit tutelæ, cujus te ſolum reſpicit cura, ex quo Rex ille *Franciæ* ignaviter abiret. Rex memento captivorum Chriſtianorum quos à vinculis liberaſti apud caſtrum *Darum*, quos *Turci* deducendo in captivitatem conſtrinxerant, quibus ut ſubvenires eo te Deus deſtinavit. O quam alto perpendere haberes intuitu cordis, quod te Deus innumeris honoraverit triumphis, & magnificaverit ſucceſſibus, ut non jam ſit Rex vel Princeps qui tibi reſiſtat ulterius. Nunquid excidit memoriæ recenter ſubactum tua virtute & inſtantia caſtrum *Darum*, in quatuor diebus? & quid ſuper eo ſentiendum quod, cum minus provide recubans ſomno occupatus ab improba gente perfidorum pene opprimereris, ac te Deus expeditius illæſum eruerit à manibus eorum? ſingula quid memorem, quoſlibetve ubicunque terrarum adverſantes tua denique forti manu ſubactos, urbeſve quaſſatas, & quodcunque propoſueris feliciter exſuperaſſe negotium? Memorare quod ab occiduo huc uſque egreſſus orbe ubique victor extiteris, ante tuos pedes vinculandi prociderint hoſtes, ante cujus faciem, *Nec cadere* Antheo *nec creſcere profuit* Hidræ. Jam te tremit Soldanus, te *Babylonis* ſtupuere ſinus, *Turcorum* impetus horret, & quid amplius? Omnes dicunt in commune, quod tu omnium pater extiteris, tu patronus & defenſor Chriſtianitatis, quam ſi modo deſerueris, idem eſt ac ſi inimicis expoſueris diripiendam. O Rex fortis ut cœpiſti perdura diutius, opem genti confer iſti, te ſperat attentius protectorem, ope Chriſti procede felicius.

CAP. XLVI.

Rex voce præconaria per exercitum clamare fecit ſe non repatriaturum uſque poſt Paſcha.

IN hæc verba capellani Rex ſuſpenſus, in ſilentio volvebat multa animo, penſans verborum virtutem, ipſo nimirum loquente capellano Rex omnino tacuerat, ſimiliter & illi, qui cum ipſis conſederant in tentorio, intenti ora tenuerant. Regis quidem eodem ſermone commutatum eſt cor, & confirmata eſt cogitatio, ut clariori conſolidaretur certitudine. Et ecce in craſtino hora nona reverſus Rex & omnis exercitus extra pomeria foris *Aſcaloni* conſederat, exiſtimantibus ſingulis revera Regem receſſurum, & quod jam reditum acceleraret. Verum mutato propoſito, per inſpirationem gratiæ Dei, & ſermonem capellani, dixit Comiti *Henrico* nepoti ſuo, & Duci *Burgundiæ*, aliiſque proceribus, quod nec per nuntium qualemcunque ſolicitantem, ſive quoſcunque rumores vel querelas, ante Paſcha recederet à terra. Igitur pridie Nonas *Junii*, ſcil. in hebdomada Sanctæ Trinitatis, accerſito *Philippo* præcone ſuo, juſſit ut per exercitum clamaret notificans, Regem *Richardum* uſque ad Paſcha in terra remanſurum abſque omni dubietate, & ut ſinguli juxta poſſibilitatem ſuam ſe expedirent, inſtruentes ad civitatem *Jeruſalem* obſidendam.

CAP. XLVII.

Audita Regis voluntate lætatur exercitus, & se præparat ad expugnationem Jerusalem.

AUdita voce præconis velut avis ex die parente congratulabantur universi. Tunc sine dilatione omnes se instruunt, sarcinas procurant, ad iter expediunt, & protensis in cœlum manibus dicebant. Te Deus omnipotens adoramus, & gratias agimus, quod nunc civitatem tuam videbimus, in qua *Turci* jam diuturniorem moram egerunt. O quam felix tanta nostra dilatio! quam beata expectatio? quam condignæ tribulationum singulorum passiones? quoniam tam optatæ jam sequitur visio civitatis. Hæc & his similia singulis protestantibus sola eos vexabat solicitudo & procuratio procedendi. Præterea turba vulgi humilioris, quam spes effecerat alacriorem, victualium sarcinas propriis gestabant cervicibus, singulis se proculdubio asserentibus ad unius mensis sufficientiam ferre copiam escarum, adeo quidem versus *Jerusalem* optabant progressum, nihil est etiam quod non exuperet animus volentis, dummodo fuerit voluntarius, & divinus emollit famulatus asperiorem duritiam.

CAP. XLVIII.

Rex & exercitus ab Ascalone *versus* Jerusalem *tendens venit ad* Candidam custodiam, *ubi duo ex nostris moriuntur morsu serpentum.*

IGitur ut prædictum est singulis se ad expeditionem instruentibus unanimiter placida gratitudine congruere videbantur quæcunque fiebant. Sedens itaque extra *Ascalon* Rex & exercitus, jam prorsus ad iter instructus, die Dominica, scil. in Octavis Sanctæ Trinitatis, ab *Ascalon* exiens progresus est summo mane versus *Jerusalem.* Gens egregie instructa, gens electa paulatim egreditur propter æstum. Ibi ditiores inferiorum compatientes impotentiæ, charitativo gratum ducebant succurere obsequio, & liberalitatis humilitate peditibus præbebant vecturam, & qui habebant equos, vel cujuscunque generis jumenta, pauperioribus peregrinis exhibebant, ad portandum & ipsos & sarcinas eorum, & ipsi pedites gratis post ipsos ambulabant, scil. juvenes expediti & potentes ad itinerandum. Ibi videre fuit innumeras ventilantes Banerias insignes, multimodosque penuncellos, tot matrum filios, tot regionum oriundos, tot arma multiformia, galearum apices gemmis vernantes, loricas nitentes, flammeos in scutis reptantes leones, vel aureos volitantes dracones, equos arduos ad cursum ferventiores, quorum indignata teneri spumescit ardore habena, tot mulos, tot lanceas acuta cuspide micantes, face gladiorum relucet aer, tot milites probatos & electos, quod, me judice, sufficerent ad *Turcorum* multitudinem, & satis ipsis majorem, conterendam sive sustinendam. Itinerando itaque adeo profecerunt, quod jam fluvium dulcis aquæ transeuntes pervenerunt usque ad candidam custodiam, in exterioribus igitur planitiis fixis tentoriis alacriter pernoctabant. Ille nocte prima duorum morsibus serpentum miles quidam, & ejus armiger interierunt, intra modicum terræ spatium, quorum animas Deus absolvat, in cujus obsequio sunt deprehensi. Ibi duobus diebus commoratus est exercitus.

Ditiores pauperibus subveniunt.

CAP.

CAP. XLIX.

Rex cum exercitu tribus diebus venit ad Betenoble *à* Candida custodia, *expectans ibi populum per unum mensem, & multa interim insigniter faciens.*

TErtia die quinto Idus *Junii* prodibat conglobatus exercitus, & absque impedimento vel adversitate pervenerunt usque ad *Turonem militum.* Ea nocte comprehensi sunt quatuordecim *Parthi* à nostris, qui de montibus descenderant ad prædandum. In crastino post prandium motus est exercitus, præcedente ipso Rege, cum domesticis suis versus castellum *Arnaldi,* in cujus parte dextra eminentiori figi sibi jussit tentoria. In crastino venerunt *Franci,* & cunctus exercitus, profecturi versus Betenoble; ibi aliquamdiu sedit exercitus, ut expectaret Comitem *Henricum,* quem Rex miserat usque *Achonem,* ut ibi residentem in otiis ad expeditionem populum adduceret, ea propter oportuit totum commorari exercitum, per unum mensem vel plus, ad radicem montis, qua transire solebant peregrini, & à Sancta civitate reverti, Dum ea valle qua resederat commorabatur exercitus, plura contingere vidimus accidentia, quæ non existimamus prætereunda silentio. In crastino Sancti *Barnabæ,* scil. die *Veneris,* Regi nunciante speculatore *Turcos* in montanis sedere in insidiis transeuntium, Rex summo mane ad montana profectus est, *Turcos* quæritans usque ad fontem *Emaus,* & in aurora ipsos comprehendit improvidos, in quos irruens xx. peremit, alios dissipavit, cepit quoque præconem ipsius *Salahadini,* qui sua clamando proponere solebat edicta, illi soli pepercit, & comprehendit tres camelos, & equos, & mulos, & pulchros *Turkemannos:* præterea sibi lucratus est duas mulas optimas, onustas pretiosissimis sericis indumentis, specierum etiam genera multa *Aloen* & cætera, *Sarracenos* igitur perniciter prosequendo per montana fugavit, fugitantes cædendo, quousque unum eorum in valle quadam consecutus transfossum ab equo dejecit moribundum, quo contrito Rex prospiciens vidit eminus civitatem *Jerusalem* apparere.

C. Henricus Achonem à Rege missus ut milites ibi otiosa degentes ad exercitum adduceret.

Salahadini præco capitur à Reg. Richardo.

CAP. L.

Turci *in* Jerusalem *audientes Regem advenientem trementes fugerunt, &* Salahadinus *se præparavit ad fugam.*

IGitur cum ex fugientibus *Turcis* innotuisset his, qui resederant in *Jerusalem,* Regem *Richardum* adventare, vehementer extimuerunt, ut, si Rex in illo formidinis ipsorum articulo processisset cum universo exercitu, profecto deseruissent civitatem *Jerusalem Turcis* quietam, & liberam Christianis habitandam. *Sarraceni* quippe exeuntes velocius aufugerant universi, ut nec esset qui civitatem muniret, vel in ipsa residere præsumpserat, nec minis *Soldani* districtus, nec mercede allectus. *Salahadinus* nihilominus equum suum meliorem exegerat, & agiliorem sibi præceperat exhiberi dextrarium, ut fugeret à facie Regis *Richardi,* quem non ausus est expectare.

CAP.

CAP. LI.

Item dum apud Betenoble *morarentur* Franci, *cum ducentis* Turcis *pugnantes confunderentur, nisi Episcopus* Salesburiensis *supervenisset eis in auxilium.*

EAdem die, dum Rex talibus intenderet studiis, & vacaret negotiis, ducenti *Sarraceni* à montanis descendentes in plana versus tentoria *Francorum*, totum conturbabant exercitum antequam effugarentur, duos namque ex nostris satellites jam peremerant, qui longius exierant ob quæritandum pabula jumentis, ad quorum clamorem *Franci* prosilientes, Templarii quoque & Hospitalarii irruerunt in *Turcos*, qui ad radicem montis viriliter restiterunt nostros audacter repercutientes: *Turci* quippe congredi cum nostris vehementer refugiunt in planis, in montis vero descensu restiterunt, & unum ex nostris militem repente prostraverunt, unde *Franci* non minima denotabantur infamia. Ibi miles quidam nisi ordinis sui regulam fuisset transgressus memorabilis virtutis gessisset insigne, attamen id præsumpsisse potius videretur ascribendum audaciæ quam probitati; Hospitalarius hic erat, nomine *Robertus* de Bruges, qui cum jam Regium vexillum pertransisset, venit ad Regem, equo cui sedit peroptimo calcaribus vehementius acto, & suorum ordinem indisciplinate deseruit, & ex aviditate congrediendi cum hostibus, antequam alii ordine militari procederent, ferebatur solus in hostes; *Turcum* itaque quendam, quem decentissime prospexerat armatum, ex opposito veniens rapido cursu aggressus cum fortissima, quam gerebat lancea, tenacissima qua muniebatur *Turcus* armatura frustrata, medio transfodit corpore, ut jam emineret penetrato lancea tergo. Decidit in terram *Turcus*, cujus corpus non est ibi relictum, simul igitur universi nostri equis admissis irruerunt in hostes. Dixit igitur magister Hospitalariorum *Gerverius* prænominato *Roberto* de Bruges ut ab equo descenderet, & ordinis attenderet disciplinam, cui frater obtemperans pedes usque ad tentorium à loco certaminis regressus est, sic in patientia fuit expectans, quousque viri potentes & nobiles, coram magistro *Garverio* geniculantes, veniam impetrarent fratri *Roberto*, super transgressionis recessu, sed ut de cætero sic gerere caveret. Diutius igitur dubio utrique desudantes certamine pari voto insistunt imminentibus. Cœlum Marte tonat, sanguine madescit humus, collisi tinniunt enses, clipei crepitant, hos ira, illos agitat furor. Jam nimium nostri fatigati pondere belli, fluctuare cœperunt, & ecce, Deo providente, audito congredientium tumultu, eo venit Comes de Perthi, qui tamen se timide habuit, Episcopus vero *Salesberiensis*, nisi citius occurrisset *Franci* confunderentur in illa die.

Roberti de Bruges præclarum facinus.

CAP. LII.

Item dum ibi morarentur perplurimi milites nostri, quorum custodiæ deputata est Caravanna nostra à Joppe *ad exercitum ducenda, à* Turcis *vilissime tractati & durissime cæsi, & per Comitem* Leicestriæ *liberati sunt.*

QUinto decimo Kal. *Julii*, hoc est die Sancti *Botulfi*, scil. die *Mercurii*, egressa Caravanna nostra de *Joppe* versus exercitum veniebat, onusta victualibus, & aliis clitellis necessariis. Caravanæ conducendæ deputatus erat ea die *Ferricus* de *Viana* vice Comitis *Henrici*, qui custodire debuerat extremos,

mos, qui missus erat *Achonem.* *Ferricus* itaque rogaverat *Baldwinum Carron.* & *Clarenbaldum* de monte *Chablon.* ut ea die pro ipso Carravannam custodiret, ne forte dissolutius oberrarent vel minus provide segregarentur. Verum incautius evagantes ea die suam luebant incuriam & negligentiam. Ibi fuit *Manasserius* de *Insula*, & *Richardus* de Orques, & *Theodericus Philippus*, & quidam socii *Baldwini* de Carron, *Otho*, & armigeri plurimi, & consanguinei & amici eorum, quorum amicitia probabatur in necessitate. Anterioribus itaque expeditius itinerantibus, sequebantur tardius extremi passibus morosis, & ecce subito non procul à *Ramula* prosilientes *Turci* à latebris insidiarum, equites à montanis cum impetu rapidissimo irruerunt in extremos nostros, singuli certatim alios anticipare cupientes, equos itaque, qui habuerunt extremam nostrorum catervam, penetrantes transibant, Ibi dejectus est equo suo *Baldwinus Carron.* qui, statim extractum vibrans gladium, ab impetentibus juges multiplicans ictus se fecit inaccessibilem. In illo congressu nihilominus exturbati sunt ab equis *Richardus Torques*, & *Theodericus*: *Baldwinus* autem fortius dimicabat, donec homines sui equum ei exhibitum, quem adquisierant, ipsum fecerunt ascendere. Ibi videres conflictum acerrimum, & decentissimas congressiones, & percussiones aptissimas, gladios exertos scintillare, invasiones infatigabiles, & occursus rigidissimos, equos innumeros sessoribus dejectis vagari, *Turcos* ruere, nostros instanter dimicare. Quoties *Turci* quemcunque prosternerent, alii se in turbam ingerentes prostratum erectum equum ascendere fecerunt, & sibi mutuis probissime auxiliabantur collationibus. Verum sorte plurimum impari contendebant nostri, dum satis pauciores illis hostilibus catervis immixti singuli longius digrederentur ab aliis, & inter hostes præ multitudine eorum quasi absconderentur, unde *Turcorum* multitudine nostros excludentium non fuit plurimum mirandum, si constantissimorum etiam quis dejiceretur, tot hostium incursione gravatus, pila nimirum *Turcorum* densissime volantia equos vulnerabant, & nimium debilitabant. Præterea ecce denuo prostratus est ab equo *Baldwinus*, qui confestim armigerorum suorum uni præcepit ab equo, cui sederat, descendere, & ei contradere; *Baldwinus* ascendit, & sine mora illius sui armigeri, qui dum equo sedit, probissime se gesserat, vidit caput amputari. Ibi se defendentes constiterant nostri, ibi comprehensus est *Philippus* socius ipsius *Baldwini*, qui præ aliis omnibus se gerebat insignius. Cum *Philippo* quoque abduxerant *Turci* quendam armigerum præstantissimum, & fratrem *Richardi* occiderunt. Ibi quidem horrendus timidis videretur iteratus congressus, contendunt gladiis, concertant totis viribus *Baldwinus* & socii ejus. Porro *Clarebaldus* de monte *Chablun.* jam ipsos deseruerat fugiens perniciter, ex quo *Turcorum* prospexit crescere multitudinem. Ibi quoque renovatur conflictus acerrimus, ibi tertio equo dejicitur *Baldwinus*, & ipsum adeo clavis contundunt ut propemodum redderetur inutilis, sanguis ei emanabat plurimus a naribus & ore, & ensis ejus acumen ab assiduitate feriendi fuit retusum, & inefficax confracto mucrone, hostium itaque constipatus mole ingruentium exclamavit voce magna ad *Manasserium* de *Insula* militem præstantissimum, & *Turcos* omnes conterrentem, dicens O *Manasseri* igitur me deseris, quo audito *Manasserius* ocior advolat ad exutiendum *Baldwinum* ab insistentium *Turcorum* improbitate; porro plures erant *Turci* & ipsis duobus invincibiles, qui dum diutius duo contra innumeros decertasent, in ipsa congredientium multitudine equo etiam dejectus est *Manasserius*, quem jam prostratum crudeliter flagellabant clavis ferreis & dentatis, & ipsum stantes adeo laniabant, & vulnerando contriverant, & immisericorditer vexaverunt, ut & ejus unam tibiarum usque ad medullam detruncarent, sicque *Baldwinus* & *Manasserius* in hostili turba depressi, suis ignorantibus quid de ipsis factum esset, erant perditi. At ecce misit eis Deus liberatorem & propugnatorem præstantissimum Comitem de *Leicestria*, qui statum ipsorum ignoraverat. Comes igitur cum impetu magno adveniens quendam quem primum habuit obvium ab equo statim dejecit, cujus caput *Ausconus* socius *Stephani* de

Philippus à Turcis captus.

Baldwinus & Manasserius vulnerati.

de *Longo Campo* amputavit, & procul abjecit. Ipſe quoque *Stephanus* viriliter ſe geſſit in omnibus articulis, & ecce gens noſtra crevit,& *Turcorum* virtus elanguit, & converſi ſunt in fugam verſus montana præpete curſu abeuntes, præter eos quos conſequuti ſunt noſtri. Vulneratos igitur noſtros, qui jacuerant, leviter equis impoſitos uſque ad exercitum deduxerunt. Sic igitur quod ea die geſtum eſt æſtimabatur mihi memorandum, & quod per Comitem de *Leiceſtria* effugati ſunt *Turci,* qui quoſdam interfecit, quoſdam cepit.

CAP. LIII.

Item dum ibidem morarentur, quidam Epiſcopus Surianus *de Sancto* Georgio *quandam crucem Dominicam Regi* Richardo *detulit & dedit.*

QUidam Epiſcopus *Surianus* de *Sancto Georgio,* qui deſtructa regione circa *Jeruſalem* cum eo primum veniſſent *Sarraceni,* pro ſe & pro ſuo genere ſub *Salahadino* tributarius extiterat, cum quadam Sanctæ crucis particula venit ad Regem *Richardum,* cum maxima turba virorum ac mulierum gentis ſuæ, & Regi crucem illam tradidit.

CAP. LIV.

Item dum ibidem morarentur quidam Abbas Regi dicebat ſe particulam quandam Sanctæ crucis abſcondiſſe in loco quodam, ad quem Rex cum Abbate veniens partem illam invenit, & cum populo adoravit.

ITem accidit tertia die ante feſtum Sancti *Johannis Baptiſtæ,* die Sancti *Albani,* ubi tunc morabatur exercitus, ut ex rumore Regi notificato univerſus conſolaretur exercitus, venit enim ad Regem quidam Abbas religioſiſſimus, forma vultus ſignificante ſanctitatem, de Sancto Elye extitit Abbas,barba prolixa, capite cano, effigie reverenda. Hic dixit Regi ſe quandam Sanctæ crucis particulam à multo tempore ſervaſſe occultatam, quouſque opitulante Deo terra Sancta vacuaretur a *Turcis,*& in priſtinum ſtatum reſtituerentur univerſa, hujus repoſiti theſauri ſe ſolum conſcium aſſerebat, a *Salahadino* quoque ſe ſæpius dicebat arctatum, & ut crucem illam proponeret difficillimis quæſtionibus frequentius coercitum, ſed ſe ſemper exactorem dubia ſuſpendiſſe ambage, & fruſtratoriis deluſiſſe reſponſionibus, quem cum hujus inquiſitionis occaſione ſtrictiſſimis mandaſſet *Salahadinus* loris arctari, ſe conſtanter aſſeruit Abbas crucem illam amiſiſſe in comprehenſione civitatis *Jeruſalem,* ſicque deluſa ſolicitudo quærentis eſt. His auditis Rex confeſtim cum gente plurima cum Abbate ſeriatim profectus eſt uſque ad deſtinatum, de quo Abbas prædixerat locum, qui ſanctam crucem illam a loco ſublatam alacriter retulerunt cum reverentia condigna ad exercitum, quam & populo ſumma cum devotione certatim oſculante adoraverunt, ubertim piis fluentibus lacrimis.

Liber

Liber Sextus.

CAP. I.

Rex Richardus, *Francis* volentibus ire versus *Jerusalem, pluribus de causis non consuluit sine consilio Templariorum & Hospitalariorum & indigenarum.*

IGitur, cum sanctam illam diutius in exercitu crucem adorassent, super illa non modicum gavisi, plebs & vulgus ignobile conquesti sunt dicentes, Domine Deus quid igitur erit nobis? nunquid adhuc in *Jerusalem* eundum est? quid ultra faciemus? an ad itineris illius consummationem durabimus? & factum est murmur in turba & maxima querela. Super his tractaturi conveniunt Rex & majores in populo, utrum expediret ad *Jerusalem* obsidendam prodire an non, *Francorum* quidam Regem attentius rogabant, & sæpius hortabantur ut procederet ad obsidionem, quoniam hoc convenientius videbatur. Quibus Rex è contrario respondit hoc fieri non posse, ne me, inquit, in hoc negotium ducem videbitis deducendi populi, unde notam incurram reprehensionis vel infamiæ, imprudentis quidem est æstimatio huic me deputari præsumptioni, si autem vobis placuerit nunc *Jerusalem* petere, vos non deseram, socius ero vester non Dux, prosequar non præcedam, quicquid in nostro apud nos agitur exercitu novit *Salahadinus*? quem status noster scitis latet, quæ sit virtus nostra vel virium effectus, à maritimis plurimum distamus, quod si forte *Salahadinus* cum gente sua descenderit in plana *Ramulæ*, & transitus viarum observantes, ne quid ad nos victualium perveniat usitatos obsederint meatus, nunquid non æstimandum hoc esset perniciosissimum obsidentibus? & nimis sero pœnitenda luerent inchoata. Præterea civitatis *Jerusalem* obsidendæ, sicut accepimus, amplissimus est ambitus, quam si tantilla gens nostra undique proportionaliter obsideret, non sufficeret bipartitus noster exercitus, & ad obsidendum, & ad excutiendos victualium nostrorum portitores, si forte à *Turcis* invaderentur, imo prorsus de facili perimerentur universi, quibus nimirum non essent auxiliatores. Ego igitur si hujus præsumtionis auctor existerem, & exercitui me duce quid infortunii, quod absit, accideret solus reputarer arguendus fatuitatis, & super universorum periculo reprehensibilis, si nunc exercitum ad obsidendam *Jerusalem* producerem. Cæterum proculdubio certissime novi nonnullos hic in præsentiarum esse, nec non & in *Francia* tales, qui pridem non ignorantur voluisse, & nunc etiam velle, & plurimum optasse, me talibus negotiis minus provide operam impendisse, sive opera perpetrasse, quæ merito possent redargui, & ego contraherem detestabilis crimen infamiæ. Ea propter in tam arduorum aggressus negotiorum, sub incertitudine tam dubia, non arbitror incircumspectius præpropere præcipitandum. Nos præterea vel gens nostra alienigena hujus regionis prorsus situs ignoramus, nec viarum transitus, vel locorum angustias, quibus cognitis tutius procederemus & cautius, quatenus optatis gauderemus successibus: Indigenarum autem consilio, qui territoria sua & pristinas desiderant recuperare hæreditates, quicquid ipsis commodius visum fuerit, qui terrarum noverint plenius tractus, reor salubrius agendum. Templarii quoque & Hospitalarii quicquid æstimaverint, & fideliter decreverint, potius aggrediendum, imitabile videtur utrum ad obsidendam *Jerusalem* sit progrediendum, vel ad *Babyloniam* comprehendendam, vel *Baruth*, sive ad *Damascum*, ipsorum quidem in agendis nostris si imitamur decretum, non, ut nunc est, tanta dissensione noster in adversa distraheretur exercitus.

CAP. II.

Communi aſſenſu viginti viri diſcreti eliguntur quorum conſilio ſtent univerſi, qui jurati Babyloniam *potius quam* Jeruſalem *adire conſulunt, Rege hoc annuente* Franci *contradicunt.*

AD Regis igitur exhortationem communi decretum eſt aſsenſu ut, quicquid viginti jurati fideliter arbitrenter agendum, abſque contradictione unanimi ſequerentur aſsenſu. Electi ſunt igitur ad id decernendum de Templariis quinque, de proceribus *Francorum* quinque, de Hoſpitalariis quinque, de *Surianis* terræ illius indigenis quinque, hi viginti convenientes in unum, cum aliquamdiu mutuo ſuper prædictis tractaſsent, potioris reſponderunt fore proculdubio commoditatis *Babyloniam* obſidendam adire. Quod audientes *Franci* conſtanter contradixerunt, nec ſe alias quam *Jeruſalem* obſidendam profecturos poteſtabantur. Cum Rex *Francorum* attendiſset proterviam & defectionem, turbatus reſpondit, *Franci*, inquit, ſi meis acquieſcerent conſiliis, & juxta prædictorum juramentum ad *Babyloniam* obſidendam procedere voluerint, ecce claſsem meam apud *Achonem* decenter inſtructam eis exhiberem, ad portanda victualia & omnia neceſsaria, & exercitus confidenter procederet per maritima, ego quoque ſtipendiis meis eo deducerem milites ſeptingentos nomine Domini, & duo millia ſervientium. Præterea ſiquis ope vel pecuniæ meæ, vel quorumcunque, quæ mea ſint, indiguerit, pro certo exponendum noverit liberaliter, prout cuique opus videbitur. Porro quia ipſis ſecus æſtimatur agendum, me quidem cum ipſis non inficior iturum, ſed tantummodo cum domeſticis, & non alienos conducturum. Tunc ſine dilatione præcepit ut in tentoria Hoſpitalariorum ſui convenientes ſolicite inquirerent quod quiſque ad conſummandam conferret obſidionem, & quantam gentem ibi exhiberet. Venerunt quidem & ibi, ut prædictum eſt, compromiſerunt magnates cum cæteris ad obſidionem ſe magna exhibituros, qui & minimum habebant in loculis. Verum ſuper tam ambiguis & incertis articulis nimis indiſcrete videretur præſumptionis illud appetiſſe, vel etiam inchoaſſe *Jeruſalem* obſidere, poſtquam jurati id tanto opere agendum fuiſſent dehortati.

R. Richardus multa promittit Francis, ſi ad Babyloniam obſidendam pergere velint.

CAP. III.

Item dum ibi morarentur, Bernardo *Regis exploratore nunciante Carravannas maximas de* Babylonia *venientes, proſiliit Rex ad eas comprehendendas cum* Francis, *& è contra* Salahadinus *miſit milites ad eas obſervandas.*

IGitur dum ſuper his quæ à ſingulis obſidioni conferri deberent ſolicitius indulgerent, ecce *Bernardus* explorator Regis *Richardi* cum aliis duobus, qui illius terræ fuerunt omnes indigenæ, cum veſtibus *Sarracenicis*, qui de partibus *Babyloniæ* venerunt, qui revera à *Sarracenorum* in nullo diſcrepabant habitu, & *Sarracenorum* ſolummodo vacabant ſtatum diligentius addicere Regi *Richardo* notificandum, nemo ipſis efficacius *Sarracenico* loquebatur idiomate, horum trium quilibet, hujus gratia miniſterii, prius acceperat à Rege *Richardo* centum marcas argenti. Hi igitur notificaverunt Regi, ut ſine mora cum ipſis ipſe ſimul cum gente ſua veniret ad intercipiendas Carravannas à *Babylonia* venientes, ad quas ipſos ſe ſpoponderunt proculdubio conducturos.

Rex

Rex ſuper auditis admodum exhilaratus mandavit Duci *Burgundiæ*, ut in hoc negotium cum ipſo expeditius veniret *Francos* ſecum adducens, qui ſic quidem fecit, ſed ea conditione ſe *Franci* compromiſerunt eo profecturos ut tertiam partem quæſtus haberent, Rex annuit. Igitur indilate prodeuntes æſtimati ſunt quaſi quingenti milites bene armati, & ſervientes expeditiſſimos mille duxit Rex conductitios. Rex alios antecedens, adveſperaſcente jam die, proceſſerunt tota nocte, ad Lunæ ſplendorem itinerantes, uſque ad *Galatiam*: ibi modicum quieſcentes propter victualia *Aſcalonem* miſerunt, interim diligentius ſibi Caventes armis muniebantur, donec redirent vernaculi, qui propter victualia miſſi fuerant. Porro ex quo gens noſtra primitus, ut dictum eſt, ad comprehendendas Caravannas promota eſt, ſtatim explorator quidam indicavit rem *Salahadino* in *Jeruſalem*, quod viderat Regem *Richardum* cum gente ſua verſus Caravannas ſuas accelerantem, & ſic revelatum eſt conſilii noſtri miſterium. *Salahadinus* igitur confeſtim quingentos *Turcorum* electos miſit properanter ad conſervandas Carravannas, hi habebant arcus & cannas, qui, cum omnes conveniſſent in unum, cum his qui prius Caravannis deducendis deputabantur, duo millia equitum æſtimabantur exceptis peditibus plurimis.

Salahadinus 500 Turcos electos mittit ad Caravanas conſervandas.

CAP. IV.

Dum Rex cum ſuis viriliter cum Turcis *dimicando cepit Caravannam unam pretioſiſſimarum rerum, quarum pretium æſtimari non poterat & innumerabilium camelorum, Dromedariorum, equorum, aſinorum.*

DUm Rex *Richardus* cum gente ſua apud *Galatiam* conſiſtit, ecce quidam explorator indicans ei unam Caravannam de prædictis Caravannis tranſire per rotundam ciſternam, ad quam feſtinanter comprehendendam monuit procedere, & exercitum interim ſe cohibere, quiſquis, inquit, hanc Carvannam comprehenderit maximum quæſtum faciet; verum quoniam ille explorator illius terræ fuerat oriundus Rex ei ſoli certiſſimam fidem non arbitrabatur habendam. Miſit igitur ſtatim *Bedewinum* quendam, & duos vernaculos *Turcopolos* prudentiſſimos, ad rei veritatem inquirendam & certius indagandam, quos & in modum *Bedewinorum* redimitos fecit *Sarracenis* aſſimilari, de nocte quoque profecti tranſierunt colles ſpeculis aptos, viciſſim deſcendentes, donec proſpexerunt *Sarracenos* quoſdam in loco eminentiori, qui & ipſi fuerant ſpeculatores inſidiantes tranſeuntibus, ad quos pedetentim cum noſter *Bedewinus* accederet explorandi cauſa, *Sarraceni* diligentius inquirebant qui vel unde fuiſſent, vel quo pergerent, quibus *Bedewinus* duobus ſuis ſociis innuens ut tacerent, ne ex idiomate poſſent agnoſci, reſpondit quod à partibus *Aſcalonis* redirent, quo perrexerant cauſa prædandi, cui *Sarracenorum* unus dixit imo venis nobis nequiter inſidiari, degis enim cum Rege *Anglorum*, cui *Bedwinus* mentiris, inquit, & eo dicto feſtinanter proceſſit ad Carvannas, quos & *Turci* illi aliquamdiu proſecuti ſunt cum arcubus & cannis, acrius infeſtantes quouſque tædio affecti proſequi deſtiterunt, vehementius tamen ſuſpicati ſunt ipſos fuiſſe ſuos potius quam alienos. Exploratores igitur noſtri, cum ſuper memoratis Caravannis ipſis verum conſtitiſſet, indilate reverſi ſunt ad Regem *Richardum*, dicentes quod abſque dubio poſset Caravannas comprehendere, dummodo properanter procederet. Quo cognito Rex, equis annona data aliquamdiu refectis, cum gente ſua feſtinanter profectus eſt, nocteque ſequenti ambulabant quouſque prope locum veniſſent, quo Carvanna reſtiterat cum cuſtodibus pauſantibus. Non procul inde ſubſiſtens Rex & ſocii confeſtim armati ſunt, & acies per turmas inſtruxerunt, Rex in primo & *Franci* diſponuntur in ordine ultimo. Rex clamante præcone ſtatuit inhibendum ne quis ſpoliis intenderet diripiendis, imo potius inſiſterent viriliter univerſi ad *Turcorum* acies penetrandas, & conterendas. Igitur, cum jam dies eſſet, & dum

 agminibus

agminibus ſolicitius inſiſterent ordinandis, ecce præpete curſu veniens alter explorator indicavit Regi, quod à ſummo diluculo expediebatur Caravanna illa inde velocius motura, quoniam cuſtodibus innotuit de Regis & ſuorum irruptione futura. Quo audito Rex ſtatim præmiſit Baliſtarios & Sagittarios expeditiſſimos, quatenus *Turcos* ad faciendam moram itineris, tanquam ad bellum perfunctorie provocantes, retardarent, ut moroſius itinerantes noſtri citius aſſequerentur. Ad quorum frequentiorem infeſtationem cum *Turci* moras innecterent, ordinatæ acies noſtræ expeditius appropiabant. Quos cum *Turci* attendiſſent in collem quendam vicini montis ſe recipientes, convenerunt in unum, tanquam habentes ad firmamentum locum illum eminentiorem, & exercitum ſuum per turmas ordinaverunt diſpoſitum; ſed ſolito minus tunc infremuit faſtus eorum. Igitur, dum *Turci* irruentes acies noſtras ſagittas & pila denſiſſime emitterent, more roris ſuper faciem terræ decidentis, interim in uno loco quieſcente Carvanna. Rex bipertito exercitu irruit repente ſuper eos, & *Turcorum* anteriorem aciem potenter cum ſequacibus penetrando diſſipavit. Tam violento quippe impetu ipſos impetendo proſtraverat, undique cadentes ab eo etiam quos non percuſſerat, ſed fugientes oppreſſerat, ut jam non ulterius ſupereſſet qui reſiſteret, niſi quis forte fugiens pilum remitteret à tergo vel ſagittam. Fugiunt perniciter univerſi, tanquam lepores caventes canes inſectantes, in diverſa diſperſi ante faciem proſequentium Carvanna reſtitit relicta, & gens noſtra infatigabiliter abeuntes jugiter cædendo a dextris & a ſiniſtris perſequi non ceſſabant, ut in arenti eremo *Turci* ſiti paſſim ruerent extincti. Quotquot autem milites noſtri aſſecutos dejecerunt ab equis peremerunt Armigeri? ibi viderentur ſellæ retorqueri, & ſuperatos miſerabiliter peſſundari, eximie dimicant Regales, ſtrenuiſſime *Franci*, ut pote præliis exercitati. Porro Rex *Richardus* glorioſiori præ cæteris omnibus enitet magnificentius prærogativa, nulli comparandus, ſublimi ſubvectus equo, ſingulariter agitur in hoſtes, in ictus rigidiſſimos fraxinus librata jam frequentioribus in hoſtes vexata percuſſionibus defecerat, & plurimas infecta multo cruore diſſilierat in particulas, nec mora gladium vibrans exertum fugientibus imminet, comprehendit, poſternit, demetit poſteriora, abradit extremos, ignavi domitor vulgi, fulgurat incedens, laniat fugitivos, quemcunque conſequitur, non obſtante cujuſcunque genere armaturæ, à capitis vertice acumen ſtricti gladii uſque in dentes infligit, ventilat, exagitat diſſipatos, quaſi lupus fugientes bidentes inſectando. Verum, Rege ſic infatigabiliter *Turcos* ventilante, in diverſa diſperguntur univerſi qui ſupererant, quorum quidam, quia Rex jam curſu velociori etiam fugientium per montana præoccupaverat anteriores, fuga directa a manibus Regis elabi deſperantes, arcuatore curſu declinantes ab eo, reverſi ſunt verſus noſtros extremos, per quandam a latere ſemitam; ſperaverant enim ſe nonnihil profecturos potius verſus alios quoſcunque in Regis abſentia, cujus ab aſpectu quoque contabeſcebat virtus eorum, Regem quippe non immerito reveriti ſunt uſque ad mortem, mors enim hoſtium in manibus ejus. *Turcorum* igitur quaſi triginta fugiendo regirantes impetu magno ferebantur in *Rogerum* de Toony, cujus equum ſtatim peremerunt ſub eo, ipſum quoque propemodum comprehenderunt, a quorum manibus cum ad *Rogerum* excutiendum adveniret quidam ſocius Jukel, *Cænomanenſis*, & ipſe abſque mora dejectus eſt ab equo, quem tamen *Rogerus* de Toony ſe quoque conſtanter defendens pedes accedens liberavit. Interim accurrit gens noſtra, Comes etiam de *Legeceſtria* proſternens a dextris & a ſiniſtris, venit quoque *Gillebertus Malemanus* cum quatuor ſociis, venit & *Alexander* Arſi, & alii milites ferme viginti, *Stephanus* quoque de *Longo Campo*, qui *Rogero* de Toony præſtans liberaliter obſequium, a medio *Turcorum* belligerantium, equum exhibuit ut ſcanderet. Ibi cædes renovantur, cœlum Marte tonat, gladiis ſcintillantibus ſplendeſcit aer, madet humus cruore, tinniunt arma armis colliſa, membratim laniantur cadavera, ſparſim jacent abſciſſa brachia, manus, pedes & capita, quorum quidam in impetu ferientium fuerant detruncata,

uſque

uſque ad oculos vel ora vel guttura, ſecundum quod ſors vel congredientium fervor adminiſtraverat virtutem. Ex occiſorum igitur *Turcorum* cadaveribus, denſiſſime per arva jacientibus, noſtri ambulantes impediebantur, & corpora, quæ modo detruncaverant, offendunt eos uſque ad lapſum. Egregie ſe gerebant *Pictavenſes*, *Franci*, *Normanni* & *Andegavenſes*, Rex autem *Richardus* flos virtutis & vertex militiæ, univerſis eminentius omne tulit punctum, a cujus virtute laus omnis inferior eſt. Tantam quidem ibi videres *Turcorum* ſtragem, quantam nullus anteceſſorum unquam prius viderat, tanta quippe tabeſcebant confuſione, & deſecerant oppreſſione, ut puer, quantumlibet invalidus, potuiſset ſic affectorum decem vel quot offenderet perimere. Ibi retunſa eſt prorſus *Turcorum* ſuperbia, & faſtus abolitus, & audacia repreſſa; ibi potenter Carvanna a noſtris eſt mancipata: ibi *Turci* jumentorum onerariorum Caravannæ cuſtodes & veredariorum, ſe gratis dedebant captivandos militibus noſtris & armigeris, & manus ſupplices protendentes implorabant miſericordiam & miſerationes, cætera quodammodo levia reputantes dummodo vitæ parceretur. Per capiſtra jugales equos & camelos cum Sarcinis offerebant, & mulos & mulas portantes diverſi generis ſpecies pretioſas, aurum, & argentum multum nimis, pallia holeſerica, purpuram, ciclades, & oſtrum, & multiformium ornamenta veſtium, præterea arma varia, tela multiplicia, inſutas loricas vulgo dictas *Gaſiganz*, culcitra acu variata operoſa, papiliones & tentoria pretioſiſſima, panes biſcoctos, frumentum hordeum & farinam, electuaria plurima, & medicinas, pelves, utres, & Scaccaria, ollas argenteas & candelabra, piper, Cynimum, Zucarum, & ceram, aliaſque diverſorum generum ſpecies electas, pecuniam infinitam, & rerum copias innumerabiles, quod ſicut dicebatur nullorum unquam præliorum temporibus tanta ſimul & ſemel fuerant acquiſita, vel præda conſimilis, tam multiplex tantarum opum opima variarum.

R. Richardus Turcorum ingenti edita ſtrage Carvanuam cepit.

CAP. V.

Quot Cameli & Dromedarii fuerint capti & quot Turci *occiſi.*

PErfidorum cæde completa, & comprehenſa Carvanna, novo cœperunt noſtri ſolicitari labore pro coadunandis Camelis, curſoriis, & Dromedariis, unde totus turbatur exercitus, adeo quippe velociter comprehendendi fugiebant equites noſtros inſequentes, quod nunquam animal aliud tantæ videbatur velocitatis, quorum comparatione cervus aut damula, vel quodcunque alterius fugitivi generis. Animal, pigreſcere videretur & moroſum, dummodo paululum arrepto ſpatio promoverentur ad curſum. Denique vero utcunque adunati æſtimabantur, ſub incerto tamen numero, quatuor millia & ſeptingenta Camelorum & Dromedariorum. Tot præterea comprehendebantur Mulorum & Mularum, Aſinorum onerariorum, quod ſub numero non cadebat multitudo, ut etiam tantorum copia hominum potius videretur. Præterea *Turcorum* equitum, ea die diverſis in locis peremptorum, numerus excreverat ad mille & ſeptingentos, exceptis peditum quamplurimis ad internecionem contritis.

CAP.

CAP. VI.

Dum Rex rediit cum spoliis Betenopolin, *unde egressus fuerat, occurrit ei Comes* Henricus ab *Achon, veniens cum exercitu pro quo missus fuerat.*

HIs ita peractis, & Sarcinis ad reditum aptatis, cum spoliis multis passibus equis rediens Rex & exercitus, juxta prædestinatas mansiones regressi sunt usque juxta *Bethaven*, quæ distabat quatuor milliariis à *Joppe*. Ibi partiti sunt spolia sua cum præda. Inde procedentes altera die profecti sunt usque *Ramulam*. Interea venit *Ramulam* ab *Achone* Comes *Henricus*, cum ea quam inde adduxerat gente, ad exercitum ad *Ramulam*; profecti sunt omnes usque *Betenopolim*, unde primo moti fuerant. Ibi ergo renovatur lætitia, congaudentibus universis, & admirantibus super copia jumentorum, quibus replebatur exercitus. Ibi Rex magnificus Camelos suos, quibus nunquam visi sunt aptiores, distribuit militibus illis, etiam qui resederant ad exercitum tuendum, æqua proportione quam & his qui in expeditionem profecti sunt, Regem *David* bellatorem fortissimum in eo imitans eleganter, ut æquam scil. acciperent portionem & progredientes ad bellum, & sedentes ad Sarcinas. Asinos etiam universis servientibus divisit. Tot igitur repletus est exercitus Camelis & Asinis, aliisque jumentis, ut vix tanta multitudo cohiberetur. Juniorum Camelorum carnes assas lardo saginatas libenter manducabant, candida quippe caro fuit & satis grata.

CAP. VII.

Populus lamentatur, quod tam ratione quam sapientiori consilio prohibentur ire versus Jerusalem.

NEc multa in medium mora super distributorum multitudine jumentorum, populus fastiditus conquereretur, quod hordeum & nimiam consumerent annonam, quorum jam occasione pluris quam prius venundabantur. Tunc nihilominus repetitur querela & planctus in populo, quod non ut optabant expediretur progressus ad obsidendam *Jerusalem*, renitentibus illis xx, qui sicut prædictum est, super hoc ipso decernendo juraverant, & ratiocinationibus quod id fieri foret gravissimum, vel impossibile propter aquarum penuriam, quibus homines & jumenta carere non possent, præsertim tunc instante festivitate Sancti *Johannis*, quando omnia naturaliter arescunt, æstatis invalescente fervore, maxime circa *Jerusalem*, quæ in montanis sita est: & præterea *Turci* obturaverant universas cisternas ex omni parte civitatis, ut infra duo milliaria non invenirentur aquæ potabiles, unde nimis angustiaretur exercitus, nec enim ab inchoata obsidione remotius aquas quæritare tutum fuisset, minimus quidem aquæ rivulus ad radicem montis *Oliveti* decurrens tanto non sufficeret exercitui, hæc est aqua *Siloe*. His de causis tunc temporis obsidere *Jerusalem* dissuasum est, quod cum in exercitu factum esset notorium quod non procederet ad *Jerusalem*, imo jam reversurus inde fuisset exercitus, ex nimia desolatione & vehementiori tristitia cœperunt maledicere moram suam,& spem progrediendi conceptam, nec se optasse dicebant ulterius vivere quam usque Christiani obtinerent *Jerusalem*, & Sancta non darentur in manus alienorum. Deus autem justus judex sensibus humanis investigabili dispensatione opera moderatur & tempora, cujus etiam esse propitiationis creditur & misecordiæ, quod vitia prosequitur errantium ulciscens in omnes adinventiones eorum.

CAP.

CAP. VIII.

De invidia Francorum *contra seipsos, laniant & detrahunt, & à nostris se dividunt, &* Henricus *Dux* Burgundiæ *invectionis carmen in Regem* Richardum *componit.*

NEc mirandum peregrinos tanquam inefficaciter fuisse vexatos, & quod pro voto sibi dolebant non succedere, quoniam inter ipsos invaluerat nimia dissentio, & propositi *Francorum* vaga levitas, & ab aliis inconstantia discreta. Nam exercitu quoquam procedente, dum advesperasceret, pernoctaturi *Franci* similiter in unum conglobati, ab alio declinantes frequentius exercitu, in aliquam partem semoti sedebant, tanquam aliorum dedignantes consortium. Nec tamen hujusmodi contenti sunt divortio, sed & inter se diffidentes abominationis notam importantia verba jaculabantur irrisoria, salibusque mordaces invectiones, unde nonnunquam inter ipsos obscena alternabantur convitia, suam singulis jactantibus præstantiam, & alterius derogantibus ignaviæ. Et super hæc omnia *Henricus* Dux *Burgundiæ* arrogantiæ nequam spiritus instinctu, vel zelo forte ductus livoris inconvenientis plurimum cantionis instituit verba composita publice cantitari, verba quidem pudenda nec proferendum in publicum, si qua superesset ea componentibus verecundia, non tantum viris sed & viros ultro rapientibus mulieribus, quinimo manifestos se faciebant, qui talibus operam dabant non decentibus ineptiis: sed ex eo quidem potenter innotuit qualis intentio cordis meriti fuerit, similes enim sui fontis oportet esse rivulos turbidos aut claros. Postquam hæc invidiosa adinventio passim per exercitum frequentaretur, Rex nimium super eo commotus, consimili tantum arbitratus est infligendam vindictam talione, cantavit igitur & ipse nonnulla de ipsis, sed non plurimum laboravit in adinventionem, quia superabundans suppetebat materia, quid enim siqua responderet verba ad tot fictitia & objecta oprobria? Porro indubitata constat fides super eximiæ Regis *Richardi* gestis, cujus virtutem cum æmuli desperarent assequi, impugnabant qua poterant gratis invidia. Non enim hi fuerant quales olim vere peregrini in *Antiochena* expeditione, quam gens nostra potenter obtinuit, unde quoque & adhuc recitatur in gestis super tam famosa victoria *Boiminidi* & *Tancredi*, nec non & *Godefredi* de Bulloigne, & aliorum Procerum præstantissimorum, qui tot præclaris triumphaverant victoriis, quorum opera jam nunc fuerunt tanquam cibus ab ore narrantium, qui, quia corde non ficto gratuitum Deo præstabant obsequium, reddidit eis Dominus mercedem laborum suorum, & exaltavit magnifica opera sua immortali memoria, ut etiam ipsorum tota posteritas ampliori prædicetur veneratione.

R. Richardus invidis Francorum carminibus irritatus carmen etiam in ipsos componit.

CAP. IX.

De reversione à Betenopoli *in patriam suam.*

POst comprehensionem Caravannæ, aliquot ita diebus sedit exercitus tristis apud Betenoble admodum desolatus, quia versus *Jerusalem* dissuasus est progressus, ut Dominicum visitaret sepulchrum; unde quatuor tantum tunc distabant milliariis. Revertuntur igitur affecti summo mœrore ut nunquam gens electa consimili contabesceret languore. Dispositis itaque agminibus, cum ordinatus iter aggredi moliretur exercitus, à montanis irruentes *Turci* invaserunt extremos, & in impetu suo quosdam servientes nostros peremerunt,

merunt, equos nec agiles habentes equites constanter insistentes ipsos abegerunt. Postea procedentes pervenerunt usque inter Sanctum *Georgium* & *Ramulam*, ubi pernoctabat exercitus, stationem ceperunt *Franci* à sinistris, *Rex* cum gente sua à dextris, crastino sequenti nihilominus itinerabant divisi, nocte proxima pridie Nonas *Julii* resederunt apud casellum medium; inde nonnulli recedentes ab exercitu perrexerunt *Joppen*, ob fastidium & penuriam, quam sustinuerunt in expeditione.

CAP. X.

Salahadinus, *cognita dissensione & recessione Christianorum, à pugnando recedentium convocat infinitam multitudinem* Turcorum.

IGitur cum exercitus nostri status innotuisset *Salahadino*, quod nostri summa consilii consisteret ad retrocedendum, revixit spes ejus, & gaudio resolutus & lætitia, sine mora nuncios destinat expeditissimos, cum literis anulo suo signatis ad omnes Admiratos Principes regionum ditionis suæ, & Satrapas, & Præfectos, notificans ipsis quod Christianos dissipasset dissentio, & quod jam diffidentes abirent. Ideoque quisquis ejus stipendia vellet accipere sine cunctatione veniret ad eum in *Jerusalem*; nec mora tanta concurrit multitudo *Turcorum*, ut æstimarentur xx. millia equitum armatorum, excepta peditum infinitate, quæ facile numerari non posset.

CAP. XI.

Rex Richardus *videns suorum defectum, inducias sibi prius oblatas repetit, sed non dantur: unde* Darum *diruit*, Aschalonem *munit. & per* Joppen *ad* Achon *transit.*

INterea gens nostra paulatim defluxit, quorum quidam secesserunt in *Joppen*. Quod cum Rex perpendisset quod ad ipsos cohibendos non proficeret, quia difficile quidem in unam convenirent sententiam, quod potius in illius temporis articulo arbitrabatur agendum mandavit *Saphadino* quatenus juxta prius oblatam pacis conditionem in planitiis *Ramulæ* conveniret *Salahadinum* super impetrandis induciis, rebus ut tunc se habentibus, usque ad tempus certum, quo possit à patria sua rediisse, & quid super his proficeret expeditius ei significaret. *Salahadinus* autem quem nostri status summa non latuit, & vires nostras paulatim infirmari præsensit, nequaquam consensit nisi diruta solo tenus *Ascalone*. Quod cum Regi nunciis referentibus innotuisset nihil inde visus est moveri, nec vultus ejus vel in modico mutari, imo statim imperavit equos ascendere Templarios & Hospitalarios, & cum ipsis quosdam alios, ut simul omnes essent trecenti milites, qui pergerent diruere & dissipare castrum *Darum*, & ut impositis custodibus firmissime munirent *Ascalonem*. Regia præcepta jussi accelerant, & castro *Daro* equato solo revertuntur ad exercitum. Exercitus igitur regreditur usque *Joppen* gravi corde & conturbato, inde quoque sine mora profecti sunt *Achonem* Rex quoque cum cæteris. Porro quamplurimi resederant in *Joppe* incolumes & infirmi. Et sic *Achonem* reversus est exercitus ineffabiliter desolatus, & adversitatis immensitate consternatus, quos nimirum adhuc Deus pro meritis suis minus dignos reputaverit benigniori gratia donari.

CAP. XII.

Cum quali exercitu Salahadinus *venit* Joppen.

AUdiens *Salahadinus Joppitas* jam Regis carere præſidio, eo verſus progreſſurum diſpoſuit exercitum, de facili ſperans civitatem poſſe comprehendi in abſentia Regis *Richardi*. Movit itaque exercitum gentis coadunatæ quam plurimum, numerus equitum xx. millia. Aderat autem Admiratus potentiſſimus de *Bala* & filius *Arciſi*. Præterea admirati ferme centum & ſex, peditum nihilominus à montanis multitudo innumerabilis, qui cooperuerunt faciem terræ ſicut locuſtæ, exiens igitur exercitus ab *Jeruſalem* deſcendit in plana *Ramulæ* cum faſtu magno & fremitu, in turmas ruunt tanquam furiis agitati,& cohortes, & Chriſtianos omnino delendos.

CAP. XIII.

Salahadinus *tanta virtute oppugnat* Joppen, *quod eam jam cepiſſet niſi obſeſſi inducias petiiſſent in craſtinum.*

EAdem Dominica proxima ante feſtum Sancti *Petri* ad vincula, qua Rex *Richardus* pervenit *Achonem* cum exercitu, acceſſit *Salahadinus* cum exercitu ſuo ad obſidendam *Joppen*. Die Lunæ ſequenti cœperunt oppugnare caſtrum, exſilientes autem hi, qui fuerant in civitate, in pomeria ſuburbana, viriliter eis reſtiterunt tota die, ut nequirent appropiare muris, ſed nec die *Martis*, cum in idem conveniſſent certamen, nec die *Mercurii* ſe potenter defendentes, facienteſque de neceſſitate virtutem: die vero *Jovis Turcorum* improbitas ſe dolentium à pauciſſimis repelli, minuſque proficere, magis invaluit, & confirmata eſt obſidio. Ad Imperium *Salahadini* quatuor eriguntur Petrariæ graves nimis & efficaces, duo quoque Mangunelli ad jactandum habiliores. O quanta obſeſſorum tunc eſſet audire querelam, quorum numerus excedebat v. millia, cum his qui infirmabantur lamentantium & dicentium, Domine Deus virtututum quid ulterius refugii erit nobis. Heheu O Rex *Angliæ* dux noſter & protector, ad quid quæritandum profectus es *Achonem*, O deficiens Chriſtianitas jam periſti. Interea *Turcis* inſiſtentibus ferociſſime civitas oppugnatur, cum virtute maxima reſiſtunt viriliter obſeſſi, quos qui videret ſic perplexos expeditius conſcendere in propugnacula & deſcendere, & pro agendorum varia neceſſitate agiliter in diverſa raptari, nimia pietate flecteretur in lachrymas. Petrariæ ſine intermiſſione jaciebant, Mangunelli non ceſſabant. Interioribus quidem fuerunt Petrariæ, ſed minus fuerant periti ad utendum. Denique ad inſtantiam jugem *Turcorum* ad jactus crebros Petrariarum, porta quædam reſpiciens ad *Jeruſalem* die *Veneris* diſſipata eſt, & murus etiam à parte dextra ad menſuram duarum perticarum conquaſſatus eſt. O quam acerrimus fit conflictus dam *Turcis* obſeſſi reſiſterent, & repugnarent intrantibus, accreſcens autem jugiter *Turcorum* multitudo convaluit, & repulſis ab introitu Chriſtianis, introeuntes *Turci* perſecuti ſunt noſtros uſque in turrim caſtri. Heheu quam miſeranda fit ibi cædes ægrotantium, quos in domibus paſſim in grabatis languentes modis horrendis *Turci* cruciabant uſque ad mortem, quorum profecto perempti ſunt innumeri merito martyres reputandi. Quidam noſtrorum imminentium *Turcorum* graviſſimam ſententiam fugerunt in littus maris. Interea *Turci* crudeliſſima invaſione domos perſcrutantur ſubtilius, annonam diripiunt, ſed & univerſa vina doliis

Turci capta Joppe multos Chriſtianos occiderunt, aliis in turrim Caſtri ſe recipientibus.

conquaſſatis effuderunt, pars hoſtium turrim caſtri principalem oppugnat, pars inſectatur fugientes ad naves ut ſalvarentur. Ibi quamplurimi perimuntur extremorum, ibi confugerat in navem *Albericus Remenſis*, cujus erat caſtrum cuſtodire, ut fuga navali mortem evaderet, proh pudor degenerem nimius timor arguebat, cujus ſocii qui reſtiterant arguentes ignaviam, & ad virtutis conſtantiam animantes virum revocaverunt, & quodam modo violenter in caſtri turrim impulerunt, qui, cum non niſi periculum cerneret imminere, ait, hic ergo pro Deo moriendum eſt nobis, cum aliud fieri nequiret. Undique pertinaciter inſiſtunt *Turci* turri demoliendæ, volant pila cum ſagittis more grandinum, denſitate texitur aer, qua parte ſe potius defenderent ignorant obſeſſi, ſine ceſſatione perſeverat inſultus tota die, cujus vehementiæ forte cederent obſeſſi ſuperati, niſi Deo diſpenſante præſens adeſſet nuper creatus Patriarcha, qui nec eſt fractus mortis formidine, nec imminentis mole diſcriminis diſſolutus. Ipſe nimirum, quem ad argumenta fecit argutum neceſſitas, mandavit *Salahadino*, ejuſdemque fratrem interpellavit, ut impetraret ſuper oppugnanda turri inducias liberaliter ſaltem uſque in craſtinum, ea conditione ut ſi forte ante horam nonam non veniſſet obſeſſis undecunque auxilium, pro redimendis tanti temporis induciis, quilibet eorum qui in turri ſupererant ſolveret *Salahadino* x. Biſantia auri, mulieres ſingulæ v. Biſantia, puer tria, & ſuper his fideliter obſervandis ſeipſum Patriarcha contraderet obſidem, cum aliis viris nobilioribus alligandis in compedibus uſque in craſtinam horam nonam. Annuit *Salahadinus*, & ritu eorum confirmata ſecuritate, ſuper obſervanda dilationis conditione, contraduntur obſides cum Patriarcha *Albericus Remenſis*, *Theobaldus* de Treies, *Auguſtinus* de *Londoniis*, & *Osbertus Waldinus*, & *Henricus* de *Sancto Johanne*, alii quoque quidam quorum nomina non tenemus, qui poſtmodum ducti ſunt omnes captivi in *Damaſcum*, jam enim obſeſſi ſpem aliquam conceperant per Regem ſibi ſuccurſurum venturum, pro quo ab initio adventus *Salahadini* ad *Achonem* miſerant.

Patriarcha propoſita certa conditione, inducias à Salahadino impetrat, & ſeipſum cum aliis obſidem tradit.

CAP. XIV.

Rex Richardus, *licet jam naves aſcenſurus repatriandi gratia, licet* Franci *denegarent ſubſidium, tamen à* Joppitis *per nuncios revocatus feſtinanter per Galeas ad* Joppen *venit, militibus per terram miſſis.*

INterea dum Rex *Richardus* ad repatriandum expeditius reditum acceleraret ab *Achone*, jam ſe navibus commiſſurus plenius inſtructis, licentiam acceperat & benedictionem à Templariis & Hoſpitalariis, præmiſerat enim VII. Galearum ſuarum cum armata gente uſque *Baruth*, qua tranſiturus erat, ut eos qui in caſtro reſederant turbarent,, quaſi provocantes ad congreſſum, qui timore exterriti à caſtro fugerunt. Dum Rex inquam in tentorio ſuo cum ſuis de reditu conficiendo conferret, quaſi in craſtino receſſurus, ecce apparuerunt properanter applicantes miſſi nuntii obſeſſorum in *Joppen*, qui cum coram Rege ſciſſis veſtibus aſtitiſſent indicabant *Joppen* à *Sarracenis* occupatam cum omnibus quæ in ea erant, gentem quoque quæ ſupererat in turri caſtri obſeſſam, & niſi per ipſum in quo ſolo mors cunctorum pendebat & ſalus, maturius obſeſſis proveniret auxilium, una de omnibus ſupereſſet ſententia proculdubio pereundi juxta pactam memoratam conditionem. Audiens Rex obſeſſorum diſcrimen pereuntium, miſeratus perditionem, verba nunciorum cauſam adhuc proſequentium intercipit dicens. Vivit Dominus Deo duce proficiſcar facturus quod potero, & confeſtim clamante præcone divulgatur Edictum ut ad itinerandam expeditionem excitetur exercitus, ſed nec Regem honorare reſponſo dignati ſunt *Franci*, hoc ſolum vultuoſi repetentes, quod nuſquam ulterius

ulterius cum eo procederent, revera quidam nec cum ipſo nec quolibet alio uſpiam amplius profecti ſunt; quos nimirum in brevi contigit miſerabiliter mori, veruntamen cujuſcunque regionis oriundi, quorum Deus corda tetigerat, & tribulatio proximorum flexerat ad pietatem, accelerabant cum ipſo proceſsum, viz. Templarii & Hoſpitalarii, aliique milites validiſſimi quamplures, qui feſtinato itinere terreno profecti ſunt *Cæſaream*, Rex vero magnificus ponens animam ſuam in manibus ſuis, in Galeis inſtructione munitiſſimis navigio proceſſit, & cum eo Comes *Leiceſtriæ*, *Andreas* de Chavegui, *Rogerus* de *Satheya*, *Jordanus* de Humez, *Radulphus* de *Malo Leone*, *Achus* de Fay, milites quoque de *Pratellis* ſocii Regis, & alii etiam viri famoſo nomine plurimi, *Genuenſes* & *Piſani*. Qui vero perrexerant *Cæſaream* propter imminentes inſidias, quas didicerant à *Salahadino* procuratas à tranſeuntibus per viam, ibi aliquandiu reſtiterunt velut obſeſſi, quibus progrediendi tranſitus non pateret alias liberior propter filium *Arſaſiſi*, qui maritimos tranſitus obſervabat inter *Cæſaream* & *Arſurum*, præterea ventus contrarius irruens è regione naves Regis triduo ſiſtit immobiles ſubtus *Caypham* quo pervenerant. Rex moram importunam ægre ferens graviter ſuſpirans ait, Domine Deus ut quid nos detines, attende quæſumus cauſam neceſſitatis & devotionem voluntatis, nec mora, Deo annuente, ſecundus afflavit ventus à tergo claſſem curſu proſpero deducens in portum *Joppen*, nocte jam profunda ſequente die *Veneris*. Ad ipſius ſequentis Sabbati novam præfatæ redemptionis ſolvendæ terminus inſtabat, & conditionaliter gens erat tota diſtrahenda, O fides infida & perfidorum perfidia, ab ipſius mane Sabbati, ſcil. die *Ad vincula Sancti Petri*, ad *Turcorum* inſtantiam importunam angariati ſunt obſeſſi pactam ſolvere redemptionem. Qui cum à mane jam ex parte promiſſa Biſantia ad nonam ſolvere coacti cœpiſſent, *Turci* nequiſſimi beſtiis immaniores, humanitatis reſpectu carentes, capita ſolventium amputabant, jam ſic VII. decollatos in foſsa quadam congeſſerant, cum hoc comperientes, hi qui ſuperfuerant, adhuc in turri nimio confracti terrore & horrore confuſi lamentari cœperunt & lachrymabiles voces emittere. O quantus ibi luctus omnium mortem inevitabiliter imminere cernentium: ſinguli cum fletibus ad orationem flectunt genua ſuper commiſſis ſeſe reos confitentes, tundunt pectora, & qui jam ſe credunt deceſſuros, de ſalute corporis deſperati vel animarum curam habebant, hoc ſolum ſupereſse videntes, ſinguli quo potuerunt remotius fugerunt, quatenus vel breviſſimi temporis mora vitam redimerent; quem nimirum vel conſtantiſſimum non concutit imminentis metus mortis? certatim itaque ſe ſinguli ingerunt in interiorem caſtri munitionem ut vel modicum mortem differrent, illic operiebantur lictorum manus, ut eorum vita Martyrio conſummaretur, imis vibrat tremor oſsa medullis, fluunt ubertim lachrymæ amariſſimæ, ab intimis erutæ viſceribus, divinam impetrantes clementiam, quibus hoſtiis in brevi placata propitia divinitas, jam miſit eis propugnatorem qui liberaret eos, & ecce jam Regia claſſis videbatur in portu & ſolicite egreſsuri milites armantur.

Turcorum immanitas.

CAP. XV.

Cum quantis præliis Rex littus occupaverit caſtrum Joppen *& incluſos liberaverit.*

INterea Regis Galeas cum navibus applicantes, dum *Turci* comperiunt, ruunt catervatim in littus parmas habentes, & ancilia, & ne qua parte liber pateret aſcenſus applicantibus, *Turcorum* reſiſtentium pluunt denſiſſime ſpicula, jacula cum pilis, & ſagittæ; fervet littus obſitum hoſtium multitudine, ut jam non ſupereſset locus: nec jam expectavit egreſsos excepturi, imo in ipſas naves & Galeas procul in pelagus jaciunt miſſilia, equites eorum, qua poterant profundius

profundius in mare ſe agebant efficacius miſſuri certatim ſagittas, ne qui poſſent occupare littus adpulſi. Rex contractis in unum navibus ſciſcitatus eſt dicens, eja commilitones optimi mecum omnia communicati quid igitur reſtat agendum. Nunquid in hoc vulgus ignavum littus obſidens non applicamus? an animas noſtras reputabimus pretioſiores animabus jam in abſentia noſtra pereuntium? quid potius cenſetis? ad hoc cum nonnulli reſpondentes dicerent, fruſtra quid ulterius eſſet tentandum, cum non crederentur qui liberarentur eſſe ſuperſtites, & inter tot hoſtium millia littoris aditus difficillimus. Rex curioſius oculo vagante cuncta perſcrutans, vidit presbyterum quendam, ſe in mare de terra dejicientem, ut ad Regem natans veniret, qui in Regiam admiſſus Galeam, ſpiritu fatigato, & palpitante corde, dixit, O Rex magnifice jam gens reſidua, quæ tuum ſuſpirat adventum, enſes laniſtarum vibratos operitur cervicibus exertis, ſicut oves occiſionis, jam jam profecto peritura niſi te cooperante divinum adſit adjutorium. Cui Rex non ſupereſt quiſquam aut ubinam loci? Cui presbyter, etiam Domine coram turri illa coarctantur jam finiendi, quo audito Rex ait, ſi ſic ergo Deo complacet, in cujus obſequium ipſo duce huc advenimus, ut hic cum fratribus noſtris commoriamur, pereat modo qui non proceſſerit, Galeas igitur Regis ad imperium verſus littus propulſis, ipſe primus tibias inermis ſe miſit in mare pube tenus, ſicque potenter littoris aridam adeptus eſt; poſt Regem erant primi vel proximi *Galfridus* de *Boſco* & *Petrus* de *Pratellis*, hos ſequebantur omnes alii proſilientes in mare ut pedites procederent, *Turcos* igitur obſiſtentes in littore pertinaciter invadunt audacter, quorum multitudine totum littus tenebatur; quos Rex ſingularis præſtantiæ cum Baliſta, quam in manu tenebat, paſſim proſternit, cujus etiam Comites electi per littoris ampla *Turcos* cædentes perſequebantur fugientes, nec enim ulterius viſo Rege erat eis ſpiritus, nec eidem auderent appropiare, quos Rex inſectans, exertum vibrans gladium vehementius agitabat, ut nec ipſis vacaret ſe defendere, ictus ejus ſubterfugiunt graviſſimos, ſocii nihilominus Regis conſtanter afficiunt fugientes, propellunt, conterunt, lacerant, detruncant, ventilant, ut jam littus evacuaretur à *Turcis* violenter expulſis; comportatis poſtea fuſtibus & doliis, & undicunque raptis roboribus & amplis aſſeribus, navium quoque & Galearum antiquarum, materiis aptatis in littore, quaſi munitionem ſic ſibi conſtruxerant adverſus hoſtiles irruptiones, ubi & conſtituit Rex milites & vernaculos & Baliſtarios ad cuſtodiam, & ad arcendos inde remotius *Turcos*, qui cum aliter noſtris obeſſe non poſſent, importunis ululatibus & clamoribus totum littus replebant, cum inde recederent. Tunc Rex per cocleam quandam, quam forte proſpexerat in domibus Templariorum, ſolus primus intravit in villam, in qua amplius quam tria millia *Turcorum* invenit omnia diripientium, domorum interiora perſcrutantium, & ſpolia aſportantium. O invicti Regis animoſitas, qui ut infra civitatis muros ſe intromiſerat, ſtatim explicitas Banerias ſuas eminentius expoſuit videndas Chriſtianis, qui in turri obſidebantur, quibus viſis ineffabaliter exhilarati, concepta fiducia, ſumptis armis deſcenderunt à turri, ut convenirent ad Regem, quo cognito turbatur *Turcorum* exercitus. Rex cum evaginato gladio incedens inſequitur, perimit, detruncat, ante faciem ejus fugientess cadunt à dextris & à ſiniſtris denſiſſime ab eo, aliis etiam à turri ingredientibus fit *Turcorum* cædes horrenda, quorum & plateas detruncata jam occupant cadavera, quid ſingulis immorer? ſine dilatione trucidati ſunt univerſi qui in caſtro erant, niſi quos forte fuga velocior eripuit, ſicque condignam prius victores in ſuum exitium excipiunt talionem, quos & Rex in ſpiritu vehementi conterens inſequitur etiam exeuntes a villa, ſucceſſibus arbitratus inſiſtendum, ne forte peperciſſe argueretur inimicis Crucis Chriſti, quos Deus tradidit in manibus ejus, cæterum nemo unquam ipſo magis abominabatur ignaviam.

Rex de miſero obſeſſorum ſtatu edoctus; primus in mare deſcendit, & in aqua pube tenus ad occupandum littus audacter procedit.

Rex Richardus Turcis partim occiſis partim fugatis Joppen recuperat.

C A P.

CAP. XVI.

Item quibus prœliis Rex Salahadinum *ab obsidione fugaverit & tentoria sua, ubi ejus fixa fuerant, fixerit.*

VErum tres solummodo tunc equos habebat, quid tres tantum inter tantos? porro nec ex gestis antiquorum nec ex traditione narrantium, vel ex lectione scriptorum a longe retroactis temporibus, unquam alter cujuscunque credulitatis tantæ virtutis prærogativa bellorum eximius enituit, quanta Rex *Richardus* omni carens exemplo ipso die se gerebat. Cujus exeuntes a muris cum *Turcis* prospexissent eminentius clara vexilla, fit fremitus horrisonus a dextris & a sinistris Regis prodeuntis in hostes, nunquam nimium densitate tanta vel pluviarum guttis aer texebatur, ut *Turcorum* jaculis tunc per inane volantibus licet sole radiante emissa noctescit arundine cœlum. *Salahadinus* audito Regis adventu, & ejusdem cum suis *Turcis* tam eleganti congressu, & quod indifferenter quoscunque factos obvios trucidasset, irruerunt in ipsum timores subiti, fuit quippe more leaporis fugitivi animal timidissimum, & avulsis properanter a loco tentoriis, subditis equo calcaribus, fugit a facie Regis *Richardi* ne vel ab eo videretur. Rex constanter cum suis commilitonibus insequitur cædens jugiter & prosternens, Balistarii quoque Regis fugientium equos tanta perimunt strage, ut & ultra duorum spatium milliarium pernicius aufugerent *Turci*. Rex igitur paris nescius figit papiliones suos in eodem loco, a quo *Salahadinus* præ timore revulsis tentoriis paulo ante recesserat, sic opitulante Deo a tantilla gente *Turcorum* exercitu repulso. *Salahadinus* convocatos Admiratorum suorum nobiliores affatus est, ore querelante dicens, omnes ergo nos agitat? nunquid Christianorum ab *Achone* reversus exercitus ita gentem nostram afficit, non fundit, & debellat? cujusmodi instructi apparatibus, quicunque fuerint, tanta vel potuerunt præsumere? equites an pedites incedentes quibus noster prævalebat exercitus resistere. Ad hæc quidam perversæ mentis nostri nimirum status conscius intulit. Domine, inquit, non est ut æstimaris, equos non habent, vel cujuscunque generis jumenta, exceptis tantum tribus equis, quos ille vir mirandus Rex magnificus invenit in *Joppe*, ipsum autem opera faciliori arbitror posse comprehendi, quia pene solus in tentorio suo decubat fatigatus, quem qui apprehenderit terminum acquirat laborum, & omnis finem consummationis. Exiit igitur sermo infra *Turcorum* exercitum dicentium, quod in opprobrium sempiternum ipsis verteretur & scandalum, tantum exercitum tot millia *Turcorum* à gente paucissima dissipatum, & *Joppen* violenter adeptam. Murmurant igitur in invicem super patratis, fremuntque confusi.

CAP. XVII.

Quid factum sit Christianis, Turcis *porcis in urbe occisis.*

SAne *Turcorum* gens execrabilis in *Joppe* comprehensa, innumeram fecerant cædem infirmorum, porcorum etiam stragem non minimam universorum, scil. quos invenerant, superstitionis quidem *Mahumeticæ* est non manducare porcos, unde naturaliter ut immundos abominantur porcos, quia *Mahumetum* traduntur porci devorasse. In opprobrium igitur Christicolarum *Turci* collocaverant porcorum cadavera commixta cum corporibus hominum peremptorum corpora denique Christicolarum in pace a Christianis sepulta sunt, *Turcorum* autem cadavera cum porcis fœtentia ejiciebant.

Qua de causa Turcæ carne porcina obstineant.

CAP.

CAP. XVIII.

De reparatione murorum Joppe.

IN craſtino, die Dominica, Rex ſolicite procuravit murorum diruta reparari, ſimiliter & die *Lunæ* & *Martis*, ut jam qualem haberent munitionem, reparatis murorum interruptionibus, ſed ſine calce & cemento: verum nimis vicinus *Turcorum* innumerabilis imminebat exercitus.

CAP. XIX.

Tunc quidam vocati Menelones & Cordivi jactitabant ſe comprehenſuros Regem dormientem vel improviſum.

INterea quædam generis *Sarracenorum* prava generatio nuncupata *Menelones* de *Halapia* & *Cordivi*, juventus ſcil. expedita convenit in unum ſuper agendis, rerum ſic ſe habentium habitura colloquium. Allegato itaque tantæ multitudinis ſcandalo, quod a tantillæ gentis facie, quæ equis carebat deſeruerant *Joppen*, ſe ipſos damnabant inertiæ, & pudendæ redarguebant ignaviæ, mutuum itaque ſibi fœdus ferientes jactitabant arroganter, quod Regem *Richardum* in tentorio ſuo comprehenſum præſentarent *Saladino*, a quo gratiſſimam reciperent remunerationem.

CAP. XX.

De adventu Comitis Henrici *à* Cæſarea *in* Joppen, *& de numero ſuorum.*

VEnit interim in Galea Comes *Henricus* a Cæſarea cum ſociis ſuis, ubi reliquis unitus noſter detinebatur exercitus, propter inſidias *Turcorum* circa tranſitus viarum, & pontium, & aquarum, incubantium, ita ut Rex ex univerſo ſuo exercitu non potuerit illius temporis articulo ſecum obtinere, niſi ferme LV. milites,, & peditum gentem robuſtiſſimam, & Baliſtariorum & ſervientium. *Genuenſium* & *Piſanorum*, & aliorum uſque ad duo millia, equorum etiam vix undecunque acquiſitorum fuerant ei XV. boni & pejores.

CAP. XXI.

Prædicti Menelones *&* Cordivi, *ut jactaverant, Regem in tentoriis comprehendiſſent, niſi quidam* Genuenſis *callens eos eum ſuſcitaſſet.*

INterea inſtruuntur hoſtes ad capiendum Regem incautum & inermem hora noctis media prædicti *Menelones* & *Cordivi*, procedunt armati ad Lunæ ſplendorem itinerante, ſuper agendorum modo quo commodius fieret conferentes ad invicem. O inviſus perfidorum adventus, tractant hoſtes ſolicitius de comprehenſione officioſi militis Chriſti,& ipſe dormit, irruunt armati multi ad comprehendendum unum inermem, & nihil periculi timentem. Jam a Regio tentorio non procul aberant ſe coaptantes ad apprehendendum incautum,

cautum, & ecce Deus misericordiarum, qui miris modis etiam cum ignorantibus dispensans, in ipsum sperantes non negligit, spiritum immisit contentionis in prædictos *Cordivos* & *Menelones*. Dicebant *Cordivi* vos pedites intrabitis ad Regem & gentem ejus tenendam, & nos in equis observabimus ne forte in castrum aufugiant, quibus *Melones*, vestrum, inquiunt, potius est pedites incedere, quia potiores dignitate, nobis quidem ab officio competit militia, vos hoc pedestre ministerium aptius respicit. Sic pertinaciter singulis contendentibus quis eorum videretur esse major, diutius alternata verbositate procedendi moras innectunt, qui cum denique super aggredienda proditione vix consensissent in unum, dum præcipites proruunt, diei præambula apparuit aurora, diei viz. *Mercurii* proxime post festum *Sancti Petri ad vincula*. Cæterum ut Deus providerat, ne suum tantum athletam suis devotum obsequiis degeneres increduli dormientem opprimerent, suscitaverat spiritum cujusdem *Genuensis*, ut egrederetur in campestria loca vicina diluculo, qui cum reditum acceleraret ex concepto tanquam itinerantium fremitu & ambulantium strepitu equorum obstupescens, capite dimisso vidit eminus contra coelum scintillare vertices Galearum vernantium. Quo viso cursu concito revertens ad castra non cessabat exclamare voce vehementi idem repetens, ut confestim armarentur universi. Ex audito clamore Rex excitatus exiluit à stratu suo pertubatus nimis, & loricam induit indissolubilibus nexibus concatenatam, & sine mora suos jussit excitari commilitones.

Dissidium inter Turcas exoritur.

Quidam Genuensis Turcorum adventum percipiens, clamore suo Regem dormientem excitat.

CAP. XXII.

De admiranda & omnibus seculis stupenda Regis pugna.

DEus virtutum, quem non afficeret tam subitaneæ commotionis conturbatio? dum ruunt hostes super improvidos, armati super inermes, innumeri super paucissimos, quibus nec temporis angustia sufficit ad vestiendum, sicut nec ad armandum. Unde Rex ipse & alii quamplurimi ex urgentis articuli conturbatione consternati nudis tibiis procedebant ad bellum, nonnulli etiam sine feminalibus, utcunque raptim armati sunt, tota die sic permansuri dimicantes. Nostris igitur se solicitius armantibus, jam propinqui sunt *Turci*, Rex equum ascendens processurus x. tantum socios habebat equites, quorum hæc sunt nomina, Comes *Henricus*, Comes de *Leicestria*, *Bartholomæus* de *Mortuo Mari*, *Radulfus* de *Malo Leone*, *Andreas* de Chavegui, *Giraldus* de Finival, *Rogerus* de Sacy, *Willielmus* de *Stagno*, *Hugo* de *Nova Villa* serviens probissimus, *Henricus Teutonicus* Regis signifer, hi tantum equos habebant, & quidam equos quidem ignobiles & debiles, armis inassuetos: per ordines igitur & turmas provida dispositione collocantur acies & agmina, singulis castigandis assignantur præfecti, locis maritimis destinantur milites propiores, non procul ab Ecclesia Sancti *Nicholai* à parte sinistra, quoniam eo versus se *Turci* præcipitarant agmine densiori, item extra hortos suburbanos assignantur *Pisani* & *Genuenses*, cum commixta gente diversa. O quis sufficeret ad plenum gravissimas enarrare perfidorum invasiones? Irruentes imprimis *Turci* clamoribus horrendis ululare cœperunt, & jacula creberrima mittere cum pilis & sagittis, ad quorum impetus improbissimos excipiendos nostri se prout poterant aptabant, genu dextrum singuli solo figentes, ut sic firmius cohærerent, & persisterent immobiles, dum pedum dextrorum articulos fixissent in terra, pedes vero sinistros sinuato poplite habebant, manus sinistræ clipeos protensos habebant, & parmas, & scuta, & ancilia, dextræ lanceas in terra fixis posterioribus capitibus,, anterioribus vero partibus oppositis ferrata cuspide perniciter irruentibus adversariis. Rex armorum peritissimus inter quoslibet duos sic se clipeis protegentes unum statuit Balistarium, & alterum juxta ipsum qui protensam

Christiani exercitus ordo.

expeditius jugiter aptaret Balistam, ut viz. unius esset officium Balistam tendendam, & alterius jugiter pila jaciendi, hoc quidem non modicum profuit nostris, & multum obfuit adversariis. Sic aptatis singulis, ut temporis angustia simul & paucitas hominum suppetebat, Rex inter singulos discurrens impiger consolator persuadebat constantiam, damnans languescere degeneres animos, formidine vel ignavia flecti, adversis inquit mentis imperterritæ rigorem opponite, convalescat virtus solidati pectoris obvia hostium asperitati evasura profecto fortunæ procellas, scitote adversa pati, quoniam omnis fortuna tolerabilis accidit animo virili, quinimo virtutibus sicut umbram prospera sic adversa præstant lucernam, ad fugam non patet locus, cum cuncta loca jam hostes occupaverint, fugam tentare est mortem adsciscere. Durate igitur & sævius urgens necessitas fiat materia virtutis, virorum nimirum est aut fortiter triumphare aut gloriose mori, martyrium imminens animo gratanti est accipiendum, sed antequam moriamur vita comite mortem nostram ulsciscamur, gratias agentes Deo quod qualem quivimus per martyrium mortem nos invenire contigit, hæc est merces laborum & finis vitæ simul & præliorum. Vix sermone finito ecce præceps ruit cum fastu maximo hostilis exercitus per septem ordinatus acies & turmas, quarum quilibet quasi millenis constabat equitibus. Ad quorum impetum se nostri cooptantes excipiendum, infixis ad renitendum sabulo pedibus dextris, perstant solidius immobiles, contra irruentes lancearum cuspide protensa, quos nimirum *Turci* tunc penetrassent si nostri aliquatenus cessissent. *Turcorum* acies prima appropians, cum jam immineret irruitura, quia nostros attendit immobiles, subito resilivit divertens in partem ab eis, *Turcos* autem recedentes Balistarii nostri densissimis prosequuntur missilibus, homines quamplurimos transfodientes & equos. Nec mora succedit & altera acies nostros perpendens impenetrabiles, quoniam immobiles consimili priorum scemate divertit in partem. Simili modo pluries *Turci* tanquam turbine veniebant adacti, ut imaginata invasione nostri gratis dissiparentur, & congrediendi suppeteret facultas, & cum jam comminus viderentur præliaturi versuta calliditate in partem alteram flexis loris equos regirabant. Quos cum Rex & gens sua æstimarent non aliter acturos super ipsos ulteriori perfunctorio subterfugio, ægre ferentes Rex cum his, qui equos habebant, subditis equis calcaribus & lanceis dimissis vehementius agebantur in hostium turbam densiorem, prosternentes à dextris & à sinistris, sellas sessoribus evacuantes, & nonnullos transfodientes, tanto quippe impetu se primitus in ipsos impegerant ut *Turcorum* acies universas penetrantes in spiritu vehementi tandem in posteriori acie persisterent. Et ecce Rex in partem respiciens vidit eminus equo dejectum nobilem Comitem *Leicestriæ*, quem cum egregie dimicantem Rex invictus cerneret, ipsum à manibus improborum opprimentium vivaciter eripuit, & ad equum scandendum ipse præstitit & obsequium. O quam gravis ibi pugna conseritur! confluit turba *Turcorum* plurima, & toto conamine insistunt tam paucos opprimere, nostrorum dolent successibus, pertinaciter irruunt usque ad Regium cum leone vexillum, solius Regis animam pro mille quærentes: nec mora & ecce in illo conflictus pondere vidit Rex *Radulfus* de *Malo Leone* jam à *Turcis* distrahi captivum, ad quem à manibus ipsorum excutiendum Rex ocior advolat equo admisso, & potentissime ambigens sibi ipsi restituit *Radulfum*. Rex, ut gigas in prælio, prærogativa virtutis insignis, inter tot hostium millia tam vivaciter in diversas se partes torquebat, tam eleganter se pene solus agebat, singulariter sine quolibet præcedentium exemplo, ut cujuscunque vir præstantiæ, vel princeps virtutis aut potentiæ, non immerito multo reputaretur inferior. Ea quidem die in frementium turba *Turcorum* ita se viriliter ingessit & gladio fulminante innumeros trucidavit, hos a capitis vertice usque in dentes proscindens, illis vel caput vel brachia vel quodlibet membrorum amputans, adeo jugi vexatus est exercitio, ut vibrantis gladium dextræ cutis rumperetur. Et ecce sic Rege incredibiliter in certando laborante, eo versus rapidissimo cursu *Turcus* quidam

Richard. cum Equitibus suis Turcorum acies penetrat.

dam ferebatur spumanti vectus equo sublimi, ipse fuit ex parte *Saphadini* de *Archadia* fratris *Salahadini*, viri quidem liberalissimi & munifici, & viris optimis comparandi, si tamen Christianæ religionis non respuisset credulitatem & fidem. Hic igitur *Saphadinus* duos equos nobilissimos *Arabicos* Regi propter ipsius notam probitatem destinavit, rogans attentius quatenus equos gratanter acciperet & ascenderet, quibus videbatur tunc temporis egisse, & si gratia divina ipsum ab imminenti periculo sanum eruisset & incolumem, illius quoque reminisceretur obsequii, prout animo sederet recompensaturus, quos Rex suscipiens magnifice postmodum remuneravit. O virtus & in hoste laudabilis! sic *Turcus* & hostis, ob eximiam Regis virtutem, ipsum sic judicavit honorandum. Rex oblata non respuens, præsertim in angusti temporis articulo, protestatus est, quod plures consimiles susciperet tunc equos ab inimico etiam severiori in tali tam necessarios negotio. Et ecce gravissimum conseritur bellum, confluunt in paucissimos innumeri, contegitur universa terra pilis & sagittis perfidorum, ut jaculorum multitudo unico raptu complectentium sarcinam efficeret, quibus & sauciantur innumeri, & importabiliter aggravatum est in nostros pondus prælii, cædunt galeatores fugientes in Galeis, quibus eo advenerant, proh pudor soli fugiendo captantes salutem, soli virtutis amiserunt constantiam. Interea factus est clamor magnus à facie *Turcorum* jam villam certatim occupantium, sperantes enim nostros opprimere repertos villam undique introibant. Quo audito Rex impiger occurrit duobus tantum comitatus militibus, sed secum ducens Balistarios, qui cum in una villæ platea nobilissimi apparatus tribus *Turcis* obviaret, insigniter irruens in ipsos more Regali trucidabat sessores, & equos duos lucrefecit, cæteros *Turcos* universos in villa repertos resistentes gladio subverberans exagitabat, ut ab eo extterriti, & in diversa dispersi, quæritarent exitium, etiam ubi non patuit. Murorum interrupta statim mandavit Rex obturari, & constituit custodes, qui custodirent civitatem ab incursione *Turcorum*.

Saphadinus Regem Richardum duobus equis nobilissimis in medio prælii donat.

CAP. XXIII.

Item de admirandis & omnibus seculis obstupendis Regis præliis, in quibus divina virtute multipliciter hostes stravit, & de medio eorum incolumis ad suos rediit.

HIs itaque dispositis raptim fertur Rex in littus maris ad Galeas, quibus jam plurimi corde pavitanti fugam tentarant, quos Rex revocatos efficacissimis ad bellum animat rationibus, ut in sorte communi simul cum cæteris vita comite perseverarent, ad cujus exhortationem redeunt ad certamen universi, gratanter jam excepturi quamcunque Deus sortem destinaverit, singulis Galeis quinque deputatis custodibus, cum residuis Rex recurrit ad pugnam, ad auxiliandum plurimum laborantem exercitulum suum, ad quem cum pervenisset spiritu tam vehementi, & impetu ferocissimo, in dimicantium *Turcorum* se turbam ingessit, & penetrans omnia & dissipans, ut etiam intacti ab eo corruerent eminus impulsu cedentium. Nunquam enim ab uno quocunque milite talis celebrata narratur invasio, penetratis siquidem interioib. hostilis exercitus bellatoris inclyti se more gerebat. Quem *Turci* sine mora circumvallantes conclusum conabantur opprimere. Nostri interea Regem perpendentes nusquam comparere pavido corde augurabant infausta, ne forte periisset, quem non viderent, quem cum nonnulli arbitrarentur quærendum vix se cohibuerunt acies nostræ. Verum si quomodo dispositorum agminum nostrorum series ordine rapto dissolverentur, proculdubio tota gens nostra penitus interiisset. Quid autem de Rege sentiendum circumsepto multis millibus hostium uno? super quo quidem rigescit articulus scribentis, & animus

Rex exhortatione sua milites fugientes ad pugnam reducit.

Rex Richardus maximum incurrit periculum.

mus meditantis obstupescit. Quinimo quis ejus similem audivit? cujus animositas semper rigida, adversis rerum immersabilis undis constantia, virtus jugiter florens, &, ut paucis multa pateant, bellis semper recens & infatigabilis. Quid igitur fabulosi siquidem illius *Antæi* virtus casu reparabili, & terræ contactu fuisse narratur invincibilis, sed hic *Antæus* a terra suspensus longo luctamine sublevatus interiit. Sed & stygiis intincta fluentis domitoris *Hectoris Achillis* caro fertur armis impenetrabilis, hic ergo cuspide subplantatus, qua solum parte potuit defecit. *Alexander Macedo* cujus præcipites animos in totum mundum subjugandum armavit ambitio, difficilia quidem ausus est, & innumera electorum militum manu bella peregit, cujus & in gente plurima virtutis summa stabat. Vir fortissimus *Judas Machabæus*, de cujus præliis narrabant omnes gentes, multa quidem & in seculis revera miranda gessit bellorum insignia, quem quoniam in belli discrimine sui deseruerant, raro agmine cum multis millibus alienigenarum congrediens non procul inde cum fratribus peremptus cecidit. Rex autem *Richardus* bella pati teneris indurescens ab annis, ad cujus virtutem *Rollandus* reputaretur invalidus, nescio quo pacto in uno munere divino inter quoslibet hostes perdurabat invincibilis, & impenetrabilis caro tanquam ænea nullorum cedebat armorum generibus, ensem dextra vibratum motu circumducens citatiori irruentes transverberabat hostes, nunc hos appropiantes, nunc obvios desecat illos; ineffabili quidem vivacitate in illa *Turcorum* multitudine se agebat trans ausus hominum, ad nullius pavens occursum, quemcunque factum obviam dissipans, conterens: ut quis messem falce sic hostes demetit ense, cujus merito mirandos quis digne referat ictus, quorum quemcunque contigisset unum experiri non opus erat secundo. In ipso denique fervore animi virtus erecta quodammodo se gaudebat invenisse exercitii materiam; quocunque se vertit ensis devorans carnes, adactus potenti dextra à capitis vertice sessores indifferenter abscidit, vel equos etiam usque deorsum, & quanto se comperit sociis destitutum tanto se ferventius urget ad pugnam, quem quo acrius insistunt hostes telis emissis opprimere, eo virtus irritata impetu regnat ardentiori, inter cætera ibi plura præclara, quæ in tali articulo constat ipsum egisse, Admiralium quendam cæteris eminentiorem, & insigni cultiorem apparatu, unico sed admirabili vulnere peremit, qui cum in gestu tanquam quid magnum jactitans, & alios velut desides redarguens & ignavos, subditis equo calcaribus rapido cursu venisset è regione Regi obvius dejiciendo, Rex gladium objiciens irruenti multipliciter armati caput amputavit cum scapula & dextro brachio, quo viso cæteris *Turcis* non supererat spiritus, sed undique viam spaciosam cedentes, vix ulterius à longe sagittas in ipsum emittere satagebant. Ab hostium itaque medio liber rediens & incolumis, ad suos animandos celerius evehitur. O quam à profundæ desperationis abysso eriguntur animi, cum Regem vidissent ab hostibus emersum! cui quid evenisset hæsitantibus mentibus ambegerant, sine quo nimirum superstite prorsus inanis Christicolarum foret conatus. Regis autem corpus circumquaque fuit obsitum pilis creberrimis, infixis sicut ericius aculeis, similiter ejus equus in ejus phaleris hærentibus horrebat sagittis innumeris. Sic miles eximius a certamine regressus est, certamine inquam crudelissimo, pugna gravissima, a mane commissa usque ad vesperam: miranda quidem relatu fideque forte censebuntur indigna, tam longe impari numero perdurasse certamina, sed revera Dei miserantis opitulatione non ambigendum hoc esse patratum, cum in illa tam funesta die nostrorum unus corruerit vel duo tantum. *Turcorum* autem equorum numerus, qui perempti passim per arva jaciebant, mille & quingentos excessisse fertur, ipsorum nihilominus *Turcorum* amplius quam septingenti perempti sunt, nec tamen Regem, ut jactaverant, mancipaverunt offerendum *Salahadino*, sed in oculis ipsorum hinc ipse inde socii sui commilitones militaris exercitii præclarissimi tot & tanta perpetraverant insignia, ut & inspicientium inhorrerent hostium pili.

In hac pugna 700. Turcorum periere, duobus tantum Christianis occisis.

CAP.

CAP. XXIV.

Irridet Saladinus *ſuos jactitantes de comprehenſione Regis* Richardi, *qui ſuam arrogantiam defendentes, reſponderunt ſe nunquam tam ſtrenuum militem vidiſſe.*

INterea dum a noſtris, quos divina clementia ſic conſervarat indemnes, *Turcorum* declinaſset exercitus, fertur *Salahadinus* tanquam arrogantium improperans ignaviam quæſſiſse dicens, ubinam ſunt qui Meleck *Richardum* adducunt captivum? quis igitur primitus ipſum apprehendit? ubi eſt, inquam, nunquid non producetur? Cui de ultimis terræ finibus oriundus quidam *Turcus* ait. Revera Domine non eſt hic Melech de quo quæritur, ſicut cæteri hominum, a ſeculo non eſt auditum talem militem apparuiſse, tam conſtantem, probatum, armis exercitatum, in ſingulis argumentis primus invenitur, in negotiis ſingularis, in congreſſibus anterior, in regrediendo poſterior, quem quidem comprehendere ſolicite ſed fruſtra ſategimus, non eſt enim qui gladium ejus ſuſtineat incolumis, cujus impetus horribilis, lethifer congreſsus, & geſtus ultra humanum modum.

CAP. XXV.

Rex ex labore & fatigatione prælii infirmatur.

POrro ex illius preſsura diei & certaminis gravamine Rex *Richardus*, & gens noſtra plurimum vexata, decidit in languorem, tum ex prælii fatigatione, tum ex cadaverum fœtore, unde locus corruptus eſt, ut cuncti pene morerentur.

CAP. XXVI.

Salahadinus *mandat Regi ægrotanti ſe ad eum comprehendendum venturum, Rex mittit ad* Cæſaream *pro* Francis, *qui venire renuunt.*

INterea mandavit Regi *Salahadinus* quod ipſe cum *Turcis* ſuis ad ipſum deſcenderet comprehendendum, ſi tantum adventum ſuum expectare præſumeret, cui Rex incunctanter remandavit, quod proculdubio ipſum ibi expectaret, ut qui ſcil. nullo pacto vita comite, dum pedibus vel certe genibus reſiſtere ſuppeteret facultas, nec pedis ad paſſum ab eo refugeret, Regia ſiquidem animoſitas nec adverſis ſuſtinuit confringi; verum ſentiens Rex ſe morbo gravatum, penſans temporis articulos & rerum ſtatum, nec tutam fore quietem vicino ſerpente, deſtinavit Comitem *Henricum Cæſaream*, mandans his qui prius eo venerant *Francis*, ut ad ipſum veniſſent, & terræ tuendæ præſidio fuiſſent, ſignificavit etiam quanto morbi laboraret incommodo, & ſuper prædicto *Salahadini* mandato. *Franci* vero nullatenus vel in modico eidem ſuccurrere volebant, imo, in quantum ipſis erat, ipſorum deſtitutus auxilio hoſtium expoſitus multitudini periiſset, niſi procuraſset inducias, quamvis in nonnullis reprehenſibiles. Quid igitur inter tot *Turcorum* examina quis tam paucis ne dum infirmis locus tutus? *Aſcalonem* potius dirui tunc temporis fuit conſilii, quam ancipiti viciſſitudine jactari; nam ſi Regem languidum grabato diſcumbentem hoſtes nullo reſiſtente comprehendiſſent, tunc nimirum libere occuparetur *Aſcalon*, vero conſequenter tuta maneret *Tyrus* vel *Achon*? *Aſcalonem diruendam eſſe concluditur.*

CAP. XXVII.

Regi volenti redire in Achonem *gratia curationis, sui viriliter contradicunt, unde Rex petit & recipit inducias trium annorum.*

INterea Rex super importuna corporis valetudine solicitus, examine subtiliori libratis rerum articulis mandavit exhiberi præsentes cognatum suum *Henricum* Comitem, & Templarios & Hospitalarios, quibus, exposito corporis incommodo, se protestatus est propter loci corruptionem, & minus securam munitionem, inde recessurum, quorum etiam quibusdam injunxit proficisci ad observandam *Ascalonem*, aliis autem ut ibi residentes præessent *Joppe* custodiendæ, ipse vero reverteretur *Achonem*, ut acceptis potionibus curaretur, nec aliter fieri posse dicebat. Cui cum universi uno animo & voce consimili contradixissent, se prorsus asserentes nulla conditione quamcunque munitionem ipso absente observaturos, & hac constantes perstiterunt sententia, quorumcunque castrorum abominantes custodiam, & his dictis abierunt retro, & jam cum illo non ambulabant. Hujusmodi responso turbati Regis angustiabatur animus æstuans, & suorum aversio eum in acerbissimum traxit dolorem, quia jam neminem reperiisset suis propositis consentaneum vel votis. Super agendis itaque diutius vacillando fluctuans, cui potius insisteret operi cogitationes mentis agens in diversa ab hoc recidebat in illud, quia non invenisset qui doleret vices ejus. Attendens denique jam universos defluxisse, neminemque vel tenuissima cura solicitari super communi causa, promulgari jussit edictum, ut quicunque Regis stipendia voluissent conducti recipere convenissent ad succurrendum, nec mora confluunt duo millia peditum & milites quinquaginta. Verum jam invalescente nimium ægritudine Rex de recuperando sanitate desperatus est, unde tam pro aliis quam pro seipso nimis anxius, inter plura quæ mentis ejus sagacitas non præteribat intacta, maluit minus inconveniens præeligere ut inducias exigeret, quam si infecto negotio recedens terram depopulandam omnino desereret, sicut & alii fecerant, jam catervatim abeuntes in navibus. Sic Rex perplexus & ignorans quid potius aliud fieret, mandavit *Saphadino* fratri *Salahadini*, ut ipso mediante qua potuisset honestioris conditionis inter ipsos impetraret inducias. *Saphadinus* vir eximiæ liberalitatis, qui & Regem ob ejus singularem probitatem crebris duxerat venerandum argumentis, solicite tales sub hac forma procuravit inducias. Viz. ut *Ascalon*, quæ superstes *Salahadini* terrori semper extiterat imperio, dirueretur, à nullo hominum reparanda ante terminum trium annorum ad Pascha proximum sequentium, vel incipientium : sed post tres annos quisquis superiori vigeret potentia cederet *Ascalon* eam occupanti. Concessit etiam *Salahadinus* ut *Joppe* restauraretur Christicolis libere & quiete inhabitanda, cum universa regione vicina, locis maritimis, & montanis. Confirmandam etiam sanxit inviolandam pacem inter Christicolas & *Sarracenos*, salvumque utrorumque libere per omnia esse meatum, & ad sanctum Dominicum Sepulchrum absque cujuscunque pensionis exactione a ccessum, & cum libertate transitum deducendarum per omnem terram quarumcunque rerum venalium, & ad exercenda libere commercia. Harum formam induciarum in scripturam redactam sibi recitatam Rex *Richardus* annuit observandam, quia nimirum sperare non poterat potiorem, utpote æger, & quam modico fretus auxilio, & prorsus non aberat ab inimicorum statione duobus milliariis. Quisquis super hujus pacis contractu contenderit aliter sentiendum, perversi mendacii se noverit incurrisse reatum.

CAP. XXVIII.

Rex & Salahadinus ad invicem amicabiliter confabulantur per nuncios.

HIs itaque gestis in articulo necessitatis, Rex cujus magnanimitas semper imitabatur excelsiora, moliens ardua, æmulans summa, missis legatis mandavit *Salahadino* dicens, audientibus satrapis multis, se tantum ea intentione tales expetisse pro tempore inducias in tres annos, revera ut in terram suam visendam reverteretur, iterum ut gentem suam multiplicaret & pecuniam,& reversus totam terram *Jerosolymitanam* erueret ab ipsius Dominio, si tum eidem quacunque fiducia reputaret resistendum. Cui *Salahadinus* ad hoc nuntiis destinatis respondit, legis suæ sacra contestans & Deum omnipotentem, quod adeo Regis *Richardi* habuit gratam probitatem, magnanimitatem, & præstantiam, ut ab eo terram mallet in potentia suæ virtutis obtineri quam ab alio quocunque Principum, quem unquam viderat, si tamen diebus suis terram esset amissurus. O quam profunda cæcitate humani caligant oculi? dum in longa tempora metiuntur agenda, prorsus ignorantes quid crastina pareat dies, sic Rex dubium mentis acumen extendens in longum, animo de futuris disponente, sperabat Dominicum recuperare quoque sepulchrum, omnino non sentiens quod

Omina sunt hominum tenui pendentia filo.

CAP. XXIX.

Rex curationis gratia Cayphas *petit.*

SCriptis & juramentis confirmatis induciis, Rex usque *Caypham*, prout potuit, se procuravit deduci, ut acceptis ibi salutiferis sanaretur medicinis.

CAP. XXX.

Francis *Rege procurante pro eorum malitia est prohibitum, aliis est permissum Dominicum visitare sepulchrum.*

INterim *Franci* in *Achone* olim feriati se jam solicite expedirent ad repatriandum, qui licet memoratas mordacius reprehendissent inducias, se tamen condixerunt ad consummandam plenius peregrinationem, antequam abirent in patriam, Dominicum adituros sepulchrum. Quorum Rex non immemor desidiæ, quippe qui nec in recuperanda *Joppe*, sicut prædictum est, nec pluribus antea necessitatibus ei opem ferre volebant, imo jam conductum exigebant adeundi sancti sepulchri, destinatis nunciis industriis mandavit *Salahadino*, & eidem fratri *Saphadino*, ne cuiquam hominum liceret adire sepulchrum sanctum in *Jerusalem*, nisi qui suas literas haberent vel Com. *Henrici* prout vellent, ut præscripta inter ipsos teneretur conditio. Hinc amaricati *Franci* vehementer conturbati sunt, & se minimum ibi perpendentes proficere, non multo post reversi sunt confusi in patriam suam, nil secum præter rixam ingratitudinis reportantes. Audiens Rex sibi detrahentium *Francorum* partem majorem repatriasse, & os obstructum obloquentium iniqua secundum

cundum illud, ejice derisorem & exibit cum eo jurgium, partes pestilentium diffundere in omnes. Sub voce præconaria statuit promulgandum, quatenus populus qui vellet jam Dominicum visitaret sepulchrum, & ut oblationes suas reportarent *Joppen* ad auxilium conficiendorum murorum.

CAP. XXXI.

De peregrinatione primæ turmæ in Jerusalem, *cui præerat* Andreas *de* Chavigui, *& ejus timore indiscrete incedentis.*

IN tres turmas dispositus populus ordinatur processurus, singulæ turmæ singulis præfectis committuntur regendæ. Prima *Andreæ* de Chabegui, secunda *Radulfo* Teissum, tertia *Huberto* Episcopo *Salesberiensi*. Cum Regiis itaque literis seriatim profecti sunt primi, qui sub *Andrea* erant. Exigentibus autem forte peccatis in gravissimas fere inciderunt tentationes, itinerantes etenim jam pervenerant in planitiem *Ramulæ*, inde communi consilio destinatis nunciis significabant *Salahadino* se cum literis Regis *Richardi Jerusalem* venturos, & ut procurante salvo itinere procederent & redirent. Qui hac legatione fungebantur, viri quidem nobiles erant, & industrii sed probitas eorum ibi pene denigrata est desidia, quorum unus erat *Willielmus* de *Rupibus*, alter *Girardus* de Turnivall, tertius *Petrus* de *Pratellis*. Hi destinati cum ad *Turonem militum* pervenissent, ibi steterunt ut ulterioris itineris prosequendi *Saphadini* tuerentur præsidio. Ibi dum moram facerent irruente somno dormitaverunt omnes & dormierunt, quousque jam ad occasum sole vergente dormientes præteriissent omnes illi quorum ipsi fuerant deputati legationi. Turba igitur seriatim procedens, transmissa planitie, jam approximabat montanis, cum ecce respicientibus *Andrea* de Chabegui & cæteris apparuerunt præfati nuncii, qui dormierant post ipsos properantes. Quibus cognitis, exterriti timore magno restiterunt, nonnullis dicentibus Domine Deus adjuva nos, perimus, jam reputamur sicut oves occisionis, si nostrum iter tam indiscretum deprehenderint *Sarraceni*, quorum nondum defluxit exercitus, ecce nuntii nostri post nos quos jam sperabamus peracto negotio securitatis reversuros, instat vespera, inermes sumus, morti proximi versamur in periculo. Nuntios denique turbam assecutos, asperius negligentiæ redargutos, repetitis precibus in id ipsum destinaverunt plurimum urgentes ut festinarent, qui citato itinere, dum pervenissent *Jerusalem*, invenerunt extra civitatem in tentoriis residentium *Turcorum* quasi duo millia vel eo amplius. Quæsito & tandem invento *Saphadino* causam exposuerunt, ipse vero acerbissime duces eorum itineris reprehendens fatuitatis argumentabatur illos vitam suam floccipendere, quod instante nocte sic se inter hostes ingererent, absque ducatu & cujuscunque tuitione. Qui dum sic confabularentur ad invicem in ipso solis occasu, venit turba præfata peregrinorum expers armorum & consilii, ad quorum adventum *Turci* hirrientes respiciebant prætereuntes torvis oculis vultuosi, in quorum facie satis prætendebatur manifeste quam æmulans indignatio volvebatur in cogitatione, solet namque nonnunquam in vultus imagine exprimi habitus animi, hinc nostrorum etiam constantiores ancipiti concussi trepidatione multo magis optarent tunc temporis vultu sereniore vel *Tyro* restitui, vel unde venerant *Achoni*. Porro juxta montem quendam in maximo timore non procul inde pernoctabant peregrini.

CAP. XXXII.

Turci *ultionem petunt de peregrinis nostris,* Salahadinus *&* *Satrapæ non concedunt.*

IN craſtino venientes *Turci*, genibus flexis coram *Salahadino*, ſuppliciter rogabant ut liceret ipſis ultionem expetere à Chriſticolis in proximo reſidentibus, ſuper morte ſuorum, primum in *Achone*, poſtea paſſim peremptorum patrum & fratrum, filiorum & parentum, tunc ut aſſerebant nacta temporis opportunitate. Super horum petitione *Salahadinus* habiturus conſilium *Turcorum*, majores imperat accerſiri, adſunt *Meſtoc*, *Saphadinus*, *Bedridinus*, *Dorderinus*, quibus ad invicem ſuper propoſitis conferentibus, in eo tandem univerſorum eſt ſtabilita ſententia, quatenus abſque omni impedimento & injuria liberius irent & redirent Chriſticolæ. In eo inquiunt *Salahadino* plurimum noſtræ derogaretur excellentiæ, ſi inter te & Regem *Angliæ*, nobis prævaricantibus, fœdus initum rumperetur, & *Turcorum* fides cujuſcunque credulitatis nationi ſervanda non immerito reputaretur in perpetuum inanis. Hæc & his ſimilia Satrapis replicantibus, *Salahadinus* confeſtim injunxit ſatellitibus ſuis, ut Chriſtianorum curam haberent, ſine moleſtia deducendorum in civitatem & reducendorum in pace. Ad hæc fidelius explenda deputatus eſt, qui ſe gratis ingeſſerat *Saphadinus*, quo procurante peregrini libere & quiete Dominicum viſitarunt diu deſideratum Sepulchrum, & gratuita liberalitate magnifice curati, conſummata pro voluntate peregrinatione reverſi ſunt alacriter *Achonem*.

CAP. XXXIII.

De peregrinatione ſecundæ turmæ in Jeruſalem *cui præerat* Rad. Teiſſun.

HIs ita revertentibus obvia venit turma ſecunda peregrinorum, quæ ſub *Radulpho* Teiſſun erat inter caſtrum *Arnaldi* & *Ramulam*. *Salahadinus* igitur, ſicut prædictum eſt, diſpoſuerat gentem ſuam tranſitus viarum & ſemitas obſervare diligenter, quando quis peregrinorum *Jeruſalem* verſus itineraret; unde libere tranſivimus & inoffenſi,& montana ſuperantes pervenimus uſque ad montem gaudii, unde cum civitatem *Jeruſalem* eminus vidiſſemus, eximie lætati genibus in terram fixis, ſicut mos eſt, humiliter Deo gratias perſolvimus: inde quoque vidimus montem *Oliveti*, poſtea procedentibus alacriter univerſis, hi qui equos habebant feſtinanter præibant, ut licentius pro voto Dominicum oſcularentur ſepulchrum. Præterea referentibus nobis his, qui præceſſerant equitibus, ipſis fecit *Salahadinus* exhiberi oſculandam & adorandam illam veram crucem Dominicam, quæ fuerat in bello olim. Nos autem pedites extremi vidimus quod potuimus, ſcil. Monumentum Dominicum, ubi nonnullæ ponebantur oblationes, quas quia *Sarraceni* tollebant parcius ibi offerentes,partiti ſumus his, quos ibi vidimus, in vinculis captivis *Francis* & *Syris*, qui ſibi deputata laborabant ſervitute: inde perreximus ad montem *Calvariæ*, quo crucifixus eſt Dominus: ibi lapis increbuit quo infixa fuit crux Dominica in *Golgotha*, quem locum cum fuiſſemus oſculati, perreximus in Eccleſiam ſitam in monte *Syon*, in cujus parte ſiniſtra locus apparuit à quo beata Dei genetrix *Maria* tranſivit ab hoc mundo ad patrem, illi loco fixis

cum lachrymis oculis cursitantes pervenimus ad videndam sacram mensam illam, in qua dignatus est Christus panem comedere, qua festinanter osculata, inde globatim sine mora decessimus; nec enim tutum erat nisi catervatim incedere propter profanæ gentis insidias; peregrinorum sparsim siquidem vagantium hic tres illic quatuor in aditus cryptarum attrectantes *Turci* clanculo suffocabant. Illinc properavimus usque ad sepulchrum beatæ Dei genetricis *Mariæ*, in *Josaphat* valle medio juxta *Siloe* osculandum devote & corde contrito. Deinde non omnino securi in ipsam illam testudinem accessimus, in qua dicebatur Dominus & redemptor noster nocte comprehensus crucifigendus in crastino; illic fusis piis lachrymis & effectuosius illi loco fixis oculis, properanter abscessimus, *Turcis* quoque nos abjicientibus non modicum, condolentes super pollutionibus, quibus profanaverant sacra loca infidelium *Turcorum* equi irreverenter illic stabiliti. Postea recedentes ab *Jerusalem* pervenimus *Achonem*.

Turci peregrinis insidias struunt.

CAP. XXXIV.

De peregrinatione tertiæ turmæ, cui præerat Episcopus Salesbiriensis Hubertus Walterus, *cui* Salahadinus *multum honorem exhibuit, & omnes petitiones ejus adimplevit.*

SAne tertia turma, cui præfuerat Episcopus *Salesberiensis*, jam non procul à gente ab *Jerusalem* misit *Salahadinus* gentem suam obviam Episcopo honorifice excipiendo, & pro voluntate per loca sancta ducendo. Cui etiam ob commendabilem probitatem, & opinionem prudentiæ, & prædicatam *Salahadino* claritatem meritorum, obtulit rogans ut apud ipsum mansionem acciperet suis exhibendus impensis. Renuit Episcopus, nequaquam, inquit, quia peregrini sumus. *Salahadinus* suis injunxit ministris eodem Episcopo & suis exhibere affluentius humanitatem, cui quoque quamplurima xenia misit accurata, quem & post invitavit ad colloquium ut videret gestus ejus & habitudinem, cui & sanctam crucem exhibuit videndam, deinde consedentes diutius familiariter collocuti sunt ad invicem. Sciscitatus est igitur *Salahadinus* de moribus Regis *Angliæ*, & quid dicerent Christiani de *Sarracenis* suis. Cui respondit Episcopus dicens, revera de Domino meo Rege quod non immerito dici potest dico ego, quod Regi *Angliæ* non est in mundo par miles in negotiis militaribus, nec æqualis in virtutis præstantia, vel in dandi largitate, qui nimirum omnium ad plenum commendabilium est insignitus moralitate gratiarum. Quid multa, si quis me judice exceptis peccatis tuis, tuarum dotes virtutum simul cum Regis *Richardi* communicaret compositas, ut uterque vestrum utriusque dotaretur præditus potentiis, tales in orbe terrarum duo Principes non invenirentur. *Salahadinus* patienter auscultato Episcopo demum intulit, satis nobis, inquit, innotuit Regem esse maximæ probitatis & audaciæ, verum minus prudenter, non dicam insipienter, se crebrius ingerit in periculum, nimis prodigus vitæ suæ. Ego quidem undecunque qualiscunque terrarum Princeps eximius fuissem, multo mallem dapsilitate ditari cum sapientia simul & modestia, quam audacia & immodestia. Post prolixius igitur inter ipsos habitum familiariter per interpretes colloquium, dixit *Salahadinus* ut Episcopus quodcunque magis optaret peteret donum & daretur ei. Ad hoc cum Episcopus gratias uberes reddidisset, petiit tempus deliberandi usque in crastinum, igitur rogavit Episcopus quatenus ad Dominicum sepulchrum quod visitaverat, ubi vix utcunque more *Syrorum* barbaro divina celebrabantur, permitterentur honestius divina celebrare duo Presbyteri *Latini* cum totidem Diaconis *Latinis* simul cum prædictis *Syris* ex oblationibus peregrinorum exhibendi,

Episcopus Salesburiensis sacra faciendi ad Sepulcrum Dominicum potestatem impetrat à Salahadino.

bendi, & similiter totidem ad idem in *Bethleem*, similiter in *Nazareth*. Erat quidem pretio magna, Deo ut creditur gratissima. Annuente rogatis *Soldano*, perquisitos Episcopus, prout impetraverat, instituit Presbyteros in prædictis singulis locis cum Diaconis obsequium præstans Deo, ubi non erat prius; sicque impetrata licentia exeuntes ab *Jerusalem* reversi sunt *Achonem*.

CAP. XXXV.

Peregrinatione peracta repatriantes multa in mari perpessi sunt naufragia & pericula.

CONsummata populi votiva peregrinatione, naves instruuntur ad repatriandum, secundisque ventis velis expositis, singuli disponentes se commisere navigiis. Nec mora varietate ventorum disgregatæ naves in diversa feruntur. Per marinos tractus jactantur peregrini diutius, quorum quidam in diversos portus ejecti, utcunque evaserunt incolumes; alii sparsim periclitabantur naufragio, alii in ipsa navigatione moriebantur in mari, maris vastitatem pro cimiterio sortiti, alii morbo incurabili corrupti nunquam postea convaluerunt, vel in patriam redierunt. Alii vero quamvis fortiori perdurantes incolumitate, tum ex amissione patrum, & fratrum, & parentum, & amicorum armis peremptorum, vel infirmitate defunctorum, satis acerbum creduntur traxisse martyrium, quorum corda diversarum passionum transverberabant gladii dolorum: singulos itaque, licet variis modis, fatendum est satis dira pertulisse martyria, qui corde simplici & devoto pro Dei amore huic se exposuerant peregrinationi. Porro nonnulli, insipienti verbositate garrientes, postea solebant improperare, dicentes peregrinos illos modicum quid profecisse in terra illa *Hierosolumorum*, nondum recuperata *Jerusalem*, nescientes quid loquerentur, quia super ignotis contenderent & inexpertis. Nobis autem arbitramur esse credendum, qui vidimus & experti sumus, quas illi sustinuerunt tribulationes & angustias: unde & audientibus his etiam, qui interfuerant, audenter protestamur, in illa peregrinatione Christianorum centum millia fuisse mortuos, pro eo tantum quod sub divinæ spe mercedis se continuerunt à mulieribus, ducentes iniquum jactura pudicitiæ carnis obtinere sospitatem, opposuerunt patientiam etiam usque ad corruptionem carnis, ut perseveraret impolluta castitas mentis. Item revera novimus & infirmitatis corruptione, & famis inedia, decessisse peregrinorum trecenta millia & eo amplius, & in obsidione Achonensi, & post in ipsa civitate. Præterea quis dubitaret super salutem animarum virorum nobilium & bonorum, qui à propriis capellanis quotidianum divinum audiebant servitium? & hi quidem creduntur salvandi.

Abstinentia à mulieribus 100000. *hominum causa mortis extitit, si fides Auctori adhibeatur.*

300000. *peregrinorum periere in expeditione Hierosolymitana.*

CAP. XXXVI.

Rex Willielmum *de* Pratellis, *qui in bello dicens se* Melech *pro Rege captus est, redemit, antequam repatriare vellet, dans pro eo* x. Turcos *nobilissimos.*

INterea Regis *Richardi* instruitur navigium, & omnia necessaria præparantur in victualibus & armis, & ad reditum disponuntur. Tunc Rex mera liberalitate, & illustris titulo ingenuitatis impulsus, pro *Willielmo* de *Pratellis* redimendo

dimendo qui, ſicut prædictum eſt, olim Regis nomine comprehenſus eſt, decem ex nobilioribus *Turcis* commutandos dimiſit liberos, qui quidem infinitæ ſummam pecuniæ pro eodem *Willielmo* gratanter impendiſsent retinendo. Regiæ vero magnanimitatis claritudo quocunque pacto dedignata eſt denigrari.

CAP. XXXVII.

De repatriatione & navigatione & infortuniis Regis Richardi.

PEractis omnibus, Rex jam conſiſtens in procinctu ſcandendi navem provide ſtatuit procurandum, ne quid ſcrupuli ſupereſset, quod omnium bene geſtorum derogaret perfectioni, juſſit igitur clamante præcone ſuos univerſos adeſse creditores, & omnia debita reſtitui ad plenum & ultra, ne qua viz. in poſterum merito, vel ſuper raptis vel ablatis Regia auctoritate, poſset oriri detractio vel querela. O quot cum claſſis regia ſolveretur piis præcordiis ſunt eruta ſuſpiria, gravidis ubertim fluentibus lachrymis? optantur Regiis beneficiis benedictiones, memorantur probitates, computantur largitates, & in uno homine congeſtarum cumulus virtutum, O quot interruptis lamentationibus ſingulatibus audirentur voces plangentium & dicentium, O *Jeroſolumorum* terra omni jam auxilio deſtituta! quanto defenſore manes orbata! quis ulterius, ſi forte rumperentur induciæ, te protegeret ab impetentibus, jam abeunte Rege *Richardo?* Hæc & his ſimilia ſingulis lachrymabiliter inculcantibus, Rex nondum perfecte recuperata ſoſpitate, ſed cum cunctorum precibus optata ſalute, velis erectis optato progreditur navigio; ad ſyderum reſpectus tota cucurrit nocte, clareſcente vero die craſtina, Rex relictam terram piis reſpectans luminibus, meditans in longum, audientibus pluribus, oravit dicens. O terra ſancta Deo te commendo, qui pia ſua gratia mihi tantum vivendi tribuat ſpatium, ut in beneplacito ſuo tibi præſtem auxilium, ſpero quidem, ut propono, tibi quandoque ſuccurrere. His dictis nautas urgebat plena vela ventis expedire, quatenus æſtus marinos curſu ſuperarent velociori. Ignarus quidem quantæ ipſum manebant tribulationes & anguſtiæ, quot eſſet experturus adverſitates per proditionem olim demandatam in *Franciam*, unde machinatum eſt ut ab iniquis nequiter inſidiantibus comprehenderetur, nil tale ſuſpicans in obſequio Dei & laborioſa peregrinatione. O quam meritis inæquali recompenſatione retribuebatur ei, quod pro generalitatis negotio laboraverat anima ejus, & jam occupabatur hæreditas ejus, & cum expugnarentur nefarie caſtra ejus in *Normannia*, crudeliter graſſantibus æmulis ejus ſine cauſa, nec niſi redemptus à captione unquam relaxatus eſt ab Imperatore *Alemanniæ*: cujus occaſione redemptionis, ut cenſus multiplicaretur ad ſummam, in omni gente ſua fiebat collecta plurima, & rerum diſtractio variarum, accipiebantur enim ab Eccleſiis calices & vaſa in uſus Eccleſiaſticos ſacrata aurea & argentea, quibus poterant utcunque carere monaſteria; nec hoc quidem ſecundum decreta patrum erat illicitum, imo maxime neceſſarium, cum nunquam ſanctorum quiſquam vel ſanctarum, quorum numerus eſt innumerabilis hominibus, tanta fuerit vita ſuperſtite pro Deo angariatus injuria, ut Rex *Richardus* in captivitate *Oſtericia*, nec non & *Alemannia*. Qui tot *Turcorum* celebris fuerat triumphis nefarie circumvenitur à ſuæ fidei fratribus, & ab his qui ſimul cum ipſo Chriſtiana profeſſione ſolo nomine cenſentur comprehenditur, O quam vere timendæ ſunt occultæ magis inſidiæ quam manifeſtæ diſcordiæ? juxta illud, *Facilius eſt vitare diſcordem quam declinare fallacem.* Proh nefas cui non poterant reſiſtere omnes adverſarii ejus, & quem totius Imperii Soldani contractæ copiæ non prævaluerant debellare, nunc

Rex Richardus è Palæſtina rediens captivus factus eſt ab Henrico VI. *Imper. Alemanniæ: ſed tandem, intercedente Papa, ſoluta ingenti pecuniæ ſumma, liberatus eſt die* 4. *Febr. anni* 1994. *poſtquam detentus fuiſſet an.* 1. *Septim.* 6. *&* 3. *d.*

nunc ab ignobili gente concluditur, & in *Alemannia* retinetur. O quam graviſſimum eſt agi nutibus alienis in libertate educatis. Sed ex illa captione ſolita Dei clementia, ſua induſtria, & ſuorum cura fidelium, mediante ære multo, quia multum poſſe ſciebatur, tandem libertati dimiſſus eſt. Solo denique reſtitutus natali, & Regno patrum, in brevi diffidentia Regni pacificavit ad votum. Poſtea transfretans in *Normanniam* æmuli ſui ſcil. Regis *Franciæ* juſto liberiores excurſus ſe paravit retundere, cujus etiam impetus crebris rejiciens repulſionibus, alienatum jus ſuum cum augmento quoque potenter in haſta recuperavit & gladio.

Explicit Liber de Expeditione Regis Richardi *in terram* Jeroſolymorum.

Si teneatur opus, non deroget Auctor utrique,
Si quid opus meruit, gratia non minuat.

Versus Magistri *Gaufridi Vinesaugh* de eodem Rege glorioso *Richardo.*

MENSÆ delicias orditur lactis ad instar
Culta Ceres, Bacchusque *senex vivescit in antro*
Solus ibi, vel Nectareo perfusus odore,
Degenerare sinit & lascivire saporem.
Regia pompa dapum veniens immilitat auro,
Inque vicem, seseque dapes mirantur & aurum.
Præcipuæ mensæ speculum speculate clientes,
Certat cum Paride *facies, cum* Parthenopæo
Ætas, cum Crœso *census, cum* Cæsare *sanguis,*
Cætera si species in corpore, cum nive bissus,
Cum flammis ostrum, cum sidere gemma videres;
Singula plus sapere condita sapore clientum;
Delicias alias oculus quas gestit & auris
Gesticulator habet, gestus non omnibus unus,
Cuique suus, plus mellis habet variata voluptas,
Tinnula sistra volant oculos pascentia Regum,
Alternantque manus, sistroque volatile sistrum
Surgit in occursum, vadunt, redeuntque, resurgunt,
Et recedunt, simulantque minas, pugnæque jocosæ
Instar agunt, sese fugiunt, seseque sequuntur,
Hinc in utraque manu gemina ludente tabella
Ludit in ore sonus, pes non vacat, imo frequenter
It, redit, & lepide passu migratur eodem,
Vox comes est passus, pariter ferit aera cantus,
Et sese tabulæ, strepitusque saporat in aure;
Tertius ad motus agilis se girat in orbem,
Aut volat in longum, vel membra supina resumit
In saltum facilem, molles aut arcuat artus
In talos refuga cervice, vel ensis acumen
Erigit, & certus dubios intervolat enses,
Singula mireris; sed adhuc jocundius istis
Nunc sonus exultat manuum, nunc arte jocosa
Colludunt digiti, nunc brachia curvat in arcum
Infurcata manus lateri, celerique meatu
Furantur motus humeri, gestumque videres
Instrumenta sequi quorum sua cuique voluptas;
Tibia fœminea tuba mascula, timpana rauca,
Cimbala præclara, concors symphonia, dulcis
Fistula, somniferæ citharæ, vitulæque jocosæ
Omnia certatim plaudunt: & tempora tractant,
Deliciæ! cum fama recens decurrit ad aures
Principis, & blando titillat murmure mentem.

Anglia *Regnorum Regina superstite Rege*
Richardo, *secura sedes sub principe tanto,*
Rex tuus est speculum quo te speculata superbis,
Sidus de cujus radias splendore, columna
Per quam fulta viges, fulmen quod mittit in hostes
Laus qua pene Deum pertingis, culmina claudam
Singula, non illo potuit fecisse priorem
Non voluit natura parem, sed viribus absit

Prorsus

Prorſus habere fidem, mors eſt quæ fortia vincit,
Ominibus ne crede tuis, ſi tempore parvo,
Illuxere tibi, mox ſunt clauſura ſerenum
Turbida fata diem, ducetque crepuſcula noctem.
Jam cito rumpetur ſpeculum, ſpeculatio cujus
Gloria tanta tibi, ſidus patietur Eclipſin
A quo ſic ſplendes, nutabit rupta columna
Unde trahis vires, pauſabit fulminis ictus
Unde tremunt hoſtes, & eris de Principe tanto
Omnia læta vale tibi dictura, quieſcis?
Sudabis, rides? flebis, diteſcis? egebis,
Flores? marcebis, es? vix eris, attamen iſtud
Unde ſcies? quid agis? rimaberis arte volucrum?
Murmura vel motus oculo vel Apolline *fata?*
Tolle Mathematicos eſt auſpex, cæcus, & augur,
Surdus, & hariolus, amens, præſentia ſcire
Fas homini, ſolique Deo præſcire futura,
Non habet hic patriam vetus ille repatriat error
Et pater erroris, Gentilis nutriat illum
Quem genuit, quia ſana fides à limine pellet
Eccleſiæ, Tripodes Phœbi *foliumque Sibillæ,*
Hoc unde præſcire potes? quia nulla poteſtas
Eſſe moroſa poteſt, quia res fortuna ſecundas
Imperat eſſe breves, ſi vis exempla, priores
Reſpice fortunas, emarcuit illa priorum
Florida proſperitas, Minos *ſubvertit* Athenas,
Illion Atrides, *magnæ* Carthaginis *arces*
Scipio, *ſed* Romam *multi, fuit alea fati*
Tempore verſa brevi, brevis eſt diſtantia læti
Ominis & mœſti, nox eſt vicina diei,
Hoc aliena docent, & te tua fata docebunt;
Neuſtria *ſub clipeo Regis defenſa* Richardi
Indefeſſa modo, geſtu teſtare dolorem
Exudent oculi lachrymas, exterminet ora
Pallor, connodet digitos tortura, cruentet
Interiora dolor, & verberet æthera clamor,
Tota peris ex morte ſua, mors non fuit ejus
Sed tua, non una ſed publica mortis imago;
O veneris lachrymoſa dies! O ſidus amarum!
Illa dies tua nox fuit, & Venus *illa venenum;*
Illa dedit vulnus, ſed peſſimus ille dierum
Primus ab undecimo qui tute victitus illam
Clauſit, uterque dies homicida; tyrannide
Mira trajecit clauſus excluſum, tectus apertum,
Providus incautum, miles munitus inermem,
Et proprium Regem, quid miles perfide? miles
Perfidiæ, miles pudor orbis! & unica ſordes
Militiæ miles, manuum factura ſuarum
Auſus es hoc in eum? hoc ſcelus, ſcelus iſtud es auſus?

O dolor! O pluſquam dolor! O mors truculenta!
Mors, eſſet utinam mors mortua, quid meminiſti
Auſa nefas tantum? placuit tibi tollere ſolem,
Et tenebris damnare ſolum, ſcis quem rapuiſti?
Ipſe fuit jubar in oculis, & dulcor in aure,
Et ſtupor in mente, ſcis impia quem rapuiſti?

Ipſe

Ipse fuit Dominus armorum, gloria Regum,
Deliciæ mundi, nihil addere noverit ultra
Ipse fuit quicquid potuit natura, sed istud
Causa fuit quare rapuisti, res pretiosas
Eligis, & viles quasi dedignata relinquis,
Et de te natura queror, quia nonne fuisti
Dum vividus puer esset adhuc dum nata jaceret
In cunis in eo studiosa, nec ante senectam
Destitit hoc studium, cur sudor in orbem
Attulit hoc mirum? si tam brevis abstulit hora.
Sudorem tantum, placuit tibi tendere mundo,
Et revocare manum, dare sic & tollere donum,
Cur irritasti mundum? vel redde sepultum,
Vel forma similem, sed non tibi suppetit unde,
Quicquid erat tecum vel mirum vel pretiosum
Huic erat impensum, thesauri deliciarum
Hic sunt exhausti, ditissima facta fuisti
Ex hac factura, modo pauper es, & quasi vilis,
Ex hac jactura, si felix ante fuisti,
Tanto plus misera quanto felicior ante.

Si fas est accuso Deum, Deus optime rerum,
Cur hic degeneras? cur obruis hostis amicum?
Si recolis pro Rege facit Joppe *tua, quam tot*
Millibus oppositus solus defendit, & Achon
Quam virtute sua tibi reddidit, & crucis hostes,
Omnes quos vivus sic terruit, ut timeatur
Mortuus, ipse fuit sub quo tua tuta fuerunt.

Si Deus es sicut decet esse fidelis & expers
Nequitiæ, justus & rectus, quid minuisti
Ergo dies ejus? potuisses parcere mundo,
Mundus egebat eo, sed eum magis eligis esse
Tecum quam secum, mavis succurrere cœlo
Quam mundo, Domine, si fas est dicere, dicam
Pace tua, posses fecisse decentius istud,
Et properasse minus, dum saltem fræna dedisset
Hostibus, & facti tanquam mora nulla fuisset,
Rex erat in foribus, tunc posset honestius ire
Et remanere tibi, sed in hac re scire dedisti
Quam brevis est risus quam longa est lachryma mundi.

Versus ejusdem de eodem Rege.

VExillum pacis, belli sera, purpura Regum,
Sol hominum, gemma totius orbis, Ave;
Cum titulis alios famæ pictura venustet,
Confer, & obtenebrat cætera fama tui,
Si genus attendam, summam sic tollit in arcem,
Si formam, gaudet Anglia *sole suo,*
Si vires, te præcipuum vendicat ensis,
Si mores, quicquid Ethica poscit habes
Temporibus belli, bello reprimente rebelles
Fulminea aspectu vultus, & ense manus;

Temporibus

Temporibus pacis removes obſtantia pacis,
Continuat titulos tempus utrumque tibi,
Hinc ferus, hinc rigidus utrinque ſeverus, utrique
Congruus, utrumque nactus, utroque potens,
Pauca loquor, quid namque loquar? me viribus impar
Curvat onus, melius ore loquatur opus.
Regis in exitium vires conflavit in unum
Orbis, ut orbaret remige Regno ſuo,
Flandria *tranſmiſit* Flandrenſes, Gallia Gallos,
Scotia Scotigenas, Anglia *fraude ſuos,*
Bella propinant tibi, milite Gallia, *telis*
Scotia, *textore* Flandria *fraude tui,*
Proſiliit ſermoque pugil: terrorque ſophiſta,
Evertere minis omnia: Marte *nihil;*
Mira tibi virtus, & Principis omnia vincis,
Omnia ſuppeditas, omnia ſolus agis,
Caſſas terrore terrores, turbine turbas,
Vi vires, armis arma, feriſque feros,
Te præſente tremit muliebris Gallia, *textrix*
Flandria, *pannoſa* Scotia, *teſte fuga.*
In tua damna tonans titulos tibi germinat hoſtis,
Magnus eras, ſed adhuc omine major eris,
Major eris tantos fama mirante triumphos,
Major, ſi major maximus eſſe poteſt;
Si liceat magnis conferre minora, notentur
Singula, nec reperit actio tanta parem
Pompeio *titulos emerunt bella, quid inde?*
Non erat in bellis gloria tanta ſuis;
Virtus Cæſarea ---- *quamplura, quid inde?*
Et levius potuit vulgus inerme capi,
Hoc aliis concluſit opus nec in omnibus unum;
Dignatur tanto nomine fama capi,
Omnia qui vincis, vinci digneris ab uno,
Et cum ſis aliis utilis, eſto mihi.

Rex Richarde *jaces, quod ſi mors cederet armis,*
Victa timore tui, cederet ipſa tuis,
Viſcera Caroleum, *corpus fons ſervat* Ebulfi
Et cor Rothomagum, *magne* Richarde, *tuum.*
In tria dividitur unus qui plus erat uno.

HISTORIA

CAPTIONIS

DIAMETÆ.

PROLOGUS.

ÆTETUR mons *Sion* & exultent filiæ Judæ propter judicia Domini, confiteantur Domino quoniam magnifice fecit, ſcribentes & prædicantes annuncient mirabilia ejus, qui mandavit ſanctificatis ſuis, & vocavit ſervos ſuos in ira ſua exultantes & non in propriis viribus, non in operibus juſtitiæ quæ fecerunt ipſi, ſed in gloria majeſtatis ejus qui eſt benedictus in omnibus in ſecula. Terra enim de qua oriebatur panis, qui de cœlo deſcendit in loco nativitatis ſuæ, ferro ſucciſa eſt in munitionibus multis quas inhabitabant perfidi. Locus ſaphiri lapides terræ hujus, quia fuit poſſeſſio Patriarcharum, alumna Prophetarum, doctrix Apoſtolorum, mater fidei, glebæ illius aurum in his qui ſibi charitate ſibi cohæſerunt, & religionis cuſtodes nunquam in ea defuerunt, quæ quondam non libera, poſt multos gemitus & crebra ſuſpiria, jam exultat in ſpe, & de bonitate liberatoris ſui confiſa gaudens gaudebit in re, remota virga peccatorum à ſorte juſtorum. Sane quæ vidimus, & audivimus, & veraciter intelleximus, ſcribimus omnibus orthodoxis abſque falſitatis admixtione, ut quicquid eſt virtutis uſquam aſſurgat in laudem Dei & gratiarum actiones.

Incipit Hiſtoria Captionis DAMIETÆ.

CAP. I.

Finitis induciis, Chriſtiani Principes de rebus agendis conſilium ſimul capiunt.

ANno igitur Gratiæ MCCXVII. expirante treuga Chriſtianorum & *Saracenorum*, in primo paſſagio generali poſt Concilium *Lateranenſe*, congregatus eſt exercitus Domini in *Achon* copioſus cum tribus Regibus *Jeruſalem, Hungariæ*, & *Cypri*, qui myſtica munera ſecum non deferentes parum egerunt memoria dignum. Affuit Dux *Auſtriæ*, & Dux *Moraviæ*, cum multis Comitibus, & viris generoſis, & militia magna Regni *Teutonici*. Aderant Epiſcopi peregrini Archiep. *Nicoſſienſis, Jorienſis*, & *Aygrenſis Hungariæ*, *Baiocenſis*, *Monaſterienſis*, & *Trajacenſis*, & cum eis vir nobilis *Galterus* de *Avennis*, qui reverſus in paſſagio vernali quadraginta milites reliquit in ſervitio terræ ſanctæ, quibus providit in ſumptus ſufficientes per annum. *Bawari* inſolenter, & contra legem peregrinorum ſe habuerunt, hortos & pomeria Chriſtianorum deſtruendo, eji-

cientes etiam de hoſpitiis ſuis religioſis, nec his contenti Chriſtianos interfecerunt. Dux *Auſtriæ*, ſicut princeps Catholicus, per omnia laudabiliter Chriſto militavit. Patriarcha *Jeroſolumitanus* cum magna humilitate cleri & populi tollens reverenter vivificæ crucis lignum, feria ſexta poſt feſtum omnium ſanctorum profectus eſt ab *Achon* in caſtrum Domini, quæ præceſſerant ad *Recordanam*. Hoc autem dulce lignum poſt terram ſanctam perditam reſervatum fuit ad hæc tempora: imminente ſiquidem conflictu *Saracenorum* cum Chriſtianis, tempore *Salahadini*, ſicut à ſenioribus accepimus crux ſecta fuit, pars ad prælium delata & ibidem perdita, pars reſervata, quæ nunc exhibetur. Cum tali vexillo ordinatis aciebus proceſſimus per planum *Fabæ* uſque ad fontem *Tubaniæ* multum eo die laborantes, & præmiſſis exploratoribus videntes ab adverſariis concitari pulverem, incerti fuimus utrum contra nos an fugiendo properarent. Sequenti die per montes *Gilboe*, quos habuimus ad dextram, & paludem ad ſiniſtram, profecti fuimus *Betſanam*, ubi caſtra fixerat adverſarius, ſed metuentes tam ordinate procedentis & tam copioſi Dei viventis exercitus adventum, tentoria tollens & fugiens terram vaſtandam militibus Chriſti reliquit. Unde *Jordanem* tranſeuntes, in vigilia ſancti *Martini* corpora noſtra lavimus pacifice in eo, & quievimus per biduum, ibidem copiam victualium & pabuli reperientes. Deinde ſuper littus maris *Galileæ* tres manſiones fecimus, peragrantes loca in quibus, mirabilia ſalvator noſter operari dignatus, corporali præſentia cum hominibus converſatus eſt; aſpeximus *Bethſaidam* civitatem *Andreæ* & *Petri* tunc ad caſale modicum redactam, demonſtrata ſunt loca, ubi Chriſtus vocavit diſcipulos, ſuper mare ſiccis pedibus ambulavit, turbas pavit in deſerto, montem aſcendit orare, & locum, ubi cum diſcipulis poſt reſurrectionem manducavit, & ſic per *Capernaum*, infirmos noſtros in jumentis portantes, reverſi ſumus *Achon*.

CAP. II.

Progreſſus, Chriſtianorum ad montem Tabor.

IN ſecundo equitatu adivimus pedem montis *Tabor*, primo aquarum inopiam, poſtmodum per defoſſionem copiam invenientes. Deſperabant capitanei noſtri de montis aſcenſu, donec, puero *Sarraceno* nunciante caſtrum fore comprehenſibile, conſilium inierunt. Prima vero Dominica Adventus Domini, cum legeretur Evangelium, Ite in caſtellum quod contra eſt, Patriarcha præceſſit cum ſigno crucis Epiſcopis & clero per clivum montis orantibus & pſallentibus. Licet mons præruptus ſit undique, & excelſus, & quaſi impoſſibilis ad aſcendendum, extra ſemitam certam, milites tamen & ſatellites, equites & pedites viriliter aſcenderunt. *Johannes* Rex *Jeruſalem* cum militia Domini caſtellum ſtravit & Admiralium unum primo impetu, defenſores caſtri, qui intrepidi extra portas ad defendendum montem hoſtibus occurrerunt, in fugam convertentes & ſtuporem. Sed Rex quantum meruit aſcendendo demeruit deſcendendo, deſcendens enim ipſo die Dominico, & alios deſcendere faciens, per indultum ſpatium animavit incredulos. Sed quo Dei judicio vel Principum conſilio exercitus Domini tunc deſcenderit, & inglorioſus receſſerit ignoramus, hoc tantum ſcientes quod divinorum judiciorum abyſſus humanæ mentis oculis penetrari non poteſt. Multi autem Templarii & Hoſpitalarii, & quidam ſeculares, in ſecundo montis aſcenſu, quando caſtrenſes vires receperant vulnerati ſunt, ſed pauci mortui. Credimus autem Chriſtum Dominum ſibi ſoli hoc triumphum montis obſervaſſe, qui cum paucis diſcipulis ipſum aſcendit, & gloriam futuræ reſurrectionis ibidem demonſtrando. Porro in primo & ſecundo equitatu maximam multitudinem captivorum virorum & mulierum, & etiam parvulorum Chriſtiani ſecum duxerunt. Epiſcopus

autem

autem *Acconensis* parvulos, quos prece vel pretio potuit obtinere, baptizavit, & distribuens inter religiosas mulieres literis applicare disposuit.

CAP. III.

De equitatu tertio cum vexillo vivificæ crucis.

IN tertio equitatu, cui Patriarcha cum signo crucis & sacri pontifices non interfuerunt, multa damna & incommoda, tam per latrunculos quam hiemis incommodo perpessi sumus; præsertim in vigilia Nativitatis Domini per viam, ac ipsa nocte sacra, in qua tempestatem terrestrem, ventis & pluviis commotam sustinuimus gravissimam, in finibus *Tyri* & *Sidonis* juxta *Sareptam*. Post hæc exercitus Domini quadrifariam divisus est, Rex *Hungariæ* & *Cypri* *Tripolim* profecti sunt, ubi Rex *Cypri* adolescentulus diem clausit extremum. Rex *Hungariæ* brevi tempore commoratus, cum magno damno terræ promissionis recessit, peregrinos enim & Galeas, & dextrarios, & jumenta cum armis secum traxit multum: admonitus à Patriarcha ne sic recederet, tandem cum sua sequela excommunicatus. Alia pars peregrinorum & timidorum, & eorum, qui procumbentes ad terram ore pleno de abundantia temporalium biberunt, remansit in *Achone*. Rex vero *Jerusalem*, & Dux *Austriæ* cum Hospitalariis sancti *Johannis*, & Episcopis supradictis, & quibusdam aliis castrum in Cæsarea *Palæstinæ* brevi tempore utiliter & constanter firmaverunt. Licet hostis adventus nunciaretur, in basilica Principis Apostolorum festum Purificationis Patriarcha cum sex Episcopis solemniter celebravit. Templarii vero cum Domino *Gualtero* de *Avennis*, & paucis auxiliatoribus peregrinis, & Hospitali de domo *Teutonicorum* castrum filii Dei, quod olim districtum, nunc castrum peregrinorum appellatur, firmare cœperunt, quod situm est in Diœcesi *Cæsariensi* inter *Cayphas* & *Cæsaream*, cujus situs talis est.

CAP. IV.

Descriptio Castri filii Dei.

PRomontorium amplum & altum, mari imminet, naturaliter munitum scopulis ad *Aquilonem*, Occidentem, & austrum: versus orientem turris est firma & dudum à Templariis ædificata, & possessa, tam guerræ quam treugarum tempore. Turris autem ibidem posita fuit olim propter latrunculos qui, in via stricta, peregrinis ascendentibus in *Jerusalem* & descendentibus ab ea insidiantur, haud longe distans à mari, quæ propter viam strictam Districtum appellabatur. Toto vero tempore, quo castrum *Cæsariense* firmatum est & consummatum, Templarii ex transverso promontorii fodientes, & laborantes per sex hebdomadas, tandem ad fundamentum primum pervenerunt, ubi murus antiquus spissus & longus apparuit. Inventa est etiam pecunia in moneta modernis ignota, collata beneficio filii Dei ad alleviandos sumptus & labores. Deinde in anteriori parte arenam fodientes & deportantes, alius murus brevior inventus est, & inter murorum planitiem fontes aquæ dulcis ibidem abundanter ebulliebant; lapidum etiam & cæmenti copiam Dominus ministravit. Duæ turres ædificantur ante frontem castri, lapidibus quadratis & delatis, tantæ quantitatis, ut lapis unus vix à duobus bubulis in curru trahatur; utraque turris centenos pedes habet in longitudine, LXXIV. in latitudine, spissitudo binas testudines inclusit. Inter duas turres murus novus & altus cum propugnaculis consummatus est, & miro artificio intrinsecus milites armati ascendere

aſcendere poſsunt & deſcendere. Item murus alius paulo diſtans à turribus extenditur uno latere maris ad aliud puteum, habens aquæ vivæ, excluſum Promontorium, ab utroque latere muro cingitur alto & novo uſque ad rupes, oratorium cum palatio & domibus plurimis & altis caſtrum includit. Hujus ædificii prima eſt utilitas, quod conventus Templariorum eductus de peccatrice & omni ſpurcitia plena *Achon*, in hujus caſtri præſidio reſidebit uſque ad reparationem murorum *Jeruſalem.* Territorium munitionis hujus piſcariis ſalinis, lignis, paſcuis, agris & herbis abundat: vineis plantatis & plantandis, hortis & pomeriis habitatores delectat; inter *Achonem* & *Jeruſalem* nulla eſt munitio quam teneant *Sarraceni*, unde de hoc caſtro novo plurimum damnificantur increduli, & terrore divino ipſos fugante, loca culta deſerere cogentur inter *Jeruſalem* & *Jordanem.* Portum habet naturaliter bonum, qui artificio adjutus poterit eſſe melior. Sex milliaribus diſtat à monte *Tabor*, unde hujus caſtri conſtructio præſumitur fuiſſe cauſa deſtructionis munitionis illius, quia in campo longo & lato, qui interjacet montanis caſtri hujus ac montis *Tabor*, nec arare, nec ſeminare, nec metere ſecure poterant, propter hujus caſtri præſidium.

CAP. V.

De morte Monaſterienſis *Epiſcopi.*

Magiſter Thomas Theol. Doctor obit.

M*Onaſterienſis* Epiſcopus apud *Cæſaream* obdormivit in Domino. Magiſter *Thomas* Theologus Doctor bonus & opinionis claræ apud caſtrum filii Dei defunctus eſt. Poſt hæc exercitus rediit in *Achon.* Epiſcopi *Alemanniæ* & multi alii ſe præparabant ad transfretandum, brevi tempore in terra promiſſionis commorati. Expectabatur paſſagium ſecundum & novum & maxime ab *Aquilone* veniens, quæ per anguſtum mare *Carthaginis* navigatura ſperabatur. A prædicatione crucis Provincia *Colonienſis* ſtudio magno, pluribus etiam ſumptibus, fere trecentas naves præparant, quarum quædam remanſerunt, quædam in tempeſtatibus perierunt, ſed major pars pervenit *Leſſebonam* cum magna virtute bellatorum. Ibi orta eſt diſcordia, quibuſdam volentibus procedere, aliis hyemare cupientibus in obſidione caſtri fortiſſimi, quod *Alcatia* dicitur; & ſic claſſis diviſa eſt, pars apud *Gaetam* & *Chornetum* hiemavit, pars alia obſedit *Alcatiam*, duos habens capitaneos *Willielmum* Comitem de *Hoylondia*, & *Georgium* Comitem de Wize. Captum eſt hoc caſtrum per *Teutonicos*, &, cum adhuc eſſent in obſidione, congregata eſt contra eos *Sarracenorum* maxima multitudo. Contra quam viriliter pugnaverunt Templarii & Hoſpitalarii cum militia Reginæ *Portugaliæ.* Victi ſunt de virtute divina *Sarraceni*, Rex eorum unus occiſus eſt, & cum eo plurimi trucidati ſunt & in captivitatem ducti.

Provincia Colonienſis maximam claſſem parat.

CAP. VI.

De ſignis crucis, mirabilibus in aere viſis.

EXcitata fuit Provincia *Colonienſis* ad obſequium ſalvatoris mundi per ſigna quæ apparuerunt in cœlo; nam in Provincia *Colonienſi* & Diœceſi *Monaſterienſi*, in villa *Bedoni Friſiæ*, menſe *Maii*, ſexta feria ante Pentecoſtem, cum prædicaretur crux ibidem, triplex forma crucis apparuit, una candida verſus Aquilonem, alia verſus Meridiem ejuſdem coloris & ſcematis, tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum, & figuram hominis in eo ſuſpenſam, elevatis

elevatis brachiis & extenſis cum infixione clavorum in manibus & pedibus, & capite inclinato, hæc media fuit inter alias duas, in quibus non erat effigies humani corporis. Alia vice etiam in alio loco, in villa *Friziæ* Huzerhuse, tempore prædicationis crucis, apparuit juxta ſolem crux croculei coloris, hanc viderunt plures quam priorem. Tertia fuit apparitio in Diœceſi *Trajacenſi*, in villa *Dorchun*, in qua beatus *Bonifacius* coronatus fuit martyrio, ubi in die Martyris ejuſdem cum multa millia conveniſſent ad indictam ſtationem, apparuit crux alba & magna, ac ſi trabs ex tranſverſo trabis artificialiter compoſita fuiſſet. Hoc ſignum vidimus omnes, movebatur autem paulatim ab *Aquilone* ad meridiem, credimus itaque duas apparitiones fuiſſe demonſtratas à Deo, ut omnis ambiguitas primæ viſionis tolleretur, ſic dicit Apoſtolus de reſurrectione Chriſti quod viſus eſt *Cephæ*, poſtea duodecim diſcipulis, deinde pluſquam quingentis fratribus.

CAP. VII.

Qualiter exercitus Chriſtianorum pervenit ad portum Damietæ.

ANno gratiæ MCCXVIII. menſe *Martio*, applicare cœperunt apud portum *Acconenſem* Cogones de Provincia *Colonienſi* cum aliis, paucis tamen, de *Bremenſi* & *Treverenſi* provinciis. Tunc firmatum fuit conſilium, in concilio Lateranenſi cum Domino *Innocente* Papa bonæ recordationis habito *Romæ*, de introducenda militia Chriſtiana in terram *Ægypti*. Menſe *Maii*, poſt Aſcenſionem Domini, præparatis Cogonibus, armatis Galeis, & aliis navibus onerariis. Profecti ſunt de *Accon Johannes* Rex *Jeruſalem*. Patriarcha cum Epiſcopis, *Nicoſſienſi*, *Bethleemitano*, *Aconenſi*, Duce *Auſtriæ*, magiſtris Templi & Hoſpitalium Sancti *Johannis*, & Sanctæ *Mariæ Teutonicorum*, & copioſa multitudine Chriſtianorum. Indicta fuit collectio navigantium apud caſtrum peregrinorum, ſed flante Borea, Rege Duce & magiſtris domorum in dictum locum venientibus, exercitus Domini proſperis velis præceſſit, tertio die perveniens ad portum *Damiatæ*. Præfati autem Duces, quia modicam moram fecerunt in prædicto caſtro, ſubſequi non poterant exercitum, uſque ad ſextum diem ab exitu à portu *Aconenſi*. Multi etiam qui præparati non erant, moram aliquantulam apud *Acon* poſt primos navigantes fecerunt, aut omnino remanſerunt, aut vi ventorum in *Acon* repulſi ſunt, aut per tres vel quatuor hebdomadas jactati per mare moram fecerunt. Archiepiſcopus *Remenſis*, & Epiſcopus *Lemoincenſis* graves annis remanſerunt in *Achon*, *Lemoincenſis* mortuus eſt ibi, *Remenſis* vero in paſſagio ſanctæ crucis reverſus obiit in via. Applicantes autem ad portum maris *Damiatæ* elegerunt ſibi capitaneum Comitem de *Sareponte*, & hoſtilem terram ceperunt, antequam Rex & prænominati Duces ſubſequerentur, feria tertia ſine ſanguinis impenſa. Cum enim pauci *Sarraceni* equites occurrerent ad portum. *Friſo* quidam, fixo in terram genu dextro, ſiniſtra manu circumferens ancile, dextra ſpiculum vibravit ferreum, intuitus eſt eum *Sarracenus*, exiſtimans eum ludere, ſed ſubito eques cum equo percuſſus à *Friſone* corruit ad terram, aliis fugientibus abſque omni impedimento caſtra metati ſunt inter littus maris & ripam fluminis *Nili* Chriſtiani, cum admiratione magna ſubſequentium, quando tentoria fixa viderunt. Hoc etiam mirabile fecit Deus, quod in primo adventu aqua fluminis conjuncta mari dulcis hauriebatur, quæ poſtmodum ſalſa fuit multis vicibus, uſque ad caſale quod diſtat à *Damieta* ſurſum fere per milliare. Modico tempore poſt adventum Chriſtianorum facta fuit Eclipſis lunæ fere generalis, quæ licet naturaliter in plenilunio plerunque proveniat, quia tamen ſalvator dixit, erunt ſigna in ſole & luna, hanc Eclipſin contra *Saracenos* interpretati ſumus, quaſi portendentem ipſorum defectum, qui ſibi lunam attribuunt, in incremento vel

Conſilio, de exercitu in Ægyptum transferendo, in Concilio Lateranenſi rato habito. Chriſtiani Menſe Maio diſceſſerunt ab Acone Damietam navigaturi.

Eclipſis Lunæ.

vel decremento lunæ vim magnam ponentes. Legitur etiam in *Quinto Curtio*, quod, cum esset *Alexander Macedo*, totius orbis malleus, contra *Darium* & *Porum* profectus de *Græcia* in *Asiam*, & acies hinc inde subsisterent ordinatæ, facta est Eclipsis lunæ, quam *Alexander* pro *Græcis* contra *Persas* & *Medos* interpretatus suos animavit, & pugnans contra *Darium* vicit ipsum.

CAP. VIII.

De machinis Christianorum ad turrim capiendam paratis.

TUrris in medio *Nili* sita capienda fuit ante transitum fluminis. *Frisones* tamen impatientes more solito, transeuntes *Nilum* jumenta *Sarracenorum* tulerunt, & cupientes in ulteriori ripa castra metari stabant pugnantes contra *Sarracenos*, qui obviam ipsis de civitate processerunt, revocati sunt autem per obedientiam, quia non videbatur Principibus nostris expedire, quod turris paganis repleta, post tergum Christianorum relinqueretur. Interim Dux *Austriæ* & Hospitalarii Sancti *Johannis* duas scalas præparaverunt super duos Cogones, *Teutonici* vero & *Frisones* tertiam navim propugnaculis munirent castellulo in summitate mali composito absque scalæ suspensione; caput eorum Dux & judex fuit *Adolphus* de *Monte*, vir nobilis & potens, frater *Coloniensis* Archiep. qui ante turrim captam mortuus fuit apud *Damietam*. Scalæ Ducis & Hospitalariorum contra turrim sunt directæ circa festum Sancti *Johannis Baptistæ*; *Sarraceni* viriliter turrim defenderunt, Hospitalariorum scala confracta cum malo cecidit, bellatores suos præcipitans in flumen. Secunda scala Ducis simili modo confracta, eadem fere hora, milites strenuos & armatos corpore deciduos secundum animas levavit ad cœlum, glorioso martyrio coronatos; *Egyptii* lætati vehementer subsannantes levaverunt voces, timpanizantes, & buccinis perstrepentes; mœrorum tristitia Christianos invasit. Navis autem *Teutonicorum* & *Frisonum* inter turrim & civitatem anchoris hærebat fixa, damna plurima per Balistarios, qui intus locati fuerant, inferens *Ægyptiis*, præsertim illis qui stabant in ponte, inter civitatem & turrim porrecto. Ipsa vero navis à bellatoribus civitatis turris & pontis, jaculis, igne Græco impetebatur vehementius: tandem igne correpta fuit, & cum timerent Christiani ne consumeretur omnino, defensores illius ignem extinxerunt viriliter, & sic tandem sagittis tam intus quam foris, tam castellulo superiori malo, etiam & funibus repleta, cum magno Christianitatis honore reducta fuit ad locum suæ stationis. Non modica etiam damna intulit & sustinuit navis una Templariorum, quæ hujus assultus tempore juxta turrim hærebat. Nos vero considerantes turrim capi non posse Petrariarum vel Tubuculorum ictibus, hoc enim multis diebus fuit attemptatum, nec applicatione castri propter fluminis profunditatem, nec fame propter civitatis vicinitatem, nec suffossione propter aquæ circumfluentis importunitatem, Domino demonstrante, & architecto providente, sumptibus *Teutonicorum* & *Frisonum* eorundemque labore, duos Cogones conjunximus funibus fortissime cohærentes, & socia compaginatione vacillandi periculum prohibentes, quatuor malos & totidem antennas ereximus in eis, in summitate castellulum funium asseribus & opere reticulato contextum collocantes contra machinarum importunitatem. Coriis etiam vestimus illud per ciruitum & super tectum, propter vel contra ignem *Græcum*, sub castellulo fabricata fuit scala fortissimis funibus suspensa & xxx. cubitis ultra proram protensa. Opere brevi tempore consummato invitati sunt ad illud videndum majores de exercitu, ut si aliquid deesset, quod sumptibus vel humano ingenio suppleri deberet, perficeretur; & accepto responso quod tale opus ligneum nunquam ante super aquam compositum fuisset, properandum esse consideravimus quia crebris ictibus machinarum

machinarum pons pro magna parte deſtructus fuit, qui de civitate ducebat ad turrim hoſtes fidei. Sexta igitur feria ante Feſtum Sancti *Bartholomæi*, nudis pedibus cum devotione gentis noſtræ ad Sanctum crucem proceſſionem fecimus, ubi implorato humiliter auxilio divino ut res omni careret invidia & vana jactantia. De qualibet gente, quæ tunc erat in exercitu, aliquos ad hujus negotii executionem invitavimus, licet gens *Friſiæ* & *Teutoniæ* ſufficeret ad naves implendas & regendas.

CAP. IX.

De captione turris à Chriſtianis.

DIe Sancti *Bartholomæi*, feria ſexta, cum *Nilus* excreviſſet vehementer, & aquarum impetu negotium plurimum impediret, cum multa tamen difficultate & periculo inſtrumentum hoc contra torrentem à loco, in quo fabricatum fuerat, trahebatur ad turrim. Navis minor hujus machinæ ſcitia præceſſit velificando, clerici nudis pedibus per littus ambulabant ſupplicantes. Cum ad turrim vecta eſſet duplex illa compoſitio, ad latus occidentale non poterat converti, ſed aſcendendo directe ad plagam *Aquilonarem* applicabatur, funibus & anchoris tandem fixa, licet vis aquarum inundantium illam repellere moliretur. Machinæ ſex vel plures directæ fuerunt & collocatæ ſuper turres civitatis ad illud opus concutiendum, ſed una pernicior aliis poſt paucos ictus confracta fuit & quievit, aliæ autem ſine intermiſſione ad inſtar grandinis lapides emiſerunt. Nec minori periculo navis ad pedem turris collocata ſubſtitit. Ignis *Græcus* comminus de turri, & eminus de civitate fulminis inſtar veniens pavorem incutere potuit, ſed per liquorem acetoſum, & ſabulum, ac extinctoria ſubventum fuit laborantibus. Jacuit Patriarcha ante lignum crucis proſtratus in pulvere, ſtans clerus nudis pedibus, indutus legitimis ſtolis clamavit in cœlum. Defenſores turris extenſis lanceis anteriorem partem ſcalæ ſubterinunxerunt oleo; deinde ignem oppoſuerunt qui erupit in flammas, cumque Chriſtiani, qui in ea fuerunt, occurrerent ad ignis ſuffocationem ſuo pondere caput ſcalæ depreſſerunt, in tantum ut pons tornatilis fronti appoſitus inclinaretur, ſignifer Ducis *Auſtriæ* de ſcala corruit, *Sarraceni* vexillum Ducis tulerunt. *Babylonii* ſe viciſſe putantes vociferati ſunt aerem clamore vexando. Chriſtiani vero de equis deſcendentes ad ſupplicationes ſe proſtraverunt, comploſis manibus, rigatis vultibus, dolorem, quem pro illis habuerunt, qui diſcrimen ſuſtinuerunt in flumine, proteſtando, & totius Chriſtianitatis diſpendium. Ad hanc populi devotionem & elevationem manuum in cœlum levavit ſcalam divina pietas, extinxerunt ignem lachrymæ fidelium. Et ſic noſtri reſumptis viribus cum defenſoribus turris, gladiis, ariſſis, clavis & aliis inſtrumentis viriliter pugnaverunt. Miles quidam juvenis *Leodicenſis* primus turrim aſcendit: *Friſo* quidam juvenculus, tenens flagellum, quo granum excuti ſolet, ſed ad pugnandum connexione catenarum præparatum, ad dextram & ad ſiniſtram fortiſſime percuſſit, & quendam tenentem ſignum croceum *Soldani* ſtravit, & vexillum abſtulit, alii poſt alios ſucceſſerunt ſuperatis hoſtibus, quos reſiſtentes duros ſenſerant & crudeles. O ineffabilis Dei pietas! O inexpugnabilis Chriſtianorum hilaritas: poſt planctum & luctum; poſt fletum & gemitum, gaudium vidimus & triumphum. Te Deum laudamus *Benedictus* Dominus Deus *Iſraelis*, & alia cantica gratiarum, altis & præ gaudio lachrimis mixtis vocibus repetitis laudibus decantavimus. Interim *Sarraceni*, qui in interioribus turris ſe receperant, igne ſuppoſito, ſuperficiem turris combuſſerunt, victores noſtri calorem ſuſtinere non valentes regreſſi ſunt ſuper ſcalam. Pons vero, qui in inferiori parte operis præparatus erat, dimiſſus eſt ad pedem turris, aquis profundis & undique circumfluentibus anguſtum.

gustum. Malleis ferreis januam aggressi sunt victores, defendentibus eam intrinsecus *Sarracenis*, stabat utrinque opus immmobile, asseres scalæ pro parte discussi sunt, & ambitus operis fortissimis postibus compositus in multis locis perforatus machinarum ictibus, ab hora nona feriæ sextæ usque ad horam nonam sequentis sabbati stabat, opus autem reticulatum, quod scalam protegebat integrum remansit, castellulum, in quo stabant Balistarii, & super illum lapidum jaculatores, tuebatur illos. Tandem inclusi in turri colloquium petebant, & sese sub pactione vitæ dederunt Duci *Austriæ*, præter illos qui nocte præcedente præcipites per fenestram evaserunt turris angustiam, quorum plurimi in flumine submersi sunt & interfecti, captivi numerati sunt ad centum viros. Ab illo die, cum confusi essent *Babylonii* & territi, & ut putabatur ad fugam conversi vel parati, principes nostri ad desidiam & inertiam devoluti sunt, nec imitati sunt *Judam Machabæum*, qui videns quod tempus juvabat ipsum, hostibus non dabat requiem.

Turris dedi-one capta.

Christiano-rum princi-pum desidia.

CAP. X.

De recessu Frisonum *&* Teutonicorum *& adventu aliorum nobilium.*

COgones se præparabant ad recessum, *Frisonum* & *Teutonicorum abiit* multitudo maxima, in passagio crucis instanti; ad illud passagium venerunt *Romani*, & post illos *Albaniensis* Episcopus Apostolicæ sedis legatus, deinde magister *Robertus* de Corsun titulo Sancti *Stephani* in *Celio Monte*, presbyter Cardinalis, *Pariensis*, *Girondinensis*, *Agrensis*, *Hungariensis* Episcopi, qui mortui sunt ante transitum fluminis in sabulo *Damietæ*. Cardinalis *Robertus* similiter venit, & tunc temporis *Burdegalensis* Archiepiscopus, qui moram fecit utilem apud *Damietam*, & Episcopus, *Augustensis*, & electus *Brixensis* qui brevem moram fecerunt, *Luctenensis*, *Mantuanus*, & *Salpensis* Episcopi. Venit & Comes *Nuermensis* qui, imminente periculo, cum Christianorum recessit scandalo. Venit vero *Ranulfus* illustris Comes *Cestriæ*, vir nobilis & potens Regni *Angliæ*, qui longam moram & nimis utilem fecit apud *Damietam*, tandem cum favore totius exercitus recessit. Comes *Marchiæ* & Comes *Barri* & filius ejus, qui ibidem diem clauserunt extremum, cum fratre *Willielmo* de *Carnoto* magistro militiæ Templi. Venerunt tunc *Hervicus* de *Vrsone*, *Herius* de Torre, *Oliverus* filius Regis *Angliæ*, & multi alii equestris ordinis & plebei, qui apud *Damietam* mortui sunt, multi pro Christo martyres, plures in Christo confessores apud *Damietam* rebus humanis exempti migraverunt ad Dominum.

CAP. XI.

De morte Saphadini *& assultibus* Sarracenorum, *& de inundatione* Nili *& peste Christianis perniciosa.*

SApiens corde & fortis robore, qui facit magnalia, & inscrutabilia, & mirabilia, quorum non est numerus; qui excelsos judicat, qui ponit humiles in sublimi, ipse magnificatus est solus in obsidione *Damietæ*, non enim, ut in aliis expeditionibus contra *Sarracenos* diversis temporibus ordinatis per humanum consilium aut bellatorum ministerium, sed per semetipsum, quod petere non præsumpsit homo, per suæ divinitatis potentiam mirabiliter operatus est; non Regibus, non aliis Principibus, vel nationibus, sed nomini suo dans gloriam: ut in nobis peccatoribus completa sit promissio prophetica, vos tacebitis & Dominus pugnabit pro vobis. Post captam, inquam, turrim in profundo fluminis

minis *Nili* sitam, *Saphadinus* inveteratus dierum malorum dolore, sicut asseritur, tactus nimio, exhæredator fratruelium suorum, & usurpator Regnorum *Asiæ* mortuus est, & sepultus in inferno. Postmodum in festo Sancti *Dionysii* *Sarraceni* cum Galeis armatis improvisi venientes, & principia castrorum, ubi *Romani* tentoria fixerant, invadentes, modica manu Christianorum repulsi sunt recurrentes celeriter ad Galeas, qui gladios prosequentium ac fluminis voraginem evadere non potuerunt. Sicut autem olim *Ægyptii* in aquis vehementibus maris rubri, sic in *Nilo* submersi sunt circiter ad mille quingentorum numerum, sicut à *Sarracenis* postea didicimus. Sane in festo Sancti *Demetrii*, qui frater uterinus beati *Dionysii* fuisse dicitur, summo diluculo castra Templariorum invaserunt hostes & modicum damnum non inferentes, per expeditos equites nostros fugati sunt ad pontem, quem procul à nobis in superiori parte fluminis construxerant, & ibidem interempti sunt ad numerum quingentorum, sicut à transfugis intelleximus. Porro, quia multi de populo Christiano placuerunt Domino, necesse fuit ut tentatio probaret eos. *Jonas* pro angustia tempestatis in mare missus & ventre piscis conclusus probatus rediit ad aridam. Apostolus triplici naufragio tribulatus evasit, populus Domini triduano jejunio præmisso, quod clerus in pane & aqua servavit obedienter, & multis processionibus ordinatis à venerabili Domino *Pelagiano Albaniensi* Episcopo, Apostolicæ sedis legato tentari meruit: nam in vigilia beati *Andreæ* Apostoli, media nocte, intumuerunt fluctus maris crescentes, & excursum terribilem facientes usque ad castra fidelium; ab alia parte fluvius inundans nos occupavit incautos, natabant tentoria, perierunt cibaria, pisces fluviales & marini se quasi nihil timentes cubiculis ingerebant, quos manibus cepimus, quibus tamen deliciis carere volumus; &, nisi consilio spiritus Sancti ante provisum fuisset, in fossato, quod tamen in alios usus factum fuerat, mare conjunctum flumini homines cum jumentis, naves cum armis, & victualibus detraxisset ad hostes. Nec tamen hoc periculum evaserunt quatuor Cogones, super quos ædificata fuerant propugnacula ad capiendam civitatem, qui uno impetu cum quinta navi, quæ inter eos habebatur ad oppositam ripam, vi ventorum præcipitati, ante oculos nostros sunt igne Græco combusti, pepercit Dominus operibus *Frisonum* & *Teutonicorum* quibus turris capta fuit. Naves onerariæ, quæ in portu maris stabant, ruptis repente funibus perierunt. Duravit hæc tempestas per triduum continuum, quo elapso Dominus, qui consolatus est nos in tribulatione nostra, imperavit ventis & mari, stare faciens ipsum à furore suo. Invasit præterea multos de exercitu quædam pestis, contra quam Physici nullum ex arte sua remedium invenire poterant: dolor siquidem pedes invasit repentinus & crura, & conjunctim caro corrupta gingivas & dentes obduxit, mastigandi potentiam auferens, tibias horribilis nigredo fuscavit, & sic longo tractu doloris afflicti cum multa patientia migraverunt ad Dominum plurimi; quidam autem usque ad tempus vernales durantes beneficio coloris evaserunt liberati. Post dictam tempestatem naves parabamus ad transitum fluminis, quæ cum magno periculo sursum ascendentes, inter civitatem & turrim captam machinis & igne *Græco* cum jaculis plurimum sunt impeditæ, unde accidit ut una navis Templariorum vi torrentis rapta prope ripam civitatis præcipitaretur ad hostes, qui cum barbatis & uncis ferreis ipsam impugnaverunt diutius, ignem *Græcum* cum lapidibus desuper de turribus projicientes; & cum sic prævalere non valerent, propter defensorum audaciam, certatim navem ascendentes, præcipites in eam descenderunt ad Templarios, ubi cum diutius pugnaretur, tandem navis perforata, sive ab hostibus sive à nostris incertum habemus, profundum petiit, submergens *Ægyptios* cum Christianis, adeo ut summitas mali appareret super aquam: & sicut *Sampson* plures stravit moriens quam vivens, sic & isti martyres plures secum traxerunt in aquæ voragine quam gladiis interficere potuissent. Cives autem *Damietæ* cruentam victoriam suam fere septem diebus planxerunt, exinde pontem reparantes, aperturam adeo reliquerunt angustam, ut naves nostræ sine periculo transire non possent.

Saphadinus obit.

Saracenorum 1500. in Nilo flumine submersi.

Christianorum classis vehementi maris procella triduum jactata multum damni passa est.

Pestis exercitum Christianorum invadit.

CAP. XII.

De ponte destructo à Christianis, & fuga Soldani, & obsidione Damietæ.

Teutonici vero & *Frisones* zelo justæ indignationis accensi, obsequio navis cujus ministerio turris fuit capta, quam *Gallici* sanctam martyrem appellaverunt, pontem viriliter invaserunt, auxilium non habentes nisi de cœlo. Pauciores autem viri quam decem de gente prædicta contra omnem fortitudinem *Babyloniorum* pontem ascendentes, spectante multitudine Christianorum, & hanc audaciam plurimum extollente, fregerunt eundem, & sic cum quatuor navibus, super quas erat pons fundatus, reversi sunt cum triumpho, liberam viam & apertam sursum velificantibus relinquentes. His ita gestis *Sarraceni* periculum quod eis imminebat attendentes, ripam nobis oppositam fossatis & argillosa materia cum propugnaculis ligneis altis munierunt, machinas & Petrarias locantes ibidem,nobis spem auferentes per locum illum transeundi. Casala vero quæ per milliare distat à civitate, ubi hæc nova munitio terminabatur, per transversum fluminis navium immersiones fecerunt, cum palis infixis gurgiti. Nihilominus Apostolicæ sedis legatus desiderium bonum habens obsidendi civitatem, naves superius congregatas urgebat ad transitum. Unde Cogones propugnaculis & castellulis; viris & armatis muniti, cum Galeis & aliis navibus sequentibus, Christo duce præscriptas immersiones evaserunt. Hostes autem dissimulato metu tres ordines armatorum stationi navium nostrarum composuerunt, unam peditum super ripam, cum clipeis, quos Targias appellant, linealiter ordinatam, secundam post dorsum illorum similem priori, tertiam equitum longam & terribilem, ictibus lapidum & telorum plurimum vexantibus stationem Christianorum. Sane nocte solennitatis Sanctæ *Agathæ* Virginis & Martyris, cum coadunatus esset populus fidelium, qui sequenti die transiturus erat, pluviæ & venti multum discrimis & difficultatis addiderunt nostris; sed fidelis Deus, qui non patitur suos tentari super id quod possunt, respiciens ad castra servorum suorum, quod secundum causas inferiores difficile fuerat vel impossibile, convertit in facilitatem & gaudium, suæ virtutis innovans miracula. Post mediam siquidem noctem tantum pavorem Soldano *Babyloniæ* & Satrapis ejus incussit, ut relictis castris, ignorantibus etiam *Ægyptiis*, quos ad resistendum ordinaverat, in sola fuga spem poneret. Quidam Apostata, qui multo tempore Christianorum legem transgressus, cum Soldano militaverat, stans in ripa *Gallice* clamabat, quare moramini? quid trepidatis? quid hæsitatis? Soldanus abiit, & hoc dicto se in naviculam Christianorum recipi postulavit, ut in potestate eorum positus fidem dictis faceret. Summo igitur diluculo, cum inchoatum esset officium Missæ diei festi per oratoria Christ. Gaudeamus omnes in Domino, renunciata sunt hæc Legato, Regi, & aliis; itaque fugientibus *Ægyptiis*, nostri certatim, & alacriter, & absque omni impedimento hostium & sanguinis impensa transierunt. Sed adeo limosa & profundioribus aquis difficilis fuit ad applicandum terra hostilis, ut vix equi sine sessoribus & sellis ejectis possent ascendere. Templarii præduces, in ascensu equorum erectis signis, prospero cursu ad civitatem festinaverunt struentes perfidos, qui audacter de portis egressi venientibus occurrerunt. Non gloriabitur securis contra eum qui secat in ea, neque serra qui trahit in ea, miraculum istud cui æquabimus? vel cui comparabimus? nisi ei quod legitur de *Benhadad* Rege *Syriæ*, qui obsedit *Samariam*, arctans eam plurimum, cui Dominus tamen immisit terrorem, ut relictis castris fugeret, & sicut per leprosum, qui erat in introitu portæ, illa fuga *Assyriorum* nunciata fuit *Samaritanis*, ita per leprosum in anima præfatum, viz. Apostatam, nunciata fuit *Ægyptiorum* fuga, & sicut ille populus *Samaritanorum*

Soldanus Babyloniæ præcipiti fuga saluti suæ consuluit.

norum ſpolia in caſtris *Aſſyriorum* relicta collegit, ſic noſter exercitus tentoria & manubias fugientium diripuit, targias plurimas & omnes *Galeas* in barbotis & aliis navibus, quæ infra caſale uſque ad civitatem inveniebantur, cum aliis ſpoliis victores occupaverunt. Multi bellatorum relictis uxoribus ac parvulis, territi propter inopinatum tranſitum, fugerunt de *Damieta*, & ſic per girum, ac firmiter obſeſſa eſt civitas, exercitu exercitui continuato per pontis compoſitionem, utramque ripam fluminis contingentem. Per deſidiam autem & inertiam eorum, quorum nomina Deus ſcit, factum eſt ut hoſtes reſumptis viribus & animis, adveniente etiam *Coradino* cum *Alapinis*, & cum magna multitudine locum illum occuparunt, à quo noſtri tranſitum miraculoſum fecerant, & ſic nos obſidentes civitatem ipſi periculoſius obſederunt, & niſi per divinum conſilium prima caſtra, quæ erant inter mare & fluvium, retenta fuiſſent maxime per *Teutonicos* & *Friſones*, portus nobis ablatus fuiſſet, & negotium plurimum vacillaſset. Ut autem miraculum tranſitus magis clareſceret, & ſoli Chriſto firmiter aſcriberetur, ad tantam *Sarraceni* pervenerunt temeritatem, ut diluculo Sabbati ante Dominicam, qua cantatur oculi mei ſemper vobiſcum, tale periculum non prævidentibus, cum multitudine gravi propius accederent, & uſque in foſsatum ſe præcipitarent, ſed divino auxilio cum damno equitum & peditum repulſi ſunt.

Damieta à Chriſtianis obſeſſa

CAP. XIII.

De deſtructione Jeruſalem *à* Coradino, *& irruptione in Chriſtianos facta.*

ANno gratiæ MCCXIX. Regina civitatum *Jeruſalem*, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, deſtructa eſt à *Coradino* filio *Saphadini* foris & intus, muri ejus cum turribus redacti ſunt in acervos lapidum, præter Templum Domini & turrim *David*. De ſepulchro Domini deſtruendo conſilium habuerunt *Sarraceni*, & per litteras comminati ſunt, quas civibus *Damietæ* tranſmiſerunt ad ſolatium ipſorum: ſed huic temeritati nemo præſumpſit manus apponere propter loci reverentiam, ſicut enim in *Alcorano*, libro legis eorum, ſcriptum habent Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, credunt de *Maria* virgine conceptum & natum, quem ſine peccato vixiſse prophetam, & pluſquam prophetam, proteſtantur, cæcos illuminaſſe, leproſos mundaſſe, mortuos ſuſcitaſse, firmiter aſserunt, verbum & ſpiritum Dei & vivum ad cœlos aſcendiſſe non diſcredunt: unde tempore treugarum ſapientes ipſorum *Jeruſalem* aſcendebant, codices Evangeliorum ſibi poſtulabant exhiberi, & oſculabantur, & venerabantur, propter munditiam legis, quam Chriſtus docuit, & maxime propter Evangelium *Lucæ* miſsus eſt Angelus *Gabriel*, quod literati ſæpius inter eos repetunt & retractant. Lex autem eorum, quam Diabolo dictitante miniſterio *Sergii* monachi & apoſtatæ, ac hæretici, *Mahumetus Sarracenis* dedit *Arabice* ſcriptam, à gladio cœpit & per gladium tenetur, & in gladio terminabitur. *Mahometus* iſte illiteratus fuit, ſicut ipſe proteſtatur in *Alcorano* ſuo, &, quæ prænominatus hæreticus dictavit, ipſe promulgavit, & per comminationes obſervari ſtatuit, luxurioſus enim fuit & bellicoſus; ideoque de immunditia & vanitate legem ſtatuit, quam carnaliter viventes in parte voluptatis firmiter obſervant, & ſicut legem noſtram veritas & munditia munivit, ita errorem ipſorum timor mundanus & humanus, ac voluptas carnalis firmiſſime cuſtodiunt.

Mahumetanorum opinio de Chriſto.

Mahometus Sergii Monachi miniſterio legem ſuam compoſuit.

In die Palmarum anni præſcripti, inimici noſtri, multa comminatione præmiſsa, quod ſeipſos vel nos omnes una die perderent, collecto terribili & innumerabili exercitu equitum & peditum irruerunt ſuper nos, undique foſſatum noſtrum invadentes, & maxime pontem Templariorum & Ducis *Auſtriæ*, quem ipſe cum *Teutonicis* defendere ſtuduit. Hoſtes cum electis militibus ſuis

ſuis de equis ſuis deſcendentes cum Chriſtianis atrociter pugnaverunt, ceciderunt hinc inde mortui & vulnerati multi, tandem prævaluerunt adeo, quod pontem aſcendentes partem ejus combuſſerant. Dux *Auſtriæ* præcepit ſuis ut, ponte relicto, aditum darent inſtantibus & introitum, ſed intrare non præſumpſerunt, propter militiam noſtram, quæ acies ſuas ordinaverat in ſubſidium munitiones defendentium. Mulieres aquam & lapides, vinum & panes noſtris intrepide miniſtrabant bellatoribus, orationi ſacerdotes inſiſtebant, vulnera ſauciatorum ligantes & benedicentes. Eo die non eſt nobis datum ſpatium geſtandi alias palmas quam Baliſtas, & arcus cum ſagittis, lanceas, & gladios cum clipeis, adeo inſtabant & vexabant nos atrociter, qui venerant ad perdendum nos, ſtudio liberandæ civitatis, ab ortu ſolis uſque ad horam fere decimam: tandem retraxerunt ſe defatigati cum damno maximo.

CAP. XIV.

De receſſu Ducis Auſtriæ *& bellis Chriſtianorum contra* Sarracenos, *& interitu plurimorum ex utraque parte, & pace vel treugis à* Sarracenis *ultro oblatis.*

Ducis Auſtriæ pietas & liberalitas.

INſtabat jam paſſagium vernale, receſſurus erat Dux *Auſtriæ*, qui per annum & dimidium Chriſto militaverat, plenus devotione, humilitate, obedientia, largitate; qui præter alios ſumptus innumerabiles, quos in negotiis bellicis & in privatis eleemoſinis fecerat, domui ſanctæ *Mariæ Teutonicorum* ſex millia marcarum argenti vel amplius ad comparandum prædium creditur contuliſſe, in Kal. *Maii* magna multitudine peregrinorum cœpit recedere, nobis in ſummo periculo relictis. Sed pater noſter benignus & miſericors dux & propugnator noſter, protector & defenſor ſperantium in ſe, cui facile eſt in paucis ſicut in multis vincere, Chriſtus Jeſus non permiſit incredulos ſimul in nos irruere, donec novi recenteſque peregrini cum copioſo ſuccurſu ſupervenirent; copia victualium & equorum nutu divino tranſmiſſa collectionem fidelium lætificavit. Inſtaurato igitur fidelium numero in feſto Aſcenſionis, dum more ſolito per terram & per aquam irruerunt perfidi, & multoties ſic attentantes prævalere non valuerunt, particulariter etiam prope caſtrum nos provocabant damnificantes & damnificati. Pridie vero Kal. *Auguſti* omnem, quam habere poterant, adducentes copiam poſt diutinos aſſultus; tandem foſſatum contra militiam Templi tranſeuntes, & licias violenter rumpentes, pedites noſtros verterunt in fugam, adeo totus exercitus Chriſtianorum jam periclitaretur, milites de *Francia* ſeculares & equites, ter conati ſunt ipſos repellere contra foſſatum, ſed non potuerunt; *Sarraceni* ſiquidem intra mœnia noſtra, fractis munitionibus noſtris ligneis, equitum ac peditum acies ordinaverunt. Clamor ortus eſt inſultantium, omnis multitudo eorum præparant ſequelam. Timiditas acta eſt Chriſtianis, ſed ſpiritus, qui induit *Gideonem* animavit Templarios, magiſter Templi cum Mareſcallo, cæteriſque fratribus, qui tunc aderant, per exitum anguſtum impetu facto viriliter in fugam convertit incredulos. Domus *Teutonicorum*, & Comites aliique milites de diverſis nationibus, videntes Templi militiam in periculo conſtitutam, feſtinanter per exitum ſibi contra poſitos tulerunt auxilium, ſic pedites *Sarracenorum* abjectis clipeis interficiebantur, præter eos quos fuga præcipites percuſſoribus abſtulit. Poſt equites noſtros egreſſi pedites noſtri, per modicum ſpatium ſe retraxerunt hoſtes, acies hinc inde ſubſtiterunt armatæ, donec crepuſculum veſpertinum prælium interemit. *Sarraceni* priores abierunt, occiſorum corpora perfidorum ſtrata jaciebant juxta foſſata plurima, præter eos qui ſauciati graviter vel leviter reducti ſunt ad caſtra. Sic ſalvavit Dominus in die illa ſperantes in ſe, per virtutem Templariorum, & eorum qui ipſis cooperati

diſcrimini

discrimini se commiserunt. Pauci de nostris interfecti sunt & capti. Instrumenta contra civitatem parata combusta sunt à defensoribus fere omnia præter scalas *Januenses*. *Pisani Venetiani* firmiter asserebant se civitatem expugnaturos per quatuor naves, super quas scalæ pendebant, sed ipsi non erant de genere virorum illorum, per quos facta est salus in *Israel*; volebant enim facere sibi nomen cum tubis & calamillis & signis multis progressi; legatus Apostolicæ sedis sumptus eis præbuit copiosos de communi, Rex & alii cordas & anchoras, prout requirebant, exhibuerunt abundanter. Aggredientes itaque civitatem, primo die multos interfecerunt & vulneraverunt, & quanto sæpius assultus postmodum fecerunt, tanto magis muri firmati sunt ligneis castellulis ac liciis, defensores etiam robustius & efficacius se venientibus opposuerunt, & sic scalæ mutilatæ per ignem ac pluries reparatæ, tandem infecto negotio ductæ sunt ad ripam; & sic derehensum est & vivaciter intellectum, sola virtute divina *Damietam* in manus Christianorum fore tradendam. Nos vero insensati & immemores beneficiorum Dei, ac mirabilium, quæ fecit, provocamus oculos divinæ majestatis contra nos, & per desidiam majorum & immurmurationes minorum, pedites equitibus improperabant ignaviam, equites pericula peditum quando contra *Sarracenos* egrediebantur dissimulabant. Unde factum est ut, rationibus exigentibus culpis, in decollatione sancti *Johannis Baptistæ*, licet vix invenirentur qui in custodia castrorum remanerent, navalem & terrestrem exercitum equitum & peditum educentis ad castra *Babyloniorum* tenderemus inter mare & fluvium, ubi dulcis aqua reperiri non poterat ad potandum. Ipsi vero sublatis tentoriis fugam simulabant & cum processum fuisset à nostris, adeo quod appareret adversarios nolle confligere directa fronte, capitanei nostri longum iniere consilium utrum procederent an redirent. Discors inter eos sententia fuit. Interim solutæ sunt acies præter ordines illorum, quos in disciplina militari legavit obedientia. Equites *Cypri* in dextro cornu constituti, *Sarracenis* incursum facientibus à latere timiditatem suam ostenderunt. *Italici* pedites primo fugerunt, post equites de variis nationibus, & quidam Hospitalarii sancti *Johannis*, legato Apostolicæ sedis & Patriarcha, qui crucem bajulabat, multum sed frustra supplicantibus ut subsisterent; æstus solis erat vehemens, pedites armorum pondere premebantur, calorem auxit labor viæ, & qui secum vinum detulerunt in angustia sitis biberunt illud purum propter defectum aquæ. His omnibus occurrentibus, qui subsistentes se defenderunt, & post primitivos fugientes anhelo cursu terga dederunt, & extincti sunt sine vulneribus corruentes. Rex vero cum Templariis, & domo *Teutonicorum*, & Hospitalariis sancti *Johannis*, & *Cestriæ*, & *Hoilandiæ*, & de Withe, & de Salabruge Comitibus, *Waltero Britoldi* qui apud *Damietam* post captionem civitatis diem clausit extremum, *Reginaldo* de *Ponte*, *Francigenis*, *Pisanis*, aliisque militibus impetum persequentium sustinuerunt. Rex igne *Græco* fere combustus fuit. Hi omnes pro muro fuerunt fugientibus, quoties facies suas ostendebant hostibus illi fugerunt, quando vero gradatim revertebantur, ictus & tela sustinuerunt inimicorum. Capti sunt in illa defensione Christianitatis electus *Belvacensis*, *Andreas* de *Natoli* frater ejus, Vicecomes *Belli Montis*, *Galterius* Domini Regis *Franciæ* camerarius & filius ejus, cum *Johanne* de *Arciis* viro nobili & strenuo, & alii multi, qui trucidati sunt, & in captivitatem ducti: Templarii triginta tres capti vel occisi sunt cum Marescallo Hospitalis Sancti *Johannis*, & quibusdam aliis fratribus ejusdem domus, nec evasit sine damno domus *Teutonicorum*. Militia Templi, quæ prima solet esse in congressu, ultima fuit in regressu, unde cum ad fossatum nostrum novissimum rediret foris substitit, ut anteriores intra mœnia, quantum possibile fuit, reduceret. Persecutores ad captivos deducendos & spolia colligenda tandem redierunt, sicut intelleximus postmodum à *Sarraceno*, quinquaginta capita Christianorum *Soldano* præsentantes. Mœror nostros occupavit, sed nulla desperatio; pro certo enim habemus quod pœna peccati fuit hæc castigatio, & minus erat in pœna quam exegerat culpa, ipso tentante

Christiani à Sarracenis in fugam versi.

tentante vindictam, qui dicit animæ peccatrici, tu fornicata es cum multis amatoribus, tamen revertere ad me & ego reſpiciam te. Conſtat autem nobis quod in præcipua ſua militia luctuoſa ſibi damna ſuſtinuerunt increduli. Sane miſerator Deus qui non obliviſcitur miſereri, nec continet in ira ſua miſericordias ſuas, qui in tribulatione peccata dimittit, qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, luctum noſtrum convertit in gaudium, mœrorem in lætitiam, nam *Soldanus* unum de captivis noſtris mittens, de pace vel de treuga nobiſcum tractare cœpit, in quo tractatu foſſatum noſtrum, & munitiones noſtras alias reparavimus alacriter.

Soldanus pacem vel inducias Chriſtianis offert.

CAP. XV.

De intermiſſo pacis tractatu per receſſum quorundam Chriſtianorum, & de anguſtia in Damieta *obſeſſorum.*

INterim nautæ Chriſtianitatis proditores, & cum eis peregrini plurimi, magis ſeipſos amantes quam fratribus compatientes, ante tempus conſueti paſſagii agoniſtas Chriſti in ſummo periculo reliquerunt, elevatis velis abjecto portu, nobis mœſtitiam, *Babyloniis* audaciam contulerunt, qui tractatum pacis intermittentes in vigilia ſanctorum *Coſmæ* & *Damiani*,& ſequenti die feſto proximo, etiam Sabbato, cum Galeis & barbotis per fluvium, cum Mangunellis & targiis fruticibus, pro implendo foſſato, per terram, feritate barbarica, & impetu conſueto nos impetierunt; ſed durus bellator triumphator in *Iſrael* ſolita uſus gratia caſtra ſua defendit. Miſſo per mare *Savareo* de *Malo Leone*, cum Galeis armatis, & bellatoribus plurimis, in ipſo neceſſitatis articulo, & nos clamantes in cœlum, nec trepidantes apud prælium, ſed viriliter reſiſtentes, interfectos ſauciatos & confuſos ab inſultu triduauo recedere coegimus, ipſius virtute qui ſalvat ſperantes in ſe. Interea civitas obſidione longa,ferro, fame, & peſtilentia graviter & ultra quam ſcribi poſſit afflicta, in ſola pace quam *Soldanus* civibus promiſit, ſpem poſuit, adeo enim in ea fames invaluit, ut cibi deſiderabiles deeſſent; panis corruptus abundavit in ea, durabilis non eſt annona *Ægypti* propter molles glebas, in quibus creſcit, niſi ſuperius circa partes *Babylonis* artificioſe conſervaretur in annos, & ſicut audivimus coctanum unum undecim Biſantios vendebatur in ea. Ex anguſtia famis diverſa morborum genera vexabant eos, & inter cætera incommoda, quæ ſuſtinuerunt noctibus, velut aoriſia percuſſi apertis oculis nihil videre dicebantur. *Soldanus* de die in diem vanis promiſſionibus ipſos à deditione dehortatu decepit miſeros. Poſtremo portas ſuas obſtruxerunt intrinſecus, ne aliquis ad nos veniens de ſuis nunciaret quomodo dies afflictionis poſſederunt eos, ſi qui vero per poſticum vel de muris per funes evadere potuerunt, inflati & famelici civium ſuorum anguſtiam probabant evidenter, illis etiam qui foris in exercitu *Sarracenorum* nos obſederunt copia panis & pabuli cœpit decreſcere.

Peſtis Damietæ graſſatur.

CAP. XVI.

De pace Chriſtianis interim oblata.

Quo tempore Nilus creſcere ſoleat.

N*Ilus* ſiquidem, qui poſt feſtum Sancti *Johannis Bapt*. uſque ad exaltationem ſanctæ Crucis ſolet accreſcere, & *Ægypti* planitiem irrigare hoc anno more ſuo non aſcendit ad ſignum, quod ſolent apponere *Ægyptii*, ſed prout intelleximus, magnam partem terræ ſiccam reliquit, quæ nec arari nec ſeminari poterat ſuo tempore; unde *Soldanus* cariſtiam timens & famem, etiam amore

more retinendæ *Damietæ*, talem pacem cum fratre ſuo *Coradino* Chriſtianis obtulit, ut crucem ſanctam, quæ olim capta fuit in victoria *Salahadini*, cum civitate ſancta & omnibus captivis, qui per Regnum *Babylonis* & *Damaſci* vivi reperiri poſſent, ſumptus etiam ad reparandos muros *Jeruſalem* redderet: inſuper Regnum *Jeruſalem* totaliter reſtitueret, præter *Craccum* & *Montem Regalem*, pro quibus retinendis tributum obtulit quamdiu treuga duraret. Sunt autem hæc duo loca in *Arabia* ſita, ſeptem munitiones firmiſſimas habentia, per quæ negotiatores *Sarracenorum*, & etiam peregrini ipſorum *Mecham* tendentes, vel ab ea revertentes tranſire ſolent, & qui potenter tenuerit *Jeruſalem*, cum voluerit, graviter nimis cum agris & vineis lædere poterit. Hanc compoſitionem acceptandam eſſe & utilem Chriſtianis Rex & *Francigenæ*, Comes vero *Ceſtriæ* cum capitaneis *Teutonicorum* cenſuerunt pertinaciter, [rejiciendam:] nec hoc mirandum fuit, qui longe minori pace, quæ prius oblata fuerat, contenti fuiſſent, niſi ſano conſilio eis obviatum eſſet. Legatus autem, cum Patriarcha & Archiepiſcopis, Epiſcopis, Templariis, ac omnibus *Italiæ* capitaneis, multiſque aliis prudentibus viris, efficaciter huic tractatui ſe oppoſuit, rationabiliter oſtendens ante omnia *Damietam* fore capiendam: opinio diverſa peperit diſcordiam, quæ cito ſolidata fuit propter communem neceſſitatem. Interea *Soldanus* magnam multitudinem peditum clanculo per loca paluſtria miſit de nocte ad civitatem, quo ducenti XL. Chriſtianis dormientibus, litias fuerunt ingreſſi, Dominica nocte poſt feſtum omnium ſanctorum; tandem per amorem Vigil. occiſi ſunt & capti, ad CC. & plures computavimus.

Diſſidium Chriſtianorum de pace ipſis à Soldano oblata.

CAP. XVII.

De captione Damietæ *per Domini voluntatem.*

NOnas *Novembris* ſalvatore mundi regnante, & Domino *Pelagio Albanenſi* Epiſcopo Apoſtolicæ ſedis legatione ſolerter ac vigilanter fungente, capta eſt *Damieta* abſque deditione, ſive defenſione, ſive violenta deprædatione cum tumultu, ut ſoli filio Dei aſcribatur evidenter victoria, qui populo ſuo ingreſſum in *Ægyptum* inſpiravit, & ibidem vires miniſtravit. Et cum caperetur civitas in oculis Regis *Babylonis*, more ſolito non fuit auſus Chriſti milites ad defenſionem paratos per foſſatum noſtrum aggredi. Eodem etiam tempore fluvius excrevit uberrimus, aquis foſſatum implens. Ipſe vero Soldanus confuſus caſtra propria combuſſit & fugit. Deus autem, qui tertia die aquas ſub firmamento in locum unum congregavit, ipſe agoniſtas ſuos per aquas maris ad portum *Damietæ* perduxit menſe *Maii* feria tertia: eoſdem tranſduxit per *Nilum* ad obſidendam civitatem menſe *Februarii* feria tertia: ipſe cepit *Damietam* inter aquas ſitam menſe *Novem.* feria tertia. Hanc urbem vitulæ conſternanti, quæ tertio terræmotu ſubverſa eſt, poſſumus aſſimulare; vitulam appellamus propter ejus laſciviam, piſcibus enim, avibus, paſcuis & frumento, hortis & pomeriis abundavit; negotiando, piraticam exercendo, deliciis effluxit in culpa, perfluit in gehenna, ſed una hora venit judicium ejus. Conſternantem dicimus, quia quaſi tertio terræmotu habitatores ejus perierunt, ipſa tamen integra manente. A *Græcis* & *Latinis* primo fuit obſeſſa, qui ab ea defecerunt. Deinde à *Latinis* ſub *Amalrico* Rege *Jeroſolymitano*, qui non profecerunt. Hac vice tertia Rex Regum & Dominus dominantium ſervis ſuis ipſam tradidit [duce] Chriſto Jeſu, qui vincit Regnat & imperat, qui ſemitis irrigua ſiccavit, *Ægyptios* confudit operantes ſericum & biſſum plectentes, & texentes ſubtilia. Tali duce Chriſtiani milites *Damietam* ingreſſi, plateas ejus invenerunt ſtratas cadaveribus mortuorum, peſtilentia & fame deficientium, aurum & argentum multum nimis, pannos ſericos negotiatorum in abundantia veſtes precioſas, & ornatum ſeculi cum varia ſupellectile in ſuperabundantia.

Damieta bis fruſtra obſeſſa, tandem à Chriſtianis expugnatur.

abundantia. Civitas hæc, præter naturalem situm loci, communitur triplici cincta muro, turribus lateritiis multis & magnis fortissime præmunita, clavis & antemurale totius *Ægypti*, inter *Ramesse* & *Campothaneos* sita, in terra, ut conjicere possumus, *Gosben*, quia pascualis est, quam petierunt filii *Israelis* à *Pharaone* tempore famis.

CAP. XVIII.

De pestilentia quæ Damietæ *cives vastavit.*

DAmieta *Damieta* inclyta in Regnis, famosa multum in superbia *Babylonis*, in mari dominatrix, Christianorum spoliatrix, in ascensu persecutorum per paucas & modicas scalas comprehensa, nunc humiliata es sub potenti manu Dei, &, adulterio quod diu tenuisti projecto, reversa es ad virum tuum priorem, & quos prius parturiebas spurios, amodo paries filios legitimos, ad cultum filii Dei firmiter à cultoribus Christi possessa. *Achonensis* Episcopus jam ex te primitias animarum Deo solvit, parvulos tuos, qui reperti sunt ab ipso vitales, etiam morti proximos baptismatis in unda sacramentaliter mundando: multiplices soluisti pœnas; præter eos qui vivi comprehensi sunt in te, mortui tui promiscui sexus à tempore obsidionis in circuitu computantur ad triginta millia & amplius, quos sine ferro vel igne Dominus percussit, amodo sustinere dedignatus spurcitias in te commissas. Gaudeat igitur universalis Ecclesia, dignas gratiarum actiones referendo, pro tali triumpho: & non solum pro *Damieta*, sed pro destructa perniciosa montis *Tabor* munitione, & aditu libero ad *Jerusalem*, ut ædificentur muri ejus, tempore ab altissimo proviso: pro castro præterea filii Dei, quod magnis sumptibus ædificat viriliter & inexpugnabiliter militia Templi, de quo superius plenius scriptum est. Contrivit Dominus baculum impiorum, confregit cornu superborum, terribilis in consiliis super filios hominum, portas *Damietæ* potenter aperuit. Ingredientibus itaque nobis occurrit fœtor intolerabilis, aspectus miserabilis, mortui vivos interficiunt, vir & uxor, pater & filius, Dominus & servus se mutuis fœtoribus interemerunt: non solum plateæ mortuis erant plenæ, sed in domibus, & in cubiculis, & lectis jacebant defuncti, extincto viro mulier impotens surgere & sublevantis carens solatio putredinem non ferens expiravit: filius juxta patrem, vel à converso ancilla juxta Dominam, vel vice versa, languore deficiens jacebat extincta: parvuli petierunt panem, non erat qui frangeret eis; infantes ad ubera matrum pendentes inter amplexus morientium oscitabant: delicati divites inter acervos tritici interierunt, deficientibus cibis in quibus erant nutriti: pepones & allia, cepas & altilia, pisces & volatilia frustra desiderantes: multitudo vulgi contracta, vel oris molestia diutius fatigata, deficiens aruit: completum est in eis Prophetæ vaticinium, pro suavi odore fœtor quasi cadaver putrescens, non habens consortium in sepultura.

CAP. XIX.

Numerus eorum qui perierunt à principio obsidionis in civitate.

OCtoginta fere millia, sicut captivis referentibus didicimus, à tempore quo perfecta est obsidio, perierunt in civitate, eis quos sanos vel languidos invenimus quasi tria millia, quorum trecenti spectabiliores utriusque sexus

ad

ad redemptionem captivorum noſtrorum reſervantur; alii mortui ſunt poſt victoriam, alii magno pretio venditi, alii baptizati Chriſto donati ſunt.

CAP. XX.

De Divitiis in civitate repertis.

CIvitas hæc gradatim murata, primum murum habet humilem ad cuſtodiam foſſati, ſecundum altiorem, tertium eminentiorem ſecundo, murus medius viginti octo turres habet principales, binas vel trinas teſtudines continentes, quæ omnes remanſerunt integræ cum muris, præter unam, quæ crebris ictibus Trebuculi Templariorum concuſſa fuit aliquantulum. Adeo enim exercitus noſter ad pigritiam reſolutus fuit, ut milites otio dediti negligerent opus Dei, vulgus ad tabernas & negotiationes fraudulentas ſe convertit. Catti duo ad foſſatum implendum magnis ſumptibus compoſiti fuerunt, quorum alter in cuſtodia Regis, alter in cuſtodia *Romanorum* combuſtus fuit, cum adhuc potentes eſſent *Saraceni* cuſtodes civitatis: foſſæ duæ ſubterraneæ factæ fuerunt ad ſuffodienda fundamenta murorum; ſed labor iſte fruſtratus fuit poſt expenſas plurimas, ſed Dominus civitatem dare voluit integram ſine damno capientium eam & virtute. In Commune juravimus omnes, ut aſportata de civitate ſpolia redderentur inter victores dividenda: hoc etiam ſub anathemate terribili præceptum fuit à Legato ſedis Apoſtolicæ, tranſgreſſores perpetuo remanebunt infames, cum *Achan*, qui furatus fuit de Anathemate *Jerico*, computandi: verum concupiſcentia oculorum plurimos fures fecit; percepimus tamen ad utilitatem reipublicæ magnam partem deliciarum *Ægypti* in auro & argento, perlis & pomis Ambræ, filis aureis & philacteriis variis, pannis ſericis & precioſis, ſicut enumerat *Iſaias*, in die illa auferet Dominus ornamenta calceamentorum & lunulas, torques, monilia, & armillas & mitras, diſcriminalia & perichcladas & murenulas, & olfactoriola, & pallia, & linteamenta, & acus & ſpecula, & ſindones, & vittas, & tiriſtra, quæ omnia nemo dinumerare poterat; ſed ad ponderandum multum tempus impendimus, quæ diſtributa ſunt per exercitum Domini cum annona quæ reperta fuit in civitate.

Damieta civitas munitiſſima.

Spolia æqualiter diviſa.

CAP. XXI.

De captione Thannis.

NOn minori miraculo imo majori donavit Dominus Chriſtianis *Thannis* menſe *Novembris*. Nam miſſi ſunt exploratores munero quaſi mille viri in naviculis per pervium fluvium, qui fluvius *Thannis* appellatur, ut de caſalibus tollerent ſibi victualia, & ſitum prædicti loci diligenter explorarent. *Sarraceni*, qui erant in præſidio caſtri, viſis Chriſtianis, putantes totum exercitum adventare, ſerratis portis fugerunt. Noſtri vero ſolum Chriſtum capitaneum ibidem habentes erumpentes clauſtra intraverunt caſtrum. Teſtati ſunt nobis redeuntes ſe nunquam in plano fortius caſtrum proſpexiſſe, ſeptem turres habet fortiſſimas, teſtudines deſuper per girum, duplici foſſato & utroque murato cingitur, habens antemurale, lacus ſe diffundit in latum per circuitum, in tantum ut aditus equitibus hieme ſit impoſſibilis, æſtate difficilis, adeo ut per noſtrum exercitum obſidione nunquam caperetur. Lacus piſcopus eſt valde, de cujus piſcariis *Soldano Babylonis* ſolvebantur annuatim, quatuor millia marcarum, avibus inſuper & ſalinis abundat, caſalia multa per circuitum

Thannis validiſſimum propugnaculum à Chriſtianis expugnatur.

tum serviebant ei. Civitas ante castrum major *Damieta*, olim famosa, nunc autem ruinosa. Hæc est *Thannis* cujus campi meminit Propheta *David* in *Campothaneos*, & *Isaias*, stulti Principes *Thanneos* sapientes consiliarii *Pharaonis* dederunt consilium insipiens. Hæc est *Thannis*, in qua lapidatus asseritur *Jeremias*, destructa enim *Hierosolyma* à *Babyloniis*, & *Godoliam* ab *Ismaele* interfecto, reliquiæ populi contra consilium *Jeremiæ* profectæ sunt in *Ægyptum*, *Jeremiam* secum ducentes, qui mansit cum eis in *Thannis*. Et factus est sermo ad *Jeremiam* in *Thannis* dicens, sume lapides grandes & abscondе eos in crypta, quæ est sub muro lateritio, in porta domus *Pharaonis*, &c. Postmodum, locutum est os *Jeremiæ*, hoc dicit Dominus, ego juravi in nomine meo magno quod omnes viri *Judæ*, quæ sunt in terra *Ægypti*, gladio & fame peribunt, donec penitus consumentur. Et insurrexit populus adversus *Jeremiam*, & lapidaverunt cum lapidibus quos absconderat in muro lateritio. *Ægyptii* vero honoraverunt Prophetam, sepelientes eum juxta tumulum Regum, memores beneficiorum quæ præstiterat *Ægypto*, oratione enim sua fugaverat bestias aquarum, quas *Græci Cocodrillos* appellant.

Jeremias à Judæis lapidatus honeste sepelitur ab Ægyptiis, quod inde crocodilos oratione sua fugaverat.

CAP. XXII.

De Cocodrillis & distantia Thannis *à* Damieta.

Alexand. M. Jeremiæ corpus transtulit Alexandriam.

ALexander vero *Macedo* veniens ad sepulchrum Prophetæ, & cognoscens loci misterium transtulit ipsum in *Alexandriam*, & sepelivit gloriose. Cocodrillos apud *Damietam* invenimus & interfecimus. Est autem bestia crudelis, homines & jumenta devorans, apertis oculis solo visu ova sua fovet, exclusi pulli statim fugiunt parentem quasi hostem, quos enim rapere potest in momento glutit & devorat. Distat autem *Thannis* à *Damieta* itinere diei unius per mare versus terram promissionis, ut facile sit de *Achon* vel de *Damieta* per mare, vel per terram, vel per fluvium, præsidium ibidem ponere, vel victualia transmittere: damna multa Christianis intulit in obsidione *Damietæ*, quando naves ad nos accedentes, vel à nobis recedentes, vi ventorum delatæ sunt illuc, nam ante *Thannis* littus maris arcuosum & importuosum, sinum facit amplum & latum, in quem naves devolutæ sine vento multum eis oportuno recedere non valent.

FINIS.

CHRONICA
Walteri Hemingford,
CANONICI
DE *GISSEBURNE,*
De gestis Regum *Angliæ.*

Ab Anno Domini M.LXVI.

Ad Annum M.CCC.

Chronica *Walteri* Hemingford, Canonici de Gisseburne, de gestis Regum *Angliæ*. Ab anno Domini M.LXVI. ad annum M.CCC.

PROOEMIUM.

NE fastidiosus occurram qui succincte laborare dispono, transacta quædam tempora sub brevitate concludens, successoribus nostris brevem Margaritam relinquo: & licet *Anglia* nostra, quæ olim *major Britannia* dicebatur, eo quod à *Britannis* inhabitata erat & possessa, quorum reliquiæ modo sunt *Wallenses*, quinque vicibus quasi devicta sit & superata; Primo per *Romanos*, qui *Britanniam* expugnaverunt, Dominantesque postea recesserunt; Secundo per *Pictos* & *Scotos*, qui gravissimis eam Bellis vexantes, non tamen pro voto eam obtinuerunt; Tertio per *Anglicos*, qui eam debellaverunt & obtinuerunt; Quarto per *Danos*, qui eam obtinuerunt & postea de perierunt; Quinto per *Normannos*, qui eam devicerunt & *Anglicis* Dominantur: Hanc tamen ultimam quasi principium materiæ sumens, ab ipso *Conquæstore Gulielmo Bastardo* seriatim prosequi & compilare propono, ab Anno scilicet Domini M. LXVI. ad annum ejusdem Domini M. CCC.

Gulielmus Conquestor.

Britannia unde dicta.

Sex vicibus Britannia subacta.

Incipit Liber Primus.

CAP. I.

Incipit Liber primus. Et primo, de causa quare Wilhelmus Nothus, Conquæstor *scilicet*, Angliam *appetiit*.

UT sciatur Origo causæ quare *Wilhelmus* Bastard *Angliam* bello appetiit, breviter subscripta repetuntur. Orto inter Regem *Angliæ Edwardum*, & Comitem *Cantiæ Godowynum* gravi dissidio, eo quod Comes *Bononiensis Eustathius* qui sororem Regis *Edwardi* duxerat, *Doverniam* venit, mari transito, ubi homines sui pro hospitiis rixantes, interfecerunt unum de Civibus, & unus Civium unum ex Militibus suis interemit; propter quod iratus Comes furorem exercuit in viros & mulieres ejusdem civitatis, plures perimendo gladio, & senes & parvulos equorum pedibus conculcando. Quod videntes cives concurrerunt ad arma, & resistendo viriliter eos in fugam verterunt, peremptis ex eis VII. personis. Ipsi autem ad Regem properantes ab eo suscepti sunt. Quod audiens Comes *Godowynus* graviter tulit, & congregato exercitu de Comitatu suo scil, de *Cantia*, *Suthsaxonia*, *Westsaxonia*, & filius suus Primogenitus *Joannes* de Comitatu suo; id est *Oxenfordensi*, *Glovernensi*, *Herefordensi*, *Somersettensi*, *Barukshirensi*, alterque filius suus *Haraldus* de suo Comitatu, scil. de *Estsaxonia*,

Quam ob causam Wilhelm. Nothus Angliam bello petierit;

Gulielmus Conquæstor.

Estsaxonia, Estanglia, Huntingdonensi, & *Cantabrigiensi*: & Castra metantes in Provincia *Glouernensi*, Regi per Legatos mandaverunt, quod prædictum *Eustathium* cum suis, & *Normannos* & *Bononienses*, qui Castrum *Doverniense* tenuerunt, eis redderent. Quod audiens Rex timuit, eo quod Exercitus ejus ut præceperat, nondum conveniret; distulit tamen responsum, & interim conveniente exercitu remandavit se nequaquam petita facturum, paratisque hinc & inde exercitibus grave videbatur aliquibus magnatum, ut cum suis Compatriotis & parentibus bellum inirent. propter quod discurrentibus nunciis, & mediantibus viris discretis, convenit ut Rex & Comes tertio die convenirent *Londonias*, placitaturi super hoc, datis obsidibus mutuo & acceptis. Adveniente demum die, exercitus Comitis lapsus est: propter quod cum ipso Rege placitum inire non audebat, sed nocte superveniente fugam iniit, confusus & illusus. Mane autem facto, quia vocatus non comparuit, ab ipso Rege & exercitu suo proscriptus est Comes, cum quinque filiis & uxore sua. Unde timens sibi Comes mox cum uxore sua & duobus filiis *Swano* & *Griffo* fugit ad Comitem *Flandrensem*. *Haraldus* vero & *Leofwinus* filii sui fugerunt in *Hiberniam*. Rex vero *Edwardus* Reginam suam, filiam ipsius *Godowini* Comitis, propter odium patris repudiavit, & cuidam Abbatissæ cum una pedissequa custodiendam tradidit. Eodem autem tempore *Wilhelmus* Comes *Normanniæ* venit in *Angliam*, invitatus à Rege; quem Rex honorifice suscipiens magnis eum ditavit muneribus, & obsides Comitis *Godowini* custodiendos tradidit ei, & sic cum gratiarum actionibus abire permisit. Interim vero Comes *Godowinus* in *Flandria*, filii autem sui in *Hibernia*, congregatis exercitibus venerunt cum magna Classe in *Angliam*: & quia *Londonienses* allexerant, nullo in Ponte resistente, *Londoniis* per *Thamesin* sursum ad austrum navigarunt. Demum vero concurrentibus Rege & Comite nobiliores utriusque exercitus apparuerunt *Anglici*, & propinqui, & sic mutuo congredi abhorrebant: propter quod mutuo loquentes ad invicem de consensu partium sic ordinarunt discretiores, quod Rex pristinum honorem plene redderet *Godowino* & filiis suis, excepto *Swano*, qui de *Flandria* ad terram *Jerosolymitanam* nudis pedibus profecturus erat, pro eo quod consobrinum suum occiderat: & in redeundo nimio frigore & labore correptus interiit. Reginamque filiam *Godowini* recepit Rex, ac pristinæ dignitati restituit. Mortuo demum *Godowino Haraldus* filius ejus petiit à Rege ire N*ormanniam*, ut fratrem suum *Vulnotum* & nepotem suum *Otharinum*, filium fratris sui *Swani*, qui ibidem obsides tenebantur, ut supradictum est, liberaret, liberatosque secum deducere posset. Cui Rex, hoc, inquit, non fiet per me: veruntamen ne videar te velle impedire, permitto ut eas quo vis, & experiaris, quod possis. Præcenseo tamen te in nihil aliud tendere, nisi in detrimentum totius *Anglici* Regni, & in confusionem tui. Novi enim Comitem non ita inexpertem esse, ut eos aliquatenus velit concedere tibi, si non præscierit magnum proficuum sui. Ascendit itaque *Haraldus* navem, & orta tempestate valida projectus est in *Pontinum* fluvium, qui *Maia* vocatur, ubi à Domino terræ, secundum ritum loci illius, captivus abductus est cum omnibus suis. Constrictus itaque *Haraldus* quendam de vulgo promissa mercede illectum ad Comitem *Normanniæ* clam direxit, nuncians omnia quæ casu acciderant. At ille, audito hoc, protinus mandat Domino *Pontini*, ut *Haraldus* cum suis sibi cum festinatione mittatur, si pristina ejus amicitia potiri vellet ut prius. Sed cum ille hominem dimittere nollet, iterum à *Wilhelmo* Comite in mandatis accepit se necessario *Haraldum* missurum, alioquin certissime sciret *Wilhelmum Normanniæ* Comitem, pro eo adducendo cum suis usque ad novissimum quadrantem *Pontinum* quantocius armatum aditurum. Perterritus itaque minis, mittit *Haraldum*, qui ab ipso Comite honorifice suscipitur; & audito, cur Patriam exierat; bene quidem rem processuram, si in illa ipsa non remaneret, respondit. Tenuit ergo eum aliquibus diebus, satisque humanum ac familiarem se illi exhibuit, ut sic animum ejus in suos Conatus alliceret. Tandem vero aperuit ei quod in mente habuit. Dicebat

Margin notes: Exercitus Comitis Godwini dilabitur. — Comes Godwinus proscriptus fugit. — Rex filiam Godwini repudiat. — Normanniæ Dux invitatus à Rege venit in Angliam. — Com. Godwin. redit in Angliam. — Godwin. Regi conciliatur. — Godwinus ob. — Haraldus captivus factus, ab Wilhelmo Normanniæ Duce liberatur.

cebat enim Regem *Edwardum*, quando cum eo tunc juvene & ipſe juvenis in *Normannia* demoraretur, ſibi interpoſita fide ſua pollicitum fuiſſe, quod ſi Rex *Angliæ* foret unquam, jus Regni in illum jure Hæreditario poſt ſe transferret. Et ſubdens, ait: Tu quoque ſi mihi te in hoc adjutorem ſpoponderis, & inſuper Caſtellum de Dover cum puteo aquæ ad opus meum; te facturum quodcunque ego conſtituero promiſeris; ſororemque tuam, quam uni de Principibus meis dem, te mihi deſtinaturum; nec non & filiam meam in uxorem accepturum promiſeris, tunc & modo nepotem tuum, & cum in *Angliam* regnaturus venero, fratrem tuum incolumem liberabo. In quo Regno ſi tuo favore confirmatus extitero, ſpondeo tibi quod quicquid à me rationabiliter tibi poſtulaveris, abſque ulla contradictione obtinebis. Senſit ergo *Haraldus* periculum undique, nec intellexit qua parte evaderet. Et licet invitus, acquievit tamen. At Comes, ut omnia rata forent, prolatis ſanctorum Reliquiis, ad hoc *Haraldum* perduxit, ut jurejurando teſtaretur ſe cuncta quæ convenerant inter eos opere completurum. His itaque geſtis, *Haraldus*, recepto nepote, reverſus eſt in *Angliam*, narravitque Regi percunctanti cuncta quæ acciderant: cui Rex, nonne dixi tibi me noſſe *Wilhelmum* & in itinere tuo multa mala hinc Regno contingere poſſe? Certe in hoc facto tuo magnas genti noſtræ præcenſeo calamitates eventuras, quas mihi quæſo concedat pietas ſupera temporibus meis non evenire. In brevi, poſt hoc obiit Rex *Edwardus*; & juxta quod ipſe Rex ante mortem ſtatuerat, ſibi ſucceſſit in Regnum ipſe *Haraldus*. Cui mandavit *Wilhelmus* Comes, ut pacta ſervaret. Quod renuente, iterum mandavit ut, quamvis violata fide cætera non ſervaſſet, ſi tamen filiam ſuam duceret in uxorem, adhuc æquanimiter ferret; alioquin promiſſam ſibi ſucceſſionem Regni armis vindicaturum ſe proculdubio ſciret. At ipſe nec illud quidem facere ſe velle, nec hoc formidare reſpondit. Unde *Wilhelmus* indignatus, magna ſpe vincendi ex hac *Haraldi* injuſtitia animatus, parata Claſſe non modica *Angliam* petiit, conſertoque gravi prælio *Haraldus* in acie cecidit, & victor exiſtens, Regnum obtinuit ſic occupatum.

Gulielmus Conquæſtor.

Pactum inter Haraldum & Wilhelmum.

Edwardus Rex obit.

Wilhelmus Haraldo in præli occiſo Angliæ Regno potitur.

CAP. II.

De adventu Wilhelmi *Conquæſtoris in* Angliam.

ANno Domini M. LXVI. *Wilhelmus Baſtardus* Comes *Normanniæ* dictus *Nothus*, venit in *Angliam* cum magna Claſſe, & exercitu copioſo hominum, & equitum, applicuitque apud Penenescham. Cui occurrit Rex *Haraldus* in *Suthſaxonia*, novem milliaribus ab *Haſtingo*, & nondum congregato pleno exercitu commiſit cum eo prælium ab hora diei tertia uſque ad crepuſculum noctis: & poſt varios eventus & caſus dubios, in fine corruit Rex *Haraldus* & omnes fere nobiliores totius *Angliæ*, XI. ſcilicet, *Kalend. Novembr.* in die Sabbati. De quo quidem bello teſtabantur *Franci* qui interfuerunt, quod inter varios hinc inde caſus tanta fuit ſtrages & fuga *Normannorum*, ut victoria qua demum potiti ſunt, vere & abſque dubio juſto Dei judicio ſit aſcribenda, qui puniendo ſcelus perjurii oſtendit ſe Deum non volentem iniquitatem. *Haraldo* itaque mortuo, & *Anglicis* expugnatis atque ſubactis, Ducatui *Normanniæ* Regnum *Angliæ* ſociavit. Cumque Tyranni nomen exhorreſceret, & legitimi Principis perſonam induere vellet, à *Stigando Cantuarienſi* Archiepiſcopo in Regem ſolemniter petiit conſecrari. Ille vero cruento viro & alieni juris invaſori manus imponere formidans, nullatenus adquievit. Requiſitus vero *Atoldus Eborum* Archiepiſcopus, vir bonus & prudens, intelligenſque cedendum eſſe tempori, & divinæ nequaquam reſiſtendum ordinationi, in ipſo ſacro die Nativitatis Dominicæ *Londoniis* apud *Weſtmonaſterium* hoc munus implevit: & ad tuenda conſervandaque jura & privilegia Eccleſiaſtica eum ſolemniter

1066

Harald. occiſus.

Gulielmus Conquæſtor.

Sacramentis aſtrinxit. A quo poſtmodum, loco patris, ita colebatur, ut cum ille cæteris imperaret, ab eo ſibi imperari æquanimiter ferret. Contigit autem una vice eundem Archiepiſcopum in quadam ſua Petitione a Rege pati repulſam, iratuſque ſcapulam avertit, & maledictionem pro benedictione comminatus eſt: cujus animi motum Rex ipſe non ſuſtinens, ad pedes ejus procidit, veniam petiit, & ſatisfactionem ſpopondit. Cumque optimates qui aderant, ſuaderent ut Regem proſtratum erigeret; reſpondit, ſinite, inquit, illum jacere ad pedes *Petri*. Porro idem Rex a *Stigando Cantuariæ* Archiepiſcopo, ut dictum eſt, irritatus, cum vitium ordinationis ſuæ, & vitæ dedecora poſtea cognoviſset, honeſtam de ipſo voluit habere ultionem. Acerſitus enim literis Regiis ad diſponendam Eccleſiam *Anglicanam* Apoſtolicæ ſedis legatus, concilium in *Angliam* celebravit, in quo *Stigandum*, ſceleribus poteſtatis infructuoſam arborem, ſecuris Canonicæ animadverſionis ſuccidit.

Concilium in Angl. celebratum.

CAP. III.

De Incendio Eboraci, *& ſubjectione* Northumbrorum.

1068 Anno Domini M. LXVIII. Venit Rex *Eboracum*, & ibidem duo Caſtella firmavit, rediitque ad partes Auſtrales, & in anno ſequente miſit *Robertum* Comitem in *Northumbriam* cum exercitu copioſo. Qui cum eſſet Dunelmi, audivit à quibuſdam qui præmonerent eum, quod *Northumbrenſes* irruerent in eum nocte, & vires exercerent in mortem ejus. Noluit tamen credere, dicens eos talia præſumere non audere. Et cum eſſet ſecurus, nihil ſibi timens in aliquo, irruerunt in eum nocte, circumvallantes Caſtra ſua, & univerſos trucidantes, ita quod non evaderet niſi unus homo ſolus. Eodem etiam anno, circa Feſtum Natalis beatæ *Mariæ* virginis, venerunt filii Regis *Swani* de *Danemarchia*, à *Northumbrenſibus* accerſiti, cum ducentis quadraginta Navibus; & applicuerunt in oſtio *Humbriæ*, & properantes *Eboracum*, obſederunt *Normannos* in Caſtellis ibidem ex parte una; *Northumbrenſes* vero venerunt & obſederunt eoſdem Caſtellanos ex parte altera: Unde timentes ſibi *Normanni*, qui fuerant in Caſtrorum præſidio, ne forte domus quæ prope Caſtella erant in adjumentum eſse poſsent *Danis* & *Northumbrenſibus*, ad implendas foſsas Caſtellorum, ut eis ſic ingreſsum facerent, communicato conſilio ante eorum ingreſsum igne eas ſuccenderunt XIII. *Kalend. Octobris*, qui ventorum impulſu ſuccreſcens totam Civitatem, & Monaſterium Sancti *Petri* doloroſe conſumpſit. Supervenientes autem hinc & inde *Dani* & *Northumbrani* eadem die Caſtella infregerunt, & pluſquam III. Millia *Normannorum* peremerunt gladio, paucis admodum reſervatis. Reverſique ſunt *Dani* in terram ſuam, & *Northumbrenſes* in locum ſuum. Quod cum audiſset Rex, iratus eſt valde, & congregato exercitu copioſo *Northumbriam* adiit, devaſtavitque eam per totam Hiemem ſequentem: in tantum quod per IX. annos ſequentes lata ubique ſolitudo patebat. Inter *Eboracum* enim & *Dunelmum* nulla inhabitabatur villa, ſed omnia fuerunt Beſtiarum & Latronum latibula: in tantumque invaluit fames, ut homines famelici humanas, equinas, caninas, & catinas carnes comederent & devorarent. *Dunelmenſis* autem Epiſcopus *Egelwinus* & optimates cæteri timentes Regem, ne & ipſi cum cæteris morti traderentur, aſſumentes ſecum corpus beati *Cuthberti* integrum fugerunt in Clybeland; ad quorum introitum retraxit ſe mare quod erat tunc plenum, & ipſis ferentibus ſacratiſſimum corpus cum toto Comitatu eodem ſiccum præbuit iter; quibus ex parte altera terram contingentibus, reverſum eſt mare in curſum ſolitum omnes arenas operiens fluctibus copioſis, *Dunelmenſis* etiam Eccleſia omni Eccleſiaſtico ſervitio deſtituta, facta eſt quaſi deſertum & ſpelunca Latronum. Revertente tunc Rege in *Suthumbriam* vernali tempore, prædictus *Dunelmenſis* Epiſcopus cum Theſauro

Bellum cum Northumbrenſib.

Swanus Daniæ Rex Northumbrenſibus auxilium fert.

Wilhelmus Rex Northumbriam vaſtat.

Miraculum à B. Cuthberto patratum.

ſauro ſacri corporis, & omni Populo reverſus eſt ad *Dunelmenſem* Eccleſiam, peractis in Clyvelande tribus Menſibus & aliquot diebus. *Gulielmus Conquæſtor.*

CAP. IV.

Pecuniam cepit Rex in Eccleſiis.

REx autem in Anno Domini M. LXX. in ipſa quadrageſima Monaſteria totius *Angliæ* perſcrutari fecit, & pecuniam, quam ditiores *Angliæ*, propter illius auſteritatem & depopulationem, in eis depoſuerant, auferri juſſit. 1070

CAP. V.

Scoti *vaſtaverunt partem* Clyvelande & Epiſcopatum.

PEr idem tempus infinita *Scotorum* multitudo, ducente *Malcolmo* eorum 1070
Rege, per Comberland traducta verſus orientem divertens, univerſam *Malcolmus in*
Tesdal & ejus finitima loca ultra citraque feroci depopulatione vaſtavit, depo- *Angliam irrumpit.*
pulataque quadam parte *Clivelandiæ*, quaſi ex ſubito occupavit Hertenneſſe. Indeque per terras Sancti *Cuthberti* diſcurrens, multos rebus privavit & vita; Villas Eccleſiaſque cum illis qui in eas confugerant concremando; ſenes & vetulæ gladiis obtruncantur; alii indifferenter confodiuntur: Rapti ab uberibus Matrum parvuli projiciuntur in altum, & lanceis excipiuntur; hac enim crudelitate maxima pro ludi ſpectaculo delectabantur Scoti Beſtiis crudeliores. Virgines vero aliquas & juvenes quoſdam duxerunt miſeros & captivos: & reverſi ſunt ſic in terram malam. Ipſe vero *Malcolmus* Rex *Scotiæ* *Malcolmus*
in revertendo invenit *Margaretam* filiam *Agathæ*, quæ poſtea dicebatur *bona* *Margaretam*
Margareta, & eam duxit in uxorem: per quam impoſterum ferocitatem dimi- *uxorem ducit.*
ſit in parte, & honeſtior factus eſt. Ex qua etiam proceſſu temporis ſex filios procreavit, *Edwardum* ſcilicet, & *Edmundum*, *Eadgarum* Regem, *Alexandrum* Regem, *Etheldredum*, & *David* Regem, duas etiam filias, *Matildem* ſcilicet Reginam *Angliæ* dictam *bonam*, & *Mariam* quam Comes *Bononiæ* accepit in uxorem.

CAP. VI.

Rex Angliæ *ſubjecit ſibi Regem* Scotorum.

ANno Domini M. LXXII. Poſt Aſſumptionem beatæ *Mariæ*, cum audiſſet 1072
Wilhelmus Rex mala quæ fecerant *Scoti*, cum Exercitu copioſo & navibus multis in *Scotiam* profectus eſt. Cumque ingreſſus eſſet eam, procul miſſis ad eum nunciis rogavit Rex *Malcolmus* ea quæ pacis ſunt, ſciens ſe non poſſe dimicare cum eo; occurritque ei in loco, qui dicitur *Abernithii*, & homo ſuus *Malcolmus*
devenit facto homagio & datis obſidibus multis, reverſuſque eſt *Wilhelmus* *homagium*
Rex uſque *Dunelmum*, ubi Caſtellum de novo conſtruxit; & quia multi de ſuis *præſtat Wilhelmo.*
non credebant beatum *Cuthbertum* eſſe ſanctum, vel corpus ſuum non ibi eſſe integrum, præcepit Rex in ipſo Feſto omnium Sanctorum, celebrante Epiſcopo loci illius miſſam eodem die, ut duo capellani de ſuis ingrederentur & viderent corpus atque palparent. Diſpoſuerat enim Rex quod ſi ſanctum corpus non inveniretur, omnes majores natu ejuſdem Provinciæ detruncarentur.

Gulielmus Conquæstor. Sed mutavit Deus propositum suum: statim namque correptus Rex cœpit inæstimabili æstu fatigari, nimirumque sudare, & horrore nimio concuti. Moxque mittens ad capellanos eosdem imperavit, ne quoquo modo præsumerent attingere ad speculcrum: confestimque equum ascendens, non destitit urgere cursum donec *Thesiam* videret & transiret, eo quod moderatus ille calor nondum prius quiesceret ad plenum. Et ex tunc ipsum gloriosum sanctum multum honori habuit, atque commendavit.

CAP. VII.

Monachi venerunt primo Dunelmum.

1074 ANno Domini M. LXXIV. Tres Monachi de Provincia *Merchiorum Lincolniensi* divinitus missi venerunt *Eboracum*, petentes à vicecomite ducem itineris usque *Munkecastrum*, id est; *Monachorum Civitatem*, quæ nunc nominatur *Novum Castrum*. Quo venientes, & ad tempus ibi morantes antiquorum servorum Christi multum repererunt vestigium: propter quod diverterunt se ad *Girnum*, Episcopo *Dunelmensi Waltero* illos cum summo honore suscipiente: horum nomina fuerunt, *Aldewinus*, *Alfwinus*, & *Reynfridus*. Ex his tribus tria in Regione *Northumbrorum* instaurata sunt Monasteria, unum *Dunelmi* in honorem Sanctæ *Mariæ*, aliud *Eboraci* in honorem ejusdem Dei genitricis, tertium apud Streanshald quod nunc Whitby appellatur. Ex præcepto autem Regis *Wilhelmi Nothi* convenerunt postea Monachi in *Dunelmo*, Anno Domini M. LXXXIII. VII. *Kal. Junii*, feria sexta.

Monasteria III. instaurata.

CAP. VIII.

Robertus *filius Regis recessit à Patre.*

1077 ANno Domini M. LXXVII. *Robertus* Courthese, *Wilhelmi* Regis Primogenitus, relicto Patre perrexit in *Franciam*; eo quod Pater ipsius non permisit eum pacifice possidere *Normanniam*, quam coram *Philippo* Rege *Francorum* sibi dederat, antequam veniret in *Angliam*; & auxilio Regis *Philippi* fretus magnas agebat frequenter prædas in *Normannia*, eam in magna parte gladio & igne devastans. Quod cum audisset Pater ejus, commotus est, & transfretans occurrit filio suo ante Castellum Gerbochret, quod Rex *Francorum Philippus* præstiterat eidem *Roberto*: & facto congressu valido congressus est ipse filius ignoranter cum Patre, & vulnerato Patre in Brachio dejecit eum in terram filius. Moxque ut audivit vocem patris conclamantis ad suos, cum summa festinatione descendit, & patrem erexit in equum, illæsumque ex tunc abire permisit. Pater autem bonitatem filii ex instinctu naturæ cognoscens, missis nunciis eum ad se revocavit, Paternæ pietatis sibi viscera pandens, & conservans: reversique sunt in *Angliam* & semper in posterum filius Patri fideliter Militavit.

Rex filium suum in gratiam recipit.

CAP. IX.

Scoti *repugnaverunt secundo.*

1079 ANno Domini M. LXXIX. Rex *Scotorum Malcolmus*, post assumptionem beatæ *Mariæ* Virginis, insaniens iterum cum plebe sua, *Northumbriam* usque ad flumen Thyne devastavit, multos occidens gladio, & plurimos captivos abducens;

ducens; & reversus est sic cum præda magna. Quæ cum audisset Rex, misit *Robertum* filium suum, & robur exercitus in *Scotiam*, ut tantam audaciam debita vindicta reprimeret & castigaret. Sed, quia viribus impar jussa complere non potuit, infecto negotio rediens, super flumen Thyne Castellum novum fabricavit, & demum ad Patrem reversus est. Eodem etiam anno misit Rex fratrem suum *Odonem Baiocensem* Episcopum cum multa Militari manu ut *Northumbriam* devastaret, pro eo quod innocentem occiderant Episcopum *Dunelmensem*, apud Cathefhetved.

Gulielmus Conquæstor.

Northumbria Reg. jussu vastata.

CAP. X.

Descriptio totius Angliæ *per Regem.*

ANno Domini M. LXXXVI. *Wilhelmus* Rex fecit describi omnem *Angliam*, 1086
quantum scilicet terræ quisque Baronum suorum possidebat, quot feodatos Milites, quot carrucas, quot Villanos, quot Animalia, & quantum vivæ pecuniæ quisque haberet in omni Regno suo, à magno usque ad minimum, & quantum redditus quæque possessio reddere poterat. Et vexata erat terra, & gravata ex multis cladibus inde procedentibus, & maxime quia pestis erat maxima animalium & ovium, & aeris intemperies magna. Eodem anno Rex filium suum *Henricum* Armis Militaribus honoravit, & convocatis magnatibus terræ, & Archiepiscopis & Episcopis, Abbatibus & eorum Militibus eidem filio fidelitatem jurare fecit. Cogitaverat enim Rex transfretare, & in anno sequente cogitatum implevit. In eodem etiam sequente Anno urbes multas, ecclesiam quoque beati *Pauli* cum majore & meliore parte *Londonii* ferox flamma consumpsit.

Pestis inter animalia grassatur.

CAP. XI.

De morte Wilhelmi Nothi, *& quid post mortem ejus accidit.*

ANno Domini M. LXXXVII. Ante Assumptionem beatæ *Mariæ* Rex *Wil-* 1087
helmus cum exercitu copioso in *Franciam* transfretavit, & opidum *Mobuntum* per tempus modicum obsidens, illud demum omnesque Ecclesias in eo sitas, duosque reclusos succendit; & rediit in *Normanniam*, & in ipso reditu dirus dolor viscerum apprehendit eum, & de die in diem magis ac magis ingravescens agitabat eum valde. Sentiens autem quasi in januis mortem imminere, Fratrem suum *Odonem Baiocensem* Episcopum, *Morgarum*, *Rogerum*, *Gilbardum*, Comites, & alios quos in custodia diu tenuerat, libere dimisit abire, Deinde filio suo *Wilhelmo* Regnum tradidit *Angliæ*, & *Roberto* filio suo Primogenito qui tunc exulabat in *Francia* Comitatum concessit *Normanniæ*, & hoc quia Paternæ pietati inofficiosus, & iterato rebellis extiterat: *Henrico* vero filio suo Juniori cujus indolem propensius laudabat, multa pecuniæ summa donata, bene quidem acturum prædixit. Et sic cœlesti munitus Viatico, postquam viginti Annis & decem Mensibus & XXVIII diebus Genti *Anglorum* præfuit, quinto *Idus Septembres* Regnum cum vita perdidit, dormivitque cum Patribus suis. Homo ab annis adolescentiæ suæ armis acer, animo ingens, successu fœlix, singulare *Nothorum* decus: Sepultusque est *Cadomi* in Ecclesia beati *Stephani* Protomartyris, quam ipse à fundamentis extruxerat, bonisque ditaverat multis. In ejus vero sepultura quoddam memoriale contigisse fertur; cum enim, expleta exequiarum solemnitate, corpus ejus in loco ad hoc præparato esset condendum, quidam terribiliter accedens, omnipotentis Dei

Wilhelmus R. in Franciam cum exercitu transfretat.

Odo & alii carcere liberati.

Wilhelm. regnum filiis divídit.

Wilhelmus obit.

Cadomi sepelitur.

Gulielmus Conquæstor. *Wilhelmi Regis injustitia patefacta.* prætento nomine, eum ibidem ſepeliri prohibuit, dicens: Terra, inquit, iſta antiquo mihi jure competit, quam idem dum Monaſterium conſtrueret violenter mihi abſtulit, nec unquam poſtea mihi pro ea ſatisfecit. Obſtupuere itaque omnes qui aderant, tranſitoriæ Dominationis actum conſiderantes, ut Princeps potentiſſimus, qui tam late dominatus fuerat vivus, locum Corporis ſui capacem mortuus ſine querela non haberet. Denique illa querela adeo movit omnes, ut prius conquerenti vivo pro voto ſatisfacerent, & deinde mortuo exequias adimplerent. Sane quod idem *Wilhelmus Baſtardus* Chriſtianos innoxios injuſte & hoſtiliter impetiit, rei ſubſequentis patet argumento. In loco namque ubi victi *Anglici* occubuerunt, conſtructum eſt à victoribus Monaſterium nobile beati *Martini* de *Bello* nuncupatum, tanquam *Normannicæ* victoriæ titulus, & ut eſſe poſſet expiatio quædam tanti Sanguinis Chriſtiani. Locus autem ille ubi *Anglorum* ſtrages facta eſt, ſi forte modico imbre maduerit, verum ſanguinem & quaſi recentem exſudat; ac ſi aperte dicatur quod vox tanti ſanguinis Chriſtiani clamat ad Deum de terra, quæ aperuit os ſuum & ſuſcepit eundem ſanguinem de manibus fratrum Chriſtianorum.

Monaſterium B. Martini fundatum ab Wilhelmo.

Mirum portentum.

CAP. XII.

De Primordiis & Coronatione Wilhelmi Rufi.

1087 ANno à plenitudine temporis qua veritas de terra orta eſt M. LXXXVII. *Wilhelmus Rufus* filius *Wilhelmi* Conquæſtoris, poſt mortem Patris ſtatim in *Angliam* rediens de *Normannia*, convocatis Magnatibus terræ in ipſo die Dominico, VI. *Kalend. Octobris*, in *Weſtmonaſterio Londoniæ*, a *Lanfranco Doroberniæ* Archiepiſcopo in Regem conſecratus eſt. Deinde *Wintoniam* adiens, Theſauros Patris ſui ut ipſe juſſerat per *Angliam* diviſit, & Eccleſiis præcipue pauperibus, quibuſdam ſcilicet X. Marcas, quibuſdam VI. & ſecundum majus & minus ut expedire viderat, largitus eſt. Ejuſque germanus *Robertus* frater ſenior in *Normanniam* reverſus, Theſauros, quos ibi invenit, pro anima Patris ſui Monaſteriis & Eccleſiis largitus eſt, habuitque *Normanniam* ordinatione Patris.

Will. Rufi conſecratio.

CAP. XIII.

Quomodo frater ejus Robertus *rebellavit.*

1088 ANno Domini M. LXXXVIII. Inter primates *Normanniæ* qui venerant in *Angliam*, orta eſt diſſenſio. Magna pars enim nobiliorum *Normannorum* favebat Regi *Wilhelmo*, ſed minima pars altero favebat *Roberto* Comiti *Normanniæ*; & maxime cupiens & ordinans hunc accerſere in Regnum, & Regem fratrem aut fratri tradere vivum, aut Regno privare peremptum, de quibus fuit quaſi primus prædictus *Odo Baiocenſis* Epiſcopus, qui fuit Comes *Cantuarienſis*, ſcripſit vero cum ſuis *Roberto* Comiti, ut veniret cum manu armata, & hoc nullo modo amitteret; promittens ſibi auxilium multum in ipſo ſuo ingreſſu. Ipſe autem interim cum ſuis fautoribus & ſequacibus Villas & Domos Regias ſuccendit, & Caſtrum *Hornenſe* pro poſſe toto firmavit. His auditis, *Wilhelmus* Rex in novitate ſua timens, convocavit *Anglos*, & oſtendit eis ſeditionem *Normannorum*, rogavitque ut ipſum, quem de voluntate Patris in Regem creaverant ſibi, tanquam caput & Regem tuerentur; promittens eis quod meliorem Legem, quam ſibi vellent eligere, concederet eis impoſterum, & ſcriptura firmaret. (Sed quod promiſit non tenuit.) Ipſi tamen *Anglici* ſibi fideliter aſſiſtentes quæſierunt prædictum *Odonem* apud *Hornecaſtrum*, & eum non

Conſpiratio in Wilhelmum.

Odonis caſtella expugnantur.

non invenientes destruxerunt Castrum ibidem. Indeque quærendo divertentes obsederunt eum per VII. hebdomodas in Castro de *Peneneſta*: Constrictusque fame & penuria Castrum reddidit: sub conditione tamen, quod Regnum *Angliæ* cum suis omnibus cum omni festinatione exiret, reddito tamen prius Castro *Roffenſi* quod sui tenuerunt: & promissum hoc sacramento firmavit. Cumque venisset ibidem, cum hominibus Regis qui deberent seisinam Castri recipere, mox ipsi Castrenses Episcopum cum cæteris in vinculis posuerunt: dicebant enim hoc esse factum calliditate Episcopi. Quod cum audisset Rex properavit ibidem cum exercitu copioso, & reddita est Civitas cum Castro. Episcopus vero *Normanniam* adiit, & à *Roberto* Comite totius Provinciæ curam suscepit. *Robertus* vero Comes attemptavit venire in *Angliam* cum magna Classe, sed à Piratis Regis, qui curam Maris a Rege susceperant, repulsus est, interfectis multis & suis in ipso Mari.

Gulielmus Conquæſtor.

Roberti classis diſſipata.

CAP. XIV.

Rex Wilhelmus *ivit in* Normanniam.

ANno Domini M. XC. *Wilhelmus* Rex cum multa militia *Normanniam* petiit, ut eam a fratre suo *Roberto* potenter abriperet: sed mediantibus amicis communibus in bonum pacis sequenti modo consenserunt: videlicet, quod Rex *Wilhelmus* daret Comiti certas terras in *Anglia*, & Comes Regi terras & Castra in *Normannia*; & quod vicissim sibi succederent, si quis eorum absque liberis in fata decederent. Hanc autem conventionem & pacis formam XII. ex parte Comitis juraverunt. Interim dum talia ab ipsis agerentur, *Henricus* frater eorum Germanus Montem Sancti *Michaelis* in *Normannia* cum multis Militibus ingressus est, terras ipsius Regis vastans, & homines quos poterat in captivitatem ducens. Propter quod Rex & Comes cum innumeroso exercitu per totam quadragesimam montem obsederunt, & factis congressionibus multis, in quibus hominum & equorum jactura fiebat eis immensa, tandem infecto negotio recesserunt.

1090

R. Wilhelm. Roberto frat. ſuo conciliatur.

Henricus terras Wil. Ruf. fratris ſui vaſtat.

CAP. XV.

Scoti *Rebellare cœperunt.*

INterea Mense *Maio Malcolmus* Rex *Scotorum* cum immenso exercitu *Northumbriam* invasit, ulterius processurus si posset; sed noluit ipse Deus, unde & statim rediit. Quod cum audisset Rex, mox cum fratre suo *Roberto* reversus est in *Angliam* Mense *Augusti*, & congregato immenso exercitu & Classe non modica, versus *Scotiam* profectus est. Sed, antequam intraret, *Scotiam*, suborta tempestate maxima circa festum Sancti *Michaelis*, fere tota Classis illa demersa est, multique de equestri exercitu fame & frigore perierunt. Occurritque cum exercitu magno Rex *Malcolmus* in Provincia *Lowdicenſi* juxta confiniam, ad resistendum præparatus. Quod videns *Robertus* Comes advocavit ad se quendam Militem *Edgarum* nomine, quem Rex de *Normannia* expulerat, & tunc Regi *Malcolmo* Militabat; cujus auxilio fretus pacem inter Reges hac conditione firmavit, ut Regi *Wilhelmo Malcolmus* obediret, sicut prius fecerat Patri suo, & *Malcolmo* XII. Villas, quas in *Anglia* sub Patre suo habuerat *Wilhelmus*, redderet; & XII. Marcas auri singulis annis daret. Sed pax ista per modicum tempus duravit. Reversusque est Rex *Wilhelmus* versus *Karliolum*, & in sequenti anno eandem civitatem

1090

Malcolmus Northumbriam invadit.

Pax inter Wilhelmum & Malcolmum.

Carleolum reſtauratur.

Gulielmus Conquæstor. tem restauravit, & ædificavit in ea Castrum cum Turri fortissima. Hæc enim Civitas a Danis ante cc. annos diruta, usque ad idem tempus desolata mansit, & omnino quasi deserta.

CAP. XVI.

Tempestas Venti contingens Londoniis.

1090 EOdem anno, xvi. *Kal. Novembris*, feria sexta, Turbo pervalidus veniens ab *Affrica* in Civitatem *Londoniensem*, plusquam cvi. Domos, & Ecclesias quam plures subvertendo concussit. In Ecclesiam quoque Sanctæ *Mariæ*, quæ dicitur *ad Arcum*, irruens, in ea duos homines occidit, & tectum cum tignis in altum levans, & huc illucque per aera ferens, tandem vi. de tignis, eo ordine quo tecto prius infixa fuerant, tam profunde defixit in terra, ut de quibusdam eorum septima pars, de quibusdam vero octava tantum appareret, & erant longitudinis quasi xxviii pedum.

CAP. XVII.

Scoti *Rebellarunt, & occiditur* Malcolmus *Rex.*

1093 *Rex ægrotat.* ANno Domini M. XCIII. Infirmatus est Rex *Wilhelmus* apud *Gloverniam*, timensque mortem, eo quod vehementer urgeretur, votum vovit Deo, & promisit quod Ecclesias amplius non violaret, nec ad censum poneret; leges corrigeret, rectas statueret. Lætatus est Populus terræ hoc audito. Unde *Malcolmus* Rex *Scotiæ* in veniendo versus Regem *Wilhelmum*, sicut ei condictum fuerat, ad Ecclesiæ novæ principium *Dunelmi* extitit: incepta est enim ibidem nova Ecclesia III. *Idus Augusti*, feria quinta. Episcopo *Wilhelmo* & *Malcolmo* Rege & *Turgeto* Priore ipso die ponentibus primos in fundamento lapides. Die vero Sancti *Bartholomæi* Apostoli idem *Malcolmus* apparuit Regi *Wilhelmo* apud *Gloverniam*, ut, sicut a Magnatibus utriusque regionis præordinatum fuerat, inter eos pax firma & stabilis amicitia firmaretur. Sed Rex *Wilhelmus* nec eum alloqui voluit, nec videre: quin etiam in superbiam erectus eum parvipendendo despexit. Insuper & eum constringere voluit ut in Curia sua secundum judicium Baronum suorum rectitudinem sibi faceret & justitiam: sed eo respondente, quod hoc non faceret, nisi in confinio Regionum, ubi antecessores sui rectitudinem facere consueverant, & secundum judicium primatum utriusque Regni, inpacatus abscessit. Moxque cum esset Regnum suum ingressus, immensum congregavit Exercitum, & erumpens cum Primogenito suo *Edwardo Northumbriam* hostiliter invasit, devastans eam, & incendens usque Alnewyk, ubi à Militibus *Roberti Northumbriæ* Comitis, *Morello* scilicet milite strenuissimo, die Sancti *Bertinii* occisus est cum filio suo *Edwardo*, cæsis multis aliis, & Reliquis in fugam conversis. Et justo Dei judicio in illa Provincia occubuit, quam multoties depopulando attrivit: quatuor enim vicibus eam attriverat, & in quinta vice quo potuit exercitu eam invasit, ipsam, si posset, in ultimam deducturus desolationem. Sed mutata fortuna juxta flumen Alne perimitur, ut dictum est. Et exercitus reliquiæ quæ gladios effugerant, inundationibus fluminum quæ tunc Hiemalibus pluviis plus solito excreverant, absorpti sunt. Corpus vero Regis & cruentissimi carnificis duo ex indigenis carro impositum traxerunt ad Tynemew, & sepelierunt illud ibi; non enim erat ex omnibus caris suis qui sibi humanitatis officium exhiberet. Regina vero *Scotorum Margareta*, audita morte Mariti sui, in infirmitatem decidit,

Dunelmensis Ecclesia fundata.

Malcolmus male acceptus Regi Wil.

Malcolm. Northumbriam iterum invadit.

Margareta obit.

cidit, & cœlesti Viatico munita confessa & vere contrita, ut ipsa Deum rogaverat ne diutius viveret, vitam post triduum finivit in pace. Qua mortua, mox in unum congregati *Scoti Duffenaldum* fratrem *Malcolmi* sibi in Regem elegerunt. Et omnes *Anglos* qui de curia Regis fuerant de *Scotia* expulerunt. Quibus auditis, filius Regis *Malcolmi* nomine *Dunekanus* Regem *Wilhelmum* cui tunc militabat & obses fuit, ut ei Regnum Patris sui sibi concederet, petiit cum instantia, & impetravit, juravitque Regi fidelitatem, & accepta multitudine magna *Anglorum* & *Normannorum Scotiam* adiit: expulsoq; Patruo suo, & à regno ejecto loco ipsius per modicum Regnavit. Nam congregati *Scoti* homines illius *Dunkani* ex improviso quasi omnes fere peremerunt, ipso fugiente cum paucis; dehinc missis ad eum nunciis revocaverunt eum, & regnare promiserunt sub hac conditione adjecta, quod nullum de cætero in Regnum *Scotiæ* introduceret *Anglicum* vel *Normannum*. Sed non post multum temporis, hortatu *Duffenaldi* prædicti, ipsum *Dunkanum* suum Regem per insidias peremerunt, & illum *Duffenaldum* sibi iterum in Regem constituerunt: quem Rex *Angliæ Wilhelmus* postea de Regno expulit, & *Edgarum* filium *Malcolmi* Regem constituit.

Gulielmus Conquæstor.

Duffenaldus Scotorum Rex eligitur.

Duncanus auxiliante Wilhelmo, Scotiæ Regn. recuperat.

Duncano occiso Duffenaldus Regn iterum usurpat.

CAP. XVIII.

De dissentione inter Regem & Fratrem suum.

ANno Domini M. XCIV. *Robertus* Comes *Normanniæ* fratri suo *Wilhelmo* Regi per Legatos Nuncios mandavit de pacis forma, quam inter se prius firmaverant, non observaturum diutius, nisi conventionem factam in *Normannia* plenius tenere perseveraret: Insuper vocavit eum perjurum & perfidum. Ob quam causam Rex congregato exercitu *Normanniam* adiit in medio quadragesimæ, & ad fratris colloquium sub pace statuta veniens, scilicet excandentibus ipsis in verbis, recessit absque pace; denuo tamen mediantibus quibusdam amicis in campo Martii convenerunt; ubi magnates illi, qui inter eos pacem prius firmaverant, & sacramentis se constrinxerant Regi omnem culpam imposuerunt. Sed ille nec culpam agnoscere, nec conventionem tenere voluit, sed omnino recusavit: unde irati discesserunt, & imparati: conductisque Militibus hinc & inde multas exhauserunt pecunias, & multa fecerunt mala inter se; Rege *Francorum* favente partem Comitis, & diversa remedia conferente. Propter quod *Wilhelmus* Rex misit in *Angliam*, & multa millia peditum accersivit, gravique tributo & mortalitate hominum maxima per duos annos continuos *Angliam* gravabatur. Interim cum venissent apud *Hastingam* xx. millia Peditum ut mare transirent ad Regem, venerunt quidam ex parte Regis, & ab eis pecuniam abstulerunt ab uno quoque scilicet x. Solidos, & eos sic repatriare fecerunt.

1094

Legatio Roberti ad Wilhelmum.

Dissidium Fratrum in bellum apertum erumpit.

CAP. XIX.

Wallenses *Rebellare cœperunt.*

AD hæc etiam *Wallenses*, servitutis jugo quo diu premebantur excusso, servitute ejecta, libertatem sibi vendicabant: unde congregata multitudine magna processerunt protervo capite, fregeruntque Castella quæ in *Westwalonia* firmata fuerunt & sumptuose constructa. Insuper in *Cestrensi*, *Salopiensi*, *Herefordensi* provinciis frequentes prædas agebant, villas concremabant, & multos ex *Anglicis* & *Normannis* gladio perimebant, non parcentes sexui vel ætati: fregeruntque Castellum in *Menevia* insula. Quæ cum audisset Rex, festinanter

Wallenses Angliæ confinia populantur.

Gulielmus Conquæstor. festinanter rediit de *Normannia* mense *Januarii*, & congregato exercitu perrexit in *Walloniam*, auctores tanti mali comprehendere volens, & suo si posset modo castigare. Sed mutata est ei fortuna, & propositum hoc non est ad vota completum. Nam multos ibi homines perdidit & equos, & post eventus varios in *Angliam* reversus est, ut iterum securius reverteretur ibidem. Animati vero *Wallenses* propter recessum Regis, Castellum de Mungumry obsederunt ad tempus, & viris qui in eo fuerunt peremtis, illud tandem demoliendo fregerunt. Propter quod Rex post Festum Sancti *Michaelis* properavit ibidem cum immenso exercitu,& iterum ut prius multis hominibus& equis deperditis, ignominiose reversus est. Iterumque in sequenti anno Comes North aggressus est eos post Pascha,ut omnes masculini sexus absque ullo delectu perimeret:sed vix inveniens eorum aliquem, & paucos admodum capiens, plus de suis perdidit, quam voluntatem ipsius explevit; & sic rediit confusus, & illusus. Sed post duos annos sequentes Comes *Hugo* de Schrobberbers cum *Hugone* Comite de *Cestria Meneviam Insulam* quæ dicitur Anglesege, cum exercitu adierunt, & multos *Wallensium* perimentes, ceperunt Insulam illam, feceruntque multa mala in populo illo, quosdam vero pedibus truncatis, & manibus quosdam abscisis, testiculos exsecaverunt; quendam etiam provectæ ætatis presbyterum nomine *Renredum*, à quo *Wallenses* in suis agendis consilium accipiebant, ab Ecclesia extraxerunt, absciſque testiculis, & uno oculo eruto, linguam etiam præciderunt: sed die tertia gratia Dei, ut creditur, reddita est ei loquela. Comes vero *Salopiensis* propter idem, ut creditur, facinus à Rege *Norraganorum*, qui illic cum paucis navibus applicuerat,sagitta percussus interiit.

Rex è Normannia in Walliam transit.

Recedente Rege iterum revertuntur Wall.

Secunda Regis expeditio.

Tertia Regis expeditio.

Tertia Regis expeditio.

Quarta expeditio felicior.

Presbyter linguam abscissam divinitus recuperat.

CAP. XX.

Devicit Barones.

1095 ANno Domini M. XCV. Comes *Northumbrensis Robertus* de Moubray cum multis aliis in depositionem Regis sui *Wilhelmi* concurrentes,si forte eum vita privare possent, & Regno filium amitæ suæ, *Stephanum* scil. de *Albamario*, sibi in Regem constituere conati sunt, sed frustra; nam Rex cognita eorum fraude & exercitu congregato *Northumbriam* adiit; & Castellum prædicti Comitis ad ostium *Thinæ* per duos menses obsidens, illud tandem potenter accepit, & milites in eo captos in custodia posuit pro voto relegandos. Comes autem fugiens, ut in secreto posset loco abscondi & salvari, per insidias tandem detectus est, & ab Ecclesia Sancti *Oswini* Regis & Martyris, ad quam fugerat,violenter extractus, in custodia Regis positus est, ductusque est ad Castellum de Banniburgh,quod Uxor sua & propinquus ejus *Morellus* miles strenuissimus nomine suo tenuerunt, ut illis præciperet Castrum Regi reddere. Quod cum ipsi modico distulissent, præcepit Rex oculos Comitis in conspectu suorum erui, nisi ejus jussum citius impleretur, quod illi timentes reddiderunt Castrum. Annoque sequenti aggressus est eos.

Baronum Conjuratio in Regem detecta.

Comes Nortumbrens. captus.

CAP. XXI.

Quomodo Recepit Rex Normanniam *à fratre suo* Roberto.

1095 EOdem Anno M. XCV. *Urbanus* Papa venit in *Galliam*, & in quadragesima convocata synodo, & apud *Clarum Montem* celebrata, negotium terræ sanctæ diligenter exposuit. Hortans Christicolas universos, ut Christi imitatores effecti ad Terram Sanctam, quam proprio sanguine consecravit, ad vindicandam

Concilium Claremontanum.

vindicandam ipsius sanguinis effusionem, & ipsius Terræ Sanctæ recuperationem proficiscerentur. Ad cujus hortatum magnatum plures & populus Terræ multus crucem assumpsit. Inter quos *Robertus* Comes *Normanniæ* Sanctæ Crucis charactere insignitus est. Misitque nuncios ad Regem *Wilhelmum* fratrem suum, nuncians ei propositum hoc, & petiit ut absque repetitione alicujus injuriæ, redintegrata inter eos pace firma, mutuaret sibi decem millia Marcarum Argenti, ut incoeptum posset adimplere propositum, & sibi *Normanniam* loco pignoris liberaret. Placuitque iste sermo Regi, & mox ejus petioni satisfacere gestiens indixit majoribus *Angliæ*, ut unusquisque eorum sibi pro posse pecuniam mutuaret, & hoc festinanter. Cujus rei causa Episcopi, Abbates, Abbatissæ aurea & argentea Ecclesiæ ornamenta fregerunt, in pecuniam redigentes: Comites vero & Barones, & cæteri magnates terræ homines & subditos suos spoliaverunt, & Regi immensam deferendo pecuniam placuerunt eum in muneribus suis: transivitque in *Normanniam* mense *Septembris* & pace cum suo Germano firmata, præstitit ei sex mille sexcentas sexaginta sex libras argenti, & *Normanniam* loco pignoris accepit; & post aliquantum temporis, post duos scil. annos, Civitatem *Cenomannis* magnamque illius Provinciæ partem suæ ditioni subjecit. Profectique sunt Christiani nostri Catholici in Terram sanctam, & in sequenti anno Nicæam ceperunt Civitatem.

Gulielmus Conquæstor. *Robertus cruce signatus* *Ducatum suum fratri oppignorat.*

CAP. XXII.

Quomodo Civitas Jerusalem *capta est à Christianis.*

QUo quidem Anno MXCVII. Cometa III. *Kalend. Octobris*, & per XV dies sequentes apparuit. Animose ergo procedentes in inimicos Crucis Christi, in anno sequenti *Antiochiam* ceperunt Civitatem, III. scil. *Non. Junii*, feria quarta; ubi Lancea qua Christus in Cruce vulneratus est, extitit, & revelante Sancto *Andrea* Apostolo in Ecclesia Sancti *Petri* reperta est: ex qua in immensum confortati, & illam secum ferentes multos peremerunt *Sarracenos*, & quocunque se diverterunt, cooperante Domino, plenam sunt victoriam consecuti. Unde & in sequenti anno MXC. IX. *Idus Julii*, feria sexta, famosa Civitas illa *Jerusalem* ab ipsis fidelibus pio & felici sudore capta est. Ubi *Robertus* Dux *Normanniæ* inter primos fuit clarus, & *Godefridus* Dux *Lotharensis* ab omni exercitu in Regem *Jerusalem* unanimiter est electus. XI. scil. *Kalend. Augusti.*

1097 *Cometa apparet.* *Antiochia capta.* *Jerusalem capta.*

CAP. XXIII.

De Libertate Ecclesiæ.

ANno Domini M. XCIX. *Urbanus* Papa in tertia Hebdomada Paschæ *Romæ* magnum tenuit concilium, ubi de consilio fratrum & totius congregati concilii, excommunicavit omnes Laicos investituras Ecclesiarum dantes, & omnes eas accipientes de manibus Laicorum; excommunicavit etiam eos qui pro Ecclesiasticis honoribus Laicorum homines fierent, dicens, quod manus, quæ in tantam eminentiam excreverunt, ut, quod nulli *Angelorum* concessum est, Deum cuncta creantem suo signaculo creent, & eundem ipsum pro salute totius mundi Dei Patris obtutibus offerant, in hanc ignaviam vel stultitiam non debere detrudi, ut ancillæ fiant earum manuum, quæ diebus & noctibus obscoenis contactibus inquinantur, & rapinis & injusti sanguinis effusione multoties addita maculantur. Et conclamatum est ab omnibus, fiat, fiat. Eodem anno idem *Urbanus* Papa obiit, cui successit *Paschasius*.

1099 *Concilium Romæ habitum.*

CAP. XXIV.

Quomodo Anselmum Cantuariensem *Archiepiscopum ejecit à terra.*

1100 Anno Domini M. C. Rex *Wilhelmus* prolongans iniquitatem sibi, & in exitium proprium contra stimulum calcitrans, venerabilem *Anselmum Cantuariensem* Archiepiscopum, ipsum cum modestia corripientem, & enormia quæ ab eo & sub eo gerebantur corrigere volentem, impatiens non pertulit, sed spoliatum rebus fere omnibus tanquam Regno contrarium ab *Anglia* proscribendo expulit. Apparuitque succedentibus prosperis qualiter apud se latuisset, dum premeretur adversis homo vecors, & inconstans in omnibus viis suis, Deo indevotus, & Ecclesiæ gravis, nuptiarum consortia spernens, & passim lasciviens, opes Regni sitiens & fortunas subditorum corradens, immanissima superbia turgidus, & doctrinæ Evangelicæ quasi derisor effectus, temporalis gloriæ voluptate vehementer absorptus est.

Anselmus ex Anglia pulsus.

CAP. XXV.

De morte Wilhelmi *Regis.*

Verum dum in oriente à nostris Proceribus fortiter atque feliciter ageretur, iste Rex noster, propellentibus eum in interitum malis suis, condignum effrenatæ superbiæ finem incurrit. Nam in venatione sua, sagitta proprii militis, homo ferocissimus pro fera confossus interiit. Dum enim in *Nova Forresta*, quæ *Anglice* Ytbens, super venatu fuisset occupatus, à quodam Milite *Franco Waltero*, cognomine *Tirello*, sagitta incaute directa percussus, vitam finivit & gloriam, scil. quarto *Nonarum Augusti* feria quinta & *Wintoniam* deportatus, in Ecclesia Sancti *Petri* sepultus est. In eodem vero loco quo Rex occubuit priscis temporibus Ecclesia fuerat constructa: sed tempore Patris sui omnes Ecclesiæ cum tota illa Patria in solitudinem sunt redactæ; & fiebat ibidem Regia Forresta. In eadem etiam Forresta *Germannus* Regis *Richardus* filius *Roberti* Comitis *Normanniæ*, dum & ipse paulo ante in venatione fuisset, à suo similiter Milite sagitta percussus occubuit. Et secundum judicium Populi vindicta Dei fuit hæc, quia, temporibus *Edwardi* Regis & aliorum Regum, eadem Patria cultoribus Dei & Ecclesiis sacris uberrime renitebat; sed, ut dictum est, jussu *Wilhelmi* Regis senioris hominibus fugatis, domibus semirutis, Ecclesiis destructis, habitationi ferarum deputata est. Regnavit itaque Rex *Wilhelmus* XIV. annis, exceptis XXVIII. diebus, & mortuus est. Cui successit Junior frater ejus *Henricus*. Ante mortem vel casum *Wilhelmi* Regis contigit in Pago, qui Carrukefchire nominatur, mirabile quoddam, quod sanguis scil. emanavit à quodam fonte ibidem tribus septimanis continuis.

Wil. Rex sagitta confossus interit.

Henricus Wilhelmo succedit.

Prodigium.

CAP.

Henricus primus.

CAP. XXVI.

De Primordiis Henrici *Regis primi.*

ANno eodem M. C. *Wilhelmo* Regi ſucceſſit *Henricus* frater ejus, qui ſolus à Rege Coronato procreatus eſt, poſtquam Pater ejus *Wilhelmus* Conquæſtor Regnum *Angliæ* & Diadema Regni ſuſceperat, hic à *Mauritio Londinenſi* Epiſcopo *Nonas Auguſti* apud *Weſtmonaſterium* conſecratus eſt in Regem. Qui eodem die conſecrationis ſuæ Eccleſiam Dei ſanctam, quæ fratris ſui tempore vendita fuerat & ad firmam poſita, liberam fecit, & ab omni ſervitute quietam. Venerabilem etiam *Anſelmum Cantuariæ* Archiepiſcopum, quem frater ejus exulaverat, mox ad propria revocavit, & omnes malas conſuetudines & injuſtas exactiones, quibus *Anglia* opprimebatur injuſte, de medio abſtulit. Pacem firmam in toto Regno ſuo poſuit, & Legem Regis *Edwardi* omnibus in commune reddidit, cum emendationibus illis, quibus eam emendaverat Pater ejus. Sed Forreſtas, quas ille conſtituit & tenuit, continuavit & iſte. Poſt hæc congregavit Rex majores natu & magnates terræ, & eorum conſilio fretus *Londini* ſolemniter duxit in uxorem *bonam Matildam*, filiam *Malcolmi* quondam Regis *Scotorum* & *Margaretæ* Reginæ, quam *Anſelmus* Archiepiſcopus die Sancti *Martini* in Reginam *Angliæ* coronavit & conſecravit.

1100

Henricus primus conſecratur.

Anſelmus ab exilio revocatur.

Henricus Matildam uxorem ducit.

CAP. XXVII.

Quomodo Robertus *frater ejus vocatus venit hoſtiliter.*

INterea ab *Jeruſalem* domum rediit *Robertus* Comes *Normanniæ* cum uxore ſua quam ſibi in *Sicilia* deſponſavit. Quod audientes quidam Magnatum *Angliæ*, qui Regis animum non habebant, miſſis ad eum nunciis rogaverunt eum ut feſtinato veniret, Coronam Regni *Angliæ* abſque dubio ſuſcepturus, auxilium ſibi promittens & Regnum. Qui confeſtim congregavit exercitum, naves coadunavit copioſas. Quod Regem *Henricum* in brevi non latuit: unde & præcepit marinariis portuum diligentiſſima cura mare cuſtodire, ne quis de *Normannia* veniret in *Angliam*. Ipſe vero Rex congregato innumerabili exercitu non longe ab *Haſtinga* Caſtra poſuit: autumabat enim fratrem ſuum in illis partibus appulſurum: ſed à nautis ſuis deceptus eſt. Nam Comes ille quoſdam ex marinariis Regis adeo donis & promiſſionibus fregit, quod frangentes fidelitatem Regi, & ad ipſum fugientes, continuo ſibi in *Angliam* duces exiſterent. Quod cum ille feciſſet, & ad proficiſcendum omnia prompta eſſent & parata, navem cum exercitu conſcendit, & ipſis ducentibus apud **Porteſmouth** circa Feſtum Sancti *Petri* ad *Vincula*, pro voto applicuit, ſtatimque movit ſe verſus *Wintoniam* cum omni plebe ſua. Quod audientes ſeductores qui eum vocaverunt, cucurrerunt ad eum; quidam tamen eorum remanſerunt cum Rege, ſed mente ficta. Interim dum Rex & Comes ſe pararent ad prælium diſcretiores utriuſque partis, habito inter eos ſalubri conſilio, pacem inter fratres ſic componendo ſtatuerunt ut III. mille Marcas Argenti ſingulis annis Rex perſolveret Comiti, & viciſſim reſtituerentur omnia hominibus ſuis, qui vel in *Anglia* propter comitem vel in *Normannia* propter Regem quicquid perdiderant, terras ſcil. quaſcunque, dignitates vel honores. Reverſuſque eſt Comes in *Normanniam*, & in anno ſequenti prædictas tres mille Marcas condonavit Regi.

1100

Robertus ab expeditione Hieroſolymitana reverſus in Angliam adverſus fratrem magnum ducit exercitum.

Pax inter fratres.

Henricus primus.

CAP. XXVIII.

De Investituris Ecclesiarum, & statutis Regis & Cleri.

1103 *Dissidium inter Regem & Anselmum.* ANno Domini M. CIII. orta est magna dissentio inter Regem & *Anselmum Cantuariæ* Archiepiscopum, eo quod nollet consentire quod Rex daret investituras Ecclesiarum. Motusque Rex præcepit *Eborum* Archiepiscopo, ut ipse consecraret Episcopos quibus Rex dederat investituras. Sed *Wilhelmus* Giffard zelo justitiæ motus, benedictionem Archiepiscopi *Eboracensis* sprevit, *Anselmus Romam à Rege missus.* propter quod judicio Regis omnibus suis spoliatus eliminatur à Regno: *Anselmus* vero Archiepiscopus post multas injurias & diversas contumelias quas passus est, ad rogatum tandem Regis profectus est Romam, ut Decretum Domini Papæ in his & aliis haberetur. Cumque reversus Regem induceret ut ab inceptis cessaret injuriis, vix tandem & cum difficultate maxima adquievit. *Synodus Londin. de Investituris.* Unde post triennium III. *Kalend. Augusti*, congregato *Londoniis* Clero & Populo, astantibus Archiepiscopis & Episcopis, cæteraque multitudine maxima magnatum & procerum, annuit Rex, & statuit ut ab eo tempore in antea, nunquam in Reliquum per donationem Baculi Pastoralis vel Annuli quisquam investiretur de Episcopatu vel Abbatia per Regem, seu quamcunque personam secularem. Concedente quoque *Anselmo* Archiepiscopo ut nullus in prælationem electus pro homagio quod Regi faceret consecrationis susceptæ honore privaretur. Statuitque Rex pacem firmam & legem certam ut si in furto vel latrocinio deprehensus esset quis absque redemptione qualibet suspenderetur. *Pœna in adulterinæ monetæ cusores statuta.* Statuit etiam ut quicunque falsos denarios facere deprehensus fuisset, ambos oculos & inferiores corporis partes amitteret: & quia eligebantur boni denarii, & aliqualiter fracti rumpebantur vel respuebantur, statuit ut nullus denarius vel obolus, quos & rotundos esse jussit, aut etiam quadrans integer esset, sed aliqua fractura in eis remaneret. In quo facto magnum evenit commodum toti Regno. Statuerunt etiam Archiepiscopi & Episcopi cum *Cleri luxuria reprimitur.* Clero, ut Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi caste vivant, & feminas in domibus suis non habeant, nisi forte in proxima consanguinitate conjunctas, secundum quod *Nicæna* Synodus definivit. Et si duobus aut tribus legitimis testibus aut publica Parochianorum fama convictus fuerit quis hoc statutum violasse, purgabit se adjunctis ordinis sui secum idoneis testibus VI. si Presbyter fuerit, si Diaconus IV. si subdiaconus II. Qui autem in purgatione defecerit, hujus sacri statuti censebitur violator. Presbyteri autem qui divini Altaris & Ordinis sui sacri contemptores existunt, præeligentes cum mulieribus habitare, à divino officio remoti, omnique Ecclesiastico beneficio privati, extra Chorum ponentur, & censebuntur infames; qui vero rebellis extiterit, & missam celebrare præsumpserit, ad satisfactionem vocetur, quam si non fecerit, excommunicetur. Eadem etiam sententia teneat & liget Archidiaconos & Canonicos omnes. Jurabunt etiam Archidiaconi quod pecuniam non accipient pro toleranda transgressione hujus statuti salubris, nec patientur Presbyteros, quos sciunt feminas habere, vel cantare missas, vel Vicarios pro se constituere; similiter jurabunt & Decani: quod si jurare noluerint, Archidiaconatum, & Decanatum perdant. Eodem anno in Barkeschire in loco qui dicitur Hampsted visus est à multis sanguis de terra affluere.

CAP.

Henricus primus.

CAP. XXIX.

Rex transfretavit in Normanniam *& cepit Comitem.*

ANno Domini M. CIV. Rex *Henricus* magnam à Regno exegit pecuniam, & gravabatur terra oppressionibus multis. Accendebatur enim antiquus furor inter Regem & Comitem: propter quod congregato exercitu transivit Rex in *Normanniam* cum immensa pecunia. In cujus adventum occurrerunt ei Majores illius terræ spreto Comite, in aurum & argentum illius anhelantes; excœcatique muneribus tradiderunt ei Castra & Civitates munitas. Rex vero *Bayocas*, id est, Bayeux, cum Ecclesia Sanctæ *Mariæ* combussit igni, & *Cadomum* fratri suo abstulit similiter. Non enim audebat Comes, nec etiam potuit, Regi resistere, eo quod esset viribus impar, & ab eo recesserant magnates sui. Institit ergo Rex in quantum potuit ad exhæredationem fratris sui, & firmata terra in *Angliam* profectus est, & iterum cum immenso Exercitu reversus in anno sequenti. Comes autem congregata multitudine qua potuit occurrit ei, & in vigilia Sancti *Michaelis* facto congressu valido Rex victoriam adeptus est, captusque Comes *Robertus* frater Regis, & in custodia fratris residuum vitæ suæ tempus ingloriosus exegit, & secundum quod Pater Regis Ducatui *Normanniæ* olim Regnum *Angliæ* sociaverat, sic Regno *Angliæ* Ducatum *Normanniæ* isto modo sociavit, disposuitque terram, & reversus est.

1104 *Norman. magnates Robertum deserunt.* *Robertus victus captusque.*

CAP. XXX.

Cuthbertus.

EOdem anno Corpus Sancti *Cuthberti* cum capite Sancti *Oswaldi* Regis & *Martyris*, Sanctique *Bedæ* & multorum Sanctorum Reliquiis, incorruptum inventum est à fratribus *Dunelmensis* Ecclesiæ, præsente *Alexandro Edgari* Regis *Scotorum* fratre, & postea Rege (post annos depositionis ejusdem Sancti *Cuthberti* IV.) XVIII. annos, VIII Menses, & duodecim dies. Eodem etiam anno VII. *Idus Julii*, visi sunt circa solem quatuor circuli albi coloris circa horam sextam, & erat unusquisque circulus ab alio quasi essent depicti.

1104 *S. Cuthberti corpus inventum.*

CAP. XXXI.

ANno Domini M. CVI. in cœna Domini visæ sunt duæ Lunæ paulo ante diem, una in Oriente, altera in occidente, & utraque plena, & erat eodem die Lunæ XIV. *Martii.*

1106 *Duæ Lunæ.*

CAP. XXXII.

ANno Domini M. CVII. Rex *Scotorum* *Edgarus* obiit. Cui successit frater suus *Alexander*, de consensu Regis *Henrici.*

1107 *Edgar. ob.*

CAP. XXXIII.

ANno Domini M. CIX. Venerabilis *Anselmus Cantuariensis* Archiepiscopus obiit XI. *Kalend. Maii*, & sortitus est nomen grande juxta nomen magnorum qui sunt in Cœlo, sic & ipse *Henricus* Rex grande nomen magnorum qui

1109 *Anselm. ob.*

Henricus primus. qui sunt in terra. Eodem anno Rex *Henricus* Abbatiam *Eliensem* ad Episcopalem mutavit sedem. Eodem anno stella Cometa mense *Decembri* visa est, circa lacteum circulum crinem dirigens in Australem plagam cœli. Iterum apparuit Cometa stella in sequenti anno, VI. *Id. Junii*, & per tres hebdomadas lucere visa est.

CAP. XXXIV.

1110 *Trenta exsiccatur.* ANno Domini M. CX. fluvius, qui dicitur *Trenta*, à mane usque tertiam apud Notingham spatio unius milliarii exsiccatus est, ita ut homines sicco vestigio per alveum incederent. Eodem anno in Schorheresber factus est terræmotus per maximus.

CAP. XXXV.

Papa captus.

1111 *Paschalis incarceratur.* ANno Domini M. CXI. Rex *Almanniæ Henricus* cum exercitu *Romam* venit, cepitque *Paschalem* Papam & in custodiam posuit, sed postea fecit cum eo pacem in Paschate, & dimisit eum. Eodem anno Hiems asperrima, fames valida, mortalitas hominum, pestis animalium agrestium simul & Domesticorum, stragesque avium per maxima fuit.

CAP. XXXVI.

1113 *Wigorn. combusta.* ANno M. CXIII. Civitas *Wigorniæ* cum principali Ecclesia & Castro igne combusta est, & in cinerem redacta XIII. *Kalend. Julii.*

CAP. XXXVII.

1114 *Matilda nubit Henrico imperatori. Cicestria succensa. Thurstinus Archiep. Eboras. electus. Thamisis & al. flum. aquæ deficiunt.* ANno Domini M. CXIV. Rex *Henricus Matildam* filiam suam *Henrico* Imperatori *Romanorum* in uxorem tradidit. Et VIII. *Idus Januarii* facta est *Magontiæ* illa solemnitas maxima, ubi & eodem die in Imperatricem consecrata est, Eodem anno III. *Nonas Maii*, civitas *Cicestria* cum monasterio ejusdem per incuriam igni succensa est. Eodem anno *Thurstinus* Regis Capellanus ad *Eboracensem* Archiepiscopatum electus est, die Assumptionis beatæ *Mariæ*, apud *Wintoniam*. Eodem anno fluvius Medeway VI, *Id. Octobris*, per nonnulla milliaria ita defecit in se, quod in medio sui alneo etiam minimæ naves elabi non possent aliquatenus. *Thamesia* etiam eodem die similem defectum sensit. Nam inter pontem & Regis turrem, & etiam sub ponte in tantum fluminis ipsius aqua diminuta est, ut innumera hominum & puerorum multitudo illud pedibus transuadarint, aqua ipsa illorum vix genua attingente. Duravit autem hic aquæ defectus à media noctis præcedentis, usque in profundas tenebras noctis subsequentis. Similem quoque defectum aquarum ipso eodem die apud *Gernemutham*, & in aliis locis certo relatum, contigisse didicimus.

CAP. XXXVIII.

1116 *Hiems asperrima.* ANno M. CXVI. erat hiems maxima & asperrima, ita ut fere Pontes per *Angliam* Gelu & Glacie & aquarum abundantia frangerentur.

CAP.

CAP. XXXIX.

Dissentio inter Cant. & Eborum *Archiepiscopos.*

ANno Domini M. CXVI. Convocatis Comitibus & Baronibus cum Clero 1116
totius Regni *Angliæ,* tenuit Rex Parliamentum suum apud *Salesburiam* xiv. *Kalend. Aprilis.* Ubi jussu *Henrici* Regis fecerunt prædicti magnates homagium filio suo *Wilhelmo* & eidem fidelitatem juraverunt. Habita etiam est ibidem causa inter *Cantuariæ* Archiepiscopum & *Turstinum Eborum* electum, de benedictione ab ipso *Cantuariensi* suscipienda, & professione eidem facienda. Ubi respondit electus benedictionem libenter se velle suscipere, sed professionem, quam exigebat, nulla ratione se facturum. Quod avertens Rex protestatus est illum morem antecessorum suorum, tam in professione facienda, quam in cæteris dignitatibus *Cantuariensi* Ecclesiæ competentibus, aut antiquo jure exequuturum, aut *Eboracensi* Archiepiscopatu cum ipsa etiam benedictione funditus cariturum. Quibus auditis, cum *Eborum* Ecclesiam subjicere nollet, confestim renunciavit Pontificatum, spondens se nusquam reclamaturum in posterum.

Parliamentum Salisburiæ habitum in quo Magnates Homagium Willielmo præstant.

CAP. XL.

Terræmotus. Et unus salvatur multis occisis.

ANno Domini M. CXVII. apud *Longobardiam* facto terræmotu magno, & 1117
durante quadraginta dierum spatio, plurima domorum ædificia corruerunt; &, quod visu dictuque constat mirabile, villa quædam per grandinem mota est repente de statu & loco proprio, & quasi subito ab omnibus consistere cernitur in loco alio & longe remoto. Eodem anno, apud *Mediolanum,* dum magnates Civitatis ad invicem tractantes de republica sub una Turri residerent, factoque in parte silentio, mox auribus omnium vox foris insonuit, unum ex illis proprio nomine vocans, & festinato exire rogans; quo nimium tardante, persona quædam proceræ staturæ & auctoritatis magnæ coram eis apparuit, & vocatum virum ut egrederetur suavi prece obtinuit: qui cum esset egressus, Turris ipsa cecidit repente, & omnes oppressit qui ibidem aderant: solus enim evasit ille vir in quo inventa sunt aliqua opera bona. Eodem anno, *Kalend. Decembris,* audita sunt immensa tonitrua, coruscationes, & fulgura, cum pluvia maxima & grandine, Et iv. *Idus* ejusdem Mensis, luna primo sanguinea, & post obtenebrata apparuit.

Casus mirus Mediolani.

Lunæ Eclipsis.

CAP. XLI.

Obiit Regina.

ANno Domini M. CVIII. Obiit *Matildis* Regina, *Kalend. Maii,* apud *West-* 1118
monasterium, & ibidem sepelitur. Eodem anno, xiv. *Kalend. Februarii,* obiit *Paschasius* Papa, cui successit *Gelasius;* qui per Imperatorem à *Roma* expulsus venit in *Franciam,* & in medio quadragesimæ *Remis* generale concilium celebravit, conquerens ibidem de Imperatore, quod *Bracarensem* Episcopum publice excommunicatum in sedem Apostolicam intrusisset. Eodem anno plures *Normannorum* fidelitatem, quam Regi *Henrico* juraverant, deserentes, ad *Lodowicum* Regem *Francorum* se transtulerunt.

Matild. ob.

Paschas. Papa ob.

Concilium Remense.

Normannor. plur. deficiunt à Rege.

CAP. XLII.

Ictu fulminis perierunt duæ mulieres & quinque equi.

1118 EOdem anno, dum ab Epiſcopo *Herefordenſi* Eccleſia de Mamersfelde dedicaretur, factus eſt concurſus populi multus, & aeris ſerenitas magna: officioque expleto mutata eſt aeris temperies, & facta eſt tempeſtas maxima fulguris & tonitrui. Factumque eſt ut, revertentibus domum à dedicatione in uno comitatu tribus viris & duabus feminis, contigit quod una mulier ictu fulmineo percuſſa occubuit; altera vero mulier ab umbilico uſque pedum veſtigia eodem igne quaſi ignita decedit, viris ipſis cum timore & tremore reſervatis, ſed equi eorum quinque ictu fulminis perierunt.

CAP. XLIII.

Quomodo Thurſtinus *conſecratur à Papa in Concilio.*

1119 *Gelaſ. Papa ob.* *Schiſma in Eccleſia Romana.*

ANno Domini M. CXIX. *Gelaſius* Papa apud *Cluniacum* obiit; in cujus locum Cardinales aliique Romani, qui illic ſecuti fuerant eum, *Guidonem Mennemſem* Archiepiſcopum eligendo ſubſtituerunt, eum *Kalixtum* nominantes. Cumque gererentur hæc in *Burgundia,* cæteri Cardinales, qui Romæ remanſerant, quendam *Gregorium* elegerunt: & ſic, his duobus in Papatum ſublimatis, orbis concuſſus eſt, & vota partium in varia dividuntur; aliiſque hunc & aliis hunc favore proſequentibus, gravi ſcandalo Sancta Mater Eccleſia perfunditur. Sed *Kalixtus* Papa in *Franciam* greſſus dirigens, XIII. *Kalend. Novembris, Remis* generale Concilium inſtituit celebrari; ubi numeratæ ſunt perſonarum Paſtoralium virgæ CCCCXXIV. inter quos *Thurſtinus Eboracenſis* electus, vix obtenta à Rege licentia, perſonaliter affuit, cauſam Eccleſiæ ſuæ concilio referre volens. Præmiſerat Rex tamen ad Papam, ne *Eboracenſem* electum conſecraret, nec ab aliquo permitteret conſecrari, niſi tantum à *Cantuarienſi* Archiepiſcopo, uti moris eſſe ſolebat. Sed hoc non obſtante conſecratur ibidem, & firmum ejus propoſitum à toto Concilio commendatur. Iratuſque Rex interdixit ei reditum in omnem Dominationis ſuæ locum. Poſt modicum vero temporis venit *Kalixtus* Papa *Giſortium,* ubi occurrit ei Rex *Henricus,* & impetravit a Papa ut neminem aliquem legatum in *Angliam* mitteret, nec officio legati fungi permitteret, niſi poſtularet hoc ipſe Rex, occaſione alicujus querelæ quæ per Epiſcopos *Angliæ* terminari non poſſet. Rogavitque Papa Regem *Thurſtino* Archiepiſcopo, ſed non obtinuit illa vice, Rex enim aſſentire noluit, niſi ſubjectionem, quam prædeceſſores ſui fecerant, Eccleſiæ *Cantuarienſi* vellet & ipſe facere; ſed omnino recuſavit.

Concilium Remenſe. *Thurſtinus conſecratur.* *Eidem reditus in Angl. interdicitur.* *Rex convenit Calixtum.*

CAP. XLIV.

Concordatus eſt Rex cum Reg. Francorum.

1120 ANno Domini M. CXX. Rex *Henricus* & Rex *Fraucorum Lodowicus* mutuo ſe videntes concordati ſunt. Suſceperat enim prius quoſdam *Normannorum* magnates, qui à fide Regis *Henrici* deſciverant, fecitque *Willielmus* filius Regis *Henrici* homagium Regi *Franciæ* pro *Normannia,* quam dederat ei Pater, & ſic ſub illo cepit *Normanniæ* Principatum. Rex vero *Henricus* omnibus ad votum paratis jam lætus, immo lætior ſolito effectus, expleto jam quinto profectionis ſuæ anno, iterum in *Angliam* multo navigio revehitur. Et quia filii ſui curam

curam diligenter agebat, aſſignaverat ei navem qua nulla videbatur melior, ſed, ut eventus oſtendit, nulla infelicior. Patre enim præeunte, paulo tardius & infelicius ſequebatur filius. Nave etenim non longe à terra poſita, cum in ipſo noctis initio portum *Angliæ* apprehendere conarentur, mox in ipſo velificationis impetu ſuper ſcopulos terræ delata eſt & omnis diſſoluta: periitque filius Regis & omnes qui inerant cum eo apud Barbaflete VI. *Kalend. Decembris*, feria quinta, cum eſſet annorum XVIII. Perieruntque cum eo milites CXL. & L. Nautæ cum tribus Gubernatoribus ſuis, & filia Regis.

Henricus primus.

Filius Henrici naufragio perit.

CAP. XLV.

ANno Domini M.CXXI. Rex *Henricus* in Purificatione apud Windeſowre totius *Angliæ* congregato concilio, filiam *Godefridi* Ducis *Lovaniæ* nomine *Adelinam* ſolemniter duxit in uxorem: ex qua tamen non procreavit liberos, ſed abſque liberis remanſit orbatus in perpetuum. Eodem anno *Thurſtinus Eborum* Archiepiſcopus de conſenſu Regis expreſſo, per literas Apoſtolicas, in ſuum introducitur Archiepiſcopatum, abſque ulla exactione profeſſionis, & amicus Regis effectus eſt. Eodem anno poſt Paſcha *Kalixtus* Papa cum exercitu *Romanorum Burdinum* pſeudo-Papam perſecutus eſt, & in *Sutbrina* civitate eum aliquantiſper obſeſſum, tandem cum ipſo loco eum comprehendit. 1121

Rex Adelinam ducit uxorem.

Thurſtinus Epiſcopatui reſtituitur.

Calixtus antipapam capit.

CAP. XLVI.

Wallenſes *Rebellaverunt.*

EOdem anno *Wallenſes*, qui poſt ſubmerſionem *Richardi* Comitis *Ceſtrenſis*, contra Regem *Henricum* conſpiraverant, jam erectis cervicibus incedentes loca quædam in Comitatu prædicto depopulati ſunt, accenſis duobus Caſtellis, & interfectis multis. Quo audito, Rex *Henricus* congregato exercitu copioſo direxit ibidem greſſus ſuos, ad devaſtandum eos omni furore ſuccenſus. Sed, cum perveniſſet juxta *Snawdum*, Rex *Wallanorum* miſſis nuntiis placavit eum muneribus multis, & reconciliatus eſt ei, & factus eſt ſaltem vocalis amicus: ab eoque acceptis obſidibus reverſus eſt. Et eodem anno Rex ipſe fieri fecit inter *Lincolniam* & Torkeſay foſſatum quoddam ad iter navium per derivationem *Trentæ*. Eodem anno *Ranulphus Dunelmenſis* Epiſcopus incœpit Caſtellum de Northam; ubi in vigilia natalis Domini irruens ventus inſolitus non ſolum domos, ſed etiam turres quaſdam dejecit lapideas; ſed propter hæc ab incœpto opere non deſtitit. 1121

Rex Wallenſ. Henrico conciliatur.

Ventus vehemens.

CAP. XLVII.

Perrexit Rex in Normanniam.

ANno Domini M.CXXIV. Rex *Henricus* Archiepiſcopatum *Cantuariæ*, Epiſcopatum *Lincolniæ*, & Epiſcopatum *Bathoniæ* contulit, & contra Pentecoſten tranſiit in *Normanniam*, declinaverant enim ab eo quidam eorum poſt mortem filii ſui, cui Ducatum eundem contulerat: & in anno ſequenti multos ex eis quos rebelles invenerat devicit potenter, & ſuo dominio ſubjugavit; & ſic obtenta victoria reverſus eſt. 1124

Rex victor in Angl. revertitur.

CAP. XLVIII.

Legatus Papæ cum meretrice invenitur.

1125 *Concilium Londoniense.* ANno Domini M.CXXV. *Johannes Cremensis* Cardinalis missus à latere Domini Papæ celebravit concilium *Londoniis*, in festo nativitatis Dei genitricis Beatæ *Mariæ*, coram clero & omni populo, glorificatusque est in sermone Domini valide, sed in facto contrario repertus in vesperis derisus est. Cum enim in concilio de uxoribus sacerdotum tractasset severissime, dicens, summum scelus esse a latere meretricis ad Corpus Christi conficiendum surgere, & ipse eadem die Corpus Christi confecisset, cum meretrice post vesperam inventus & captus est: & sic immensus honor prius ubique habitus in summum dedecus est versus, remeavitque confusus & ingloriosus. Eodem anno *Monetarii puniuntur.* Monetarii fere totius *Angliæ* quia monetam furtive corruperant, jubente Rege dextris amputatis truncabantur. Eodem anno fames fuit maxima.

CAP. XLIX.

Rex fecit jurari fidelitatem filiæ suæ.

1126 ANno Domini M. CXXVI. Rex *Henricus* confirmatis pactis cum Principibus *Franciæ* circa festum sancti *Michaelis* victoriosissimus rediit in *Angliam*, adducens secum filiam suam Imperatricem, mortuo marito suo Imperatore *Henrico* in anno præcedente: factoque concilio eidem filiæ suæ & susceptis vel suscipiendis ex ea nepotibus, ab Episcopis, Comitibus, Baronibus, & cæteris omnibus qui alicujus videbantur esse momenti, Regnum *Angliæ* cum Ducatu *Normanniæ* jurari fecit. Et in anno sequente eandem filiam filio Consulis *Andegavensis* uxorem tradidit; misitque eam in *Normanniam* circa Pentecosten, & secutus est eam Rex in *Augusto*.

CAP. L.

De Progenie Regum Francorum.

1128 ANno Domini M.CXXVIII. Rex *Henricus* exercitu congregato perrexit hostiliter in *Franciam*, & compulit Regem *Lodowicum* auxilium non ferre Comiti *Flandrensi* hosti suo contra *Theutonicos* eundem Comitem impugnantes. Cumque maneret Rex apud *Sparnum* octo diebus, secure perendinans quasi in Regno, quæsivit ab incolis ejusdem loci originem Regni *Francorum*. Cui quidam vir doctus ita respondit. Regum potentissime, sicut pleræque gentes Europæ ita & *Franci* à *Trojanis* duxerunt originem. *Antenor* quippe cum *Sycambria condita.* suis profugis ab excidio *Trojæ* fugiens, in finibus *Pannoniæ* Civitatem *Sycambriam* ædificavit. Post cujus mortem Duces sui constituerunt super se *Torgecum* & *Francionem* à quo *Franci* sunt appellati. Quibus defunctis successit *Prima Francorum Regum familia.* *Marchomirus*, qui genuit *Pharamundum* primum Regem *Francorum*. Qui genuit *Clodium* Crinitum, à quo Reges *Francorum* Criniti habentur. *Clodio* successit *Meroveus* cognatus ejus, à quo Reges *Franci Merovei* sunt appellati, qui genuit *Childericum*, qui *Clodoveum*, quem Baptizavit sanctus *Remigius*. Qui genuit *Clotarium*, qui [b] *Clipparicum*, qui *Clotarium* secundum, qui *Dagobertum*, qui *Clodoveum*, qui *Theodoricum*, qui *Childebertum*, qui *Dagobertum*, qui *Theodericum*, qui *Clotarium*, hujus prosapiæ ultimum. Post quem Regnavit [c] *Hildericus*, qui

a Torgotum. *b* Chilpericum. *c* Childericus.

tonsus

tonsus & in monasterio retrusus est, *Pipino* Rege effecto. Ex alterius autem serie generationis ex filia *Clotarii* Regis *Ansbertus* genuit *Arnoldum*, qui *Arnulphum*, qui *Anchisem*, qui *Pipinum* majorem, qui *Karolum Martellum*, qui *Pipinum* Regem, qui *Karolum* magnum Imperatorem, qui *Lodowicum* imperatorem, qui *Lodovicum* Regem, qui *Carolum* simplicem, qui *Lodovicum*, qui *Lotharium*, qui *Lodovicum* hujus prosapiæ Regem ultimum. Quo defuncto *Franci* statuerunt super se *Hugonem* Ducem. *Hugo* vero Rex genuit piissimum *Robertum*, qui *Henricum*, qui *Philippum* & *Hugonem* magnum, qui *Jerosolimam* eripuit de manibus Paganorum, anno scil. Domini M. XCIX *Philippus* genuit *Lodowicum* qui Regnat in præsenti. Qui si probitatis antiquorum vestigia teneret, tam secure in Regno ejus non quiesceret.

Henricus primus.

Secunda familia.

Tertia familia.

CAP. LI.

De Presbyteris & Concubinis eorum.

ANno Domini M. CXXIX. *Lodowicus* Rex *Francorum* fecit Coronari *Philippum* filium suum in Regem *Franciæ*. Rex *Henricus* tenuit *Londoniis* magnum Concilium *Kalend. Augusti*. Fiebatque sermo de Uxoribus Sacerdotum prohibendis. Deceptique sunt ibi Prælati Ecclesiæ *Anglicanæ*, eo quod concesserunt Regi justitiam de uxoribus sacerdotum: & improvidi habiti sunt, quia Rex accepit postea pecuniam infinitam de Presbyteris, & redemit eos. *Philippus* autem *Franciæ* Rex dudum creatus paulo post, dum caballum ludens agitaret, obvium suem habuit. Cui cum pedes equi currentis offenderent, Rex nominatus cecidit, & fractis cervicibus expiravit. Eodem anno Christiani inhabitantes Terram Sanctam irritaverunt Deum in suis luxuriis, rapinis, & sceleribus multis: tradiditque eos Deus in manus inimicorum, & perierunt multi ex eis; in Vigilia Sancti *Nicholai* etiam à paucis quidem Paganorum multi Christianorum devicti sunt, cum retroactis temporibus solebat e contrario eis contingere. 1129

Philippus coronatur.

Concil. Londin. de uxorib. Sacerdotum.

Christiani in Palæstina à Paganis victi.

CAP. LII.

Fundatio Giseburniæ.

EOdem anno fundata fuit Domus nostra *Giseburniæ* per *Robertum* de Brups, ex consensu & confirmatione *Calixti* Papæ & *Thurstini Eborum* Archiepiscopi, & etiam ipsius Regis *Henrici*. 1129

CAP. LIII.

Papa expellitur à Roma.

ANno Domini M. CXXX. Obiit bonæ memoriæ *Calixtus* Papa: cui successit *Honorius*, qui duobus annis sedit, & mortuus est. Cui successit *Innocentius*, quem Rex *Henricus* apud *Carnotum* honorifice suscepit & *Anacletum* refutavit: Hos enim duos *Romani* bipertiti elegerant vota sua dividentes. Et ipse *Innocentius* vi & potentia *Anacleti* expulsus est à Roma; & auxilio Regis *Henrici* per totas *Gallias* receptus est: duobus autem annis sedit, & mortuus est. Cui successit [*Cœlestinus*.] 1130

Calixtus P. obit.

Honorius P. obit.

Schisma in Ecclesia Romana.

CAP. LIV.

Rex fecit novum Episcopatum apud Carliolum.

1133 ANno Domini M. CXXXIII. Rex *Henricus* dedit Episcopatum *Eliensem Nigello*, & Episcopatum *Dunelmensem Galfrido* Cancellario; fecitque Rex novum Episcopatum apud *Karliolum*, & dedit illum *Adelulfo* Priori de Sancto *Oswaldo*. Eodem anno facta est Eclipsis Solis quarto *Kalend. Augusti*, circa horam diei sextam; ita quod totus orbis ipsius solis quasi nigro scuto videretur obtectus. Et eadem die transiit Rex Mare in *Normanniam*, moramque fecit ibidem per totum annum sequentem, propter gaudium nepotum suorum, quos de filia sua Comes *Andegavensis* procreaverat; valde enim dilexit eos.

Solis Eclipsis.

Rex transit in Normanniam.

CAP. LV.

De morte Regis Henrici *Primi.*

1135 ANno Domini M.CXXXV. Rex *Henricus* cum in *Normannia* diuturnam fecisset moram, tandem in *Angliam* redire disponebat: sed detinebat eum filia sua calliditate quadam; fecit enim in arte sua oriri discordias inter Regem & Consulem *Andegavensem* Maritum suum, ut sic saltem à proposito redeundi impediretur. Quibus quidem stimulationibus Rex in iram & animi Rancorem excitatus est & commotus; quæ à nonnullis causa velut refrigerationis, & postea mortis suæ causa fuisse dicta sunt. Cum igitur die quadam Rex a venatu redisset apud Sanctum *Dionysium* in silva *Leonum*, comedit carnes murænarum i.e. Lampredarum, quæ semper ei nocebant, & eas semper amabat secundum quoddam dictum,

Nitimur in vetitum semper cupimusque negata.

Hæc igitur comestio pessimi humoris senile corpus lethaliter infrigerans, excitavit in eo febrem acutam, & prævalente morbo decessit Rex pacificus magnificusque, cum Regnasset jam annis XXXV. & tribus Mensibus, prima die *Decembris*, anno Domini supradicto: hic autem annus ab adventu *Normannorum* in *Angliam* sexagesimus nonus, ab adventu *Britannorum* bis millesimus ducentesimus sexagesimus quintus. Regnaverat autem Rex omni tempore suo in multa felicitate & gloria, & multis, quæ decebant principem, virtutibus ornatus, quas tamen denigrabat in parte concupiscentia feminarum, imitando vestigia & petulantiam *Salomonis*. Feras quoque propter venationis delicias plus justo diligens, in publicis animadversionibus cervicidas ab homicidis parum discernebat: severius enim agebat in his, & ultra modum.

Henrici virtutes & vitia.

CAP. LVI.

De primordiis Regis Stephani, *& Coronatione ejusdem.*

1135 DEfuncto itaque Rege *Henrico*, sed nondum sepulturæ tradito, *Stephanus* ejus nepos Regnum *Anglorum* invasit. Si quidem *Stephanus* major Comes *Blesensis Willielmi Nothi* & Conquæstoris filiam duxerat in uxorem, ex qua quatuor filios procreavit. Quo in partibus orientis defuncto, mater mirabilis Primogenito suo, eo quod remissioris erat ingenii & tanquam degener videretur,

Rex Stephanus.

Reg. Stephani progenies.

deretur, prudenter amoto, *Theobaldum* filium suum in quo sibi bene complacebat, ad plenitudinem hæreditatis provexit. *Stephanum* quoque adhuc impuberem Regi avunculo nutriendum promovendumque tradidit vel direxit. Quartum vero filium *Henricum*, ne soli seculo genuisse liberos videretur, apud *Cluniacum* tonseravit. Processu temporis Rex *Henricus* unicam Comitis *Bononiensis* filiam, ad quam tota spectabat hæreditas; nepoti *Stephano* copulavit, eis in *Anglia* dona quam plurima collargiens. Fratri autem ejus *Henrico* Monacho *Cluniacensi* dedit Rex Abbatiam *Glastoniensem*, ac postmodum Episcopatum adjecit *Wintoniensem*. Cum ergo, ut prædictum est, Rex *Henricus* obiisset idem *Stephanus* vir magnæ strenuitatis & audaciæ, quamvis jurasset cum cæteris Sacramentum fidelitatis filiæ Regis *Henrici* & filiis suis, diadema tamen Regni quasi tempestas invasit. Omnes etiam qui Sacramentum juraverant, ut prædictum est, tam præsules quam Consules & Principes assensum *Stephano* præbuerunt,& homagium fecerunt ei,prætereuntesSacramentum fidelitatis, quod ex præcepto Regis *Henrici* filiæ suæ Imperatrici fecerant, ut prædictum est. *Wilhelmus* etiam *Cantuariæ* Archiepiscopus, qui primus Sacramentum fecerat, eum proh dolor! benedixit in Regem; omnisque *Anglia* quasi in ictu oculi ei subjecta est. Die autem beati *Stephani* Protomartyris, Rex *Stephanus* Diadematus curiam suam tenuit *Londoniis* cum magna pompa & immensa gloria: & Corpus Regis *Henrici* adhuc inhumatum erat in *Normannia*. Viscera ejus, Cerebrum, & oculi consepulta sunt apud *Rothomagum*; reliquiæ vero Regalis cadaveris allatæ sunt in *Angliam*, & intra Natalem Domini duodecimo die sepultæ sunt apud **Redinges**. Quam quidem domum Rex ipse fundaverat, & multis etiam eam ditaverat possessionibus & donis. Porro homo ille,qui pretio magno conductus cerebrum ejus extraxerat,intolerantia foetoris infectus, quasi subito extinctus est. Non enim sic accidit de Corpore *Helisæi Prophetæ*: nam corpus *Helisæi* mortui vivificavit mortuum, istius vero jam mortui corpus vivum mortificavit. Venit etiam Rex *Stephanus* apud **Redinges** contra corpus Avunculi sui, & sepulturæ interfuit.

Rex Stephanus.

Stephanus contra præstitum juramentum Regnum invadit.

Henrici corpus partim Rothomagi partim Radingis sepultum.

CAP. LVII.

Concessit Rex subscripta.

SEpulto Rege *Henrico*, ut dictum est, Rex novus inde perrexit usque *Oxenfordiam*, 1135
ubi convocato Concilio renovavit & confirmavit pacta, quæ Deo & Ecclesiæ populoque concesserat die Coronationis suæ, quæ sunt hæc. Primo vovit Deo quod defunctis Episcopis nunquam retineret Ecclesias in manu sua, sed statim electioni consentiens Episcopis eas investiret. Item vovit, quod *Danegeldum*, id est, duos solidos ad *Hidam*, quod antecessores sui accipere solebant singulis annis, in æternum condonaret. Plura etiam vovit, sed pauca tenuit.

CAP. LVIII.

Scotorum *Rex cepit* Karliolum & Novum Castrum *dolose*.

IN fine Natalis Domini, nuntiatum est Regi *Stephano* apud *Oxenfordiam*, 1135
& sic dictum. Rex *Scotorum* simulans se pacifice venire ad te, & hospitandi causa in *Karliolum* & in *Novum Castrum* ingrediens, dolose cepit utraque, & occupata possidet. Cui respondit Rex: quod dolose recepit, victoriose recipiam; congregavit ergo Rex impiger & promovit exercitum tam magnum fortem & validum, quantum in *Anglia* fuisse nullus memorare potuit. Occurrens autem ei Rex *David* circa *Dunelmum* pacifice locutus est & concordatus est

Pax inter Henricum & Davidem.

Rex Stephanus. est ei. Reddiditque *Novum Castellum*, sed ex concessione Regis *Stephani Karleolum* retinuit. Rex tamen *David* homo Regis *Stephani* non est effectus, quia de Laicis primus juravit fidelitatem ipse *David* filiæ Regis *Henrici* Nepti suæ, de *Anglia* ei manutenenda post mortem Regis *Henrici*. Sed filius Regis *David*, *Henricus* nomine, homo Regis *Stephani* effectus est, deditque ei Rex *Stephanus Burgum* quod vocatur *Huntington* in augmentum.

CAP. LIX.

Pacificatur cum Rege Francorum.

1136 *Rex transit in Normanniam.* ANno Domini M. CXXXVI. & Regni Regis *Stephani* secundo, transfretavit idem Rex cum manu armata in *Normanniam*, & multis ibidem hostibus superatis, & bellicose tandem cum Rege *Francorum* concordiam iniit, & *Eustachius* filius ejus homo Regis *Francorum* effectus est, propter *Normanniam*, quæ *Francorum* adjacet imperio. Quod videns Comes *Andegavensis*, qui filiam Regis *Henrici* & Imperatricem duxerat, & cui *Anglicani* Regni successio competebat, ut prædictum est, ratione ejusdem uxoris suæ, se sciens in præsenti Regias vires infringere non posse, licet jam attemtasset in parte, cœpit continuo pacifice loqui, & inducias petere super eodem negotio, in quo jure uxoris Regnum vendicabat *Anglicanum*. Quibus concessis & initis, Rex ante Natale *Angliam* rediit, & per totum Natale, incipiens ab ipsa vigilia natalis Domini, *Rex Bedfordiam obsedit.* *Bedefordiam* obsedit; & de tanta solemnitate non curans, immo parvipendens, ab obsidione non cessabat, quousque Castrum redderetur. Insurrexerant enim contra eum multi magnates terræ.

CAP. LX.

Scoti *devicti sunt apud* Alverton.

1136 EOdem anno statim post dedicationem vel ædificationem Castri Bedeford, Rex *Stephanus* in *Scotiam* innumerabilem exercitum quasi promovit. *David* namque Rex Scotorum, qui Sacramentum fecerat Imperatrici filiæ Regis *Henrici*, de conservando sibi Regno *Angliæ*, quasi sub velamento sanctitatis *R. Scot. fracto fœdere Northumbriam crudeliter vastat.* ejusdem, cum exercitibus suis *Northumbriam* ingressus est, execrabiliter agens in omnibus viis suis. Non enim parcebant sui sexui vel ætati, quin etiam mulires gravidas finderent, & pueros super acumina lancearum jactarent: sacrosanctis etiam Ecclesiis non parcentes, Presbyteros super Altaria detruncabant, Crucifixorum capita abscissa super corpora cæsorum ponebant, & mortuorum capita super Crucifixa reponebant. Quæcunque vero attingebant *Scoti* plena horroris fuerant etiam immanitatis. Aderat enim clamor mulierum, ejulatus senum, morientium gemitus, & viventium desperatio. Sed audito *Adveniente R. Stephano Scoti recedunt.* adventu Regis *Stephani* retraxerunt se, eo quod non sunt ausi resistere spiritui furoris ejus. Adveniens itaque Rex *Stephanus* combussit cum impetu Australes partes Regis, non audente *David* cum eo congredi. Cumque mansisset ibidem modicum, audivit à suis statim post Pascha, quod multi proditores & magnatum plurimi insurrexerant contra eum in Australibus partibus terræ suæ, & Castra jam plurima occupaverant. Propter quod ibidem reversus est, *Scoti iterum redeunt.* & eadem Castella obsedit. Quo ibidem sic occupato, *David* Rex *Scotorum* innumerabilem exercitum promovit in *Angliam*, iterum devastans omnia. Contra quem principes & milites animosi Borealis *Angliæ*, cum insigni Comite *Albermariæ*, & ex jussu & admonitione venerabilis Patris *Thurstini Eborum* Archiepiscopi, viriliter restiterunt, fixo l'Estandard, id est, Regio insigni apud Alverton. Cumque morbi causa non posset idem Archiepiscopus interesse

pugnæ,

pugnæ, misit loco suo *Radulphum* Episcopum *Orcadum*, qui stans in Acie media, & loco eminenti, hujusmodi oratione exorsus est. Proceres *Angliæ* clarissimi, & *Normanni* genere, meminisse vos oportet nominis & generis, & inimicis resistere decet. Quibus usque in præsens nemo impune restitit, audax enim *Francia* vos experta delituit; ferox *Anglia* vobis capta succubuit; dives *Apulia* vos sortita refloruit; *Hierusalem* famosa, & insignis *Antiochia* se vobis utraque supposuit. Nunc autem *Scotia* vobis rite subjecta, inermem præferens temeritatem, & rixæ magis quam pugnæ aptior, vobis resistere, immo * expetere jam conatur. In quibus quidem nulla rei militaris scientia, vel præliandi peritia, vel moderandi gratia invenitur. Nullus ergo verendi locus, sed potius verecundiæ, quod hi, quos semper in Patria sua petivimus & vicimus, in Patriam nostram, jam ritu transverso, velut dementes & ebrii convolarunt. Unum vobis ego præsul denuncio, quod hi *Scoti*, qui in hac Patria Templa Dei violarunt, altaria cruentarunt, Presbyteros occiderunt, & pueros & prægnantes peremerunt gladio, condignas sui facinoris luent pœnas, in suo flagitio corruentes: quod per manus vestras strenuas hodie perficiet Deus Omnipotens. Attollite ergo animos, elegantes viri, & adversus hostem nequissimum: freti virtute Patria, immo Dei præsentia, exurgite. Nec vos moveat illorum temeritas magna, cum illos non deterreant tot vestræ virtutis insignia. Illi nesciunt armari in bello, vos autem in pace bellis exercemini, ut postmodum in bello casus belli dubios non sentiatis. Tegitur vobis caput galea, pectus lorica, ocreis crura, totumque corpus scuto & ense. Ubi feriat non invenit hostis, quem ferro circumseptum inspicit. Nos ergo procedentes adversus inermes & nudos; quid dubitamus? an numerum? Certe non numerus multorum, sed virtus paucorum bellum conficit; multitudo ipsa est insolens sibimet ipsi, & impedimento est in prosperis ad victoriam, & in adversis ad fugam. Præterea majores vestri, & pauci quidem, multos sæpe vicerunt. Quid ergo confert vobis gloria parentelæ? quid exercitatio solemnis? quid disciplina salutaris, nisi multos pauciores vincatis? sed jam finem dicendi faciunt hostes inordinate proruentes, & (quod animo meo valde placet) disperse confluentes: vos igitur, qui vindicaturi estis hodie domum Domini, & Domini Sacerdotes, terramque vestram, & parvulos vestros, si quis vestrum prælians forte occubuerit, vice Archipræsulis vestri, eum absolvimus ab omni pœna peccati, in nomine Patris, cujus creaturas fœde & horribiliter destruxerunt, & filii, cujus altaria maculando destruxerunt, & spiritus sancti, à quo separati insane ceciderunt. Confestimque respondit omnis populus *Anglorum*, Amen, Amen; & resonuit terra in voces illorum. Superveniens autem Scotorum exercitus exclamavit insigne illud responsum, *Albani, Albani*: Et mox conserta pugna totus clamor absorptus est. Gens vero nostra circum l'Estandard conglobata persistebat immobilis, & viri sagittarii equitibus immixti inermes *Scotorum* sparsim penetrabant. Inter quos summo Duce *Lodonensium*, qui primam aciem ex parte *Scotorum* habebat, sagitta percusso, corruit ipse, & tota gens sua in fugam conversa est. Quod videns *Scotorum* acies altera, quæ ex adverso pugnabat acerrime, expavit, & fugæ confestim indulsit. Regalis autem acies, quam ipse Rex *David* ex plurimis constituerat, simul ut hoc vidit, primo sigillatim & postea catervatim cœperunt aufugere, Rege jam pene solo existente. Quod videntes amici Regis *David* coegerunt eum sonipede arrepto terga dare. Filius autem Regis strenuissimus non attendens ad hæc, sed soli gloriæ & virtuti, miro impetu aciem nostrorum impetendo percussit; sed tandem fugit & ipse; & multa quidem *Scotorum* millia in eodem loco corruerunt, exceptis his qui in segetibus & silvis inventi sunt & perempti. Offensus enim erat eis Deus Omnipotens, & ideo omnis virtus eorum, quasi aranearum contextio, demolita est. Hoc bellum mense *Augusti* factum est, in mora de Cowton juxta Alverton, anno Regni Regis *Stephani* quinto. Post Natale vero Rex *Stephanus* exercitum movit in *Scotiam*, ubi cum ferro & igne quæque vastare disposuit. Sed Rex *Scotiæ* vehementer arctatus est, & concordiam

Rex Stephanus.

Radulphi Episcopi ad milites Anglos oratio.

Scotorum exercitus in fugam vertitur.

Rex Stephanus movet in Scotiam.

* Impetere.

Rex Stephanus. cordiam faciens tradidit in obsidem *Henricum* filium suum; quem Rex *Stephanus* secum ducens in *Angliam* obsedit continuo Castrum de Lodelawe, ubi idem *Henricus* unco ferreo equo abstractus fere captus est, sed per strenuitatem Regis hoc intuentis confestim liberatus est.

CAP. LXI.

De Tyrannide Regis Stephani *contra quosdam Episcopos* Angliæ.

1139 *Stephani severitas in Clerum Anglicanum.* HIs itaque feliciter gestis, elevatum est cor Regis *Stephani*, comprehenditque & tenuit *Alexandrum Lincolniensem* Episcopum, & eum diæta tenui, & jejunio quasi continuo vehementer afflixit, quousque sibi redderet Castellum de Newerk, quod ipse Episcopus de novo construxerat, una & cum Castello suo de Sleford. Similiter & Episcopum *Salesbiriensem* tenuit, & vehementer afflixit, quousque sibi redderet Castella sua de Wysee & *Syreburum*; accipiensque thesauros ejusdem Episcopi comparavit ex illis sororem *Lodowici* *Episcop. Salesbur. perjurii pœnas luit.* Regis *Franciæ Constantiam*, ad opus & maritagium filii sui *Eustachii*. Et justo Dei judicio hoc ei contigit; ut pote qui Regi *Henrico* & filiæ suæ fidelitatem primo juraverat, de Regno *Angliæ* ipsi filiæ suæ conservando, & etiam juraturis singulis formam juramenti expresserat. Postmodum ejusdem juramenti immemor, immo magis contemtor, Coronationi Regis *Stephani* quasi cooperator extitit & adjutor; sed quidem *Wilhelmus Cantuariensis* Archiepiscopus, ejusdem ut creditur perjurii merito, ipso prævaricationis suæ anno defecit, & mortuus est. Post hæc vero & aliquantisper *Henricus Wintoniensis* Episcopus, frater Regis, & Romanæ Ecclesiæ Legatus, tenuit Concilium apud *Wintoniam*: Ubi Episcopi *Angliæ* convenientes, & ad pedes Regis prostrati rogaverunt Regem, ut possessiones & Castella prædictorum Episcoporum restaurarentur eis. Sed noluit eos audire Rex propter quod, ut creditur, Domus Regia finitime subjacuit divinæ ultioni.

CAP. LXII.

Quomodo captus fuit Rex Stephanus *apud* Lincolniam *per Imperatricem.*

1140 SExto anno Regis *Stephani*, cum exercitu magno venit in *Angliam* filia Regis *Henrici*, quæ quondam *Alemanniæ* Imperatrix fuerat, & cui *Anglia*, ut prædictum est, à magnatibus terræ promissa & jurata extiterat; applicuitque prospere, & iter direxit ad Arundel: ubi Rex *Stephanus* occurrens cum impetu obsedit eam ibi per aliquod tempus; sed mox perfida credens consilia, dicentium scilicet Castrum illud esse quasi inexpugnabile, retraxit se, & eam abire permisit usque Bristow. Statimque concurrit ad eam *Anglorum* multitu- *Stephanus à suis deseritur.* do maxima, & insurrexerunt in Regem optimates sui hinc & inde. Jamque ornatus Regii stemmatis ab antiquo more discedens prorsus evanuit, ingentisque thesauri copia jam disparuit; pax in Regno nulla, fides permodica; quoniam cædibus, incendiis, & rapinis exterminabantur omnia; clamor enim & luctus, horror & tremor tonabant ubique, & in omni parte terrebat violenta prædatio cum tumultu. Secessit itaque Rex & perrexit *Lincolniam*, obseditque munitiones ejusdem, quas fraudulenter ceperat *Ranulphus* Comes *Cestrensis*, à natali Domini usque ad purificationem Beatæ Virginis. Interim *Ranulf. Com. Cestrensis R. Stephanum aggreditur, vincit, & capit.* idem Comes, coadunatis multis, adduxit secum eodem tempore *Robertum* generum suum, filium Regis quondam Henrici, & alios Proceres validissimos, ad dissolvendam Regis obsidionem. Cum autem paludem pene intransibilem cum difficultate transisset, statim in ipso die aciebus dispositis, Regem *Stephanum* bello aggressus est. Ipse enim cum suis aciem primam assumpsit, secundam

dam illi, quos Rex *Stephanus* exhæredavit. Tertiam vero ille *Robertus* dux magnus, & à latere erat turma *Wallensium* pervalida. Rex autem interim missam audiebat solennem, ad quam cum ex more consueto cereum offerret, confractus est cereus, cum in manibus *Alexandri* Episcopi eum imponeret, & hoc fuit signum confractionis Regis. Cecidit etiam pyxis super altare cum corpore Domini, rupto vinculo, & hoc fuit Regi signum ruinæ. Missaque finita Rex strenuissimus egreditur, & cum securitate magna acies bello disponit, instituitque Consules in equis per duas acies, tertia vero Regis erat permaxima. Congressique ad pugnam, & mutuis se Lanceis salutantes, statim acies exhæreditatorum aciem consulum percussit, & prævaluit; & quasi in ictu oculi dissipata est acies illa, & ejus diuisio in tria devenit. Alii namque occisi sunt, alii capti, & alii aufugerunt. Secunda acies Regis percussa à *Wallensibus* & à Comite *Cestrensi* quasi in momento dissipata est sicut prior, fugeruntque omnes equites vitam potius salvare cupientes quam Regem. Rex namque *Stephanus* cum acie sua pedestri, quæ sola remanserat, circumseptus est; apparuitque tunc vis Regis fulminea cedens bipenni nunc hos nunc & illos, & multos in brevi ad extrema deducens. Comes vero *Cestrensis* invidens gloriæ Regis, cum omni pondere armorum irruit in eum. Tunc novus oritur clamor, quia omnes in eum & ipse in omnes. Tandem bipennis Regia ex frequentia ictuum confracta est. Quod videns quidam *Willielmus* miles strenuissimus irruit in Regem, & cum galea arripiens clamavit voce magna, huc homines, huc, Regem teneo: continuo advolant omnes & capitur Rex, omnesque ex acie Regis aut capti sunt aut cæsi. Civitas vero hostili lege direpta est, & Rex ad Imperatricem captivus ductus est, & in Turri de Bristow positus. Imperatrix vero ab omni gente *Anglorum* suscipitur in Dominam, exceptis *Kentensibus*, ubi repugnabat Regina uxor Regis *Stephani*; suscepta est etiam à Legato *Romano Henrico Wintoniensi* Episcopo & à *Londoniensibus* universis, & supra modum honorata. Elevatumque est cor ipsius, eo quod prosperassent sui, & ad vota jam evenissent omnia. In tantum in superbiam intolerabilem erecta est, quod fere omnium corda ab ipsa separata sunt, displicuitque *Londoniensibus*, & à Civitate expulsa est; irritataque sic muliebri angore Regem *vinctum* in compedibus poni jussit & strictius custodiri. Post dies autem aliquot cum Rege *Scotorum* avunculo suo & fratre suo *Roberto* viribus adauctis obsedit Turrim *Wintoniensis* Episcopi. Ipse quidem Episcopus misit pro Regina *Angliæ* & pro universis fere proceribus terræ: qui cum festinatione venientes dimicabant quasi quotidie, non congressionibus acierum, sed circuitionibus militarium anfractuum: erat enim utrinque exercitus magnus. Tandem vero venit *Londoniensis* exercitus, & sic aucti numerose qui contra Imperatricem dimicabant, eam pudenter fugere compulerunt; captique sunt in fuga multi. Captus est etiam *Robertus* frater Imperatricis, sub cujus custodia Rex captivus tenebatur: & perseverantibus inimicitiis ut prius, facta est commutatio Regis & Comitis, & uterque pro altero sibi & suis redditus est; & susceptus est Rex cum immenso gaudio à proceribus suis.

Rex Stephanus.

Reg. Stephani magnanimitas.

Rex Imperatrici captivus adducitur.

Rex Stephan. in compedib. ponitur.

Imperatrix in fugam versa, & frater ipsius captus.

Rex liberatur.

CAP. LXIII.

Quomodo fugit Imperatrix, persecuta à Rege.

SEptimo anno Regni sui fecit Rex *Stephanus* construi quoddam Castrum apud *Wintoniam*, ubi subito supervenerunt hostes sui; & facta congressione mutua Regem in fugam compulerunt, captique sunt multi ex exercitu Regis. Iratusque valde Rex iterum multiplicavit exercitum, & reassumptis viribus obsedit Imperatricem apud Oxenford, à Festo Sancti *Michaelis* usque ad adventum Domini. Et parum ante Natale Domini, superveniente nive & gelu forti, fugit Imperatrix per Thamesin glaciatam circumamicta vestibus albis, & sic 1141

Rex Steph. vertitur in fugam.

Imperatrix Oxonii obsessa, stratagemate elabitur.

Rex Stephanus. ſic reverberatione nivis & veſte alba fallentibus oculos obſidentium, fugit ad Caſtellum de Walingford, & uſque ad pubertatem *Henrici* filii ſui ſemper Regi *Stephano* repugnavit: Reddita tum eſt Regi *Oxenfordia.*

CAP. LXIV.

De Excommunicatione illorum qui injiciunt manus violentas in Clericos.

1142 *Concilium Londinenſe.* OCtavo anno Regis *Stephani*, tenuit legatus *Wintonienſis Londoniis* Concilium generale, ubi & interfuit ipſe Rex. Et quia Clericis terræ nullus deferebatur honor, eo quod Clerici ſicut Laici capiebantur & redimebantur, ſtatuit idem legatus in eodem Concilio, & decretum Canonis innovavit, ne aliquis, qui violenter manus Clerico ingeſſerit, ab alio poſſit abſolvi, quam à ſolo Papa, & in præſentia ipſius Papæ. Eodem anno obiit *Innocentius* Papa: Cui ſucceſſit *Cæleſtinus.*

CAP. LXV.

Quomodo tenuerunt quidam Monaſteria & de eorundem infortunio.

1142 *Galfridus captus.* EOdem anno *Galfridus* Comes de *magna Villa* à Rege captus eſt, & pro reſtitutione Turris *Londonienſis*, & Caſtelli de Wallenden liberatus eſt. Qui poſſeſſionibus carens, cum adhuc magnam haberet familiam, confeſtim invaſit Abbatiam Sancti *Benedicti* de *Rameſia*, & Monachis expulſis raptores immiſit, fecitque Monaſterium Sanctum ſpeluncam latronum; & vexavit Regem in multis, eo quod ſtrenuiſſime militavit, & quaſi per annum unum in ſuis omnibus glorioſus effulſit: Menſe quoque *Auguſti*, cum proceſſiſſet ad prædam, inter acies à quodam pedite viliſſimo ſolus ſagitta percuſſus interiit; & excommunicatus occubuit: ſimileque ſcelus exercuerat in Eccleſia de *Coventria*, quidam perverſus *Robertus* Mariman, vir bellicoſus & ſtrenuus, qui inter ſuorum cuneos coram ipſo monaſterio ſolus interfectus eſt, & excommunicatus interiit: dum autem Eccleſia illa pro Caſtello teneretur, à parietibus Eccleſiæ & clauſtri adjacentis ſanguis ebullivit, quod multi viderunt; & hoc ſe vidiſſe teſtatur in Chronicis ſuis *Henricus* de Huntingdon. Quia igitur illi Deum quaſi dormire dicebant, excitatus eſt Deus, & in hoc ſigno & in ſignificato. Princeps enim peditum prædicti *Gaufridi* nomine *Reynerus*, cujus officium fuerat Eccleſias frangere vel incendere, dum poſt mortem Domini ſui cum uxore ſua & præda multa mare tranſire vellet, eſſentque in alto mari, mox ibidem affuit digitus Dei. Navis enim in qua vehebantur immobilis facta eſt, ſtetitque cæmento quaſi infixa. Quod monſtrum videntes nautæ timuerunt, & ſorte data rei cauſam inquirunt. Ceciditque ſors ſuper *Reynerum*, quo contradicente, iterum ſecundo & tertio ſors applicata decidit in eum, poſituſque eſt in ſcapha cum uxore, & pecunia ſceleſtiſſime adquiſita, & ſtatim ipſa navis ut prius curſu velociſſimo Pelagus ſulcat. Scapha vero cum illis nequiſſimis ſubita voragine circumducta in æternum abſorta eſt.

Divinæ vindictæ exempla.

CAP. LXVI.

Operarii Regis occiſi ſunt Lincolniæ.

1143 NOno anno Regni ſui Rex *Stephanus* obſedit *Lincolniam.* Comes enim *Ceſtrenſis* tenuit Caſtellum cum Villa. Rex vero cum munitionem contra Caſtellum conſtruere vellet, multoſque haberet ibidem operarios, egreſſi ſunt latenter

latenter hostes & diruperunt omnia, præfocatique sunt ex operariis Regis circiter octoginta, confususque Rex in hoc facto continuo discessit. Eodem anno *Cœlestinus* Papa obiit: Cui successit *Lucius*. *Rex Stephanus.*

CAP. LXVII.

Castra cepit Rex.

DEcimo anno Regni sui Rex *Stephanus* obsedit Castrum de Ferendon cum exercitu *Londoniensi*, & post multam sanguinis effusionem hinc & inde, tandem illud cum difficultate cepit. Eodem anno *Alexander Lincolniensis* Episcopus Ecclesiam *Lincolniensem*, quæ combustione deturpata fuerat, miro artificio sic reformavit, ut pulcrior appareret quam ante. 1144 *Lincolniens. Ecclesia restauratur.*

CAP. LXVIII.

Rex cepit Comitem Cestriæ.

UNdecimo anno Regni sui construxit Rex Castrum de Wallingford, ubi Comes *Cestrensis* cum Rege concordatus est. Qui postea apud Notyngham ad Regem pacifice veniens, & nihil sibi metuens, captus est à Rege, & in carcerem intrusus quousque Castellum *Lincolniæ*, quod ab eo dolose susceperat, & cætera ditionis suæ Castella Regi restitueret. Quibus redditis, mox ipse suis redditus est, & in posterum immanissimus hostis Regi effectus. 1145

CAP. LXIX.

Idem Comes insultum fecit, Lincolniæ.

DUodecimo anno Regni sui Rex *Stephanus* apud *Lincolniam* in Natali Domini Regali diademate insignitus est. Post cujus decessum venit Comes *Cestrensis* ibidem, ut cum militaribus copiis assiliret civitatem. Et factum est, dum expugnasset civitatem usque ad ingressum, contigit quod Dux exercitus sui introitu partis Borealis percussus occubuit, & pluribus interfectis ipse Consul retrocedere compulsus est. Cives igitur victoriosi Virgini virginum protectrici eorum laudes & gratias insigniter exsolverunt. 1146 *Rex Stephan. Lincolniæ coronatur.*

CAP. LXX.

De morte Thurstini *Archiepiscopi* Eborum, & *domibus fundatis.*

DUm in Regno *Angliæ* talia agerentur, Sanctæ recordationis *Thurstinus Eborum* Archiepiscopus, post laudabilem officii sui administrationem, & præclara pietatis opera, cum jam fere expletum sentiret esse militiæ suæ tempus, relicto honore & excusans se ab onere, cum Monachis *Cluniacensibus* apud *Pontem fractum* ultimos vitæ suæ dies exegit, & appositus est ad Patres suos in senectute bona, anno Domini M. CXL. Cujus pro studio inter cætera bona quæ operabatur, attribuenda est fundatio atque provectio celeberrimi monasterii *Fontoniacensis*, cujus fundatio talis esse perhibetur. Quidam Monachi Ecclesiæ beatæ *Mariæ Eborum* XII. vel XIII, ferventes spiritu, & scrupulosam habentes conscientiam, eo quod beati *Benedicti* Regulam quam professi erant minus

Rex Stephanus. ad literam obſervarent. Et quia *Ciſtercienſis* ordinis, qui nuper eſſe cœperat, fama jam celebris erat, ut aliud melius fortiuſque agerent, ſuum monaſterium reliquerunt. Quorum ſtudium zelumque venerabilis Pater *Thurſtinus* amplexus eſt, eos paterne ſuſcipiens & maternæ pietatis ſinu fovens. Tandem vero in loco paſcuæ qui *Fontes* dicitur, collocavit eos, ubi ex tunc & deinceps, tanquam de fontibus ſalvatoris, multi hauſerunt aquas ſalientes in vitam æternam. Fundataque fuit domus eadem in ann. Domini M. CXXXII. ſexto *Kalend. Januarii*, & anno à fundatione *Ciſtercienſis* ordinis XXXIV.

CAP. LXXI.

Fundatio Ryevallis.

Abbat. Ryev. an. 1132. *fundata.* SAne paulo ante à nobili viro *Waltero* Espek fundata fuit domus *Ryevallis*, conſentiente *Thurſtino* Archiepiſcopo & aſſenſum præbente, ubi Monachi *Clarevallenſes* a felicis memoriæ Abbate *Bernardo* directi ſempiternam acceperunt manſionem. Horum ergo exemplo Monachi illi *Eborum* incitati atque ad fortiora animati, memorati Abbatis magiſterio ſe tradiderunt; & diſtincti locis non animis, hi & illi arctam viam, quæ ducit ad vitam, paribus votis & ſtudiis ſervando cucurrerunt.

CAP. LXXII.

Fundatio Bellæ Landæ.

Bellalanda an. 1132. *fundata.* EOdem tempore quidam *Saviniacenſes* Monachi *Bellam Landam* condiderunt. Nobili viro *Rogero* de Moubray, qui & *Neuburgenſem* fundavit Eccleſiam, donante locum primo arctum, deinde ſecundum, tertium, & quartum, ubi fixis radicibus ibidem uſque in præſens reſiderunt.

CAP. LXXIII.

Ordo Sempringhamenſis *fundatur.*

Hic ordo ſumſit exord. an. 1131. EOdem etiam tempore ordo *Sempringhamenſis* ſumpſit exordium per *Gilbertum*, virum plane mirabilem in cuſtodia feminarum. Hic ſervorum Dei duo, & Ancillarum Dei octo non ignobilia conſtruxit monaſteria: quæ & numeroſis replevit collegiis, & juxta datam ſibi ſapientiam regularibus ornavit inſtitutis.

CAP. LXXIV.

Quomodo Chriſtiani in Terram Sanctam parum profecerunt, quia ſuperbi.

1146 ANno ſupradicti *Stephani* Regis duodecimo, ſuſtentavit Deus omnipotens ſpiritum Chriſtianorum, & cruce ſignati profecti ſunt *Jeroſolymis*. Rex quidem *Franciæ Lodowicus*, & Conſul *Flandrenſis*, cum Comite de Sancto *Ægidio* & *Anglicis* multis. Imperator etiam *Almanniæ Conradus* majorem ſatis adduxit exercitum. Tranſiitque uterque exercitus per Imperatorem *Conſtantinopolitanum*, qui eos poſtea prodidit & ſeduxit. Et quia incedebant cum ſumma ſuperbia, ideo in nihilum redacti ſunt, quia Deus ſprevit eos. In illo namque exercitu & quidem utroque, contra Caſtrenſem diſciplinam tot jam mala

mala increverant, ut mirum non ſit quod eis tanquam pollutis & immundis favor nequaquam divinus arriſerit. Caſtra enim à Caſtratione luxuriæ dicuntur. At Caſtra noſtra caſta non erant; in quibus utique infelici quadam licentia multorum ſpumabant libidines; præſumentes etiam de multitudine & armorum copia poſuerunt carnem Brachium ſuum, & nequaquam Dominum, pro quo æmulari videbantur; declaratumque eſt in eis, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Fame namque conſternati poſt perierunt in ſe: poſtea vero proditione Imperatoris *Conſtantinopolitani* ferro hoſtili defecerunt. Nec immundis caſtigandis & ſuperbis reprimendis iræ defuere cœleſtes, cum intempeſtivorum imbrium inundatio effuſa plus de exercitu noſtro minuit, quam hoſtilis gladius devoravit. Rex tamen *Franciæ* & Imperator *Almanniæ* cum pauciſſimis evadentes, prius *Antiochiam*, & poſtea *Jeroſolymam* ignominioſe confugerunt; & demum ad propria, ſed non in gaudio. Interea quidam Navalis exercitus, non potentium virorum, nec magno duci innixi, niſi omnipotenti Deo, ibidem profecti ſunt, non ſuperbe quidem ſed humiliter; & ideo probitatem magnam exercuerunt. Civitatem namque famoſam in *Iſpania*, quæ vocatur *Uluxis bona*; & aliam, quæ vocatur *Almaria*, & regiones adjacentes, pauci contra plures obtinuerunt: Erat enim Deus adjutor eorum fortis, & ideo nullus reſiſtere poterat. Et magna pars eorum venerat de *Anglia*.

Rex Stephanus.

Almaria à Chriſtianis capta.

CAP. LXXV.

Quomodo Henricus *filius Imperatricis venit in* Angliam, *& de ejus Primordiis.*

INterea, dum circa noſtros in oriente talia agerentur, *Anglia* multis malis ſaucia tabeſcebat. Nam, quia tunc impotens erat Rex, & languida lex, unuſquiſque quod ſibi videbatur rectum vel malum faciebat. Et quia omne Regnum in ſe diviſum citius deſolabitur, diviſum eſt Regnum *Angliæ* & ſciſſum quaſi in duo. Quidam enim Regi, & quidam Imperatrici favebant. Non quod Rex vel Imperatrix ſuæ parti potenter imperaret, ſed uterque ſuos ne à ſe diſcederent blandis ſermonibus demulceret. Sane inter partes diu certatum eſt, alternante fortuna; ſed tunc quodammodo remiſſiores motus eſſe cœperunt. Quod tamen *Angliæ* non ceſſit in bonum, eo quod tot erant Reges quot Domini Caſtellorum, habentes ſinguli numiſma proprium, & more Regio ſubditos judicantes. Et quia magnates terræ ſic invicem excellere ſatagebant, eo quod nullus in alterum haberet imperium, mox inter ſe diſceptantes, rapinis & incendiis clariſſimas Regiones corruperunt: in tantum, quod omne robur panis fere deperiit. Aquilonalis tamen Regio, quæ in poteſtatem *David* Regis *Scotorum* uſque ad flumen *Theſiam* ceſſerat, per ejuſdem *David* Regis induſtriam agebat in pace. Ad quem quidem *Henricus* filius Imperatricis, & Rex *Angliæ* futurus, à matre miſſus jam pubes acceſſerat, & ab eo apud *Karliolum* cingulum militare acceperat, jam militaturus in hoſtes & ſibi rebelles. Accepto namque militiæ cingulo, transfretavit ad Patrem, & erat ex tunc militaris gloriæ non tepidus æmulator. Poſt autem annos aliquot, patre in fata cedente, Paterni juris plenitudinem, *Andegavenſem* ſcilicet & *Cenomannenſem* Comitatem; & materni juris portionem, ſcilicet *Normanniæ* Ducatum recepit. Itaque patri ſuccedens, & matrem potentialiter excedens, quocunque divertit induſtrius ſtrenuuſque apparuit. Ita ut jam illis formidabilis exiſteret, qui felicibus ejus initiis invidebant. Cumque in tranſmarinis partibus omnia ſibi quieta jam eſſent; Regno *Angliæ*, quod ſibi jure materno competebat, fraudari ulterius non diſpoſuit. Timens tamen Regem *Francorum*, eo quod Rex *Stephanus* ſua affinitate gaudebat, *Normanniam* bene munitam, & ſufficienter ordinatam, in pace reliquit: & in *Angliam* veniens, non amplius, ut dicitur, quam centum & quadraginta equites, & peditum tria millia

Cauſa motuum in Anglia.

Henricus Imperatr. fil. venit in Angliam.

Rex Stephanus.

millia secum adduxit. Sed, adventu ejus cognito, mox ferventibus animis convenerunt ad eum, qui matri ejus ab initio favebant. Auctus igitur ingentibus copiis confestim munitionem *Malmesberiensem*, ubi Regis *Stephani* præsidium erat, obsedit. Ubi Rex *Stephanus*, cum filio suo *Eustachio* acerrimo juvene, otius advolans hostem ad prælium provocavit. Sed ille in Castris se continens, eo quod manum imparem habere videretur, saltem pro tempore belli discrimen consulte declinavit. Rex vero cum neque hostem commode posset impetere, neque prolixiores excubias circa Castra ex tuto agere, otiose recessit, & obsessa munitio in potestate obsidentis remansit. Augebaturque militiæ numeris, & favoribus sociorum, concurrentibusque ad eum optimatibus multis, qui à Rege *Stephano* defecerunt. Ita ut jam, incrementis virium, & felicitate successuum, Ducis gloria nomen Regium obumbraret. *Stanfordiam* ergo cum instructo exercitu adiit; qua celeriter expugnata & capta, munitionem etiam post paucos dies obtinuit. Indeque se divertens irruit super *Notingham*; qua mox expugnata, & opibus vacuata recessit, oppugnandæ munitionis, quæ natura loci inexpugnabilis videbatur, operam inanem omittens. Inde ad alia conversus negotia, in omnibus arridente fortuna prosperatus est.

Castrum Malmesburiense & alia ab Henrico Duce expugnata.

CAP. LXXVI.

Quomodo Rex & Comes concordati sunt, & qua forma.

DUm hæc sub eventu pendulo inter Regem & Ducem altercatio traheretur, *Eustachius* ejusdem Regis filius immaturata morte discessit; magnam seminandæ pacis occasionem causa sui de medio ablatam relinquens. Eo quippe superstite vinci non poterant, tum propter juvenilem ejusdem acrimoniam, tum propter Regis *Francorum* fiduciam, quam ex affinitate contraxerat, eo quod sororem suam duxerat in uxorem, utroque autem pacis impedimento per unius hominis mortem sic ablato, confestim viri pacifici de pace suadenda atque formanda propensius cogitare cœperunt. Exulceratus autem Rex in morte filii, qui sibi successurus sperabatur, voces suadentium pacem solito patientius audiebat. Dux autem prudentium inclinatus consiliis ut honesto & solido fœderi casus postponeret ambiguos, gratanter acquievit, placuitque inter eos solenne & salubre colloquium celebrari: ubi, amicis mediantibus, & circa bonum publicum pia & prudenti provisione satagentibus, pax inter eos & caute formata & solide firmata est: decretumque est ut *Stephanus* de cætero tanquam princeps legitimus integre in *Anglia* cum gloria & honore Regnaret, *Henricus* vero ei tanquam hæres legitimus in Regno succederet. Hanc pacis formam tanquam utilem & honestam princeps uterque amplexatus est, & in mutuos multis præ gaudio lachrymantibus se dederunt amplexus, & Rex quidem Ducem adoptans in filium, eum solemniter successorem suum declaravit; Dux vero Regem tanquam Patrem & Dominum in conspectu omnium honoravit. *Willielmus* autem filius Regis junior, jubente Patre, homagium Duci fecit. Quibus Deo propitio salubriter actis, Rex tunc quasi primo juste *Angliam*, & *Anglia* pacem recepit. Dux autem in *Angliam* modico post commoratus transfretare parabat; & Rex cum *Willielmo* filio suo, multisque aliis nobilibus, celebri lætitia prosequebatur abeuntem. Cumque idem Regius puer in oculis Patris equo, ut assolet, concitatius veheretur, contigit, equo cadente, sessorem ad terram graviter allidi, fractoque osse tibiæ Patri & omnibus qui aderant dolorem incussit: reportatus est igitur *Cantuariam*, ut ibi curaretur. Rex vero sinistro casu saucius (datis cum benedictione mandatis) Ducem dimisit; qui feliciter transfretans circa æstatis initium ad propria cum gaudio remeavit.

Pax inter Stephanum & Henricum.

CAP.

Rex Stephanus.

CAP. LXXVII.

Quomodo Comes uxorem Regis Franciæ *duxit.*

EOdem tempore celebratum eſt divortium inter Regem *Franciæ Lodowicum* & *Alienoram* uxorem ſuam, filiam Ducis *Aquitaniæ*, quibuſdam Epiſcopis ac proceribus conſanguinitatem illorum ſub teſtificatione jurisjurandi ſolemniter allegantibus, & cauſante ipſa muliere ſe monacho non Regi nupſiſſe. Porro ipſa ſoluta à lege viri, duabus apud Patrem filiabus relictis, deſideratis non multo poſt cum Duce poſita eſt nuptiis, moxque Ducatus *Acquitaniæ*, qui à finibus *Andegavenſium* & *Britonum* ad Pirenæos uſque montes *Galliam Hiſpaniamque* dirimentes extenditur, ratione conjugis in Ducis *Normannici* poteſtatem tranſivit. In quo quidem facto *Franci* invidia tabeſcebant, non tamen impedire poterant ejuſdem Ducis provectum.

Henricus Normanniæ Dux Aquitania potitur.

CAP. LXXVIII.

Quomodo devicit Rex quoſdam Rebelles, & poſtea providit Eccleſiæ Eborum.

INterea Rex *Stephanus* faſtu Regio fines *Angliæ* luſtratus, & ſe tanquam Regem novum oſtentans ſuſcipiebatur ab omnibus, & decenti magnificentia celebratur. Veniens autem in *Eboracenſem* Provinciam, quendam *Philippum* de Colebilla, qui munitionem ſibi conſtituerat, invenit rebellem, fretum ſcilicet ejuſdem munitionis firmitate, & commilitonum ſuorum ingentibus animis, & copioſo armorum ciborumque apparatu. Rex vero ex proximis provinciis exercitu convocato, munitionem illam, objectu amnium, ſilvarum, atque paludum fere inacceſſibilem, obſidione concluſit, & fortiter expugnatam in brevi obtinuit. Erat autem tempus meſſis. His itaque expletis & aliis quæ volebat Rex in civitate *Eborum*, & in adjacente provincia, ad partes Auſtrales reverſus eſt. Et in Feſto Sancti *Michaelis* cum Epiſcopis & optimatibus terræ Concilium *Londoniis* celebravit, tum pro Regni negotiis, tum etiam pro negotiis vacantis Eccleſiæ *Eborum* per mortem Sancti *Willielmi*. Evocati igitur majores ejuſdem Eccleſiæ cum Abbatibus & Prioribus ſubjectæ Provinciæ, & facto dereto in *Rogerum Cantuarienſem* Archidiaconum, eum à ſuo Archiepiſcopo, cujus aſtutia omne negotium electionis illius proceſſerat, Rege connivente, in ſuum Archiepiſcopum petierunt. Quem cum facile à volente impetraſſent, alias ſtatim preces injecerunt, ſcilicet ut eum non tanquam *Cantuariæ* Archiepiſcopus ſed Apoſtolicæ ſedis legatus conſecraret, hoc etiam a volente non difficiliter impetrato, conſecratus eſt idem electus in Eccleſia beati *Petri* apud *Weſtmonaſterium*: ſoluto itaque Concilio ad Eccleſiam propriam properavit; & rebus pro tempore diſpoſitis, ad ſedem Apoſtolicam, petendi pallii gratia in propria perſona, iter arripuit.

Stephanus Philippum de Colevilla rebellem domat.

CAP. LXXIX.

De morte Regis Stephani.

POſt prædictum Concilium Rex *Stephanus* in *Cantia* conſtitutus morbo incubuit, quo ingraveſcente, poſt dies paucos deceſſit; Menſe ſcilicet *Octobris*, anno Domini M. CLIV. & anno Regni ſui XIX. Sepultuſque eſt apud Faverſham, in Monaſterio a ſe ante aliquot annos conſtructo. Nuntium vero

1154

Stephanus ob. an. Reg. 19.

Rex Stephanus. mortis ejus Dux *Normanniæ* mature accepit, qui tunc quoddam Castrum, quod ab eo * detentum fuerat, cum exercitu obsidebat; cumque ab amicis moneretur, ut relicta obsidione *Angliam* festinaret, ne quid contra eum inimici veteres molirentur; mira justitiæ suæ confidentia respondit, illos nihil ausuros. Et quamvis multum instarent, non tamen, nisi obtento castro, obsidionem solvere adquievit. Expectante eum interim *Anglia*, & nulla (disponente Domino) in cunctis finibus ejus surgente procella. Et hujus quidem libri modus sit iste, ut a Regno *Henrici* secundi liber secundus incipiat.

x *Al.* Desciverat.

Explicit Liber Primus.

Incipit

Incipit Liber Secundus.

CAP. I.

De Primordiis Henrici *Regis secundi.*

ANNO à partu virginis M. CLIV. *Henricus*, Imperatricis filius, de *Normannia* in *Angliam* veniens, die Sancti *Leodegarii* consecratus est in Regem, hæreditarium Regnum sine diminutione suscipiens; congaudentibus & conclamantibus turbis, *Vivat Rex.* De novo enim Principe, post experta mala, meliora sperabant: præsertim cum magni jam principis in ipsis suis primordiis præferret imaginem. Denique edicto præcepit ut illi, qui ex gentibus exteris in *Angliam* sub Rege *Stephano* prædarum gratia tanquam ad militandum confluxerant, & maxime *Flandrenses*, quorum tunc in *Anglia* magna fuit multitudo, propriis Regionibus redderentur: Fatalem eis diem constituens, si quis post illum diem inveniretur. Quo edicto pavefacti ita in brevi dilapsi sunt, ut quasi phantasma in momento disparuisse viderentur. Moxque Castella nova, quæ in diebus avi sui, nequaquam extiterant, complanari præcepit: paucis tamen exceptis, quæ à viris pacificis ad Regni munimentum voluit retineri. Publice quoque legis in primis sollicitudinem habuit, ut lex quæ extincta videbatur paulatim exurgeret; ordinatis in cunctis Regni finibus viris & legum ministris, qui improborum audaciam coercerent, vel secundum causarum merita discernerent; ipse vel in deliciis erat, vel majoribus negotiis operam Regiam impendebat. Quoties vero a subditis contra iniquos judices pulsabatur, mox provisionis Regiæ remedium adhibebat, illorum negligentiam corrigens vel excessum. Talia novi principis initia fuere, stupentibus improbis, & congratulantibus pacificis.

[Margin: 1154 / *Rex Henricus 2.* / *Extranei Anglia discedere edicto jubentur.* / *Legum curam suscipit.*]

CAP. II.

Quomodo Dominica Regia redintegravit.

COnsiderans autem Rex quod Regii redditus & Dominica, per mollitiem Regis *Stephani*, ad multos jam Dominos devenissent, præcepit ea cum omni integritate, infra tempus certum, a quibuscunque detentoribus resignari, & in jus statumque pristinum revocari, quidam vero indies Cartas Regis *Stephani* protulerunt. Quibus fuit a Rege responsum, quod Cartæ invasoris præjudicium legitimi principis minime facere debuerunt. Primo ergo indignati, demum territi & consternati, ægre quidem, sed tamen integre usurpata resignarunt. Cumque fere omnes Regiæ voluntati paruissent, Rex *Transhumbrianas* partes adiit, ubi *Willielmum* Comitem *Albemarlensem* eadem qua ceteros auctoritate convenit. Ille vero diu hæsitans, multumque æstuans, tandem corde saucius potestati succubuit; & quæcunque ex Regio Dominico pluribus jam annis possidebat cum ingenti dolore resignavit; Maxime famosum illud & nobile Castrum, quod dicitur Skarthburgh, quod in summo planitiem habet speciosam plusquam sexaginta jugerum, & fonticulum aquæ vivæ ex saxo profluentem. Hunc locum memoratus Comes, qui tunc in *Eborum* Provincia plurimum posset, Castro construendo idoneum contemplatus, sumptuoso opere naturam loci juvans, totam Rupis planitiem muro amplexus

[Margin: 1156 / *Scarborough Reg. redditur.*]

Rex Henricus 2. us est, & turrim in faucium angustiis fabricavit; qua processu temporis collapsa, arcem magnam & præclaram Rex ibidem ædificari præcepit. In eadem ergo provincia, rebus ad votum gestis, Rex ad superiora *Angliæ* remeans, solum *Hugonem* de *Mortuo Mari*, virum fortem & nobilem, rebellem invenit, Castrum Regium de *Brigia* retinendo. Qui cum juberetur propriis esse contentus, & reddere quæ de jure Regio possidebat, pertinacissime renuit, seque quibus potuit modis ad resistendum præparavit. Rex ergo celeriter exercitu congregato *Brigiam* obsedit, & post tempus modicum fortiter oppugnatam in deditionem recepit, eique, cujus cor paulo ante quasi cor Leonis fuerat, humiliato & supplici veniam largitus est.

Brigia Regi deditur.

CAP. III.

Item reposcunt à Rege Scotorum *Northumbriam.*

1157 REgi quoque *Scotorum*, qui Aquilonales *Angliæ* Regiones, scilicet *Northumbriam, Cumbriam,* & *Westmerlandiam*, nomine *Matildis* dictæ Imperatricis & Hæredis ejus olim ad *David Scotorum* Regem adquisitas, tanquam jus proprium possidebat, mandari curavit Regem *Angliæ* tanta Regni sui parte non debere fraudari; justumque est reddi quod suo fuisset nomine adquisitum. Ille vero prudenter considerans Regem *Angliæ* in hac parte prævalere, prænominatos fines cum integritate restituit repetenti; & ab eo vicissim Comitatum *Huntingdunensem* prisco sibi jure competentem recepit.

CAP. IV.

Wallenses *rebellare cœperunt.*

1157 VErum non multis diebus elapsis, inter Regem & Gentem Barbaram discordia oritur. Unde Rex immensis ex tota *Anglia* copiis congregatis Regionem *Walliarum*, qua facilior aditus videbatur, ingredi statuit, porro illi convenientes excubabant in terminis; & in planum progredi, vel aperto bello cum Loricatis congredi levis armaturæ homines caute declinantes delitescebant in silvis, & viarum angustias observabant. Sane *Wallenses* reliquiæ Britonum esse noscuntur; qui hujus insulæ, quæ nunc *Anglia* dicitur, olim cum *Britannia* dicebatur, incolæ primi fuerunt; ejusdemque nationis & linguæ esse probantur, cujus & *Britones* transmarini. Cum autem gens *Britonum* à supervenientibus *Anglorum* populis exterminium pateretur; qui evadere potuerunt confugerunt in *Wallias*, contra irruptionem hostium naturæ beneficio tutas: ibique hæc natio perseverat usque in præsentem diem, igitur Rex fines hostium, contra locorum malitiam luctando, ingrediens, infausta negotii initia habuit: pars enim exercitus per loca silvosa & humida incautius gradiens, hostibus intercepta pro magna parte periit: & duo nobiles cum aliis multis corruerunt. Quidam vero fugientes, & Regem, qui in loco tuto consistebat occubuisse credentes, advenientibus adhuc & properantibus ad pugnam ordinibus Regem corruisse nunciabant. Unde magnam exercitus partem sinistri rumoris atrocitate attonitam enormiter fugere compulerunt; ita ut signifer Regius vexillo Regis abjecto fugæ se crederet, & occurrentibus Regem extinctum proclamaret. Ob quod delictum postea à quodam viro nobili proditionis ejus dedecus publice opponente, regii vigore judicii duello addictus est, & ab eodem devictus, quem tamen judicio Rex juris subducens apud *Redyngum* Monachum fecit, & patrimonium ejus amplissimum fisco applicatum est. Cumque Rex otius advolans turbatum exercitum proprio exhilarasset aspectu; resumptis ilico animis & viribus, confusi ordines in ordinem

Wallensium origo.

nem coierunt adversus hostiles insidias, ex tunc se cautius instruentes. Cumque Rex classem non modicam præparari jussisset, ut eos per mare invaderet; statim legati hostium venientes pacifice locuti sunt; & traditis quibusdam finium suorum munitionibus, tandem suos principes Regi adduxerunt ad homagium illi cum sacramentis faciendum. Pacis ergo sereno post belli nubilum gratius arridente, exercitus cum gaudio ad propria reversus est; & Rex ad alia jam negotia conversus.

Rex Henricus 2.

Pax cum Wallensibus.

CAP. V.

Frater Regis Rebellavit in partibus transmarinis.

CUm igitur, sedatis *Wallensibus*, *Anglia* in pace & securitate ageret, nunciatum est Regi fratrem suum tumultuari in partibus transmarinis: cujus causa fuit hæc. Comes *Andegavensis* pater eorum cum tres haberet filios, *Henricum, Gaufridum*, & *Willielmum*: ad extrema veniens; medio filiorum Comitatem *Andegavensem* testamento reliquit, sic dicens inter cætera testamenti sui verba: Cum *Henricus* plenitudinem obtinuerit juris materni, id est, *Normanniam* cum *Anglia*, fratri *Gaufrido* tunc patrimonium integre dimittat: Interim vero dictus *Gaufridus* tribus Castellis, scilicet **Schynone**, *Leoduno*, & *Mirabello* sit contentus. Et, quia *Henricus* tunc absens fuerat, idem Comes Episcopos & Nobiles, qui aderant, adjuravit, ne corpus suum sepulturæ traderetur, nisi præstito prius Sacramento à filio, quod paternum minime violaret testamentum. Deinde illo mortuo, mox ad exequias absens filius concurrit; & audita adjuratione paterna diu hæsitavit. Tandem conclamantibus omnibus, ne ad sempiternum ejus opprobrium, patris corpus inhumatum remaneret, victus succubuit, & sacramentum, quod exigebatur, non absque dolore præstitit. Cumque autem Regnum esset adeptus, à summo Pontifice beneficium absolutionis consecutus est: qua ratione tutus, nec testamento Patris nec petioni fratris satisfacere curavit. Unde indignatus frater, & tribus prænominatis Castellis bene munitis, confestim vicinas turbabat provincias. Rex autem exercitu prope congregato *Chynonem* obsedit, & in brevi per deditionem obtinuit, fratrique humiliato veniam dedit: & (ut occasionem superbiæ ei tolleret) terram planam sibi & Castris contulit, & in *Angliam* reversus est. Cito post præclaræ urbis *Namnethensis* cives certum, in quo sibi complacerent, Dominum non habentes, prædictum *Gaufridum*, industria strenuum, sibi in verum Dominum elegerunt; & accersito ciuitatem cum adjacente provincia tradiderunt. At non diu hac felicitate functum mors immatura sustulit: & Comes *Richemundensis*, qui transmarinis *Britanniæ* magna ex parte præsidebat, eandem civitatem intravit. Quibus auditis, Rex dato mandato *Richemundensem* comitatum fisco præcepit applicari, ilico *Normanniam* & civitatem eandem tanquam nomine fraternæ successionis reposcens, eundem Comitem ita perstrinxit, ut, vix tepide obluctari conatus, civitatem eandem resignavit.

1159

Testamentum Comitis Andegavensis.

Pontifex R. Henricum à juramento absolvit.

CAP. VI.

Incidentia.

EOdem quasi tempore *Fredericus* Imperator subvertit civitatem *Mediolanensium*, ubi inventa sunt corpora tria magorum, qui adorabant Dominum, cum muneribus in die Epiphaniæ; sed & aureus circulus eadem corpora, cum reperta sunt, ambiebat, ut sibi mutuo cohærerent. Anno scilicet primo istius Regis *Henrici* obiit *Anastasius* Papa, successor *Eugenii*, cui successit *Nicholaus Anglicus Albanensis* Episcopus, & mutato nomine dictus est *Adrianus*

Magorum corpora inventa.

Rex Henricus 2.
Schisma in Eccles. Romana.

nus; eo post sextum annum mortuo, electi sunt in discordia duo Papæ, *Alexander* & *Victor*, & uterque in alterum excommunicationis sententiam tulit. Occidentales, *Anglia* scilicet & *Francia* cum insulis favebant *Alexandro*: Imperator vero *Fredericus* & sui favebant *Victori*: sed post *Turonense* Concilium judicio Dei victus morte succubuit. *Longobardi* etiam in libertatem pristinam se recipientes, civitatem *Mediolanensem* restauraverunt: & Imperatorem *Fredericum* contemnentes, contra ejus impetus civitatem *Alexandriam* ex nomine Domini Papæ (Cui se devotos esse gaudebant) sic vocatam apto loco condiderunt. Dictus autem *Alexander* Papa prius Concilium celebraverat *Thuronis* anno Domini M. CLXIII. ubi & quædam decreta ordinavit.

CAP. VII.

Hæretici venerunt in Angliam.

EOdem quasi tempore quidam Hæretici *Angliam* ingressi sunt, in universo quasi XXX. homines & feminæ Linguæ *Theutonicæ*, quendam *Gerardum* nomine aliqualiter literatum, tanquam præceptorem & principem impoliti & idiotæ sequentes. Rex vero deprehensos in custodia posuit, & indiscussos punire vel dimittere nolens, Episcoporum concilium apud *Oxoniam* celebrari præcepit: ubi de fidei articulis interrogati, ille literatus pro omnibus una voce respondit, Christianos se esse, & doctrinam Apostolicam se velle venerari; sacramentum vero, Baptisma, Eucharistiam, & conjugium detestantes, ausu nefario unanimiter respuerunt. Cumque divinis urgerentur testimoniis prædicta credere, se quidem ut instructi erant credere, de fide vero sua disputare nolle responderunt. Moniti ut pœnitentiam agerent, & in corpore Ecclesiæ unirentur, omnem consilii salubritatem spreverunt: minas quoque comminatas deriserunt, verbo illo Dominico abutentes, *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*, &c. Tunc Episcopi, ne virus hæreticum latius serperet præcaventes, eosdem publice pronunciatos hæreticos, corporali disciplinæ subdendos Catholico Principi tradiderunt. Qui præcepit hæreticæ infamiæ Characterem frontibus eorum inuri, & (spectante populo) virgis coercitos ab urbe expelli: districte prohibens, ne quis eos vel hospitio recipere, vel aliquo solatio confovere præsumeret. Ad pœnam ergo ducti, gaudentes properabant, præeunte eorum magistro, & canente, *Beati eritis cum vos oderunt homines*, &c. Unam tamen mulierculam *Anglicam* deceperant: & illa metu pene discedens ab eis errorem confessa est, & reconciliationem meruit.

CAP. VIII.

Rex Henricus *Civitatem* Tholosanam *petiit.*

1160 ANno Regni sui VII. Rex *Henricus* in partes *Gasconiæ* magnum direxit exercitum: cujus causa fuit hæc. Avus uxoris suæ Comes *Pictavensis*, & Dux *Aquitaniæ* in expensis profusior (cum sibi proprii redditus sufficere non poterant) accepta à Comite Sancti *Ægidii* viro pecunioso pecunia non modica, nobilem illi cum pertinentiis civitatem *Tholosam* quasi loco pignoris apposuit, atque in fata decedens, absolvendi appositi operam ad filiam transmisit; qui etiam in hæredes ipsum transfudit negotium. Reliquit autem unicam filiam hæredem; quæ cum Regi *Francorum Lodowico* nupsisset, idem Rex nomine uxoris suæ *Tholosam* repetiit. Comes tamen Sancti *Ægidii* nihil juris obtendens, sed & possessioni incumbens, tandem sic Regem nuptiis placavit, accipiendo sororem suam in uxorem, quæ post mortem *Eustachii* filii Regis *Stephani*, cujus uxor fuerat, ad fratrem reversa est. Verum, cum postea celebrato

brato inter Regem *Francorum* & uxorem ejus divortio, eadem ad nuptias Regis transiisset *Anglorum*: mota est rursum quæstio super *Tolosa* justis hæredibus resignanda. Memorato vero Comite restitutionem negante, & Regem *Francorum* suæ possessionis auctorem laudante, Rex *Anglorum*, contracto ex universis terris suæ ditionis exercitu, *Gasconiæ* fines ingressus est. Invitati quoque ab eo amici, ut sequerentur vel occurrerent, ingentibus copiis auxerunt exercitum: præcipue Comes *Bartmonensis*, qui & Regnum *Arragonum* ratione conjugis suæ tenuit, nec tamen voluit Coronari seu Regio nomine vocari, dicens se, licet fortuna beatum, non tamen natura suis antecessoribus meliorem. *Willielmus Frentenellensis* Dominus *Bederensis*, vir magnus & potens, qui in manus prædicti Comitis Sancti *Ægidii* antea inciderat, cum quantis poterat viribus se Regi *Angliæ* adjunxit. Porro idem Comes de Sancto *Ægidio* tanti exercitus impetum pertimescens, Regis *Franciæ* uxoris suæ Germani auxilium imploravit. Qui zelando pro nepotibus ex sorore sua procreatis, festinus advenit, & cum aliquanta militia *Tolosam* ingressus est. Quod cum innotuisset Regi *Anglorum*, personæ Regis ibidem consistentis deferens, civitatem oppugnare distulit, & ad pervadendam provinciam expugnandasque munitiones convertit exercitum. *Caturcensem* quoque civitatem, quæ à se defecerat, & fines ejus cum universis Castellis deditione recepit. Quibus actis, & memorato *Willielmo* Trenthenayl munitionibus, quas illi sorte bellica Comes *Ægidiensis* extorserat, redditis, *Normanniam* rediit.

Rex Henricus 2.

CAP. IX.

Orta dissentio inter Regem Franciæ *& Regem* Angliæ.

SEquenti vero anno, qui fuit Regni ejus octavus: ira inter Regem ipsum & Regem *Francorum*, tempore expeditionis prædictæ concepta, causis ingravescentibus, tandem quasi aperta erupit. Denique immensis hinc inde exercitibus congregatis, & in terrarum confiniis castris e Regione dispositis, uterque princeps cum suis copiis consistebat: quia & progredi periculosum, & retrogredi indecorum videbatur: paratior tamen erat uterque exercitus, propter bellici finis ambiguos exitus, prælium excipere quam inferre. Et, ne duorum hominum zelus & superbia strages multorum parerent populorum, viri pacifici ea, quæ pacis sunt, in hac hæsitatione fecerunt. Verum, quia sub clipeo, ut dici solet, melius plerumque procedit pacis negotium, principes nostri, qui pacis auditum antea respuerant, bonum pacis quasi de facili amplexati sunt. Ipsis ergo pacificatis, populus ad sua rediit & quievit.

1161

Pax inter duos Reges.

CAP. X.

Thomas Cantuariensis.

EOdem anno *Theobaldus Cantuariæ* Archiepiscopus decessit; Cui *Thomas* Cancellarius Regis anno sequenti successit. Post Concilium *Thuronense*, cum ipse *Thomas* Archiepiscopus cum cæteris fratribus ad propria esset reversus, mox Regnum & sacerdotium in *Anglia* disceptare cœperunt: & facta turbatio non modica super prærogativa ordinis Clericalis. Rege enim circa curam Regni satagente, & malefactores sine delectu exterminari jubente, à suis judicibus intimatum est, quod furta, rapinæ, & homicidia sæpius à Clericis committebantur, ad quos laicæ jurisdictionis vigor non posset extendi. Quamobrem acri motu turbatus, contra malefactores Clericos suas posuit Leges,

1161

Leges contra Clericos sancitæ.

Rex Henricus 2. ges, in quibus utique publicæ justitiæ zelum habuit, sed fervor immoderatior modum excessit. Ex tunc, contradicente *Thoma* Archiepiscopo, ira Regis excanduit, & crevit in immensum, prout in vita ipsius satis patet.

CAP. XI.

Wallenses *secundo rebellaverunt.*

1162 ANno Regis *Henrici* nono, *Wallenses* petulanter rupto fœdere, obsidibus quoque, quos in fidem paucorum dederant, periculo expositis, vicinos *Anglorum* fines turbare cœperunt. Unde Rex, immenso exercitu adunato, hostium fines ingressus est, ipsos frænatis excursibus ita coartans inclusos, ut pacem meditari & facere cogerentur. Ex ipsis ergo recedens transfretavit, filiorum promotioni & ditationi intendens. Quippe ex *Alienorâ*, quondam *Francorum* Regina, quatuor filiis procreatis, *Henricum* natu majorem Regni *Angliæ*, & Ducatus *Normanniæ* cum *Andegavensi* Comitatu successorem relinquere: *Richardum* vero *Aquitaniæ*, & *Galfridum Britanniæ* præficere cogitabat. Quartum natu minimum *Joannem* scilicet sine terræ agnominans. Tres quoque ex eadem habens filias, unam Regi *Hispaniæ*, alteram Duci *Saxoniæ* despondit: tertiam nondum nubilem Regi *Siciliæ* suo tempore comparem daturus. *Britanniam* vero sic filio suo adquisivit.

Henricus 2. Regnum filiis dividit.

CAP. XII.

Britanniam *adquisivit Rex.*

COntigit enim *Conanum* Comitem *Richemundensem*, qui majori *Britanniæ* parti Dominabatur, in fata decedere, relicta ex sorore Regis *Scotorum* hærede filia unica, quam Rex innubilem impuberi filio copulans, omne jus puellulæ in propriam potestatem redegit. Cumque à quibusdam potentioribus regnare volentibus ibidem inferiores premerentur, confestim Regis *Anglorum* auxilium expetentes, ejus se ditioni spontanee subdideruut. Quibus Rex prompto animo, & profusis opibus auxilium præstans, ipsos potentes mox expugnatos subjecit: sicque in brevi *Britannia* tota potitus, turbatoribus vel expulsis vel domitis, eam in cunctis finibus suis ita disposuit, ut, populis in pace agentibus, deserta paulatim in ubertatem verterentur.

CAP. XIII.

Obiit Godericus.

1164 EOdem quasi tempore obiit *Godericus Heremita* de Fynkhale. Eodem etiam tempore anno scilicet Regni Regis *Henrici* XI. obiit *Malcolmus* Rex *Scotiæ*, cui successit *Willielmus* frater ejus.

CAP. XIV.

Obiit Robertus Lincolniensis.

1167 ANno Domini M.CLXVII. & Regis *Henrici* XIV. obiit *Robertus Lincolniensis* Episcopus successor *Alexandri*: redactoque in fiscum Episcopatu,

tu, vacavit Ecclesia pastore annis XVII. sed post mortem Regis in eodem anno *Galterius Constantiensis* factus est *Lincolniensis* Ecclesiæ antistes: sicque evacuata est prophetia vel potius divinatio conversi *Thamensis* de suo non Dei spiritu prophetantis, quod *Lincolniensis* Ecclesia pontificem ulterius non esset habitura.

Rex Henricus 2.

CAP. XV.

Item Reges Franciæ & Angliæ *discordes pacificantur.*

ANno Regni Regis *Henrici* XVI. Ipse & Rex *Francorum* cum jam in parte fuissent discordes, mediantibus viris pacificis, pacis iterum inter se jura firmarunt. Illius autem discordiæ fuit hæc causa. Tempore Regis *Stephani* Comes *Andegavensis* invasit obtinuitque *Normanniam*, præter *Gisortium* & duo alia quasi appendentia Castella, quæ in potestatem Regis *Franciæ* jam devenerant. Hanc juris *Normannici* diminutionem Rex *Anglorum* non patiens, arte magis quam jure in hac parte duxit utendum. Namque per *Thomam* Cancellarium suum egit apud Regem *Francorum*, ut filia ejus ex filia Regis *Hispanici*, quæ nupserat ei post *Alienoram*, primogenito suo *Henrico* daretur in conjugem: munitionibus illis in dotem cedentibus, quæ tamen à Templariis tanquam in sequestro custodirentur, donec pueri, qui nondum per ætatem nuptias contrahere poterant, suo tempore nuptialiter convenirent: Rege *Anglorum* interim utriusque pueri habente custodiam. Verum idem Rex, aliquot annis elapsis, productioris moræ impatiens, inter eosdem pueros nuptias celebrari fecit præmaturas: & à Templariis Castella recepit. Quamobrem, sævientibus *Francis*, ipsum quidem prævaricationis, Templarios autem proditionis accusantibus, ad lites & bella ventum est. Sed crebris experimentis edocti, ejusdem Regis potentiæ vim inferri non posse, iraque paulatim defervescente, tandem, pactis quibusdam mediantibus, acquieverunt ut fieret pax, & facta est; pax non quidem solida sed temporalis, ut postea claruit. Nempe memorati duo Reges nunquam diu inter se quievisse noscuntur, populis hinc inde plecti assuetis, quicquid illi per superbiam delirassent.

1169

Causa diffidii inter duos Reges.

Pax inter duos Reges.

CAP. XVI.

Quomodo Rex fecit coronari filium suum.

ANno Domini M.CLXX. & Regni Regis *Henrici* XVII. Idem Rex *Henricus* filium suum in ætate tenera fecit solemniter consecrari & coronari in Regem *Londoniis*, per manum *Rogeri Eborum* Archiepiscopi. Nam venerabilis *Thomas Cantuariensis*, Rege nondum placato, adhuc in *Galliis* exulabat. Qui cum post septimum exilii sui annum in gratiam Regis susceptus, & ad propriam sedem reversus, in Episcopos novum Regem coronantes sententiam excommunicationis auctoritate Papæ fulminasset: & hoc audito ipse Rex, ex abundantia cordis turbidi, verba non sana eructasset: egressi sunt satellites, pro Domino temporali æmulantes, qui, in ipsa Sancta matre Ecclesia, hora quasi vespertina, ipsum Deo obtulerunt sacrificium vespertinum.

1170

Thomas Cantuar. Archiepisc. in Ecclesia occisus.

CAP. XVII.

Hibernia *Conquæſta.*

1171 ANno Domini M. CLXXI. Qui fuit Regis *Henrici* ſecundi XVIII. *Hibernia*, quæ nunquam prius externæ ſubjacuit ditioni, aut raro vel tepide bello pulſata, ſequenti modo Regis *Angliæ* poteſtati ſubdita eſt. Cum enim conſueta eſſet Reges habere plurimos, qui multoties diſceptantes in mutuam ſedem proruperunt, contigit quendam Regum terræ illius à finitimis Regibus impetitum nimis coartari. Inito ergo concilio, & miſſo feſtinanter in *Angliam* filio, accerſunt viros militares, & juventutem ſtrenuam, ſpe lucri profuſioris illectam; nec ſuos adjutores abire paſſus eſt, ſed tanta eos largitate dotavit, ut, obliti populum ſuum & domos patrum ſuorum, perpetuam ibidem habitationem eligerent. Cum autem cito poſt contra eundem Regem ferociſſimi totius *Hiberniæ* populi indignari & tumultuari inciperent, eo quod gentem *Anglicam Hiberniæ* immiſiſſent; illi metuentes paucitati ſuæ, accitis ex *Anglia* viris inopia laborantibus, & lucri cupidis, vires paulatim auxerunt. Et quia nondum habebant proprium principem, nec pro voto paſtorem, arceſſerunt ex *Anglia* præficiendum ſibi virum nobilem & potentem, Comitem ſcilicet *Richardum*. Qui cum eſſet magnanimus, & ſupra vires in expenſarum profuſione, profugus ampliſſimiſque redditibus extenuatus, & creditoribus obnoxius facilius adquievit. Armatorum ergo juvenum plurima validaque manu contracta, claſſem magnam transfretaturus parabat. Cumque eſſet paratus ad iter, affuerunt qui ex parte Regis *Henrici* transfretationem inhiberent. Ille vero majoris honoris cupidus non adquievit, ſed transfretans præſtolantes ſocios optato lætificavit adventu. Junctis mox copiis vehementi impetu irruit ſuper *Dyvelynum* urbem maritimam noſtrarum quaſi *Londoniarum* æmulam: qua fortiter celeriterque expugnata & capta, plurimos etiam longius poſitos, metu ſuo territos, in fœdus venire coegit. Inſiſtebat finitimis, Dominationem paulatim protendens, & locis optimis munitiones conſtruens. Porro nationis barbaræ gratiam & affinitatem affectans, fœderati Regis filiam uxorem accepit, magna Regni parte nomine ſibi dotis data. Cujus tam fauſti ſucceſſus cum Regi innotuiſſent *Angliæ*, motus eſt Rex, eo quod non ſolum inconſulto, ſed etiam ipſo inhibente, rem tantam fuiſſet aggreſſus; & tantæ adquiſitionis gloriam ſibi tanquam præcellenti vix aſcripſiſſet. Mox omne ejus in *Anglia* patrimonium fiſco juſſit applicari; &, ne quod ex *Anglia* ſubſidium *Hiberniæ* inferretur, commeatus navium penitus interdixit; fortiora quoque comminans, Comitem in ſuam gratiam redire compulit jam pene Regnantem. Itaque extorſit ei famoſiſſimam civitatem *Dyvelinum*, & cætera quæ in adquiſitione potiora videbantur, parte vero reliqua cum patrimonio ſuo *Anglico* juſſit eſſe contentum. Rex autem *Anglorum* poſt modicum in *Hiberniam* cum ingenti militia transfretavit, & Reges inſulæ, qui eatenus rebelles extiterant, adventu ejus pavefactos, ſine ſanguine ſubjugavit. Rebuſque pro voto diſpoſitis eodem anno in *Angliam* rediit cum gaudio & ſalute.

Dublinium à Comite Richardo expugnatur.

Rex Henricus Hiberniam ſubjugat.

CAP. XVIII.

De diſcordia inter Patrem Regem & filium Regem.

1173 ANno Domini M. CLXXIII. Et Regis *Henrici* ſecundi XX. facta eſt execrabilis & fœda diſſentio inter ipſum & filium ejus *Henricum* tertium, quem ante biennium ſolemniter fecerat coronari. Cum enim ab æmulis ei diceretur

tur quod solus Regnare deberet, quasi, eo coronato, & Regnum expirasset paternum, indignans maxime expensas sibi Regias partius ministrari, mox infremuit, clamque ad Regem *Francorum*, cujus filiam duxerat, profugiens, ab eo grate susceptus est, non tantum quia gener erat, sed quia à Genitore descíverat. Pater vero filii adversione comperta, missis ad Regem *Francorum* viris pacificis, filium paterno jure poscit; &, si quid emendandum videretur, ejusdem Regis consilio se fruiturum pollicens. Ad hæc ille, quis mihi, inquit, talia mandat? Rex, inquiunt, *Anglorum*. Et ille, falsum est, inquit, Rex *Anglorum* ecce adest. Si autem Patrem hujus olim *Anglorum* Regem, etiam nunc Regem appellatis, scitote quod ille Rex quasi mortuus est. Porro quod adhuc pro Rege se gerit, cum Regnum filio teste resignaverit, mature emendabitur. Mox idem *Henricus* Junior hostis naturæ, nec exemplo territus scelestissimi *Absalonis*, consilio *Francorum* partes *Aquitaniæ* clandestine adiit, & inde duos suos fratres impuberes, *Richardum* & *Gaufridum*, connivente matre, in *Franciam* traduxit. Comitem quoque *Flandrensem* grandibus promissis illectum sibi adduxit. Comes etiam *Leicestrensis*, & Comes *Cestrensis* cum multis aliis, Rex etiam *Scotorum* cum Populo suo à Rege patre discedentes, Regi filio imposterum adhæserunt. Rex ergo pater hoc cognito mox stipendiarias *Brabancionum* copias, quas *Rictas* vocant, profusis Thesauris accersivit. Mense ergo *Junio*, quando solent Reges ad bella procedere, prædicti *Reges* contractis undecunque viribus Regem hostiliter aggrediuntur *Anglorum*, æmulantes pro filio contra patrem. Itaque Rex *Francorum* oppidum *Vermillium* circumfuso conclusit exercitu. Comes vero *Flandrensis* cum suis copiis à parte *Flandriæ* irruens obsedit *Albermarliam*; sed Comes ejusdem cum *Flandrensi* collusionem faciens, expugnato velociter oppido captus est, cum omnibus, quos illic Rex *Angliæ* causa præsidii miserat; alia autem Castella sua quasi gratis resignavit. Inde vero *Flandrensis* exercitus progrediens Castellum novum adhibitis machinis fortiter oppugnavit, quo tandem reddito non inde gavisus est. Frater enim ejus Comes *Bononiensis*, in ejusdem oppidi oppugnatione sagitta percussus, decubuit; quo tandem mortuo, Comes ad sua reversus est, sibi sinistrum eventum objectans & imputans, eo quod Regem consobrinum suum, à quo nunquam læsus, sed crebro beneficiis præventus extiterat, causa nequissimi filii hostiliter impetisset. Quo comperto Rex *Angliæ* de consilio suorum Regi *Franciæ*, quia jam partem æstatis plurimam in prænominati oppidi obsidione consumpserat, denunciavit ut obsidionem deferret, vel ad diem certum sibi bellum indiceret: & primum quidem *Franci*, natura feroces simul & arrogantes, denunciationem deriserunt, id eum nullatenus ausurum arbitrantes; verum agnito quod cum instructo adveniret exercitu, illico Rex eorum, accitis festine optimatibus, cœpit cum eis tractare de bello; missisque nunciis Regi *Anglorum* in obviam, jussit ut ab ore ejus acciperent utrum congressurus accederet. Cui cum dicerent Regem *Frnncorum* velle certificari de prælio, vultu feroci & voce terribili, ite, inquit, dicite Regi vestro quia ecce adsum. Cumque festinanter reversi, instantis jam de proximo principis ferociam & obstinationem indicassent, mox Rex & optimates consilium habuerunt ut pro tempore cederent, & illa vice ejus impetum declinarent. Itaque castris relictis confestim in *Franciam* refugerunt, armati tamen, & compositis ordinibus, ne fugere viderentur. Sicque illi, qui paulo ante ferocibus animis Leones videbantur, tanquam Lepores fugiendo cedendoque inventi sunt. Porro Rex *Anglorum* indecora hostium suorum fuga contentus, urgere vel prosequi noluit abeuntes; sed, hostium Castris cum supellectili varia direptis, præfatum oppidum cum solemni lætitia, eisque qui ibidem fortiter egerant congratulaturus, intravit. Interea quidam *Normanni* cum quibusdam *Anglis* conducto convenientes & conglobati, *Dolense* oppidum tenuerunt, quod juris quidem est *Britannici*, sed *Normannicis* finibus continetur. Quo audito, *Brabanciones* Regii cum eis mature congressi, primo eorum multitudinem in oppidum refugere, moxque capto oppido in unius

Rex Henricus 2.

Henricus Junior ope & consilio Regis Galliæ patri rebellat.

Galli fugati

Rex Henricus 2.

arcis anguſtias ſecedere compulerunt. Statimque rumor defertur ad Regem *Rothomagi* conſiſtentem; qui, longa terrarum ſpacia in brevi tranſmeans, tam feſtinus affuit, ut volaſſe videretur. Cumque oppugnandæ arci intenderet, concluſa multitudo anguſtias illas non ferens, miſericordiam imploravit, & pactus eſt ei Rex vitam cum integritate membrorum, & arce dedita omnem multitudinem cuſtodiæ mancipavit. Ibique Comes *Ceſtrenſis* captus eſt cum aliis nobilibus fere centum.

Comes Ceſtr. capt.

CAP. XIX.

De his quæ in Anglia *fiebant, & de Rege* Scotorum.

CUm in tranſmarinis partibus circa Regem talia gererentur, in *Anglia* quoque non diſſimilia provenerunt, cum etiam Comes *Leiceſtrenſis*, qui primus à Rege defecerat, plurimos petulanti corrupiſſet exemplo. *Richardus* de Lucy, qui tunc *Angliæ* ſub Rege præerat, accepto à Rege mandato, & exercitu propere convocato *Leiceſtriam* obſedit; qua dedita & incenſa, ad alia ſe negotia convertit. Porro Rex *Scotorum*, agnito quantum Rex *Anglorum* in *Normannia* laboraret, cum gentis Barbaræ & ſitientis ſanguinem immaniſſimis copiis *Anglorum* fines ingreſſus, civitatem * *Cardulienſem* obſidione circumdedit, totamque adjacentem provinciam cædibus & rapinis conſumpſit. Comperto autem quod prædictus *Richardus* de Lucy ex ſuperiori *Anglia* cum ingenti exercitu adveniret, mox obſidionem reliquit, & vaſtata *Northumbria* à facie procerum noſtrorum in propria ſe recepit. Qui tamen advenientes cum militaribus copiis, & amnem *Twedam* tranſeuntes, terræ hoſtili talionem nullo obſiſtente intulerunt; ſed mox ferventibus nunciis ad ſuperiora *Angliæ* revocantur. Comes enim *Leiceſtrenſis* cum Claſſe hoſtili de *Flandria* veniens, adjuncto ſibi *Hugone Bigoto*, civitatem *Northwicenſem* præſidio vacuam effregit, &, abraſis opibus, inde ad inſignem vicum maritimum, qui dicitur Donewyk, ſimiliter irrepturus acceſſit: ſed habitatorum illius, qui ſe ad excipiendum ejus impetum conſtanter præparabant, fiducia territus, continuo receſſit. Tandem prædictus Comes de numero confidens, & virtute ſociorum, habebat enim equites circiter octoginta millia electos, & peditum fortium quatuor vel quinque millia; putans etiam neminem ſibi obſtiturum in via, verſus *Leiceſtriam* cum totis ſuis copiis iter arripuit: Regii autem proceres apud Sanctum *Edmundum* cum copioſa militia ejus adventum expectabant. Cumque prope jam eſſet, ſtatim inſtructum contra eum exercitum produxerunt. Comes vero cum ſuis neque ad dexteram neque ad ſiniſtram declinare valentes, turmis diſpoſitis, audacter proceſſerunt. Commiſſum eſt itaque grave prælium; ſed tandem captus eſt Comes cum conjuge ſua virilis animi fœmina, & toto fere equitatu; ſed & omnis peditum multitudo fere interiit. Inſignes quoque captivi in *Normanniam* ad Regem miſſi ſunt: viri autem Comitis, qui erant in munitionibus, cum aliquantulum quieviſſent, rurſus effrænati, & quaſi ante Domini ſui ultionem inflammati, & aggregata ſibi improborum multitudine, vicinas provincias excurſionibus infeſtare cœperunt; &, ut principem magni nominis habentes fiducialius agerent, *Huntingdunenſem* Comitem *David*, fratrem Regis *Scotorum*, Ducem ſibi ac principem elegerunt. Quo tandem feliciter debacchante & procedente proſpere ad plurima, Comes *Ferrarienſis*, & vir nobilis *Rogerus* de Moubray animum diu diſſimulatum declarantes, poſt defectores cæteros abierunt. Nec ceſſabat eo tempore Rex Junior optimates *Anglorum*, qui Patri adhærere videbantur, per clandeſtinas literas vel promiſſionibus allicere, vel comminationibus pulſare, ut eos ad ſuas quocunque modo partes traduceret. Quamobrem tunc in *Anglia* pauci nobiles fuiſſe traduntur, qui non circa Regem vacillarent, ab eo pro tempore defecturi, niſi maturius eorum meditationibus fuiſſet obviatum.

Norvicum direptum.

Comes Leiceſtr. cum uxore captus.

Comes Ferrarienſ. rebellibus ſeſe adjungit.

* Carlcolenſem.

CAP.

CAP. XX.

Rex Pater Angliam *rediit, & Rex* Scotorum *eam invasit.*

IGitur, secundo initæ contentionis anno, Comes *Flandrensis* fraterni jam oblitus exitii, præ ambitu *Anglicanæ* Provinciæ, quæ *Cantia* dicitur, de qua scilicet Regi Juniori hominium fecerat, cum eodem in *Angliam* transiturus, magnam Classem præparabat. Rex vero *Francorum* contractum undecunque exercitum invasurus *Normanniam* instruebat. Quibus cognitis, Rex *Anglorum* senior, malens sibi fines suos transmarinos periclitari quam Regnum, (quos tamen caute credidit muniendos) cum aliquanto equitatu, & una *Brabancionum* turma *Angliam* ingressus est. Interea Rex *Scotorum* cum propriæ gentis infinita multitudine *Barbariæ*, accersitorumque ex *Flandria* stipendiariorum manu non modica, fines *Anglorum* ingressus, duas munitiones Regias in *Westmeria*, scilicet *Burgum* & [a] Alipelby præoccupatas & sine præsidiis inventas obtinuit. Indeque digrediens iterum urbem [b] *Carduliensem* obsedit, sed à trepidis civibus cautione præstita, quod ad diem certum civitatem illi traderent, nisi interim à Rege *Angliæ* sufficiens sibi præsidium mitteretur, ad oppugnandam munitionem de Prudhon convertit exercitum. Sed cum per dies aliquot casso & suis magis noxio labore esset fraudatus, audiens in *Eborum* provincia contra eum militiam excitari, Tyne transmisso *Northumbriæ* fines invasit, &, dum sui prædæ ibi insisterent, jugulare senes, trucidare parvulos, eviscerare fœminas, genti inhumanæ & feris plus efferatis voluptas fuit. Ipsis ergo Barbaris inhumane debacchantibus, Rex ipse honestiori mitiorique stipatus militia observabat Castellum de Alnewyk, ne forte manus ex eo militaris erumpens circumquaque grassantes perturbaret prædones.

Rex Scotorum Angliæ fines invadit.

Carleolum obsessum.

Idem Northumbr. fines invadit.

CAP. XXI.

Captus est Rex Scotiæ.

His itaque gestis, *Eborum* Provinciæ Regii proceres apud *Castellum Novum* cum equitatu valido convenerunt; urgente quippe negotio Pedestres non poterant copias congregare. Et, cum in communi tractarent quid esset agendum, prudentiores allegarunt multum jam esse actum, cum Rex *Scotorum*, adventu eorum præcognito, longius in parte recesserat: suæ ergo mediocritati pro tempore debere sufficere, nec esse eis tutum ulterius progredi, ne forte paucitatem suam infinitæ Barbarorum multitudini exponerent devorandam. Sibique non esse plusquam quadringentos equites, & in hostili exercitu plusquam octoginta armatorum millia æstimari. Ad hæc ferventiores responderunt, hostes nequissimos modis omnibus esse impetendos, & victoriam desperari non debere, quæ proculdubio justitiam sequeretur. Denique horum sententia prævalente, (ut ordinationi divinæ magis quam humanæ potentiæ adscriberetur eventus) in quibus erant principes *Robertus* de *Scotevilla*, *Ranulphus* de *Glanevilla*, *Willielmus* de Wessy, *Bernardus* de *Balliolo*, nocturna requie paulisper recreati, summo mane progressi sunt, tanta velocitate properantes, ut quibusdam armorum pondere gravatis minus tolerabile videbatur ante horam quintam XXIV. millia passuum transmeasse. Verum dum irent, tam densa eos operuit nebula, ut pene nescirent quo irent: tamen prudentiores periculosum iter causantes certum discrimen imminere dixerunt, nisi mox redirent conversi: Ad hæc *Bernardus* de *Balliolo*, vir nobilis & magnanimus, re- 1174

a Appleby. *b* Carleolensem.

 cedat,

Rex Henricus 2. cedat, inquit, qui voluerit, ego autem etiam nullo ſequente procedam: abſit quod perpetuam nobis maculam recedendo inferamus. Cum ergo procederent, Caſtellum de Alnewyk, ſubito evaneſcente nebula, præ oculis habentes, *Quadringenti equites Angli 80000. Scotorum, capto eorum Rege, fundunt.* id ſibi tutum receptaculum ſi hoſtes urgerent læti cenſuerunt. Et ecce Rex *Scotorum* cum turba equitum circiter ſexaginta procul in Campis tanquam ſecurus, & nihil ſibi metuens, irruptionem noſtrorum à Caſtro obſervabat, barbarorum multitudine cum parte equitatus ad prædas late diſperſa. Qui nimirum noſtris conſpectis, primo quidem eos de ſuis à præda redeuntibus eſſe ratus eſt. Sed mox vexillis noſtrorum caute notatis, tunc demum intellexit noſtros jam auſos, quod ipſos nec ſuſpicari potuit eſſe auſuros. Ac tum non eſt territus, ſed mox ferociter arma concutiens, ſuoſque verbo ſimul & exemplo accendens, modo, inquit, apparebit quis miles eſſe noverit. Primuſque in hoſtem ſequentibus cæteris irruens,mox à noſtris excipitur;atque interfecto dejectus equo fere cum turma ſua capitur;quidam etiam qui tunc forte aberant, ſed non longe erant, agnito quod acciderat, mox curſu rapidiſſimo affuerunt, atque in manus hoſtium ingerentes ſe potius quam incidentes,Dominico com- *Rogerus Molbraius refugit in Scot.* municare periculo honeſtum crediderunt. Porro *Rogerus* de * Mulſay, qui ibidem tunc aderat, Rege capto elapſus evaſit, refugitque in *Scotiam*. Noſtri vero Proceres nobilem cum gaudio prædam revehentes, *Caſtellum Novum*, unde mane digreſſi fuerant, veſpere redierunt. Geſtum eſt hoc feliciter Deo propitio anno ipſius Domini M. CLXXIV. tertio *Idus Julii* in Sabbato. Regis ergo captione comperta, Barbari primo attoniti à prædis deſtiterunt. Sed cito poſt tanquam furiis agitati, ferrum contra hoſtes ſumptum in ſeipſos finaliter verterunt; interfectis quibuſdam prius *Anglicis*, qui inter eos habitationem elegerant, & quorum magna pars in eorum exercitu fuerat; refugientibus tamen in munitiones Regias aliquibus, qui evadere potuerunt. Erant autem in illo exercitu duo fratres, *Gilbertus* ſcilicet & *Uthredus*, *Galwadenſis* Provinciæ Domini, inter quos poſt mortem Patris eorum Rex *Scotiæ* hæreditatem diviſerat. Verum *Gilbertus* natu major paterni juris integritate fraudatum ſe dolens, fratrem ſemper in corde ſuo oderat. Cum tamen concepti furoris impetum metus Regius cohiberet: capto autem Rege liberatus *Fratricidium enorme.* hoc metu, mox fratri nihil verenti manus injecit, & non ſimplici nece ſed execrabili odio excruciatum variis ſuppliciis interemit, ilico fines fraternos invadens: & barbaris in barbaros ſævientibus, non modica hominum ſtrages facta eſt. Erat autem fratri interfecto filius acer *Rolandus* nomine, qui, amicis paternis cooperantibus debacchanti patruo pro viribus reſiſtebat. Eratque totum Regnum *Scotiæ* turbatum, Deo æquiſſime diſponente, atque ea menſura remetiente improbis, qua ipſi menſi fuerant innoxiis, ut qui paulo ante *Anglorum* quietem turbaverant, & eorum ſanguinem ſitierant, ordine pulcherrimo à ſe ipſis reciperent talionem.

CAP. XXII.

Rex Cantuariam *venit.*

1174 REx autem *Henricus* ſecundus, ut præfatum eſt, *Angliam* ingreſſus, recordatus eſt quantum in Eccleſia *Cantuarienſi* deliquiſſet, eandem mox vero applicuit, concite adiit, &, ad ſepulcrum Beati *Thomæ* profuſis vultu la- *Rex Henricus virgis flagellatus.* chrymis, capitulum Monachorum ingreſſus, propriæ petitionis inſtantia, à cunctis per ordinem fratribus virgis eſt vir tantus corporaliter caſtigatus. Denique ipſe qui tangit montes, & fumigant, iſtius montis fumigantis devotionem attendens, ipſa die, atque ipſa ut dicitur hora, qua mons iſte *Cantuariæ* fumigavit, hoſtem ejus immaniſſimum ſcilicet Regem *Scotorum* in extremis *Angliæ*

* *Matth. Par.* Molbraius.

finibus,

finibus, ut prædictum eſt, peſſumdedit. Nam cum *Londoniis* modicam feciſſet moram, ecce circa noctem mediam nuntius quidam veniens pulſando Janitores cuſtodeſque vehementer excitavit: Increpatus & juſſus ut taceret, nequaquam adquievit, dicens, nuncius ego ſum, & bonum utique feſtino nuntium. Vicit tandem inſtantis improbitas, & introductus in cubiculum Regium excitavit audacter quieſcentem: qui expergefactus, quis, inquit, es tu? & ille, puer, inquit, ſum *Ranulfi* de *Glanevilla* fidelis veſtri, à quo miſſus bonus venio nuntius, ſanus ne eſt *Ranulfus* noſter? & ille valet, inquit, & ecce hoſtem veſtrum Regem *Scotorum* captum tenet in vinculis apud *Richemundiam*. Rex vero ad hoc ſtupidus, dic, inquit, adhuc: at ille iteravit verbum. Habes ne, ait, literas? mox ille protulit literas rei geſtæ ſeriem continentes. Quibus Rex inſpectis, ſtatim de ſtrato exiliens, quibus potuit motibus, ei, qui facit mirabilia ſolus, piis Lachrymis madidas gratias egit. Mane autem venerunt & alii curſores id ipſum nunciantes, ſed primus ut meruit brabium accepit.

Rex Henricus 2.

CAP. XXIII.

De obſidione Rothomagi.

INterea Rex *Francorum* cum tremendo exercitu *Normanniam* ab oriente ingreſſus, *Rothomagum* ejuſdem provinciæ Metropolin adiit, & obſedit: 1174
Porro Rex Junior & Comes *Flandrenſis*, cum in *Angliam* claſſe parata transfretandi oportunitatem captarent, cognito quod Rex Senior jam in *Anglia* conſiſteret, eorum impetum experturus, mutato conſilio, illas terribiles copias *Rothomagum* tranſtulerunt. Verum, cum tantus eſſet exercitus, quantus in *Europa* ab annis retro plurimis viſus non eſt, ejuſdem tamen urbis, propter acceſſus difficiles, partem vix tertiam potuit obſidere, eratque per pontem è regione liber ingreſſus in urbem & egreſſus, videntibus inimicis & invidentibus. Paratis itaque ad oppugnandam civitatem machinis, totis viribus oppugnationi inſiſtitur; in die naturali per octavas horas partito trifariam exercitum diviſerunt, ut alii aliis, recreati ſcilicet laſſatis per vices ſuccederent, & defenſores murorum, nec in modico reſpirare permitterent. Sed hoc fruſtra; cives enim cautela conſimili occurrentes, ſuum trifariam numerum diviſerant, & hoſtium impetus ſuſcipientes peroptime & per vices eiſdem correſponderunt. Cumque per dies plurimos ſic certaretur, & neque hi neque alii in aliquo remiſſius agerent, Beati *Laurentii* dies feſtus affuit. Rex autem *Francorum* pro ejuſdem martyris reverentia, quem ſpecialiter conſueverat venerari, requiem ipſo die civitati indultam juſſit voce præconia publicari; quam gratiam cives grate amplexi otio breviſſimo jocundiſſime fruebantur. Juvenes enim & virgines, ſenes cum junioribus Deo & Sancto *Laurentio* gratias agentes, cum pro diei lætitia, tum etiam ad irritandos hoſtes, canoris vocibus concrepabant. Turma etiam militaris extra civitatem ſuper Ripam fluminis in conſpectu hoſtium haſtiludio exercebantur ad laudem. Mox Comes *Flandrenſis*, ut dicitur, Regem adiens, ecce, ait, Civitas pro qua jam multum ſudavimus, his intus choros ducentibus, & illis foris ſecure ludentibus, ſponte nobis offertur. Sumat ergo arma in ſilentio exercitus, ſcaliſque repente muro adjunctis, ante civitatem obtinebimus, quam in civitatem regredi valeant, qui pro irritatione noſtra exterius vacant. Abſit, inquit Rex, abſit. Noſti enim me pro reverentia beati *Laurentii*, hujus diei requiem indulſiſſe civitati. Tunc univerſi, qui aderant. Proceres familiari auſu Regis mollitiem improperantes dixerunt, dolus an virtus quid refert utrum exerceri debeat? quis enim in hoſte veritatem requirat? victus ſic tandem adquievit; itaque non per vocem *Tubæ* ſive præconis, ſed ſolis ducum ſuſurris exercitus præparatur. In civitate vero erat Turris excelſa, in qua vetuſtiſſima quædam

Rex Henricus 2.

campana pendebat, ad cujus ſonum cum continuatione pulſantem, omnes armata manu ad munitionem civitatis concurrerent: contigit autem eadem hora, ſecundum diſpenſationem Dominicam, Clericos quoſdam neſcio quid operandi cauſa in eadem Turrim aſcendere: Quorum unus per feneſtram aſpiciens, primo quidem inſolitum in Caſtris ſilentium admirans, moxque clandeſtinum apparatum conſpiciens, ſocios accerſivit; Cumque liquidius ſeditionem conſpicerent, confeſtim *Ruello*, ſic enim Campana illa dicebatur, pulſato, notiſſimum illicò ſignum civitati dederunt. Quo audito totis viribus utrinque feſtinatum eſt, nam & paratus jam exercitus e Caſtris erumpens, cum ſcalis tendebat ad murum; & cives, inopinato ſtimulati periculo, raptis armis ſpiritu motuque fervido occurrere ſtuduerunt. Illi quoque, qui extra urbem exercebantur, mira celeritate affuerunt. Jamque hoſtes admotis muro ſcalis murum aſcenderant, & voces quaſi triumphantium perſonabant; ſed ſtatim fortiter impetuntur & repelluntur à civibus, & viriliter collidentibus, multus utrinque ſanguis effunditur. Tandem hoſtes, qui ſuperbe aſcenderant ſurſum, præcipites abierunt retrorſum; & longe majore clade accepta quam illata nocte ſuperveniente confuſi in Caſtra redierunt. Denique ab illo die & deinceps & obſeſſi fiducialius, & obſeſſores deſperatius remiſſiuſque egiſſe leguntur.

Fruſtraneus hoſtium in urbem impetus.

CAP. XXIV.

Anglia *pacificata liberavit.*

1174 INterea Rex *Henricus* Senior accerſivit præpoſitos Caſtellorum Comitis *Leiceſtriæ*, quem ſecum ex *Normannia* vinctum adduxerat, ſed monuit ut pro ſalute Domini ſui eadem caſtella reſignarent. At illi cum Domino ſuo loquendi copiam poſtulantes non impetrarunt. Cumque dicerent ſe non aliter quam per Domini ſui relaxationem Regiæ voluntati parituros; Rex ipſe reſpondit, nihil ſuper hoc vobiſcum paciſcar: & ſacris, ut dicitur, adhibitis juravit, dicens, ſic me Deus adjuvet & hæc ſacra, quia Comes *Leiceſtriæ* non guſtabit quicquam, donec de Caſtellis ejus fiat quod volo; vos autem abite maturius. Tunc illi certum Domino ſuo exitium imminere videntes, munitiones illico reſignarunt. Comes autem *David*, qui fuerat princeps eorum, relicto *Huntingdunenſi* Caſtello, quod mox Regi ceſſit, trepidus in *Scotiam* fugit. Comes autem *Ferrarienſis* & Hugo *Bigotus* cautionibus de pace & fidelitate præſtitis in fœdus Regium ſponte venerunt. Rebus igitur in *Anglia* Deo propitio ad votum diſpoſitis, Rex cum ingentibus copiis celeriter transfretavit; ducens ſecum paulo ante ſibi exhibitum *Willielmum* Regem *Scotorum*, Comitemque *Leiceſtriæ*, & alios captivos inſignes. Et *Normannis* in ejus adventu gratulantibus *Rothomagum* in conſpectu hoſtium pompatice ingreſſus eſt. Hoſtes vero ante dies paucos, de captione Regis *Scotorum* accepto nuntio, attoniti ſunt, ſed magis de ejus adventu repentino ſtupeſcunt. Attamen in robore multitudinis confidentes in obſidione perſiſtebant. Rex autem *Henricus Wallenſium* turmam ex *Anglia* accitam per noctem latenter emiſit, ut ſilvarum opacitate tecti locis opportunis obſervarent ne hoſtium exercitui neceſſaria veherentur. Qui captato tempore ſilvis erumpentes commeatum invaſerunt, & armatis à quibus tuebantur in fugam actis, omnem victualium apparatum cum ingenti hominum & jumentorum exitio aſportarunt, ſe iterum in ſilvas nonnihil poſt recipientes. Moxque vulgatum eſt *Wallenſibus* ſilvas eſſe refertas, atque ita intercepto commeatu exercitus per biduum inedia laborabat. Hac ergo neceſſitate ſoluta eſt obſidio, & Principes nullam aliam tanti laboris mercedem niſi ignominiam reportantes, cum vaſto illo exercitu abierunt: compoſitis tamen ordinibus ob repellendum periculum, ſi forte hoſtes à tergo urgerent.

Francorum commeatus intercipitur.

Solvitur obſidio Rothomagenſis.

gerent. Itaque quicquid in Regem *Anglorum* ab hostibus malitiose agentibus vel continuatum est vel attentatum, Deo illi propitio, in ejus est gloriam commutatum. *Rex Henricus 2.*

CAP. XXV.

Pax reformata inter Patrem & Filium.

CUm ergo ibidem in omnibus propitia arrideret Divinitas, hostes ejus tot claris ejus successibus territi, de pace tractare cœperunt; ipsis reformandæ pacis mediatoribus jam effectis, qui fuerant discordiæ præcipui incensores. Itaque, celebri inter partes colloquio habito, exitialis ille rancor principum, & inquietudo provinciarum pariter quieverunt: Comes enim *Flandrensis* Regi *Angliæ* restituit quod de jure ejus bellicus casus ei contulerat, fidelitatis & hominii supererogans cautionem; ingratissimus quoque filius in patris gratiam rediit; non solum obedientiam & reverentiam de cætero filialem sub fidejussoria multorum cautione pollicitus; verum etiam nova contra ingratos & suspectos filios cautela, prudenter exacto & solemniter præstito hominio, patri astrictus est. Itaque quod ex tunc non tantum pater sed & sibi Dominus diceretur; ut, qui naturæ vinculum irreverenter disruperat, saltem jure civili vel gentium de cætero teneretur. Fratres quoque impuberes, quos *Francorum* consilio patri sollicitatos subtraxerat, ad patrem reduxit; de quibus modica fuit quæstio, ut qui cum ætatis beneficio excusabiles viderentur. Præterea ad instantiam Regis *Franciæ*, & aliorum qui aderant principum, Rex *Angliæ* Comitem *Leicestrensem*, reliquosque captivos, præter Regem *Scotorum*, absolute relaxavit, & relaxatis bona & honores restituit. Processu tamen temporis, cum eorum quæ in se ab ingratis & infidis commissa fuerant immemor videretur, muros *Leicestriæ* repente subrui, & munitiones omnium qui à se defecerant complanari præcepit. Tandem vero Regem *Scotorum*, pactis interpositis, acceptisque obsidibus, relaxavit, veniensque in *Angliam* eorundem celebrationem pactorum apud *Eboracum* instituit. Quo cum venisset, prout condictum erat, occurrit ei Rex *Scotorum* cum universis Regni sui optimatibus; qui omnes, in Ecclesia beatissimi Apostolorum Principis, Regi *Anglorum* tanquam principali Domino hominium cum ligiantia, id est, solemni cautione standi cum eo & pro eo contra omnes homines, Rege proprio præcipiente fecerunt: ipseque Rex *Scotorum* coram omni multitudine Regem *Anglorum* modis solemnibus Dominum suum, seque hominem & fidelem ejus declaravit: eique præcipua tria Regni sui munimenta, scilicet **Rokesburgh**, **Berewyk**, & Castellum *Puellarum* loco obsidum tradidit. Quibus actis, optata pace populi fruebantur, & Rex *Anglorum*, tantorum operum titulis clarus, nominatus est magnus usque ad extremos fines terræ.

1175

Comes Flandrens. Regi quod suum erat restituit.

Fratres Henrici tertii una cum ipso in gratiam cum patre redeunt.

Rex Scotorum in pristinam libertatem restituitur.

CAP. XXVI.

Concilium Londoniis, *& controversia Archiepiscoporum.*

ANno Domini M. CLXXVI. *Hugo* Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus, nescio quid ordinaturus, venit in *Angliam*, per quem concilio apud *Londonias* convocato, facta est contentio vehemens de prioratu sessionis inter Archiepiscopos. *Eborum* enim Archiepiscopus mature veniens primam sedem occupavit, eandem sibi allegans competere ex antiquo beati *Gregorii* Decreto, quo statutum noscitur, ut Metropolitanorum *Angliæ* ipse prior habeatur qui prius fuerat ordinatus. *Cantuariensis* vero, solemniter posita præoccupatæ sedis querela, secundam sedem tanquam passus præjudicium recusavit. Mox subditis

1176

Decretum Gregorii de sessionis Prioratu.

Rex Stephanus. Archiep. Eborac. ad sedem Apostolicam provocat. ejus ferocius pro eo æmulantibus, simplex verborum contentio crevit in rixam. *Eboracensis* autem, quoniam pars adversa fortior erat, loco præmature occupato cum contumelia deturbatus, cappam conscissam illatæ sibi violentiæ indicem legato exhibuit, & *Cantuariensem* cum quibusdam ejus subditis ad sedem Apostolicam provocavit. Rebus itaque turbatis, concilium non celebratum, sed dissipatum est. Eodem anno mare extra fines erumpens multos in *Hollandia* homines & pecora absorbuit, & quasi post biduum furore satiato in semet ipsum rediit.

CAP. XXVII.

Concilium Lateranense Alexandri *Papæ.*

1177 ANno Domini M. CLXXVII. & Pontificatus *Alexandri* Papæ XVIII. *Frederici* Imperatoris in eundem Papam inveterata rabies conquievit, factique sunt amici IX. *Kalend. Augusti.* Quibus feliciter gestis, idem Papa *Alexander*, anno Pontificatus sui XX. & à partu Virginis M.CLXXIX. [a] VII. *Idus Maii*, generale Concilium *Lateranis* celebrandum instituit, & multa ibidem ordinavit, & statuit quæ dicuntur Decreta *Lateranensis* Concilii in universo XXXVIII.

CAP. XXIX.

Obiit Rex Franciæ.

1180 ANno Domini M. CLXXX. Qui fuit *Lodowici* Regis *Francorum* XLIV. Idem Rex *Francorum*, hominem exuens, carne solutus est; homo quippe sacrorum ordinum præcipuus venerator; sed lingua levis & malorum multoties utens consiliis, non levi plerumque macula mores egregios denigravit. Successit ei *Philippus* filius ejus, ex filia Comitis *Theobaldi*, quæ illi jam trigamo nupserat, procreatus.

CAP. XXX.

Moneta mutata.

1180 ANno etiam eodem mutata fuit Moneta in *Anglia*; eo quod à falsariis corrupta fuerat: quod utique fuit necessarium, sed pauperibus & colonis onerosum.

CAP. XXXI.

Obiit Papa, *Obiit Archiepiscopus* Eborum.

1181 Rogerus Ebor. Archiep. Monachos abhorret. ANno Domini M. CLXXXI. Obiit *Alexander* Papa, pontificatus sui anno * XXIII. Cui successit *Lucius* Papa. Eodem anno decessit *Rogerus Eborum* Archiepiscopus, homo [ut] literatus & eloquens, ita in temporalibus commodis prudentiæ singularis. Archiepiscopatum vero *Eborum* multum provexit in augmentis redditiuum, & amplitudinem ædificiorum. Viros religiosos in tantum exhorruit, ut dixisse feratur, Ecclesiasticum beneficium luxuriosis potius quam Religiosis conferendum. Et prædecessorem suum beatæ memoriæ *Thurstinum* nunquam gravius deliquisse, quam ædificando illud in-

a *Al. recte* III. Non. Martis. * XXII.

insigne

ſigne monaſterium de *Fontibus*. In vita autem ſua tondendis magis quam paſcendis ovibus Dominicis intendit. Moriturus enim Pontifex ævo gravis, non pauca millia marcarum in theſauris habebat, cum multi pauperes Chriſti inedia laborarent. Verum cum jam obiſſet, Rex per officiales ſuos & inventa dirupit, & non inventa ab his, quibus jam data erant, extorſit; dicens, Theſauros à quocunque uſque ad mortem repoſitos ſolius Principis in bonis eſſe. Deceſſit autem idem Archiepiſcopus anno Pontificatus ſui * XXIII. & Archiepiſcopatu in fiſcum redacto vacavit ſedes *Eboracenſis* annis decem.

Rex Henricus 2.

Rex theſauros ejuſdem occupat.

Vacat ſedes Ebor. an. 10.

CAP. XXXII.

Obiit Henricus *Junior.*

ANno Domini M. CLXXXIII. (qui fuit XXX. Regis *Anglorum Henrici* ſecundi) *Henricus* tertius *Angliæ* Rex Junior immatura morte deceſſit: plane immatura, ſi ætatem reſpicias, ſed multum ſera, ſi actus attendas. Quia prævaricator non tantum naturæ, ut prius, ſed etiam ſolemnium pactorum, rebellavit iterum contra patrem. Cujus rebellionis cauſa hæc fuit. Pater enim *Richardo* filio ſuo in adminiſtrando ducatu *Aquitanico* vices ſuas commiſerat, filioque *Gaufrido Britanniam* tranſmarinam tradiderat: verum idem *Henricus* indignatus, quod fratrem ſuum *Richardum* pater *Aquitaniæ* præfeciſſet, juncto ſibi fratre *Gaufrido*, & quibuſdum proceribus *Aquitanicis*, patrem motibus bellicis laceſſivit. Pater vero cum rebelles filios blandis delinire mandatis non poſſet; improbis eorum auſibus obviaturus, fines *Aquitanicos* cum exercitu ingreſſus eſt. Moxque Dei judicio febre correptus elanguit *Henricus* Junior. Cumque ingraveſcente morbo deſperaretur à medicis, tandem compunctus miſit ad Patrem exceſſum humiliter confitens, & extremam gratiam à paterna pietate depoſcens, ut morientem inviſere dignaretur. Quibus auditis, paterna quidem concuſſa ſunt viſcera, ſed allegantibus amicis non eſſe ſibi tutum nequiſſimis conſpiratoribus qui circa filium erant ſe credere, ad filium non perrexit; ſed, pro ſigno clementiæ & indultæ veniæ notum illi annulum mittens, omnia ei condonavit. Qui illum ſuſceptum deoſculans, aſſiſtenti *Burdegalenſi* Epiſcopo diem continuo clauſit extremum; funuſque ad patrem deducitur, & ex ejus præcepto apud *Rothomagum* honorifice ſepelitur. Idem vero pater extincti filii dolorem ex hoſtis interitu temperans, conſpiratores cum filio in brevi perdomuit, & *Gaufridum* filium in gratiam recepit: qui tamen ingratus hoſtilem (ut poſtea claruit) non exuit animum. Nam tempore modico circa patrem pendulus, cum à patre *Andegavenſem* Comitatum obtinere non poſſet, ad *Francos*, quos paternæ gloriæ æmulos noverat, ſponte ſe contulit, tanquam per illorum potentiam extorſurus, quod à patre non potuit blanditiis obtinere. Cumque, ad irritandum patrem Regi *Francorum* ſedulo militans, grandia moliretur, divini judicii pondere obrutus, molitiones ſuas *Pariſiis* cum vita finivit. Natus eſt ei ex *Britannici* Comitis filia filius poſthumus: cui cum Rex avus nomen ſuum imponi juſſiſſet, contradictum eſt à *Britonibus*; & ſolenni acclamatione in ſacro Baptiſmate *Arthurus* eſt dictus. Sicque *Britones*, qui diu fabuloſum dicuntur expectaſſe *Arthurum*, nunc ſibi cum multa ſpe nutriunt verum, juxta opinionem quorundam grandibus illis & famoſis de *Arthuro* fabulis prophetatum.

1183

* *Al.* XXVIII.

CAP. XXXIII.

De Terra Sancta à Saladino *occupata, & de Patriarchæ* Jerosolymitani *in* Angliam *adventu.*

1184 ANno Domini M. CLXXXIV. *Saladinus*, filius Regis *Syriæ* & *Mesopotamiæ*, contra Christianos mortuo patre surrexit non jam virga, sed malleus: homo astutiæ singularis & mille nocendi artibus instructus erat. Hic *Damascum* & fines ejus cum uxore accepit. Cumque esset militiæ Rex *Turcorum* gratissimus, vires artibus & artes viribus juvans in *Ægyptum* cum armis transiit; & consumptis principibus confestim arripuit Regnum *Babylonis*. *Lybia* quoque atque *Arabia* potitus, nactus est nomen grande, supra nomen Magnorum qui sunt in terra. Denique octo Regnis ditissimis præsidens, parum tamen à se actum putabat, dum Christiani *Jerusalem*, & *Antiochiam*, & maritimas *Syriæ* civitates possiderent. Totum ergo in ipsos latissimi imperii sui robur convertens, modis omnibus nitebatur devorare plebem Dei, & trophæum Crucis Christi avellere à partibus Orientis, ubi prius erectum est. Circa hos dies *Philippus* Comes *Flandrensis*, præ devotionis instinctu, cum multa militia terram *Jerosolymitanam* ingressus, contra *Saladinum* aliquid agere, & fines Christianos dilatare disposuit; verum offensus à Templariis, ad terram *Antiochiam* invitante Principe traduxit militiam Christianam, audiens autem *Saladinus* abductam militiam, & terram Domini plus solito præsidiis vacuatam, cum infinito exercitu repentinus irruens, tanquam possessurus eandem, intima ejus illico penetravit. Tunc princeps Christianus quantulam pro tempore potuit militiam convocans, & præliaturus non suum sed Domini prælium, hostium numeros non expavit. Itaque præeunte vexillo Dominico juxta *Ramah* oppidum, quod hostes obsederant, congressurus cum eis, tremendas illas copias divino fretus auxilio profligavit. *Saladinus* fuga elapsus ægre evasit, cæsis de exercitu ejus multis millibus. Gestum est hoc prælium Deo propitio VII. *Kalend. Decembris:* verum anno sequenti propter peccata hominum, quæ utique Divinitas odit, contra populum Christianum, ibidem minus sancte degentem, cœlestis ira excanduit. Cum enim *Saladinus*, ad expiandum præcedentis anni dedecus, fines Christianos instructior terribiliorque invaderet, nostri etiam instructiores numerosioresque quam prius, atque ideo minus in Domino dum de se præsumerent confidentes, prælium illi in terminis intulerunt, ubi Deo resistente superbis, quibus antea humilibus dederat gratiam, maxima Christianorum strages facta est; cæso non parvo millium numero, cum magistro militiæ Templi, & optimatibus plurimis, initium dolorum hoc: nondum enim erat aversus furor Domini, sed ad huc manus ejus extenta. Denique postquam *Cæsarea Philippi*, quæ quasi clavis Christianorum erat contra *Damascum*, in manus hostiles inciderat, Templarii cum Christianis munitionem utilem ad vadum *Jacob* extruxerunt, ne hostes à parte ejusdem Cæsareæ in fines Christianos excurrerent. Sed *Saraceni* prius dissimulantes, & postea tempus nacti, munitionem illam obsidione cingentes, adhibitis machinis fortiter oppugnare cœperunt. Christiani vero apud *Tiberiadem* congregati, ut obsidionem tollerent, ad invicem tractantes, nequaquam tutum esse censuerunt, absente cruce dominica, cum hostibus congredi. Mittuntur ergo *Hierosolymam* nuncii, qui signum salutare reportent: ac in ea mora expugnata est munitio. Qua celeriter eversa, *Turcæ* cum ingentibus spoliis abierunt: Nec multo post *Saladinus Neapolin* captam evertit: &, dum nostri convenirent post factam stragem, in propriam se recepit. Unde propter causas prædictas generali providentia statutum est, ut *Jerosolymitanus* Patriarcha, petendi contra inmanissimum hostem *Saladinum* auxilii gratia, ad Christianos Principes in *Europam* mitteretur. Sed maxime ad illustrem *Anglorum* Regem, cujus efficacior & promptior opera sperabatur. Idem ergo Patriarcha cum literis

Saladinus à Christianis profligatus.

Hierosolymitanus Patriarcha venit in Angliam an 1185.

literis exhortatoriis *Lucii* Papæ veniens, à Rege *Anglorum* honorifice ſuſceptus eſt, & in fine literæ Papalis ſic continebatur. Sane recolat prudentia tua, & ſolicita ſecum meditatione revolvat, promiſſionem illam, quam de impendendo terræ ſanctæ ſubſidio & jam celſitudinem tuam obligaſti; & ita in hac parte te cautum & ſtudioſum exhibeas, ut te in tremendo judicio tua conſcientia non accuſet, ejus qui non fallitur diſtricti judicis interrogatio non condemnet. Verum, cum Rex ipſe certa & enormia Regni proprii ex ſua peregrinatione pericula allegaret, & loco ſuæ præſentiæ ad ſublevationem orientalis Eccleſiæ decentem pecuniæ ſummam promitteret, tandem Patriarcha inanior ſpei quam venerat, in *Galliam* remeavit; &, continuata inter Reges diſcordia, tandem infecto negotio repatriavit.

Rex Henricus 2.

CAP. XXXIV.

Jeruſalem *perdita.*

ANno autem Domini M. CLXXXVII. Regnante in *Alemannia Frederico*, in *Francia Philippo*, in *Anglia Henrico* ſecundo, ſub *Urbano* Papa, qui *Lucio* ſucceſſerat, aggravata eſt manus Domini ſuper terram *Jeroſolymitanam*. Civitas enim ſancta, in qua invocatum eſt nomen Domini à diebus antiquis, in qua ſacræ Prophetiæ floruerunt, in qua redemptionis humanæ inſignia micuerunt, ex qua ſacramenta ſalutis in omnem mundi latitudinem fluxerunt, proh dolor! incidit in manus gentis prophanæ, & immundæ; cum jam manſiſſet ſub poteſtate Chriſtiana annis LXXXVII. quæ (ſcilicet ab Imperatore *Veſpaſiano* & *Tito*) conquæſta fuit ſub Papatu *Urbani* ſecundi, & modo recidit in manus Turcarum ſub Pontificatu *Urbani* tertii. Milites vero Templi & hoſpitales, quos in Campo non noverat gladius, ab aliis ſegregatos captivis *Saladinus* coram ſe decollari præcepit. Comes autem *Tripolitanus* qui cum *Saladino* prius conſpiraverat, doloſe cum ſuis complicibus effugit de prælio, ipſis *Saracenis* nec eos attingere curantibus. Cum ergo Tyrannus cruentiſſimus peremptæ multitudinis ſpolia dirupiſſet, mox cum ſuis copiis civitatem *Ptolemaidem*, quæ nunc *Acon* dicitur, adiens, & eam quaſi præſidiis vacuatam inveniens, confeſtim obtinuit. Sanctam quoque Civitatem idem *Saladinus* adiit; ubi Patriarcham & populum metu languidum ad deditionem coarctans, vita & libertate indulta ut titulo clementiæ ſe inſigniret, armis & pecuniis nudatos dimiſit. Civitatemque ingreſſus pompatice formam vexilli Dominici ludibrio habitam & fuſtigatam confregit: Templum vero Domini aqua roſea tanquam à Chriſtianis ſordibus expians ſacrilegis ritibus ditavit. Sepulchri vero Dominici aliquantulam reverentiam habuit, quod, omni quidem aureo & argenteo ornatu ſublato, *Syros* illius terræ indigenas Chriſtianos cuſtodire præcepit: edictum adjiciens, ne quis alienus irreverenter accederet. Hæc *Jeroſolymis* proveniſſe noſcuntur à diro illo prælio, quo populus Chriſtianus interiit, tribus fere menſibus elapſis. Quippe infra octavas Apoſtolorum *Petri* & *Pauli* factum eſt illud Chriſtianæ plebis excidium, & circa ſolemnia beati *Michaelis* facta eſt deditio dictæ Civitatis. *Aſcalona* quoque urbs nobilis, in quam poſt prælium propter ejus firmitatem multi confluxerant, tyrannicam poteſtatem non evaſit. Nam Rex *Jeroſolymorum*, qui captus etiam prælio fuerat, eam pro ſua liberatione reſignavit. Jamque ſola urbium Palæſtinæ urbs inſignis *Tyrus* Dominationem aſpernabatur hoſtilem. Illa namque Civitas, ut produnt hiſtoriæ, fortiſſimum Regem *Nabuchodonoſor* prius, & poſtea magnum illum *Alexandrum* multo labore excercuit. Plane Dominus propter ſervos ſuos, ut venturis Chriſtianis aptum non deeſſet receptaculum, urbem hanc tanquam granum botri modicum pro benedictione non modica reſervavit. Et, quia fere tota mari ambitur, portu gaudens tutiſſimo, *Saladinus* eam obſeſſurus claſſe circa urbem diſpoſita modis omnibus

1187

Ptolemais capta.

Hieroſolyma capta.

Rex Hieroſolym. Aſcalone Saladino tradita, liber fit.

Tyrus obſeſſa.

Rex Henricus 2. eam ſtuduit oppugnare. Eodem tempore *Marchio* filius Marchionis de *Monte Ferrato* ibidem cum magna claſse advenerat, Patri ſuo qui in prædicto bello Chriſtianorum fuerat aſtiturus; qui accepta à civibus fidelitate, & præparatis navibus cum quibus venerat, navali prælio ſtatuit cum hoſtili claſſe confligere; quod & factum eſt Deo propitio; & cæſa vel ſubmerſa multitudine hoſtium naves nonnullas ad portum reduxerunt, & ſpectante *Saladino* cæteras ſuas naves ne evaderent, litoribus alliſerunt. Quo caſu ita eſt conſternatus, ut, incenſis machinis, & ſoluta obſidione, diſcederet, nihil ulterius contra eandem urbem auſurus. Mox in fines *Antiochenos* debacchantem convertit tyrannidem, & capta *Laodicea* cum multis urbibus, ipſam quoque maximam civitatem ita coarctavit, ut ab exterritis civibus pactum extorqueret, quod ad diem certum urbem reſignarent, niſi forte major exercitus ex *Europa* veniens id fieri prohiberet.

Tyrus Obſidione ſaluta. *Laodicea capta.* *Pactum Antiochenor. cum Saladino.*

CAP. XXXV.

Reges noſtri diſcordantes concordantur.

1187 INter *Philippum* Regem *Francorum* & *Henricum* Regem *Angliæ* exitialis diſcordiæ germina pullularunt; unde Rex *Henricus* ad tranſmarina vocatus negotia transfretavit. Convenerunt autem ex diverſis hinc inde provinciis apud Caſtrum, quod *Radulphi* dicitur, ferociſſimo agitante ſpiritu, armatorum multitudines, mira veſania Regum ſuorum gloriæ vel potius ſuperbiæ ſanguinem proprium libaturæ. Cumque Caſtris hinc inde compoſitis, per dies aliquot torvis ſe vultibus mutuo duo magni exercitus proſpectarent, & viris pacificis qui pacem vel inducias ſatagebant aerem fruſtra verberantibus, tandem turmis ad pugnam diſpoſitis, parum jam aberat à congreſſu mutuo; & ecce occultis magis, ut dicitur, ducum ſuſurriis quam prolocutionibus publicis indultæ in dies plurimos induciæ, in utroque exercitu voce præconia declarantur, plane vox iſta multo gratius inſonuit auribus omnium quam vox tubæ excitantis ad prælium. Gentes ergo & populi qui meditabantur inania vel potius inſana, cum ingenti gaudio ad propria ſunt reverſi.

CAP. XXXVI.

Gregorius *Papa excitavit omnes ad* Terram Sanctam.

1187 CUm in oriente circa populum Chriſtianum talia gererentur, *Urbanus* Papa extremæ ſorti ſubjacuit, cui ſucceſſit *Gregorius* vir plane ſcientia & ſinceritate vitæ conſpicuus, æmulationem Dei habens, ſervi ſcientiam, & ſuperſtioſarum conſuetudinum in ſcripturis ſuis reprehenſor acerrimus. Sane Chriſtianæ plebis Sanctæ Civitatis extremum, quod ſub *Urbano* Papa contigerat, dolens ſupra modum ingemuit; aliquod tamen remedium adhibere proponens Epiſtolam ſuam illico in orbem Chriſtianum direxit, in hæc verba –

Gregorius, *&c.* " Audita tremendi ſeveritate judicii, quam ſuper terram " *Jeroſolymitanam* divina manus exercuit, tanto ſumus nos & fratres noſtri " horrore confuſi, tantis afflicti doloribus, ut non facile nobis occurreret quid " dicere aut facere debemus, niſi quod prædeplorat & dicit Deus, *venerunt* " *gentes in hæreditatem, &c.* Nos autem licet cum Propheta dicere habeamus, *Quis det oculis meis fontem lachrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos populi mei,* non tamen adeo nos dejicere debemus ut in diffidentiam decidamus, & credamus Deum ita populo ſuo iratum, ut quod faciente peccatorum multitudine fieri permiſit iratus, non cito per miſericordiam pœnitentia placatus allevet, & poſt lachrymationem exultationem inducat. Nos autem credere

dere non debemus, quod ex injustitia ferientis judicis, sed iniquitate totius populi delinquentis talia provenerunt. Porro nos in tali conditione terræ illius, non solum peccatum habitatorum ejus, sed & nostrum, & totius populi Christiani debemus attendere. Cum ex omnibus partibus inter Reges & Principes, civitates & civitates, dissentiones audiamus & scandala; & cum Propheta dicere valeamus, *non est veritas, non est scientia Dei in terra, furtum & mendacium, homicidium & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit*. Cogitate itaque filii qualiter transeant universa, & pariter transeatis & vos, & date vestra, dateque vosmet ipsos, non in exterminium sed in conservationem, ei à quo & vos & vestra omnia recepistis, nec dicimus dimittite, sed præmittite in cœleste horreum quæ habetis, & reponite apud eum apud quem ærugo non demolitur aut tinea, nec fures effodiunt aut furantur; laborantes ad recuperationem terræ illius, in qua pro salute nostra veritas de terra orta est, & sustinere pro nobis crucis patibulum non despexit. Recolentes non esse novum, quod terra illa judicio Dominico percutitur, sed nec esse insolitum ut flagellata & castigata misericordiam consequatur. Poterat quippe Dominus sola eam voluntate servare, sed non habemus ei dicere cur ita fecerit. Voluit enim forsitan experiri, & in notitia ducere aliorum, si aliquis sit intelligens aut requirens Deum, qui oblatum sibi tempus pœnitentiæ hilariter amplectatur, & animam ponendo pro fratribus consumetur in brevi, & compleat tempora multa. His autem qui corde contrito & humiliato spiritu laborem itineris hujus assumpserint, & in pœnitentia peccatorum, & fide recta decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam, & vitam pollicemur æternam, &c.

Rex Henricus 2.

CAP. XXXVII.

Obiit Gregorius *Papa.*

HAc ergo Epistola in orbem directa, idem *Gregorius Pisas* contendit, ubi *Pisanos* & *Jennenses*, jugi & inveterata discordia diffidentes, Deo auctore reconciliavit ad pacem, moxque febre correptus, post dies paucissimos apud *Pisas* valedicens mundo expiravit. Cui successit *Clemens* ibidem electus, & inthronizatus, qui jacta pacis semina pro studio fovit, & ad fructum perduxit. 1187

CAP. XXXVIII.

Reges sumpserunt Crucem.

SAne tristis ille rumor orbem in brevi pervagatus, omnium quidem Christianorum cordibus stuporem, & horrorem invexit. *Richardus* autem Comes *Pictavensis* Regis *Anglorum* filius, & successor futurus, nuntium forte hujuscemodi inclinato jam die accipiens, absque ulla deliberatione laudabile propositum toto mox pectore combibit, & summo mane, in argumentum futuræ peregrinationis & expeditionis, characterem Domini cum solemnitate accepit; quo audito pater siluit usque ad adventum filii, & cum adesset post dies aliquot, me inquit inconsulto rem tam arduam minime arripere debuisti, pio tamen proposito tuo nequaquam adversabor, sed illud ita prosequar, ut à te egregie impleatur. Eodem tempore Archiepiscopus *Tyrinus* à partibus veniens orientis, & duriora nuntians, imminentes miserias ita in auribus publicis deploravit, ut duo magni Reges *Francorum* & *Anglorum*, tractandi gratia quidnam facerent, in terrarum confiniis convenirent. Verum illo Colloquio, dum Religiosa intentione non sua sed quæ Christi sunt quærerent, 1187

Rex Henricus 2. rent, nulla, vel admodum languida, pristini rancoris irrepsit memoria; sed, omni propter Christiani quæstione sopita, paribus votis & studiis Christiano negotio intenderunt. Itaque in multo devotionis fervore surgentes, signum Regis Regum, in ejus mox militiam actingendi, per manum memorati *Archiepiscopi* acceperunt; & non tantum sua, sed etiam seipsos eidem præclaræ militiæ devoverunt. *Richardus* Comes *Pictavensis*, [&] exemplum [ejus] Dux *Burgundiæ*, Comes *Flandrensis*, & Comes *Campaniæ* cum aliis multis hilari devotione amplexi, signo Dominico proprios insignire humeros, seque pro Christo laboribus & periculis exponere cupientes, statuto mox tempore quo iter arriperent, ad necessariam provisionem & præparationem tanti itineris se confestim transtulerunt. Soluto ergo cœtu Rex *Henricus* in *Angliam* reversus est, ubi Archiepiscopus *Cantuariensis*, Episcopi *Dunelmensis* & *Norwicensis*, & multi nobiles Regio accensi exemplo, signum salutiferum solemniter susceperunt.

CAP. XXXVIII.

Imperator sumpsit. Crucem.

1188 FRedericus Imperator *Romanus*, convocatis nobilibus sui imperii ingentis, tum propositum declaravit, sumptoque solemniter signo Dominicæ crucis, Imperialis apicis majestatis subditis Ducibus & Gentibus formam efficacissimam præbuit: itaque cunctæ provinciæ nominis Christiani ad maturandum iter propositum immensis apparatibus studiisque fervebant animosi.

CAP. XXXIX.

De rupto fœdere Regis Francorum, *& consecuta morte Regis* Angliæ.

1189 VErum ita fervente fidelium devotione principum, & populorum, antiqui hostis tam bona initia corrumpere gestientis malitia non quievit. Cum enim illustris Rex *Anglorum* in Regno proprio quietus consisteret, & (prout decebat tantum principem) ad futuram se expeditionem modis omnibus præpararet, Rex *Francorum* nescio unde stimulatus, rupta fide fœderis, subito furore excanduit, & Castrum nobile quod *Radulphi* dicitur, quorundam (ut dicitur) nequissimorum proditione improvisus usupator intravit. Quo successu elatus, mutato vel potius exsufflato expeditionis *Jerosolymitanæ* proposito, grandiora moliebatur. Quibus celeriter agnitis, Rex *Angliæ* mature transfretaturus, viros honoratos cum verbis pacificis ad prævaricatorem præmisit. Verum ille, ad omne blandimentum inflexus & rigidus, pestilentiis inceptis superbe incubuit. *Colloquium inter duos Reges* Cumque Rex *Anglorum* transfretasset, bonorum studio virorum ad colloquium solemniter convenerunt: Rex quidem *Anglorum* querelam rupti fœderis, & illatæ sibi injuriæ positurus: Rex vero *Francorum* tanquam de his rationem redditurus. At sub hac fiducia rectitudinis mysterium operabatur iniquitatis: *Richardus Com. Pictavensis à patre deficit.* *Richardus* enim Comes *Pictavensis*, & Regis *Anglorum* filius, *Francorum* (ut creditur) astutia abstractus atque illectus, in ipso solemni Regum colloquio à patre deficiens, ad partes transivit hostiles. Quo casu consternatus pater, cum causæ malorum ingravescerent, verbis pacificis cum his qui oderunt pacem aere inaniter verberato, discessit; nesciens penitus cui se crederet, cum tam infilialem jam filium expertus esset. Illico bellum utrinque instruitur, sed viribus animisque disparibus. Idem enim *Richardus*, quem pater Ducatui *Aquitanico* præfecerat, parentem sibi militiam ad partes Regis *Francorum* traduxit. Plurimi quoque Potentum *Normanniæ* & *Andegaviæ* & *Britanniæ*, fide exsufflata, manifeste jam à patre deficientes ad filium, in ejus gratiam

Francorum

Francorum auxerunt exercitum. Unde factum eſt, ut Regi *Anglorum* præter ſtipendiarios parcior fieret numerus, & ille quidem mutabundus. Itaque Rex *Francorum*, cum Comite *Pictavenſi* & infinitis copiis, terram Regis *Anglorum* nullo obſiſtente ingreſſus, ad urbem *Cynomanenſem*, ubi idem Rex cum ſuo exercitu morabatur, pertendit. Quo ille cognito, cum ad ſubeundum belli diſcrimen ſe longe imparem cerneret, & obſideri ab hoſtibus formidaret, incenſa urbe profugit, in tutiora ſe loca recipiens. Mox exercitus, qui eum ſequi videbatur, defluxit. Tunc *Johannis* filiorum ejus minimus, quem tenerrime diligebat, receſſit ab eo, ne fratribus diſſimilis & minus frater videretur. Hoſtes autem urbe *Cynomanenſi* cum arce potiti, urbem *Turonicam* cum arce ejus expugnaverunt; de obſidenda quoque urbe *Andegavenſi* conſequenter tractantes. Tot ergo malis Rex *Anglorum* anxius, & maxime ex Junioris filii defectione animo ſaucius, ex multa mœſtitudine febrem accerſivit: qua invaleſcente per dies aliquot, apud *Chinonem* vitam finiens, diem ibi clauſit extremum. Hunc finem habuit inclytus ille Rex *Henricus*, inter Reges orbis terrarum nominatiſſimus, & nulli eorum vel amplitudine opum vel felicitate ſucceſſuum paulo ante ſecundus. Hoſtes vero, audito hoc incommodo, bella ſuſpenderunt; Comeſque *Richardus* ingemuit; quod viventi patri minus officioſus extiterit, & ad expiandum in officio paterni funeris vel ſero ſe filium comprobavit. Hoſtes quoque, qui excellenti gloriæ ejus & virtuti ſemper inviderant, extinctum lamentaſſe & laudaſſe dicuntur. Omniumque ſenſibus expoſitum erat, quanta ſit vanitas atque fallacia excellentiæ temporalis: cum illum, qui paulo ante tantus in orbe refulſerat, tam miſerabilis ſubito caſus abſumſiſſet. Corpus ejus, prout ipſe in extremis pia devotione dictaverat, ad illud famoſum & nobile monaſterium feminarum, quod *Fons Ebſandi* dicitur, deportatum, ibidem præſentibus filiis, atque aſſiſtente nobilium multitudine, juxta magnificentiam Regiam ſepultum eſt. Sane idem Rex multis virtutibus prædictis ornatus erat: aliquibus tamen vitiis obnoxius perſonam Regiam deturpavit. In libidine namque pronior conjugalem modum exceſſit: Regina enim deſinente parere, multos fecit ſpurios: venationis delicias plus juſte diligens; in puniendis tamen tranſgreſſoribus avo mitior fuit. Ille enim homicidarum & fericidarum parvam eſſe diſtantiam voluit: hic tamen hujuſmodi tranſgreſſores carcerali cuſtodia ſine exilio ad tempus coercivit: Judæos fœnerantes plus juſto fovit: & vacantes Epiſcopatus, ut proventus reciperet, diu vacare voluit. Fuit autem contra hoc in Regni faſtigio tuendæ & fovendæ pacis publicæ ſtudioſiſſimus; & Eccleſiaſticarum libertatum conſervator præcipuus: viros religioſos ſpecialiter honoravit, & res eorum æquo cum ſuis Dominicis jure conſervari mandavit: pupillorum, viduarum, & pauperum curam habens, & locis pluribus largas eleemoſynas impendens. Naufragorum conſuetudinem eximia pietate correxit, & eis humanitatis officium exhiberi præcipiens, graves in eos pœnas ſanxit, qui forte illis in aliquibus moleſti eſſe, vel de rebus quippiam uſurpare præſumerent. Nullum Regno *Anglorum* vel terris ſuis tranſmarinis grave onus unquam impoſuit; tributum Eccleſiis vel Monaſteriis nunquam indixit: diſcrimen ſanguinis & mortes hominum exhorreſcens; armis (cum aliter non potuit) pacem obſervare curavit. Obiit autem illuſtris Rex *Anglorum*, Dux *Normannorum* & *Aquitanorum*, & Comes *Andegavenſis*, *Henricus* ſecundus anno Regni ſui triceſimo quinto: anno ex quo ſignum Domini ſuſcepit ſecundo. Quidam noſtri ordinis in vita Regis pro eo frequenter orans; & quæ, de miſericordia vel de judicio ſuperni moderaminis, eidem eſſent Regi eventura, noſſe deſiderans, ante tempus quo ſignum Dominicum ſuſceperat Rex, tale à Domino de Rege dilecto in ſomnis reſponſum accepit. Signum meum ſuper ſe levabit; ſed in tormento tormentum portabit: Nam uterus uxoris ſuæ contra eum intumeſcet; & ad ultimum cum velatis velabitur. Quæ omnia evenerunt ad litteram.

Rex Henricus 2.

Rex Henricus ſecundus obit.

Henrici virtutes & vitia.

Richardus primus Rex.

Richardus Primus Rex.

CAP. XL.

De coronatione Regis Richardi, *& ejus primordiis.*

1189 ANno Domini M. CLXXXIX. ſedi Apoſtolicæ præſidente *Clemente*, *Henrico* autem *Frederici* filio arcem *Romani* imperii tenente, & *Francis* imperante *Philippo*, *Richardus* illuſtriſſimi Regis *Anglorum Henrici* II. filius defuncto patri ſucceſſit. Hic patre ſepulto, rebuſque trans mare mature diſpoſitis, in *Angliam* cito & opportune tranſvehitur: cunctis ex ejus edicto cuſtodiis per *Angliam* relaxatis, ut ſcilicet ad introitum novi Principis eſſet lætitia generalis: conſecratus eſt autem in Regem, & ſolemniter coronatus *Londoniis* à *Baldewino Cantuarienſi* Archiepiſcopo, III. *Non. Septembris*. Qui dies, ex priſca gentili ſuperſtitione, malus vel *Ægyptiacus* dicitur, tanquam ex Judaici eventus quodam præſagio. Dies enim ille Judæis exitialis fuiſſe dinoſcitur, & *Ægyptiachus* magis quam *Anglicus*, cum ex *Anglia*, in qua ſub Rege priore felices & inclyti fuerant, repente in *Ægyptum*, ubi patres eorum dura perpeſſi ſunt, Dei judicio verterentur. Edicto namque (ut dicitur) interdixerat ipſe Rex *Judæis* ingreſſum vel Eccleſiæ, dum coronaretur, vel palatii dum poſt coronationis ſolemnia convivaretur, ſuperſtitioſam ſectam de conſilio quorundam præcavere volens. Expletis igitur miſſarum ſolemniis, Rex fulgens diademate cum pompa magnifica ad convivium intravit. Contigit autem, eo diſcumbente cum omni frequentia nobilium, populum circa palatium tumultuari.

CAP. XLI.

Judæi *occiſi* Londoniis.

1189 JUdæi ſiquidem turbis immixti fores ſic Regias introibant: unde indignatus quidam *Judæum* palma percuſſum ab ingreſſu januæ arcere curavit, Regium objectans edictum. Quo exemplo plures accenſi *Judæos* cum contumelia repellebant: factoque tumultu, indiſciplinata cum turbine turba accurrit: credenteſque Regem talia mandaſſe, tanquam freti auctoritate Regia in multitudinem *Judæorum* ad fores Regias conſiſtentium pariter irruerunt. Et primo quidem percutiebant pugno, mox vero vehementer efferati ſuſtulerunt ligna & lapides. Porro *Judæi* fugam inierunt, in fuga vero cæſi ſunt quidam uſque ad mortem; quidam autem omnino perierunt. Interea rumor gratiſſimus, quod ſcilicet Rex omnes Judæos interimi juſſiſſet, totas incredibili celeritate percurrit *Londonias*: moxque infinitus indiſciplinatorum populus, tam ex ipſa civitate quam ex provinciis plurimis, qui illuc unctionis Regiæ cauſa convenerat, armatus accurrit. Trucidantur ergo *Judæi*: & qui beneficio domorum fortium tuebantur, ad tempus à frementibus populis, igne immaniſſimo conſumuntur. Nunciantur hæc Regi adhuc cum omni procerum frequentia convivanti. Mittiturque à latere ejus *Ranulphus* de *Glanevilla* Regni procurator, vir potens & prudens, cum aliis equitibus nobilibus, ut vel flecteret vel frænaret audaces. At id fruſtra: In tanto enim tumultu, nullus eorum aut vocem auſcultavit, aut faciem honoravit; quin potius, adverſus eos frementes ut maturius recederent terribiliter denuntiaverunt. Illis igitur effrenatam rabiem conſulte declinantibus. uſque ad ſequentis diei horam ſecundam non deſæviere prædantes, & tunc ſæviendi magis ſatietas vel laſſitudo, quam vel ratio vel reverentia principis prædantium ſedavit furorem. Et licet Rex novus ingentis

ingentis animi & ferocis anxius æstuaret, in infinitam tamen reorum multitudinem censuræ Regiæ vigorem non exercuit; quia illud erat difficile, immo, potius impossibile. *Judæis* tamen, post cladem, pacem edicto sanxit; qua tamen diu gavisi non sunt. *Richardus primus Rex.*

CAP. XLII.

De Judæis *apud* Lennam.

SAne iste in *Judæos* zelus, non quidem fidei sed potius lucri, *Londoniis* accensus, vehementer excanduit. Arbitrabantur enim audaces & cupidi obsequium se præstare Deo, dum spoliarent vel perderent homines Christo rebelles; & agebant, sine conscientiæ scrupulo, hilari furore, propriæ cupiditatis negotium. Unde apud *Lennam* contigit quendam ex *Judæis* fieri Christianum; quem tanquam Legis prævaricatorem *Judæi* prosequentes, captata opportunitate, & arreptis armis, ipsum aggressi sunt per viam transeuntem: porro ille in Ecclesiam Christianam se recepit, nec quievere sævientes; sed continuato furore & impetu, eandem Ecclesiam oppugnare cœperunt: mox ingens clamor attollitur, & Christianum auxilium sonoris vocibus flagitatur. Clamor ergo & fama Christianum populum accendunt: & peregrini juvenes (quorum illuc multitudo magna negotiandi gratia venerat) armati accurrunt, superbos belligerantes fortius impetentes. Judæi vero, cum Christianorum impetum ferre non possent, fugam inierunt, cæsis in fuga multis: domus etiam eorum expugnatæ atque expoliatæ à Christianis, flammis tandem ultricibus conflagrarunt. Peregrini vero juvenes præda onusti repetitis navibus, ne quam forte à ministris Regiis sustinerent quæstionem, celeriter abierunt. Loci vero incolæ, cum propter hoc discuterentur à Regiis, in peregrinos, qui jam abierant, factum refuderunt.

CAP. XLIII.

Item apud Stanfordiam *de Judæis.*

POst hæc apud *Stanfordiam* novus adversus *Judæos* turbinis motus surrexit. Cum enim ibidem quadragesimali tempore solemnes nundinæ agerentur; juvenes, qui signum Dominicum *Jerosolymam* profecturi susceperant, ex diversis provinciis venientes; indignantesque quod inimici crucis Christi tam multa possiderent, cum ipsi ad tanti itineris laborem sumptus non haberent necessarios. Arbitrantes ergo obsequium se præstare Deo, si hostes ejus impeterent, quorum bonis inhiabant; audacter irruerunt in eos, nemine tantis se ausibus opponente. Cæsi sunt aliquot ex *Judæis*; cæteri vero infra Castellum recepti ægre evaserunt: prædones autem cum sui operis emolumento abierunt, nullusque eorum propter hoc, studio disciplinæ Regiæ, sustinuit quæstionem.

CAP. XLIII.

Item apud Lincolniam.

L*Incolnienses* vero audientes qualia circa *Judæos* agerentur, occasionem nacti, & animati exemplis, aliquid audendum duxerunt: & conglobati, in cohabitantes *Judæos* motu subito exarserunt. Porro *Judæi* pavore & exitio ali-

orum cautiores effecti (paucis discrimen expertis) in munitionem Regiam cum pecuniis mature secesserunt.

CAP. XLIV.

De eisdem Eboraci.

VErum *Eboracensibus* non motus ferocissimi Principis, non vigor Legum, non ratio, non humanitas obstitit, quominus exitio generali tollerentur *Judæi*. *Eboracensium* autem *Judæorum* duo primi fuere *Benedictus* & *Jocenus*, homines locupletissimi & late fœnerantes: hi duo ad coronationem Regis pompatice procedentes, in conflictu *Londoniis* cum cæteris extiterunt: quorum ille *Benedictus*, plagis impositis, comprehensus, ut mortem differret, Christum coactus est confiteri, ductusque in Ecclesiam illico baptizatus est. Sedato vero tumultu, in crastino productus ad principem, interrogatus est ab eo, an esset Christianus. Qui respondit, se à Christianis baptizari coactum, sed animo semper fuisse *Judæum*; & magis se malle mori, cum jam non posset vivere, plagis enim pridie impositis urgebatur ad mortem: ejectus ergo à facie Principis, *Judæis* est redditus apostata Christianus; & cito deficiens, de *Benedicto* efficitur maledictus. *Jocenus* autem de conflictu fugiens, domum reversus est. Rege vero postmodum in partibus transmarinis constituto, conjuraverunt adversus *Judæos Eborum* provinciales plurimi, perfidum sanguinem & præclaram cupidinem sitientes. Cumque urbis pars non modica, nocte intempesta, vel fortuito vel potius (ut creditur) à conjuratis immisso conflagravit incendio, ne & ipsi cives circa ignem occupati impedimento essent prædantibus: armata conjuratorum manus domum dicti *Benedicti* (ut dictum est) *Londoniis* mortui, in qua uxor ejus & filii cum aliis pluribus propter fortitudinem domus habitabant, vi magna & ferramentis ad hoc præparatis irrupit: Cæsisque omnibus qui in ea erant, & corrasis opibus, ignem quoque tectis immisit, & abiit. Quo casu consternati *Judæi*, & maxime ille *Jocenus*, custode exorato & connivente, in arcem Regiam pecuniarum suarum ingentia pondera tanquam gazas Regias convexerunt: post dies vero aliquot, nocturni illi prædones cum majori fiducia atque ferocia redeunt, & domum *Joceni* fortem quidem & arces non ignobiles protendentem fortiter oppugnates, tandem captam & expilatam incenderunt. *Jocenus* autem, paulo ante hoc malum præsagiens, cum uxore & filiis in arcem Regiam migraverat: similiter & cæteri *Judæi*, paucis ad victimam foris remanentibus. Prædonibus autem cum tanti ausus emolumentis dilapsis, facto mane vulgus promiscuum irruit, diripuitque, in diversis speciebus, prædonum ignisque reliquias. Moxque nullo publici rigoris habito respectu, manifeste & profusa licentia in eos debacchari cœperunt; nec eorum substantiis jam contenti, cunctis extra arcem inventis, aut sacri Baptismatis, aut extremi discriminis optionem dederunt. Baptizantur vero nonnulli ficte, cæteris sine misericordia trucidatis. Et dum hæc agerentur, multitudo, quæ in arcem Regis confluxerat, in tuto agere videbatur. Porro arcis præpositus ad quoddam forte negotium egressus; cum regredi vellet, à multitudine intus excubante, incerta jam cui se crederet, non est admissus; ne forte quos tuendos susceperat, hostibus exponeret. Ille vero provinciæ Præsidem, qui tunc ob Regia negotia cum frequentia provincialium militum aderat, confestim adiit, commissæ sibi arcis custodia se à *Judæis* fraudatum conquerens. Indignatus Præses infremuit; illis maxime, qui conjurationis auctores extiterant, eum inflammantibus, atque in Domini Regis injuriam hoc ipsum redundare allegantibus. Jussit ergo Præses convocari populum, arcemque oppugnari: Excurrit irrevocabile verbum, plebis Christianæ zelus accenditur; immensæ armatorum tam ex urbe quam provincia circa arcem glomerantur catervæ. Præses autem pœnitentia stimulatus

mulatus frustra conatus est revocare sententiam; accensos enim animos, quominus prosequerentur incœptum, nullo rationis vel auctoritatis pondere potuit cohibere. Cives tamen nobiliores motus Regii periculum formidantes tantam vecordiam caute declinarunt. Instabant ergo cruento negotio, tanquam proprium maximumque quærentes compendium. Clerici quoque plures non deerant, inter quos quidam Heremita cæteris ferventior videbatur. Oppugnatur ergo turris fortiter per dies aliquot, & urgebat præcipue opus funestum memoratus ille ex Canonico *Præmonstratensi* Heremita; in veste enim alba sedulus aderat, & hostes Christi perdendos sæpius cum clamore valido repetens, suæ cooperationis exemplo bellatores accendit. Dicitur autem quod diebus obsidionis processurus ad opus cruentum; hostiam incruentam (erat enim sacerdos) mane immolaverat, cæcata mente religiosum esse negotium quod agebatur pronuncians. Cumque admoverentur machinæ, ferventi animo cooperabatur ille pro viribus; unde factum est ut incautius muro appropians saxo grandi conquassatus continuo expiravit. Nocte vero sequenti, dum nostri forte mitius agerent, *Judæi* ad invicem tractabant, quidnam esset eis in tam arcto faciendum. At quidam Legis Doctor, qui ad docendum Judæos ex partibus venerat transmarinis, respondit; Deus, cui dici non debet cur ita facis, jubet nos pro Lege sua mori modo, & ecce mors nostra in januis ut videtis, & cum mortem gloriosam vitæ turpissimæ præponere debeamus, honestissimum plane atque facillimum genus mortis eligendum est. Nam, si inciderimus in manus hostiles, pro eorum arbitrio cum ludibrio moriemur; itaque vitam quam nobis Creator dedit, cum eam ipse jam repetat, propriis illi manibus sponte & devote reddamus, nec ad reddendum quod repetit, ministerium crudelitatis expectemus hostilis: hoc enim & multi nostrorum in diversis tribulationibus laudabiliter fecerunt, vel fecisse noscuntur, formam nobis decentissimæ electionis præstruentes. Hæc cum dixisset exitiale consilium amplexi sunt plurimi; quibusdam tamen visus est hic sermo durus. Tunc senior, quibus, inquit, consilium tam bonum piumque non placet, sedeant seorsum, ab hoc sancto præscissi collegio: nobis enim præ caritate Legis paternæ vita hæc temporalis jam viluit. Secesserunt ergo plurimi, hostium potius clementiam experiri, quam hoc modo interire cum sociis eligentes. Mox ad arbitrium insanissimi senioris, ne suis operibus hostes ditarentur, vestes pretiosas ignis absumpsit; vasa vero concupiscibilia, & cætera quæ non poterant per ignem transire, artificiosa invidia pudenda repositione damnavit. Quibus actis, & igne tectis immisso, dum ignis ipse morose nutriretur sociis, qui amore vitæ ab eis secesserant, singulos ad victimam præparabant. Dictante vero inveterato illo dierum malorum, ut viri, quibus constantior esset animus, propriis uxoribus & liberis vitam adimerent, mox famosissimus ille *Jocenus Annæ* uxori suæ cultro præacuto guttur incidit, & propriis quoque filiis non pepercit. Cumque hoc etiam ab aliis viris factum esset, infelicissimus ille senior *Jocenum* (eo quod esset honorabilior cæteris) jugulavit. Absumptis mox omnibus una cum magistro erroris, immisso, ut dictum est, à morituris igne interiora turris ardere cœperunt. Qui vero vitam elegerant, incendio prout poterant resistebant. Mane autem facto, cum populus frequens ad expugnandam arcem concurreret; miseræ illæ *Judæorum* reliquiæ stantes ad propugnacula, nocturnam suorum cladem voce lacrymabili declararunt; & ad oculatam tanti facinoris fidem extincta corpora muro devolventes Christianos se fieri caritative postularunt. At conjuratorum Principes (è quibus erat quidam *Richardus*, vero cognomine mala Bestia, homo audacissimus) nulla super miseris misericordia movebantur: mitia tamen cum eis in dolo loquentes, ut egredi minime vererentur; mox ut egressi sunt hostiliter comprehensos, & baptismum Christi constanter postulantes, lanistæ crudelissimi peremerunt; cæde vero completa, conjurati continuo Cathedralem Ecclesiam adeuntes, monumenta debitorum, quibus Christiani premebantur à *Judæis*, ibidem reposita, ab exterritis custodibus violenta in-

Richardus primus Rex.

Judæi divitiis igne consumtis seipsos jugulant.

Richardus primus Rex.

ſtantia reſignari fecerunt, &, tam pro ſua quam aliorum multorum liberatione, eadem prophanæ avaritiæ inſtrumenta in medio Eccleſiæ flammis ſolemnibus abſumpſerunt; ſane tempore Dominicæ Paſſionis, pridie ſcilicet ante Dominicam Palmarum, prædicta apud *Eboracum* contigerunt.

CAP. XLV.

Vindicta Regis contra occiſores Judæorum.

RES autem iſta mature defertur ad Principem, qui ante ejus transfretationem *Judæis* pacem & ſecuritatem ſanxerat. Indignaturque & fremuit, datoque mandato ad *Elyenſem* Epiſcopum ejus Cancellarium & Regni præpoſitum, ut tanti auſus patratio condigna plecteretur vindicta. Idem vero Epiſcopus ferocis animi, & gloriæ cupidus, circa Aſcenſionem Dominicam venit *Eboracum*, & fortiſſimam civibus intulit quæſtionem. Porro principales & famoſi rerum geſtarum auctores, relictis omnibus quæ habebant in provincia, à facie ejus fugerunt in *Scotiam*, civibus vero conſtanter proclamantibus, ſuo neque voto, neque conſilio, vel opere accidiſſe, neque per ſuam mediocritatem indiſciplinatæ multitudinis impetum impedire potuiſſe. Tandem Cancellarius multa pecuniaria eis impoſita, hoc modo ſatisfactionem accepit: nec uſque ad hunc diem pro illo *Judæorum* exitio aliquis ſupplicio eſt addictus. Anno primo ejuſdem Regis *Richardi*, menſe *Decembri*, *Willielmus* Rex *Scotiæ* venit *Cantuariam*, & fecit ibidem homagium Regi *Richardo*, & reverſus eſt.

CAP. XLVI.

Quæ fecerat Rex poſt Coronationem ejus, antequam transfretaret.

IN primis Rex novus ſtudium habuit, ut vacantes Eccleſiæ Cathedrales ad ejus inſtantiam propriis gauderent Epiſcopis. *Richardus* vero Theſaurarius in *Londonienſem*, *Godefridus Lucienſis* in *Wintonienſem*, *Willielmus* de *Longo Campo* in *Elyenſem*, *Hubertus Eborum* Decanus in *Salesbirienſem*, & *Gaufridus* frater Regis in *Eboracenſem*, ad inſtantiam Regis electi ſunt.

CAP. XLVII.

Quomodo ditavit Johannem *fratrem ſuum.*

PRæterea circa *Johannem*, fratrem ſuum uterinum, egregium declaravit amorem. Nam præter *Hyberniam* & Comitatum *Moritanenſem* in *Normannia*, de quibus paternam traditionem ratam habuit, in Regno *Anglorum* tanta illi adjecit, ut quaſi Tetrarcha videretur. Denique *Cornubiam*, *Devenſhiram*, *Notinghamſhiram*, *Lancaſtrum* cum adjacente Provincia, atque alia plurima ei de Regio Dominico contulit; & *Glouceſtrenſis* Comitis filiam cum integritate juris paterni ampliſſimi fraterna proviſione deſpondit. Verum hæc ejus in fratrem immoderata largitas multa ei mala ſequenti tempore peperit; & profuſum largitorem profunda plenitudine caſtigavit, quia factus eſt fratri de cætero infidus, & ultimo manifeſte infeſtus. Indulta enim ei Tetrarchia fecit eum ambire Monarchiam.

CAP. XLVIII.

Resignatio procurationis Glanvill*, cum substitutione* Dunelmensis *Episcopi; præparatio Regis in* Terram Sanctam. *Vendidit Rex Dominia sua.*

RAnulphus de *Glanevilla* Regni procurator cum jam grandævus esset, & videret à Rege novitio multa minus consulte & improvide actitari, solemniter renuncians officio *Dunelmensem* Episcopum habuit successorem, qui nec obluctans injunctum à Rege suscepit officium: sed si proprio fuisset contentus officio, divini juris multo decentius quam humani Minister extitisset, cum nemo possit utrique prout dignum est deservire, secundum illud Dominicum, *Non potestis Deo servire & Mammonæ.* Moxque ipse Rex circa *Jerosolymitanam* profectionem studiosius satagens, instante Rege *Francorum* ut tempore congruo iter simul arriperent, sumptus idoneos modis cœpit omnibus præparare. Evocavit igitur mandatis urgentibus Regem *Scotorum*, qui cum festinatione veniens pactus est ei decem Millia Marcarum argenti pro resignatione Castellorum de Berewyk & Rokesburgh; nam tertium, scilicet Castellum *Puellarum*, à Rege *Henrico* susceperat, quando de ejus voluntate conjugem accepit de partibus transmarinis. *Dunelmensem* quoque Episcopum, quem pecuniosum esse credebat, Rex novus astute allexit, ut emeret à se proprii Episcopatus provinciam, essetque ejusdem provinciæ Episcopus simul & Comes, quod & factum est. Dedit ergo Regi pro emendo Comitatu quicquid pro *Jerosolymitanæ* profectionis apparatu congesserat, & ipse quidem glorians jocabatur. Rexque lætus effectus dixisse fertur, de vetusto Episcopo novitium Comitem ego mirus artifex feci. Eadem etiam arte, qua hujus Episcopi sacculos exhausit, Rex ipse alios quoque plures allexit, ut effusis pecuniis certatim dignitates sive libertates quaslibet, vel publica officia, vel ipsa etiam prædia Regia compararent. Distrahebat itaque propria mature profecturus, tanquam animum redeundi non habens. Cumque ab amicis propter hoc familiari ausu increparetur, reddidisse fertur, *Londonias* quoque venderem si emptorem idoneum invenirem. Verum quam subtili hæc actu vel fecerit, vel finxerit, ut omnium qui pecuniosi videbantur sacculos exhauriret, in reditu suo ab oriente postea claruit. Mensibus autem aliquot in *Anglia* demoratus, Regni administratione Cancellario suo Episcopo scilicet *Elyensi* relicta, ante Dominici Natalis solemnia *Normanniam* transfretavit, habitoque cum Rege *Francorum* solemni colloquio, ambo inter se mutuæ societatis jura firmantes, & germanam alternorum compromittentes caritatem, Orientali se expeditioni cum viris nobilibus, qui signum Domini susceperant, fortius astrinxerunt, & tempus profectionis æstatem proximam statuerunt.

1189

Episcopus Dunelmens. fit Comes.

CAP. XLIX.

De Cruce apparente in aere.

NEc silentio prætereundum est stupendum prodigium, quod circa hæc tempora in *Anglia* visum est à multis. Est super stratam publicam, qua *Londonias* pergitur, vicus non ignobilis Dunestabell nuncupatus: ibi, dum circa horam meridianam cœlum suspicerent, viderunt in sublimitate sereni aeris formam vexilli Dominici lacteo candore conspicuam, & conjunctam ei formam hominis crucifixi, qualis in Ecclesia, ad memoriam Dominicæ Passionis, & devotionem fidelium, depingitur. Cum ergo terribilis hæc species diutule,

Richardus primus Rex. diutule appareret, & curiose intuentium vultus animosque suspenderet, visa est forma crucis ab eo qui affixus videbatur recedere: ut medium aeris spatium inter utraque notaretur: & paulo post res stupenda disparuit. Interpretetur quisque ut voluerit signum mirabile, cujus, utique didici, sum simplex narrator, non etiam præsagiis interpretans, quid enim voluerit Divinitas signare, nescio.

CAP. L.

Fredericus *profectus in* Terram Sanctam, *moritur in via.*

1189 SAne, cum juxta digestam superius narrationem memorati Reges *Francorum* & *Anglorum* in tantum protelarent, *Fredericus* Imperator *Romanus* eosdem non expectandos censuit; sed filio seniori, quem Regem *Longobardorum* constituerat, imperii cura commissa, cum filio Duce *Suevorum* per *Pannonias Thraciasque* iter suum arripuit, ducens secum maximas atque ferocissimas *Germanarum* gentium copias. Prætergressus autem *Pannonias*, & progressus ad Imperatoris *Constantinopolitani* provincias, missis nuntiis rogavit Imperatorem *Græcum* Imperator ipse *Latinus*, ut liceret ei cum suis licite per terram suam transire, non ad dextram declinando vel ad sinistram. Sed cum *Græci*, licet Christiani, *Latinos* abominari noscuntur; & *Græcus* ille imperator (ut dicitur) post captam *Hierosolymam* fœdus cum atrocissimo *Saladino* pepigerat, pollicens quod in terra vel in mari ditionis suæ, *Latinorum* in *Syriam* transitum inhiberet, ipsi *Saladino* quam Christo fidelior transitum concedere noluit. Quamobrem *Latinus* Imperator ait ad suos, hostem Christi *Saladinum* quærimus; & ecce par *Saladino*, imo plus quam *Saladinus* hic; qui zelando pro *Saladino* zelantibus pro Christo palam obsistit. In ipsum ergo arma contra *Saladinum* sumpta vertamus, ferro nobis viam aperientes. Cum aliter transire nequibant, placuit hoc omnibus: ingressique hostiliter, *Thessalonicam* urbem nobilissimam fortiter expugnatam ceperunt, & redacta in potestatem adjacente provincia, ibidem hiemandum statuerunt. Videns autem *Græcus* Imperator non parum contra se actum à *Latinis*, & duriora nisi præcaveret conjectans, fœdus cum Imperatore nostro pepigit, & concesso transitu qui petebatur, de sumptibus illius moræ, quam propter inhibitum fecerant transitum, satisfecit. Itaque *Latinus* Imperator cum exercitu per *Constantinopolim* transiens, fretum, quod *Brachium S. Georgii* dicitur, prospere transmeavit. Veniensque in *Asiam* minorem, cujus pars quædam *Constantinopolitanæ* ditionis est, parti vero reliquæ Soldanus *Iconii* præsidet; magnis actibus illi Soldano erat terribilis. Captaque amplissima civitate *Iconio*, & locupletissima præda direpta, Christianus exercitus, Imperatoria provisione bipartitus, in castris excubabat, amne medio interlabente discretus. Cumque Imperator equo sedens filium, qui parti exercitus ultra amnem præerat, visendi & colloquendi studio, cum paucis amnem vellet medium transmeare: dissuasus à comitibus ne se vir tantus petulanter in amnem daret incognitum; extrema se scire eo urgente non acquievit. Sed Imperialis oblitus gravitatis, in gurgitem fallaci brevitate contemptibilem equo stimulato prosiliens, intuentibus comitibus nec subvenire valentibus, in momento suffocatus interiit. Sane Christianus exercitus id stupuit, doluitque de raptu Principis, ut, collapsis animis, matura hostium præda videretur: verum resumpto paulisper spiritu, loco extincti patris, præsenti *Suevorum* Duci adhæsit & paruit. Qui paterni corporis, quod post dies aliquot ægre inventum dicitur, ossibus assumptis, in multo laborum & periculorum experimento cum exercitu progressus est. Denique tantus exercitus per viam longissimam paulatim bellis morbisque confectus atque imminutus, ita tandem laboris intolerantia, sumptuumque penuria elanguit atque defluxit, ut nulla re memorabili facta, contemptibiles

ex eo reliquiæ *Palæstinam* cum duce memorato venisse dicantur. Qui paternis ossibus apud *Tyrum* cum decenti honore sepultis; militiæ Christianæ, quæ *Accam* obsidebat, cum omni comitatu adjunctus, ibidem post modicum tempus morbo defecit. Hunc finem occulto Dei judicio habuisse noscitur famosa illa *Teuthonici* Imperatoris expeditio. *Richardus primus Rex.*

CAP. L.

Reges nostri venerunt in Siciliam *&* *Rex* Anglorum *expugnavit* Messanam.

SEquente æstate, anno à partu virginis M. CXC. illustres *Anglorum* & *Francorum* Reges iter *Hierosolymitanæ* profectionis ingressi, cum apparatu congruo & exercitu copioso convenerunt *Marsiliam*: Ubi Rex *Francorum* prior cum suis copiis, autumnali tempore, secundis flatibus navigavit in *Siciliam*: Rex vero *Anglorum* per aliquod tempus ibidem demoratus, tandem classe soluta mari se credidit, flatuque arridente in insulam eandem devenit. Verum Rex *Franciæ*, qui prior advenerat, *Messanam* urbem clarissimam cum gaudio exceptus à civibus ad hyemandum elegit. Sequens vero Rex *Anglorum*, propter ejusdem urbis amplitudinem & multimodam opportunitatem, ibidem quoque socialiter hyemare voluit: cumque hujus rei gratia quosdam ex suis præmisisset, cives unius ad se Regis ingressu contenti, & duorum Regum magnorum gravari hospitio renuentes, præmissos à superveniente (paucis eorum in tumultu extinctis) cum contumelia urbe extruserunt. Motus super hoc Rex *Angliæ*, à *Messanensibus*, utrum de illata injuria satisfacere dignarentur, inquirendum duxit. Illis vero tam propriarum conscientia virium, quam insignium fiducia hospitum, superbe detrectantibus satisfactionem; accensus est mox princeps fortissimus ad ultionem. Itaque armari copias, urbemque oppugnari præcepit; cumque in hoc opere suos non tantum urgeret imperio, verum etiam animaret exemplo, urbem aliquamdiu à civibus simul & *Francis* fortiter defensam, tandem potenter irrupit. Quam paucis suorum amissis victor ingressus, decentem tamen in ultione modum tenuit, & motum animi triumphalis gloriæ voluptate mollivit. Civium ergo vel sera satisfactione & coacta devotione placatus frænavit impetum: & pro reverentia Regis *Francorum* urbe egressus, ejusdem illi & suis libenter cessit hospitium: Ipse vero munitione extra urbem constructa, castrisque dispositis, ibidem cum suis copiis in omni rerum copia hyemavit. Porro Rex *Francorum* urbis hospitæ irruptionem in suam trahens injuriam, & pro nihilo ducens indulti hospitii gratiam, implacabilem contra Regem *Anglorum* concepit, totisque imbibit medullis rancorem. 1190

CAP. LI.

Quomodo Rex Richardus *duxit uxorem.*

IGitur illustribus *Francorum Anglorumque* Regibus, in *Sicilia* sub expectatione vernæ expeditionis hyemantibus, *Alienora* Regina mater Regis *Richardi*, anilis oblita ætatis, nec reputans longitudinem seu difficultatem itineris, aut rigorem temporis hyemalis, dum materno duceretur, vel potius traheretur affectu, à finibus terræ *Siciliam* venit ad filium, secum adducens nupturam illi Regis *Navarrorum* filiam, famosæ pulchritudinis & prudentiæ virginem. Et quidem tam ineptum quam etiam inusitatum videbatur, ut in præcinctu bellorum de voluptate cogitaretur. Attamen hoc in Regnante juvene non tantum utilitatis, verum etiam salubritatis ratio honestabat. Nam & in illo articulo sobolem contrahere, cum filium qui succederet non habe-

 ret;

Richardus primus Rex. ret, utile fuit. Cumque esset pro ætate & usu deliciarum lubricus, bellorum propter Christum pericula subiturus, contra maximum fornicationis periculum competenti remedio salubri usus consilio se munivit. Adductam ergo virginem duxit uxorem, eandem per maris martisque discrimina secum ducturus, una cum sorore sua *Joanna, Wilhelmi* illustrissimi olim Regis *Siciliæ* uxore relicta, jam vidua. Quæ quidem præclari conjugii amplissimam in *Sicilia* sine *Cambria* dotis nomine habens mercedem, eadem dote Regi *Tancredo* absolute vendita, ut fratrem sequeretur, ejus in immensum auxit thesauros, fideliter ex tunc sequendo adhærens.

CAP. LII.

Rex Franciæ *transfretavit ad* Accam.

1191 ADest tandem longis expectatus desideriis mensis *Martius:* tranquillatur mare, arridet cœlum: Christianorum ingens numerus cum solemni lætitia & alacritate naves ascendit. Rex *Francorum*, spatio dierum aliquot Regem *Angliæ* mox secuturum præcedens, & secundis flatibus circa octavas Paschæ in *Syriam* veniens, Christiano exercitui, Civitatem *Ptolomaidem* jam fere per biennium obsidenti, totis viribus jungitur: & ex tunc fortius atque efficacius negotio instabatur.

CAP. LIII.

Quomodo Rex Richardus *adquisivit* Cyprum.

1191 IGitur Rex *Anglorum*, diebus aliquot post Regis *Francorum* profectionem demoratus, tandem & ipse cum suis copiis, & longe majori apparatu, non satis fidis se flatibus credidit; habens in Comitatu suo naves actuarias atque onerarias plurimas, quippe in illo hyemali otio otiosus non fuerat, sed congerendis exercitui necessariis, & conficiendis machinis bellicis tempus imbelle impenderat. Dei autem ordinatissima provisione, ut postea claruit, oborta tempestas fatigatam compulit classem *Cyprum* divertere: tanquam Christianorum incolarum fideli ac tuto colligendam hospitio. Verum majorem in portu optato quàm in mari turbato turbinem invenerunt. Tyrannus enim qui eandem insulam sæva Dominatione annis jam plurimis presserat, & imperatorium sibi in ea nomen usurpaverat, Christiani nominis hosti *Saladino* fœderatus, ipsique quam Christo fidelior, licet Christianus diceretur, cum exercitu affuit, & primos, sævitia fluctuum in portum coactos, ipse excipiens indigne tractavit, & bonis omnibus spoliatos vix vita dignos censuit: quosdam etiam redegit in carcerem inedia consumendos, Regi mox affuturo non dissimilia comminans. Quibus ille agnitis justo ad ultionem zelo inflammatus, cum tota Classe portum intravit. Excipitur à Tyranno, & totis hinc inde viribus conseritur prælium; sed non diu *Græca* mollities impetum sustinuit *Latinorum*: victus namque Tyrannus, dum tentaret fugere, incidit in manus hostium; dispersoque exercitu ejus, civitas portui imminens capta est. Rex quidem primo in Tyrannum, pro sua liberatione quicquid exigebatur pollicentem, mitius agens, celebratis cum eo pactis eum continuo relaxavit: verum ille libertate reddita, prævaricator pactorum malis prioribus perfidiam sociavit. Rex vero præmaturæ clementiæ pœnitens, investigare perfidum & persequi statuit. Ille quidem vires resumere atque exercitum cogere frustra conatus, fugiebat à facie persequentis, quem tandem Rex in quodam Monasterio delitescentem, prodentibus eum quibusdam insulanis, quibus merito exosus erat, comprehendit, & vinculis justissimis innodavit: vinciri autem jussus

Cypri Rex Saladino fœderatus appulsum in insulam Rickardo denegat.

Rex Cypri captus pacto fœdere relaxatur.

Idem perfidus iterum capitur & imperio spoliatur.

jussus dixisse fertur, quod ferro vinctus cito deficeret. Ad quod Rex, bene; ait, loquitur, quia nobilis est, & mori eum nolumus; sed, ut vivat innoxius, argenteis astringatur catenis. Mox tota insula, Tyranni saucia morsibus, sponte in ejusdem Principis ditionem devotionemque se transtulit, cunctis illi urbibus & munitionibus, nec non & opulentissimis thesauris Tyranni, cum unica ejus filia resignatis. Quibus feliciter actis, per aliquot dies in Regno novo victoriam cum gloria celebrans, præclaras copias ad Christianæ expeditionis subsidium solicitus ordinabat. Non latuere ista Christianum exercitum, qui *Ptolomaidem* obsidebat, atque ejus cum desiderio præstolabatur accessum. Ipse vero paulo plus duobus mensibus in *Cypro* exactis, & rebus magnis spatio tam brevi patratis, hilares copias in *Syriam* traducendas ad naves revocat. Ordinata igitur, prout voluit & decuit, insula, cunctisque rite dispositis, arridentibus quoque elementis, portum egreditur, velocique cursu *Ptolomaidem* properans, triremem maximam onerariam eminus conspexit; quæ à *Saladino* missa, obsessis in *Ptolomaide* multiplicis subsidii copiam deferebat, scutis variis, armis, & omni apparatu bellico fulgens. Quo ille comperto jubet eam oppugnari; verum, cum non facile posset, propter enormem sui magnitudinem, & virtutem defensorum desuper tanquam ex arce pugnantium, expugnari: mox ejus expugnationis compendium sic ab ipso Rege inventum est: arce siquidem sub aquis perforata per foramina latenter ingressi sunt, & aggravato pondere subsidens tandem cum omni onere demersa est in profundum. Et res quidem omnes cum parte hominum periere, cæteri vero in naves prosiliendo hostiles, consulte hostibus quam fluctibus se credere maluerunt. Contigit (ut dicitur) paulo ante, quod quidam naves *Londonienses* à magna classe separatæ, ex inordinato maris motu periclitari cœperunt, clamantibusque nautis & orantibus, ecce tres viri continuo apparuerunt, ambulantes super mare, & in vestitu deaurato, quorum unus erat quasi Archiepiscopus cum Pallio, alter quasi Episcopus cum Baculo, & tertius quasi Rex coronatus cum sceptro, dixitque Archiepiscopus, vocastis nos, ecce assumus, stupentibusque nautis, & admirantibus confestim subintulit, nostis nos & nomina nostra, at illi negantes dixerunt nequaquam. Quibus ille; Ego sum inquit *Thomas Cantuariensis*, iste Episcopus est beatus *Nicholaus*, quem colunt & invocant omnes nautæ; Rex iste est Sanctus *Edmundus*, qui vocati adsumus, & modo venimus, ut simus præparatores, & cooperatores classis, & exercitus Regis *Richardi*, & his dictis disparuerunt. Ipsi vero cum gaudio, & tranquillitate navigantes, post dies aliquot una cum classe Regia ad litus pervenerunt optatum. Applicuitque Rex apud *Accam* in vigilia Sanctæ Trinitatis, & à Christianis cum gaudio susceptus est, & tanto quidem gaudio, quanto prius desiderio fuerat expectatus.

Richardus primus Rex.

Ingens Turcorum triremis à Richardo demergitur.

Richardus Aconem venit.

CAP. LIV.

De discordia Regum Franciæ *&* Angliæ.

CUm igitur, ut dictum est, Rex *Angliæ* à *Cypro* triumphator inclytus ad obsidionem venisset, mox inter ipsum & Regem *Francorum*, quem ejus jam mordebat felicitas, manifeste diffidendi seminaria, auctore Sathana, provenerunt. Tanta enim Regis *Richardi* gloria Regem *Francorum* jam urere cœperat, cum se moneretur viribus & opibus longe majorem: Illum vero propter virium opumque magnitudinem & successuum claritatem excellentius eminere, & propensius coli ab exercitu, & agenda omnia ad ejus pendere arbitrium. Rex ergo *Francorum*; ratione pacti inter eos peregrinationem ingressuros sollemniter habiti, quod scilicet omnem adquisitionem suam æquali inter se sorte dividerent, medietatem adquisitionis *Cypriæ*, tam mobilibus quam immobilibus, tanquam sibi perspicuo jure competentem exigebat.

Richardus primus Rex.

Ad hoc Rex *Anglorum* reſpondebat, medietatem eorum, quæ communibus adquirerent viribus, illi ratione pacti competere: ſe propriis *Cyprum* viribus adquiſiſſe, illum vero ea, in quibus nec modice laborabat, exigere non debere. Adjiciebat etiam ſe & illum, cum peregrinationem arriperent, *Saracenos* ſolummodo aggrediendi, & ab eis, quantum poſſent, Deo propitio extorquendi intentionem habuiſſe: & juxta hanc intentionem pactum de adquiſitione dividenda conſtituiſſe: porro ſe Chriſtianam inſulam non ex intentione adiiſſe, ſed incidenter ad eam, cauſa ulciſcendæ atrocis & adhuc flagrantis injuriæ divertiſſe. Hoc modo altercabantur ad invicem, & Rex quidem *Anglorum* adquiſitionis illius medietatem modis omnibus denegabat. Rex vero *Francorum* ipſum rupti fœderis & pacti irriti arguebat. Alia quoque inter eos diſſidendi cauſa emerſit, *Marchio* de *Monteferrato*, vir inter primos *Romani* imperii magnus & potens, ut ſupra dictum eſt, poſt captam *Ptolomaidem Tyrum* ingreſſus invenit omnes *Tyrios* in conſuetudine atque formidine ita attonitos, ut, animis labefactis, *Saladino* mox affuturo exemplo *Ptolomenſium* civitatem tradere cogitarent. Verum ad tanti hoſpitis ingreſſum, reſumpto aliquantulum ſpiritu, ejus ſalubri ſe conſilio crediderunt. Ille vero cum eſſet prudens atque magnanimus, omnes à minimo uſque ad maximum ſacramento aſtrinxit, ut ei omnium curam agenti fideliter parerent in omnibus: ſapienter allegans, nihil agi poſſe, niſi ſub uno ſuo Principe & proviſore cuncti eſſent unanimes. Verum, ut ſupradictum eſt, cum ab obſidione *Saladini* civitatem liberaſſet, *Guido* Rex *Jeroſolymorum*, cum pro ſua liberatione à carcere *Aſcalonam Saladino* tradidiſſet, de captivitate reverſus *Tyrum* venit. Cumque *Tyrum*, tanquam jus Regium à *Marchione* repoſceret, & *Marchio* urbem tanquam hoſtibus expoſitam, & à ſe cum multo labore ſervatam modis illi omnibus denegaret, ſeceſſit *Tripolim*; & aggregatis ſibi plurimis *Marchioni* erat infeſtus. Illis itaque hoc modo diſceptantibus, & aliis quidem pro iſto, aliis vero pro illo æmulantibus, tandem venerunt *Ptolomaidem*; atque in ipſa obſidione, ita locis diſtincti ut animis, multam poſt ſe turbam trahebant: dum potentum plurimi partes oppoſitas diverſis proſequerentur favoribus. Denique Rex *Francorum* eidem *Marchioni* propenſius favorem accommodans, atque eo, qui Regnum Chriſtianum perdiderat, illum, qui reliquias ſaltem parvas ſalvaverat, eidem Regno aptiorem pronuncians, partem *Guidonis* pro tempore infirmavit. Et cum tandem Rex *Anglorum*, poſt factam in *Cypro* moram neceſſariam, jam adeſſet, conatus eſt eum Rex *Franciæ* ad ſuam trahere ſententiam, allegans potiorem eſſe paucularum ſaltem reliquiarum Chriſtianæ Religionis ſalvatorem, quam Regni Chriſtiani perditorem. Rex vero *Anglorum* non adquievit, pronior in partem *Guidonis Aquitani*, ſcilicet hominis, cujus tota propinquitas ſub Rege agebat *Angliæ*. Denique allegans pro eo, Regnum, inquit, Chriſtianum perdidit, non prodidit. Non enim illud ſua vel nequitia, vel negligentia, ſive ignavia hoſtibus prodidit, ſed aliis nequiſſime prodentibus, ipſe inculpabilis perdidit: & proditus ipſe perdituſque ſimul cum Regno à ſuis in manus hoſtium traditus eſt, Deo autem propitio liberatus. Aut ergo culpa ejus in hac parte declaretur, aut ei, qua nudari non meruit, prærogativa ſervetur. Ægre igitur tulit Rex *Francorum* ſuam à Rege *Anglorum* non approbari, ac per hoc & infirmari ſententiam. Et tunc quidem, cum ſuum non poſſet ſancire decretum, pro tempore ſiluit, porro hæc diſſentio majoris vel indignationis, vel odii fomitem miniſtravit. Cumque jam pars *Guidonis* per favorem Regis *Anglorum* præſtare videretur, memoratus *Marchio* ejuſdem Regis potentiam veritus, cum ſuis *Tyrum* rediit. Sane poſt acceſſum Regis *Anglorum*, exercitus Chriſtianus contra urbem obſeſſam invaluit, atque infra diem triceſimum, tanti temporis, tantique ſudoris negotium, ejuſdem maximi Regis ferventi potentique opera, egregie conſummavit.

Philippus favet Marchioni, Richardus vero Guidoni.

CAP.

CAP. LV.

Quomodo capta est Acca *& expugnata.*

IGitur urbs insignis *Ptolomais*, quam nunc *Accam* dicunt, postquam obsidentes Christianos multo & diuturno labore exercuit, tandem expugnata est, anno à partu Virginis millesimo c. nonagesimo primo, quinto Idus *Julii*; anno ex quo in manus *Turcorum* inciderat quarto. Denique fortissimi propugnatores ejus, cum jam Christianorum machinis mœnia cederent, cernerentque irruptionem instare hostilem (Rex enim *Francorum* ex parte Turris maledictæ cum suis instabat, Rex vero *Anglorum* ex parte altera per terram & mare diversis machinis oppugnabat) tanquam animis collapsi, sibimet, quod solum poterant, providentiam habuerunt; pactique sunt Principibus nostris, pro vitæ suæ redemptione promittentes mille quingentos Christianorum de captivitate liberatos ad certum diem restituere, cum pecunia copiosa; huic suorum necessitati *Saladinus*, qui cum infinito exercitu non longe aberat, & subvenire non poterat, auctoritatem præstitit; & ad hæc omnia persolvenda Christianis diem constituit. Itaque resignatam mox civitatem ingressus est, cum exultatione & solemni gratiarum actione, exercitus Christianus. Armorum & variæ supellectilis ingens ibidem copia reperta est, escarumque plurimum & opum. Illi vero, qui fortiter defensam & ægre tandem resignaverant Civitatem, sub expectatione diei a *Saladino* constituti servabantur in tuto. Ingressis itaque urbem Regibus Regia mox vexilla eriguntur, inter quæ vexillum Ducis *Austriæ* erigitur in sublime; quo viso Rex *Richardus*, accersito Duci ait, qua auctoritate fretus, vel sub quo Domino militans terram tuam tenes, ut cum ipse Dux adhuc, Rex non sis, Regia tamen insignia occupas? cui Dux, non ab homine terram meam teneo, sed, post solum Dominum, beatum *Petrum* ipsius Apostolum superiorem recognosco. Et ait Rex, si non ab homine terram tuam teneas, prædico te sine terra futurum; quod quidem verbum ægre tulit Dux: dissimulavit tamen, sed hostilem animum declaravit, ut suo loco dicetur inferius.

Ptolemais capta.

Richardus Ducem Austriæ sibi ipsi infensum reddit.

CAP. LVI.

Egressi sunt Acca *contra* Saracenos.

REgibus autem per dies aliquot in eadem civitate morantibus, facta est in exercitu fames valida, propter quod, communicato consilio, diviserunt inter se Reges Christianum exercitum, & bono zelo, ut contra hostes inimicos crucis Christi bipertite procederent. Et Rex quidem *Franciæ*, cum suo Comitatu, divertit per unam dietam a civitate, ad quoddam castrum fortissimum obsidendum, petulanter dicens, quod non nisi vel expugnato vel reddito Castro obsidionem relinqueret. Rex autem *Angliæ* ex altera parte cum suis incedens, & igne ferroque viam sibi pandens, per octo dietas omnia pro libitu complanavit, audiensque quod Rex *Franciæ* adhuc in obsidione illius Castri nihil proficiendo maneret, ait suis, si Rex *Francorum* & ego longe fuerimus ab invicem separati, veniet forte *Saladinus*, qui modo timet conglobatum exercitum, & irruet in partem separatam, si quo modo nocere possit, & in viribus prævalere. Melius est ergo ut revertamur ad eum: expugnato Castro, poterimus tunc incedere conjunctim vel divisim. Et cum ibidem declinaturus esset, nunciatum est Regi *Franciæ* de adventu ejus festino & expeditione laudabili, quomodo viriliter agens, in modico tempore magna exercuit. Qui accitis suis ait, ecce Rex *Richardus* adest, qui strenue agens hucusque prosperatus

Fames in exercitu Christ.

Richardus primus Rex.

prosperatus est, & nos, licet multi simus, parum tamen profecimus; si manserimus hic, & in præsentia sua deditum fuerit Castrum vel expugnatum; non nobis sed sibi omnis laus tribuetur & gloria; revertamur ergo ad civitatem *Ptolomaidem*, &, cum venerit, faciat ipse quod poterit. Quod & factum est. Cumque venisset Rex *Richardus*, & hæc didicisset, oravit ad Dominum sic dicens, O bone Jesu, pro cujus amore istud iter assumpsi, ut sanguinem tuum pro redemptione Christiani nominis effusum, pro posse in hostes tuos vindicarem, adjuva me si placet in præsenti, in expugnatione istius Castri, ita quod tibi & nomini tuo laus ascribatur & honor; & convocatis suis, ait, ecce quomodo reliquit nos Rex *Francorum* animum invidia contaminatum ipso facto declarans, & vecordiæ notam, infecto negotio, Christiano nomini in suo recessu inprimens. Erigimini ergo in Christianorum laudem, & viriliter agite pro Christo & nomine vestro, quia non recedemus hinc nisi potenter expugnetur, vel nobis magnifice reddatur; erectis ergo machinis hinc inde tela projiciuntur, consertumque est prælium grande; obsessi vero viri strenuissimi, & nihil sibi timentes, eo quod obsessoribus non erat introitus nisi per unam viam & arctam, apertis januis emiserunt quinquaginta armatos, qui pompatice starent, & si forte ingressum attentarent aliqui, eis extrema sorte illuderent. Quod cum videret Rex *Richardus* infremuit, & impetum animi retinere non valens, stimulato dextrario in eos continuo irruit, & nunc hos, nunc illos hinc inde cædens, denuo portam ingressus est, & concurrentibus cæteris omnes quasi in eum irruerunt, equum ex difficili perimentes, moxque clamor ingens in exercitu factus est, dicunt enim quidam, corruit Rex, & mortuus est, alii autem dicunt, ingrediamur & cum ipso moriamur, statimque resumptis viribus ingressi sunt animose viri potentes, & invenerunt Regem in aula, non quidem edentem vel bibentem, sed cum bipenni strenuissime pugnantem. Interfectis ergo fere omnibus pauci admodum reservantur. De quibus in signum victoriæ misit Rex *Richardus* tres de nobilioribus ad Regem *Francorum*, quos cum ipse recepisset, indignatus est, dissimulavit tamen. Audiens ista *Saladinus* misit ad Reges nuncium in dolo qui diceret, Dominus meus de Jesu vestro, quem prædicatis & colitis, multa jam bona audivit, & spem certam in eo concepit, quod sicut estis modo & vos, sic & ipse erit suæ Legis cultor & prædicator; uude treugas postulat septennales, infra quas cum suis deliberare possit, de Lege etiam vestra informari & instrui. Et si propositum continuaverit ipse Deus, absque majori sanguinis effusione, effici poterit Christianus. Responditque statim Rex *Francorum* ad hæc, pax fere præ foribus est, & qui mensuram respuit frequenter decipitur. Rex vero *Anglorum* in parte gravatus confestim subintulit, heu heu! quod ab ore Christiano & maxime Regio unquam tale verbum exire debuit in specie fallibile, ex promisso Pagani; nos enim quærimus & petimus terram Patris nostri & Jesu Christi, ubi natus pro nobis, passus, mortuus, & sepultus est, in qua nos suo pretiosissimo sanguine redemit, & pro nostra omnium salute nudus in cruce pependit, quam quidem terram, hæreditatem utique nostram (quia à Christo Christianam) isti hostes pessimi de manibus fratrum nostrorum Christianorum violenter eripuerunt; hanc ergo si nobis reddere & restituere voluerint, de conversione eorum bene diem accipient. Quod si facere noluerint, eamus & faciamus propositum pro quo Crucem assumpsimus, & sicut Christus pro nobis mortuus est, sic & nos, si necesse fuerit, moriamur in Christo. Hæc autem & similia dicens excitabat vota & mentes singulorum, & sic, infecto negotio, prædictum nuncium quasi vacuum unanimiter remiserunt.

Septennalis treuga Saladino petenti denegatur.

CAP. LVII.

De repatriatione Regis Franciæ.

TUnc Rex *Franciæ* delicati sibi hominis notam assumens, cœpit tractare cum suis de repatriatione, non dico de fuga, quia fugit impius nemine prosequente, missisque ex secretariis ad Regem *Angliæ*, rogavit ex animo ut licentiam concedendam votis ejus annueret, protestans quod aut oporteret eum repatriare, aut continuo infirmari; admiratus autem Rex *Richardus*, animo quasi consternato ait, si mihi modo Rex *Francorum* in arcto deficiat, & non tantum mihi, sed etiam ipsi Deo conventionem frangat, ipsum Deum Omnipotentem judicem habeat & ultorem. In voluntate autem Regis est vel morandi vel repatriandi libertas, soli autem Deo injuria fiet, quam pro suo tempore justus judex vindicabit. Rex ergo *Francorum* audiens hæc, motus quidem & æstus causando molestiam publice protestatus est, se illius terræ aerem ulterius sustinere non posse, propter quod repatriare disposuit; & hoc continuo, quod Christiano exercitui multum displicuit, præsertim cum plurimi, & forte verius, ejus interpretarentur discessum; dicebatur enim, quod propter expensarum & opum impotentiam, quibus Regi *Angliæ* fuit tunc temporis impar, non potuit nisi ægris oculis gloriam Regis *Richardi* contemplari, dicensque secreto suis quod quicquid ibi fiebat ascribebatur Regi *Richardo* in laudis gloriam, sibi vero & suis in opprobrii contumeliam; applicaverat etiam animam ad Comitatum *Flandrensem* tunc vacantem. Comes enim *Philippus* parum ante ibidem piæ militiæ munus expleverat. Rex vero *Richardus*, propter supradictas dissentiones recentes, de benevolentia ipsius merito diffidens, coram viris honoratis exegit accepitque cautionem, quod sibi & hominibus suis, usque ad redditum suum, omnino maneret innoxius. Cumque navem conscenderet ut abiret, præcepit clanculum Comiti *Campaniæ*, & Duci *Burgundiæ*, & aliis ex devotione post eum remanentibus, qui propter conscientiam & vitæ infamiam repatriare verebantur, ut *Marchioni* ejus partem fovendo assisterent, & quoties se incidens præberet occasio Regi adversarentur *Anglorum*; cumque prosperis flatibus venisset *Italiam*, *Romanum* Pontificem adiit, & à prædicto juramento ab eo tanquam contra voluntatem extorto, absolutionis beneficium importune postulavit. Papa vero sua ad tempus petitione suspensa, tandem rei veritate cognita, sic ei respondit, illud, inquit, juramentum quod præstitisti Regi *Anglorum* de pace & concordia usque ad redditum suum conservanda, quam utique Princes Catholicus absque juramento conservare deberes, nullatenus relaxamus, sed tanquam honestum & utile auctoritate Apostolica roboramus. Reversusque sic ad propria, non quidem gloriosus effectus, sed potius rubore confusus: dicentibus tamen suis, ad propugnandum quodammodo præmaturum Regis sui reditum, quod Rex *Anglorum*, insidiose & nequiter quærendo animam ejus, contra propositum redire compulerat.

Philippus absolutionem à juramento à Romano Pontifice frustrà petit.

CAP. LVIII.

De gestis in Anglia *in peregrinatione Regis.*

HIc flectendus est modo stylus ab oriente in nostrum occidentem, ut liquere possit qualis Regni *Anglici* status in Regis absentia extiterit. Idem Rex, ut superius dictum est, ad orientalem egrediens expeditionem, *Elyensi* Episcopo Cancellario suo vices suas in administratione Regni, commiserat, cum munitionibus Regiis & plenitudine potestatis. Qui Episcopus, cum

Richardus primus Rex. cum esset audaciæ astutiæque singularis, magna summa *Romam* transmissa, vices quoque Apostolicæ sedis petiit, & tali intercessione facile impetravit. Denique ut ad summum evectus videretur, generale concilium, ex *Anglia* terrore maximo *Londoniam* congregatum, quanto gloriosius tanto & vanius celebravit, sub specie scilicet Religionis agens propriæ negotium vanitatis, quod utique agebat fortius, eo quod Metropolitanæ Ecclesiæ vacabant utræque. Itaque sublato omni obstaculo, quominus ambularet in magnis & mirabilibus, super se fretus duplici Apostolica scilicet & Regia potestate, Clero pariter & populo arrogantissime præsidebat, & sicut de quodam scriptum est, quod utraque manu utebatur pro dextra, sic & ille ad faciliorem molitionum suarum efficaciam, utraque potestate utebatur pro altera, nec erat qui se absconderet à calore ejus, cum & Ecclesiasticus in eo virgam vel gladium Apostolicæ potestatis timeret, & secularis nulla se ratione vel auctoritate contra potestatem Regiam tueri valeret.

[Conc]ilium [Lond]oniense.

Episcopi Eliensis nequitia & superbia. Denique ipsum illo tempore in *Anglia* & plusquam Regem experti sunt Laici, & plusquam summum Pontificem Clerici, utrique vero tyrannum importabilem: fastus ejus fere in omnibus plusquam Regius erat; in expeditione enim positus armatorum excubias circa cubiculum suum habere voluit: procedebat cum mille equis, & plerumque etiam numerosius legationis suæ nomine, hospitium à cunctis per *Angliam* exegit Monasteriis: & à minoribus, quæ pondus hospitii ferre non poterant, certa, id est, octo vel quinque Marcarum summa redimi hospitia censuit; majoribus vero incumbebat velut locusta. Exhausit ergo non solum ærarium Regium, verum etiam quicquid ex Regno, Monasteriis, Ecclesiis quacunque occasione corradere poterat. Præfecerat enim singulis provinciis nequissimos avaritiæ suæ ministros, qui non Clerico, non Laico, non Religioso parcerent vel deferrent, quominus Cancellarii commodis inservirent (sic enim dicebatur cum Episcopus esset) & Episcopi quidem in illo nullum vel tepidum, Cancellarii vero nomen per universam erat *Angliam* insigne atque terribile. Sane nobiles Regni & optimates plures per propinquarum suarum (quas ex *Normannia* multas vocaverat) conjugiis devincire curavit. Cum ergo hoc modo astrinxisset sibi nobilium plurimos, cæteros vero vel confregisset terroribus, vel arte & officiis delinisset; solum tamen metuebat *Johannem* Regis fratrem, ut pote longe potentiorem cæteris, & speratum Regni successorem. Denique ne Rege forte peregre moriente, & *Johanne* rite succedente, ipsius expiraret potestas; arte (ut dicitur) agendum putavit, ut *Johannes* jam adultus non succederet; sed per successorem tenerum longi sibi temporis potestatem pararet. Duobus igitur fratribus suis ad Regem *Scotorum* directis, petiit ut firmissimo sibi fœdere cohæreret ad præficiendum Regno *Anglorum* *Arthurum Britonem* ipsius pronepotem, si forte Rex peregre in fata decederet: eo quod illi potissimum, nato ex *Godfrido* fratre Regis majore, successio Regni competeret: protestans Regem ex *Sicilia* literis sibi directis, *Arthurum* nepotem suum (si forte ipsum non reverti contingeret) Regni successorem designasse. Hoc quidem mysterium inter duos illos potentes occultis tractatum susurriis, non diu latuit *Johannem*: qui conceptum rancorem subtili pro tempore cautela dissimulans, suæ parti quoscunque poterat prudenter conabatur allicere, artemque arte studuit illudere.

Johannes artes Eliensis Episcopi detegit. Dum autem ista per insolentiam Cancellarii gererentur, Regi in *Sicilia* hyemanti universa fideli multorum innotuere relatu: qui mox *Walterum Rothomagensem* Archiepiscopum virum prudentem & modestum, qui cum ipso hyemabat, direxit in *Angliam*: eum Regii auctoritate rescripti Cancellario per omnia in administrando Regno consortem & collegam adjungens. Verum idem Cancellarius Regia contempsit mandata, allegans sibi notam esse Principis mentem, cui magis obtemperandum esset, quam sine mente solis literis scilicet surreptione elicitis. Cumque *Cantuariam* ire disponeret, secundum Regis mandatum, vacantem ordinaturus Ecclesiam, Cancellarius ad eandem dignitatem aspirans, hoc eum proposito cito exuit, maturam ei pœnitudinem, si vel hoc tentaret, terribiliter comminatus.

Itaque

Itaque idem *Rothomagensis* otiosus in *Anglia* morabatur: Cancellarius vero in Regni administratione collegæ impatiens, singularis, ferus *Angliam* depascebatur; at non diu post quietam egit vitam, malis contra eum succrescentibus: & primi quidem motus talis fuit occasio. *Gerardus* de *Canimilla*, vir dives & nobilis emerat à Rege Castelli *Lincolniensis* custodiam cum adjacentis provinciæ præsidatu. Rege autem in Orientali expeditione posito, cum nullus fere ejus speraret reditum, Cancellarius occasionem nactus vel veram vel subornatam, prædicto *Gerardo* arcem *Lincolniensem* sibi resignare præcepit. Ipse vero necessitate cogente, ad *Johannem* se contulit, ejusque favore fretus jussionem sprevit. Indignatus Cancellarius, eandem arcem obsessurus, ex subjectis provinciis propere collegit exercitum, & transmarinam etiam profusis stipendiis accersivit militiam, cujus tamen adventum homo fervidus & moræ impatiens minime præstolabatur, sed, civitatem *Lincolniæ* cum ingentibus copiis ingressus, arcem pertinaciter obsedit, & conficiendis cum festinatione machinis sumptuosum laborem impendit. Sane illo circa obsidionis negotium occupato, *Johannes* cum suis super munitiones Regias scilicet de Notingham & Tikhill improvisus irruit, easque viris & victualibus parum munitas inveniens, bidui negotio comprehendit. Tunc crescente fiducia superbo denunciavit obsessori, ut vel obsidione soluta recederet, vel certe se ad excipiendum ejus impetum in proximo cautius præpararet, sciens vero Cancellarius optimatum plurimos, qui secum esse videbantur, animo esse cum *Johanne*, confusus abcessit: & post dies paucos unum ex cornibus suis fractum esse, id est, Legationis suæ officium per mortem *Romani* Pontificis expirasse cognovit. His territus, amicis mediantibus, cum *Johanne* solemne colloquium habuit, & quibus potuit conditionibus pacem cum eo fecit. Mox vero militiam illam, quam accersire curaverat transmarinam, in *Angliam* applicuisse atque adventare cognoscens, resumpto spiritu resiluit a pactis; & protestatus est vel se vel *Johannem* ex *Anglia* propellendum. Tandem tamen inter eos facta est pax conditionibus novis, dum ille (sicut dicitur) *Johanni* satisfaceret, abjurata parte *Arthuri*, & cautione præstita quod *Johanni*, tanquam justo hæredi, munitiones Regias redderet, si forte Rex ab Orientis partibus non rediret. His actis, *Johannes* pro tempore quievit: Cancellarius vero fastu agens solito tyrannum non exuit: solum enim tanquam alterum hæredem metuebat *Johannem*, & audito eo multa faciebat; interea *Gaufridus Eborum* electus, & frater Regis, *Turonis*, ab Archiepiscopo *Turonensi* per rescriptum *Cœlestini* Papæ, qui *Clementi* successerat, solemniter consecratus, anno a partu Virginis millesimo c. nonagesimo primo, mense *Augusto*, & accepto prius Pallio repatriare disposuit; quod ubi comperit ejus insectator Cancellarius, mox per satellites proprios *Eboracensis* Archiepiscopi tyrannice possessiones invasit; & præter res immobiles cætera omnia improbus dilapidator vel potius deprædator abrasit, portus quoque caute custodiri præcepit, ne vel in *Angliam* vel ad suam Ecclesiam liber esset ei ingressus. Ille vero nihilominus adveniens apud *Doveriam* confidenter applicuit. Moxque custos Castri, habens in conjugio Germanam Cancellarii, appulso progressum inhibuit, citissimis Cancellario nunciis ejus ingressum indicans; qui ferocis animi motum nequaquam dissimulans, præcepit, eum rebus nudatum omnibus à monasterio *Dovernensi* (in quo interim morabatur) abstrahi, & in arce *Doverensi* custodiæ mancipari. Venientes ergo satellites vehicula & clitellas, & quæcunque ejus vel Clericorum erant, diripuerunt: nec personæ clarissimæ, nec sacrati loci reverentiam ponderantes, ab altari violenter avulsum, & ab Ecclesia contumeliose extractum, una cum Clericis suis Castello intruserunt. Et ille quidem servabatur in carcere: fama tamen enormitatis hujus velociter discurrens, & quasi super pennas ventorum gradiens, in brevi totam replevit *Angliam*. Mox majores in Cancellarium fremunt, minores eidem mala imprecantur, universi votis communibus tyrannum detestantur. *Johannes* maxime de fratris captivitate doluit, atque

Richardus primus Rex.

Johannes duo Castella inopinato occupat.

Pax inter Johannem & Cancellarium.

Gaufridus Regis frater in carcerem à Cancellario conjicitur.

Richardus primus Rex.

Joannes ingentem exercitum ad fratrem liberandum comparat.

que ad ejus non tantum deliberationem, sed & jam ultionem justissimo motu exarsit. Itaque festinanter congregatis ex omni terra ditionis suæ, nec non & ex Regione *Walliarum* ingentibus copiis, properabat. Cui mox accessere Barones plurimi Comitesque: & *Wintoniensis* Episcopus cum militia copiosa: nec defuere Episcopi *Batoniensis* & *Cestrensis*, qui paulo ante principales Cancellarii complices & fautores extiterant; sed tyrannicis ejus motibus, & immoderato fastu offensi, cum cæteris immo præ cæteris in eum tunc linguis simul & animis sæviebant. Cancellarius vero sera pœnitudine stimulatus, præcepit captivum relaxari Pontificem. At vero præsulum procerumque zelus semel accensus ejus non potuit relaxatione sedari. Cancellarius vero cum esset animi robusti & rigidi, necessitatem ad alacritatem trahens, amicorum & militum peregrinorum stipavit se copiis, stetitque in Campo non longe à *Windesora*, hostes, si forte progrediendum putarent, paratus excipere. Verum adventantis exercitus numero & fiducia territus retrogradi cœpit. Mox quibusdam potentibus, qui cum eo esse videbantur, transeuntibus ad partem *Johannis*, turbatus inopsque consilii, cum ei tutum non esset receptaculum, & instantibus quasi à tergo hostibus, mox cum suis omnibus profugit *Londonias*. Quas ingressus, civibus quibus paulo ante terribilis fuerat, ne sibi deessent in illo articulo, humiliter supplicavit. Illi vero prioris fastus & ferociæ ejus memores, *Johanni* potius favorem præstiterunt. Itaque spe frustratus, in arcem se Regiam cum suis omnibus recepit: quorum tantus erat numerus, ut in stricti loci angustiis sua illis esset nocivior multitudo, quam hostium foris frementium fortitudo. Æstuabat turris interius comprehensione multitudinis inclusæ, cito evomitura quos prodendos magis quam tuendos susceperat. Denique post unam noctem egressus ad *Johannem* & obsessores cæteros, (ille paulo ante rhinoceros, sed jam homo) humili alloquio abeundi facultatem impetravit inclusis: Ipse quoque arce resignata, cum cæteris per *Angliam* munitionibus Regiis, privatus & inglorius, *Doveram* ad virum sororis suæ secessit. Cumque moram fecisset ibi aliquam, confusionem non ferens, & in transmarinis partibus pro ultione propria aliquid moliturus, transfretare voluit. Impediri autem metuens, miri acuminis, qua omne impedimentum eluderet, artem invenit. Olim enim animo exutus Episcopum, nunc quoque & habitu exuens, membris Pontificalibus (quod à seculis non erat auditum) more effeminatorum, vestem ineptissime aptavit muliebrem, caput & majorem faciei partem, velut delicata muliercula, peplo obvolutus inter plurimos deambulabat in littore, ut hac arte scilicet non observatus ab aliquo, navem cum cæteris transfretaturis absque impedimento conscenderet. Verum à quodam forte agnitus proditusque, abstracto peplo, tanquam manifestus effeminatus, ignominiose multumque inepiscopaliter à concurrentibus indisciplinatis est pulsatus. Dehinc magistratui loci exhibitus, servatusque est, quousque sciretur quid super hoc decernerent Regni potentes. *Johannes* quidem agnito quod acciderat, hostili animo exultavit; atque aliquid in eum, quo magis dehonestaretur, sancire voluit: at vero Episcopi justo rubore confusi, & suffusi, quod in persona Episcopali tam fœda res accidisset, vigore Ecclesiastico ut dimitteretur egerunt. Dimissus ergo, & foris dolorem quantum potuerat dissimulans, quo intus vrebatur, transfretavit. Tyranno igitur, qui Regnum turbaverat propulsato, Episcopi & optimates cum *Johanne Londoniæ* congregati, de Regni ordinatione tractare cœperunt. Et primo quidem ab omnibus Regi *Richardo* propter Christum peregrinanti fidelitate jurata, Regni administrationem *Rothomagensi* Archiepiscopo, quem ad hoc ipsum, idem Rex à *Sicilia* in *Angliam* miserat, decreto communi tradiderunt. Amotisque ministris tyrannicis, provinciarum Regimen melius ordinari voluerunt. Quibus actis, *Anglia* in cunctis finibus suis pacem recepit, & sub novis rectoribus decenti cœpit moderamine gubernari, malis plurimis cum ipso tyranno pariter eliminatis, juxta illud *Salomonis*, *Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ.* Cancellarius autem in transmarinis positus, suam

Gaufridus liberatur.

Cancellarius Londoniam fugit.

Idem turri Joanni reddita Doveriam, inde transfretaturus, secessit.

Regni administratio Rothomagensi Archiepiscopo defertur.

suam tanquam ad Domini Regis propter Christum peregrinantis injuriam & dedecus, & expulsionem, Regnique à *Johanne* invasionem per nuncios in auribus Domini Papæ *Cœlestini* deploravit: redditisque sibi vicibus sedis Apostolicæ, quas sub Papa *Clemente* habuerat, pro coercendo *Johanne*, & revocando in pristinum statum Regno *Anglico*, rescriptum fortissimum impetravit. Verum idem rescriptum, quadam Episcoporum *Angliæ* cautela delusum, viribus caruit. Videns igitur à se nihil agi posse, *Johanne* adverso; per clandestinos nuncios collusit cum eo, ingentique summa illi vel præstita vel promissa, favorem ejus emeritus confidenter in *Angliam* venit. Applicans autem apud *Doveram*, mox ut littus attigit, tanquam ad detergendum dedecus quod ibidem incurrerat, erectis suæ legationis insignibus, gloriosus refulsit. Non tamen progressus est, sed apud virum Germanæ suæ resedit, donec agnosceret utrum eum, motu vel Regio vel Apostolico inclinati reciperent adversarii, cum jam placasset maximum omnium *Johannem*. Hujus ergo gratia missis *Londoniam* nunciis ad Reginam matrem Regis, (quæ tunc cum *Rothomagensi* & *Eborum* Archiepiscopis, *Johanne* filio suo, aliisque complicibus, tam Episcopis quam optimatibus, *Londoniis* consistebat) secus quam sperebat invenit. Cum enim *Johannes* collusionem quanta poterat cautela dissimulans, mollius tamen agendo deprehenderetur atque objurgaretur à matre & cæteris, tandem reflexus generali subscripsit decreto. Itaque universi cum Regina, directis ad Cancellarium viris honoratis, eum, tanquam Regni turbatorem hostemque publicum, *Angliæ* finibus mature excedere cum interminationibus præceperunt. Denique territus & confusus recessit & siluit: quia vero quales Rege peregrinante res *Anglicæ* fuerint superiore narratione perstrinximus: nunc ad ejusperegrinantis acta, ubi superius omissum est, explicanda veniamus.

Richardus primus Rex.

Cancellarius in Angliam redit.

CAP. LIX.

Quomodo Rex Richardus *processit contra* Saracenos.

IGitur Rege *Francorum* à *Syria* digresso, Rex *Anglorum* in urbe capta fessum aliquantisper recreabat exercitum; affuit tandem dies à *Saladino* præfixus; in quo nec captivos Christianos restituit, nec promissam pecuniam, secundum quod convenerat, solvit. Rex autem *Anglorum*, ne deluderetur in posterum, de nobilioribus *Saracenis*, quos loco pacti & nomine obsidum in deditione civitatis retinuerat, mille sexcentos decollari præcepit. Propter quod factum *Turcorum* ingens in Regem proprium indignatio efferbuit; eo quod pacto illo non parente sic sui & nobiles valde juvenes interempti sunt. Illi etiam *Saraceni*, quibus Castrorum civitatumque custodia committebatur, hujusmodi verentes exemplum, custodias suas *Saladino* reliquerunt. *Saladinus* vero non inveniens cui tales committeret custodias, fecit everti multas civitates & Castra, asportans omnia & populum coacervans. Cœpit etiam Christianus exercitus paulatim decrescere atque minui. Quidam enim malo exemplo Regis *Francorum*, quidam voluntarie, & imbecilles, quidam etiam depauperati necessario repatriabant: Tunc Rex *Anglorum* proprios aperiens thesauros, multos nobiles profusis retinuit sumptibus: inter quos de Imperio *Teutonico* fuit Dux *Austriæ*, qui postea beneficii immemor, Regem à *Syria* venientem captivavit. Mense vero *Septembri*, Rex *Richardus*, cui totus parebat exercitus Christianus, progredi statuit ad alias urbes maritimas: & multo laboris & periculi experimento venerunt *Cæsaream*; inveneruntque *Cæsaream* quæ olim a Christianis inhabitabatur, quasi depopulatione *Turcorum* vastatam. *Saladinus* etiam cum immenso exercitu incedens semper a latere mira calliditate, cum potuit, extrema exercitus Christiani agmina trucidavit. Et primo quidem agmine exercitus Christiani procedente apud *Assur*, & ibi

1191

Turcæ captivi decollati.

Richardus primus Rex. Castra metante, *Saladinus*, captato tempore, agmen extremum totis viribus aggressus est. Resistentibus vero nostris, commissum est grave prælium, in quo miles strenuissimus *Jacobus* de *Avennis* tres hostium turmas tribus vicibus penetravit, multos trucidando, & quam plures ad extremam mortis sortem ducendo: tertia autem vice abscisso sibi pede cum tibia, & vulneratus ad mortem clamabat ad Regem *Richardum* dicens, O bone Rex *Richarde*, vindica mortem meam; resumptisque viribus quendam percussit *Saracenum* in spiritu vehementi, & corruit: moxque aggravantibus super eum *Turcis*, & abscissa ei dextra, cum multos fecisset occumbere, tandem & ipse occubuit. Rex autem cum turma sua cum festinatione properans, & hoc videns, interjectum flumen *Cæsareum* quasi impetu transiit, & obviantem ei *Saladinum* militem quidem strenuissimum, & congressu militari cum Lancea exceptum, equum etiam cum assessore in terram prostravit; non quidem ad mortem, sed solius diei *Saladinus fugatus.* confusionem. Cum enim ipse ad alios se diverteret strenue agens, ipse *Saladinus* recuperato dextrario fugit, sed ægre. Quod videntes sui, mox & ipsi terga vertentes in fugam lapsi sunt, cæsis ex eis multis: factaque est in illa die scilicet octavo *Idus Septembris* nobilium *Turcorum* strages maxima, quantam retro quadraginta annis ipse *Saladinus* non fuerat expertus. Inde vero profecti sunt nostri usque *Joppen*, quam *Saraceni* a Christianis evacuaverant, & modo in adventu Christianorum reliquerant; ubi Rex *Richardus* opportunitatem loci videns, totis cœpit viribus eandem instaurare, statim post oppugnare disponens *Aschalonem*. Quod audiens *Saladinus*, statim eam subvertit: urbes quoque reliquas, Castella terræ illius, præter sanctam civitatem & munitiones paucissimas, complanavit: & totam provinciam, abrasis bonis omnibus, quasi inutilem & vacuam hostibus reliquit.

CAP. LX.

De discordia inter Christianos orientales, & de morte Marchionis, *& quomodo Rex* Francorum *uxorem duxit, & repudiavit eam.*

1192 NOstri vero post tam læta principia nihil magnum seu memoriale fecerunt; eo quod Principes in suis consiliis conveniendo tractantes concordare non poterant; quorundam eorum studiis in diversa intentis, & hoc gratis. *Conradus* enim *Marchio* & Princeps *Tyri*, cum Duce *Burgundiæ* & nobilibus *Francorum*, Regi *Richardo* adversabantur, pro *Guidone* quondam Rege *Jerosolymorum*, quem ipse Rex sustinebat (ut supradictum est) *Marchione* ad Regnum aspirante. Sed ista dissentio, nutu Dei disponentis omnia, ita conquievit. Regina enim *Jerosolymorum*, quæ prædicto *Guidoni* infelicissime nupserat, cito post defuncta est; & spes ipsius *Guidonis* cum ipsa extincta periit. *Marchio Conradus occisus.* *Marchio* vero à duobus sicariis, a quodam Pagano sibi quasi in obsequium missis, interemptus est. Captata enim opportunitate inter suos & in sua civitate propria, cultris clam ad hoc destinatis eum interemerunt. Capti vero & ad mortem ducti, nihil quidem certum confessi sunt. Creditur tamen quod fuerunt de alte nutritis, qui mortem non metuunt ut jussa majorum adimpleant, credentes in hoc se posse salvari & beneficiari. Ipsius tamen interitus Regi *Anglorum* imputatus est, occasione recentis discordiæ, qua cum Rege *Richardo* & etiam Rege *Jerosolymorum* Guidone disceptaverat; infamantibus Regem *Anglorum* super hoc præcipue *Francis*, qui pro *Marchione* contra *Guidonem* æmulabantur, & in hoc facto consternati sunt. Rex autem *Franciæ* hoc *Rex Galliæ fingit se metuere sibi à Rege Richardo.* audito quod *Marchioni* acciderat, ex tunc non nisi stipatus armatis processit in publicum: mirantibus vero suis hanc novitatem Regiam, ut eis in hoc satisfaceret, & gentem suam in Regem *Anglorum* accenderet, convocato *Parisiis* concilio, sic eos allocutus est, nemo mirari debet, quod præter solitum morem, diligentiorem

diligentiorem mei ipsius custodiam adhibeam; cum manifestus ille proditor Rex *Richardus* animæ meæ insidians, jam per sicarios suos illum nobilem *Marchionem* interemit. Et subintulit, ecce enim hic literæ a diversis personis mihi super hoc directæ, & in hoc facto quod mihi caveam, & diligenti cura provideam. Adjecitque cordi sibi esse, belle se quidem vindicare de hujusmodi proditore. Ad hæc autem respondentibus quibusdam, & adulatorie dicentibus bonum honestumque esse, & quod pro cautela faciebat, & quod pro ultione disponebat; prudentiores tamen sic respondentes intulerunt; cautelam tuam, O Rex, qua tibi contra incertos casus forte abundantius prospicis, non culpamus: præmaturæ vero ultionis propositum minime approbamus. Quievit ergo ad modicum, sed tamen quod sequitur dolose imaginatus est, missis enim nunciis ad Regem *Danorum*, Germanam suam sibi petiit dari in uxorem: & nomine dotis sibi concedi antiquum jus Regis *Danorum* in Regno *Anglorum*; & ad hoc assequendum, classem exercitumque *Daniæ* postulavit anno uno. Quibus Rex, rem, inquit, grandem difficilemque postulat, deliberabo tamen. Quæsitoque a suis consilio, responderunt; satis est nobis negotii contra Paganam & nostris vicinam finibus gentem *Wandalorum*. Illisne ergo dimissis, hostiliter aggrediemur *Anglorum* gentem Christianam atque innoxiam, nosmetipsos duplici periculo immergentes? Porro *Anglorum* gens magna & famosa est, atque valida, in tantum, ut contra omnem externam gentem sibi sufficere credatur. Aliud ergo petat Rex *Franciæ* dotis nomine; quoniam huic petitioni non est annuendum, sed viribus potius resistendum. Placuit ergo Regi consilium sobrium: & vocatis nunciis; dixit ut aliud peterent, dum tamen aliud quid haberent in mandatis. Illi vero expirante petitione prima, decem millia Marcarum argenti petierunt. Quibus Rex, petitionem, inquit ultimam grate suscipimus, & eam implebimus mature pro voto. Pactis ergo initis, & sacramento a Legatis præstito; ornatam, ut decuit, cum quibusdam honoratis ex suis in *Franciam* direxit. Rex autem *Franciæ* occurrit eis *Ambianis*, & eam gratanter acceptans, matrimonio solemniter contracto, etiam thoro adaptavit. Mane autem facto, displicuit sibi ipsa conjux, & (ut fingunt quidam) propter anhelitum fœtidum, vel latentem infirmitatem, vel corruptam invenit, quam credebat virginem, statimque missis ad Papam nunciis, Divortium fieri postulavit. Papa vero delegavit judices de Regno postulantis, qui suo Regi faventes, affinitate imaginaria approbata per execrabile juramentum duorum Episcoporum, *Belluacensis* scilicet & *Carnotensis*, Divortium celebrarunt. Rex autem *Danorum* repudiatæ sororis dedecus ægre ferens, divortium non rite celebratum, sed concinnatum mendaciter in gratiam Regis *Francorum*, per responsales idoneos in audientia sedis Apostolicæ allegavit: & digesta præcedentium temporum proferens seriatim ostendit, Reges *Francorum* & *Danorum* nulla se consanguinitate vel affinitate contingere: de concinnato divortio in fraudem sanctorum Canonum judicium fieri, pertinaci instantia postulavit. Sed hoc frustra, cum Regis *Francorum* vel metus vel gratia in hac parte prævaleret.

Richardus primus Rex.

Philippus sororem Regis Daniæ ducit uxorem.

CAP. LXI.

De repatriatione Christianorum, & quomodo Rex Richardus *liberavit* Joppeum.

INterea exercitus Christianus Regi Regum militans in oriente, propter dissentiones, æmulationes, & multas difficultates, ingravescente fame valida, repatriare disposuit: dicentibus æmulis de Rege *Richardo*, quod Regem *Francorum* insidiis appetisset; quod *Conradum Marchionem* per sicarios nefarie peremisset; quod cum *Saladino* de proditione terræ sanctæ nequissime collusisset. Ille tamen cœptis insistens pia animi magnitudine omnium maledicta 1192

Richardus primus Rex. contemnebat: & circa *Aschalonam* reædificandam profusis opibus insistebat. Videns tandem quod contra Christianus exercitus nihil proficeret, deliberavit cum Ducibus & Nobilibus universis, ut aliquibus de suis Christianos fines crederent, mature ad propria reversuri: & concordi decreto constituerunt Principem Christianæ adquisitionis *Henricum* Comitem *Campaniæ*, utriusque Regis *Francorum* scilicet & *Anglorum* communem nepotem. Quo facto, Principes & populi certatim repatriare cœperunt, anno ab expugnatione *Ptolomaidis* secundo, tempore autumnali. Sane repatriantibus cæteris, præter eos qui ordinati erant ad præsidia urbium; Rex *Richardus*, qui jam fere thesauros exhauserat, in *Cyprum* cum suis rediit. Quod audiens *Saladinus*, statim cum exercitu super *Joppeum* irruit; eaque celeriter expugnata, & facta strage Christianorum non modica, reliquos in arce conclusos obsedit. Qui vehementer arctati, cum tyranno pacti sunt deditionem ad certum diem reddere, nisi forte eis in auxilium superveniret exercitus Christianus. Rex autem *Richardus* mox ut sinistri eventus nuncium accepit; secundis flatibus *Syriam* celeriter rediit; & ad *Joppeum* properans, *Turcas* inopinato ejus reditu impetuque perterritos in fugam convertit. Qui rursum conglobati, & ingenti numero confisi, eum in *Joppeum* clausum frustra conati sunt obsidere. Egressus namque in spiritu fortitudinis, frequenter per dies aliquot cum eis exterius in Campo conflixit. Tandem vero, Christo propitio, ita eos contrivit, ut, invictum ejus animum mirantes, & nihil contra eum ulterius audendum putantes, omnino recederent. *Joppe* igitur liberata, apud Castellum quod dicitur *Cayphas* diebus aliquot ægrotavit, Quod audiens *Saladinus*, non tanquam de hoste debilitato exultavit, sed tanquam de invictissimi Principis incommodo condoluit: missisque ad eum nunciis dixit; scio, inquit, quod sospes in hac terra prolixiorem moram facere nequeas: te etiam abeunte, quod à Christianis tam laboriose adquisitum est, cito exponetur periculo, & leniori negotio recidet in manus meas. Verumtamen propter te, cujus egregiam magis virtutem veneror, quam animum hostilem aversor, triennales inducias Christianis indulgeo: *Aschalona* tantum nec mihi nec illis sit, sed destruatur. Rex autem *Richardus* licet ægre ferret urbem everti, in cujus restauratione sumptuosissime & magno labore sudaverat: à Christianis tamen inductus, ipsas inducias amplexus est. Induciæ ergo firmatæ sunt à solemnitate Paschali proxima in tres annos, tres menses, tres septimanas, tres dies, & tres horas. Indultum est etiam, & à *Saladino* statutum, ob gratiam Regis *Angliæ*, ut Christiani, toto induciarum tempore, secure & libere sepulcrum Dominicum orandi causa visitarent, nihilque molestum à *Saracenis* in accessu vel reditu paterentur, sed expletis orationum solemnibus, cum fructu devotionis suæ, Christianis se finibus redderent. Quamobrem ingens Christianorum numerus ad sanctam civitatem contendit. Et quia Rex à suis propter emergentia pericula ire non permittebatur, misit loco sui *Hubertum Saresbiriensem* Episcopum, qui in omni expeditione Comes individuus Regi extiterat, ut Regiæ devotionis vicem adimpleret. Qui expleto visitationis officio, & viso cum *Lachrymis* sepulchro Principis Principum, ad Principem cum gaudio reversus est. Quibus actis, Rex *Richardus* insulam *Cyprum Guidoni* olim *Jerosolymorum* Regi mera liberalitate dedit: & dilecto nepoti suo, quem Christianis finibus præfecerat, suam (Christo propitio) reversionem circa induciarum expletionem pollicitus, charactere Dominico, quo insignitus advenerat, in argumentum propositæ reversionis retento, infidis se flatibus confestim credidit.

Joppe obsidione solvitur à Rex Richardo.

Induciæ triennales.

Richardus, Cypro insula Guidoni concessa, redit in Angliam.

CAP.

CAP. LXII.

Quomodo Rex Richardus *reversus de Terra Sancta captus est.*

A *Syria* ergo digrediens, & duabus Reginis ſorore ſcilicet vidua & conjuge 1192
cum omni fere familia præmiſſis, & proſpere in *Siciliam* applicantibus; ipſe cum paucis expeditioribus agiliori navigio ſequebatur. Ortaque tempeſtate valida, & navi qua vehebatur inclementioribus auris arrepta, tractus eſt Rex ad partes *Hiſtriæ*, atque inter *Aquileiam* & *Venetiam* naufragium paſſus eſt. Ubi inter cæteros naufragos aliquantiſper perſonam celans propriam, inani cautela ſtuduit evadere periculum. Nam cito percrebuit, inſignem naufragum latere vel oberrare in terra illa. Mox nobilibus ſimul & populo ad inveſtigandum eum intentis, ut mortem *Marchionis*, qui ſibi imputabatur, in eo vindicare poſſent: Contigit ut quidam Comes terræ illius, nomine *Maynardus*, Rege *Richardo* latenter per fugam elapſo, octo de ſuis comprehenderet. Deinde in Epiſcopatu *Salburgenſi*, loco qui dicitur *Friſarium*, ſex viris de ſuis à quodam *Frederico* detentis; cum tribus tantum perſonis Comitibus, noctu ad partes *Auſtriæ* properavit. *Humbaldus* vero Dux *Auſtriæ*, qui olim (ut ſupradictum eſt) ejus ſtipendiarius fuerat, beneficii immemor accepti, in ultionem cujuſdam læſionis exiguæ demens, *Anglicanaſque* opes avarus & perfidus ſitiens, audito quod Regi *Richardo* acciderat, cautiſſimos per omnes viarum tranſitus, ut inſigni profugo evadendi locus non eſſet, cuſtodes diſpoſuit. Quem tandem in quodam ſuburbio indicio tali, unus ex ſuis, dum eſcas lautiores emeret, comprehenſus, & intentata morte requiſitus, cuinam peregrino talia procuraret, per immiſſos ſatellites inventum ſic captivavit. Ingreſſique ad eum armati confeſtim inquiunt, ave Rex *Anglorum*: fruſtra perſonam tuam pallias; facies enim tua te manifeſtum facit. Cumque vir ingentis animi gladium arriperet, ſtatim inquiunt, noli, O Rex, vel temere agere: non enim morieris, ſed potius à morte ſervaberis in medio hoſtium tuorum, propinquorum ſcilicet *Conradi Marchionis*; qui quærunt utique te ut animam tuam perdant, in quorum utique manus ſi forte caſu incideres, etiamſi centum vitas haberes, nec una quidem tibi ſalva remaneret. Captus eſt ergo Rex nobilis à Duce nequiſſimo anno à partu virginis milleſimo c. nonageſimo ſecundo, menſe *Decembri*, & citra decus Regium vinculis mancipatus.

CAP. LXIII.

Quomodo Rex captus liberatur Imperatori.

Res autem captionis iſtius mature defertur ad Imperatorem *Theutonicum*, 1192
in *Germaniæ* partibus tunc conſtitutum, qui *Anglicanas* ſitiens divitias, miſſis ad Ducem nunciis, allegavit, Regem non decere teneri à Duce, nec eſſe indecens, ſi ab Imperatoria celſitudine decus Regium teneretur. Et cum hoc à Duce negari non poſſet, ſic inſignem Captivum a Duce reſignatum Imperator avarus in ſuam traduxit cuſtodiam. Nec hoc voluit Imperator latere Regem *Francorum*: ſed miſſis ad eum nunciis, iſtius ſuæ lætitiæ fecit eum participem. Qui ſupra modum lætatus reſcripſit & procuravit, ut perpetua eſſet inſignis captivi detentio, tanquam ſeductoriæ mortis proditoris, & publicæ pacis perturbatoris. Miſſis ergo nunciis petiit conſobrinam Imperatoris ſibi dari in uxorem: cujus petitionem gratanter amplexus, ſtatim ipſe Imperator patrem puellæ, Comitem ſcilicet *Palatinum* accerſivit. Nec latuit ea

res

Richardus primus Rex.

res matrem puellæ quæ fuerat consobrina Imperatoris. Quæ filiam suam unicam secreto adveniens ait: vis ne filia mea honorabiles nuptias & thorum Regium? Tunc illa, audivi, inquit, a multis de Rege hoc, quomodo fœdaverit & abjecerit puellam nobilissimam, Germanam scilicet Regis *Danorum*, & vereor exemplum. Ad quam mater, & quis ait in votis tuis est potior? Cui illa, si mea, inquit, vota prosperentur, ab *Henrico* Ducis *Saxonici* filio, cui me didici in annis infantiæ desponsatam, nunquam disjungari. Et mater, confide, ait, filia quia per maternam operam optato potieris connubio. Moxque eundem *Henrici* Regis *Anglorum* ex sorore nepotem secretis literis accersivit. Qui festinus accurrens, & votis promptissime parens, tradente matre, dilectam virginem accepit in uxorem. Imperator hoc audiens, & de consensu Comitis hoc esse factum credens, vehementer in eum excanduit, tum quia juvenem oderat, tum quia factum erat aliter quam volebat. Cumque respondisset omnia esse facta secundum conjugem, prætextu cujusdam juramenti, patri ipsius juvenis præstiti, de puella sibi desponsanda, cum ad annos pervenisset nubiles, subintulit Imperator, vade, ait, & nebulone illo expulso, rescinde quod actum est. Et ille noli, inquit, sic loqui Imperator; nam eo usque, ut dicitur, res ipsa processit; ut absque sempiterno unicæ filiæ meæ dedecore, rescindi non possit. Et reversus ad propria, genero suo blande locutus est: adoptansque eum in filium, filiam egregie dotavit. Sicque Rex *Franciæ*, quia propriam repudiaverat conjugem, optatis speratisque diu, Dei judicio, caruit nuptiis. Plures etiam feminæ nobiles ex post facto prædictum exemplum puellæ *Danorum* verentes, ejus aspernabantur conjugium. Alias enim cum quandam virginem nobilissimam de Imperio *Theutonico* expetisset, sic voto fraudatus est. Cum enim alius vir potens eam prius petiisset, & a parentibus, Regiam magis petitionem admittentibus, ad *Franciam* pompatice duceretur, transiensque per fines partis prioris, in ejusdem manus se sponte injecit. A quo volens retenta, & solemniter ducta, Regia sic vota delusit.

Filia Comitis Palatini nuptias Regis Galliæ respuit.

Quomodo idem Rex ab alia quadam virgine delusus fuerit.

CAP. LXIV.

Quomodo Rex Franciæ *&* Johannes *frater ejus* Richardi *inierunt fœdus.*

1193 MIsit etiam Rex *Franciæ* ad *Johannem* Germanum Regis *Richardi*, ut cum eo fedus iniret. Qui confestim ad eum veniens, & de ejus auxilio ad Regnum *Anglicanum* aspirans, pepigit cum eo fedus. Et in *Angliam* rediens, congregatis sibi vagis & profugis, Castella & loca munita fratris sui quam citius occupavit. Regni vero optimates fide integri, animisque justis infracti, collecta manu valida, vecordissimi juvenis nefariis ausibus se opposuerunt, & Castellum *Windesoram* diu & fortiter oppugnantes, ad deditionem coegerunt. Quod cum *Johannes* videret, & obsessis subvenire non posset, pro eorum salute ad tempus definitum inducias petiit, & Castellum resignavit. Et statim transfretavit, & ad Regem *Francorum* se contulit, sibi contra fratrem indecenter militaturus.

CAP. LXV.

Accusatur Rex Richardus *coram Imperatore.*

Richardus objecta sibi crimina fortiter diluit.

DEnique Imperator, circa Dominicam Palmarum, coram suis nobilibus & omni populo præsentatum sibi Regem *Richardum* gravium objectu excessuum terrere tentavit, inter quos *Marchionis* interitus solemnem memoriam occupavit. At ille hilari fretus conscientia, constantique, & libera responsione

ſponſione ita objecta diluit, ut Imperator quoque non ſolum ad miſericordiam, verum etiam ad ejus reverentiam flecti videretur. Multiſque præ gaudio in lachrymas reſolutis, inclinatum Regem Imperator dignanter erexit: ulteriorem de cætero gratiam, & profuſiora ſolatia pollicens; revera tamen ingentem ſummam, quam ipſe Rex pro ſua liberatione Duci promiſerat, vehementius aſpectavit. Unde nec relaxandum duxit, quem ſic honorare voluit, nullum commodius indicans pignus promiſſionis, quam corpus promiſſoris. Sane autem viſitabatur à multis inſignibus, inter quos venit ad eum Epiſcopus *Elienſis*, quem conſtituerat Rex in ſuo receſſu Cancellarium, & Procuratorem Regni principalem. Sed (ut ſupra dictum eſt) propter mores inſolentiſſimos erat expulſus à Regno. Hic non diſcedens ab eo, ſed ſemper ei aſſiſtens, negotia ipſius ſtrenue miniſtrabat. Venit etiam ad eum vir venerabilis *Hubertus Salesbirienſis* Epiſcopus, qui ejuſdem Regis in *Syria* Comes individuus fuerat. Qui, cum applicuiſſet in *Siciliam*, & cognito quod Regi acciderat, confeſtim properabat ad eum. Quem Rex mox direxit in *Angliam*, tum pro neceſſaria Regni cura, tum pro maturando ſuæ redemptionis negotio.

Richardus primus Rex.

CAP. LXVI.

Rex Franciæ *indixit Bellum Regi* Richardo *vincto.*

REbus igitur ita ſe circa Regem *Anglorum* habentibus, *Philippus* Rex *Francorum*, miſſis ad eum viris honoratis, hominium, quo ſibi aſtrictus videbatur, ſolemniter reputavit, bellumque vincto indicens, hoſtile propoſitum declaravit. Diſplicuitque res ipſa Imperatori, & ſuis nobilibus, eo quod inauditum & indecorum valde ſit homini vincto, & ſui penitus impoti bellum indicere, ſcripſitque ei Imperator ſupplicando, ut à vincti rebus quieſceret, & ſaltem uſque ad tempus in pace maneret. Porro Rex *Franciæ* non adquieſcens, imo, promiſſis ingentibus vel coæquantibus, vel excedentibus ſummam à vincto promiſſam, Imperatorem tentavit corrumpere: ut eundem vinctum ſibi cautius traderet cuſtodiendum: allegans mundum componi non poſſe, ſi tantus turbator irrumperet. Congregatoque exercitu ſtatim invaſit *Normanniam*: & *Giſortium*, nobile Caſtellum, cuſtodis ipſius proditione recepit. Et ad alia Caſtella ſe divertens neminem reſiſtentem invenit. Cumque jam *Albemerliam*, *Angum*, atque alia Caſtella plurima in ejus poteſtatem tranſiſſent, Metropolim *Normanniæ*, *Rothomagum* ſcilicet cum exercitu adiit. At Comes *Leyceſtrenſis*, qui cum Rege *Richardo* in Orientali expeditione fidiſſimus fuerat, paulo ante urbem ingreſſus, animos civium erexit, & ut viriliter agerent egregie roboravit. Rex vero, urbe per dies aliquot fruſtra oppugnata, jactura majori accepta quam illata receſſit: & ad faciliora negotia exercitum revocans, munitiones nobiles **Pacy** & **Luery** abſque difficultate obtinuit. Tunc ad frænandum impetum ejus pro tempore, illi, qui vices vincti gerebant, inducias ad certum tempus ingentis ſummæ pactione redimendas duxerunt, & quatuor Caſtella electa loco pignoris tradiderunt. 1194

Rex Franciæ oblata Imperatori pecunia petit ut Richardus ſibi cuſtodiendus tradatur.

Induciæ ad tempus.

CAP. LXVII.

De electione Archiepiſcopi Cantuarienſis.

EOdem tempore vacabat *Cantuarienſis* Eccleſia; ſcripſitque Rex de *Alemannia* eligentibus, commendando perſonam *Huberti Salesbirienſis* Epiſcopi, in quo ſibi complacebat, ut pote in multis probatum, & præclare agnitum. 1194

Richardus primus Rex. *Cantuarienſes* vero cum Epiſcopis convenientes, approbata voluntate Regia, eundem *Hubertum* ad primæ ſedis regimen concorditer & ſolemniter elegerunt. Qui poſtulato & accepto Pallio, mox Canonicæ profeſſionis habitum apud *Mertonam* aſſumſit: Religioſæ mentis propoſitum cultu exertiori declarans.

CAP. LXVIII.

Quomodo redemptus eſt Rex Richardus, *&* Anglia *ſpoliata pecunia & calicibus.*

1194 POſt paucos autem dies, Imperator ad locum, ubi Rex *Angliæ* ſervabatur, veniens, præſentibus & mediantibus Epiſcopis, Ducibus, atque Magnatibus plurimis, per dies aliquot cum eo colloquium habuit; & tandem in vigilia Apoſtolorum *Petri* & *Pauli*; omni (quæ vertebatur inter eos) quæſtione, deciſa, & ſumma redemptionis Regiæ declarata, Imperator Regem de cætero honeſtius, id eſt, ſine catena ſervari decrevit. Denique jubente Imperatore, Epiſcopi & Duces, cum univerſa nobilitate quæ aderat, juraverunt in animam Imperatoris certam Regis liberationem, poſt ſatisfactionem ejuſdem pecuniæ, id eſt, centum millium librarum argenti. Cujus pars tertia Duci *Auſtriæ*, qui eundem Regem captivavit, competere dicebatur ex pacto Imperatoris, quando eundem Regem à Duce recepit. Statimque Rex *Richardus* univerſis fidelibus ſuis ſcripſit, ut redemptionis ſuæ pretium, modis omnibus præparantes, liberationem ſuam maturarent. Urgebant ergo negotium executores Regii in cunctis *Angliæ* finibus, nulli parcentes, nec ulla erat diſtinctio Clerici & Laici, Secularis & Religioſi, Urbani & Ruſtici. Sed omnes indifferenter, vel juxta vires ſubſtantiæ ſuæ, vel juxta redituum quantitatem, pro redemptione Regia portionem ſuam ſolvere cogebantur. Silebant & vacabant privilegia, prærogativæ, immunitates Eccleſiarum & Monaſteriorum. Omnis enim dignitas ſive libertas operiebat os ſuum. *Ciſtercienſis* quoque ordinis Monachi, qui ab omni exactione Regia hactenus immunes extiterant, tanto magis tunc onerati ſunt, quanto minus ante publici oneris ſenſerant gravitatem. Lanam enim pecudum ſuarum exacti, coactique reſignarunt. Congregata eſt igitur per totam *Angliam* ingens pecuniæ ſumma. Sed cum univerſæ particulæ *Londoniis* conveniſſent, non attingebant ad ſummam redemptionis Regiæ, licet ab initio crederetur quod tanta coacervatio eandem ſummam deberet excedere. Quod accidiſſe creditur exactorum fraude. Denique propter hanc primæ collectionis inſufficientiam Miniſtri Regii ſecundam, tertiamque collectionem inſtaurant. Quoſdam etiam pecuniis locupletiores ſpoliant, nomine redemptionis Regiæ factum ſuum palliantes. Poſtremo, ut nulla vacaret occaſio, & reſiduum erucæ locuſta, reſiduum locuſtæ bruchus, ejuſque reſiduum rubigo abſumeret, deinde ad vaſa ſacra ventum eſt. Et quoniam ea, in redemptionem quorumlibet fidelium captivorum, expendi non tantum conceſſit, verum etiam monuit veneranda Patrum diſcretio: multo fortius eadem, captivati Principis redemptioni debere proficere indicatum eſt. Itaque per omnem Regni *Anglici* latitudinem traduntur ſacri calices exactoribus Regiis; vel indulgenter, id eſt, paulo infra pondus redimuntur. Cumque jam fere exinanita pecuniis *Anglia* videretur, &, laſſatis executoribus Regiis, exquirendi etiam pecuniam occaſiones langueſcerent, tota tamen illa coacervatio (ut dicitur) ad complendam Regiæ redemptionis, atque expenſarum ejus ſummam minus ſufficere potuit. Quamobrem prætaxatæ ſummæ parte majori Miniſtris Imperatoris appenſa, Rex conſulte, ne ſua ſupra modum protraheretur relaxatio, pro parte reſidua Imperatori per obſides idoneos ſatisfecit: *Rothomagenſem* Archiepiſcopum, & *Elienſem* Epiſcopum, cum nobilibus plurimis, nomine obſidum Imperatori tradens.

CAP.

CAP. LXIX.

Quomodo liberatus à Carcere venit in Angliam.

IGitur Rex *Anglorum*, poſt *Alemànnicæ* detentionis tædium, quod jam annum exceſſerat, menſe tandem *Januario* ſolemniter relaxatus eſt: & ſtatim portum, qui *Twina* dicitur, adiit, inde in Regnum proprium Deo propitio tranſiturus, ſive neceſſarii apparatus reparandi gratia, ſive etiam propter flatus adverſos. Indultæ ei gratiæ (ut dicitur) Imperatorem pœnituit; & relaxatum ad perpetuam cuſtodiam revocare cogitavit. Perfidus namque Imperator & *Alemanni* inſtabiles, conferentes adinvicem dixerunt, quid, inquiunt, fecimus, emittentes ad Orbis periculum, tremendi roboris, & ſævitiæ ſingularis tyrannum. Ergo velociter revocetur ad vincula, non relaxandus in ſecula. Quæ quidem res non latuit quemdam Regis *Richardi* benevolum, qui feſtinato nuncio eidem mittendo conſuluit, ut confeſtim navem aſcendens, ſe potius elementis quam infidis hominibus crederet, quod & factum eſt, tam celeri quam & ſalubri cautela. Mox Imperatorii apparitores affuere, & eum in arido non inventum per liquidum ſequi timuerunt. Talia Imperatori renunciantes, confeſtim Imperator præcipitem animi ſui motum in innoxios obſides tranſtulit; &, quos prius indulgentius, liberiuſque habuit, arctiori jam cuſtodia caſtigavit. Porro Regem *Anglorum* ſecundi flatus excipientes, ſalvum atque incolumem cum omni comitatu Regno proprio tradiderunt. Applicans ergo apud Portum *Sandycum* menſe *Martio*, quadrageſimali tempore, tunc primum captivitate liberatum ſe credidit, cum navi egrediens *Anglicum* ſolum calcavit. Et inde proceſſit pedes *Cantuariam* tanquam peregrinus humilis, Deo & beato *Thomæ* de ſua liberatione gratias agens. Mox ergo à Provincialibus congratulario exceptus occurſu venit *Londonias*. Cives vero *Londonienſes*, adventu ejus præcognito, ſumpſere oleum gaudii pro luctu, & pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Et ad ingreſſum Principis, ita ornata eſt facies ampliſſimæ Civitatis, ut *Alemanni* nobiles, qui cum eo venerant, & redemptione Regia exinanitam *Angliam* crederent (conſpecta opum magnitudine) obſtupeſcerent. Quorum unus in ipſa ſolemni pompa, ad Principem converſus. Mira, inquit, prudentia, O Rex, callet gens tua; quæ te ſibi nunc reddito, opum ſuarum claritatem ſecure oſtendat, paulo ante paupertatis deploratrix, dum noſtri te Imperatoris cuſtodia detineret. Re vera, ſi has opes *Anglicanas* præſenſiſſet Imperator, *Angliam* non facile poſſe exhauriri opibus crediſſet, nec te, niſi intolerabili redemptionis ſumma, dimittendum duxiſſet.

1194

Imperatoris perfidia.

Richardus à Londonienſibus maxima cum pompa excipitur.

CAP. LXX.

Quomodo Rex diviſit Rebelles ſuos in Anglia.

REx autem poſt recens captivitatis tædium pauſam & delicias aſpernens (mora exigua *Londoniis* facta) Notingham feſtinus contendit. Illud enim Caſtrum per quoſdam fratris ſui Miniſtros contra Regem tenebatur. Verum cum Rex, qui à malevolis nunquam rediturus putabatur, repentinus adeſſet, ita perſtricti ſunt omnes, qui in munitione erant, & animis conſternati, ut, ſicut fluit cera à facie ignis, ſic eorum omnis fiducia à facie quaſi Gigantis ſubito apparentis liqueſceret. Cumque apud ferociſſimum Principem honeſtam non poſſent gratiam invenire, reſignato Caſtro cum omni armatura,

1194

tura, miſericordiæ Regiæ & incertæ corpora ſua tradiderunt. Idem fœdus & alii, qui Caſtrum de Tikhill contra Regem tenuerunt, implorantes, Regiæ tantum clementiæ ſe ſubmiſerunt.

CAP. LXXI.

Adiudicavit Rex fratrem ſuum Johannem.

1194 ISTis ergo Caſtris ſic poſſeſſis, confeſtim *Johanni* fratri ſuo, qui contra ſe cornua erexerat, ob enormem culpam ingratitudinis atque perfidiæ, omne jus priſtinum & honorem impenſum, Procerum ſuorum ſolenni judicio abjudicavit: & cito metus hoſtilis in *Anglia* conquievit. His Deo propitio feliciter geſtis, Rex ſolennitatem Paſchalem *Hamptoniæ* cum multa lætitia celebravit, & in octavis Paſchæ *Wintoniæ* Regni Diademate fulgidus, deterſa captivitatis ignominia, quaſi Rex novus apparuit.

CAP. LXXII.

Quomodo Regnum ordinavit, & Lanas Ciſtercienſes *cepit.*

1194 REx igitur poſt iſta proſpera paululum demoratus, quaſi Rex de novo factus, negotia Regia diſponere, & revocare curavit: & fere quicquid illi placere videbatur in novitate prima, mutandum atque innovandum duxit in ſecunda. Denique Regnum ipſum, quod, cum iter verſus Orientem arriperet, multifarie ſciderat, ad integritatem ſatagens priſtinam reformare, quicquid ab illo tunc fuerat vel leviter datum vel ponderoſe venundatum, ſub nomine repetiit commodati. Aſtute tamen loquebatur, ipſis Regiarum poſſeſſionum emptoribus dicens: non decet vos ſublimitati Regiæ fœnerari, ſi ergo ſortem veſtram de fructibus rerum noſtrarum jam percepiſtis, ea contenti eſſe debetis, ſi quidem minus, ſupplebo de proprio. Novit ergo prudentia veſtra reſcriptum ſedis Apoſtolicæ, quo prohibeamini Regi proprio ſortem veſtram excedendo fœnerari. Illi autem emptores mox Regio metu attoniti; nulla habita quæſtione de ſorte non percepta, confeſtim omnia reſignarunt. *Dunelmenſis* etiam Epiſcopus, qui Comitatum *Northumbriæ* gravi ſumma comparatum per aliquot jam annos poſſederat, reſignando, Comes eſſe deſinens, in ſimplicem Epiſcopum redit. Præterea Rex, ſive pro liberandis obſidibus apud Imperatorem relictis; ſive etiam in ſumptus belli cum Rege *Francorum* gerendi, tributum minus uſitatum univerſo Regno, à ſingulis ſcilicet carrucatis terræ, indifferenter geminatum ſolidum exigens, vacantibus Clericorum, Religioſorum, & quorumlibet aliorum privilegiis. Abbatibus & *Ciſtercienſis* Ordinis, qui coram eo præſentes fuerunt, ſic congratulando dixit; devotionem, inquit, veſtram & liberalitatem circa nos, qua potiſſimum ſubſtantiæ veſtræ, id eſt, vellera ovium veſtrarum redemptioni noſtræ impendiſtis, ut dignum eſt, approbamus, & uberiorem gratiam ſuo tempore (ſi vita Comes fuerit) pro iſta gratia rependere cogitamus: ut autem vobis perpetuæ ſimus gratiæ debitores, oportet ut adhuc ſemel veſtrum ad nos declarantes affectum, Lanam veſtram anni præſentis nobis non gravemini commodare. Nam cum ab Imperatore dimiſſi in ſumma paupertate ad propria tenderemus, confiſi de vobis, urgente neceſſitate, Lanæ veſtræ pretium a tranſmarinis mercatoribus ſumpſimus, quod proculdubio ad ſcaccarium noſtrum menſe *Octobri* reddemus vobis cum gratiarum actione. Hoc modo Religioſos illos quaſi blandiendo ſpolians, clariſſimis monaſteriis egeſtatem inſolitam irrogavit.

CAP.

CAP. LXXIII.

Quomodo transfretavit in Normanniam *cum exercitu.*

REbus igitur in *Anglia* diſpoſitis, & *Cantuarienſi* Archiepiſcopo principali procuratore Regni conſtituto; exercituque *Anglico*, qui cum eo tranſfretaret ordinato, ad mare deſcendit: ubi propter elementorum contrarietates aliquamdiu expectans, ſæpiuſque elementa incuſans, tandem, auris ad vota ſpirantibus, transfretavit. Suſceptuſque a ſuis in *Normannia* cum immenſo gaudio, eorum animos in præclaram fiduciam erexit. Interea Rex *Francorum Vernullium* oppidum obſedit. Rex autem *Anglorum* contracto paulatim exercitu, non longe a *Vernullio*, apud Caſtellum quod dicitur *Aquila*, Caſtra metatus eſt. Cumque per dies aliquot ibidem conſediſſet *Francorum* exercitus, licet in oppugnatione oppidi multo caſſoque labore ſudaverat, ſoluta tamen obſidione protinus receſſit. Non enim audebat cum *Anglis* bellum committere. Porro Rex eorum, tanquam ad detergendum pudendæ receſſionis opprobrium, urbem *Ebroycenſem*, quam prius ſpoliarat, pertinaci furore evertit: jubens Eccleſiam beati *Taurini* igne ſuccendi. Et cum præ timore Dei nefariæ juſſionis nullus executor exiſteret, ipſemet cum quibuſdam proditis, ex illo hominum genere quos *Ribaldos* vocant, ſacris Ædibus ignem immiſit & abiit. Quippe Rex *Anglorum* de munitionibus, quæ illi perierant, Caſtellum nobile, quod Luches dicitur, cum quibuſdam aliis bellica ſorte recepit, hoſtium quoque fines ingreſſus, nonnullis fortiter & proſpere geſtis, *Windonicum* veniens, ibidem per dies aliquot exercitum recreavit. Rex autem *Francorum*, cum eum hinc abeſſe putaret, non longe a *Vindonico*, Caſtra poſuit. Sed cognito Regem *Richardum* in civitate eſſe; confeſtim de nocte receſſit. Mane vero facto, Rex *Anglorum* abeuntem exercitum proſecutus, Regis fugientis plauſtra & clitellas cum quibuſdam arcanis, & gaza multiplici, variaque ſupellectili comprehendit. Eodem tempore inquietabatur Rex *Anglorum* in *Aquitania* a *Geofrido Rantonenſi*, & a Comite *Engoleſmenſi*, cum quibuſdam *Francorum* eis adjunctis. Ubi cum exercitu veniens filius Regis *Navarræ*, frater Germanus *Gerengeriæ* Reginæ *Angliæ*, terras utriuſque deſertoris vaſtavit. Et audita morte Patris ſui, ſucceſſionis gratia ad propria remeauit. Rex etiam *Anglorum* ſtatim cum exercitu adveniens, nobile Caſtellum *Rantonenſis* Comitis, quod dicitur Taylleburg, matura deditione obtinuit. Moxque impetum in alium deſertorem convertens, civitatem *Engoliſmam* cruenta celeritate expugnavit; Rege *Francorum* interim mollius agente.

1194

Rex Galliæ fugit à facie Regis Richardi.

CAP. LXXIV.

Quomodo Treugæ facta ſunt & Torneamenta cœperunt.

ANno Domini milleſimo C. nonageſimo quarto, circa Feſtum beati *Petri ad vincula*, poſt multos conflictus & caſus varios, mediantibus viris honoratis, inter Reges treugæ ſancitæ ſunt in annum: infra quem, exquirendarum ambitu pecuniarum, vehementius excanduit in ſubditos avaritia Principum, dum cogitarent cogitationes magis belli quam pacis, & ad futura ſe prælia modis omnibus præpararent, omnis indulgentia Principum (qua cavetur ab omni exactione ſeculari immunes eſſe religioſos) in hac oppreſſione ceſſavit. Regi enim *Franciæ* in ſuis auſpiciis omnium hominum genus imprecabatur illi proſpera, at cum à partibus Orientis ad propria remeaſſet, im-

1194

 placabili

Richardus primus Rex. placabili odio Regis *Anglorum* in virum alterum mutatus est, & maxime religiosis clericisque admodum gravis apparuit: ita quod omnes sumptus belli, quod cum Rege gerebat *Anglorum*, ab Ecclesiis, Monasteriisque extorqueret, secundum quod dixit vir venerabilis *Johannes Lugdunensis* Archiepiscopus, qui tunc *Londoniam* venerat. Et dum inter quosdam viros honoratos existeret, qui de proprii Principis duritia quererentur, nolite (inquit) sic loqui, dico enim vobis quod Rex vester, in comparatione Regis *Francorum*, Heremita est. Currentibus igitur inter Reges induciis, armorum exercitia, quæ vulgo Torneamenta dicuntur, in *Anglia* celebrari cœperunt: Rege id decernente, non odiose quidem, sed pro solo exercitio, atque ostentatione virium. Et hæc concertatio militaris, nunquam in *Anglia* fuisse noscitur, nisi in diebus Regis *Stephani*; temporibus quoque *Henrici* secundi, qui *Stephano* succedit (Tyronum exercitiis *Anglis* prorsus inhibitis) illi qui armorum gloriam cupiebant, transfretabant; ut in confiniis illi saltem exercerent. Considerans igitur illustris Rex *Richardus Gallos* in conflictibus tanto esse acriores, quanto exercitatiores, sui quoque Regni milites in propriis finibus exercere voluit; ut ex Torneamentorum solenni præludio, artem addiscerent, usumque bellorum. Et licet hujusmodi Torneamenta, in tribus conciliis a *Romanis* Pontificibus, *Innocentio*, *Eugenio*, & *Alexandro* fieri prohibeantur, in quibus mortes hominum & pericula animarum sæpe proveniunt, cum adjectione pœnæ sequentis, quia si quis ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti non negetur pœnitentia, tamen Christiana careat sepultura. Milites tamen ferventes, & armorum gloriam & laudem affectantes, provisionis Ecclesiasticæ edictum usque in præsens contempserunt.

Rex Galliæ pecuniam ab Ecclesiasticis exigit.

Tornementa primum in Anglia celebrata.

CAP. LXXV.

Johannes *Regi per Matrem concordatur.*

1194 EOdem tempore *Johannes* frater Regis *Angliæ* (ruptis naturæ Legibus) Regi *Francorum* militabat. At ubi captæ sunt munitiones, quas fratri suo absenti fraudulenter abstulerat, quasi nihil habens effectus est. Vidensque Rex *Franciæ*, quod ad nocendum fratri suo Regi penitus esset impotens, spernit eum, tanquam de cætero non indigens operibus suis. Et cum vidisset eum deprehensum, & fratrem suum in cunctis prosperantem, mediante matre supplex ad fratrem rediit, & ab ipso fraterne susceptus, ei de cætero contra Regem *Francorum* fideliter & fortiter militavit, priores excessus novis officiis expians, & fraternam in se caritatem ad plenum reformans.

CAP. LXXVI.

De morte Ducis Austriæ.

1194 EOdem etiam tempore, cum Rex *Anglorum* plusquam viginti marcarum millia Duci *Austriæ* præparasset; pro liberatione obsidum suorum transmittenda, illi, quos eidem Duci Obsides dederat repente affuere, habentes Mel & Lac sub lingua sua, hostem scilicet immanissimum divini pondere judicii obrutum nunciantes. Dicebant etiam quod, ante mortem ipsius, terræ suæ Pestilentiæ multæ acciderant, incendia plurima, siccitas immensa sterilitatem non modicam inducens. Fluvius etiam *Danubii* suos fines excedens adjacentia loca cum ingenti hominum exitio occupavit. Nec terruerunt ista cor nequam & avarum, quominus, opibus *Anglicanis* inhiaret adhuc, licet plurima

rima jam marcarum millia à Rege captivo ſumpſiſſet. Et quidem à *Romano* Pontifice, pro his quæ in eundem Regem commiſerat, Anathemate innodatus, avaritia tamen fortius purgante, ſuperbe deriſit ſententiam. Denique de bonis captivi effectus quaſi inclytus (convocatis multis) Nativitatem Dominicam in multa oſtentatione & gloria celebrare diſpoſuit; & die quidem primo glorioſus effulſit, ſed in die Protomartyris *Stephani* jam pranſus exiens, ut in campo cum ſuis militibus luderet, equus ejus decidens, ſeſſorem quoque dejecit: pedem ejus cum Tibia ſic comminuens, ut oſſa hinc inde confracta rupta cute exterius prominerent. Acciti mox medici appoſuerunt quæ expedire credebant. In craſtino vero pes ita denigratus apparuit ut à medicis incidendus decerneretur. Et cum non inveniretur qui hoc faceret, accitus tandem Cubicularius ejus, & ad hoc coactus, dum ipſe Dux dolabrum manu propria tibiæ apponeret, malleo vibrato, vix trina percuſſione pedem ejus abſcidit. Medici verò appoſitis medicamentis, cum eum in craſtino viſitarent, ſignis hanc ambiguis mortem in januis cognoſcentes, dixerunt, diſpone domum tuam, quia morieris tu, & non vives. Deſperatus igitur, accitis Epiſcopis, qui ad ſolemnitatem invitati venerant, in conſpectu optimatum à vinculo anathematis, quo eum *Romanus* innodaverat Pontifex petiit relaxari; reſponſumque eſt ei à Clero, quod nullatenus poſſet abſolvi, niſi ſub juratoria cautione, quod ſuper injuriis Regi *Anglorum* illatis judicio Eccleſiæ ſtaret. Optimatibuſque quoque pariter jurantibus, quod ſi forte judicium Eccleſiaſticum per eum minus procederet, ipſi modis omnibus procurarent, ne quid ex his quæ ſtatuerentur, in irritum cederet. Hac igitur cautione præſtita abſolutionis munus promeruit. Moxque obſides Regis *Anglorum* liberari præcepit. Verum cum ingraveſcente moleſtia expiraſſet, ſuccedens filius, paternæ quoque avaritiæ Hæres eſſe voluit. Unde factum eſt per laudabilem Cleri zelum, ut tanti Ducis corpus diebus aliquot inhumatum inobedienti filio maculam irrogaret, qui tandem conſternatus memoratos obſides abſolute relaxavit, eiſque quatuor marcarum millia Regi *Anglorum* reportanda contradere voluit: At illi propter viarum pericula expediti repatriare maluerunt, & tanto velocius quanto & alacrius revertentes, ſuæ liberationis nuncii primi extiterunt. Gaviſus eſt ergo Rex gratias Deo agens; & mores in melius corrigens, ex tunc correctior vixiſſe perhibetur.

Richardus primus Rex.

Obſides Richardi liberati.

CAP. LXXVII.

Reges noſtri convenerunt ad prælium, & Rex Franciæ *declinavit.*

1195

EXpleto tandem induciarum tempore; cum Reges nulla ratione fœdera pacis ſuſciperent (pace in reliquum deſperata) cum ſuis copiis convenere, menſe *Julio*, in valle quæ *Rulli* dicitur, non longe à *Rothomago*. Quam quidem cum ſua munitione, & aliis plurimis, Rex *Franciæ* Regi *Anglorum* abſtulerat, dum captivitate *Alemannica* premeretur. Cumque ibidem uterque exercitus ſub meditatione pugnæ per dies aliquot excubaret in Caſtris, interlabente amne; videnſque Rex *Franciæ* ſe viribus illa vice imparem, cogitavit de fuga. Sed, quia non poterat ſecure fugere, niſi munitione prius diruta, confeſtim arci & mœnibus ſuffodiendis die noctuque inſtabat: adverſæ partis impetum interim calide ſuſpendenss doloſe tractando de pace. Verum Rex *Anglorum* ex repentina ſuffoſſæ arcis ruina dolum intelligens, ingenti animo turmas ſuas ordinabat ad pugnam. Porro *Francorum* exercitus, non expectato belli diſcrimine, abiit. Compoſitis tamen orationibus, ut prudenter cedere non turpiter fugere videretur. Rex vero *Richardus* (amne tranſito) non eſt eos inſecutus, ſed reformandæ munitioni totis ſe viribus contulit. Eodem tempore Rex *Richardus* per ſtipendiariam militiam ſuam, quam

Ruthas

Richardus primus Rex. *Ruthas* vocant (expugnato & capto *Issoduno* cum quibusdam aliis munitionibus) fines suos in *Bituricensi* provincia egregie dilatavit. Comitemque *Alivernensem*, qui ab eo quidem recesserat, per eosdem stipendiarios captum cum suis munitionibus in suam potestatem redegit. Interim vero mediantibus *Induciæ bimestres.* viris prudentibus, bimestres intervenere induciæ, ut in hoc spatio deliberaretur de ipsis induciis: vel in solidam pacem, Deo propitio, convertendis, vel saltem in annos aliquot protelandis.

CAP. LXXVIII.

Quomodo Rex Richardus *excusatur de morte* Marchionis.

1195 EOdem tempore, senex de *Monte*, sic dictus non pro ætate, sed pro sapientia, & gravitate, Princeps gentis Orientalis, quam *Hausesisios* vocant, misit ad *Europæ* Principes universos Epistolas suas, in ipsis Epistolis excusans illustrem Regem *Richardum* de morte *Conradi Marchionis* de *Monte Ferrato*, & in illis sic dicens.

Vetus de *Monte*, Principibus & omni populo Christianæ Religionis salutem, nolumus alicujus innocentiam nostri operis occasione laborare, cum nulli immerito & insonti mali quidpiam irrogemus. Eos vero qui in nos deliquerunt, Deo auctore, non patimur diu de illatis simplicitati nostræ injuriis gratulari, significamus igitur universitati vestræ, ipsum testantes, per quem salvari speramus, quod nulla memorati Regis machinatione *Marchio* ille interfectus sit. Qui profecto pro eo, quod in nos deliquerat, & admonitus emendare neglexerat, nostra voluntate & jussione per satellites nostros juste interiit. Consuetudinis quippe nostræ est, eos qui nobis vel amicis nostris in aliquo injuriosi extiterint, primo ut nobis satisfaciant commonere: quod si contempserint, per ministros nostros, qui tanta nobis devotione obtemperant, ut se à Deo gloriose remunerandos non dubitent, si mandatum nostrum exequendo occumbant, severitatis ultionem expetere. Audivimus etiam de prænominato Rege vulgatum, quod nos tanquam minus integros & constantes induxerit, ut de nostris aliquos Regi *Francorum* insidiaturos emitteremus; quod proculdubio falsum & vanissimæ suspicionis commentum est; cum nec ipse Deo teste, tale aliquid circa nos attentaverit, nec nos hujusmodi homini immerito malum moliri, respectu honestatis nostræ sineremus, bene valete.

Has denique literas cum coram se solemniter recitatas Rex *Fraucorum* audisset, dixisse fertur Regem *Anglorum* de tam infami nota præclare purgatum, seque cum ipso de cætero posse fœderari, cum in eum nulla alia causa fortius, quam suscepta suspicione de nece amicissimi *Marchionis*, exarserit. Hæc dicens, causam substituit quia à suis eodem tempore ad ineundum fedus cum Rege *Anglorum* monebatur. Dicitur tamen quod ad Germanæ ejus, qui *Siculi* Regis compar extiterat, nuptias aspirabat, quibus tamen potitus non est. Tandem idem Rex *Franciæ* sic frequenter illusus, absque divini timoris, vel Ecclesiastici vigoris obstaculo Ducis *Theutonici* filiam duxit uxorem, cujus quidem pellex potius fuisse videatur & superducta magis quam ducta.

CAP. LXXIX.

Iterum convenerunt Reges ad prælium.

1195 FInitis igitur induciis, cum corda Regum ad concordiam facile emolliri posse crederetur, causis rursum ingravescentibus, & eorum (instigante Diabolo) redivivus furor excanduit, & omnis spes pacis elanguit. Erat autem

Richardus primus Rex.

Iſſodunum à Gallis obſeſſum.

tem hiems, & adventus Domini, & fames valida, quæ totam fere premebat *Europam*; nec iſta locum habere potuerunt; quin rapinis, cædibus, incendiis, populationibuſque inſiſterent. Rex autem *Franciæ* audito quod Rex *Richardus* alias eſſet intentus, *Iſſodunum* oppidum obſedit, petulanti animo jurans ſe non inde, niſi expugnato oppido, diſceſſurum. Obſeſſi vero cibis armiſque ſufficienter muniti clara fiducia ſuper murum ſtantes, non ſunt veriti neque cunctati jurare contrarium. Fuitque per dies aliquot oppugnatio vehemens, ſed oppugnantibus damnoſa magis. Interea Rex *Anglorum*, accepto nuncio, impiger advolat, oppidumque ſecurus ingreditur, obſeſſore non ſaltem attentante prohibere illi ingreſſum; ſed potius adornante diſceſſum. Moxque turmas ad pugnam diſpoſitas ingenti animo inducit in campo, paratus excipere diem ultionis & laudis. Poterat ſane dies illa longe certaminis declarare victorem, niſi *Francorum* ſibi providentia cautius proſpexiſſet. Cum enim ad dimicandum minus ſufficerent, & de fuga cogitantes, ferocem inſequentem timerent, Dominum ſuum Regem ſalubriori conſilio impulerunt, ut vel in arcto poſitus, certo belli diſcrimine declinato honeſtam dignaretur pacem amplecti. Qui exercitus ſui facies quaſi ad fugam converſas videns, cum ipſe in extremo agmine exiſteret, quod fortius cautiuſque inſtructum fuerat contra faciem inſequentis, qui in fronte ſui exercitus gradiebatur, colloquium Regis *Richardi* per viros nobiles expetiit: & ſtatim, ſicut erant in equis armati, mutuo ſibi occurrerunt, inter ſuos exercitus modico intervallo diſtantes. Itaque ſoli abſque arbitrio diutule collocuti, in conſpectu utriuſque exercitus capitibus exarmatis, ſeſe in mutuos amplexus dederunt. Statimque in exercitibus concordiam Principum ingens lætitia ſequitur, pacis dulce nomen ſonoris vocibus inculcantes. Facta ſunt hæc (Deo propitio) *Nonis Decembris*, & primo cum gaudio ad ſua redierunt, intentionem bellicam ad pacis ſtudia, & Dominici Natalis celebranda ſolemnia convertentes. Principes vero formam pacis, quam inter ſe ſecreto ſtatuerant, apud ſe continebant, poſt expleta Dominici feſti gaudia declarandam.

CAP. LXXX.

De pace inter Reges facta, & rupta ſtatim.

ANno autem à partu virginis, milleſimo C. nonageſimo ſexto, ingreſſo 1196
menſe *Januario* iidem Principes cum magna nobilium frequentia, in terrarum confiniis ad ſolemne colloquium convenerunt; ubi declaratum eſt, & conſenſu publico confirmatum, quod inter ſe Reges ſub clipeo ſtatuerunt. Rex autem *Franciæ* reſignavit Regi *Anglorum*, *Archas*, *Angum*, *Albemarlam*, *Caſtellum Novum*, & cætera quæ de jure ejus, tempore *Alemannicæ* detentionis, occuparat: excepto *Gyſortio*, cum quibuſdam aliis Caſtellis, pro quibus remiſit Regi *Anglorum* quicquid de jure ejus ſorte bellica uſurparat, ſcilicet *Burgum Thuronenſe*, Beati *Martini* corpore inſigne, *Iſſodunum* oppidum, aliaſque ſive in *Bituricenſi*, ſive in *Alvernenſi* provincia munitiones plurimas. Statuta eſt etiam pœna in prævaricatorem pactorum, ne aliquod ſcandalum inter Principes in poſterum oriretur, at omnis cautela ſufficere non potuit, ad pacis propoſitum ſolidandum, uti poſtmodum claruit. Rex enim *Francorum* cito pœnitentia ductus, & ſuccenſus in eos, qui pacis ei conſilium dederant, ad reſcindendam pacem, potius quam tenendam proclivior fuit. Rex quoque *Anglorum* pro ſuorum finium vel modica mutilatione, nulla compenſatione contentus, irritandi Regem *Francorum*, ut pacem infringeret, ex ipſa præſcripta pacis formula occaſionem artemque invenit. Rurſus ergo bellicæ intentionis inter Principes rabies exarſit. Acuebat autem Regem *Francorum* ad experiendam iterum belli fortunam turbatio *Britonum*, & tumultus, quem contra

Richardus primus Rex. Regem *Anglorum* exercebant. Cum enim idem Rex *Richardus* nepotis sui *Arthuri* tunc decennis, filii fratris sui *Geofridi* quondam Comitis *Britanniæ*, usque ad annos legitimos tutelam exposceret,quidam nobiles & primi *Britonum* id ipsum non ferentes; sed pro puero & patria fortiter æmulantes, cum eo à facie patrui imminentis ad interiora *Britanniæ* secesserunt. Eodem autem tempore solemne jejunium quadragesimæ, & quasi instans festum Paschatis; aerisque inclementia, & fames per provincias supra modum desæviens Regibus obstiterunt: Ita quod amicis suadentibus conceptum furorem pro tempore suspenderent, & tempus, quo solent Reges ad bella procedere, mediantibus induciis, expectarent, quod & factum est.

CAP. LXXXI.

Duo Soles apparuerunt.

1196 IN octavis Pentecostes, hora diei prima, apparuere in Cœlo duo Soles, Sol scilicet verus, & alius tanquam æmulus: nec facile discerni poterat uter illorum esset Sol verus, nisi ex solito processu. Quod signum se vidisse testatur *Willielmus* de *Novo Burgo* in sua Chronica. Cumque diutule hoc signum cum aliis multis respexisset, tandem æmulus ille veri solis evanuit.

CAP. LXXXII.

Iterum post inducias excanduit furor eorum.

1196 NEc multo post, induciarum expleto tempore, iterum cruentus furor Principum excanduit: totis in arma viribus ruitur: igne, ferroque florentes provinciæ corrumpuntur: & Rex quidem *Francorum* cum suis *Albemarliam* obsedit. Rex vero *Anglorum* obsedit Castrum, quod *Nonancurtium* dicitur, olim quidem sui juris; quo mature potitus, rogabatur à suis, ut obsidionem Regis *Francorum* de alio Castro solveret. Sed dissimulavit, confidens de virtute suorum, qui Castellum obsessum egregie defendebant. Conversus ergo ad depopulandos fines hostiles, satagebat solicite, absque mutui sanguinis discrimine avertere obsessorem. At vero Rex *Franciæ* pertinaciter cœptis insistens, cum multo tandem sui exercitus sudore & sanguine, Castellum deditione obtinuit. Inimicitiis magis magisque crescentibus, reformandæ paci à bonis & sapientibus inaniter studebatur, cum ipsi Principes ad omne consilium pacis obsurdescerent.

CAP. LXXXIII.

De Fame & Pestilentia in Anglia.

1196 AGgravata est etiam ipso tempore manus Domini super populum Christianum in peste, & fame, ut illud pœne propheticum completum esse videretur, *plaga inimici percussi sunt castigatione crudeli*: Et quidem fames valida ex intempestivis imbribus proveniens, per annos jam aliquot, *Galliam Angliamque* vehementer attriverat. Cumque vulgus pauperum passim inedia deperiret, secuta est è vestigio pestis sævissima; scilicet febris acuta, quæ tot & tantos singulis diebus corripiens finaliter prostravit, ut vix invenirentur, qui vel curam languidis, vel sepulturam mortuis exhiberent. Cessabatque consuetus

consuetus funeris apparatus, quia quacumque hora diurna quis obisset, mox matri terræ tradebatur; nisi esset quis ditior vel persona nobilior. In plerisque etiam locis fiebant fossæ non modicæ receptui cadaverum, eo quod facultas non esset unumquemque per se juxta morem recondere. Tandem, volente Domino, post sex fere menses hiemali rigore consopita quievit. *Richardus primus Rex.*

CAP. LXXXIV.

Rex Richardus *recepit obsides suos ab Imperatore, & Terra Sancta turbata est.*

SAne Rex *Anglorum* paulo ante obsides suos apud Imperatorem relictos 1196
absolute receperat, persoluta illi pactæ redemptionis summa, quibus receptis dixisse fertur; à captivitate *Alemannica* nunc scio me vere liberatum. Liberatus itaque ab exactore tam gravi, intentione integra bellicis negotiis insistebat, de reversione in *Syriam*, cui se redire devoverat, nihil vel tepide cogitans. In eventu tamen ibi bene contigerat. Quia mortuo tunc *Saladino*, scissum est ejus Imperium, juxta numerum succedentium filiorum. Ipsisque inter se diffidentibus, orta est rixarum bellorumque materia: & facta est summa confusio in domo ejus, Christianis interim sub *Henrico* principe induciarum expletionem præstolantibus.

CAP. LXXXV.

Imperator proposuit ire versus Terram Sanctam.

POrro Imperator, ut quasi expiaret quod in Christianum Principem ab 1196
oriente revertentem tam fœde commiserat, proposuit *Anglicanis* opibus Orientalis Ecclesiæ reliquias visitare. Unde anno Domini millesimo c. nonagesimo quinto convocatis sui Imperii Ecclesiasticis Laicisque personis, & devotione propria cunctis declarata, ad æmulandum pro Christo multos ex subditis provocavit Apostolicæ etiam sedis legatus, qui ibi præsens erat cum Prælatis & Clericis, qui dignitate & facundia præcellebant, per dies octo continuos in auribus Christianæ multitudinis potenti eloquio declamantes, in tantum animos devotionesque populorum erexerunt, ut fas esset ibi dicere, vere digitus Dei est hic. Magnis ergo præsulibus, & præclaris ducibus, cum multitudine virorum fortium, dominicum characterem certatim sumentibus, ipse quoque Imperator paratus fuit eodem signo cum cæteris insigniri. Sed hoc ab omnibus altiori consilio dissuasum est, allegantibus Christianæ expeditioni conducere, ut Imperio manens progresso exercitui de victualibus & expensis, &, cum necesse fieret, & militia iterato supplenda, provideret. Itaque *Germanicarum* atque *Italicarum* gentium expeditio totis viribus parabatur in *Syriam*: cum Reges nostri nil sanum aut sobrium meditantes, proprio tantum furori cum multorum discrimine indulgerent.

CAP. LXXXVI.

Pacificatis Britonibus *Rex* Richardus *cepit Episcopum* Belvacensem.

HIs diebus *Britones*, qui à Rege *Anglorum* jam pridem desciverant, depo- 1196
pulatione ipsius Regis coerciti, in ejusdem Regis *Richardi* fœdus & gratiam cum suo *Arthuro* rediere. Bellum quoque *Thosolanum*, quod illustri *Anglorum* Regi *Henrico* & filio ejus *Richardo* res summi negotii fuerat, & per an- *Fœdus inter Wallenses & Regem Richardum.*

 nos

Richardus primus Rex. *Comes S. Ægidii viduam Regis Siciliæ ducit uxorem.* nos XL. vires multorum attriverat populorum, eodem tempore volente Domino sic expiravit. Comes enim sancti *Ægidii* (pactis cum Rege *Anglorum* celebratis) sororem ejus, quæ olim Regi *Siciliæ* nupserat, cum ingenti gloria conjugem duxit; & sic inveteratum illud odium conquievit. Itaque Rex *Anglorum*, qui ad tria bella quasi minus potens divisus fuerat, finitis sic duobus, ad tertium, quod cum Rege *Francorum* gerebat, quasi integre redditus, cœpit robustius agere, & terribilior hostibus apparere. Certabatur ergo utrinque totis viribus: tantusque extitit debacchantium furor, ut nec sacris quadragesimæ diebus deferrent; deprædationibus, atque incendiis loca prius florentia corrumpentes: Nec sacerdotibus Domini, si forte inciderent, secus quam popularibus parcendum ducentes.

CAP. LXXXVII.

1197 ANno Domini millesimo C. nonagesimo VII. continuato ipsius facinoris jam anno quinto, cœpit Rex *Franciæ* mollius agere. Rex vero *Angliæ* paulatim augebatur viribus & prosperabat magis. Denique vicum insignem, qui dicitur Sancti *Valerici* repente aggressus, potenter effregit, munitionem evertit, & præda demum onustus abiit. Nec multo post in pago *Belvacensi*, Castrum, quod *Milliacum* dicitur, per suos expugnavit. Quod audiens *Belvacensis* Episcopus, homo ferocis animi, & propinquitate Regia inclytus, sumptis propere armis, bellicosus magis Pontifex quam Religiosus apparuit. *Episcopus Belvacensis captus.* Sed (fortuna mutata) captus & vinctus, cum quibusdam aliis nobilibus; Regi *Anglorum* gratissimum munus oblatus est. Cumque *Rothomagi* vinctus servaretur, duo ex Clericis ejus supplices ad Regem venerunt, postulantes Regis gratiam, ut Domino suo possent in vinculis ministrare. Quibus Rex: vos (inquit) judicate inter me, & Dominum vestrum, utrum quæ mihi vel intulit vel molitus est mala oblivioni tradantur usque ad unum? Certe ab Oriente rediens, & detentus ad Imperatore *Theutonico*, respectu Regiæ personæ mollius tractabar, & cum decenti honore. Superveniens autem iste Dominus vester, quasi in vespere cum Imperatore secreto tractavit. Et cujus rei gratia venerit, & apud Imperatorem nocte quid egerit, expertus sum mane; aggravata est enim super me manus Imperatoris; tantoque mox oneratus sum ferro, quantum equus vel asinus ferre vix posset. Juste ergo decernite, qualem Dominus vester habere custodiam debeat apud me, qui talem mihi fecit apud detentorem meum. Clerici vero ad hæc non habentes quid dicerent, frustrati abierunt. Bellicosus itaque Pontifex servabatur in vinculis, & tractabatur ab hostibus mitius forte, quam meruerat: sed plane durius quam decebat Episcopum. Interpellavit autem per suos *Romanum* Pontificem, ut Ecclesiastici vigoris instantia liberaretur de manibus detentoris. Et ille summus Pontifex prudenter considerans, quod Rex *Anglorum* Episcopum non prædicantem sed præliantem cepisset, & rigidum magis hostem quam pacificum præsulem teneret in vinculis, ut vinctum relaxaret, illi molestus esse noluit. Sed interpellanti sapienter & discrete respondit; improbrans quod secularem militiam Ecclesiasticæ prætulisset; & pro baculo pastorali lanceam, pro mitra galeam, pro stola alba loricam & clypeum sumpsisset, & gladium ferreum pro gladio spiritus, quod est verbum Dei. Negansque se pro eo vincto imperaturum Regi *Anglorum*: sed oportune supplicaturum pollicens. Vinctus itaque Pontifex relaxationem suam citra Regum concordiam desperabat, atque ideo pacem, quam prius intentor belli oderat, in illo vinculorum tædio jugi desiderio suspirabat.

CAP. LXXXIX.

Quomodo Comes Flandrensis *Regem* Franciæ *deserens, Regi* Richardo *fœderatus est.*

EOdem tempore desecerunt à Rege *Francorum* quidam Regni sui potentes, illatis à Rege injuriis irritati, & Dominum durum causantes: junctique Regi *Anglorum* vires ejus auxerunt. Ex quibus Comes *Flandrensis*, dolens se à Rege *Francorum* juris sui hæreditarii media fere parte fraudatum, Regis *Anglorum* pecuniis roboratus, nobile oppidum, quod dicitur **Douay**, obsessum deditione recepit: quasdam etiam munitiones alias occupavit. Quibus successibus confortatus, crescente fiducia, civitatem *Atrebatensem* obsedit. Sane Reges prædicti tunc, tanquam ex industria, mutuum devitantes occursum locis diversis exercebantur. Et Rex quidem *Anglorum* in pago *Bituricensi* munitiones aliquot expugnavit: Rex vero *Francorum* munitionem **Dagoun** nominatam, quæ ab ipso paulo ante defecerat, castris circumdedit. Qua mature dedita, & eversa, memoratæ urbis obsidionem à Comite *Flandrensi* factam solvere festinavit. Obsessor autem, adventu ejus præcognito, obsidionem deseruit: hostemque superbum ad prosequendum cedendo accendens, dum à tergo incautius progressi, confractis amnium pontibus difficilem vel ibi peditum vel exercitui ejus commeatum facere studuit, arteque plusquam viribus effecit. Cumque amicis mediantibus inter partes de pace tractaretur, oblatam Comes pacem nec respuit nec absolute amplexus est, obtendens se Regi *Angliæ*, sufficientem per obsides idoneos præstitisse, atque ab eo vicissim accepisse cautionem, quod neuter eorum sine altero bellum pace mutaret: pactis tamen inter partes formatis, consensu Regis *Angliæ* pro tempore sanctitudinis expectato Rex *Francorum* ad propria rediit: Comes vero cum festinatione adiit Regem *Anglorum* ut consensum ejus ad pacem alliceret. 1197

Comes Flandrensis Domino suo conciliatur.

CAP. XC.

Treugam unius anni ceperunt Reges.

ITaque Reges tantum jam pacis avidi, quantum bellici laboris pertæsi, anno à partu virginis millesimo c. nonagesimo septimo, mense *Septembri*, cum optimatibus suis, & cum frequentia subditorum, ad solemne colloquium in terminis convenerunt. Ubi quidem de plena pace minus actum est: eo quod animi Principum, à longa inveterati odii passione, difficile sanarentur. Sed treugam unius anni & quatuor mensium, tanquam arram futuræ pacis inter se statui maluerunt: adjicientes in pactis, ut negotiantibus Regiones perviæ, mutuisque Provinciæ gauderent solatiis: & ut captivi utrinque competenti & tolerabili redemptione relaxari mererentur. Soluto igitur conventu, militantibus facultas data est ad propria remeandi. Et fessæ Provinciæ pausam modicam gratanter susceperunt. 1197

Induciæ unius anni inter Philippum & Richardum.

CAP. XCI.

Interim Rex Richardus **Gaylard** *construxit.*

EOdem tempore illustris Rex *Richardus* apud vicum, qui *Andeliacus* dicitur, (quem locum, & pro tuitione *Normanniæ*, Castro construendo Rex 1197

 ipse

Richardus primus Rex. ipſe notaſſet aptiſſimum) Caſtrum nobile, quod vulgariter dicitur Caſtellum Gaylard ex oppoſito manerii ſui de Andelle, interpoſito flumine de Andelle, profuſis valde ſumptibus ædificavit, natura loci mirabiliter juvante: locus autem ille erat antiquum patrimonium Eccleſiæ *Rothomagenſis*. Sed quia timebat Rex *Richardus*, ne forte idem locus ad hoc ipſum hoſtiliter occuparetur à Rege *Francorum*, eundem duxit præoccupandum. Cujus rei cauſa orta fuit diſſentio inter Regem *Richardum*, & *Walterum Rothomagenſem* Archiepiſcopum: qui in Regis peregrinatione, & *Alemannica* detentione, *Anglici* Regni procurator fidelis extiterat: appellante Archiepiſcopo ad Papam, & appellationem proſequente, ſed accepto à Papa reſponſo, quod patienter ſuſtineret, quoadusque pax plena inter Reges eſſet reformata, reverſus eſt, & ſic cum Rege concordatus. Rex enim, pro prædicto vico litigioſo, famoſum illum vicum maritimum, qui *Deppa* dicitur, *Rothomagenſem* donavit, & Archiepiſcopum in priſtinam ſpecialitatem recepit.

CAP. XCII.

Quomodo ibi pluit ſanguinem.

1197 SAne in illo loco, cum magna illa ædificatio fieret, rem prodigioſam contigiſſe ferunt. Nam menſe *Maio*, paulo ante Dominicæ aſcenſionis ſolemnia, cum Rex *Richardus* ibi adeſſet, & opus operarioſque de feſtinatione urgeret, repente imber ſanguine mixtus deſcendit, ſtupentibus cum ipſo Rege cunctis qui aderant; cum & in ſuis veſtibus veri ſanguinis guttas conſpicerent, & rem tam inſolitam malum portendere formidarent. Verum ex hoc idem Rex non eſt territus, quominus operi promovendo intenderet, in quo ſibi (ni fallor) ita complacebat, ut, etiam ſi *Angelus* de cœlo id omittendum ſuaſiſſet, anathema illi fuiſſet.

CAP. XCIII.

De morte Regis Richardi.

1199 ÆDificato itaque Caſtro, & infra eundem annum plenarie completo, fertur ipſum Regem hujuſmodi verba protuliſſe, circumſtantibus magnatibus ſuis: Ecce quam pulcra filia unius anni (Dilexit enim eundem locum & gloriabatur in hoc facto.) Cumque ad alia divertiſset ſe Rex *Richardus*, & cuſtodes ejuſdem Caſtri in ſua cuſtodia negligentes extitiſent (egreſsæ enim erant ex more lotrices per poſticum ad lavandum pannos, & alia quæque in lacu ſubtus Caſtrum;nec ſuſpicabantur cuſtodes acceſsum haberi poſse ex parte illa) & ecce ingenioſi *Franci*, & ſibi multoties à longe providentes, præordinatis Scaphis & allatis, dum quadam die egrederentur lotrices, Lacum cum ſcaphis tranſierunt, & apprehenſis lotricibus Caſtrum ingreſſi ſunt: fugientibus ad eorum introitum quibuſdam ex cuſtodibus, & aliis comprehenſis: confeſtimque attraxerunt alios, & facti ſunt quaſi robur immenſum. Quod cum audiſset Rex *Richardus*, mox omni ſumma feſtinatione accurrit, & ſic inveniens Caſtrum præoccupatum iratus eſt valde, & commota ſunt viſcera ejus in hoc facto; declinavitque ad manerium ſuum de Andelle (quod ſitum eſt ex oppoſito ejuſdem Caſtri interjecto flumine ſic nominato Andelle.) Cumque die quadam ſpatiatum pergeret, Caſtrumque & loci ſitum circumſpiceret, cognitus eſt à quodam baliſtario, & emiſso ab eo telo graviter vulneratus eſt. Vocatique ſunt Chirurgi, qui dicunt ei, quod ob gratiam recuperandæ ſanitatis

tatis abstinendum esset ei totaliter ab omni contactu mulierum: locus enim scapulæ, in quo percussus est, periculosus erat, & profundus: propter quod interdixerunt ei omnem uxoris amplexum, visum etiam & tactum. Qui cum esset lubricus valde, & in amore mulierum excandescens, noluit reprimere delicias suas: sed, salubre consilium parvipendens, non curavit de vulnere; eo quod modicum erat; & infestatum est. Crevit enim venenum, & desperatio vitæ secuta est. Cumque vitæ ipsius nulla esset spes, & horrenda mors jam pateret in januis, ingressus est ad eum ille *Walterius Rothomagensis* Archiepiscopus, de quo supra proxime fecimus mentionem: & ait ei, dispone domum tuam ô Rex, quia morieris tu, & non vives. Cui Rex, minæ sunt, Episcope, & quasi trufæ, quas loqueris. Cui Episcopus; non sunt trufæ, Rex, sed infallibilis mors in januis te expectat. Cui Rex, quid ergo vis ut faciam? At ille, cogita de filiabus tuis maritandis, & age pœnitentiam. Et Rex: hoc est quod primo dixi; trufæ sunt, quas loqueris, tu enim nosti me filios aut filias nunquam procreasse. Et Episcopus; imo, O Rex, tres habes filias, & diu est quod eas habuisti, & aluisti. Primogenitam enim tuam habes superbiam; secundam, avaritiam: & tertiam, luxuriam. Has enim habuisti, & supra modum dilexisti à juventute tua. Verum, inquit Rex, istas habui, & eas sic maritare volo. Primogenitam enim meam, scilicet superbiam, concedo Templariis, qui fastu tument, & præ cæteris sunt elati; secundam vero, scilicet avaritiam, do Monachis Griseis, qui omnibus vicinis suis per avaritiam nocent, ut Diaboli effrænati; ultimam autem, scilicet luxuriam, assigno Monachis Nigris, qui assata & fricta comedunt nunquam satiati. Ista enim tria hominum genera odio habuit Rex, & ideo præ cæteris nominatas filias eis maritavit. Ad hæc ille Episcopus: non loquaris ita Rex, quoniam tempus resolutionis tuæ instat jam, & prope est. Et Rex, quid, inquit, mihi faciendum est? At ille, age, inquit, pœnitentiam, & confitere peccata quæ commisisti; confidens in Christo Crucifixo, & in misericordia ejus, quæ est super omnia opera ejus: Cui promptius est peccata dimittere, quam peccatori veniam postulare. Motus itaque Rex in verbis Episcopi, prorupit in lachrymas, & ait, pœniteo valde, & pœnitentiæ signa videbis, Episcope, & testificaberis. Moxque accito confessore suo, peccata sua gravia cum immenso dolore confessus est, & beneficium absolutionis consecutus, præcepitque sibi pedes ligari, & in altum suspendi, nudumque corpus flagellis cædi & lacerari, donec idem ipse præciperet ut silerent. Cumque diu cæderetur, ad modicum ex præcepto siluerunt: & iterum reassumpto spiritu hoc idem secundo & tertio in abundantia sanguinis compleverunt. Tandem in se revertens, præcepit viaticum sibi afferri; & se velut proditorem & hostem contra Dominum suum ligatis pedibus cum fune trahi: acceptoque viatico cum magna cordis reverentia, & tremore adjecit. Misericordia Domini magna est, qui vult omnes homines salvos fieri: justitia tamen ejus recta est, quæ vult omne delictum flagellari & puniri. Verum in misericordia confidens, & de justitia timens, lego me & corpus memum vermibus corrodendum, animam autem meam usque in diem judicii igne Purgatorii cruciandam in spe misericordiæ Dei, in qua credo me posse salvari in illum diem. Et aliis dictis, modico supervixit tempore & mortuus est; sepultusque juxta patrem suum in Monasterio *Fontis Ebraudi*, mense *Aprilis*, anno Domini millesimo c. nonagesimo IX. Sicque Leo ferox, qui vivens in corpore cor & animum Leonis habuisse ferebatur, per industriam discreti Pontificis, ad Christum dirigitur, velut agnus mitissimus, & pœnitens gloriosus. Audito itaque rumore mortis ejus in curia Regis *Franciæ*, gavisi sunt gaudio magno valde, & congratulabantur Regi suo dicentes: Gaudendum est, tibi, O Rex, quia hostis tuus immanis corruit & mortuus est. Quibus Rex, non quidem gaudendum est, sed potius condolendum; quia corruit Princeps nobilis & miles strenuissimus totius Christianitatis. Et licet in jure suo eum ad tempus sensissem adversarium, sperabam tamen eum mihi haberi posse & hominem & amicum. Vobis etiam

Richardus primus Rex.

Superbia, avaritia, luxuria tres filiæ Regis Richardi.

Richardus virgis cæsus

Richardus primus Rex. etiam in morte ipsius doloris materia orta est, quia qui contra eum etiam stipendiis meis jamdudum sumptuosissime militastis, nunc propriis potestis stipendiis militare. Et sic licentiati incidenter doluerunt, qui materiam solatii intexere nitebantur. *Interfector Regis Richardi equis distractus.* Interfectori etiam ipsius Regis *Richardi*, dum magna se meruisse crediderat, ait Rex, quia Principem strenuissimum occidisti, non quidem in bello, sed in dolo, mala morte morieris. Præcepitque, & equis tractus dilaceratus est, & ad furcas suspensus.

Johannes Rex.

CAP. XCIV.

De primordiis Regis Johannis, *& quomodo occidit* Arthurum.

1199 MOrtuo Rege *Richardo*, & sepulturæ tradito, *Johannes* frater ejus sciens se non admitti ad Regnum à magnatibus terræ *Anglicanæ*, cum propinquiorem haberent Regni successorem, *Arthurum* scilicet filium fratris sui senioris, *Galfridi* quondam Comitis *Britanniæ*: dum adhuc esset in *Aquitania*, comprehensum puerum dolo tenuit, & occidit per manum armigeri sui *Petri* de *Malo lacu*, cui postea hæredem Baroniæ de Mulgref dedit in uxorem, loco mercedis iniquæ. Reversusque *Johannes* in *Angliam*, à populo terræ susceptus est, & die Ascensionis Domini anno ejusdem millesimo c. xcix. apud *Westmonasterium* per *Hubertum Cantuariensem* Archiepiscopum solemniter in Regem consecratus, vi. scil. *Kal. Junii.*

CAP. XCV.

Rex Scotiæ *fecit sibi homagium.*

1200 SEcundo anno Regni sui misit Rex *Philippum Dunelmensem* Episcopum & *Rogerum Bigot* cum literis suis patentibus de salvo conductu & reditu ad *Willielmum* Regem *Scotorum*, de cujus fide hæsitabat, statuens ei diem certum & locum apud *Lincolniam*, scilicet in crastino sancti *Edmundi* Regis & martyris, veniendi ad se, & homagium faciendi, absque omni prorogatione, vel cavillatione. Qui accepto hujusmodi mandato, ad diem properavit eundem, & in die Sanctæ *Cæciliæ* virginis, x. scilicet *Kal. Decembris*, quæ fuit eodem anno feria quarta, supra montem arduum extra civitatem *Lincolniæ*, coram optimatibus utriusque Regni, & omni populo, fecit Regi *Johanni* homagium solemniter, *Rex Scotor. homagium facit Johanni.* fidelitatemque juravit super crucem *Huberti Cantuariensis* Archiepiscopi, & de pace servanda sibi & Regno suo. Quibus pactis, in solemni convivio receperunt se, & lætatus est uterque populus magno gaudio: & post dies aliquot dimissus est in terram suam cum honore immenso. Acta sunt hæc in anno Domini millesimo cc. die quo supra. Rex vero *Johannes* in superbiam erectus, & mentem Regis exuens, animum leonis induit, sectando luxuriam, avaritiam, & omnem animi sui voluptatem.

CAP.

CAP. XCVI.

Quomodo ejecit Monachos Cantuarienses, *& causa interdicti,*

ANno Domini millesimo CC. quinto obiit *Hubertus Cantuariensis* Archiepiscopus; post cujus mortem Monachi *Cantuarienses* eligendi licentiam à Rege petierunt, & obtinuerunt. Rogavit tamen Rex pro *Norwicensi* Episcopo, ut, si possibile esset, saltem suis precibus postularetur hac vice. Adveniente autem electionis die, quidam ex Monachis preces Regias amplectentes eundem *Norwicensem* postularunt. Alii vero secundum Deum procedentes, Suppriorem ejusdem Domus elegerunt: & dissentione facta inter fratres, utraque pars pro suo electo ad sedem Apostolicam appellarunt. Unde electi sunt hinc & inde XIV Monachi, qui ad sedem Apostolicam iter arriperent, hoc negotium prosecuturi. Qui ad Regem venientes, ut ex voluntate ipsius proficiscerentur, promiserunt ei jurantes, quod modis omnibus procurarent postulationem *Norwicensis* à Domino Papa confirmari: & ab ipso Rege magna accepta pecunia profecti sunt. Quibus in curia constitutis, quassatur electio Supprioris, & datur licentia illis XIV. iterum eligendi in curia: qui sedentes, iterato postularunt *Norwicensem* Episcopum. Et iratus Papa, eo quod conclusionem audierat, postulationem eorum & vota non admisit, & eos suspendit, quantum ad vicem hanc. Qui videntes se quasi deprehensos, poenitentia ducti confessi sunt se Regi jurasse de *Norwicensi* postulando, & veniam deposcentes, arbitrio Domini Papæ humiliter se submiserunt. Papa vero non secundum meritum, sed secundum clementiam agens, eos benigne absolvit, & consuluit, ut Magistrum *Stephanum* de Langeton sibi in patrem eligerent & pastorem, virum utique literaturæ magnæ & bonitatis immensæ. Qui sano adquiescentes consilio elegerunt eum, & confestim à Papa confirmatus est, & cito post consecratus. Quæ cum ad audientiam Regis absque dilatione devenissent, turbatus est, & excandescens in iram, illos XIV Monachos Regno suo perpetuo proscripsit; sub poena capitis interdicens eis reditum in terram suam. Monachos etiam cæteros à Claustro ejecit, committens curam ejusdem Domus mercatoribus *Brabantinis,* qui responderent ei de exitibus universis, cæterosque Clericos ejusdem provinciæ male tractavit, & universos Dei Ministros exosos habuit, nulla flexus pietate, vel misericordia. Quibus Domino Papæ nunciatis, scripsit ei Papa, filialiter hortans & monens vice trina, ut ab oppressionibus hujusmodi, poenitentia ductus resiliret: alioquin durius procederetur in eum. At ille continuando errorem, processit semper de malo in pejus: propter quod Dominus Papa sententiam excommunicationis tulit in eum; & in omnes fautores ejus, & totam terram *Anglicanam* Ecclesiastico supposuit interdicto. Incepitque hoc interdictum generale à prima Dominica passionis Domini, anno ejusdem millesimo CCVIII. quæ fuit eodem anno, x. *Kalend. Aprilis*; & duravit sex annis continuis, & uno mense; nihilque fiebat in Sancta Matre Ecclesia, nisi parvulorum Baptisma & Confessiones morientium: corpora tamen eorum extra coemiterium sepulta sunt. Et memoriale hoc jam durat in secula. Hujus autem interdicti executores, *Londoniensem* scilicet, *Wigorniensem,* & *Eliensem* Episcopos egit ipse Rex in exilium, & multa alia mala, instigante Diabolo perpetravit.

1205

Stephanus de Langton fit Episcopus Cantuariensis, quod Regi displicet.

Johannes Rex excommunicatur.

Executores excommunicationis in exilium acti.

CAP. XCVII.

Quomodo subjecit Angliam *Curiæ* Romanæ.

1213 CUm ab iniquo Rege talia agerentur, insurrexerunt in eum Magnates sui, & præcipue illi, quorum uxores violaverat, moventes sibi quæstionem, & dicentes, cur ita male agis, O Rex, cum plebe tua? Quare Legem Dei tui & ipsius mandata transgrederis? Non enim vivimus in lege Dei, sed velut hæretici facti sumus in confusionem nostram, in Sanctæ Matris Ecclesiæ transgressionem magnam. Nunc ergo resipisce, aut certe pœnitebis in posterum: quoniam hujusmodi mala deinceps sustinenda non sunt. Timens vero sibi Rex delinivit eos verbis pacificis; & missis ad Papam nunciis rogavit, ut in statum Ecclesiæ reduci posset & admitti, qui sinum Matris aperiens, eo quod sancta mater Ecclesia gremium non claudit redeunti, misit in *Angliam* duos Legatos Cardinales cum plenitudine potestatis, qui omnimodas Ecclesiæ causas, & Regis molestias ponderarent, & fine debito terminarent. Venientes autem ad Regem, ab eo honorifice suscepti sunt, & induxerunt eum in primis, ut omnes exulantes, & pro jure Ecclesiæ proscriptos ad propria revocaret; & ad omnia restitueret. Quo facto, licet variis varia censentibus, antequam beneficium absolutionis posset promereri, de libero fecit se servum, & de Dominante servientem; terramque *Anglicanam*, quæ esse solebat libera, & ab omni servitute quieta, fecit tributariam & ancillam pedissequam; subjectionemque suam confirmavit per scriptum suum in hæc verba conceptum.

CAP. XCVIII.

Litera subjectionis cum fidelitate facta.

1213 JOhannes Dei gratia Rex *Angliæ*, &c. Universitati vestræ per hanc cartam aurea Bulla nostra munitam, volumus esse notum, quod cum Deum, & Matrem nostram Sanctam Ecclesiam offenderimus in multis, & proinde divina misericordia indigere noscamur, nec quid, quod digne offerre possimus pro satisfactione debita Deo & Ecclesiæ facienda, nisi nos ipsos habeamus & Regna nostra: volentesque nos ipsos humiliare pro illo, qui se pro nobis humiliavit usque ad mortem, gratia Sancti spiritus inspirante, non vi inducti, nec timore coacti: sed nostra bona, & spontanea voluntate, ac communi consilio Baronum nostrorum, offerimus, & libere concedimus Deo & Sanctis Apostolis ejus *Petro* & *Paulo*, & Sanctæ *Romanæ* Ecclesiæ Matri nostræ, ac Domino nostro Papæ *Innocentio* tertio, ejusque catholicis successoribus totum Regnum *Angliæ*, & totum Regnum *Hiberniæ* cum omni jure ac pertinentiis, pro remissione omnium peccatorum nostrorum, & totius generis nostri, tam pro vivis quam pro defunctis. Et à modo illa à Deo vel ab Ecclesia *Romana*, tanquam feodarius recipientes, & tenentes, in præsentia venerabilis patris nostri Domini *Nicolai Tusculani* Episcopi, Apostolicæ Sedis Legati: & *Pandulphi* Domini Papæ subdiaconi & familiaris, fidelitatem prædicto Domino nostro Papæ *Innocentio*, ejusque catholicis successoribus, ac Ecclesiæ *Romanæ*, secundum subscriptam formam fecimus, & juravimus, & homagium etiam ligium fecimus pro prædictis Regnis Domino nostro Papæ *Innocentio* per manus prædicti Legati, loco & vice ipsius Domini Papæ recipientis publice; successores & hæredes nostros de uxore in perpetuum obligantes, ut simili modo summo Pontifici, qui pro tempore fuerat, & Ecclesiæ *Romanæ*, sine contradictione

ctione debeant fidelitatem præstare, & homagium recognoscere. Ad indicium autem hujus rei, & nostræ perpetuæ obligationis & concessionis nostræ, volumus & stabilimus, ut de propriis & specialibus redditibus prædictorum Regnorum nostrorum, pro omni servitio & consuetudine, quod pro ipsis facere debemus, salvo per omnia denario Sancti *Petri*, Ecclesia *Romana* mille marcas sterlingorum percipiat annuatim: scilicet in festo Sancti *Michaelis*, quingentas marcas, & in festo Paschatis quingentas marcas; septingentas scilicet pro Regno *Angliæ*, & trecentas pro Regno *Hiberniæ*: salvis nobis & hæredibus nostris, justitiis, libertatibus, & Regalibus nostris. Quæ omnia sicut prædicta sunt, rata esse volentes, ac perpetuo firma, obligamus nos & successores nostros contra non venire. Et si nos vel aliquis successorum nostrorum hoc attentare præsumpserit, quicunque fuerit ille, nisi commonitus resipuerit, cedat à jure Regni. Et hæc carta obligationis & concessionis nostræ semper firma permaneat, in cujus rei testimonium. *Johannes R.*

CAP. XCIX.

Juramentum fidelitatis suæ.

EGo *Johannes* Dei gratia Rex *Angliæ* &c. ab hac hora in antea fidelis ero 1213
Deo & beato *Petro*, & Ecclesiæ *Romanæ*, ac Domino meo *Innocentio* Papæ tertio, ejusque successoribus catholice intrantibus. Nec ero in facto, dicto, consensu vel consilio ut vitam perdant, vel membra, vel mala captione capiantur: & damnum, si scivero, impediam, & remanere faciam si potero. Alioquin eis quam citius potero intimabo, vel tali personæ dicam, quam eis credo pro certo dicturam. Consilium, quod mihi tradiderint per se, vel per nuntios suos, seu per literas suas, tenebo secreto, & ad eorum damnum nulli pandam me sciente. Patrimonio beati *Petri*, & specialiter Regni *Angliæ*, & Regni *Hiberniæ* adjutor ero, ad tenendum & defendendum contra omnes homines pro posse meo; sic me Deus adjuvet, & sancta Dei Evangelia. Sicque de libero servus effectus est, & beneficium absolutionis consecutus est, & interdicti relaxatio facta est statim, in eodem anno Domini CCXIII. * sexto *Nonas Julii*, ferias scilicet quinta.

CAP. C.

Quomodo perdidit Normanniam.

IN primordiis Regni sui Rex iste *Johannes* appellatus fuit in curia Regis *Franciæ*, super mortem *Arthuri* nepotis sui, filii Comitis *Britanniæ* & fratris sui, per quendam militem strenuissimum parentem proximum ejusdem *Arthuri*. Et quia vocatus non comparuit, seisita fuit in manum Regis *Franciæ* *Normannia* hæreditas sua. Iterumque vocatus cum non compareret, eo quod sciebat judicium sibi fieri in mortem vel confusionem, judicio Curiæ illius perdidit eam. Et totam *Vasconiam* cum Rex *Francorum* per suos occupare vellet, prævenit ille *Johannes*; & ejectis *Francis*, in quantum perdidit recuperavit, non tamen processit ulterius ut *Normanniam* recuperaret. *Hoc contigit secundum Matthæum Par. an.* 1204.

* *Al.* XV. die Maii.

CAP. CI.

Quomodo processit in Scotiam *&* Hiberniam.

1210 ANno Regni sui quasi XI. *Willielmus* Rex *Scotiæ* filiam suam Comiti *Flandrensi* dedit in uxorem. Iratusque *Johannes* ob hoc, eo quod cum hostibus suis fœdus iniisset, divertit ibidem cum exercitu copioso, & cepit *Berewicum* super *Twedam*, Castrumque ibidem construxit. Vidensque Rex *Scotiæ* ad resistendum se viribus imparem, (missis ad *Johannem* nuntiis) rogavit ea quæ pacis sunt; & adimpleta per pecuniariam petitione sua, datisque obsidibus, duabus scilicet filiabus, non tamen *Alexandro* filio suo quem petierat, reversus est *Johannes Londoniam*, tenuitque ibidem Parliamentum suum; & multa mala, gravesque molestias intulit Baronibus suis, qui injuriis suis se ad resistendum præparaverant. Anno vero sequenti processit Rex in *Hiberniam* cum plebe maxima, statuitque ibidem Leges *Anglicanas*, & præcepit ut omnia eorum judicia secundum eandem legem, vel *Anglicanam* consuetudinem terminarentur. Reversusque eodem anno in *Angliam*, talliavit Ecclesias: & *Hugonem* de Lascy, & *Willielmum* de Breaus proscripsit in *Hiberniam*.

CAP. CII.

Quomodo devicit Wallenses *&* Leolynum.

1214 ANno etiam XIII. Regni sui divertit in *Walliam*, & eam quasi pro nihilo subjugavit; cepitque homagium *Leolini* Principis eorum, & quibusdam acceptis obsidibus de pueris magnatum, ibidem reversus est. Anno vero sequenti *Leolinus* Princeps *Walliæ* resiluit à fide sua. Iratusque *Johannes* continuo suspendi fecit omnes pueros obsides apud Notingham, & iterum *Leolinum* suæ Dominationi subjecit.

CAP. CIII.

Quomodo Ordines Prædicatorum, & Minorum inceperunt.

1215 TEmporibus istius Regis *Johannis*, inceperunt duo novi ordines Prædicatorum scilicet & Minorum. Ordinem vero fratrum Prædicatorum incepit beatus *Dominicus* in partibus *Tholosanis*, ubi contra hæreticos constanter prædicabat verbo & exemplo. Cumque mansisset ibidem decem annis prædicando & colligendo fratres, usque ad tempus quo *Lateranense* Concilium debuit celebrari, cum *Fulcone Tholosano* Episcopo *Romam* ad Concilium generale adiit, petiitque à Domino Papa *Innocentio* tertio Ordinem, qui Prædicatorum diceretur & esset, confirmari. Qui cum aliquantulum se difficilem ad hoc faciendum exhiberet, nocte quadam idem Papa vidit in somnis, quod *Lateranensis* Ecclesia gravem subito ruinam minaretur. Quod dum tremens aspiceret, ex adverso vir Dei *Dominicus* occurrebat, humeris suppositis, totam illam casuram & fabricam sustentans. Evigilans autem & visionem intelligens, petitionem viri Dei hilariter acceptavit: hortans, ut ad fratres suos rediens, regulam aliquam approbatam sibi eligerent: & sic ad ipsum rediens confirmationem ad libitum repararet. Regressus igitur verbum suum Pontificis Fratribus patefecit: erant autem Fratres numero circiter XVI. qui invocato spiritu sancto Regulam beati *Augustini* Doctoris & prædicatoris egregii,

gregii, ipsi pariter & re & nomine Prædicatores unanimiter elegerunt; cujusdam arctioris vitæ consuetudines, quas sibi per formam constitutionum observandas statuerunt, insuper assumentes. Verum interea *Innocentio* defuncto, & *Honorio* sublimato in summum Pontificem, confirmationem Ordinis anno Domini millesimo CCXVI. à prædicto *Honorio* impetravit. Tandem vero appropinquante peregrinationis suæ termino, apud *Bononiam* gravi corporis infirmitate languescens, convocatis duodecim ex conventu Fratribus, testamentum hujusmodi condidit dicens; hæc sunt quæ vobis tanquam filiis hæreditario jure possidenda relinquo; caritatem habete, humilitatem servate, paupertatem voluntariam possidete. Illud etiam, qua potuit districtione, prohibuit, ne quis unquam in suo Ordine possessiones induceret temporales, maledictionem Dei Omnipotentis, & suam terribiliter imprecans ei, qui Prædicatorum Ordinem terrenarum divitiarum pulvere præsumeret maculare. Proinde ad extremam horam veniens, anno Domini millesimo CCXXI. dormivit in pace, sepultusque est ibibem. Ordinem vero Fratrum Minorum incepit Beatus *Franciscus* in Civitate *Assisii*, ubi & oriundus fuit. Qui, cum audiret die quadam ea, quæ Dominus Discipulis suis ad prædicandum missis locutus est, statim ad universa servanda tota virtute consurgit. Solvit calceamentum de pedibus; tunica una sed vili induitur; & pro corrigia mutavit funiculum, instituitque Fratres juxta eandem Civitatem *Assisium*: apud sanctam *Mariam* de *Portiuncula*, anno Domini millesimo CC. sexto Pontificatus *Innocentii* tertii anno * XIV. à quo & confirmatus erat Ordo ille. Habuit etiam Fratres in *Ricardyna* juxta *Bononiam*, quibus contulerat mansiunculam Dominus *Accursius* Magnus, qui fecit novam glossam in jure civili, super omnia quinque volumina. Istum Beatum *Franciscum* multi nobiles & ignobiles, Clerici & Laici, spreta seculari pompa secuti sunt, ejus vestigiis adhærentes; quos Pater sanctus docuit Evangelicam perfectionem implere, paupertatem apprehendere, & per viam sanctæ simplicitatis incedere. Scripsit præterea Evangelicam Regulam sibi & suis fratribus habitis & habendis, quam Dominus Papa *Innocentius* tertius confirmavit: cumque ad dies jam appropinquasset extremos, longa infirmitate confectus, super nudam humum poni se fecit; & convocatis fratribus; & singulis manus imponens, omnibus simul in fine benedixit: & instar Cœnæ Dominicæ singulis panis buccellam dimisit. Invitabat (ut moris sui erat) omnes creaturas ad laudem Dei. Nam & mortem ipsam cunctis terribilem & exosam hortabatur ad laudem, eique lætus occurrit, & ad suum invitabat hospitium, dicens, bene veniat soror mea mors. Ad extremam igitur horam veniens, dormivit in Domino, anno ejusdem Domini M. CCXXVI. IV. die *Octobris*. Anno vero præcedenti scilicet M. CCXXIV. venerunt primo Fratres Minores in *Angliam* in Festo beati *Bartholomæi* Apostoli. Prædicatores vero venerant prius in *Angliam*, anno scilicet Domini M. CCXVII. Generale Concilium *Romæ* celebratur, quod dicitur *Lateranense*, præsidente eidem Papa *Innocentio* tertio.

Johannes R.

Ordo F. Prædicator. confirmatur ab Honorio Papa an. 1216.

Ordinem Minorum quis instituerit?

S. Franciscus obit.

Fratres Minores veniunt in Angliam.

CAP. CIV.

Quomodo Guerra orta est inter Regem & Barones.

REx iste *Johannes*, suam semper continuando tyrannidem, multos Magnatum suorum ad iracundiam provocavit, qui cum specie corporis candorem femineum videretur excedere, carnis tamen munditiam in ipsa carne non tenuit; in libidinem namque pronior, conjugalem modum excessit; & incredibili luxu femineo fretus, Magnatum omnium uxores & Dominas concupivit, deridendo maritos earum post perpetrata flagitia. Quod quidem extitit principium, & origo universalis guerræ, & seditionis magnæ: fuit enim eodem tempore

Regis Johannis luxuria belli civilis causa extitit.

* *Lege* IX.

Johannes R. tempore inter commensales Regis nominatissimus Baro, & strenuissimus Miles *Eustachius* de Vesci, habens uxorem pulcherrimam & castam. Quam cum ipse Rex ultra modum concupisceret, non poterat ad eam attingere, eo quod per Dominum suum à conspectu ipsius longius tenebatur, & gratis. Contigit autem, dum quadam die simul in mensa sederent Rex & *Eustachius*, vidit Rex annulum in digito ejus, & apprehendit eum, dicens se habere consimilem lapidem quem eodem artificio vellet in auro concludi. At ille nihil mali suspicans accommodavit eum Regi. Rex vero accito confestim puero, misit eum cum annulo ad uxorem *Eustachii*, qui diceret ei ex parte ejusdem Domini sui; quod cum festinatione veniret ad eum *Londoniam*, si eum unquam videre vellet in vita, eo quod infirmabatur ad mortem. At illa, viso annulo, confestim properavit, credens esse vera, quæ dicebantur ei: contigit modo die quadam, dum spatiatum iret Dominus ejus, ut casu obviaverit ei, & ea visa admirans ait; quid agis hic, O Domina mea? At illa rei seriem pandens ostendit ei annulum suum. Qui Regis fraudem sciens, ait, dolose, inquit, vocata es, ut illuderet tibi Rex. Nunc ergo ornata in veste tua lotrice vel meretrice aliqua, quæ ingrediatur ad Regem loco tui, tu absque ulla dilatione revertere in locum unde venisti. Quo facto, die quadam, dum confabularentur ad invicem Rex & *Eustachius*, & gloriaretur Rex in operibus suis pessimis, ait Rex, pulcram habes, O *Eustachi*, Dominam, & nocturno silentio bene placentem: cui *Eustachius*, Et quomodo nosti, O Rex? & ille cognovi jam & expertus sum. At ille, non ita Rex, non enim habuisti uxorem meam: sed loco sui horrendam meretricem, vel lotricem. Iratusque Rex addito juramento comminatus est ei mortem, & cum in eum exurgere vellet, prosiluit ab eo; & in recedendo à Rege versus partes Boreales, domos suas proprias, una cum maneriis Regiis in via demolivit. Adjunctique sunt ei multi Magnatum, & illi præcipue quorum uxores violaverat Rex. Insurrexeruntque unanimiter in Regem, & creverunt in populum magnum: occupaveruntque Castra & munitiones Regias,& jura Regis demoliti sunt.*Londonienses* etiam favebant eis,& populum populo addiderunt. Rex vero *Johannes* interim congregato exercitu prosequebatur eos, & vehementiori impetu fugavit in *Scotiam*. At illi iterum animati, resistebant Regi, & retrorsum abire fecerunt. Quibusdam enim eis favorem, opemque præstantibus, & quibusdam Regi, completum est illud Dominicum: *Omne Regnum in se divisum desolabitur*. Ita enim per discursus excursusque hinc inde hostiles, rapinis & incendiis paulatim dilaniata, & attenuata est *Anglia*: ut Regnorum florentissimum, infelicissimum videretur, & desolatum. Jam omnis Regii nominis terror, jam omnis disciplinæ publicæ vigor in ventum abierat; & sublato legum metu, libido, & licentia æquis passibus occurrebant. Malisque quotidie crebrescentibus, jam versa erat in luctum Ecclesiæ cithara, & populus gemens sub jactura multiplici ululabat. Cum ergo Rex & Barones jugi discordia disceptarent, quandoque partes æquabantur, quandoque præstabat altera; fortunæ tamen mobilitatem, quantum ad exitium singulare, experti non sunt quo ad omnia. Tres vero Comites, scilicet *Cestriæ*, *Albemarliæ*, & de Warwyk, obsederunt interim *Montem Sorellum* per VII. hebdomadas, & supervenientibus Baronibus, secesserunt usque Nottingham; ubi congregato exercitu perrexerunt inde *Lincolniam*, junctique Regalibus, qui ibidem aderant, Castrum fortiter machinis ligneis oppugnaverunt. Quod cum Domina *Nicholaa*, quondam Domini *Gerardi* de Canevyle, diu cum suis validissime defendisset, in fine tamen prævaluerunt Regales, & obtenta victoria, quosdam ex Baronibus, qui ibidem aderant, gladio peremerunt, & quosdam abduxere captivos, civitatem ipsam spoliantes, & cives ipsius in captivitatem redigentes. Vulgus etiam ignobile & filii *Belial* de matrice Ecclesiæ fecerunt stabulum, introducentes equos & pecudes; & non verentes, sed deturpantes præsepe Domini sui. Quibus ita peractis perrexerunt Regales cum captivis suis ad *Montem Sorellum*; & Castrum illud deditione ceperunt. *Wintoniam* etiam cum Castro,& quasdam alias munitiones in

Barones à Rege deficiunt.

in Patria adepti sunt: in fine acies suas dirigentes *Londoniis*, ut oppugnarent Civitatem; quam tamen ingressi non sunt. *Johannes R.*

CAP. CV.

Barones miserunt pro filio Regis Franciæ.

SAne inter partes, ut dictum est, diu multumque certatum est, alternante fortuna: nam nunc hos, nunc illos, variis successibus eludebat. In quodam enim conflictu apud Castrum *Bernardi* corruit ille nobilis vir *Eustachius* de Westhy. Videntes autem Barones se non proficere ad votum, mutuo loquebantur ad invicem dicentes. Quid faciemus de isto Rege iniquo? si sic dimiserimus eum, delebit nos, & populum nostrum. Expedit ergo ut deleatur à solio Regni sui, nolumus enim de cætero eum Regnare super nos. Unde, communicato consilio, miserunt nuncios ad *Lodowicum* filium Regis *Franciæ*, rogantes ut cum omni festinatione veniret & regnaret super eos, promittentes in primo adventu suo civitatem *Londoniæ* se ei liberare, & homagia & fidelitates facere, & jurare. Qui Coronam *Angliæ* sitiens, & ad tantam dignitatem anhelans cum immenso exercitu Regnum *Angliæ* hostiliter ingressus est. Piratæ tamen Regis multos ex suis, & magnates aliquos in mari peremerunt. Occurreruntque ei multi Barones, sed non omnes, & eum cum immenso gaudio susceperunt, homagia facientes, & fidelitatem jurantes. In primo autem adventu suo velut mitissimus agnus consilio Baronum usus est, sed introducta *Francorum* potentia (de qua confidebat) non tantum consilium, sed & personas *Anglorum* sprevit, & contempsit. Optimates etiam sui deridebant & illudebant Magnatibus terræ: & in tantam superbiam erecti sunt, quod per potentiam propriam omnia vellent opprimere, & habere. Vastaveruntque igne & gladio per dietas modicas, usque dum venirent *Lincolniam*. Indignatique Magnates terræ recesserunt ab eo, nescientes qua parte se diverterent, eo quod personam Regis haberent exosam. 1216

Ludovicus Regis Galliæ filius venit in Angliam.

CAP. CVI.

De Morte Regis Johannis.

INterim justo Dei judicio, qui suis temporibus malitiæ finem imposuit, contigit sic, Dum Rex ipse *Johannes* ad Monasterium de *Swyneshened*, quod à Sancto *Botulpho* distat per quinque milliara, hospitandi causa declinaret, audivit Abbatem ejusdem loci pulcram habere sororem, Priorissam cujusdam loci propinqui. Accensusque ex more libidine, misit Satellites suos ut eam adducerent ad se. Quod cum audisset Abbas frater ejus, tristis admodum effectus est, noluitque à fratribus consolationem recipere. Cui dixit unus ex conversis suis, qui curam hospitii gerebat, & familiaris, & notus Domino Regi. Quid habes Pater? Cur decidit vultus tuus, & tristior solito est facies tua? Cui Abbas: Sororem (inquit) meam, sponsam Christi, quam dilexi, proponit deturpare Rex. At ille; Ignosce mihi Pater, & ora pro me, & auferam vitam iniqui à terra, & timorem ipsius à conversatione hominum. Cui Abbas ille, vellem quidem hoc, fili mî, non tamen licet in personam Regis manum extendere. Processit itaque conversus, & tulit pyra nova quibus ipsum Regem libenter vesci sciebat: apposuitque venenum in singulis præter tria, quæ cum cæteris reposita optime denotabat; dumque Rex sederet in mensa, & confabularetur cum suis in his quæ acciderant, accepto uno pane, non quidem ut Dominicam Cœnam faceret, sed ut in perniciem suam loqueretur & mortem, quæsivit à ministris, quanti esset pretii panis ille, si venditioni trade1216

retur?

Johannes R. retur. At illi, valeret (inquiunt) Obolum. Et ille, vere, inquit, fertilitas ista maxima fecit jam Barones meos & populum meum insurgere in me. Nunc autem si per annum integrum comites mihi fuerint vita & salus, faciam valere panem tanti ponderis XII Obolos, Et scandalizati sunt ministri ejus in verbo isto, & retrocedebant quidam eorum, conjurantes cum converso in mortem ipsius. Venit itaque conversus ille, & applausit Regi, sicut & alias facere consueverat, & dixit ei: placetne tibi, O Rex, comedere de fructu meo novo? Placet (inquit) vade, & affer. Tulitque præparata pyra, & statuit ea coram Rege. Moxque lapides pretiosi, qui coram Rege fuerant, in sudorem vertebantur. Et ait Rex: Quid attulisti frater? numquid venenum porrexisti? At ille non venenum, O Rex sed fructum optimum. Et Rex, comede, inquit, de fructu tuo. Moxque apprehenso uno ex pyris cognitis comedit saporose. Et Rex, comede, inquit, & alterum; & comedit. Adde, inquit, & tertium; & fecit sic. Ne ulterius se potuit continere Rex: sed apprehenso uno ex venenatis comedit, & eadem nocte extinctus est. Nec tamen periit conversus, sed inter manus odientium Regem dilapsus est. Liberavitque Deus per mortem Regis iniqui prædictam sanctam Monialem sponsam suam à novo, ut creditur, sponso Diaboli. Mortuo itaque Rege & sic extincto, tandem post modicum sepultus est *Wintoniæ*, die scilicet sancti *Lucæ* Evangelistæ, anno Domini M. CCXVI. & Regni sui anno XVII. sepultus, dico, est, sed non cum honore Regio. Quia terra, quæ in operibus ejus pessimis turbata extitit, nondum ad plenum pacificata quievit.

Johannes Rex veneno sibi à Monacho porrecto extinctus.

CAP. CVII.

Visio cujusdam sacerdotis post mortem Regis Johannis.

1216 SAcerdos quidam, qui Regi *Johanni* familiariter adhæserat in vita sua, post mortem ejus ab amore ipsius non est ex toto separatus. Profusis enim lachrymis, & precibus multiplicatis, Deum frequenter exorabat, ut, si ejus voluntas esset, ostenderetur sibi in signo aliquo utrum cum anima Domini sui judicialiter vel misericorditer ageretur? Cumque diu in hac voluntate permansisset, tandem in visione nocturna apparuit ei quidam vir splendidus in vestibus quasi deauratis, dicens ei, quid fles? quid ploras? Surge, tolle, & lege Psalmum quinquagesimum primum: *Quid gloriaris in malitia?* Et ibi videre poteris quid innuerit Dominus tuus. At ille expergescens à somno rediit in se, & nihil boni inveniens in Psalmo illo cessavit à prece sua.

CAP. CVIII.

De filiis Regis Johannis.

1216 QUatuor habebat filios Rex iste *Johannes*, *Henricum* scilicet primogenitum, qui ei successit in Regnum; *Richardum*, qui processu temporis in Regem *Alemanniæ* electus est, *Willielmum* de *Valentia*, & *Gwydonem* Dysenay, qui trans mare morabantur: quintum etiam habebat Clericum, qui in *Wintoniensem* Episcopum postea promotus est. Tres etiam habebat filias, quarum una, *Isabella* scilicet, *Frederico* Imperatori data est: Altera *Willielmo* Comiti *Marescallo*, & tertia, qui primo castitatem voverat, non tamen susceperat velum castitatis, Comiti *Leicestriæ Symoni* de *Monte Forti* conjuncta est. Unde fertur *Robertum Lincolniæ* Episcopum quasi exprobando dixisse eidem: Nunquam gaudebis de tua progenie, nec in ea lætaberis, quoniam matrimonium Dei contempsisti pro nuptiis hominis. Et sic quidem contigit ut post in sequentibus.

CAP.

CAP. CIX.

Obiit Galfridus Eborum *Archiepiſcopus.*

EOdem tempore obiit *Galfridus Eborum* Epiſcopus. Cui ſucceſſit *Walterus* de Grey, conſecratns in anno Domini M. CCXVI. Eodem etiam tempore, ſcilicet anno domini M. CCXVI. obiit *Innocentius* Papa tertius, cui ſucceſſit *Honorius*. 1216

Ab ordine vero priore non recedentes, ordinavimus ſic: ut ab *Henrico* tertio tertius liber incipiat. Et bene dico, quia liber quartus poſſet nominari reſpectu *Henrici* tertii, qui in vita patris ſui *Henrici* ſecundi coronatus, diadema ad modicum geſſit. Verum, quia ante patrem defunctus eſt, nec patri ſucceſſit in Regnum, ideo nec tertium voco, nec Regale nomen, vel dignitatem ei aſcribo.

Explicit Liber Secundus.

Henricus 3.

Incipit Liber Tertius.

CAP. I.

De Primordiis Regis Henrici *Tertii.*

1216 SUblato de medio Rege, Comes *Marescallus*, vir magnæ auctoritatis & sani consilii, amicabiliter vocavit ad se certo die multos Comites, & quosdam Barones: & apprehenso puero *Henrico* filio Regis *Johannis*, qui nondum ætatis suæ IX. annum compleverat, statuit eum in medio eorum, & dixit, ecce Rex noster: adjecitque, Charissimi mei, etsi patrem istius propter mala ejus opera persecuti sumus, & juste; iste tamen puer parvulus & innocens est ab operibus patris: cumque peccatum & culpa suos ligare debent auctores, & in verbo Domini filius non portabit iniquitatem patris, ignoscendum est parvulo isti, & teneræ compatiendum ætati. Nunc autem quia filius Regis est, & futurus dominus noster, Regnique successor, venite & constituamus eum nobis in Regem, & ejiciamus à terrra nostra *Lodowicum* filium Regis *Franciæ*, & gentem suam, auferamusque opprobrium terræ nostræ, & disrumpamus jugum servitutis iniquæ. Ad hæc Comes *Gloucestrensis*, & quomodo poterimus hæc facere? Vocavimus enim eum, & fidelitatem ei fecimus. Cui ille, possumus inquit & debemus, quoniam fidelitatibus nostris abusus est. Vocavimus enim eum, & volumus eum præfecisse; sed in superbiam jam erectus sprevit & despexit nos: & si dimiserimus eum sic, subvertet nos & terram nostram, erimusque quasi opprobrium hominum & abjectio plebis suæ. Ad hæc quasi divinitus inspirati conclamabant omnes, fiat sic, fiat Rex, fiat Rex: statueruntque diem coronations suæ, diem scilicet Apostolorum *Simonis* & *Judæ*, quo die *Londoniæ* coronatus est, & in Regem consecratus, astante Archiepiscopo *Cantuariensi Stephano*, per manus *Galli* Apostolicæ sedis Legati, cujus consilio & admonitione idem Rex cruce signatus est in Festo omnium Sanctorum, eodem anno, scilicet M. CCXVI.

Henricus tertius coronatur.

CAP. II.

Triumphavit apud Lincolniam, *& ejecti sunt* Franci.

1217 MOxque Consiliarii novi Regis congregato ex universis Provinciis exercitu copioso occurrerunt *Lodowico*, & Baronibus qui cum eo erant, apud *Lincolniam*, in anno sequenti, &, commisso ibidem gravi prælio, cæsi sunt multi, & Magnatorum plures captivati, fugientibus cæteris, qui per velocem fugam se salvare poterant: captusque est *Lodowicus* filius Regis *Franciæ*, cum multa fecisset, vastassetque plurima usque *Lincolniam*; & tunc adimpletum est verbum patris sui, quod nunciis ejusdem filii jam dudum dixerat. Cum enim quæsissit à nunciis ubi filius ejus esset in *Anglia*, responderunt apud *Stanfordiam*. Et ille, nunc, inquit, habet Castrum *Doverniæ*. At illi, non. Et intulit Rex, per brachium Sancti *Jacobi* non habet filius meus unum terræ pedem in *Anglia*. Et tandem sedato furore, ait idem *Lodowicus*, Domini charissimi, ab initio terram vestram non veni gratis, sed vocastis me: nunc autem si corpore meo abusi fueritis, ut morti tradar, dicetur de vobis quia seduxistis me: sed facite mihi rogo misericordiam vestram, & cum salvo conductu dimittite me ut revertar; faciamque vobis juramentum, quod nunquam terram hanc ingrediar, nec vobis nec alicui vestrum unquam molestus existam. At illi adquieverunt

Lodovicus redit in Galliam.

quieverunt ei, & accepto juramento, usque ad mare conduxerunt, reversusque est in terram suam, strenuitatem *Anglicanæ* militiæ sic expertus. Rex vero novus, qui patri barbaro impubes successit, præventus est à Deo in benedictionibus dulcedinis. Nam à teneris innocentiæ suæ annis superni amoris fervorem concepit. In tota vita sua titulo humilitatis & innocentiæ, puritate conscientiæ, morum suavitate & gravitate ita excelluit inter prædecessores suos, quibus solo nomine Regio congruebat; & ita quasi Sanctus inter homines imperabat, ut terrenus quidem Angelus videretur. *Henricus 3*

CAP. III.

Quomodo Tyrannus occiditur in Mari cum suis.

IN Primordiis istius novi Regis, erat quidam Tyrannus ex *Hispania*, cognomine *Monachi*. Hic cum multas exegisset prædas, multaque loca suo subjugasset imperio, tandem anhelavit ad Regnum *Angliæ* conquærendum. Cumque quæsisset à suis qualis esset terra, & quis Rex; respondissent que ei, Terra quidem optima, & ejus Rex puer parvulus; confestim subintulit, dignius quidem puerum regi quam regere: quomodo regere potest, cui regi necesse est? eamus ergo & deponamus eum. Statimque magna classe congregata, cum immenso apparatu & exercitu *Angliam* appetiit, & cum esset in mari adhuc longe à terra, cognovissentque Marinarii de *Portubus* adventum ejus, & timuissent eum, eo quod multa mala prædicabantur de hoc homine, dixerunt inter se, si applicaverit Tyrannus iste, vastabit omnia, eo quod terra præmunita non est, & longe distat à nobis Rex cum auxilio suo; ponamus ergo in manibus nostris animas nostras, & aggrediamur eos, dum adhuc in mari sunt, quoniam virtus eo modo minima, & veniet nobis auxilium de Excelso. Et intulit unus, cujus edicto cæteri favebant, est ne vestrum aliquis, qui hodie pro *Anglia* mori paratus est? Et ait unus, ecce ego. At ille inquit, tolle tecum securim, & cum videris nos cum nave tyranni congredi, statim navis ipsius malum, ascende, & vexillum quod in altum erigitur deprime, ut sic dispergantur & pereant cæteræ naves, dum Ducem non habeant, neque præcessorem. Festinanter itaque conscenderunt naves suas, & laxatis ad ventum velis, cum immenso impetu irruerunt in hostes. Traditque Dominus eos in manus eorum: &, multis submersis & peremptis, reversi sunt cum gaudio & præda magna, & salvatus est puer & novus Rex per puerum *Jesum* regnantem in secula. Unde fertur ipsum novum Regem, dum die quadam coram altari beatæ Virginis & filii sui Regis assisteret, tale verbum protulisse, Rogo te puerum Regem, ut me Regem puerum de cætero regas & defendas. 1217

CAP. IV.

Quomodo Christiani in Terra Sancta profecerunt, & defecerunt.

ANno Domini millesimo CCXIX. Et Regni Regis *Henrici* quarto, a Christianis nostris capta est *Damiata* civitas validissima, & diu obsessa, mense scilicet *Novembri*; in qua repertus est ingens auri & argenti thesaurus, & armorum copia, & farris abundantia magna: factaque est in castris *Saracenorum* horror & confusio, & amara mentium conturbatio. In populo quidem Dei lætitia magna, sed brevis quidem; nam in superbiam erecti gratia Dei abusi sunt, & ideo, peccatis exigentibus, conversa est lætitia in luctum, & Organa eorum in voces flentium. Dum enim exirent incaute ad obsidendum civitatem *Thaer*, inundatæ sunt aquæ fluminis, & creverunt in immensum, ita, quod reverti non poterant, cum sibi deficerent necessaria. Propter quod in mortis 1219 *Damiata capta.*

Henricus 3. tis articulo positi pacem, qualem poterant, adepti sunt. Inierunt enim cum hostibus treugas septennales, & *Damiatam* reddiderunt, captivis etiam utrinque liberatis, & Sancta Cruce, ut aiunt, Christianis liberata. Eodem anno Beatus *Thomas* translatus est, *Nonas* scilicet *Julii*; & Sanctus *Hugo Lincolniensis* Episcopus canonizatus est.

Damiata Saracenis reddita.

CAP. V.

Wallenses *Rebellarunt* & Leulinus *fecit Homagium.*

1223 ANno Domini M. CCXXIII. & Regni Regis *Henrici* octavo, *Leulinus* Princeps *Walliæ*, quorundam potentum pravo fretus consilio, sperans eorundem auxilium sed frustra valiturum, insurrexit atque levavit manum suam contra *Henricum* Regem, suscitando guerram gravem, & seditionem magnam: nam villas plurimas ipsius Regis rapina & incendio consumpsit, homines plurimos interemit gladio, & Castella fidelium suorum quasi in planiciem redigens solo tenus prostravit. Quibus cognitis Rex congregato exercitu, & consilio fretus *Cantuariensis* Archiepiscopi, qui ei fideliter & efficaciter succurrebat, declinavit ibidem. Cumque sui multas exegissent prædas & *Willielmus* Comes *Marescallus* multas terras ejusdem *Leulini*, & plura Castella invasisset, pœnituit ipse *Leulinus*; cernensque se ipsum potentia imparem, & longe viribus inferiorem, pacem licet invitus postulavit. Quæ quidem donabatur ei, sed conditione, gratia; fecit enim Homagium Regi cum optimatibus suis, & totam terram, quam *Willielmus Marescallus* ab eo invaserat, & jam quasi vi possidere inceperat cum Castellis, & omnibus pertinentiis suis, eidem *Marescallo* pacifice possidendam concessit, & quietam clamavit in perpetuum: damnumque, quod Regalibus intulerat, se restauraturum in omnibus obligavit, datis ad hoc obsidibus multis de nobilioribus terræ suæ, exceptis tamen interfectis, quos vivificare non potuit. Quibus sic peractis natale Domini tenuit apud **Northampton**, ubi consilio & auxilio memorati *Cantuariensis* Archiepiscopi, reddita sunt ei fere omnia Castra sua ad proprium jus Regium pertinentia, & Gratia Dei sic operante per industriam Archipræsulis, factum est hoc subito & in pace, quod vix proficere posset Rex cum armata manu & tempore longo. Sequenti autem anno *Willielmus Marescallus* duxit in uxorem sororem Regis *Henrici*. Eodem anno prædicto obiit Rex *Franciæ*, secundo *Idus Julii*, cui successit *Lodowicus*.

Pax Leulino conceditur.

CAP. VI.

Quomodo Rex Henricus *concessit suis Magnam Cartam.*

1224 ANno Domini M. CCXXIV. & Regni Regis *Henrici* IX. Idem Rex de consilio magnatorum suorum, & cleri, & populi, concessit & confirmavit omnibus fidelibus suis hanc subscriptam Magnam Cartam Libertatum, perpetuis temporibus tenendam & observandam.

Magna Carta Libertatum.

Magna Carta. HEnricus Dei Gratia Rex *Angliæ*, Dominus *Hiberniæ*, Dux *Normanniæ* & *Aquitaniæ*, Comes *Andegaviæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Vicecomitibus, Præpositis, Ministris, & omnibus Ballivis, & Fidelibus suis præsentem Cartam inspecturis vel audituris Salutem. Sciatis quod nos intuitu Dei & pro salute animæ nostræ, & antecessorum

cessorum nostrorum & successorum, ad exaltationem Sanctæ Ecclesiæ, & emendationem Regni nostri, spontanea & bona voluntate nostra, dedimus & concessimus, & hac præsenti Carta nostra confirmavimus, & pro nobis Hæredibus nostris in perpetuum, de consilio venerabilis Patris S. tituli Sancti *Martini*, Præsbyteri, Cardinalis & Apostolicæ sedis Legati, Domini *W. Eborum* Archiepiscopi, & aliorum Episcoporum *Angliæ*, *W. Marescalli* Comitis *Pembrochii* Rectoris nostri & Regni, & aliorum fidelium Comitum, & Baronum nostrorum *Angliæ*, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, & omnibus de Regno nostro hominibus, has Libertates subscriptas, habendas & tenendas in Regno nostro *Angliæ* in perpetuum. Quod *Anglicana* Ecclesia libera sit, & habeat jura sua integra, & libertates suas illæsas. Concessimus etiam & dedimus omnibus liberis hominibus Regni nostri, pro nobis & hæredibus nostris in perpetuum, omnes libertates subscriptas, tenendas & habendas sibi & hæredibus suis, de nobis & hæredibus nostris. Si quis Comitum, vel Baronum nostrorum, sive aliorum tenentium de nobis in capite per servitium militare, mortuus fuerit, & cum decesserit, hæres ejus plenæ ætatis fuerit, & relevium nobis debuerit, habeat terram suam per antiquum relevium, scilicet, hæres vel hæredes Comitis, de Comitatu integro, pro Centum Libris. Hæres vel hæredes Baronis de Baronia integra pro Centum marcis. Hæres vel hæredes Militis, de Feodo Militis integro pro centum solidis ad plus, & qui minus debuerit minus det, secundum antiquam consuetudinem Feodorum. Si autem hæres alicujus talium fuerit infra ætatem, Dominus suus non habeat custodiam ejus, nec terræ suæ, antequam homagium receperit. Et postquam talis hæres fuerit in custodia, cum ad ætatem pervenerit, scilicet XXI. annorum, habeat hæreditatem suam sine relevio & sine fine. Ita tamen quod si ipse, dum infra ætatem fuerit, fiat miles, nihilominus terra sua remaneat in custodia Dominorum suorum, usque ad terminum prædictum. Custos terræ hujus hæredis, qui infra ætatem fuerit, non capiat de terra hæredis nisi rationabiles exitus, & rationabiles consuetudines, & rationabilia servitia, & hoc sine destructione & vasto hominum & rerum. Et si commiserimus custodiam terræ alicujus tali vicecomiti, vel alicui alii qui de exitibus nobis debeat respondere, & ille destructionem de custodia fecerit, vel vastum, nos ab eo capiemus emendam, & terra illa committatur duobus legalibus viris & discretis de Feodo illo, qui de exitibus nobis respondeant, vel ei cui eos assignaverimus. Et si dederimus vel vendiderimus alicui custodiam alicujus talis terræ, & ille vastum, vel destructionem inde fecerit, amittat ipsam custodiam, & tradatur duobus legalibus & discretis viris de Feodo illo, qui de exitibus nobis respondeant, sicut prædictum est. Custos autem quamdiu custodiam terræ habuerit sustentet domos, parcos, vivarium, molendina, & cætera ad terram illam pertinentia de exitibus illius terræ, & reddat hæredi, cum ad plenam ætatem pervenerit, terram suam totam instauratam de carrucis, & omnibus aliis rebus, ad minus secundum quod eam receperit. Hæc autem omnia observentur de custodiis Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Abbatiarum, Prioratuum, Ecclesiarum, & dignitatum vacantium, quæ ad nos pertinent, excepto quod hujusmodi custodiæ vendi non debent. Hæredes autem maritentur sine disparagatione. Vidua post mortem mariti sui statim, & sine difficultate aliqua, habeat maritagium suum & hæreditatem suam, nec aliquid det pro dote sua, vel maritagio suo, vel hæreditate sua, quam hæreditatem maritus suus & ipsa tenuerunt die obitus ipsius mariti, & maneat in capitali messuagio mariti sui per XL. dies post mortem mariti sui, infra quos assignetur ei Dos sua, nisi prius sit ei assignata, vel nisi Domus illa sit Castrum; & si de Castro recesserit, statim provideatur ei domus competens, in qua possit honeste morari, quousque dos sua ei assignetur, secundum quod prædictum est. Et habeat rationabile interim de communi estoverium, assignetur etiam ei pro dote sua tertia pars totius terræ mariti sui, quæ sua fuit in vita sua, ni de minore dotata fuerit ad Ostium Ecclesiæ. Nulla vidua distringatur ad se maritandum,

Henricus 3.

Henricus 3. ritandum, dum voluerit vivere sine marito: ita tamen quod securitatem faciat, quod se non maritabit sine assensu nostro, si de nobis tenuerit vel sine assensu Domini sui, si de alio tenuerit. Nos vel Ballivi nostri non seisiemus terram aliquam, vel reditum alicujus pro debito aliquo, quamdiu catalla debitorum præsentia sufficiunt ad debitum reddendum, & ipse debitor paratus sit ad inde satisfaciendum. Nec plegii ipsius debitoris distringantur, quamdiu ipse capitalis debitor sufficit ad solutionem debiti. Et si capitalis debitor defecerit in solutione debiti, non habens unde reddat, aut reddere noluerit cum possit, plegii sui respondeant de debito. Et si voluerint, habeant terrras & redditus debitoris, quousque sit eis satisfactum de debito, quod ante pro eo solverint, nisi capitalis debitor monstraverit se esse inde quietum versus eosdem plegios. Civitas *Londoniensis* habeat omnes libertates & liberas consuetudines suas antiquas. Præterea volumus & concedimus, quod omnes aliæ civitates, Burgi, Villæ, & Barones de *Quinque Portubus*, & omnes Portus habeant omnes libertates, & liberas consuetudines suas. Nullus distringatur ad faciendum majus servitium de Feodo Militis, nec de alio libero tenemento quam inde debetur. Communia placita non sequantur curiam nostram, sed teneantur in aliquo certo loco: recognitiones de nova disseisina, & de morte antecessoris non capiantur nisi in suis Comitatibus, & hoc modo; nos vero, vel si extra Regnum fuerimus, capitalis justitiarius noster mittet justitiarios nostros per unumquemque Comitatum semel in anno, qui cum Militibus Comitatus capiant in Comitatu assisas prædictas: & ea, quæ in eodem adventu suo in Comitatu per justitiarios prædictos, ad dictas assisas capiendas missos, terminari non possunt, per eosdem terminentur alibi in itinere suo; & ea quæ per eosdem, propter difficultatem aliquorum articulorum, terminari non possunt, referantur ad justitiarios nostros de Banco, & ibi terminentur. Assisæ de ultima præsentatione semper capiantur coram justitiariis nostris de Banco, & ibi terminentur. Liber homo non amercietur pro parvo delicto, nisi secundum modum ipsius delicti; & pro magno delicto, nisi secundum magnitudinem delicti, salvo contenemento suo; & mercator eodem, modo salva merchandisa sua; & villanus alterius quam noster eodem modo amercietur, salvo wainagio suo, si inciderit in nostram misericordiam. Et nulla prædictarum misericordiarum ponatur, nisi per sacramentum proborum & legalium hominum de vicineto. Comites, & Barones non amercientur, nisi per pares suos, & non nisi secundum modum delicti. Nulla Ecclesiastica persona amercietur secundum quantitatem Beneficii sui Ecclesiastici, sed secundum laicum Feodum suum vel tenementum, & secundum quantitatem delicti. Nec Villa nec Liber homo distringatur facere pontes aut ripas, nisi qui ab antiquo & de jure facere debent & solent. Nullæ ripariæ de cætero defendantur, nisi qui fuerunt in defenso, tempore *Henrici* Regis avi nostri, per eadem loca, & per eosdem terminos, sicut esse consueverunt tempore suo. Nullus Vicecomes, Constabularius, Coronator, vel alii Ballivi nostri teneant placita coronæ nostræ. Si aliquis tenens de nobis laicum Feodum moriatur, & Vicecomes vel Ballivus noster ostendat literas nostras patentes de summonitione nostra, de debito quod defunctus nobis debuit, liceat Vicecomiti vel Ballivo nostro attachiare & inbreviare catalla defuncti inventa in laico Feodo suo, ad valentiam illius debiti, & visum legalium hominum, ita tamen quod nihil inde amoveatur, donec persolvatur nobis debitum, quod clarum fuerit, & residuum relinquatur executoribus ad faciendum testamentum defuncti. Et si nihil nobis debeatur ab ipso, omnia catalla cedant defuncto, salvis uxori ejus & pueris suis rationabilibus partibus suis. Et nullus Constabularius vel alius Ballivus noster capiat blada vel alia catalla alicujus, qui non sit de villa ubi Castrum situm est, nisi statim inde reddat denarios, aut respectum inde habere possit de voluntate venditoris, si autem de villa illa fuerit, infra XL dies reddat pretium. Nullus Constabularius, aut ejus Ballivus, distringat aliquem militem ad donandum denarios, pro custodia Castri,

Castri, si ipse eam facere voluerit in propria persona sua, vel per alium probum hominem, si ipse eam facere non possit propter rationabilem causam. Et si non duxerimus vel miserimus eum in exercitum, quietus erit de custodia secundum quantitatem temporis, quo per nos fuerit in exercitu, de Feodo pro quo nobis fecerit servitium in exercitu. Nullus Vicecomes, vel alius Ballivus noster, vel alius capiat equos vel carectas alicujus pro cariagio nostro faciendo, nisi reddat liberationem antiquitus statutam; scilicet pro carecta ad duos equos x. denarios per diem; pro carecta ad tres equos XIV. denarios per diem. Et nulla carecta alicujus personæ Ecclesiasticæ, vel Militis, vel alicujus Domini capiatur per Ballivos prædictos, nec nos, nec Ballivus noster, nec alii capiemus boscum ad Castrum seu ad alia agenda nostra, nisi per voluntatem illius cujus fuerit boscus ille. Nos non tenebimus terras illorum, qui convicti fuerint de felonia, nisi per unum annum & unum diem, & tunc reddantur terræ Dominis Feodorum. Omnes Kidelli de cætero deponantur penitus per *Thamisiam* & *Medewigam* per totam *Angliam*, nisi per costam maris. Breve, quod vocatur Præcipe in capite, non fiat de cætero alicui de aliquo tenemento, unde liber homo perdat curiam suam. Una mensura vini sit per totum Regnum nostrum, & una mensura cervisiæ & bladi, scilicet quarterium *Londoniense*. Et una latitudo pannorum tinctorum, russetorum & habergettorum, id est, duarum ulnarum inter listas. De ponderibus vero sit ut de mensuris. Nihil detur de cætero pro Brevi inquisitionis, ab eo qui inquisitionem petit de vita & membris, sed gratis concedatur, & nulli negetur. Si aliquis teneat de nobis per Feodi Firmam, vel Socagium, vel Burgagium, & de alio teneat terram per servitium militare, nos non habemus custodiam hæredis, vel terræ suæ, quæ est de Feodo alterius, occasione illius Feodi Firmæ, vel Socagii, vel Burgagii, nisi ipsa Feodi Firma debeat nobis servitium militare. Nos non habebimus Custodiam hæredis vel terræ alicujus quam tenet de alio per servitium militare occasione alicujus parvæ seriantiæ, quam tenet de nobis per servitium reddendi nobis cultellos, vel sagittas, vel hujusmodi. Nullus Ballivus de cætero ponat aliquem manifeste ad juramentum simplici loquela sua, sine testibus fidelibus ad hoc inductis. Nullus liber homo capiatur, vel imprisonetur, aut disseisietur de libero tenemento suo, vel libertatibus, vel liberis consuetudinibus suis, aut utlagetur, aut exuletur, aut aliquo modo destruatur: nec super eum ibimus, nec super eum mittemus nisi per legale judicium parium suorum, vel per legem terræ. Nulli vendemus, nulli negabimus aut differemus rectum vel justitiam. Omnes mercatores, nisi antea publice prohibiti fuerint, habeant salvum & securum conductum exire de *Anglia*, & venire in *Angliam*, & morari, & ire per *Angliam*, tam per terram, quam per aquam, ad emendum, vel vendendum, sine omnibus tollis malis, per antiquas & rectas consuetudines, præterquam in tempore guerræ. Et si sint de terra contra nos guerrina, & tales inveniantur in terra nostra in principio guerræ, attachientur sine damno corporum & rerum, donec sciatur à nobis vel à capitali justitiario nostro, quomodo mercatores terræ nostræ tractentur, qui tunc inveniantur in terra contra nos guerrina. Et si nostri salvi sint ibi, alii salvi sint in terra nostra. Si aliquis tenuerit de aliqua Escaeta, sicut de honore Walingford, Notingham, Bolon. Lanc. vel de aliis Escaetis, quæ sunt in manu nostra, & sint Baroniæ, & obierit hæres ejus, non det aliquod relevium, nec faciat nobis aliud servitium quam faceret Baroni, si Baronia esset in manu Baronis; & nos eodem modo eam tenebimus quo Baro eam tenuit. Nec nos occasione talis Baroniæ, vel Escaetæ habebimus custodiam, vel Escaetam aliquorum hominum nostrorum, nisi alibi tenuerit de nobis in capite ille, qui tenuit Baroniam vel Escaetam. Nullus liber homo de cætero det, vel vendat amplius de terra sua, quam ut de residuo terræ suæ possit sufficienter fieri Domino Feodi servitium ei debitum, quod pertinet ad Feodum illud. Omnes Patroni Abbatiarum, qui habent Cartas Regum *Angliæ* de advocatione per antiquam tenuram vel possessionem, habeant

Henricus 3.

Henricus 3. beant earum custodiam, cum vacaverint, sicut habere debent, & sicut supra declaratum est. Nullus capiatur vel imprisonetur propter appellum feminæ de morte alterius quam viri sui. Nullus Comitatus teneatur de cætero in Regno nostro nisi de mense in mensem, & ubi major terminus esse solebat, major sit. Nec aliquis Vicecomes vel Ballivus suus faciat terminum suum per hundredum, nisi bis in anno, & hoc non nisi in loco debito & consueto. Et est consuetudo videlicet semel post Pascha, & iterum semel post Festum Sancti *Michaelis*, & visus de franco plegio tunc fiat ad illud terminum Sancti *Michaelis* sine occasione. Ita scilicet quod quilibet habeat libertates suas, quas habuit, & habere consuevit tempore *Henrici* Regis avi nostri, vel quas postea adquisivit. Fiat autem visus de franco plegio sic; videlicet quod pax nostra teneatur; & quod Trithinga integra sit, sicut esse consuevit; & quod Vicecomes non quærat occasiones; & quod contentus sit de eo, quod Vicecomes consuevit habere de visu suo habendo, tempore *Henrici* Regis avi nostri. Non liceat alicui de cætero dare terram suam alicui Domui Religiosæ, ita quod postea illam resumat de eadem domo tenendam. Nec liceat alicui Domui Religiosæ terram alicujus sic accipere quod postea tradat eam illi, à quo eam recepit, tenendam. Et si quis de cætero terram suam alicui Domui Religiosæ sic dederit, & super hoc convictus fuerit, donum suum penitus cassetur, & terra illa Domino illius Feodi convertatur. Scutagium de cætero capiatur, sicut capi consuevit tempore *Henrici* Regis avi nostri, salvis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Templariis, Hospitalariis, Comitibus, Baronibus, Militibus, & omnibus aliis, tam personis Ecclesiasticis, quam secularibus, libertatibus & liberis consuetudinibus suis, quas prius habuerunt. Omnes autem consuetudines istas prædictas & libertates concessimus in Regno nostro tenendas, quantum ad nos pertinet, & homines nostros, & omnes de Regno nostro, tam Clerici quam Laici observent, quantum ad se pertinet, & erga suos. Pro hac autem concessione & donatione libertatum istarum, & aliarum contentarum, in Carta nostra de Foresta, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, Milites, libere tenentes, & omnes de Regno nostro dederunt nobis quintam decimam partem omnium bonorum suorum mobilium. Concessimus etiam eisdem pro nobis & hæredibus nostris, quod nec nos nec hæredes nostri aliquid perquiremus, per quod libertates in hac Carta contentæ infringantur, vel infirmentur. Et si ab aliquo contra eas perquisitum fuerit, nihil valeat, & pro nullo habeatur. Datum per manum venerabilis Patris nostri Domini *R. Dunelmensis* Episcopi, Cancellarii nostri, apud *Westlondoniam* XI. die *Februarii*, anno Regni nostri nono. Teste me ipso & aliis prænominatis.

Carta de Foresta.

Data est hæc Carta anno Dom. 1224. *Regni vero Henrici* 9.

HEnricus Dei gratia, &c. Baronibus, Justitiariis, Forestariis, Præpositis, Ministris, Ballivis, & omnibus Fidelibus suis Salutem. Sciatis nos intuitu Dei, & pro salute animæ nostræ, & animarum antecessorum, & successorum nostrorum, & ad exaltationem Sanctæ Ecclesiæ, & emendationem Regni nostri, spontanea & bona voluntate nostra, dedimus & concessimus, & præsenti Carta nostra confirmavimus, pro nobis & hæredibus nostris in perpetuum, de consilio Venerabilis Patris Domini *S.* tituli Sancti *Martini*, Presbyteri Cardinalis, & Apostolicæ Sedis Legati; Domini *W. Eborum* Archiepiscopi; *W. Londoniensis* Episcopi, & aliorum Episcoporum *Angliæ*; *Willielmi Marescalli* Comitis Pembrok Rectoris nostri & Regni nostri, & aliorum Fidelium Comitum & Baronum nostrorum *Angliæ*, has libertates subscriptas tenendas in Regno nostro *Angliæ* in perpetuum. In primis omnes Forestæ, quas Rex *Henricus* avus noster afforestavit, videantur per bonos & legales homines, & si boscum aliquem alium quam suum Dominicum afforestaverit, ad damnum illius,

lius, cujus boſcus ille fuerit, afforeſtetur. Et, ſi boſcum ſuum proprium afforeſtaverit, remaneat Foreſta, ſalva communa de herbagio, & aliis in eadem Foreſta, vel qui eam prius habere conſueverit. Homines, qui manent extra Foreſtam, non veniant de cætero coram juſtitiariis noſtris de Foreſta per communes ſummonitiones, niſi ſint in placito vel plegio alicujus vel aliquorum, qui attachiantur propter Foreſtam noſtram. Omnes autem boſci, qui fuerunt afforeſtati per Regem *Richardum* avunculum noſtrum, vel per Regem patrem noſtrum, uſque ad primam coronationem noſtram, ſtatim deafforeſtentur, niſi fuerit Dominicus boſcus noſter. Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, Milites, & libere tenentes, qui boſcos ſuos habent in Foreſtis noſtris, habeant boſcos ſuos, ſicut eos habuerunt tempore coronationis prædicti *Henrici* Regis avi noſtri, ita quod quieti ſint in perpetuum de omnibus purpræſturis, vaſtis, & aſſartis, factis in illis boſcis poſt illud tempus, uſque ad principium ſecundi anni coronationis noſtræ. Et qui de cætero vaſtum, purpræſturam, vel aſſartum, ſine licentia noſtra, in illis fecerint, de vaſtis, purpræſturis, & aſſartis nobis reſpondeant. Rewardores noſtri eant per Foreſtas noſtras, ad faciendum rewardum, ſicut fieri conſuevit tempore primæ coronationis prædicti *Henrici* Regis avi noſtri, & non aliter inquiſitio, vel viſus de expeditatione canum exiſtentium in Foreſta, de cætero fiat, quando fieri debet rewardum, ſcilicet de tertio anno in tertium annum, & tunc fiat per teſtimonium & viſum legalium hominum, & non aliter. Et ille, cujus canis inventus eſt non expeditatus, tunc det pro miſericordia III. Solidos, & de cætero nullus bos capiatur pro expeditatione. Talis ſit expeditatio communiter per aſſiſam, quod tres ortelli abſcindantur ſine pelota de pede anteriori, nec expeditentur canes de cætero, niſi in locis ubi conſueverunt expeditari, tempore primæ coronationis prædicti *Henrici* Regis avi noſtri. Nullus Foreſtarius, vel Ballivus de cætero faciat ſcotale, vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliquod, vel agnos vel porcellos, nec aliquam collectam faciant, & per viſum & ſacramentum XII. rewardorum, quando faciunt rewardum. Tot Foreſtarii ponantur ad Foreſtas Cuſtodiendas quot ad illas cuſtodiendas rationabiliter viderint ſufficere. Nullum Swanimotum de cætero teneatur in Regno noſtro, niſi ter in anno; videlicet in principio XV. dierum ante Feſtum Sancti *Michaelis*, quando Agiſtatores convenient ad agiſtandum Dominicos boſcos noſtros; & circa Feſtum Sancti *Martini*, quando Agiſtatores noſtri debent recipere pannagium noſtrum: & ad iſta duo Swanimota conveniant Foreſtarii, Viridarii, & Agiſtatores, & nullus alius per diſtrictionem. Et tertium Swainemotum teneatur in initio XV dierum ante Feſtum Sancti *Johannis Baptiſtæ* pro venatione beſtiarum noſtrarum, & ad illud Swanimotum tenendum conveniant Foreſtarii & Viridarii, & non alii per diſtrictionem. Et præterea ſingulis XL. diebus per totum annum conveniant Foreſtarii & Viridarii, ad videndum attachiamenta de Foreſta, tam de viridi quam de venatione per præſentationem ipſorum Foreſtariorum, & coram ipſis attachiatis. Prædicta præterea Swainemota non teneantur, niſi in Comitatu, in quibus teneri conſueverunt. Unuſquiſque liber homo agiſtet boſcum ſuum in Foreſta pro voluntate ſua, & habeat pannagium ſuum. Concedimus etiam quod unuſquiſque liber homo poſſit ducere porcos ſuos per Dominicum boſcum noſtrum, libere & ſine impedimento, ad agiſtandum eos in boſcis ſuis propriis, vel alibi ubi voluerit. Et ſi porci alicujus liberi hominis una nocte pernoctaverint in Foreſta noſtra, non inde occaſionetur ita quod aliquid de ſuo perdat. Nullus de cætero amittat vitam vel membra pro venatione noſtra. Sed, ſi aliquis captus ſit, & convictus de captione venationis, gratuito redimatur, ſi habeat unde redimi poſſit. Et ſi non habeat unde redimi poſſit, jaceat in priſona noſtra per unum annum, & unum diem. Et, ſi poſt unum annum & unum diem plegium invenire poſſit, exeat de priſona. Sin autem abjuret Regnum *Angliæ*. Quicunque Archiepiſcopus, Epiſcopus, Comes, vel Baro, veniens ad nos per mandatum noſtrum tranſeat [per Foreſtam noſtram

Henricus 3.

Henricus 3. ſtram, liceat ei capere unam beſtiam, vel duas, per viſum Foreſtarii, ſi præſens fuerit, ſin autem faciat] cornare, ne videatur hoc furtive facere. Iterum liceat eis redeundo facere ſicut prædictum eſt. Unuſquiſque liber homo de cætero faciat ſine occaſione in boſco ſuo, vel in terra ſua quam habet in Foreſta, molendinum, ſtagnum, vivarium, marleram, foſſatum, vel terram arabilem, extra coopertum in terra arabili, ita quod non ſit ad nocumentum alicujus vicini. Unuſquiſque liber homo habeat in boſcis ſuis aereas accipitrum, eſpervarum, falconum, aquilarum, & hieronum. Et habeat ſimiliter mel, quod inventum fuerit in boſcis ſuis. Nullus Foreſtarius de cætero, qui non eſt Foreſtarius de Feodo, reddens nobis firmam pro balliva ſua, capiat cheminagium aliquod in balliva ſua. Foreſtarius autem de feodo; nobis firmam reddens per balliva ſua, capiat cheminagium, videlicet pro carecta per dimidium annum duos denarios; & per alium dimidium annum II. denarios; & pro equo, qui portat ſummagium ſuper dorſum ſuum per dimidium annum, obolum; & per alium dimidium annum obolum; & non niſi de illis, qui extra ballivam ſuam veniunt tanquam mercatores per licentiam ſuam ad boſcum, maremium, corticem, vel emendum carbonem, & alibi ducendum, ad vendendum, ubi voluerint. Et de nulla alia carecta vel equo portante ſummagium capiatur aliquod chiminagium, niſi in locis ubi antiquitus capi conſuevit. Illi autem, qui portant ſuper dorſum ſuum boſcum, corticem, vel carbonem ad vendendum, quamvis inde vivant, nullum de cætero dent chiminagium. De boſcis autem illorum nullum detur chiminagium Foreſtariis noſtris, præterquam de Dominicis boſcis noſtris. Omnes utlagati pro Foreſta tantum, à tempore *Henrici* Regis avi noſtri uſque ad primam coronationem noſtram, veniant ad pacem noſtram ſine impedimento, & ſalvos plegios inveniant, quod de cætero non foriſfacient nobis de Foreſta noſtra. Nullus Caſtellanus vel alius teneat placita de Foreſta noſtra, de viridi, ſive de venatione; ſed quilibet Foreſtarius de Feodo attachiet placita de Foreſta, tam de viridi quam de venatione, & ea præſentet viridariis Provinciarum, & cum inrotulata fuerint, & ſub ſigillis Viridariorum incluſa, præſententur capitali Juſtitiario, cum in partes illas venerit, ad tenendum placita Foreſtæ, & coram eo terminentur. Has autem libertates de Foreſta conceſſimus omnibus; ſalvis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Militibus, & aliis, tam perſonis Eccleſiaſticis, quam Secularibus, libertatibus & liberis conſuetudinibus ſuis, in Foreſta, & extra in Warennis, & aliis, quas prius habuerunt. Omnes autem iſtas conſuetudines, & libertates, quas conceſſimus in Regno noſtro, tam Clerici quam Laici obſervent, quantum ad ſe pertinet, erga ſuos. Pro hac autem conceſſione, donatione, & confirmatione libertatum iſtarum, & aliarum contentarum in Carta noſtra de libertatibus, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, Milites, libere tenentes, & omnes de Regno noſtro dederunt nobis quintam decimam partem omnium bonorum ſuorum Mobilium; conceſſimus etiam eiſdem pro nobis & hæredibus noſtris, quod nec nos nec hæredes noſtri aliquid perquiremus, per quod libertates in hac Carta contentæ infringantur, vel infirmentur. Et ſi quid contra hæc ab aliquo perquiſitum fuerit, non valeat, & pro nullo habeatur. Teſte me ipſo apud *Weſtmonaſterium* decimoſexto die *Februarii*; anno Regni noſtri nono.

Confirmatio Cartarum in ætate plena.

H*Enricus* Dei gratia, &c. uſque finem Magnæ Cartæ. Nunc autem conceſſimus & præſenti Carta noſtra confirmavimus, omnibus prædictis de Regno noſtro, omnes libertates & liberas conſuetudines contentas in actis noſtris, quas eiſdem fidelibus noſtris fieri fecimus, cum in minore eſſemus ætate, ſcilicet tam in Magna Carta noſtra, quam in Carta noſtra de Foreſta: & volumus pro nobis & hæredibus noſtris, quod præfati fideles noſtri, & ſucceſſores hæredes eorum, habeant & teneant in perpetuum omnes libertates & liberas conſuetudines

etudines predictas, non obstante quod prædicte Cartæ confectæ fuerint cum *Henricus* 3.
minoris essemus ætatis, ut prædictum est, his testibus, *Edmundo Cantuariæ* Archiepiscopo, & omnibus aliis in Magna Carta nominatis. Datum per manum Venerabilis Patris *R. Cicestrensis* Episcopi, Cancellarii nostri, XXXVIII. die *Januarii*, anno Regni nostri XXI. & in anno sequenti dabatur Regi Tricesima.

CAP. VII.

Excommunicatio super Violatores Cartarum.

ANno Domini M. CCLIII. *Idibus Maii*, in majori Aula *Westmonasteriensi*, sub 1253
præsentia & assensu Domini *Henrici* Regis *Angliæ* illustris, & Domini *Richardi* Comitis *Cornubiæ* fratris sui, *Rogeri* Comitis *Norfolch* Marescalli *Angliæ*, *H*.Comitis Hereford, *H*.Comitis *Exoniensis*, *J*.Comitis Warenn, & aliorum magnatum Regni *Angliæ*. Nos *Bonifacius*, divina miseratione *Cantuariæ* Archiepiscopus, totius *Angliæ* Primas, *R. Londoniensis*, *E. Eliensis*, *R. Lincolniensis*, *W. Wigorniensis*, *W. Norwicensis*, *P.* Hereford, *W.* Sarum, —*Dunelmensis*, *R. Exoniensis*, *S. Carleolensis*, *W. Bathoniensis*, *R. Roffensis*, *E. Minevensis* Episcopi, Pontificalibus induti, cautela accensi in transgressores libertatum Ecclesiarum, seu liberarum consuetudinum Regni *Angliæ*, & præcipue earum quæ continentur in Carta libertatum Regni, & in Carta de Foresta, Excommunicationis sententiam solemniter tulimus in hac forma: Auctoritate Dei Patris Omnipotentis, & Filii, & spiritus Sancti, & gloriosæ Genitricis Dei Virginis *Mariæ*, & bonorum Apostolorum *Petri* & *Pauli*, omniumque Apostolorum; beati *Thomæ* Archiepiscopi & Martyris, & omnium Martyrum; & beati *Edwardi* Regis *Angliæ*, omniumque Confessorum atque Virginum, omniumque Sanctorum Dei, excommunicamus, anathematizamus, & à luminibus Sanctæ Matris Ecclesiæ sequestramus omnes illos, qui à modo scienter & malitiose Ecclesias privaverint suo jure. Item omnes illos, qui Ecclesiasticas libertates, vel antiquas Regni consuetudines approbatas, & præcipue libertates & liberas consuetudines, quæ in Cartis communibus libertatum & de Foresta continentur, concessas à Domino *Rogero*, Archiepiscopis, Episcopis, & cæteris *Angliæ* Prælatis, Comitibus, Baronibus, Militibus, & libere tenentibus, quæcunque arte vel ingenio violaverint infregerint, diminuerint, seu mutaverint, clam vel palam, facto, verbo, vel consilio, vel auxilio, contra illas, vel earum aliquam, in quocunque articulo temere veniendo. Item omnes illos, qui contra illas, vel illarum aliquam, aliqua statuta ediderint, vel edita servaverint, consuetudines introduxerint, vel servaverint introductas, scriptores statutorum, nec non Consiliariorum & Executorum, & qui secundum eà præsumpserint judicare. Quoniam omnes & singuli superius memorati hanc sententiam incursuros se noverint ipso facto, qui scienter aliquid commiserint de prædictis. Qui vero ignoranter nisi commoniti infra quindenam à tempore commonitionis se correxerint, & arbitrio ordinariorum plene satisfecerint de commissis, ex tunc sint hac sententia involuti. Eadem sententia innodamus omnes illos, qui pacem Domini Regis & Regni præsumpserint perturbare. In cujus memoriam nos sigilla nostra præsentibus duximus apponenda.

CAP. VIII.

Confirmatio Papæ super Cartas prædictas & super Excommunicatione.

INnocentius IV. Episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Ar- 1254
chiepiscopis, Episcopis Regni *Angliæ*, Salutem & Apostolicam Benedicti-

 onem.

Henricus 3. onem. Cum à nobis petitur quod justum est & honestum, tam rigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Cumque itaque, sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, vos, prout spectat ad officium vestrum libertatem Ecclesiasticam in Regno *Angliæ* illibatam ab omnibus observari; cum voluntate ac beneplacito charissimi filii nostri *Henrici* illustris Regis *Angliæ*, in omnes illos qui malitiose ac scienter Ecclesias illius Regni suo jure privaverint vel spoliaverint, & libertates Ecclesiasticas, & antiquas Regni consuetudines, quæ continentur in Carta communi libertatum & de Foresta, concessas à Domino Rege vobis & aliis ejusdem Regni Prælatis, violaverint, infregerint, diminuerint, seu mutaverint, & qui contra illas statuta ediderint, vel edita observaverint, consuetudines introduxerint, vel servaverint introductas; nec non scriptores, & Executores, Consiliarios Statutorum, ipso facto Excommunicationis sententias duxeritis proferendas, prout in literis super hoc confectis plenius continetur. Nos vestris supplicationibus inclinati, quod à vobis factum est ratum habentes & gratum, illud de fratrum consilio, auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, tenorem ipsarum literarum præsentibus inseri facientes, quæ est talis, Auctoritate Dei Patris Omnipotent. &c. Sicut superius est usque ad finem. Nulli ergo liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contrariari. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Dei Omnipotentis, & bonorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus denoverit incursurum. Datum *Andegaviæ*. II. *Kal. Octobris*, Pontificatas nostri anno XI.

CAP. IX.

Wallenses *Rebellare cœperunt sub* Leulino *Principe*.

1228 ANno Domini M. CCXXVIII. & Regni Regis *Henrici* XIII. *Leulinus* Princeps *Walliæ* iterum rebellare cœpit: propter quod Rex, congregato exercitu, declinavit ibidem festinanter. *Leulinus* vero resistendo cum suis multos ex Regiis, cum particulatim incederent, interemit. Inter quos nobilem virum *Willielmum* de **Breans** unicum captum observari jussit. Tandem vero post concursus varios & discrimina multa, per quoddam maritagium cum Rege concordatus est, & in pace dimissus. Anno vero sequenti *Leulinus* eundem *Willielmum* de **Breans** Baronem Nobilem, quem ad Festa Paschalia invitaverat post epistolarum copiam, super adulterio & violatione uxoris suæ accusans, & malitiose eum & hostiliter aggressus est, & eum in carcerem trudens morte turpissima, & absque omni judicio finaliter interemit. Eodem tempore *Honorius* Papa obiit, scilicet anno Domini M. CCXXVII. Cui successit *Gregorius* IX. qui in secundo anno missis Legatis in *Angliam* decimas redituum Ecclesiarum constanter exegit, nullo reclamante vel saltem audente contradicere, & quod voluit Papa non ex ratione jubebat, sed tamen invaluit, rapiens quæcunque petebat juxta illud, sic volo sic jubeo sit pro ratione voluntas.

Honorio Papæ mortuo successit Gregorius IX.

CAP. X.

Transfretavit Rex in Britanniam.

1230 ANno Domini M. CCXXX. & anno Regni Regis *Henrici* XV. transfretavit idem Rex in *Britanniam*, in auxilium Comitis *Britanniæ*, qui à Rege *Franciæ* quasdam injurias perpessus est. Recepitque Rex homagia magnatum

tum

tum totius quasi Provinciæ, & modicum quidem ibi moratus est non ægritu- *Henricus 3.*
dine percussus; reversus est in *Angliam* cum fratre suo *Richardo*: reliquit tantum ibi in adjutorium Comitem *Willielmum Marescallum*, & Comitem *Cestriæ*.

CAP. XI.

ANno Domini M. CCXXXIII. *Non. Aprilis*, beatus *Edmundus* consecratus est 1233
in Archiepiscopum *Cantuariensem*, & in anno sequenti factus est *Lincolniæ* Episcopus Magister *Robertus* Grosseteste.

B. Edmundus fit Archiepiscopus Cantuariensis.

CAP. XII.

Transfretavit Rex in Hiberniam.

ANno Domini M. CCXXXIV. Et anno Regni Regis *Henrici* XIX. transfreta- 1234
vit idem Rex in *Hiberniam* cum manu armata, eo quod *Richardus Marescallus* prius ibidem transfretaverat, pro posse volens terram illam suo subjugare imperio: sed in secretis naturæ plaga percussus in Paschalis tempore ultimum exhalavit spiritum; unde, pacificata terra, rediit Rex eodem anno; & in anno sequenti, de consilio magnatorum suorum, statuta de Merton ordinavit, in Regno *Angliæ* perpetuis temporibus observanda.

CAP. XIII.

Rex Henricus *duxit Uxorem.*

ANno Domini M. CCXXXVI, & Regni Regis *Henrici* XXI. Idem Rex, de con- 1236
silio Magnatorum suorum, *Alienoram* filiam Comitis *Provinciæ*, sibi matrimonialiter copulavit, coronataque est in Reginam cum immenso gaudio. Et eodem anno ex ea procreavit duos filios processu temporis, *Edwardum* scilicet Primogenitum, qui sibi successit in Regnum, & *Edmundum* Comitem postea *Leycestriæ*, qui factus adolescens Reginam *Navarræ*, mortuo ipso Rege, solemniter duxit uxorem: duas etiam procreavit filias idem Rex ex uxore sua, *Margaretam* scilicet, quæ Regi *Scotorum* data est, & *Beatricem*, quæ Comiti *Britanniæ* extitit postmodum copulata. Rex autem *Franciæ Lodowicus* Sororem *Alienoræ* Reginæ *Angliæ* filiam, prædicti Comitis *Provinciæ* Primogenitam, prius duxerat in uxorem.

CAP. XIV.

Otho Legatus à Clericis Oxoniensibus *turbatus est.*

ANno Domini M. CCXXXVII. missus est à Latere Papæ *Otho* Legatus in *An-* 1237
gliam, ad corrigendos excessus Cleri & Populi, cum plenitudine potestatis. Qui cum venisset *Oxoniam* occurrerunt ei Magnates, & Clerici, & eum cum immenso gaudio susceperunt. At ipsi postmodum tamen, [cum] vellent negotium procurare, repulsi sunt à suis, & vehementer indignati sunt; propter quod in unum congregati irruerunt in eum, & multis ex ejus familia vulneratis, tres viros ex suis totaliter peremerunt. Ipse vero fugiens recepit se in * Cloccario de Osenay, & ibi salvavit se, donec ira quiesceret. Sedatoque

* *Id est*, in turri.

Henricus 3. que furore ipsam villam Ecclesiastico suppofuit interdicto, & ex præcepto Regis capti sunt multi, qui tanti sceleris auctores esse dicebantur, & *Londoniam* missi. Hic cum esset onustus pecunia, & quod statuta edidisset, reversus est ad locum unde exierat. Eodem anno Rex cepit tricesimam. An. M. CCXXXIX. XIV. *Kal. Julii* natus est *Edwardus* filius Regis primogenitus, & à beato *Edmundo* baptizatus. Qui scilicet beatus *Edmundus Cantuariæ* Archiepiscopus in anno sequenti proximo obiit in terris, & locum electorum sortitus est in cœlis.

Edwardus Henrici Reg. fil. primogenitus nascitur.

Edmundus Arch. Cant. obit.

CAP. XV.

Transfretavit Rex in Vasconiam.

1242 ANno Domini M. CCXLII. & Regni Regis *Henrici* XXVI. transfretavit idem Rex in *Vasconiam*, cum optimatibus multis, & exercitu grandi, ut terras, quas pater ejus perdiderat, recuperaret. Occupaverat enim Rex *Franciæ* Saintes & Taillebourg, & mansit ibidem cum exercitu grandi ex altera parte *Carentonii*. Cumque Rex noster fixisset Castra sua ex opposito, mansissetque ibi per dies aliquot, ecce die quadam egressi sunt *Franci*, pontem transeuntes, ut nostros ex improviso aggrederentur ad pugnam; at illi præmuniti occurrerunt eis, quasi in primo transitu pontis, antequam transisset robur exercitus, & percussis quibusdam in ore gladii, alios retrocedere compulerunt. Interim nunciatum est Regi nostro, qui inveniendo fuit à Castris, quod transierant *Franci* & prævaluerant, hortabanturque eum ad fugam, & oppido tegebantur: qua inita, reversi sunt nostri, obtenta victoria, & Regem suum fugientem insecuti sunt. Interim vero videntes *Franci* nostros ex toto fugientes, transierunt secundo in magna turba, & Castra nostrorum & spolia diripuerunt. At ubi nostri Regem suum fugientem comprehendissent, & nunciassent ei prospera, eum continuo cum toto exercitu reduxerunt. Invenientesque *Francos* in Castris, eos hostiliter aggressi sunt, & cæsis multis, quibusdamque à Ponte præcipitatis, cæterisque submersis, qui se fluctibus potius quam hosti credebant, reversi sunt ad Castra cum gaudio & victoria. Mane autem facto misit Rex *Franciæ* nuncios solemnes, qui loquerentur de pace, & hoc cum effectu. Qui Regi pacifico pacifice loquentes ipsius animum ad bonum reduxerunt, & restitutis ei omnibus, reversus est in *Angliam* circa Festum Sancti *Michaelis*.

Rex Henricus fugit.

Idem pace cum Rege Galliæ facta redit in Angliam.

CAP. XVI.

Fredericus *Imperator depositus in concilio* Lugdunensi.

1243 ANno Domini M. CCXLIII. Post obitum *Gregorii* Papæ, factus est Papa *Innocentius* IV. & VIII. *Kal. Augusti* cathedratus, qui detestabilem & malitiosam Imperatoris *Frederici* devitare procurans tyrannidem, à sede Apostolica per tempus aliquod exulare decrevit. Unde profectus exinde venit, & commoratus est, cum Cardinalibus suis & Clericis, in civitate *Lugdunensi* super *Rodanum*, quæ distat à *Roma* duabus dietis. Ubi in tertio anno Papatus sui generale Concilium celebrare instituit. Et convocatis ibidem ad ipsius præsentiam Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque majoribus universalis Ecclesiæ Prælatis, exilii sui causam illico exponere curavit, & fecit. Et, ut magna liqueat exilii sui causa, prænotanda sunt hæc; Imperator *Otho* IV. à Papa *Innocentio* III. fuit coronatus in basilica beati *Petri*. Hic accepta corona statim pugnavit cum *Romanis*, & contra voluntatem Papæ intravit Regnum *Apuliæ*, auferens illud *Frederico* Regi *Siciliæ*. Motusque Papa in offendentem excommunicavit eum. Quarto autem anno Imperii sui Principes *Alemanniæ*, qui

Innocentius Papa Romam relinquit.

Otho 4. Imperator ab Innocentio coronatus ab eodem paulo post excommunicatur.

qui ei primo faverant, ab eo recedentes, *Fredericum* ſibi Imperatorem elege- *Henricus 3.*
runt. Qui veniens navigio uſque *Romam*, à Domino Papa & à populo terræ
honorifice ſuſceptus eſt; & inde proficiſcens in *Alemanniam* ſuper ipſum *Othonem*
magnifice triumphavit. Hic autem *Fredericus* vere coronatus fuit in Imperatorem
ab *Honorio* Papa in Baſilica Sancti *Petri*, regnavitque XXXIII. annos,
ſed non ſicut Eccleſiæ bonus filius. Ipſe enim, ab infantia, ab ipſa Eccleſia
tanquam per Matrem educatus, & ad Imperii faſtigium *Othone* damnato promotus,
Eccleſiam Dei non fovit tanquam Matrem, ſed velut Novercam in
quantum potuit laniavit. Propter quod eidem *Honorius*, qui eum coronaverat,
ſibi rebellem & *Romanæ* Eccleſiæ adverſarium comperiens ipſum anathematizavit,
& omnes Principes ejus à ſua fidelitate abſolvit. Ipſe tamen inceptum
errorem continuans multas Eccleſiæ Dei injurias intulit, & pro poſſe
gravamen. Inter quos duos Cardinales, qui pro Eccleſiæ ſubſidio miſſi fuerant
ultra montes, cum redirent ad curiam una cum prælatis multis, qui ad
concilium properabant, per naves *Piſanorum* captivavit & retinuit. Quibus
provocatus injuriis *Innocentius* Papa prædictus, de communi conſilio totius
Concilii, ipſum *Fredericum* terribili anathemate condemnavit, &, exigentibus *Fredericus*
culpis ſuis, ab imperii dignitate depoſuit. Facta ſunt hæc in Octavis Sancti *Imperator ex-*
Johannis Baptiſtæ. Quæ cum audiſſet ille depoſitus, contempſit omnia, & ex- *communicatur in Concilio*
communicationis, & depoſitionis ſententiam, pro nullo reputans. Impera- *Lugdunenſi*
toriæ Majeſtatis potentiam, ut prius excercuit, & continuavit, miſitque epiſto- *anno 1245.*
las ſuas ad univerſos Orbis Principes in hæc verba.

CAP. XVII.

Conqueritur ſuper hoc Fredericus.

F*Redericus* Dei gratia &c. Omnibus Regibus & Principibus per univerſam 1245
Chriſtianitatem conſtitutis ſalutem. Illos felices deſcribit antiquitas, *Frederici Im-*
quibus ex alieno præſtatur cautela periculo, ſtatus namque ſequentis forma- *peratoris epi-*
tur ex principio præcedentis; & ut impreſſionem cera recipit ex ſigillo, ſic *ſtola ad univerſos Orbis*
eadem vice formatur mortalitas exemplo. Hanc utinam felicitatem noſtra *Principes.*
ſerenitas præoptaſſet: &, quam cautelæ ſolertiam, vobis Regibus ſcilicet
Chriſtianis, ex noſtræ Majeſtatis nimia læſione relinquimus, O utinam prius
alii Reges & Principes læſi ſimiliter reliquiſſent. Porro quoniam Clerici Patrum
eleemoſinis impinguati filios opprimunt, ipſique noſtrorum filii ſubditorum
paternæ conditionis obliti, nec Imperatorem nec Regem aliqua veneratione
venerare dignantur, quoties in Patres Apoſtolicos ordinantur, quod
in circumlocutionibus invicte ex *Innocentii* Papæ præſumptione probatur,
qui vocata Synodo, ut aſſerit, contra nos generali, nec citatos, nec ſuper aliqua
fraude vel pravitate convictos, auſus eſt ſententiam depoſitionis ſtatuere,
quam omnium Regum enorme præjudicium non poterat ſtabilire? Quid
enim vobis ſingulis Regibus ſingulorum Regnorum à facie talis Principis ſacerdotum
timendum non ſupereſt, ſi nos & Principum electione ſolemni, &
approbatione totius Eccleſiæ, & Cleri, dum Clerus fide & Religione vigebat,
Imperiali Diademate divinitus inſignitos, & alia Regna nobilia magnifice gubernantes,
ille deponendos aggreditur? Cujus, quo ad temporalium detrimenta,
non intereſt in nos exercere aliquid rigoris, etiam ſi cauſæ legitimæ
probarentur. Verum quos ſacerdotalis ſic infeſtat abuſio poteſtatis, & à ſummo
conatur præcipitare deorſum, nec primi ſumus nec ultimi, & hoc quidem
vos facitis ſimulatoribus ſanctitatis obedientes, quorum ſperat ambitio quod
totus *Jordanus* influat in os ejus. O, O, O ſi noſtræ credulitatis ſimplicitas à
ſcribarum & Phariſæorum fermento, quod eſt hypocriſis, juxta ſententiam
ſalvatoris ſibi curaret accendere, quod illius curiæ turpitudines execrari poſſetis,
quas honeſtas & pudor effari nos prohibet in præſenti! Sane redditus
copioſi

Henricus 3. copiosi quibus ex plurimorum Regnorum pauperatione ditantur, quemadmodum ipsi nostis, ipsos faciunt insanire. Apud vos Christiani mendicant ut apud eos paterni manducent. Ibi vestrorum domos obruitis ut his adversariis oppida confirmetis: sic de vestris eleemosinis tales Christi pauperes sustentati, qua beneficii compensatione, qua saltem gratitudinis exhibitione, vobis se præstent obnoxios? quanto indigentibus manus largiores extenditis, tanto non solum manus, sed etiam pedes avidius apprehendunt, suo vos laqueo detinentes sicut aviculam, quæ quanto ad evasionem fortius innititur, tanto firmius alligatur. Hæc nobis ad præsens scribenda curavimus, insufficienter exprimendo votum nostrum, alia quædam reservans vobis pro tempore sereno intimanda, qualiter scilicet, & in quos usus divitias pauperum expendit prodigalitas avarorum, quantis etiam viribus in hac necessitate omnes illos, qui modo nos opprimunt, opprimere posse speramus, etsi se nobis opponeret totus mundus. Quicquid autem fideles nostri latores præsentium vobis retulerint, credatis ac si dictus *Petrus* jurasset; firmissimum reputetis; nec credatis aliqualiter quod, per latam in nos Papalem sententiam, nostræ magnanimitas Majestatis aliquatenus incurvetur: habemus enim conscientiæ puritatem, & per consequens Deum nobiscum, cujus testimonium invocamus, quia semper fuit nostræ intentio voluntatis, Clericos cujuscunque Religionis ad hoc inducere, & maxime maximos, ut tales perseverarent in fine, quales dudum fuerant in Ecclesia primitiva, Apostolicam scilicet vitam ducentes, humilitatem Dominicam sectantes, & subditos informantes verbo & exemplo. Tales namque Clerici solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mortuos suscitare, & sanctitatem spiritus non carnis amare, sibi Reges & Principes subjugare. At isti seculo dediti, delitiis inebriati, Deum postposuerunt, quorum ex affluentia divitiarum religio suffocatur, Ecclesia perit, & devotio sancta damnatur. Talibus ergo subtrahere nocentes divitias, quibus damnabiliter onerantur, opus est caritatis. Ad hoc vos & omnes Principes terræ, ut cuncta superflua deponentes, mediocribus rebus contenti Deo deserviant, omnes debetis diligentiam adhibere. Valete.

CAP. XVIII.

De morte Frederici *quondam Imperatoris.*

Contigit mors Freder. Imperat. an. Dom. 1250. *Die Decemb.* 13. *Langravius Imperator eligitur.*

HIc autem *Fredericus* Imperator dudum Cruce signatus, durante excommunicationis sententia, mare magnum transivit, majorem desolationem, quam consolationem Terræ Sanctæ relinquens: postquam vero ab *Innocentio* Papa sic depositus est ab Imperio, Principes *Alemanniæ* elegerunt contra ipsum *Langravium Thuringiæ*, ut suo regnaret Imperio. Quo tamen post modicum tempus mortuo, *Willielmus* Comes *Holandiæ* denuo contra ipsum eligitur ab eisdem Principibus, & hic paulo post a *Frisonibus* occiditur, & sic uterque electus benedictione caruit Imperiali. *Fredericus* quidem, post suam ab Imperio destitutionem, cum inter cæteras Civitates *Lumbardiæ Parmam*, tanquam magnopere exosam sibi, forti manu obsideret, à Legato Domini Papæ, & à *Parmensibus* est devictus. *Manfredus* autem filius ejus ambiens Regni scilicet Dominium & thesauros ipsius, tandem, cum difficultate tamen, ipsum Regnum obtinuit, retinuitque, quousque *Carolus* frater Regis *Francorum*, tunc Comes *Provinciæ*, à Papa *Urbano* IV. vocatus, & sub Papa *Clemente* quarto veniens, ipsum *Manfredum* vita & Regno privavit. Hic *Fredericus* ab *Augusto* primo nonagesimus quintus fuit Imperator. Et post eum vacavit Imperium usque in præsens. Ipse etiam *Carolus* à Regno *Siciliæ* per Regem *Aragonum* postea dejectus est, & in fugam versus. In supradicto Concilio *Lugdunensi* quidam Episcopi, quorum primus extitit *Robertus* Grosseteste *Lincolniæ* Episcopus,

Episcopi quidam Monachos Ord. Cisterc. suo subjicere Dominio frustra conantur.

pus, suis rationibus & allegationibus multis conati sunt in præsentia Domini Papæ libertatem & Dominium *Cistercinsis* Ordinis sibi vendicare & subjicere, sed exauditi non sunt ad effectum. *Henricus* 3.

CAP. XIX.

Wallenses *Rebellare cœperunt secundo.*

ANno Domini M. CCXLV. *Wallenses* effrænati iterum insurrexerunt in Regem, sub capite novo Principe *David*, qui cum multa fecissent, & igne & gladio multa delevissent, ascendit ibidem Rex cum exercitu copioso, credens in brevi totam sibi *Walliam* subjugare, & in tantum in iram motus est, quod, signo Draconis elevato, suos procedere jussit in mortem eorum. Ipsi autem in arto positi pugnaverunt viriliter pro Patria, & non tantum à proposito Regem resilire fecerunt, imo etiam coegerunt eum abire retrorsum. Magnam tamen occisionem fecit Rex, sed non in bello publico; non enim ausi sunt palam cum eo congredi; sed per viarum discrimina suis semper obviabant. Delusus ergo à proposito, eo quod montana ascendere non potuit, statim in convalli ad pedem de Snawedon Castrum construxit fortissimum, ponens in eo milites strenuos & viros armatorum electos, qui, eo recedente propter Hyemem, Patriam tuerentur & defenderent. Quibus peractis jussum est ex ore Regis exercitum redire ad propria: sed & ipse Rex cum Regina reversus est, ut alias revertendi ad prælium tempus expectaret idoneum. Non tamen reversus est per tempora multa, nam *Wallenses* egressi destruxerunt Castrum illud quod construxerat, & mediantibus postea viris pacificis, cum eo pacificati sunt & concordati.

1245

Pax inter Wallenses & Henricum.

CAP. XX.

ANno Domini M. CCLI. *Alexander* Rex *Scotiæ Margaretam* filiam Regis *Henrici* duxit in uxorem, factaque est ipsa solemnitas in Festo Natalis Dominici, apud *Eborum*; & fecit homagium Regi *Henrico*. Eodem anno, XVII. *Kal. Septembris*, feria IV, fulgur terribile contigit à media nocte usque mane. Item eodem anno VII. *Kal. Novembris*, feria quinta, ventus extitit validus evertens domos, & quassans lapides.

1251

Rex Scotiæ filiam Regis Henrici ducit uxorem.

Ventus validus.

CAP. XXI.

ANno Domini M. CCLIII. & anno Regni Regis *Henrici* XXXVI. transfretavit idem Rex secundo in *Vasconiam*, circa Festum beati *Petri ad vincula* ut quosdam rebelles, qui ab ejus fide desciverant, ad dignitatem pacis revocaret ille pacis tutor; deditque ei Deus pacem, & manum superam. Itaque absque multa sanguinis effusione rebelles sibi pro voto subjugavit. Quorum quosdam obsides præmisit in *Angliam*, ipse cito reversurus; omnibusque in pace agentibus, & prospere ordinatis, reversus est in *Angliam* in anno sequenti, desponsavitque *Edwardus* filius ejus, cum esset annorum XVI. *Alienoram* filiam Regis *Hispaniæ*, & eam in *Angliam* introduxit. Eodem anno LIII. Obiit *Robertus* Grossetesse *Lincolniæ* Episcopus, cui successit *Henricus* de Lexinton.

1253

De transfretatione Regis Henrici in Vasconiam.

Ac de nuptiis Edwardi filii ipsius.

CAP. XXII.

1255 *De morte Walteri Eborum Archiepiscopi; & de puero à Judæis crucifixo.*

ANno Domini M. CCLV. obiit *Walterus* de Gray *Eborum* Archiepiscopus, *Kal. Maii.* Cui successit *Sewallus*, qui in anno sequenti proxime fuit consecratus apud *Eborum*, x. *Kal. August.* Eodem anno *Judæi* crucifixerunt *Hugonem* puerum novennem *Lincolniæ*, *Kalend. Augusti.*

CAP. XXIII.

Richardus *frater ejus electus est in Regem* Alemanniæ. Sewallus Ebor. *Archiepisc.* & Alexander P. *obiere.*

1257 ANno Domini M. CCLVII. Principes *Alemanniæ* elegerunt sibi in Regem *Richardum* Comitem *Cornubiæ*, fratrem Regis *Henrici*, & missis nunciis accersierunt eum, ac in eodem anno coronaverunt, *Kal. Aprilis.* Dominus etiam Papa misit quemdam Archiepiscopum de Ordine Prædicatorum, cum quibusdam aliis sibi sociatis, in *Angliam*, pro *Edmundo* filio Regis *Henrici*, ut ex dono Papæ adquireret, & regnaret in *Apulia*, *Sicilia* & *Calabria*. Sed tamen ipsa res ad effectum non pervenit.

CAP. XXIV.

1258 *Fames valida in Anglia.*

ANno M. CCLVIII. obiit *Sewallus Eborum* Archiepiscopus cui succedit *Geofridus*. Eodem anno fames valida oppressit *Angliam*, & præ fame nimia mortui sunt multi, vendebatur enim quarterium frumenti pro XVI Sol.

CAP. XXV.

1259 *Alexander P. ob.*

ANno Domini M. CCLIX. Obiit *Alexander* Papa. cui successit *Urbanus* anno M. CCLXI.

CAP. XXVI.

Transfretavit Rex in Franciam, & *composuit super* Normanniam.

1259 EOdem anno Rex & Regina transfretavit in *Franciam*, habita enim fuerat prælocutio per Regem *Alemanniæ Richardum* fratrem Regis *Henrici*, & per alios solemnes Nuncios, ut cum Rege *Francorum* tractaret, & finaliter componeret de *Normannia*. Ductus consilio malo simplex Rex composuit sic, ut Regi *Francorum Normannia* remaneret, reddita sibi & hæredibus suis singulis annis certa summa pecuniæ. Quam tamen pecuniam postea pœnitentia ductus nunquam recepit, nec recipere voluit in vita sua. Immo in literis suis & epistolis, toto tempore suo, se Ducem *Normanniæ* appellavit. Sed eo mortuo *Edwardus* filius ejus, & successor in Regno illa duo verba (Dux *Normanniæ*) in suis epistolis non posuit.

CAP. XXVII.

De dessentione inter Regem & Barones, & de provisione Oxoniæ.

EX tunc ingressi sunt curiam Regis innumerabiles *Franci*, sicut & antea fuerant *Provinciales*, & repleta est terra quasi ex omni natione quæ sub Coelo est, agebanturque negotia Regalia per alienigenas & ignotos, & facta est eis *Anglia* quasi serviens sub tributo: quoniam Wardas & Relevia, & cætera emolumenta terræ, præ cæteris omnibus asportabant. Indignatique sunt Magnates terræ videntes hoc, & mutuo loquentes sibi dicebant, quid faciemus alienigenis istis, qui sic opprimunt nos. Si dimiserimus eos, sic asportabunt omnia, & nos vacui remanebimus. Dirumpamus ergo vincula eorum, & projiciamus à nobis jugum ipsorum: quoniam si tacuerimus peribit *Anglia*, & nos utique erimus opprobrium hominum & abjectio populi. Et sicut *Simon Machabeus* surrexit pro fratre suo *Juda*, ut pro Populo Dei & Lege paterna certaret ad mortem, sic *Simon* de *Monte forti* pro *Anglia* erexit se, ut pro Legibus & Libertatibus ejus usque ad mortis perniciem dimicaret. Inito itaque consilio adierunt Regem Comites & Barones, & dixerunt ei, Domine Rex, inter manus alienigenarum res utique tua male agitur, & diversimode tractatur. Nam consumptis universis multo jam deprimeris ære alieno, & datis pro cibariis tuis talleis, versus es in scandalum in omni populo tuo. Nunc ergo sanis adquiesce consiliis, & domum tuam committe dispositioni fidelium tuorum, solvemusque debita tua infra annum ex nostro proprio, ita tamen ut nostrum levare possimus infra quinquennium. Nec familiam tuam minuemus, sed augmentabimus multis militibus, & tibi & Regno tuo omnem adhibebimus diligentiam, & custodiam utique fidelem. Adquievit eis Rex, & certos diem & locum statuerunt, scilicet *Oxoniæ* à die Paschatis in xv dies, ubi convenirent omnes tractaturi de profectu Regis, & utilitate Regni. Convenientibus igitur ipsis ad eosdem diem & locum, in primis ab ipso Rege & cæteris Magnatibus sacramentum petierunt, ut quæ pro utilitae Regis & Regni providerentur, absque ulla contradictione universaliter tenerentur, præstititque juramentum Rex se servaturum statuenda, quæ ad honorem Dei, & Ecclesiæ suæ profectum & utilitatem Regni sui conderentur. Juraverunt & cæteri Magnates quasi omnes. Novem etiam Episcopi, qui convenerant, excommunicaverunt omnes qui huic facto contradicerent, Rege tenente cereum ignitum. Et prædixerunt palam, si ausu temerario vellet quis contradicere, insurgerent omnes in eum velut accipitres in corvum; venerant enim instructi armis, ut quod in animo conceperant statim executioni mandarent. Fratres autem Regis, qui erant quatuor, nolentes in hac parte consentire, occulte quidem recesserunt, tendentes *Wintoniam*. Iratique Barones insecuti sunt eos uno corde & animo, velut catuli Leonum rugientes, ne forte munirent præsidio civitatem occupatam. Cumque eos comparere compellerent, & cognovissent eos in sua contumacia permanere, statuerunt inprimis quod ad terras suas, quas in partibus transmarinis habebant, transfretarent. Et hoc quidem statutum statim executioni mandabant, Rege pro eis interveniente, & multis precibus supplicante, sed tamen exaudiri non potuit quod ad hoc. Statuerunt etiam quod omnes alienigenæ, cujuscunque conditionis existerent, seu nationis, confestim repatriarent, sub pœna membrorum & vitæ. Statuerunt ad hæc, quod si teneat quis de Rege in parte, & similiter de aliis Dominis pro diversis partibus, si de eo humanitus contigerit, hærede suo infra ætatem legitimam existente, quod Rex hæredem habeat cum terra, quam de Dominio ipsius tenet. Et cæteri Domini habeant terras de feodis eorum, usque ad ætatem hæredis, & escaetas, & relevia, unusquisque eorum secun-

Contigit hoc secundum Matth. Par. an. 1258.

Barones alienigenis invident.

Rex & Barones Oxoniæ conveniunt.

Henricus 3. dum partem tenuræ ſuæ. Statuerunt inſuper, quod lanæ terræ operarentur in *Anglia*, nec alienigenis venderentur, & quod omnes uterentur pannis laneis infra limites terræ operatis, nec nimis pretioſas veſtes quærerent. Item quod expenſas voluptuarias & ſuperfluas omnes pro poſſe devitarent. Alia quædam ſtatuta ſunt, & ordinata, quæ cauſa brevitatis ſcripta non ſunt in libro hoc. Moratique ſunt ibidem per dies xv. & multi veneno perierunt. *Multi veneno pereunt.* Extinctus eſt enim Abbas *Weſtmonaſterienſis*, vir utique nobilis & diſcretus, & *Willielmus* frater Comitis *Glovernia*, vir commendabilis & ſtrenuus. Ipſe etiam Comes *Glovernia*, in cura medicinali uſque ad Aſſumptionem perſiſtens, cum difficultate maxima mortem evaſit. Ceciderunt enim pili ex capite ejus, & ungues ex manibus, noluit autem Dominus tanto neceſſitatis articulo, & tam evidenti periculo ipſius præſentia *Angliam* viduari: quæ quidem ſeditio impoſita fuit & imputata cuidam Militi *Waltero* de Scotenay, & ad appellum Comitiſſæ de inſula comprehenditur, judicatur, & trahitur. Videntes igitur Magnates pericula multa, nec expedire in præſenti conſilium revelare, clauſerunt ordinata, & ſigillis ſingulorum munierunt, ſtatuentes diem certum à feſto Sancti *Michaelis* in xv dies, ut omnes convenirent London, & eſſent parati cum armis ad perficiendum quod inceperant. Adveniente igitur die convenerunt omnes, & ſingulis diebus, quaſi per menſem integrum, in conſiliis perſiſtebant, & armis. Tandem publicata ſunt omnia & executioni potentialiter demandata.

CAP. XXVIII.

Quomodo pœnituit Rex. Et de arbitrio Regis Franciæ.

1262 PUblicatis ſtatutis, & executioni demandatis, diſplicuerunt multa Regi, & pœnituit eum ſic juraſſe, ſed quia reſiſtere non potuit ex abrupto, diſſimulavit ad tempus. Cumque elapſo anno non videret ſe, ut promiſerant, à debitis relevari, ſed magis onerari, in multum condoluit. Et, miſſis ad Papam nunciis, quo ad Sacramentum præſtitum abſolutionis beneficium conſecutus eſt, & quo ad ſe & ſuos omnes. Abſolvit etiam Papa indifferenter omnes ab eodem juramento, ut citius inter ſe in vinculo pacis unirentur. Statimque abſolutione obtenta reſilivit Rex à promiſſis. *Rex, obtenta abſolutione à juramento, promiſſis non ſtetit.* Et convocato Parlamento ſuo *Oxoniæ*, quæſtionem movit Magnatibus ſuis, dicens, ſe, quantum ad proviſiones tenendas, callide quidem inductum & ſeductum. Inſuper, quo ad Sacramentum præſtitum, & pro ſe & ſuis & univerſaliter omnibus abſolutionis beneficium generaliter impetraſſe; unde petiit ſe ad omnia reſtitui, ſicut antiquitus eſſe conſuevit. At illi, qui convenerant, Comes ſcilicet *Leyceſtriæ*, *Simon* de *Monteforti*, Comes *Glouceſtriæ*, *Gilbertus* de Clare, *Humfridus* de Bonne juvenis, Comes *Ferrarienſis*, Barones etiam quam plurimi, ſcil. Dominus *Johannes* Filius *Johannis*, Dominus *Henricus* de Haſting, Dominus *Galfridus* de Lucy, *Johannes* de Weſcy juvenis, Dominus *Nicolaus* Segrave, *Hugo* le Spenſer, & *Robertus* de Weſponte, pro ſe quidem & ſuis ſequentibus unanimiter reſponderunt, quod Proviſiones, ad quas juramento aſtricti fuerant, uſque in finem vitæ tenere voluerunt, eo quod pro utilitate Regis & Regni communiter editæ fuerant, & confirmatæ. Dumque ſic vota ſua mutaſſent in varia, & impacati recedere voluiſſent, quidam Epiſcopi qui aderant, interpoſuerunt partes ſuas; ita quod ipſis, & aliis amicis communibus ſic cum difficultate mediantibus, compromiſerunt partes utrinque ſe velle ſtare in omnibus arbitrio Regis *Franciæ Lodowici*. Qui quidem Rex, auditis hinc inde propoſitis, & diligenter ponderatis, decrevit in fine, Regi *Angliæ* exhæredationem fieri manifeſtam; unde ſtatuta eorum quaſi omnia reprobavit, & eidem Regi ſtatum priſtinum reſtituit, imponens aliis ſilentium, quantum ad jura

jura Regalia ordinanda. Motique magnates & indignantes recesserunt, stare nolentes ejus arbitrio, eo quod pro Rege omnia Rex ipse judicavit. *Henricus 3.*

CAP. XXIX.

Captio quorundam Baronum apud Northampton.

REversis ergo magnatibus se, in quantum poterant, ad arma præparabant, 1264
quod audiens Rex, ipse etiam se modis omnibus præparabat, adducens cum eo alienigenas & *Francos* multos. Interim vastabantur Regalia jura, & igne & gladio multi decidebant. Cumque cognovisset Rex multos ex Baronibus apud Northampton convenisse, divertit ibidem cum exercitu, adduxitque cum eo Regem *Alemanniæ* fratrem suum, & *Edwardum* filium suum, *Johannem* Comyn de *Scotia*, qui multos adduxerat *Scotos*, *Johannem* de Baliol, Dominum *Galwidiæ*, *Robertum* de Bruys, Dominum de *Valle* Anand, *Rogerum* de Clyfford, *Phillippum* Marmyon, *Johannem* de Vaus, *Rogerum* de *Layburum*, *Henricum* de Percy & *Philippum* Basset, *Rogerum* de Mortemer, & *Willielmum* de Valence fratrem suum, & multos alios: mandavitque Rex Baronibus qui jam aderant, quod urbem & obsides sibi continuo redderent, vel statim irrueret in mortem eorum. At illi consulentes cum *Simone* de *Monteforti* Juniore, qui ex præcepto Patris cæteros ibidem ad cosulendum attraxerat (nondum enim advenerat Pater ejus nec Comes *Glouverniæ*) audacter quidem & unanimiter responderunt, quod mandatum Regis non facerent, immo se & urbem defenderent, si esset necesse usque ad mortem. Quod audientes Regales miserunt denuo, quod saltem venirent ad murum Civitatis, ut ex muro loquerentur ad Regem, si quomodo posset via pacis & forma inveniri. At illi nihil doli suspicantes adquieverunt eis, & relictis custodiis suis, murum versus pratum adierunt, ibi enim Rex & robur exercitus imminebat. Interim vero dum inter Regem & Barones varii haberentur tractatus & diversi, Dominus *Philippus* Basset, qui ad hanc seditionem fuerat præordinatus, cum ligonibus & instrumentis ferreis, & viris præparatis, juxta Monasterium Sancti *Andreæ* murum suffodit civitatis, corruitque murus de facili, & facta est planicies magna, ita quod in uno fronte ingredi possent Equestres XL. Imputatus est etiam ipse dolus vel Monachis alienigenis, quod introeuntibus introitum præparabant, dumque à transeuntibus istud cerneretur, & vexilla Regalium ad introeundum essent erecta, factus est utique ululatus multus, & clamor populi ascendit ad Barones, festinaveruntque ibidem resistere, sed incassum, quoniam ab hostibus jam in magna multitudine præventi sunt. *Simon* vero Juvenis cum *Petro* de *Monteforti*, & paucis eum sequentibus, per medium eorum transiliens, cum aliquantisper strenue militasset, & esset ab hostibus circumseptus, adveniente jam filio Regis *Edwardo*, jussu ipsius captus est. Clerici vero Universitatis *Oxoniensis*, quæ quidem universitas jussu Baronum ibidem translata fuerat, ipsis ingredientibus & insultantibus, majora inferebant mala quam cæteri Barones cum fundis, & arcubus, & balistis; habebant enim vexillum per se & in sublime contra Regem erectum; unde iratus Rex juravit in ingressu, quod suspenderentur omnes; quo audito raserunt capita sua multi, & fugam, qui poterant, velocem inierunt. Ingresso itaque Rege in urbem ut inimicam fugerunt multi, ita sicut erant armati, in Castrum: alii relictis equis & armis in Ecclesiam: pauci tamen corruerunt, & hi quidem de communi populo, nec erat multus sanguis effusus, quoniam quasi subito hæc omnia facta sunt. Pacificata tandem urbe, jussit Rex in Clericis exerceri quod juraverat. Et dixerunt ei, absit hoc à te, O Rex, nam filii Magnatorum tuorum, & cæterorum hominum de Regno tuo, huc cum Universitate convenerunt, quos si suspendi feceris seu detruncari, insurgent in te etiam illi, qui modo *Northamptonia expugnata.*

Henricus 3. tecum sunt, non permittentes pro posse sanguinem filiorum suorum, seu proximorum effundi; placatusque est Rex, & contra Clericos quievit ira ejus. In ipso etiam eodem die, post horam, aliquantum insultum fecerunt ad Castrum ipsi Regales: timentesque sibi novi Castrenses, eo quod victualia & cætera resistendi necessaria non haberent, statim missis nunciis dederunt se in gratiam Regis. Captique sunt in die illa Milites subscripti & Barones, Dominus *Willielmus* de *Ferrariis*, Dominus *Petrus* de *Monte forti* socius prædicti *Simonis* Junioris, Dominus *Rawdewynus* de **Wake**, Dominus *Adam* de **Neumarche**, Dominus *Rogerus* **Bertram**, Dominus *Simon* filius *Simonis* Miles strenuus, & qui primo vexillum erexit contra Regem, Dominus *Hengeramus* de **Waterville**, Dominus *Hugo* **Gubyon**, Dominus *Thomas* **Maunsel**, Dominus *Robertus* **Untevilayn**,, Dominus *Nicholaus* de **Wake**, Dominus *Robertus* de **Neuton**, Dominus *Philippus* de **Scriby**, & *Grymbaldus* de **Paunteuolt**; omnes prædictos captivavit Rex, & plures alios, quorum quosdam in eodem Castro bene munito sub custodia Domini *Nicolai* de **Hawresham** custodiendos tradidit, quosdam secum adduxit, quosdam etiam ad diversa Castra, & *Simonem* de *Monte forti* ad Castellum de **Wyndeshores** destinavit: factaque sunt hæc, quo ad captionem *Northamptoniæ*, Sabbato primo in passione Domini, scilicet III. *Non. Aprilis*. Anno Domini M. CCLXIV. Perrexitque Rex usque **Notingham**, incendens & devastans Maneria Baronum, & cæterorum hostium: ibique recollegit Magnates suos, & numerum suorum vehementius adauxit.

CAP. XXX.

Deinceps usque ad Bellum de **Lewes**.

1264 CUmque rumor iste finister Comiti *Simoni*, qui cum exercitu grandi versus **Northampton** inveniendo erat, à transeuntibus & fugientibus diceretur, infremuit: nec tamen concidit vultus ejus, sed statim *Londoniam* adiens fecit sibi fieri currum quasi falcatum, in quo æquitaret, ac si esset ægrotus. Finxit enim se debilem, & infirmum, cum esset bellator robustus & fortis; congregatique sunt ad eum cæteri Magnates complices sui, Comites & Barones, & singuli singulos adduxerunt cohortes; præparatisque ibidem ligneis machinis profecti sunt ad obsidendum *Rocestriam*. Comes enim de *Warenna* & Villam tenuit & Castrum ex parte Regis. Cumque primam partem una cum Ponte cepissent, & illinissent in parte, vulnerati sunt multi, & retrocedere compulsi sunt, ibique vulneratus est strenuus ille Miles *Rogerus* de *Layburum*, & male tractatus. Dumque sic obsidionem continuarent ad tempus, nunciatum est eis, quod inveniendo erat Rex versus *Londoniam* cum exercitu copioso: & dixerunt ad invicem, si in adventu suo *Londoniam* occupaverit Rex, erimus hic inclusi quasi in agulo terræ, revertamur ergo *Londoniam*, ut & locum salvemus, & gentem. Positis ergo quibusdam cæteris personis ad tenendam obsidionem, *Londoniam* reversi sunt. Adveniente demum Rege exierunt cum civibus obviam ei, non tamen ad recipiendum cum Palmis, sed ad repellendum cum Lanceis: declinavitque Rex, & capto Castello de **Kingeston**, quod erat Comitis *Gloucestriæ*, profectus est *Roucestriam*, ubi interfectis quibusdam, obsidionem aliam fregit. Indeque perrexit Rex apud **Tunebrige**, & reddito ei Castro cum Villa cepit ibidem Comitissam *Gloucestriæ*, & eam posuit in Abbatia, non custodiendam quidem, sed ut abiret libere quo vellet: reliquitque ad custodiam Castri & Urbis magnam partem sui exercitus, plusquam XX Vexillarios electos, eo quod communiter diceretur, quod Comes *Gloucestriæ* ad expugnandum eos in proximo adveniret. Quo facto iter inceptum continuavit usque **Winchelsee**, ubi Marinarios de Portubus recepit ad pacem, & cum eis plene concordatus est. Post triduum autem egressus

Barones Londoniam revertuntur.

egressus à loco illo venit in sequenti sabbato ad villam de Lewes, & receptus est Rex in Abbatia, filius autem ejus in Castro. Interim mittebant literas ad Regem Barones, XII scilicet die *Maii*, excusatorias & comminatorias in parte, dicentes se ei honorem velle, quantum ad personam, & statum proprium, homines tamen quosdam, quos secum tenuerat, impetere velle velut hostes publicos, ubicunque invenirentur in terra. At ille communicato consilio rescripsit eis, & præcipue duobus Comitibus *Leicestriæ*, arguens eos de damnis sibi illatis, incendiis, & rapinis, & quod per eos in terra sua guerra mota est. Adjiciens quod homines, quos gravare voluerant, eos tanquam fideles suos reputans pro posse defenderet, & liberaret, & injurias eis illatas, tanquam proprias emendari faceret, & pro tempore judicaret. Quibus auditis appropinquabant Regi, non enim distabant multum à loco illo, qui dicitur Lewes: cumque Regalibus foragium defecisset, præceptum est in die *Martis*, ut præcederent pro quærendo fœno & paleis. Quibus proficiscentibus præventi sunt plures, & ab hostibus interempti, reliqui vero viderunt hostes venientes in summo diluculo diei *Mercurii*, & exclamantes excitaverunt Regem & suos ad arma capienda: venientes ergo Barones in plena planicie descenderunt ibidem, & equos tingentes arma præparabant. Ubi Comes *Simon* ipsum Comitem *Gloucestriæ* & *Robertum* de Uer una cum multis aliis novos fecit Milites, & armis militaribus eos insignivit. Quo facto omnem exercitum in quatuor acies separatas divisit, & distinxit, statuitque magnates in singulis, qui acies dirigerent & gubernarent. Aciei vero primæ constituti sunt Duces *Henricus* de *Monteforti* Primogenitus Comitis *Simon*, & *Gwydo* Frater ejus, Dominus *Johannes* de Burgh Juvenis, & Dominus *Humfridus* de Bown. Aciei vero secundæ Dominus *Gilbertus* de Clare Comes *Gloucestriæ*, Dominus *Johannes* filius *Johannis*, & Dominus *Willielmus* de Montensy. Aciei autem tertiæ, in qua *Londonienses* erant, ad rogatum eorum Dominus *Nicolaus* de Segrave assignatus est, qui etiam instanter supplicarunt, ut primos belli ictus habere possent, & eventum rei sub dubio recipere. Quartæ vero aciei Dux fuit ipse Comes, cum Domino *Thoma* de Pilvesdon. Interim egressi sunt Regales, ad pugnam se præparantes per tres turmas, quarum primam ducebat filius Regis *Edwardus*, cum Comite de Warenne, & *Willielmo* de Valence fratre Regis. Secundam vero Rex *Alemanniæ* cum filio suo *Henrico*: tertiam autem ipse Rex cum Magnatibus suis: quartam vero aciem non constituit Rex, eoque plures Vexillarios reliquerat post se ad custodiendum villam, & Castrum de Tunebrige contra Comitem *Gloucestriæ*, & erat ibi juvenilis ætas quasi totius militiæ suæ, non enim credebat Rex adventum Baronum tam propinquum. Præparatis itaque hinc & inde aciebus, exhortabantur ad invicem ad strenue militandum: & conserto gravi prælio corruerunt multi pedestres quasi in momento: statimque Regis filius *Edwardus* cum acie sua, ut pote juvenis acer & miles strenuus, irruit in hostes cum tanto impetu, quod eos retrocedere compulit spatio magno, ita quod posteriores quidam, ex retrocessione credentes primos corruisse, fugerunt plures, & aquæ se credentes, ut transibant, submersi sunt milites circiter LX, cæsisque aliquibus fugerunt statim *Londonienses*, qui primos ictus petierant, belli discrimina ignorantes; quos insequebatur *Edwardus* cum turma sua, cædens extremos eorum spatio duorum vel trium milliarium, eos enim habebat exosos, pro eo quod recesserant à Patre, & matrem suam dehonestaverant, cum à *Westmonasterio* usque Regiam turrem per aquam *Thamesim* navigaret, projicientes ex ponte in navem ipsius lutum & lapides, & contumeliosa verba prompserant. Interim vero, dum sic sequeretur fugientes, irruerunt Barones in aciem Regis secundam, periitque ejus pars maxima, & captus est Rex *Alemanniæ* cum *Roberto* de Bruys, & *Johanne* Compn, qui *Scotos* adduxerant numeros, perforataque est acies ipsius Regis, & dextrarius ejus occisus. Cumque vidissent sui multos corruisse, & quam plures fugam iniisse, reduxerunt Regem in Abbatiam, unde prius exierat, claudentes portas, & custodiam adhibentes cum

Henricus 3.

Baronum ad Regem literæ.

Novi milites creantur à Comite Symone.

Londonienses ab Edwardo fugati.

Rex à Baronibus una cum Rege Alemanniæ captus.

Henricus 3. cum multis militibus. Ingressique sunt Barones in urbem obtenta victoria, nec facile discerni poterat per longum spatium, præ multitudine vulneratorum, qui dicerentur Regales, & qui Baronales. Dumque fierent hæc, *Edwardus* filius Regis, cum turma sua reversus, & videntes sui in planicie currum, quem fieri fecerat Comes *Simon* ad equitandum, stantem cum eis absque auriga vel Duce itineris, cucurrerunt, & quasi in momento dilaceraverunt eum, duos etiam Burgenses, quos invenerunt in eo, gladio peremerunt: appropinquantes autem ad locum occisorum, & stragem intuentes permaximam, expavit cor eorum, & ferocis animi vultus deperiit: confortabat tamen corda eorum Dux ille strenuus Regis filius, & ut essent viri robusti modis omnibus animabat; appropinquantibus ipsis ad urbem, exierunt Barones obviam eis, & conserto gravi prælio corruerunt hinc & inde, fugitque Comes de *Warenna* cum duobus Regis filiis *Willielmo* de Valence & *Gwydone* fratre ejus, & sequebantur eos plusquam septingenti armati electi, qui erant de domo & familia eorum; & eadem die proficientes usque Pevensay mare transierunt. Fugit etiam *Hugo* Bygot cum multis aliis, & filium Regis strenue militantem vecorditer reliquerunt: quod videns ipse denuo circumduxit Villam usque Castrum, & ibi non invento Patre reversus est ad eum in Abbatiam. Interim tumultuabat civitas per partes utrasque, vacabant enim spoliis, & rapinis, & equis occisorum stabiliendis, nec adhuc se mutuo recognoscere potuerunt. Cumque post modicum coadunati Barones insultum fecissent ad Castrum pro *Johanne* Gyffard, & aliis concaptivis, quos Regales acceperant, defenderunt se strenue, & emissis telis ignitis magnam partem Villæ incenderunt. Quod videntes Barones retraxerunt se, & ad Abbatiam diverterunt, & illuminata est Ecclesia telis eorum, sed tamen post modicum ignis ille extinctus est. Videns autem filius Regis eorum audaciam, & recollectis multis ex suis, cum remansissent adhuc plures viri strenuissimi, disposuit iterato exire ad pugnam. Quo cognito miserunt Barones mediatores pacificos, qui diem differentes in crastinum, promiserunt quod in crastina die loquerentur de pace plena cum effectu. Actaque sunt hæc in mense *Maio*, die Sancti *Dunstani* Episcopi, anno Domini M. CCLXIV. Sequenti vero die Jovis discurrebant inter Regem & Barones bini & bini de Ordine Prædicatorum & Minorum, portantes verba pacifica, & sic cum quibusdam aliis interponentes partes, quod sequenti die Veneris tradidit se filius pro Patre, *Edwardus* scilicet pro Rege, & pro cæteris commilitonibus suis. Et *Henricus* filius Regis *Alemanniæ* dedit se pro Patre suo, & hoc sub spe pacis & quietis, ut cum deliberatione tractarent in posterum, quæ provisionum & statutorum essent pro utilitate Regni tenenda, & quæ rationabiliter recusanda, & quod hinc inde captivi libere & absque ullo dato redderent. Sequenti vero Sabbato licentiavit Rex suos quasi omnes, & abierunt in pace ad loca sua, tam Castrenses quam Familiares, & cæteri, qui fuerant in Ecclesia constituti. Misitque Rex, de consilio filii sui & Comitis, litteras suas ad fideles suos, quos in munitione de Tunebrige constituerat, quod de cætero Baronibus quicquam mali non inferrent, sed redirent ad propria, eo quod pax erat in januis, & modis omnibus adimplenda. At illi non credentes perrexerunt, ita ut erant armati, usque Bristow, & manserunt ibi in præsidio usque post evasionem *Edwardi* filii Regis à carcere. Primo tamen cum audissent apud Tunebrige Regem devictum, & *Londonienses* per filium Regis in fugam versos, præsidente *Willielmo* de Say, qui à conflictu fugerat, quod hospitarentur *Londonienses*, qui fugerunt, apud Croydon, irruerunt in eos, advesperante die, & captis spoliis multos peremerunt.

Edwardus Regis filius & Henricus Regis Alemanniæ filius se dedunt Baronibus.

CAP.

CAP. XXXI.

Quomodo Edwardus *evasit à Carcere.*

DEcrescente parte Regis, & roborata parte Comitis, difficiliorem se Comes exhibuit; eo quod Rex & omnia sua à potestate Comitis & gratia dependebant; circumduxerunt ergo filium Regis ad fortiora Castella, quousque quasi omnia Castra terræ in potestatem Comitis traderentur, & ex tunc arctius solito custodiebant eum. Cumque crebresceret fama, quod filius Regis in vinculis teneretur, excitaverunt eum ut tornearet, ut videretur à populo. At ille præmunitus, & seditionem timens, non se credebat eis: filii autem Comitis, qui erant quatuor, scilicet *Henricus*, *Simon*, *Gwydo*, & *Henricus*, in superbiam erecti, fecerunt multa mala, quæ displicuerunt Comiti *Gloucestriæ*, inter quæ *Henricus* ille primogenitus, cum ipso Comite *Gloucestriæ*, torneasse debuerat apud *Northamptonam*, sed defecit, eo quod timebant plures inde posse deterius evenire. Motusque Comes misit ad patrem eorum Comitem *Simonem*, & petiit sibi mitti insignes captivos, quos ipse ceperat in Bello de **Lewes**, inter quos Rex *Alemanniæ* nominatur primus. At ille remandans respondit sibi sufficere debere, quod ei terras salvaverat in ipso die Belli. Noluit ergo mittere, sed nobiliores servavit in Castro *Doverniæ*. Inter quos fuit ipse *Philippus* **Basset**, qui in conflictu **Northampton** murum confoderat, ut supra continetur. Indignatus ergo Comes *Gloucestriæ* accepto responso, misit continuo ad Dominum *Rogerum* de **Mortemer**, qui parti Regis semper absque mutatione adhæserat, quod mutuo loquerentur sibi pro utilitate Regis & Regni. At ille timens, ne forte non fidelis esset, petiit obsidem, & obtinuit. Convenientibus tandem ipsis dixit ei Comes omnia quæ facta sunt, & quod pœnituit eum peccasse in Regem, & peccati maculam delere velle. Miserunt ergo secreto ad *Robertum* Fratrem ipsius Comitis *Gloucestriæ*, qui cum *Simone* Comite morabatur. Et inter primos ipsius magnus tenebatur. Quomodo unanimes effecti sunt, & quod ad liberationem filii Regis cautius instaret, cum ad id se offerret oportuna facultas. Misitque prædictus *Rogerus* de **Mortemer** ad filium Regis equum optimum, & cursorem velocissimum, in quo confidere posset, cum sibi videret tempus oportunum. Quibus cognitis petiit *Edwardus* de consilio prædicti *Roberti* à Comite *Simone* licentiam spatiandi & probandi dextrarios, si forte torneare deberet, sicut & aliquando voluissent. Et erant tunc apud *Herefordiam* & Rex & Comes: semper enim Regem secum tenuit Comes in honore. Accepta itaque licentia, cum jam currisset equos aliquos & eos lassos reddidisset, tandem ascendit illum equum electum, quem prædictus *Rogerus* de **Mortemer** ei miserat. Et ob hanc tamen, præmisso interim Puero, qui ei consenserat, cum duobus gladiis & in equo optimo, conversusque ipse ad custodem suum *Robertum* de **Ros**, cæterosque socios circumstantes, dixit, Domini Charissimi, aliquantisper mansi in custodia vestra, & ulterius manere nolens ad Dominum vos commendo: & conversis loris cum festinatione abiit. Insequentes autem eum cæteri comprehendere non poterunt; & demum videntes *Rogerum* de **Mortemer** à Castro suo de **Wiggemore** cum multis armatis venientem ei obviam, sicut primitus condixerant, reversi sunt vacui, & sic illusi. Eodem anno scilicet M. CCLXIV. obiit *Urbanus* Papa, cui successit *Clemens* IV.

1264

Comes Gloucestriæ cum quibusdam aliis deficit à Comite Simone, & una cum ipsis de liberando Edwardo conspirat.

Edwardus è custodia Comitis Simonis evadit.

Urbanus P. obit.

CAP. XXXI.

De Kenylworth, & Bello de Evesham.

1265 AUdita evasione filii Regis à carcere concurrit ad eum multus populus, & cum immenso gaudio susceperunt eum, inter quos qui primus extitit Comes *Gloucestriæ*, & cæteri Regales, qui apud Bristow, & in confinio ejus diu manserant: crevitque in tempore brevi exercitus ejus in immensum, quo cognito timuit sibi Comes *Leicestriæ*, *Simon* de *Monteferti*, & mittens in *Walliam* vocavit inde multos, & robur sui exercitus ex omni qua potuit parte multiplicavit. Misit etiam *Simonem* filium suum ad Magnates Boreales ut eos cum omni festinatione adduceret. Qui coadunatis multis fere xx. Baronettis, & plebe multa, fecit aliquantisper stationem apud Castrum de Kenylworth. Nunciatumque est hoc *Edwardo* filio Regis per exploratorem suum Margoth, qui, cum mulier esset, in veste tum virili velut homo gradiebatur, & per *Rad.* de Arderne, quæ cum esset ex parte altera, consocios tamen prodiit & decepit. Eratque tunc *Edwardus* apud *Wircestriam*, quam post *Gloucestriam* paulo ante devicerat, & accepto nuncio consurgens de nocte abiit, & pervenit ad locum, quem præordinaverat exploratrix illa, ad armandum se: erat videlicet, vallis profunda, & prope locum Castri. Dumque armarent se & equos cingerent, audiebant sonitum à longe venientem, & timebant dicentes, præmuniti sunt hostes nostri, & ecce jam veniunt: statimque ascenderunt equos, & lanceas in manibus adaptabant. Cumque direxissent acies suas ante diluculum, & processissent in itinere, venerunt hostium longæ quadrigæ, ut victualia quærerent, & continuo captæ sunt, & equi distributi in loco lassatorum equorum per exercitum. Procedentes vero irruerunt in hostes summo diluculo, & invenerunt eos dormientes in villa & Abbatia, & erant multi muniti sanguine vineæ. Peremptis ergo multis de communi populo, ceperunt circa quindecim vexillarios electos, & spolia multa: *Simon* vero Juvenis, qui pernoctaverat in Castro, sic cum paucis captionem evasit. Gesta sunt hæc IV *Non. Augusti* Anno Domini M. CCLXV. Et statim ad *Wircestriam* reversi sunt. Cumque audisset *Edwardus* Comitem *Simonem* inveniendo esse versus Kenylworth, ut exercitui filii sui se conjungeret, & fieret fortior, processit obviam ei die tertio apud Evesham, & ordinato exercitu per tres acies, ipse cum suis ex parte una, Comes *Gloucestriæ* ex altera, & *Rogerus* de Mortemer à tergo veniebat. Venit itaque *Edwardus* filius Regis ex parte Boreali quasi de Kenylworth ad Evesham: & ne cognosceretur à longe præcepit primo erigi vexillum *Simonis* Junioris, & cæterorum, qui captivi ducebantur, festinavitque ut monte *Elyno* ascenso primos belli ictus occupare posset. Cumque vidisset speculator Comitis *Simonis Nicholaus* barbitonsor ejus, qui homo expertus erat in cognitione armatorum, armatos sic à longe venientes, dixit ad Comitem, ecce venerunt armati multi à septentrione, nec cognosci possunt à longe, apparent vexilla tuorum. Et ille, filius meus est, ne timeas. Sed vade & circumspice, ne forte præoccupemur circumventi; non enim cognoverat adhuc de his quæ filio acciderant. Perrexit ergo speculator ille in altum in cloccario Abbatiæ, ubi Comes fuerat hospitatus, & de claro cognoscens vexilla filii Regis à latere uno, deposuerunt enim tunc alia vexilla, & vexilla Comitis *Glocestriæ* à latere altero, & vexilla similiter *Rogeri* de Mortemer ab occidente, & à tergo clamavit ad Comitem, & dixit, mortui sumus omnes. Non enim venit filius tuus ut credebas, sed filius Regis ex parte una, Comes *Gloucestriæ* ex altera, & *Rogerus* de Mortemer ex parte tertia, & ait Comes, propitietur Deus animabus nostris, quoniam eorum sunt corpora nostra, præcepitque ut confiterentur omnes, & essent parati in prælium, qui pro legibus

Simon Comitis Simonis filius ab Edwardo inopinato invasus opprimitur.

bus terræ mori vellent, & pro justitia, qui vero per fugam se salvare vellent, & hos quidem liberos abire præcepit. Cumque confortaretur à primogenito suo *Henrico* ne desperaret in eventu dubio, respondit, non despero, fili, sed præsumtio tua & superbia fratrum tuorum me ad hunc finem, quem vides, perduxerunt; veruntamen, ut credo, moriar pro Deo & Justitia. Armantur ergo omnes,& ad præliandum aliquantisper animantur;sed & ipse Rex, qui in Custodia Comitis usque in præsens remanserat, armis, ut dicitur, Comitis armatus est. Processerunt ergo per turmas suas ad pugnandum pro patria, & antequam progressi sunt, fugerunt *Wallenses* à Comite *Simone*, & in transeundo flumen Sce multi submersi sunt, & reliqui denuo baptizati. Conserto itaque gravi prælio corruerunt multi ex parte Comitis, sed & ipse Rex percussus in scapula clamavit fortiter. Ego sum *Henricus* de *Wincestria* Rex vester, non occidatis me. Erat enim vir summopere pacificus non bellicosus: salvavit eum in voce hac Dominus *Adam de monte alto*, accurrit etiam filius ad vocem Patris,& eum custodiendum tradidit certis militibus suis. Interim vero cecidit & occisus est Comes *Simon*, priusquam reverteretur *Edwardus*, & cum staret Pedes pungnans gladio, & occiso dextrario, circumque fecissent Magnates sui cum *Henrico* primogenito suo, prorumpit in hæc verba, dicens ad hostes. Num misericordia aliqua vobiscum est, & respondit unus, quæ misericordia seductori? Et ille misereatur ergo Deus animabus nostris, quoniam corpora nostra in voluntate vestra sunt, & his dictis martyrizaverunt eum, præcisis membris, & amputato capite: corrueruntque cum eo in modico terræ spatio *Henricus* primogenitus ejus, Dominus *Hugo* le Spenser, Dominus *Raderus* Basset., Dominus *Thomas* de Pestelee, Dominus *Willielmus* de Mandevile, Dominus *Johannes* de Beauchamp, Dominus *Gwydo* de Balliof, Dominus *Rogerus* de Roule. Et multi alii nobiles cum plebe copiosa. Gestaque sunt hæc II. *Non. Augusti*, anno Domini M. CCLXV. duravitque bellum hoc ab hora quasi prima, usque fere vesperam. Et reversi sunt cum Rege sic liberato, usque *Wircestriam* portantes secum spolia multa, & caput Comitis *Simonis* mittentes ad uxorem *Rogeri* de Mortemer apud Wiggemore.

Henricus 3.

Edwardus patrem suum liberat.

Simon de Monte forti cum filio suo primogenito, & multis aliis fortiter pugnans occiditur.

CAP. XXXII.

De captione Cesterfield, *& exhæredatione Baronum, & de taxatione* Norwicensi.

POst modicum tempus recolligebant se Barones, qui remanserunt, & cœpit habere nomen Dominus *Johannes* Sayville, homo quidem callidus, & bellator fortis: fecerunt ergo mala quæ poterant, & convenerunt in mense *Maio* apud Cesterfield, sub ipso *Johanne* Sayville, & Comite *Ferrariensi*, ubi supervenientes Regales milites irruerunt in eos subito, & cœperunt multos iterum, quasi dormientes. Ipse tamen *Johannes* Sayville confestim armatus, dum exiret ut fugeret, percussit Dominum *Gilbertum* Hanusard, & eum cum equo ictu lanceæ dejecit in terram, & aufugit cum paucis, qui eum sequi poterant. Periitque populus multus, & interim nobiliores fugam inierunt, fugitque Comes *Ferrariensis* & in Ecclesia abscondit se, sed tamen,prodente eum quadam muliere, extractus & captivus abductus est. Tenuitque Rex Parliamentum suum Mense *Novembri* apud Northampton, & exhæredati sunt omnes, qui Comiti *Simoni* astiterunt, & uxore ejus cum liberis, tenuitque ibidem consilium *Othobon* Legatus Domini Papæ, & excommunicavit omnes Episcopos, qui eidem Comiti *Simoni* auxilium præstiterant & favorem. Misitque quosdam eorum ad præsentiam Papæ, pro beneficio absolutionis obtinendo; publicavitque quædam statuta, quæ fecerat, & concessionem Domini Papæ

1266

Parliamentum Northamptoniæ habitum.

Henricus 3. *Clementis*, quam fecerat Regi & Reginæ, & decima *Anglicanæ* Ecclesiæ concessa eisdem per sex annos sequentes, fiebatque cito post taxatio *Norwicensis* per *Walterum Norwicensem* Episcopum, qui ad hoc onus electus est. Factaque sunt hæc in anno Domini M. CCLXVI. Eodem anno obiit *Godefridus Eborum* Archiepiscopus, & electus est *Willielmus* Decanus ejusdem Ecclesiæ. Sed tamen à Papa non admissus. Imo missis ad Papam literis per ipsum *Othobonem* Legatum transtulit ipse propter *Walterum* Gyffard a sede *Bathoniensi*, usque ad sedem *Eborum*, & in sequenti anno in Archiepiscopum *Eborum* consecratur.

Godefridus Archiep. Eborac. obit.

CAP. XXXIII.

De captione apud Ely, *& concordia Baronum cum Rege.*

1267 ANno Domini M. CCLXVII. obsedit Rex *Henricus* Castrum de Kenylworth a V. *Kal. Julii* usque *Idus Decembris*, ubi adveniente *Othobone* Legato, & interveniente, reddidit illud Regi *Henricus* de Hastinges, qui fortiter illud tenuerat, salvis sibi vita & membris, terris & Castellis. Interim recollegerant se Barones cum *Johanne* Dayvyle in Insulam de Haxailyhum; & procedentes inde ceperunt *Lincolniam*, spoliaveruntque *Judæos*, & multos ex eis peremerunt, & introeuntes in Synagogam eorum librum Legis dilaceraverunt, succendentes etiam igni omnes Cartas & obligationes quascunque invenire potuerunt. Quod audiens Rex misit filium suum *Edwardum* ut comprehenderet. At illi fugientes à facie ejus receperunt se in Insulam de Ely munientes introitum ex omni parte. Erat enim mensis *Aprilis*. Cumque filio Regis venienti non pateret in exitus aquarum, quæ ex omni parte ipsam circuiverant Insulam; de consilio incolarum ejusdem provinciæ convocavit operarios multos, & per fossata multa in profundis maris, cis viam quam præostenderunt incolæ, fieri jussit, apponens tabulas & curtes, & sic faciens pontes in plerisque locis: ingrediente tandem eo in Insula per viam quam fecerat, fugerunt Barones quidam *Londoniis*, & à *Londoniensibus* suscepti sunt. Cæteri vero dederunt se, scilicet Dominus de Wake, & *Simon* Juvenis, & Lepecches, salvis vita & membris, & quod ipse filius apud patrem intercederet ad ipsius Regis gratiam plene promerendam. Adveniente tamen Rege cum filio London, qui confugerant illuc una cum ipsis civibus tenuerunt villam contra Regem XL. diebus, & ipsum *Otobonem* Legatum, qui in turrem Regiam præ timore confugerat, ne quidem exiret, diligenter custodiebant. Tandem vero, interveniente Comite *Gloucestriæ*, & multis amicis Comitibus, recepti sunt in gratiam Regis & Barones & Cives: electique sunt quatuor Episcopi & octo Magnates, qui prius fuerant nominati apud *Coventriam*, ut ipse inter Regem & exhæredatos formam pacis & redemptionis in omnibus ordinarent, & facta pronuntiatione in Festo omnium Sanctorum de plena concordia & redemptione singulorum, statuta est pax ipsius Regis, & præconizata per totam Regionem. Tenuitque Rex Parliamentum suum in Octavis Sancti *Martini* apud Marleberg, anno Regni sui LII. & anno Domini supra dicto. Ubi, de consilio discretorum & unanimi voluntate Magnatorum suorum, meliorationem Regni sui & exhibitionem communis justitiæ multa fecit statuta, quæ dicuntur statuta de Marleberg.

Barones Lincolniam expugnant.

Ely insula capta.

CAP.

CAP. XXXIV.

Edwardus *profectus est in Terram Sanctam cum aliis Rebus.*

SUb memorati Regis nostri *Henrici* principatu, suscitavit Dominus spiritus Christianorum contra *Saracenos*, longo jam tempore possidentes sanctuarium Domini, id est loca sancta, in quibus redemptio nostra facta est. Factus est ergo per diligentiam *Romani* Pontificis *Clementis*, & aliorum servorum Dei religiosam operam, magnus populi Christiani cursus, & fortissimi Principes caractere Domini insigniti sunt, & numerosa stipati militia Orientis Regna laboriosissime penetrarunt. Inter quos eandem expeditionem assumpsit *Edwardus* Filius Regis *Henrici*, & iter arripuit in æstate, anno Domini M. CCLXX. Dabaturque tricesima per totam *Angliam* ob hanc piam expeditionem. Veniens autem circa Festum Sancti *Michaelis* apud * **Egermorthe**, quod distat à *Marsilio* XVIII. leucis versus Occidentem, ibidem navem ascendit, & prospero vento vela laxantes, & pro voto proficientes, decimo die applicuit apud **Tunes**, susceptusque est immenso gaudio à Regibus Christianis, quos ibidem invenit, à Rege scilicet *Franciæ Philippo*, qui nomen regium sortitus est post mortem patris sui *Lodowici*, qui paulo ante ibidem defunctus est, à *Carolo* Rege *Siciliæ*, & aliis duobus Regibus, *Navberniæ* scilicet, & *Aragonum*; omnes isti Reges convenerant pro zelo Dei & populo Christi. Ipse etiam *Edwardus* pro se & pro patre, & *Henricus* filius Regis *Alemanniæ* pro patre suo similiter veniebat. Hic etiam *Henricus* filius Regis *Alemanniæ*, in redeundo postea ad patrem, apud **Witerbe**, in ipsa Capella, cum missam audiret, occisus est per *Gwydonem* de *Monteforti* & Comitem *Rufum*, cujus filiam ipse *Gwydo* duxerat, in ultionem mortis patris sui Comitis *Simonis*. Cumque a prædictis Regibus sciscitaret *Edwardus* quid fieret, responderunt ei, Princeps Civitatis istius cum adjacente provincia, tributum reddere consuevit Regi *Siciliæ* annis singulis, & quia multo tempore per septennium & ultra jam in solutione cessavit, idcirco appetivimus eum. Ipse vero sciens tributum juste deberi, jam satisfecit nobis ad votum, etiam pro tempore præterito & futuro. At ille, quid est, Domini charissimi, nonne convenimus huc, & caracterem Domini assumpsimus, ut in inimicos Crucis Christi procedere, & non componere debeamus. Absit à nobis hoc, nam modo post introitus & terra nobis est plana & dura, ut possimus procedere usque ad Sanctam Civitatem *Jerusalem*. At illi dixerunt, jam cum istis composuimus, & pactum præterire non licet, sed revertamur in *Siciliam*, & transacto hieme apud *Acram* applicare poterimus. Displicuitque consilium hoc, nec ipsi compositioni assensum præbuit, non participans quicquam de pecunia scelerata, sed facto eis Regali convivio clausum se tenuit. Permanentes itaque in fixo proposito, demum aura flante conscenderunt naves Reges universi,& remanserunt in littore plusquam CC. viri, non habentes navem in qua veherentur, clamantes & ejulantes præ timore mortis, quam citam oporteret recipere, si remanerent. Motus ergo *Edwardus* in lachrymis eorum, cum non moverentur alii, terram cum scapha adiit, & in naves suas singulas adaptans eos præmisit omnes ante se, & sic demum cum cæteris laxatis velis, & mare sulcans profectus est. Septimo autem die applicuerunt omnes in Regno *Siciliæ* ex opposito Civitatis de **Trapes**, secundoque die ante festum Apostolorum *Simonis*, & *Judæ*, & hora quasi nona, & anchoraverunt in alto mari, plusquam uno milliario a terra; erant enim maximæ naves singulæ, habentes duo vela, & supra modum onustæ, veneruntque obviam eis ex portu civitatis scaphæ multæ, & Reges, &

Marginal notes: 1270 — *Henricus Regis Alemanniæ filius occiditur Viterbii 4. Id. Mart. an.* 1271. — *Cruce signati in Siciliam appellunt.*

* *Aiguesmortes, Aquas mortuas.*

Henricus 3.

Tempestas sævissima.

Principes, ac Majores exercitus usque ad terram perduxerunt bina vice, vel trina, sed equos valde paucos, & arma quasi nulla. Advesperascente demum die movit se mare, & subito orta est tempestas sævissima, ita quod collisæ naves & confractæ perierunt, & submersi sunt plusquam circiter xx. cum equis & armis, & animabus multis; periitque thesaurus ille sceleratus, & in profundum maris demersus est, omnibus autem navibus ipsius *Edwardi*, qui erant XIII. non nocuit illa tempestas, nec periit ex eis unus homo, salvavitque Dominus omnia sua, eo quod consilio scelerato non consenserat. Mane autem facto, dum egrederentur Reges ad Mare, viderunt in litore homines submersos, & equos absque numero viderunt quidem, & doluerunt, nec mirum; cum ex tantis navibus & mille quingentis nautis, absque communi populo, non remanserant aliqui, nisi nautæ tantum unius navis, & hi quidem hoc modo: erat in illa navi una bona Matrona & Comitissa, quæ periculum videns, & juste sibi timens, quæsivit à nautis utrum salvari possent, si litus maris arripere attentaret. At illi responderunt, quod si fiet sic salvarentur homines, sed periret ipsa navis. At illa, non sit vobis cura de navigio si salventur animæ, duplicabo vobis pretium navis. Statimque duo vela laxantes in altum, cum tanto impetu irruerunt in terram, quod ab aqua maris longe separata fixa mansit in litore. Sed, ut prædixerant nautæ, in duas partes resoluta est, & salvæ factæ sunt omnes animæ, cum contentis universis. Mutato ergo proposito reversi sunt omnes Reges in terras suas, submersis, ut dictum est, & equis & armis. Solus autem *Edwardus* hiemavit ibidem cum navibus suis, quas Deus Omnipotens sibi salvaverat.

Reges revertuntur in terram suam. Edwardus vero hyemat in Sicilia.

CAP. XXXV.

Quid fecit Edwardus *apud* Acram, *& quomodo vulneratus est.*

1271 Circa medium XL^æ^. iterato propositum revocans navem ascendit *Edwardus*, & à Paschate Domini per XV. dies ad *Acram* applicuit cum M. viris electis, mansitque ibidem per mensem integrum, ad refocillandum homines, & equos, & ut interim secreta terræ cognosceret. Post mensem vero exierunt cum eo Christiani multi, quasi VII. mille, & profecti sunt quasi XX. leucis ab *Acra*, ceperuntque Nazareth, & quos invenerant peremerunt. In redeundo autem apud *Acram*, sequebantur eos hostes, si quo modo ex eis cædere possent in loco stricto, vel convalle. Quod illi videntes, dederunt statim facies suas, & cæsis aliquibus, cæteros in fugam converterunt. Iterato circa Festum Natalis Sancti *Johannis Baptistæ*, cum audisset *Edwardus* convenisse *Saracenos* apud Kakehowe, quod distat ab *Acra* quasi XV. Milliaribus exivit ibidem, & irruens in eos summo diluculo percussit ex eis quasi mille viros, cæteris in fugam velocem conversis. Tuleruntque spolia multa & profecti usque ad Castrum Peregrinorum, quod super Mare situatur, manentes ibidem cum cæteris Christianis nocte illa, & in sequenti die reversi sunt ad *Acram*. Interim Rex *Jerusalem*, qui advenerat, misit ad Magnates de *Cypro*, ut in auxilium Christianorum cum festinatione venirent, at illi venire noluerunt, dicentes se nolle terram suam exire. Misitque tunc ad eos *Edwardus*, ut ad rogatum ipsius saltem venirent in hac parte: at illi continuo veniebant cum magna militia, dicentes se teneri mandatis ipsius, pro eo quod antecessores sui dominabantur olim terræ illorum, & se debere Regibus *Anglorum* semper esse fideles. Animati itaque Christiani tertio exierunt circa festum Beati *Petri ad vincula*, usque ad Sanctum *Georgium*, & peremptis quibusdam, cum non invenirent qui resisterent, reversi sunt cum gaudio in locum suum. Cumque inter inimicos Crucis Christi *Edwardi* fama increbresceret, timuerunt eum valde, & mutuo loquebantur, si forte possent eum opprimere caute. Misit ergo ad eum

Nazareth ab Edwardo capta.

Edwardus Saracenos fundit.

eum literas Princeps ille magnus Admiralius * *Iaspes*, fingens in dolo se velle fieri Christianum, & quod multos attraheret ad se, si tamen ab ipso cæterisque Christianis haberentur cum honore. Placuitque sermo & excitavit eum *Edwardus* ad hujusmodi propositum perficiendum: iterato vero,& tertio, & quarto, semper misit eundem puerum, ob eandem causam. Et erat ille Nuncius de alte nutritis, qui nec mortem timent, nec Deum reverentur. Quinta autem vice, cum venisset ad eum idem Nuncius, &, ut moris erat, à Ministris *Edwardi* esset in brachiis & zona visus, nec tamen cum cultello vel armis inventus, adduxerunt eum ad Cameram *Edwardi*, & inclinans tradidit ei literas ex parte Domini sui, sicut alias facere consueverat, eratque Dies *Jovis* infra Octavas *Petri*, & hora Vesperarum, & propter calorem nimium sedit *Edwardus* in tunica sola super lectum, discooperto capite. Dumque legerentur literæ, apparuit in lectura earum, quod sequenti Sabbato ejusdem hebdomadæ veniret Dominus suus, ad perficiendum quod promiserat. Placuitque sermo cunctis audientibus, & confabulabantur a longe in his quæ audierant. Ipse vero curvatus *Edwardo* plura sciscitanti ad interrogata respondit. Tandem vero manum apponens ad balteum, quasi secretas literas extracturus, extraxit subito cultellum venenatum, ut ventri sedentis eum infigeret. At ille elevata manu, ut percutienti resisteret vulneratus est in brachio profunde; & iterato percutere volentem repercussit pede cum tanto impetu, quod in terram corruit; apprehenditque manum ipsius, & tam valide cultellum extraxit, quod seipsum vulneravit in fronte, & statim infixit in ventrem ejus, & occidit eum. Accurrentes ad hæc Ministri ejus, qui a longe steterant, invenerunt eum in terra mortuum, & apprehendit unus eorum tripodem, scilicet Cithareda suus, & percussit eum in capite & effundit cerebrum ejus. Increpavitque eum *Edwardus* quod hominem mortuum percussisset. Descendit rumor iste sinister in Aulam, & ab Aula in populum, & contristati sunt valde. Accurrensque statim magister militiæ Templi, dedit ei pretiosa quæque libere, ne infusum venenum noceret, & ne in interiora ascenderet. Et increpando dixit, nonne prædixi tibi seditionem populi hujus? Adjecitque ad hæc, confortare tamen, & noli timere, quoniam ex isto veneno non morieris. Vocantur ergo Chirurgici, & medicamenta imponunt, sed post dies paucos, videntes denigrescere carnem,mussitaverunt inter se, nec erat ulla lætitia in populo suo: quod ille perpendens dixit eis, quid est quod mussitatis, nonne sanari possum? Dicite mihi, nec timeatis. Et ait unus natione *Anglus*, curari potes, sed oportet te dura pati. Et ille, si passus sum quidem fuero, numquid sanitatem promittis? Et ait, promitto quidem, & sub pœna capitis mei; & ait, committo ergo me tibi, & expete quæcunque volueris: & ille, numquid sunt aliqui ex Magnatibus tuis in quibus confidis. At ille nominavit multos ex circumstantibus. Circumsteterunt enim eum Magnates plurimi cum uxore sua. Et ait duobus primo nominatis, Domino scilicet *Edmundo*, & Domino *Johanni* de Vescy, numquid & vos diligitis Dominum vestrum, & dixerunt utique. Et ait, tollite ergo mulierem hanc, & non videat eam Dominus ejus, quousque dixero vobis. Tulerunt ergo eam flentem & ejulantem; & dixerunt, sine Domina, melius est quod tu effundas lachrymas, quam quod lachrymetur tota terra *Anglicana*. Mane autem facto incidit denigratam carnem Brachii sui & projecit ex toto; & ait, confortare, quoniam promitto tibi, quod infra xv. dies manifestabis te, & equum ascendes. Tenuitque quod promisit, & admirati sunt universi. Cumque diceretur hoc Magno Soldano,*Edwardum* scilicet esse superstitem,vix fidem adhibuit; & mittens ex suis tres Principes magnos, excusavit se, Deos suos attestans, quod per se vel ipsius scientia non est factum hoc. Qui stantes à longe adoraverunt *Edwardum* proni in terram. Et ait *Edwardus* in *Anglico*, vos quidem adoratis me sed minime diligitis, nec intellexerunt verba ejus, eo quod per

Henricus 3.

Edwardus ab Assasino quodam vulneratur maximo cum vitæ periculo.

* *Joppensis.*

Interpretem

Henricus 3. Interpretem loquerentur ei. Honorifice autem tractavit eos, & post biduum dimisit in pace. Post tempus modicum discurrebant inter partes mediatores & nuncii pro treugis ineundis, & inierunt inter se treugas decennales, decem Hebdomadum, & decem dierum: reversique sunt Christiani ad loca sua præter inhabitatores urbium, quæ sub Christianorum potestate manebant.

CAP. XXXVI.

Reversus est Edwardus *de Terra Sancta & Tornavit apud* Chalons.

1271 UNitis itaque treugis, postquam ipse *Edwardus* jam in anno & dimidio mansisset in *Acra*, circa assumptionem Beatæ Virginis navem ascendit, ut reverteretur: sed post septem Hebdomadas in Siciliam applicuit apud [a] Trapes, inde viam faciens per [b] Palæstinam & [c] Mechines, & sic per medium [d] Poylle usque Romam; ubi à Papa *Gregorio* honorifice susceptus est. Cumque appropinquaret *Franciam*, & fama gloriæ ejus divulgaretur in populo, invidebant gloriæ ejus multi, & præcipue Comes ille strenuus de Chalons. Misitque, & petiit ut torniaret cum eo in terra sua, qui gloriam suæ laudis imminuere nolens, licet peregrinationis suæ causam prætendere posset, & se excusare, noluit tamen; sed libenter concessit, & præconizatum est voce publica, quod *Edwardus* cum peregrinis suis partem torniamenti teneret contra omnes advenire volentes. Concurrunt itaque multi ex omni parte Regionis illius, inter quos pedestres multi, & etiam quidam Equestres conjurati sunt ad invicem in spoliationem *Anglorum*, præ manibus vendentes & equos & arma, & bibentes vinum libaminum in spoliationem captivandorum. Misit etiam *Edwardus* in *Angliam* pro quibusdam Magnatibus suis, & venerunt ad eum Comites & Barones. Adveniente demum die inventi sunt cum *Edwardo* fere mille milites armati, & pedestres multi, sed ex parte altera duplare eum poterant & hominibus & equis. Congredientibus ergo partibus cœperunt pedestres, qui conjuraverant & spoliare & perimere, resistebantque nostri cum fundis & arcubus; & peremptis quam plurimis, cæteros ad portas Civitatis persecuti sunt, multos etiam fugaverunt ad aquam, & submersi sunt. Interim dedit se Comes, cum electis L. Militibus, qui sequebantur eum, ad Cimeum *Edwardi* & conjunxit se ei, mutuisque gladiorum ictibus longo spatio decertabant. Cumque essent ambo strenui, & vidisset se Comes non proficere gladio, circumduxit brachio collum *Edwardi*, & eum vehementer astrinxit, & ait *Edwardus*, quid tibi vis? Nunquid meum equum habere credis? Et ille, utique & te, & equum habere volo. Indignatus ad hæc erexit se, & percusso dextrario in tantum irruit, quod relicto equo proprio collo ipsius adhæsit alter, excussitque eum in terram cum diu sic pendere non poterat, attonitusque *Edwardus* exivit continuo ut ventum reciperet, ad refocillandam animam ejus, vidensque iniquitatem eorum, quomodo multos ex suis jam peremerant, & non tornamenti, sed modum belli exercerent, ait suis, jam nemini parcat oculus noster, sed sicut ipsi nobis faciunt, sic & vos faciatis eisdem. Ingressi sunt ergo in mortem illorum, & ex omni parte gladio sæviebant. Reversique pedestres à cæde cæterorum, cum vidissent ex suis jam multos corruisse, ingressi sunt audacter conflictum equestrinum, & evisceratis quibusdam ex equis, multorum etiam cingulis incisis, ascensores eorum in terram corruerunt. Deditque se *Edwardus* prædicto Comiti, qui tunc manibus suorum elevatus erat in equum, & diu quoque fustigatum cum sæpius sedare vellet, non adquievit in primis; sed cum defecisset tandem virtus ejus, ex præcepto *Edwardi* cui-

a *Drepanum.* b *Platiam.* c *Messinam.* d *La Puille, Apuliæ.*

dam

dam militi ſimplici ſe tradidit, & fugerunt cæteri multi, & in eodem loco plurimi corruerunt. Reverſique noſtri obtenta victoria, cum ſe quieſcere poſſe ſecurius crederent, nunciatum eſt *Edwardo* quod perimebantur ſui, dum tranſirent de Domo in Domum, à civibus civitatis: ſtatimque vocato Majore & præpoſitis civitatis præcepit eis ut ſuos corriperent, & caſtigarent, alioquin civitatem in craſtinum incenderet & complanaret. Illi autem abeuntes poſuerunt cuſtodias ex omni parte civitatis, & quievit *Edwardus* in pace. In haſtiludio iſto multus ſanguis effuſus eſt, unde & nomen illius mutatum eſt, ita quod non torniamentum, ſed parvum bellum de Chalons communiter diceretur. Inde perrexit *Edwardus Pariſios*, & à Rege *Francorum* honorifice ſuſceptus eſt, & poſt dies aliquot profectus eſt in *Vaſconiam*, & moratus eſt ibi uſque poſt obitum Patris. *Henricus* 3.

CAP. XXXVII.

Tempeſtas.

ANno Domini M. CCLXXI. XIV. *Kal. Octobris*, tanta fuit apud *Cantuariam* inundatio pluviæ, tonitrui, fulguris, & tempeſtatis, quanta à diebus antiquis nunquam audita vel viſa fuit, durante tonitruo, & horribiliter quaſi ex uno ictu tonante tota die & nocte prædicta, & tanta inundatio aquæ ſecuta eſt, quod arbores vivas & hayas ſubvertit, ita quod incedere non poſſent homines nec equi, & periclitabantur multi impetu aquæ decurrentis per plateas, & in domibus civitatis. Secutaque eſt fames maxima in tota Regione. 1271

Fames tempeſtatem ſequitur.

CAP. XXXVIII.

ANno Domini M. CCLXXII. Obiit Papa *Clemens*, cui ſucceſſit *Gregorius* X. 1272
Eodem anno obiit *Petrus* de Brus tertius XIV. *Kalend. Octobris.*

Clemens P. ob: Petrus de Brus ob.

CAP. XXXIX.

De morte Regis Henrici *& commendatione.*

ANno Domini M. CCLXXIII. *Kalend. Decembris*, die ſcilicet Sancti *Edmundi* Archiepiſcopi & Confeſſoris, dormivit Rex *Henricus* cum Patribus ſuis, & viam univerſæ carnis ingreſſus eſt. Vir quidem glorioſus in ſeculo, ſed non minoris gloriæ in Chriſto. Extitit enim vir Religioſus & pius, & licet ſimplex in adminiſtratione temporalium, tamen magnæ devotionis in Deum. In piis largitionibus tam profuſus, ut præter copioſam diſtributionem pauperum, eleemoſinas etiam ipſius ſentirent multæ Eccleſiæ Sanctorum, & præcipue *Weſtmonaſterienſis Londoniæ*. In qua quidem Baſilica *Weſtmonaſterii*, quam ipſe nobili ſchemate a fundamento decenter erexit, humaniter reconditus, honorifice jacet, anno ſcilicet Regni ſui LVII. Factæque ſunt funeris ipſius ex- 1273

Henricus 3. equiæ die Sancti *Edmundi* Regis & Martyris, anno quo ſupra. Eodem anno in Archiepiſcopum *Cantuarienſem* præfectus eſt per Dominum Papam frater *Robertus* de **Kilnerby**, de Ordine Prædicatorum. Qui in anno ſequenti quinto vocatus ad Curiam in Cardinalem *Hoſtienſem* conſtitutus eſt, & ſucceſſit ei in Archiepiſcopatum *Cantuarienſem*, ex collatione Papæ, Frater *Johannes* de **Pecham**, de Ordine Minorum. Eodem anno diſcordia extitit magna *Oxoniæ* inter Clericos Aquilonares & *Hibernicos*, & aliqui occidebantur *Hibernici*.

FINIS.

INDEX
UNIVERSALIS
IN PRÆCEDENTES
ANNALES.

A.

 Alienora

B.

C

flumen

Conjuratio

D.

F.

G.

H.

Hubertus

I.

K.

L.

M.

Matthæus

N.

Q.

R.

Richar-

S.

T.

V.

W.

Y.

MOnendus est Lector; ab his Verbis pag. 118. Rex itaque per totum regnum, *Reliqua ad finem usque, non esse* Thomæ Wikes, *sed alterius cujusdam, qui historiam ejus* continuavit. *Id quod satis constat inspicienti Codicem* MS. *Bibliothecæ Cottonianæ sub Tiberio, A. 9.*

ERRATA,

& variæ Lectiones.

PAG. 1. l. 24. occiderat. 2. ult. forte Christicolarum. 3. ult. exitii. 4. 10. Metrop. 47. Guinedotum Powisorum. 5. 23. est Comes W. 25. Çalix. Similiter. 6. 9. R. Yvor à tribus filiis Gestin, Gr. G. Gla. 34. jure Parœchiarum. 8. 21. Kenfeg. 9. 24. Kenefeg jam v. 32. Iltuti. 45 f. permagnam. 10. 28. tractati--circiter. 43. Exon apud Glaston. 11. 25. distracta. 32. coronatur. 13. 10. in Festo. 34. in turre. 44. mali. 14. 13. Viterbii. 15. 8. cast. ut ei permittebatur. 23. Mailgum. 16. 13. suis vel h. 41. Faversh. 17. 36. G. Com. 22. 20. Willielmi. 23. 21. dele Regis. 29. 34. Exigente just. 37. f. inserere. 30. 6. ab se d. 33. 52. Ebraudi. 38. 31. nec tamen. 41. 43. Boscum ar. 53. Trinitatis. 43. 19. Cantalu. 44. 31. Signatis. 45. Farnham. 45. 20. avunculus. 46. 5. Thuringum. 10. f. vilip. 27. Sempringh. 30. Mauclerk. 48. 34. Prior Eton. 48. ad miss. f. inquisitionem. 53. Martino. 49. 24. subarrayerat. 52. 20. partes Kernerven. 53. 11. Walterum. 56. 26. Angliæ e pr. sc. 27. Joannes fil. I. G. de L. & Nic. de Segr. 46. Dominus Her. 57. 7. nolentes. 28. notific. mox subnixus. 47. f. viribus subnixus. 56. Devoriæ. 58. 8. ingrediens oc. 59. 10. Islew. 55. tinct. 60. 24. scelesto. 63. 20. per. v. 24. inclitos ob. 66. 10. damnum cesserunt. 70. 16. Evesham iam. 28. vocatis f. elatis, vel ordinatis, unitis. 73. 16. Joanne Deyvil. Bald. Wake. 74. 10. & loco ejus Rog. 75. 31. filum. 78. 548. Gernm. 54. Vesci. 79. 30. Deyvil. 80. 52. usitato. 81. 25. neutra partium. 84. 27. qui ne cum. 87. 11. feoda *non* haberent. 16. Comitatus Devon. 39. insolita & pror. 89. 28. in pretio f. 47. ut convenientem. 90. 19. præsidio succurreret. 91. 42. Zushe. 92. 3. sub. f. secundum. 93. 32. carnis. 96. 37. non ferent. 54. Berkam. 100. 10. Chyshil. 101. 1. quæ prout. 51. Comit. Devon. & Insulæ. 104. 55. præmissis. 108. 51. forte tum delendum. 52. Valedicens. cel. 109. 17. Lovel. 43. Oliverus. 111. 30. Puntes. 50. Bek. 113. 1. protractoque Parl. 114. 20. fontis Ebraudi. 52. Landaven. 115. 31. Muntch. 56. cayia. 117. 3. Cantuariæ. 118. 58. familiares. 119. 29. Quarrariæ. 38. Escheator. 40. Hengham. 121. 1. quos eleg. 122. 56. puerum adde Gilbertum. 124. 57. præficeret. 125. 6. Rob. Burnel. 126. 12. Tho. de Bek. 127. 37. forte Regi Fran. & resignaturus esset. 47. Pollardos. 138. 47. ventum. 139. 1. Hulme. 5. argenti. 41. ex quo. 50. à Benaburgh erga. 141. 10. totus. 16. Walklinus. 26. Dux. 142. 8. feria. 31. victoriose. 54. ultra fest. 143. 16. Christianitatem. 33. Robertus. 36. patriæ. 144. 8. ad Regem. 16. contra. 19. nolebat. 37. perenni. 50. tria. 53. dilatata. 45. 3. Normanni Angliam conquisiverunt. 35. Nordwest. 48. interfuerat itineri. 146. 34. tam. 41. ivit. 147. 31. quædam. 148. 21. ivit. 33. Robertus. 35. Chich. 149. 26. Brien. f. 48. obsideret. 150. 13. qui fuit. 33. fuit. 151. 6. ex qua genuit duos filios Baldewinum & Amauricum. 19. usque hodie. 33. Romæ. 62. modicum. 72. mundo. 152. 13. Apost. 20. Natalis Domini. 43. facta concordia inter eum & R. Franciæ. 153. 8. Regis 13. Luvel. 25. Peverel. 51. ab antiqua serie descendens. 155. 22. prius. 41. est. 46. cartis Aud. etiam. 156. 13. Alienor & 44. fuerat. 157. 23. Hon. Sincerii in. 45. capitulo. 158. 12. præclarus. 31. duxerat. 159. 12. ob. nihilom. 27. fecit & inter hæc duo castra unam domum militibus templi. 31. Anno sexto Henrici R. ipse. 33. Ludovici. 160. 17. gladio. 161. 27. apud Turonum civitatem ob. Rogerus Ep. Wigorn. filius Roberti Comitis Gloucestriæ. 40. prius 43. 44. anno Episcopatus. 45. qui nunquam de. 162. 14. Abbas. 163. 3. secundus, Abb. 5. hujus Abbatis. 15. Richardus. 25. Kingsw. ibid. Prior ejusdem loci. 26. * dele. ibid. ejusdem loci. 27. Monachus. 29. operibus. 165. 2. vel. 166. 34. innovatum est. 167. 13. Albino Ep. Fer. 20. insperatus. 25. & causa. 49. nam. 168. 17. sibi associatis. 33. Junii. 47. hoc. 169. 9. ubi 30. his. 170. 12. pacifice. 13. ei paria. 171. 35. 52. ipsum. 172. 22. ita violenter extorsit. 41. Principibus. 47. à. 50. impetraverat. 173. 3. A. 15. Abbas. ibid. Johannes R. scripsit omnibus Vicecomitibus Angliæ literas. ibid. dele Rex omnibus. V. 30. quos Archiep. 31. Baliva. 34. ubi. 39. & 174. 11. formanda. 18 ex 175. 19. quib. tantum. 34. Archiep. Develine. 46. reformanda. 177. 3. mense igitur Aprili. 9. omnibus. 10. juramentum præstiterunt quod si Rex huic juramento contraire vellet. 12. feudariis. 16. nostram. 18. quid. 35. oblationis. 36. specialibus red. 43. cadat. 45. oblationis. 46. Ego I. D. G. Vid. M. Paris & Dachery Sp. T. V. 178. 6. Clericos. 13. animam. 22. quas. 24. inanes. 26. ablata. 179. 2. turbato. 8. tantum xv. mil. M. 31. properabat. 32. quam hominum. 180. 17. in furorem. 182. 20. civitatis. 183. 25. illis f. 184. 15. Regis filium. 27. Hereford. 31. Hon. tertio, 185. 6. ultionem. 187 2. facere ordinatis. 9. Bradwatre. 189. 30. xi. 39. Spirituum, 190. 21. Novitius Ecc. 28. St. Cant. 36. ultum ire, 191. 5. decem conversi. 48. Stamis. 192. 5. Soldanum. 39. resipuit. 193. 20. Sanctum Geminum. 195. 13. Siward. 196. 4. sumpta. 7. Dominus, 26. ex hac 30. Gerold. 197. 20. legales. 198. 25. Wendene 200. 27. cæteris. 37. expugnandum, 203. 30. civitates 43. & in margine. Dom. W. de Ral. 204 44. Scil. crastina. 205. 42. deserta. 44. vii. 55. qui 206. 7. Radulphus. 209. 10. pro divinis. 210. 12. eo, 48. la. ibid. obseratam 311 44. quarum dec. & octo de tanto sc. conv. & ore. 47. hoc anno 212. 1. Mcclxiv. 17. hæc quidem. 213. 7. quia. 26. ipsi vero, 49. Aimerum. 214. 16. Domini. 33. cum multis aliis alienigenis, 35 studiose, 215. 44. Cistercii, 45. Rievallus. ult. 111. 216. 9. dicti, 14. etiam, 23. Rad. tunc. 29. quod si siquidem temporibus futuris redditus prætaxatus successive minui forte ceperit, vel in dominicum vertatur ex toto, nihilominus tamen domus tenebitur in solidum secundum omnia tam particulariter quam integraliter ordinata. 217. 19. dictus, 218. 8. publicari. 14. Patres. 33. Martis. 219. 1. sic. 6. Sabrinam. 15. Kal. 21. xvii Kal. ibid. Kenelmi. 23. prædictus. 220. 2. pace. 16. Moricius. 26. prisona, 38. vix. 41. civibus. 221. 17. Axehem. 22. nonnullis. 222. 24. Edwardus. 25. dispersi. 223. 2. primo. 3. super his. 14. G. Cl. 20. prædictorum. 50. Osenye. 52. Batonis. 224. 12. Wintoniam. 25. festum Natalis. 225. 2. sibi. 5. sibi 6. civibus. 10. curia. 13. de Alemannia. 16. scilicet. 43. Lucia. 226. 12. aut nil. 15. S. Mariæ. 44. à. domino. 227. 4. apud Windeshores. 8. tactis. 46. super hæc. 228. 28. in eos latam, 35. O. 48. inthronizatus. 45. muros. 229. 7. tertia. 37. tandem. 48. constitutiones. 230. 43. quindecimum, 231. 8. electus. 9. quintus, 12. utilitatem. 24. Proceribus. 53. Leukenor, ult. consecratus. ibid. Tenternensi. 232. 15. Princeps. ibid. ne 35. relaxabatur. 42. extiterat. 233. 6. alicubi. 25. ibidem. 234. 15. Abbatiæ admissa. 26. Lexinton, 29. moram traxit. 44. filiorum Israelis Amal. 52. Patribus dominis. 236. subjectos. 7. celebraturi. 20. ut ad ip. 44. Eadmundus. 47. patre. 50. Edwardi. 53. Rothland. 237. 11. fines. 13. illis. fin. 16. Basclis. 17. collecta. 36. quasi. 44. qualiter. 50. pro negot. 238. 22. Surriæ. 48. Patre dom. 52. Skamel. 239. 46. frequenti. 240. 21. Drossar. ibid. v. o. dicti. 47. civitate Elenensi. 241. 27. non est versus. 35. Domini. 242. 1. onerosa. 46. creditoribus. 243. 7. Seales. 13. quarundam. 248. 25. Casu. 43. Impiorum. l. ult. dele *Deest edit.* 253. 4. è Lectiorib. 254. 5. in impr. 256. 42. decrep. 257. 6. Makometi. 258. 40. Thaneos. 41. antiquis & n. t. 259. 8. Westphalia. mox. Styria Rutthenia--Recantia Anconitana, Pirata. 261. 13. dignissima. 269. 23. Tyrociniis. 270. 42. Marchisio. 288. 28. destinabatur. 312. 36. turbatis 335. 27. insidet. 326. 45. dissipari. 333. 32. &. 339. 33. adhuc. 345. 26. Franciæ. 351. 15. lachrymas. 354. 26. diversi. 355. 24. milliariis 44. magnanimitatis pro. p. 360. l. 356. 360. 2. maximæ. 364. 26. commorari. 383. 11. nimirum. 393. 28. dissipata. 397. 7. laboraveris. 415. 15. leporis. 418. pen. dextræ. 435. 3. Damietæ. 446. 22. multitudo. 447. 13. deprehensum. 451. 26. Periscelides. 451. 45. piscosus. 452. 16. Cocodrillos è vulgari Gallico Cocodrille. 455. 18. deper. 463. 2. Hebdomadas. 473. 36. cxviii. 489. 29. decreto. 499. 41. Fran---512. 4. accing---522. 7. sive Calabria. 527. 35. princeps. 530. 21. numerus. 540. 5. abj-- 551. 43. meum. 555. 30. feria. 560. 39. Guyd. Lysignay. 567. 3. si nos dux. 15. & per t. 30. aliquem ad legem manifestam, nec ad jur. 570. 50. in chartis nostr. 571. 15. candelis accensis. 23. limin. 28. Rege, Arc. 30. quacunque 572. 23. beatorum Petse nover. 30. Breaus. 34. epularum. 573. 1. non dele. 575. 49. vestræ. 51. attendere. 576. 3. Paterini. 13. Sanct. Pet. 582. 24. in veniendo. 32. insiluissent. 583. 7. Leicest & Clare. 583. 33. eo quod pl. 584. 15. proficiscentes. 585. 9. & Almericus. 36. hanc rem tamen. 587. 10. Dee. 35. Jo. Dayville. 588.

